فهرست مشترک
نسخه‌های خطّی فارسی پاکستان

تألیف

احمد منزوی

مجلد هفتم

منظومه ها (۱)

مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان

شناسنامهٔ این کتاب

نام : فهرست مشترک نسخه های خطی فارسی پاکستان.

نگارنده : احمد منزوی.

سخن مدیر : مدیر مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان.

ناشر : مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان ، اسلام آباد.

شمارهٔ ردیف : ۱۰۳

تعداد : ۱۰۰۰

کتنگ : بهاء الدین وکیلی.

خوشنویس : مولانا عبدالعزیز.

ماشین نویس: غلام حیدر پاروی.

چاپ : جدید اردو تایپ پریس ، لاهور.

تاریخ بخش: اردیبهشت ماه ۱۳۶۵خ/۱۴۰۶ه/۱۹۸۶م.

بها : ۱۰۰ روپیه.

انتشارات مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان

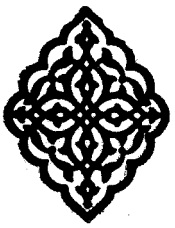

شمارهٔ

۱۰۳

تأسیس برمبنای موافقتنامهٔ مؤرخ آبان ماه ۱۳۵۰ مصوب دولتین ایران و پاکستان

راهنما

جلد یکم

		سخن مدیر	۷
		پیشگفتار	۱۱
بخش یکم	:	تفسیر	۱
بخش دوم	:	تجوید	۹۵
بخش سوم	:	دربارهٔ قرآن	۱۴۱
		فهرست مؤلفان علوم قرآنی	۱۶۸
بخش چهارم	:	ریاضی	۱۷۵
بخش پنجم	:	ستاره شناسی	۲۲۳
بخش ششم	:	علوم غریبه	۳۱۹
		فهرست مؤلفان علوم ریاضی ، ستاره شناسی، غریبه	۳۷۵
بخش هفتم	:	طبیعیات	۳۸۷
بخش هشتم	:	پزشکی	۴۷۳
بخش نهم	:	کیمیا	۷۶۹
بخش دهم	:	چند دانشی	۸۰۱
		فهرست مؤلفان علوم تجربی و چند دانشی	۸۴۵

جلد دوم

		سخن مدیر	
بخش یازدهم	:	منطق	۹۱۹
بخش دوازدهم	:	حکمت ، فلسفه	۹۳۵
بخش سیزدهم	:	ملل و نحل	۹۹۳
بخش چهاردهم	:	کلام ، عقاید	۱۰۱۷

جلد سوم

سخن مدیر

بخش پانزدهم : عرفان ۱۲۰۷

جلد چهارم

سخن مدیر

بخش شانزدهم : هندویی ۲۱۳۳

بخش هفدهم : فلسفهٔ عملی ۲۲۰۱

بخش هیجدهم : پیشه ها و آداب پیشه وران ۲۵۰۸

فهرست نام کتاب ها ۲۵۳۵

فهرست نام نگارندگان ۲۶۶۳

فهرست نام کسان ۲۷۲۷

جلد پنجم

سخن مدیر

پیشگفتار جلد پنجم

بخش نوزدهم : نامه نگاری ۱

فهرست نام کتاب ها ۵۲۹

فهرست نام نگارندگان ۵۵۳

فهرست واره ۵۷۵

جلد ششم

سخن مدیر

بخش بیستم : داستان ها

جلد هفتم

سخن مدیر

بخش بیست و یکم : منظومه ها (۱)

سده‌ی پنجم	۳
سده‌ی ششم	۲۱
سده‌ی هفتم	۱۶۳
سده‌ی هشتم	۳۶۷
سده‌ی نهم	۴۸۳
سده‌ی دهم	۶۲۵
سده‌ی یازدهم	۷۶۷

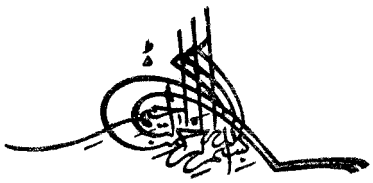

سخن مدیر

چه باید کرد و چگونه باید بود ؟ این مهم ترین پرسشی را که در زندگی هر فرد و جامعه ای مطرح است وقتی پاسخ درست توانیم داد که بدانیم ما ـ ما به عنوان یک ملت و یک امت و حتی به عنوان کل جامعهٔ بشری ـ تا کنون چه کرده ایم و چگونه بوده ایم ؟ و دست یافتن به جواب این سئوال را بررسی گسترده ای باید در هر آنچه با گذشته ها پیمان مربوط است ـ از گذشته های خیلی دور تا همین دیروز ـ و مستلزم پژوهشی همه جانبه و موشکافانه است در تمام رشته هائی که با عنوان تاریخ شناخته می شود. از تاریخ ادبیات ، تاریخ هنر ، تاریخ علوم ، تاریخ فلسفه ، تاریخ مکتب های دینی ، تاریخ سیاسی و . . .

کتابی که مجلد هفتم آن را در دست دارید. برای ارائهٔ فعالیت هائی تألیف گردیده است که در گذشته ها از راه قلم به زبان فارسی انجام گرفته ـ در کلیهٔ زمینه های علمی، دینی ، ادبی ، اجتماعی . . . ـ و این مجلد آن در هیئت مستقل خود اثری است در تاریخ ادبیات به معنای اخص و مشتمل بر ذکر ۴۱۹ شاعر پارسی سرا از قرن

چهارم تا پایان یازدهم - به ترتیب سال در گذشت و آن حدود - و معرفی ۹۳۸ مجموعه از اشعار ایشان وشروح آنها، وماخذی که در آن شناسانده شده اند، وکتابخانه هایی که نسخه های خطی آثار مزبور در آن موجود است ، و نشانی های هزاران از آنها تنها در پاکستان.

امید است دیگر بخش های این موسوعهٔ ارزنده نیز به زودی در دسترس محققان و دانش پژوهان قرار گیرد و همراه با آنچه تا کنون انتشار یافته است مرجعی بسیار سود مند باشد برای تمام کسانی که در رشته های مختلف تاریخ به مطالعه و تحقیق می پردازند ، ربنا اتمم لنا نورنا و اغفرلنا انک علی کل شیئ قدیر.

مدیر مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان

بخش بیست و یکم

منظومہ شرح منظومہ

● 1- فردوسی طوسی

حکیم ابو القاسم فردوسی طوسی، حسن بن اسحاق بن شرفشاه (م ۴۱۱ یا ۴۱۶ه‍/۱۰۲۰ یا ۱۰۲۵م).

(ن. ک. «کتابشناسی فردوسی» از ایرج افشار، تهران، ۱۳۴۷ خ، ۲۸۶ - «فردوسی و شعر او» از مجتبی مینوی، تهران، ۱۳۴۶ خ، ۲۴۶ ص - فردوسی نامه، انجوی شیرازی).

☆ یوسف و زلیخا

منسوب به اوست، که باید از **شمسی عراقی** باشد. ن. ک. پس از این.

☆ 1- شاهنامه

حماسهٔ ملی بزرگ ماست، با چهار پیشگفتار: ۱- مقدمه شاهنامهٔ ابو منصوری نگاشتهٔ ۳۴۶ه‍/۹۵۷م بنام ابو منصور عبد الرزاق فرمانروای طوس. **آغاز:** سپاس و آفرین خدای را که این جهان و آن جهان را آفرید و ما بندگان را... که بعدها مورد استفادهٔ فردوسی قرار گرفت، ۲- نگاشتهٔ سدهٔ هفتم، ۳- نگاشتهٔ سدهٔ هشتم و گرفته از پیشگفتار یکم، ٤- نگاشتهٔ ۸۲۹ه‍/۵-۱۴۲۶م بدستور بایسنقر میرزا پسر شاهرخ. آغاز این، یکی: افتتاح سخن آن به که کنند اهل کمال.

آغاز: بنام خداوند جان و خرد - کزین برتر اندیشه برنگذرد.

(ن ک. کتابشناسی فردوسی: ۱۹۱ تا ۲۰۲ که نشانی ۳۷ چاپ آن را داده است - همانجا: ۲۰۳ تا ۲۱۱ که در آنجا ۳۵ «خلاصه، منتخب و قصص شاهنامه» را نشان داده - همانجا: ۱۱۲ تا ۲۱۳ «آثاری که بر اساس شاهنامه نگاشته شده است» ۷ اثر).

□ **کراچی**، موزه ملی ۹۱۳/۳ - N. M. ۱۹۵۷: نسخ، محمد عبدالکریم تبریزی، ۷۵۲ه‍، سرلوح، زرین، نیمهٔ دوم شاهنامه است. آغاز: پادشاهی گشتاسب صد و بیست سال بود: چنین دید گویند یک شب بخواب، ۳۹۲ ص. رحلی. با تملک (احسن؟ الله متخلص به احسن) (م ۱۰۷۳).

□ **رحیم یار خان**، صادق آباد، کتابخانه خوشیه، جمال الدین والی ۸۰: نستعلیق خوش، سده ۸-۹ه‍. آغاز افتاده: تویی کردگار جهان - بدانی همی آشکار و نهان . . . با سرلوح زرین در

آغاز ... با تصویر رنگی زیبا ، انجام نیز افتاده ، و تا «نامه نوشتن یزد جرد به طوس» و یک برگ بس از آن را دارد ، ۱۱۲۰ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ **لاهور** ، دانشگاه ، شیرانی ٦٣٤٨ : نوشته ج ۸۵۵/۲ه (۱٤٥۱ م) (بشیر حسین ۱ : ۱٤٦).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۰۱۲٤ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۹ه. سه جلد ۱ ، ۲ ، ۳ ی باشد که جلد سوم جلوهمه صحافی شده ، ۳ سرلوح ، چهار ستونی ، ٤٤۲ ص.

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ، SPi/VI ٤٦۰٦ : نستعلیق ، میانه سدهٔ ۹ه. با دیباچه کهن برابر نمونه ، ۳٥۲ ک (عبدالله ۲ : ٤۲۷) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱٤٦).

□ **پیشاور** ، عجایب گهر (موزه) ۸ (یا ۱۸) : نستعلیق زیبا ، ۹۱۸ه. تنها ٤ دفتر آن است. آغاز : بنام خداوند خورشید و ماه ، نسخه هنری ممتاز ، با ٤٦ مینیاتور ایرانی ، ۱۱٦۸ ص ۳۲ س ، چهار ستونی (محمد اسرائیل کان الله له).

□ **لاهور** ، کتابخانه قلعه شاهی : نستعلیق زیبای میر علی مشهدی ، ۹۹٥ه. آغاز دیباچه : افتتاح سخن آن به که کنند اهل کمال ـ بثنای ملک الملک خدای متعال ، زرین گرائیها ، ٤۰٦ ک ۲۰ س (پایان نامه دکتر خالده صدیقی : ۲۸۲).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ، SPI, VI, ۱ A ۳۷۱٤ : نستعلیق ۹۹۸ه. (۱٥۹۰م) ، نیمه یکم ، ۳۸٥ ک (عبدالله ۲ : ٤۲۸). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱٤٦).

□ **پیشاور** ، ریکارد آفس ۲۳ : نستعلیق خوب ، کمال الدین ابراهیم ، صفر ۹۹۸ (۱٥۹۰م) ، مصور ، آغاز افتاده : فرستاده نزدیک گشتاسب ببرد ـ یکایک به گنجور او بر شمرد ، ٥۲۰ ص (سید حسین مجتبی رضوی).

□ **جهلم** ، پند دادنخان ، کتابخانه جهانزیب : نستعلیق ، شعیب سمرقندی بن هدایت بناه ، ؟ بخارایی ، ۹۹۹ ، بی دیباچه ، آغاز برابر متن ، ۸۲۸ ص چهار ستونی (محمد نذیر رانجها).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۲۷۹ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۰ه. دیباچه ابو منصوری را داشته و باز مانده آن دیده می شود. آغاز متن برابر ، ۲ سرلوح زرین ، انجام در داستان قباد و شرین افتاده : چه شیرین شنید این کبود سیاه ـ بپوشید و آمد به نزدیک شاه ، ۱۰۰۰ ص ، چهار ستونی (گنج ٤ : ۲۰٤۸).

□ **کراچی** ، ناظم آباد ، کتابخانه همدرد ، حکیم محمد سعید R.NOX : نستعلیق بسیار زیبا ، سده ۱۰ه. با ۱۰ مینیاتور ، آغاز افتاده : بزیر اند راورد برج بره ـ چون می زرد شد یکسره. انجام افتاده ، چهار ستونی ٤۷۰ ص.

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۱۰۸۲۹ : نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۰ هـ. یک صفحه از «آوردن تابوت ایرج نزد فریدون» و در میانه یک مجلس تصویر معمولی رنگین.

□ **اسلام آباد**، همانجا ۹۸۰۸ : نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۰ هـ. چهار جلد، هر جلد با سرلوح و دو صفحهٔ آغاز زرین مگر جلد یکم که صفحهٔ یکم افتاده، ۱۰۳۲ ص چهار ستونی.

□ **اسلام آباد**، همانجا ۱۰۵۷۴ : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۰-۱۱ هـ، بدنبال «گرشاسبنامه» (ص ۲۱۸-۱۵۶)، چهار ستونی.

□ **کراچی**، همدرد R. NOX : نستعلیق زیبا، سدهٔ ۱۰ هـ. با ۸ مینیاتور، صفحه آغاز زرین. آغاز برابر متن شاهنامه، انجام افتاده، چهار ستونی، ۵۰۰ ص (خضر نوشاهی).

□ **اوچ**، مخدوم سید شمس الدین گیلانی ۲۸۲ : نستعلیق ریز خوش، سدهٔ ۱۰ هـ. سرلوح زرین، آغاز در دیباچه افتاده : و اخبار گذشتگان و تصحیح احوال و حکایات ایشان . . . ، ۶۸۲ ص (پرفسور الله دتا چودری ـ غلام سرور : ۴۹).

□ **لاهور**، فقیر خانه، فقیر سید مغیث الدین : نستعلیق، محمد حسن، صفر ۱۰۲۵ هـ. آغاز برابر نمونه، نسخه هنری با سرلوح زرین، ۲۹ مینیاتور، ۲۶۱ ص ۲۵ س (پایان نامه دکتر خالده صدیقی : ۲۸۲).

□ **حیدر آباد**، شاه ولی الله اکادمی، غلام مصطفی : نستعلیق پخته، محمد یوسف، ۱۰۵۲ هـ، آغاز : سراینده دهقان مؤبد نژاد ـ ز گفت دگر مؤبدی کرد یاد . که برشاه جم چون برافشفت بخت ـ بناکام ضحاک را داد تخت، ۲۱۶ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **کراچی**، موزه ملی پاکستان N.M. ۱۹۵۷-۸۸۱ : نستعلیق، عبدالله کاتب شاهی، ۱۰۲۹ هـ. سه مجلس تصویر، آغاز : بخواندم چنین نامه شاه را، ۱۰۶۰ ص (نوشاهی : ۵۸۸).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۳۱۴ : نستعلیق خوش، منور شاه قانون گوی، بفرمایش خواجه حسن شاه در کشمیر، ۷ رجب ۱۰۵۸ هـ، دیباچه نثری و هجو نامه را ندارد، ۴ سرلوح ۳۴ تصویر آبرنگ، زرین، ۱۳۷۷ ص، چهار ستونی.

□ **رحیم یار خان**، صادق آباد، کتابخانه غوثیه، جمال الدین والی ۴۵ : نستعلیق خوش، عبدالله، ۱۰۶۲ هـ. آغاز : بنام خداوند جان و خرد، دو دفتر در یکجلد، با سرلوحهای بزرگ و کوچک زرین، با ۴۰ تصویر مینیاتور، ۹۴۸ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ **خیر پور**، کتابخانه عمومی : نستعلیق خوش، احمد بن شیخ محمد ساکن قصبه خورجه، ۳۰ محرم ۱۰۷۱ هـ. آغاز : افتتاح سخن آن به کند اهل کمال مالک الملکی که در تدبیر ملک و ملکوت و تربیت عالم لاهوت و ناسوت، ۱۲۳۹ ص (خضر نوشاهی).

□ **کراچی** موزهٔ ملی ۲۳/۳-۱۹۵۸ .N. M : نستعلیق خوش، ۲۰ ع ۲/۷۷/۲، نسخه هنری با ۹۹ مجلس تصویر با مقدمه، ۱۳۶۰ ص و در پایان «فرهنگ لغات پهلوی» رحلی.

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۴۴۳: نستعلیق خوش، سده ۱۱ه. آغاز در «مقدمه منصوری» افتاده، میانه و انجام افتاده، ۳۸۶ ص چهار ستونی.

□ **اسلام آباد**، همانجا ۶۷۲: نستعلیق خوش، سده ۱۱ه. آغاز در داستان رستم و اسفندیار افتاده: به گیتی بدینسان که اکنون تویی، ۶۱۶ ص چهار ستونی.

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۷۹۷: نستعلیق خوش، سده ۱۱ه. آغاز در پیش از «عهد اسکندر باقیذافه و برگشتن» افتاده، آشفتگی دارد، انجام افتاده، ۵۰۲ ص چهار ستونی.

□ **اسلام باد**، همانجا ۱۲۶۱: نستعلیق پخته، سده ۱۱ه. دیباچه منصوری را ندارد آغاز برابر متن. می رسد به «رسیدن هومان به نزد بهرام، جنگ هومان، گرفتار شدن خاقان چین بدست رستم، ۴۱۶ ص، چهار ستونی.

□ **اسلام آباد**، همانجا ۱۲۵۴: نستعلیق تحریری، سدهٔ ۱۱ه، باهشت مجلس آب و رنگ خوب هندی مغولی، آغاز و انجام افتاده، پیرامون ۵۰۰ ص رحلی بزرگ، آبخورده.

□ **کراچی**، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲۵۵: نستعلیق ریز، سده ۱۱ه. چهار صفحه آغاز زرین، ۱۲۳۱ ص (سرفراز: ۷۴).

□ **کراچی**، همانجا ۳ ق ف ۲۵۶: نستعلیق، سده ۱۱ه. آغاز و انجام افتاده، ۱۱۴۴ ص (نوشاهی: ۱۵۷).

□ **سرگودها**، کتابخانه خلافت ربوه: نستعلیق خوش، سده ۱۱ه. نسخه هنری با ۱۳ تصویر رنگی زیبا کارجی گوپال کشمیری، سده ۱۱ه. آغاز افتاده: یکی مردی آمد بدین آوری - از ایران بدعوی پیغمبری، ۲۶۷ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **شیخوپوره**، سریدکی، محمد سعید اختر: محمد حافظ، سده ۱۱ه، چهار ستونی، سرلوح، ۴۲۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **کراچی**، آئی. آئی. چندریگر، کتابخانه نیشنل بانک پاکستان ۷۶۵۷: نستعلیق زیبا، سده ۱۱ آغاز برابر متن، یک صفحه آغاز زرین، چهار ستونی، ۱۱۹۲ ص (خضر نوشاهی)

□ **لاهور**، دروازه تیکسالی، کتابخانه دار العلوم انجمن نعمانیه: نستعلیق خوش، سده ۱۱ه. آغاز افتاده، درمیان قوم موسی چند کس، ۳۵۲ ص (خضر نوشاهی).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۸۹۶۶: نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. بادیباچهٔ نثری که روایت های افسانه ای فردوسی - محمود را دارد، و هجو نامهٔ او (ص ۲-۶۴). نسخه عمدتاً

جنگ رستم پور سام ، سیاوخش ، رزم رستم با اکوان دیو ، لشکر کشی اسکندر ، رزم شیده با کیخسرو ، فریبرز باکلباریه را دارد ، ۳۸۸ ص.

□ کراچی ، موزه ملی پاکستان N.M. ۱۹۶۲-۱۲۶ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر نمونه ، سراوح زیبا ، نسخه هنری ، ۵۷ مجلس تصویر ، سه دفتر اول ، ۱۰۲۶ ص (نوشاهی : ۵۸۹).

□ سرگودها ، کتابخانه خلافت ربوه : نستعلیق خوش ، سعید بن مجد الدین ، ۱۱۴۹ه. آغاز برابر متن ، ۶۱۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها ، بهلوال ، جهان آباد ، محمد افضل : نستعلیق شکسته ، رحیل احمد بن عقیل بن محمد بن زید العراقی القمی ، ۱۱۶۰ه. (یا ۱۲۶۰ ؟) ، آغاز برابر نمونه ، فرسوده ، ۱۰۸۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۸۲۸ : نستعلیق تحریری پخته ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز : فتحنامهٔ اسفند یار برگشتاسب. نخستین که نوک قلم شد سیاه ـ گرفت آفرین برخداوند ماه ، با ۷ مجلس تصویر رنگی بزرگ مغولی هند ، ۲۱۸ ص رحلی ، چهار ستونی.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۶۰۳ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه ، آغاز افتاده ، آشفته صحافی شده ، ۴۰۷ ص ، چهار ستونی.

□ بهاولپور ، سنترال لائبریری : نستعلیق خوب ، سدهٔ ۱۲ه. بادیباجه ای با این سر آغاز : سپاس و آفرین مر خدایرا که این جهان و آنجهان را آفریده ، و پایندگان را ، با ۳۵ تصویر زیبا ، زرین و باآرایشها ، ۱۱۱۵ ص (پرفسور دکتر الله دتا چودری).

□ سرگودها ، بهلوال ، چک ۲۸ شمالی ، محمد امان : نستعلیق خوانا ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، کامل ، ۱۰۶۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ پیشاور ، میروها پیشاور شهر ، اشرف علی خان : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۲۷ ص ، ۱۳ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ لاهور ، شش محل ، محمد بشیر لدهیانوی ، انباله جلد سازی : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز افتاده : من از پی رهم لئیمی خویش. با ۲۱ تصویر تازه و کهن ، ۵۰۶ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، سید سبط الحسن ضیغم : شکسته آمیز ، سید نور محمد بن سید نورا احمد پهاکری ، آخر شوال ۱۱۶۲ه. ۳۸۵ ص (محمد علی کوثر).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۸۷۱-۲۱۳ شا : نستعلیق ، سده ۱۲ه. دارای دفتر ۱ و ۲ : آغاز : بنام خداوند جان و خرد ، ۲۶۲ گ ۲۱ س (عباسی ۱ : ۳۷۸-۳۸۱).

□ کراچی ، لیاقت میموریل لائبریری ۸۸ : نستعلیق زیبا ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه چهار ستونی ، ۷۱۰ ص (خضر نوشاهی).

□ کراچی ، موزهٔ ملی N.M. ۳۱ : نستعلیق ، احمد خان ، سدهٔ ۱۳ه. در کلفون دستبرده سال ۷۴۶ شیراز ساخته اند ، سرلوح زرین ، ۷۵ تصویر ، بی دیباچه ۱۳۶۸ ص (نوشاهی: ۵۸۹).

□ ملتان ، شاه عباس گردیزی ۷۴ : نستعلیق خوش ، سده ۱۲-۱۳ه. دیباچه را دارد ، آغاز برابر ۱ و ۲ ، همراه با فهرست و فرهنگ واژه های دشوار، با ۱۸ مینیاتور زیبا، چهار ستونی، ۶۸۰ ص ۲۱ س (دکتر زبیده صدیقی).

□ دیره اسماعیل خان، مکتبه حبیبیه: نستعلیق، شاه محمد بن سید رسول، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. آغاز برابر متن ، ۶۲۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، مدهه رانجها، عابد حسن : نستعلیق شکسته خوش ، محمد زبیر ساکن قصبه منگر پور ، ۳ ماه ساکه ۱۸۴۵ بکرمی (۱۲۰۳ه)، آغاز برابر نمونه ، کامل ، ۱۱۳۴ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ شیخوپوره ، میر وال ، منشی عبدالقیوم : نستعلیق زیبا ، محمد ماه صدیقی ، ۱۲۱۰ه. برای خانزاده شیر دل ، ۳۸ تصویر آبرنگ زیبا ، زرین ، سر لوح ، ۶۱۵ ص (نعیم اختر مجددی) .

□ سرگودها ، جهاوریان، کتابخانه عطاء الرحمان صاحب کهوکهر : نستعلیق شکسته، تنویر حسین بن محمد حسین ، ۱۲۱۱ه. آغاز برابر نمونه ، جدولبندی ۲-۳ خطی سخنی ، ۸۵۰ ص ۱۲ س (محمد نذیر رانجها) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۱۱ : نستعلیق و ثلث خوش ، محمد شیر ولد محمد ذاکر بن محمد شیخ سعدی ، متوطن گجرات ، ۲۹ ج ۲/۱۲۳۴ه ، در پهاک نگر ، برای خوش منشی صاحبزاده صاحب محمد یار ، در چهار ماه نوشته ، با مقدمه ابو منصوری و پس از مقدمه هجو نامه محمود آنکاه متن ، زرین ، ۱۲۱۴ ص چهار ستونی .

□ سیالکوت ، رنگپوره ، حسن علی مرحوم: نستعلیق شکسته آمیز زیبا ، عبدالحمید یزدانی بن غلام جیلانی ، ۱۲۴۴ه ، آغاز برابر متن ، زرین ، ۸۹۲ ص (نعیم اختر مجددی) .

□ راولپندی ، گولره ، درگاه شاد روان پیر مهر علی شاه : نستعلیق بلند خان فرزند احمد خان، ۲۸ رمضان ۱۲۴۵ه. آغاز برابر نمونه ، با ۴۳ ص، بافهرست در آغاز و نام و نشانی ۱۳ نسخه که با آنها مقابله شده است ، ۵۶۰ ص (پرنسور ملک محمد اقبال) .

□ میانوالی ، داود خیل ، کتابخانه حقانیه ، سعید احمد : نستعلیق شکسته آمیز ، عمرحیات بن شیخ دلدار ، سه شنبه ۱۱ رمضان ۱۲۴۷ه . در قصبه چنکو شاه ، آغاز برابر متن ،

۹۸۷ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ حیدر آباد ، سنده پراونشل داود پوتا لائبریری : نستعلیق زیبا ، محمد شفیع نصیر پوری ، ۲۹ محرم ۵۲ ه ، آغاز برابر متن ، ۵۳۰ ص (نعیم اختر مجددی) .

□ دیره اسماعیل خان ، معظم خان کتابفروش : نستعلیق شکسته آمیز خوش ، نواز ولد ملک مصطفی بخش ، سکنه پیزو ، ۱۳ محرم ۱۲۵۵ ه . برای خود ، آغاز برابر نمونه ، نیمی از عنوانها شنگرف و نیمی نا نویس ، ۸۸۶ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ سرگودها ، بهلوال ، چکهیان ، کتابخانه الله دته صاحب : نستعلیق خوش ، منشی پروان جگت ، ۱۸۹۷ بکرمی (۲۵۶ ه) آغاز برابر نمونه ، نسخه کامل ، با سرلوح زرین ۱۰۴۶ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ لاهور ، شش محل ، محمد بشیر لدهیانوی ، انباله جلد سازی : نستعلیق و در پایان نسخ ، محمد عبدالصمد بن عبدالغفور ، شعبان ۱۲۵۸ ه. آغاز برابر نمونه ، با مهر عبدالغنی کنده ۱۲۷۸ ، ۷۵۴ ص (نعیم اختر قمر مجددی) .

□ سرگودها ، جهاوریان ، کتابخانه عطاء الرحمان صاحب کهوکهر : نستعلیق خوش، الهداد ولد دوست محمد ، ۱۲۶۰ ه. آغاز برابر نمونه ، با سرلوح زرین ، ۶۵۰ ص ۸ بیت (محمد نذیر رانجها) .

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب PPeI ، B ، ۱۵۳۵ : نستعلیق، ۱۷ ج ۱/۱۲۶۰ ه و ۱۰ رمضان ۱۲۶۱ ه . آغاز برابر نمونه ، با سرلوح ، ۵۳۸ ک (عبدالله ۲ : ۱۳۱) .

□ بنون ، نسیم گل ، حبیب الله خان : نستعلیق، حیدر آباد ، ۱۰ رمضان ۱۲۷۲ ه ، آغاز برابر متن ، ۵۱۸ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ سرگودها ، بهلوال ، چاوه ، صوفی نعمت الله : نستعلیق خوش ، عبدالحق مدرس دارالعلوم چک میکنان ۱۲۷۹ ه . آغاز برابر نمونه، فرسوده، ۱۰۴۸ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ سرگودها ، بهلوال ، نوان کوت ، کتابخانه غلام سرور صاحب : شکسته خوش ، خادم حسین حجام ، ۱۲۸۱ ه . آغاز برابر نمونه ، کامل ، ۹۴۲ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ سرگودها ، خوشاب ، کتابخانه محمد نسیم صاحب : نستعلیق ، عبدالغفار بن مولوی خدا داد ، در مسجد کیلیان والا کهوه ، ۱۲۸۴ ه. آغاز برابر نمونه ، کامل ، ۹۹۸ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ سرگودها ، چوکی بهاگت ، کتابخانه محمد سعید صاحب : نستعلیق خوش ، مختار احمد ولد ثقلین عباس ، ۱۲۸۵ ه . سرلوح منقش ، کامل ، ۱۰۴۸ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ سرگودها ، بهلوال ، نصیر آباد ، مولا داود : نستعلیق خوش ، امام دین ولد مولوی

محمد زکریا ، ساکن دیره میان احمد یار اعوان ، ۱۲۸۶ھ . آغاز برابر نمونه ، ۹۱۸ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ **سرگودها** ، ساهیوال ، مکتبه سلیمانیه : نستعلیق خوش ، جمعه مبارک ۱۲۹۰ھ . آغاز برابر متن ، ۹۸۲ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ **سرگودها** ، بهارال ، چک میان موسی ، مهر محمد صالح : نستعلیق شکسته آمیز ، محمد عجائب پسر غلام حسین مراثی ، موضع گهمن ، پنجشنبه ۱۳ رجب ۱۲۹۵ھ . آغاز برابر نمونه ، کامل ، ۱۱۶۸ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ **سرگودها** ، هاتهی وند ، کتابخانه محمود صاحب : نستعلیق شکسته خوش ، عبدالمنعم ولد محمد عثمان ، ۱۰۹۶ھ . آغاز برابر نمونه ، کامل ، ۱۱۲۶ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۵۸۸۳ : نستعلیق تحریر آمیز ، سده ۱۳ھ . داستان رستم است گزیده از شاهنامه ، آغاز افتاده ، ۲۱۰ ص دو ستونی .

□ **سرگودها** ، بهلوال ، دیره سیدان ، محمد انور صاحب : نستعلیق خوش ، دوست محمد عرف دوسه بکهر ، ساکن میانی ، ۱۴۲۵ھ . آغاز برابر نمونه ، کامل ، ۹۹۸ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب R ۲ PeI ۱۷۵۹ : نستعلیق ، ۱۹۰۹ م (۱۳۲۶ھ) ، دفتر ۱ ، ۵۰۵ گ (عبدالله ۲ : ۱۳۲) .

□ **پنون** ، مینا بازار ، عبدالله خان : نستعلیق خوش ، شهباز ولد طاها قریشی ، لاهور ، سده ۱۳-۱۴ھ . آغاز برابر متن ، ۲۳۸ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب Pe I ۲۹ ۲۷۵۰ : بی تاریخ ، دفتر های ۱-۴ ، ۵۵۵ گ (عبدالله ۲ : ۱۳۱) .

□ **لاهور** ، همانجا PPeIIC ۱۷۲۲ : نستعلیق ، بی تاریخ ، دفتر ۲ و ۳ . آغاز دفتر ۳ : خدا وند فیروزی و فرهی - خدا وند دیهیم و شاهنشهی ، ۳۹۶ گ (عبدالله ۲ : ۱۳۲) .

□ **لاهور** ، کتابخانه الریاض ، جی معین الدین : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، با سرلوحها و ۱۴ مجلس مینیاتور ، دفتر ۳ و ۴ ، ۲۸۰ ص (دکتر ظهور الدین احمد - سید عارف نوشاهی) .

☆ **2- شاهنامهٔ منثور** ، دلگشای شمشیر خانی : تاریخ شمشیر خانی

متن از حکیم فردوسی . نثر شدهٔ آن از توکل بیگ بن تولک بیگ ، از روزگار شاهجهان پادشاه (۱۰۳۷-۱۰۶۷ھ) و شاهزاده دارا شکوه (۱۰۲۴-۱۰۶۹ھ) .

در بخش تاریخ خواهد آمد .

☆ 3ـ اسفند یار نامه

بایستی بخشی از "شاهنامه" حکیم فردوسی باشد (ن . ک . نسخه ها ٤ : ۲۶۳۲) .

آغاز : خداوند کیوان و ناهید وهور ـ خداوند پیل و خداوند مور .

□ **بلوچستان** ، کویته ، حاج محمد یوسف : نستعلیق پخته ، سده ۱۱-۱۲ ه . **آغاز :** خداوند کیوان و ناهید و هور ـ خداوند پیل و خداوند مور . **انجام :** و را نام کردند نوشیروان ـ که خسرو جوان بود و دولت خواه (دکتر محمد انعام الحق کوثر) .

● 2ـ فرخی سیستانی

حکیم ابو الحسن علی بن جولوغ (م ۴۲۹ه/۱۰۳۸م) کشاورز بوده و در موسیقی دست داشته است از بی برگی به دربار ابو المظفر چغانی روی آورده است . سپس به دربار محمود غزنوی راه یافته است . در سفرها از آن میان یورش ها به هند همراه آن سلطان بود .

(ن . ک . فرهنگ سخنوران : ٤٤٠ ـ ذریعه ۹ : ۸۱۹ ـ نفیسی ۱ : ۳۸) .

☆ 4ـ دیوان فرخی سیستانی

بارها چاپ شده است . از آن میان بکوشش محمد دبیر سیاقی ، تهران ، ۱۳۲۸ خ .

(ن . ک . نسخه ها ۳ : ۲۴۶۲ ـ مشار ۲ : ۲۳۵۱ که سیزده چاپ آن را نشانی داده) .

□ **لاهور** ، پنجاب پبلک لائبریری ۲۱۲ ، ۸۷۱ قصا : نستعلیق ، پایان سدهٔ ۹ ه . قصیده های اوست ، آغاز افتاده : کجا زهست عالیش یاد خواهی کرد ـ به چشم عقل نماید ستاره اندر چاه ، ۲۱۶ گ ۱۷ س (عباسی ۱ : ۳۷۶) .

□ **لاهور** ، پنجاب پبلک لائبریری ۲۱۲ ، ۸۷۱ دیو : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، **آغاز** پک برگ افتاده : نیلگون پرده بر کشیده هوا ، دارای : قصیده ، غزل ، رباعی ست . سه غزل در آن هست که در چاپ تهران نیامد . مطلع آنها : ۱ـ بهشت روی نماگر همی روی به سفر ۲ ـ آمد بهار و خاک کهن تازه گشت ، ۳ ـ باز دست از دل بشستم دل بدادم رایگان ، ۲۷۲ گ ۱۵ س (عباسی ۱ : ۳۷۵) .

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب Api/VI/IA ۱۹۵ : نستعلیق ، بی تاریخ ، **آغاز :** همیشه تا بمیان دو مه بود شعبان ـ میان ماه صیام (و) میان ماه رجب ، ۱۱۵ گ (عبدالله ۲ : ۱۳٤) .

● 3ـ عنصری بلخی

ابو القاسم حسن بن احمد ، عنصری بلخی (م ۴۳۱ یا ۴۴۱ه/۳۹ یا ۱۰۴۹) ملک الشعرای ، دربار محمود غزنوی .

(ن . ک . فرهنگ سخنوران : ٤۰۹ ـ ذریعه ۹ : ۷۷۳ ـ نفیسی ۱ : ۳۸) .

☆ 5 ـ دیوان عنصری

(ن . ک . نسخه ها ۳ : ۲۴۵۱ ـ مشار ۲ : ۲۳۴۴ که نشانی نه چاپ آن را داده ـ فردوسی : ۸۱ ـ ملی ۳ : ۵۰۹ ، ۵۱۵ و ۶ : ۶۶۶ ، ۶۳۲ ، ۷۰۷ ، ۷۲۲ ، ۷۲۴ ، ۷۲۶ ، ۲۳۴ ، ۷۳۷ ـ دوکتابخانهٔ مشهد : ۷۶۵ (۴ نسخه) . گاچین ، آستانه ۷ : ۴۷۵ (۳ نسخه) ، ۴۷۶ و ۹ : ۱۴۹ ـ ملک ۲ : ۳۲۲ ـ مجلس ۳ : ۲۷۸ (۲ نسخه) و ۸ : ۱۶۷ ، ۱۶۸ ، ۴۳۲ ، ۴۳۷ ـ بروان : ۲۶۹ ـ ایوانف : ۴۲۷ ، ۴۲۸ ـ موزهٔ سالار : ۱۱۵ ـ نشریه ۸ : ۱۷۶) .

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ۳۲۵ VI ; Pl ۲۶۷۴ : همراه ''دیوان سلمان ساوجی''، سدهٔ ۸۱۰ ، (عبدالله ۲ : ۱۳۵) .

□ **پیشاور** ، مشرقیه دارالعلوم الاسلامیه ۱۰۸۰ : نستعلیق ایرانی ، همراه چهار دیوان دیگر ، ۱۱۳۴ ه . در طوس (خراسان) (عبدالرحیم ۱ : ۳۰) .

☆ 6ـ وامق و عذرا

داستان عشق آمیز کهن دربارهٔ منظومهٔ فارسی ست در این داستان ، و این مثنوی از روی یگانه نسخهٔ دستیاب دکتر محمد شفیع ، بکوشش و پیشگفتار خود ایشان ، لاهور ، ۱۹۶۷ م چاپ شده است .

نسخهٔ چاپی با این سرنیدها ست : کار عروسی فلقراط ویانی در جزیرهٔ شامس ، خواب دیدن فلقراط و تعبیر کردن وی خواب را ، ولادت عذرا و نشو و نمای او ، سخنی کشیدن وامق که جوان خردمند بود ، وامق به عمرهی دوستش طوفان سفر شامس کند ، وامق و طوفان به شامس می رسند ، هیکل شامس و ملاقات وامق در آن به عذرا و مادرش یانی ! ، نصیحت طوفان به وامق ، فلقراط و وامق ، مجنون وامق را امتحان کند ، مناجات وامق ، فلاطون استاد عذرا با فلقراط ، عذرا و فلاطوس ، عتاب فلاطوس بر عذرا ، فریاد عذرا ، فلاطوس و وامق .

(ن . ک . نفیسی ۱ : ۳۸ که از این مثنوی او نام برده ولی هنوز نسخه اش یافته نشده بود . نشریه ۵ : ۷۷۳ که نسخه ای از آن را روایت می کند که به خامهٔ علاء الدین گلستانه بوده ـ همانجا ۵ : ۲۳۰ چند منظومه بدین نام ـ همانجا ۹ : ۳۳۱ ''مثنوی وامق وعذرا'' چند منظومه بدین نام ، از آن میان همین مثنوی ـ پاکستان و هند ۵ : ۶۷۵ ـ اته : ۷۲۴ تا ۷۲۶ ذکرش) .

□ **لاهور** ، محمد شفیع ۳۶۷/۱۱۴ : نسخ کهن ، شاید سده ۸ ه . آغاز : بیگ هفته ا بانگ و چنگ و رباب ـ کسی را نبد یاد آرم و (خواب) ـ بهر جای شد کشتی آراسته ـ پراز مردم و جامه و زخواسته . . . ، آغاز و انجام افتاده ، ۱۱ گ (بشیر حسین : ۱۱۰) . و این چهار مین بیت چاپی ست .

● 4ـ منوچهری دامغانی

ابو النجم احمد منوچهری (م ۴۳۲ه‍/۱۰۴۰-۱م) بن قوص بن احمد ، ستایشگر منوچهر بن قابوس و شمگیر .

(ن . ک . فرهنگ سخنوران : ۵۷۰- ذریعه۹ : ۱۱۱۳) .

● 7ـ دیوان منوچهری

چند بار چاپ شده ، از آن میان بکوشش دبیر سیاقی ، تهران ، ۱۳۳۸ خ چاپ دوم .

(ن . ک . نسخه ها ۳ : ۲۵۴۷ - ، شمار ۲ : ۲۳۷۵ که نشانی ۱۵ چاپ آن را داده) .

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب Api/VI ۳ b ۱۹۶: نستعلیق ، ۱۲۴۹ه‍ . آغاز : همی ریزد میان باغ لولوها بزیورها ـ همی موزد میان راغ عنبرها به مجمرها ، ۳۴ ک (عبدالله ۲ : ۱۳۴) .

● 5ـ ابو سعید ابی الخیر

فضل الله بن ابو الخیر ، معروف به ابو سعید ابی الخیر (۳۵۷-۴۴۰ه‍/۹۶۸-۱۰۴۹م) .

✱ 8ـ رباعیات ابو سعید ابی الخیر

(ن ک . ذریعه ۹ : ۴۱ "دیوان سلطان ابی سعید ابی الخیر" ـ همانجا ۱۰ : ۶۷ "الرباعیات" ـ مشار ۲ : ۲۵۱۱ که نشانی سیزده چاپ آن را داده ـ برای نسخه هایش : مرآت العلوم ۲ : ۸۱ ـ دو کتابخانهٔ مشهد : ۷۷۵ ـ چهار کتابخانهٔ مشهد : ۱۲۱ ـ فردوسی : ۱۸۹ ـ ملی ۲ : ۵۱۱ و ۳ : ۴۳۳ ، ۳۰۹ و ۶ : ۱۳۲ ، ۳۰۰ ـ دانشگاه ۱۶ : ۶۴۶ ، ۶۹۸ ـ اته : ۱۷۴۸ ـ ایراف : ۴۲۶ ـ گلچین ، آستانه ۷ : ۵۵۱ ، ۷۷۰ ـ موزهٔ کابل : ۱۳۳ ـ موزهٔ سالار ۸ : ۳۴۰۶ ـ نشریه ۱۱ ، ۱۲ : ۱۱۸ ـ اختر راهی ، ترجمه ها : ۲۹۷ شش ترجمهٔ اردویی).

□ **بهاولنگر** ، چشتیان ، خانقاه معلی ، عبدالرحیم : نستعلیق خوش ، سده ۱۰ه‍ ، با خواص آن ها ، و دیباچه ای در آغاز : بدان ایدک الله تعالی فی الدارین که این رباعیات حضرت . . . گو گرد احمر است و بسیار عزیز در وصول به سعادات ، ۳۲ ص (نعیم اختر مجددی) .

□ **پیشاور**، پشتو اکادمی ۴۸۵ : نستعلیق ریز، سده ۱۱ه‍ . پیرامون پنجهزار دوبیتی (!) دارد . آغاز : الحمد لله که به انعام خدا ـ عشق آمد و کوتاه شد افسانه ما . . . ، انجام : ای آنکه درین دید و یقین محونه ای ـ یکچند ضلالتست و آنگاه هلاک ، ۳۵ص(استاد محمد رضا همدانی) .

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۰۲۶ : نسخ خوش ، رجب ۱۲۲۶ه‍ . آغاز : حو را به نظاره نگارم صف زد ، ۵۴ رباعی (ص ۱۱۵-۱۱۹) بیاض (گنج ۳ : ۱۶۲۴) .

□ **خیر پور** ، کتابخانه عمومی : نستعلیق ، شوه محرم ۱۲۳۷ه‍ . آغاز : حمدله . بعد بدان ارشدک الله تعالی فی الدارین ، که این رباعیات حضرت . . . ، ۷۱ رباعی ست با ذکر خواص آنها ، ۱۶ ص (خضر نوشاهی) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۱۵۱ : نستعلیق پخته ، راسته و چلیپا ، حمایتعلی ولد شیخ لجابتعلی ، قوم کنبوه ، ساکن مارهره ضلع علی گڑھ ، ۱۲ ج ۱۲۶۳/۲ه . آغاز : بعد حمد و صلوة . رباعیات حضرت خجسته صفات . . . ، نخست دیباچه ای ست در خواص سپس ٤٠ رباعی . نخستین رباعی : گرد ست تضرع به دعا بردارم - بیخ و بن کوه ها زجا بردارم . و بدنبال هر رباعی خواص جادویی آن ، ۱۰ ص .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۸٦۵ : نستعلیق پخته (محمد نسیم فتح علی ، ۱۱۷۵ه) . آغاز : دنیا را و قیصر و خاقان را- تسبیح ملک را و صفا رضوان را. (ص ۲۸۲-۲۹۵) ۷۸ دوبیتی دارد .

□ کراچی ، موزه ملی ۱/۲۹۰ .N M. ۱۹۷۱ : نستعلیق ، در بیاض میان محمد حنفی ، ۱۲۸۱ه . (نوشاهی : ۱۳۷) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۰۳۵: نستعلیق پخته ، میرزا عطاء الله ، جوزا ۱۳۰۵ ح/ ۱۳٤٤ه . آغاز افتاده : گردست تضرع به دعا بردارم ، (ص ۱-۲٦) .

□ لاهور ، فقیر سید مغیث الدین : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، آغاز : الله بتجلی ظهور الاسماء - ایاه و جسنا بحضور الاسماء ، ۹۱ ص ۱۲ س (پایان نامه دکتر خالده صدیقی : ۱۸۹) .

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ٤۳۰۲/۱۲٤۹/۱ : تاریخ یاد نشده (بشیر حسین ۱ : ۱۳۷) .

☆ 9- حورائیه : شرح رباعیات ابو سعید ابی الخیر .

متن از همو . گزارش از خواجه عبید الله احرار .

در بخش عرفان ۳ : ۱٤۲۲ گذشت . اینک نسخه ی تازه یافته .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ، ۱۰۸٦۱ : نستعلیق خوش ، (۱۱٦۷ه) ، آغاز : الحمد لله فیاض الحکم ، (ص ۲۰-۲۸) . نام نگارنده در میانه آمده است .

☆ 10- حورائیه : شرح رباعیات ابو سعید ابی الخیر

متن از همو. گزارش از یعقوب چرخی.

در بخش عرفان ۳ : ۱٤۲۳ گذشت. و اینک نسخه ای دیگر :

□ شیخوپوره ، گوجرانواله ، نوشهره ، کتابخانهٔ هاشمی : نستعلیق پخته ، جمال الحسن چغتائی ، ۱۲۹۳ه ، (ص ۱۸-۲۷). آغاز : حمد بیحد و ثنای فوق عدد (خانم رضوانه سحر).

☆ 11- حورائیه : شرح رباعیات ابو سعید ابی الخیر

متن از همو. گزارش از ناشناس.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۹٦۸ : نستعلیق پخته ، (۱۰۰۰ه) ، (ص ٦٤-٦۹).

آغاز : اما بعد ، رباعی که سلطان العارفین زبدة العاشقین . . . حورا به نظارهٔ نکارم . . . او را تسمیه به حورا ثیه کرده اند. که هر کس بقدر امکان ، در آن باب سخنی گفته ، و باالماس تفکر آبرسفته. اما یکی از اهل الله و عارفان آگاه این رباعی را تلمیح به قصهٔ پر غصهٔ.

● 6ـ بابا طاهر عریان

بابا طاهر عریان همدانی ، در گذشتهٔ ۴۱۰ه‍/۱۰۱۹م یا میان ۴۴۷ و ۴۵۰ه‍/۱۰۵۵ و ۱۰۵۸م.

☆ 12 رباعیات بابا طاهر

دوبیتی های او. و دوبیتی های منسوب به او ، بارها چاپ شده اند.

(ن.ک. نسخه ها ۴ : ۸۲۷ «رباعیات بابا طاهر» ـ ذریعه ۹ : ۱۱۷ «دیوان بابا طاهر» و ۱۰ : ۶۸ «رباعیات بابا طاهر» ـ مشار ۲ : ۲۵۱۳ که نشانی پیرامون ۳۶ چاپ آن را داده است. از این شمار ۷ چاپ هند و دو چاپ یکی لندن و دیگری استانبول و بقه ایرانی ست ـ الذیا افیس ، چاپی : ۲۶۵ ، ۴۴۲ ـ همانجا : ۱۲۷ «دو زاهره» در شرح رباعیات ـ فردوسی : ۱۸۳ ، ۱۹۸ ـ فاضل ، مشهد ۲ : ۱۴۲ ـ ملک ۵ : ۸۹ ـ ملی ۲ : ۵۱۶ ـ نشریه ۱۱ و ۱۲ : ۷۲۰).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۶۶ : شکسته خوش ، سده ۱۱ه‍ ، (ص ۲۹۵ ـ ۳۰۰ جنگ) آغاز : خدایا وزکیاشم و زکیاتسم ، ۳۴ دو بیتی ست.

□ کراچی ، موزه ملی ۱۰۴ ـ N. M. ۱۹۶۸ : در بیاض از سده ۱۲ه‍. (ص۵۲۹-۵۳۲) (نوشاهی : ۱۳۳).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۸۲۶ : نستعلیق خوش ، جان محمد ، ۲ ذیقعده ۱۲۷۰ه‍ (ص ۳۶ ـ ۳۹). آغاز : ز کشت خاطرم جز غم نروید ـ زباغم جز گل ماتم نروید ، ۱۴ رباعی ست.

● 7ـ ناصر خسرو علوی

ناصر بن خسرو بن حارث ، که نسب خود را به حضرت جواد (ع). می رساند ، متخلص به حجت ، قبادیانی مروزی بلخی (۳۹۴-۴۸۱/۱۰۰۴-۱۰۸۸م) که یاد او در «ترجمهٔ رسالة الندامه» (مشترک ۲ : ۹۴۵) گذشت.

(ن.ک. فرهنگ سخنوران : ۵۸۷ «ناصر علوی قبادیانی» ـ ذریعه ۹ : ۱۱۵۴ «دیوان ناصر خسرو العلوی» ـ نفیسی ۱ : ۵۸).

☆ 13ـ دیوان ناصر خسرو : دیوان حجت

دولتشاه شمار سروده هایش را سی هزار بیت یاد کرده است. ولی در چاپ تهران ۱۳۰۷خ

۱۱۰۴۷ و در چاپ تبریز ۷۴۲۵ و در چاپ هند ۴۴۰۰ و در چاپ های دیگر به شمار های دیگر است.

(ن.ک. نسخه ها ۳ : ۲۵۵۹ - پیشگفتار چاپ دیوان ، تهران ۱۳۲۴ خ از تقوی ، تقی زاده ، دهخدا و مینوی - اندیا افیس ، چاپی : ۱۱۹ ، ۳۱۴ - برای نسخه هایش ، سنا ۲ : ۳۵ ، ۲۲۵ - دو کتابخانهٔ مشهد : ۷۶۹ (۵ نسخه) - تاجیکستان ، دو شنبه ۲ : ۴۳ - ملی ۳ : ۲۴۰ - مجلس ۸ : ۲۰۱ تا ۲۰۶ (۷ نسخه) - ملک ۲ : ۳۶۱ - گاچین ، آستانه ۷ : ۵۲۶ ، ۵۲۷ ، ۵۲۸ - نشریه ۱۰ : ۲۸۸ و ۱۱ ، ۱۲ : ۷۷۹).

□ **لاهور** ، محمد شفیع ۸۳/۱۱۵ : نستعلیق ، سعد الله ، پیرامون ۱۰۱۴ (۱۶۰۵م) در لاهور ، آغاز و انجام افتاده. آغاز : شناسی تو خانه کهین و مهین را ، بجان تو هست این سه تن نیک بنگر ، ۱۴۰ بیت (بشیر حسین : ۱۱۱).

□ **کراچی** ، موزه ملی ۳۹ - N. M. ۱۹۶۲ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ ، سر لوح ، دارای قصیده و رباعی. آغاز : نکوهش مکن چرخ نیلوفری را ، ۱۰۲۰ ص (نوشاهی : ۵۳۱).

☆ 14- روشنایی نامه

مثنوی ست اخلاقی فلسفی ، که به سال ۱۰۶۸/۱۶۵۷م سروده است. در پایان گوید : معنبر «روشنایی» کرد نامش - خرد را روشنایی از کلامش - به سال چار صد ، سه بیست برسر - که هجرت کرد آن روح مطهر ، باسربندهای : فصل فی النصیحه ، توحید باری ، در صفت عقل ، صفت نفس کل ، گفتار اندر آفریدن افلاک ، صفت چهار عنصر ، صفت متوالدات ، اندر حشر ، اعراض و جواهر ، خواص ظاهر و باطن ، کمال انسان ، انواع مردم ، صفت عوام الناس ، شناختن نفس ، صفت خلوت ، صفت اخلاق حمیده و ذمیمه ، نصیحت ، دوستان ریایی ، غمازان ، نکوهش تقلید ، خاموشی ، جاه و مال ، صفت افلاک ، رضا و تسلیم ، جهان ، صفت شعر . . . گفتار اندر تاریخ کتاب ، خاتمه.

همراه «سفر نامه» و «سعادتنامه» ی او در برلین ۱۳۴۰ ق و همراه «دیوان» او در تهران بکوشش دهخدا و مجتبی مینوی در ۱۳۳۵ خ چاپ شده است.

«روشنای نامه» ی منشوری بکوشش ایوانف در قاهره، ۱۹۴۸م چاپ شده است.

آغاز : بنام کردگار پاک دادار - که هست از فهم و فکر و عقل برتر - همو اول ، همو آخر زسبدا - نه اول بود و نه آخر مرورا . . .

(ن.ک. نسخه ها ۴ : ۲۸۴۲ - «روشنایی نامه» - ذریعه ۱۱ : ۲۷۲ «روشنایی نامه» - اندیا افیس ، چاپی : ۳۷۶ ، ۴۲۷ - مشار : ۲۶۹۵ که نشانی همان دو چاپ را داده - همانجا : ۲۶۹۵ «روشنایی نامه یا رسالهٔ شش فصل» منثور ، اسماعیلی ، از ناصر خسرو قبادیانی ، دو چاپ -

و برای نسخه هایش : ملی ۳ : ۲۲۳ - ملک ۳ : ٤۱۵ - مجلس ۸ : ۲۸ ، ۲۱۳ - نشریه ۸ : ۷۹ و ۱۰ : ۲٤۹ - اته : ۹۰٤ ، ۱۷٦۱ ، ۹۰۳ ، ۱۲۷٦ - تاجیکستان ، دوشنبه ۲ : ٤٤ - مرآت العلوم ۲ : ۸۳).

□ بلتستان ، برق چهن ، برات لائبریری ، غلام حسن : نستعلیق ، سده ۱۱-۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، بدنبال «کنز الرموز» هروی (رویت).

☆ 15ـ سعادتنامه

مثنوی ست اخلاقی. باسربندهای «باب» : ۱- در تسلیم ، ۲- در نیکی ، ۳- کم آزاری ، ٤- برد باری ، ۵- جاهل و ناجنس ، ٦- پند شنودن ، ۷- دوستی و دشمنی و وفا ، ۸- طمع و خواری ، ۹- احسان ، ۱۰- نیکویی خواستن ، ۱۵- شکر درویشان ، ۲۰- قرض دادن ، ۲۵- حیا و عقل و ایمان ، ۳۰- ختم کتاب.

در خاتمه گوید : بگفتم بیت سیصد از دل پاک - همه دوشیزگان طبع و ادراک - طبیعت داده آرایش تمامش - خرد کرده «سعادت نامه» نامش . . . یکی در گوش کین در ثمین است - حدیث ناصر بن خسرو این است.

آغاز : دلا همواره تسلیم رضا باش - به هر حالی که باشی با خدا باش - خدا را دان ، خدا را خوان نه هرکار - مدان تو یاوران را نه از و یار .

(ن. ک. کشف الظنون ۲ : ۹۹۰ «سعادتنامه» که آن را نادرست از ناصر خسرو اصفهانی م ٤۳۱ دانسته است - نسخه ها ٤ : ۲۹۱۰ «سعادتنامه» - ذریعه ۱۲ : ۱۸۱ «سعادتنامه» و ۱۹ : ۲۰۵ «مثنوی سعادتنامه» - مشار ۳ : ۳۰۱۱ که نشانی هشت چاپ آن را داده - اته : ۱۷٤۷ ، ۹۰۳ - ملی ٦ : ۳۵۲ - تاجیکستان ، دو شنبه ۲ : ٤٦).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۳۸ : نستعلیق شکسته آمیز پخته ، ۱۱۲۰ه ، (ص ۱۲٦ - ۱۵۸) ، آغاز برابر (گنج ۳ : ۱٦٤۸).

● 8ـ قطران تبریزی

حکیم ابو منصور امیر شرف الدین بن منصور جبلی دیلمی تبریزی (م ٤٦۵ه/۲-۱۰۷۳م) از مردم ارومیه بوده و بیشتر در تبریز بود. و ناصر خسرو قبادیانی او را در تبریز دیده است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ٤۷۳ - ذریعه ۹ : ۸۸۵ - نفیسی ۱ : ٤۸).

☆ 16ـ دیوان قطران تبریزی

بکوشش محمد نخجوانی ، تبریز ، ۱۳۳۳ خ ۵٦٤ ص چاپ شده است.

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲٤۸۵ - مشار ۲ : ۲۳۵۸ که نشانی دو چاپش را داده - ایوانف : ٤۳۰ - موزهٔ سالار : ۱۱۱۹ - ملی ۳ : ٤٦۰ و ٦ : ۷۳۰ - مجلس ۳ : ۲۹۰ و ۸ : ۱۷۳ و

۱۸ : ۱۹ - ملک ۲ : ۳۴۲ - دانشگاه ۱۶ : ۱۹ ، ۲۰۲ ، ۲۹۷ - استانه ۷ : ۴۹۱ ، ۴۹۲.

□ **پیشاور**، مشرقیه دارالعلوم الاسلامیه ۱۸۲۳ : خوشخط ، ۱۱۳۴ه. در طوس (خراسان) ، ش ۵ مجموعه (عبدالرحیم ۱ : ۴۳۱).

● 9 ـ اسدی طوسی

حکیم ابو نصر علی بن احمد، اسدی طوسی (م۴۶۵ه/۱۰۷۳-۲م).

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۳۸ «اسدی طوسی» - ذریعه ۹ : ۷۱ «دیوان اسدی طوسی».

☆ 17ـ گرشاسبنامه

بنام شاه ابو دلف فرسان روای اران در ۴۵۸ه/۱۰۶۶م به انجام رسانده است. در نسخهٔ چاپ حبیب الله یغمائی ، تهران ۱۳۱۷ خ ۸۸۵۰ بیت دارد. کلمان هوار فرانسوی ۲۵۴۳ بیت آن را بنام جلد یکم «گرشاسبنامه» همراه با ترجمهٔ آن به فرانسوی ۱۹۲۶م چاپ کرده است.

حماسهٔ ملی ست بروش «شاهنامه» و دنبالهٔ بخشی از آن ، که بگفتهٔ اسدی فردوسی در آن کوتاه آمده بود. گرشاسبنامه تنها رویداد های تاریخی و افسانه ای نیست ، که سراینده بیشتر به پروردن دقایق ادبی توجه داشته است.

بسیاری از سروده های «گرشاسبنامه» در ملحقات شاهنامه (۳۰۶۰-۳۳) آمده است. رشید یاسمی نزدیک به هزار بیت از گرشاسبنامه بیرون کشیده و بنام «اندرزنامهٔ اسدی» چاپ کرده است.

آغاز می شود با : حمد ، نعت پیامبر ، ستایش دین ، نکوهیدن جهان ، صفت آسمان ، طبایع چهار گانه ، ستایش مردم (کنون زین پس از مردم آرم سخن - که گیتی تمام اوست ، از آغاز و بن) ، صفت جان و تن، سبب گفتن قصه ، ستایش شاه بو دولف ، مردانگی گرشاسب ، آغاز داستان ، تزویج دختر شاه زابل با جمشید ، ملامت کردن پدر دختر خویش را ، زایش فرزند جمشید ، پادشاهی شید سب و جنگ کابل ، مولود پهلوان گرشاسب ، آمدن ضحاک به مهمانی و دیدن گرشاسب را ، هنرها نمودن گرشاسب پیش ضحاک، رزم پهلوان گرشاسب با اژدها و کشتن اژدها ، خبر فرستادن گرشاسب پیش پدر ، نامهٔ ضحاک و خواندن پهلوان گرشاسب را ، رفتن گرشاسب نزد ضحاک، جنگ گرشاسب باهژبرژبان، جنگ اول گرشاسب بالشکر بهو، جنگ دوم، رزم سوم گرشاسب با خسرو هندوان ، رزم چهارم با هندوان ، . . . (و این سرنبدهای ۱۱۰ صفحه از ۴۸۰ صفحهٔ چاپ یغمایی، برای نشانی بود).

آغاز : سپاس از خدا ایزد رهنما - که از کاف و نون کرد گیتی پیا - یکی کش نه آزونه الیاز بود - نه انجام باشد نه اغاز بود.

(ن. ک. نسخه ها ۴ : ۳۰۶۵ «گرشاسبنامه» - ذریعه ۱۸ : ۲۰۵ - مشار ۴ : ۴۲۰۹

«گرشاسبنامه» و ۱ : ۵۳۱ «اندرزنامهٔ اسدی طوسی» دو چاپ ـ پیشگفتار چاپ ، حبیب الله یغمایی ، تهران ۱۳۱۷ خ ، برای زندگینامهٔ اسدی و مآخذ و ریشه های این منظومه و «لغت الفرس» او و «کتاب الابنیه عن حقایق الادویه» که بخامهٔ اسدی در دست هست).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۵۷٤ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰-۱۱ه ، آغاز ۲٤ بیت از چاپ یغمایی افتادگی دارد ، (ص ۱-۲۱۷ چهار ستونی) سپس «شاهنامه».

☆ 18ـ مناظرهٔ شب و روز

نشانی بیشتری داده نشده است.

□ کراچی ، موزهٔ ملی ٤٤/۵-۱۹۵۸ .N. M : نستعلیق ، در «بیاض» محمد اسماعیل ، ۱۲۹۰ه ، (نوشاهی : ۱۳۸).

● 10ـ شمسی عراقی

شمسی عراقی ، یا امانی سراینده ای که در یک نسخه تخلص او امانی و در دیگری شمسی آمده است (نفیسی ۲: ۷۱٦). سرایندهٔ دربار شمس الدوله طغانشاه پسرالپ ارسلان، برادر ملکشاه سلجوقی بوده است.

☆ 19ـ یوسف و زلیخا

همانکه تا درست منسوب به حکیم فردوسی شده ، و چند بار به نام او چاپ شده است.

درمیان سال های ٤٦۵-٤۸۵ه/۱۰۷۲-۱۰۹۲ م (مرگ ملکشاه) ، بنام همان طغانشاه ، در سپاسگزاری از وی که او را از زندان رها کرده بود ساخته است. فردوسی از این سراینده و کارش چنین یاد کرده است : یکی شاعری خوب شمسی لقب- بسی رنج برده به علم و ادب - مر این قصهٔ یوسف نیکنام- به نظم، او بگفت یکسر تمام.

بدینگونه آغاز می شود باحمد، سبب نظم (که در آن ازفرا رسیدن پیری خود، و داستان های رستم و فریدون . . . یاد می کند، که این یکی گویا نشانه ای از شور و ولوله ای ست که همروزگار او فردوسی برپا کرده است). آغاز داستان یوسف و زلیخا . . .

آغاز: بنام خداوند هر دو سرای ـ که جاوید باشد به هر دو سرای ـ یکی فرد وحی و صمد ـ نه شبه و نه همتا و جفت و ولد.

(ن. ک. افشار ، کتابشناسی فردوسی : ۲۱٤ که پانزده چاپ آن را نشانی داده ـ نفیسی ۱ : ۵۳ «امانی خراسانی» و ۲ : ۷۱٦ «یوسف و زلیخا» ی شمسی ، امانی ـ نسخه ها ٤ : ۳۳٤۲ «یوسف و زلیخای طغانشاهی» ـ ذریعه ۷ : ۲۹۱ «خمسهٔ فردوسی» ، همانجا ۹ : ۸۲۱ فردوسی ، همانجا ۱۹ : ۳٤۷ «مثنوی . . » ـ مشار ۵ : ۵٦۹ که ۹ چاپ آن را نشانی داده ـ اندیا افیس ، چاپی : ۵٦۲ فردوسی ، که پنج چاپش را دارد. و برای نسخه هایش ، ایوانف : ٤۲۵-براون، ص :

۲۶۲ - اته : ۱۵۹۳ ذکرش - مرآت العلوم ۱ : ۷۴ - ریو ۷۱۵ - افغانستان : ۳۳۹ - نشریه ۱۱ ، ۱۲ : ۹۵ - مجلس ۸ : ۴۷۱ و ۲۱ : ۳۴۷).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۳۳۲۷ : تحریری ، سدهٔ ۱۳۰۱۲ه. آغاز برابر ، چند سطر از کلفون بریده شده ، ۳۷۵ ص (گنج ۳ : ۱۸۸۱).

□ **پیشاور** ، جهنگی ، مذهبی کتابخانه ، مولوی وردگ ۶۸۵ : نستعلیق ، نعیم الله بن معز الله خان مهمند ، ۷ رمضان ۱۲۲۷ه. آغاز برابر نمونه ، ۴۱۶ ص ۱۵ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ **لاهور** ، دانشگاه ، شیرانی ۴۰۲۷/۹۷۵ : نوشته سیوال شاه رضوی بهکری ، ۲۰ شوال ۱۲۷۳ه (۲۴ جون ۱۸۵۵م) ، آغاز برابر (بشیر حسین ۱ : ۱۹۵).

□ **حیدر آباد** ، درگاه شریف، کتابخانه عالیه علمیه ، پیر سید محب الله شاه راشدی : نستعلیق خوش ، تاریخ یاد نشده ، گزیده ای ست ، با صفت نبی آغاز میشود ، آنگاه خواب یوسف ، سپردن یعقوب یوسف را ، و در پایان ملاقات یوسف ، پیرامون ۱۸۵ بیت. آغاز : بنام خداوند هر دو سرای - که جاوید باشد به هر دو سرای - هم از مرده فرزند آفرید - هم از زنده آورد مرده پدید ، ۷ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ۲ SPi/VI ۴۰۱۶ : نستعلیق ، بی تاریخ، ۱۷۵ گ (عبدالله ۲ : ۴۲۸) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۹۵).

□ **پیشاور** ، مشرقیه دارالعلوم ۱۸۹۰ : خوشخط ، تاریخ یاد نشده ، نام سراینده در فهرست نیامده ، و گفته شده بر بحر ابیات شاهنامه فردوسی (عبدالرحیم ۱ : ۳۵۷).

● 11- امام فخر رازی

ابو عبدالله فخر الدین محمد ، **امام فخر رازی** (۵۴۳-۶۰۶/۱۱۴۹-۱۲۱۰) که یاد او در «جامع العلوم» (مشترک ۱ : ۸۱۲) گذشت.

☆ 20- عشاق نوا

از سراینده ای با تخلص «رازی» و دست کم در دو جا از سه نسخهٔ شناخته شده اش ، به خامهٔ نسخه نویس ، از فخر الدین رازی دانسته شده است.

شاید از فاخر رازی از نیمهٔ سدهٔ ششم باشد. (ن ک. پس از این) که در آنجا نیز آمیختگی رخ داده است.

آنکه این راز چو «رازی» پوید - همچو منصور انا الحق گوید . . . چون در این پرده شدم محرم راز . . . ره «عشاق نوا» کردم ساز - آنچه قانونی دیوان قضا - گفت در پردهٔ «عشاق نوا».

،ثنوی ست عرفانی در وحدت وجود و توحید. و در سر تمثیل وحدت به نای و نی و الف و نقطه، و سرایت وجود حق در جهان. همان تمثیلی که مولوی در آغاز «مثنوی» بکار برده است.

آغاز: ای نوای دل عشاق از تو ـ صد نوا سازد در آفاق از تو ـ سازدی ساز نوا مطرب مست ـ همه را پرده به یک نغمه زد ست.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۰۰۳ ـ مجلس ۱۰ : ٦۱۸ نسخه ای از آن که در ٤٤ بیت است).

□ **لاهور**، گلبرگ ۲، حکیم محمد نبی خان جمال سوبدا: نستعلیق، ۱۵ ذیحجه، ۱۰۵۹ه. در موضع کوه. در پایان کاتب آنرا از فخر رازی یاد کرده است، آغاز برابر نمونه، ۱۷۳ بیت است ۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **شیخوپوره**، ظفر وال، حکیم الله یار علایی: نستعلیق شکسته آمیز، ۱۲۹۰ه. آغاز برابر نمونه، ۱۰۱ ص (نعیم اختر مجددی).

● 12ـ ابو الفرج رونی

ابو الفرج بن مسعود، از مردم رون ازدیه های سیستان (م ۵۱۰ه/۱۱۱۷-٦) به هند رفته و با مسعود سعد سلمان همشنین بوده است. از این روی به لاهوری نیز شهرت یافته است. در اینکه این دو نخستین فارسی سرایان شبه قاره بوده باشند گفتگو ست.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران: ۲۱ ـ ذریعه ۹ : ٤۷ ـ نفیسی ۱ : ٤۲).

☆ 21ـ دیوان ابو الفرج رونی

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۲۱٤ ـ مشار ۲ : ۲۲٦۱ که نشانی سه چاپ آن را داده ـ اندیا فیس، چاپی: ۱۰۵ که تنها یک چاپش را دارد ـ ریو ۲ : ۵٤۷ ـ ابوانف، کرزن: ۱۸۹، ۲۳۱ ـ موزهٔ سالار: ۱۱۲۰ تا ۱۱۲۲ ـ تاجیکستان، دو شنبه ۲ : ۵۰ ـ اته : ۹۰۵).

□ **لاهور**، گلبرگ ۲، حکیم محمد نبی خان جمال سوبدا: نستعلیق زیبا، سدهٔ ۱۰ه. آغاز: دیباچهٔ دیوان ابو الفرج مقتدای صنادید شعرای جهان و . . . سپهر دولت و دین آفتاب هفت اقلیم ـ ابو المظفر شاه مظفر ابراهیم، پیرامون ۹۰۰ ـ ۱۰۰۰ بیت، با دیباچه و آرایشها، ۱۰۸ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب ٤ SPi/VI ٤٦٦۰: نستعلیق، سدهٔ ۱۱ه. قصیده و رباعی ست. آغاز: سپهر دولت و دین آفتاب هفت اقلیم ـ ابو المظفر . . .، ۵٤ گ (عبدالله ۲ : ٤٤۹) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۰۷).

□ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ٦۲۹۷؛ عبدالغفور ولد شیخ سلیمان، با مهر ۱۱۱۵ه. (۱۷۰۳م) از معین الدین و مهر ۱۱۱۷ه (۱۷۰۵م) (بشیر حسین ۱ : ۱۰۷).

□ پیشاور ، مشرقیه دارالعلوم الاسلامیه ۱۸۲۳/۲ : نستعلیق زیبا ، ۱۱۳۴ه. در طوس (خراسان) ، همراه ٤ دیوان دیگر (عبدالرحیم ۱ : ۳٤۱).

□ لاهور ، محمد شفیع ۱۶۳/۱۱۶ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز امروز نشاطی ست ، فره فضل و کرم را - و امروز وفاقی ست ، عجب تیغ و قلم را . . . دارای ۷۰ قصیده ، ۸ قطعه ۱۱ هجو ۷ غزل ۷۸ رباعی ، ٦۵ گ (بشیر حسین : ۱۱۱).

● 13- مسعود سعد سلمان

امیر مسعود بن سعد بن سلمان (پیرامون ٤۳۵-۵۱۵ه/۳-٤٤-۱۰٤٤-۱۱۲۱م). از تباری گرگانی و یا همدانی . پدران او در لاهور زیسته و خود در لاهور زاده شده ، بخشی از زندگانی خود را ، شاید نیمی از آن را در زندان غزنویان گذرانده است . پس از رهایی به غزنین رفت و از کارهای دیوانی کناره گرفت و در آنجا در گذشت .

(ن . ک . فرهنگ سخنوران : ۵۳۸ - ذریعه ۹ : ۱۰۳٦ - نفیسی ۱ : ٤۳) .

☆ 21- دیوان مسعود سعد

دیوان هایی ازوچاپ شده است ، از آن میان بکوشش پرفسور چاپکین روسی ، ۱۳۰٤ خ در تهران .

(ن . ک . نسخه ها ۳: ۲۵۲۵ - مشار ۲: ۲۳۷۰ که نشانی شش چاپ آن را داده) .

□ حیدر آباد ، سنده پراونشل داود پوتا لائبریری : نستعلیق پخته ، سده ۹-۱۰ه. آغاز : دوش در روی گنبد خضرا - سائده بود این دو چشم من . . . ، ۸۲٤ ص (نعیم اختر مجددی) .

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۳۰۵ Pi / VI ۲۱۸۳ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز : بنو بهاران غواص گشت ابر هوا ، ۳۱۹ گ (عبدالله ۲ : ۱۳۵) .

□ لاهور ، کتابخانه عمومی پنجاب ۲۲٤ ، ۸۷۱ دیو : نستعلیق ، آغاز سده ۱۳ه. با سرلوح زرین ، جد ولبندی شده ، دارای : قصیده ، مثنوی ، رباعی ، آغاز : به نو بهاران غواص گشت ابر هوا - همی بر آرد نا سفته لولو زدریا ، ۲٦۱ گ ۱۹ س (عباسی ۱ : ۳۸٤) .

● 14- خیام نیشابوری

ابو الفتح عمر بن ابراهیم ، خیام نیشا بوری (م ۵۱۵ یا ۵۱۷ یا ۵۲۵ه/۱۱۲۱ ، ۳۰ - ۱۱۳۱م) .

☆ 23- رباعیات خیام

رباعی های او ، و رباعی های منسوب به او بارها چاپ شده اند .

(ن . ک . ذریعه ۹ : ۳۱۰ "دیوان خیام" - مشار ۲ : ۲۵۱۶ که نزدیک به صد چاپ

آن را نشانی داده است ـ اختر راهی، ترجمه‌ها: ۲۹۹ که هیجده ترجمه آن را به زبان اردو نشان داده).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب ۳ SPi / VI ۳٤۸۸ : نستعلیق، بدری ناث صاحب، برای پاندیت شانکار روتشی، ۱۲ شعبان ۹۷۵ه‍/۸-۱۵٦۷م) تاریخ دستخوردگی دارد، ۳۲ گ (عبدالله ۲ : ٤۲۸) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۳۸).

□ پیشاور، مشرقیه دارالعلوم ۱۸٤۱ : خوشخط، ۹۸۶ه‍. پس از هر غزل حافظ یک رباعی از خیام است، زرین (عبدالرحیم ۱ : ۳٤٦).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب ۱۸۲ PiVI ٦۲۹ : نستعلیق، در پایان "دیوان سلمان" از سده ۱۰ه‍. (گ ۱۷۸). آغاز: آمد سحری ندا زمیخانه ما . . . ، (عبدالله ۲ : ۲٦۹).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۸۷٤۷ : نستعلیق شکسته خوش، سدهٔ ۱۱-۱۲ه‍. (ص ۱۲۳-۱۲۸).

□ شیخوپوره، سر میدانی، گنجینه ضیا العلوم: نستعلیق ۱۱٤۲ه‍. رباعیات سحابی (ص ۱-۸) و خیام (ص ۸-۱۷) نخستین ٤۸ و دو سین ۹٦ رباعی (نعیم اختر قمر مجددی).

□ کراچی، موزه ملی ۱۹٦۹-۳٦۹/۵ . N.M. : نستعلیق، محمد نواز گوپاموی، ۱۵ محمد شاه (۱۱٤٦ه‍)، با دیباچه ای به نثر در سرگذشت خیام، (ص ۳٦٤ - ۳۸۱) (نوشاهی : ٤۹۳).

□ خیر پور، کتابخانه عمومی ۸۹۱/۵۵۱ خ ی ۱ : نستعلیق زیبا، ابو القاسم شیرازی، سدهٔ ۱۲ه‍. با سرلوح زرین، آغاز: آمد سحری ندا زمیخانه ما ـ کی رند خراباتی و دیوانه ما . . . ، ۹۲ ص (خضر نوشاهی).

□ کراچی، انجمن ترقی ۳ ق ف ۱۷۷ : نستعلیق، سدهٔ ۱۲ه‍. ۷۸ ص (نوشاهی : ۱۵٤).

□ کراچی، موزه ملی ۱۹٦۷-۱۸۲ .N.M : نستعلیق خوش، سده ۱۲ه‍. با دیباجه نثری در سرگذشت او، ۱۱۳ ص (نوشاهی : ٤۹٤).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۱۱۸۲ : نستعلیق شکسته آمیز، در بیاض، نوشته ۱۲۵۰ه‍ (ص ۵۳٤- ۵۳۸) (گنج ۳ : ۱٦۳۰).

□ کراچی، موزه ملی ۱۹۵۸-۳۲۲ .N.M : شکسته، در بیاض، سدهٔ ۱۳ه‍. (نوشاهی :).

□ گجرات، احمد حسین احمد قلعه داری ۲٤۸ : نستعلیق پخته، محمد عبدالکریم قلعه داری قریشی، ۸ شعبان ۱۳٦۳ه‍. آغاز: بگشای دری که در گشایند توبی ـ بنمای رهی که راه نمایند توبی . . . ، ۲۸ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

□ **لاهور**، کتابخانه شاد روان مولوی شمس الدین: نستعلیق، در «جنگ شعری» ۲۳٤ برگی (پایان نامه دکتر خالده صدیقی: ۷۷).

□ **لاهور**، موزه ۱۲۷/۷: نستعلیق زیبا، محمد القوام الشیرازی، نسخه هنری، بد نبال هر غزل حافظ یک رباعی از خیام، رویهم ٤۲۷ ص (رشید احمد ۲: ۱۵).

□ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ۵۱۰۵/۲۰۹۲: تاریخ یاد نشده، انجام افتاده.

□ **لاهور**، همانجا ٤۲۳۵/۱۱۸۲/۱: تاریخ یاد نشده.

□ **لاهور**، همانجا ۵۱۲۳/۲۱۱۱: تاریخ یاد نشده، انجام افتاده (دکتر محمد بشیر حسین ۱: ۱۳۸).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب SPi ,VI۳ A ۳٤۲۹: نستعلیق تاریخ یاد نشده، انجام افتاده، ۱٤ گ (عبدالله ۲: ٤۲۹). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱: ۱۳۸).

□ **لاهور**، همانجا APi VI۵A: نستعلیق، بی تاریخ، آغاز: ای سوخته‌سوختهٔ سوختنی - وی آتش دوزخ از تو افروختنی، ۲۰ گ (عبدالله ۲: ۱۳۶).

● 15- سنایی غزنوی

ابو المجد مجدود بن آدم، متخلص به سنایی (پیرامون ٤۷۳-۵۳۵ه‍/۱۰۸۰-٤۰-۱۱٤۱م)

(ن.ک. فرهنگ سخنوران: ۲۷۷ - ذریعه ۹: ٤۷۱ - مشار، مؤلفین ۵: ۱۸۸ برای کارهای چاپ شده اش: ۱- حدیقه الحقیقه، ۲- دیوان، ۳- سیر العباد الی المبداء والمعاد، ٤- طریق التحقیق: زاد السالکین، ۵- عشقنامه، کنز الرموز، ۶- قصاید و مراثی، ۷- کارنامهٔ بلخ، ۸- لطیفة العرفان: الهی نامه، ۹- هزار ویک بیت سنایی - مثنوی های حکیم سنایی، پیشگفتار استاد مدرس رضوی، تهران، ۱۳٤۸ خ، شامل: عقل نامه، عشقنامه، سنایی آباد، تحریمة القلم، طریق التحقیق، کارنامهٔ بلخ، سیر العباد الی المعاد وگزارش آن به نثر - ذریعه ۱۲: ۱٤۳ «ستهٔ سنایی»: حدیقه، سیر العباد، طریق التحقیق، تجربه (چنین) العلم یا عقلنامه، کار نامهٔ بلخ).

☆ 24- کلیات سنایی

مجموعه چند مثنوی از وی. و یا منسوب به وی.

(ن. ک. نسخه ها ۳: ۱۸۷۲ «کلیات سنایی»).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب SPi / VI ۵ ۳۶۳۶: نستعلیق، جمال محمد بن قطب الدین صدیقی، ۱۰۷۸ه‍ و در گ ٤۸۶ ب ۲٤ ج ۱۰۲۵/۱ه‍. دارای: ۱- لطایف حدایق، مرآت الحدایق (عباسی)، ۲- فهرست حدیقة الحقایق، ۳- مقدمهٔ سنایی، ٤- راسته خیابان، ۵- حدیقه الحقیقه، ۶- طریق التحقیق (زاد السالک)، ۷- مطایبه نامه، ۸- بهرام و بهروز، ۹- عقل نامه (سنایی آباد)، ۱۰- عشق نامه (کنوز اسرار)، ٤۸۶ گ (عبدالله ۲: ٤۳۰).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۸۱۲ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۳ . دارای : دیباچه نثری (ص ۲-۱۰) . آغاز : الحمد لله الخبیر بخفیات الضمایر ، العلیم ، ۲- دیوان (ص ۱۰-۱۳۷) ، ۳- سیر العباد (۱۳۸-۱۵۱) ، ٤- کارنامه (۱۵۱-۱۵٤) ، ۵- حدیقة الحقیقه (ص ۲۵۵-۳۸۰) .

☆ 25- بهرام و بهروز

که منسوب به او ست . و در واقع از امامی هروی ست (ن . ک . سدهٔ هفتم) .

☆ 26- حدیقه الحقیقه : فخری نامه : الهی نامه

مثنوی ست عرفانی ، که به سه نام بالا خوانده می شود . در ده «باب» به سال ۵۳۵-۵۲٤ه‍/۱۱۲۹م سروده است . در پایان آن آمده : پانصد و بیست و چهار رفته زعام - پانصد و سی و پنج گشته تمام . و شمار بیت هایش را خود گوید : عددش هست ده هزار ابیات - همه امثال و مدح و پند و صفات .

ترتیب باب ها در نسخه ها یکسان نیست : ۱- باب التقدیس والتمجید . (باب اول بیان تحمید است) ، ۲- نعت النبی (باب ثانی ثنا و نعت رسول) ، ۳- صفت العقل (باب ثالث زعقل گویم من) ، ٤- فضیلت العلم (باب رابع زعلم و خواندن علم) ، ۵- الغفله والقهور (باب خامس زعشق و تعبیرش)، ۶- نفس کلی وافلاک (باب سادس زغفلت و نسیان)(!) ، ۷- الاحباب والاعداء (باب سابع زحال دشمن و دوست) ، ۸- العشق (باب ثامن زگشت افلاکت ست)، ۹- حسب حاله و بیان احواله (باب تاسع ثنای شاه جهان)(!) ، ۱۰- ذکر سلطان (باب عاشر صفات این تصنیف(!) .

پس از مرگ سنایی ، بدستور بهرامشاه غزنوی ، محمد بن علی رقا (رقا ، رقام) مسودات «حدیقه» را گرد آوری کرده و برای آن دیباچه ای نوشته است. و در آنجا می گوید : سنایی در بیماری مرگ دیباچه ای برای «حدیقه» املا کرده ، که ابو الفتح فضل الله حسینی آن را نوشته است.

آغاز دیباچهٔ رقام : الحمد لله الخبیر بخفیات الضمایر . . . آغاز دیباچهٔ سراینده : سپاس و ستایش مبدعی را که به سخن پاک سخندان . آغاز متن : ای درون پرور برون آرای - ای خرد بخش ، بی خرد بخشای.

(ن. ک. ذریعه ۶ : ۳۸۲ «حدیقة الحقیقه» و ۹ : ٤۷۱ «دیوان سنایی» و ۱۹ : ۱۵۷ «مثنوی حدیقة الحقیقه» - نسخه ها ٤ : ۲۷۶۱ «حدیقة الحقیقة» - پیشگفتار چاپ ۱۳۲۹ خ از مدرس رضوی - مشار ۲ : ۱۷۳۱ که نشانی سیزده چاپ آن را داده - نفیسی ۱ : ۷۶ برای نسخه هایش ، دانشگاه ، ۱۵ : ٤۰۷۹ و ۱۶ ، ۶ : ۱۶ ، ۱۷۸ ، ۱۹۲ ، ۵۲۳ ، ۷۱۶ ، ۷۲۷ - براون : ۲۲۰ - سالار جنگ : ۱۱۲۹ ، ۱۱٤۰ - دانشگاه بمبئی : ۲۷٤ - اته : ۹۱٤ تا ۹۱۶ - سنا ۱ : ۳۰ ، ۹۱ ، ۱۲۷ ، ۱۵٤ - مرآت العلوم ۱ : ۱ ، ۵۳ (٤ نسخه) و ۳ : ۲۸ - چهار

کتابخانهٔ مشهد : ۱۰۷ - نشریه ۸ : ۳ و ۹ : ۴۴۲ و ۱۰ : ۱۸ ، ۱۰۲ ، ۱۹۰ ، ۲۶۸ - تاجیکستان ، دو شنبه ۲ : ۵۷- افغانستان ، موزه کابل : ۲۲ ، ۱۲۰ ، ۱۲۱ ، ۲۴۱ ، ۳۲۲ - ریو ۲ : ۵۴۹ - تا ۵۵۱ - گلچین، آستانه ۷ : ۳۰۴ (۳ نسخه) ، ۳۰۵ (۲ نسخه) ، ۷۵۹ - ایوانف : ۴۳۸ تا ۴۴۴).

□ **پیشاور ، دانشگاه پیشاور ، ۱۳۵ :** نستعلیق خوش ، ۸۵۲ه. آغاز برابر دیباجه رقام ، نسخه هنری ، ۶۰۶ ص (پرفسور امتیاز حسین).

□ **کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲۴۵ :** نستعلیق خوش ، سده ۹ه. آغاز در دیباجه نثری افتاده : مقتدر ابید کاینات ، ۵۹۰ ص (نوشاهی : ۱۵۱).

□ **خیرپور ، کتابخانه عمومی :** نستعلیق خوش ، سید جمال بن سید محمد حسینی ، ۹۷۷ه. آغاز برابر نمونه ، جدولبندی به زر ، ۳۲۸ ص (خضر نوشاهی).

□ **کراچی موزهٔ ملی ۹۸۰ - ۱۹۶۱ N.M. :** نستعلیق ، سده ۱۰ه. آغاز و انجام افتاده ، ۳۹۲ ص (نوشاهی : ۵۶۳).

□ **هزاره ، تناول، اسب ، فرزندان قاضی عبدالله فضلی شیر گڑھ ۱۴ :** نستعلیق زیبا ، فیض احمد بن عبدالحمید ، جمعه ذیحجه ۱۰۱۶ه. آغاز برابر نمونه متن، در پایان نامه ای ست از کسی که بر زگار بهرام شاه بن مسعود بر «حدیقه» خرده گرفته و سلطان به بغداد فرستاده و فتوای دانشمندان آنرا رد کرده است ، ۹۰۰ ص (محمد اسرائیل کان الله له).

□ **اسلام آباد ، گنج بخش ۸۶۱۴ :** نستعلیق پخته ، سید محمد ، ۱۰۱۷ه. آغاز برابر متن ، ۵۹۳ ص.

□ **اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۱۰۱ :** نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰-۱۱ه. با یاد داشت ۱۰۱۹ه. در ص. ع بادیباجه نثری و دو سر لوح ، ۵۶۵ ص.

□ **لاهور ، دانشگاه پنجاب A ۵ SPi/VI ۳۰۱۱ :** نستعلیق ، محمد طاهر حسینی زنجانی ، ۱۰۲۰ه. آغاز برابر دیباجه رقام ، ۳۸۵ گ (عبدالله ۲ : ۴۳۳) از کتاب های شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۰۳).

□ **خیرپور ، کتابخانه عمومی :** نستعلیق خوش ، ۲۰ رمضان ۱۰۳۲ه. آغاز افتاده : چون یکز شترز بازی شان (!) - رنج دارند همچو خرمگسان ، ۴۰۲ ص (سید خضر نوشاهی).

□ **اسلام آباد، گنج بخش ۸۳۶ :** نستعلیق پخته ، فضل بن مولانا خان محمد ربانی، رمضان ۱۰۴۷ه. آغاز برابر دیباجه مراینده ، ۶۸۳ ص (گنج ۳ : ۱۵۹۵).

□ **اسلام آباد ، گنج بخش ۹۳۲۰ :** نستعلیق پخته ، غره ع ۱۰۵۴/۱ه. دیباجه را ندارد ، صفحه یکم نونویس ، ۷۱۲ ص.

□ کویته ، سیٹھ صادق علی : نستعلیق پخته ، پیر محمد حسن ، ۵ ج ۱۰۶۵/۲ھ. آغاز برابر نمونه ۱ ، ۱۱۳۸۵ بیت ، ۶۹۰ ص (د کتر انعام الحق کوثر).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۵ SPi/VI ۳۶۳۶ : نستعلیق ، جمال محمد ، در «کلیات» او نوشته ۱۰۷۸ھ. (گ ۳۹ پ . . .) ، آغاز برابر متن (عبدالله ۲ : ۴۳۱) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۰۴).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۲۲۳ : نستعلیق پخته ، محمد شفیع ولد صادق محمد اولاد بندگی شیخ سیف الدین ۱۰۹۰ھ. نخست دیباجه سنایی ست پس دیباجه عبداللطیف عباسی که در ۱۰۳۸ھ نگاشته (ن. ک. گنج ۳ : ۱۵۹۷) ، آغاز این یکی : این نوشگفته گلزاری ست که در این هنگام.

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۴۹۹۸/۱۹۸۸ : محمد غالب بن محمد عاقل ، ۲۳ محرم ۱۰۹۹ھ. (۱۶۸۷م) ، ۳۱ جلوس والا ، از روی نوشته محمد ارشد بن هدایت الله ، ۱۱ ج ۱۰۹۸/۱ھ (۱۶۸۷م) (بشیر حسین ۱ : ۱۰۴)

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۲۳۸ : شکسته آمیز ، سده ۱۱ھ. آغاز و انجام افتاده ، ۱۶۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۵۲ : نستعلیق خوش ، سده ۱۱ھ. آغاز افتاده ، ۷۷۴ ص.

□ کراچی ، موزه ملی ۶۹ - ۱۹۷۸ N. M. : نستعلیق ، ۲۶ محرم ۸۶؟ ، سده ۱۱ھ. کامل.

□ کراچی ، همانجا ۳۵۹ - ۱۹۶۴ N. M. : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ھ. بادیباجه عبداللطیف «مرآت الحدایق» ، ۹۲۰ ص (نوشاهی: ۵۶۳).

□ خیرپور ، کتابخانه عمومی : نسخ ، سده ۱۱ھ. آغاز برابر نمونه ، جدولبندی ۳ راه ، ۴۲۱ ص (خضر نوشاهی).

□ اوچ ، مخدومی سید شمس الدین گیلانی ۲۸۴ : نستعلیق خوش ، سده ۱۱ھ آغاز افتاده : دل چو یک رنگ شد همه او شد - رشته باریک شد چو یک مو شد ، ۴۴۴ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۰۷۲ : نستعلیق پخته ، سده ۱۱-۱۲ھ. آغاز برابر متن ، ۷۶۱ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۴۶۴۶ : شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۱-۱۲ھ. آغاز و انجام افتاده ، ۶۹۶ ص.

□ کراچی ، موزه ملی N. M. ۱۹۶۲ - ۲۱۱/A-B : نستعلیق ، لطف الله کرم الله ، ۱۱۰۷ھ ، بادیباجه صنایی ، ۲۷۸ ص.

□ کراچی ، همانجا N. M. ۱۹۵۱ - ۳۷/۲ : نستعلیق، خان محمد صدیق ، ۱۴ شعبان ۱۱۱۳ھ، کامل ، بی دیباجه (نوشاهی : ۵۶۳).

□ پیشاور ، دانشگاه ، کالج اسلامیه ، ۱۷۸۵ : نستعلیق، شکسته آمیز ، ابو الفضل بن مبارک در دهلی ، ۱۳ شوال ۱۱۳۴ھ. آغاز برابر نمونه ۱ ، ۶۹۴ ص (محمد اسرائیل کان الله له - عبدالرحیم ۱ : ۳۳۳).

□ شیخوپوره ، گوجرانواله ، کتابخانه هاشمی : نستعلیق پخته ، شمس الدین بن صادق محمد ، ۱۱۸۰ھ. آغاز برابر متن ، ۶۴۱ ص (خانم رضوانه سحر).

□ سرگودها ، بهلوال ، مولانا قدرت الله : نستعلیق ، سده ۱۲ھ. آغاز برابر ۱ ، ۲۵۴ ص (محمد نذیر رانجها).

□ کراچی ، موزه ملی N. M. ۱۹۶۹ - ۲۵۵/۷ : نستعلیق، محمد رضا بن محمد ثابت صادق ، سده ۱۲ھ. (ص ۱۳۶-۲۴۱) ، گردیده آن است.

□ پیشاور ، عجایب گهر (موزه) ۵۰ : نستعلیق خوب ، سده ۱۳-۱۲ھ. با یاد داشت زید در «تاریخ ۲۵ شعبان ۱۲۸۰ھ. در شهر سمرقند به مقابله شش تنگه سمرقندی خریده شد. محمد ابراهیم» آغاز برابر نمونه ۱ ، ۳۰۴ ص ۱۲ س (محمد اسرائیل کان الله له).

□ بهکر ، جامعه آل عمران ، کتابخانه فاطمیه : نستعلیق پخته ، خورشید عالم بن میر وامع بن طالب النبی ، ۱۲۲۲ھ ، در دو جلد ، ۴۰۷ + ۵۱۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۸۱۳ : نستعلیق پخته ، شهاب الدین، ۲۵ ذیحجه ۱۲۵۴ھ. بی دیباجه ، آغاز برابر متن ، سرلوح زرین ، نسخه هنری ، ۳۹۰ ص.

□ کراچی ، موزه ملی N. M. ۱۹۵۸ - ۲۶۲/۱ : نستعلیق خوش ، نظام الدین ، ۱۲ بیسا که ۱۹۱۵ ب (۱۲۷۴ھ) با «مرآت الحدایق» گجراتی ، ۶۴۸ ص (نوشاهی : ۲۶۴).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۵۳۷ : نستعلیق خوانا ، ۱۲۸۳ھ. آغاز برابر متن ، ۶۹۱ ص.

□ سرگودها ، بهلوال ، نصیر آباد ، مولا داود : نستعلیق ، میر ولی الدین شهابی ، سده ۱۳ھ. آغاز برابر نمونه ۱ ، ۳۷۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۸۱۲ : نستعلیق پخته ، سده ۱۳ھ. در «کلیات» او (ص ۲۵۵-۳۸۰) ، بادیباجهٔ ورقا.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۸۱۲ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۳ھ ، در «کلیات» او

(ص ۲۵۵-۳۸۰).

□ **پیشاور**، دانشگاه، کالج اسلامیه ۱۷۸٤ : نستعلیق بسیار زیبا، تاریخ یاد نشده، آغاز برابر متن، محشی، از روی نسخه شیخ عبداللطیف نوشته شده، ۵۸٤ ص (محمد اسرائیل کان الله له).

□ **لاهور**، کتابخانه دکتر محمد باقر : نستعلیق، ۲۶ محرم، تاریخ یاد نشده، آغاز برابر نمونه ۱، ۳۱۶ گ ۱۵ س (پایان نامه دکتر خالده صدیقی : ۱۵۰).

□ **حیدر آباد**، درگاه شریف، کتابخانه عالیه علمیه، پیر محب الله شاه راشدی : نستعلیق خوش، تاریخ یاد نشده، آغاز برابر نمونه ۱، انجام افتاده، ٤۱۳ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب F ٤ Pi VI ۲۱۲۲ : نستعلیق، بی تاریخ، بادیباجه نثری رفا، (گ ۱-۱۰) آغاز برابر دیباجه رفا . . . آغاز مثنوی برابر متن، ۳۱۱ گ.

□ **لاهور**، همانجا A ۲۶ PPi VI ۱۵۸۸ : بی تاریخ، (گ ۱-۸) با همان دیباجه سهس متن، ۲۳۱ گ (عبدالله ۲ : ۱۳۷).

□ **لاهور**، همانجا G ٤ Pi VI ۱۹۳۵ : نیز بی تاریخ، بی نخست دیباجه نثری خودسنایی (نمونه ۳)، ۲۰۷ گ (عبدالله ۲ : ۱۳۸).

☆ **شرح حدیقة الحقیقه**

از ناشناس. در بخش عرفان ۳ : ۱۵۹۰ گذشت.

☆ **27- دیباجه های حدیقة الحقیقه : مرآت الحدایق : گل سرسبد : راسته خیابان**

از عبدالطیف عباسی گجراتی (که یاد او در «لطایف الحدایق ۳ : ۱۸۲۵» گذشت). گویا وی چند دیباجه بر «حدیقة الحقیقه» ی سنایی نگاشته است. در یکی از آن ها که بنام «مرآت الحدایق» است و تاریخ نگارش آن ۱۰۳۸ هـ (دیباجهٔ حدایق فیض)/۸-۱۶۲۹م است، می گوید : چون از تصحیح «مثنوی معنوی» فراغ حاصل شد، و مورد توجه عام گردید، بدین پرداختم. آنگاه به چگونگی گرد آمدن «حدیقه» پس از مرگ سنایی و اختلاف نسخه ها می پردازد. و کارهایی که در این باره خود کرده، از «فهرست که تا امروز کسی ننوشته بود . . . و تحقیقات علیحده هم مدون ساخته، به «لطایف الحدایق من نفایس الدقایق» موسوم گردانیده» یاد می کند. پس بایستی این دیباجه پس از «لطایف الحدایق» نگاشته شده باشد. از سوی دیگر در دیباجهٔ «لطایف الحدایق» خود که در ۱۰۳۹ هـ ساخته از «مرآت الحدایق» نام می برد که سال پیش ساخته است (!) و این تاریخ های ناجور نشان می دهد که عبداللطیف این کارها را کنار یک دیگر و بتداوم انجام می داده و تاریخ های گوناگونی در دیباجه های خود بکار برده است.

آغاز مرآت الحدایق: این نوشگفته گلزاری ست که در این هنگام همیشه بهار. **آغاز گل سرسبد:**

چون پاکیزه میوهٔ باغ اصطفا وگرامی‌گوهر کان اجتبا. آغاز راسته خیابان : بر ناقدان بصیر وصیرفیان خبیر راسته بازار صورت.

(ن . ک. نسخه ها ۵ : ۳۵۱۰ «مرآت الحدایق» و ۲ : ۱۳۷۱ که در این دو جا نام های «مرآت الحدایق» و «لطایف الحدایق» نادرست درهم آمیخته اند. چه «لطایف الحدایق» شرح گونه ای ست از «حدیقه» نه دیباجهٔ آن).

□ **لاهور** ، دانشگاه ، پنجاب ۵ SPi/VI ۳۶۳۶ : نستعلیق ، در «کلیات» او ۱۰۲۵ ، ۱۰۷۸ه (ک ۱-۹) «مرآت الحدایق» است، آغاز برابر نمونه (عبدالله ۲ : ۴۳۰).

□ **لاهور** ، همانجا ۵ SPi/IV ۳۶۳۶ : ضمن همان «کلیات» او. نوشته ۱۰۲۵-۱۰۷۸ه. «گل سرسبد» است ، آغاز برابر نمونه (ک ۳۲ ر- ۳۳ پ).

□ **لاهور** ، همانجا ۵ SPi/VI ۳۶۳۶ : ضمن همان «کلیات» او نوشته ۱۰۲۵-۱۰۷۸ه «راسته خیابان» اوست ، آغاز برابر (ک ۲۹-۳۲) (عبدالله ۲ : ۴۳۱).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۲۲۳ : همراه «حدیقه» نوشته ۱۰۹۰ه. «مرآت الحدایق» است. آغاز برابر نمونه (گنج ۳ : ۱۵۹۷).

□ کراچی ، موزه ملی ۳۵۹-۱۹۶۴ .N M : نستعلیق ، سده ۱۱ه. همراه «حدیقه» او «مرآت الحدایق» است ، آغاز برابر نمونه (نوشاهی : ۵۶۳).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ۵۷ API/VI ۲۵۳ : همراه «لطایف الحدایق» او نوشته ۴۲ سال اورنگ زیب ۱۱۱۱ه، «مرآت الحدایق» است، آغاز برابر نمونه (ک ۱-۵) (عبدالله ۲ : ۱۲۸).

□ **لاهور** ، همانجا ۵۷ API/VI ۲۵۳ : ضمن همان مجموعه ، نوشته ۱۱۱۱ه. «گل سرسبد» است ، (ک ۱۳ پ - ۱۵).

□ لاهور ، همانجا ۵۷ API/VI ۲۵۳ : ضمن همان مجموعه، نوشته ۱۱۱۱ه. «راسته خیابان» اوست، آغاز برابر (ک ۱۲ پ - ۱۳ پ)، آغاز برابر نمونه (عبدالله ۲ : ۱۳۹).

□ کراچی ، موزه ملی ۱/۲۶۲-۱۹۵۸-N.M : نستعلیق خوش،نظام الدین، ۱۲ بیساکه ۱۹۱۵ ب (۱۲۷۴ه) همراه «حدیقه» او، «مرآت الحدایق» است (نوشاهی: ۵۶۴).

□ **بکهر** ، جامعه آل عمران ، کتابخانه فاطمیه : نستعلیق پخته ، محمد عشق بن رسول بخش ۱۲۹۵ه. سه دیباجه است : ۱- (ص۱-۱۴). آغاز : این نوشگفته گلزاری ست که در این هنگامه همیشه بهار و بهار فیض آثار ، سال هزار و سی و هشتم هجری ، ۲- (ص ۱۵-۲۸) ، آغاز : راسته خیابان ، دیباجه ثانی. مختصر برشرح ابیات. بر ناقدان بصیر و صیرفان خبیر رسته بازار ملک صورت و معنی مخفی و مستور نماند ، ۳- (ص ۲۸-۴۶). آغاز : سپاس و ستایش مبدعی راست که

به سخن پاک سخنان و سخنگویی را (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب PPi/VI ۲۶ B ۱۵۶۵ : همراه «لطایف الحدایق» نوشته رمضان ۱۲۹۷ه (ک ۱-۶۰) «مرآت الحدایق» است (عبدالله ۲ : ۱۴۰).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب Pi/VI ٤ A ۲۵۳ : همراه «لطایف الحدایق» بی تاریخ (ک ۱-۶) «مرآت الحدایق» است (عبدالله ۲ : ۱۳۹).

□ لاهور، همانجا Pi/VI٤A ۲۵۳: ضمن همان مجموعه «گل سرسبد» (ک۹ پ۱۰۱ر) و «راسته خیابان» اوست. (ک ۷-۹) (عبدالله ۲ : ۱۳۹).

☆ 28- دیوان سنایی

چاپ مصحح آن از مدرس رضوی، تهران ۱۳٤۱خ، ۱۶۹ + ۱۲۳۲ ص.

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۳۶۱ «دیوان سنایی» ـ مشار ۲ : ۲۳۱۹ که نشانی هفت چاپ آن را داده ـ پیشکفتار چاپ از مدرس رضوی، تهران ۱۳۲۰ خ، تهران ۱۳٤۱خ ـ انتبا انیس ، چاپی: ۱۲۲ که چاپ ۱۲۷٤ه. را دارد).

□ گوجرانوله، مکهکی منڈی، نذیر احمد نقشبندی : نستعلیق، عنایت الله دهلوی بن عبدالغفور نقشبندی، ۱۰٤۹ه. آغاز: در روش حسن و ناز هست بسی خوشنما غمزه به طور ستم، عشوه برنگ جفا . . . ، دارای قصیده، غزل، مفردات، ۲۰۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور، محمد شفیع ۱۹۸/۱۱۷ : نستعلیق، سدهٔ ۱۱ه. آغاز: در روش حسن و ناز، هست بسی خوشنما ـ غمزه به طرز ستم، عشوه به رنگ جفا . . . ، قصیده های اوست، ۷۸ ک (بشیر حسین : ۱۱۲).

□ جهلم، پند دادنخان، لوهاران، کتابخانه جهانزیب : نستعلیق خوش، عالم جان بلوچ، ۱۱۱۸ه، آغاز: ای در دل مشتاقان ازیاد توبستان ها ـ بر حجت بیچونی از صنع تو برهان ها، داری: غزل و قصیده و قطعه به ترتیب تهجی، ۶۰۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۸۸۱۲ : نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۳ در «کلیات» او (ص ۲-۱۳۷). دارای: دیباچهٔ نثری، قصیده، ترجیع، غزل، رباعی، در پایان بنام «الحدایق فی الحقایق» نامیده شده.

□ اسلام آباد، گنج بخش ۵۲۰ : نستعلیق‌خوش، سده ۱۳ه. آغاز: ای در دل مشتاقان دارای: قصیده و غزل و قطعه و مفردات، ٤٤٤ ص (گنج ۳ : ۱٤۵۰).

□ لاهور، پنجاب پبلک لائبریری ۲۲۲، ۸۷۱ قصیده ـ ۶، ۲۹۷ سلوک : تاریخ یاد نشده. قصیده اوست. آغاز: ایا معبود بی همتها، خدایی را سزاواری (عباسی ۱ : ۱۵۱).

☆ 29- سنایی آباد : سلوت نامه : عقلنامه

شاد روان استاد مینوی در پیشگفتار چاپ مثنوی «تحریمة القلم» آن را بنام «سلوت نامه» خوانده ، و به احتمال آن را از کسی با تخلص عباسی دانسته اند. چه در یکی از نسخه هایش آمده : بگشا در نهاد عباسی - چشمهٔ حکمت از دل قاسی. استاد مدرس رضوی که آن را بنام «سنایی آباد» در «مثنوی های حکیم سنایی» (ص ۴۹-۸۸) چاپ کرده اند ، نیز در انتساب آن به سنایی تردید داشته. و می نویسند : شاید بیت زیر موجب انتساب شده باشد : این سنایی که رو سیاه تراست ؟ - و زهمه کس که پر گناه تر است. استاد خلیلی در احوال و آثار سنایی از این مثنوی به «عقلنامه» یاد کرده اند و در «مجموعهٔ جلالی» نیز بنام عقلنامه چاپ شده است. ولی نام «عقلنامه» در مجموعه «مثنوی های حکیم سنایی» چاپ مدرس رضوی بر مثنوی دیگری از کارهای سنایی اطلاق شده است. «عقلنامه» ی مدرس رضوی از ۲۴۰ بیت بیش نیست ، که در آن سنایی به باد خطاب کرده و آن را وصف کرده است. با این سر آغاز : السلام علیک یادم روح - از توبد زنده، روح و مرکب نوح - بر هوا تخت جم تو داشته ای - رایت وی تو بر افراشته ای. و مدرس در دیباچه می نویسند : آنچه بکوشش آقای جلالی به چاپ رسیده «عقلنامه» نیست ، بلکه مثنوی دیگری از سنایی ست.

و بدینگونه نسخه های این مثنوی ها در فهرست ها نیز با یکدیگر در آمیخته اند.

سنایی آباد مثنوی ست عرفانی در ۵۴۴ بیت. در آن نامی بدان داده نشده است. باسربند های : فی صفت العقل ، فی صفت النفس ، فی العمل ، فی تنزیه الباری ، فی النقل ، فی الرمز ، در صفات باری، نعت خاتم، فی اثبات الکرامه ، فی ذکر المعرفه، فی ذکر القبر، فی ذکر السماع : عاشقان را سماع خوش باید - تا ابد جا نشان بیاساید . . . فی ذکر العارفین ، فی السکر ، در صفت فی ، فی صفت الوجد . . . و از اینگونه مطالب.

آغاز : ابتدا می کنم بنام خدا - آنکه هست از صفات نقص جدا - اول آخر و آخر اول - نه ابد خالی است ازونه ازل.

(ن. ک. نفیسی ۱ : ۷۷ «عقلنامه» - نسخه ها ۴ : ۲۹۲۲ «سنایی آباد : سلوت نامه : عقلنامه» و ۳۰۰۷ «عقلنامه : سنایی آباد» - ذریعه ۱۲ : ۱۴۳ که «تجربة العلم» و «عقلنامه» را یکی دانسته است - همانجا ۱۹ : ۲۵۰ «مثنوی عقلنامه» - پیشگفتار «مثنوی هایی حکیم سنایی» : ۴ «عقلنامه» و : ۱۰ «سنایی آباد». دانشگاه ۱۶ : ۱۹۷ «عقلنامه» - تاجیکستان ، دو شنبه ۲ : ۶۱ «عقلنامه» - انه : ۹۱۴ ، ۹۱۵ ، ۹۲۷ «سنایی آباد»).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۵ SPi/VI ۳۶۳۶ : نستعلیق ، جمال محمد ، ۲۵ - ۱۰۷۸ه. در «کلیات» او ، آغاز برابر نمونه ، در فهرست بنام «عقل نامه» است (عبدالله ۲ : ۴۳۲).

☆ 30- سیر العبادالی المعاد : کنز الرموز

یکی از پنج مثنوی ست که استاد مدرس رضوی در انتسابش به سنایی تردید نداشته اند. بنام سیف الحق محمد بن منصور سرخسی اقضی القضات خراسان ، که در پایان از و ستایش کرده است. به هنگامی که در مرخص می زیست ، درسی و سه سالگی سروده است.

بیت هائی از «کارنامه» و «حدیقه» نیز در آن دیده می شود. و نیز بیت هایی از آن در «حدیقه» آمده است. در چاپ کوهی کرمانی و سعید نفیسی ۱۳۱۶ ق ۷۷۰ بیت و در چاپ مدرس رضوی ۱۳۴۸ خ ۷۹۹ بیت است. و این چاپ در (ص ۱۷۹-۲۳۳) «مثنوی های حکیم سنایی» جای دارد. . و بدنبال آن «شرح سیر العباد» از ناشناس چاپ شده است.

مثنوی ست عرفانی ، بالغز «باد» آغاز شده ، سپس : اندر مراتب نفس ناطقه ، صفت روح حیوانی ، صفت نفس عاقله که او را عقل مستفاد گویند ، صفت عقل مستعار ، صفت گوهر خاک و نتایج او در آدمی ، صفت خیال تیره و صفت خیل ، صفت صورت حسد ، صفت صورت کینه ، صفت صورت طمع ، صفت جوهر آب ، گیران ، جوهر باد ، فلک قمر ، هوا ، مشتری ، آتش. . .

آغاز : مرحبا ای برید سلطان وش. تخت از آب و تاج از آتش. ای نه از خاک و خاک را فراش. وی نه از آب و آب را نقاش.

(ن ک. پیشگفتار «مثنوی های حکیم سنایی» از مدرس رضوی : ۱۴ ، نسخه ها ٤: ۲۹۲۹ «سیر العباد» ـ ذریعه ۱۲ : ۲۷۷ «سیر العباد» . همانجا ۱۹ : ۲۱٤ «مثنوی سیر العباد» ـ مشار ۳ : ۳۱۲۵ که نشانی سه چاپ آن را داده ـ تفیسی ۱ : ۷۶ سیر العباد» ـ برای نسخه هایش ، اته : ۹۱٤ ، ۹۱۶ ، ۹۱۷ ، ۹۲۷ ـ آنولد هندان : ۱۵۱٤ ـ معلمی ۳ : ۳٤۷ تا ۳٤۹ و ۸ : ۵۹ ، ۶۰ ـ دو کتابخانهٔ مشهد: ۸٤۸ ـ منزوی ۱ : ۳۰ ـ دانشگاه ۱۶ : ۱۹۷).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۵ SPi/V1 ۳۶۳۶ ؛ در «کلیات» او نوشته ۵۱۰۷۸-۲۵ (۱۶۶۷ م) ، آغاز برابر نمونه (عبدالله ۲ : ۲۳۱) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱٤۶).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۸۱۲ ؛ نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۳ هـ. (ص ۱۳۸-۱۵۱) ، آغاز می شود باقصیده ای در ستایش ابوالمفاخر محمد بن منصور . با این سر آغاز : ای بنام و خوی میراث دار مصطفی ، سپس آغاز مثنوی برابر نمونه ، در آغاز و کفون بنام «کنوز الرموز» است.

☆ 31- طریق التحقیق : زاد السالک

استاد مدرس رضوی در پیشگفتار چاپ «مثنوی های حکیم سنایی» تهران ۱۳۴۸ خ ص

نویسند : از مثنوی هایی که نام آن ها درکار های سنایی آمده ، در پنج مثنوی عقلنامه ، تحریمة القلم ، طریق التحقیق ، کارنامهٔ بلخ و سیر العباد جای تردید نیست (ص ۳) . این مثنوی در چاپ مجموعه ی پیشگفته (ص ۹۱-۱۳۹) جای دارد.

مثنوی ست عرفانی و خود به بدان نام «طریق التحقیق» داده است : داد ایزد شعار توفیقش- نام کردم طریق تحقیقش . و نام خود را نیز برده است : جز سنایی دیگر نگفت کسی - این چنین گوهری نسفت کسی. در ۵۲۸ه‍/۳-۱۱۳٤ م : پانصد و بیست و هشت آخر سال - بود کاین نظم نغز یافت کمال.

با سرنبد های : نعت ، مناجات ، و سرنبد های مناسب سروده و گاهی «فصل» : فصل در صفت عشق و محبت ، فصل در اثبات رؤیت تعالی ، مذمت مرائی وریا ، ترک دنیا و اعراض عنه ، ذکر القلب والتخلص فی العقل ، فی التسلیم ، فی الصبر والشکر ، فی العافیه . . . و سرنبد ها «حکایت» درمیانه ها.

آغاز : ابتدای سخن بنام خداست - آنکه بی مثل و شبه و بی همتاست - خالق خلق و باعث الاموات - عالم الغیب سامع الاصوات.

(ن.ک. نسخه ها ٤ : ۲۸٤۸ «زاد السالک : طریق التحقیق» - مشار ۲ : ۲۷۳۸ «زاد السالکین (چند) : طریق التحقیق» که نشانی چهار چاپش را داده - نفیسی ۱ : ۷۶- آخوند همدان : ۱۵۱٤- اته : ۹۱٤ ، ۹۲۶- فاضل ، مشهد ۳ : ۷۹۶).

□ **لاهور ، دانشگاه پنجاب** ۵ SPi/VI ۳۶۷۶ : نستعلیق، جمال ،محمد ، در «کلیات» او نوشته ۲۵-۱۰۷۸ه‍ (گ ٤۰۶ پ - ۰۰۰) آغاز برابر نمونه ، بنام طریق التحقیق ، (عبدالله ۲ : ٤۳۲).

□ **خیرپور** ، کتابخانه عمومی : نسخ ، محمد هاشم ، ۲۹ ج ۲/۱۰۷۹ه‍. آغاز برابر نمونه ، ۶۲ ص (خضر نوشاهی).

□ **شیخوپوره** ، سرمیدانی، گنجینه ضیا العلوم : نستعلیق ، چهار شنبه ، ۱۱۲٤ه‍. آغاز برابر نمونه ، ۶۵ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ۱۹ ، PiVI ، ۶۲ : نستعلیق، ۱۱٤۹ه‍. آغاز برابر نمونه ، در فهرست بنام طریقه الحدیقه است ، ۳۰ گ (عبدالله ۲ : ۱٤۰).

□ **پیشاور** ، سید امیر شاه قادری : نستعلیق پخته ، عبدالشکور خواجه میر حیدری ، ۱۲۶۶ه‍. آغاز برابر نمونه ، درکفون بنام «طریق التحقیق» است ، ۷۲ ص (استاد محمد رضا همدانی).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۸۲۸۱ : نستعلیق تحریری ، خاک پای طالبان علوم ،

طوطی ، ۲ رمضان ۱۳۰۰ه. آغاز برابر ، ۷۳ ص.

□ اسلام آباد، همانجا، ۸۹۶ ۱: تحریری، سلطانعلی ولدملا شهنواز رنگریز، و شهنواز ولد ملا صفا رنگریز، شعبان ۱۳۲۸ه، آغاز برابر ، (گ ۱۹۷ پ - ۲۳۱ پ).

☆ 32- عشقنامه

یکی از مثنوی های منسوب به سنایی. همانکه در «مثنوی های حکیم سنایی» (ص ۱۷-۴۷) چاپ شده است. در دیباجهٔ این مجموعه که پس از چاپ متن نگاشته شده است ، ایشان دریافته اند که این مثنوی همان است که استاد احمد گلچین معانی بنام «کنوز الاسرار و رموز الاحرار» چاپ کرده اند. (ن.ک. هشتم ، این بخش).

☆ 33- کارنامهٔ بلخ : مطایبه نامه

گویا نخستین کار اوست ، به هنگامی که در بلخ می زیست ، سروده است ، و برای دوستان به غزنین فرستاده است. در آن آمده : در جهان نام عدل معهود ست . تایه مسعود ملک مسعود ست. که خواست او سلطان مسعود پسر ابراهیم غزنوی ست. پس میان ۴۹۲-۵۰۸/۱۰۹۸-۱۱۱۴م) که روزگار آن سلطان است سروده شده است.

مثنوی ست در توصیف ها از گونهٔ «شهر آشوب» ها ، که در آن شوخی و طنز بکار برده شده. از این روی «مطایبه» نیز نامیده شده است. گروهی را ستوده و گروهی را بد گفته است. شمار بیت ها ، ۴۴ تا ۴۹۱ است. و در چاپ استاد مدرس رضوی ۴۹۱ بیت است و در ص ۱۰۱-۱۷۸ جای دارد.

از اینگونه سروده ها : ستایش سلطان مسعود ، صفت شاهزادگان غزنین ، صفت ارباب دیوان و اهل قلم ، صفت پدر خویش ، صفت امرا و لشکریان ، ستایش حاجب بزرگ ، صفت خواجه سرایان ، صفت قضات ، ملکت ، صفت پسر قاضی ، مثالب علما سوء ، صفت ارباب طریقت ، صفت اباحتیان، صفت زنان ، صفت شاعران . . .

آغاز : و یعک ای نشسته بی خامه ـ ناصد رایگان بی نامه.

(ن.ک. نسخه ها ۴ : ۳۰۵۲ «کارنامهٔ بلخ : مطایبه نامه» ـ ذریعه ۱۷ : ۳۰ «کارنامه» ـ شهر آشوب در شعر فارسی ، گلچین معانی : ۱۳ ـ پیشگفتار «مثنوی های حکیم سنایی» از مدرس رضوی : ۱۳ «کارنامهٔ بلخ» ـ فهرستی ۱ : ۷۶ ـ برای نسخه هایش ، تاجیکستان ، دوشنبه ۲ : ۶۱-۱۱۵ ؛ ۹۱۶ ، ۹۲۵ ، ۹۲۷ ـ دانشگاه ۱۶ : ۱۹۷).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۵ SPI/VI ۳۶۳۹ ؛ در «کلیات» او با تاریخ ۱۰۲۵-۱۰۷۸ه. آغاز برابر نمونه زیبالله ۱ : ۴۳۲) از کتابهای تیموری بوده (نشیر حسین ۱ : ۳۰۵۳).

□ شیخوپوره ، سرمدانی ، گنجینه غلام النبی ، عربی محمد خلیل نقشبندی : نستعلیق

شکسته آمیز ، ۱۱۲۴ھ. نام کتاب در سر آغاز «کارنامه» آمده است ، ۶۵ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۸۸۱۲ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۳ھ. در «کلیات» او (ص ۱۵۱-۲۵۴) ، آغاز برابر.

16- احمد جامی

شیخ الاسلام ابو نصر احمد بن ابو الحسن بن احمد ، جامی ثانی ، (۴۴۰-۵۳۶ھ/ ۱۰۴۹-۱۱۴۲ م). که یاد او در «روضة المذنبین» (ع : ۱۵۳۶) گذشت.

34- دیوان احمد

با دو تخلص احمد و احمدی.

ان. ک. نسخه‌ها ۳ : ۲۲۶۳ «دیوان جامی» - مشار ۲ : ۲۲۸۰ «دیوان جام ژنده پیل» که نشانی پنج چاپ آن را داده - و برای نسخه هایش ، دانشگاه ۱۶ : ۷۲۶ ، ۷۵۵ - دانشگاه بمبئی : ۱۴۱ - ریو ۲ : ۵۵۱- اته : ۶۶۷ ، ۷۲۴. تا ۷۲۶ - ایوانف : ۴۳۶ - ایوانف ، کرزن : ۱۹۱۰- مرآت العلوم ۱ : ۵۶).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب PPi/VI ۶۴ ۱۵۷۴ : نستعلیق ، ۱۴ رمضان ۱۱۰۹ھ ، آغاز : عقل از درک کمالت مختصر - زانکه وصفت نیست اندر مدرکات. سپس مثنوی : خداوندی که آن پیدا و پنهان است ، ۱۱۴ ک (عبدالله ۲ : ۱۴۲).

□ دیره غازیخان ، تونسه ، آستانه سلیمانیه ، ظهور محمود مدیری : نستعلیق پخته ، شیخ عبدالمجید نظامی ، ۱۱۹۳ھ. ، آغاز افتاده : هست توحیدش به هر ذره عیان - در بحار و موج ، در ارض و سما ، ۲۱۳ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۸۹۰ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ھ. آغاز و انجام افتاده ، غزلهاست با دو تخلص احمد و احمدی ، به ترتیب قافیه از الف تا یاء. آغاز : گرچه اندر ملک معنی پادشاه مطلقم - در درت لیکن گدایی خوش همی آید مرا . . . احمدی را از نظر بازی گشاده کارها - زان همیشه پارسایی خوش همی آید مرا . . . تخلص دیگر او : احمد از قیدت نخواهد سر کشید - خوش بود مرغ دل اندر دام تو. دارای مخمسی که از آن پیدا ست که از اهل سنت و جماعت است با ترجیع «ابو بکر و فاروق و عثمان علی» و مثنوی کوتاه. انجام : مشو بیگانه چون با آشنایی - خدایی باش چو در راه خدایی ، ۲۲۱ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۲۷۰۳ : نستعلیق شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۲ھ. گزیده ای است از سروده های دیوان او. آغاز : ای صورت نه صورت و معنی نشانه - نوری معنوری تو آدم بهانه . . . احمد تو سر حق چکنی فاش پیش خلق - نزدیک خلق هست سرائر فسانه. و تخلص دیگر او

از ص ۷ : نیست ذات احمدی جز ذات حق ـ کشف راز حق تعالی می کنم ، ۳٤ ص.

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۵٦-۱۹٦۳ .N. M : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. بامهر کنده ۱۱٦۸ه. دارای غزل و رباعی ، آغاز : فریاد از این خبر که مه آسمان برفت ، سر لوح ، ۲۲۸ ص (نوشاهی : ٤۷۳).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۷٤۱ : نستعلیق ، ۱۸ رمضان سدهٔ ۱۲-۱۳ه. آغاز افتاده : گرنهان است جمالش ز چشم کوران ـ جمال پیکر اوست به چشم ما پیدا . . . شعار احمد دیوانه هست یلاس . . . به او شهادت است جز کلاه و قبا. تخلص بعدی : احمد از شاهد بی مهر ، وفا مطلب ـ بلبل از گل تو مجو، عهد و وفاداری را. تخلصی از حرف «س» احمد به جمال خود نظر کن ـ نقش رخ بی مثال قدوس . غزل هاست به ترتیب القبایی ، و در پایان ترجیع بند «ابو بکر و فاروق عثمان و علی» و مثنوی «خداوندی که او پیدا و نهان است» سر غزل ها منقش ، ۲۳۸ ص ۱۳ س.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۵۱٤ : نستعلیق شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. آغاز و انجام افتاده ، غزل و ترجیع است و نظم القبایی ندارد. آغاز : هر چه می بینی جمال و دوستی ست ـ اتک اندر صورت و جانت نهان . . . ما ز دریاییم و در ما ست ـ این سخن داند کسی کو آشناست . . . انجام : در مذهب عاشقان یکرنگ ـ شیطان و محمد است هم سنگ (این عبارت در نسخه ۲۸۹۶ این کتابخانه «عادی و مضل هست هم سنگ» آمده) . ۲٤۰ ص.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۷٤۳ : نستعلیق ، ملا محمدی ، ۲۹ محرم ۱۲٤۶ه. در حجره ملا اسماعیل در قریه محمد آغه ، آغاز : ای جمالت تابشی در انس و جان انداخته ـ پر توروی تو ، نوری در جهان انداخته . . . ای که در هر لحظه داری نظر بر دوستان ـ یک نظر بر روی احمد زان میان انداخته تخلص او از ردیف «ب» : احمدی را بنگری مست و خراب ـ گر کشاید یار ما از ما نقاب. غزل هاست بدون ترتیب قافیه ، و در پایان مثنوی «خداوندی که او پیدا و پنهان است» ، ۲۲٤ ص.

□ شیخوپوره ، سر میدانی ، گنجینه ضیاء العلوم : نستعلیق ، خان محمد فقیر تالپور ، ۲۱ شعبان ۱۲۵۸ه. آغاز : ای یاد تو در دل و زبان ها ، ۱۲۳ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۸۳۶ : نستعلیق پخته ، ملا میر الدین بن میرزا خیر الدین بن میرزا عبدالرحیم کابلی زنده پیلی (زنده پیلی) ۱۲۶۳ه. غزلهاست به ترتیب قافیه ، سپس مثنوی کوتاه ، و رباعی. آغاز : ای یاد تو بر دل و زبانها . افتاده چو روح بر روانها . . . از عشق سخن بگوی احمد ـ کانجا همه لال شد زبانها. و جای دیگر : احمد جامی گذر کن یکشبی از کوی دوست ـ تا غبار خاک پایت از گهر تعیین کنند. و جای دیگر : احمد جامی ز انفاس تو گوید

سخن همچو بلبل که نوابر سرگلزار کند ، ۸۲ ص.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۳۹۳ : نستعلیق پخته ، محمد حکیم ولد مغفور ناظر عرب خان ، کاه بلی ، (کابلی) مشهور چهاردی ، در قلعه اسفندیار ، قریه معله علی زئی ، در احمد شاهی ، صفر ۱۲۷۰ه. آغاز : ساقی سرمست باز آمده در جام ما - خود شده آشکار بسر کرده نام ما . . . هست جمال احمدی بر رخ احمد عیان - بر تو همت ظاهر است سنت احکام ما . . . تخلص دیگر از او ص ۱۴۲ نیست ذات احمدی جز ذات حق - کشف راز حق تعالی میکنم : سجاده و خرقه را گرو کن - ای احمدی از شراب پرجوش ، غزلهاست به ترتیب تهجی از الف تا یا. و در پایان ترجیع بند «ابو بکر و فاروق و عثمان علی» سپس یک مثنوی «خداوندی که او پیدا و نهان است» در پایان از «پیر دستگیر زنده پیل مولانا احمد جامی» دانسته شده ، ۲۴۸ ص.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۸۰ ۸۰۹ : نستعلیق ، ۱۷ مارچ ۱۹۱۷ سمت (۱۲۷۶ه). آغاز : بین در صورت خوبان کمال حسن معنا را - تصور نیست بی صورت ظهور حق تعالی ، ۱۵۷ ک (عبدالله ۲ : ۱۴۱).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۵۰ : نستعلیق خوش ، آغاز سدهٔ ۱۳ه. ش ۳ مجموعه (ص ۲۶۵-۵۰۱) با دو تخلص احمد و احمدی ، قصیده و غزل و مثنوی ست و بیشتر غزل ، و نامبوب ، بدون ترتیب الفبایی ، آغاز : ای جمالت تا بشی در انس و جان انداخته - پر تو روی تو نوری در جهان انداخته . . . ای که در هر لحظه داری نظر بر دوستان - یک نظر بر روی احمد زان میان انداخته ، انجام : کنون احمد زبان در کش ز گفتار - مکن هر لحظه بس کشف اسرار - نشاید فاش کردن راز پنهان - که رخصت نیست ما را بیشتر از آن.

□ اسلام آباد ، همانجا ۴۰۲۹ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۳ه. ش ۱ مجموعه (ص۳-۳۵). با دو تخلص احمد و احمدی غزلهایی ست عرفانی ، نا مرتب. آغاز : آن خداوندی که پیدا جمله اوست - بر لباس ما هویدا جمله اوست . . . احمد از سودای او شو سودمند - زانکه اندر سود و سودا جمله اوست. انجام : احمد به همه وصف احد کسب حقیقت - مستی سخنش بن که همه مست زبان است.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۹۳۴ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز : ای جمالت تا بشی در انس و جان انداخته. تخلص او : نیست ذات احمدی جز ذات حق - کشف راز سر معنی می کنم ، غزل هاست نه بترتیب تهجی ، ۱۴۸ ص.

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۴۲۹۲/۱۲۳۹ : تاریخ یاد نشده ، انجام افتاده ، (بشیر حسین ۱ : ۱۰۸).

35. مثنوی زنده پیل

مثنوی ست عرفانی ، در صد بیت ، و نباید «معیت نامه» و «موز و گداز» او باشد. در پایان

آن آمده : کنون احمد زبان در کش ز گفتار - مکن هر لحظه بس کشف اسرار - نشاید فاش کردن راز نهان - که رخصت نیست ما را بیشتر از آن.

آغاز : خداوندی که او پیدا و نهان است - جمالش بین که در هر ذره تابان است - هر آن چیز که از وی در وجود است - ینابیع فضایل بحر جود است.

(ن. ک. نفیسی ۱ : ۱۰۸ و ۲ : ۷۲۰ زندگینامه و نام چند اثرش. از آن میان دو مثنوی محبت نامه و سوز و گداز).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸٤۰۰ : نستعلیق پخته، فقیر محمد حکیم بن ناظر عرب خان، ۱۲٦۱ه در پایان «دیوان» او (ص ٤۰ - ۲٤۸) آغاز برابر نمونه.

● 17- ادیب صابر

ادیب صابر ترمذی ، شهاب الدین بن اسماعیل بخارایی خراسانی. از ترمذ و بخارا به مرو آمده و با رشید الدین و طواط معارضت ها داشته ، بدستور اتسز در جیحون به سال ٥٤٦ه/ ۱۱٥۲-۱م. غرق شده است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۳۲ «صابر ترمذی» ، همانجا : ۳٥ «ادیب صابر» - ذریعه ۹ : ٥۷۲ «دیوان صابر» - نفیسی ۱ : ۸٤ ، ۷۱۹).

☆ 36- دیوان صابر

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۳۹٥ «دیوان صابر» - مشار ۲ : ۲۲٦۲ «دیوان ادیب صابر» - که نشانی چاپ علی تویم ۱۳٤٤ خ را داده - برای نسخه هایش ، دانشگاه ۱٦ : ۱٦۹ ، ۲۰٤ ، ۲۷۹ - گلچین ، آستانه ۷ : ٤٤۳ ، ٤٤٦ - مجلس ۳ : ۱۸۰ ، ۱۸۱ و ۸۷ : ۸۹ و ۱۸۹ : ۱۰ - ملی ۲ : ٦٥ و ٦ : ۷۳٦ - ملک ۲ : ۲٥۹ - منزوی ۲ : ۱۱۸٥).

□ لاهور ، انارکلی ۳۷ ، دانش آباد ، کتابخانه احسان دانش : نستعلیق خوش ، ۲٤ ذیحجه ۱۰٤٦ه. گزیده ای ست از غزلها و رباعیهای او ، آغاز : لب تو طعنه زند گوهر بدخشان را - رخ تو طره دهد آفتاب تابان را ، در عکس آن مزوده هایی آمده ، ۱۸ ص (سید عارف نوشاهی).

□ پیشاور ، عجایب گهر (موزه) : نستعلیق زیبا، سدهٔ ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده ، آغاز : فرمود زائده و غم و گریه [illegible] ای زایر و زوار مبارک رخ سرور ، مرثیه هاست. تخلص او : بشنو سلام دوستان صابر ز شرح درد و غم - مرثیه خوانده خون فشاند از چشم گریان یا علی. و جای دیگر : ماه محرم شد افسوس صابر غمگین خون بگریست - از غم و بیدم شد افسوس و ای حسین و ای حسین ، ۱٤۲۸ ص (محمد اسرائیل کان الله له).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۶ API/VI ۱۱۸ : نستعلیق ، شاه حسین ، بی تاریخ ،

آغاز: آنکه در بحر همت اعلی - چو حباب است گنبد خضرا ، ۸۸ ک (عبدالله ۲ : ۱۴۲)

18- فاخر رازی

ابو المفاخر منجیک ، فاخر رازی ، از سرایندگان سدهٔ ششم و در بار محمد بن ملکشاه و پسرش مسعود . در شهر ری می زیسته است و با خاقانی (ن . ک . پیش از این) مکاتبه داشته است و قصیدهٔ زبرا را در چهل سالگی سروده است .

(ن . ک . ذریعه ۹ : ۵۰ «ابی المفاخر رازی» - فرهنگ سخنوران: ۴۲۵ «فاخری رازی») .

37- قصیدهٔ بال مرصع

در طلوع آفتاب و اکسیر جوانی ، که در پایان به ستایش حضرت رضا ع پرداخته است . با تشبیه ها و استعاره ها ، ادبی و عرفانی و یکی از بهترین قصیده های فارسی ست ، و خود گوید : گفت مفاخر نخوان ، معنی بیتش بدان . تا که چه گفته است آن ، ز اول و آخر سخن .

چند شرح بر آن نوشته اند ، و یکی گزارش عبدالطیف شیروانی معروف به افلاطون (نفیسی ۱ : ۴۰۳) که در ۹۶۷/۱۵۶۷-۶ م ساخته است . ولی نادرست سراینده را امام فخر الدین رازی دانسته است (نفیسی) .

و تخلص او در پایانش آمده : «فاخر رازی» بعد چهل سال این - پیر نگشته ، جوان ، از کرم ذو المنن .

آغاز: بال مرصع بسوخت ، مرغ ملمع بدن - اشک زلیخا بریخت یوسف گل پیرهن .

(ن . ک . نفیسی ۱ : ۸۵ «فاخر» ، همانجا : ۴۰۳ «حل ما لا ینحل» - مجلس ۲۱ : ۲۶۵ «قصیدهٔ فخر رازی» که همین است . نسخه ها ۲ : ۱۲۴۵ «شرح قصیدهٔ فخر القضاة رازی» که گزارش همین قصیده است ، از حسن حکیم ، از متأخران - همانجا ۵ : ۳۴۴۶ «حل ما لا ینحل» همانجا ۵ : ۳۴۸۸ «شرح قصیدهٔ فاخر رازی» که شرح کنندهٔ ناشناختهٔ اینجا نیز متن را از فخر رازی پنداشته است - همانجا ۵ : ۳۴۸۱ «شرح قصیدهٔ بال مرصع» از جامی (!) - دانشگاه ۱۶ : ۵۲۳ «شرح قصیدهٔ ابو المفاخر رازی» بی نام گزارش کننده - سنا ۱ : ۳۵۸ «شرح قصیدهٔ بال مرصع بسوخت» نیز بی نام گزارش کننده) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۸۲ : شکسته نستعلیق ، (۱۲۵۰ ه) ، (ص ۴۹۶-۴۹۹ بیاض) (گنج ۳ : ۱۶۸۴) .

19- انوری ابیوردی

حکیم اوحد الدین علی بن اسحاق ابیوردی ، که نام او را محمد بن محمد نیز گفته اند (عوفی) . متخلص به «انوری» که پیش از آن «خاوری» تخلص می داشت . از ائمهٔ سدهٔ ششم ه .

(ن . ک . فرهنگ سخنوران : ۶۷ . ذریعه ۹ : ۱۰۹ دیوان او ودو گزارشش - بیست

مقالهٔ ، قزوینی : ۲۹۰ ـ نسخه ها۳ : ۱۸۴۷ «کلیات انوری») .

☆ 38ـ فراقنامه

در پرامون ۴۸ بیت . در پایان آن آمده : غبار مقدم آن سرو ناز بالا را ـ ز چشم «انوری» دل شکسته دور مدار .
(ن . ک. نسخه ها ۴ : ۲۰۱۹).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۴۱۲ : نستعلیق پخته چلیپا ، (۱۲۱۹ه) ، (ص ۷۵-۷۹) ، آغاز برابر ، ۴۰ بیت (گنج ۳ : ۱۶۷۷) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۰۲۷ : نستعلیق ، سدهٔ ۹۱۴ (ص ۱۴۲-۱۴۴)، ۳۶ بیت .

☆ 39ـ دیوان انوری

(ن . ک . نسخه ها ۴: ۲۲۳۵ «دیوان انوری»- مشار ۲ : ۲۲۶۹ که نشانی ۱۰ چاپ آن را داده) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۹۸ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۹۹ . آغاز و انجام افتاده . دارای قصیده قطعه از آن . بیان هجوها و مطایبه ها ، غزل ، رباعی . تخلص او : انوری هم زتو بر توست که از بیخ درخت ـ عقل داند، ستم تیز تبر از دسته است . قصیده «فتوحی» در نکوهش انوری و پاسخ او : کارگاه ملک دوران ، ۳۸۹ ص (گنج ۳ : ۱۴۱۴) .

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۴۶۰۵/۱۵۵۵ : سده ۹۹ . «کلیات» اوست . (بشیر حسین ۱ : ۱۵۹) .

□ پیشاور ، دانشگاه پیشاور ۱۳۶ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰ه . قصاید اوست . نخستین باقافیه «ق» و سپس به ترتیب تهجی ، آغاز : مقدری نه به آلت به قدرت مطلق ـ کند به شکل بخاری چو گنبد ازرق ، ۴۸۷ ص (پروفسور امتیاز حسین) .

□ لاهور ، محمد شفیع ۱۷۲/۱۱۸ : نستعلیق ریز ، سدهٔ ۱۰ه . آغاز : مقدری نه . . . (برابر پیشین) ، ۱۷۱ گ (دکتر محمد بشیر حسین : ۱۱۳) .

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب PPi/VI ۵۵ ۱۵۸۱ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه «کلیات» اوست از قصیده قطعه غزل و رباعی ، آغاز برابر شمار پیشین ، ۳۵۹ گ (عبدالله ۲ : ۱۴۳) .

□ لاهور ، همانجا Pi/VI ۷۹ ۶۷۴ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه . «کلیات» اوست از قصیده غزل ، و رباعی ، آغاز برابر شماره پیشین ، ۳۶۱ گ .

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب B ۷۹ Pi/VI ۲۵۱۷ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه . با یاد داشتی از هرات مورخ ۱۰۸۸ه ، ۲۴۹ گ .

□ لاهور ، همانجا A ۷۹ Pi/VI ۷۹۵ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه . «کلیات» اوست از

قصیده ، غزل ، قطعات ، و رباعیها . آغاز : امر تو همچو دور فلک باعث سیر ـ نهی تو همچو طبع زمین موجب قرار . . . ، ۲۳۹ گ (عبدالله ۲ : ۱۴۶) .

□ کراچی ، موزه ملی ۱۶۹۸-۱۹۶۱ .N.M : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه . دارای قصیده ، غزل ، رباعی . آغاز : گر دل و دست بحروکان باشد ـ دل و دست خدایگان باشد ، ۵۳۵ ص (نوشاهی : ۴۷۶) .

□ خیر پور ، کتابخانه عمومی : نستعلیق ، ۱۰۰۷ه . آغاز : صبا به سبزه بیا راست باغ دنیا را ـ نمونه گشت زمین مرغزار عقبار را . . . ، ۳۲۴ ص (خضر نوشاهی) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۰۵۲ : نستعلیق پخته ، خان شه سرهندی ، ۱۹ ذیقعده ۱۰۰۸ه . آغاز : مقدری نه به آلت بود (!) مطلق ـ کند زشکل بخاری گنبد ازرق . دارای قصیده ، قطعه هجو و مطایبه غزل ، رباعی ، ۶۸۰ ص .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۸۳۸ : نستعلیق پخته ، ۶ رمضان ۱۰۱۰ه . آغاز : آنکه او تا در سرای آفرینش آمده ـ شک عیسی از سرای آفرینش . . . ، با دو سرلوح . تنها قطع ها و رباعی هاست ، ۴۹۰ ص .

□ لاهور ، کتابخانه الریاض ، جی معین الدین : نستعلیق خوش ، رجب ۱۰۱۰ه . ۷۱ گ ، شامل قصاید و قطعات (دکتر ظهور الدین احمد ـ سید عارف نوشاهی) .

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۸ SPi/VI ۴۰۸۳ : نستعلیق ، ملا انور معروف ، ساکن موضع کولیاش ، ۲۱ رمضان ۱۰۱۱ه (۱۶۰۲م) . آغاز : مقدری نه به آلت بقدرت مطلق ، ۳۱۸ گ (عبدالله ۲ : ۴۳۶) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۵۹) .

□ راولپندی ، کولره ، درگاه شادروان پیر مهر علی شاه : نستعلیق مولوی نظام گوالیاری ، رمضان ، ۱۰۳۰ه آغاز افتاده : به خدایی که باز گشت بدو ست ـ که مرا نیست باز گشت بمن (!) (پرفسور محمد اقبال ملک) .

□ کراچی ، موزه ملی ۱/۶۲۸-۱۹۶۸ .N.M : نستعلیق ، یوسف یعقوب ، ۲ شعبان ۱۰۴۶ه . در ماهان کرمان ، دارای : قصیده ، غزل ، هجو ، مطایبات ، رباعی . آغاز : باز این چه جوانی و جمال است جهان را ، (گ ۱-۱۹۴) سه ستونی (نوشاهی : ۴۷۶) .

□ لاهور ، کتابخانه دانشکدهٔ مسیحی فورمین : نستعلیق ، ۱۴ رمضان ۲۱ جلوس عالمگیر (۱۰۸۹ه) . دارای : غزل ، قصیده ، قطعه . آغاز : مقدّری که نه به آلت بقدرت مطلق کند زشکل بخاری چو گنبد ازرق ، با سرلوح زرین ، ۲۶۸ گ ۱۹ س (پایان نامه دکتر خالده صدیقی : ۱۷۸) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۵۸۸ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه . آغاز افتاده : بیاد

مشت حوری از خوبرویی ـ پری را خجل کرده ای از نیکویی ، قصیده هاست نا مرتب و رباعی ها ، برای نشانی : ای کیومرث ای عماد الدین ـ ملک را مایه چورای تو لیست. و : غزل ها گویم اندر نعت رویت ـ بر سیدم بر خوانم از بر ـ خداوند چو عبیدالله که آید ـ به جود از مهتران ملک بهتر ، انجام نیز افتاده ، ۲۹۸ ص .

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۸ A ۴۱۹۸ : سدهٔ ۱۱ه . انجام افتاده (عبدالله ۲ : ۴۳۷) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۵۲) .

□ **اوچ** ، مخدومی سید شمس الدین گیلانی ۲۸۵ : سدهٔ ۱۱ه . آغاز : جز او به صنع که آرد چو عیسی از آدم ـ جز او بلطف که سازد چو موسی از علق . . . تخلص او : انوری را ز حرص خدمت تو ـ چون بر آتش بود قدم پیوست ، . . ۴ ص (برفسور الله دتا چودری) .

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب PPj/VI ۱ . A ۲۰۲ : نستلیق ، سدهٔ ۱۱ه . «کلیات» اوست از قصیده ، غزل ، و رباعی . آغاز : تراست ملک و توبی ملک دار و مملکت بخش ـ ترا سزاست خدایی بهردمی الحق ، ۳۱۰ گ (عبدالله ۲ : ۱۴۶) .

□ **کراچی** ، موزه ملی ۲۳۶-۱۹۶۹ N.M : نستعلیق شکسته آمیز ، محمد مقیم ، عید فطر ۱۱۰۶ه در بهرائچ (هند) . بادیباچهٔ نثری ، قصیده . غزل و رباعی آغاز : حمد خداوندی ست که از درک و صف او حیران ، ۵۳۲ ص (نوشاهی : ۴۷۶).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۰۵۲۳ : نستعلیق پخته ، برای خواجه کلان خواجه الفت ، شعبان ۱۱۵۳ه آغاز : مقدری نه به آلت . . . ، دارای قصید، ، قطعه ، رباعی ، غزل و در پایان مثنوی ، نمونه تخلص او : کشتی بر خشکه میران انوری . کاخرین دریای غم را ساحلی ست ، سر نوح ، ۳۰۴ ص.

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۴۲۱ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده ، دارای قصیده ، غزل ، قطعه از هزل و پند ، رباعی ، هیچیک نظم الفبایی ندارد ، نمونه از رباعی : اندیشه انتقام چون جزم کنیم ـ قد همه دشمنان بیک عزم کنیم ، ۷۱۴ ص.

□ **اسلام آباد** ، همانجا ۱۰۹۷۰ : نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۳ه، آغاز : مقتدری نه به آلت به قدرت مطلق. دارای : قصیده ، غزل ، رباعی، انجام افتاده ، ۹۷۰ ص.

□ **لاهور** ، دانشگاه ، پنجاب SPi/VI ۸ B ۴۱۲۶ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز : ای روزگار دولت تو ، روی روزگار ـ وی در زمانه سایه توفضل کردگار ، ۱۷۷ گ (عبدالله ۲ : ۴۳۷).

□ **کراچی** ، موزه ملی ۱۹۵۷-۶۵۵/۳ N.M : نستعلیق ، محمد غوث صدیقی قادری ، سدهٔ ۱۲ه ، دارای قصیده ، آغاز : مقدری نه به آلت بقدرت مطلق ، ۲۳۹ ص (نوشاهی : ۴۷۶).

□ حیدر آباد ، درگاه شریف ، کتابخانه عالیه علمیه ، پیر سید محب الله شاه راشدی : نستعلیق خوش ، محمد حسین میکن ، ۸ ذیقعده ۱۳۲۱ه. با دیباجه نثری. آغاز : در تذکره دولتشاه چنان مسطور است که اوصاف سخنوری ، ۲۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۹۹۹ : نستعلیق تحریر آمیز ، سده ۱۲-۱۳ ، آغاز و انجام افتاده. آغاز : برجهان ای زجهان جاه تو بیش - همتت سایه از آن گسترد ، ۱۸۴ ص.

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۴۱۲۶/۱۰۷۴ : تاریخ یاد نشده (بشیر حسین ۱ : ۱۵۱).

□ لاهور ، کتابخانه الریاض ، جی معین الدین : نستعلیق ، قصیده های اوست ، ۴۳ ک (دکتر ظهور الدین احمد ، سید عارف نوشاهی).

□ لاهور ، همانجا : نستعلیق ریز ، دارای : قصیده ، قطعه ، مثنوی ، غزل ، رباعی و مفردات . آغاز : که برافروزد ، مر بامداد مطلع صبح بر افروزد هر شب بضد صبح شفق (دکتر ظهور الدین احمد - سید عارف نوشاهی).

□ پیشاور ، مشرقیه دارالعلوم الاسلامیه ۱۷۹۲ : قصیده های اوست (عبدالرحیم ۱ : ۳۳۵).

☆ 40- شرح دیوان انوری

متن همان. گزارش از محمد بن داود بن محمد شادی آبادی علوی ، بدستور سلطان ناصر الدین خلجی فرمانروی مالوه (۹۰۶-۹۳۶ه/۱۵۰۰-۱۵۳۰ م) و از هموست : شرح دیوان خاقانی (ن.ک ۵۷).

گزارش بیت های دشوار آن است

آغاز : ستایش بیحد و نیایش بیمد ، مرصانع قدیمی را که به امرکن جملهٔ مکنونات را از نهانخانهٔ کتم.

(ن.ک. نسخه ها ۵ : ۳۴۶۲).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۴۴ APi/VI (a) ۲۳۹ : نستعلیق ، ۲۳ غ ۱۰۲۹/۱ه. آغاز : سپاس بیقیاس مرصانع قدیم را که به امرکن ... ۱۲۸ ، گ (عبدالله ۲ : ۱۴۷).

□ لاهور ، همانجا ۴۴ A APi/VI (P) ۲۳۹ : شکسته نستعلیق ، با یاد داشت خرید مورخ ج ۲/۱۰۹۴ه. از دکان ابراهیم صحاف در شاهجهان آباد ، آغاز : ای برادر بشنو این رمزی زشعر و شاعری ... ، ۱۲۸ گ.

□ لاهور ، همانجا ۴۴۱۱/۱۳۶۰ : از سدهٔ ۱۲ه. در فهرست بنام «شرح قصاید انوری» آمده (بشیر حسین ۳ : ۴۴۸).

□ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ۴۳۵۱/۱۲۹۸ : نوشته شیخ غلام حسین ولد شیخ لعل محمد، ۱۷ ع ۲/۲۰۲۰ھ فوریه ۱۷۸۸ م) در فهرست بنام «شرح قصاید انوری» آمده.

□ **لاهور**، محمد شفیع ۳۹۶/۳۹۶ : نستعلیق، شیخ عبدالکریم ولد شیخ فتح الله جونپوری، ۹ ذیعقده . . . (موریانه زده)، آغاز برابر نمونه، ۸۱ گ (بشیر حسین : ۳۴۹).

☆ 41- شرح دیوان انوری

متن همان. گزارش از میرزا ابوالحسن حسینی فراهانی، وزیر امامقلی خان حاکم فارس، کشته بدستور او در شیراز ۱۰۳۹/۱۶۳۰-۲۹م.

در دو بخش : ۱- گزارش قصیده ها، ۲- گزارش تنها بیت های دشوار انوری. از پایان بخش یکم و دیباچهٔ بخش دوم آن برمی آید که بخش یکم را در جوانی نگاشته است. و از اینکه در آن بر رسی دقیق نکرده بود پوزش می خواهد.

در ۱۳۴۰ خ بکوشش استاد مدرس رضوی چاپ شده است.

آغاز دیباچهٔ بخش یکم : سپاسی که از روی گواهی خرد برذمهٔ خانوادهٔ امکان لازم است. آغاز بخش یکم : باز این چه جوانی و جهالست جهان را. جمره بابر مشهور بخاری ست که در آخر زمستان بر آید، و در اصطلاحات تازیان . . . آغاز بخش دوم : ای نام تو قالب عبارت را روح . . . شیرازه بند دفتر جوانی ابوالحسن فراهانی.

(ن.ک. فرهنگ سخنوران : ۱۷ «ابوالحسن فراهانی»- نسخه ها ۵: ۳۴۵۹ «شرح . . .»- ذریعه ۱۳ : ۲۶۵ «شرح . . .» - میخانه : ۸۰۴، ۸۰۸ - پیشگفتار چاپ از مدرس رضوی).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب B ۱۰ APi/VI ۲۰۳ : نوشته ۳ رمضان ۱۰۴۱ھ. آغاز برابر نمونه ۲، شرح قصیده ها (گ ۱-۸۵) و قطعه ها (گ ۸۶-۱۲۰) (عبدالله ۲ : ۱۴۸).

□ **لاهور**، کریم پارک، جامعه مدینه، سید انور حسین نفیس رقم : نستعلیق، ۷ صفر ۱۰۸۸ھ آغاز برابر نمونهٔ ۳ (بخش ۲)، ۶۲ ص (محمد علی کوثر).

□ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ۴۵۶۴/۱۵۱۴ : نوشته شیخ شرف الدین، برادر زاده نگارنده ۳۰ ج /۱۰۹۹ھ (اوریل ۱۶۸۸ م) (بشیر حسین ۳ : ۴۴۳).

□ **کراچی**، موزهٔ ملی ۳-۲/۶۲۸-۱۹۶۸ .N.M : شکسته، (بهادر) علی حسن حسین جعفری دیباجی، ع ۱۰۹۸/۱ھ. (ص ۲۸۸-۳۳۷) (نوشاهی : ۴۷۶).

□ **کراچی**، کتابخانه حمزه سلیمان ۱۱۴۱/C بی. اچ. بی : نستعلیق، سدهٔ ۱۲ھ. آغاز : ای نام تو قالب عبارت را روح، ۲۱ گ (سید عارف نوشاهی).

□ **لاهور**، پنجاب پبلک لائبریری ۴۳، ۸۷۱ دیو- ابو : شکسته آمیز، میانه سدهٔ ۱۳ھ. آغاز افتاده : خامه جهان نورد این گوشه نشین بساط سخن ابوالحسن.. گزارش بخش یکم

است ، ۳۱۱ گ ۱۷ س (عباسی ۱ : ۳۸۹).

□ کراچی ، لیاقت میموریل لائبریری ۱۳۴ : نستعلیق خوش، میرزا محمد حسین کشمیری بن میرزا محمد علی خوشنویس ، ۲۰ اگست ۱۹۲۴ م (۱۳۴۳ ه ؟) ، آغاز برابر نمونه ۱ ، ۹۰ ص (خضر نوشاهی).

● 20- خاقانی شیروانی

حکیم افضل الدین بدیل بن علی ، خاقانی شیروانی. نام وی را بگونه های دیگر نیز نوشته اند. (گویا ۵۲۵ه/۱۱۳۱م - ۵۸۲ه / ۱۱۸۶ م یا پس از آن). مادرش از تر سایان نتوری بود که مسلمانان به بردگی آورده اند. نخست حقایقی تخلص می کرد سپس خاقانی. به نسبت منوچهر شرو انشاه که به او خاقان کبیر می گفتند.

(ن. ک. فرهنگ مخنوران : ۱۸۱ - نفیسی ۱ : ۱۰۳ زندگینامه و نام کارهایش - صفا ۲ : ۷۷۶).

☆ 42- تحفة العراقین

مثنوی ست عرفانی ، بادیباجه ای به نثر ، که گویا از خود اوست. که در آن از جمال الدین وزیر (یعنی محمد بن علی که سال های ۵۴۱-۵۵۸ه/۱۱۴۷-۱۱۶۳ م فرمانروای موصل بوده نام برده است، سپس شش «مقاله» ، که سفر نامه مانند اوست ، از سفری که سال ۵۵۱ه/ ۱۱۵۶ م از شیروان به مکه کرده است.

مقالت ۱- محاسن الفکر و مجالس الذکر ، ۲- معراج العقول و منهاج الفحول ، ۳- سبحة الاوتاد تحیة الاولاد ، ۴- اوصاف البلاد (کوفه ، مکه ، مدینه) ، ۵- وصف مدینة الرسول ، ۶- الموصل والشام.

آغاز ۱ ، دیباجه : خیر: ما اعتصم المرء بحباله - کلمة العجز.. آغاز ۲ ، متن : مائیم نظارگان غمناک - زین حقهٔ سبزومهرهٔ خاک.

(ن ک. ذریعه ۹ : ۲۸۰ «دیوان خاقانی» و ۳ : ۴۵۳ «تحفة العراقین» - نفیسی ۱ : ۱۰۳ تحفة العراقین و شرح هایش - مشار، مؤلفین ۱ : ۴۹ برای کارهای چاپ شده اش : ۱- تحفة العراقین ، پنج چاپ ، ۲- تسدیس قصیدهٔ ایوان مدائن ، ۳- دیوان ، شش چاپ ، ۴- منتخب قصاید خاقانی - باید افزود «منشآت خاقانی» دوبار بکوشش محمد روشن چاپ شده ۱۳۴۹ و ۱۳۶۲ خ - نسخه ها ۳ : ۱۸۵۶ «کلیات خاقانی» ، هانجا ۴ : ۲۷۱۴ «تحفة العراقین» و ۵ : ۳۷۹۰ (فهرست راهنما).

□ جهلم ، سنگهوی ، پیر محبوب حسین نوشاهی : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۹ه . دیباجه را دارد ، آغاز دیباجه و متن برابر نمونه ، همرا «دیوان» او ، ۷۵۲ ص (سید خضر نوشاهی).

□ دیره غازی خان ، تونسه ، کتابخانه محمودیه : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز برابر متن ، ۲۶۸ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۲۳۲ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰-۱۱ه. آغاز در دیباجه نثری و انجام کمی افتاده ، ۲۸۶ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۸۱۶ : نستعلیق زیبا ، سدهٔ ۱۰ ه. آغاز برابر متن ، زرین ، ۲۹۶ ص (گنج ۳ : ۱۵۷۴).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۷۸۴ : نستعلیق تحریری پخته ، سدهٔ ۱۱ه ، آغاز برابر متن ، ۲۵۳ ص.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب K . ۱ SPi/VI ۴۳۸۳ : نستعلیق ، شعبان ۱۰۰۳ه (؟) ، ۱۴۱ گ (عبدالله ۲ : ۴۴۲) از کتابهای شیرانی بوده (؟) (بشیر حسین ۱ : ۱۰۰).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب G . ۱ SPi/VI ۵۱۰۵ : نستعلیق ، عبدالعزیز ، ۱۸ ذیقعده ۱۰۰۵ه (؟) ، با یادداشتهای مورخ ۱۰۰۵ و ۱۱۸۹ه. ۱۰۷ گ (عبدالله ۲ : ۴۴۱).

□ پیشاور ، دانشگاه،کالج اسلامیه ۱۷۹۹/۲ : نستعلیق پخته محمد سلطان بن تاج محمود ، ۱۰۱۲ه. دیباجه را نیز دارد ، آغاز برابر نمونه ، ۲۱۶ ص (پرفسور امتیاز حسین ـ عبدالرحیم ۱ : ۳۳۷).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۴۷ PPi/VI ۱۵۲۱ : نستعلیق ، محمد بن ملا میر ، ۱۰۲۶ه. آغاز برابر نمونه ۲ ، ۱۱۸ گ (عبدالله ۲ : ۱۵۵).

□ اتک ، مکهد ، مولانا محمد علی ، محمد صالح : نستعلیق شکسته آمیز ، عبدالرحمان ، ۱۱ محرم ۱۰۲۸ه. آغاز برابر دیباجه ، ۳۳۲ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب . ۱ SPi/VI ۳۴۷۹ : نستعلیق ، ش ۲ «کلیات» او نوشته ۲۵ ذیحجه ۱۰۳۳ه. آغاز برابر دیباجه (عبدالله ۲ : ۲۳۹).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب، شیرانی A/۲۰۹۳ ۵۱۰۵ : نوشته ۱۸ ذیقعده ۱۰۵۰ه (۱۶۴۱م) (بشیر حسین ۱ : ۱۰۰).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۸۷۲ : ثلث خوش ، میرزا طریق ، ۲۰ ذیحجه ۱۰۶۴ه ، آغاز : مائیم نظارگان ، وصالی شده، ۲۰۰ ص).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۴ : نستعلیق ، محمد قلی ، ۱۴ ج/۱۰۶۹ه. آغاز در دیباجه افتاده ، ۱۹۶ ص.

□ پیشاور ، پشتو اکادمی ۷۹ : نستعلیق شکسته آمیز ، جمعه ۲۷ ج ۱۰۷۲/۲ه در شاهجهان آباد، باالمقالة الاولی آغاز میشود : مائیم نظارگان غمناک ... ، ۲۵۱ ص (استاد

محمد رضا همدانی).

□ **گجرات**، احمد حسین احمد قلعه داری ۵۴۸ : نستعلیق پخته، ۲۲ ذیحجه، ۱۰۸۲ه. آغاز افتاده : که کوثر ... ، ۲۱۲ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۱۰ H ۴۳۲۸ : نستعلیق، محمد قاسم بن اسحاق خواجه بهکر، ۱۴ رمضان ۱۰۹۰ه. (۱۶۷۹م)، ۱۲۷ گ (عبدالله ۲ : ۴۴۱). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۰۰).

□ **کراچی**، موزه ملی ۱۲۲/۲ - N. M. ۱۹۵۹ : نستعلیق خوش، محمد نصیر بن سلطان بن عبداللطیف قریشی سفیانی، ۱۰۹۷ه در ۲۱ سالگی (شاید نگارنده شرح اسکندر نامه و جز آن باشد)، با دیباچه نثری (گ ۱۳۰-۲۳۱).

□ **کراچی**، همانجا ۱۲۸۲ - N. M. ۱۹۶۱ : نستعلیق، سید حبیب الله بن سید شریف، ۲ ع ۲/۱۱۰۰ه. در دولت آباد، ۲۱۰ ص (نوشاهی : ۵۵۸).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۱۰ I ۳۰۸۳ (یا ۴۰۸۳) : نستعلیق، سده ۱۱ه. انجام افتاده، ۸۰ گ (عبدالله ۲ : ۴۴۱). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۰۰).

□ **بلوچستان**، مستونگ، مدرسه دارالعلوم نصیریه : نستعلیق، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر نمونه ۲، ۳۰۴ ص (دکتر محمد انعام الحق کوثر).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۲۲۷۶ : نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۱ه آغاز برابر نمونه متن، انجام افتاده، ۱۸۸ ص.

□ **اسلام آباد**، همانجا ۲۳۱۱ : نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۱ه (ص ۱-۱۸۰)، آغاز و انجام افتاده.

□ **کراچی**، انجمن ترقی ۳ ق ف ۱۸۴ : نستعلیق، سده ۱۱ه. در «کلیات» او (نوشاهی : ۱۴۸).

□ **پیشاور**، دانشگاه پیشاور ۱۳۲ : نستعلیق شکسته آمیز خوش، محمد قاسم حسینی، پنجشنبه ۱۷ رمضان ۱۱۰۴ه. در کابل، دیباچه را دارد، آغاز برابر نمونه، ۱۸۱ ص (پرفسور امتیاز حسین).

□ **لاهور**، محمد شفیع ۱۴۷/۱۲۰ : نستعلیق، سید محمود بن حافظ طاهر بن ابو اسحاق سیالکوتی، ۱۱۰۴ه (۱۶۹۲م)، با دیباچه نثری، آغاز برابر نمونه، ۹۸ گ (بشیر حسین : ۱۱۴).

□ **پیشاور**، دانشگاه، کالج اسلامیه ۱۸۶۹ : نستعلیق زیبا، ۱۱۱۴ه. آغاز برابر متن، ۱۶۵ ص (محمد اسرائیل کان الله له).

□ پیشاور، بیرون آسیا گیت، سید ایوب خان بنوری: نستعلیق، عزیز الله متوطن محمود بر مفتیان (؟)، ۴ رمضان ۴۵ جلوس (۱۱۱۴ه؟)، آغاز برابر متن، ۱۹۵ ص ۱۷ س (میر سجاد حسین کاظمی)

□ کراچی، مرزه ملی ۱۳۴۲ - ۱۹۶۱ .N. M: نستعلیق، شیخ تاج محمد بن شیخ بایزید، ساکن کامنه، ۴۹ عالمگیری (۱۱۱۶ه)، ۱۹۲ ص (نوشاهی: ۵۵۹).

□ لاهور، پنجاب پبلک لائبریری ۴۶، ۸۷۱ تحفه (۳): نستعلیق، چهار شنبه ۱۱۱۹ه. آغاز برابر دیباجه، ۱۸۵ ص ۱۹ س (منظور احسن عباسی ۱: ۴۰۸).

□ شکارپور، کترهی یاسین، گوشه ادب، صلاح الدین ۱۶۰: نستعلیق، غلام محمد ولد آخوند خضر، ۱۱۲۴ه. آغاز برابر دیباجه (خضر نوشاهی).

□ پیشاور، دانشگاه، کالج اسلامیه ۱۷۹۸: نستعلیق، ۱۷ ع ۴/۲ پادشاهی شاه عالم پادشاه (۱۱۲۵ه)، آغاز برابر دیباجه، ۲۱۴ ص (محمد اسرائیل کان الله له ـ عبدالرحیم ۱: ۳۳۷).

□ پیشاور، دانشگاه پیشاور ۱۳۰: نستعلیق خوش، ۱۴ ع ۱۱۳۸/۲ه. آغاز افتاده: صدای منفرد از خلایق ... ش، مجموعه، ۷۲ ص (پرفسور امتیاز حسین).

□ پیشاور، دکتر خواجه محمد سلیم ۴۵۶: نستعلیق، بی تاریخ، با مهر کنده ۱۱۵۹ه. آغاز برابر ۲، بدنبال «مخزن الاسرار»، ۲۱۰ ص ۱۵ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ لاهور، فقیر خانه، سید مغیث الدین بخارایی: نستعلیق، مصلح الدین ولد عبدالواحد سیالکوتی، ۲۴ ع ۱۱۶۷/۲ه. عهد بهادر شاه، آغاز: مائیم نظارگان، ۲۱۴ ص (محمد علی کوثر).

□ لاهور، دانشگاه، شیرانی ۴۳۸۳/۱۳۳۲: شعبان ۱۱۷۹ه. (۱۷۶۶م) (بشیر حسین ۱: ۱۰۰).

□ ملتان، آغا پوره، مکتبه فایق: نستعلیق شکسته آمیز، عبدالباقی ملتانی ولد خدا بخش، ۱۱۸۴ه. برای میر عبدالله بلوچ، آغاز: مائیم نظارگان، ۱۶۷ ص (نعیم اختر مجددی).

□ کویته، مولانا محمد هاشم جان مجددی: نوشته الله بخش بن حاجی متین الدین، ۱۱۸۶ه. آغاز برابر نمونه ۲، سوی دیوان او، ۳۱۰ ص (پرفسور محمد اقبال مجددی).

□ شکارپور، کترهی یاسین، محمد ابراهیم ناظم، ناظم یاسینی: نستعلیق خوش، محمد عظیم، ۴ رجب ۱۱۹۲ه. آغاز برابر متن، ۲۵۸ ص (خضر نوشاهی).

□ بهاولپور، سنترال لائبریری: نستعلیق جلی، پایان سده ۱۲ه. دیباجه را ندارد، آغاز برابر متن، ۳۹۰ ص (پرفسور دکتر الله دتا چودری).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۶۲۲۱ : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده ، ۴۸ ک.

□ **سرگودها** ، ساهیوال ، مکتبه سلیمانیه : نستعلیق ، ظهور الدین بن رکن الدین ، وهاری ، سده ۱۲-۱۳ه. دیباچه افتاده ، ۱۲۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **لاهور** ، دانشگاه ، شرقی ۳۳۰۶/۳۰۰۱ : نوشته رحمت الله ، ۱۲۰۲ه (۱۷۸۷م) (بشیر حسین ۱ : ۱۰۰).

□ **پیشاور** ، دانشگاه پیشاور ۱۳۳ : نستعلیق خوش ، نام نویسنده ناخوانا ، صفر ۱۲۲۰ه. آغاز برابر نمونه دیباچه ، ۱۸۸ ص ۱۸ س (پرفسور امتیاز حسین).

□ **لاهور** ، پنجاب پبلک لائبریری ۴۹ ، ۸۷۱ (۲) : نستعلیق ، احمد علی بن فضل علی ، ۵ شوال ، ۵۴ ، ۱۸۰۵/۰ ب ، آغاز برابر دیباچه ، ۱۲۷ ک (عباسی ۱ : ۴۰۷).

□ **پیشاور** ، پشتو اکادمی ۲۶۱ : نستعلیق ، غلام حسین ولد حافظ شریف الدین ، در دو وزیر اباد ، ۲ شوال ۱۲۵۸ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۹۹ ص (استاد محمد رفیا همدانی).

□ **لاهور** ، پنجاب پبلک لائبریری ۴۶ ، ۸۷۱ تحفه : نستعلیق ، با تاریخ ۱۲۷۳ه. در نونویس آن آغاز برابر نمونه ۲ ، ش ، مجموعه ، ۱۹۰ ک (عباسی ۱ : ۴۰۵)

□ **کراچی** ، موزه ملی ۱۹۶۱۰۱۲۱ N.M. : نستعلیق ، غلام حسین بن محمد حبیب الله ۱۲۷۷ه. ۲۶۸ ص (نوشاهی : ۵۵۹).

□ **لاهور** ، کریم پارک ، جامعه مدینه ، سید انور حسین نفیس رقم : نستعلیق ، غلام حسین ، ۱۲۹۱ه. آغاز برابر دیباچه ، ۱۱۲ ص (محمد علی کوثر).

□ **پیشاور** ، دکتر خواجه محمد عثمان ۹۶۶۷ : نستعلیق زیبا ، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ۲ ، کامل ، ۲۲۲ ص ۱۵ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ **سیالکوت** ، بدوسلهی کوچه ، کتابخانه فخر الاطبا : شکسته آمیز ، غلام حسن ولد میان حسن الدین ، سده ۱۳ه. آغاز برابر متن ، ۲۶۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **لاهور** ، کتابخانه دانشکدهٔ مسیحی فورمن ق ۵۵ ک ۵۵۱ ، ۵۹۱ : نستعلیق ، چهار شنبه ۱۶ ذیقعده ، تاریخ یاد نشده ، آغاز برابر دیباچه ، ۹۳ ک ۱۹ س (پایان نامه دکتر خالده صدیقی : ۷۰ ر).

□ **حیدر آباد ، درگاه شریف** ، کتابخانه عالیه علمیه ، پیر محب الله شاه راشدی : نستعلیق خوش ، تاریخ یاد نشده ، از دیباچه آغاز می شود ، انجام افتاده ، ۷۷ ص ۲۱ س (نعیم اختر مجددی).

□ **لاهور** ، کتابخانه الریاض ـ جی معین الدین : نستعلیق ، ۳۴ ک از اول و آخر افتاده.

آغاز : از بیم سخن رهانده ای باز ـ خاقانی را ز علت آز (!) (دکتر ظهور الدین احمد ـ سید عارف نوشاهی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب J ۱۰ SPi/VI ۴۲۴۵ : نستعلیق ، شوال ؟ ، ۱۰۴ ک (عبدالله ۲ : ۴۴۲) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۰۰).

□ لاهور ، همانجا L ۱۰ SPi/VI ۴۲۵۱ : شکسته آمیز ، بی تاریخ ، ۱۱۱ ک (عبدالله ۲ : ۴۴۲). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۰۰).

□ پیشاور ، ریکارد آنس ۳۰۲ : نستعلیق ، آغاز برابر نمونه ۲ ، انجام افتاده : رفتی سوی شام زهره ام نیست ، ۲۴۹ ص (سید حسین مجتبی رضوی).

□ پیشاور ، دانشگاه پیشاور ۱۱۹ : نستعلیق کهن ، تاریخ یاد نشده ، در پایان کلیات او ، زرین ، رویهم ۱۰۱۸ ص ۱۹ س (پرفسور امتیاز حسین).

□ گجرات ، احمد حسین احمد قلعه داری ۲۵۱ : نستعلیق پخته ، تاریخ یاد نشده ، با دیباچه نثری ، آغاز برابر نمونه ، ۱۴۸ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب B ۵ Pi/VI ۲۳۵۸ : نستعلیق ، بی تاریخ ، آغاز : المقالة الاولی و هی تسعی . . . سپس برابر نمونه ۲ ، ۹۸۰ ک.

□ لاهور ، همانجا D ۵ Pi/VI ۲۷۰۷ : نستعلیق ، نسخه ناره ، آغاز : بر بندند آنقدر که نیروست . . . ، ۸۳ ک (عبدالله ۲ : ۱۵۶-۱۵۷).

★ 43. شرح تحفة العراقین

متن همان شرح از عبدالسلام ، شاگرد و فرزند شیخ عبدالکبیر ، در بیستمین سال شاهجهان (۱۰۳۷-۱۰۶۷) در ۱۰۵۷/۱۶۴۷م (ن. ک. نقه اکبر ، ترجمه ۷ : ۱۱۵۳).

آغاز : حمدی که کتاب ستایش و شرح نیایش را عنوان زیبد . و اجرای تحسین و اوراق آفرین . . . حقهٔ سبز کنایت از فلک و مهرهٔ خاک از زمین بکسرمیم آنکه از جای جنبیدن نتواند.

(ن. ک. نسخه ها ۵ : ۴۵۱۰ ـ مآثر الکرام : ۲۲۵ ، ۲۲۶ که دو تن بدین نام (عبدالسلام) نشان داده شده اند).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۵۹۵-۱۹۶۸ N. M. : نستعلیق ، ۱۰۶۸ه در اکبر آباد ، آغاز دیباچه و شرح برابر نمونه ، ۲۳۶ ص (نوشاهی : ۵۵۹).

□ پیشاور ، دانشگاه ، کالج اسلامیه ۱۷۹۹ : نستعلیق شکسته آمیز خوش ، علاء الدین بن شیخ اجمیری ، ذیحجه ۳۲ جلوس عالمگیر ، ۱۰۹۹ه. آغاز برابر دیباچه ، ۲۸۹ ص (محمد اسرائیل بن الله له).

□ لاهور ، محمد شفیع ۳۴۸/۲۸۴ : نستعلیق شکسته آمیز ، تاج محمد ، رجب ۱۱۲۲ه.

(۱۷۱۰م) آغاز برابر نمونه ، ۱۲۶ گ.

□ لاهور ، همانجا ۱۴۸/۲۸۵ : نستعلیق ، محمود منشی ، ۱۱۲۲ه. (۱۷۱۰م) در ملتان ، در حاشیه تحفة العراقین، آغاز: حقه سبز کنایت ازفلک و مهره خاک اشارت به زمین (بشیر حسین : ۲۴۵).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۲۶-۱۹۷۲ N. M. : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. ۱۵۴ ص (نوشاهی : ۵۵۹).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۵ A Pi/VI ۵۰۸ : نستعلیق ، در لاهور ، ۱۲۸۴ه. آغاز : المقالة الاولی وهی تسمی بعرایس الفکر و . . . ، ۷۹ گ (عبدالله ۲ : ۱۵۸).

☆ 44- شرح تحفة العراقین

متن همان. با شرح از میان عبدالغنی بهکری.

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۴۹۴۹/۱۹۳۸ : نوشته محمود ، ۷ شوال ۱۱۴۶ه. (مارس ۱۷۳۴م) (بشیر حسین ۳ : ۴۴۲).

☆ 45- شرح تحفة العراقین

متن همان. شرح ناشناخته.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۷۶ APi/VI ۲۷۲ : نستعلیق ، بی تاریخ ، آغاز افتاده : خاقانی راتونی همه روز - بازیچه نمای مجلس افروز. یعنی هنگامه نمای خاقانی تویی همه روز . . . ، ۱۵۳ گ (عبدالله ۲ : ۱۵۷).

☆ 46- دیوان خاقانی

(ن. ک. ذریعه ۹ : ۲۸۰ «دیوان» که نام چند شرح آن را برده - نسخه ها ۳ : ۲۳۰۸ «دیوان» - مشار ۲ : ۲۲۹۷ که نه چاپ آن را نشانی داده است).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۸۷۷ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۹ه ، آغاز : . . . برون کن در صف مردان درا - دل طلب کزدار ملک دل توان شد پادشاه ، سرلوح ، زرین ، قصیده هاست ، انجام افتاده ، ۱۶۲ ص.

□ جهلم ، سنگهوی، پیر محبوب حسین نوشاهی : نستعلیق خوش، سدهٔ ۹ه. آغاز افتاده : . . . از من زبان . . . که طفل اندر نو آموزی . . . ، ۱۴۸ ص (خضر نوشاهی).

□ کراچی ، موزهٔ ملی . . N. M : نستعلیق ، ۱۵ ع ۹۹۳/۱ه. آغاز : نثار اشک من هر شب کهر ریز است پنهانی ، دارای : قصیده ، غزل و رباعی ، زرین ، ۷۸۶ ص.

□ کراچی ، همانجا ۱۲۸۱-۱۹۶۱ N. M. : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز : آری به آب تایژه خو کرده اند از آنک ، دارای : قصیده ، غزل و رباعی ، ۶۵۲ ص (نوشاهی : ۴۹۲).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۷۳۰۲ : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۰ه. آغاز: دل من پیر تعلیم است و من طفل زبانداتش. دارای: قصیده، غزل، که ترتیب قافیه ندارد، انجام افتاده، ۶۳۶ ص

□ اسلام آباد، همانجا ۱۰۲۸ : نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۰۱۰ه. آغاز: این قصیده منطق الطیر... زد نفس سر به سهر صبح ملمع نقاب، قصیده هاست، ۵۴۸ ص (گنج ۳ : ۱۴۴۱).

□ لاهور، کتابخانه دانشکده مسیحی فورمین ۵۵ ک ۵۵۱، ۸۹۱ : نستعلیق، ذیقعده ۱۰۱۱ه. آغاز افتاده : چنان در بوته تلقین مرا بگداخت کاندر من ـ نه شیطان ماند و سواسش نه آدم ماند و عصیانش، ۳۹۶ گ ۱۷ س (پایان نامه دکتر خالده صدیقی : ۱۸۷).

□ لاهور، اردو بازار، کتابخانه رشیدیه : نستعلیق شکسته آمیز، ۲۰ ذیقعده ۱۳۰۱ (۱۰۳۰؟ه). آغاز: ای پنج نوبت کوفته در دار ملک را ـ لا در چهار باش الا کشد ترا(!)، محشی، کامل (سید عارف نوشاهی).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب SPi/VI/۱۰ ۳۴۷۹ : نستعلیق، ۱۴ ذیحجه ۱۰۳۳ه. و ۲۵ ذیحجه ۱۰۳۳ و ۹ رمضان ۱۰۳۳ه (۱۶۲۴م) در «کلیات» او (گ ۱-۳۳۴) آغاز: دل من پیر تعلیم است... دارای : قصیده، ترکیب بند، ترجیع، رباعی، (عبدالله ۲ : ۴۳۸).

□ کراچی، استاد پیر حسام الدین راشدی : نستعلیق پخته، نور محمد بن شیخ عبدالله، ۲۲ صفر ۱۰۷۷ه. آغاز : ... جوشن صورت برون کن در صف مردان درا ـ دل طلب کز دار ملک دل توان شد پادشا، انجام افتاده، دارای قصیده، غزل، ترجیع، رباعی به ترتیب الفبایی، تملک ابراهیم که آنرا به هشت روپیه خریده است در ۱۲۲۲ه. ۹۴۹ ص ۱۵ س (پرفسور روشن آرا بیگم).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب PPi/VI ۲۵ A ۱۵۲۲ : نستعلیق، ۲۵ رمضان ۱۰۹۶ه. آغاز : دل من پیر تعلیم...، آغاز دیباچه : جواهر زواهر سپاس بیقیاس نثار صمدیت...، ۲۷۱ گ (عبدالله ۲ : ۱۴۹).

□ اتک، مکهد، مولانا محمد علی : نستعلیق، سدهٔ ۱۱ه. آغاز: دل من پیر تعلیم است و من طفل زبان دانش، عنوانها نا نویس، غزلها ترتیب الفبایی ندارند، ۶۷۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۱۰ B ۳۵۵۲ : نستعلیق، سدهٔ ۱۱ه. در «کلیات» او، آغاز افتاده (عبدالله ۲ : ۴۳۹). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۶۰).

□ بهاولپور، رحمت بک کمبنی ۸ : نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۱ه. قصیده هاست، آغاز :

دل من پیر تعلیم . . . ، ۲۶۲ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب APi/VI ۹ A ۲۰۰ : نستعلیق، سدهٔ ۱۱ه. آغاز: دل من پیر تعلیم . . . دارای قصیده، ترجیع، غزل و رباعی، ۳۶۱ گ (عبدالله ۲ : ۱۵۰).

□ **لاهور**، همان کتابخانه Pi/VI ۸۱ B ۲۶۰۱ : نستعلیق، سدهٔ ۱۱ه. دارای قصید، مرثیه و قطعه، ۲۴۴ گ (عبدالله ۲ : ۱۵۲).

□ **لاهور**، همانجا PPi/VI ۲۵ B ۱۷۱۱ : نستعلیق، سدهٔ ۱۱ه. آغاز: یا رب اندر چشم خونریزش چه خوابست این همه. در سر زلف دلاویزش چه تابست این همه، ۷۲ ص (عبدالله ۲ : ۱۵۳).

□ **لاهور**، همانجا SPi/VI ۱۰ B ۳۵۵۲ : نستعلیق، سدهٔ ۱۱ه. آغاز: . . . بستر کرده از پهلوی نومیدی خرد مستست و بالین کرده از زانوی نادانی، ۳۵۷ گ (عبدالله ۲ : ۴۳۹).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۱۹۲۴ : نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۱ه. دارای: قطعه، قصیده و غزل، بی ترتیب قافیه. آغاز . . . دل من پیر تعلیم است و من طفل زباندانش، ۱۲۴ ص.

□ **اسلام آباد**، همانجا ۸۶۳ : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۱ه. دارای: قصیده، غزل، رباعی و قطعه، ترتیب الفبایی ندارد، ۷۱۴ ص (گنج ۳ : ۱۴۴۱).

□ **کراچی**، انجمن ترقی ۳ ق ف ۱۸۴ : نستعلیق، سدهٔ ۱۱ه. دارای: قصیده و غزل و «تحفة العراقین»، ۴۷۸ ص (نوشاهی : ۱۳۲).

□ **لاهور**، دیال سنگه ترست ۵۲۵ : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۱ه. آغاز افتاده: مرا مهره بکف ماند و ترا داد زان حاصل...، غزل هاست بی ترتیب و ۳۰، ۴۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۳۵۳ : نستعلیق خوش تحریر آمیز، سدهٔ ۱۲-۱۱ه. آغاز: دل من پیر تعلیم، دارای: قصیده و غزل بدون ترتیب در قافیه، ۵۱۴ ص.

□ **اسلام آباد**، همانجا ۴۸۹ : شکسته آمیز، سدهٔ ۱۲-۱۱ه. آغاز: دل من پیر تعلیم، تنها، قصیده هاست به ترتیب تهجی جز اینکه قصیده شینی آن پیش از همه جای گرفته، ۳۱۲ ص.

□ **اسلام آباد**، همانجا ۶۵۳۴ : تحریر آمیز، سدهٔ ۱۲-۱۱ه. آغاز و انجام افتاده، ۲۱۶ ص.

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۹۴۵۹ : نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۲-۱۱ه. آغاز و انجام افتاده، دارای: قصیده، غزل، قطعه و دوبیتی، نامرتب، ۶۵۸ ص ۱۷ ص.

□ پیشاور ، دانشگاه ، کالج اسلامیه ۱۸۳۵ : نستعلیق ، حاجی محمد سلطان ولد شیخ سلیمان ، در شصت سالگی ۱۱۰۹ه. در قصبهٔ انبیهه سهارنپور از مضافات دهلی. آغاز : دل من پیر تعلیم است و من طفل زباندانش ، ۶۳۵ ص (محمد اسرائیل کان الله‌له) .

□ پیشاور ، ریکارڈ آفس ۳۵ : نستعلیق ، رجب ۱۱۰۹ه. آغاز : خبر ما اعتصم المره بخباله کلمة العجز بقصور باله . . . اما بعد ، این تذکره ای ست بلک تبصره . . . ، ۱۸۱ ص (سید حسن مجتبی رضوی) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۹۷۱ : شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز : دل من پیر تعلیم ، دارای : قصیده ، غزل ، رباعی ، ۵۸۲ ص .

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۰۴۸ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز : دل من پیر تعلیم ، دارای قصیده و غزل ، ۳۷۰ ص رحلی .

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۸۲۶ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. قصیده هاست . آغاز : دل من پیر ، ۴۳۳ ص .

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۹۸۶ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده ، دارای : قصیده ، قطعه و رباعی ، ۷۲۴ ص .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۹۷۵ : نستعلیق تحریر آمیز ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده ، دارای : قصیده ، قطعه ، رباعی و غزل ، ۷۲۸ ص .

□ کویته ، مولانا محمد هاشم جان مجددی : نوشته الله بخش بن حاجی متین الدین ، ۱۱۸۶ه. نخست «تحفة العراقین» و سپس دیوان او ، ۳۱۰ ص (پرفسور محمد اقبال مجددی) .

□ کراچی ، موزه ملی ۶۵۵/۴ .N.M. ۱۹۵۷-: نستعلیق ، محمد غوث صدیقی قادری ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز : دل پیر تعلیم ، تنها قصیده است ، ۴۷۳ ص .

□ کراچی ، همانجا ۱۲۸۰ .N.M. ۱۹۶۱- : نستعلیق ، سده ۱۲ه. آغاز : قصیده در موعظت . . . غیبت دوست به که جواریت آشنا ، دارای : قصیده و غزل و قطعه ، آغاز و انجام افتاده (نوشاهی : ۴۹۲) .

□ لاهور ، دانشگاه ، پنجاب C ۱۰ SPi/VI ۳۹۳۹ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. در «کلیات» او ، آغاز و انجام افتاده (عبدالله ۲ : ۴۴۰) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۶۰) .

□ لاهور ، همانجا A ۲۲ KPi/VI ۲۰۹۵ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز : زبان ثنا گر درگاه مصطفی بهتر ـ که بار گیر سلیمان نکوتر است صبا ، ۴۵۵ گ .

□ لاهور ، همانجا ۸۱ Pi/VI ۵۷۸ : شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز : جوشن صورت

برون کن در صف مردان درا ـ دل طلب کز دار ملک دل تو ان شد پادشاه . دارای قصیده ، قطعه و ترجیع ، ۱۷۷ گ (عبدالله ۲ : ۱۵۲) .

□ گجرات ، قلعه دار ، کتابخانه مولانا محمد عبدالکریم قلعه داری: نستعلیق پخته، مفتی محمد هاشم قلعه داری قریشی ، ۱۲۵۵ ه . آغاز افتاده : چو از حیص دین چار . . . ، کلیات اوست ۴۷۵ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری) .

□ بهاولپور ، سنترال لائبریری ۱۲۹ : نستعلیق زیبا ، میموت ۱۹۰۶ ب (۱۲۶۷ه) ، سرلوح زرین ، نسخه نفیس ، دارای : قصیده ، غزل و رباعی ، آغاز : دل من پیر تعلیم است و من طفل زباندانش ـ دلم تسلیم سر عشق و سر زانو دبستانش ، . . . ۱ ص (پرفسور دکتر الله دتا چودری) .

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب D ۱۰ SPi/VI ۵۱۲۸ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه . قصیده هاست با شرح در هامش ، آغاز افتاده : نخست از من زبان بسته که طفل اندر نو آموزی ، ۱۵۰ گ (عبدالله ۲ : ۴۴۰). از کتابهای شیرانی بوده (دکتر محمد بشیر حسین ۱: ۱۵۳) .

□ پیشاور ، دانشگاه ، کالج اسلامیه ۱۷۹۷ : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، محشی ، آغاز : دل من پیر تعلیم است و من طفل زباندانش ، ۳۳۰ ص (محمد اسرائیل، کان الله له ـ عبدالرحیم ۱ : ۳۳۷) .

□ لاهور ، فقیر سید مغیث الدین : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، قصیده هاست . آغاز : دل من پیر تعلیم است و من طفل زباندانش ، ۲۴۸ گ ۲۵ س (پایان نامه دکتر خالده صدیقی : ۳۵۹) .

□ پیشاور ، دانشگاه پیشاور : نستعلیق کهن ، تاریخ یاد نشده ، آغاز افتاده : غلام آب از آن نداری آب روان ـ رفیق رحیقی له بصف صفا ، ۵۹۶ ص (پرفسور امتیاز حسین) .

□ پیشاور ، دانشگاه پیشاور ۱۱۹ : نستعلیق خوش ، تاریخ یاد نشده . آغاز : دل من پیر تعلیم است و من طفل سخندانش ، . . شش بخش است و با «تحفة العراقین» بپایان می رسد ، زرین ، ۱۰۱۸ ص ۱۹ س (پرفسور امتیاز حسین) .

□ گجرات ، قلعه دار ، کتابخانه مولانا عبدالکریم قلعه داری : نستعلیق خوش ، آغاز : دل من پیر تعلیم . . . ، ۴۰۰ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری) .

□ لاهور ، کتابخانه الریاض ، جی معین الدین : نستعلیق ریز ، تاریخ یاد نشده ، انجام افتاده ، قصیده هاست . آغاز : دو کف ساقی تو جام بین بیم گوی ۴۶ ، گ (دکتر ظهور الدین احمد ، سید صادق اردشاهی) .

□ لاهور ، همان کتابخانه ، نستعلیق ، انجام افتاده ، ۲۹۰ گ (دکتر ظهور الدین احمد ـ

سید عارف نوشاهی) .

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب A ۱۰ SPi/VI ۴۹۳۳ : نستعلیق ، در «کلیات» او (عبدالله ۲ : ۴۳۹) از کتابهای شیرانی بوده بشیر حسین ۱ : ۱۶۰) .

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب A ۸۱ Pi/VI ۱۲۱۰ : نستعلیق ، بی تاریخ ، تازه . آغاز : دل من پیر تعلیم . . . ، ۲۷۹ گ (عبدالله ۲ : ۱۵۱) .

□ **لاهور** ، همان کتابخانه B ۹ APi/VI ۲۰۱ : نیم شکسته ، بی تاریخ . آغاز : ای پنج نوبه کوفته در دار ملک لا ـ لا در چهار بالش الا کشد ترا ، ۱۰۴ گ (عبدالله ۲ : ۱۵۳) .

□ **لاهور** ، همان کتابخانه ۲۲ KPi/VI ۲۱۷۷ : نستعلیق ، بی تاریخ ، آغاز : دل من پیر تعلیم . . . ، ۳۳۸ گ (عبدالله ۲ : ۱۵۴) .

□ **لاهور** ، همان کتابخانه A ۱۰ SPi/VI ۴۹۳۳ : نستعلیق ، بی تاریخ «کلیات» اوست (عبدالله ۲ : ۴۳۹) .

☆ 47ـ شرح دیوان خاقانی

متن همان . گزارش از **محمد بن داود** بن محمد **شادی آبادی دهلوی** . بروزگار شاه ناصر الدین خلجی (۹۰۶-۹۱۶ه/ ۱۵۰۰-۱۵۱۰م) از پادشاهان مالوه . گزارش بیت های دشوار قصیده هاست . نخست بیتی و یا دو بیت را می نویسد سپس واژه های دشوار آن را گزارش کرده ، آنگاه رویهم بیت را گزارش می کند .

وی دیوان انوری را نیز گزارش کرده است . و نام خود را در دیباجه ها آورده است .

آغاز : جواهر زواهر و سپاس بیقیاس نثار حضرت . . . آغاز شرح : دل من پیر تعلیم . . . بدانکه دل من نفس ناطقه را گویند ، که روح انسانیست که شکل صوری .

(ن . ک . نسخه ها ۵ : ۳۴۶۵ «شرح دیوان خاقانی» ـ ذریعه ۹ : ۱۸۰ «دیوان خاقانی» که در آنجا نام چند شرح آن برده شده، از آن میان همین گزارش) .

□ **لاهور** ، محمد شفیع ۳۴۹/۲۷۹ : نسخ ، عبدالله ولد شیخ سعد الله صدیقی ، ۷ رمضان ۱۰۱۴ه (۱۶۰۶م). آغاز برابر نمونه، ۲۱۲ گ (بشیر حسین : ۲۴۰) .

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۳۲۶۷ : استعلیق ریز شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۱ه . آغاز برابر ، نام نگارنده در دیباجه محمد داود علوی (نه دهلوی) شادی آبادی ست، ۳۱۸ ص.

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب B ۲۰ Pi/VI ۱۸۸۲ : شکسته ، بخشی لال ، ع ۱۱۹۲/۲ه آغاز برابر نمونه ، ۷۶ ص (عبدالله ۲ : ۱۵۵) .

□ **لاهور** ، دانشگاه، شیرانی ۳۹۲۳/۸۸۰: نوشته محمد عبدالحمید آزاد ، ۱۵ محرم ۱۲ (شاید ۱۲۰۰ه) . آغاز افتاده ، در فهرست بنام «شرح قصاید خاقانی» آمده (دکتر محمد بشیر حسین

۳ : ٤٤٩)

□ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ۵۶۵٤/۲۳۳۳ : از سدهٔ ۱۲ه. بسیار ناقص (دکتر محمد بشیر حسین ۳ : ٤٤٩).

□ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ۳٤۱۶/٤۱۱/۲ : نوشته الهی بخش، ۲۰ ج ۲/۱۲۶۵ه. (به ۱۸٤۹م) آغاز افتاده. در فهرست بنام «شرح قصاید خاقانی» آمده (بشیر حسین ۳ : ٤٤۸).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۱۰ E ۵٦٤۰ : نستعلیق، برکت علی و محمد نذیر، ۲۱ رجب ۱۳۲۱ه (۱۹۰۳م)، آغاز برابر نمونه، ٤۳۹ گ (عبدالله ۲ : ٤٤۰) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۳ : ٤٤۸).

□ **لاهور**، محمد شفیع ۳٦۰/۲۸۱ : نستعلیق تازه، سده ۱٤ه، شاید ۳۰-۱۹٤۰م آغاز برابر نمونه، ۳۸۹ گ، بشیر حسین : ۲٤۲).

□ لاهور، محمد شفیع ۳۵۹/۲۸۰ : نستعلیق و بخشی شکسته، تاریخ یاد نشده، شرح ۸۰ قصیده را دارد، آغاز برابر نمونه، ۲۹۰ گ (بشیر حسین : ۳٤۱).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب API/VI ٤۵ ۲٤۰ : نستعلیق بی تاریخ، آغاز برابر، ٤۸۷ گ (عبدالله ۲ : ۱۵٤).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۱۰ F ۵۰۵٤ : نستعلیق، بی تاریخ، ۳۹ گ (عبدالله ۲ : ٤٤۰).

□ **سرگودها**، وان میانه، میان فضل الهی رانجها : ش ۲ مجموعه، سپس «ذخیرة الملوک» همدانی (محمد شفیع، مجله الزبیر، ویژه نامه کتابخانه ها ((۱۹٦۷م) : ۲۹۲).

☆ 48- شرح دیوان خاقانی

متن همان. شرح از **عبدالوهاب بن محمد حسینی معموری هندی**، متخلص به غنایی، تبریزی، به سال ۱۰۱۸ه (۱۶۰۹م) برای فرزندی صدر الدین محمد که از وی خواسته بود.

بخشهای کوتاهی از این گزارش در پاورقی «دیوان خاقانی» چاپ عبدالرسولی در تهران ۱۳۱٦ خ چاپ شده است.

آغاز: خاقان کشور سخنوری، و سلطان ملک بلاغت گستری

(ن. ک. نسخه ها ۵ : ۳٤٦۵ «شرح ...» - ذریعه ۹ : ۷۹۲ «دیوان غنائی» که در آنجا از این گزارش او یاد شده است - ذریعه ۹ : ۲۸۰ «دیوان خاقانی» که در آنجا نیز از این گزارش یاد شده است).

□ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ٤٤۷٤/۱٤۲٤ : نوشته میر حسن حسینی بن سید

محمد حسین ، ۷ ذیقعده ۱۱۰۴ه (۱ گست ۱۶۹۳م) در فهرست بنام «شرح قصاید خاقانی» آمده (بشیر حسین ۳ : ۴۴۸).

☆ 49ـ شرح دیوان خاقانی

ناشناخته. نسخه ها یکی نیستند.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۲۲۹ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز افتاده. برای نشانی از ص ۳۴ : پس از سی سال این معنا محقق شد به خاقان. که سلطانی ست درویشی و درویشی ست سلطانی . و گر صف حاضر بینی درویش سلطان دل ، که خاکهای درویشی نماید ، تاج سلطانیش ، یعنی و رای سلاطین دنیا کرد . . . ، با نشانی های «م» و «ش» پیرامون ۵۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۵۲ : نستعلیق خوش ریز ، سده ۱۱ه. آغاز و انجام افتاده. برای نشانی از ص ۱۰۹ : وله فی العزله. ضمان دار سلامت شد دل من ـ چوبدار الملک عزلت یافت مسکن. ضماندار میانجی و بد رفتار ، دار الملک شهری که تخست گاه سلاطین باشد. عزلت گوشه گیری. و معنی بیت آن است ، ۵۳۶ ص (گنج ۳ : ۱۴۴۳).

□ کراچی ، آئی ـ آئی چندریگر ، نیشنل بانک پاکستان ۷۳۸۳ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. آغاز افتاده این سه بیت در معنی بی ثباتی جهان . . . ، شرح قصاید اوست ، ۸۲۴ ص (خضر نوشاهی).

● 21ـ مختار غزنوی

سراج الدین عثمان بن محمد ، زاده پیرامون ۱۰۸۱/۴۷۴م در گذشته میان ۵۴۴ ، ۱۱۴۹/۵۵۴ ، ۱۱۵۹م و پیش از ۱۱۶۰/۵۵۵م. در آغاز زندگی از سرایندگان دربار غزنویان بود، سپس نزد شاهان سلجوقی کرمان رفت. مثنوی بزرگ بنام «شهریار نامه» از داستان های کهن ایرانی بنام مسعود غزنوی سروده است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۵۲۸ ـ ذریعه ۹ : ۱۰۱۷ ـ لفیسی ۱ : ۷۷).

☆ 50ـ دیوان مختار غزنوی

بکوشش استاد همایی، تهران ، ۱۳۴۱ خ. چاپ شده است.

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۵۱۹ ـ مشار ۲ : ۲۳۶۸ که نشانی دو چاپ آن را داده ـ ایوانف : ۹۱۴ ، ۱۷۵۳ ـ مرآت العلوم ۱ : ۶۲).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۶ ۴۶۲۹ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز : دیدم بره آن ماه راستین را. آن نازک ، زیبای نازنین را ، زرین ، ۱۱۷ گ (عبدالله ۲ : ۴۳۵) از کتابهای شیراز بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۵۵).

22- عبدالواسع جبلی

عبدالواسع جبلی گرجستانی (م۵۵۵/۱۱۶۰م) که یاد او در «نامه های عبدالواسع» (۵ : ۳) گذشت.

☆ 51- دیوان عبدالواسع

در دو جلد بکوشش دکتر ذبیح الله صفا ، تهران ، ۱۳۳۹ خ ، ۱۳۴۱ خ ، جلد یکم قصیده ها ، ۴۵۲ ص ، دوم مرثیه و ترکیب، و ملمع و غزل و قطعه و ترانه ص ۴۵۵ - ۷۶۲ چاپ شده است. ص ۶۸۳ تا ۷۶۲ تعلیقات است.

(ن ک. نسخه ها ۳ : ۲۴۳۱ - پیشگفتار و عمدتاً تعلیقات چاپ دکتر صفا- برای نسخه هایش ، دانشگاه ۱۶ : ۱۶۵ ، ۷۱۶ - گلچین ، آستانه ۷ : ۴۶۴ ، ۴۶۵ ، ۴۶۶ - استانه ۹ : ۲۶۲ - ملی ۶ : ۷۰۲ - دو کتابخانه مشهد: ۷۶۴ (۲ نسخه) ، ۷۶۵ (۲ نسخه)- مجلس ۳ : ۲۷۰ و ۸ : ۱۶۵ ، ۴۴۹ و ۱۳ : ۲۷۲ - ایوانف : ۴۴۸).

□ لاهور ، انارکلی ۳۷ ، دانش آباد ، کتابخانه احسان دانش : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز: منسوخ شد مروت و معدوم شد وفا ، جدولبندی به زر ، در متن و هامش ، ۱۲ ص (سید عارف نوشاهی).

□ سانگهڑا ، شهداد پور ، کوئی فقیر سومرو ، مدرسه صبغة الفیض ، عبدالحکیم هنکهورا : نوشته ۶ ج ۲/روزگار ابو المظفر شهاب الدین ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز افتاده : اینچج و کار ما این است - شرف روزگار ما این است ، ۱۶۲ ص (محمد علی کوثر).

□ پیشاور ، مشرقیه دارالعلوم الاسلامیه ۱۸۲۳ : زیبای ایرانی ، ۱۱۳۴ه. در طوس (خراسان) همراه ۴۳ دیوان دیگر (عبدالرحیم ۱ : ۳۴۱) بایستی به دانشگاه کالج اسلامی منقل شده باشد.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۱۱ SPi/VI ۴۸۵۴ : نستعلیق، تازه ، بی تاریخ. آغاز : که دارد چون تو معشوقی . . . (عبدالله ۲ : ۴۳۶) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۲۱).

23- محیی ، عبدالقادر

شیخ عبدالقادر جیلانی متخلص به محیی ، ابو محمد غوث اعظم محیی الدین عبدالقادر بن ابو صالح عبدالله جنگی (م۵۶۱/۱۱۶۹م) که یاد او در «اسرار العاشقین» (مشترک ۲ : ۱۲۵۸) گذشت.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۵۲۸ «محیی گیلانی» - مشار ، مؤلفان ۳ : ۹۰۱ که نشانی هفت کار چاپ شدهٔ منسوب او را داده - نفیسی ۱ : ۱۳۱ و ۲ : ۷۲۷ زندگینامه و نام کارهای ادبیش).

☆ 52. رمز العشق

منسوب به او، به آنچنانکه در پایان منظومه آمده است: هستم از جیلان کنم احیای دین ـ زانکه محیی الدین لقب دارم یقین . . . من خلف هستم ز اولاد حسن ـ هست در مخدع همه غوغای من . . . نام من مشهور عبدالقادر است ـ از ازل گشتم ز جام عشق مست.

مثنوی ست در بحر «مثنوی معنوی»، با سربندهای: وحدانیت حق و صفات او، یخرجهم من الظلمات الی النور، آفریدی عالمی را قسم قسم، مناجات، نعت پیامبر، منقبت چهار یار، بندگی حق، حکایت پادشاه و ملازمش، تمثیل مردی مارمن و مسک، هوا و هوس و نفس اماره، لزوم پیر کامل، تمثیل خضر و موسی، ذکر دایم و پاس انفاس، حقیقت فنا و بقا، تمثیل . . . تمثیل بهلول دانا، پندو نصیحت در مخالفت نفس، ابراهیم ادهم به تمثیل، حالات عشق الهی. .

آغاز: حمد بیحد کردگار پاک را ـ کافرید او ارض وهم افلاک را ـ عالمی را او به یکدم آفرید ـ همرهش شادی و هم غم آفرید.

(ن. ک. مرآت العلوم ۳: ۲۴۲ «رمز العاشقین» مثنوی به اردو، ناشناخته ـ اختر راهی، ترجمه ها: ۹۴ «رمز العشق» ناشناخته، که به اردو ترجمه شده است، مترجم شمس الدین فاضلی ـ قیسی ۱: ۱۳۱ و ۲: ۷۲۷ و دیگر منابع در دسترس، از این کار او نامی نبرد اند).

☐ **اسلام آباد**، گنج بخش ۹۳۸۳: نستعلیق پخته، سده ۱۲ه، آغاز برابر، انجام افتاده، ۳۱۸ ص ۱۱ س.

☐ **سرگودها**، ساهیوال، مکتبه سلیمانیه: نستعلیق خوش، میان عبدالقادر بن میان صاحب کلان جهان کوتی و سندی، ۱۲۳۰ه، آغاز برابر (محمد نذیر رانجها).

☐ اسلام آباد، گنج بخش ۴۳۲۳: نستعلیق تحریر آمیز، سده ۱۳ه. آغاز برابر، موریانه آسیب رسانده، ۲۹۴ ص.

☐ **اسلام آباد**، عمانجا ۵۴۷۵: نستعلیق پخته، میر احمد بن ملا افضل احمد، ساکن رامپور پیشاور، ۱۳۰۸ه/۱۹۲۹، با خاتمه ای به نثر که این مثنوی از شیخ عبدالقادر است، (ص ۲-۳۴۵).

☆ 53. دیوان محیی

منسوب به او. در این انتساب گفتگو ست ولی نسخه هایی ازدیوانی با تخلص محیی، که از سوی نسخه نویس ها از او دانسته شده است، بسیار است. دست کم برخی از این سروده ها از کسانی دیگر جز شیخ عبدالقادر است.

(ن. ک. نسخه ها ۳: ۲۵۱۹ «دیوان محیی» ـ اسپرینگر: دیوان محیی باسر آغاز: بی حجابانه درا از در کاشانهٔ ما ـ ریو ۲: ۶۹۶ باسر آغاز: ای تمنای جمالت جان جان ها

سوخته ـ مشار، مؤلفین ۳ : ۹۰۳ «دیوان غوث اعظم» که نشانی سه چاپ آن را زیر این نام داده ـ اندیا افیس ، چاپی : ۱۰۹ ، ۲۳۵ برای نسخه های چاپی آن).

□ **اسلام آباد** ، کنج بخش ۶۴۳ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز : ظاهرم رند است و باطن پارسا . . . نام من میم است و حا و یا (: محی) ، غزل هاست به ترتیب الفبایی ، پیرامون ۷ هزار بیت ، سر آغاز نسخه ریو و اسپرنگر در آن دیده نشد ، ۳۱۰ ص.

□ **لاهور** ، کتابخانه فقیر سید مغیث الدین : نستعلیق ، فقیر احمد الدین ، ۲۷ ع ۱۱۰۱/۱ه. آغاز : گریبابی بسر تربت و یرانه ما-بینی از خون جگر آب خورده (!) ۵۶ گ ۱۵ س. (پایان نامه دکتر خالده صدیقی : ۲۰۰ ـ محمد علی کوثر).

□ **کراچی** ، استاد پیر حسام الدین راشدی : نستعلیق خوانا ، قاضی فتح محمد بن قاضی محمد مراد ، ۱۱۶۹ه. آغاز افتاده : هر که او مفلس تر است از جمله خلق کاینات ـ شاه هر دو کون روز عهد زیر دام اوست ـ و انکه او را نیست از بهر سواری لاشه ای ـ سبز خنگ گردش گردون رام اوست . . . ، در پایان دیوان شیخ عبدالقادر گیلانی دانسته شده است ، دارای غزل ، ۷۱۲ ص ۱۶ س (پوه‌سور روشن آرا نیگم).

□ **اسلام آباد** ، کنج بخش ۶۴۵۰ : نستعلیق تحریر آمیز ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز : گفتم دوش با خدا از سر صدق و با صفا ، غزل هاست به ترتیب تهجی ، آندو و بیت را ندارد ، ۱۱۰ ص.

□ **کراچی** ، موزهٔ ملی ۱۲۵۴-۱۹۶۱ N. M. : شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز افتاده. در کفون از شیخ عبدالقادر جیلانی دانسته شده. تخلص او : محیی اگر به کعبه رسم روی در نماز ـ شرمم شود که روی دگرسوی او کنم. و آنکه در درد عشق کشته شد ـ محیی آن نامدار کی باشد ، (ص ۳۷-۱۱۶) (نوشاهی : ۵۲۷).

□ **گوجرانواله** ، حافظ آباد ، چشتی کولغروی ، محمد رفیق : نستعلیق ، حیدر علی شجاع آبادی ، ۱۲۱۵ه. آغاز یک برگ افتاده : جای تن و دنیا جای جان من ـ بر تراز فوق سماوات و زمن . . . غزلها و قطعه هاست ، با تخلص محیی ، ۲۱۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **فیصل آباد** ، جنیوت بازار ، و کیلان ، کتابخانه چشتی سلیمانی : نستعلیق پخته ، شاه محمد ، ۱۲۱۸ه. آغاز : بی حجابانه درا از در کاشانه ما ، ۵۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **لاهور** ، کتابخانه فقیر سید مغیث الدین : نستعلیق ، محمد امین بن حافظ گل احمد پشاوری ، ۹ ج ۱۲۳۸/۲ه. آغاز : گریبابی بر تربت و یرانه ما ـ بینی از خون جگر آب خورده خانه ما ، غزلهای اوست ، ۳۲ گ ۱۳ س (پایان نامه دکتر خالده صدیقی : ۱۹۹).

□ **بهاول نگر** ، چشتیان ، درگاه معلی ، صاحبزاده محمد اجمل چشتی : نستعلیق پخته

ایران، ۱۲۹۸ه. آغاز افتاده: باردگر صبح سعادت دمید ـ زانکه صباح ست کنون شام ما، (ص ۱-۵۶۰) (نعیم اختر مجددی).

□ راولپندی، دگری کالج رود، انوارالعلوم، سید چراغ الدین شاه: نستعلیق، ۱ رجب ۱۲۸۳ه، ۱۰۳ ص. برای سید غلام قادر، گویا نام کاتب «فرزند علی» است، آغاز: بی حجابانه درا، از در کاشانه ما ـ که کسی نیست بجز درد تو در خانه ما. و این تخلص: محیی از شوق تمنای جمالت می سوخت ـ دوست می گفت زهی معنی پروانه ما، (سید عارف نوشاهی).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۷۰۳۹: نستعلیق خام، سدهٔ ۱۳ه. آغاز کمی افتاده: نغستین تخلص: محیی نکو بین که با نمرود بود ـ رسم بستانی نماید نار ما(!)، آندویت را ندارد، ۳۸۸ ص.

□ اسلام آباد، همانجا ۲۵۵۲: نستعلیق، سدهٔ ۱۳ه. (ص ۱۴۴-۲۱۶ هامش). آغاز: بی حجابانه درا، از در کاشانه ما ـ که کسی نیست بجز درد تو در خانه ما.

□ لاهور، پنجاب پبلک لائبریری ۳۹، ۸۷۱ محیی: نستعلیق، تاریخ یاد نشده سدهٔ ۱۳ه. غزل و مثنوی و قطعات اوست. آغاز: صد سخن گویم زان چون لال نیست ـ بهتر از صمتش جو قیل و قال نیست، ۱۷۲ ک ۱۵ س (عباسی ۱: ۳۸۹).

□ سرگودها، وان میانه، میان فضل الهی راقمها: تاریخ یاد نشده. آغاز: بی حجابانه بیا از در کاشانه ما... (محمد شفیع، مجله الزبیر، ویژه نامه (۱۹۶۷م): ۲۹۱).

□ لاهور، نکلسون رود، خلیل الرحمان داؤدی: نستعلیق شکسته آمیز، سدهٔ ۱۴ه. آغاز افتاده: ای که می‌گویی ندادم دل بخوبان هیچکس سوی میدان ای شهسوار من نگر(!)، غزلهایی ست که به ترتیب قافیه از رتای، چند مقطع: شکر کن محیی که در راه تو خاری بیش نیست ـ هر طرف صد کوه غم در رهگذار من نگر ... همدم ما بشری محیی که در آخر کار، بی گنه کشتن و آویختن است بر سردار، ۳۲ ص (سید عارف نوشاهی).

☆ 54ـ قصیدهٔ تائیهٔ قادریه

متن قصیده ای ست با این سر آغاز: وجودی سری فی سر الحقیقه... گزارش هر بیت به دو بیت فارسی از محمد علی قادری حنفی، (زنده در ۱۱۰۸ه/۱۶۹۷م).

آغاز: آغاز سخن به نام ذات یکتا ـ کاوصاف کمال راست جامع حقا.

□ اسلام آباد، گنج بخش ۶۲۵۸: نستعلیق پخته، سراینده (راقمها و ناظمها الفقیر محمد علی حنفی قادری)، ۲۸ محرم ۱۱۰۸ه. (ص ۶۲۷-۲۷۰) (گنج ۳: ۱۷۰۸).

☆ 55- مناجات

آغاز: مرا در دل عجب شوری فتاده. ندانم از کجا این روی داده.

□ سیالکوت، بدوملهی کهنه، کتابخانهٔ فخر الاطبا: شکسته پخته، شیر محمد بن باقر علی، ۱۱۲۰ه. (۸۵-۸۹)، آغاز برابر (نعیم اختر مجددی).

□ حیدر آباد، تند و قیصر، گنجینهٔ نظامانیان: نستعلیق پخته، محمد شفیع بن محمد خان، ۱۲۸۱ه.، (ص ۲۲-٤٦)، آغاز برابر (نعیم اختر مجددی).

● 24- سوزنی سمرقندی

حکیم شمس الدین ابو بکر محمد سمرقندی، که به سوزن زنی می پرداخته، و سوزنی تخلص کرده است (م ۵۶۹ه/۱۱۷٤م) فرزند علی بن سلیمان. در کلاش سمرقند زاده شده، در نخشب و سمرقند و بخارا زیسته و خود را از تبار سلمان فارسی می دانسته است. درجوانی هجوهای رکیکی سروده است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران: ۲۷۹ - ذریعه ۹: ٤۷٦ - نفیسی ۱: ۹۸ - نسخه ها ۳: ۲۳٦٤).

☆ 56- دیوان سوزنی

(ن. ک. مشار ۲: ۲۳۲۰ که نشانی دو چاپ آن را داده - مجلس ۳: ۲٤٤ و ٦: ۱٦۱ و ۸: ۱۳۷ و ۱۱: ۹۶ و ۱۸: ۱٤ - ملک ۲: ۲۹۵ - ملی ۳: ۵۱٤ - سلطنتی ۱: ٦۷۸ - آستانهٔ قدس ۹: ۱٤۱ و ۷: ٤۲۷، ٤۲۸ - دو کتابخانهٔ مشهد: ۷٦۲).

□ اسلام آباد، گنج بخش ٤۰٦۸: نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۰ه. آغاز افتاده: باد بدین اتصال شاه همایون - با رعد عیش در غدو در آصال. در آن آمده: سال بر آمد مرا به پنجه و او را - پنجه فرو ریخت، و ز شکار فرو ماند قصاید و غزل و قطعه است، در ستایش و هجو و هزل، ترتیب قافیه ندارد. انجام در قصیده «فلک حصار جهان است، برج برج بقدر» افتاده: شکار کرد جهان را چو کبک شاهین - ز بهر دیدن پنهان و آشکار جهان، ۱۷۰ ص.

□ لاهور، دانشگاه پنجاب API/VI 7 199: نستعلیق، بی تاریخ، آغاز: خط امان منست این قصیده غرا - که پیش از این کنم کاربار دم آخر را، ۹۷ گ (عبدالله ۲: ۱٤۳).

● 25- نظامی گنجوی

نظام الدین الیاس بن یوسف بن زکی بن مؤید، نظامی گنجوی، یکی از شش قلهٔ ادب فارسی، در گذشته میان ٦۰۷-٦۱۵ه/۱۲۱۰-۱۲۱۸م.

(ن. ک. نفیسی ۱: ۱۰۳ - ذریعه ۹: ۱۲۰۷ - فرهنگ سخنوران: ٦۱۰ - مؤلفین، مشار ٦: ۹۹۹ برای کارهای چاپی او - صفا ۲: ۷۹۸ تا ۸۲٤ که سال مرگش را ٦۱٤ مناسب

ر دانسته است ـ «نظامی شاعر داستانسرای» از علی اکبر شهابی ـ نفیسی ۱ : ۱۰۴ .

● 58- پنج گنج : خمسه نظامی

پنج مثنوی ست به ترتیب زیر سروده است : ۱ ـ مخزن الاسرار ، ۲- خسرو و شیرین ، ۳- لیلی و مجنون ، ۴- هفت پیکر : بهرامنامه : هفت گنبد ، ۵- اسکندر نامه در دو بخش : شرفنامه و اقبال نامه .

(ن . ک . نسخه ها ۳ : ۱۸۹۶ «کلیات نظامی» و ۴ : ۲۶۸۵ «پنج گنج» ـ ذریعه ۷ : ۲۶۴ ـ «خمسهٔ نظامی» و ۹ : ۱۲۰۷ که آگاهی هایی از پنج گنج داده ـ مشار ۲ : ۱۹۱۹ «خمسهٔ نظامی» که نشانی ۱۵ + ۳ چاپ آن را داده ـ از سعدی تا جامی ۷۸۳ مقایسهٔ نظامی و جامی ـ اندیا آفیس ، چاپی : ۲۴۵ که پنج چاپ آن را دارد ـ و ۲۶۴ «خمسهٔ نظامی» ـ و برای نسخه هایش ، ابوانف : ۴۶۶ ، ۴۶۷ ـ اته : ۹۷۲ ، تا ۹۸۱ ، ۲۴۵۹ ، ۳۰۶۱ ـ موزهٔ سالار : ۱۱۸۰ ، ۱۱۹۶ ـ مرآت العلوم ۱ : ۵۴ (۵ نسخه) و ۲ : ۵۴ و ۳ : ۳۰ (۳ نسخه) ، ۶۲ ـ چستر بیتی ۲ : ۱۵ تا ۱۸ ، ۴۰ تا ۴۳ ، ۵۵ تا ۶۰ ، ۲۹ تا ۳۱ ـ ریو ۲ : ۵۶۴ ، ۵۶۵ ـ استردام ، زبان : ۱۷۱ تا ۱۷۳ ـ تاجیکستان ، دو شنبه ۲ : ۷۵ ـ نشریه ۹ : ۲۷۶ ، ۲۷۵ و ۱۰ : ۳۰۲ ـ اشکوری ۱ : ۳۶۴ و ۹ ، ۳۴۹ ـ دو کتابخانهٔ مشهد : ۷۴۷ ـ ملی ۲ : ۷۴۰ ، ۷۴۹ فردوسی : ۵۸) ـ

□ **لاهور** ، دانشگاه ، شیرانی ۶۳۴۷ : نستعلیق کهن ، دارای : ۱- مخزن الاسرار ، نوشته ۲۱ شعبان ۷۶۵ه (۱۳۶۴م) ۲- خسرو و شیرین ، ۲۱ شعبان همان سال ، ۳- لیلی و مجنون ، ۱۶ رمضان همان سال ، ۴- هفت پیکر ، ۱۵ شوال همان سال ، ۵- اسکندر نامه ، همان سال ، انجام افتاده (بشیر حسین ۱ : ۱۰۵) .

□ **پشاور** ، دانشگاه پیشاور ۱۲۹ : نسخ خوش ، محمد اسو حسن ، رجب ۸۰۹ (تسع و ثمانمایه) باسراوح زرین در آغاز هر مثنوی ، و صفحه آغاز باآرایشهای دیگر ، جدولبندی شده ، چهار ستونی داری : ۱- مخزن الاسرار ، ۲- خسرو شرین ۳- لیلی و مجنون ، ۴- هفت پیکر ، ۵- سکندر نامه ۶۸۹ ص ۲۱ س (پرفسور امتیاز حسین) .

□ **خیر پور** ، کتابخانه عمومی ، نستعلیق خوش ، در احمد آباد ، ۸۶۴ه. چهار ستونی ، جدولبندی به زر ، ۵۵۲ ص (خضر نوشاهی) .

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ۱۲ SPi/VI ۴۵۸۸ : مولانا اظهر تبریزی در اصفهان ، رجب ۸۷۷ه (۱۴۷۲م) دارای : ۱- مخزن ، ۲- خسرو ، ۳- لیلی ، ۴- پنج گنج امیر خسرو در هامش (عبدالله ۲ : ۴۴۳) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۰۵) .

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ۱۴ APi VI ۲۰۸ : نستعلیق ، ۲۰ رمضان ۹۰۰ه. بدینگونه:

۱- مخزن الاسرار «گ۱-۱۳»، ۲- خسرو و شرین «۳۲-۱۰۶»، ۳- لیلی و مجنون (۱۰۷-۱۶۸)، ٤- هفت پیکر (۱۶۹-۲۳۵) ۵- اقبال نامه اسکندری ۲۳۶-۲۸۳) ، با ۲۶ میناتور ، سرلوحها زرین ، ۲۸۳ گ (عبدالله ۲ : ۱۵۹)

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۰۰۷۰ : نستلیق خوش ، احمد بن علی شیرازی ، ۹۱۰ه (پایان خسرو شیرین و هفت اورنگ . دارای : ۱- خسرو و شیرین (ص ۲- ۱۳۵) ، ۲- لیلی و مجنون (۱۳۶-۲۳۹) ، ۳- مونس العشاق ، عربشاه بزدی (۲٤۰-۲۸۹) ، ٤- هفت پیکر (۲۹۰-٤۰۹) ، ۵- شرفنامه (٤۱۲-۵۶۷) ، ۶- اقبال نامه (۵۶۸-۶۵٤) ، ۷- مخزن الاسرار (۶۵۶-۷۵۰ه) با هفت سرلوح ، چهار ستونی .

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۳۸۱ : نستعلیق خوش ریز ، سدهٔ ۱۰ه. بدینگونه : ۱- مخزن الاسرار ، ۲- خسرو و شیرین ، ۳- لیلی و مجنون ، ٤- هفت پیکر ، ۵- اسکندر نامه ، با ۱۵ مجلس رنگی از همان روزگار ، زرین ، ۵۰۰ ص (گنج ۳ : ۱۶۰۶).

□ **کراچی** ، موزه ملی ۶/۰۸۶-۱۹۵۷ N.M. : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. نخستین مثنوی ها مخزن است سپس دیگر ها (نوشاهی : ۵۵۵ ، ٦٤۳) .

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب PiVI ۶ C ۲۱۵۱-۲۱٤۷ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. سرلوح زرین ، بدینگونه : ۱- مخزن الاسرار ، ۳۲ گ ، ۲ لیلی و مجنون ٦٤ گ ، ۳- هفت پیکر ، ۷۱ گ ، ٤- شرفنامه اسکندری، ۹۳ گ ، ۵- اقبال نامهٔ اسکندری، ۵ گ. هر یک جداگانه (عبدالله ۲ : ۱۵۹) .

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۹۸۰۹ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۰- ۱۱ه. پنج مثنوی باچهار سر لوح زرین : ۱- لیلی و مجنون (ص ۱-۹۷) آغاز افتاده ، ۲- هفت پیکر (ص ۱۰۰-۲۲۲) ، ۳- خسرو و شرین (ص ۲٤-۳۳۶) ٤- خسرو و شرین (۳۳۸-۳۹۲) ، ۵- سکندر نامه (۳۹۳-۳۹۸)

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۰۱۱٤ : نستعلیق پخته ، سده ۱۰-۱۱ه. دارای : ۱- مخزن (ص ۲-۸۷) ، ۲- لیلی (۹۰-۱۶۳) ، ۳- اسکندر بری (۱٦٤-۳۳۳) ، ۴- هفت پیکر (۳٤۰-٤۵۳) ، ۵- خسرو و شیرین (٤۵٦-٦۱۹) ، ۶- سکندر بحری (۶۲۰-۷۰۲) ، با هفت سرلوح و یک مجلس آبرنگ .

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۹۷۵ : نستعلیق پخته ، ۲۸ ع ۲/۱۰۳۶ه، بدینگونه : ۱- اسکندر نامه ، ۲- خسرو و شیرین ، ۳- لیلی و مجنون ، ٤- هفت پیکر ، ٤۱۸ ص .

□ **اسلام آباد** ، همانجا ۷۱۵۶ : نستعلیق خوش ، ۳ ج ۲/۱۰۳۷ه. بدینگونه : ۱- خسرو شیرین ، ۲- لیلی و مجنون ، ۳- هفت پیکر ، ٤- اسکندر نامه ، ٤۶۰ ص (گنج ۳ : ۱۶۰۶) .

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۹٤۷: نستعلیق پخته، حاجی قاسم هراتی ۱۰۶۲ در شاجهان، دارای:

۱ـ مخزن ، (ص۲-۵۲) ، ۲ـ لیلی و مجنون (۵۵-۱۵۵) ، ۳ـ هفت پیکر (۱۵۶-۲۶۱) ، ۴ـ خسرو (۲۶۵-۴۱۴) ، ۵ـ اسکندر (۴۲۳-۵۷۳ و ۵۷۵-۶۵۹) ، باشش سرلوح با یاداشت نویسنده «مجموع پنجاه و پنج جزو و اوراق سیصد و سی ورق و ابیات آن بیست و هفت هزار و نهصد و بیست است . . . »

□ کراچی ، موزه ملی ۱۴۳-۱۹۶۵ .N.M : نستعلیق ، پیش از ۱۰۹۸ه، نخستین آن ها «مخزن الاسرار» است (نوشاهی : ۵۵۵ و ۶۴۴).

□ اوچ ، مخدوم سید شمس الدین گیلانی ۲۸۶ : نستعلیق زیبا ۱۴ صفر ۱۰۷۳ه. باسرلوحهای زرین ، ۶۸ مینیاتور ، بدینگونه : ۱ـ هفت پیکر (اپ-۶۷ پ) ۲ـ لیلی و مجنون (۶۸ پ-۱۲۹ پ) ، ۳ـ خسرو و شیرین (۱۳۱ پ - ۲۲۲پ) ، ۴ـ مخزن الاسرار (گ ۲۲۴ پ - ۲۵۵ ر) ، ۵ـ اسکندر نامه (۲۵۶ ر - ۳۸۱ر) ، ۷۶۲ ص (پرفسور دکتر الله دتا چودری - ۱۵۱).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب PiVI ۶ E. ۲۹۳ : از سده ۱۱ه تنها : ۱ـ هفت پیکر (گ ۱- ۴۸) ، ۲ـ اسکندر نامه (۴۹- ۱۶۰) ، ۱۶۰ گ (عبد الله ۲ : ۱۶۲).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۴۹۸ : نستعلیق ریز خوش ، سده ۱۱ه تنها : ۱ـ مخزن ، ۲ـ خسرو ، زرین ، ۱۵۲ ص (گنج ۳ : ۱۶۰۷) .

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۴۵ ، ۸۷۱ خمسه : نستعلیق پخته ، ۸ رمضان ۱۱۴۸ه. بدینگونه : ۱ـ مخزن ، ۲ـ لیلی ، ۳ـ خسرو ، ۴ـ سکندر نامه ، ۵ـ هفت پیکر ، چهار ستونی ، ۶۷۶ ص ، ۱۹ س (عباسی ۲ : ۸۹) .

□ پیشاور ، عجایب گهر (موزه) ۵۵ : نستعلیق پخته ، ۱۱۵۴ه. هر پنج مثنوی را دارد، ۵۷۲ ص ۲۲ س ، چهار ستونی (محمد اسرائیل کان الله له) .

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi VI ۶ A . ۵۱۰ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. بدینگونه : ۱ـ مخزن (گ ۱-۲۳) ، ۲ـ خسرو (۳۲- ۱۳۹) ، ۳ـ لیلی (۱۴۰-۲۰۱) ، ۴ـ هفت (۲۰۲-۲۶۹)، ۵ـ اسکندر نامه (۲۶۹-۴۰۹) ، ۴۰۹ گ (عبدالله ۲ : ۱۶۰) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۵۷ : نستعلیق خوش سده ۱۲ه. بدینگونه : خسرو ، ۲ـ لیلی ، با سرلوح و ده مجلس آب و رنگ ، ۳۶۰ ص (گنج ۳ : ۱۶۰۷) .

□ کراچی ، موزه ملی ۹۰۷-۱۹۵۷ .N.M : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. نخستین آن ها «مخزن الاسرار» است (نوشاهی : ۵۵۵ و ۶۴۴) .

□ کراچی ، استاد پیر حسام الدین راشدی : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. آغاز افتاده : مهره کش رشته یکتای عقل ـ روشنی دیده بینای عقل ، ۶۱۸ ص ۱۱ س نسخه آشفته (پرفسور روشن آرا بیگم) .

□ **سرگودها** ، ساهیوال ، مکتبه سلیمانیه : نستعلیق خوش ، مقبول رقم ، سده ۱۲-۱۳ه. هر پنج ، آغاز هر یک سرلوح ، بدینگونه : ۱- اسکندر ، ۲- مخزن ، ۳- لیلی ، ٤- خسرو ، ۵- هفت ، ٦۲٤ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ٦ Pi VI ۵۰۹ : نستعلیق ، ع ۱ و رمضان ۱۲۲۸ه. بدینگونه: ۱- مخزن (گ ۱-۳٤) ، ۲- هفت (۳۵-۱۱۱)، ۳- خسرو (۱۱۲-۲۱۵) ، ٤- شرفنامه ۲۱٦-۳۱۵) ، ۵- اقبالنامه (۳۱٦-۳٦۹) ، ۳٦۹ (ک عبدالله ۲ : ۱٦۰) .

□ **کراچی** ، موزه ملی ۱۹-۱۹۷۰ N.M. : نستعلیق خوش ، ۱۲٤۲ه ، با سرلوح ، هر پنج را دارد نوشاهی : ۵۵۵ و ٦٤٤).

□ **کراچی** ، موزه ملی پاکستان : نستلیق زیبا، ۱۲٤۲ه. مصور ، محشی ، آغاز: هست کلید در گنج . . . . ، کامل (خضر نوشاهی) .

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۸۰۱ : نستعلیق خوش ، جواهر سنگه ، ۲۲ رجب ۱۲٤۳ه ، بدینگونه : ۱- مخزن ، ۲- خسرو ، ۳- لیلی ، ٤- هفت ، ۵- اسکندر (گنج ۳ : ۱٦۰۷) .

□ **ملتان** ، خان عبد لحلیم ترین ۳۶: نستعلیق خوش ، شهاب الدین ، ۱۲۵٦ه با سرلوح و ۱۷ مینیاتور زیبا ، به ترتیب : ۱- مخزن ، ۱۷ ذیحجه ۱۲۵۵ه. ۲- شرین و خسرو ، ۳- لیلی و مجنون ، ٤- هفت پیکر ، غره محرم ۱۲۵٦ه ، ۵- اسکندر نامه ، ٦۰+ ۱۵۸+ ۱۱۸+ ۱۲۸ + ۸٤ ص چهار ستونی (دکتر زبیده صدیقی) .

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ۲ PPi/VI ۱۷۰۳ : نوشته ۱۲۵۷ه. بدینگونه : ۱- مخزن (گ ۱- ۵۰) ۲- خسرو (۵۱-۱٦۵) ، ۳- لیلی (۱٦٦-۲۳۳)، ۵- شرفنامه (۳۲۳-٤۳۱) ، با سرلوح زرین ، ٤۳۱ گ (عبدالله ۲ : ۱٦۲) .

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب ٦ PI/VI D ۲۷۵۱: نستعلیق ، ۱۹۰۲ و ۱۹۰۳ سمت ۱۲٦۱-۱۲٦۲ه) بدینگونه : ۱- مخزن (گ ۱-۲۷) ، ۲- خسرو (۲۸-۹۵) ، ۳- لیلی (۹۵-۱٤٦) ، ٤- هفت (۱٤۷-۲۰۳) ، ۵- اسکندر (۲۰٤-۲۸٤) ، ۲۸٤ گ (عبدالله ۲ : ۱٦۱) .

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب - B ٦ Pi/VI ۵۱۱ : نستعلیق ۱۷ ج ۱۲۷۱/۲ه. بدینگونه: ۱- مخزن (گ ۱- ۲٤) ، ۲- اقبال نامه (۲۵-۹۸) ، ۳- هفت (۹۹-۱۵۳) ٤- لیلی (۱۵٤-۲۰۳) ، ۵- خسرو (۲۰٤-۲۷۲) ۲۷۲ گ (عبدالله ۲ : ۱٦۱) .

□ **لاهور** ، کتابخانه موزه لاهور ، : نستعلیق زیبا ، تاریخ یاد نشده ، با پنج سرلوح برای هر یک از مثنویها یکی ، زرین ، ۲۷٤ گ ۲۱ س (پایان نامه دکتر خالده صدیقی : ۱٦۵) .

□ **پیشاور** ، ریکارد آفس ۱٤۵ : نستعلیق ، ۲۸ ماه ۹۲ ، هر پنج مثنوی کامل ، هر یک با سرلوح زرین ، ۵۷٤ ص (سید حسن مجتبی رضوی) .

● **59. خلاصه الخمسه :** پند های پنج گنج

متن همان «پنج گنج» نظامی ست . گزیده پند ها از ناشناس که پند ها را از داستان ها و مسایل دیگر جدا کرده است در «باب» ها گرد آورده است . شمار باب ها و جابجایی آن ها در نسخه ها یکسان نیست : برخی ۳۰ و برخی ۳۵ و ۳۶ و ۳۷ بابی هستند . با سربندهای : در توحید ، در نعت ، در صدق ، در صبر ، در رزق ، در قناعت ، در عدل ، در شکایت از روزگار . . (ن . ک . زیر) .

آغاز دیباجهٔ نثری : حمد له . بر اصحاب دولت و مکنت واجب و لازم است که بعد از قرائت قران . . . در مطالعه کلمات حکمت آمیز مشغول گردند .

(ن . ک . نسخه ها ٤ : ۲۷۹۷ «خلاصة الخمسه : پند های پنج گنج» ـ **برای نسخه هایش:** دانشگاه ۱٦ : ۲۸۱ ـ موزهٔ سالار : ۱۲۲۳ تا ۱۲۲٦ ـ تا جیکستان ، دو شنبه ۲ : ۸۸ ـ مجلس ۸ : ٦٤ ـ اته : ۹۸۲ ، ۱۸۷٤ ـ سنا ۱ : ۵۳ ـ ربو ۲ : ۵۷۵ ، ۸٤۵ ـ ملی ۳ : ۳۵۵ ـ نشریه ۸ : ۱۲۸ ، ۲۸۱ و ۱۰ ۲٤۹ ، ۱۰۷ و ۱۱ ، ۱۲ : ۳٤ (۳ نسخه) .

□ **پیشاور** ، پشتو اکادمی ۱۱۰ : نستعلیق زیبا ، سده ۱۰ ه . آغاز برابر نمونه، در ۳۷ باب ۱ـ توحید ، ۵ـ عشق و جمال ، ۱۰ـ نصیحت عام ، ۱۵ـ کرم و سخا ، ۲۰ـ اطاعت و ریاضت ، ۲۵ـ شناختن خداوندان خویش ، ۳۰ـ در مذمت بسیار خوار ، ۳۵ـ شکایت از روزگار ، ۳۷ـ در امثال ، ۹۲ ص (استاد محمد رضا همدانی) .

□ **خیر پور** ، کتابخانه عمومی : نستعلیق خوش ، سید طاها بن سید شاه ، ۱۰۱۷ ه . آغاز برابر نمونه، در ۳۷ باب ، فهرست بابها برابر نسخه پیشاور پشتو اکادمی (سده ۱۰)، ۳٤ ص (خضر نوشاهی) .

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۵۳۹۸ : نستعلیق پخته ، ۱۱۲۰ ه . (ص ۳٦-۱۵۸) . با دیباجه نثری که می گوید : لالی آن را از بحور خمسه بر چیده بنام «فهرست ابواب» مسمی گردانید ، برسی و هفت «باب» : ۱ـ در توحید ، ۲ـ در نعت پیامبر ، ۳ـ راستی ، ٤ـ صبر ، ۵ـ عشق ، ٦ـ رزق و روزی ، ۷ـ قناعت ، ۸ـ فال نیک ، ۹ـ ریاضت ، ۱۰ـ نصیحت ، ۱۱ـ جهالت پادشاهان ، ۱۲ـ صفت دولت ، ۱۳ـ التجا به صاحب دولت ، ۱٤ـ عدل ، ۱۵ـ سخاوت ، ۱٦ـ عقل و هنر ، ۱۷ـ رای و تدبیر ، ۱۸ـ ادب سخن ، ۱۹ـ تواضع ، ۲۰ـ اطاعت و ریاضت ، ۲۱ـ اخلاص ، ۲۲ـ راز داشتن ، ۲۳ـ دشمن را حقیر پنداشتن ، ۲٤ـ مکافات ، ۲۵ـ شناخت قدر خویش ، ۲٦ـ پیری ، ۲۷ـ غریبی ، ۲۸ـ منع عیب مردم ، ۲۹ـ تضرع ، ۳۰ـ پرخوری ، ۳۱ـ مدح و ذم زمان ، ۳۲ـ منع خنده ، ۳۳ـ مذمت طعن ، ۳٤ تا ۳٦ را ندارد ، ۳۷ـ ؟ امثال .

□ کراچی ، موزه ملی ۲/۶ .۶۰-۱۹۵۸ N.M. : نستعلیق ، سده ۱۲ه . آغاز : ای همه هستی ز تو پیدا شده - خاک ضعیف از تو توانا شده ، (ص ۲۳۴-۳۱۲) (نوشاهی : ۵۵۵) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۹۵۸ : نستعلیق ، بار محمد ولد عبدالرحمان خان کاکری ، ۱۹ شوال ۱۲۶۷ه ، آغاز برابر ، ۱۱۴ ص .

● 60- مخزن الاسرار

نخستین مثنوی از «پنج گنج» اوست ، که بنام فخر الدین بهرامشاه بن داود پادشاه از زنگان وابستهٔ قلج ارسلان سلجوقی (م ۶۲۲ه/۱۲۲۵م) . در پیرامون ۵۷۰ه/۱۱۷۴ : پانصد و هفتار و بس ایام خواب - روز بلند است به مجلس شتاب . در پیرامون ۲۲۶۰ بیت ، در بحر سریع سروده است (صفا ۲ : ۸۰۱) .

در بیست «مقاله» و یک «خاتمه» : پس از مناجات ها ، نعت رسول ص ، معراج و چهار نعت ، ستایش از ملک فخر الدین بهرامشاه و . . . مقالت ۱- در آفرینش آدم ، ۲- آندرز به شاه به عدل ، ۳- حوادث عالم ، ۴- رعایت از رعیت ، ۵- وصف پیری ، ۶- اختیار موجودات ، ۷- برتری آدمی بر حیوانات ، ۸- بیان آفرینش ، ۹- مئونات دینوی ، ۱۰- آخر الزمان ، ۱۱- بی وفایی دنیا ۱۲- وداع منزل خاک ، ۱۳-نکوهش جهان ، ۱۴- غفلت ، ۱۵- رشکبران ، ۱۶- چابک روی ، ۱۷- استقبال آخرت ، ۲۰- وقاحت ابنای عصر ، و در هر مقالتی داستانی .

آغاز : هست کلید در گنج حکیم - بسم الله الرحمان الرحیم - فاتحهٔ فکرت و ختم سخن - نام خدایی ست برو ختم کن .

(ن. ک . نسخه ها ۴ : ۳۱۸۴ . «مخزن الاسرار» ذریعه ۹ : ۱۲۰۸ «مخزن الاسرار» - هفت آسمان ، از احمد علی که در آنجا ۷۸ مثنوی که در تتبع «مخزن الاسرار» سروده شده است گزارش کرده - مشار ۴ : ۴۶۴۶ که نشانی چهارده چاپ آن را داده - اندیا افیس ، چاپی : ۲۸۷ که شش چاپش را دارد - صفا ۱ : ۸۰۱ «مخزن الاسرار») .

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۱۲ A ۴۵۸۳ : تعلیق ایرانی ، سدهٔ ۸ه . آغاز : هست کلید در گنج حکیم - بسمله . در ختم کتاب افتاده ، ۱۷۲ گ (عبدالله ۲ : ۴۴۳) از کتابهای شیرانی بوده و بگفته ایشان نسخه معاصر است (بشیر حسین ۱ : ۱۷۹ .

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۶۳۴۷ : نستعلیق ، ۲۱ شعبان ۷۶۵ه (۱۳۶۴م) ، ش ۱ «خمسه» ی او (بشیر حسین ۱ : ۱۰۵) .

□ پیشاور ، دانشگاه پیشاور ۱۲۹ : نسخ خوش ، ش ۱ «پنج گنج» او نوشته محمد امو حسن ، رجب ۸۰۹ه . آغاز برابر نمونه ، نسخه هنری (پرفسور امتیاز حسین) .

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۱۲ ۴۵۸۸ : نستعلیق ، مولانا اظهر تبریزی در

اصفهان ۸۷۷ه. (۱۴۷۲م) ش ۱ «خمسه» ی او (عبدالله ۲ : ۴۴۳) . از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۰۵) .

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/UI ۱۰۷ A : ۷۶۰ نستعلیق ، اول صفر ۸۸۳ه. و نو نویس رجب ۱۲۴۲ه ، ۷۸ گ (عبدالله ۲ : ۱۶۳) .

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب APi/VI ۱۴ ۲۰۸ : نستعلیق ، ش ۱ «خمسه» ی او نوشته ۹۰۰ه. (گ ۱-۱۳) با سرلوح و مینیاتورها (عبدالله ۲ : ۱۵۹) .

□ لاهور ، رحمان پوره، مولوی محمد شریف البدر:نستعلیق خوش، سدهٔ ۹ه. آغاز برابر ۷۲ ص (نعیم اختر مجددی) .

□ کراچی ، باغ جناح ، لیاقت هال لائبریری : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۹ه. برگ پایان نونویس ، ۱۲۰ ص (خضر نوشاهی) .

□ کراچی ، استاد پیر حسام الدین راشدی : نستعلیق ، نند لعل ، ۹۰۱ه. آغاز افتاده : بهره کش رشته یکتایی عقل . . . ، ۱۶۶ ص ۱۴ س (پرفسور روشن آرا بیگم).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۰۷۰ : نستعلیق خوش ، احمد بن علی شیرازی ، ۹۱۰ه. در «پنج گنج» ص ۶۵۶-۷۲۰) سرلوح .

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۵۷۸۸/۲۴۷۱ : نوشته ۹۵۳ه (۱۵۴۶م) در بلده تته (بشیر حسین ۱ : ۱۷۹) .

□ لاهور ، محمد شفیع ۲۱۹/۱۲۴ : نستعلیق زیبا ، محمد حسن بن سلطان حسین ، ۹۸۱ه (۱۵۷۳م) ، آغاز برابر ۱۰۴ گ (بشیر حسین : ۱۱۸) .

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۱۰۷ E ۱۴۵۲ : نستعلیق ، ۱۰ محرم ۹۸۹ه. سرلوح زرین ، نسخه خوب ، ۲۱ گ (عبدالله ۲ : ۱۶۳) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۲۴ : نستعلیق پخته ، فرید بن شیخ نعمت الله نعیمی ، ۲۸ ج ۹۹۶/۲ه. آغاز برابر ، ۱۵۸ ص .

□ اسلام آباد ، همانجا ۳۸۱ : نستعلیق خوش ، آغاز سده ۱۰ه. در «پنج گنج» (ص ۱-۴۸) (گنج ۳ : ۱۸۰۱) .

□ شیخوپوره ، نارنگ مندی ، کتابخانه شاهدی ، مبارک علی شاهد : نستعلیق خوش ، سده ۱۰ه. آغاز برابر ، با سرلوح و آرایشها و چهار تصویر مرد و زن رنگی ، ۲۲۸ ص (نعیم اختر مجددی) .

□ لاهور ، نکلسون روڈ ، کتابخانه خلیل الرحمان داودی : نستعلیق خوش ، عنوانها شنگرف ، سده ۱۰ه. آغاز برابر نمونه ، ده بیت در آغاز و ۲۱ بیت در پایان نونویس است ،

۲۱ بیت ، ۱۲۰ ص (سید عارف نوشاهی) .

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب C ٦ Pi/VI ۲۱۵۱ : نستعلیق سده ۱۰ه. ۳۲۰ گ (عبدالله ۲ : ۱۵۹) .

□ **کراچی** ، موزه ملی ۱/۲٦۰-۱۹۷۰ N.M. : نستعلیق ریز ، سدهٔ ۱۰ه ، مرلوح ، چهار ستونی ، (گ ۱-۲۷) (نوشاهی : ٦٤۳) .

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۰۱۱٤ : نستعلیق پخته ، سده ۱۰-۱۱ه. (ص ۲-۸۷) ، مرلوح .

□ **پیشاور** ، دکتر خواجه محمد سلیم ۱۲۳۰ه : نستعلیق محمد گل عرف سید بخارایی ، ۱۰۲۵ه . آغاز برابر ، ۱۷۱ ص (میر سجاد حسین کاظمی) .

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۸۱۰ : نستعلیق پخته ، محمد شجاع بن عبد الشکور ، ساکن دیپالپور ۱۲ محرم ۱۰۳٦ه ، ۲٤۵ ص (گنج ۳ : ۱۸۰۱) .

□ **راولپندی** ، گولره شریف ، درگاه شاد روان پیر مهر علی شاه : نستعلیق ، فتح محمد ، ۱۰۵۰ه . آغاز برابر ، ۱٦۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال) .

□ **لاهور** ، فقیر خانه ، سید مغیث الدین : نستعلیق ، کانشی حاهنه قوم برهمن ، شاهجهان آباد ، ٦ ع ۱/۱۰۵۹ه ، ۲۲۰ ص (محمد علی کوثر) .

□ **کراچی** ، موزهٔ ملی ۱۶۹۳-۱۹٦۱ N.M. : نستعلیق ، ۲۱ ج ۲/۱۰۵۹ه ، (نوشاهی : ٦٤٤) .

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۹٦٤۷ : نستعلیق خوش ، در «پنج گنج» (۲-۵۲) ، نوشته ۱۰٦۲ه ، با سر لوح ، آغاز برابر .

□ **بلوچستان** ، مستونگ ، چوتو ، عبدالصمد کاریز : نستعلیق خوش ، ۱۱ محرم ۱۰٦۹ه آغاز برابر ٦۱ ص (دکتر انعام الحق کوثر) .

□ **اوچ** ، مخدوم سید شمس الدین گیلانی ۲۸٦ : نستعلیق زیبا ، ش ٤ «خمسه» ی او با ٦۸ مینیاتور نوشته صفر ۱۰۷۳ه . آغاز برابر (گ ۲۵۵ ر - ۲۲٤ ر) (پرفسور الله دتا چودری - غلام سرور : ۱۵۲) .

□ **لاهور** ، دانشگاه ، شیرانی (۳۰۸۹) ۸٤/۱ : نوشته خواجه صالح ولد خواجه یوسف ، ۱۹ شعبان ۱۰۷٤ه (۱٦٦٤م) در کولیار (بشیر حسین ۱ : ۱۷۹) .

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب D ۱۰۷ VI ۱۹٤۵ : نستعلیق ، محمد شریف ، ۲٤ ع ۱۰۷٤/۱ه با مهر «خاک ره آل محمد شریف ۷۵ ۱» ، ۱۰۷ گ (عبدالله ۲ : ۱٦٤) .

□ **ملتان** ، باغ لانگی خان ، کتابخانه عمومی : نستعلیق خوش ، ۱۰۷۸ه ، ۱٤۲ ص

(نعیم اختر مجددی).

□ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ۱/۱۲۶۰/۴۳۱۳ نوشته عبد الباقی، ذیقعده ۱۰۹۵ھ (۱۶۸۴) (بشیر حسین ۱ : ۱۷۹).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۵۰۵۷ : نستعلیق پخته، سلخ ذیقعده ۱۰۹۹ھ. آغاز افتاده، ۱۵۵ ص.

□ **اسلام آباد**، همانجا ۱۴۹۸ : نستعلیق خوش، سده ۱۱ھ، در «پنج گنج» (ص ۱-۱۴۰) چهار ستونی.

□ **اسلام آباد**، همانجا ۱۲۳۳ : نستعلیق پخته، سلخ ذیقعده ۱۰۹۹ھ. آغاز افتاده، ۱۵۵ ص.

□ **کراچی**، موزهٔ ملی ۱/۱۲۲-۱۹۵۹ N. M. : نستعلیق خوش، محمد نصیر بن سلطان بن عبداللطیف قریشی سفهانی (همانکه «اسکندر نامه» را گزارش کرده)، ۱۶ رجب ۱۰۹۶ھ. در ۲۰ سالگی، ۲۵۸ ص.

□ **کراچی**، همانجا ۱۴۳-۱۹۶۵ N. M. : نستعلیق خوش، پیش از ۱۰۹۸ھ، در بلدهٔ سلطانیه مدرسهٔ غیاثیه (نوشاهی : ۶۴۴).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۱۷۳۳ : نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۱ھ. آغاز و انجام افتاده، ۱۲۲ ص.

□ **اسلام آباد**، همانجا ۳۸۰۱ : نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۱ھ. آغاز افتاده، ۶۰ ص چهار ستونی.

□ **اسلام آباد**، همانجا ۳۵۳۰ : نستعلیق پخته، ۱۸ رجب ۱۱۰۰ھ، در لاهور، (ص ۱۴-۱۶۸) (گنج ۳ : ۱۸۰۱).

□ **لاهور**، گلبرگ ۲، حکیم محمد نبی خان جمال سویدا، نستعلیق، سدهٔ ۱۱ھ. (آغاز برابر، با سرلوح ۶۳ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **اتک**، مکهد، کتابخانه مولانا محمد علی : نستعلیق، سدهٔ ۱۱ھ. آغاز برابر، ۱۸۸ ص.

□ **اتک**، همانجا نستعلیق، سدهٔ ۱۱ھ. آغاز برابر، نیمه یکم محشی، ص ۱۵۴ (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ **کراچی**، موزهٔ ملی ۱۸-۱۹۷۸ N. M. : نستعلیق، سدهٔ ۱۱ھ. کامل.

□ **کراچی**، ناظم آباد، کتابخانه همدرد، حکیم محمد سعید دهلوی ۵۳. R : نستعلیق، سدهٔ ۱۱ھ. آغاز افتاده : وهم تهی پای بسی ره نوشت . . . ، انجام در مقاله ۱۴ افتاده، ۸۰ ص

(خضر نوشاهی).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب E ۱۲ SPi/VI ۳۶۸۷ : نستعلیق، سدهٔ ۱۱ه، ۱۸ گ (عبدالله ۲ : ٤٤٥). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۸۰).

□ **شیخوپوره**، نارنگ منڈی، کتابخانه شاهیه، علی حق شاه : نستعلیق، شیر علی قادری، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. آغاز برابر نموله، ۱۶۷ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۳۲۹۹ : نستعلیق تحریر آمیز، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. آغاز برابر، انجام کمی افتاده.

□ **اسلام آباد**، همانجا ۲۷۲۹ : نستعلیق پخته دو دست، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. آغاز و انجام افتاده، ۱٤۰ ص.

□ **بهکر، بهل**، مدرسة العلوم الشرعیه نستعلیق، پخته، حافظ احمد یار بختاور ۹ رجب ۱۱۰۱ه. آغاز برابر، ۱۶۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب B ۱۲ SPi/VI : نستعلیق، امیر سنگه پسر موکندرای قانونگوی صوبه ملتان، ۱۶ ذیقعده ۱۱۱۱ه. (۱۶۹۹م)، ۷۸ گ (عبدالله ۲ : ٤٤٤). نوشته ٤۶ جلوس عالمگیری. از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۷۹).

□ **بهاولنگر**، چشتیان کهنه، مولوی الله دین نظامی : نستعلیق زیبا، طیب حسن، ۱۱۱۳ه. سرلوح زرین، ۱۳۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **فیصل آباد**، عبدالله پور، مولوی محمد رمضان شوق : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۲ه. بامهر : انند رام بن اجنت رای ۱۱۱۶ه. آغاز برابر، ۱۵۶ ص (خضر نوشاهی).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب ۱۱ APi/VI ۲۰٤ : نستعلیق محمد مراد بن بولادر لاهور، ۲۰ ذیحجه ۱۱۲۳ه. ۷۸۰ گ (عبدالله ۲ : ۱۶۳).

□ **سرگودها**، کتابخانه خلافت ربوه : نستعلیق، شکسته آمیز، ۱۱۳۰ه.، ۱۸۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **گجرات، دهل**، پیر محمد شریف نوشاهی : نستعلیق زیبا، برای صاحبزاده محمد عظیم (نوشاهی)، ولد میان عصمت الله (نوشاهی) ۲٤ صفر ۱۱۳۶ه.، جلوس محمد شاه پادشاه، ۲۰۸ ص (خضر نوشاهی).

□ کراچی، موزهٔ ملی A ۱۹۶۷-۳۷ N. M. : نستعلیق، محمد اسلم بن حافظ دولت، ۱۲ محمد شاهی (۱۱٤۳ه)، ۱۷۰ ص (نوشاهی : ٦٤٤).

□ **سرگودها**، بهلوال، دیره ملکان، ملک یار محمد : نستعلیق، نظام الملک شیرازی، ۱۱٤۰ه، ۱۲۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۴۵ ، ۸۷۱ خمس : نستعلیق ، ش ۱ «پنج گنج» او نوشته ۱۱۴۸ه. آغاز برابر (عباسی ۲ : ۸۹).

□ پیشاور ، عجایب گهر (موزه) ۵۵ : نستعلیق پخته، دو «پنج گنج» او نوشته ۱۱۵۴ه. چهار ستونی (محمد اسرائیل کان الله له).

□ پیشاور ، دکتر خواجه محمد سلیم ۴۵۶ : نستعلیق، بی تاریخ و مهر کنده ۱۱۵۶ه. آغاز برابر ، سپس «تحفة العراقین» خاقانی ، ۱۵۸ ص ۱۵ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI۱۲ C ۴۳۴۸ : نستعلیق و شکسته آمیز ، میر محمد بن محمد حسن بن حافظ احمد ، ۷ شعبان ۱۱۷۸ه (۱۷۶۵م) ، ۹۳ گ (عبد الله ۲ : ۴۴۴). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۷۹).

□ سرگودها ، بهاولپور ، مولوی عنایت الله : نستعلیق خوش ، مخو مهر مبارک ، ۱۱۸۹ه. ۶۶ ص (نذیر رانجها).

□ جهلم ، پند دادنخان ، محله لوهاران ، کتابخانه جهانزیب : نستعلیق شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۰-۱۱ه. و یاد داشت مولوی عبدالرحیم ، ۱۱۹۲ه ، ۷۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ فیصل آباد ، پیپلز کالونی ، کتابخانه مجاهد اسلام : نستعلیق پخته، مصطفی علی خان، در موضع ظفروال ۲۰ صفر ۱۱۹۷ه. (ص ۱-۲۰۰) ، آغاز برابر (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۵۹۱ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده ، ۱۲۸ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۴۱۸۹ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز گل و بوته ، ۱۵۹ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۷۱۶ : تحریر آمیز ، محمد جی ولد منکا ، رمضان سدهٔ ۱۲ه. ۱۸۲ ص (گنج ۳ : ۱۸۰۲).

□ راولپندی ، گولره شریف ، دربار شاد روان پیر مهر علی شاه : نستعلیق سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر ، ۱۲۸ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ سرگودها ، خوشاب ، کتابخانه ، محمد نسیم صاحب : نستعلیق شکسته آمیز ، مبشر حسین ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر ، ۱۴۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۸۶۰/۶-۱۹۵۷ N. M. : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. ، (گ ۱-۲۴ پنج گنج).

□ کراچی ، همانجا ۹۰۷-۱۹۵۷ N. M. : نستعلیق خوش ، ۷ چیتر بکرمی ۹۸ ؟ (سدهٔ ۱۲ه) بفرمایش گنیش داس ، سرلوح.

□ کراچی، همانجا ۱/۳۵۵-۱۹۶۹ N. M : نستعلیق، محمد رضا بن محمد ثابت صادق، سدهٔ ۱۲ه، (ص ۲-۳۷) ، گزیده است. (نوشاهی : ٦٤٤).

□ لاهور ، نکاسون رود ، خلیل الرحمان داودی : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز افتاده : هر که در این پرده نشانی هست ، ٦۰ ص (سید سعید الظفر نوشاهی).

□ فیصل آباد ، عبدالله پور ، مولوی محمد رمضان شوق : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر ، ۱۳٦ ص (خضر نوشاهی).

□ لاهور ، گلبرگ ، ۱۵-الف ، دکتر محمد عبدالله جغتایی : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر ۱۸۰ ص (سید شفیق الرحمان نوشاهی)

□ لاهور ، محمد شفیع ۱۲۳/۱۶۵ : نستعلیق ، سعد الدین نبیره ملا دو پیازه، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر ، ۱۱۰ گ (دکتر محمد بشیر حسین : ۱۱۷).

□ رحیم یار خان ، صادق آباد ، کتابخانه غوثیه ، جمال الدین ، والی ۲۹ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ه. ش ٤ خمسه او ، با ۲٤ تصویر (پرفسور الله دتا چودری).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ٦ A ۵۱ : نستعلیق ش ۱ «خمسه»ی او از سدهٔ ۱۲ه. (گ ۱-۲۳) (عبدالله ۲ : ۱٦۰).

□ لاهور ، همانجا SPi/VI ۱۲ D ۳۵٤۷ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. ۱۰۲ گ (عبدالله ۲ : ٤٤۵) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۸۰).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۱۲۱ : نستعلیق ، (میان پهلوان جویا لقب تهتوالیان ، ۵ شعبان پادشاهی علی گوهر) سدهٔ ۱۲-۱۳ه. اهدایی آقای امان الله صاحب از قصور ، ۰٦۱/۱/۲۸

□ اسلام آباد ، همانجا ۸٤۹۹ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. سرلوح ، ۱۹٦ ص.

□ میانوالی ، داود خیل، کتابخانه حقانیه، سعید احمد:نستعلیق شکسته ، سده ۱۲-۱۳ه. آغاز برابر انجام افتاوه ، ۹۳ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ٤۷٤٤ : نستعلیق پخته ، ۲۷ ج ۱/٤. (۱۲۰٤ه) کامل.

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ٤۲۱۲/۱۱۰/٤ : نوشته محمد عظیم ولد مخدوم عبدالکریم ، ۱۷ رجب ۱۲۰٦ه (۱۷۹۲م) معشی (بشیر حسین ۱ : ۱۸۰).

□ بلوچستان ، کویته ، حاجی محمد یوسف : نستعلیق پخته ، ۲۵ رجب ۱۲۰٦ه. آغاز برابر ، ۱٦٦ ص (دکتر انعام الحق کوثر).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ٤۵ ، ۸۷۱ مخز (۲) : نستعلیق ، عبدالحق ، ۱۷ ج ۱۲۱۱/۲ه. ۷۷ گ ۱۵ ص (عباسی ۲ : ٦۱).

□ گوجرانواله ، حافظ آباد ، چشتی گولتروی ، محمد رفیق : نستعلیق ، علی حیدر شجاع آبادی ، ۱۲۱۵ھ. آغاز برابر ، ۸۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۶ Pi/VI ۵۰۹ : نستعلیق ، ش ۱ «خمسه» ی او نوشته ۱۲۲۸ھ. (گ ۱-۳۴۰) (عبدالله ۲: ۱۶۰).

□ کراچی ، ناظم آباد ، کتابخانه همدرد ، حکیم محمد سعید دهلوی ۶۹ R : نستعلیق ، محکم الدین ، برای کرم بخش ، شنبه ۱۶ ج ۱۲۳۱/۲ھ. آغاز برابر ، ۱۲۶ ص (خضر نوشاهی).

□ سرگودها ، بهلوال ، چک ۱۹ شمالی ، محمد وسیم : نستعلیق شکسته یکشنبه ۱۲ رجب ۱۲۳۲ھ. کامل ، ۷۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ بنون ، مین بازار ، مولانا عبدالله خان : نستعلیق ، نوید سلطان بن مظفر قزلباش ، ۱۱ رجب ۱۲۳۵ھ. ۴۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۷۹۲ : نستعلیق پخته ، اله داد. برای محمد رفیق ، در قلعه جیراز ، ۲۸ رمضان ۱۲۳۷ھ ، آغاز افتاده ، ۲۱۰ ص.

□ سرگودها ، بهلوال ، چوهدری منیر احمد : نستعلیق خوانا ، شمس الدین معروف بشمه حجام ، ۱۲۴۱ھ ۶۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۹ - ۱۹۷۰ N. M. : نستعلیق خوش ۱۲۴۲ھ ، سرلوح (نوشاهی : ۶۴۴).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۰۱ : نستعلیق خوش جواهر سنگه ، در «پنج گنج» ۱۲۴۳ھ. (ص ۲ - ۷۶) (گنج ۳ : ۱۸۰۲)

□ هزاره ، تناول ، امب ، فرزندان قاضی عبدالله فضلی شیر کڑه ۵۲ : نستعلیق خوش ، عصمت الله ولد محمد فضل پنجشنبه ۲۸ ع ۱۲۴۹/۱ در کوهستان کرڑال موضع مکول ، سردار حسن علی خان نزد استاد میان سراج الدین ، ۱۸۰ ص (محمد اسرائیل کان الله له).

□ گرجرانواله ، علی پور چیته ، سوئیان والا ، پرفسور محمد اشرف صدیقی : نستعلیق خوش ، شیخ احمد ولد میان صاحب غلام رسول ولد میان خدا بخش ، ۲ ع ۱۲۵۳/۱ھ. آغاز افتاده : اول و آخر به وجود صفات ، ۱۴۰ ص (خضر نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۶۶۶ : نستعلیق ، درویش نظام الدین پسر میان غلام نبی ، ۲۹ ذیقعده ۱۲۵۳ھ ۲۰۸ ص.

□ ملتان ، خان عبدالحلیم ترین ۳۶ : نستعلیق خوش ، شهاب الدین ، ۱۷ ذیحجه ۱۲۵۵ھ. ش ۱ «خمسه» با ۱۷ مینیاتور ، ۶۰ ص (دکتر زبیده صدیقی).

□ کراچی ، لیاقت میموریل لائبریری ۵۱ : نستعلیق خوش ، امام علی اسدی بن

مولوی احمد علی ، ۲۷ ج ۱۲۵۷/۱ه. آغاز برابر ، ۱۵۸ ص (خضر نوشاهی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۲ PPi/VI ۱۷۰۳ : ش ۱ «خمسه» ی او نوشته ۱۲۵۷ه. (گ ۱-۵۰) ، زرین عبدالله ۲ : ۱۶۲).

□ لاهور ، کتابخانه فقیر سید مغیث الدین : نستعلیق ، کانشی قوم برهمن ، ۶ ع ۱۲۵۹/۱ه. آغاز برابر ۱۰۸ گ ۱۰ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۶۱۷).

□ دیره اسماعیل خان ، معظم خان کتابفروش : نستعلیق خوش ، عنایت الله ولد فضلعلی خان ، ۱۱ رجب ۱۲۶۱ه. آغاز برابر ، ۸۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ پیشاور ، دانشگاه پیشاور ۱۳۸ : نستعلیق خوش ، با مهر سرفراز ۱۲۶۹ه. نویسنده نسخه شناخته شده ، آغاز برابر ۱۵۳ ص (پرفسور امتیاز حسین).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۶ D Pi/VI ۲۷۵۱ : نستعلیق ، ش ۱ «خمسه» ی او نوشته ۱۹۰۳-۰۲ سمت (۶۱-۱۲۶۲ه) (گ ۱-۲۷) (عبدالله ۲ : ۱۶۱).

□ شیخوپوره ، سرمیدانی ، گنجینه ضیا العلوم : نستعلیق خوش ، غلام شاه شهبازی معروف به حسن ، ۱۲ ع ۱۲۶۵/۲ه. آغاز برابر ، ۱۶۸ ص ۱۴ س (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها ، بهیره ، مدرسه عزیزیه بگویه ، ابرار احمد بگویی : نستعلیق ، ۸ رمضان ۱۲۶۵ه. آغاز برابر ، ۱۵۷ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، انارکلی ۳۷ ، دانش آباد ، کتابخانه ، احسان دانش ، نور احمد ، ۱۲۶۶ه. آغاز برابر ، ۷۰ گ (سید عارف نوشاهی).

□ سرگودها ، بهیره ، مدرسه عزیزیه بگویه ، ابرار احمد بگویی : نستعلیق ، ۱۴ شعبان ۱۲۶۷ه. آغاز برابر سرلوح زرین ، ۲۱۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ شیخوپوره ، کوت بهیلان ، چوهدری ذکا الله : نستعلیق پخته ، غوث محمد بن شمس الدین متوطن بهیلان ، (۱۲۷۰ه) با ترقیمه منظوم او ، ۲۰۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۶ B Pi/VI ۵۱۱ : نستعلیق ش ۱ «خمسه» ی او نوشته ۱۲۷۱ه. (گ ۱-۲۴) (عبدالله ۲ : ۱۶۲).

□ بهکر ، جامعه انوار باهو ، نور سلطان قادری : نستعلیق پخته ، عنایت الله بن شفیع محمد ، ۱۲۷۱ه ، در موضع عارف والا ، (ص ۵۰-۲۷۰) ، آغاز برابر (نعیم اختر مجددی).

□ هزاره ، تناول ، اسب ، فرزندان قاضی عبدالله فضلی شیر کڑھ ۵۳ : نستعلیق ، فیض الله ساکن موضع دنده خولیان ، ظهر چهار شنبه ماه عید فطر ۱۲۷۲ه. آغاز برابر ، ۱۷۰ ص (محمد اسرائیل کان الله له).

□ سرگودها ، بهلوال ، جگهیان ، الله دته صاحب : نستعلیق خوش ، فقیر غوث محمد

ملهی ساکن چهاونی ، ۱۲۷۴ھ. آغاز برابر ، با سرلوح ، ۱۷۲ ص (ف. محمد نذیر رانجها).

□ پیشاور، ۵۸ : نستعلیق خوش ، غلام جیلانی پشاوری دانشگاه پیشاور ، ۱۶ شوال ۱۲۷۴ھ آغاز برابر ، ۱۵۹ ص (پرفسور امتیاز حسین).

□ سرگودها ، بهلوال ، گلزار احمد ، ساکن چکر ۵۴ شمالی : نستعلیق خوش ، عبدالکریم ولد نظام الدین ، ساکن سون سکیسر شاه پور ، ۱۲۷۶ھ. ۸۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، غلام محمد ساکن کهوٹ : نستعلیق خوانا ، شهاب الدین ، ۷ ذیحجه ۱۲۷۷ھ. ۵۶ ص ((محمد نذیر رانجها)

□ پیشاور ، بیرون آسیا گیت ، سید ایوب جان بنوری : نستعلیق ، میر عرب شاه ولدت سیادت پناه میر صادق، در پیشاور در مسجد محله مواطیان، ۱۲۷۷ھ. آغاز برابر ، ۱۸۱ص ۱۳ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۶۱۷ : نستعلیق پخته ، شاه محمد ولد عطا محمد (زمان بوبن؟) ، کابل ۱۲۷۷ھ. ۱۶۲ ص.

□ شیخوپوره ، نارنگ منڈی ، کتابخانه شاهیه ، علی حق شاه ، محمد شهداد خان ، ۱۲۸۰ھ. آغاز برابر ، ۱۴۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها ، هاتهی وند ، کتابخانه محمود خان صاحب : نستعلیق خوش ، حقیر حامد بن حمید الدین ، ۱۲۸۷ھ. آغاز برابر ، ۱۳۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، بیرون دروازهٔ دهلی، کتابخانه مولوی نبی بخش باغ علی نسیم: نستعلیق خوش ، ۱۲۸۷ھ. آغاز برابر ۲۱۰ ص (سید خضر عباسی نوشاهی).

□ میانوالی ، کندیان کتابخانه سعدیه ، مولانا ابو الخلیل خان محمد صاحب ، خانقاه سراجیه : نستعلیق شکسته آمیز ، سرور اعجاز بن دولت بیگ سند بادی ، ۲ ذیقعده ۱۲۸۷ھ ، آغاز برابر ، باحواشی بسیار ، ۹۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، مولانا شهاب الدین : نستعلیق محمد جاوید ساکن چک جهجن رام ، ۱۲۹۱ھ ، ۲۰۰ ص محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۸۱ : نستعلیق تحریر آمیز ، ۲۳ رمضان ۱۲۹۲ھ ، ۱۸۱ ص (گنج ۳ : ۱۸۰۳).

□ سرگودها ، چهاونی ، کرم دین صاحب : نستعلیق خوش ، غلام جیلانی شاگرد مولوی حبیب الله صاحب ، ۱۲۹۳ھ. آغاز برابر ۱۵۴ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، نقیر خانه ، سید سفیث الدین : نستعلیق خوش ، عمر بخش بن صالح محمد ، ۱۲۹۵ھ. ۶۰ ص (محمد علی کوثر).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۹۰۲۵ : نستعلیق، فضل دین ولد حافظ محمد اعظم بن حافظ محمد سلطان، ۱۷ رجب سده ۱۳ه، ۲۲۰ ص.

□ **شیخوپوره**، چنیل، مکتبه انوار العلوم، سید خضر عباسی نوشاهی : نستعلیق، فضل دین ولد حافظ محمد اعظم بن حافظ محمد سلطان، ۱۷ رجب سده ۱۳ه. آغاز افتاده : چون خجلم از سخن خام خویش، ۲۲۲ ص (خضر نوشاهی).

□ **دیره اسماعیل خان**، معظم خان کتابفروش : نستعلیق شکسته آمیز، مولوی واحد بخش ساکن ژانک، سده ۱۳ه. آغاز برابر، ۷۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **سرگودها**، بهلوال، نصیر آباد، مولا داود : نستعلیق خوش، نور محمد بن پیرمحمد، در ملتان سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر، ۳۱۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **سرگودها**، بهلوال، مولانا قدرت الله : نستعلیق خوش، شهاب الدین ولد قمر الدین، ساکن گجرات سده ۱۳ه. آغاز برابر، ۱۴۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **سرگودها**، بهلوال، صوفی نعمت الله : نستعلیق خوانا سده ۱۳ه. آغاز برابر، ۵۴ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **وهاری**، میاسی، سردار جهندیر : نستعلیق، خیر محمد بن محمد یار، سدهٔ ۱۳ه، ۱۲۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **راولپندی**، بازار بهابرا، جامعه غوثیه مظهر الاسلام ۳ : نستعلیق، ملا خیر الدین، سده ۱۳ه، ۱۱۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **دیره اسماعیل خان**، مکتبه حبیبیه : نستعلیق، سید باقر بن غلام حیدر، شریف آباد، جهنگ، ۶۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **سرگودها** ـ ساهیوال، مکتبه سلیمانیه : نستعلیق، عصمت الله بن قاری غلام رسول، دو شنبه ۱۱ ج ۲/سده ۱۳ه، ۲۱۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **پیشاور**، اکوڑه خٹک، نوشهره، کتابخانه رحیمیه ۱۶۲۴ : نستعلیق محمد حبیب بن منقادر، یکشنبه چاشت رمضان ۹، سده ۱۳ه. آغاز برابر، ۱۸۱ ص (سجاد حسین کاظمی).

□ **لاهور**، پنجاب پبلک لائبریری ۴۵، ۸۷۱ مخز ـ ابرا : نستعلیق محشی، سده ۱۳ه. آغاز برابر، ۸۹ ک ۱۳ ص (عباسی ۱ : ۳۹۹).

□ **سرگودها**، بهاوال، مولوی فتح محمد : نستعلیق خوش، سده ۱۳ه. با سرلوح، کامل، ۶۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **کراچی**، موزه ملی N.M. ۵۲۸/۵۵ : نستعلیق، . . . قادری، سده ۱۳ه، ۲۲۶ ص (نوشاهی : ۶۴۴).

□ سرگودها ، بهلوال ، دیره سیدان ، محمد انور صاحب : نستعلیق خوش ، میان محمد یاسین ولد مولانا میان عبدالرسول ، ۱۳۰۲ه . آغاز برابر ، ۱۵۶ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ سرگودها ، بهلوال ، مولوی خوشی محمد : نستعلیق شکسته ، افتخار احمد ، ۱۳۰۲ه . سرلوح ساده ، ۵۰ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ سرگودها ، جهاوریان ، عطاء الرحمان صاحب کهوکهر : نستعلیق خوش عباس عرف عبی ولد رب نواز ، ۱۳۰۵ه . آغاز برابر سرلوح زرین ، ۳۵۰ ص ۸ بیت (محمد نذیر رانجها) .

□ سرگودها ، چک ساده ، نبی بخش صاحب : نستعلیق خوش ، منظور الهی ، ۱۳۰۵ه . آغاز برابر ، ۱۶۶ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ سرگودها ، بهلوال ، چکرمداس ، احمد خان : نستعلیق خوش ، شهباز ولد کرم دین ساکن چک ۱۳ ج ، ۱۳۷ (۱۳۰۷ه) ، ۵۲ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ سرگودها ، بهلوال ، بکهر ، کتابخانه ، عبدالرسول صاحب : نستعلیق شکسته خوش ، قبر گل جهان ، ۱۷ ذیحجه ۱۳۱۰ه . آغاز برابر ، ۱۷۸ ص (ف . محمد نذیر رانجها) .

□ بنون ، نسیم گل ، حبیب الله خان : نستعلیق ، مواعظ حسن ، ٤ رجب ۱۳۱۲ه ، ۵۰ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ کراچی ، استاد پیر حسام الدین راشدی : نستعلیق ، کهن ، آغاز برابر ، ۱۷۶ ص ۱۳ س (پرفسور روشن آرا بیگم) .

□ سرگودها ، بهلوال ، مولانا داود : نستعلیق خوش ، ۱۳۲۲ه ، ۱۰۰ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ٦٢٤٤ : انجام افتاده (دکتر محمد بشیر حسین ۱ : ۱۸۰) .

□ لاهور ، موزه لاهور : نستعلیق ، ش ۱ «پنج گنج» هر یک با سرلوح زرین (پایان نامه دکتر خالده صدیقی : ۱٦٤) .

□ پیشاور ، ریکارڈ افس ۱٤۵ : نستعلیق ، ش ۱ «پنج گنج» هر یک با سرلوح زرین (سید حسن مجتبی رضوی) .

● 61ـ شرح های مخزن الأسرار

به علت مایهٔ عرفانی این متن و شرح های آن ، گزارش هامش در بخش عرفان (مشترک ۳ : ۱٦۵۷-۱٦٦٤) ـ گذشت و در اینجا آن نسخه هایی آورده می شود که تازه و پس از چاپ بخش عرفان بدست آمده باشد .

● 60ـ شرح مخزن الاسرار

از محمد بن قوام بن رستم بلخی . به سال ۷۹۵ه/۱۳۹۲-۳م . که در ۲ : ۱۶۵۷ گذشت

اینکه نسخه هایی دیگر .

آغاز دیباجه : حمد و ستایش مرفتاحی را که فاتحه و کتاب او مفتاح اقبال خزاین . آغاز شرح : هست کلید . . . در افتتاح کتاب تقدیم مصرع اول به تسمیه نسبت آن کرده ، که بسم جا رو مجرور است .

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۹۸٤۱ : نستعلیق پخته ، رجب ۱۲۱۰ه ، آغاز افتاده ، ۲۱۷ ص ۲۰ س .

□ **شیخوپوره** ، مریدکی ، مولانا محمد اسماعیل نوشاهی اعظمی : نستعلیق پخته ، میان محمد بن فیض اللهی ، ۲۷ ج ۱۲۵۹/۱ه ، نام نگارنده در دیباجه نیامده ، ۲۹۸ ص (خضر نوشاهی) .

□ **شیخوپوره** ، نوشهره ، کتابخانه ، هاشمی : نستعلیق ، سید سدید الدین ، ۱۲۷۸ه . آغاز برابر دیباجه ، ٥٤۸ ص (خانم رضوانه سحر) .

□ شیخوپوره ، نوشهره کتابخانه هاشمی . نستعلیق پخته ، غلام مرتضی حسین حسینی قادری ، ۱۰ رجب ۱۲۹۱ه . آغاز برابر نام گزارش کننده در دیباجه «ظهور الحسن بتهوی» آمده ، ۳۲۰ ص (خانم رضوانه سحر) .

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۹۰۷۱ : نستعلیق پخته ، محمد غازی شاه ، ۱۲۹٦ه . دیباجه را ندارد ، آغاز شرح برابر .

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۹۸۲۳ : نستعلیق ، سده ۱۳ه . دیباجه را ندارد ، آغاز برابر متن ، ۳۰٤ ص .

□ **فیصل آباد** ، غلام محمد آباد ، مکتبه چشتیه : شکسته پخته ، احمد حسن رضوی علوی ، سده ۱۳ه . آغاز برابر دیباجه ، ۲۳۲ ص (نعیم اختر مجددی) .

□ سرگودها ، بهلوال ، مولانا داود : نستعلیق خوش ، دینوا خان شاگرد صاحبزاده محمد وجیه الدین لاهوری سده ۱۳ه . ۳۱۰ ص (محمد نذیر رانجها) .

● 63- شرح مخزن الاسرار

متن همان ، گزارش از ابراهیم تتوی ، به سال ۱۰۳۷ه/۸-۱٦۲۷م . که در ۲ : ۱٦٦۰ گذشت اینک نسخه هایی دیگر .

□ **فیصل آباد** ، پیاز کالونی ، کتابخانه مجاهد الاسلام : نستعلیق ، شاه دین پناه ، ۱۲٦٦ه ، آغاز برابر دوم ، ۱٤۲ ص (نعیم اختر مجددی) .

● 64- لیلی و مجنون

سومین مثنوی از «پنج گنج» اوست ، در بحر هزج مسدس ، بنام شرو انشاه ابو المظفر

اختسان بن منوچهر ، به سال ۵۸۴ه/۱۱۸۸م تاریخ عیان که داشت با خود ـ هشتاد و چهار بعد پانصد . در ۴۷۰۰ بیت (نسخه با شمار کمتر و بیشتر نیز در دست هست) در کمتر از چهار ماه : این چهار هزار بیت اکثر ـ شد گفته به چهار ماه کمتر . و گویا بعد ها لیز تا سال ۵۸۸ه/۱۱۹۲م در آن دست می برده است : پانصد هشتاد و هشت برسر ـ بگذشت زهجرت پیمبر.

مایهٔ منظومه از داستان کهن عرب ، در دلباختگی مجنون (قیس بن ملوح) از قبیلهٔ بنی عامر و لیلی دختر سعد است . ابن الندیم ، ابن قتیبه ، ابو الفرج اصفهانی ، ابن نباته از این دلباختگی یاد کرده اند . و نظامی درکار تازگی هایی بدان داده است (صفا ۲ : ۸۰۳) .

آغاز می شود با نیایش ، نعت ، معراجنامه ، برهان بر حدوث آفرینش ، سبب نظم ، ستایش شروانشاه ، شکایت از حسودان ، نصیحت فرزند ، یاد آوری از گذشتگان و پدر و مادر و خال و همدمان رفته ، فراموشی . . آغاز داستان ، عاشق شدن لیلی و مجنون .

آغاز : ای نام تو بهترین سر آغاز بی نام تو نامه کی کنم باز . . . ای کارگشای هر چه هستند ـ نام تو کلید هر چه بستند .

(ن . ک . نسخه ها ٤ : ٤١٠٨ «لیلی و مجنون» ـ ذریعه ۹ : ۱۲۰۹ه «دیوان نظامی» و ۱۸ : ۳۹۱ تا ۳۲۹۹ منظومه هایی در این داستان ـ رمثو زولیت و لیلی و مجنون از حکمت مشار ٤ : ٤٤١٥ که نشانی دوازده چاپ آن را داده ـ اندیا افیس ، چاپی : ۲۹٤ که چهار چاپ آن را دارد ـ صفا ۲ : ۸۰۳ نفیسی ۱ : ۱۰٤ که شمار بیت هایش را ۵۱۰۰ گفته .

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ، شیرانی ٦٣٤٧ : نستعلیق ، ۱۶ رمضان ۷۶۵ه (۱۳٦٤م) ش ۳ «خمسه» ی او (بشیر حسین ۱ : ۱۰۵) .

□ پیشاور ، دانشگاه پیشاور ، ۱۲۹ : نسخ خوش ، محمد اسو حسن ، ۸۰۹ه . ش ۳ «پنج گنج» او ، نسخه هنری (پرفسور امتیاز حسین) .

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۱۲ SPi/VI ٤٥٨٨ : نستعلیق ، مولانا اظهر تبریزی در اصفهان ، ۸۷۷ه (۱٤۷۲م) ، ش ۳ «خمسه» ی او (عبدالله ۲ : ٤٤۳) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۰۵) .

□ سیالکوت ، رنگپور ۵ ، حسن علی مرحوم: نستعلیق پخته ، محمد بن کمال الدین قطب الدین ، ۲۰ رمضان ۸۹۲ه ، سرلوح ، ۱٤٤ ص (نعیم اختر مجددی) .

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۱٤ API VI ۲۰۸ : نستعلیق ، ش ۳ «خمسه» ی او نوشته ۹۰۰ه . (گ ۱۰۷-۱۶۸) با سرلوح و مینیاتورها (عبدالله ۲ : ۱۵۹) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۰۷۰ : نستعلیق خوش ، احمد بن علی شیرازی ، ۹۱۰ه. در «پنج گنج» (ص ۱۳٦-۲۳۹) ، سرلوح.

□ **پیشاور**، عجایب گهر (موزه) ۳۹ : ثلث زیبا، محمد بن عو (ن) الدین قوام، ش ٤ «پنج گنج» او نوشته شعبان ۹٤۳ه. (محمد اسرائیل کان الله له).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب C ٦ Pi VI ۲۱۵۲ : نستعلیق، سدهٔ ۱۰ه. ٦٤ گ (عبدالله ۲ : ۱۵۹).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۳۸۱ : نستعلیق خوش، آغاز سدهٔ ۱۰ه در «پنج گنج» او، (ص ۱۸۸-۲۸۳) سرلوح و تصویرها.

□ **اسلام آباد**، همانجا ۵۸٦۸ : نستعلیق پخته ریز، خان ولد شیخ خضر قنوجی صدیقی، سدهٔ ۱۰-۱۱ه بامهر کنده ۱۰٤۸ه (گنج ۳ : ۱۷۵٤).

□ **اسلام آباد**، همانجا ۹۸۰۹ : نستعلیق خوش، صدهٔ ۱۰-۱۱ه. در «پنج گنج» (ص ۱-۹۷)، زرین.

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۱۰۱۱٤ : نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۰-۱۱ه. (ص ۹۰-۱٦۳) پنج گنج، سرلوح.

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۹۷۵ : نستعلیق پخته، در «پنج گنج» نوشته ۱۰۳٦ه. (ص ۲٦٦-۳۵۸).

□ **اسلام آباد**، همانجا ۷۱۵٦ : نستعلیق خوش، در «پنج گنج» نوشته ۳ ج ۲/۱۰۳۷ه. (ص ۱۵۲-۲٦۰) (گنج ۳ : ۱۷۵٤).

□ **اسلام آباد**، همانجا ۹٦٤۷ : نستعلیق پخته، حاجی قاسم هراتی، ۱۰٦۲ه. در شاهجهان، در «پنج گنج» (ص ۵۵-۱۵۵)، بامرلوح

□ **اوچ**، مخدوم، سید شمس الدین گیلانی ۲۸٦ : نستعلیق زیبا، در «خمسه» ی او با ٦۸ مینیاتور، نوشته صفر ۱۰۷۳ه (گ ٦۸ پ - ۱۲۹ پ) (پرفسور الله دتا چودری - غلام سرور : ۱۵۱).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب ۱۳ APi VI ۲۰۷۷ : شکسته آمیز، ایمن آباد، ۲۹ صفر ۱۰۹۱ه. ۱۰٤ گ (عبدالله ۲ : ۱٦۷).

□ **کراچی**، موزهٔ ملی ۱۹٦۵-۱٤۳ N. M. : نستعلیق خوش، پیش از ۱۰۹۸ه در بلده سلطانیه در مدرسه غیاثیه، ش ۳ «پنج گنج» (نوشاهی : ٦۲۳).

□ **لاهور**، گلبرگ ۲، حکیم محمد نبی خان جمال سویدا : نستعلیق، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر، بامرلوح زیبا، ۱۲۳ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **لاهور**، محمد شفیع ۱۲۱/۱٤۳ : نستعلیق زیبا، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر، انجام افتاده، ٤۸ گ (بشیر حسین : ۱۱۵).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۸۹ : نستعلیق خوش ، فضل میر ، ۲۲ ج ۲/۱۱۰۳ه. تاریخ انجام در پایان «پانصد سال هفت بر سر» آورده شده ، ۳۰۶ ص (گنج ۳ : ۱۷۵۵).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری : ۴۵ ، ۸۷۱ خمس : نستعلیق ، ش ۳ «پنج گنج» نوشته ۱۱۴۸ه. با ۵ سرلوح زرین (عباسی ۲ : ۸۹).

□ پیشاور ، عجایب گهر (موزه) ۵۵ : نستعلیق پخته، در «پنج گنج» او نوشته ۱۱۵۴ه. چهار ستونی (محمد اسرائیل کان الله له).

□ جهلم ، پند دادنخان ، محله لوهاران جهانزیب : شکسته آمیز ، غلام مرتضی بن عبدالمعبود الانصاری المولائی ، ۱۲۰۰ه. ۸۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۵۷ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ه. ش ۲ «پنج گنج» ، (ص ۲۳۷-۲۶۰) سرلوح و مجلس ه‌ای آبرنگ.

□ اسلام آباد، همانجا ۲۲۶۶ :شکسته آمیزسدهٔ ۱۲ه.باتاریخ نظم۸۴بعدیانصد ۱۹۰ ص.

□ اسلام آباد همانجا، ۸۶: نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۲ه، ۱۰۶ ص (رحلی)(گنج۳:۱۷۵۵).

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۲۴۶ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. صفحه یکم تمام زرین ، ۳۰۶ ص ۱۵ س.

□ لاهور ، رحمان پوره ، محمد شریف البدر : نستعلیق سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر ، محشی، ۱۲۸ ص (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها ، بهلوال ، نصیر آباد ، مولا داود : نستعلیق ، خوش ، کرامت بیگ جهانی، سه شنبه بعد از نماز مغرب ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر ، ۱۹۴ ص.

□ سرگودها ، همانجا : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر ، ۲۴۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ رحیم یار خان ، صادق آباد ، کتابخانه غوثیه ، جمال الدین والی ۲۹ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ه. ش ۳ «پنج گنج» او ، با ۲۴ تصویر (پرنسور الله دتا چودری).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi VI ۶ A : ۵۱۰ : نستعلیق ، ش ۳ «خمسه» ی او از سدهٔ ۱۲ه. (گ ۱۴۰-۲۰۱) (عبدالله ۲ : ۱۶۰).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۴۵ ، ۸۷۱ لیلی : نستعلیق پخته ، میانه سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، باسرلوح ، ۶۵ گ ۱۹ س (عباسی ۱ : ۳۹۸).

□ پیشاور ، بیرون آسیا گیت ، سید ایوب جان بنوری : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. غاز برابر ، ۱۴۸ ص (میر سجاد حسین کاظمی).

□ لاهور ، نکلسون رود ، خلیل الرحمان داودی : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز

افتاده : توفیق توگرنه ره نماید ، ۱۱۸ ص (سید سعید الظفر نوشاهی).

□ سرگودها ، ساهیوال ، مکتبه سلیمانیه : نستعلیق خوش، حافظ عبدالحق بن عبدالرسول اوچی ، سدهٔ ۱۲ه. ۱۱۲ ص محمد نذیر رانجها).

□ دیره اسماعیل خان ، مکتبه حبیبیه : نستعلیق ، محمد سراج بن عبدالحمید، سدهٔ ۱۲ه. ۱۶۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۶/۸۶۰-۱۹۵۷ N. M. : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. ش ۳ «پنج گنج» (گ ۸۵-۱۳۱).

□ کراچی ، همانجا ۹۰۷-۱۹۵۷ N. M. : نستعلیق خوش ، ۷ ماه چیتر ۹۸ ب (؟) ، سدهٔ ۱۲ه. بفرمایش لاله گنیش داس ، باسه مجلس تصویر سرلوح ، ش ۳ «پنج گنج».

□ کراچی، همانجا ۳۵۵/۲-۱۹۶۹ N. M. : نستعلیق، محمد رضا بن محمد ثابت صادق)، سدهٔ ۱۲ه. (ص ۴۱-۶۲) ، گزیده آن است. (نوشاهی : ۶۲۳).

□ میانوالی ، کندیان ، کتابخانه سعدیه ، مولانا ابو الخلیل خان محمد صاحب ، خانقاه سراجیه : نستعلیق شکسته، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۶۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ خوشاب ، اکبر پوره ، گلزار احمد : نستعلیق خوش ، حفیظ الله قادری ، چشتی ۲ رمضان ۱۲۱۱ه. سرلوح ، ۱۳۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، مدعه رانجها ، عابد حسین : نستعلیق خوش ، خان محمد ولد المراد صاحب ، ۱۲۱۳ه. آغاز برابر، ۱۱۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ گوجرانواله ، حافظ آباد ، چشتی گولتروی ، محمد رفیق : نستعلیق ، حیدر علی شجاع آبادی) ۱۲۱۵ه. آغاز برابر ، ۱۰۴ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگده مسیحی فورمن : نستعلیق غلام محیی الدین ، ۲۸ ع ۲/۱۲۱۶ه. آغاز برابر، ۷۵ گ ۱۱ س (پایان نامه، دکتر خالده صدیقی : ۴۰۷).

□ گوجرانواله ، حافظ آباد ، عبدالرشید فاروقی : نستعلیق خوش ، ۱۲۲۱ه. آغاز برابر ، باسرلوح رنگی ، ۲۷۳ ص (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها ، بهلوال ، نوان گوت ، غلام سرور صاحب ، نستعلیق شکسته خوش ، محمد افضل ، ۱۲۳۵ه. آغاز برابر ، ۱۱۲ ص (ف. محمد نذیر رانجها).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۹-۱۹۷۰ N. M. : نستعلیق خوش ، ۱۲۴۲ه. سرلوح ، ش ۳ «پنج گنج» (نوشاهی : ۶۲۳).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۰۱ : نستعلیق خوش ، جواهر سگه ، در «پنج گنج» ، ۱۲۴۳ه. (ص ۳۱۸-۴۵۹).

□ **سرگودها** ، بهلوال ، نونا نواله ، محمود بیگ : نستعلیق ، علی اصغر ، ۱۲۴۸ه. ۱۰۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **ملتان** ، خان عبدالحلیم ترین ۳۶ : نستعلیق خوش ، شهاب الدین ، ۱۲۵۶ه. ش ۳ «خمسه» ی او با ۱۷ مینیاتور ، آغاز برابر (دکتر زبیده صدیقی).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ۲ PPi VI ۱۷۰۳ : ش ۳ «خمسه» ی او نوشته ۱۲۵۷ه. (گ ۱۶۶-۲۳۳) زرین (عبدالله ۲ : ۱۶۲).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ۶ D Pi VI ۲۷۵۱ : نستعلیق ، ش ۳ «خمسه» ی او نوشته ۱۹۰۳-۲ ممت (۶۱-۱۲۶۲ه) (گ ۹۵-۱۴۶) (عبدالله ۲ : ۱۶۱).

□ **سرگودها** ، بهلوال ، جگهیان ، الله دته صاحب : نستعلیق خوش ، رستم ولد باقی حجام ، ۱۲۶۴ه. آغاز برابر ، ۱۴۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ۶ B Pi VI ۵۱۱ : نستعلیق ، ش ۴ «خمسه» ی او نوشته ۱۲۷۱ه (گ ۱۵۴-۲۰۳) (عبدالله ۲ : ۱۶۱).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۷۷۶۲ : نستعلیق پخته ۱۹۱۲ ب/۱۲۷۱ه. ۲۰۰ ص (گنج ۳ : ۱۷۵۵).

□ **سرگودها** ، بهلوال ، چک ۸ شمالی ، مولوی عنایت الله : شمس الدین معروف شمو ، به فرمایش هدایت الله صاحب ، ۱۲۷۲ه. آغاز برابر ۱۳۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **سرگودها** ، بهلوال ، دیو وال ، فتح محمد : نستعلیق خوش ، شیر احمد ولد میر عبدالوهاب ، ۱۲۷۳ه. آغاز برابر ، ۹۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **سرگودها** ، بهلوال ، سردار پور نون ، چوهدری منیر احمد : نستعلیق شکستهٔ خوش، ساده ولد زیاده قوم مسلم شیخ ، ۱۲۸۳ه. آغاز برابر ، ۱۱۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **سرگودها** ، بهلوال ، چکرمداس ، احمد خان : نستعلیق شکسته خوانا ، عباس علی ، ۱۰ ع ۱/۱۲۸۹ه. آغاز برابر ، ۱۱۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **سرگودها** ، جوکی بهاگت ، محمد سعید صاحب : نستعلیق خوش ، نقیر ظل محمد ولد میان عبدالروف ۱۲۹۲ه. آغاز برابر ، ۱۳۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **لاهور** ، نیکسون رود ، خلیل الرحمان داودی : نستعلیق خوش، رتن چند ، ۱۲۹۲ه. آغاز برابر ، ۲۸۶ ص (سید سعید الظفر نوشاهی).

□ **سرگودها** ، بهلوال ، یکهر ، عبدالرسول صاحب : شکسته خوش ، عبدالمجیب ، جمعه ۱۱ صفر ۱۲۹۵ه. آغاز برابر ، ۲۹۴ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **سرگودها** ، بهلوال ، حویلی مکینان ، مولوی خوشی محمد : نستعلیق خوش ، غلام

محمد بن سلطان احمد ، ساکن گهلاپور ، ۱۲۹۹ه. آغاز برابر ، ۱۱۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **سرگودها** ، بهلوال ، دیره میدان ، محمد انور صاحب : نستعلیق خوش ، دارا ولد فتح محمد ، ۱۳۰۰ه. آغاز برابر ، ۱۲۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **دیره اسماعیل خان**، معظم خان کتابفروش : نستعلیق شکسته آمیز خوش ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر ، ۱۷۶ ص (محمد نذید رانجها).

□ **کراچی** ، موزه ملی ۳۷-۱۹۷۳ .N.M : نستعلیق خوش ، سده ۱۳ه. زرین ، شش مجلس تصویر ، ۳۰۴ ص (نوشاهی : ۶۲۳) .

□ **سرگودها** ، بهلوال ، گوت ، بهائیخان ، الله بخش میکن : نستعلیق شکسته آمیز ، عبدالشکور ولد عبدالرحیم ساکن بادموسی ، ۱۳۰۷ه. آغاز برابر ، ۱۲۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **راولپندی** ، کتابخانه مستالیه ۳ : نستعلیق خوش ، سده ۱۳ه. زرین ، با نقش و نگارهای پر ارزش آغاز برابر ، ۳۲۰ ص (پرفسور اختر راهی) .

□ **سرگودها** ، جهاوریان ، عطاء الرحمان صاحب کهوکهر : نستعلیق شکسته خوش عبدالمجید بن ملا نور محمد پتهان ، ۱۳۰۲ه. آغاز برابر ، با سراوح زرین ، ۳۷۰ ص ۸ بیت (محمد نذیر رانجها) .

□ **لاهور** ، کتابخانهٔ موزه لاهور : نستعلیق ش ۳ «پنج گنج» تا مورخ ، با ۵ سرلوح زرین (پایان نامه دکتر خالده صدیقی : ۱۶۴) .

□ **لاهور** ، کتابخانه فقیر سید مغیث الدین : نستعلیق تاریخ یاد نشده ، آغاز افتاده : در اصل و نسب یگانه دهر - در افضل و ادب فسانه شهر ، جدولبندی به زر ، ۱۳۵ ک ۲۳ س (پایان نامه دکتر خالده صدیقی : ۴۰۷) .

□ لاهور ، داکتر محمد محمد باقر : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، آغاز برابر ، خاشیهٔ دو صفحهٔ آغاز طلائی ، ۱۴۷ گ ، ۱۵ س (پایان نامهٔ داکتر خالده.

□ **لاهور** ، دیال سنگه ترست ۴۱ ب : نستعلیق خوش ، آغاز برابر نمونه ، ۴۸ ک (هاشمی ، صدیقی ۲ : ۲۳۸) .

● 65- خسرو و شیرین

دومین مثنوی از «پنج گنج» اوست . به سال ۵۷۶ه/۸۰-۱۱۸۱م : گذشته پانصد و هفتاد و شش سال - نزد بر خط - خویان کس چنین فال . در بحر هزج مسدس ، در ۶۵۰۰ بیت (نسخه ها کم و بیش دارد) . بنام اتابک شمس الدین محمد جهان پهلوان ایلدگز (۵۶۸-۵۸۱ه) ساخته . و پس از آن نیز در آن دست می برده و نام طغرل پسر ارسلان سلجوقی (۵۷۳-۵۷۶ه) و قزل ارسلان ایلدگز (۵۸۱-۵۸۷ه) را نیز در آن آورده ست .

مثنوی ست بزمی ، در داستان عشق خسرو و شیرین ، از داستان های پایان روزگار ساسانی ، که در «المحاسن، والاضداد» جا حظ و «غرر اخبار ملوک الفرس» ثعالبی، و «شاهنامه» ی فردوسی

آمده است . در آن داستان خسرو با شیرین کنیزک ارمنی ست که بعد ها از زنان نامی حرمسرای خسرو گردید . لیکن در «خسرو و شیرین» نظامی شیرین شاهزادهٔ ارمنی ست (صفا ۲ : ۸۰۲) .

آغاز : خداوندا در توفیق بگشای- نظامی را ره تحقیق بنمای .

(ن . ک . نسخه ها ٤ : ۲۷۹۰ «خسرو و شیرین» - ذریعه ۷ : ۱۵۹ «خسرو و شیرین» و ۹ : ۱۳۰۹ ضمن دیوان نظامی و ۱۹ : ۱۶۵ تا ۱۶۹ چندین مثنوی در داستان خسرو و شیرین که در پیروی نظامی سروده شده است - صبا ۲ : ۸۰۲ «خسرو و شیرین» - مشار ۲ : ۱۸۸۷ که نشانی یازده چاپ آن را داده - اندیا افیس چاپی : ۲۵۲ که پنج چاپ آن را دارد) .

□ **لاهور** ، دانشگاه شیرانی ۶۳٤۷ : نستعلیق ، ۲۱ شعبان ۹۶۵ (۱۳٦٤م) ، ش ۲ «خمسه» ی او (بشیر حسین ۱ : ۱۰۵) .

□ **پیشاور** ، دانشگاه ، پیشاور ۱۲۹ : نسخ خوش ، در «پنج گنج» او نوشته محمد اسو حسن ، رجب ۸۰۹ه . ش ۲ «نسخه هنری» (پرفسور امتیاز حسین) .

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ۱٤ API VI ۲۰۸ : نستعلیق ، ش ۵ «خمسه» ی او نوشته ۹۰۰ه (گ ۳۲-۱۰۶) با سرلوح و مینیاتورها (عبدالله ۲ : ۱۵۹) .

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۰۰۷۰ : نستعلیق خوش ، محمد بن علی شیرازی ، ۹۱۰ه ، در «پنج گنج» (ص ۲-۱۳۵) ، سرلوح .

□ **جهلم** ، پند دادنخان ، محله لوهاران ، کتابخانه جهانزیب : نستعلیق ، زرین پادشاه پیشاوری ، ۹۸۹ه . ۱۹۰ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ **پیشاور** ، عجائب گهر (موزه) ۱٤ : نستعلیق خوش ، محمد منور ، تاریخ را پاک کرده اند ، سده ۱۰ه . آغاز برابر ، آغاز زرین ، با ۲٤ مینیاتور ، ٦۱٦ ص ۱۲ س (محمد اسرائیل کان الله له) .

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۳۸۱ : نستعلیق خوش ، آغاز سدهٔ ۱۰ه . در «پنج گنج» (ص ٤۸-۱۸۷) ، آغاز برابر با سرلوح و تصویر ها (گنج ۳ : ۱۶۰۳) .

□ **کراچی** ، موزه ملی ۲/۱۹۷۰-۲۶ .N.M : نستعلیق ریز، سده ۱۰ه . (گ ۲۸-۱۰۲) سرلوح (نوشاهی : ۵۶۹) .

□ **اسلام آباد** ، ۹۸۰۹ : نستعلیق خوش ، سده ۱۰-۱۱ . در «پنج گنج» ، (ص ۲۲٤-۳۳٦) ، آغاز برابر ، سرلوح .

□ **اسلام آباد** ، همانجا ۱۰۱۱٤ : نستعلیق پخته ، سده ۱۰-۱۱ه ، (ص ٤۵٦-٦۱۹) پنج گنج سرلوح .

□ **پیشاور** ، دکتر خواجه محمد سلیم استاد دانشگاه ۶۸۰ : نستعلیق شکسته آمیز خوش ،

۱۰۱۱ھ. آغاز برابر نمونه، با سرلوح و ٤ مینیاتور، ۳۹۶ ص (میر سجاد حسین کاظمی).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۹۷۵: نستعلیق پخته، در «پنج گنج» نوشته ۱۰۳۶ھ. (۱۳۸-۲٦٤) آغاز برابر.

□ اسلام آباد، همانجا ۷۱۵٦: نستعلیق خوش، ۱۳ ج ۲/ ۱۰۳۷ھ. در «پنج گنج» (ص ۲-۱۵۰) آغاز برابر (گنج ۸: ۱٦۰۳).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۹٦٤۷: نستعلیق پخته، حاجی قاسم هراتی، ۱۰٦۴ھ، در «پنج گنج» (ص ۲٦۵-٤۱٤) با سرلوح.

□ اوچ، مخدوم سید شمس الدین گیلانی ۲۸٦: نستعلیق زیبا، ش ۳ «خمسه» ی او با ٦۸ مینیاتور، صفر ۱۰۷۳ھ. (گ ۱۳۱پ - ۲۲۲پ) آغاز برابر (پرفسور الله دتا چوهدری. غلام سرور: ۱۵۲).

□ کراچی، موزه ملی N.M. ۱۹٦۵-۱٤۳: نستعلیق خوش، پیش از ۱۰۹۸ھ. در بلده سلطانیه مدرسه غیاثیه، ش ۲ «پنج گنج» (نوشاهی: ۵٦۹).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۱٤۹۸ھ: نستعلیق ریز خوش سده ۱۱ھ، ش ۲ «پنج گنج» (ص ۱۵-۱۵۲) آغاز و انجام افتاده.

□ اسلام آباد، همانجا ۱۰۱۲: نستعلیق پخته، سده ۱۱ھ. آغاز برابر، انجام افتاده، ۱۷٤ ص.

□ اسلام آباد، همانجا ٤۵۸: نستعلیق پخته، سده ۱۱ھ. آغاز برابر، ۱٤٤ ص (گنج ۳: ۱٦۰٤).

□ لاهور، گلبرگ ۲، حکیم محمد نبی خان جمال سودا: نستعلیق سده ۱۱ھ. آغاز برابر نمونه، ٤۵۰ بیت دارد، با سرلوح زرین، ۱٦۷ ص (نسیم اختر مجددی).

□ بلوچستان، چوتو مستونگ، عبدالصمد کاریز: نستعلیق خوش، سده ۱۱ھ. آغاز برابر، ۲۱ ص (دکتر محمد انعام الحق کوثر).

□ کراچی، موزه ملی N.M. ۵۲۸-۳۵: نستعلیق خوش، سده ۱۱ھ. ٤۵۰ ص (نوشاهی: ۵٦۹).

□ لاهور، پنجاب پبلک لائبریری ٤۵، ۸۷۱ خمسی: نستعلیق، ش ۲ «پنج گنج» مورخ ۱۱٤۸ھ. با پنج سرلوح (عباسی ۲: ۸۹).

□ پشاور، عجائب گهر (موزه) ۵۵: نستعلیق پخته، در «پنج گنج» او نوشته ۱۱۵٤ھ چهار ستونی (محمد اسرائیل کان الله له).

□ دیره اسماعیل خان، مکتبه حبیبیه: نستعلیق خوش، محمد صادق بن غلام رسول شیخ

چک کرم الهی ، ۱۱۸۲ھ ، ۱۴۲ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ **خوشاب** ، اکبر پوره ، گلزار احمد : نستعلیق ، ۱۱۹۳ھ ، سرلوح ، ۲۱۸ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ **خیر پور** ، کتابخانه عمومی : نستعلیق ، رام نراین به مقام اله آباد ، ۱۲ھ . آغاز برابر سپس «هفت اورنگ» ۲۷۲ ص (خضر نوشاهی) .

□ **ملتان**، جهانیان، مکتبهٔ الجمال، اسد نظامی: نستعلیق خوش ، محمد دین بن خیر الله ، ۱۲۰۰ھ ، ۱۹۰ ص (نعیم اختر مجددی) .

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۰۵۷ : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ھ . ش ۱ «پنج گنج» (۲-۲۳۴) ، سرلوح ، آغاز برابر .

□ **اسلام آباد** ، همانجا ۴۲۶۰ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ھ . آغاز و انجام افتاده ، ۳۹۴ ص .

□ **اسلام آباد** ، همانجا ۴۱۵۸ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ھ ، آغاز و انجام افتاده باشش مجلس مینیاتور ، ۴۳۶ ص (گنج ۳ : ۱۶۰۴) .

□ **خیر پور** ، کتابخانه عمومی : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ھ . آغاز برابر ، چهار ستونی و جدولبندی ۳ راه ، ۱۲۰ ص (خضر نوشاهی) .

□ **لاهور** ، رحمان پوره ، محمد شریف البدر : نستعلیق ، سده ۱۲ھ . آغاز برابر ، ۱۵۹ ص (نعیم اختر مجددی) .

□ **رحیم یار خان** ، صادق آباد ، کتابخانه غوثیه ، جمال الدین والی ۲۹ : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ھ . ش ۲ خمسه ی او با ۲۴ تصویر (پرفسور الله دتا چودری) .

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب Pi VI ۶ A . ۵۱ : نستعلیق ، سده ۱۲ھ . ش ۲ «خمسه» ی او (گ ۳۲-۱۳۹) (عبدالله ۲ : ۱۶۰) .

□ **کراچی** ، موزه ملی ۸۶۰/۶ N.M. ۱۹۵۷ : نستعلیق ، سده ۱۲ھ . ش ۲ «پنج گنج» (گ ۲۵-۸۴) .

□ **کراچی** ، همانجا N.M. ۱۹۵۷-۹۰۷ : نستعلیق خوش ، ۷ ماه چیتر ۹۸ ب (سده ۱۲ھ) . بدستور لاله گنیش دار ، ۶ تصویر ، سرلوح . ش ۲ «پنج گنج» .

□ **کراچی** ، همانجا N.M. ۱۹۷۶-۸۹ . : نستعلیق زیر خوش ، سده ۱۲ھ . برگ یکم افتاده ، ۳۰۲ ص (نوشاهی : ۵۷۰) .

□ **پیشاور** ، دکتر خواجه محمد سلیم . ۵۳ ؟ : نستعلیق ، سده ۱۲-۱۳ھ . آغاز افتاده : زر شک نام او عالم دو نیم است با سهر «ابو علی ظهیر الدین محمد ، ۱۲۷۱ھ» ۳۹۶ ص ۱۷ س

(میر سجاد حسین کاظمی).

□ گوجرانواله، حافظ آباد، چشتی گولتروی، محمد رفیق: نستعلیق، علی حیدر شجاع آبادی، ۱۲۱۵ه. آغاز برابر، ۲۳۵ ص (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها، بهلوال، چک ۸ شمالی، مولوی عنایت الله: نوشته مسلم ولد الله دین، ساکن موضع نور پور تهل، ۱۵ ع ۱۲۱۶/۲ه. آغاز برابر، ۲۴۴ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها، بهلوال، سردار پور نون، چوهدری میر احمد: نستعلیق خوانا، ذولفقار احمد ولد مهر محبوب علی، ۱۲۱۸ه. آغاز برابر، ۲۴۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ شیخوپوره، ظفروال، حکیم الله یار علائی: نستعلیق شکسته آمیز، الله وسایا بن شاه دین گجراتی، ۱۲۱۹ه. آغاز برابر، با سرلوح، ۱۸۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب ۶ Pi VI ۵۰۹: نستعلیق ش ۳ «خمسه»ی او نوشته ۱۲۲۸ه. (گ ۱۱۲-۲۱۵) (عبدالله ۱: ۱۶۰).

□ لاهور، پنجاب پبلک لائبریری، ۴۵، ۸۷۱ خسر: نستعلیق، تاریخ یاد نشده، با مهر مورخ ۱۲۳۰ه. آغاز افتاده: زحل گرنیستی هندوی این نام، ۲۳۲ گ ۱۵ س.

□ سرگودها، بهلوال، چکهیان، کتابخانه الله دتا صاحب: نستعلیق شکسته، محمد زید بن رحیم داد جولا ساکن موضع نتاش، ۱۲۳۳ه. آغاز برابر، ۲۰۲ ص (ف. محمد نذیر رانجها).

□ میانوالی، داود خیل، کتابخانه حقانیه سعید احمد: نستعلیق شکسته آمیز خوش، حافظ الله، ساکن جهنگ، سه شنبه ۲۱ ج ۱۲۳۵/۲ (۱۲۳۵ه) آغاز برابر، ۲۷۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ گجرات، قلعه دار، کتابخانه مولانا عبدالکریم قلعه داری: نستعلیق زیبا، محمد منور کشمیری، ۱۲۳۸ه. در خطهٔ کشمیر، با منظومه ای در پایان از نویسندهٔ نسخه، ۴۹۸ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

□ سرگودها، بهلوال، مولانا قدرت الله: نستعلیق خوش، نضل احمد بن نوروز خان، ۱۰ ج ۱۲۳۹/۲ه.، ۱۸۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ بنون، نسیم گل، مولانا حبیب الله خان: نستعلیق، نظام الدین بن خوشی محمد بن مقام چک میرن شاه شیرازی ۱۲۴۱ه.، ۲۲۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ کراچی، موزهٔ ملی ۱۹-۱۹۷۰ N. M.: نستعلیق خوش، ۱۲۴۲ه. سرلوح ۱۸ تصویر، ش ۱ «پنج گنج» (نوشاهی: ۵۷۰).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۸۰۱: نستعلیق خوش، جواهر سنگه، رجب ۱۲۴۳ه. در

«پنج گنج» (ص ۷۸-۳۱۷) ، آغاز برابر.

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۰۸ : نستعلیق پخته قایم الدین بن غلام حسین بن رکن الدین محمد واسع ، ۱۸۹۴ ب (۱۲۵۳ه) ، آغاز برابر ، ۲۸۰ ص (گنج ۳ : ۱۶۰۴).

□ سرگودها ، جهاوریان ، عطا الرحمان صاحب کهوکهر : نستعلیق خوش پیران بخش پسر محمود ، ۱۲۵۳ه. آغاز برابر، باسرلوح ساده ، ۲۹۰ ص ۸ بیت (محمد نذیر رانجها).

□ گوجرانواله ،سندی هوان تادر ، نصیر احمد : نستعلیق ۱۲۵۵ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۴۵ ص (نعیم اختر مجددی).

□ ملتان ، خان عبدالحلیم ترین ۳۶ : نستعلیق خوش ، شهاب الدین ، ۱۲۵۵ه. ش ۲ «خمسه» با ۱۷ مینیاتور زیبا و سرلوح ، آغاز برابر (دکتر زبیده صدیقی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب PPi VI ۲ ۱۷۰۳ : ش ۳ «خمسه» ی او نوشته ۱۲۵۷ه. (گ ۱-۱۶۵) ، زرین (عبدالله ۲ : ۱۶۲) .

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi VI۶ D ۲۷۵۱ : نستعلیق ، ش ۲ «خمسه» ی او نوشته ۱۹۰۳-۲ صمت (۱۲۹۲-۹۶۱ه) (گ ۲۸-۹۵) (عبدالله ۲ : ۱۶۱).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi VI ۲ B ۵۱۱ : نستعلیق ش ۵ «خمسه» ی او نوشته ۱۲۷۱ه. (گ ۲۰۴-۲۷۲) (عبدالله ۲ : ۱۶۱).

□ راولپندی ، گولره شریف ، درگاه شاد روان پیر مهر علی شاه : نستعلیق ، ملا عبدالرحمان درانی قوم فوفازئی ، ۱۲۷۴ه. ، ۵۴۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ سرگودها ، بهلوال ، چکهرمه‌اس ، احمد خان نستعلیق خوانا ، فقیر تاج الدین ولد نور محمد ، ۱۲۷۶ه. آغاز برابر ، ۲۹۴ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، محمد شفیع ۱۷۱/۱۱۹ : نستعلیق ، برج لعل ، ۱۸۶۴م/۱۲۸۱ه. ؟ آغاز برابر ، ۲۷۵ ص (بشیر حسین : ۱۱۳).

□ دیره اسماعیل خان ، معظم خان کتابفروش : نستعلیق شکسته خوش ، حافظ محمود خان ولد عبدالکریم بلوچ ، ۲۸ رمضان ۱۲۸۲ه. آغاز برابر ، ۳۱۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، هاتهی وند ، محمود خان صاحب : نستعلیق خوش ، فقیر شاهجهان ولد عبدالحمید ، ۱۲۸۴ه. آغاز برابر ، ۱۴۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، مولوی فضل الله شاه صاحب : نستعلیق خوش غوث قریشی ، ۱۲۸۶ه. آغاز برابر ، ۱۸۷ ص ۱۲ بیت (ف. محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، حویلی ، موسی خوشی محمد : نستعلیق خوش ، ملا جیوان ولد میان عبدالرحمان ۱۲۸۷ه. آغاز برابر ، ۶۶۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **سرگودها** ، چک ساده ، نبی بخش صاحب : نستعلیق خوش، محمد عطا الله ولد مولوی صفی الدین ، ۱۲۹۳ه. آغاز برابر ، ۱۵٦ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **لاهور** ، پنجاب پبلک لائبریری ٤۵ ، ۸۷۱ خسر : میانه سدهٔ ۱۳۲ه. آغاز افتاده : زحل گرنیستی هندوی این نام ، ۲۳۲ گ ۱۵ س [منظور احسن] (عباسی ۲ : ۸۸).

□ **سرگودها** ، هری پور ، عبدالقیوم : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر، ۲۰۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **سرگودها** ، بهلوال ، نصیر آباد ، مولا داود : نستعلیق ، راج ولد غلام حسین در موضع دمیل ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر ، ۲۰۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **سرگودها** ، بهلوال ، دیره سیدان ، محمد انور صاحب : نستعلیق خوش ، شیخ محمد نعیم ولد عبدالمتین سیفی ، موضع جهنکدان ، ۱۳۱۱ه. آغاز برابر ، ۱۹٦ ص (ف. محمد نذیر رانجها).

□ **سرگودها** ، بهلوال ، دیو وال ، مولوی فتح محمد : نستعلیق خوانا ، الله داد ولد دوست محمد ، ۱۳۱۱ه. آغاز برابر ، ۲٦٦ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **میانوالی** ، کندیان ، کتابخانه سعدیه ، مولانا ابو الخلیل خان محمد صاحب ، خانقاه سراجیه : نستعلیق خوش ، رحیم داد ولد نصرت الله بلوچ ، جمعه ۳ ع ۱۳۲۰/۱ه. آغاز برابر ، ۱۳٦ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **حیدر آباد** ، درگاه شریف ، کتابخانه عالیه علمیه ، پیر محب الله شاه راشدی : نستعلیق خوش محمد حسن مگن ، ۳ صفر ۱۳۲۱ه. آغاز برابر ، گزیده آن است ۱۳۸ گ ۲۱ س (نعیم اختر مجددی).

● **66- هفت پیکر** : بهرامنامه : هفت گنبد

چهار مین مثنوی از «پنج گنج» اوست، بزمی ورزمی. بنام علاء الدین کرپ ارسلان آقسنقری پاشا مراغه ، به سال ۵۹۳/۱۱۹۷م : از پس پانصد و نود و سه بر آن - گفتم این نامه را چو نامور ان - روز بر چارده زماه صیام - چار ساعت ز روز رفته تمام. در ۵۱۳٦ بیت ساخته است.

داستان بهرام گور ساسانی (۴۲۰-۴۳۸م) ، از داستان های نامی روزگار ساسانی ست. نخست سرگذشت بهرام در کودکی و جوانی ، تا پادشاهی او دارد. آنگاه هفت همسر او که برای هر یک کاخی ساخته بود ، و هر شب از شب های هفته در یکی از آن ها به سر می برد ، و قصه هایی که از هر یک شنیده : هفت داستان که نظامی از زبان هفت عروس گنبد می گوید :

با توحید ، نعت ، معراج ، سبب نظم و ستایش سخن ، نصیحت به فرزند خویش آغاز می گردد. سپس آغاز داستان بهرام ، صفت خورنق ، شکار های او ، دیدن صورت هفت پیکر در

خورنق ، مرگ پدر ، لشکر کشی او به ایران ، ازگرفتن تاج میان دوشیر ، بر تخت نشستن ، عشق های بهرام ، هفت گنبد که هر یک از روزهای هفته در یکی می نشست ، جنگ با خاقان چین ، شکایت نامهٔ هفت مظلوم ، کشتن وزیر ظالم ، فرجام کار بهرام و ناپدید شدنش ، ختم کتاب.

آغاز : ای جهان دیده (خرد دیده) بود خویش از تو- هیچ بودی ، نبود ، پیش از تو - در بدایت بدایت همه چیز - در نهایت نهایت همه چیز.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۳۱۷ «هفت پیکر» - ذریعه ۹ : ۱۲۰۹ «دیوان» و ۱۹ : ۳۳۹ «مثنوی» و ۲۵ : ۲۳۲ «هفت پیکر» - تحلیل هفت پیکر ، از دکتر محمد معین ، تهران ۱۳۳۸ خ ۲۷۸ ص - مشار ۵ : ۵٤۹۵ «هفت پیکر» که نشانی سیزده چاپ آن را داده - صفا ۲ : ۸۱۳ اندیا افیس ، چاپی : ۱۸۱ که پنج چاپش را دارد).

□ لاهور ، دانشگاه شیرانی ٦۳٤۷ : نستعلیق ، ۱۵ شوال ۷۶۵ه (۱۳٦٤م.) ش ٤ «خمسه» ی او ، (بشیر حسین ۱ : ۱۰۵).

□ پیشاور ، دانشگاه پیشاور ۱۲۹ : نسخ و خوش ش ٤ «پنج گنج» او نوشته محمد سو (پسر) حسن ، ۸۰۹ه. نسخه هنری (پرفسور امتیاز حسین).

□ پیشاور ، پشتو اکادمی ۳۳۳ : نسخ غبار ، ۲٦ ع ۸۱۹/۱ه. آغاز برابر ، باسرلوح زرین ، ۷۸ ص ۲۹ س (استاد محمد رضا همدانی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب پبلک ۱٤ APi VI ۲۰۸ : نستعلیق ش ٤ «خمسه»ی او نوشته ۹۰۰ه. (گ ۱٦۹-۲۳۵) ، باسرلوح و مینیاتور ها (عبدالله ۲ : ۱۵۹).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۰۷۰ : نستعلیق خوش ، محمد بن علی شیرازی ، ۹۱۰ه. در «پنج گنج» ، ص ۲۹۰-٤۰۹) ، سرلوح.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۸۱ : نستعلیق خوش ، آغاز سدهٔ ۱۰ه. (ص ٤۸-۱۸۷). سرلوح و تصویر رنگی (گنج ۳ : ۱۸٦٤).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۹ C ۲۱۵۳ Pi VI : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. ۷۱ گ (عبدالله ۲ : ۱۵۹).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۸۰۹ : نستعلیق خوش ، سده ۱۰-۱۱ه. در «پنج گنج» (ص ۱۰۰-۲۲۲) ، سرلوح زرین. آغاز برابر.

□ اسلام آباد ، همالجا ۱۰۱۱٤ : نستعلیق پخته سده ۱۰-۱۱ه ، (ص ۳٤۰-٤۵۳)، پنج گنج ، سرلوح.

□ کراچی ، موزه ملی ۸۰۷ - ۱۹۵۷ N. M. : نستعلیق ، ۹ صفر ۱۰۲۰ه ، سرلوح ،

۱۶۲ ص (نوشاهی : ۶۶۶).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب J ۱۲ SPi VI ۴۶۱۵ : نستعلیق و شکسته آمیز، عبدالقسیم بن عبدالله، محرم ۱۰۲۷ه. آغاز برابر نمونه، با سرلوح و گلکاری، ۱۵۷ گ (عبدالله ۲ : ۴۴۶). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۹۳).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۹۷۵ : نستعلیق پخته، در «پنج گنج» نوشته ۱۰۳۶ه (ص ۳۶۰-۴۱۸).

□ **اسلام آباد**، همانجا ۷۱۵۶ : نستعلیق خوش، در «پنج گنج»، ۱۷ ذیحجه ۱۰۳۷ه (ص ۲۶۲-۳۹۵) (گنج ٤ : ۱۸۶۵).

□ **اسلام آباد**، همانجا ۹۶۴۷ : نستعلیق پخته، حاجی قاسم هراتی، ۱۰۶۲ه، در «پنج گنج» ۱۵۶-۲۶۱ با سرلوح.

□ **اوچ**، مخدوم سید شمس الدین گیلانی ۲۸۶ : نستعلیق زیبا، ش ۱ «خمسه» ی او نوشته ۱٤ صفر ۱۰۷۳ه آغاز برابر، زرین، با ۶۸ مینیاتور (پرفسور الله دتا چودری غلام سرور : ۱۵۱).

□ **کراچی**، موزه ملی ۱٤۳ - ۱۹۶۵ .N. M : نستعلیق خوش، پیش از ۱۰۹۸ه، در بلده سلطانیه مدرسه غیاثیه، ش ٤ «پنج گنج» (نوشاهی : ۶۶۶).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۹۲۰۷ : نستعلیق پخته، سده ۱۱ه، آغاز برابر، ۲۶۳ ص.

□ **لاهور**، گلبرگ ۲ حکیم محمد نبی - خان جمال سویدا : نستعلیق، سده ۱۱ه. آغاز برابر، سرلوح زرین، ۱٤۱ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب Pi VI E ۲۹۳۰ : ش ۱ «خمسه» ی او از سده ۱۱ه. (گ ۱-٤۸) (عبدالله ۲ : ۱۶۲).

□ **لاهور** ۶، همانجا M ۱۲ SPi VI ۲۸۲۹ : نستعلیق خوب، سده ۱۱ه. ۱٤۲ گ (عبدالله ۲ : ٤٤۷). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۹۳).

□ **کویته**، حاجی محمد یوسف : نستعلیق خوش، سده ۱۱ه. آغاز برابر، ۱۲۳ ص (دکتر انعام الحق کوثر).

□ **پیشاور**، دانشگاه، اسلامیه ۱۸۸۰ : نستعلیق خوش، ۱۱۱۵ه. آغاز برابر، ۲۷٤ ص (عبدالرحیم ۱ : ۳۵۵ - محمد اسرائیل کان الله له).

□ **اتک**، ساطانپور، کتابخانه حمیدیه، سید عبدالرحمان : نستعلیق پخته، سلامت بن عبادت حسین بن پانده خان ۱۱۲۵ه، ۱٤۰ ص چهار ستونی (نعیم اختر مجددی).

□ جهلم ، پند دادنخان ، محله لوهاران ، جهانزیب : نستعلیق خوش ، سبحان بن فضل احمد ۱۱۴۲ ، ۷۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۴۵۶ ، ۸۷۱ خمس : نستعلیق ، ش ٤ «پنج گنج» نوشته ۱۱۴۸ه. با ۵ سرلوح زرین (عباسی ۲ : ۸۹).

□ لاهور ، دانشگاه ، پنجاب K ۱۲ SPi VI ٤٤٠٦ : نستعلیق ، ۲۵ ج ۱۱۵۲/۲ه (۱۷۳۹م) آغاز : گوهر آمای گنج خانه راز (عبدالله ۲ : ٤٤٧). از کتابهای پرفسور شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۹۰).

□ پیشاور ، عجایب گهر (موزه) ۵۵ : نستعلیق پخته ، در «پنج گنج» او نوشته ۱۱۵٤ه. چهار ستونی ، (محمد اسرائیل کان الله له).

□ سرگودها ، بهلوال ، سردار پور نون ، چوهدری منیر احمد : نستعلیق خوانا ، ملا محمد اسحاق بن مولانا جلال الدین خطیب جامع مسجد شاه پور من ، ۱۱۵۵ه. آغاز برابر کامل ، ۸۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سیالکوت ، بدوملهی کهنه ، کتابخانه فخرالاطباء : نستعلیق ، عرفان علی ، رجب ۱۱۸۰ه. ۱٤۵ ص (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها ، جهاوریان ، عطا الرحمان صاحب کهوکهر : نستعلیق خوش ایرانی ، سلطان احمد ولد محمد زاهد ، ۱۱۸۷ه. آغاز برابر باسرلوح ۲٤٤ ص ۸ بیت (محمد نذیر رانجها).

□ خیر پور ، کتابخانه عمومی : نستعلیق ، رام نراین ، ۱۲۰۰ه. بدنبال «خسرو و شیرین» ۲۷۲ ص (خضر نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۵ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. ۱۲۲ ص چهار ستونی .

□ کراچی ، موزه ملی ۸۶۰/۶ N.M. ۱۹۵۷ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. ش ٤ «پنج گنج» (ک ۱۳۲-۱۷۶) .

□ کراچی ، موزه ملی ۱٤۵ N.M. ۱۹۶۲ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. سرلوح و ۱۱ تصویر ، ۲۰۶ ص (نوشاهی : ۶۶۶) .

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ٤۵ ، ۸۷۱ هفت : نستعلیق ، آغاز سده ۱۲ه. آغاز برابر ۹۵ ک ۱۵ ص (عباسی ۱ : ٤۰۳) .

□ رحیم یار خان ، صادق آباد ، کتابخانه غوثیه ، جمال الدین والی ۲۹ : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ه. ش ۵ خمسه او با ۲٤ تصویر (پرفسور الله دتا چودری) .

□ لاهور، دانشگاه پنجاب A ۲ Pi VI ۵۱۰ : نستعلیق ، ش ٤ «خمسه» ی او از سده ۱۲ه. (ک ۲۰۲-۲۶۹) (عبدالله ۲ : ۱۶۰) .

□ بنون ، مین بازار ، عبدالله خان : نستعلیق ۱۸۴۴ ب (؟) (۱۱۰۳ه.؟) ۱۱۴ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ دیره اسماعیل خان ، مکتبه حبیبیه : نستعلیق خوش ، ۱۳۰۴ه. ۱۳۸ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ گوجرانواله ، حافظ آباد ، چشتی ، گولتروی ، محمد رفیق : نستعلیق علی حیدر شجاع آبادی ۱۳۱۵ه. آغاز برابر نمونه ، با سرلوح زرین ، ۲۰۳ ص (نعیم اختر مجددی) .

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۶ Pi VI ۵۱۰ : نستعلیق ، ش ۲ «خمسه» ی او نوشته ۱۲۴۸ه. (ک ۳۵-(۱۱۱) (عبدالله ۲ : ۱۶۰) .

□ خوشاب ، اکبر پوره ، گلزار احمد : نستعلیق خوش ، غوث محمد ساکری متعلم مسجد عبدالله ساکری ، ۲۲ اسوج ۱۸۷۶ ب (؟) (۱۲۳۹ه.) ، ۱۴۲ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ خوشاب ، اکبر پوره ، گلزار احمد : نستعلیق خوش ، کریم الدین بن شیخ راجو ، وهاره پند ، ۱۲۴۱ه. ، ۲۹۰ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ کراچی ، موزه ملی ۱۹-۱۹۷۰ N. M. : نستعلیق ، ۱۲۴۲ه. سرلوح ، ش ۲ «پنج گنج» (لوشاعی : ۶۶۶) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۰۱ : نستعلیق خوش ، جواهر سنگ ، در «پنج گنج» لوشته ۱۲۴۳ه. (ص ۴۶۲-۶۲۷) (گنج ۳ : ۱۸۶۵) .

□ سرگودها ، بهلوال ، دفتر مدارس ، احمد خان : نستعلیق خوش ، پرویز بن میان هاشم علی ، سه شنبه ۱۴ رجب ۱۲۴۸ه. آغاز : ای خرد دیده بود (پس بمانند نمونه) ۹۸ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ شیخوپوره ، نوشهره ، کتابخانه هاشمی : نستعلیق شکسته آمیز ، سجاد علی وقفی حیدر آبادی ، ۲۰ ذیقعده ۱۲۴۸ه. آغاز برابر ، ۲۷۰ ص (عالم رخواله سحر) .

□ ملتان ، خان عبدالحلیم ترین ۳۶ : نستعلیق خوش ، شهاب الدین ، ۱۲۵۶ه. ش ۴ «خمسه» ی او ، با ۱۷ مینیاتور زیبا ، آغاز برابر نمونه ، (دکتر زبیده صدیقی) .

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۲ PP. VI ۱۷۰۳ : ش ۴ «خمسه» ی او نوشته ۱۲۵۷ه. (ک ۳۳۴-۳۲۰) ، زرین (عبدالله ۲ : ۱۶۲) .

□ سرگودها ، بهلوال ، دیره میانه ، سردار محمد : نستعلیق شکسته مشقی ، شاه محمد طالب عالم جامع منفیه قادریه در مسجد بهلوان ، ۱۸۸۹ ب (۱۲۵۸ه) ۱۱۴ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ لاهور ، دیال سنگه ترست ۹۰ : نستعلیق ، ۱۹۰۰ سمت (۱۲۵۹ه.؟) آغاز برابر ،

۵ ه ک (هاشمی ، صدیقی ۲ : ۲۴۴) .

لاهور ، دانشگاه پنجاب D ۶ Pi VI ۲۷۵۱ : نستعلیق ، ش ۴ «خمسه» ی او نوشته ۱۹۰۳ سمت (۶۱-۱۲۶۲ه) (ک ۱۴۷-۲۰۳) (عبدالله ۲ : ۱۶۱) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۷۵۳ : نستعلیق بخته ، ۱۳ ج ۱۲۶۳/۲ه ، ۳۴۱ ص (۱۸۶۵) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش . ۱۱۰۷ : نستعلیق ، ۱۰ ماه ساول ۱۹۰۷ ب (۱۲۶۸ه) ، آغاز برابر ، ۳۴۰ ص .

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب B ۶ Pi VI ۸۱۰ : نستعلیق ، ش ۳ «خمسه» ی او نوشته ۱۲۷۱ه. (ک ۹۹-۱۵۳) (عبدالله ۲ : ۱۶۱) .

□ سرگودها ، بهلوال ، حویلی میکنان ، مولوی خوش محمد : نستعلیق شکسته خوش ، حقیر ، یران بخش ولد شیخ رکن‌الدین ، رمضان ۱۲۷۹ه. آغاز برابر ، ۱۱۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، جگهیان ، الله دته صاحب : نستعلیق خوش ، حکیم محمد بن محمد سردار قوم آوان ۱۳۸۷ هق : آغاز برابر نمونه ، سرلوح زرین ۱۴۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، رحمان پوره ، محمد شریف البدر : نستعلیق به حکم ارشاد و خشنودی عالی وقار والی تینه ، در شهر پشنه ۱۲۹۱ هق (امیم اختر مجددی).

□ سرگودها ، بهلوال ، نونانواله ، محمود بیگ : نستعلیق : حافظ محمد انور بن قاری عبدالمالک سهگراوی ، جمعه ۲۲ ذیقعده ۱۳۰۰ ، ۹۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، چک شمالی ، مولوی عنایت الله : نستعلیق شکسته خوش ، سدهٔ ۱۴ه. آغاز برابر نمونه ، انجام افتاده ، ۱۰۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ دیره اسماعیل خان ، معظم خان کتابفروش : نستعلیق خوش ، جمال احمد بن موسی امام کلاچی ، سدهٔ ۱۴ه. آغاز برابر نمونه ، عنوانها نانویس ۱۸۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب L ۱۲ SPi VI ۵۷۳۳ : نستعلیق ، سده ۱۳ه. ۲۲۰ ک (عبدالله ۲ : ۴۴۷) .

□ سرگودها ، بهلوال ، نونانواله ، محمود بیگ : نستعلیق ، ذکا الله بن الله جوبا رابید ، سده ۱۳ه. ۱۱۶ ص (محمد نذیر رانها).

□ سرگودها ، بهلوال ، دیره سیدان ، محمد انور صاحب : نستعلیق شکسته ، محمد اکرم ، ۱۲۰۵ه. آغاز برابر ، ۱۵۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، دیره سیدان ، محمد انور صاحب : نستعلیق متوسط ، محمد معین پسر قاضی قطب الدین ، ساکن بهیرو وال ، ۱۳۰۹ه. آغاز (ای خرد، دیده) سپس بمانند ،

۱۱۲ (ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، کتابخانه موزه لاهور : نستعلیق ش ٤ «پنج گنج» تاریخ یاد نشده، با پنج سر لوح زرین (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ١٦٤).

□ لاهور ، فقیر سید غیاث الدین : نستعلیق خوش ، تاریخ یاد نشده ، آغاز برابر لمونه ، با سرلوح، ٦٠ گ ٢١ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ٧٣٨).

□ لاهور ، دانشگاه، شیرانی ٥٧٣٣/٢٤١٤: تاریخ یاد نشده. آغاز و انجام افتاده.

□ لاهور ، همان کتابخانه ٥٧٢٣/٢٤٠٥ : آغاز و انجام افتاده (دکتر محمد بشیر حسین ١: ١٩٣).

☆ 65- اسکندر نامه : سکندر نامه

پنجمین مثنوی از «پنج گنج» اوست . در بحر متقارب ، اخلاق و در داستان حماسی اسکندر مقدونی ، در دوبخش : ١- شرفنامهٔ خسروان (سکندر نامهٔ بری) : از آن خسروی می ، که در جام اوست - شرفنامهٔ خسروان نام اوست . در ٦٨٠٠ بیت ، و نیمی از داستان اسکندر را در آن آورده ، و بالهٔ آن را در دومین گنجانده است ، به سال ١٢٠١/٥٩٧م ، به نام اتابک نصرت الدین ابو بکر پسر محمد جهان پهلوان از اتابکان آذربایجان ، ٢- اقبال نامه یا خرد نامه (سکندر نامهٔ بحری) ، در ٣٤٨٠ بیت ، بنام عز الدین ابو الفتح مسعود پسر ارسلان حاکم موصل ، سال های ٦٠٧-٦١٥/١٢١٠-١٢١٨م . سروده است .

به نوشتهٔ صفا (٢ : ٨٠٥) از نام هایی که در سر آغاز نسخه های اسکندر نامه آمده است ، بر می آید که نظامی کار خود را ، در روزگاری مختلف ، بنام دو سه تن از امیران ساخته است . که در نسخه های بعدی این نام ها در یکجا گرد آمده ، و تعدد مهد الیه را نشان می دهند . و بدینگونه تاریخ انجام این منظومه نیز گونا گون آمده است .

از بسیاری شمار نسخه ها . و حواشی طلبگی آن ها و شمار شرح هایی که بر این منظومه نوشته شده است . بدست می آید که «اسکندر نامه» و به ویژه بخش «شرفنامهٔ» آن یک کتاب درسی ، در شبه قاره بوده است.

آغاز ١ (شرفنامه) : خدایا جهان پادشایی تراست - زما خدمت آید ، خدایی تراست .
آغاز ٢ (اقبال نامه) : خرد هر کجا گنجی آود پدید - زنام خدا سازد آن را کلید .

(ن . ک . نسخه ها ٤ : ٢٦٣٣ «اسکندر نامه» - ذریعه ٢ : ٦١ «اسکندر نامه» و ٩ : ١٢٠٧ «دیوان نظامی» - کشف الظنون ١ : ٨٦ «اسکندر نامه» - مشار ١ : ٣٠٤ «اسکندر نامه» که ٢٢ چاپ آن را نشانی داده - همانجا ٣ : ٣٠٤٤ «سکندر نامه» که ١١ چاپ را زیر این نام آورده - همانجا : ٣٠٤٤ «سکندر نامهٔ بحری» پنج چاپ - همانجا «سکندر نامهٔ بری» هفت چاپ

زیر این نام ـ حماسه سرایی ، صفا : ۸۹ ، ۹۰ ، ۳۴۳ ، ۳۵۲ ـ صفا ۲ : ۸۰۷ گنجوی و فردوسی) .

□ لاهور ، کتابخانه دانشکده مسیحی فورمین : نستعلیق ! ٤ محرم ۵۹۷ه . آغاز برابر نمونه ، در ، شخصات نسخه آمده : در روزگار زندگی سراینده و همان سال تالیف نوشته شده است ، و کهنترین نسخه اسکندر نامه بری ست ، موریانه زده و پوسیده و قابل استفاده است ، ۲۰۸ گ ۱۷ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۲۷۲) .

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۶۳٤۷ : نستعلیق ، با تاریخ ۷۶۵ه (۱۳٦٤م) به همین خامه در «خمسه»، انجام افتاده (بشیر حسین ۱ : ۱۰۵) .

□ پیشاور ، دانشگاه پیشاور ۱۲۹ : نسخ خوش ، ش ۵ «پنج گنج» او نوشته محمد اسو حسن ، ۸۰۹ه . نسخه هنری (پرفسور امتیاز حسین) .

□ خیر پور ، کتابخانه عمومی : نستعلیق خوش ، ۸۶٤ه . باهشت مجلس تصویر ، جدولبندی به زر ، چهار ستونی ، آغاز افتاده : تن ما که خاکش درا کند گیست ـ زور نیستی در پراکند گیست(؟) . . . ، ۱۸٦ ص (خضر نوشاهی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi VI ۱۲ F ۳۸۳۳ : نستعلیق ، رام چند ، سدهٔ ۹ه . ۱۸۵ گ (عبدالله ۲ : ٤٤۵) .

□ لاهور ، دیال سنگھ ترست ٦۸٤ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۹ ، ۹۰۰ه . آغاز : خدایا جهان ، ۲٤۰ ص .

□ لاهور ، همانجا ٤٦۸ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۹ ، ۹۰۰ه . بری و بحری ست ، آغاز : خدایا جهان ، ٤٦٤ ص (نعیم اختر مجددی) .

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب API VI ۱٤ ۲۰۸ : نستعلیق ، در «خمسه» ی او نوشته ۹۰۰ه . (گ ۲۳٦-۲۸۳) مینیاتور ها (عبدالله ۲ : ۱۵۹) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۰۷۰ : نستعلیق خوش ، محمد بن علی شیرازی ، ۹۱۰ه ، در «پنج گنج» او ، (ص ٤۱۲-٦۵٤) ، با دو سرلوح .

□ فیصل آباد ، چنیوت بازار ، وکیلان ، کتابخانه چشتی سلیمانی : نستعلیق پخته ، قدرت الله مکی ، ۷ رمضان ۹۷۲ه ، زرین ، ۱۲ مجلس تصویر ، ٤۸۱ ص (نعیم اختر مجددی) .

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pe II ۳ D ۱۷۵۸ : نستعلیق ، سید حسن ، ع ۹۹۹/۱ه ، ۲۰٤ گ (عبدالله ۲ : ۱٦۷) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۸۱ : نستعلیق خوش ، آغاز سده ۱۰ه . در «پنج گنج» او ، مصور (ص ۳۸٦-۵۹۵) (گنج ۳ : ۱۵۱۲) .

□ لاهور ، شش محل، محمد بشیر لودهیانوی، انباله بک بائیندر : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز افتاده : مرا چون نظر بر من انداختی . . . محشی ، عنوان شنگرف ، ۲۴۲ ص (نعیم اختر مجددی) .

□ اٹک ، مکهد ، مولانا محمد علی : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، انجام افتاده : شده هفت ساله بدینسان گذشت ، عنوانها شنگرف ، ۴۸۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال) .

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب C ۶ Pi VI ۲۱۴۷ : از سدهٔ ۱۰ه ، ۵۰ گ (عبد الله ۲ : ۱۵۹) .

□ لاهور ، همانجا PPe II IB ۱۵۷۵ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. ۹۳ گ (عبد الله ۲ : ۱۶۸) .

□ کراچی ، موزه ملی ۲۸۸-۱۹۶۲ .N.M : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. موریانه آسیب رسانده «شرفنامه» است (نوشاهی : ۵۹۲) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۵۹۱ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۰-۱۱ه. آغاز کمی افتاده ، موریانه زده .

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۸۰۹ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰-۱۱ه. در «پنج گنج» (ص ۳۹۲-۴۹۸) ، سرلوح زرین .

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۱۱۴ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۰-۱۱ه ، (ص ۱۶۴-۳۳۳) و (۶۲۰-۷۰۲) در پنج گنج ، دو سرلوح .

□ اٹک ، خیر پوره ، تله گنگ ، اسد الله خان : نستعلیق ، ملا حاجی سکندر زمان ولد مولوی نور خان ، سدهٔ ۱۰-۱۱ه. آغاز برابر ، ۳۱۲ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ حیدر آباد ، سنده پروانش داود یوتا لائبریری : نستعلیق ، ۱۰۰۱ه ، آغاز افتاده : بلی گر زما داشتندی هراس ، ۳۹۰ ص (نعیم اختر مجددی) .

□ سرگردها ، وان میانه ، میان فضل الهی رانجها : همراه «تهذیب المنطق» تفتازانی ، نوشته ۱۰۰۲ه. (محمد شفیع ، مجله الزبیر ، ویژه نامه، ۱۹۶۷ : ۲۹۰) .

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب A ۳ Pe II ۷۴۴ : نستعلیق ، ۱۰۲۲ه. ۲۲۷ گ (عبدالله ۲ : ۱۶۸) .

□ لاهور ، دیال سنگه ترست ۷۳۶ ب : نستعلیق ، شیخ برهان الدین سیکرپوال ، شنبه شوال ۱۰۳۲ه. خلاصه آن است ، ۲۷ گ (ف : ۲۹۰) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۷۵ : نستعلیق پخته ، در «پنج گنج» او نوشته ۱۰۳۶ه ، (ص ۱-۱۳۵) آغاز افتاده .

□ اسلام آباد ، همانجا ۷۱۵۶ : نستعلیق خوش ، ۱۰۳۷ه. در «پنج گنج» او (ص ۳۹۸-۴۶۰) .

□ فیصل آباد ، چینوت بازار ، وکیلان ، کتابخانه چشتی سلیمانی : نستعلیق ، شفیته علی ملتانی ، ۱۸ رجب ۱۰۴۲ه. زرین ، ۴۸۷ ص (نعیم اختر مجددی) .

□ لاهور ، دیال سنگه ترست ۶۳۲ : نستعلیق ، مرتضی بن شیخ مصطفی ، ع ۱/ ۱۰۵۶ه. تنها «اقبال نامه» است ، آغاز برابر نمونه ۲ ، ۹۵ گ (هاشمی ، صدیقی ۲: ۲۲۶) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۶۴۷ : نستعلیق پخته ، حاجی قاسم عراقی ، ۱۰۶۲ه ، در «پنج گنج ۱۵۹-۲۶۱» ، سرلوح .

□ اوچ ، مخدوم سید شمس الدین گیلانی ۲۸۶ : نستعلیق زیبا ، ش ۵ «خمسه» او با ۶۸ مینیاتور، نوشته صفر ۱۰۷۳ه. آغاز برابر ۱ (گ ۱-۳۸۱ر-۳۵۶ پ) (پرفسور الله دتا چودری - غلام سرور : ۱۵۲) .

□ کراچی ، موزه ملی ۱۹۵۹-۶۷/۱ N.M. : نستعلیق ، عبدالحمید ترکان دهلوی ، ۷ صفر ۱۰۷۵ه (گ ۱-۱۳۵) «اقبال نامه» است (نوشاهی : ۵۴۴) .

□ کویته ، میثم صادق علی : نستعلیق پخته ، حسین بن محمد حسن ، ساکن جونپور ، چاشت شنبه غره رجب ۱۰۸۱ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، ۶۸۳۰ بیت ، ۴۶۲ ص (دکتر انعام الحق کوثر) .

□ لاهور، دانشگاه پنجاب ۳ APe II ۵۷ : نستعلیق ، تاریخ مجموعه ۱۰۸۴ه ، ۱۱۸۲ه. (عبدالله ۱ : ۳۶) .

□ لاهور ، محمد شفیع ۱۴۵/۱۲۷ : نستعلیق ، ۲۲ رجب ۱۰۹۱ه (۱۶۸۰م) در قصبه حاجی پور ، بری ست ، آغاز افتاده ، ۲۰۷ گ (بشیر حسین : ۱۱۶) .

□ کراچی ، موزه ملی ۱۹۶۴-۳۵۵ N.M. : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه. با مهر کنده ۱۰۹۳ه ، «شرفنامه» است .

□ کراچی ، همانجا ۵۲۸/۵۳ N.M. : نستعلیق ، هارون بن الیاس عرف پتی ، ساکن عبدالله پور ، ۱۷ شوال ۱۰۹۴ه ، «اقبال نامه» (گ ۱-۱۳۵) (نوشاهی : ۵۴۴) .

□ کراچی ، موزه ملی ۱۹۶۵-۱۴۳ N.M. : نستعلیق خوش ، پیش از ۱۰۹۸ه ، در سلطانیه مدرسه غیاثیه ، ش ۵ «پنج گنج» ، «شرفنامه» است (نوشاهی : ۵۹۲) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۵۶۸ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه ، آغاز برابر نمونه .

□ اسلام آباد ، همانجا ۶۹۵۳ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز افتاده ، ۵۰۰ ص .

□ اسلام آباد ، همانجا ۷۱۴۳ : ثلث شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر ، ۹۶۵ ص .

□ اسلام آباد ، همانجا ۶۰۹۶: نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه، آغاز افتاده ، ۹٤ ص .

□ اسلام آباد ، همانجا ۳۱٤۵: نستعلیق زیبای اردو، سدهٔ ۱۱ه . آغاز افتاده ، ٤۳۶ ص

□ اسلام آباد ، همانجا ۲٤۶۱ : نستعلیق زیبای ایرانی ، سدهٔ ۱۱ه ، آغاز افتاده ، ۲۷۰ ص .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۲۲۶ : نستعلیق پخته اردو ، سدهٔ ۱۱ه ، ۲۵۶ ص .

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۶۸۳ : نستعلیق پخته ، عبدالغفور ، سدهٔ ۱۱ه . در ضمیمه ابراهیم آباد .

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۷۹۹ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه . با مهر «محمود شاه» ۱۲۷۷ه . آغاز : خدایا .

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۸۲٤ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه . انجام دو برگ نونویس ۱۳۰٤ه ، ٤۶۲ ص .

□ سرگودها ، بهلوال ، حبیب الرحمان صاحب : نستعلیق خوش ، خیر الدین پسر الله دین ، در مسجد ملا عبدالرحمان پرگنه بهیره ، سده ۱۱ه. آغاز برابر نمونه ، ۹۷۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، شش محل ، محمد بشیر لدهیانوی ، انباله بک بائیند : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز افتاده : بزرگان بزرگ . . . بی کسم ، اولین عنوان : مناجات حضرت کبریا ، ٤۰٤ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi VI ۶ E ۲۹۳۰ : از سده ۱۱ه. (ک ٤۹-۱۶۰) در «پنج گنج» او (عبدالله ۲ : ۱۶۲).

□ لاهور ، همانجا SPi VI ۱۲ M ۲۸۲۹ : نستعلیق ، سده ۱۱ه. (عبدالله ۲ : ٤٤۷).

□ لاهور، اردو بازار، کتابخانه رشیدیه: نستعلیق، سده ۱۱ه. مهرکندهٔ ۱۱۶۰ه. عنوانها شنگرف ، نسخه کامل (سید عارف نوشاهی).

□ اتک ، مکهد ، مولانا محمد علی : نستعلیق ، سده ۱۱ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، عنوانها نانویس ، ۵۳۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ اتک ، مکهد ، همانجا : نستعلیق ، سده ۱۱ه.آغاز افتاده : پذیرای فرمانش چوموم ، ٤٤۸ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۷۹۶/۲ : سده ۱۱ه. (بشیر حسین ۱ : ۱٤٤).

□ کویته ، مولانا محمد هاشم جان مجددی : سده ۱۱ه. آغاز برابر ۱ ، انجام افتاده ، ۳۱۰ ص (پرفسور محمد اقبال مجددی).

□ **پیشاور**، پشتو اکادمی ۵۳۱ : نستعلیق خوش، سده ۱۱ه. برگ آغاز پوسیده . . . : در مدح پادشاه . . . بزرگان بزرگ دهاکسم . . . ، ۴۸۸ ص.

□ **پیشاور**، همانجا ۵۷ : نستعلیق خوش، سده ۱۱ه. آغاز افتاده : مصاف کردن اسکندر با زنگیا : فریبنده راهی شد این راه دور ـ که بر چرخ هفتم توان دید نور، ۳۲۶ ص (استاد محمد رضا همدانی).

□ **ملتان**، شاه عباس گردیزی ۷۵ : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر ۱، با ۶۷ مینیاتور زیبا، زرین، تملک سید حسن بخشی گردیزی که به ۳۰ روپیه خریده است، ۵۶۲ ص ۱۵ س (دکتر زبید صدیقی).

□ **جهلم**، پنددادنخان، محله لوهاران، مولوی جهان زیب : نستعلیق خوش، یعقوب بن اسد بن تاج الدین گیلانی، موضع کهن آباد، ۱۱۰۰ه. ۲۲۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۵۹۹۹ : نستعلیق خوش، سده ۱۱-۱۲ه. آغاز افتاده، ۳۳۸ ص.

□ **اسلام آباد**، همانجا ۷۰۶۲ : نستعلیق پخته، سده ۱۱-۱۲ه. (ص ۱-۳۸۲)، آغاز کمی افتاده.

□ **اسلام آباد**، همانجا ۵۱۰۱ : نستعلیق خوش، ۱۲۱۱ه. آغاز برابر نمونه، ۲۴۴ ص.

□ **اسلام آباد**، همانجا ۶۰۱۸ : نستعلیق خوش، سده ۱۱-۱۲ه. آغاز و انجام افتاده، ۲۰۳ ص (گنج ۳ : ۱۵۱۴).

□ **لاهور**، شش محل، انبانه جلد سازی، محمد بشیر لودهیانوی : نستعلیق، دو خامه سده ۱۱-۱۲ه. آغاز برابر نمونه ۱، ۴۴۷ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **بهاولپور**، رحمت بک کمپنی ۲۸ : نستعلیق خوش، سده ۱۱-۱۲ه. شرفنامه است، آغاز برابر ۱، ۴۱۸ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ **الک**، سلطانپور، حمیدیه، سید عبدالرحمان شاه : نستعلیق خوش، احمد نور بن محمد سعید عرف افغان، آغاز افتاده : چوبر هستی تو من، ۴۰۰ ص.

□ **وهاری**، میلسی، سردار جهندیر : نستعلیق پخته، فرید درویش ولد حسام الدین قریشی عباسی، ساکن جهنی متصل حاجی پور بلوچان، سده ۱۱-۱۲ه. آغاز برابر اقبال نامه، ۲۴۶ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **کراچی**، موزه ملی ۲۸۰ - N. M. ۱۹۷۲ : نستعلیق ۷ ذیحجه ۱۱۰۷ه «شرفنامه» است، ۴۶۸ ص.

□ کراچی، همانجا N. M. ۱۹۵۷-۲۴۷/۲۶ : نستعلیق، ۱۳ ج ۱ /۱۱۱۳ه، «شرفنامه» است، ۴۶۸ ص (نوشاهی : ۵۹۲).

□ لاهور، دروازه تیکسالی، دارالعلوم الجمن نعمانیه : نستعلیق، ۱۰ صفر ۱۱۱۷ه. آغاز برابر نمونه ۱، ۶۰۰ ص (خضر نوشاهی).

□ لاهور، پنجاب پبلک لائبریری ۴۵، ۸۷۱ خمس : نستعلیق، ش ۵ «پنج گنج» ۱۱۴۸ه. زرین (عباسی ۲ : ۸۹).

□ پیشاور، عجایب گهر (موزه) ۵۵ : نستعلیق پخته، در «پنج گنج» او نوشته ۱۱۵۴ه. چهار ستونی (محمد اسرائیل کان الله له).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب F ۱۲ SPi/VI ۳۸۳۳ : نستعلیق، رام چند، ۹ رمضان ۱۱۵۹ه (۱۷۴۶) در رامپور، (عبدالله ۲ : ۴۵۴) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۴۴).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب G ۱۲ SPi/VI ۴۳۶۲ : نسخ، حافظ محمد افضل سالک بن مخدوم عبدالصمد، ۷ شوال ۱۱۶۸ه (۱۷۵۵م) (عبدالله ۲ : ۴۴۶) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۴۴).

□ لاهور، پنجاب پبلک لائبریری ۴۵، ۸۷۱ سکند (۵) : نستعلیق، صفر ۷۰ (۱۱۷۰ه)، سکندر نامه بری ست، آغاز برابر نمونه، ۱۱۴ ک (عباسی ۱ : ۳۹۶).

□ ملتان، جهانیان، مکتبه الجمال ۱۱۴ : نستعلیق خوب. سعادت یار بن رحمت الله، برای استادی خدا داد علایی، ۱۱۷۰ه. آغاز برابر ۱، ۴۸۵ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور، چوک وزیر خان، عالمگیر شجاع : نستعلیق خوش، دیوی، ۱۱۷۰ه، ۱۷۶ ص (محمد علی کوثر).

□ سرگودها، بهلوال، کتابخانه صوفی نعمت الله : شکسته خوش، سلیمان علی شاگرد خاص بقراط زمان حکیم محمد انور، ۱۱۸۵ه. آغاز : خدایا جهان.، نسخه آشفته، ۳۱۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها، عطا الرحمان صاحب کهوکهر : نستعلیق خوش محمد امیر ولد محمد رفیق، ۱۱۸۵ه. آغاز برابر نمونه، باسرلوح، جدولبندی دو خطی، ۶۳۰ ص ۹ بیت (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها، بهلوال، مولانا قدرت الله : نستعلیق، جمعه ۲۸ رجب ۱۱۸۶ه، آغاز برابر شرفنامه، ۴۰۰ ص.

□ سرگودها، سپرانواله کهوه، میان داود خان : نستعلیق خوش، عبدالقادر غنی،

۱۱۸۶ھ. زربن، ۳۸٤ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها، حبیب الرحمان صاحب ۱۸ : نستعلیق خوش نصیر الله بن مولانا واجد علی، پنجشنبه ۱٤ محرم ۱۱۸۷ھ. آغاز برابر نمونه ۷۰۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها : بهلوال، محمد افضل، جهان آباد : شکسته نستعلیق خوش، لاله ولد جمعه، ۱۱۸۸ھ. آغاز : خدایا جهان، عنوان و نشان شنگرف، ۱۹۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ پیشاور، دانشگاه، کالج اسلامیه ۱۸۳۶/۲ : نستعلیق خوش ریز غلام محمد چتهه، ۱۱۹۰ھ در قصبه احمد نگر، آغاز برابر، ۳۲۰ ص (محمد اسرائیل کان الله له).

□ حیدر آباد، تندو قیصر، گنجینه نظامالیان : نستعلیق پخته، رام چند، ۱۱۹۵ھ، آغاز برابر، ٤٦۸ ص (نعیم اختر مجددی).

□ کراچی، موزه ملی N. M. ۱۹٦۷-۳۳۱ : نستعلیق، محمد قطب الدین بن . . .، ۲ رجب ۱۱۹۵ھ. آغاز افتاده، «شرفنامه» است، ٤٦۲ ص.

□ کراچی، همانجا M. N. ۱۹۵۸-۹۳۷ : نستعلیق، دهت رای، ۱۱۹۸ھ، ٤۳۸ ص (نوشاهی : ۵۹۲).

□ کراچی، لیاقت میموریل لائبریری : نستعلیق، دولت رام، ۸٤۰ ب/۱۱۹۸ھ. آغاز برابر، کامل (خضر نوشاهی).

□ پیشاور، جهنگی، مذهبی کتبخانه، مولوی وردک ۱۲۰۰ : نستعلیق، محمود شاه مشهور به عالم شاه، چهار شنبه ۱۷ ج ۲/۱۲۰۰ھ. تنها شرفنامه است، ۲۹۲ ص ۱۷ س (میر سجاد حسین کاظمی) (ن.ک. ص ۱۱۸).

□ پیشاور، ده بهادر، احمد الله مهمند : نستعلیق پخته، ملا نور الدین وله جمال خان القریشی، ع ۲/۱۲۰۰ھ، آغاز برابر، با مهر «پیر محمد خٹک ۱۲٤۰ھ» ٤۸۰ ص (استاد محمد رضا همدانی).

□ اسلام آباد، همانجا ۱۰٤۱۸ : نستعلیق پخته، سده ۱۲ھ. آغاز : خدایا جهان، انجام یک برگ افتاده، ٤٤۲ ص.

□ اسلام آباد، همانجا ۱۰٤۱۲ : نستعلیق پخته، سده ۱۲ھ. آغاز و انجام افتاده، ٤۱۰ ص.

□ اسلام آباد، همانجا ۱۰٤۲۹ : نستعلیق، سده ۱۲ھ. نوشوبس ۱۲۷۸ھ، آغاز : خدایا، ۵۰۹ ص.

□ اسلام آباد، همانجا ۱۰٤٤۲ : نستعلیق، سده ۱۲ھ. آغاز و انجام افتاده، ۳۳۶ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۴۲۶ : نستعلیق تحریری پخته ، سده ۱۲ه. آغاز : خدایا ، انجام افتاده ، ۲۲۴ ص.

☐ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۸۲۵ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. آغاز افتاده ، ۲۲۸ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۳۶۹۳ : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ه. ۲۵۵ ص رحلی.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۴۸۷۰ : نستعلیق خوش ، میرزا باز جان موضع میادی ، سده ۱۲ه. ۴۴۰ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۶۶۹۰ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. بخش یکم ، ۴۷۸ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۴۰۳ : نستعلیق خوش ، ابو تراب ولد میرزا شهاب ، سده ۱۲ه. ۴۲۹ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۸۰۵۵ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. کامل ، ۴۹۸ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۴۶۱۷ : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ه. ۴۶۶ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۳۲۲۰ : نستعلیق شکسته آمیز ، سده ۱۲ه. ۴۵۵ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۵۷۱۷ : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ه. آغاز افتاده.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۷۷۳۸ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. آغاز افتاده ، ۴۰۲ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۲۱۲۴ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. و آغاز و انجام تازه تر ، ۲۴۱ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۸۷۸۲ : نستعلیق ، میان غلام حسین ، ساکن بسندور ، سده ۱۲ه ، ۵۴۰ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۸۸۳۳ : نسخ پخته ، سده ۱۲ه. نسخه هنری ، مشروح. ۲۳۴ برگ ، رحلی.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۹۰۲۷ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. جدولبندی شده ، ۴۸۸ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۹۱۵۲ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. شرفنامه است ، آغاز نونویس ، ۳۰۲ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۹۱۷۶ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. اقبال نامه است ، ۸۷ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۱۱۶ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. آغاز : خرد هر کجا ، (ص ۷۴-۳۰۹).

☐ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۲۰۵ : نستعلیق تحریر آمیز ، سده ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده ، ۱۸۱ برگشمار دارد.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۹۶۷ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه ، آغاز : خدایا ، انجام افتاده ، ٤٥٤ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۰۲٤ : نستعلیق تحریری ، سده ۱۲ه ، آغاز : خدایا ، انجام افتاده ، ٤۱٦ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۱٥۳ : نستعلیق تحریری ، سدهٔ ۱۲ه ، آغاز : خدایا ، انجام افتاده ، شیرازه گسیخته ، ۳۰٦ ص.

□ کراچی ، موزه ملی ٤۷۸ - N. M. : نستعلیق ، سده ۱۲ه. «شرفنامه» است ، ۳٥٤ ص.

□ کراچی ، همانجا ٥۲۸/٦۷ N. M. : نستعلیق ، سده ۱۲ه. «شرفنامه» است ، ٤۳۸ ص.

□ کراچی ، همانجا ٥۲۸/۱۱۳ N. M. : نستعلیق، سدهٔ ۱۲ه. «شرفنامه» است، آغاز و انجام افتاده ، ۳٤٤ ص.

□ کراچی ، همانجا ۱۹٥۷ - ۸٦۰/٦ N. M. : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. «شرفنامه» است.

□ کراچی ، همانجا ۹۰۷ - ۱۹٥۷ N. M. : نستعلیق خوش ، ۷ چیتر ۹۸ ، سده ۱۲ه. بفرمایش لاله کنیش داس ، با ۷ مجلس ، هر دو بخش است (نوشاهی : ٥۹۳).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۲ ق ف ۲۱ : نستعلیق، شیخ احمد بن میان نبی بخش ، سدهٔ ۱۲ه. ٤۱۲ ص (نوشاهی : ۱٤٤)

□ جهنگ ، چنیوت ، ملک آباد ، مولانا محمد اکرم : نستعلیق ، دوست محمد ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر شرفنامه ، ٤۰۰ ص.

□ پیشاور ، دکتر خواجه محمد سلیم ۱۰٥۱ : نستعلیق خوش ، در هنگام اورنگ نشینی راجه راجگان دلیف سنگه ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز افتاده ، ۳۱۱ ص ۱۱ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ کراچی ، ناظم آباد ، همدرد ، ٥۲ R. : نستعلیق ، سده ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، ٤۱۰ ص (خضر نوشاهی).

□ سرگودها ، شهاب الدین : نستعلیق ، عبدالمعین بن عبدالله مغل ، لاهور ، سده ۱۲. ۳۰۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، مولانا محمود بیگ : نستعلیق ، صوفی الله یار بن مولانا عبدالروف بخاری ثم ملتانی، سده ۱۲ه. آغاز برابر خرد نامه، ۳۰۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ گجرات ، دهل ، پیر محمد شریف نوشاهی : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ه. ۸۰ ص

(سید خضر نوشاهی).

□ کوئته ، مولانا محمد هاشم جان مجددی : انجام افتاده ، سده ۱۲ه. آغاز برابر ۱ ، ۳۰۰ ص (پرفسور محمد اقبال مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ٦ A ۵۱۰ : نستعلیق ، ش ۵ «خمسه» ی او از سده ۱۲ه. (ک ۲٦۹-۴۰۹) (عبدالله ۲ : ۱٦۰).

□ پیشاور ، مردان ، مرحوم محمد رسان شهید بدر : نستعلیق زیبا ، سدهٔ ۱۲ه. با یاد داشت رجب ۱۲۷۵ه. آغاز برابر ۱ ، ۵۴۰ ص (محمد اسرائیل کان الله له).

□ پیشاور ، مردان ، بامخیل ، محمد شفیع الله : نستعلیق زیبا ، ملا رحمت نصرت خیل ، پنجشنبه ماه رجب ، سده ۱۲ه. آغاز برابر ۱ ، ۲۳٦ ص (محمد اسرائیل کان الله له).

□ شکار پور ، گرهی یاسین ، گوشه ادب ، صلاح الدین ۲۲ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر ۱ ، کامل (خضر نوشاهی).

□ رحیم یار خان ، صادق آباد ، کتابخانهٔ غوثیه ، جمال الدین والی ۲۹ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ه. ش ۱ «خمسه»ی اوست ، با ۲۴ تصویر سبک مغولی (پرفسور الله دتا چودری).

□ لاهور ، گابرگ ۲ ، محمد حکیم نبی خان جمال سویدا : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. شرفنامه است ، آغاز برابر نمونه ، زرین ، جدولبندی ٦ راه به زر و مشگی ، ۱۸٦ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اتک ، مکهد ، کتابخانه مولانا محمد علی : نستعلیق ، عبدالرحمان ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز افتاده : بهر مهرتی گردش روزگار ، عنوانها تانویس ، ۲۷٦ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ شیخوپوره ، شرقپور ، میان جمیل احمد مجددی : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ه. آغاز افتاده : به حلوندی صد کس آتش کند ، ۴۱۸ ص (سید سعید الظفر نوشاهی).

□ کراچی ، آئی. آئی. چندریگر ، نیشنل بانک ۷۳۹۲ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، ۵۴۲ (خضر نوشاهی).

□ پیشاور ، اکوڑه خٹک ، نوشهره ، کتابخانه رحیمیه ۲۳۱۲ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۳٦۷ ص (سجاد حسین کاظمی).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۴۵ ، ۸۷۱ سکندر (۲) : نستعلیق ، سده ۱۲ه. ۹۷ ، ک (عباسی ۱ : ۳۹۴).

□ لاهور ، همانجا ۴۵ ، ۸۷۱ اسکندر (۳) : نستعلیق سده ۱۲ه. ۲۸٦ ک ، ۱۲-۱۳ ص (عباسی ۱ : ۳۹۵).

□ سرگودها ، بهلوال ، مولانا قدرت الله : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ه. ۱۲۹ ص

(محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۸۸۱ : نستعلیق ، سده ۱۲-۱۳ه. ۴۶۸ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۷۷۷۲ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲-۱۳ه. موریانه زده ۸۲ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۷۱۲۹ : نستعلیق متوسط ، سده ۱۲-۱۳ه. ۴۹۸ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۷۸۱۰ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲-۱۳ه. آغاز افتاده ، ۵۲۴ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۷۵ : نستعلیق بد ، پیر محمد مهدی شاه ولد پیر نور محمد ، سده ۱۲-۱۳ه ، ۵۶۸ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۴۵۰۳ : نستعلیق ، سده ۱۲-۱۳ه. آغاز افتاد ، ۴۶۵ ص.

□ اسلام آباد ، گنج ۴۰۱۹ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲-۱۳ه. ۴۵۴ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۵۲۳ : نستعلیق خوب ، سده ۱۲-۱۳ه. آغاز افتاده (گنج ۳ : ۱۵۱۹).

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۳۸۰ : نستعلیق تحریری ، سده ۱۲-۱۳ه اقبال نامه است ، رحلی ، تازه خریداری شده.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۶۸۳ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه آغاز و انجام افتاده ، ۱۶۲ ص.

□ سرگودها ، بهلوال ، مولانا قدرت الله : نستعلیق شکسته آمیز ، ذوالفقار حیدر بن معین الله ، ساکن فتح آباد ، سده ۱۲-۱۳ه. آغاز برابر ۱ ، ۱۴۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ بهاولپور ، جامعه اسلامیه ۱۸۶ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲-۱۳ه. آغاز برابر ۱ ، بدلبال «شهادت حضرت حسین» (پرفسور الله دتا چودری).

□ رحیم یار خان ، صادق آباد ، کتابخانه خوئیه ، جمال الدین والی ۴۱ : نستعلیق ، بروزگار دیوان بهاکر داس ، سده ۱۲-۱۳ه. شرفنامه است ، آغاز برابر ۱ ، ۴۸۲ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ پیشاور ، عجایب گهر (موزه) ۱۶ : نستعلیق زیبا ، سیف الدین قادری، سده ۱۲-۱۳ه. آغاز برابر ۱ ، نسخه هنری، با ۳۵ مینیاتور کار ایرانی ، ۵۶۴ ص ۲۳ س (محمد اسرائیل کان الله له).

□ سرگودها ، مولوی فخر الدین : نستعلیق ، راحت بیگ ، چهار شنبه ظهر ، ج ۲/سده ۱۲-۱۳ه. ۳۸۶ ص.

□ **بنوں**، مین بازار، عبدالله خان: نسخ‌علیق، محمد صابر ولد محسن بن شیخ الله وسایا حنفی قادری، خانقاه، پیر غوث الهی (؟) سده ۱۲-۱۳ه، ۳۳۴ ص.

□ **سرگودها**، بهلوال، نوتانواله، مولانا محمود بیگ: نستعلیق، محمد تغلق ولد صوفی کرم الهی سندهی خیرپوری، سده ۱۲-۱۳ه. آغاز برابر شرفنامه، ۳۱۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **شیخوپوره**، ظفر وال، حکیم الله یار علایی: نستعلیق، عزیز الله بیگ حیدری، سده ۱۲-۱۳ه. آغاز برابر ۱، در پایان برخی شروح از محمد بن غلام محمد گلهوی آمده، ۵۱۶ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۸۶۰۵: نستعلیق، عبدالعزیز ولد میان داود ولد عبدالرحمان ولد شهزمان، ۸ صفر ۱۲۰۲ه. آغاز: بیاباغبان، ۱۸۶ ص.

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۷۷۲۵: نستعلیق پخته، روشن علی بیگ، حیدر آباد، ۱ محرم ۱۲۰۴ه، ۴۵۷ ص.

□ **سرگودها**، جهاوزیان، عطا الرحمان صاحب کهوکهر: نستعلیق شکسته، محمد رمضان ولد جمعه خان، ۱۲۰۵ه. تنها شرفنامه است. آغاز برابر نمونه، سرلوح زرین، ۵۶۰ ص ۱۲ بیت (محمد نذیر رانجها).

□ **کراچی**، ناظم آباد، همدرد، R. ۲۸۸: نستعلیق خوش، صبغت الله بن مولانا حاجی عظمت الله، ۱۲۰۵ه. تنها شرفنامه است. آغاز افتاده: مگر زان شدن راه یاران رایج - که بی رنج نتوان شدن سوی گنج، ۱۶۶ ص (خضر نوشاهی).

□ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ۱۸۵/۳۱۹۰: نوشته هاشم علی، ۱۰ شعبان ۱۲۰۵ه/ ۱۸۹۱ بکرمی (۱۸۳۴م) (بشیر حسین ۱: ۱۴۴).

□ **پشاور**، داکخانه چغری، فیض القادری پسر فضل قادر: نستعلیق، عبدالقدیم بن ۱۶ ص ملا طالب، ساکن قریه تخت آباد تهۀ مندک زئی، ۱۲۰۶ه. آغاز برابر نمونه ۱، ۴۳۱ ص(مهر سجاد حسین کاظمی).

□ **لاهور**، نکلسون رود، خلیل الرحمان داودی: نستعلیق خوش، سید فضل شاه، ۷ ذیحجه ۱۲۰۷ه. آغاز افتاده: یکی مرده شخصم به مردی روان، ۴۳۸ ص (سید سعید الظفر نوشاهی).

□ **پیشاور**، علاقه یکه توت، سید اکبر شاه بخاری: نستعلیق خوش، میان محمد امین، ۲۷ ذیقعده ۱۲۰۷ه. آغاز برابر ۱، ۶۰۴ ص (میر سجاد حسین کاظمی).

□ **پیشاور**، ریکارد آفس ۱۶۴: نستعلیق، دولت رای، یکشنبه ذیحجۀ ۱۲۱۳ه. آغاز

برابر ۱ ، ۴۹۴ ص (سید حسن مجتبی رضوی).

□ پیشاور ، دکتر خواجه محمد سلیم ۱۹۰۶/۱۱۱۸: نستعلیق زیبا ، ۳ ع ۱۲۱۳/۲ه. آغاز برابر ۱ ، ۵۲۴ ص ۱۳ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ ملتان ، شاه عباس گردیزی ۸۵ : نستعلیق خوش ، ۱۲۱۴ه. باسرلوح زرین ، آغاز برابر ۱ ، ۳۶۶ ص (دکتر زبیده صدیقی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۵۱۱ : نستعلیق تحریری ، ۱۲۱۴ه ، آغاز برابر یکم.

□ گوجرانواله ، حافظ آباد ، چشتی گولتروی ، محمد رفیق بی. ای : نستعلیق ، علی حیدر شجاع آبادی ، ۱۲۱۵ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، باسرلوح زرین ، ۲۴۱ ص.

□ گوجرانواله ، همانجا : همان نستعلیق ، علی حیدر ، ۱۲۱۵ه. شرفنامه است ، آغاز برابر نمونه ۲ ، باسرلوح زرین ، ۲۱۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها ، بهلوال ، دیره ملکان ، ملک یار محمد : نستعلیق مشقی ، ۱۲۱۸ه ، ۴۸۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ گوجرانواله ، شتاب کتره ، حکیم فدا حسین قلندری : نستعلیق ، عبدالرحیم شاه بن حکیم محمد عزت الله صاحب ۱۲۱۹ه. آغاز برابر نمونه ۱، ۴۲۹ ص ، محشی(نعیم اختر مجددی).

□ گوجرانواله ، سندی هوان تادر ، نصیر احمد : نستعلیق ، الله داد مجددی نقشبندی در شاهجهان آباد ، ۱۲۱۹ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، باسرلوح زرین ، محشی ، ۴۳۸ ص (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها ، هری پور ، مولانا عبدالقیوم : نستعلیق ، فصیح الدین بن مسیح الدین زری پوری ، ۱۲۲۰ه. آغاز : خدایا ، ۴۲۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اوچ ، مخدومی، سید شمس الدین گیلانی ۲۸۷ : نستعلیق خوش ، ۳ ج ۱۲۲۱/۲ه. آغاز برابر ۱ ، سرلوح زرین ، ۲۲ مینیاتور ، ۴۸۴ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ سرگودها ، بهلوال ، محمد وسیم : نستعلیق خوش ، فضل کریم ولد رحمان علی ، ۱۲۲۲ه. آغاز : خدایا جهان ، ۲۸۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۰۱۶ : نستعلیق پخته ، شیخ پیر بخش ، ۱۲۲۴ه ، ۲۶۷ ص.

□ سرگودها ، بهلوال ، مولوی عنایت الله ، چک ۸ شمالی : نستعلیق خوش ، شیر باز ولد حافظ الله یار ، ۱۲۲۵ه. آغاز برابر نمونهٔ ۱، پوسیده موریانه زده ، ۲۰۸ ص (ف. محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۳۷۰ : نستعلیق پخته ، ۲۲۵ (۱۲۲۵ه) هر دو بخش ،

بامهر «عبدالصمد ۱۳۲۰»، ٤٥٠ ص.

□ اسلام آباد، گنج بخش ۷۱۴۰: نستعلیق پخته، بیان حفظ الله ولد میان شیر محمد، رجب ۱۲۲٦ه. شرفنامه است، ۲۳۹ ص.

□ پیشاور، دکتر خواجه محمد سلیم ۸۲۰: نستعلیق، موتی لعل ولد جواهر سنگه بن بهادر سنگه بن لاله رام پرشاد. . . متوطن جهانگیر آباد، ۲۹ صفر ۱۲۲٦ه ٤٦۸ ص ۱۵ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ اسلام آباد، گنج بخش ٤۱۳۹: نستعلیق، مطیع الله، ۱۲۲۷ه، ٤۸۵ ص.

□ لاهور، دانشگاه پنجاب ٦ Pi VI ۵۰۹: نستعلیق، ش ٤ «خمسه» ی او نوشته ۱۲۲۸ه. (ک ۲۱٦-۳٦۹) (عبدالله ۲: ۱٦۰)

□ اسلام آباد، گنج بخش ۹٦٦٤: نستعلیق تحریر آمیز، محمدگل بن ملا جعفر قریشی، در کوهات، ۱۳ ج ۱/۱۲۳۰ه، آغاز افتاده، ۲۱٦ ص.

□ اسلام آباد، گنج بخش ۱۱۲٤۲: نستعلیق تحریری پخته، کرجرام، ۱۰ شوال ۱۲۳۱ه، آغاز: خدایا جهان، ۲۱۷ ص چهارستونی.

□ میانوالی، داود خیل، کتابخانه حقانیه، سعید احمد: نستعلیق، ضیا احمد قادری، ۱۸ رمضان ـ ۱۲۳۰ه. آغاز برابر نمونه ۱، ۲٦۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها، بهلوال، محمد علی، گوت سیدن: نستعلیق خوش، صفی الله بن شجاعت علی، ۹ رجب ۱۲۳۱ه. آغاز برابر نمونه ۱، کامل، پوسیده، ۱٦۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ پیشاور، جهنگی، مذهبی کتبخانه، مولوی ورگ: نستعلیق، کریم بخش به فرمایش راجه کرمداد خان، ۱۰ شوال ۱۲۳۱ه. آغاز برابر نمونه ۱، ۲۱۷ ص، ۱۵ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ گجرات، ساهنپال، کتابخانه نوشاهیه: نستعلیق خوانای غلام قادر ولد میان عبدالله نبیره نوشه گنج بخش، متوطن موضع پاندوکی گوجرانواله، ۱۲۳۲ه. آغاز برابر نمونه، (سید عارف نوشاهی).

□ گوجرانواله، جامعه العربیه: نستعلیق، ولی الله، ۱۵ ذیحجه ۱۲۳٤ه. آغاز برابر نمونه ۱ (خدایا جهان)، (پرفسور اختر راهی).

برابر ۱ ، ۴۹۴ ص (سید حسن مجتبی رضوی).

□ **پیشاور** ، دکتر خواجه محمد سلیم ۱۱۱۸/۱۹۰۶: نستعلیق زیبا ، ۳ ع ۱۲۱۳/۲ه. آغاز برابر ۱ ، ۵۲۴ ص ۱۳ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ **ملتان** ، شاه عباس گردیزی ۸۵ : نستعلیق خوش ، ۱۲۱۴ه. باسرلوح زرین ، آغاز برابر ۱ ، ۳۶۶ ص (دکتر زبیده صدیقی).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۹۵۱۱ : نستعلیق تحریری ، ۱۲۱۴ه ، آغاز برابر یکم.

□ **گوجرانواله** ، حافظ آباد ، چشتی گولتروی ، محمد رفیق بی. ای : نستعلیق ، علی حیدر شجاع آبادی ، ۱۲۱۵ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، باسرلوح زرین ، ۲۴۱ ص.

□ **گوجرانواله** ، همانجا : همان نستعلیق ، علی حیدر ، ۱۲۱۵ه. شرفنامه است ، آغاز برابر نمونه ۲ ، باسرلوح زرین ، ۲۱۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **سرگودها** ، بهلوال ، دیره ملکان ، ملک یار محمد : نستعلیق مشقی ، ۱۲۱۸ه ، ۴۸۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **گوجرانواله** ، شتاب کتره ، حکیم فدا حسین قلندری : نستعلیق ، عبدالرحیم شاه بن حکیم محمد عزت الله صاحب ۱۲۱۹ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، ۴۲۹ ص ، محشی(نعیم اختر مجددی).

□ **گوجرانواله** ، سندی هوان تادر ، نصیر احمد : نستعلیق ، الله داد مجددی نقشبندی در شاهجهان آباد ، ۱۲۱۹ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، باسرلوح زرین ، محشی ، ۴۳۸ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **سرگودها** ، هری پور ، مولانا عبدالقیوم : نستعلیق ، فصیح الدین بن مسیح الدین زری پوری ، ۱۲۲۰ه. آغاز : خدایا ، ۴۲۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **اوچ** ، مخدومی، سید شمس الدین گیلانی ۲۸۷ : نستعلیق خوش ، ۳ ج ۱۲۲۱/۲ه. آغاز برابر ۱ ، سرلوح زرین ، ۲۲ مینیاتور ، ۴۸۴ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ **سرگودها** ، بهلوال ، محمد وسیم : نستعلیق خوش ، فضل کریم ولد رحمان علی ، ۱۲۲۲ه. آغاز : خدایا جهان ، ۲۸۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۸۰۱۶ : نستعلیق پخته ، شیخ پیر بخش ، ۱۲۲۴ه ، ۲۶۷ ص.

□ **سرگودها** ، بهلوال ، مولوی عنایت الله ، چک ۸ شمالی : نستعلیق خوش ، شیر باز ولد حافظ الله یار ، ۱۲۲۵ه. آغاز برابر نمونهٔ ۱ ، پوسیده موریانه زده ، ۲۰۸ ص (ف. محمد نذیر رانجها).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۹۳۷۰ : نستعلیق پخته ، ۲۲۵ (۱۲۲۵ه) هر دو بخش ،

بامهر «عبدالصمد ۱۳۲۰»، ٤٥٠ ص.

□ اسلام آباد، گنج بخش ۷۱۷۰: نستعلیق پخته، بیان حفظ الله ولد میان شیر محمد، رجب ۱۲۲٦ه. شرفنامه است، ۲۳۹ ص.

□ پیشاور، دکتر خواجه محمد سلیم ۸۲۰: نستعلیق، موتی لعل ولد جواهر سنگه بن بهادر سنگه بن لاله رام پرشاد... متوطن جهانگیر آباد، ۲۹ صفر ۱۲۲٦ه ٤٦۸ ص ۱۵ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ اسلام آباد، گنج بخش ٤۱۳۹: نستعلیق، مطیع الله، ۱۲۲۷ه، ٤۸۵ ص.

□ لاهور، دانشگاه پنجاب ٦ Pi VI ۵۰۹: نستعلیق، ش ٤ «خمسه» ی او نوشته ۱۲۲۸ه. (ک ۲۱٦-۳٦۹) (عبدالله ۲: ۱٦۰)

□ اسلام آباد، گنج بخش ۹٦٦٤: نستعلیق تحریر آمیز، محمد گل بن ملا جعفر قریشی، در کوهات، ۱۳ ج ۱/ ۱۲۳۰ه، آغاز افتاده، ۲۱٦ ص.

□ اسلام آباد، گنج بخش ۱۱۲٤۲: نستعلیق تحریری پخته، کرجرام، ۱۰ شوال ۱۲۳۱ه، آغاز: خدایا جهان، ۲۱۷ ص چهارستونی.

□ میانوالی، داود خیل، کتابخانه حقانیه، سعید احمد: نستعلیق، ضیا احمد قادری، ۱۸ رمضان ۱۲۳۰ه. آغاز برابر نمونه ۱، ۲٦۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها، بهلوال، محمد علی، کوت سیدن: نستعلیق خوش، صفی الله بن شجاعت علی، ۹ رجب ۱۲۳۱ه. آغاز برابر نمونه ۱، کامل، پوسیده، ۱٦۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ پیشاور، جهنگی، مذهبی کتبخانه، مولوی ورگ: نستعلیق، کریم بخش به فرمایش راجه کرمداد خان، ۱۰ شوال ۱۲۳۱ه. آغاز برابر نمونه ۱، ۲۱۷ ص، ۱۵ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ گجرات، ساهنپال، کتابخانه نوشاهیه: نستعلیق خوانای غلام قادر ولد میان عبدالله نبیره نوشه گنج بخش، متوطن موضع پاندوکی گوجرانواله، ۱۲۳۲ه. آغاز برابر نمونه، (سید عارف نوشاهی).

□ گوجرانواله، جامعه العربیه: نستعلیق، ولی الله، ۱۵ ذیحجه ۱۲۳٤ه. آغاز برابر نمونه ۱ (خدایا جهان)، (پرفسور اختر راهی).

□ پیشاور ، دانشگاه ، پیشاور ۵۱۷ : نستعلیق خوش ، محمد غوث بن حافظ غلام علی قطب شاهی ، ۱۱ شوال ۱۲۳۵ھ. برای میان محمد صوفی ، در قصبه بکرام پیشاور ، آغاز برابر نمونه ، ٤٦٤ ص (پرفسور امتیاز حسین).

□ سرگودها ، لک ، کتابخانه نصیر احمد صاحب : نستعلیق خوش ، عبدالله بن عبدالروف قوم گوندل ، ۱۲۳۷ھ. آغاز برابر نمونه ، کامل ، ٤٨٦ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، کتابخانهٔ محمد امان صاحب : نستعلیق خوش ، مسکین شهادت خان بن بنارس خان ساکن علی پور ، شاه پور ، ۱۲۳۸ھ. آغاز برابر نمونه ۱ ، ۳۱۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، مولوی فضل الله شاه صاحب : شکسته خوش ، ۱۲۳۹ھ ، آغاز برابر نمونه ، با یاد داشت خرید به قیمت هشت آنه در ۱۳۲۰ھ. ۳۱۸ ص ۱۱ بیت (محمد نذیر رانجها).

□ راولپندی ، کوٹره شریف ، درگاه شاد روان پیر مهر علی شاه : نستعلیق میان محمد علی ولد میان محسن علی ، دو شنبه ۱۲٤۱ھ. آغاز برابر نمونه ۱ ، ٤٦٠ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ گوجرانواله ، پندی بهتیان ، کتابخانه انجمن اصلاح مسلمین : نستعلیق ، ۱۲٤۱ھ. آغاز برابر ۱ ، ۸٤ ص (خضر نوشاهی).

□ کراچی ، موزه ملی ۲۰ - ۱۹۷۰ .N. M : نستعلیق ، ۷ ذیحجه ۱۲٤۱ھ «شرفنامه» است سرلوح زرین (نوشاهی : ۵۹۳).

□ سرگودها ، بهلوال ، محمد اسماعیل : نستعلیق شکسته ، سلیمان بن یعقوب ساکن موضع لودهران ، یکشنبه ۱۷ رمضان ۱۲٤۲ھ. آغاز: خدایا جهان ، کامل ، ۳۲۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ٤۳٦۱ : نستعلیق زیبا ، حافظ ایزد بخش ، لاهور ، ۱۲٤۲ھ ، ٤۹۸ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۰۱ : نستعلیق خوش ، جواهر سنگه ، ۱۲٤۳ھ. در «پنج گنج» (ص ۶۳۰-۹۶۸).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۲۱۸ : نستعلیق پخته ، عبدالعزیز خان ولد سید میر خان ، در قصبه اتک عرف موسیری ، ساکن موضع سرکه ، ۷ محرم ۱۲٤٤ھ ، در مسجد میان محمد شاه ولد میر محسن ، شرفنامه است ، آغاز برابر ، ٤۷۲ ص.

□ سرگودها ، بهلوال ، جهگیان ، الله دته صاحب : شکسته خوش ، عبدالله ولد شیخ

لبی بخش ، ساکن روال ، ۱۲٤٤ھ. آغاز : خدایا جهان ، باسرلوح زرین ، جدولبندی ۲ خطی ، ٤٥۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، کتابخانه محمد جاوید : نستعلیق شکسته ، عاشق حسین ، ۱۲٤٤ھ. آغاز برابر نسخه پیشین ، ۲٦۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۹۵۷-۹۷۰/۲ .N. M : نستعلیق ، فیض الله بن امام بخش ، ۱۷ رجب ۱۲٤٤ھ. در لاهور ، «شرفنامه» است (نوشاهی : ۵۹۳).

□ لاهور ، فقیر سید مغیث الدین : نستعلیق ، سید سعید شاه ، ۱۲٤٤ھ. سکندر نامه بحری ست ، آغاز برابر نمونه ۲ ، باسرلوح ، ٦٦گ ۱۳ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۲۷۵).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۲٦٦ : نستعلیق ، فقیر نور احمد ، ۱۲٤۷ھ ، آغاز در دیباچه کمی افتاده ، ۲۳۰ برگشمار دارد.

□ کراچی ، موزه ملی ۱۹۵۷ - ۹۷۰/۲ .N. M : نستعلیق ، نور محمد بن عبدالعزیز ، ۲ صفر ۱۲٤۸ھ در بایزید پور ، «شرفنامه» است ، ٤٦٤ ص (نوشاهی : ۵۹۳).

□ سرگودها، بهلوال، نصیر آباد، مولا داود : نستعلیق خوش ، مظفر بن حسین حسنی شیرازی ، در دارالسلطنه کلکته ، ۱۲٤۹ھ. آغاز برابر ۱ ، ۲۳۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ حیدر آباد، منصوره،کالج: نسخ و نستعلیق، شهاب الدین ولد عبدالسمیع، قوم رنگریز، ۱۷ ج ۱۲٤۹/۲ھ. آغاز : خدایا جهان ، ٤۷۰ ص (سید خضر نوشاهی).

□ لاهور ، فقیر خانه سید مغیث الدین بخاوایی : نستعلیق ، فقیر پیر بخش قریشی ، ۲۰ رجب ۱۲۵۰ھ . در نظام آباد ، آغاز برابر ۱ ، ٤۳۲ ص (محمد علی کوثر) .

□ حیدر آباد ، سندهی ادبی بورد : نستعلیق ،محمد وفا ، ۱۲۵۰ھ ، ۳۰۰ ص (خضر نوشاهی) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۸۳ : نستعلیق ، غلام رسول ، دوهینگی ، ۱۸۹۰ ب (۱۲۵۱ھ) ، ٤۷۰ ص .

□ لاهور ، دیال سنگه ترست ٦۲۸ : نستعلیق خوش ، مدها رام دموسر ، برای حسین بخش ولد روشن علی ، سمت ۱۸۸۲ ب (۱۲۵۰؟) ، ۳۸۰ ص (لعیم اختر مجددی) .

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۸۵٦ : نستعلیق پخته ، نور شاه ، ۲۷ محرم ۱۲۵۱ھ ، برای (شکن داس؟) آغاز یک برگ نونویس، ٤۵۳ ص .

□ هزاره ، هری پور ، خانقاه نقشبندیه مجددیه ، قاضی محمد صدر الدین : نستعلیق ، میان قلندر شاه بن سیادت پناه (پاک شده) ، ۱۲۵۱ھ . که تاریخ ۱۰۵۱ نیز دارد ، آغاز برابر

نمونه ۱ ، ۴۸۰ ص (مولانا محمد اسرائیل کان الله له).

□ گجرات ، احمد حسین احمد قلعه داری : نستعلیق پخته، سید احمد بن حافظ خان محمد جیو در قصبه قلعه دار ، آدینه ۱۲۵۱ه. برای نظام الدین ، آغاز یک برگ افتاده ، ۳۸۴ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری) .

□ لاهور ، گلبرگ ۲ ، حکیم محمد نبی خان جمال سویدا: نستعلیق ، محمد صبغة الله بن حاجی عظمت الله ، ۱۲۵۲ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، مخزن ، ۷۱۰۰ بیت دارد ، ۶۲۲ ص (نعیم اختر مجددی) .

□ گوجرانواله ، علی پور چتهه ، سوئیان والا ، پرفسور محمد اشرف صدیقی : نستعلیق خوش احمد بن میان غلام رسول عرف بهتی ، موضع شاه رحمان ، پنجشنبه ۱۹ رمضان ۱۲۵۲ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، ۳۵۶ ص (خضر نوشاهی) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۹ : نستعلیق خوش ، میان فیض احمد ، ۲۹ یوه ۱۸۹۹ ب (۱۲۵۲ه) .

□ شیخوپوره ، سر میدانی ، گنجینه ضیا العلوم ، نعیم اختر قمر مجددی : نستعلیق خوش، بهادر علی ؟ برای حسن محمد ، ۵ ذیقعده ۱۲۵۲ه/۱۴ بهاگن ۱۸۹۲ ب، آغاز برابر شرفنامه ، ۳۹۴ ص .

□ کراچی ، انجمن ترق ۳ ق‌ف ۲۵۰ : نستعلیق ، ۲۳ رمضان ۱۲۵۲ه. در حیدر آباد ، ۲۵۴ ص (نوشاهی : ۱۴۴) .

□ لاهور ، قبر سید مغیث الدین: نستعلیق، ۱۴ شوال ۱۲۵۲ه. اسکندر نامه بری ست ، آغاز برابر نمونه ، ۲۷۵ گ ۱۳ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۲۷۵) .

□ پیشاور ، اکوڑه خٹک ، نوشهره ، کتابخانه رحیمیه ۱۶۳۳ : نستعلیق ، ۱۱ شعبان ۱۲۵۲ه. آغاز افتاده : شهنشاه چودانست کان سروران ، ۲۰۲ ص (سجاد حسین کاظمی) .

□ پیشاور ، دانشگاه ، کالج اسلامیه ۱۸۳۶ : نستعلیق زیبای حبیب الله ولد حافظ نیک محمد ، ۹ ذیقعده ۱۲۵۲ه. هر صفحه ۵ سطر و در فاصله آن شرح عبد الواسع نوشته شده است ، تاریخ شرح ۱۲۵۴ه. جدولبندی شده ، ۴۱۶ ص (محمد اسرائیل کان الله له).

□ پیشاور ، سید امیر شاه قادری : نستعلیق روشن ، ۲۵ ذیقعده ۱۲۵۳ه. آغاز : خدایا جهان، ۳۲۸ ص (استاد محمد رضا همدانی).

□ سرگودها ، بهلوال للیانی ، مولانا رب نواز : نستعلیق ، ۱۱۵۳ه ، آغاز : خدایا ، ۳۱۲ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ پیشاور ، دکتر خواجه محمد سلیم ۵۱۱ : نستعلیق زیبا ، عبدالحمید ، ساکن لرطوبه

جمعه ۸ ذیحجه ۱۲۵٤ھ. آغاز برابر ۱ ، ٤۱۲ ص ۱۷ س .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ٥۰٤٦ : نستعلیق پخته ، ۱۷ شوال ۱۲۵۵ھ ، ۲٤۹ ص .

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۲٦۳ : تحریری ، محمود شاه مشهور به عالم شاه . ۱ ج ۲/ ۱۲۵۵ھ ، آغاز افتاده ، ۲۹۲ ص (ن. ک. ص ۱۰۸).

□ شیخوپوره ، سر میدانی،گنجینه ضیا العلوم : نستعلیق خوش قاضی شاه محمد ولد میان صاحب . . . متوطن را مهرا سپور ، ۱۸۸۷/۱۲۵۵ھ ؟ . آغاز افتاده : جهان راز صاحب جهان نور باد . وزین داوری چشم بد دور باد ، ۳۱۷ ص (نعیم اختر مجددی) .

□ لاهور ، فقیر سید مغیث الدین : نستعلیق ، قابی بها نظام الدین ، ۱۲۵۵ھ . اسکندر نامه بری ست ، آغاز برابر نمونه ۱ ، ۲۹۵ گ ۱٦ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۲۷٤) .

□ رحیم یار خان ، محمد آباد ، مبارک اردو لائبریری : نستعلیق پخته ، قلندر شاه ولد سید محمد شاه از اولاد بدر الدین اسحاق ، برای خواندن خویش و دیگران ، چهار شنبه آخر صفر ۱۲۵۵ھ . آغاز برابر نمونه ۱ ، نویسنده دانشمند بوده نسخه را مقابله و حاشیه نویسی کرده است . ٤۷ ص (پرفسور دکتر الله دتا چودری) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۷۵ : نستعلیق خوش ، میان نور محمد ، ۷ شعبان ۱۲۵٦ھ ٤۲۲ ص .

□ کراچی ، لیاقت میموریل لائبریری : شکسته ، دولت رام ، ۲۹ جنوری ۱۸٤۰م (۱۲۵٦ھ)، آغاز برابر ۱ ، ٤۰۵ ص (خضر نوشاهی) .

□ کراچی ، موزه ملی ۱۸۰-۵۲۸ N.M. : نستعلیق ، احمد پال بن عبدالله پال ، ساکن دانگر پور ، ۲۳ محرم ۱۲۵٦ھ . در بربر منطقه نوشهره ، «شرفنامه» است ، ۲۰۷ ص ، (نوشاهی : ۵۹۳) .

□ بهاولپور ، مفتی محمد صادق ، مولانا محمد معاذ : نستعلیق خوش ، حسن محمد بن مخدوم ، ساکن موضع گوپندر، ۱۲۵٦ھ. شرفنامه است ، آغاز برابر نمونه ۱ ، ۲۰٦ ص (پرفسور دکتر الله دتا چودری) .

□ ملتان ، خان عبدالحلیم ثرین ۳۹ : نستعلیق خوش ، شهاب الدین ، ۱۲۵٦ھ . ش ۵ «خمسه» ی او ، با ۱۷ مینیاتور زیبا آغاز برابر نمونه ۱ (دکتر زبیده صدیقی) .

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۲ PPL;VI ۱۷۰۳ : ش ۵ «خمسه» ی او نوشته ۱۲۵۷ھ (گ ۳۲۳-٤۳۱)، زرین (عبدالله ۲ : ۱۵۲).

□ ملتان ، سید رمضان گریزدی : نستعلیق خوش ، قادر بخش ، ۱۲۵۷ھ ۷ رمضان پاس خاطر لاله سلامت رای بهیری ، با سر لوح زرین ، شرفنامه است ، آغاز برابر ۱ ، ۳۷۲ ص (دکتر زبیده صدیقی) .

□ لاهور ، کتابخانه عمومی پنجاب ۴۵ ، ۸۷۱ سکند (۶) : نستعلیق، غلام محمد بن دسوندهی ، ساکن موضع ساهوال برانی ، ۱۷ رمضان مبارک ۱۲۵۷ھ ، بری ست با همان سر آغاز محشی ، ۲۳۵ گ ۱۵ س (عباسی ۱ : ۳۹۷) .

□ اتک ، مکهد ، کتابخانه مولانا محمد علی : نستعلیق خوش ، میان عبدالله ، ۱۲۵۷ھ . آغاز برابر نمونه ، عنوانها شنگرف ، ۳۹۶ ص (پرفسور ملک محمد اقبال) .

□ گجرات ، احمد حسین احمد قلعه داری : نستعلیق خوش ، سید احمد ناظم ولد حافظ صاحب محمد خان ، سه شنبه ظهر ، ۱۲۵۸ھ . (نسخه نوشته ۱۲۵۱ھ . نیز به خامه همین نویسنده است)، آغاز برابر نمونه ۱، ۳۷۲ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری) .

□ رحیم یار خان ، صادق آباد ، کنجینه میر ، میر سید زاهد حسین . ۳۱ : نستعلیق خوش ، محمد نعیم گل بن محمد افضل ، غره صفر ۱۲۵۸ھ . شرفنامه است ، ۷۶ ص ، (دکتر الله دتا چودری) .

□ هزاره ، هری پور ، دارالعلوم اسلامیه ، رحمانیه : نستعلیق پخته ، محمد ملتانی ساکن شهر تونسه ، ۱۶ محرم ۱۲۵۹ھ . آغاز برابر نمونه ۱، برگ آغاز فرسوده ، ۳۵۲ ص ، (پرفسور اختر راهی) .

□ لاهور ، دیال سنگهه ترست ۴۱ الف: نستعلیق ، ۱۹۰۰ سمت (۱۲۵۹ھ؟)، آغاز برابر نمونه ۱ ، ۷۱ گ (هاشمی ، صدیقی ۲ : ۲۲۳) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۶۸۶ : نستعلیق پخته ، ۱۲۶۰ھ ، آبخورده ، فرسوده ، ۲۲۸ ص . (تازه خریداری شده) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۲۸۷ : نستعلیق پخته ، ولی محمد ، ۱۱ ع ۱۲۶۰/۱ھ . آغاز یک برگ افتاده ، ۴۶۷ ص .

□ کویته ، عبدالرحمان براهوئی هده : نستعلیق شکسته آمیز ، ملا افضل ساکن قریه مانیرتهه ابا خیل، ۱۲ ع ۱۲۶۰/۱ھ، آغاز برابر ۱، ۵۸۸ ص (دکتر انعام الحق کوثر) .

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi VI ۶ D ۲۷۵۱ : ش ۵ «خمسه» ی او نوشته ۱۹۰۲-۱۹۰۳ سمت (۱۲۹۱-۱۲۹۲ھ) (گ ۲۰۴-۲۸۴) (عبدالله ۲ : ۱۶۱) .

□ پشاور ، پرفسور محمد شمیم استاد گورنمنت کالج ۱۰ : نستعلیق روشن ، الله جویا ۱۲۶۴ھ . آغاز برابر نمونه ۱ ، ۵۳۷ ص (میر سجاد حسین کاظمی) .

□ **پیشاور**، دکتر خواجه محمد سلیم ۲۰۰۱/۱۲۱۱ : استعلیق خوش، کرامت شاه ولد سید محمود، سه شنبه ۷ شوال ۱۲۶۲ھ. آغاز افتاده، ۵۰۲ ص ۱۵ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۸۵۲۲: نستعلیق پخته، صفر ۱۲۶۲ھ، تنها شرفنامه است، ۳۶۸ ص.

□ **اسلام آباد**، همانجا ۱۰۳۳۵ : نستعلیق تحریری، فقیر ابراهیم بساوندی، مسجد فتح پور، ۲۱ ع ۱۲۶۲/۲ھ. پاس ناطر غلام محمد، ۴۶۵ ص.

□ **سرگودها**، بهلوال، للیانی، مولانا رب نواز : نستعلیق، مولوی محمد فیاض ساکن جهنک، ۲۰ ذیحجه ۱۲۶۲ھ. آغاز : خدایا، ۲۴۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **پیشاور**، گورنمنت کالج، پرفسور محمد شمیم ۹۸۱ : نستعلیق، الله جویا از شهر گجرات، ۱۲۶۲ھ. ق. آغاز شماره ۱، ۵۳۶ ص، (میر سجاد حسین کاظمی).

□ **لاهور**، پنجاب پبلک لائبریری ۴۵، ۸۷۱ سکند: نستعلیق، شیخ حسین بخش پیرزاده زمیندار حضرت راجگر، متعلقه تهانه قنوج، ۲۲ رجب ۱۲۶۲ھ. آغاز برابر نمونه، ۲۶۵ گ (عباسی ۱ : ۳۹۲).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۴۰۲۰ : نستعلیق خوب، محمد قاسم، ۲۰ شعبان ۱۲۶۳ھ، ۵۹۰ ص.

□ **اسلام آباد**، همانجا ۲۳۹۵ : نستعلیق پخته، ۱۱ ج ۱۲۶۴/۲ھ. شرفنامه است، ۴۶۱ ص، (گنج ۳ :۱۵۱۷).

□ **اسلام آباد**، همانجا ۹۶۸۷ : تحریری، ابراهیم بساندوری، در مسجد فتح پور، برای محمد رفیق، ۱۱ ج ۱۲۶۳/۱ھ، با مهر «غلام رسول ۱۲۷۶». آغاز : خدایا، ۴۷۲ ص.

□ **بهاولپور**، سنترال لائبریری : نستعلیق، ۱۴ شوال ۱۲۶۴ھ. ۱۸۴۸م. آغاز برابر نمونه، ۴۱۰ ص، (پرفسور دکتر الله دتا چودری).

□ **پیشاور**، ریکارد آفس ۱ : نستعلیق، ملا منور گل ولد نظام گل، مدرسه برادر جان، موضع مرغذوله، ۱۹ هار ۱۲۶۵ھ. آغاز برابر ۱، ۴۹۳ ص (سید حسن مجتبی رضوی).

□ **سرگودها**، چهاونی، کرم دین صاحب : نستعلیق شکسته خوش، رنگ محمد حرف رنگو، ۱۲۶۶ھ. آغاز برابر، کامل، ۴۸۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **پیشاور**، دکتر خواجه محمد سلیم ۱۳۸۱/۸۵۸ : نستعلیق خوش، محمد حسین، متوطن شش موضع پارزی، در هزاره ۶ ع ۱۲۶۷/۱ھ. آغاز برابر ۱، ۴۰۲ ص ۱۷ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۵۱۹۱ : استعلیق شکسته، شاه شرف ولد ملا قطب الدین

آخوند زاده ، کوهات، پیر خیل ، ۱۲۶۷ھ . شرفنامه است، ۲۹۲ ص (گنج ۳ : ۱۵۱۷) .

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۱۵۱ : نستعلیق خام ، مرتضی بن شاهزاده میان بن حاجی سلار نور الله ، ۱۲۶۸ھ . «بری» ست ، آغاز برابر ، ۵۰۱ ص .

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi VI ۳ E ۱۸۵۵ : محمد بها الدین و بن حسن ، ۱۶ ج ۱۲۶۸/۱ھ . آغاز برابر نمونه ۲ ، ۷۳ ک (عبدالله ۲ : ۱۶۹) .

□ لاهور ، دیال سنگھ ترست ۴۳۳ : نستعلیق ، غلام رسول خان ، ۱۲۶۸ھ . «شرفنامه» است، آغاز برابر ۱ ، ۲۵۳ ک (هاشمی، صدیقی ۲ : ۲۳۵) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۷۰۱ : نستعلیق تحریری ، جلد ۱ ، ۱۲۶۹ھ ، آغاز برابر ، ۲۱۸ ص .

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۷۰۲ : نستعلیق تحریری ، ۱۲۶۹ھ ، آغاز افتاده ، جلد ۲ ، ۲۲۱ ص .

□ شیخوپوره ، نارنگ سندی ، کوت بهیلان، چودری ذکاء الله : نستعلیق پخته ، غوث محمد بن شمس الدین ، ۱۲۶۸ھ . سه ستونی ، ۲۲۴ ص (نعیم اختر مجددی) .

□ کراچی ، آئی ۔ آئی چندریگر ، نیشنل بانک پاکستان ۷۳۹۵ : نستعلیق ، غلام ابو تراب ولد سید علی موسی رضا ، ۱۲۶۹ھ . آغاز برابر نمونه ۱ ، ۳۲۰ ص (خضر نوشاهی) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۱۰ : نستعلیق خوش ، میان محمد زمان ، مستاله ، ۱۲۶۹ ، ۵۱۰ ص .

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۹۱۱ : نستعلیق پخته ، فضل الدین ولد پیر میان پیر بخش ولد غلام حسین ، بهت ۔ گوندل ، ۱۲۷۰ھ . موریانه زده .

□ لاهور ، قبر سید مغیث الدین : نستعلیق ، ۹ ذیقعده ۱۲۷۰ھ . «بری» ست ، آغاز برابر ۱ ، ۲۳۵ ص ک ۱۵ ص (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۲۷۴) .

□ رحیم بار خان ، صادق آباد ، گنجینه میر ، میر سید زاهد حسین ۱۰۸ : نستعلیق زید قمر الدین ولد عبدالرحیم در جالندهر ، که نام خود را به نظم آورده است ، ۱۲۷۰ھ . «شرفنامه» است ، آغاز برابر ۱ ، ۵۷۴ ص (دکتر الله دتا چودری) .

□ سیالکوت ، ظفر وال ، ایم ۔ ای کاظمی : نستعلیق ، غلام قادر بن علی شاه قادری ، ۱۲۷۱ھ . غاز برابر نمونه ۱ ، ۵۰۸ ص (پرفسور محمد اقبال مجددی) .

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi VI ۶ B ۵۱۱ : نستعلیق ، ش ۲ «خمسه» ی او نوشته ۱۲۷۱ھ . (ک ۲۵-۹۸) (عبدالله ۲ : ۱۶۱) .

□ لاهور ، قش محل ، محمد بشیر لدهیانوی ، انباله جلد سازی : نستعلیق عبدالمجید

آخوند زاده ، در اسپتال نیو ، ۱۶ شعبان ۱۲۷۳ه . بخش دوم ، آغاز برابر نمونه ۲ ، ۲۵۹ ص ، (نعیم اختر مجددی) .

□ **دیره اسماعیل خان** ، معظم خان کتابفروش : نستعلیق خوش ، محمد یعقوب ، ۱۳ رمضان ۱۲۷۳ه . آغاز برابر نمونه ۱ ، با سرلوح ساده (محمد نذیر رانجها) .

□ **پیشاور** ، دکتر خواجه محمد سلیم ۲۰۲۶/۱۲۳۶ : نستعلیق زیبا ، عماد الدین ولد نصرت الدین از قوم اکا خیل ، چهار شنبه ۱۳ ذیحجه ۱۲۷۳ه . آغاز برابر ۱ ، ۵۶۵ ص ۱۳ س (میر سجاد حسین کاظمی) .

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب H ۱۲ SPi VI ۴۳۳۶ : نستعلیق ، سید چراغ علی مشهدی ، ۱۷ ج/۱۲۷۴ه، ۹۲ گ (عبدالله ۲ : ۴۴۶) .

□ **سرگودها** ، چوکی بهاگت ، کتابخانه محمد سعید صاحب : نستعلیق خوش ، محمد زید بن عبیدالله، ۱۲۷۴ه . آغاز برابر نمرنه، کامل ، ۴۱۴ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب H ۱۱ SPi VI ۴۳۲۶ : نستعلیق، سید چراغ علی مشهدی بن قطب شاه ، ۱۷ ج ۱/۱۲۷۴ه . (۱۸۵۸م) (بشیر حسین ۱ : ۴۴۶) .

□ **شیخوپوره** ، نارنگ مندی ، کوت بهیلان ، چوهدری ذکاء الله : نستعلیق پخته ، غوث محمد ، ۱۲۷۵ه . کوت بهیلان ، ۵۰۵ ص (نعیم اختر مجددی) .

□ **سرگودها** ، بهلوال ، شاه محمد : نستعلیق خوش ، طالب حسین ولد غلام حسین ۱۲۷۸ه . آغاز : خدایا جهان ، عنوان و نشان شنگرف ، ۲۶۶ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ **لاهور** ، شش محل ، محمد بشیر لدهیانوی، انباله بک بائینڈر : نستعلیق ، ۱۲ محرم ۱۲۷۸ه . آغاز برابر نمونه ۱ ، آغاز نولویس، ۵۰۸ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **رحیم یار خان** ، صادق آباد ، گنجینه میر ، میر سید زاهد حسین ۱۸۴ : نستعلیق پخته ، محمدی ؟ ولد ملا مغل نبیره سلیمان ، تلمیذ میر وفا دار آخوند زاده ، یکشنبه ۲۰ ج ۲/ ۱۲۷۸ه . آغاز افتاده ، ۹۰ ص (دکتر الله دتا چودری) .

□ **پیشاور** ، دکتر خواجه محمد سلیم ۲۰۴۱/۱۲۵۱ : نستعلیق خوش ، جمعه ۱۵ ع ۱۲۷۸/۱ه . آغاز افتاده ، ۲۷۱ ص ۱۳ س (میر سجاد حسین کاظمی) .

□ **کراچی**، انجمن ترقی ۳ ق‌ف ۲۵۳ : نستعلیق، محمد سالار بن‌مولوی‌محمد امین کثرت، ۹ رجب ۱۲۷۸ه . اقبال نامه است ، ۲۳۴ ص (نوشاهی : ۱۴۴) .

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۱۳۷۳ : نستعلیق پخته ، غلام محبوب سبحانی ولد شیخ فیض الله ، ۲۲ صفر ۱۲۷۹ه . برای برخورداران نور محمد و میر محمد ، آغاز : خدایا ، ۴۶۴ ص .

□ دیره اسماعیل خان، مکتبه حبیبیه : نستعلیق ، سردار جهانداد ولد سردار سکندر زمان پنجشنبه ۱۲۸۰ه. ۳۶۰ ص (محمد نذیر رانجها)

□ گوجرانواله ، جامعه العربیه : نستعلیق ، سید غلام نبی شاه بن سید محمد شاه ، ساکن موضع کریام ضلع جالندهر ، ۱۲۸۰ه. آغاز برابر خرد نامه با حاشیه های بسیار (پرفسور اختر راهی) .

□ بنون ، نسیم گل ، مولانا حبیب الله خان : نستعلیق پخته ، عبدالعزیز بن مولوی ذاکر حسین ، راجتر چهیل سنده ، ۸ ع ۱/۱۲۸۰ه. آغاز برابر شرفنامه ، ۳۷۵ ص ، (محمد نذیر رانجها) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ٤١٣٥ : نستعلیق ، ۲۸ ع ۲/۱۲۸۲ه ، ۲۹۳ ص .

□ سرگودها ، نور حیات کالونی بهلوال ، محمد شریف صاحب : نستعلیق شکسته خوش ، عبدالخالق ولد پیر بخش ، ۱۲۸۳ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، کامل ، ۳۸۸ ص ، (محمد نذیر رانجها) .

□ سرگودها ، بهلوال ، رب نواز : نستعلیق ، غلام شبیر ولد غلام حیدر شیرازی ، ۵ رمضان ۱۲۸۰ه. آغاز : خدایا جهان ، کامل ، ۲٤٦ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۵٤٦ : نستعلیق پخته ، عبدالله ، ۳ شوال ۱۲۸٤ه. آغاز خدایا جهان ، سرلوح ، ساده ، ٤٦٢ ص ۱۵ س.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۱٦۷ : نستعلیق ، عبدالقدیر ، ٤ محرم ۱۲۸٦ه موضع آبدره بالای تپه خلیل، اسکندر نامه بحری ست، ۳۰۱ ص.

□ سرگودها ، بهلوال ، بکهر ، عبدالرسول صاحب : نستعلیق خوش ، مهان الطاف بیگ، شعبان ۱۲۸٦ه. آغاز برابر نمونه ، کامل ، ٤٤۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال حویلی میکنان ، مولوی خوشی محمد : شکسته خوش ، محمد ریاض بن فتح محمد موچی، ۱۲۸٦ه. آغاز : خدایا جهان ، کامل ، جدولبندی ۲ و ۳ راه ، ۲۲٦ ص (محمد نذیر رانجها).

□ پیشاور ، دکتر خواجه محمد سلیم ٤۵۵ : نستعلیق خوش ، نور محمد ، ۱۲۸٦ه. آغاز برابر ۱ ، کامل ، ۳٦۲ ص ۱۵ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ سرگودها ، نزدیک لایل پور ، مولوی فضل الله شاه صاحب : نستعلیق شکسته، محمد زمان، ۱۲۸۷ه. آغاز برابر نمونه، ناهر : مکتبهٔ سلیمانیه بکهر ، ۵۷٤ ص ۱۱ بیت (محمد نذیر رانجها).

□ پیشاور، پشتو اکادمی ۷٦۰ الف: نستعلیق طبلگی، سیدگل طالب ۱۲۸۸ه، آغاز برابر

نمونه ۱ ، کامل (سید عارف نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۵۰۵ : نستعلیق خوش ، رجب ۱۲۸۹ه. در نواحی پیشاور ، کری مومن ، ۵۲۵ ص.

□ شیخوپوره ، خانقاه دوگران ، رضویه ، ابو الفیض عبدالکریم ابدالوی : نستعلیق ، سراج الدین، ۱۲۸۹ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، ۵۱۷ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۳۳۲ : تحریری خام ، پیش از ۱۲۹۰ه. شرفنامه است ٤۱۸ ص رحلی.

□ خوشاب ، اکبر پوره ، گازار احمد : نستعلیق خوش ، مقصود الرحمان سندهی ، ۱۰ ج ۱/۱۲۹۰ه. در نور بشاه (؟) ، ۵۲۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ شیخوپوره ، نارنگ مندی ، جنیدیالهکلسان ، محمد شفیع الراعی : نستعلیق، محمد نعیم الدین ، ۱۲۹۱ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، ۳۲۸ ص (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها، چک ۱٤ شمالی، محمد عبدالله صاحب:نستعلیق خوش،۱۲۹۳ه، آغاز برابر نمونه ، کامل ، ٤۸۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳۳۸۵/۳۸۱/۲ : نوشته سپتر ۱۸۷۷م (۱۲۹۳ه) (بشیر حسین ۱ : ۱٤٤)

□ هزاره ، هری پور ، دارالعلوم اسلامیه رحمانیه : نستعلیق شکسته آمیز ، نام نویسنده ناخوانا ، ۲ رمضان ۱۸۷۸م (۱۲۹۵ه؟) آغاز برابر نمونه ۱ ، تنها بری آن است ، ۲۸٤ ص (پرفسور اختر راهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۷٤۱ : نستعلیق تحریری شکسته آمیز ، بو علی بخش ولد شیخ غلام فرید الدین بن پیر یار محمد ساکن قصبه بالی پی (؟)، ۲۶ ج ۲/۱۲۹۶/۱۲۵۲ فصلی، آغاز خدایا ، رحلی.

□ لاهور ، فقیر خانه ، سید مغیث الدین : نستعلیق ، نور حسین ولد میان خان ، ۳ ماه جیت ۱۸۷۹م (۱۲۹۷ه؟) ، آغاز افتاده : ندارم زکس ترس ، ٤۸٤ ص (محمد علی گوثر).

□ سرگودها ، هاتهی وند ، محمود خان صاحب : نستعلیق ، عبدالحفیظ بن جمال دین ، ۱۲۹۸ه. آغاز برابر نمونه ، باسرلوح منقش ، ۲۹۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، دکتر وحید قریشی : نستعلیق شیخ محمد ، بپاس خاطر محمد بار ، ۱۸۸۲م (۱۲۹۹ه؟) اسکندر نامه بحری ست ، آغاز برابر نمونه ۲ ، ۱۲۵ ک ۱۵ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۲۷۲).

□ سرگودها ، بهلوال ، بکهر ، عبدالرسول : نستعلیق ، عبدالحنیف ولد عبداللطیف

ساکن چک ۵۴ شمالی، ۱۲۹۹ه. آغاز برابر نمونه، جدولبندی ۲ خطی زرد، ۴۱۲ ص (محمد نذیر رانجها).

☐ اسلام آباد، کنج بخش ۸۱۳۹ : نستعلیق، سده ۱۳ه. ۲۱۳ ص. تازه خریداری شده.

☐ اسلام آباد، همانجا ۴۴۰۲ : نستعلیق پخته، سده ۱۳ه. آغاز و انجام افتاده، ۳۷۲ ص.

☐ اسلام آباد، همانجا ۳۱۲۵ : نستعلیق خوب، سده ۱۳ه. شرفنامه است، ۴۲۶ ص.

☐ اسلام آباد، همانجا ۲۲۰۶ : نستعلیق خوب، سده ۱۳ه. زرین، تنها شرفنامه است، ۴۵۰ ص.

☐ اسلام آباد، همانجا ۲۴۴۵ : نستعلیق پخته، سده ۱۳ه. ۴۱۱ ص.

☐ اسلام آباد، همانجا ۸۵۲۳ : نستعلیق پخته، سده ۱۳ه. ۳۳۶ ص. رحلی.

☐ اسلام آباد، همانجا ۸۵۳۶ : نستعلیق، سده ۱۳ه. ۴۴۵ ص.

☐ اسلام آباد، همانجا ۸۵۶۰ : نستعلیق، سده ۱۳ه. آغاز برابر ۱، انجام کمی افتاده، ۵۵۶ ص.

☐ اسلام آباد، همانجا ۱۰۱۵۱ : نستعلیق درشت، سده ۱۳ه. آغاز : خدایا، ۱۲۵ ص. سطرها با فاصله.

☐ اسلام آباد، همانجا ۴۵۴۳ : نستعلیق، سده ۱۳ه. ۴۳۹ ص.

☐ اسلام آباد، همانجا ۶۵۳۹ : نستعلیق، ناپخته، سده ۱۳ه. ۵۲۷ ص.

☐ اسلام آباد، همانجا ۷۲۲۴ : نستعلیق، سده ۱۳ه. ۲۱۴ ص.

☐ اسلام آباد، همانجا ۶۹۰۱ : نستعلیق، سده ۱۳ه. انجام افتاده، ۲۱۴ ص.

☐ اسلام آباد، همانجا ۲۰۴۸ : نستعلیق پخته، سده ۱۳ه. ۶۴۲ ص.

☐ اسلام آباد، همانجا ۸۲۶ : نستعلیق درشت، سده ۱۳ه. درمیان سطرها به ریز حاشیه نویسی شده، ۳۳۰ ص.

☐ اسلام آباد، همانجا ۷۷۱۰ : نستعلیق دو نویسنده، سده ۱۳ه. ۵۰۲ ص.

☐ اسلام آباد، همانجا ۷۷۸۲ : نستعلیق، سده ۱۳ه. آغاز افتاده (کنج ۳ : ۱۵۱۹).

☐ اسلام آباد، همانجا، ۸۰۷۷ : نستعلیق پخته، شهزاد نور ولد محمد نور، سده ۱۳ه. ۲۰۰ ص (کنج ۳ : ۱۵۱۹).

☐ اسلام آباد، همانجا ۱۰۷۰۰ : نستعلیق تحریری، نیمهٔ سدهٔ ۱۳ه، دفتر ۱، آغاز

برابر ، ۱۹۹ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۵۶۳ : نستعلیق پخته ، سده ۱۳ه. شرفنامه است ، آغاز کمی افتاده ، ۴۱۲ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۵۶۲ : نستعلیق تحریر آمیز ، سده ۱۳ه. آغاز : خدایا جوان انجام افتاده ، ۴۱۶ ص.

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳۳۶۸/۳۴۰ : سدهٔ ۱۳ه. از روی نسخه نوشته ۱۰۸۱ (۱۶۷۰م) (بشیر حسین ۱ : ۱۴۴ و ۱۴۸).

□ پیشاور ، دکتر خواجه محمد سلیم ۴۷۴ : نستعلیق خوش ، سده ۱۳ه. آغاز برابر ۱ ، ۱۶۰ ص ۲۲ س.

□ پیشاور ، همانجا ۱۱۹۳/۱۹۸۴ : نستعلیق خوش ، سده ۱۳ه. آغاز برابر ۱ ، ۴۰۹ ص ۱۵ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ لاهور ، دانشگاه شیرانی ۵۷۲۸/۲۴۰۹/۷ : از آغاز سده ۱۳ه. (بشیر حسین ۳ : ۶۸۱).

□ کویته ، سید صادق علی : نستعلیق شکسته آمیز ، منشی شیر محمد و دیگری ، سده ۱۳ه. آغاز برابر ۲ ، ۲۷۰ ص. (دکتر انعام الحق کوثر).

□ لاهور ، شخی محل ، محمد بشیر لودهیانوی ، انباله جلد سازی : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، از روی چاپ نولکشور ۱۸۶۸م ، ۴۸۰ ص.

□ لاهور ، همانجا : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز افتاده : کرا زهره آنکه از بیم تو - کشاید زبان جز به تسلیم تو ، ۴۶۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اتک ، مکهد ، مولانا محمد علی : نستعلیق ، غلام رسول پراچه ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، عنوانها شنگرف ، ۵۳۴ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ پیشاور ، کتابخانه پشتو اکادمی ۷۶۰ ب : نستعلیق ، سده ۱۳ه. تنها شرفنامه است ، آغاز برابر نمونه ، ۲۰۴ ص (عارف نوشاهی).

□ کراچی ، موزه ملی ۵۲۸/۲۳۳ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. «شرفنامه» است ، آغاز و انجام افتاده ، ۱۹۰ ص.

□ کراچی ، همانجا ۲۵/۲۴۷-۱۹۵۷ N. M. : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. «شرفنامه» است ۴۹۰ ص ، (نوشاهی : ۵۹۳).

□ گجرات ، ساهن پال ، کتابخانهٔ نوشاهیه : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز و انجام افتاده ، آغاز : اگر هیچ دانستمی در نخست ، که خورد می چنین دادرم تندرست عنوان شنگرف ،

۳۸۶ ص ، (سید عارف نوشاهی) .

□ هزاره ، هری پور ، دارالعلوم اسلامیه رحمانیه : نستعلیق خوانا ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز یک برگ افتاده : ز گرمی و سردی از خشک و تر ، انجام نیز افتاده : همانا که عشقم بر این کار داشت ـ چو من کم زبان . . .، ۲۷۶ ص ، (پرفسور اختر راهی) .

□ **لاهور** ، پنجاب پبلک لائبریری ۴۷ ، ۸۷۱ بحر : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. با یاد داشت ۱۲۸۱ه. «اسکندر نامه بحری» ست، ۱۲۶ گ (عباسی ۱: ۳۹۱) .

□ **لاهور** ، همانجا ۴۵ ، ۸۷۱ سکند (٤) : نستعلیق ، آغاز سده ۱۳ه. سکندر نامه بری ست، ۲۹۶ گ (عباسی ۱: ۳۹۵) .

□ **میانوالی** ، داود خیل ، کتابخانه حقانیه ، سعید احمد : نستعلیق خوش ، فقیر ماهله ، سدهٔ ۱۳-۱٤ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، محشی ، ۳۰۲ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ **خوشاب** ، اکبر پوره ، گلزار احمد : نسخ ، نزاین قوم کهتری دهوک مولو نزد ساهیوال ، سدهٔ ۱۳ه. ، ۶۱ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ سرگودها ، بهلوال ، دیره سیدان ، محمد انور صاحب : نستعلیق خوش ، جمعه خان داود زئی پتهان ، ساکن دهاک ، ۱۳۰۹ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، کامل ، ٤۸۲ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ سرگودها ، بهلوال ، چوهدری منیر احمد : نستعلیق خوش ، سرفراز علی بن محمد حسین، ۱۳۱ (۱۳۰۹ه)، آغاز افتاده: بزرگا بزرگی دها بیکسم، ۲۵۸ ص(محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، رب نواز : شکسته خوش ، ممتاز احمد ولد غلام دستگیر ، ۱۳۰۳ه. با سرلوح ساده ، محشی ، آغاز : خدایا جهان ، کامل ، ۲۷۸ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ سرگودها، لک، نصیر احمد صاحب:نستعلیق خوش ، عبدالرشیدولد محمد نواز،۱۳۰٤ه آغاز برابر نمونه ، کامل ، ٤۲۵ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ راولپندی ، اکادمی تعلیمات اسلامی ، ریاض حسین شاه : نستعلیق پخته ، غلام جیلانی ۱۳۰۶ه. آغاز برابر ۱ ، ٤۶٤ ص (نعیم اختر مجددی) .

□ سرگودها، عطاء الرحمان صاحب کهوکهر : نستعلیق خوش، محمد رفیع بن محمد شفیع ۱۸۹۱م (۱۳۰۹ه) . آغاز برابر نمونه ، با سرلوح زرین ، ۶۹۰ ص ۹ بیت (محمد نذیر رانجها) .

□ سرگودها ، بهلوال ، غضنفر علی ، ساکن سالم : شکسته خوانا ، حبیب الحق بن محمد نواز ، ۱۳۰۹ه. آغاز : خدایا جهان ، ۲۱۶ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ سرگودها ، چک ساده ، نبی بخش صاحب : نستعلیق خوش ، محمد اعظم ولد عبدالله ، ۱۳۱۰ه. آغاز برابر نمونه ، کامل ، ٤۲٤ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ **جهنگ**، چنیوت، ملک آباد، مولانا محمد اکرم: نستعلیق، محمد امین ولد فیروز خان، کوهات، ۱۳۱۳ه، شرفنامه است، ۲۸۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **سرگودها**، بهلوال، غلام شبیر شاه: نستعلیق خوش، محمد خلیل، ۱۸۹۶ (۱۳۱۴ه؟). آغاز: خدایا جهان، پوسیده، موریانه زده، ۱۸۷ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **سرگودها**، بهلوال، کتابخانه مولوی عنایت الله، چک ۸ شمالی: شکسته مشقی، سجاد احمد ولد محمد سبحان، سکنه پنڈ مکو، ۱۳ شوال ۱۳۱۷ه. آغاز برابر نمونه ۱، ۲۴۴ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **سرگودها**، بهلوال، الله بخش میکن: شکسته خوانا، اکرم الله ولد محمد صادق راجپوت، ۱۳۱۷ه. آغاز برابر ۱، ۲۴۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **لاهور**، فقیر خانه، سید مغیث الدین: نستعلیق، مولوی عمر الدین بن فقیه الله، ۱۰ ع ۱۳۱۷/۲ه. آغاز خدایا جهان پادشاهی، ۲۸۰ ص (محمد علی کوثر).

□ **سرگودها**، بهلوال، کتابخانه عابد حسین صاحب: نستعلیق خوش، ذاکر حسین ولد غوث شاه، ۱۳۱۸ه. آغاز برابر شرفنامه، ۲۵۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **سرگودها**، بهلوال، محمد علی، کوت سیدن: شکستهٔ خوانا، هارون بن نسیم احمد ۱۳۱۹ه. آغاز برابر نمونه، ۳۷۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **حیدر آباد**، درگاه شریف، کتابخانه عالیه علمیه، پیر سید محب الله شاه راشدی: نستعلیق خوش محمد حسن مکن، ۲۴ ع ۱۳۲۱/۱ه. آغاز برابر نمونه ۱، گزیده ای ست، ۲۸ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **میانوالی**، کندیان، کتابخانه سعدیه، مولانا ابو الخلیل خان محمد صاحب، سراجیه: نستعلیق خوش، مبارک علی ولد میرزا صادق سندی، ۲۰ شوال ۱۳۲۳ه. ۲۸۹ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **لاهور**، دکتر وحید قریشی: نستعلیق، محمد افضل ساکن موضع دهیر سیالکوت تحصیل پسرور، ۱۲ سپتامبر ۱۹۱۱/۱۳۲۹ه. سکندر نامه بری ست، آغاز برابر نمونه ۱، ۳۸۳ ص ۱۵۶ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق: ۲۷۲).؟

□ **بکهر**، معصوم آباد، حکیم سردار بخش: نستعلیق پخته، فضل بن جنید حسین حسینی، رمضان ۱۳۳۰ه. ۴۱۱ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **دیره اسماعیل خان**، معظم خان کتابفروش: شکسته نستعلیق طلبگی، مزمل ولد آ سیدن، ۱۲ جون ۱۹۲۸م (۱۳۴۷ه)، ۲۴۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **سرگودها**، بهلوال، ملک محمد ریاض: شکستهٔ خوش، محمد بوتا مرید هادی

دوران شیخ زمان سید عطاء الله شاه بخارایی ، ۱۹۴۸م در جامع ملتان ، آغاز افتاده:در مدح پادشاه نصرت الدین گوید : علم بر کش ای آفتاب بلند ، ۲۴۸ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ گجرات ، شاه دوله روڈ ، حکیم عبدالرحیم جمیل : نستعلیق ، ۱۸ چیت ، سدهٔ ۱۴ه. بخش دوم است ، آغاز برابر نمونه ۲ (سید عارف نوشاهی) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۲۳۷ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۴ه. سطرها ، با فاصله های زیاد و درمیانه حاشیه نویسی ، ۳۵ ص .

□ لاهور ، کتابخانه موزه لاهور : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، ش ۵ «پنج گنج» با ۵ سرلوح زرین (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۱۶۴) .

□ لاهور ، فقیر خانه ، فقیر سید مغیث الدین : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، آغاز افتاده : فتی چنین گنج بهتر زکاخ ـ که دوران کند دست بازی فراخ ـ با مهر محمد آمین درمیانه کتاب ، ۴۶۰ ص ۱۴ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۲۷۳) .

□ راولپندی ، کڑهی افغانان ، واه کینت ، کتابخانه فاضلیه B ۹۵۵ : تاریخ یاد نشده ، تنها ۹ برگ آغاز است (پرفسور اختر راهی) .

□ لاهور ، فقیر خانه ، فقیر سید مغیث الدین : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، سکندر نامه بری ست ، آغاز برابر نمونه ۱ ، ۱۴۳ گ ۱۴ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۲۷۴) .

□ لاهور ، کتابخانه الریاض ، جی معین الدین : تعلیق، خرد نامه ، ۹۹ گ .

□ لاهور ، همانجا : نستعلیق ، آغاز و انجام افتاده ، شرفنامه ، ۳۰ گ (دکتر ظهورالدین احمد ـ سید عارف نوشاهی) .

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب H ۳ PeII ۲۷۴۷ : نستعلیق ، ۲۴۵ گ (عبد الله ۲ : ۱۶۸) .

□ پیشاور ، پشتو اکادمی ۵۱۹ : نستعلیق خوش ، آغاز برابر ۱ ، ۱۶۶ ص .

□ پیشاور ، همانجا ۳۶۰ : نستعلیق ، محشی ، آغاز برابر ۱ ، ۱۴۲ ص (استاد محمد رضا همدانی) .

□ پیشاور ، ریکارڈ آفس ۳۴۸ : نستعلیق ، غلام محیی الدین ، آغاز برابر ۱ ، ۶۵۵ ص (سید حسن مجتبی رضوی) .

□ لاهور ، دیال سنگھ ترست ۷۶۶ : نستعلیق ، فقیر امام بخش ولد میان بدر دین ، تنها «شرفنامه» است ، آغاز برابر ۱ (دیال سنگھ ۳ : ۳۰۴) .

□ پیشاور ، جهنگی ، مذهبی کتبخانه ، مولوی وردگ ۱۱۱۵ : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده بری ست، آغاز برابر نمونه ۱ ، با یاد داشت در ملک عبد الدیان ، ۳۰۶ ص ۱۶ س (میر

سجاد حسین) .

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب H ۳ SPi/VI ۲۷۴۷ : نستعلیق خوب ، بی تاریخ (عبدالله ۳ : ۱۹۸) .

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳۱۴۰/۱۳۵ : نوشته اثر ، بی تاریخ (بشیر حسین ۱ : ۱۴۵) .

□ رحیم یار خان ، صادق آباد ، گنجینه میر ، میر زاهد حسین ۱۰ : نستعلیق خوش ، عین الدین ولد حافظ غلام مصطفی ولد شیخ محمد ولد محمد شریف ، شرفنامه است ، آغاز برابر ۱ ، ۴۴۰ ص (دکتر الله دتا چودری) .

66- شرح اسکندر نامه : کشف الدقایق

از حامد بن جمال بخارایی جونپوری حسنی ، بنام فرید الدین مظفر شیر شاه ، پادشاه دهلی (۹۴۶-۹۵۰ه) . نام نگارنده و شیر شاه در دیباچه آمده ، و نام «کشف الدقایق» در کلفون (ن . ک . زبر) .

گزارش سروده های دشوار آن است ، گزارش کوتاه که برخی جای ها به تفصیل پرداخته است .

آغاز : حمد بینهایت و سپاس بیغایت سر عالمی را که آفرینندهٔ جهان است ، و منتهای بی منتها سر خالقی را که پدیدار کنندهٔ زمین و آسمان است .

(ن . ک . نسخه ها ۵ : ۳۴۵۲ «شرح ...» - زبر ۲ : ۸۲۰ «شرح ...» که می افزاید در فهرست پترزبورگ (ص ۴۳۹) بنام «کشف الدقایق» آمده - طبقات سلاطین : ۲۹۹ برای شیر شاه) .

□ راولپندی ، گولره شریف ، درگاه شاد روان پیر مهر علی شاه : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر نمونه، در نسخه تنها ۱۳۷ بیت گزارش شده ، تملک فقیر عبدالدایم بن حاجی شاه محمد را دارد، در پایان نسخه به نام کشف الدقایق آمده، ۹۲ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

67- لوایح علیشیری : قواعد علیشیری

متن همان شرح از محیی الدین بن نظام الدین ، از معتقدان سید اشرف جهانگیر سمنانی (م ۸۰۸ه) و مرید شیخ محمد دهلوی «سلمه الله» (که نباید «لاد» نگارندهٔ مؤید الفضلا در ۹۲۵/۱۵۱۹م باشد ، که نام او را جداگانه ، پس از این می آورد) (ن. ک. زبر) که در دیباجه و خاتمه وی را ستوده : در این دنیا درآمد دو محمد - یکی دین پرور و دویم سخن کار - بران ختم نبوت آمده دره بر این ختم سخن دانی دادار. و از گفتهٔ او در دیباجه و خاتمه بر می آید که این شرح سبتی ست بر توضیحاتی که آن سراد در مجالس درس و مباحثه بیان می کرده است.

و نیز خود نگارنده از مجالس دیگر اکابر تحقیق کرده است. تا اینکه در سال ۹۴۶ه (به حروف) ۱۴۴۹م نصیر الدین و الدنیا علیشیر (که در یکجا از وی به «میان . . .» در یک مورد دیگر «میر. . .» نام برده شده است.) ازوی خواسته است که این شرح را بنگارد ، و او بدین‌کار پرداخت : دریای احسان چون علیشیر ـ ندیده چشم گردون در جهان دیر ـ به رزمش رستم دامتان شکسته ـ به بزمش خسرو و شیرین سخن خیز (؟). پس آنچه در نسخه ها (۵ : ۳۵۰۶) و فهرست گنج بخش (۳ : ۱۵۱۹) آورده ام که بنام میر علیشیر نوایی (۹۰۶/۱۵۰۱ه) ساخته است نادرست است.

در دیباجه از دو کس دیگر نیز به گونهٔ پیشوایان روحانی خود یاد کرده است : سید اشرف جهانگیر سمنانی (م ۸۰۸/۱۴۰۵م) ، و محمد لاد «قدس سره» این یکی باید نگارنده‌ی «مؤید الفضلا» در ۹۲۵/۱۵۱۹م باشد.

نام کتاب در نسخه ها(ن.ک. زیر)و منابع به دوگونه «فواید. . .» و «قواعد. . .» آمده است.

آغاز دیباجه : سپاس بیقیاس مر دارای کونین را که میزان. آغاز شرح : خدایا جهان پادشاهی . . . بر پادشاهان مملک شعار و جهانداران ولایت افکار مبرهن خواهد شد ، که الف کلمه خدایا که در آخر است ، الف ندائست. ترکیب شعر محمول بر قلب محتمل به دو معنی است. اول.

(ن. ک. نسخه ها ۵ : ۳۴۵۲ «فواید علیشیری» ـ ریو ۲ : ۸۵۹ «فواید . . .» ـ براون : ۲۹۶ «قواعد . . .» ـ ایوانف ، کرزن : ۲۰۲ «قواعد . . .» ـ موزهٔ سالار : ۱۲۲۷ ، ۱۲۲۸ «فواید . . .» تاریخ نگارش را ۹۵۳/۱۵۴۶م نوشته ـ نوشاهی ، موزه : ۵۹۵ که نسخه اش «قواعد علیشیری» ست).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۷/۲ N. M. ۱۹۷۱ ؛ نستعلیق ، (پنجاب رای بن جواهر مل عرف صباغ ، فرید آباد پنجاب ۱۱۱۲ه) (ص ۲۴ـ۱۱۸) ، آغاز برابر ، بنام «قواعد علیشیری» (نوشاهی : ۵۹۵).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۵۰۹ ؛ نستعلیق پخته ، شهوار بیگ ، ۲۰ ج ۱۱۵۶/۲ه. آغاز برابر نمونه، نام مهداالیه «میان . . .» با «سلمه الله» و نام کتاب «قواید ! . . .» در دیباجه آمده است ، ۱۸۲ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۵۶۳ ؛ نستعلیق شکسته آمیز ، سده ۱۲ه. دیباجه را ندارد ، آغاز شرح برابر نمونه ، ۲۶۸ ص (گنج ۴ : ۱۵۱۹).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۳۶۱ـ۱۹۶۱ N. M. ؛ نستعلیق ، سده ۱۲ه. دیباجه را ندارد ، ۱۳۶ ص (نوشاهی : ۵۹۶).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۳۳۸ ؛ نستعلیق پخته ، سید اکرم علی رضوی ، پاس خاطر

قبله گاهی سید محمد علی ، ٤ رجب ۱۲۰۱ه. دیباجه را ندارد. آغاز شرح برابر نمونه ، در پایان آمده : از مخدومی مولوی شیخ محمد دهلوی سلمه الله استماع افتاد. بعضی از مرقوم ایشان بود و بعضی از مفهوم ایشان. . . هرکه . . . از این مختصر محظوظ گردد . . . میان علیشیر سلمه الله را بدعا یاد کند ، ۳۰۵ ص.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۷٤۰ : نستعلیق شکسته آمیز ، سده ۱۳۰۱۲ه.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۰۸۲ : نستعلیق پخته ، محمد عثمان بن مولانا محمد علی لهکروی، ۱۲۳۵ه. نام کتاب در دیباجه و خاتمه «قواعد. . .» است، ۲۵۸ ص (گنج ۳ : ۱۵۱۹).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب PeII ۳ E ۲۸٤۲ : نستعلیق و شکسته ، شوکت علی و مانک چند ، ۱۲ صفر ۱۲۳۶ه. آغاز برابر ۲ ، در فهرست بنام قواعد علیشیری ست ، ۱٤۰ گ (عبدالله ۲ : ۱۶۹).

□ لاهور ، فقیر خانه ، فقیر سید مغیث الدین : نستعلیق محمود ، ۲٤ ذیحجه ۱۲۵۸ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، ۹۱ گ ۲۲ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۲۹۳ - محمد علی کوثر).

□ شکار پور ، گڑهی یاسین ، گوشه ادب ، صلاح الدین ۹۶ : نستعلیق ، تاج محمد ولد میر محمد قوم قریشی صدیقی ، ۱۲۶۶ه. آغاز برابر نمونه ۲ ، ۲۵۰ ص (خضر نوشاهی).

□ شکار پور ، گڑهی یاسین ، مولانا محمد ابراهیم ناظم ، یاسینی : نستعلیق ، ملا بچل ولد ملا عبدالله ، سکنه شکار پور ، ۱۲۸۹ه. آغاز برابر نمونه ۲ ، ۱۶۸ ص (خضر نوشاهی).

□ خیر پور ، تهیرهی ، مدرسه دارالهدا : نستعلیق خوش ، سده ۱۳ه. آغاز افتاده : آورد و تیره - لیلی مجنونان . . . ، ۲۹۲ ص (خضر نوشاهی).

□ کیمبل پور ، مکهد ، مولانا محمد علی : نستعلیق ، سده ۱۳ه. بی دیباجه ، آغاز برابر نمونه ۲ ، ۱۹۲ ص (پرنسور ملک محمد اقبال).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۳۱۲ : نستعلیق خام ، سده ۱۳ه. دیباجه را ندارد ، آغاز شرح برابر نمونه ، در کلفون بنام «شمسی» ست ولی گویا همین گزارش باشد ، ۲۳٤ ص.

□ لاهور ، فقیر خانه ، فقیر سید مغیث الدین : نستعلیق تاریخ یاد نشده ، آغاز برابر نمونه ۱ ، ۷۹ گ ۱ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۲۹٤).

68- شرح اسکندر نامه : شرح شرفنامه

متن همان. شرح از محمد نصیر بن سلطان صوفیانی (سفیانی) بهگری. از نیمهٔ دوم سدهٔ یازدهم (سوزه:٥۹٤)، گزارش بخش یکم یعنی «شرفنامه» است. در دیباجه از شرح‌ها و حاشیه هایی که پیش از او بر این مثنوی نوشته اند ، و نتوانسته اند دشواری های آن را بگشایند ، بدون نام آن ها ، یاد می کند.

نسخه ای از «شرح مخزن الاسرار» قاضی ابراهیم تتوی (ن. ک. مشترک۲ : ۱۶۶۰) به خامهٔ ابن بهگری در دست هست ، که مؤرخ ۱۶ رجب ۱۰۹۶ه (۱۶۸۵م) می باشد. و نیز نسخه ای از «تحفة العراقین» که این یکی مؤرخ ۱۰۹۷ه. می باشد (موزه : ۵۵۹).

آغاز : حمد و سپاس متواتر و ثنا و تحیت متکاثر مر خالقی را که ظلمتکدهٔ . . . چنین گوید ، شیرازه بند دفتر پریشانی محمد نصیر بن سلطان . . . خدایا جهان پادشاهی . . . و تقطیعش بهین نمط است. خدایا ، فعولن. جهان پا ، فعولن . . . خدا با ضم مالک و صاحب و فارسیان اطلاق این لفظ بر غیر ذات باری نکنند ، مگر مضاف به چیزی.

(ن. ک. نسخه ها ۵ : ۳۴۵۲ که در آنجا نسبت نگارنده «اصفهانی» آمده ، و تاریخ نگارش نادرست ۱۲۶۲ه یاد شده است ـ مشار ۴ : ۴۹۸۷ «منتخب الشروح» که دو چاپ آن را بدین نام یاد کرده که گویا خلطی شده ـ همانجا ۲ : ۳۲۳۵ «شرح اسکندر نامه» چاپ کالپور ۱۸۷۳م).

□ اتک ، مکهد ، کتابخانه مولانا محمد علی : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر نمونه ، ۳۸۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ اتک ، مکهد ، همان کتابخانه : نستعلیق شکسته آمیز ، عبدالقدوس ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۹۲ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ پیشاور ، دکتر خواجه محمد سلیم ۱۱۱۴ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۸۶ ص ۲۲ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۰۷۱ : نستعلیق پخته ، (۱۱۱۰ه؟) ، آغاز افتاده ، ۴۱۶ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۷۹۳۹ : نستعلیق پخته ، فقیر عبدالله ولد حافظ حامد بن حافظ احمد ، بوهری پرگنه بهره کاکن ، ۲ ج ۱۱۱۴/۲ه. آغاز برابر ، ۵۲۸ ص (گنج ۳ : ۱۵۲۹).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۴۴۷۱/۱۴۲۱ : نوشتهٔ فقیر الله ولد عبدالله ، ۱۷ ذیحجه ۱۱۳۵ه (۷ سپتامبر ۱۷۲۳م) در فهرست بنام «شرح نصیری» و نگارنده محمد نصیر بن سلطان سفیانی آمده (دکتر محمد بشیر حسین ۳ : ۴۵۵).

□ سرگودها ، جهاوریان ، کتابخانه عطا الرحمن صاحب کهوکهر : نستعلیق شکسته ، الله یار ولد دوست محمد نفیسی ، ۱۱۸۹ه. آغاز برابر نمونه ، ۶۲۰ص۱۴ س (محمد نذیر رانجها).

□ پیشاور ، دانشگاه پشاور ۹۸ : نستعلیق ، ملا محمد افضل ولد میان صاحب سها کوچهو ، ۱۴ ع ۱۱۹۷/۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۳۴۶ ص (پرفسور امتیاز حسین).

□ کویته ، مولانا محمد هاشم جان مجددی : سده ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۴۰۰ ص

(پروفیسر محمد اقبال مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۹۲ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، نام پدر نگارنده در دیباچه سلطانی آمده و در کاتون نویسنده او را محمد نصیر سیالی المعروف به بهگری نامیده است ، ٤۱ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۷۵ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۳٤۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۳٤۱۷ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز در دیباچه و انجام افتاده ، در فهرست ناشناخته مانده ، ۱۹۲ ص (گنج ۳ : ۱۵۴۳) .

□ بهاولپور ، کتابخانه غلام محمد گهوتوی ، محمد عبدالحبی چشتی ۱۵۳ : نستعلیق تحریر آمیز ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ولی موش آسیب رسانده ، ۱۷۲ ص (دکتر الله دتا چودری) .

□ سرگودها ، بهلوال ، مولانا قدرت الله : نستعلیق خوش ، علی محمد ولد میان جهان زیب داد ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۰۰ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۲٤۸ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. آغاز چند سطری از دیباجه افتاده ، ۱۸۶ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۷٤۰ : نستعلیق تحریری ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. آغاز برابر ، ص ۲۰۰۰) .

□ اسلام آباد ، همانجا ۲۹٤۶ : نستعلیق شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. آغاز برابر ، نسبت نگارنده در دیباچه «صفهانی» ست .

□ سیالکوت ، بدو ملهی کهنه ، فخر الاطبا : نستعلیق پخته ، مجاهد اسلام بن شرف الدین شهید ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. آغاز برابر ، زرین ، ٤۷۲ ص (نعیم اختر مجددی) .

□ فیصل آباد ، چنیوت بازار ، وکیلان ، کتابخانه چشتی سلیمانی : نستعلیق ، نور عالم قادری ، ۱۲۹۱ه. آغاز برابر ، ۵۱۵ ص (نعیم اختر مجددی) .

□ گجرات ، احمد حسین احمد قلعه داری : نستعلیق شکسته آمیز خوش ، بی تاریخ ، با یاد داشت ۷ رمضان ۱۲۹۱ه. و نیز خرید نسخه به بهای ٤ روپیه در ۱۲٦٤ه. آغاز برابر ، ۵۹۶ ص (پروفسور احمد حسین احمد قلعه داری) .

□ شیخوپوره ، مریدکی ، مولانا محمد اسماعیل نوشاهی اعظمی : نستعلیق پخته ، مقبول احمد رضوی ، در جامع فیض آباد ، ۱۲ صفر ۱۲٤۰ه. آغاز برابر ، ۵۹۲ ص (نصیر نوشاهی) .

□ شیخوپوره ، نوشهره ، کتابخانه هاشمی : نستعلیق ، مومن بن شنگر سهای ، سمت

۱۸۸۲ ب (۱۲۴۲ه؟) . آغاز برابر ، ۵۷۸ ص (خانم رضوانه سحر).

□ لاهور ، دیال سنگھ ترست ۱۷۴ : نستعلیق ، میان خدا بخش ولد میان بشیر محمد : ساکن مستاله ، ۱۲۴۵ه . آغاز برابر ، ۴۲۳ ص (نعیم اختر مجددی) .

□ پیشاور ، نوشهره ، اکوڑه خٹک ، مدرسه حقانیه ۸۶-۳۸۸۱ : نستعلیق ، ۱۲۴۸ه. آغاز برابر نمونه ، ۳۸۶ ص (میر سجاد حسین کاظمی) .

□ هزاره ، تناول ، امب ، فرزندان قاضی عبدالله فضلی شیر کڑه ۶۵ : نستعلیق خوش سه شنبه ۱۳/؟/۱۲۵۱ه . در قصبه شمشه آباد(؟)، آغاز برابر نمونه ، ۲۵۰ ص (محمد اسرائیل کان الله له) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۴۲۴ : نستعلیق ، معین الدین ولد مزین الدین ، و بعضی از دست شاگردان خود ، ۱۲۵۷ه . آغاز افتاده، ۲۶۲ ص.

□ اسلام آباد ، همائجا ۳۲۱۹ : نستعلیق تحریری ، ملا محمد خان ولد دور خان ، ۱۲۶۰ه . در قلعه مسجد مومدین ، ۱۴۱ ص .

□ کراچی ، موزه ملی ۹۱۸-۱۹۵۸ N. M. : نستعلیق ، غلام احمد بن محمد هاشم ، ساکن اولکھ (بخش گوجرانواله) ، ۲ رجب ۱۲۵۸ه . ۳۸۱ ص (نوشاهی : ۵۹۵) .

□ بهاولنگر ، چشتیان ، درگاه معلا ، صاحبزاده محمد اجمل چشتی فاروقی : نستعلیق ایرانی ، ۱۲ ع ۱/۱۲۶۰ه . در ملتان ، آغاز برابر ، ۴۰۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ کراچی ، استاد پیر همام الدین راشدی : نستعلیق شکسته آمیز ، تاج محمد بن میر محمد قریشی شکار پوری ، ۱۲۶۲ه . آغاز افتاده ، ۲۷۲+۲ ص ۱۵ س (پرفسور روش آرا بیگم) .

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۲۵۱۵/PeII_۳ L : شکسته آمیز ، قاضی محمد باقر بن قاضی محمد حسن ، ۱۸ ج ۱/۱۲۶۲ه . آغاز برابر نمونه (عبدالله ۲ : ۱۷۴) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۰۹۵ : نستعلیق تحریری خام ، محب الله برادر سعدالدین آخوند زاده ، ۱۲۷۳ه . تپه مهمند ، آغاز برابر ، ۱۸۴ ص .

□ سلام آباد ، گنج بخش ۴۵۰۱ : نستعلیق شکسته آمیز ، محمد حسن ، ۱۸ ج ۱/ ۱۲۸۰ه . دیباچه را ندارند ، آغاز برابر نمونه ، ۲۶۶ ص .

□ بهکر ، جامعه انوار باهو ، صاحبزاده نور سلطان قادری : نستعلیق زیبا ، شیخ دین الهی بن الهی بخش محمد بن سعد الله، ۱۲۸ (۱۲۸۰)، آغاز برابر ۲۵۲ (نعیم اختر مجددی) .

□ بهکر ، معصوم آباد ، دریا خان ، حکیم سردار بخش: نستعلیق پخته ، ۱۲۸۸ه. آغاز برابر ، با مهرها ، ۲۷۵ ص (نعیم اختر مجددی) .

□ شکار پور ، گڑهی یاسین، مولانا محمد ابراهیم ناظم، یاسینی : نستعلیق ، محمد بچل

ولد ملا عبدالله ، ۲۱ ذیحجه ۱۲۸۹ه . آغاز برابر ، ۳۶۲ ص (خضر نوشاهی) .

□ فیصل آباد ، پیپلز کالونی ، کتابخانه مجاهد اسلام : نستعلیق ، سمیع الله بن ظفر الحق ، ۱۲۹۴ه . آغاز برابر ، ۳۸۳ ص (نعیم اختر مجددی) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۸۴۱ : نستعلیق ، عبدالکل کویته ای ، سدهٔ ۱۳ه . دیباجه را ندارد . متن را به فاصله های هر صفحه رحلی پنج سطر نوشته ، و گزارش در میانه سطر ها آورده است . گزیده ای ست از این شرح گویا کار خود عبدالکل .

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۹۴۰ : نستعلیق خام ، سدهٔ ۱۳ه . آغاز برابر نمونه ، ۴۰۰ ص .

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۷۹۵ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه . آغاز برابر ، کاغذآبی ، رحلی ، ۲۶۲ ص .

□ جهلم ، لله ، کتابخانه مجددیه ، مطلوب الرسول مجددی : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه . آغاز برابر ، ۴۰۵ ص (نعیم اختر مجددی) .

□ کویته ، مولانا محمد هاشم مجددی : از سدهٔ ۱۳ه . آغاز برابر ، انجام افتاده ، ۲۰۰ ص (پرفسور محمد اقبال) .

□ حیدر آباد ، منصوره ، شاه ولی الله کالج : نستعلیق ، فقیر مبارک ولد مولوی محمود ، بندو دیرهٔ نوشهره شکار پور ، آغاز برابر ، ۳۹۴ ص (خضر نوشاهی) .

□ پیشاور ، پشتو اکادمی ۴۰۶ ق : نستعلیق ، بی تاریخ ، آغاز برابر نمونه ، ۲۳۲ ص (استاد محمد رضا همدانی) .

□ سرگودها ، سپرانواله کهوه ، میان داود خان : نستعلیق خوش ، غلام عباس راجڑ هیلان گجرات ، ۱۳۲۵ه . آغاز برابر ، ۴۹۸ ص (محمد نذیر رانجها) .

☆ 69- شرح شرفنامهٔ خسروان

از عبدا کریم . که در مدت بیست روز از رمضان ۱۰۵۱ه (۱۶۴۱م) آن را نگاشته است . در دیباجه از «شرح شرفنامهٔ خسروان» کار شاه محمد دهلوی یاد می کند که آن را می خوانده است (ن. ک. زاد المترسلین، در بخش نامه نگاری (۵:۸:۱۰) که درهمین روزگاران ساخته شده است).

گزارش ۳۴ بیت «اسکندر نامه» است ، که با بیت زیر آغاز می شود : بیا باغبان خرمی ساز کن - گل آمد در باغ را باز کن - تا هنوزم زبان از سخن سیر نیست - چو باز بود ، باک شمشیر نیست .(ن.ک. باغبان ، پس از این) .

آغاز : الحمد لله علی کل حال و فی کل حین والصلاة... اما بعد ، بر طالبان مطلب مطلوب مخفی نماند که چون خاطر فاتر این .

□ کراچی ، موزه ملی ۱/۱۷-۱۹۷۱ .N.M : نستعلیق، پنجاب رای بن جواهر مل عرف صباغ ، ساکن فرید آباد ، پنجاب ، ۱۴ صفر ۱۱۱۲ه (ص ۲۰۲-۲۳۰) (نوشاهی : ۵۹۵) .

☆ 70- شرح اسکندر نامه

از ناشناس . از روزگار شاهجهان (۱۰۳۷-۱۰۶۷ه) .

آغاز : بنام خداوند مشکل گشای - بتاریکی لفظ معنی نمای . . . خدایا جهان پادشاهی . . . الف ندای خدایا به دو معنی است .

□ کراچی ، ظهور اشرف ۲/۱ ACC : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. انجام افتاده ، موریانه زده ، ۲۶۰ ص (سید عارف نوشاهی).

☆ 71- شرح اسکندر نامه

متن همان . شرح از عبدالواسع هانسوی . از روزگار اورنگ زیب (۱۰۶۸-۱۱۱۸ه) . از کار های ادبی او بر می آید که معلم بوده است : قواعد فارسی (گنج ۳ : ۱۱۲۴) ، شرح بوستان سعدی (همین بخش)، شرح نام حق (همین بخش)، شرح یوسف و زلیخا (همین بخش)، نصاب صمد باری (واژه نامه ها).

ن.ک. «شرح» فیض الله (زیر) که ازکار ها نسوی بهره است.

□ پیشاور ، دانشگاه ، کالج اسلامیه ۱۸۳۶ : نستعلیق ریز چاپیا درمیان سطور و حاشیه اسکندر نامه، نوشته حافظ غلام حبیب، ۱۲۵۴ه، ۴۱۶ ص. هر صفحه ۵ سطر متن است و بقیه شرح (محمد اسرائیل کان الله له) .

☆ 72- تقریر التحریر : شرح اسکندر نامه

ابو الخیر معروف به خیر الدین لطف الله متخلص به مهندس ولد احمد (دیباجه) . بایستی همان لطف الله مهندس ، نگارندهٔ «ترجمه خلاصة الحساب» (مشترک ۱ : ۱۹۷) باشد . که «قصیدهٔ برده» را نیز گزارش کرده است .

آغاز : سر بلندی خامهٔ عقده گشای . . . حمد و نیایش شهنشاه جهان آرایی راست که پادشاهان ذی شأن . . . اما بعد ، بندهٔ عاصی . . . ابو الخیر معروف به خیر الدین لطف الله که متخلص به مهندس ولد .

□ جهلم ، الله ، کتابخانهٔ مجددیه ، مطلوب الرسول مجددی : نستعلیق ، حافظ عبدالوهاب قصوری ، ۱۲۷۷ه. جلد ۱ ، آغاز برابر نمونه ، ۲۹۲ ص.

□ جهلم ، الله ، همانجا : نستعلیق ، همان قصوری ، ۱۲۷۷ه. جلد ۲ ، آغاز : خوشا ملک بردع و اقصای وی ، معشی ، ۳۶۹ ص (نعیم اختر مجددی).

☆ 73- شرح اسکندر نامه

متن همان. شرح از فیض الله مشهور و متخلص به جواد ابراهیم ، از مردم شاهجهان آباد.

از پایان سدهٔ ۱۱ یا آغاز ۱۲ هـ. در دیباجه ای که سر آغاز آن به مانند سرآغاز«شرح»میان بن محمد شاه است (ن. ک. پس از این ص۱۵۱)، می‌گوید یکی از شاگردان عبدالواسع هانسوی (ن.ک. پیش از این) ، به نام برهان الدین ، قطعه ای از «شرح» استادش هانسوی (ن.ن. پیش از این) را به من داد که به انجام برسانم ، و من این را ساختم.

آغاز: بنام خداوندی که اوصافش بیرون از شرح و بیان است ، و الطافش افزون از تقریر زبان ، شهنشاهی . . . اقل عباد الله اکبر فیض الله ، المشهور والمتخلص بالجواد ابراهیم.

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۸۶۰ : نستعلیق شکسته آمیز ، شرف الدین ولد میان اسام بخش ، سده ۱۲-۱۳ هـ. (ص ۱۸۰-۲۶۷) (گنج ۳ : ۱۵۲۵).

☆ 74- شرح اسکندر نامه

متن همان. شرح از **محمد یعقوب**. بروزگار اورنگ زیب (۱۰۶۸-۱۱۱۸هـ) ، به سال ۱۱۱۶هـ/۱۷۰۴م (دیباجه). در دیباجه از شرح شیخ محیی الدین (ن. ک. فواید عشیری) یاد می کند. و از عموست «فرهنگ واژه های گلستان» (ن. ک. سعدی پرستان : ۱۰۳).

آغاز: جهان جهان شکر و سپاس پادشاهی را که هزده هزار عالم که عبارت از صور علمیا قدرت اوست به نیروی ابداعی از نهان خانهٔ عدم.

□ **گجرات** ، احمد حسین قلعه داری : نستعلیق خوش ، شنبه ۱۳ رمضان ۱۱۴۰هـ/ ۱۰ جلوس محمد پادشاه ، آغاز برابر نوشته ، ۱۹۰ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

□ **گجرات**، احمدحسین قلعه داری:نستعلیق پخته، شیخ محمد ولد امت (عصمت) الله بن عمر ، ۱۲۳۰هـ. آغاز افتاد: غزل در دریای احسان چون علیشیر . . . ۲۶۸ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

☆ 75- شرح اسکندر نامه

از شیخ **محمد افضل اله آبادی** (م۱۱۲۴هـ/۱۷۱۲م) (نگارندهٔ «حل مثنوی ۳ : ۱۶۴۴» در شرح «مثنوی» معنوی) وی جز میر محمد افضل اله آبادی متخلص به ثابت (م. ۵ یا ۱۱۵۱هـ/ ۷-۱۸۳۸م) می باشد (ذریعه ۹ : ۱۸۱).

آغاز: حمد حق و نعت مصطفی را ـ از دل به زبان رساندم اول ـ بی دعوی ولاف دانش ـ این شرح رقم نمود افضل. خدایا جهان پادشاهی . . . در فرهنگ رشیدی از جمله.

(ن. ک. مرآت العلوم ۳ : ۳۸ «شرح اسکندر نامه» ـ علمای هند : ۱۸۱ **زندگینامه و نام کارهایش** : ۱- شرح گلستان ، ۲- شرح بوستان ، ۳- شرح یوسف و زلیخا ، ۴ - تذکیر دلپذیر ، ۵- شرح فصوص الحکم «شرح الفصوص علی وفق النصوص» ، ۶- فتح الاغلاق ، ۷- ایمان فرعون ، ۸- شرح قصاید خاقانی، ۹- سیر منظوم، ۱۰- شرح مثنوی‌معنوی.ومی افزاید وغیره که از پنجاه جلد

بیش باشد).

□ کراچی ، ناظم آباد ، کتابخانه همدرد ، R. ۱۶۶ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز افتاده : معنی بیت آنکه سلطنت و ریاست مطلق جهان تراست ، انجام نیز افتاده ، ۶۳۸ ص (خضر لوشاهی).

□ خیر پور ، کتابخانه عمومی : نستعلیق شکسته آمیز ، غلام حسن عرف هدایت الله قادری ، ۲۲ ذیقعده ۱۲۴۱ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۵۰ ص (خضر لوشاهی).

☆ 76. شرح اسکندر نامه : کلید گنج نظامی

متن همان. شرح از کشور (؟). نسخهٔ گنج بخش که در دیباچه افتادگی دارد، نام نگارنده را ندارد. و می گوید : بدستور استادش «وحید الدهر ، میر برهان الدین» اوراق پراکنده را (که گویا کار دیگری بوده ـ شاید عبدالواسع هانسوی ن. ک. پیش از این) در ۱۱۳۸ / ۵-۱۷۲۶م گرد آورده این را ساخته است : کلید گنج نظامی طلسم سال گشاد.

آغاز : شرح متن ذات الهی چون صفات نامتناهی و از کماهی نعت صاحب لولاک علیه الصلاة والسلام. آغاز شرح : خدایا جهان پادشاهی . . . لفظ خدا احتمال دارد که در فارسی از جمله اسامی ذات واجب الوجود باشد. چنانکه لفظ الله عربی.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pe II ۴ N ۹۲ . : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه، نام نگارنده « کشور» ؟ آمده، ۷۴ ک (عبدالله ۲: ۱۷۱).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۹۰۴ : نستعلیق پخته ، میان حسن الدین ولد میان صاحب رحیم بخش موضع لولیکی ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز در دیباچه افتاده و نام نگارنده را ندارد ، ۱۱۷ ص.

☆ 77. شرح اسکندر نامه

متن همان. شرح از محمد اکرم بن عبدالرزاق ملتانی قادری. نگارندهٔ «شرح گریما» (ن. ک. همین بخش) و «شرح گلستان» (ن. ک. همین فهرست). (ن. ک. شرح مثنوی معنوی ۳ : ۱۶۴۲). که فرزند او بنام محمد رضا ، پس از مرگ پدر آن را به انجام رسانده است. در پایان نسخهٔ گنج بخش آمده است : من محمد رضا که مولانا محمد اکرم ملتانی پدرم است ، چون در اثنای تصنیف این شرح در گذشت ، برابر سفارشی که کرده بود ، این شرح را به انجام رساندم در دیباجه و این خاتمه تاریخی ندارد ولی در پایان «شرح گلستان» نسخهٔ گنج بخش (ن. ک. گنج ۳ : ۱۲۹۱) تاریخ نگارش را به طور روشن ۱۱۵۵ه/۱۷۴۲م آورده است (ن. ک. مکاشفات رضوی ۳: ۱۶۴۲) درشرح «مثنوی معنوی»، که تاریخ آن جور نمی آید و شاید «شرح گلستان» ازدیگری باشد.

آغاز : سپاس بیقیاس داوری را که داد گیرداوران به فرمان اوست . . . میگوید فقیر اکرم

قادری ولد عبدالرزاق ملتانی که هیچکس ادراک . . .

(ن. ک. نسخه ها ۵ : ۳۴۵۲ «شرح اسکندر نامه» همین کتاب)

□ لاهور ، شاهی مسجد ، علما اکیدیمی : نستعلیق ، قاضی محمد اعظم بن محمد سرفراز ، ٤ رجب ۱۲۳۷ه. آغاز برابر ، ۳۱٤ ص (محمد علی کوثر).

□ بهاول نگر ، چشتیان ، نور جهانیان محمودی : نستعلیق پخته ، ولی محمد بن گل محمد ، ۱۲٤۰ه. در ملتان ، برای خواجه احمد علی ، آغاز برابر ، ۹۷۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ فیصل آباد ، غلام محمد آباد ، مکتبه چشتیه : نستعلیق پخته ، مصطفی علی ، در موضع قلعه سوبها ، ۱۹ رمضان ۱۲۹۳ه. آغاز برابر ، ۷۸۷ ص (نعیم اختر مجددی).

□ هزاره ، هری پور ، دارالعلوم اسلامیه رحمانیه : نستعلیق ، الله بخش طالب علم ولد گل محمد ، شنبه ۱۹ ذیحجه ۱۲۷۳ه. آغاز برابر ، ۲۹۹ ص (پرفسور اختر راهی).

□ پنجاب ، اوکاره ، بصیر پور ، کتابخانه حنفیه فریدیه : نستعلیق پخته ، ثابت علی متوطن فرید پور سهاگ پور ، ۱۲۷۹ه. آغاز برابر ، ۸۹۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ، ۵ : نستعلیق ، غلام محمد ولد میان غلام محیی الدین «کنه تیر شاهان ضلع پندی» ، ۱٤ ع ۱۲۸۲/۲ه. جلد ۲. در کلفون پس از سخنان محمد رضا فرزنه نگارنده ، خاتمه ای ست (گویا از کاتب) که می گوید شرح محمد اکرم که پسرش کامل ساخته بود مختصر بود و من آن را بسط دادم ، ۲۷۰ ص (گنج ۳ : ۱۵۴۲).

□ کراچی ، موزه کراچی ۳۰۶ - ۱۹۷۱ : N. M. نستعلیق ، الله بخش افغان بن محمد امین خان ، ۱٤ شوال ۱۲۸۷ه. آغاز برابر ، در فهرست بنام «شرح شرفنامه» است ، ۵۹۲ ص (نوشاهی : ۵۹٤).

□ اٹک ، مکهه ، مولانا محمد علی : نستعلیق ، حافظ الله جویا مهاروی ، ۲۰ محرم ۱۲۸۹ه. آغاز افتاده : کار آمدش - دلش برد چون در کنار آمدش. نام نگارنده و پسرش در پایان نسخه آمده است ، ٤۸۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ ملتان ، جهانیان ، مکتبة الجمال ، اسد نظامی : نستعلیق خوش ، علی بن جواد ملتانی ، ۱۲۹۹ه. آغاز برابر ، ۳۱۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اٹک ، مکهه ، مولانا محمد علی : نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۶۹۶ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

★ 78- شرح شرفنامه : بهار باران : شرح اسکندر نامه

متن همان. شرح از سراج الدین علی خان آرزو اکبر آبادی بن شیخ حسام الدین ، مشهور

به خان آرزو (گوالیار ۱۱۰۱ - لکهنو ۱۱۶۹ه/ ۱۶۹۰ - ۱۷۵۵م).

گزارش تنها «شرفنامه» ی آن است.

آغاز: نحمد الله حمداً متکاثراً و نصلی علی محمد . . . اما بعد ، این نسخه ای ست شرح ابیات سکندر نامه ملک الکلام استاد . . . نظامی گنجوی که پنج گنجش حواس خمسه . . .

(ن. ک. ذریعه ۹ : ۵ «دیوان آرزو» ـ فرهنگ سخنوران : ۳- مقدمهٔ لغتنامه : ۱۸۲ - مشار ، مؤلفین ٤ : ۹۲ که در آنجا هفت کار چاپ شدهٔ او آمده : ۱- تنبیه الغافلین ، ۲- خیابان ، شرح گلستان سیر لجات ، ۳- چراغ هدایت (واژه نامه) ، ٤- سراج اللغات ، ۵- شرح سکندر نامه، ۶- عطیهٔ سمیری ، ۷- موهبت عظمی ـ مشار ۳ : ۳۲۳۶ «شرح سکندر نامه» که نشانی دو چاپ هند آن را داده).

□ **پیشاور ، دانشگاه پیشاور ۹۱ ؛** نستعلیق خوش، ۸ شعبان ۱۱۷۰ه. آغاز برابر نمونه، ۵۲۸ ص (پرفسور امتیاز حسین).

□ **اسلام آباد ، گنج بخش ۱۴۲۷ :** نستعلیق پخته، محمد حسن، چک گهوکهر سیالکوت، ۱۳ پوره ۱۹۱۲ب (۱۲۷۱ه)، آغاز افتاده ، ۵۵۲ ص (گنج۳ : ۱۵۲۰).

□ **لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳۲۴۷/۲۴۲ :** رجب ۱۲۴۷ه (۱۸۳۱م) در فهرست بنام بهار باران آمده (بشیر حسین ۳ : ۴۳۸).

□ **لاهور ، دانشگاه پنجاب APeII ۲ B ۵۰ (یا ۵۶) :** نستعلیق ، فهیم الدین، ۹ ذیحجه ۱۲۵۳ه. آغاز برابر ، ۱۷۷ ک (عبدالله ۲ : ۱۷۱).

□ **فیصل آباد ، چنیوت بازار ، وکیلان ، کتابخانهٔ چشتی سلیمانی :** نستعلیق پخته ، سبط الحسن ، ۱۲۸۵ه. سرلوح ، آغاز برابر ، ۵۷۸ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **راولپندی ، عزیز آباد ، اکادمی تعلیمات اسلامی :** نستعلیق پخته، ۱۸۸۰م (۱۲۹۷ه) آغاز افتاده ، ۲۸۴ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **کراچی ، موزه ملی ۲۶/۲۶۲-۱۹۵۸ .N. M. ؛** نستعلیق ، سده ۱۳ه. در فهرست بنام «شرح شرفنامه» است ، آغاز برابر ، ۲۵۶ ص (نوشاهی : ۵۹٤).

□ **لاهور ، دانشگاه پنجاب PeII ۳ C ۱۰۲۶ ؛** شکسته آمیز ، بی تاریخ ، ۲۵۷ ک.

□ **لاهور ، همانجا PeII ۳ C ۱۲۰۶ :** نستعلیق ، بی تاریخ ، آغاز : نشان جسته بود از در فش بلند . . . ، ۱۸٤ ک.

□ **لاهور ، همانجا PeII ۳ F ۲۰۰۹ :** نستعلیق ، بی تاریخ ، ۳۶٤ ک (عبدالله ۲ : ۱۷۳).

☆ 79- شرح شرفنامه : شرح اسکندر نامه

متن همان. شرح از ناشناس. بادیباجه ای منظوم در ۷ بیت. در این دیباجه می گوید : برای شرفنامهٔ خسروان - بدیدم بس گونه ، شرح و بیان - گزیدم از آن ها پسندیده را - نویسم کنون بهر نفع شما . . . و سال نگارش را ۱۱۹۷ ه (۱۷۸۳م). آورده و نام کتاب را «شرح شرفنامه» می نامد: چو کردم بی تسمیه فکر تام- خوش افتاد شرح شرفنامه نام.

آغاز : الا ای عزیزان شیرین سخن - دمی گوش دارید بر قول من . . . قوله فی التوحید : خدایا جهان پادشایی تراست الخ. الف که درآخرلفظ خدا واقع شده ، الف‌نداست. و لفظ پادشاهی.به همزه باید خواند نه با ها تا قافیه باهم موافق شود. و پادشاهی منسوب است.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۹۶۹ : نستعلیق شکسته ، سدهٔ ۱۳ه. (ص ۱-۱۶۶) ، موریانه زده (گنج ۳ : ۱۵۲۱).

☆ 80- شرح اسکندر نامه

متن همان. شرح از فقیر محمد بن غلام محمد گلهوی (نگارندهٔ «شرح بوستان» پس از این» و چند شرح از کتاب های درسی). به سال ۱۲۴۵ه/۲۹-۱۸۳۰م. در دیباچه می گوید شرح ها و حاشیه های دیگران را در نظر داشته ، دو شرح محمد اکرم (ن. ک. پیش از این) و شرح شیخ نصیر الدین (ن ک پیش از این) را ستوده ، و می گوید از آن ها بهره برده ام ، و در ضمن کار خود ، از نخستین به «مولانا» و دومین به «شارح» تعبیر می کنم.

آغاز (دیباجه). سپاس بیقیاس مرخدایی را که سقف آسمان برین بیستون افراشته. . فقیرمحمد بن غلام محمد. آغاز (شرح) : خدایا جهان پادشاهی . . . پس جهان پادشاهی به قلب اضافت به معنی سلطنت عالم ، لیکن پادشاهی اینجا ، به همزه باید خواند ، که پادشایی مخفف پادشاه است.

(ن. ک. مشار ۳ : ۳۲۳۶ که نشانی دو چاپ آن را داده ، و نام نگارنده را «محمد گلوی محمد فقیر بن غلام محمد» آورده) .

□ اتک ، مکهد ، کتابخانه مولانا محمد علی : نستعلیق، سده ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۸۳۰ ص.

□ اتک ، مکهد ، همانجا : نستعلیق ، سده ۱۲ه. و نونویس نسخه از محمد حسین قریشی در ۱۲۸۵ه. آغاز افتاده : نشستن اسکندر بر تخت کیان بدار الملک اصطخر. قوله : بگوای سخن کیمیای تو چیست . . . ، ۵۳۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۲۰۰ : نستعلیق شکسته ، سده ۱۲-۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۶۲ ص. (گنج ۳ : ۱۵۲۷).

□ کراچی ، موزه ملی ۵۹-۱۹۷۶ .N. M : نستعلیق ، ۲۴ رمضان ۱۲۴۳ه. کامل

(نوشاهی : ۵۹۴).

□ اوچ ، مخدومی سید شمس الدین گیلانی ۴۴۱ : نستعلیق خوش ، محمد ادریس ، جمعه ۲۶ صفر ۱۲۶۴ه. آغاز برابر نمونه ، نسبت نگارنده در کلفون کهلوی ست ، ۹۲۶ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۷۲۰ : نستعلیق پخته، یونس گوهر بن شیر شاه ، ۱۵ رمضان ۱۲۷۰ه. دیباچه را ندارند ، آغاز متن برابر نمونه ، ۲۸۵ ص.

□ جهلم ، لله ، کتابخانه مجددیه ، مطلوب الرسول مجددی : نستعلیق ، شهاب الدین ، ح ۱۲۷۹/۱ه. آغاز برابر نمونه ، شرح نیمه یکم است ، ۶۵۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ شیخوپوره ، خانقاه دوگران ، رضویه ، ابوالفیض عبدالکریم ابدالوی : نستعلیق ، ۱۲۸۲ه. آغاز برابر نمونه ، جلد ۱ ، ۳۹۵ ص.

□ شیخوپوره ، همانجا : همان نستعلیق ، ۱۲۸۲ه. جلد ۲. آغاز : بگوای سخن کیمیای تو چیست . . . چون سخن پخته و موزون و شعر پخته که بدان غرایب را . . . ، ۳۱۱ ص (نعیم اختر مجددی).

□ حیدر آباد ، منصوره ، شاه ولی الله کالج : نستعلیق ، مبارک بن مولوی محمد ، ۲۰ ج ۱۲۸۵/۱ه. آغاز برابر نمونه ، جلد ۱ ، ۴۹۸ ص.

□ حیدر آباد ، همانجا : نستعلیق ، جمعه ۲۴ ذیقعده ۱۲۸۴ه. مبارک بن میان محمد ، مکتبه جنده دیره نوشهره شکارپور ، جلد ۲ ، ۴۰۰ ص (خضر نوشاهی).

□ کویته ، حاجی محمد یوسف : نستعلیق ، محمد شریف ، ساکن قصبه لارکانه ، برای قرة العیون عزیز الله ، ۲۳ محرم ۱۲۸۸ه. آغاز برابر نمونه ، ۴۹۵ ص (دکتر انعام الحق کوثر).

□ بهکر ، بهل ، مدرسه علوم شرعیه ، جامعه غوثیهٔ مهریه : نستعلیق شکسته آمیز ، خدایار موضع بسی (سبی)، ۱۲۸۹ه. برای حافظ محمد نور بخش، ۳۵۳ ص (نعیم اخترمجددی).

□ بهاولنگر، چشتیان کهنه ، مولوی الله دین نظامی : نستعلیق خوش، سید محمد عمر بن محمد صدیق ، در پاکپتین بحضور بابا فرید الدین گنج شکر ، ۱۹ صفر ۱۲۹۹ه. ۴۳۳ ص (نعیم اختر مجددی).

□ جهنگ ، چنیوت ، محمد اکرم : نستعلیق ، منور سلطان ، ۱۳۰۰ه. آغاز برابر ، ۲۶۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۳۷۱ : نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۳۰ ص.

□ اسلام آباد ، همالجا ۶۵۲۲ : نستعلیق طلبگی ، مولوی محمد ابراهیم ، ساکن آهدی، سدهٔ ۱۳ه. (ص ۱-۵۲) ، دیباچه را ندارد.

□ سرگودها ، بهیره ، مدرسه عزیزیه بگویه ، ابرار احمد بگوی : نستعلیق و تحریر ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز افتاده : لهذا مصنف که تو او را روشن بصر کرده. قوله. آسمان را بر افراختی آه . . . ، ۳۲۵ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اتک ، مکهد ، کتابخانه ، مولانا محمد علی : نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه، ۴۱۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ بهاولنکر، چشتیان کهنه ، مولوی الله دین نظامی : نستعلیق پخته، (احمد بن شیخ علی)، در قصبه بهولا ، محرم ۱۳۰۲ه ، دفتر دوم است. آغاز : بگوای سخن گیمیای تو چیست ، (ص ۳۷۴-۷۳۴) (نعیم اختر مجددی).

☆ 81- شرح اسکندر نامه

متن همان. شرح از علیشیر از فرزندان ابو القاسم کرمانی ، و ارادتمند مولوی شیخ محمد دهلوی. دکتر بشیر حسین می‌افزاید: شاید علیشیر قانع تتوی (م ۱۲۰۳ه/۱۷۸۸م) باشد. (ن. ک. پیشگفتار چاپ «مقالات الشعراء» از شاد روان پیر حسام الدین راشدی ، که در آنجا ۴۳-۴۰ کار ادبی او را بررسی کرده ، و این درمیان آن ها نیست).

ولی گمان می رود که لغزشی شده باشد و این همان «فواید علیشیری» (ن. ک. پیش از این) باشد.

□ لاهور ، دانشگاه، شیرانی ۶۱۳۹ : نوشته صفر ۱۲۴۸ه./ژوئن ۱۸۲۳م. (بشیر حسین ۳ : ۴۴۵).

☆ 82- فواید مظفری : شرح اسکندر نامه

متن همان ، شرح از پیر علی رسول پوری ، به سال ۱۲۰۴ه/۸۹-۱۷۹۰م نگاشته است. (همان. نسخه ها ۵ : ۳۵۰۶).

آغاز : حمدله . . . اما بعد ، میگوید راقم الحروف الراجی الی رحمة الله الرؤف، که اگرچه این بی بضاعت را سروسامان شرح نویسی.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب PeII ۳ B ۱۲۹۳ : نستعلیق و شکسته ، بی تاریخ ، آغاز برابر نمونه ، ۱۷۰ ک (عبدالله ۲ : ۱۷۳).

☆ 83- خرد پناه : خود نگاه : خود آگاه : شرح اسکندر نامه

متن همان . شرح از محمد سلطان بن اله داد ، متوطن خوشاب (پنجاب ، پاکستان) . از کارهای باز ماندهٔ او ، به ویژه از دیباچهٔ «شرح یوسف و زلیخاء ی جامی او (ن . ک . پس از این) بر می آید که وی آموزگار زبان و ادبیات فارسی بوده است . و از کارهای دیگرش در این فهرست : شرح بوستان سعدی ، شرح گلستان سعدی .

بروزگار تیمور شاه بن احمد شاه درانی ، به سال ۱۲۰۴ه/۸۹-۱۷۹۰م ، به خواهش دو تن . سه نام نخست بالا در دیباجه ها دیده شده است .

آغاز : حمد بیشمار سزاوار (نثار) بارگاهی را که به الویهٔ عالیهٔ ذی القرنین شریعت احمدی.
آغاز شرح : خدایا جهان پادشاهی تراست . الف خدایا در آخر ندائیه است . و لفظ خدا که تصغیرش خدیو گفته اند علم باریتعالی ست . در لغت فارسی خاصه .

□ سیالکوت ، رنکپوره ، کتابخانه حسن علی : نستعلیق ، حسین بخش ، در بلده پسرور ، ۱۲۶۶ه . آغاز برابر ، ۲۶۲ ص (لعیم اختر مجددی) .

□ هزاره ، بفه ، ندیر احمدو علی احمد صاحبان : نستعلیق، محمود ، ۲۴ رجب ۱۲۷۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۷۲ ص (محمد اسرائیل کان الله له) .

□ پیشاور ، داک خانه پاسنی ، سید فقیر گل ۲۲۵۹ : نستعلیق شکسته آمیز ، با مهر محمد افضل ، ۱۲۷۲ه . آغاز برابر نمونه ، ۳۷۶ ص (میر سجاد حسین) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۳۷۰ : شکسته آمیز ، آغاز سدهٔ ۱۳ه . آغاز برابر نمونه ، نام کتاب در دیباجه «خرد پناه» است ، ۱۰۴ ص (گنج ۳ : ۱۵۲۱) .

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۲۴۸ : نستعلیق تحریری ، سدهٔ ۱۳ه . آغاز برابر ، در کلفون بنام «کتاب خود آگاه» است ، ۲۳۸ ص .

□ راولپندی ، واه کینت ، افغانان، کتابخانه فاضلیه ۸۹۱ : نستعلیق خوش ،سدهٔ ۱۴ه. آغاز برابر نمونه ، ۴۰۴ ص (پرفسور اختر راهی) .

□ پیشاور ، دانشگاه کالج اسلامیه ۱۸۴۴ : نستعلیق خوش ، تاریخ یاد نشده ، آغاز برابر نمونه، و در پایان آمده : تمام شد نسخه خود نگاه، ۲۵۳ ص (محمد اسرائیل کان الله له) .

□ پیشاور ، جهنگی ، مذهبی کتابخانه ، مولوی وردک ۸۵۶ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر نمونه . در پایان کاتب آنرا خرد نگاه نامیده است ، ۱۸۲ ص ۲۱ س (میر سجاد حسین کاظمی) .

□ اتک ، سکهد ، کتابخانه مولانا محمد علی : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه . آغاز برابر نمونه انجام افتاده ، ۸۸ ص (پرفسور ملک محمد اقبال) .

☆ 84ـ شرح اسکندر نامه

متن همان . شرح از موسی بن یسالت بن اسماعیل اورکزئی ، از قوم عبدالعزیز خیلی ، به سال ۱۲۱۲ه/۷-۱۷۹۸م .

آغاز : جهان جهان ستایش و فزون فزون نیایش ، مر خدایرا سزدکه پردگیان سرادق علم ازلی . . . اما بعدا هذا ، این بنده . . . حلقه کوب عتبه چهار یار فاخر . . . موسی بن یسالت بن

اسماعیل اورکزئی از قوم عبدالعزیز خیل .

□ پیشاور ، دکتر خواجه محمد سلیم استاد دانشگاه پیشاور ۴۵۷ ؟ : نستعلیق خوش ، خود شرح کننده ، دو شنبه ۱ صفر ۱۲۱۲ه . آغاز برابر نمونه ، نام شرح کننده در دیباچه و کلفون آمده ، ۶۷۶ ص ۱۶-۱۸ س (میر سجاد حسین کاظمی) .

☆ 85- شرح اسکندر نامه : منتخب الشروح: شرح علمای کلکته

متن همان ، گزارش از بدر علی عظیم آبادی ، و میر حسین علی جونپوری ، زنده در ۱۸۱۲م/۱۲۲۷ه .

در خاتمهٔ چاپ نولکشور ۱۹۰۳م که از روی چاپ ۱۸۱۲م کلکته انجام گرفته ، آمده است : بسیاری از فضلای متقدم و متاخر ، مانند: خان آرزو ، بدر الدین و فقیر الله لاهوری، مولوی میر علی لکهنوی و بسیاری دیگر شرح هایی نگاشته اند ، که خالی از اطناب نبود ، تا اینکه عظیم آبادی و جونپوری پیشگفته شرحی از آن ها بنام «منتخب الشروح» مشهور به «شرح علمای کلکته» ساخته اند .

آغاز چاپ ۱۹۰۳ نولکشور: حمد له . صلاة . خدایا جهان پادشاهی . . . تراست . لفظ خدای بالضم که نام متبرک ذات باریتعالی ست ، مرکب است از کلمه (خود ای) یعنی شخصی که خود آمده پس از آن به شیوع استعمال واوش حذف .

(ن . ک . مشار ۴: ۴۹۸۷ «منتخب الشروح» که دو چاپ را بدین نام اشان داده ، و غلطی کرده است) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۶۷۱ : نستعلیق خوش ، محمد خواجه علی ، به مقام امتیاز کده عرف اودی صوبه بیجا پور ، ۱۶ صفر ۱۲۷۰ه . از روی چاپ کلکته ، آغاز برابر چاپ ، وعلی قطور .

☆ 86- شرح اسکندر نامه

متن همان. شرح از محمد غیاث الدین بن جلال الدین بن شرف‌الدین صدیقی،به‌سال ۱۲۳۰ه/ ۱۸۱۵م .

(ن . ک . «تقویم ۱: ۲۵۶» که تشابهی در نام و نزدیکی در روزگار هست) .

آغاز : حمد وافر و ثنای متکاثر مختص بجناب ملک علامی که سکندر شأنان دارا مراتب ، او را پیشکارانند در جهان ، و فلاطون فطنتان ارسطو . . .

□ کراچی ، ناظم آباد ، کتابخانه همدرد ، R. ۲۵۹ : نستعلیق خوش ، ۱۲۵۳ه . آغاز برابر نمونه ، ۵۴ ص (خضر نوشاهی) .

☆ 87ـ شرح اسکندر نامه

متن همان . شرح از «خاکپای علما و طلاب محمد خطاب ، ساکن موضع کاتره ، خلیل» برای شیر دل خان که در شوه می زیسته است (دیباجه) . در پایان نسخهٔ ۲۱۱۲ گنج بخش وعده داده است که «زلیخا» (یوسف و زلیخای جامی) را نیز چنین شرحی بسازد : برای دل شیر دل خان کتاب. رقم کرده نکات، محمد خطاب ـ اگر فرصتم باشد، بعد از این ـ برایش «زلیخا» بسازم چنین .

نخست دیباجهٔ شرح کننده است ، سپس در هرصفحهٔ رحلی ۶-۷ سطر متن کتاب که به خامهٔ درشت‌تر نوشته شده است ، سپس شرح واژه ها و عبارت ها به چلیپا در میانهٔ سطرها و حاشیه آورده شده است .

آغاز : بر ضمیر و خاطر خطیر خورشید نظیر فصحای زمانه . و بلغای فرزانه مخفی مباد ، که چون شوق . آغاز متن : خدایا جهان . . . به معنی اول آنکه ای خدای جهان ، به معنی عظیم است ، یعنی ای خدای عظیم و کلان پادشاهی.

□ الک : سلطانپور ، حمیدیه سید عبدالرحمان شاه : نستعلیق خوش ، عبدالهادی قادری، ۱۸۴۷ (۱۲۶۳ه)، دیباچه را ندارد، آغاز برابر، نام شرح کننده در پایان آمده ، ۲۸۰ ص (تعلیم اخیر مجدده‌ی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۲۳ : متن نستعلیق درشت ، هر صفحه ۶ سطر ، و درمیانه شرح به چلیپا آورده شده است ، ۵۲۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۲۱۱۲ : متن نستعلیق پخته و درشت ، هر صفحه ۷ بیت ، درمیانه شرح به چلیپا ، ۱۳۰۳ه . ، ۲۳۲ ص (گنج ۳ : ۱۵۲۶).

☆ 88ـ باغبان : شرح اسکندر نامه

متن بهاریه ای ست که می گوید در پایان دیباجهٔ «اسکندر نامه» آمده است . که با این بیت آغاز می شود : بیا باغبان خرمی ساز کن ـ گل آمد ، در باغ را باز کن . شرح از فیروز الدین صاحبزاده خلف حافظ الدین ، ساکن رضا خیل بالا ، ضلع پیشاور . از نیمهٔ سدهٔ چهاردهم ه . در ص . ع . آمده که وی «مدرس درس فارسی» بوده است . برای فرزندش محمد عبدالحق جان و طلبای وطن نگاشته است.

تا اینجا به پنج کار دیگر او برخورده ام : ارکان الخطوط (خط)، تحفة الطلبا (نامه نگاری) ، مجمع النوادر (نامه نگاری) ، شرح محمود نامه (همین بخش) ، جشن نوشابه : شرح اسکندر نامه (ص از این) (ن . ک . شرح شرفنامه ، نگاشته ۱۰۵۱/۱۶۴۱م).

آغاز : لال ثنا و جواهر ستایش بی انتها ، صانع ارض و سما . . . بعد ، این شکسته

رقم ، عاصی ، فیروز الدین . . . قوله . بیا باغبان . . . بدانکه در ایراد این داستان بعضی فرموده اند ، که خواجه رح بعد اتمام قبل از نظر ثانی درج ساخته از ملحقاتست، و بعضی فرموده اند به وقت نظم کتاب .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۱۷۷ : نستعلیق خود نگارنده ، ۱۵ شوال ۱۳۳۲ه. (ص ۱۲-۳۶) ، همراه «جشن نوشابه» از همو ، آغاز برابر (گنج ۳ : ۱۵۲۲).

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۴۳۵ : نستعلیق ، ۱۳۳۷ه. (ص ۱-۴۴) ، سپس «جشن نوشابه»، آغاز برابر.

☆ **89. جشن نوشابه :** شرح اسکندر نامه

متن بخشی از «اسکندر نامه» است ، که با این بیت آغاز می شود : به جشن فریدون و نو روز جم - که شادی سترد از جهان نام غم . شرح از **فیروز الدین صاحبزاده** ، که پیش از این از وی یاد شد . (ن . ک . باغبان) . برای عبدالحق جان.

آغاز: لالی ثنای آبدار و جواهر زواهر ستایش پایدار مر خالق . . . قوله بجشن فریدون . . . جشن به معنی مجلس شادی و به معنی خوشی و کامرانی و از **جهان.**

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۱۷۷ : نستعلیق خود نگارنده ، ۱۴ رمضان ۱۳۳۲ه. (ص ۴۰-۶۹) همراه «باغبان» از همو (گنج ۲ : ۱۵۲۳).

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۴۳۵ : نستعلیق (۱۳۳۷ه) (ص ۴۴-۹۴) ، آغاز برابر ، بدلبال «باغبان» از همو.

☆ **90. شرح اسکندر نامه**

متن همان. گزارش از **محمد اشرف** . نسخه گزارش تنها «شرفنامه» است. بی دیباچه. و باسربندهای «قوله».

□ کراچی ، موزه ملی ۱۸۸ یا ۱۸۷ - N. M. ۱۹۶۸ : نستعلیق ، معین الدین ، ۵ ع ۱۲۷۴/۲ه. آغاز : خدایا جهان . . . یعنی ای خدای تعالی پادشاهی جهان تراست ، و از ما بندگی آید ، خدایی تراست ، ۵۵ ص (نوشاهی : ۵۹۳).

☆ **91. شرح اسکندر نامه**

متن همان. شرح از **مولوی بدر الدین.**

□ اسلام آباد، نشنل آرشیو ۱۰۹ : شکسته، عبدالرحمان ، ۲۴ ذیحجه ۱۲۷۳ه. بدون دیباچه (مسعود احمد خان : ۵۲).

☆ **92. شرح اسکندر نامه**

متن همان. گزارش از «جبرائیل فقیر قریشی سندهی» (دیباچه).

آغاز : ستایش بیقیاس و سپاس بیشمار مر خالقی را که آفرید گار جهان و پدیدار کون و مکان است. و درود نامحدود بر روضهٔ مطهر سلطان شاه سریر رقاب.

□ حیدر آباد ، سنده پراونشل داود پوتا لائبریری : نستعلیق خوش ، ۱۲۵۲ه ، آغاز برابر ، ۱۸۰ (نعیم اختر مجددی).

☆ 93- شرح اسکندر نامه

متن همان. شرح از شاه خاکی.

(ن. ک. مفتاح القوانین ، در دستور زبان فارسی که تشابهی در نام هست).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۴۰۹۷/۱۰۴۵ : نوشتهٔ نظام الدین ولد محمد مراد ، ۲۶ شوال ۱۲۰۴ه (ژوئیه ۱۷۹۰م) (بشیر حسین ۳ : ۴۴۶).

☆ 94- شرح اسکندر نامه

متن همان. شرح از خیر الله بن محمد خوشحال ، پس از پرداختن از «شرح دیوان بدر چاچ» به خواهش یاران و ارشاد مرشد حقیقی مولوی عبدالخالق ، و ابتدای یدی ایشان ، نگاشته است (دیباچه). در آن از «فرهنگ جهانگیری» نگاشتهٔ ۱۰۱۰ه/۱۶۰۸م و «کشف اللغات» نگاشته پیرامون ۹۵۰ه/۱۹۴۳م بهره برده است.

آغاز : حمد دارایی که سکندر شوکتان کشور سخن دانی را که در مرز بوم خطبه . . . خدایا جهان پادشاهی . . و آن الف لذا دو گونه است. قسمی که منادی مذکور بود ، چنانچه مولانای هاتفی گفته : شهی شهریا را . . .

(ن. ک. نفیسی ۱ : ۲۰۳ بدر چاچی، که می‌گوید اشعار وی دشواری ها دارد ، و حواشی و شروح متعدد بر آن نوشته اند ، از آن میان شرح محمد عثمان قیس بنام «نسخه عثمان خان» که در ۱۲۶۴ه. به انجام رسانده است).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۳۲۷ : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ه. آغاز در دیباچه افتاده : . . . و مطابق ارشاد مرشد حقیقی و اهتدای هادی تحقیقی مولوی عبدالخالق سلمه الله ، ۱۸۰ ص.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۷۱۷ : نستعلیق پخته ، حافظ محمد احسن ولد حافظ نور محمد ، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۷۵ ص (گنج ۳ : ۱۵۲۳).

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۰۵۶ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر ، ۱۴۸ ص ۱۹ س.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۳۱۵ : نستعلیق تحریری ، محب الله برگنه بنو ، تپه خیل ، سدهٔ ۱۳ه. (ص ۵۵۰۴۴) ، آغاز برابر نمونه ، عنوان و نشان شنگرف ، ۱۶ ص.

☆ 95- شرح اسکندر نامه : شرح شرفنامه

متن همان. گزارش از محمد سیف الله احمد آبادی.

آغاز دیباجه : ای نام تو سرمایهٔ آسایش جان - وی یاد تو پیرایهٔ آرام روان . . . الحمد لله علی نواله . . . بعد از حمد و صلاة می گوید . . . که چون مثنوی سکندر نامه از منظومات جامع فضایل . . . (متن) : خدایا جهان . . . ای پادشاه جهان ، در فارسی تقدیم مضاف الیه بر مضاف و تقدیم صفت بر موصوف جایز است.

□ کراچی ، موزه ملی ۱۹۶۸-۶۰۰ N. M. : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. بامهر کنده ۱۲۴۰ه. آغاز برابر ، ۴۵۰ ص (نوشاهی : ۵۹۴).

☆ 96- شرح اسکندر نامه : شرح علوی

متن همان. شرح از علی محمد بن فتح محمد جراح سانکرلی. که در دیباجه می گوید : چون در این دیار شرح های اسکندر نامه گنجوی نایاب بود ، از من خواستند که شرحی بنگارم ، و من این را ساخته و «شرح علوی» نامیدم.

آغاز : حمد له. صلات. اما بعد ، می گوید علی محمد بن فتح محمد جراح سانکرلی (ثی؟).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۱۴ : نستعلیق شکسته آمیز ، محمد حسن ولد گل حسن ولد حافظ محمد زمان، در تتلی، ۱۲۹۹ه ، ۱۰۹ ص (گنج ۳ : ۱۵۲۴).

☆ 97- شرح اسکندر نامه

متن همان. شرح ز غلام علی عبدالرحمان ، نبیرهٔ شمس العارفین مخدومی شیخ جمال کولوی . وقت اشتغال تلامذه به این نسخه ، دید بعضی از نکات در شروح این کتاب نیامده. ناچار به گرد آوری کتاب های لغت پرداخت ، و این شرح را نگاشت. و از عبارت های مغلق دوری جست ، تا مبتدیان را بکار آید. و به شرح های دیگران نیز نظر داشت (دیباجه). در شرح نخستین بیت از شیخ عبدالحق دهلوی (م۹۵۸ه/۱۵۵۱م) یاد کرده است.

آغاز (دیباجه) : بعد سپاس بیقیاس و صلوات متوالیات ، میگوید . . . غلام علی . . . آغاز (شرح) : خدایا جهان پادشاهی . . . شیخ عبدالحق دهلوی در «تکمیل الایمان» لفظ خدا به معنی خود آینده مرقوم نموده. چون حق سبحانه بذات خود موجود است.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۳۱۰ : نستعلیق ، تحریر آمیز، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. با یاد داشت مورخ ۱۲۵۸ه فصلی ، ۱۰۴ ص (گنج ۳ : ۱۵۲۴).

☆ 98- شرح اسکندر نامه

متن همان. شرح از شیخ محمد مهندس در دهلی. (ن. ک. شرح شرفنامه خسروان، نگاشتهٔ

۱۰۵۱/۱۶۴۱م که در آنجا از «شرح اسکندر نامه» کار محمد دهلوی یاد شده است.

نسخهٔ گنج بخش دیباجه را ندارد. در پایان آن آمده است. این بود آنچه از «مخدومی و شیخ محمد دهلوی (نسبت مهندس ندارد) سلمه الله تعالی الی یوم القیامه استماع افتاده بود و بعضی مرقوم کردهٔ ایشان بود ، و بعضی از مفهوم مقالات ایشان بود ، و هرچه اساتید متقدم فرموده اند».

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۲۵۷ : نستعلیق ، سده ۱۱-۱۲ه. آغاز افتاده : تویی برترین دانش آموز ناک . . . بر دانشوران عرصه خاک مبرهن خواهد بود که برترین دانش عبارت از ایمان او . . . ، ۱۶۱ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور، دانشگاه‌پنجاب PiVi۳F ۱۶۹۲ : نستعلیق، محمد بیک ۷ع ۱۲۲۴/۲ه. درس.ع. آمده : شرح اسکندر نامه از تصنیف شیخ محمد مهندس در دهلی، ۱۲۴ ک (عبدالله ۲ : ۱۷۰).

☆ 99ـ شرح اسکندر نامه

متن همان. شرح از «مخدوم» که بیش از این از وی آگاهی نیست.

□ لاهور ، محمد شفیع ۴۰۰/۳۹۷ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. آغاز افتاده : در فارسی زمین نارانده و نازاینده و به معنی ولایت و شهر و آبادای نیز آید . . . ، ۹۵ ک موریانه زده (بشیر حسین : ۳۵۰).

☆ 100ـ شرح اسکندر نامه

متن همان. شرح از میان بن محمد شاه بن محمد فتح چشتی ، یا فتح بن محمد شاه بن محمد چشتی. (ن. ک. به سر آغاز). در پایان نویسنده نام او را میان بن محمد شاه یاد کرده است ، نگارنده در دیباجه می گوید اگرچه دیگران در شرح اسکندر نامه کوشش کرده اند ، ولی بیشتر تکلفاتی بکار برده اند ، و من خواستم با عبارت های تهی از تکلف بنگارم.

آغاز : بنام خداوندی که اوصافش بیرون از شرح و بیان است ، و الطافش افزون از تقریر زبان ، شهنشاهی . . . چنین گوید خاکسار . . . بن محمد شاه بن محمد فتح چشتیه.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۸۶۰ : نستعلیق شکسته آمیز ، شرف دین ولد امام بخش ، سده ۲ -۱۳ه. (ص ۱-۲۵۸) نام نگارنده در دیباجه برابر سر آغاز و در کلفون میان بن محمد شاه آمده (گنج ۳ : ۱۵۲۸).

□ سرگودها ، ساهیوال ، مکتبه سلیمانیه : نستعلیق خوش ، امیر حیدر بن ابو الحسن لصیر آبادی اوکاره ، سدهٔ ۱۳ه. ۲۰۲ ص. نام نگارنده در دیباجه میان بن . . . آمده (محمد نذیر رانجها).

☆ 101ـ شرح اسکندر نامه

از فقیر نور محمد. که روزگارش بدست نیامد. و بایستی همان گزار شگر «بوستان» و «گلستان» باشد. (ن. ک. همین فهرست).

در دو «مقاله» : ۱- واژه نامهٔ اسکندر نامه ، به ترتیب آغاز واژه ها ، هر حرف در یک باب، ۲- گزارش مغلقات صد بیت انتخاب شدهٔ او از آن منظومه. در دیباجه‌ای این مقالت می‌گوید: از جملهٔ آن صد بیت ، بیست بیت آن اشاره به قصه ها دارد (مانند : خورد پشه مغز نمرود را یا به مرغان کشی فیل اصحاب فیل). بیست بیت شرح از بیتهای دشوار است، و شصت بیت را از لحاظ واژه های دشوارش گزارش کنم. هر یک از این سه گروه را در یک «فصل» گزارش می‌کنم. رویهم سه فصل.

آغاز : سپاس بیقیاس مر حضرت قادری را که طغرای غرای و لقد کرمنا. . . آغاز مقالهٔ دوم. بعد از اشراح و اذکار سپاس و ستایش مر حضرت پرودگار و پس از ادای تحنیت و درود بی منتها. آغاز متن. خدایا جهان . . . الف خدایا. الف ندایه است. یعنی ای خداوند جهان جهان پادشاهی مر ترا ثابت است.

□ اسلام آباد، گنج بخش ۸۳۹۸ : نستعلیق تحریری، سده ۱۳ه. آغاز در حرف «پ» از مقالت یکم افتاده (ص ۱-۲۰۰).

□ راولپندی ، گولره شریف ، درگاه شاد روان پیر مهر علی شاه : نستعلیق محمد روشن دین ، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۶ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ لاهور ، دانشگاه ، آذر ۵۳۲۳ : نستعلیق شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۳ه ، دیباچه ندارد ، آغاز برابر متن ، نام گزارش کننده در ص ۰ع. و کاهون آمده، ۱۷۴ ص. (سید خضر نوشاهی).

☆ 102- شرح اسکندرنامه

متن همان. شرح از محمد واثق

□ کراچی ، ناظم آباد ، کتابخانه همدرد ، R. ٤٤/٤٥ : نستعلیق ، محمد واثق ولد محمد دایم بن محمد هاشم، که نگارنده نیز دانسته شده است؟، سده ۱۲ه. آغاز افتاده : ای لب او در تکلم جان افزای . . . ، ۶۲ ص (خضر نوشاهی).

□ کراچی ، ناظم آباد ، همان کتابخانه R. ٤٤/٤٥ : نستعلیق خوش ، که برای نگارنده یعنی محمد واثق نوشته شده است ، سده ۱۲ه. آغاز : خدایا جهان پادشاهی تراست . . . یعنی ای خدایتعالی پادشاهی جهان تراست ، از ما بندگی آید خدایی تراست ، و اگر شاهی خوانند معنی چنین باشد . . . ، ۱۰۰ ص (خضر نوشاهی).

☆ 103- شرح اسکندرنامه

متن همان. شرح از ناشناس.

آغاز : سپاس بیقیاس و ستایش بی شمار ، مر خالق را که آفریدگار جهان و پدید آرندهٔ کون و مکان است.

□ **اسلام آباد**، گنج ۸۹۲٤ : نستعلیق پخته، ۱۷ع/۱۱۸۸ه در موضع رحیم آباد، تپهٔ خالصه، آغاز برابر نمونه، آغاز پس از خطبه افتاده، همراه «شرح اسکندر نامه» ی ناشناختهٔ دیگر، رویهم ۳۹٤ ص.

□ **لاهور**، اردو بازار، کتابخانهٔ رشیدیه، قاری عبدالرشید قاسمی : نستعلیق، شیخ هارون متقی ساکن تته، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر نمونه، ۷۹ گ (سید عارف نوشاهی).

☆ **104ـ باغبان** : شرح اسکندر نامه

ناشناخته. بایستی جز کار فیروز الدین باشد. نسخه ها نیز نباید یکی باشند.

□ **اسلام آباد**، گنج ۸٦۳٤: نستعلیق پخته، سده ۱۳ه. آغاز : بیا باغبان . . . باز کن. حضرت نظامی گنجوی ع چند ابیات در این داستان به تمثیل و اشارت و به رمز و ایما . . . (ص ۱۱۱-۱۸۸)، انجام افتاده.

□ **پیشاور**، سید امیر شاه قادری : نستعلیق ریز، سده ۱۳ه. آغاز : این داستان فیض عنوان مسمی به باغبان. بیا باغبان بازکن«ش» بعضی از شارحین این داستان فیض نشان را برظاهر معنی داده که مصنف (رح) برای تفریح طبع بعد از اتمام کتاب . . . ، ٦۰ ص (استاد محمد رضا همدانی).

☆ **105ـ باغبان**

متن همان. گزارش به زبان پشتو.

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۱۰۱۳۸ : نستعلیق، سده ۱۳ه. آغاز: **لحمده و نصلی** علی نبی الکریم. بیا باغبان . . . باز کن. راشه ای باغوانه خشحالی که لاله سازه، ۲۲ ص؟.

☆ **106ـ جشن فریدون** : جشن نوشابه

متن «داستان جشن نوشابه» است. در بخش یکم «اسکندر نامه» که با این بیت آغاز می شود : به جشن فریدون و نوروزجم ـ که شادی سترد از جهان نام غم (و از همینگونه است «جشن نوشابه:۱۸٤»).

گویا از نویسندهٔ نسخه ملا جمعه گل

آغاز : به جشن فریدون . . . غم، این بطریقه جشن فریدون که.

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۵۹۰۱ : نستعلیق پخته، ملا جمعه گل، ۱۳۲۷ه (ص ۲۲-۵۲) (گنج ۳ :۱۵۲۹).

☆ **107ـ جشن نوشابه**

متن همان داستان پیشگفته (بالا) شرح از ناشناس. نسخه ها یکی نیستند.

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۹۲٤۲ : نستعلیق، سده ۱۲-۱۳ه. آغاز: داستان جشن

نوشابه. به جشن فریدون . . . نام غم. این داستان تفصیل بیت آخر است ، که گفته : زبیجاده. گون بادهٔ دلفروز. به جشن بمعنی برای ، ای برای ساز کردن جشن فریدون و برای نوروز جمشید.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۷۰۲ : نستعلیق ، ابراهیم مندوری ، ۲۱ ذیحجه (۱۲۶۰ھ) در کلفون بنام «شرح جشن و باغیان» است ، آغاز : به جشن فریدون و نوروز جم . . . پیش باید دانست که ابتدای جشن از فریدون است . و ابتدائی نو روز که آفتاب در نقطه حمل آید. آفروز ایشان را جشن است (ص ۷۸-۱۲۹).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۶۳٤ : نستعلیق پخته ، سده ۱۳ھ. (ص ۸۹-۱۱۰). آغاز : بجشن فریدون . . . سرافکنده پیش. باید دانست که ابتدای جشن از فریدون است. و ابتدای نوروز که آفتاب در نقطه حمل آیدآن روز . . . ، سپس.

☆ 108- شرح اسکندرنامه

متن همان. شرح از ناشناس.

آغاز : حمد بیحد مر ملیک ملک را که سلیمان و سکندر (ع) دربان سلطنت و شکوه از یک بیک او . . .

□ گجرات ، احمد حسین احمد قلعه داری : نستعلیق شکسته آمیز پخته ، تاریخ یاد نشده ، آغاز برابر نمونه ، ۲۰ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

☆ 109- شرح شرفنامه : شرح اسکندر نامه

متن همان. شرح از ناشناس.

آغاز : بعد از حمد خدا و درود محمد مصطفی (ص) و اصحابه اجمعین الی یوم الدین ، نموده می آید به موجب ما سمع فرد و ما کتب سطر ، چند در شرح ابیات شرفنامه سکندری مسوده افتاده ، به جهت تحریض و رغبت جماعت . . . غرض نقشی ست کز ما بماند.

□ راولپندی ، گولره شریف ، درگاه شاد روان پیر مهر علی شاه : نستعلیق ، سده ۱۳ھ. آغاز برابر نمونه ، ۱٤۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

☆ 110- شرح اسکندر نامه

متن همان. شرح از ناشناس.

آغاز : بنام خداوندی که او صافش . . . والطافش افزون از تقریر.

□ گجرات ، احمد حسین احمد قلعه داری : نستعلیق خوش ، قاضی خدا بخش راحت ، که در وزیر آباد گوجرانوالہ می زیسته است، ۱۲۵۹ھ. آغاز برابر نمونه ، موریانه زده غیر قابل شمارش برگها (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

☆ 111ـ شرح شرفنامه

متن همان. گزارش از ناشناس.

آغاز : حمد بی نیازی را که برترین دانش آموز است . . . (شرح) : خدایا جهان . . . یعنی ای خدای تعالی پادشاهی جهان تراست. و از ما بندگی شاید ، و خدایی تراست.

□ کراچی ، موزه ملی ۱۹۵۸-۲۴۵/۹ N. M. : نستعلیق ، سده ۱۳ه. ۱۱۴ ص (نوشاهی : ۵۹۷).

☆ 112ـ شرح اسکندر نامه

متن همان. شرح از ناشناس.

آغاز : خدایا جهان پادشاهی . . . خدمت بندگی ست ، به تبدیل های پادشاهی به همزه به واسطهٔ نزدیکی مخرج جایز است. بلا عکس. ازو اینجا ست که تبدیل همزهٔ خدایی به ها روا نیست. آید به معنی شاید ولایق است. باد به معنی تخت و پایندگی ست.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۶۲۲ : شکسته آمیز و تحریر ، سده ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۵۲۰ ص (گنج ۳ : ۱۵۳۱).

☆ 113ـ شرح دیباجهٔ اسکندر نامه

از ناشناس. تنها گزارش دیباجهٔ آن است. در پایان نسخهٔ گنج بخش آمده که از شرح نصیر (ن. ک. پیش از این) و شرح الخالق (عبد الخالق ؟) و شرح مجیدوشرح هارون‌متقی (ن.ک.پیش‌ازاین) و غیر ذلک چیده شده است. اما دربارهٔ دو نسخهٔ دیگر بایست گفت تنها سر آغاز آنها برابر است با نسخهٔ گنج بخش.

آغاز : حمدله. صلاة. قوله : خدایا جهان پادشاهی . . . بدانکه خدایا ، الف برای نداست ، یعنی ای خدا ، و الف بر چهار قسم است. یکی برای نداست ، چنانچه سعدیا ، حافظا. دویم برای تحسین کلام است.

□ کراچی ، موزه ملی ۱۹۵۷-۶۵۵/۵۲ N. M. : نستعلیق ، شهاب الدین و پدرش ، ۲ ع ۷/۱ جلوس فرخ سیر (۱۱۳۱ه) ، آغاز برابر ، ۲۱۹ ص (نوشاهی : ۵۹۶).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۷۸۸ : نستعلیق ، در شها ولد اسماعیل ، موضع کوهات ، ۱۹ ذیقعده ۱۲۷۶ه. آغاز کمی افتاده ، ۱۴۶ + ۲۰ ص.

□ اسلام آباد، گنج بخش ۵۱۴۴ : محمد آخوند، ۲ جت، ۱۳ سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر نمونه، در پایان آمده که از شرح نصیر و . . . و غیر ذلک چیده شده ، ۱۹۱ ص (گنج ۳ : ۱۵۳۲).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۳۵۴ : نستعلیق خام ، سده ۱۳ه. آغاز : خدایا جهان . . بدانکه در خدایا الف برای نداست ، یعنی ای خدا. و الف بر چهار قسم است ، یکی برای نداست چنانچه الف خدایا و سعدیا و حافظا و دویم برای تحسین کلام. تا تمام ۱۳۷ ص.

□ لاهور ، شش محل ، محمد بشیر لودهیانوی انباله جلد سازی : نستعلیق ، سده ۱۳ه. غاز برابر نمونه ، تنها شرح دیباجه است ، ۱۳۴ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، همانجا : نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، همراه «سراجی» به عربی ، ۱۸۷ ص (نعیم اختر مجددی).

☆ 114- شرح اسکندر نامه

متن همان. شرح از ناشناس.

آغاز: حمدله. صلات. خدایا جهان پادشاهی . . . لفظ خدای به ضم ، که نام متبرک ذات باریتعالی ست، مرکب است ازکلمهٔ خود و کلمهٔ آی. یعنی شخصی که خود آینده است. پس از این به شیوع استعمال واو حذف شد. پس مرادف واجب الوجود بود. چنانچه امام فخر الدین رازی (همان نسخه ها ۵ : ۳۴۵۳).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۵۶۲ : نستعلیق شکسته آمیز، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۴۱۶ ص (گنج ۳ : ۱۵۳۱).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب PeII ۳ G ۱۷۴۸ : نستعلیق ، ۴ محرم ۱۲۳۹ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۹۷ گ (عبدالله ۲ : ۱۷۳)

□ ملتان ، جهانیان ، مکتبه الجمال ، اسد نظامی : نستعلیق خوش ، صادق بن ولی محمد، برای دختر خود فاطمه سعدیه ، ۱۵ رجب ۱۲۷۱ه. آغاز برابر ، ۳۲۱ ص (نعیم اخترمجددی).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۵۰ : تحریری ناپخته، غلام محمد ولد میان غلام محیی‌الدین، سکنه تیر شاهان پندی ، ۱۴ ع ۱۲۸۲/۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۷۰ ص.

□ راولپندی ، سبزی مندی ، مکتبه جامعه ضیاء العلوم : نستعلیق پخته ، سده ۱۴ه. آغاز برابر نمونه ، از روی نسخه چاپی ، ۱۳۷۰ ص ؟ (نعیم اختر مجددی).

☆ 115- شرح اسکندر نامه

متن همان. شرح از ناشناس. نسخه ها یکی نیستند.

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳۲۳۱/۲۲۶/۱ : نوشته نذر محمد ولد شیخ عبدالرسول ، ساکن قصبه سهوه در اله آباد ، ۱۱۲۷ه (۱۷۱۵م) (بشیر حسین ۳ : ۴۴۶).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۲۵۵ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۶۷ : شکسته آمیز، سدهٔ ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده ، ۱۹۴ ص (گنج ۳ : ۱۵۳۳).

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۰۴۷ : نستعلیق تحریری ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده ، ۲۶۰ ص.

□ بهاولپور ، کتابخانه غلام محمد گهولوی ، محمد عبدالحی چشتی ۵۵ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز: هزار آفرین بر سخن پروری . . . ، ۳۶۰ ص (دکتر الله دتا چودری).

□ بهاولپور ، رحمت بک گهونی ۲۹ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده ،

تاجور باد دشمن تبا، جلاجل . . . ، ۲۶۰ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ **رحیم یار خان**، محمد آباد، مبارک اردو لائبریری: نستعلیق تحریر آمیز، سده ۱۲-۱۳ه. آغاز افتاده: و از آن نرد بان آسمان باید ـ معراج بالکسر نرد بان گشتن و نیز قرب حضرت...، بخش شرفنامه است، انجام افتاده: جهان آفریننده را کرد یاد ـ که بی یاد او آفرینش مباد. جهان آفریننده خدایتعالی، ۲۱۶ ص (دکتر الله دتا چودری).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۲۹۷۷: شکسته آمیز، سدهٔ ۱۲-۱۳ه آغاز افتاده، ۲۸۱ ص (گنج ۳: ۱۵۳۳).

□ **کراچی**، موزه ملی ۱۸۹-۱۹۶۸ .N .M: نستعلیق، سلطان محمد بن میان محمد بخش، ساکن گلانواله گجرات (پاکستان)، ۱ بهمن ۱۹۱۷ب (۱۲۷۷ه) آغاز: خدایا جهان... این بیت معمول با القاب است. معنی آنکه خدایا جهان باد، ۳۷۴ ص (نوشاهی: ۵۹۷).

□ **پیشاور**، دکتر خواجه محمد سلیم ۵۲۷؟: نستعلیق، محمد حسن، شنبه ۲۸ شعبان ۱۲۸۹ه. آغاز: خدایا جهان پادشاهی... تر است. خدایا ترجمه الله، با کلمه ندا، خدمت بالکسر چاکری کردن. قاعده ایست که چون مضاف مقدم باشد بر مضاف الیه، حرف آخر مضاف مکسور خوانند، چون پادشاه جهان مضاف الیه مقدم باشد...، ۲۲۸ ص ۱۹ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۹۲۳: نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۳ه. بدون دیباچه. آغاز بسیار نزدیک به «فواید علیشیری»، ۲۸۸ ص.

□ **اسلام آباد**، همانجا ۲۴۲۱: نستعلیق ریز، سدهٔ ۱۳ه. آغاز و انجام افتاده، ۱۳۴ ص (گنج ۳: ۱۵۳۳).

□ **کراچی**، موزه ملی ۱۳۵۵-۱۹۶۱ .N .M: نستعلیق، سدهٔ ۱۳ه. آغاز و انجام افتاده، ۱۸۶ ص (نوشاهی: ۵۹۷).

□ **قصور**، کوت مراد خان، کتابخانه همدانی سید محمد طیب شاه همدانی: نستعلیق سدهٔ ۱۳ه. آغاز: بسمله. بیا باغبان خور می ساز کن ـ گل آمد در باغ را باز کن، حضرت نظامی گنجوی (رح) چند ابیات در این داستان بر مثیل، ۵۴ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **لاهور**، پنجاب پبلک لائبریری ۸۷۱، ۴۵ سکند ۹، ۸۷۴ ظهو ـ سه: نستعلیق شکسته آمیز، میانه سده ۱۳ه. میانه و انجام افتاده. گویا مجموعهٔ دو شرح از کتاب باشد،

(عباسی ۱ : ۵۷۱).

□ **هزاره**، هری پور، دارالعلوم اسلامیه رحمانیه : نستعلیق شکسته آمیز، مدهٔ ۹۱۳ه. آغاز و انجام افتاده. اولین بیت شرح شده نسخه : حصار فلک بر کشیده بلند - دروگردی اندیشه را شهر بند. آغاز : . . . مسلسل کن گوهران در مریخ، گوهر اما انتظام دهنده گوهر را، آخشیج بعد الف و خای معجمه موقوف و یای مجهول و جیم تازی، ضد و مخالف، چون عناصر اربعه ضد یکدیگرند، ایشانرا آخشیج گویند، ۲۳۴ ص (پرفسور اختر راهی).

□ **رحیم یار خان**، صادق آباد، گنجینه میر، میر سید زاهد حسین ۱۶۰ : نستعلیق، عبدالرحیم آخوند زاده، جمعه ۶ ماه پود ۱۸۹۳ ب/۱۳۱۱ه. «شرح دیباجه اسکندر نامه» است. آغاز حمد له. صلات قوله : خدایا جهان پاد . . . تراست. بدانید در خدایا الف برای نداست . . . ۱۳۶ ص (دکتر الله دتا چودری).

□ **ملتان**، باغ لانگی خان، کتابخانه عمومی: نستعلیق جلی، ۱۳۵۱ه. آغاز: بدانکه صیغه در لغت زر در بوته انداختن را گویند و در اصطلاح صرفیان هیئت حاصله . . . خدایا جهان پادشاهی . . ۱۶۵ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **پیشاور**، دانشگاه، کالج اسلامیه ۱۰۲۸/۳ : نستعلیق خوش، تاریخ یاد نشده، آغاز و انجام افتاده. در صفحه اول موجود آمده : حضرت شیخ کبیر در فصوص میفرماید که صور العالم. . حضرت شیخ کبیر میفرماید. شعر . . . قوله : شود فکرت اندازه را رهنمون سر از حد اندازه ندارد برون. اندازه مقادر چیزی یعنی فکرت آدمی اندازه را رهنمون میشود، ای بحد اندازه میرسد، و لیکن سر خود را از حد آن اندازه بیرون آوردن نمی تواند و از نادیده حرف نمی زند چه فکرت آدمی را در یا هست ممکنات و کنه کاینات مدخل نیست. قوله : بهر پایه دست چندان رسد - ۲۴۰ ص (سید سعید الله).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب PeII ۴۵۶ : نستعلیق، ۱۱ شوال، بی تاریخ سال، آغاز : خدایا جهان پادشاهی تراست الخ. یعنی خداوند تعالی پادشاهی جهان تراست و از ما بندگی آید، خدایی تراست . . . ، ۳۹ گ (عبدالله ۲ : ۱۷۴)

□ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ۵۷۵۸/۲۴۳۹ : تاریخ یاد نشده، آغاز و انجام افتاده، موریانه زده.

□ **لاهور**، همانجا ۵۰۷۰/۲۰۵۸ : تاریخ یاد نشده، در فهرست آمده : جز شرح محمد گهلوی ست (بشیر حسین ۳ : ۶۴۶).

000- فرهنگ واژه های اسکندر نامه

در بخش واژه نامه ها خواهد آمد.

● 26ـ ظهیر فاریابی

ظهیر الدین ابو الفضل طاهر بن محمد ، از مردم فاریاب نیشا بور. در جوانی به آذر بایجان رفت و در دربار اتابکان جایگاه یافته و آنان را ستایش کرده ست . و سر انجام در تبریز ۱/۵۹۸-۱۲۰۲م در گذشت.

(ن . ک . فرهنگ سخنوران : ۳۶۳ - ذریعه ۹ : ۶۵۶ - نفیسی ۱ : ۱۰۶).

✱ 116ـ دیوان ظهیر فاریابی

مشار ۲ : ۲۳۳۶ چهارده چاپ آن را نشانی داده است. از آن میان چاپ مصحح تقی بینش ، ۱۳۳۷ خ.

(ن . ک . پیشگفتار چاپ بینش ، ۱۳۳۷ خ - نسخه ها ۳ : ۴۲۲۱ و برای نسخه هایش ، دانشگاه ۱۵ : ۴۰۷۸ و ۱۶ : ۱۷۴ - دو کتابخانهٔ مشهد : ۶۴ (۵ نسخه) - سنا ۱ : ۶۴ - گلچین، آستانه ۷ : ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، و ۹: ۱۴۴ - اشکوری ۴ : ۲۱۷ - ملی ۲ : ۳۰۹، ۳۸۱ و ۳ : ۲۰۴ - ملک ۲ : ۳۱۳ - سلطنتی ۲ : ۱۰۲۶ - مجلس ۸ : ۱۶۰ تا ۱۶۳ ، ۴۴۸ ، ۴۰۷ و ۱۳ : ۲۷۲ و ۱۵ : ۲۹ - ریو ۲ : ۵۶۳ - اته : ۹۷۱ ، ۲۴۵۹ - ایوانف : ۴۶۳ ، ۴۶۳ - نشریه ۸ : ۶۲ ، ۱۷۷ و ۱۰ : ۱۱۴ ، ۳۰۴ و ۱۱ ، ۱۲ : ۴۲ (۳ نسخه) ، ۸۹۸ - استردام ، زبان (۳) ۴۰۵ - مرآت العلوم ۱ : ۶۱ و ۳ : ۳۵ - موزهٔ سالار ۱۱۷۷ ، ۱۱۷۹).

□ **لاهور ، دانشگاه پنجاب** ۹ SPi/VI ۴۶۸۷ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه . (که بشیر حسین ۱۱ نوشته است) ، آغاز : سپیده دم که شدم محرم سرای سرور - همیشم آیت توبوا الی الله از لب حور، دارای قصیده، قطعه ، رباعی ، ۱۵۳ گ (عبدالله ۲ : ۴۳۸) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۲۱).

□ **پیشاور ، دانشگاه ، کالج اسلامیه** ۱۷۹۵/۲ : نستعلیق ریز خوش ، محمد اسلم ، ۲۷ شوال ۱۰۳۳ه . آغاز : سفر گزیدم بشکست عهد قرارا - مگر بحیله ببینم جمال سلمی را ، ۱۲۲ ص (محمد اسرائیل کان الله له).

□ **اسلام آباد ، گنج بخش** ۶۶۹ : نستعلیق شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۱ه.ق. با سرلوح زرین و جدولبندی ۵ راه ، ش ، مجموعه (ص ۲-۲۴۲). با دیباچه ای از گرد ـ آورندهٔ دیوان ، که آنرا به مجدالدوله نظام الملک تقدیم داشته است ، و چنان می نماید که بروزگار سراینده به گرد آوری پرداخته و پس از مرگ او به انجام رسانده است ، شعرها نامبوب است و ترتیب تهجی ندارد، قصیده و غزل در پیرامون ۲۰۰۰ بیت است. آغاز دیباچه : سپاس بینهایت و آفرین بی پایان مر قادری را جل جلاله و تقدس اسمائه که دو شمع در حجرهٔ دماغ . . . ، آغاز متن : چو زهره وقت صبوح از افق بسازد جنگ ـ زمانه نیز کند مرا آهنگ.

□ **اسلام آباد**، همانجا ۳۷۴ : نستعلیق خوش، جمال محمد، سدهٔ ۱۱ه.. دارای : قصیده، غزل نا مرتب، ترجیع، رباعی و مفردات، آغاز : سپیده دم که شدم محرم سرای سرور - شنیدم آیت توبوا الی الله از لب حور، آغاز رباعیها : گر عارضه ای روی نمودت ای شاه - خوش باش کزان نیافت نقصان بتو راه - زین پس بودت فزونی حشمت و جاه - زیرا که پس از محاق بفزاید ماه، ۱۸۴ ص.

□ **راولپندی**، واه کینت گرهی افغانان، کتابخانه فاضیله ۹۵۱ : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۲ه. آغاز : بخار راه تو در دیده تو تیاست مرا - بیا که دیده غمیده بی ضیاست مرا، ۲۰ ص (پرفسور اختر راهی).

□ **شکار پور**، گڑهی یاسین، گوشه ادب، صلاح الدین ۲۱۹ : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۲ه. آغاز : سپیده دم که شدم محرم سرای سرور - شنیدم آیت توبوا الی الله از لب حور . . . قصیده های اوست، ۲۲۶ ص (سید خضر نوشاهی).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب A ۱۴ PPi VI ۵۸۴ : نستعلیق، ۲۵ شوال ۱۲۴۳ه. قصیده های اوست. آغاز : سپیده دم چو شدم محرم سرای سرور - شنیدم آیت توبوا الی الله از لب حوا، ۱۳۳ گ (عبدالله ۲ : ۱۵۸).

□ **خیرپور**، کتابخانهٔ عمومی : نستعلیق، رمضان علی، ۱۲ ذیحجه ۱۲۴۸ه./۳ مئی ۱۸۳۳م. قصیده های اوست. آغاز: سپیده دم که شدم محرم سرای سرور- شنیدم آیت توبوا الی الله از لب حور، ۲۲۶ ص (سید خضر نوشاهی).

□ **پشاور**، دانشگاه، کالج اسلامیه ۱۷۹۵ : نستعلیق خوش، ۱۹ شعبان ۱۲۸۸ه. آغاز : غبار راه در دیده توتیاست مرا، ۲۰۹ ص (سید سعید الله - عبدالرحیم ۱ : ۳۳۶).

□ **خیر پور**، کتابخانه عمومی : نستعلیق خوش، میرزا محمد علی شیرازی شهیر به کشکول بن میرزا اسماعیل، غره شعبان ۱۳۱۲ه. آغاز : سپیده دم که شدم محرم سرای سرور، ۲۱۴ ص (سید خضر نوشاهی).

□ **لاهور**، کتابخانه دانشکدهٔ مسیحی فورمین د ۲۳ د ۵۵۱، ۸۹۱ : نستعلیق، تاریخ یاد نشده، غزلهای اوست. آغاز : غبار راه تو در دیده تو تیاست مرا - بیا که دیده غمدیده بی ضیاست مرا، ۷۴ گ ۱۵ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۱۹۶).

□ **لاهور**، کتابخانه الریاض، جی معین الدین : نستعلیق، ۱۱۰ ک، از اول و آخر افتاده، تصاید و رباعیات و غزلیات، (دکتر ظهور الدین احمد - سید عارف نوشاهی).

□ **پیشاور**، پشتو اکادمی ۴۱۲ : نستعلیق، بی تاریخ، آغاز: غبار راه تو در دیده تو تیاست مرا . . . رسید نکهتی و تازه شد مشام ظهیر - نسیم زلفتو امشب گره گشاست مرا. نسخه زرین،

۱۳۲ ص (استاد ،محمد رضا همدانی).

● 27ـ رضی نیشابوری

رضی الدین خشاب نیشاپوری (م ۵۹۸ه‍/۱۲۰۱-۱۲۰۲م) ستایشگر ارسلان پسر طغرل سلجوق. (ن . ک . فرهنگ سخنوران : ۲۳٤ - ذریعه ۹ : ۳۷۳ «رضی نیشابوری» که می گوید جز «خشاب نیشابوری» (ذریعه ۹ : ۲۹۲) می باشد).

☆ 117ـ دیوان رضی نیشابوری

(ن . ک . نسخه ها ۳ : ۲۳۳٤).

□ لاهور ، انار کلی ۳۷ ، دانش آباد ، کتابخانه احسان دانش : نستعلیق خوش ، در مجموعه نوشتهٔ ۲٤ ذیحجه ۱۰٤۹ه‍. آغاز : ماه در مشک نهان که این رخسار است ـ شکر اربسته روان کرده که این گفتار است، گزیده غزلها و دو بیتیهایی از وست ، ۱۶ ص (سید عارف نوشاهی).

● 28ـ مبارکشاه غوری

فخر الدین مبارکشاه غوری بخارایی ، محمد بن حسن بن محمد بن منصور بن سعید بن ابو الفرج مروی معروف به فخر مدبر . از بزرگان ادبای روزگار خود بود و در دربار پادشاهان غور پایگاه بلند داشته است. از کارهای نامی او «آداب الحرب و الشجاعه» و «تاریخ فخر الدین مبارکشاه» که هر دو چاپ شده است. تاریخ مرگش را ۶۰۲ه/۵-۱۲۰۶م نوشته اند و گویا پس از آن نیز زنده بوده است.

✱ 118ـ مدخل منظوم

همانکه به خواجه نصیر الدین طوسی (ن.ک ص ۲۰۶) و عبدالجبار خجندی نیز نسبت داده شده است. برای آگاهی بیشتر ن. ک. مشترک ۱ : ۲۹۸ و ۲۹۹. که در آنجا نسخه ای منسوب به این غوری نشان داده شده است.

● 29ـ عطار نیشابوری

عطار نیشابوری، ابو حامد فرید الدین محمد بن ابو بکر بن ابراهیم بن اسحاق (مصطفی) بن شعبان (۵۱۲-۶۲۷ه/۱۱۱۸ه- ۱۲۳۰م).

(ن. ک. ذریعه ۹ : ۷۲۹ «دیوان عطار نیشابوری» - نفیسی ۱ : ۱۱۳ تا ۱۱۵ زندگینامه و بررسی کارهایش از آنچه بی گمان از وست و آنچه در انتسابش تردید است - صفا ۲ : ۸۵۸ تا ۸۷۶ زندگینامه و بررسی کارهایش و تردید در برخی، بدون نام بردن و مشخص ساختن هر یک و وا گذاشتن آن به نفیسی - فرهنگ سخنوران : ۳۹۶ - نسخه ها ۵ : ۳۸۳۱ (فهرست راهنما) و نشانی ۲۸ کار منسوب به او- هدیة العارفین ۲ : ۱۱۲- مشار، مؤلفین ۵ : ۲۵۱ برای کارهای چاپی منسوب به او : ۱- ارشاد البیان ، شعر ، ۲- اسرار الشهود ، ۳- اسرار نامه ، ۴- اشتر نامه ، ۵- الهی نامه ، ۶- بیسر نامه ، ۷- پند نامه ، ۸- تذکرة الاولیا ، ۹- جواهر نامه ، مثنوی ، ۱۰- جوهر الذات ، مثنوی ، ۱۱- خسرو نامه ، مثنوی ، ۱۲- دیوان شعر او ، ۱۳- می نامه (شعر) ، ۱۴- شیخ صنعا ، بیرون کشیده از «منطق الطیر» ، ۱۵- قصاید او ،

۱۶- کلیات شعر او ، چاپ لکهنو ۱۸۷۲م ، ۱۲۶۰ ص ، ۱۷- مثنوی ، ۱۸- مجموعه مثنوی های او (۱۰ مثنوی) ، ۱۹- مختار نامه ، ۲۰- مصیبت نامه ، شعر ، ۲۱- مظهر العجایب ، ۲۲- منتخب غزلیات او ، ۲۳- منطق الطیر ، ۲۴- هیلاج نامه - (حلاج نامه) - نفیسی ۱ ۳۲۰ عطار تونی زندگینامه و نام ۱۴ اثری که از وی دانسته شده است : ۱- ترجمة الاحادیث یا مواعظ ، ۲- اشتر نامه ، ۳- بلبل نامه ، ۴- بیسر نامه ، ۵- جوهر الذات ، ۶- خیاط نامه ، ۷- سی فصل ، ۸- لسان الغیب ، ۹- مظهر العجایب ، ۱۰- حلاج نامه : هیلاج نامه ، ۱۱- وصلت نامه ، ۱۲- کنز الحقایق ، ۱۳- گل و هرمز ، ۱۴- معراج نامه).

☆ 119. کلیات عطار نیشابوری

(ن.ک. نسخه ها ۳ : ۸۸۳ «کلیات عطار» و ۵ : ۳۸۳۱ که نشانی ۲۸ کار منسوب به او را داده).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب G ۲۷ Pi/VI ۲۰۳۳ : نوشته درویش علی کاتب ، ۸۵۷ه. با سرلوحها. بدینگونه : ۱- جوهر الذات یا جواهر ذات ، ۲- معراج نامه ، ۳- هیلاج، حلاج نامه، ۴- اشتر نامه ، ۵- مصیبت نامه ، ۶- گل و خسرو یا خسرو وگل ، ۷- دیوان ، ۸- مختار نامه، ۹- اسرار نامه ، ۱۰- منطق الطیر ، ۱۱- انتخاب اسرار نامه ، ۱۲- الهی نامه ، ۱۳- وصلت نامه ، ۱۴- بلبل نامه ، ۱۵- نزهت الالباب (نزهت الاحباب) ، ۱۶- مفتاح الفتوح ، ۶۵۵گ (عبدالله ۲ : ۱۷۵-۱۷۹).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب B ۱۳ SPi/VI ۳۳۸۳ نستعلیق ، ۷ صفر ۹۹۴ه. بدینگونه : ۱- الهی نامه ، ۲- منطق الطیر ، بامهر کنده ۱۲۲۸ه. ۲۴۴ گ (عبدالله ۲ : ۴۵۱).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۲۳۶: نستعلیق زیبا ، سدهٔ ۱۰ه. دارای: ۱- تذکرة الاولیا (ص ۲-۲۲۶) ، ۲- منطق الطیر (۲۲۸-۳۰۵) ، ۳- جوهر ذات (۳۰۸-۴۷۸) ، ۴- اسرار نامه (۴۸۰-۵۰۰) ، ۵- دیوان (۵۰۲-۵۸۹) ، ۶- اشتر نامه (۵۹۲-۶۹۶) ، ۷- کنز الاسرار (۶۹۸-۷۳۰) ، ۸- هفت وادی (۷۳۲-۷۵۵) ، ۹- مختار نامه (۷۵۸-۸۲۰) ، با نه سرلوح زرین ، چهار ستونی و متن سپس هامش ، هنری ، رحلی.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب C ۱۳ SPi/VI ۴۰۲۴ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز و انجام افتاده ، نام اجزای آن در فهرست نیامده ، ۱۳۰ گ (عبدالله ۲ : ۴۵۱).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب A ۲۷ Pi/VI ۷۶۵ : نستعلیق ، نظام بن جلال ، احمد آباد ، رجب ۱۰۰۹ تا ۱۴ ع ۱ همان سال ، با سرلوح زرین ، بدینگونه : ۱- کنز الحقایق ، ۲-

خسرو و گل ، ۳- بلبل نامه ، ٤- اشترنامه ، ٥- اسرار نامه ، ٦- الهی نامه ، ۷- منطق الطیر ، ۸- پند نامه ، (عبدالله ۲ : ۱۸۰).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۵۹۹ : نستعلیق خوش ، محمد بن عبدالغنی قریشی ، ع ۲/۱۰۱۱ه. داری : ۱- دیوان (ص ۲-۱۲۹)، ۲- اسرار نامه (۱۳۲-۱۸۳) ، ۳- مختار نامه (ص ۱۸٦-۲۸٦) ، زرین (گنج ۳ : ۱۷۳۵).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب A ۱۳ SPi/VI ٤۰۰٥ : نستعلیق ، شیخ یار محمد بن شیخ تاج محمد، دهلوی، ۱۰۵۹ه. بدینگونه : ۱- لسان الغیب ، ۲- منطق الطیر ، ۳- گل و هرمز (گل و خسرو) ، ٤- خیاط نامه ، ٥- کنز الحقایق (اسرار نامه) ، ٦- وصلت نامه ، ۷- مفتاح الفتوح ، ۸- وصیت نامه ، ۹- بیسر نامه ، ۱۰- هفت وادی ، ۱۱- بلبل نامه ، ۱۲- پند نامه ۱۳- مختار نامه ، ۱٤- غزلهای عطار ، ۲۰۷ گ (عبدالله ۲ : ۲٤۸-۲٥۰).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱٦۲٦ : نستعلیق زیبا ، سدهٔ ۱۱ه. دارای : ۱- خیاط نامه (ص ۱٤٥-۱٥٦) ، ۲- اسرار نامه (ص ۳-٤٤) ، ۳- منطق الطیر (٤۳-۱٤٤) زرین (گنج ۳ : ۱۷۳٥).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۳۱ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ه. دارای : ۱- وصلت نامه (ص ۲-٤٥) ، ۲- جوهر ذات (٤۸-۱۷۱) (گنج ۳ : ۱۷۳٥).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱٥۰۳ : نستعلیق پخته ، محمد نظر بن محمد ظریف ، ۱۱٥۲ه. دارای : ۱- منطق الطیر (ص ۳٤۰-۹)، ۲- اسرار نامه ، (۳٤۰-۷۱۹).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب C ۲۷ Pi/VI ۲٦۹۹ : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، دارای : ۱- لسان الغیب ، ۲- مظهر العجایب ، ۳- خیاط نامه ، ٤- اشتر نامه ، ٥- مفتاح الفتوح ، ۲٤۱ گ (عبدالله ۲ : ۱۸۰).

☆ 120- اسرار نامه

مثنوی ست عرفانی که بیگمان از هموست. نسخهٔ چاپ سید صادق گوهرین ، که بر پایهٔ چند نسخهٔ سدهٔ هفتم انجام گرفته ، در بیست و دو «مقالت» است و سرپند های «الحکایه والتمثیل» در ۲۳۰٥ بیت. نسخه هایی با شمار کمتر نیز در دست هست.

مقالت ۱- فی التوحید ، ۲- فی نعت الرسول ، معراج ، ۳- فی فضیلت الصحابه. و از مقالت چهارم به بعد تنها سرپند «مقالت» آمده بی آنکه موضوع در سرپند آورده شود.

شمارمقالت هادرنسخه هاگوناگون دیده‌شده است. و نسخه هایی بدون بخش بندی ست. در نسخهٔ ٤٦ بانکیپور بنام «کنز الحقایق» است : چو گفتم اندر و چندین حقایق ـ نهادم نام او کنز الحقایق (ن . ک . نسخه‌ی لاهور ، زیر).

آغاز: بنام آنکه جانرا نور دین داد ـ خرد را در خدا دانی یقین داد ـ خداوندی که عالم نامور زوست ـ زمین و آسمان ، زیر و زبر زوست.

(ن . ک . نسخه های ٤ : ۲٦۲۸ «اسرار نامه» ـ ذریعه ۲ : ٦ «اسرار نامه» و ۱۹ : ۱۱٤ «مثنوی اسرار نامه» ـ مشار ۱ : ۲۹۹ که سه چاپ تهران آن را نشانی داده ـ و برای نسخه هایش: دانشگاه ۱۵ : ٤۱۵۲/٤۱۷۲ و ۱٦ : ۱۹۲ ـ تاجیکستان ، دوشنبه ۲ : ۹۲ ـ سالار جنگ : ۱۲۳۵ ـ ایوانف ، کرزن : ۳۰٤ ـ ایوانف : ۳۸٤ ـ چهار کتابخانه مشهد : ٦٤ ـ دو کتابخانهٔ مشهد : ۵۹۲ ـ افغانستان : ۳۰۵ ـ نشریه ۸ : ۷۹ ، ۱۳۲ و ۱۰ : ۳۸ ، ۲۵۰).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۲۷ G ۲۰۳۳ : نوشته درویش علی کاتب ، ۸۵۷ ش و «کلیات» او ، آغاز برابر نمونه (عبدالله ۲ ۱۷۷).

□ لاهور ، همانجا ، همان شمارهٔ نقسه ، ش ۱۱ همان «کلیات» با عنوان «انتخاب اسرار نامه» آغاز: بنام آنکه از خاک آدمی کرد ـ زکفکی و زدودی عالمی کرد (عبدالله ۲ : ۱۷۸)

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۲۳٦ : نستعلیق زیبا ، سدهٔ ۱۰ه. در «کلیات» او ، (ص ٤۸۰-۵۰۰) ، آغاز برابر ، سرلوح ، هنری.

□ حیدر آباد ، گورنمنت داود پوته ـ سنده پراونشل لائبریری : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز برابر ، ۱۵٤ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب A ۲۷ Pi/VI ۷٦۵ : نستعلیق ، نظام بن جلال ، احمد آباد ، ۱ رجب ۱۰۰۹ه. ش ، «کلیات» او ، در فهرست بنام کنز الحقایق است ، آغاز برابر نمونه ، (عبدالله ۲ : ۱۸۰).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۹۹ : نستعلیق خوش ، خان محمد قریشی ، در «کلیات» او ، ۱۰۱۱ه. (ص ۱۳۲-۱۸۳)، در ۱۸ «مقالت» و «خاتمه» ای (گنج ۳: ۱۵۱۲).

□ کراچی ، موزه ملی ٤۰۰ .N.M : نستعلیق ریز و خوش ، (فاضل بیگ برلاس ، ۱۰۱۹ه. بدستور نواب تاج خان)، (گ ۱۷۷-۲۱٦) آغاز برابر (نوشاهی : ۵٤۱).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب A ۱۳ SPi/VI ٤۰۰۵ : نستعلیق ، شیخ یار محمد، ۱۰۵۹ه ش و «کلیات» او ، (گ ۱۲۰-۱۲۹) ، آغاز برابر نمونه ، در فهرست بنام کنز العقایق آمده (عبدالله ۲ : ٤٤۹).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱٦۲٦ : نستعلیق زیبا ، سدهٔ ۱۱ه. در «کلیات» او ، (ص ۳۰٤-٤٤) ، آغاز و انجام افتاده.

□ دیره اسماعیل [illegible] ، مکتبه حبیبیه : نستعلیق ، محمد عاقل ولد عبدالکریم ، ۱ ج

۱۱۸۶/۱ه. آغاز برابر ، ۵۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، نکلسون روڈ ، خلیل الرحمان داودی : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز : نعت . ثنای نیست باب ارباب بینش ـ سزای صدر بدو آفرینش ، ٤ ستونی ، ۲۶ ص (سید عارف نوشاهی).

□ گوجرانواله ، حافظ آباد ، عبدالرشید فاروقی : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه، با عنوانهای «مقاله» و «حکایت»، ۶۳ ص (نعیم اختر مجددی).

□ جهنگ ، چنیوت مولانا محمد اکرم : نستعلیق ، محمد اکرم مغل ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر ، ۵۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ بنوں ، مین بازار، مولانا عبدالله خان : نستعلیق، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر ، ٤۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، کتابخانه فقیر سید مغیث الدین : نستعلیق، فقیر رود بن شاه محمد، ۱۲۵۰ه، ش ۲ مجموعه . آغاز : چشم بکشا که جلوه دیدار (و این سر آغاز قصیده رائیه اوست ؟) ، ۷ گ ۱۵ ص (پایان نامه دکتر خالده صدیق: ۵۹۹) ـ محمد علی کوثر هم آن را بنام اسرار نامه گزارش کرده.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۵۰۳ : نستعلیق پخته در «کلیات» او ، ۱۲۵۲ه. (ص ۳٤۱-۷۱۹).

□ بهکر ، عیدگاه شمالی ، مدرسه جامعة العلوم : نستعلیق خوش ، راج پال ولد جیون مل ، ۱۲۶۱ه. (ص ۶۱۰-۶۲۳) ، آغاز : افتتاح نامه ها از نام تو (نعیم اختر مجددی).

□ شیخوپوره ، مریدکی ، مولانا محمد اسماعیل نوشاهی اعظمی : نستعلیق، محمد فاضل ، ۲۰ ربیع الرنگ ۲۲ ذیحجه ۱۲۸۷ه. آغاز برابر ، ۳۷۲ ص (خضر نوشاهی).

□ سرگودها ، انجمن ربوه خلافت : نستعلیق ، ابراهیم ولد حافظ کرم بخش، ۱۲۷۶ه. آغاز : افتتاح نام ، ۱٤ ص (نعیم اختر مجددی).

□ ملتان ، جهانیان ، مکتبه الجمال ، اسد نظامی : نستعلیق ، شیون رای بن رام داس کنبوه ، ۱۸۳۳ه بکرمی، آغاز برابر، ٤٤ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، کتابخانه دانشکده مسیحی فورمین : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، موریانه خورده ، آغاز : قادرا پاکا بحق مصطفی ـ کزو عالم فتاده این صفا ، ۲۱۷ برگ (پایان نامه دکتر خالده صدیق).

□ سرگودها ، بهلوال ، نونانواله ، محمود بیگ : نستعلیق ، اقبال احمد ، سده ۱۳-۱٤ه آغاز برابر ، ۳۲ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۱۸۱٤/٤ : تاریخ یاد نشده (بشیر حسین ۱ : ۸٦).

☆ 121_ اشتر نامه

مثنوی ست عرفانی، نسخه های کهن آن پیرامون سه هزار و ششصد بیت دارد. که شمار آن در تازه تر ها به نه هزار رسیده است. سراینده گوید همچنانکه اشتران حاجیان را به مکه می رسانند، این نامه سالکان را به کعبهٔ حقیقی می رساند.

در انتساب آن به نیشابوری سخن است. نفیسی در این انتساب تردید کرده و یکجا آن را از سروده های عطار تونی سدهٔ نهم (ن . ک . پس از این ها) دانسته است. دکتر محقق در پیشگفتار چاپ مصحح آن دلایل مثبت و منفی را بررسی کرده است. می نویسد : انتساب آن به عطار تونی درست نیست ، چه سراینده از اهل سنت است. و می تواند همان عطار نیشا بوری باشد. ولی می پذیرد که نسخه هایی از آن که شمار بیت ها به نه هزار می رسد از عطار نیشابوری نیست و تنها بخشی از آن سبک کار های نیشا بوری را دارد.

با سر بندهای : ستایش صانع ، نعت سید عالم ، در ذات و صفات ، بر آمدن بر منبر وحدت از راه دل ، حکایت استاد ترک و پرده بازی او ، در علو مرتبهٔ انسان ، حکایت آدم ع ، جدا شدن آدم و حوا از یکدیگر ، در صفت کتاب گوید ، آغاز کتاب اشتر نامه ، حکایت مرد کر و قافله ، حکایت شهباز و صیاد ، در تقریر راه و تفسیر آن ، حکایت عیسی ع با جهودان ، جواب عیسی سبیحون را ، حکایت ، حکایت ، حکایت استاد نقاش ، رسیدن سالک با پردهٔ اول ، رسیدن سالک با پردهٔ دوم . . . پردهٔ پنجم ، حکایت ابراهیم ، سئوال سالک وصول از پیر ، خاموش شدن سالک وصول از جواب ، رسیدن سالک با پردهٔ هفتم.

آغاز : ابتدا بر نام حی لا یزال ـ صانع اشیا و ابداع جلال ـ آن خرد بخشی که آدم ذات اوست.

(ن . ک. نسخه ها ٤: ۲٦٤۱ «اشتر نامه» - پیشگفتار چاپ «اشتر نامه» از مهدی محقق ، که از روی پنج نسخه چاپ شده است ـ ذریعه ۹ : ۷۲۹ «دیوان عطار» و ۱۹ : ۱۱۷ «مثنوی اشتر نامه» ـ ربو ۲ : ۵۷۹ ، ۵۷۸ «اشتر نامه» نسخه ای که نام «خرد نامه» ی عطار دارد ، که درست نیست ـ نفیسی ، احوال و آثار عطار : ۱۰۵ «اشتر نامه» که نام آن را «شتر نامه» نیز نوشته اند ـ همانجا ۱٦۷ که اشتر نامه را از کار های عطار تونی سدهٔ ۹ دانسته ـ نفیسی ۱ : ۱۱۳ زندگی نامه و نام کار هایش ، که در انتساب این به او تردید کرده است ـ همانجا ۱ : ۳۲۰ عطار تونی که ضمن بر شمردن کار هایش از این نیز نام برده ـ بادلیان ۹۲۲/۱۵ ـ انه : ۷۲٤ تا ۷۲٦ ، ۱۰۳۳ ، ۱۰۳٤ ، ۱۰۳۱ ـ دو کتابخانهٔ مشهد : ۵۹۳ ـ ایوانف ، کرزن : ۲۰٤ ، مشار ۱ : ۳۳۰ همان یک چاپ محقق).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۲۷ G ۲۰۳۳ : نوشته درویش علی کاتب ، ۸۵۷ه. ش ٤ «کلیات» او ، آغاز برابر نمونه ، با سرلوح (عبدالله ۲ : ۱۷٦).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۲۳٦ : نستعلیق زیبا ، سدهٔ ۱۰ه. در «کلیات» او (۵۹۲-٦۹٦) ، آغاز برابر، سرلوح هنری.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi VI/VI ۲۷ A ۷٦۵ : نستعلیق ، نظام بن جلال ، احمد آباد ، ۱۰۰۹ه. ش ٤ «کلیات» او ، آغاز برابر نمونه ، زرین (عبدالله ۲ : ۱۸۰).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۱۸۱٤/۲ : تاریخ یاد نشده ، الجام افتاده (دکتر محمد بشیر حسین ۱ : ۸۷).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب Pi VI ۲۷ C ۲٦۹۹: نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، ش ٤ «کلیات» او (عبدالله ۲ : ۱۸۰).

☆ 122ـ الهی نامه

مثنوی ست عرفانی ، گفتگوی پدر و پسر ، با «حکایت» ها در بیست و دو «مقالت». شمار بیت ها در نسخه ها گوناگون است. در نسخهٔ چاپ فؤاد روحانی ۷۲۹۰ بیت است. و آغاز می شود با : حمد ، نعت پیامبر ، مناقب ابو بکر ، عمر ، عثمان ، علی ع ، خطاب به روح ، آغاز داستان. مقالت اول «فرزند اول» است. در فهرست کار های نیشا بوری از «پسر نامه» یاد شده است. شاید همین مثنوی باشد که بسیار «پدر گفتا» ، «پسر گفتا» دارد. هرچند «پندنامهٔ» او نیز «پسر نامه» خوانده شده.

در ۱۹۷٤م در استانبول به کوشش هلموت ریتز Helmuth Rittes آلمانی و نیز به کوشش فؤاد روحانی ، در ۱۳۳۹ خ در تهران چاپ شده است.

آغاز چاپ روحانی : بنام آنکه ملکش بی زوال است ـ به وصفش نطق صاحب عقل لال است . آغاز ۲ : الهی نامه را آغاز کردم ـ بنامت باب نامه باز کردم ، آغاز ۳ : بنام کردگار هفت افلاک ـ که پیدا کرد آدم از کفی خاک.

(ن . ک . نسخه ها ٤ : ۲٦٤۷ «الهی نامه» و ۵ : ۳۸۳۱ (فهرست راهنما) ـ ذریعه ۳ : ۲۸٤ «الهی نامه» و ۹ : ۷۲۹ «دیوان عطار» و ۱۹ : ۱۱۹ «مثنوی الهی نامه» ـ مشار ۱ : ٤۸٦ که نشانی پنج چاپ آن را داده ـ و برای نسخه هایش اهوالف ، کرزن : ۲۰٤ ـ موزهٔ سالار : ۱۲۳۲ تا ۱۲۳٤ ـ ریو ۲: ۸۷۰ـ تاجکستان ، دوشنبه ۲ : ۹۰ ـ دانشگاه ۱۵ : ٤۱۷۲ ملی ٦ : ۹۸ ـ افغانستان ، موزهٔ کابل : ۱۰۵ ـ صنا ۲ : ۱۱۳).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۲۷ G ۲۰۳۳ : نوشته درویش علی کاتب ، ۸۵۷ه. ش ۱۲ «کلیات» او ، آغاز برابر نمونه ۲ (عبدالله ۲ : ۱۷۸).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۱۳ B ۳۳۸۳ : نستعلیق ، ۷ صفر ۹۹٤ه

(۱۵۸۶م) و «منطق الطیر» در هامش (عبدالله ۲ : ۴۵۱) از کتابهای شیرانی بوده (دکتر بشیر حسین ۱ : ۸۷).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۲۷ A ۷۶۵ : نستعلیق، نظام بن جلال، احمد آباد، ۱۰۰۹ه. ش ۵ «کلیات» او، آغاز برابر نمونه ۱، زرین (عبدالله ۲ : ۱۸۱).

□ فیصل آباد، پیپلز کالونی، کتابخانه مجاهد اسلام : نستعلیق زیبا، محمد رضا بن امیر حسینی، ۱۰۱۰ه، آغاز برابر چاپی، ۲۴۵ ص (نعیم اختر مجددی).

□ کراچی، موزه ملی N.M. ۴۰۰ : نستعلیق ریز خوش، (۱۰۱۹ه)، در «کلیات» او (ک ۱-۸۵) (لوشاهی : ۵۴۴).

□ راولپندی، گولره شریف، درگاه شاد روان پیر مهر علی شاه : نستعلیق، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر نمونه ۱، عنوانها شنگرف، ۲۴۵ گ (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ رحیم یار خان، محمد آباد، مبارک اردو لائبریری : نستعلیق خوش، ۲۸ محرم ۱۱۴۱ه. آغاز برابر نمونه ۱، نوش خورده، ۱۵۴ ص (پرفسور دکتر الله دتا چودری).

□ حیدر آباد، داود پوته، سنده پراونشل لائبریری : نستعلیق، عبد المحامد، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر چاپی، ۲۹۶ ص (نعیم اختر مجددی).

□ شیخوپوره، سر میدانی، گنجینه ضیا العلوم، نعیم اختر : نستعلیق زیبا، ۱۷ ج ۱/ ۱۰ شنبه ۱۲۶۳ه. آغاز برابر نمونه ۱، آبدیده، ۴۸۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب PPi/VI ۱۷ A ۱۵۷۰ : نستعلیق، تاریخ یاد نشده، آغاز : ... مرا در حضرت خود کامران دار ...، ۳۲۹ گ (عبدالله ۲ : ۱۸۴).

☆ 000- بلبل نامه

همانکه از عطار تونی دانسته شده است. (ن. ک. سدهٔ نهم) هر چند بیشتر نسخه های پاکستان در «کلیات» عطار نیشاپوری جای دارد.

☆ 000- بیسر نامه

همانکه از عطار تونی دانسته شد است. ن. ک. سدهٔ نهم از همین بخش.

☆ 123- پند نامه

از مثنوی هایی که بی گمان از عطار نیشابوری ست.

آغاز می شود با ستایش پروردگار، نعت پیامبر ص، فضیلت ائمهٔ مجتهدین، مناجات، مخالفت با نفس اماره، فواید خاموشی، عمل خالص، سیرت مذمومه، حسن خلق، مهلکات، اهل سعادت، سبب عافیت، تواضع و صحبت درویشان، شقاوت، ریاضت، مجاهدت نفس، فقر، نفس اماره، خود آرایی، ابلهان، عافیت، عقل و عاقلان، رستگاری، ذکر، خصلت ذمیمه،

سعادت و نصیحت ، علامت مدبران ، چهار چیز را حقیر نباید شمرد ، خشم و غضب ، پرهیز از چهار چیز ، چهار چیز از چهار کمال یابد ، غنیمت دانستن عمر ، خاموشی و سخاوت . . .

در ۱۸۵۷م بکوشش سیلوستردو ساسی Silvestre de Sacy به زبان فرانسوی و بعد ها به زبان های عربی و اردو ترجمه شده. و روزگاری دراز از کتاب های درسی شبه قاره بوده است. اختر راهی ، ترجمه ها : ۵۳ پنج ترجمهٔ اردویی آن را نشانی داده.

آغاز : حمد بیحد مر خدای پاک را ـ آنکه ایمان داد مشت خاک را. آغاز ۱ : ابتدا کردم بنام کردگار ـ خالق خلق از صغار و از کبار.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۲۶۹۷ «پند نامه» ـ ذریعه ۳ : ۲۰۰ «پند نامه» ـ مشار ۱ : ۹۶۲ «پند نامه» که ۲۲ چاپ آن را نشانی داده ـ برای نسخه هایش : مرآت العلوم ۳ : ۲۷ ، ٤۱ ، ۶۱ ، ۶۱ ، ۶۳ ، ۲۶۸ ، ۲۷۳ ، ۲۹۱ ـ دانشگاه بمبئی : ۱۰۶ ـ سالار جنگ : ۱۲٤٤ ـ ایوالف : ٤۸۱ ـ ریو ۲:۵۷۹ ، ۵۸۰ ، ۷۹۰).

□ شیخوپوره ، سرمیدانی ، گنجینه ضیا العلوم : نستعلیق خوش ، سده ۱۰ه. آغاز برابر نمونه ، انجام افتاده ، ۸۵ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۲۷ A ۷۶۵ : نستعلیق ، نظام ابن جلال ، احمد آباد ، ۹ ۰ ۱۰ه. ش ۸ «کلیات» ، آغاز برابر نمونه (عبدالله ۲ : ۱۸۱).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۰۸۶ : نستعلیق تحریری ، (۱۰۹۸ه) ، آغاز برابر ، (ص ۱۲۸ - ۱۵۹).

□ شیخوپوره ، نارنگ مندی ، کتابخانه شاهیه ، علی حق شاه : نستعلیق ، ۱۰۲۱ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، ۵۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ جهلم ، محله لوهاران ، پند دادلخان ، کتابخانه جهانزیب : نستعلیق ، ۱۰٤٤ه. آغاز برابر ، سرلوح ۵ (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، دانشگاه ، پنجاب A ۱۳ SVi ٤۰۰۵ : در «کلیات» او نوشته ۱۰۵۹ه (۱۶٤۹م) ، (ک ۱۶۵-۱۷۰) ، آغاز برابر نمونه ۲ (عبدالله ۲ : ٤۵۰) از کتابهای پرفسور شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۹۸).

□ شیخوپوره ، نارنگ مندی ، کتابخانه شاهیه ، علی حق شاه : نستعلیق ، باغ علی ، ۱۰۸۰ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، با مهر «عبدالحی» «محی الدین» «مرید محیی الدین ۱۲۷۲» ، ۸۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ بهاولنگر ، چشتیان ، درگاه معلی ، مولانا غلام فرید : نستعلیق خوش ، شکر دین لاهوری ، ۱۰۸۹ه. برای واصف الدوله ، زرین ، ۳۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۷۸ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. در «پنج گنج» ص ٤۰-۱۱۰.

□ اسلام آباد ، همانجا ۲۹۵ : نستعلیق خوش ، ابو محمد سید محیی الدین عبدالقادر

جیلانی ، برای چودری محمد سرخرو ، سدهٔ ۱۱ه (ص ۱-۵۸).

☐ اسلام آباد ، همانجا ۵۶۱۵ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه. انجام افتاده ، ۶۲ ص.

☐ اسلام آباد، همانجا ۶۵۳۲:شکسته آمیز، سدهٔ ۱۱ه. در «پنج گنج» ص ۶۶-۹۴.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۶۴۰۹ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. در «پنج گنج» ص ۵۸-۱۰۹.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۷۶۲۸ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. انجام افتاده ، ۶۸ ص (گنج ۳ : ۱۵۵۸).

☐ اتک ، مکهد ، کتابخانه مولانا محمد علی : نستعلیق ، نور محمد ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر نمونه ، عنوانها شنگرف ، ۳۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

☐ اتک ، همانجا : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر نمونه ، ۵۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

☐ کراچی ، ناظم آباد ، همدرد : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر نمونه ، ۹۲ ص (خضر نوشاهی).

☐ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۰۶۲ : نستعلیق پخته ، سده ۱۱-۱۲ه. (ص ۳۸۶-۴۴۲).

☐ اسلام آباد ، همانجا ۸۰۷۵ : نستعلیق تحریری ، سده ۱۱-۱۲ه. در «پنج گنج».

☐ گجرات ، دهل ، محمد شریف نوشاهی : نستعلیق ، فقیر گل محمد (نوشاهی) ، ۱ ذیحجه ۱۱۲۲ه. آغاز برابر ، ۴۸ ص (خضر نوشاهی).

☐ لاهور ، رحمان پوره ، محمد شریف البدر: نستعلیق ، در دهلی ، ۲۲ رجب ۱۱۲۹ه. آغاز برابر نمونه ، ۶۱ ص (نعیم اختر مجددی).

☐ سرگودها ، جهاوریان ، کتابخانه عطا الرحمان صاحب کهوکهر : نستعلیق خوش، محمد اشرف بن محمد اعظم ، ۱۱۴۹ه. آغاز برابر ، ، بامرلوح ساده ، ۳۰ ص ۸ بیت (محمد نذیر رانجها).

☐ اسلام آباد ، همانجا ۶۸۴۴ : نستعلیق پخته ، ... ولد حافظ احمد میرم ، ۱۰ ج ۱۱۵۶/۲ه ، ۸۰ ص.

☐ خیر پور ، کتابخانه عمومی ۲۹۷/۶ : نستعلیق ، علی محمد ، ۱۸۰۵ ب (۱۱۶۱ه) همراه کریما ، رویهم ۷۴ ص (خضر نوشاهی).

☐ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۵۲۹۲/۲۲۸۵ : نوشته ۱۱۷۸ه (۱۷۶۴م) باغزلهایی در پایان (بشیر حسین ۱ : ۹۸).

☐ پشاور ، پشتو اکادمی ۷۰۱ : نستعلیق خوش ، عزت علی ، ۲۷ ذیقعده ۱۱۸۴ه. آغاز : دربیان چهار چیز : ای پسر هر کس که دارد چار چیز ... ، ۴۶ ص (استاد محمد رضا همدانی).

□ سرگودها ، بهلوال ، جگهیان ، کتابخانه الله دته صاحب : نستعلیق شکسته ، صوفی کرم الهی و صفدیه، ۱۱۸۹ه. آغاز برابر نمونه، ۳۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، کتابخانه محمد افضل ، جهان آباد : نستعلیق خوش ، عارف الله بن زاهد بخش ، ۱۱۹۵ه. آغاز برابر نمونه ، کامل ، ۲۵ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، دارالعلوم نعمانیه ۳۰۶ قدیم : نستعلیق ، امام بخش ، ۱۱۹۷ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۵۰ ص (خضر نوشاهی).

□ شیخوپوره ، گوجرالواله ، کتابخانه هاشمی : نستعلیق شکسته آمیز ، تعجب خان ، ۱۲۰۰ه. آغاز برابر ، سرلوح ، ۶۴ ص (رضوانه سحر بیگم).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۵۲۴ : شکسته آمیز پخته ، سدهٔ ۱۲ه. انجام افتاده.

□ اسلام آباد ، همانجا ۶۲۴۸ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز افتاده ، ۵۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۴۸۴ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. ۶۲ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۳۲۳۲ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. در «پنج گنج» ، ص ۴۶-۱۰۷.

□ اسلام آباد ، همانجا ۷۲۴۵ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. در «پنج گنج» ص ۵۳-۸۵.

□ اسلام آباد ، همانجا ۴۴۹۰ : نستعلیق طلبگی ، سدهٔ ۱۲ه. در «پنج گنج» ، ص ۵۲-۸۲.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۸۸۹ : شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۲ه. در «پنج گنج» ص ۴۶-۸۵.

□ اسلام آباد ، همانجا ۲۹۳۵ : شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۲ه. در «پنج گنج» ص ۷۸-۹۰.

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۶۴۰ : نستعلیق، سدهٔ ۱۲ه. در «پنج گنج» ، صحافی آشفته.

□ اسلام آباد ، همانجا ۴۸۴۸ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. (ص ۴۳-۹۹).

□ اسلام آباد ، همانجا ۲۴۱۴ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. آشفته ، (ص ۱-۶۷).

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۴۲۷ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. (ص ۱۲۹-۱۷۴).

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۱۷۷ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. ش ۴ «پنج گنج» (ص ۶۰-۱۱۱).

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۰۶۰ : تحریری ، سدهٔ ۱۲ه ، آغاز برابر ، (ص ۳۰-۸۱). ، در «پنج گنج». فرسوده.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۱۴۴ : نستعلیق تحریری ، سدهٔ ۱۲ه ، ۱۴۱-۱۹۱) ، آغاز ابتدا اول بنام کردگار.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۲۲۷ : نستعلیق تحریری ، سدهٔ ۱۲ه. (ص ۳۰-۵۹) در

«پنج گنج».

□ پیشاور، کاکشال، کتابخانه نقشبندیه، عبدالله جان: نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۲ه. بدنبال «محمود نامه» و سپس «رساله قاضی قطب» (استاد محمد رضا همدانی).

□ پیشاور، دکتر خواجه محمد سلیم ۱۱۷۳: نستعلیق خوش، با دو خط، دومی عبدالله ملا، سدهٔ ۱۲ه. در «پنج گنج».

□ پیشاور، همانجا ۱۲۸۱: نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۲ه در «پنج گنج».

□ پیشاور، همانجا ٤۸٦: نستعلیق خوش، اشرف ولد عباس سرکانی، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر ۱، ٤۰ ص ۱۳ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ لاهور، دیال سنگھ ترست ۱۹۵ ج: نستعلیق، گویا حسام الدین، سدهٔ ۱۲ه. ۱۸ گ (هاشمی، صدیقی ۲: ۲۱۳).

□ شیخوپوره، نارنگ مندی، کتابخانه شاهیه، علی حقشاهی: نستعلیق، رحمت علی عباسی، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ۱، ۱۹ س (نعیم اختر مجددی).

□ اٹک، مکهد، کتابخانه مولانا محمد علی: نستعلیق، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر ۱، ۷۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ اٹک، همانجا: نستعلیق، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر ۱، ۵۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ لاهور، شیش محل، انباله جلد سازی، محمد بشیر لدهیانوی: نستعلیق، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ۱، ۱۱۸ ص (نعیم اختر مجددی).

□ گوجرانواله، حافظ آباد، عبدالرشید فاروقی: نستعلیق، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ۱، ۷۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ گجرات، کنجاه کوایکی، پیر زاده خلیل احمد ناصر: نستعلیق، امام الدین، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ۱، ۱۱۰ ص (محمد علی کوثر).

□ شکار پور، کڑهی یاسین، مولانا محمد ابراهیم، ناظم یاسینی: نستعلیق، خوش، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر ۱، ۷٦ ص.

□ شکار پور، همانجا: نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ۲، سپس «کریما» (خضر نوشاهی).

□ کیمبل پور، مکهد، کتابخانه مولانا محمد علی: نستعلیق محمد بن هاشم، کاغذ لاهوری، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه، برخی از عنوانها نالویس، ۵۰ ص.

□ کیمبل پور، همانجا: نستعلیق، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه، عنوانها نالویس، ۲٦ ص.

□ کیمبل پور ، همانجا : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۵۶ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ پیشاور ، مروی ها ، پیشاور شهر، اشرف علی خان : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. در پنج گنج ، ۱۰۶ ص ۱۲ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ پیشاور ، پرفسور محمد شمیم، استاد کورمنت کالج ٤ : نستعلیق، خوش ، غلام قادر جلال پوری ، ۱۰ محرم سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، ۸٤ ص (میر سجاد حسین کاظمی).

□ کراچی ، ناظم آباد ، همدرد : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر ، ۶۲ ص (خضر لوشاهی).

□ اتک ، سلطان پور ، حمیدیه ، سید عبدالرحمان شاه : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. (ص ۲۵-۹۷). آغاز برابر.

□ جهنگ ، چنیوت ، ملک آباد ، محمد اکرم : نستعلیق ، رحیم بخش تاور ، سدهٔ ۱۲ه. ۵۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۲ ق‌ف ۲۸ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. (ص ۲-۵٤).

□ کراچی ، همانجا ۲ قا ۱۲ : نسخ ، سدهٔ ۱۲ه. (ص ٤۲۰-٤٦٤) (لوشاهی : ۱٤۷).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۳٤۸ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. در «پنج گنج» ص ٤٤-۸۹.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۱۷۵ : ملیگ ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. (ص ٤۰-۷٤).

□ سرگودها ، بهلوال ، دیره ملکان ، ملک یار محمد : نستعلیق ، ظفر احمد زرگر ، برای برخور دار ، سدهٔ ۱۳-۱۲ه. ۵۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳۵۶/۳۳۶۰ : نوشته غلام علی ، ساکن لاهور ، ۱۲۰۷ه (۱۷۹۲م) (بشیر حسین ۱ : ۹۸).

□ لاهور ، فقیر خانه ، سید مغیث الدین : نستعلیق لطف الدین ، چهار شنبه رجب ۱۲۰۷ه. ۸۸ ص (محمد علی کوثر).

□ شیخوپوره ، خانقاه دوگران ، رضویه ، ابو الفیض عبدالکریم ابدالوی : نستعلیق ، ۱۲۰۹ه. ۵۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۵۶۶ : شکسته آمیز ، ۱۲۱۰ه. ۵۸ ص.

□ سرگودها ، بهلوال ، دیره سیدان، محمد انور صاحب : نستعلیق شکسته، غلام دستگیر چوها ، ۱۲۱۰ه؟ ۲۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، رحمان پوره ، محمد شریف البدر : نستعلیق ، حاجی محمد بن غلام محمد ،

۱۲۱۰ھ. ۵۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ شیخوپوره ، میان محمد حسین لند بهتیان . ۱۹۰ : نستعلیق خوش ، کریم بخش بن محمد رمضان ، ساکن ویران والا ، ۲۷ ذیحجه ۱۲۱۰ھ. ۳۹ ص (محمد علی کوثر).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۰۰۲-۱۹۶۱ N.M. : نستعلیق ، با مهر کنده ۱۲۱۲ھ. ۵۰ ص (نوشاهی : ۵۵۵).

□ راولپندی ، کوٹره شریف ، درگاه شاد روان پیر مهر علی شاه : نستعلیق ، ۱۲۱۶ھ. ۴۶ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ دیره اسماعیل خان، مکتبه حبیبیه : نستعلیق، ظفر محمود بن شجاع الدین ، ۱۲۱۸ھ. ۵۸ ص (محمد نذیر رانجها).

شیخوپوره ، مریدکی ، محمد اسماعیل نوشاهی اعظمی : نستعلیق ، در لاهور مسجد بیگم شاهی ، ۱۲۱۹ھ. ۴۹ ص (نعیم آختر مجددی).

□ لاهور ، انار کلی ، دانش آباد ، ۳۷ احسان دانش : نستعلیق ، فیض خان ، چهار شنبه ۱۲۲۰ھ. ۶۰ ص (شفیق الرحمان نوشاهی).

□ کیمبل پور ، شمس آباد ، مفتی محمد عثمان ۵ د : نستعلیق شکسته آمیز ، یکشنبه ، ۱۲۲۳ھ. ۵۶ ص (پرفسور اختر راهی)

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۵۱ ، ۸۷۱ پند-۹۷ ، ۸۷۰ دیو : نستعلیق ، با تاریخ ۱۲۲۶ھ. در مجموعه ، ش ۲ مجموعه ، انجام افتاده ، ۲۴ گ (عباسی ۱ : ۴۸۹).

□ لاهور ، همانجا ، ۵۱ ، ۸۷۱ پند (۲) ۹۹ ، ۸۷۱ محمو : نستعلیق ، حافظ محمود پسر میان جان محمد ، ۷ صفر ۱۲۲۹ھ. در دیه اچهن بالا ، در تپهٔ خلیل ، بپاس خاطر کل محمد جیو ، ۲۴ گ (عباسی ۱ : ۵۱۱).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۱۹۳ : نستعلیق پخته ، محمد بخش ، ۱۸ ذیحجه ۱۲۳۶ھ. ۷۱ ص.

□ سرگودها ، بهلوال ، کتابخانه مولوی فتح محمد ، دیو وال : شکسته نستعلیق ، دارا قوم لوهار ، ساکن ڈهوک گوندلان ، ۱۲۳۸ھ. ۱۴ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۷۰۶ : شکسته آمیز ، ۱۸۸۰ ب/۱۲۳۹ھ. (ص ۴۰۴-۴۷۲). انجام افتاده.

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۲۲۳۳/۱۱ : نوشته رام نرائن ، ۵ ع ۱۲۴۲/۲ھ (۱۸۲۶م) (بشیر حسین ۱ : ۹۸).

□ لاهور ، مسجد شاهی ، علما اکیدمی ۲۷۲۱ جدید : استعلیق ، حافظ یار محمد بن

حافظ نور محمد ساکن لاهور ، ذیحجه ۱۲۴۲ه. ۵۲ ص (محمد علی کوثر).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۵۹/٤-۱۹۷۲ .N.M : نستعلیق ، میر مستقیم بلخی مزاری ، شوال ۱۲۴۵ه. در مدرسه ملا نور محمد دیوان ، ۹٤ ص (نوشاهی : ۵۵۵).

□ لاهور ، دکتر محمد باقر : نستعلیق ، ۲ رجب ۱۲۴۶ه. بپاس خاطر میان فتح محمد ، ۱۱۲ گ ۹ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۵۷۸).

□ سرگودها ، مولوی فضل الله شاه صاحب : نستعلیق خوش، مطیع الرحمان بن میان ولایت ، ۱۲۴۸ه. ۳٤ ص ۷ بیت (محمد نذیر رانجها).

□ رحیم یار خان، محمد آباد ، مبارک اردو لائبریری : نستعلیق پخته ، سلطان بن حسن، ۱۰ رمضان ۱۲۵٤ه. ۵۸ ص (پرفسور دکتر الله دتا چودری).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۸۱٤ : نستعلیق ، محمد بن عبدالکریم ، سلخ شوال ۱۲۵۵ه (ص ۱۱۵-۱۶۵).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب J ۱۳ SPi/VI ٤٤٤۱ : نستعلیق ،گل یکم ، ۱۲۵۸ه (۱۶٤۹م) (عبدالله ۲ : ٤۵۳) از کتابهای شیرانی بوده (دکتر بشیر حسین ۱ : ۹۸).

□ لاهور ، دیال سنگه ترست . ۶۵ د : نستعلیق ، میرزا محمد خان ولد محمد حسین ، ۱۲۵۸ه. ۳٤ گ (دیال سنگه ۳ : ۱۳۰).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۰۲۸ : نستعلیق پخته ، الله یار ، ۲ ج ۱۲۵۸/۲ه. (ص ۲-۵۹).

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۵۸۸: نستعلیق خوش ، (۱٤ رمضان ۱۲۵۸ه) ، (ص ۲۱۶-۲۸۷).

□ لاهور ، پرفسور ظهیر احمد صدیقی : نستعلیق ، محمد صادق بن حاجی فقیر الله ، ۱۲۵۸ه. ۲٤ ص (محمد علی کوثر).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵٤۳۰: نستعلیق، غلام محمد، ۱۲۵۹ه. (ص ۱۸-۷۷).

□ شیخوپوره ، اجنیانواله ، حکیم سید محمد شاه : نستعلیق ، محمد یار ساکن علی پور چته ، ۱۲۶۰ه. ٤۶ ص (محمد علی کوثر).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳٤٤۵ : شکسته آمیز ، ۱۲۶۱ه. در «پنج گنج» ص ٤۰-۹۵.

□ پیشاور ، دانشگاه ، ٤٤۸ : نستعلیق خوش ، محمد حجی ولد شاه محمد ، ۱۲۶۲ه. در «پنج گنج» (سید امتیاز حسین).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ٤۵۲۹ : نستعلیق پخته ، (۱۲۶۳ه) در «پنج گنج» ص ٤۶-۱۵۱.

□ لاهور، نکلسون روڈ، خلیل الرحمان داودی: نستعلیق، غلام محمد بن میان نعیم، سمت ۱۹۰۷ ب (۱۲۹۶ھ). ۱۵۳ ص (سید سعید الظفر نوشاهی).

□ کویته، کلی لاجور گلستان، مدرسه ضیا العلوم: نستعلیق، حاجی سرور، ۱۲۶۶ھ. در قندهار، ش ٤ «پنج گنج» (دکتر انعام الحق کوثر).

□ لاهور، شش محل، محمد بشیر الحاج لودهیانوی: نستعلیق، ۱۲۶۷ھ. ۵۸ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور، دانشگاه، شیرانی ۱/۲۳۷۶/۵۶۹۵: نوشته ۱۲۶۸ھ (۱۸۵۱م)، موریانه زده (بشیر حسین ۱: ۹۸).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۱۰۲۳۰: نستعلیق، عبدالوهاب بن عبدالرحیم، ۱۲۶۷ھ. در «پنج گنج» (ص ٤۷-۱۰۰).

□ اوکاوه، بصیر پور، کتابخانه حنفیه فریدیه: نستعلیق خوش، علی محمد خان پسر فضل محمد خان دیهالپوری، سمت ۱۹۱٤ ب (۱۲۶۸ھ؟).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۲۲۳۲: نستعلیق پخته، (۱۲۷۰ھ) (ص ۹۰-۱۵٤).

□ لاهور، شیش محل، البالہ جلد سازی، محمد بشیر لودهیانوی: نستعلیق، محمد شفیع خان؟، مهر ۱۲۷۱ھ. ۸۳ ص.

□ لاهور، همانجا: نستعلیق شکسته آمیز، بامهر «شیخ محمد عطا الرحمان ۱۲۷۱ھ»، آغاز برابر نمونه، ۹۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ سیالکوت، بهلوال، مدرسه علوم المرتضی، مفتی محمد رفیق: نستعلیق، علی بخش قاضی، در چک قاضی، ٤ بیساکھ ۱۹۱۲ (۱۲۷۱ھ؟)، ۶۷ ص (نعیم اختر مجددی).

□ گوجرانواله، سندی هوان تاور، نصیر احمد: نستعلیق، ۱۲۷۱ھ، ۵۸ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۱۱۰۲۸: نستعلیق تحریری، (۱۲۷۳ھ)، آغاز برابر، انجام افتاده، (ص ۱۵۷-۲۲۲).

□ اسلام آباد، همانجا ۱۱۲۷۷: نستعلیق تحریری، با یاد داشت تملک ۱۲۷٤ھ/ ۱۸۵۶م. (ص ۱۳۲-۱۹۰)، انجام افتاده.

□ گجرات، ساهن پال، کتابخانه نوشاهیه: نستعلیق، طالب الدین، ساکن دهله، وزیر آباد، گوجرانواله (لاهور)، ۱۸۵۸م (۱۲۷٤ھ) (ص ۱-۶۸) (سید عارف نوشاهی).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۵۹۰۸: طلیکی، ۱۲۷٤ھ. در «پنج گنج» ص ۶۵-۱۲۵.

□ سرگودها، بهلوال، جگهیان، الله دته صاحب: شکسته خوش، مولا بخش مسلم

شیخ بن دولت خان ، سه شنبه ۱۲ ج ۱/۱۲۷۵ه. ۳۹ ص (محمد نذیر رانجها).

□ شیخوپوره ، سرمیدانی ، گنجینه ضیا العلوم ، نعیم اختر : نستعلیق ، سلطان محمد بن نیکو خان ، ۱۲۷۵ه. در «پنج گنج» (ص ۳۴-۵۳) ، باسرلوح (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۹۷۹ : نستعلیق تحریری ، جمال الدین ، ۵ رمضان ۱۲۷۷ه ، آغاز برابر ، (ص ۷۷-۱۴۴).

□ پیشاور ، دکتر خواجه محمد سلیم ۸۲۸ : نستعلیق ، ملا صفت الله ، ۲۴ ذیقعده ۱۲۷۶ه. در «پنج گنج» (میر سجاد حسین کاظمی).

□ سرگودها ، بهلوال ، صوفی نعمت الله ، چاوه : شکسته نستعلیق ، ش ۳ «پنج گنج» نوشته ۱۲۷۸ه. (ص ۳۲-۵۷) (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۲۸۰ : نستعلیق تحریر آمیز ، ۱۲۷۸ه. آغاز برابر ، ۳۴ ص.

□ پیشاور ، دکتر خواجه محمد سلیم ۴۳۴ : نستعلیق ، با تاریخ ۱۲۷۹ه. درش ، مجموعه ، ش ۴ مجموعه ، آغاز برابر ، ۷۵ ص ۱۱ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۶۰۰ : نستعلیق ، گلحسن ساکن سهنوال ، ۱۲۸۱ه. در «پنج گنج» (ص ۶-۵۰).

□ لاهور ، شاهی مسجد ، علما اکیدمی : نستعلیق ، میان فیض احمد ولد میان خدا یار ، ۲۲ شعبان ، ۱۲۸۲ه. ۶۶ ص (محمد علی کوثر).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۴۰۰ : شکسته آمیز ، غفور ولد ملا اسماعیل ، ۱۲۸۳ه (ص ۲-۷۸).

□ سرگودها ، الله آباد ، میان عبدالرحیم صاحب : نستعلیق شکسته خوش ، خلیل احمد بن مهر محمد بخش ، ۱۲۸۹ه. ۴۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ ماتان ، شادمان کالونی دکتر مهر عبدالحق : نستعلیق پخته ، ۱۲۸۹ه. آغاز افتاده ، ۷۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳۱۲۶/۱۲۱/۱ : نوشته محمد مسعود ولد حافظ عنایت الله ، رمضان ۱۲۹۱ه (۱۸۷۴م) در لاهور (بشیر حسین ۱ : ۹۸).

□ لاهور ، دانشکده مسیحی فورمین : نستعلیق ، سعید شاه ، ۱۵ ع ۱۲۹۱/۲ه. سپس «دستور العمل» ، آغاز برابر ۲ (پایان نامه دکتر خالده صدیق: ۴۳۳).

□ سرگودها ، مادی ، عبیدالله صاحب : نستعلیق ، عبدالواسع ، ۱۳۰۰ه ، ۴۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۹۹۰ : طلبگی ، سده ۱۳ھ. در «پنج گنج» ص ۴۹-۱۱۰.

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۰۴۲ : نستعلیق پخته ، سده ۱۳ھ. در «پنج گنج» ص ۳۹-۷۸.

□ اسلام آباد ، همانجا ۷۳۱۶ : شکسته آمیز ، سده ۱۳ھ. در «پنج گنج». ص ۳۹-۸۰.

□ اسلام آباد ، همانجا ۲۲۹۳: شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۳ھ در «پنج گنج»، ص ۵۱-۸۱.

□ اسلام آباد ، همانجا ۷۲۷۴ : طبلگی ، سدهٔ ۱۳ھ. ۳۶ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۴۳۵۰ : شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۳ھ. در «پنج گنج»، ص ۱۳-۳۰.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۹۶۱ : نستعلیق ، حبیب الله سیاجردی ، سدهٔ ۱۳ھ. (ص ۱۰۴-۱۳۲).

□ اسلام آباد، همانجا ۶۳۵۷: نستعلیق پخته ، سده ۱۳ھ. آغاز و انجام افتاده.

□ اسلام آباد ، همانجا ۴۳۴۰ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۳ھ (ص ۱۶۴ - ۱۷۲) انجام افتاده.

□ اسلام آباد ، همانجا ۴۵۰۵ : طلبگی ، سده ۱۳ھ. (ص ۵۴-۹۴).

□ اسلام آباد همانجا ۷۱۰۴ : نستعلیق پخته ، سده ۱۳ھ. (ص ۱۳-۶۳).

□ اسلام آباد ، همانجا ۶۹۲۹ : طلبگی ، سدهٔ ۱۳ھ. در «پنج گنج» ص ۳۷-۸۴.

□ رحیم یار خان ، صادق آباد ، گنجینه میر ، میر سید زاهد حسین ۱۵۷ : نستعلیق ، سده ۱۳ھ. ۲۰ ص.

□ رحیم یار خان ، همانجا ۱۵۸ : نستعلیق پخته ، محمد ظریف بن مولوی شیخ حامد شیخ فتاوی ، سده ۱۳ھ. آغاز افتاده ، ۴۴ ص (دکتر الله دتا چودری).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۱۷۶ : نستعلیق ، سده ۱۳ھ. ۵۲ ص (نوشاهی : ۱۴۷).

□ گجرات ، ساهنپال ، کتابخانه نوشاهیه ، سید شرافت نوشاهی : نستعلیق ، سده ۱۳ھ. آغاز افتاده : سد هزاران رحمت جان آفرین ، ۴۰ ص (سید عارف نوشاهی).

□ سرگودها ، بهیره ، مدرسه عزیزیه ابرار احمد بگوی : نستعلیق ، ۱۸ رجب ، سده ۱۳ھ. نمونه ، ۶۷ ص (نعیم اختر مجددی).

□ شیخوپوره ، مریدکی ، محمد اسماعیل نوشاهی اعظمی : نستعلیق ، محمد شریف خان ، برای تدریس مولوی حسن علی خان ، سده ۱۳ھ. ۵۸ ص (نعیم اختر مجددی).

□ شیخوپوره ، مریدانی ، گنجینه ضیا العلوم ، نعیم اختر : نستعلیق ، سده ۱۳ھ. در

«پنج گنج» (ص ۵۶-۱۳۴) (نعیم اختر مجددی).

□ اتک ، مکهد ، مولانا محمد علی : نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۴۶ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ اتک ، همانجا : نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۶۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۵۱ ، ۸۷۱ پند - ۶۲ ، ۲۹۷ معین (۲) : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. ش ۳ مجموعه ، ۲۶ گ (عباسی ۲ : ۴۳).

□ لاهور ، شش محل ، انباله جلد سازی ، محمد بشیر لودهیانوی : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر نمونه، با یاد داشت شمس الرحمان ۱۹۲۸م، ۳۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، کلبرگ ۲ ، حکیم محمد نبی خان جمال سویدا : نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، با سرلوح زرین و تصاویر ، ۵۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ پیشاور ، تاک خانه متنی ، پاسنی ، سید نقیر گل ۲۲۹۹ : نستعلیق ، رکن الدین ولد غلام محیی مفتی ، ساکن تیری شهر توغه ، سده ۱۳ه. ۶۳ ص (میر سجاد حسین).

□ راولپندی ، گولره شریف، درگاه پیر مهر علی شاه : نستعلیق، سده ۱۳ه. آغاز افتاده : اوست سلطان هر چه خواهد او کند ، با نسخه چاپ فاروقی ملتان جدابیهایی دارد ، ۲۹ گ (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۵۱ ، ۸۷۱ پند (۳) - ۹ ، ۸۷۰ سرخو : نستعلیق، میانه سده ۱۳ه. ش ۳ مجموعه ، ۳۱ گ (عباسی ۲ : ۵).

□ پیشاور ، پرفسور دکتر اسلام محمود خان : سده ۱۳ه. در پایان «پنج گنج» (میر سجاد حسین کاظمی).

□ اتک ، مکهد ، مولانا محمد علی : نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز برابر ، ۱۸ ص.

□ اتک ، همانجا : نستعلیق ، ۸ ج ۲/یکشنبه سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر ، ۷۶ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ لاهور ، دیال سنگه ترست ۵۳۷ : نستعلیق خوش ، سعد الله برای ملک الیاس بن ملک محمد وارث ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر ، ۷۶ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، همانجا B ۵۳۸ : نستعلیق خوش ، سده ۱۳ه. آغاز برابر ، ۲۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ ملتان، باغ لانگ ، کتابخانه عمومی ۵ مجموعه : نستعلیق، سده ۱۳ه. آغاز برابر ، ۶۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ وهاری ، میلسی ، سردار جهندیر : نستعلیق ، کریم بخش ولد فتح محمد ، سده ۱۳ھ. آغاز افتاده ، ٤٥ ص (نعیم اختر مجددی).

□ خوشاب ، اکبر پوره ، گلزار احمد : نستعلیق ، عبدالصبور ارادتمند شیخ رکن الدین جهان شاه آبادی ، سده ۱۳ھ ، ۹۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ بنون ، نسیم گل ، حبیب الله خان : نستعلیق ، محمد جاوید فرزند خورشید حسن بن عبدالفتاح گیلانی ، سده ۱۳-۱٤ھ. ، ۵۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۹۰۳ : نستعلیق ، سدهٔ ۱٤ھ. آغاز و انجام افتاده ، ۲۰ ص.

□ سرگودها ، ساهیوال ، مکتبه سلیمانیه : نستعلیق خوش ، غلام فرید ، سده ۱٤ھ. ۹۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، سعادت خان ، بتهنی : نستعلیق خوش ، منظور احمد ولد صوفی غلام حبیب صاحب ، ۱۳۲ (۱۳۰۲ھ) ، ۱۶۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ شیخوپوره ، نارنگ منڈی ، کتابخانه شاهدیه ، مبارک علی رشاهد : نستعلیق خوش ، ۱۳۰۲ھ. ۶۱ ص (نعیم اختر مجددی).

□ شیخوپوره ، عنایت شاه قریشی : نستعلیق ، احمد یار ساکن علی پور چته ، ۱۳۰۲ھ. (محمد علی کوثر).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۵۰۷ : نستعلیق تحریری ، الفضل ، شنبه ۱۳۰۳ھ. (ص ۲۹۸-۲۹٤).

□ سرگودها ، جهاوریان ، عطا الرحمان صاحب کهوکهر : نستعلیق شکسته ، رفعت الله ۱۳۰۳ھ. در «پنج گنج» (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، غلام محمد ، کهوت : نستعلیق خوش ، ش ۳ «پنج گنج» نوشته ۱۳۰۹ھ. (ص ۲۵-۵۳) (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۰٤۱ : نستعلیق خام ، ملا مرتضی ، ۱۳۰۹ھ. (ص ۱۳۲-۱۶۸).

□ سرگودها ، بهلوال ، رب نواز ، للیانی : نستعلیق ، ش ۲ «پنج گنج» نوشته ۱۳۱۱ھ. (ص ۲۰۹-۳۷۰) (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، بکهر ، عبدالرسول صاحب : نستعلیق ، محمد حیات قوم گوندل، ۱۸۹۳م (۱۳۱۱ھ)، ٤۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، محمد علی ، کوت میدان : شکسته خوانا ، عبیدالله ، ۱۳۱٤ھ.

۱۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، لک ، نصیر احمد صاحب : نستعلیق خوش ، عنایت الله ولد منشی رستم خان ، ۱۳۱۸ھ. ۵۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ ملتان ، محله کمالگران ، دار الاشاعت نظامیه ، دربار حسین بخش : نستعلیق الهی بخش ملتانی ، ۲۹ شعبان ۱۳۲۱ھ. ۷۴ ص. (نعیم اختر مجددی).

□ بنون ، مین بازار ، عبدالله خان : نستعلیق ، اسد الله ، ۲ جون ۱۹۰۴م (۱۳۲۲ھ) (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، شاه محمد ، میانی : نستعلیق خوش ، میان دلا بن میان حسین بخش ، ۱۳۲۴ھ. ۱۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، میان سردار محمد : نستعلیق ، محمد معظم مسلم شیخ ، ۱۳۲۵ھ، ۵۶ ص (محمد نذیررانجها).

□ پیشاور ، کلباد شاه جی ، سید صادق حسین شاه جعفری : نستعلیق پخته ، میر سید علی حسینی ، ۱۰ شعبان ۱۳۲۶ھ. ۶۷ ص (میر سجاد حسین کاظمی).

□ سرگودها ، بهلوال ، مولانا قدرت الله : نستعلیق ، اظهار احمد بن میان نور الدین عبیدالله ، ۱۴ جون ۱۹۱۱م (۱۳۳۰ھ) ۴۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، مولانا قدرت الله : نستعلیق پخته ، یعقوب متعلم جامعه بهاولپور ، سده ۱۴ھ. آغاز برابر ۱ ، ۴۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، موزه ۱۳۷/۴۱ : آغاز برابر نمونه ، الجام افتاده ، ۲۰ ک (رشید احمد ۲ : ۱۹).

□ پیشاور ، گورنمنت کالج ، پرفسور محمد شمیم : نستعلیق ، غلام قادر ، یکشنبه ۱۰ محرم ، تاریخ یاد نشده ، ۸۶ ص (میر سجاد حسین کاظمی).

□ لاهور ، کتابخانه الریاض ، جی معین الدین : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، ۱۶ ک (دکتر ظهور الدین ، سید عارف نوشاهی).

□ گجرات ، احمد حسین احمد قلعه داری ۹۳۶ : نستعلیق خوش ، دو نویسنده ، بی تاریخ ، آغاز برابر نمونه ، ۱۱۲ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

□ گجرات ، همانجا : بدنبال «منافع القلوب» ، ۱۲۶ برگ (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۱۸۲۹/۴۸۴۹ : بی تاریخ (بشیر حسین ۱ : ۹۸).

☆ 124. شرح پند نامه

متن همان. شرح از محمد بن غلام اکبر خوشابی ، در ۱۲۳۵ه.(۱۹-۱۸۲۰م) (دیباجه) و از همو ست : رد سماع مولی ۲ : ۱۱۰۱.

گزارشی ست گسترده ، به واژه ها و ترکیبات و تشبیهات هر بیت پرداخته است.

آغاز: حمدله. صلات. بعد ، می گوید فقیر محمد بن غلام اکبر خوشابی ، که چون این بنده به سبب قلت بضاعت خویش دست رس شرح.

در بخش فلسفهٔ عملی (٤ : ۲۲۵۸) گذشت. و اینک نسخه هایی دیگر :

□ شیخوپوره ، گوجرانواله ، نوشهره ، کتابخانه هاشمی : نستعلیق ، اعظم خان ، ۱۲۶۶ه. آغاز برابر ، ۱٤٤ ص (خالم رضوانه سحر).

□ سیالکوت ، بدو ملهی کهنه ، نحر الاطبا : نستعلیق ، معین الحق نظامی ، ۱۹ ع ۱/ ۱۲۹۸ه. آغاز برابر ، ۱٤۱ ص (نعیم اختر مجددی).

☆ 125. شرح پند نامه

متن همان. شرح از محمد بن غلام محمد گلهوی (که‌یاد اودر «شرح‌مطلع الانوار۳:۱۹۳٤» گذشت). در دیباجه پس از بیان اهمیت «پند نامه»ی عطار، می گوید که نسخه های آن در ترتیب و کمی و بیشی جدایی هایی داشت. و من چند نسخهٔ کهن آن را گرد آوردم ، سپس به‌این کار پرداختم. وپیش از آغاز بکار زندگی نامهٔ کوتاهی از عطار به نقل از «نفحات الانس» جامی و سخنان مولوی بلخی آورده است. در دو نسخهٔ گنج بخش تاریخ نگارش نیامده است.

آغاز (دیباجه) : نحمد الله علی نواله ، و نسبحه تسبیحاً و نکبره تکبیرا . . . اما بعد ، می گوید بنده . . . محمد بن غلام محمد. آغاز (شرح) : حمد بیحد مر خدای پاک را . . . (شر) و چون بندگان در ادای خدمت شکر نعمای او تعالی ، و بیان ثنای بی همتای او قاصر و عاجزاند می باید که در هنگام شکر و ثنای چنان.

در بخش فلسفهٔ عملی (٤: ۲۲۵۹) گذشت. و اینک نسخه هایی دیگر :

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۱۹۹ : نستعلیق ، حافظ عمر ولد میان بختاور ، قوم کلال ، ۲٤ رجب ۱۲۸۹ه. آغاز برابر ، ۱۵۲ ص.

□ حیدر آباد ، شاه ولی الله کالج : نستعلیق ، فقیر عبدالرزاق ، ۱۹ ع ۱/۱۲۹۰ه.

(ص ۱-۱۹٤) (خضر نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۶۵۹ : شیخ گل داد بن الهداد ، ۲۳ صفر ۱۲۹۹ه. جمعه ، آغاز برابر ، ۲٤۱ ص .

□ دیره اسماعیل خان ، مکتبه حبیبیه : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر ، ۸۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ کراچی ، موزه ملی N.M. ۵۲۸/۲۷۵ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز و انجام افتاده ، ۳۶ ص (نوشاهی : ۵۵۶).

□ هاولنگر ، چشتیان کهنه ، مولوی الله دین نظامی : نستعلیق ، شیخ احمد بن شیخ علی، ۱۵ ذیقعده ۱۳۰۱ه. (ص ۱-۱٤۸)، آغاز برابر (نعیم اختر مجددی).

☆ 126ـ شرح پند نامه

متن همان. شرح از شناس.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۹۰۸ : نستعلیق پخته ، خدا بخش ، سدهٔ ۱۱ه (شاید ۱۲ه) آغاز : حمد بیحد آن خدای پاک را . . حمد مصدر بمعنی ستودن و ستایش ، بیحد ص ، به معنی مختص ترجمه لام الله است. یای خدای برای وحدت است ، و لفظ خدا به معنی صاحب ، موصوف پاک ، صفت او مصراع ثانی بعد صفت ، انجام افتاده ، ۸۲ ص (گنج ۳ : ۱۵۶۳).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۱۷۸ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز : حمد بیحد ص خدای پاک را . . یا برای وحدت است ، و لفظ خدا به معنی صاحب است، پس لفظ خدا مشیر است به اتصاف تعالی به اوصاف ثبوتیه ، و پاک مشعر بر اتصاف وی به اوصاف سلبیه (ص ٤۰-۹۲) (گنج ۳ : ۱۵۶٤).

☆ 000ـ خیاط نامه

همانکه منسوب به نیشا بوری ست ، و از عطار تونی دانسته شده است. (ن . ک . سدهٔ نهم).

☆ 127ـ دیوان عطار نیشابوری

دارای انواع سروده از قصیده و غزل و رباعی و جزآن.

همان. نسخه ها ۳ : ۲٤۴۶ - ذریعه ۹ : ۷۲۹ - مشار ۲ : ۲۳٤۲ که نشانی ۸ چاپ آن را داده).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۲۷ G ۲۰۳۳ : نوشته درویش علی کاتب ، ۸۵۷ه. ش ۷ «کلیات» او ست از قصیده و غزل. آغاز : من آن نیم که کنم سر کشی به تیغ جفا - چو شیخ زنده سر خویش دیده ام فردا (عبدالله ۲ : ۷۷۱).

□ اسلام آباد ،گنج بخش ۹۱۳۶ : نستعلیق زیبا ، سدهٔ ۱۰ه. در «کلیات» او (ص ۵۰۲-۵۸۹) ، دارای قصیده و غزل، قطعه و رباعی، آغاز: سبحان قادری که صفاتش زکبریا - بر خاک عجز می فکند عقل انبیا ، سرلوح.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۹۹ : نستعلیق خوش ، خان محمد قریشی ، در «کلیات» او نوشته ۱۰۱۱ه. (ص ۲-۱۲۹) ، دارای قصیده و غزل و رباعی. آغاز : سبحان خالقی که صفاتش زکبریا- بر خاک عجز می فکند عقل انبیا.

□ اسلام آباد، ، همانجا ۱۱۶۴ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. (ص ۳۳۰-۳۸۷). غزل ها ست. آغاز : سحر گاهی شدم سوی خرابات - که رندان را کنم دعوت به طامات (گنج ۳ : ۱۴۶۴).

□ لاهور ، محمد شفیع ۲۱۱/۱۲۵ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز : خدایا رحم بخش آن یار مارا - نگار دلبر عیار ما را ۱۹۰۰ گ (بشیر حسین : ۱۱۹).

□ حیدر آباد ، سنده پراونشل داود پوته لائبریری : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. آغاز : سبحان خالقی که صفاتش زکبریا، ۵۷۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۱۲ SPi/V ۳۰۴۷ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز : سبحان خالقی که صفاتش زکبریا - بر خاک عجز می فکند عقل البیا ، دارای : قصیده ، غزل ، رباعی ، آغاز رباعی : یا رب چه نهان چه آشکار را که توئی ، ۲۵۷ گ (عبدالله ۲ : ۴۴۸). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۲۲).

□ سرگودها، بهلوال، مولانا قدرت الله: نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۲ه. آغاز:سبحان‌خالقی‌که صفاتش زکبریا، ۸۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق‌ف ۲۲۳ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. دارای : غزل و رباعی نا مرتب ، ۲۳۸ ص (نوشاهی : ۱۳۶).

□ لاهور ، کتابخانه عمومی پنجاب ۵۱ ، ۸۷۱ قصا - ۶ ، ۲۹۷ سلوک : تاریخ یاد نشده. ش ۹ ، مجموعه ، قصایدی ازوست. آغاز : ای پرده ساز گشته در این‌دیر، پرده در - تا کی چو کرم پیله نشینی به پرده در (عباسی ۱ : ۱۵۲).

☆ **128- قصیدهٔ رالی : ارشاد نامه**

قصیده ای ست رایی ، که به پیروی از سنایی غزنوی (م ۵۲۵/۱۱۳۱م) سروده است. و در «د وان» او چاپ شد، است. و نسخه هایی از آن جدا در جنگ ها و مجموعه ها آمده است . و برخی نسخه ها نادر ست از عین القضات دانسته شده (ن.ک. زیر).

آغاز : چشم بگشای که جاوهٔ دیدار . متجلی ست از در و دیوار - لحن اقرب علیه آمده است - دور افتاده ای تو از پندار.

(ن . ک . نسخه ها ٤ : ۳۰٤۰ «قصیده رایی : ارشاد نامه»).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۸٦ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر ، (ص ٦۱٤-٦۳۱).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۵۰۵: نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. (ص ۲٤-٤٦) ، آغاز برابر نمونه (گنج ۳ : ۱٦۸٤).

□ کراچی ، موزه ملی ۱/۳۷۰-۱۹٦۹ N.M. : نستعلیق ، (محمد امین ، ۱۱۱۷ه). (ص ٤-۱٤ جنگ).

□ کراچی ، همانجا ٤-۱۸/۲۰۲-۱۹۵۸ N.M. : نستعلیق (محمد انور ، ۱۱٦۰ه) ، (ص ۲۸۰-۲۸٤ جنگ) (نوشاهی: ٦۱۳).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ق۳ ۲ : نستعلیق، محمد حافظ ، ۲٤ صفر ۱۱۷۵ه ، (ص ٦۸-۸٤) این نسخه در فهرست سرفراز : ٦۹۰ نادرست بنام «بحر الاسرار» از عین القضات همدانی دانسته شده است (نوشاهی : ۱٦۰).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳٤۷۷ : نستعلیق خام ، سدهٔ ۱۲ه. حسام الدین عباسی ، (ص۱۵-۲٦)، آغاز برابر.

□ کراچی ، موزه ملی ۱۲۵۲-۱۹٦۱ N.M. : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه ، (ص ٦-۱٦) (نوشاهی : ٦۱۳).

□ خیر پور ، کتابخانه عمومی ٦/۲۹۷ ع ط ۱ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ه. بد لبال «نور وحدت» آغاز برابر نمونه ، (خضر نوشاهی).

□ لاهور ، شاهی مسجد ، علما اکیدمی ۱۵٦۲ جدید : نستعلیق ، سید حیدر علی شاه ، ۹ ع ۲/۱۲۰۸ه ، ۱٤ ص (محمد علی کوثر).

□ اوچ ، مخدوم سید شمس الدین گیلانی ۳۸۵/۵ : نستعلیق ، ۱۲۱٦ه. (گ ۵۰ پ - ۵۵ پ) آغاز برابر نمونه (غلام سرور : ۲۱۳).

□ دیره غازی خان ، تونسه ، آستانه سلیمانیه ، فقیر محمود سدیدی : نستعلیق ، جمال احمد حسینی نظامی ، ۲۰ صفر ۱۲۱۹ه. آغاز برابر ، (ص ۱ - ۱۲) (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۲٦ : نستعلیق پخته ، ۱۲۳٤ه (ص ۷۵-۸۱) ، آغاز برابر.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۷۷ C Pi/VI ۵۳۸۰ : نستعلیق، در «دیوان مغربی» نوشته ۱۲۳۷ه. (گ ۷۷ ر- ۷۹)، آغاز برابر نمونه (عبدالله ۲ : ۲۸٤).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۲۸۰ Pi/VI ۲۰۵۵ : نستعلیق ، بی تاریخ ، با مهر کنده ،

۱۲۴۱. در آغاز دیوان والی ، آغاز برابر نمونه (عبدالله ۲ : ۳۷۲).

□ کراچی، موزه ملی ۲/۲۵۰-۱۹۶۳ .N.M: نستعلیق، محمد حسن زمگیری کشمیری ، ۱۲۴۹ھ ، (نوشاهی : ۶۱۳).

□ لاهور، فقیر سید مغیث الدین : نستعلیق، فقیر رود بن شاه محمد ، ۱۲۵۰. آغاز برابر نمونه ، در فهرست بنام «اسرار نامه» یاد شده ، شاید همراه آن باشد ، ۷ گ ۱۵ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۵۹۹).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۸۸۰ : نستعلیق چلیپا ، (۱۲۵۷ھ) ، (ص ۱۴۶-۱۵۲) ، آغاز برابر.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۹۸۳ : نستعلیق ، خوش ، (۱۲۶۷ھ) ، (ص ۶۰-۸۸) ، آغاز برابر.

□ اوچ ، مخدومی سید شمس الدین گیلانی ۱/۳۸۶ : نستعلیق سدهٔ ۱۳ھ. در ص . ع . آمده : اربع رسایل تصوف نوشته ۱۲۷۳ھ. آغاز برابر نمونه ، سپس «شرح آمنت بالله» و دو رساله دیگر ، ۷۸ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ شیخوپوره ، سر میدانی، گنجینه ضیا العلوم : نستعلیق شکسته آمیز ، سمت ۱۹۰۷/ ۱۹۱۷ بکرمی (۱۲۷۷ھ) ، آغاز برابر (ص ۷۰-۸۲) (نعیم اختر مجددی).

□ کراچی ، موزه ملی ۳۴/۲۱۰-۱۹۶۵ .N.M : نستعلیق ، (ابو القاسم ، ۱۸ صفر ۱۲۵۷ھ ، حیدر آباد) (ص ۶۶۲-۶۷۴) (نوشاهی: ۶۱۳).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۶۱۹۰/۸ : نوشته علا الدین لاهوری ، ۱۵ شعبان ۱۲۸۱ھ (۱۸۶۵م) آغاز برابر نمونه ، بنام «ارشاد نامه» یاد شده (دکتر محمد بشیر حسین ۱ : ۸۶).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۲ ق ف ۳۹ : نستعلیق ، محمد نصیر الدین ، ۱۲۸۵ھ ، (ص ۱-۱۰) ، در فهرست سرفراز : ۶۹۴ بنام «قصیدهٔ دریای حقیقت» آمده (نوشاهی : ۱۶۰).

□ سرگودها ، بهلوال ، خانقاه سخی شاه سلیمان نوری قادری : نستعلیق ، محمد بخش ولد حفیظ الله ، ۵ رمضان ۱۲۸۶ھ. آغاز : چشم بگشا که جلوه . . . (آغاز قصیده اوست ا) ، ۱۰ ص (سید شفیق الرحمان نوشاهی).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱/۱۸۱-۱۹۶۸ N. M : نستعلیق ، کریم بخش بن میان محمد امیر یا منیر ، چهاله بخش گواجرانواله، ج ۲/۱۲۸۷ھ ، (ص ۲-۱۲).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI/۱۳۷ ۷۵۷۵ : نستعلیق ، مهتاب الدین ، ۱۲۹۹ھ. آغاز برابر ، ۸ گ (عبدالله ۲: ۵۷۵) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۳ : ۶۷۸).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۳۲٤/۸ - N. M. ۱۹۵۸ : نستعلیق ، سدهٔ ۸۱۳ه، (۱۲۹۳ه) ، (ص ۱۸۳-۱۹۷).

□ کراچی ، همانجا ۳۲٤/۲ - N. M. ۱۹۵۸ : نستعلیق ، (۱۲۹۵ه) ، (ص ۳۸-۵٤) (نوشاهی : ٦۱٤)-

□ کراچی ، انجمن ترقی ۲ ق ف ۱٦ : نستعلیق ، سدهٔ ۸۱۳ه. (ص ۷۷-۸٦) ، در فهرست سرفراز : ٦۹۵ بنام «قصیدهٔ عین القضاة» آمده (نوشاهی : ۱٦۰).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۵۱ ، ۸۷۱ مث ۹۱ ، ۸۷۱ مطلع : سده ۸۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، بنام «مثنوی عطار» یاد شده ، ۹ برگ (عباسی ۱ : ٤۸۳).

□ لاهور ، انارکلی ۳۷ ، دانش آباد ، احسان دانش : نستعلیق ، سده ۸۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۱٤ ص (سید عارف نوشاهی).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۷۵۹۸/٤/۵۷۵ : سده ۸۱۳ه، آغاز برابر (بشیر حسین ۱ : ۱۵٦).

□ دیره غازی خان ، تونسه ، آستانه سلیمانه ، فقیر محمود سدیدی : نستعلیق ، سده ۸۱۳ه. آغاز برابر ، ۱٦ ص (نعیم اختر مجددی).

□ گوجرانواله ، رسول نگر ، پیر محمد مقبول نوشاهی : نستعلیق خوش ، فضل عالم نوشاهی ، ۲۲ محرم ۱۳۰٤ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۹ ص (خضر نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۲۱٦ : نستعلیق پخته ، عبدالله، ۱۲ جنوری ۱۹۰۹م (۱۳۲۷ه) ، آغاز برابر ، (ص ۱-۱۲).

□ حیدر آباد ، درگاه شریف ، کتابخانه عالیه علمیه ، پیر محب الله راشدی : نستعلیق خوش ، تاریخ یاد نشده ، سپس یک مثنوی ناشناخته انجام افتاده ، روبهم ۵۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۵۱۲۳/٤/۲۱۱۱: تاریخ یاد نشده (بشیر حسین ۱ : ۱۵٦).

□ لاهور ، همانجا ٤۰۰۸/۹۵٦/۲ : تاریخ یاد نشده.

□ لاهور ، همانجا ۳۳۱۲/٤ : آغاز برابر نمونه ، منسوب است به عین القضات همدانی (بشیر حسین ۱ : ۱۵۷).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۲۷ E ۱٤٦۳ : استعلیق ، برای شاه قادر ، ۸ شعبان آغاز برابر نمونه ، ۸ گ (عبدالله ۲ : ۳۷۳).

☆ 000- کنز الاسرار

منسوب‌به عطار، که از زین الدین عطار همدانی دانسته شده است. که در ۶۹۹ه. سروده

است (ن. ک. پس از این).

☆ **129- گل و خسرو : خسرو و گل : خسرو نامه : گل و هرمز**

مثنوی ست عرفانی ، در داستان دلباختگی و معاشقهٔ مثلث خسرو باگل و گل با هرمز ، و کامیابی خسرو است. نسخهٔ چاپی آن پیرامون ۷۷۰۰ بیت دارد. و نسخهٔ خطی مجلس (ابن یوسف ۳: ۵۶۸) هشتصد بیت بیشتر از آن دارد.

در دیباچهٔ آن از سروده های خود که پیش از آن ساخته است. و نیز از شمار شاگردان خود که در دارو خانه اش پزشکی می آموخته اند یاد می کند.

آغاز ۱ : بنام آنکه نور (گنج) جسم و جان ساخت - طلسم گنج جان هر دو جهان ساخت.
آغاز ۲ : بنام آنکه جان دادو جهان ساخت - زمین را جفت طاق آسمان ساخت.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۰۸٤ «گل و خسرو» که در آنجا نسخه های کهنی از آن نشان داده که نشان می دهد از نیشابوری ست ، نسخه هایی با نام های گوناگون : گل و خسرو ، گل و هرمز ، خسرو نامه - ذریعه ۷ : ۱۶۱ و ۱۸ : ۲۳۲ «خسرو و گل : خسرو نامه» - نفیسی ۱ : ۱۱٤ که درآنجا ضمن مثنوی هایی که قطعاً از نیشابوری دانسته «خسرو نامه»است ، در اینجا از «گل و هرمز» نیز بگونهٔ یک اثر جداگانه یاد می کند ، که درست نیست ، همانجا ۱ : ۳۲۰ گ ضمن کارهای عطار توئی از «گل و هرمز» نام برده است ، که درست نیست ، چه «گل و هرمز» همان «خسرو نامه» است که حتماً از عطار نیشابوری ست - برای نسخه هایش ته ۱۰۳۱ تا ۱۰۳۳ ، ۱۰۳۵ ، ۷۲٤ ، ۷۲۶ بیشتر در «کلیات عطار نیشابوری» جای دارد - ملی ۶ : ۳۱ «خسرو نامه» - نشریه ۸: ۳۰۰ «خسرو نامه» نسخهٔ لنین گراد).

□ **لاهور ، دانشگاه پنجاب G ۲۷ Pi/VI ۲۰۳۳ : نوشته درویش علی کاتب ، ۸۵۷ه.** ش ۶ «کلیات» او ، آغاز برابر نمونه ۱ ، بنام گل و خسرو ، با سرلوح. این منظومه در دو بخش و در دو جای «کلیات» آمده است (عبدالله ۲ : ۱۷۶ - ۱۷۷).

□ **لاهور ، دانشگاه پنجاب A ۲۷ Pi/VI ۷۶۵ : نستعلیق ، نظام بن جلال ، در احمد آباد ، ۱۰۰۹ه.** ش ۲ «کلیات» او ، بنام خسرو و گل ، آغاز برابر نمونه ، زرین (عبدالله ۲: ۱۸۰).

□ **لاهور،دانشگاه پنجاب A ۱۳ SPi/VI ٤۰۰۵ :نستعلیق، شیخ یارمحمد،۱۰۵۹ه.**ش ۳ «کلیات» او ، بنام گل و هرمز (گ ۵۸-۱۱۲) ، آغاز: بنام آنکه گنج جسم (عبدالله ۲ : ٤٤۹).

□ **لاهور ، دانشگاه پنجاب B ۲۷ Pi/VI ۱۱۹۵ : نستعلیق، سدهٔ ۱۱ه.** آغاز: بنام آنکه گنج ... (برابر نمونه) بنام خسرو و گل یاد شده ، ۱۳۹ گ (عبدالله ۲ : ۱۸۳).

☆ 130ـ مختار نامه

مجموعه رباعی های اوست ، شمار بیت ها در نسخه ها گوناگون است ، شمار آن ها در چاپ تهران ۱۳۵۳ ق نزدیک به چهار هزار بیت است. به گفتهٔ خود عطار در دیباجهٔ نثری ، از شش هزار بیت رباعی های خود ، یکهزار (و بنا بر نسخه های دیگر دو هزار) آن را از میان برده ، و آنچه مانده است را ، در پنجاه «باب» در این دفتر گرد آورده و بدین نام خوانده است.

باب ۱ـ در توحید ، ۲ـ نعت مصطفی (ص) ، ۳ـ فضایل صحابه ، ٤ـ سلوک تعلق به توحید ، ۵ـ توحید به زبان تفرید ، ۱۰ـ نفس بهیمی ، ۱۵ـ نا یافتن محرمات ، ۲۰ـ در معنی مذلت اختیار کردن ، ۲۵ـ هر چه در دست است معدوم است ، ۳۰ـ شوق نمودن معشوق ، ۳۵ـ صفت آمدن معشوق ، ٤۰ـ صفت قدو میان معشوق ، ٤۱. چشم و ابروی معشوق ، ٤۵ـ وصف کل وصی ، ٤۹ـ سخن گفتن از زبان پروانه ، ۵۰ـ انجام سخن و ختم کتاب.

آغاز دیباجه : حمد و سپاس بیقیاس خداوندی را که اشراق آفتاب . . . آغاز متن : ای پاکی تو منزه از هر پاکی ـ قدوسی تو مقدس از ادراکی.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۱۸۲ «مختار نامه» ـ مشار ٤ : ٤۶۳٤ که نشانی سه چاپ آن را داده ـ لفیسی ۱ : ۱۱٤ ـ ذریعه ۲۰ : ۱۷۲ «مختار نامه» ـ و برای نسخه هایش ، ایوانف ، کرزن : ۲۰٤ ـ اته : ۱۰۳۲ ـ مرآت العلوم ۳ : ۵۶ ـ ریو ۲ : ۵۷۷ ، ۵۷۸ ـ دانشگاه ۱۵ : ٤۱۷۳ ـ مجلس ۳ : ٤۱۷ و ۸ : ۳٤۲).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۲۳۶ : نستعلیق زیبا ، سدهٔ ۱۰ه. در «کلیات» او (ص ۷۵۸-۸۲۰)، نسخه از باب ۱۱ را دارد، ۹۶۸ رباعی برابر ۱۹۳۶ بیت.

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۹۹ :نستعلیق خوش، خان محمد قریشی، در «کلیات» او (نوشته ۱۰۱۱ه (ص ۱۸۶-۲۸۶) ، سرلوح ، زرین ، بادیباجه ، آغاز برابر

□ شیخوپوره ، گوجرانواله ، نوشهره ، کتابخانه هاشمی : نستعلیق ، سلیم الله بن صداقت محمود ، ۱۲۳٤ه. آغاز برابر متن ، ۱۱۱ ص (خاتم رضوانه سحر).

□ فیصل آباد ، چنیوت بازار ، وکیلان ، کتابخانه چشتی سلیمانی : نستعلیق پخته ، علی اصغر، ۱۲۵۹ه. آغاز : ای پاکی تو منزه، (۲۰۷ - ۲۸۹) (نعیم اختر مجددی).

☆ 131ـ مصیبت نامه

مثنوی ست عرفانی ، در پیرامون هفت هزار بیت. در یک «مقدمه» و چهل «مقاله» و هر مقاله در حکایت و تمثیل ها. و در آن تلاش سالکی را که برای رسیدن به حق به هر دری می زند ، و از هر کسی و هر چیزی یاری می خواهد ، نشان داده است. و سالک را گام بگام رهبری و به جستجو وامی دارد.

آغاز می شود با : توحید، تمثیل ، نعت رسول ص، معراج ، فضیلت چهار یار و حسن و حسین (ع)، تمثیل. مقالت ۱- رفتن سالک پیش جبرائیل ، ۲- رفتن سالک پیش اسرافیل ، ۳- رفتن سالک پیش میکائیل ، ٤- رفتن سالک پیش عزرائیل ، ٥- رفتن سالک پیش جمله ملایک ، ٦- رفتن سالک پیش عرش ، ۷- رفتن سالک پیش کرسی ، ۸- پیش لوح ، ۹- پیش قلم ، ۱۰- پیش بهشت ، ۱٥- پیش آتش ، ۲۰- پیش دریا ، ۲٥- پیش حیوان ، ۳۰- پیش آدم ، ۳٥- پیش مصطفی (ص). ۳۹- پیش دل ، ٤۰- رفتن سالک پیش جان.

آغاز : حمد پاک از جان پاک آن پاک را ـ کو خلافت داد مشتی‌خاک را ـ آن خرد بخشی که آدم خاک اوست ـ جزو کل برهان ذات پاک اوست.

(ن. ک. نفیسی ۱: ۱۱۳ زندگینامه و نام کارهای ادبی عطار ، که درمیان منظومه هایی که قطعاً از او میداند «مصیبت نامه» را نام برده. نسخه ها٤:۷. ۳۲ «مصیبت نامه». ذریعه ۱۹ : ۲۹۷ «مثنوی مصیبت نامه» ـ مشار ٤ : ٤۷۸۳ «مصیبت نامه» که نشانی سه چاپ آن را داده ـ پیشگفتار چاپ ۱۳۳۸خ از نورانی وصال ـ برای نسخه هایش ، اته : ۱۰۳۱ تا ۱۰۳۳ ، ۷۲٤ تا ۷۲٦ ـ دو کتابخانهٔ مشهد : ۱۰۱٤ ـ دانشگاه ۱٥ : ٤۱۷۲ و ۱٦ : ۱۹۲ ، ۱۹٥ ـ موزهٔ سالار : ۱۲۳۲ ، ۱۲۳٤ ـ ایوانف : ۲۰٤ ـ افغانستان ، موزهٔ کابل : ۱۷۰ ـ ریو ۲ : ۸۱٦ ـ تاجیکستان ، دوشنبه ۲ : ۹٤ ـ نشریه ۸ : ۱۹٤).

☐ لاهور ، دانشگاه پنجاب G ۲۷ Pi/VI ۲۰۳۳ : نوشته درویش علی کاتب ، ۸٥۷. ل ٥ «کلیات» او ، با سرلوح ، آغاز برابر نمونه (عبدالله ۲ : ۱۷٦).

☐ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۹۹ : نستعلیق خوش ، سده ۹ ـ ۱۰ه. آغاز و انجام افتاده ، ٤۸۸ ص (گنج ۳ : ۱۸۱۲).

☐ کراچی ، موزه ملی ٤۰۰ .M. N : نستعلیق ریز خوش ، فاضل بیگ برلاس ، ٤ شوال ۱۰۱۹ه. بدستور نواب تاج خان ، (برگ ۸٦-۱۷٦) (نوشاهی : ٦٤۸).

☐ سیالکوت ، رنگپوره ، کتابخانه حسنعلی مرحوم : نستعلیق زیبا ، جمال الحسینی هراتی ، ۱۰۸۸ه. آغاز برابر ، ٤۲۳ ص (نعیم اختر مجددی).

☐ اسلام آباد ، گنج بخش ٤٦۹۳ : نستعلیق خوش، سده ۱۱ه. آغاز افتاده ، ٤۸٤ ص (گنج ۳ : ۱۸۱۲).

☐ حیدر آباد ، سنده پراونشل داود پوته لائبریری : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. آغاز برابر ، ۲۸۰ ص (نعیم اختر مجددی).

☐ راولپندی ، گولره شریف ، درگاه شاد روان پیر مهر علی شاه : نستعلیق ، محمد فیاض نقشبندی پیشاوری، ۱۹ رمضان ۱۱۲۹ه. ۳۰ جلوس فرخ سیر ، آغاز برابر نمونه ، ٥۰٦ ص

(پرفسور ملک محمد اقبال).

□ ملتان ، جهانیان ، مکتبه جمال ، احمد نظامی ۱۱۴ : نستعلیق پخته ، حسینی کابلی ، ۱۱۷۰ه. برای محسن رضا مدنی افغانی ، آغاز برابر ، ۴۳۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ راولپندی ، گولره شریف ، دربار شاد روان پیر مهر علی شاه : نستعلیق ، سدهٔ ۱۴ه. آغاز برابر نمونه . در آغاز و پایان آمده : اختیارات میر سید علی همدانی ، ۳۶ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ کراچی ، موزه ملی ۲/۱۸۱-۱۹۶۸ N.M. : نستعلیق ، کریم بخش ، متوطن چهاله گوجرانواله ، (۱۲۸۷ه) ، گزیده ، (ص ۱۳-۲۳) (اوشاهی : ۶۴۸).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۲۱ APi/VI ۲۱۳ : نستعلیق ، بی تاریخ ، آغاز برابر نمونه، ۱۹۹ ک (عبدالله ۲ : ۱۸۵).

✯ 000ـ مظهر العجایب

همانکه از عطار تونی دانسته شده است. (ن.ک. سدهٔ نهم از همین بخش).

✯ 000ـ سراجنامه

همانکه از عطار تونی دانسته شده است. (ن. ک . سدهٔ نهم همین بخش).

✯ 000ـ مفتاح الفتوح

همانکه عطار همدانی در ۶۸۴-۶۸۸/۱۲۸۵-۱۲۸۹م. سروده و به عطار نیشا بوری نسبت داده شده است (ن . ک . پس از این : ...).

✯ 132ـ منطق الطیر : مقامات الطیور

یکی از مثنوی های او ست ، که در انتساب آن به نیشا بوری جای گفتگو نیست. مثنوی ست عرفانی ، از زبان مرغان که گرد هم آمده تا برای یافتن پادشاه خود «سیمرغ» تلاش کنند. براه می‌افتند، در طی مراحل دشوار راه، گروه گروه از آن‌ها از پای می افتند. تنها سی مرغ به جایگاه «سیمرغ» می رسند. هنگامی که پرده کنار می رود ، آن گروه باقی مانده «سی مرغ» که خود شان هستند را در آیینه می بینند.

نسخهٔ چاپی آن در ۴۵ «مقالت» است ولی در نسخه های کهن چنین رده بندی نیست. شمار بیت ها در نسخه ها گونا گون است. در نسخه های معتبر آن ۴۵۰۰ تا ۴۶۵۰ دیده شده است. تاریخ سرودن ۵۷۳/۷-۱۱۷۸م و ۵۸۳/۱۱۸۷م گفته شده است. پانصد و هشتاد و سه (هفاد و سه) بگذشت سال ـ هم ز تاریخ رسول ذوالجلال.

میر علی شیر نوایی آن را به زبان ترکی ترجمه کرده «لسان الطیر» نامیده است. ترجمهٔ اردویی آن نیز در کتابخانهٔ گنج بخش ( ) هست.

آغاز : آفرین جان آفرین پاک را ـ آنکه جان بخشید و ایمان خاک را ـ عرش را بر آب بنیاد او نهاد ـ خاکیان را عمر بر باد او نهاد. آغاز ۲:

(ن . ک . پیشگفتار چاپ ۱۳۳۷خ/۱۹۵۸م از دکتر محمد جواد مشکور ـ نسخه ها ٤ : ۳۲۳٦ ـ ذریعه ۹ : ۷۲۹ «دیوان عطار» و ۱۹ : ۳۰۸ «منطق الطیر» ـ احوال و آثار عطار ، نفیسی: ۱۲۹ ـ مشار ٤:۵۰۲۳ که نشانی ۲۳ چاپ آن را داده.سی مرغ و سیمرغ از دکتر منزوی، که این داستان را بررسی کرده و به صورت نمایشنامه ای در آورده است ـ و برای نسخه هایش : اله : ۱۰۳۱ ، ۱۰۳۲ ، ۱۰۳۵ ، ۱۰۳٦ ، ۱۰۴۳ تا ۱۰۴۵ ، ۲۸۷۵ ، ٦٤۸ ، ۷۲٤ تا ۷۲٦ ـ دانشگاه ۱۵ : ٤۰۷۱ ، ٤۱۷۲ و ۱٦ : ۱۷۵ ، ۱۹۲ ، ۲۰۱ ـ اشکوری ٤ : ۳۱۳ ـ موزهٔ سالار : ۱۲۳٦ ، ۱۲٤۰ ـ دانشگاه بمبئی : ۲۷۳ ـ مرآت العلوم ۱ : ۷۳ و ۳ : ۵۷ ، ۵۸ ، ۵۹ ـ چهار کتابخانهٔ مشهد : ۱۸۷ ـ دو کتابخانهٔ مشهد : ۱۰۴۳ ـ ایوانف ، گرزن : ۲۰۵ ـ سنا ۱ : ۲۲٦ ، ۷۹ ـ ریو ۲ : ۸۱٦ ، ۸۷۰ ـ افغانستان : ٤۱ ، ۲٦۳ ـ چستر بیتی ۲ : ٤ ـ تاجیکستان ، دو شنبه ۲ : ۹۵ ـ نشریه ۸ : ۳ ، ۲۰۱ ، ۲۱۰ و ۹ : ۸۵ ، ۱۰۸ و ۱۰ : ۵۵ ، ۱۹۹ ، ۲۸٦ ـ اختر راهی ، ترجمه ها : ۳۱۵ که نشانی دو ترجمهٔ اردویی آن را داده).

☐ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ٤۷ G ۲۰۳۳ : نوشته درویشعلی کاتب ، ۸۵۷ه. ن ۱۰ «کلیات» او ، آغاز برابر نمونه ۱ ، با سرلوح (عبدالله ۲ : ۱۷۸).

☐ **لاهور** ، محمد شفیع ۱۲٦/۲۳۲ : نستعلیق زیبا ، حسن بن محمد شیخ رند ، ۸۸۷ه. (۱٤۸۲م) آغاز برابر نمونه ۱ ـ ۱۱۸ ک (بشیر حسین : ۱۱۹).

☐ **دیره غازی خان** ، تونسه ، کتابخانه محمودیه : نستعلیق ، ۹۵۱ه. آغاز برابر یکم ، ۲۷۲ ص (نعیم اختر مجددی).

☐ **کراچی** ، موزه ملی ۹۸-۱۹۷۳ .N.M : نستعلیق خوش ، محمد خلوتی ، ۹۷٤ه. بدستور خان اعتماد خان ، سرلوح ، سلطنتی (ص ۳٤۱-۳٤۹) (نوشاهی : ٦۵۳).

☐ **لاهور** ، دانشگاه ، شیرانی ٦۲٦۷: نوشته شاه قاسم بن محمد قاسم ، ۲۰ ع ۱/۹۸۲ه. (۲۰ جولای ۱۵۷٤)، (بشیر حسین ۱:۲۸٦).

☐ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب B ۱۳ SPi/VI ۳۳۸۳ : نستعلیق ، ۷ صفر ۹۹٤ه (۱۵۸٦م) در حاشیه «الهی نامه» ی او (عبدالله ۲ : ٤٤۱) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۸۷).

☐ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۰۹۲ : نستعلیق خوش ، آغاز سدهٔ ۱۰ه. زرین ، آغاز برابر ، ۵۷۷ ص.

☐ **اسلام آباد** ، همانجا ٤۲۸۳ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز برابر ، ۲۹٤ ص (گنج ۳ : ۱۸۲۵).

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۲۳۶ : نستعلیق زیبا ، سدهٔ ۱۰ه. در «کلیات» او (ص ۲۲۸-۳۵) ، آغاز برابر.

□ اتک ، مکهد ، محمد علی : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۹۶ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۴۰۲۴/۹۷۲ : از سدهٔ ۱۰ه. آغاز و انجام افتاده ، (بشیر حسین ۱ : ۱۸۶).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۰۸۳ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۰-۱۱ه. آغاز نونویس ، ۱۷۰ ک.

□ اسلام آباد ، همانجا ۶۲۸۲ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۰-۱۱ه. عنوان های مقاله ندارد ، ۳۲۹ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۶۹۶۲ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۰-۱۱ه. آغاز برابر ، زرین ، با سرنبد های «مقاله» ، ۳۳۲ ص (گنج ۳: ۱۸۲۶).

□ لاهور ، دانشگاه ، پنجاب Pi/VI ۲۷ A ۷۶۵ : نستعلیق ، نظام بن جلال ، احمد آباد ، ۱۰۰۹ه. ش ۷ «کلیات» او ، (عبدالله ۲ : ۱۸۱).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۹۶۸-۱۸۰ N.M. : نستعلیق ، سلطان محمد مروزی متخلص به مطربی ، ۲۸ ع ۱/۱۰۱۷ه. ۳۴۶ ص (نوشاهی : ۶۵۳).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۱۳ E ۳۰۹۶ : نستعلیق ، عبدالرحیم قرشی ، ۲۹ صفر ، ۱۰۲۱ه (اپریل ۱۶۱۲م) ، ۱۳۱ ک (عبدالله ۲ : ۴۵۱). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۸۶).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۱۳ A ۴۰۰۵ : نستعلیق ، شیخ یار محمد ، ش ۲ «کلیات» او نوشته دهلی ۱۰۵۹ه. آغاز برابر نمونه (گ ۳۷-۵۷) (عبدالله ۲ : ۴۴۹) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۸۶).

□ فیصل آباد ، عبدالله پور ، مولوی محمد رمضان شوق : نستعلیق ، ۴ رجب ۳ پادشاهی عالمگیر (۱۰۷۱ه). آغاز برابر نمونه ، ۳۳۰ ص (خضر نوشاهی).

□ شیخوپوره ، گوجرانواله ، کتابخانه هاشمی : نستعلیق زیبا ، مجیب یزدی ، ۱۷ شوال ۱۰۷۵ه. آغاز برابر ، سرلوح ، ۲۷۸ ص (خانم رضوانه سحر).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب PPi/VI ۱۷ B ۱۶۷۶ : بابانگ بن باقی بگ ، ۲۰ ذیقعده ۱۰۸۶ه. ۱۷۴ ک (عبدالله ۲ : ۱۸۳).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۴۶۱ : نستعلیق پخته ، ۱۵ ع ۲/۱۰۹۳ه. آغاز برابر ،

۳۲۸ ص ۱۵ س.

□ اسلام آباد، گنج بخش ۷۳۶۹: نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر ۲۹ صفحه چاپی افتاده، ۲۲۴ ص.

□ اسلام آباد، همانجا ۸۸۶: نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۱ه. (ص ۲-۵۷۲)، آغاز برابر، زرین.

□ اسلام آباد، همانجا ۱۶۲۶: نستعلیق زیبا، سدهٔ ۱۱ه. (ص ۴۳-۱۵۶ کلیات)، آغاز افتاده.

□ اسلام آباد، همانجا، ۴۴۶۹: شکسته آمیز، سدهٔ ۱۱ه. آغاز کمی افتاده، ۲۵۰ ص.

□ اسلام آباد، همانجا ۱۶۷۷: نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۱ه. آغاز افتاده، ۳۶۲ ص (گنج ۳: ۱۸۲۶).

□ لاهور، گنبرگ ۲، حکیم محمد نبی خان جمال سویدا: نستعلیق، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر نمونه، در ۲۴ مقاله، ۴۲۶ ص (نعیم اختر مجددی).

□ پیشاور، دانشگاه کالج اسلامیه ۱۰۵۳ الف: نستعلیق محمد منور بن محمد عادل، ۷ جلوس پنجشنبه ۲۱ صفر ۱۱۱۵ه. آغاز برابر نمونه، ۲۱۷ ص (پرفسور امتیاز حسین - مولوی عبدالرحیم ۱: ۱۹۴).

□ اتک، سلطانپور، کتابخانه حمیدیه، سید عبدالرحمان شاه: نستعلیق زیبا، محمد طاهر زنجانی، برای نواب عظمت الله حسین راعی، ۱۴ محرم ۱۱۲۱ه. مصور، آغاز برابر، ۳۱۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور، دانشگاه، شیرانی ۴۷۰/۴: نوشته ۱۱۴۰ه. (ص ۷-۱۷۲۸م) (بشیر حسین ۱: ۱۸۶).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب F ۱۳ SPi/VI ۳۲۹۶: نستعلیق، ۲۸ پادشاهی محمد شاه ۱۱۵۹ه(۱۷۴۶م) ۱۴۲ گ (عبدالله ۲: ۴۵۲) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱: ۱۸۶)

□ سرگودها، ساهیوال، مکتبه سلیمانیه: نستعلیق، سراج الدین بن حافظ غلام قدیر، سه شنبه ۱۴ ذیحجه ۱۱۹۰ه. منقش، آغاز برابر یکم، ۲۳۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۴۱۲۹: نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر، ۲۷۷ ص.

□ اسلام آباد، همانجا ۳۵۹۱: شکسته آمیز، سدهٔ ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده، ۳۸ س.

□ اسلام آباد، همانجا ۳۹۹۱: شکسته آمیز، محمد اسد، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه (گنج ۳: ۱۸۲۶).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب D ۱۳ SPi/VI ۳۸۴۹: نستعلیق، سدهٔ ۱۲ه. ۱۴۲ گ

(عبدالله ۲: ۴۵۱). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۸۷).

□ **کویته** ، کلی لا جور ، گلستان ، مدرسه ضیا العلوم : نستعلیق پخته ، عبدالرسول ، سدهٔ ۹۱۲ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، ۱۹۴ ص ۱۸ س (دکتر انعام الحق کوثر).

□ **بلوچستان** ، مستونگ ، شمس آباد ، حاجی میرزا عبدالقیوم : نستعلیق ، سدهٔ ۹۱۲ه. آغاز افتاده : هر که بود از انبیا و از رسل ، ۳۸۸ ص (دکتر انعام الحق کوثر).

□ **کراچی** ، موزه ملی N.M. ۱۹۵۹-۲۵۵/۲ : نستعلیق ، سدهٔ ۹۱۲ه. (ص ۳۳-۱۱۶) ، انجام افتاده (نوشاهی : ۶۵۳).

□ **سرگودها** ، بهلوال ، مدرسه علوم المرتضی ، مفتی محمد رفیق : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۹۱۲ه. آغاز : حمد گویم مر خدای ذوالجلال ـ ز آنکه او پیدا نموده سرد حال ، سرلوح زرین ، جدولبندی شده ، ۲۵۳ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **سرگودها** ، بهلوال ، مولانا قدرت الله : نستعلیق ، سدهٔ ۹۱۲ه. آغاز برابر ۱ ، ۱۳۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **اوچ**، مخدومی سید شمس الدین گیلانی ۲۸۸ : نستعلیق پخته ، آغاز سدهٔ ۹۱۲ه. آغاز افتاده : تانیاید پیش تو محمود باز ـ با جهان بر سود از سر فراز ... ، ۱۴۲ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۵۵۰۱ : نستعلیق تحریر آمیز ، سدهٔ ۹۱۲-۹۱۳ه. آغاز و انجام افتاده ، ۲۱۴ ص.

□ **اسلام آباد** ، همانجا ۱۷۰۹ : نستعلیق تحریر آمیز ، سدهٔ ۹۱۲-۹۱۳ه. آغاز و انجام افتاده ، ۲۲۴ ص (گنج ۳ : ۱۸۲۷).

□ **جهنگ** ، چنیوت ، ملک آباد ، محمد اکرم : نستعلیق ، عبدالاحد ، در مدرسه زینت القرآن ، سدهٔ ۹۱۲-۹۱۳ه. ۳۰۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **گوجرانواله** ، حافظ آباد ، عبدالرشید فاروقی : نستعلیق ، محمد عارف ، ۱۲۱۰ه. آغاز برابر ۱ ، مصور ، ۲۱ مینیاتور ، ۱۴۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **لاهور** ، کتابخانه دانشکده مسیحی فورمین : نستعلیق ، ۲۱ ع ۱۲۱۹/۱ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۹۷ ، گ ۱۳ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۶۷۷).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۲۷ ۵۵۳ : نستعلیق ، برای خواجه عبدالله خان از سورت ، ۲۱ ع ۱۲۴۸/۱ه. ۱۴۶ گ (عبدالله ۲ : ۱۸۳).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۸۵۰۳ : نستعلیق تحریری ، مجید الله وساید نوم قاضی زاده ملتان ، ۲۷ ذیقعده ۱۲۵۶ه. ۲۱۵ ص.

□ بهاولپور ، ابو العرفان حکیم عبدالرشید ـ احمد غزالی : نستعلیق زیبای ملا محمد کمال کشمیری، ۲۱ محرم ۱۲۶۲ھ. آغاز : ذره وارم گم شده در سایه ـ نیست از هستی مرا سرمایه ، یا هفت مجلس زیبا ، ۴۵۶ ص (پرفسور دکتر الله دتا چودری).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۵۰۳ : نستعلیق پخته ، (۱۲۶۲ھ) (ص ۶-۲۴۰ کلیات) آغاز برابر نمونه.

□ شیخوپوره ، نارنگ منڈی ، کوٹ بھیلان ، چودری ذکا الله : نستعلیق ایرانی و زیبا ، خوث محمد ولد شمس الدین متوطن کوٹ بھیلان ، ۱۲۶۸ھ. ۲۱۴ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دیال سنگھ ترست ۲۷۹ : نستعلیق ، غلام شمس الدین عرف خورشید ضمیر ۱۲۷۸ھ. آغاز برابر نمونه ۱ ، ۱۷۶ ک (دیال سنگھ ۳ : ۱۰۱).

□ سرگودها ، سپرانواله کھوه ، میان داود خان : نستعلیق خوش ، رحیم بخش لاهوری، ۲۸ ذیقعده ۱۲۸۱ھ. آغاز برابر یکم ، ۳۸۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ دیره اسماعیل خان، موسی زئی، خانقاه شریف احمدیه ، سعیدیه، مولانا محمد اسماعیل. نستعلیق خوش ، شیر محمد صاحب خلیفه قبله خاص دوست محمد قندهاری در گذشته ۱۲۸۴ھ. سنه ۱۳ھ. آغاز برابر نمونه ، ۳۹۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، ساهیوال ، مکتبه سلیمانیه : نستعلیق خوش ، فیوض الرحمان قادری چشتی ، ۲۰۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، نصیر آباد ، مولا داود : نستعلیق ، گلاب خان رضوانی ، ۱۳۱۱ھ. آغاز برابر ۱ ، ۱۸۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور، دانشگاه، شیرانی ۱۶۴۲/۱/۴۶۹۲: تاریخ یاد نشده (بشیر حسین ۱: ۱۸۷).

□ لاهور ، دیال سنگھ ترست ۶۴۹ : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، آغاز برابر نمونه ۱ ، ۱۴۲ ک (هاشمی ، صدیقی ۲ : ۱۴۵).

133- داستان شیخ صنعان

از داستان های «منطق الطیر» او ست. میر علی شیر نیز «قصهٔ شیخ صنعان» دارد (نفیسی ۱ : ۲۹۱).

آغاز : شیخ صنعان پیر عهد خویش بود ـ در کمالش هر چه گویم ، بیش بود.

(ن . ک . نسخه ها ۴ : ۲۹۷۷ «شیخ صنعان» همانجا ۵ : ۳۷۰۳ «داستان شیخ صنعان» . ذریعه ۱۷ : ۹۵ «قصهٔ شیخ صنعان» ـ براون : ۲۴۹ «کتاب شیخ صنعان» ـ نشریه ۸ : ۱۹۹ «داستان شیخ صنعان»).

□ کراچی ، موزه ملی ۹۲۲-۱۹۶۱ .N.M : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. (ص ۱-۳۱) (نوشاهی : ۵۹۹).

☆ **134ـ نزهت الاحباب :** نزهت الالباب

گفتگوی گل و بلبل و عشق میان آند و ست ، در قالب مثنوی ، غزل نیز دارد. با دیباچه ای به نثر ، یکبار همراه چند مثنوی او در کانپور و بار دیگر همراه «مفتاح الفتوح» در تهران ۱۳۵۲ خ چاپ شده است.

آغاز : حمد وافر و ثنای متکاثر آفرید گاری را . . . آغاز متن : حکایت. بلبل از گلستان دور او فتاد ـ و زغم گل سخت مهجور اوفتاد.

(ن . ک . نفیسی ۱ : ۱۱۳ تا ۱۱۵ که ضمن بر شمردن کار های منسوب به او ، و نیز کار هایی که قطعاً او انجام داده، این نام نیامده است. در برابر از «خسرو وگل یاگل و خسرو و یا خسرو نامه» و «گل و هرمز» بگونهٔ دو منظومه یادکرده است ـ نسخه ها ٤ : ۳۲۷۱ «نزهت الاحباب» ـ ذریعه ۱۹ : ۳۲۱ «مثنوی نزهت الاحباب» ـ مشار ۵ : ۵۱۸۹ «نزهت الاحباب» که نشانی سه چاپ آن را داده).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۲۷ G : ۲۰۳۳ : نوشته درویشعلی کاتب ، ۸۵۷ه. ش ۱۵ «کلیات» او ، آغاز برابر نمونه ، در فهرست بنام «نزهت الالباب» است ، زرین (عبدالله ۲ : ۱۷۹).

☆ **000ـ وصلت نامه**

همانکه از عطار تونی دانسته شده (ن.ک. سدهٔ نهم از همین بخش).

☆ **135ـ وصیت نامه**

مثنوی ست عرفانی.

آغاز : ای بنامت کارها را افتتاح ـ نیست بی نام تو امری افتتاح.

ن.ک. نفیسی ۱ : ۱۱۳ ، عطار نیشابوری ، که ضمن آثار منسوب به او از آن نام برده ـ نسخه ها ٤ : ۳۳۰۲ «وصیت نامه» ـ ذریعه ۲۵ : ۱۰۷ ، «وصیت نامه» ـ اته : ۲۰۳۱ ، ۱۰۳۳ ، ۱۰۳٤ ، ۷۲٤).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب SPi ۱۳ A ۵ ۰۰ ٤ : نستعلیق ، شیخ یار محمد ، ۱۰۵۹ه. ش ۸ «کلیات» او (گ ۱۵۱-۱۵۵) بدنبال «مفتاح الفتوح» و پیش از «پسر نامه» آغاز برابر نمونه (عبدالله ۲ : ٤۵۰).

☆ **136ـ هفت وادی**

مثنوی ست عرفانی ، در نسخهٔ ٤٤۳ مجلس ، که کامل تلقی شده ، در ۶۰۲ بیت است ، و در آن هفت وادی و مرتبهٔ سیر سالکان طریقت گزارش شده است. بگفتهٔ این یوسف این یک

مثنوی جداگانه ای نیست ، بلکه هفت بیت آغاز آن نسخه از «مصیبت نامه» ی او و ۲۸۹ بیت آن از «منطق الطیر» اوست ، و بقیه شناخته نیست. در نمای نسخهٔ ٤۱۱۸ دانشگاه آمده : من کلام دربار شیخ عطار که میر سید علی انتخاب نموده است.

نسخهٔ گنج بخش پیرامون هزار و سیصد و شصت بیت دارد و با این موضوع ها آغاز می شود : راز بیرون آوردن آدم ، حکایت بلال ، حکایت حکیم و کیفیت نفس و روح و دل و عقل و تن ، سؤال سایل از بهلول از عشق و جواب او ، حکایت صادق و سلطان با بزید و شیخ لقمان ، قصهٔ منصور حلاج و سرگذشت او ، غوغای خلق بر حلاج و بردار کردن او ، جواب منصور جنید را . . . (ن. ک. حلاج نامه).

آغاز ۱ : حمد پاک از جان پاک آن پاک را - کو خلافت داد مشتی خاک را (برابر مصیبت نامه). آغاز ۲ : ابتدا اول بنام کردگار - خالق هفت و شش و پنج و چهار - آن خداوندی که آدم ذات اوست - هر دو عالم صحف آیات اوست (برابر وصلت نامه).

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۳۲۵ «هفت وادی». مرآت العلوم ۲ : ۸۳ - ایوانف ، کرزن : ۲۰٤ ، مجلس ۳ : ٤۲۰).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۲۳۶ : نستعلیق زیبا ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز برابر دوم ، پیرامون ۱۳۶۰ بیت دارد ، (ص ۷۳۲-۷۵۵) ، سرلوح ، نسخه هنری ، چهار ستونی.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۱۳ A ٤۰۰۵ : نوشته ۶ رجب ۱۰۵۹ه (۶ جولای ۱۶٤۹م) ، آغاز برابر یکم (گ ۱۵۷-۱۶۱) در «کلیات» او (عبدالله ۲ : ٤۵۰) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۹٤).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۵۱۲۳/۶/۲۱۱۱ : نوشته شعبان ۱۲۲۰ه/(نومبر ۱۸۰۶م) (بشیر حسین ۱ : ۱۹٤).

30- معین ، معینی سجزی

خواجه معین الدین حسن سجزی چشتی ، اجمیری (سجستان ۵۲۷ - اجمیر ۶۳۲ه/۱۱٤۳-۱۲۳۶م) که یاد او در «انیس الارواح» (مشترک ۳ : ۱۲۹٤) گذشت.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۵۵۵ «معین چشتی» - ذریعه ۹ : ۲۱۵ «چشتی اجمیری» ، همانجا ۹ : ۱۰۷۶ «معین چشتی» - نفیسی ۱ : ۱۵۳).

☆ 137- دیوان معین چشتی

دیوان منسوب به او بار ها چاپ شده است. نفیسی (۱ : ۱۵٤) می نویسد: کتابی در هزار و صد بیت غزل بنام او در هندوستان رواج دارد. اما این سروده ها از و نیست، و از معین مسکین هروی است.

نسخه های منسوب به او باتخلص «معین» و «معینی» و بسیار جای ها همراه است با «مسکین» و اشاره به «واعظ» بودن سراینده دارد. نمونه های زیر از نسخه ی چاپ نولکشور کالپور ۱۸۷۵م آورده شده است: خلق گویندم «معین» این رمز بر «منبر مگوی» ـ آه کین آتش هزاران «واعظ» و «منبر» را بسوخت. «معین» را در صفر آنکس به «منبر» در سخن آورد ـ که در گهواره طفلی قرین این مریم کرد ـ مفلس چو یابد گوهری پوشد زهر بد اختری ـ «مسکین معین» در هر دری زان لعل دیگر گون شد. «مسکین معین» تاکنون در شام غم مالده زبون ـ ای ماه اگر آیی برون استاده اش میمون شود. گرچه شاهان را به تخت و تاج زینت می دهند ـ جلوهٔ «مسکین معین» بر تاج و «منبر» کرده اند. گر دل «مسکین معین» از جا دررود معذور دار . . . کارگر افتاد تیرت دوش بر جان «معین» ـ تا سحر نالید «مسکین» عاقبت بنهاد سر. در مجلس «مسکین معین» یکدم نشین صد در بچین ـ از غمت «مسکین معین» هر دم به دردی مبتلا ست چون دل «مسکین معین» آیینهٔ تست ای کریم. گنگ شد «مسکین معین» هم خود ثنای خود مگو. «مسکین معین» دو یک غزل بنمود اسرار ازل . . . درا به مجلس «مسکین معین» شوریدم.

نفیسی در پیشگفتار «سخنان ابو سعید ابو الخیر» ص ۶۱ می نویسد برخی از رباعی های ابو الخیر بار رباعی های معین چشتی در آمیخته است.

مشار ۲ : ۲۳۷۳ نه چاپ آن را منسوب به همین حسن سجزی نشانی داده است. و در اینجا نیز به پیروی دیگران نسخه های آن را بنام سجزی می آورم. (ن. ک. معین فراهی، در همین بخش).

(ن. ک. اندیا افیس، چاپی: ۱۱۸، که هفت چاپ آن را دارد ـ نسخه ها ۲ : ۳۵۳۹. مرآت العلوم ۱ : ۶۲ و ۳ : ۳۱ ـ موزهٔ سالار ۸ : ۱۹۰ ش ۳۲۴۰ که همهٔ آن ها آن را از سجزی دانسته اند).

□ **شیخوپوره**، نارنگ مندی، کتابخانه شاهدیه، مبارک علی شاهد: نستعلیق خوش، محمد ادریس، چاشت ۶ رجب، سدهٔ ۱۲ه. آغاز: ربود جان و دلم را جمال نام خدا ـ نواخت تشنه لبان را زلال نام خدا، غزلهاست به ترتیب از الف تا ی، روبهم ۱۲۲ غزل و یک قطعه و قصیده ای در ردیف دال، و برخی غزلها درهامش، ۱۱۴ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **اوچ**، مخدوم شمس الدین گیلانی ۳۸۵/۳ ♦ نستعلیق، باتاریخ ۱۲۱۹ه. در مجموعه (گ ۳۷ ر ـ ۴۰ ر). آغاز: ربود جان دلم را جمال نام خدا (غلام سرور: ۲۱۳).

□ **فیصل آباد**، چنیوت بازار، وکیلان، کتابخانه چشتی سلیمانی: نستعلیق شکسته آمیز، سبحان رای ولد کاشی رام، ۱۲۲۲ه. آغاز: ربود جان و دلم را جمال نام خدا، ۹۷ ص (نعیم اختر مجددی).

□ کراچی ، لیاقت میموریل لائبریری : نستعلیق زیبا ، غلام حسن ، استدعای قاضی نور محمد در سفر اجمیر ، ۱۲۹۱ه. آغاز : ربود جان و دلم را جمال نام خدا . . . ، تخلص او : کارگر افتاد تیرت دوش بر جان معین - تا سحر نالید مسکین ، عاقبت بنهاد سر ، ۱۰۴ ص (سید خضر نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۲۱ : نستعلیق خوش ، سائین حکیم جان قادری چشتی ، ۹ شعبان ۱۲۹۳/۱۹۳۴م. در پیشاور ، نویسنده سراینده را معین الدین چشتی پنداشته است ، ولی سرودها با تخلص معین و مسکین معین است. آغاز : ربود جان و دلم را جمال نام خدا - نواخت تشنه لبان را زلال، نام خدا. . معین ز گفتن نامش ملول کی گردد- که از خداست ملالت ، ملال نام خدا . . . و تخلص دیگر : گر دل مسکین معین از جا رود معذور دار - چون ندارد تاب انوار تجلی کوه طور . . . ، در مجلس مسکین معین ، یکدم نشین ، صد در بچین - بنگر چه در هایی ثمین ، دادست دریای دلم. غزلهاست به ترتیب قافیه ، ۱۲۱ ص.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۳۷ : نستعلیق پخته تحریر آمیز ، سده ۱۳ه. (ص ۱۷۰-۲۰۴) تنها غزل است - آغاز : عالم نمی از رشحه بحر کرم اوست - آدم کف خاک زغبار قدم اوست . . . داریم امید که نپرسند به محشر . تقصیر معینی که بنا برکرم اوست. تخلص او : در مجلس مسکین معین ، یکدم نشین ، صدر در بچین - بنگر چه در های ثمین ، داد ست دریای دلم. انجام : ای معینی گر به بزم عشق می خواهی وصال - پای در دنیا بمال و دست از عقبی بشوی.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۸۰ : نستعلیق شکسته آمیز ، سده ۱۳ه. آغاز و میانه افتاده : صدف غرق ست در دریا ، و دریا خود از آن او - چو یابد قطره دیگر، دهان خوش بگشاید . . . جمال دوست بی کسوت معینی کی توان دیدن - بمان بهتر که در کسوت جمال خویش بنماید. تخلص دیگر : سر عشق از عرش و فرش و لوح و کرسی حمل نشد - ای معینی کی توان کردن بیان ، در یک غزل . تخلص دیگر : در مجلس مسکین معین ، یکدم نشین ، صدر در بچین ، ۶۶ ص ۱۲ ، ۱۴ س تنها غزل هاست.

● 31- بختیار اوشی

خواجه قطب الدین بختیار اوشی کاکی (م ۶۳۳/۱ ع ۱۴ یا ۱۲۳۶-۵/۳۴ یا ۱۲۳۷-۶م). که یاد او در «فواید السالکین» (مشترک ۳ : ۱۷۶۵) گذشت.

☆ 138- دیوان بختیار اوشی کاکی

(ن، ک. ذریعه ۹ : ۱۲۷ - مشار ۲ : ۲۲۷۲ که نشانی چهار چاپ آن را داده - اندیا افیس ، چاپی : ۱۰۷ (که تنها یک چاپ آن را دارد).

□ کراچی، موزه ملی ۱۲۵۱ - ۱۹۶۱ .N. M: نستعلیق، سدهٔ ۱۲ه. تنها قصیده ای ست در ستایش شیخ عبدالقادر، (ص ۱-۵). آغاز: به بسم الله کنم آغاز مدح شاه جیلانی ـ که برقدش درست آمد، لباس اعظم الشأنی (نوشاهی: ۶۱۳).

□ دیره غازی خان، تونسه، فقیر محمود صدیدی: نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۲ه. سرلوح آغاز: ای لال در ثنای صفاتت زبان ما ـ وی در صفات وحدت تو عقل نارسا، ۲۱۹ ص (نعیم اختر مجددی).

● 32ـ کمال الدین اصفهانی

کمال الدین ابو الفضل اسماعیل فرزند جمال الدین عبدالرزاق، پدرش از سرایندگان نامی سدهٔ ششم (نفیسی ۱: ۱۰۱) و خود از سرایندگان بزرگ سدهٔ هفتم بود. که در شصت سالگی بدست مغولان در ۶۳۵ه/۱۲۳۷م کشته شده است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران: ۴۸۷ - ذریعه ۹: ۹۱۶ - نفیسی ۱: ۱۵۷).

☆ 139ـ دیوان کمال الدین اصفهانی

(ن. ک. نسخه ها ۳: ۲۴۹۴ - مشار ۲: ۲۳۵۹ که نشانی چهار چاپ آن را داده ـ اندیا افیس، چاپی: ۱۱۶ که چاپ لندن ۱۹۰۳م را دارد ـ براون: ۲۲۳ - موزهٔ سالار: ۱۲۴۹، ۱۲۵۰ - ایرانف: ۴۸۸ - مرآت العلوم ۱: ۶۲ (۲ نسخه) ـ تاجکستان، دو شنبه ۲: ۱۳۳ - ریو ۲: ۵۸۱، ۵۹۰ - نشریه ۸: ۱۳۱ و ۱۰: ۹، ۱۱۵ (۲ نسخه).

□ لاهور، انارکلی ۳۷، دانش آباد، کتابخانهٔ احسان دانش: نستعلیق خوش، با تاریخ ۲۴ ذیحجه ۱۰۴۹ه. به همین خامه در مجموعه. غزلها و دو بیتهای اوست. آغاز: تبارک الله از این جنبش نسیم صبا ـ که لطف صنعت او از کجاست تا بکجا (ص ۲۹-۷۲ مجموعه)، جدولبندی به زر (سید عارف نوشاهی).

اسلام آباد، گنج بخش ۷۲۳۸: نستعلیق خوش، سده ۱۱ه. آغاز و انجام افتاده، آغاز: مزاج صبا زان سبب روح بخش است ـ که کرد دست با خلقت آمیزگاری، با کلیات او چاپ هند مقایسه شد همان بود با جدایی در تقدیم و تاخیر قصیده ها، همراه با یک نامه به نثر. آغاز این یکی: از حد مقالید امور داعه مصالح جمهور . . . ، قصیده است و غزل و قطعه و رباعی. انجام در رباعیها افتاده: آن زلف خمیده را اگر راست کنم . . . ، پیرامون ۱۲۵۰۰ بیت، ۵۰۴ ص.

□ کراچی، موزه ملی ۶ - ۱۹۶۱ .N. M: نستعلیق خوش، سده ۱۱ه. سرلوح، داری: قصیده، قطعه و غزل. آغاز قصیده ها: ای صفات تو بیان ها را زبان انداخته ـ عزت ذاتت یقین را در گمان انداخته. انجام افتاده، ۵۳۲ ص (نوشاهی: ۵۲۳).

□ لاهور، محمد شفیع ۱۵۲/۱۲۷: نستعلیق، سدهٔ ۱۱ه. آغاز: ای جلال تو بیان ها

راز بان انداخته، بیشتر قصیده است و در پایان غزل و مثنوی و قطعه و رباعی دارد، ۳۹۰ گ (بشیر حسین : ۱۲۰).

● **33ـ ابو نصر فراهی**

بدر الدین ابو نصر فراهی فرزند ابو بکر فرزند حسین سجزی ادیبی. از فره سیستان (م ۶٤۰/۶٤۰-۱۲٤۱).

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۲٤).

☆ **143ـ نصاب الصبیان**

فرهنگ عربی به فارسی ست. در بخش واژه نامه ها خواهد آمد.

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۰۳۹ - منزوی، فرهنگنامه ها : ۸۳ تا ۱۲۱ - مشار ۵ : ۵۲۱۸).

● **34ـ سعد الدین حموی**

سعد الدین محمد بن مؤید بن... حمویه حموی، (۵۸۶-۶۵۰/۱۱۹۰-۱۲۵۲م).

☆ **000ـ رباعیات : شرح رباعیات**

در بخش عرفان (۳ : ۱۳۹۶) گذشت.

● **35ـ نجیب جرفادقانی**

نجیب الدین گلپایگانی (م ۶۵۳ یا ۶۶۵/۱۲۵۵-۶-۱۲۶۷م). از روزگار سلجوقیان عراق. و یکی از سرایندگان شیوهٔ عراقی. گذشته از «دیوان» مثنوی «بشر و هند» نیز سروده است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۵۹۷ - ذریعه ۹ : ۱۱۷۸ - تفیسی ۱ : ۱۶۵).

☆ **141ـ دیوان نجیب جرفادقانی**

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۱۵۶۸ - دانشگاه ۱۶ : ۱۶۹ - موزهٔ سالار : ۱۲٤۸ - سلطنتی ۲ : ۱۰۵۵)

□ پیشاور، مشرقیه دار العلوم الاسلامیه ۱۸۲۳/۳ : زیبای ایرانی، ۱۱۳٤ه. همراه ٤ دیوان دیگر. در فهرست آمده «دیوان نجیب الدین، م ۶۲۸/۱۲۳۱م» (عبدالرحیم ۱:۳٤۱).

● **36ـ سیف اسفرنگی**

سیف الدین اعرج اسفرنگی معروف به سیف اسفرنگ (۵۸۱-۶۶۶/۱۱۸۵-۷-۱۲۶۸م) در دربار ارسلان خوارزمشاه و سنجر جایگاه بلندی داشته است. و درپایان زندگی به ورارود بر گشته و در آنجا در گذشته است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۲۸۳ - ذریعه ۹ : ٤۸٤ - تفیسی ۱ : ۹۳ - صفا ۲ : ۷۹٤).

☆ 142ـ دیوان سیف اسفرنگی

بکوشش دکتر زبیده صدیقی ، از روی نسخهٔ گنج بخش ، چاپ شده است.

(ن. ک. پیشگفتار چاپ ـ نسخه ها ۳ : ۲۳۶۷ «دیوان سیف اسفرنگ» ـ مشترک ۱ : ۱۶ «تخییر الکلام» که بایستی از همین کس باشد ـ ریو ۲ : ۵۸۱ ، ۴۸۲ ـ تاجکستان ، دو شنبه ۲ : ۹۹ ـ گلچین ، آستاله ۷ : ۴۲۹ ـ فاضل ، فردوسی : ۷۳ ـ موزهٔ سالار : ۱۲۵۱ ، ۱۲۵۲ ـ مرآت العلوم ۱: ۶۱ ، ۶۳).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۶۸ : نسخ کهن شکسته نمای سمرقندی ، علی بن محمد بن محمود عرف علی کفش دوز ، سمرقند ، ۱۳ رمضان ۷۵۴ه. آغاز : شب چو بردارد حجاب از هودج اسرار من ـ خفته گیرد صبح . . . (بزیر وصالی رفته) ـ در تاریک هر شب کاروان صبح را . . . ، قصیده ، غزل ، ترجیع ، قطعه ، ممتزاد و رباعی ست ، انجام : دائم که زما یاد کنی چون ازما ـ اینجا برسی و جای خالی یابی ، بارسم الخط کهن (پ : ب ، ج : چ ، گ : ک ، که : کی . . .) پیراسوان یازده هزار بیت ، ۴۵۴ ص.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۱۴ ۴۶۳ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. باسرلوح. آغاز: شب چو بردارد نقاب از هودج اسرار من ـ خفته گیرد صبح را آه دل بیدار من ، دارای : قصیده ، ترجیع ، غزل و رباعی. اغاز رباعی : غم خور پس از این که غم گسان رفتند ، ۲۴۶ گ (عبدالله ۲ : ۴۵۴). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۱۷).

● 37ـ ملتانی، بهاء الدین

شیخ بهاء الدین زکریای ملتانی (م ۵۶۶-۶۶۶ه/۱۱۷۱-۱۲۶۷م) که یاد او در «الاوراد» (۳ : ۱۲۹۹) گذشت. بانو دکتر شمیم محمود زیدی در «احوال و آثار شیخ بها الدین» اسلام آباد ، ۱۳۵۳خ ص ۱۰۹ می نویسد : ازماخذ بر می که سروده های فروانی داشته که از میان رفته است. سپس سروده هایی را که در تذکره ها از وی دانسته شده است آورده است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۹۰ «بهایی ملتانی»ـ ذریعه ۹ : ۴۰۲ «دیوان زکریای ملتانی او شعره»).

☆ 143ـ مناجات پیر دستگیر ، منظوم

که در بیت پایانی چنین آمده است : سگ درگاه خود دانی ، بها الدین ملتانی ـ کند در مدح خوش خوانی، محیی الدین گیلانی، ن .ک.الاوراد،چاپ مرکز تحقیقات که کوتاه شده ی این مناجات،در «احوال و آثار شیخ . . .» ص ۱۱۱ چاپ شده است . و در آنجا در انتساب آن به ملتانی تردید شده است .

آغاز : معلی حب سبحانی، مقدس قطب ربانی ـ علی سیرت حسن ثانی ، محیی الدین جیلانی.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۷۳۳ : نستعلیق زیبا ، محمد زمان طرزی افغان ، ۱۳۱۰ه. (ص ۷۱ - ۷۶) .

● 38ـ خواجه نصیر الدین طوسی

خواجه نصیر الدین طوسی ، محمد بن محمد (۵۹۷-۶۷۲ه/۱۲۰۱-۱۲۷۴م). منظومه

های زیر منسوب به اوست .

144- اختیارات مسیر قمر : اختیارات المهمات

کاشفی بیهقی ، کمال الدین حسین (م ۹۱۰ه/۱۵۰۵م) در «لوایح القمر» (ن.ک مشترک ۱ : ۲۹۳) این منظومه را از خواجه ی طوسی دانسته است . منظومه ای ست در ۳۶ بیت ، برای هر برج از برج های دوازده گانه سه بیت .

آغاز : هر گهی آید به تقدیر خدای لم یزل - جرم مه در خانهٔ مریخ یعنی در حمل .

ن . ک . مشترک ۱ : ۲۳۵ که نشانی چهار نسخهٔ آن در آنجا داده شده است . و اینک نسخه هایی دیگر :

□ فیصل آباد، غلام محمد آباد، مکتبهٔ چشتیه: نستعلیق، محمد باقر بن جعفر ، ۱۲۵۷ه، (ص ۷۲-۷۵). (نعیم اختر).

□ سیالکوت ، بدوملی کهنه ، فخر الاطبا : نستعلیق محمدگل سهارنپوری ، ۱۲۶۰ه ، (ص ۶۴-۶۷).

□ فیصل آباد ، چنیوت بازار، کتابخانه چشتی سلیمانی : نستعلیق ، فیض محمد بن عظیم، ۱۲۸۳ه، (ص ۱۹۵-۱۹۸).

145- مدخل منظوم

همانکه به چند تن دیگر نیز نسبت داده شده است : عبدالجبار خجندی ، فخر الدین مبارکشاه غوری (ن.ک. ص ۱۶۳) . برای آگاهی های بیشتر ن.ک . مشترک ۱ : ۲۹۸ ، ۲۹۹ .

آغاز۱ : مرد دانا سخن ادا نکند تا به نام حق ابتدا نکند . آغاز ۲ : چون بدیدم که در بسیط زمین - هیچ دانش ، ز بعد دانش دین .

ن . ک . مشترک ۱ : ۲۹۸ که در آنجا نشانی نه نسخه آن داده شده است . و اینک نسخه های دیگر :

□ ملتان باغ لانگ خان ، کتابخانهٔ ، عمومی ۶۴ : نستعلیق خوش ، سده ۱۱-۱۲ه ، آغاز برابر یکم ، همراه با تقویم ۱۲۵۸ه ، دارالخلافه طهران جلد شده . (نعیم اختر مجددی) .

□ بهاول نگر ، چشتیان ، درگاه معلی ، مولانا غلام فرید : نستعلیق پخته ، ۱۲۶۲ه، (ص ۱- ۳۸) ، در سر آغاز بنام «طوسی» ست ، آغاز برابر یکم .

□ ، شیخوپوره ، نارنگ مندی ، ماری کلان ، حکیم رحمت علی قریشی : شکسته پخته ، شاگرد محمد رضی علوی، ۱۲۶۳ه ، آغاز برابر یکم ، (ص ۸۳-۱۰۶) (نعیم اختر مجددی).

□ فیصل آباد ، چنیوت بازار ، وکیلان ، کتابخانه چشتی سلیمانی : نستعلیق پخته ، فیض محمد بن محمد عظیم ، ۱۲۸۳ه ، آغاز برابر یکم ، (ص ۱۶۷-۱۷۶) ، (نعیم اختر مجددی) .

● 39. مولوی بلخی

جلال الدین محمد بن بهاءالدین ملقب به سلطان العلما بن جلال الدین بن احمد خطیبی بلخی (۶۰۴-۶۷۲/۷-۱۲۰۸-۱۲۷۳م) یکی از شش قله ی ادب فارسی .

(ن . ک . فرهنگ سخنوران : ۱۳۱ «جلال بلخی» ـ ذریعه ۹ : ۱۱۲۲ «مولوی رومی»).

✯ 146ـ دیوان مولوی بلخی : دیوان شمس تبریزی

که آن را بنام مراد خود شمس الدین تبریزی ساخته و در غزل ها تخلص «شمس» و «شمس الحق» و «شمس تبریزی» آورده است .

(ن . ک . ماندانا بهزادی ، کتابنامهٔ مولوی ، تهران ۱۳۵۱ خ ـ نسخه ها ۳ : ۲۵۵۱ ـ ذریعه ۹ : ۱۱۲۲ ـ مشار ۳ : ۲۳۰۲ «شمس الحقایق ، دیوان کلیات شمس تبریزی» که پیرامون ۲۵ چاپ آن را نشانی داده ـ اندیا آفیس ، چاپی : ۱۲۲ که ۵ چاپش را دارد ـ و برای نسخه هایش ، آخوند همدان : ۱۵۱۹ ـ دو کتابخانه مشهد ۷۶۳ ـ دانشگاه ۱۶ : ۱۶۳، ۵۸۰ ـ گلچین ، آستانه ۷ : ۴۳۴ ، همانجا ۹ : ۱۴۲ ـ ملی ۲ : ۵۸ ، ۴۸۹ و ۳ : ۳۳۲ ـ مجلس ۳ : ۲۵۰ و ۸۹ : ۱۴۲ تا ۱۴۶ ، ۳۹۸ ، ۴۰۲ و ۱۱ : ۱۵۹ و ۱۸ : ۲۴ و ۲۱ : ۲۲۹ ـ موزهٔ ملار : ۱۳۰۴ ، ۱۳۰۶ ـ ایوانف : ۵۱۸ تا ۵۲۱ ـ اته : ۱۱۰۹ تا ۱۱۱۵ ـ براون : ۲۲۴ ـ مرآت العلوم ۳ : ۳۴ ، ۳۵ ـ نشریه ۸ : ۲۰۹ ، ۱۷۵ ، ۳۰۱ ، ۴۳۴ ـ و جزآن ها) .

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۸ Pi VI ۵۱۳ : نوشته محمد رمضان ، لاهور ، سده ۱۰ه. ۲۱ گ (عبدالله ۲ : ۲۱۲) .

□ کویته ، سیٹھ صادق علی : نستعلیق پخته ، سده ۱۰ه. آغاز و انجام افتاده ، آغاز : هر که در عشق رویت غوطه خورد ـ ریشخندی کند به هست و نوات ـ چون بمردی به پای شمس الدین ـ زنده گشتی ، تو ایمن از ممات، ۴۹۲۸ بیت ، ۳۵۲ ص (دکتر انعام الحق کوثر).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۹۸۷ : نستعلیق پخته ، سده ۹-۱۰ه. آغاز در الف و انجام دریا افتاده ، آغاز : شور و شر و نفع و ضر ، خوف و امن، جان و تن ـ جمله را سیلاب بر دو می گشاند سوی لا ، ۷۰۸ ص .

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۰۶ : نستعلیق خوش، ۹-۱۰ه. آغاز افتاده : امروزای شمع آن کنم ، برنور تو جولان کنم ـ بر عشق جان افشان کنم ، چیزی بده درویش را . غزلهاست به ترتیب قافیه از «الف» تا «م» با تخلص : شمس ، شمس تبریزی ، شمس الحق ، شمس الحق تبریز ، پیرامون ۳۳۰۰ بیت ، انجام افتاده : من یار همی دارم ، بی یار کجا رقصم ـ من سایه آن سروم ، بی سرو کجا باشم . ۱۹۸ ص .

□ اسلام آباد، همانجا ۸۴۱ : نسخ تعلیق ، سده ۹-۱۰ه. آغاز : این طایران قدس را عشقت فزود بال‌ها ـ در خرمن سودای تو ، روحانیان را حالها . . . دارای غزلها به ترتیب از

«الف» تا میانه های «م» ، انجام افتاده ، بادیباچه نثری در شش صفحه که در آن آمده است : به سال هشتصد و هفده ، ربیع الاول از مه بود - که این دیباچه بنوشتم بعون خالق معبود . آغاز این دیباچه افتاده ، و شاید نام گرد آورنده نسخه در آن قسمت بوده است. وی میگوید طی دو سال سروده ها و غزلهای مولوی را از متون مختلف گرد آورده ، آنها را غث و ثمین کرده ، غزلهای مولوی را شناخته و پیرامون ۳۰ هزار بیت را گرد آورده است و به ترتیب قافیه ساخته است ، نسخه پیرامون یازده هزار بیت دارد ، ۵۲۷ ص .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۰۶۶ : نستعلیق خوش ، سده ۱۰-۱۱ه. غزلهاست از الف تا یاء ، سپس رباعیها نیز به ترتیب الفبایی آنگاه ترجیع بند : که بجز خاک نیست مظهر گل . . . ، آغاز کمی افتاده : این چه موج است این ، که نه زیر است و نه بالا - چه نور است این چه تابان این ، که شد هر نورزو پیدا . . . ، ۲۵۶ ص .

□ پیشاور ، دانشگاه پیشاور ۹۱ : نستعلیق خوش ، ۵ شوال ۱۰۱۹ه. آغاز : ای از ورای پرده‌ها ، تاب تو تابستان ما - ما را چوتابستان ، بیر دل گرم تابستان ما ، ۶۳۱ ص (پرفسور امتیاز حسین) .

□ اسلام آباد ، گنج ۴۷۷ : نستعلیق شکسته آمیز ، سده ۱۱ه. آغاز : بوی زلف مشکبار روح قدس - همچو جان اندر بدن می آیدم . غزلهاست از قافیه «م» تا «ی» با یک ترجیع بند ، پیرامون ده هزار بیت ۹۸۴ ص .

□ کراچی ، موزه ملی ۴۲-۱۹۶۱ .N. M : نستعلیق خوش ، سده ۱۱ه ، زرین. آغاز : ای بگفته بردلم اسرار ها ، ۵۲۶ ص (نوشاهی : ۵۰۳) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۶۳ : نستعلیق شکسته آمیز ، سده ۱۱-۱۲ه. غزلهاست به ترتیب تهجی از الف تا لام. آغاز : جاذبه حق گرفت بند گریبان ما . . . نور جهان شمس دین ، شهره ایام دین - کارورا شد یقین دره ایمان ما ، انجام افتاده ، ۶۸۱ ص .

□ اسلام آباد ، همانجا ۶۷۶۱ : نستعلیق پخته ، سده ۱۱-۱۲ه. غزلهاست به ترتیب تهجی از دال تایا . آغاز افتاده : بی بواسطه حق از عنایت - داعی دعای شمس دین شد . . . بر خاک عبیر طبع تبریز- این دیده سقای شمس دین شد. انجام افتاده ، ۲۵۱ ص .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۷۱ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده . غزلهاست به ترتیب تهجی از «الف» تا «ی» . آغاز : زفر شاه شمس الدین تبریزی یمن اعیان - ملک هم آمد از رضوان ، سلام آورد مستانرا . انجام : ز مولانا ست آن سحر در افشان - حقیقت شمس تبریزی ست یا وی ، ۲۵۰ ص .

□ ملتان ، باغ لانگی خان ، کتابخانهٔ عمومی : تحریری شکسته ریز ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز :

ای تو چون ماه، ماه کجا و تو کجا ، ۱۸۰ ص (نعیم اختر مجددی) .

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ، ۸۷۸ ، ۱۳ : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ه. آغاز : بکش مرا چوبکشی بعشق زند شوم. خموش گشتم و مردم تمام گشت کلام. از ردیف میم تایا - ۵۹۸ ص (سید عارف نوشاهی) .

□ لاهور ، کتابخانه دانشگاه پنجاب ۸۷۸: نستعلیق خوش ، سده ۱۲ه. جدولبندی سه خطی ، آغاز : آنکس که نهان بود پس پرده اشیا ـ شد در رخ هر ذره چو خورشید هویدا ـ از ردیف الف تا میم ، ۲۹۷ ک (سید عارف نوشاهی) .

□ کویته ، مولانا محمد هاشم جان مجددی : از سده ۱۲ه آغاز : ای طایران قدس را عشقت ـ در حلقه سودای تو روحانیان را حالها . در آغاز و انجام نوشته هایی ست از امید علی سهانوی ولد حاجی عبدالله سراینده نامی سند ، ۶۰۰ ص (پرفسور محمد اقبال مجددی) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۶۳ : نستعلیق شکسته آمیز ، سده ۱۲ - ۱۳ه. غزلهاست به ترتیب لهجی از «الف» تا «ل» آغاز : جاذبه حق گرفت بعد گریبان ما ـ سخت به خویشم کشید ، گفت بیا جان ما . . . ، انجام افتاده، ۶۸۲ ص .

□ کراچی، موزه ملی ۲۱۲-۱۹۶۹ .N.M: نستعلیق، ۵ رمضان ۱۱۷۹ه، درکابل، دارای غزل و رباعی . آغاز : خورشید رخت چو گشت پیدا ـ ۲۷۰ ص (نوشاهی : ۵۰۳) .

□ کراچی ، موزه ملی ۹۲۵-۱۹۵۸ .N. M : نستعلیق ، سده ۱۲ه. آغاز : چو باشد گرنگاریم بگردد دوش یا فردا ، ۲۲۰ ص .

□ کراچی ، همانجا ۸۸-۱۹۶۶ .N. M : نستعلیق شکسته آمیز، سده ۱۲ه. آغاز: آمد بت میخانه تا خانه بر ما را ، ۴۷۴ ص (نوشاهی : ۵۰۳) .

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲۱۶ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. دارای غزل و رباعی ، ۹۶۴ ص (نوشاهی : ۱۳۴).

□ حیدرآباد ، درگاه شریف ، کتابخانه عالیه علمیه ، پیر محب الله شاه راشدی : نستعلیق خوش ، بی تاریخ با مهر مورخ ۱۲۰۲ه. آغاز : ای یوسف خوشنام ما ، چون میروی بر بام ما ـ ای در شکسته جام ما، وی سر سپرده دام ما . به ترتیب الفبایی از الف تا یا ، ۸۹ ک (نعیم اختر مجددی) .

□ شیخوپوره، سرمیدانی، گنجینه ضیا العلوم: نستعلیق خوش، سده ۱۲ه. آغاز : ای یوسف خوشنام ما . چون میروی بر بام ما ـ ای در شکسته جام ما ، وی سر سپرده دام ما . ، به ترتیب الفبایی از الف تا یا ، با مهر مورخ ۱۲۰۱ه ، محمد صدیق ، ۱۵۵ ص (نعیم اختر مجددی) دو نسخه یک ست؟.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۸۲۲ : نستعلیق شکسته آمیز پخته ، سه شنبه ۱ ع ۱/ ۱۲۱۲ه. ش ۱۰ مجموعه (ص ۲۰۵-۲۷۵) ، انتخابیست از غزلهای او به ترتیب حروف تهجی از الف تا یا . آغاز : ای بگفته در دلم اسرار ها - وی برای بنده پخته کارها.. . شمس تبریزی تو دانی سر عشق - خلق عالم را بگو اسرار ها .

□ حیدر آباد ، منصوره ، شاه ولی الله کالج : نستعلیق خوش، ۱۲۳۷ه. آغاز : مست شود نیک مست ، از می جام الست - بر کن ازین می پرست خانه خمار را ، ۹۳۲ ص (خضر نوشاهی) .

□ شکارپور ، گڑهی یاسین ، گوشه ادب ، صلاح الدین ۷٤ : نستعلیق خوش ، ۱۲٤٦ه. آغاز : چند گریزی زما ، چند روی جابجا - جان تو در دست ما ، همچو گلوی عصا . تخلص او : کمال وصف خداوند شمس تبریزی - گذ ته است ز اوهام چیزی و قدری ، ۲۰۲ ص (خضر نوشاهی) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۸۲۸ : نستعلیق تحریری شکسته آمیز ، ۹ ذیحجه ۱۲۶۰ه. دیوان «شمس» است . آغاز : گر تو بخشی شبی ای سه لقا - روی تو بنماید گنج بقا ، غزل است از الف تا یا ، ۳٦٤ ص.

□ شیخوپوره ، گوجرانواله ، نوشهره ، کتابخانه هاشمی : نستعلیق پخته ، سلطان علی بن شمس الدین ، ۲۷ رمضان ۱۲٦۲ه. برای مولوی رحیم بخش جیو، آغاز : جاذبه حق گرفت بند گریبان ما، ٤۱۳ ص (خاتم رضوانه سحر).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۹٤۱ : نستعلیق پخته ، امام الدین ساکن کوت دسکه ، ۱٦ بهاگن ۱۹۲٤ب/۱۲۸٤ه، برای مولوی الهی بخش . غزل هاست از الف تا یا. آغاز : آنکس که نهان بود پس پرده اشیا - شد در رخ هر ذره چو خورشید هویدا ، ۱٤۷ ص .

□ اوچ ، مخدوم سید شمس الدین گیلانی ٦۱۵ : نستعلیق پخته ، سده ۱۳-۱٤ه. آغاز افتاده: احد برتوز بر تابد بحمله - عطارد بر نهد دستار امشب ، ۸۹٤ ص (پرفسور الله دتا چودری) .

□ حیدر آباد ، درگاه شریف ، کتابخانه عالیه علمیه ، پیر سید محب الله شاه راشدی : نستعلیق خوش ، تاریخ یاد نشده . آغاز افتاده : مشکل آمد دیدن حق را بدان - میدهد این جمله را صورت نشان ، ٦٤ ص (نعیم اختر مجددی) .

□ ملتان ، کتابخانه عمومی، باغ لانگی خان ۵۷۳٦ : گزیده غزلهاست . آغاز : ای تو چون ماه آسمان ، ماه کجا و تو کجا - در رخ مه کجا بود این کرو فر کبریا. انجام : چند هستی . . . - از جمله فراموش کنی خواجه کجایی ، ۱۸۰ ص (دکتر زبیده صدیقی) .

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۱٦ SPi VI ٤۳۰٦ : نستعلیق ، بی تاریخ (عبد الله ۲ :

۴۵۸) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین : ۱۱۸) .

☐ لاهور ، همانجا C ۸ Pi/VI ۷۲۹ : نستعلیق ، بی تاریخ ، ۲۹۷ گ .

☐ لاهور ، همانجا C ۸ Pi/VI ۷۰۶ : نستعلیق ، بی تاریخ ، ۲۹۹ گ (عبدالله ۲ : ۲۱۱) .

☐ لاهور ، همانجا D ۸ Pi VI ۱۲۶۵ : نستعلیق، بی تاریخ. آغاز : تو مرا جان جهانی چکنم جان و جهان را . . . ، ۱۳۷ گ (عبدالله ۲ : ۲۱۲) .

☐ لاهور ، همانجا ۱۶ SPi VI ۴۳۰۶ : نستعلیق ، بی تاریخ ، ۵۴۱ گ (سیدالله ۲ : ۴۵۸) .

☆ 147ـ مثنوی معنوی

در شش دفتر ، و شش دیباجهٔ نثری، دو از آن ها به فارسی و چهار از آن‌ها به عربی ست. در انتساب این دیباجه ها به مولوی گفتگو ست. اسماعیل دده (م ۱۰۴۱ه‍/۱-۱۶۳۲م) دفتر هفتمی از مثنوی معنوی را یافت ، که انتسابش به مولوی پذیرفته نشده است. نسخهٔ ۵۸۱ این کتابخانه ، از سدهٔ ۱۰-۱۱ه‍. دفتر هفتم را با دیباجه ای به نثر دارد.

دفتر یکم : پیرامون ۶۵۷/۱۲۵۹م. بدان آغاز و در ۶۶۰/۱-۱۲۶۲م به انجام رسانده. آغاز : بشنو از نی چون حکایت میکند ـ و از جدایی ها شکایت می کند.

دفتر دوم : در ۶۶۲/۱۲۶۳م. بدان آغاز کرده ، شمار بیتهای آن در چاپ خاور ۴۱۵۶ و چاپ نیکلسون ۳۸۱۰ است. آغاز : مدتی این مثنوی تأخیر شد ـ مهلتی بایست تا خون شیر شد.

دفتر سوم : شمار بیتهایش در چاپ خاور ۵۲۴۶ و نیکلسون. ۴۸۱۰ است. آغاز : ای ضیاء الحق حسام الدین بیار ـ این سوم دفتر که سنت شد سه بار.

دفتر چهارم : در چاپ خاور ۴۱۳۱ و نیکلسون ۳۸۵۵ بیت است. آغاز : ای ضیا الحق حسام الدین توبی ـ که گذشت از مه بنورت مثنوی.

دفتر پنجم : چاپ خاور ۵۵۴۵ و نیکلسون ۴۲۳۸ بیت دارد. آغاز : شه حسام الدین که نور انجم است ـ طالب آغاز سفر پنجم است.

دفتر ششم : که در ۶۶۶ه‍. به انجام رسیده ، شمار بیتها در چاپ خاور ۵۳۵۷ و نیکلسون ۴۹۱۶ است. آغاز : ای حیات دل حسام الدین بسی ـ میل می جوشد به قسم سادسی.

دفتر هفتم : در سدهٔ یازدهم ه‍. اسماعیل دده فرزند احمد انگاره ای ، به سال ۱۰۳۵ه‍/ ۵-۱۶۲۶م که گزارشی بر دفتر ششم می نگاشت ، بگفتهٔ خود به نسخه ای از مثنوی بر خورده که دفتر هفتمی داشته است. این نسخه مورخ ۹۱۴ه‍/۱-۱۵۰۸م بوده است ، با این سر آغاز : ای ضیا الحق حسام الدین سعید ـ دولتت پاینده فقرت بر مزید. امروز کسی این گفته را نمی پذیرد ،

حتی در انتساب دیباجه های نثری مثنوی به مولوی گفتگو ست.

(ن . ک . نسخه ها ٤ : ۳۱٤٤ «مثنوی معنوی» - مشار ٤ : ٤٥۱۸ «مثنوی معنوی» - کتابنامهٔ مولوی ، از ماندا صدیق بهزادی، تهران ، ۱۳۵۱خ).

□ اتک ، مکهد ، مولانا محمد علی : نسخ ، حامد بن محمد ، ۷٤۹ه. دفتر پنجم و ششم است ، آغاز : مجلد پنجم از ملحقات مثنوی که مبنی ست بر اشارات معنوی و مشتمل اصناف حکمت الهی و انواع رموز و غوامض . . . شه حسام الدین که نور انجم ، برگ شماریها نشان می دهد که دفتر های ۱-٤ را نیز داشته است ، عنوان شنگرف ، ۲۰٤ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ رحیم یار خان ، صادق آباد ، کتابخانه غوثیه ، جمال الدین والی ۷۹ : نستعلیق خوش، سدهٔ ۸ه. با دیباجه های نثری در آغاز هر یک دفتر، آغاز : هذا کتاب المثنوی و هو اصول اصول الدین . . . ، و میرسد به «حکایت زاهد که آب طلب کرد» ، با مهر «محمد انعام الدین» و تملک «محمد امین ولد بشیر» ، ۱۸۸ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۹ Pi/VI ۳۰۸ : نسخ ، محمود الصافی ، ۱۵ ذیحجه ۸۱۲ه. با دیباجه نثری و منظوم : بشنوازنی . . . هر شش دفتر ، ۳۰۱ ک (عبدالله ۲ : ۱۸۷).

□ کراچی ، موزه ملی ۶۹-۱۹۶۲ .N M : نستعلیق ، شمس الدین محمد علی ترابی و درویش محمد بن درویش علی الاصفهانی ، ۸ ج ۸٤۶/۱ه ، در موضع تاکا باز از ۰واضع اردستان ، هر شش دفتر ، آغاز سه برگ افتاده : گفت چون بیرون شدی از شهر خویش ، ۷۵۰ ص (نوشاهی : ۶۳۲).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۲۶۲ : نسخ خوش ، شرف المتطبب، سلخ رمضان ۸٤۹ه (به حروف) دفتر دوم، و غره رمضان ۸۵۰ه (به حروف) دفتر سوم. چهار دفتر را دارد یکم تاچهارم، انجام افتاده ، دفتر یکم بی دیباجه. آغاز: بشنوازنی ، و در آغاز دو دفتر دوم و سوم باز مانده ای از یک دیباجه نثری هست، ۶۲۶ ص. سه ستونی خشتی.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۸۵۷ : نسخ خوش ، سدهٔ ۹ه ، دفتر ۶ ، دو صفحهٔ آغاز زرین ، انجام یک برگ نونویس ، ۱۱۶ ک.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۹۳۹ : نسخ پخته ، سدهٔ ۹ه. دفتر ۲ تا ۶ را دارد ، ٤۷۲ ص چهار ستونی ، دفتر ۲ و ۳ با دیباجه های نثری عربی.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI//IF ۱۵۱٤ : نسخ پخته ، محمد بن محمود صوفی الصافی ، ۱۰ ج ۸۵۵/۲ه. با دیباجه عربی و منظوم : بشنوازنی ، دفتر های ۱- ۳ ، ۲۵۳ ک.

□ لاهور ، همان کتابخانه PPi/VI/IF ۱۵۱۵ : همان نسخ ، محمد بن محمود صوفی الصافی ، ۸۵۵ه. دفتر های ٤-۶ و مقابله میرک مصور در ۳ ع ۱۰۳۷/۲ در شهر اکبر آباد

۲٦٤ گ (عبدالله ۲ : ۱۸۹).

□ کیمبل پور ، مکهد ، مولانا محمد علی : نستعلیق ، سدهٔ ۹ه. با دیباجه نثری عربی برابر نمونه، از دفتر ۱ تا ۵ است، عنوانها شنگرف، آبخورده وصالی شده ، اما بی غلط ، ۹۹۸ ص.

□ انک ، همانجا : نستعلیق ریز خوب ، سدهٔ ۹ه. آغاز : بشنوازنی ، هر شش دفتر ، انجام افتاده : چاره کار حواس خویش کن ـ وانگهی راه طلب در پیش کن ، ۷۳٦ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ کراچی ، موزه ملی N.M. ۱۹٦۱-٤ : نسخ خوش، سدهٔ ۹-۱۰ه. سرلوح زرین ، هر شش دفتر ، انجام کمی افتاده ، ٦۰۲ ص (نوشاهی : ٦۳۲).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ٦۸٤ : نستعلیق زیبا ، سدهٔ ۱۰ه. هر شش دفتر ، نسخه ی هنری ، با ۱۱ سرلوح در آغاز هر یک از دیباجه ها و آغاز مثنویها یک سرلوح ممتاز ، کناره تمام صفحه های دفتر یکم گل و بوته زر ، همه صفحه های شش دفتر زر پاشی شده ، آغاز دیباجه دفتر یکم افتاده ، چهار ستونی.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۷۸۹ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۰ه. دفتر اول . آغاز : بشنوازنی در ۳ ستون، جدولبندی شده ، محشی، ٤۰۲ ص.

□ اسلام آباد، همانجا ۷٤۱۷ : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۰ه. از قصه بنای مسجد اقصی در دست مسلمانان تا پایان دفتر. آغاز : گم نشین بر اسب توسن بی لگام ... ، ۲۲٤ ص.

□ کراچی ، موزه ملی N.M. ۵۲۸/۱۹۲ : نستعلیق ریز و خوش ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز و انجام افتاده ، ۱۲۲ ص.

□ کراچی ، همانجا N.M. ۱۹۵۷-٦٦۷/۵ : نستعلیق شکسته آمیز ، ۱۲ ع ۱/سدهٔ ۱۰ه. هر شش دفتر ، با سرلوح ها، ۷۹۸ ص.

□ کراچی ، همانجا N.M. ۱۹۷۰-۲۲۲: نسخ، سدهٔ ۱۰ه. زرین ، دفتر ٤ تا ٦ ، انجام افتاده ، ۷۵٤ ص.

□ کراچی ، همانجا N.M ۱۹۷۲-۲۰۲۱-۲ : نستعلیق، سدهٔ ۱۰ه. سرلوح ، هر شش دفتر ، موریانه زده ، ۷۷۲ ص (نوشاهی : ٦۳۲).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب C ۱۵ SPi/VI ٤۸۸٦ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. با سرلوح ، ۲۹۸ گ (عبدالله ۲ : ٤۵۷) از کتابهای شیرانی بوده (دکتر محمد بشیر حسین ۱ : ۱۷٤).

□ لاهور ، همانجا B ۱۵ SPi/VI ٤۰۸٦ : نسخ ، سدهٔ ۱۰ه. با سرلوح ، دفتر ۲-٦ ، ۳۹۸ گ.

□ لاهور ، همانجا A ۱۵ SPi/VI ۶۳۱ه : نستعلیق ، بادو خامه ، سدهٔ ۱۰ه و ۱۲ه.

با سرلوح ، ۳۳۱ گ (عبدالله ۲ : ٤٥٦).

□ کیمبل پور ، مکهد ، مولانا محمد علی : نستعلیق ریز ، سدهٔ ۱۰ه. دفتر یکم تا ۲۶ برگ از دفتر سوم را دارد ، با دیباجه نثری آغاز می شود ، برابر نمونه ، عنوانها شنگرف ، ٥٤۰ ص (ملک محمد اقبال).

□ کیمبل پور ، همانجا : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. دفتر سوم تا ششم ، آغاز افتاده : گفت پیغمبر که معراج مرا (از اواخر دفتر ۲) ، انجام کامل ، ۳۸۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ لاهور ، مسلم مسجد ، مکتبه خاور ، محمد حلیم : تعلیق ریز و خوش ، سدهٔ ۱۰ه. عنوانها ثلث ، و شنگرف در ٤ ستون. آغاز و انجام افتاده. آغاز : بعد از آن گفتند ای مادر بیا - گور بابا کو ، تو ما را رهنما ، ۱٤٦ ص (سید عارف نوشاهی).

□ اتک ، مکهد ، مولانا محمد علی : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. با دیباجه منسوب به مولوی آغاز می شود ، هر شش دفتر ، ٦۰۸ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب PPi/VI/IP ۱٦۹۳ : نستعلیق ، شیخ جمال محمد بن کورا ، سدهٔ ۹-۱۰ه. برای عادل شاه بن ملوک شاه ، که بایستی عادل خان فاروقی (۸٦۱-۹۰۹ه) خ ندش باشد، هر شش دفتر با شش سرلوح ، ۲٤٦ گ (عبدالله ۲ : ۱۸۹).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۳۲۱ : نستعلیق پخته ، ۱۰-۱۱ه. دفتر یکم . دیباجه نثری ندارد، عنوان ها و جدولبندی ۱ راه شنگرف ، ۳۸۷ ص ۱۲ س.

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۸۵۸: نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۰-۱۱ه. دفتر ۳ ، ۲۰۰ ص چهار ستونی.

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۸۱ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰-۱۱ه. دفتر ۵ و ٦ و ۷ است و هر یکی با دیباجه نثری منسوب به مولوی ، دفتر هفتم با دیباجه ای در ۳ ص آغاز می شود : مجلد هفتم از دفاتر مثنوی و طوا میر معنوی که (محو شده) امانی و گنجینه انوار معانی اسرار الله است . . . ای ضیا الحق حسام الدین سعید - دولتت پاینده فقرت بر مزید - چونکه از چرخ ششم کردی گذر - بر فراز چرخ هفتم کن مقر - سعد الاعداد است ، هفت ، ای خوش هوس- ز انکه تکمیل‌عدد هفت‌است و بس. . . با دو سرلوح زرین، هامش دو صفحهٔ آغاز هر دفتر گل و بوته به زر، جدولبندی شش راه، آغاز در دفتر ۵ افتاده، ٤٤۳ ص چهار ستونی.

□ کراچی ، موزه ملی ۱۹۵۸-۲۰۲/٦ .N.M : نستعلیق ، اسماعیل بن شعبان ، ۲۹ رمضان ۱۰۰۱ (۱۰۰۱ه) ، هر شش دفتر با سرلوح ها ، ۱۰٤٦ ص.

□ لاهور ، مسلم مسجد ، مکتبهٔ خاور ، محمد حلیم : نستعلیق ریز خوش ، ۱۰۰۱ یا ۱۱۰۱ه. هر شش دفتر در چهار ستون ، ۵۲+۵٦+٦۰+٤۹ ، ۵۹+۵۹ برگ (سید عارف نوشاهی).

□ کراچی ، موزه ملی، ۸۳-۱۹۶۸ .N.M : نستعلیق، فتح الله کابلی ، ۲۵ صفر ۱۰۰۴ھ هر شش دفتر، ۷۷۷ ص (نوشاهی: ۶۳۳).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق‌ف ۲۷۲: نستعلیق، ۲۸ ج ۲/۱۰۰۵ھ ، کامل، ۵۸۷ ص (نوشاهی : ۱۶۳).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب WK و Pi/VI ۲۵۷۹ : نستعلیق خوش ، مصطفی قلی قریشی سیالکوتی ، ذیحجه ۱۰۰۷ھ. دفتر های ۱-۴ ، ۲۶۰ گ.

□ لاهور ، همانجا WC و Pi/VI ۱۴۲۲ : نستعلیق ریز ، ۱۰۰۷ھ. هر شش دفتر ، با سرلوحها ، ۴۳۹ گ (عبدالله ۲ : ۴۶۱-۴۶۰).

□ راولپندی، گولره ، درگاه شاد روان پیر مهر علی شاه : نستعلیق، ۱۰۰۹ھ. دفتر ۴-۶ است ، آغاز : الظفر الرابع الی حسن المرابع ، تسر قلوب العارفین . . . ای ضیا الحق حسام الدین توبی . . . ، ۳۰۰ ص (برفسور ملک محمد اقبال).

□ شیخوپوره ، نارنگ مندی ، کتابخانه شاهیه ، علی حق شاه : نستعلیق، ولی داد ، ۱۰۲۰ھ. آغاز : بشنوازنی . . . ، ۱۸۳ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۱۰۸ : نسخ پخته ، ۲ محرم ۱۰۲۲ھ (پایان دفتر ۵) هر شش دفتر ، هر یک با دیباجه کوتاه عربی جز یکم که برگ یکم‌آن افتاده ، ۶۷۰ ص، متن و هامش.

□ کراچی ، لیاقت میموریل لائبریری ۵۴ : نستعلیق ، علی المولوی الرومی ، ۲۴ ج ۱/ ۱۰۲۳ھ. با دیباجه نثری دفتر ۱ آغاز می شود ، چهار ستونی ، ۵۶۰ ص (خضر نوشاهی).

□ کراچی ، موزه ملی ۹۲۱-۱۹۵۸ .N.M : نستعلیق ، ۱۰۲۴ھ. هر شش دفتر ، با دیباجه ها ، چهار ستونی.

□ کراچی ، همانجا ۸۹۳-۱۹۶۱ .N.M : نستعلیق ریز ، محمد قلی بن محمد امین ، صفر ۱۰۲۶ھ. سرلوح ، شش دفتر ، ۴۶۴ ص (نوشاهی : ۶۳۳).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۰۵ : نستعلیق زیبا ، سدهٔ ۱۱ھ. مقابله شده ع ۱/۱۰۲۷ھ. شش دفتر ، آغاز برابر نمونه با سرلوح زر و لاژورد ، نخست در متن سپس هامش ، ۴۵۴ ص.

□ پیشاور ، دانشگاه کالج اسلامیه ۱۰۳۳/۲ : نستعلیق خوش ، حافظ سلیم و پسرش محمد صالح ، ۱۰۲۸-۱۰۳۱ھ. کامل ، زرین ، آغاز برابر دیباجه ، ۵۶۵ ص . چهار ستونی (پرفسور امتیاز حسین).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۵۳ : نستعلیق خوش ، شیخ عطاء بن اسحاق ، سالهای ۱۰۳۰ تا ۱۰۳۳ھ. هر شش دفتر با سرلوح ساده در آغاز هر یک ، دیباجه های نثری را ندارد.

آغاز : بشنوازنی چون . . . ، ۵۷۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۴۶ : نستعلیق خوش ، نور محمد ، ۱۰۳۴ه هر شش دفتر ، با پیشگفتار عبداللطیف عباسی ، و دیباجه های منسوب به مولوی و دیباجه های دیگر نثری ، با شش سرلوح رنگین ساده ، چهار ستونی ، ۹۳۲ ص.

□ پیشاور ، جهکی ، مذهبی کتبخانه ، مولوی وردگ ۱۱۵۲ : نستعلیق زیبا ، با دیباجه عبداللطیف ، ۱۰۳۴ه. هر شش دفتر ، آغاز هر یک با آرایشهای زرین ، ۱۰۰۰ ص ۱۹ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ اتک ، نکهد ، کتابخانه مولانا محمد علی : نستعلیق ، ۱۰۳۴ه. آغاز : بشنوازنی ، ۳۰۸ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ پیشاور ، عجایب گهر (موزه) : نستعلیق پخته ، سید عبدالباقی ولد سید تاج الدین ، قوم سادات حسینی ، ساکن ترمز ، چهار شنبه ۱۷ ذیحجه ۱۰۳۳ه. (پایان نصف کتاب) ، آغاز : بشنوازنی ، ۱۳۱۶ ص (محمد اسرائیل کان الله له).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۵۱۸ : نستعلیق خوش ، غره ج ۲/۱۰۳۹ه. (دفتر ۱) ، غره ذیقعده ۱۰۳۶ه. (دفتر ۳۰) و آخر رمضان ۱۰۴۱ه (دفتر ۶) ، با دیباجه عبداللطیف گجراتی در آغاز دفتر پنجم ، با شش ابرو. زر و لاژورد، محشی ، ۶۳۴ ص. چهار ستونی.

□ خیرپور ، کتابخانه عمومی ۸۹۱/۵۵۱ روم : نستعلیق ، سعد الله ، محرم ۱۰۴۰ه. دفتر ۶. آغاز برابر نمونه ، ۱۵۴ ص (خضر نوشاهی).

□ فیصل آباد ، پیپلز کالونی ، کتابخانه مجاهد اسلام : نستعلیق خوش ، نواب احمد بن حسن الدین نواب ، ۱۰۴۰ه ، زرین ، با حواشی از «فتح ملک شیرانی»، آغاز : بشنوازنی ، ۷۱۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب PPi/VI/IG ۱۵۱۶ : نستعلیق ریز خوش ، محمد علی ، ۶ ع ۲/۱۰۴۳ه. «نسخه ناسخه مثنویات سقیمه» ی عباسی ست ، هر شش دفتر ، با شش سرلوح ، ۴۶۰ ک (عبدالله ۲ : ۱۹۲).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۵۵۴: نستعلیق پخته ، محب مصطفی، ۷ ع ۱/۱۰۴۵ه (دفتر ۲) و ۶ ج ۱ همان سال (دفتر ۴) و ۱۲ ج ۲/همان سال (دفتر ۵) و ۱۵ شعبان همان سال (دفتر ۶) ، هر شش دفتر با دیباجه های نثری فارسی و هر یک سرلوح زرین، چهار ستونی.

□ لاهور، دانشگاه پنجاب Pi/VI۹WG ۱۴۵۴: نستعلیق ، ۱۴ ع ۱/۱۰۴۵ه هر شش دفتر ، ۳۹۴ ک (عبدالله ۲ : ۱۹۱).

□ شیخوپوره، گوجرانواله ، نوشهره، کتابخانه هاشمی : نستعلیق زیبا ، فتح الله بیک ،

۱۰۴۵ه. زرین ، آغاز : مدتی این مثنوی تأخیر شد ، ۹۴ ص (خانم رضوانه سحر).

□ خیر پور ، کتابخانه عمومی ۸۹۱/۵۵۱ روم : نستعلیق ، دو شنبه ۸ محرم ۱۰۴۷ه. دفتر ۲ ، آغاز : بیان بعضی از حکمت . . . ، ۱۲۴ ص (خضر نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۵۷ : نستعلیق ریز خوش ، محمد شریف ولد مولانا محمد صالح ، سالهای ۱۰۴۷ تا ۱۰۴۹ه. هر شش دفتر ، با ۵ سرلوح زرین ، در آغاز دفتر های ۲-۶ دیباجه های نثری را ندارد ، آغاز دفتر یکم افتاده ، ۸۶۴ ص.

□ کراچی ، موزه ملی ۸۹۲-۱۹۶۱ N.M. : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. با مهر «اسد الله ۱۰۵۰ه» ، شش دفتر ، ۵ سرلوح ، انجام افتاده ، ۶۴۴ ص (نوشاهی : ۶۳۳).

□ کراچی ، موزه ملی پاکستان نمایشگاه : نستعلیق خوش ، فتح محمد بن مولا صاحب ، ۱۰۵۲ه. آغاز : بشنوازنی . . . ، کامل.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۴۳۷ : نستعلیق ریز پخته ، ج ۱۰۵۸/۲. (پایان ۳) ، هر شش دفتر است ، کامل ، متن و هامش ، ۱۰۱۸ ص رحلی.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب APi/VI ۲۱۴ A ۲۳ : نستعلیق ، شوال ۱۰۶۳ه. هر شش دفتر با شش سرلوح ، «نسخه ناسخه . . . » عباسی ست ، ۳۴۴ گ (عبدالله ۲ : ۱۹۳).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۰۶۶ : نستعلیق پخته ، محمد فاضل ولد میرزا محمد ، ۱۰۶۷ه. (پایان دفتر ۴) دفتر ۴ و ۵ آغاز افتاده ، چهار ستونی ، ۲۴۲ ص.

□ شیخوپوره ، سر میدانی ، گنجینه ضیا العلوم ، نعیم اختر : نستعلیق خوش ، محمد بن محمد اسلام ، به فرمایش شیخ عبدالسلام ، ۱۳ شوال ۲ عالمگیری (۱۰۷۰ه) ، دفتر ۲ ، محشی ، با تملک عبدالسلام بن تارا چند ، ۱۴۷ ص (نعیم اختر مجددی).

□ کراچی، موزه ملی N.M. ۱۹۶۹-۲۴۱/A-C : نستعلیق ، ذیحجه ۱۰۷۰ه، ، با دیباجه عبداللطیف، شش دفتر (نوشاهی : ۶۳۳)

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۳۷۶ : نستعلیق خوش ، غره شوال ۱۰۷۲ه. (پایان دفتر شش) ، هر شش دفتر ، با شش سرلوح زرین و دو صفحه آغاز هر دفتر با آرایشهای زرین ، با دیباجه های نثری در آغاز دفتر ها، چهار ستونی، ۶۶۸ ص

□ خیر پور ، پیر گوته ، مدرسه راشدیه : نستعلیق خوش، ۲ رجب ۱۰۷۲ه. با دیباجه نثری دفتر یکم آغاز می شود ، برابر نمونه، چهار دفتر را دارد ، چهار ستونی ، ۶۴۶ ص (خضر نوشاهی).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب PPi/VI/IM ۱۶۸۱ : نستعلیق، ۷۴ (۱۰۷۴)، هر شش دفتر با شش سرلوح ۴۵۱ ک (عبدالله ۲ : ۱۹۳).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۷۴۱۷ : نستعلیق پخته، جمعه ۱۵ رمضان ۱۰۷۷ه. دفتر های ۱-۳، آغاز افتاده : عاقبت دیدن نباشد دست باف، ۲۸۲ ص رحلی.

□ کراچی، موزه ملی ۹۱۶-۱۹۵۸ .N.M : نستعلیق خوش، اسماعیل بن شیخ نصر الله صدیقی، ۴ ذیقعده ۱۰۷۸ه. در سرساوه استان شاهجهان آباد، شش دفتر، ۵۶۰ ص (نوشاهی : ۶۳۳).

□ کراچی، موزه ملی ۱۴-۱۹۷۱ .N.M : نستعلیق، کلیم الله، ۴ پادشاهی (عالمگیر ؟ ۱۰۸۱ه ؟)، شش دفتر، سرلوح، چهار ستونی، ۶۱۲ ص رحلی (نوشاهی : ۶۳۳).

□ خیر پور، پیر گوته، مدرسه راشدیه : نستعلیق خوش، محمد خلیل بن شیخ فرید بریاوی، ۱۴ اورنگ زیب (۱۰۸۲ه؟)، آغاز : بشنوازنی...، هر شش دفتر، کامل، ۸۳۴ ص (خضر نوشاهی).

□ جهلم، پند دادنخان، کتابخانه جهانزیب : نستعلیق، احتشام الدین ارفع قلم، ۱۰۸۲ه، آغاز : بشنوازنی، ۷۷۰ ص (محمد لذیر رانجها).

□ بهاولنگر، چشتیان، صاحبزاده محمد اجمل چشتی فاروقی : نستعلیق پخته، ۱۵ پادشاهی عالمگیر (۱۰۸۳ه ؟)، دفتر ۱، ۱۳۱ ص.

□ لاهور، همانجا : نستعلیق، حسن سامانی، ۱۲ محرم، ۱۰۸۶ه. آغاز برابر دیباچه دفتر ۱، ۳۸۹ ک ۱۹ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۴۱۹).

□ کراچی، ناظم آباد، کتابخانه همدرد، حکیم محمد سعید دهلوی R .۴۶ : نستعلیق خوش، پنجشنبه ۲۳ شوال ۱۰۸۶ه. دفتر ۱، آغاز موریانه زده، ۳۷۰ ص (خضر نوشاهی).

□ کراچی، موزه ملی ۲۸۷-۱۹۶۹ .N.M : نستعلیق، ضیا الله بن الهام الله بن نور محمد، ساکن سودهره چناب، ۱۰۸۵-۱۰۸۶ه، شش دفتر، ۶ سرلوح، چهار ستونی، ۷۹۶ ص.

□ کراچی، همانجا ۲/۲۶۲-۱۹۵۸ .N.M : نستعلیق، ۲۷ شعبان ۱۰۸۶ه، شش دفتر، ۷۷۶ ص (نوشاهی : ۶۳۳).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۸۵۹۴ : نستعلیق پخته، غره رمضان ۱۸۷ (۱۰۸۷ه) در پایان دفتر ۶، دفتر ۶ و ۵ است و درمیانه «اصطلاحات صوفیان» عبدالرزاق کاشی، عنوان و نشان

شنگرف ، جدولبندی ۵ راه ، دفتر ۶ بایستی از سده دهم باشد.

□ لاهور ، کتابخانه موزه : نستعلیق ریز و خوش ، محمد اسلم ولد شیخ جلال بنی اسرائیل قادری کولوی ، ۵ رجب ۱۰۸۷ه. با ۶ سرلوح و آرایشها ، کار عبداللطیف عباسی، چهار ستونی ، کامل (سید عارف نوشاهی).

□ رحیم یار خان ، صادق آباد ، کتابخانه غوثیه ، جمال الدین والی ۵۸ : تحریری پخته ، نور الدین محمد، ۱۰۸۸ه. آغاز : سپاس بیقیاس قدوسی اساس . . . ، زرین ، ۲۹۶ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب PPi/VI/IN ۱۷۲۱ : نستعلیق ، برخوردار بن مولانا خضر ، ۱۰۸۸/۱۹ع ۱ه. هر شش دفتر، کار عباسی ، ۲۸۸ گ (عبدالله ۲ : ۱۹۴).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۵۱۴ : نستعلیق پخته ، محمد واعظ حسین عرف قریشی عباسی نام نویسنده را سیاه کرد اند ، ۱۰۸۹ه. دفتر های ۱-۶ ، برخی با دیباچه ۲۱ ص چهار ستونی.

□ لاهور ، اردو بازار ، کتابخانه رشیدیه عبدالرشید قاسمی : نستعلیق خوش، محمد شاکر عرف آخوند محمد بولا ولد شیخ عبدالرشید بنی اسرائیل یعقوبی قادری ساکن خطه کول جلالی ، ۱۰۸۹ه. در ۴ ستون، با مقدمه عبداللطیف عباسی، محشی ۸۴+۶۲+۸۰+۶۴+۷۴+۸۱ گ (سید عارف نوشاهی).

□ کراچی ، ناظم آباد ، کتابخانه همدرد، حکیم محمد سعید دهلوی ۲۰۱ R. : نستعلیق خوش ، رحمت الله بن ملا حاجی علی ، ۱۰ صفر ۱۰۹۱ه. آغاز : بشنوازنی . . . صفحه آغاز زرین چهار ستونی ، ۶۰۸ ص (خضر نوشاهی).

□ لاهور ، سانده روڈ ، پرفسور ظهیر احمد صدیقی : نستعلیق خوش ، عصمت الله ، ج ۲/ ۲۳ جلوس همایون (عالمگیر ۱۰۹۱ه) ، نسخه عبد اللطیف است ، ۵۳۴ ص (محمد علی کوثر).

□ بهاولنگر ، چشتیان ، صاحبزاده محمد اجمل چشتی فاروقی : نستعلیق پخته ، ۲۳ ذیقعده ۱۰۹۲ه ، سرلوح ، دفتر ۴ ، چهار ستونی ، ۱۱۸ ص.

□ بهاولنگر ، همانجا : همان نستعلیق ، ۱۵ محرم ۲۵ پادشاهی عالمگیر (۱۰۹۳ه) ، دفتر ۵ ، سرلوح ، ۱۳۸ ص.

□ بهاولنگر ، همانجا : نستعلیق ، ۲۹ رمضان ۲۵ پادشاهی عالمگیر (۱۰۹۳ه) ، دفتر ۳ ، ۱۴۸ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۰۳۵ : نستعلیق پخته ، ۲۲ شعبان ۱۰۰۳ه (دفتر ۱) ، ۲۱ محرم ۱۰۹۴ه (دفتر ۲)، هر شش دفتر ، آغاز و انجام افتاده، با دیباچه عباسی در آغاز دوم ،

۲۸۳ برکشمار دارد ، چهار ستونی ، رحلی.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۹۸۹ : نستعلیق پخته ، ۱۰۹۳ه. دفتر سوم ، با دیباجه نثری. آغاز : الحکم جنود الله فی الارض . . . ای ضیا الحق حسام الدین بیار ، ۱۶۵ ص.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۶۴ : نستعلیق ریز و پخته ، ۱۴ صفر ۱۰۹۴ه. (پایان دفتر ۴ و ۵) ، دفتر های ۱ تا ۶ با دیباجه های نثری، جز دفتر ۵ که دیباجه‌ای ندارد، آغاز : هذا کتاب المثنوی المعنوی المولوی ، و هو اصول الدین . . . بشنوازلی چون . . . ، ۶۱۹ ص.

□ اسلام آباد، همانجا ۴۵۳ : نستعلیق ریز ، خوانا، غره شوال ۱۰۹۴ه. (پایان دفتر ۶). هر شش دفتر ، با شش سرلوح زرین ، آغاز : بشنوازلی چون . . . ، ۶۳۸ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۹۶ : نستعلیق پخته ، محمد جان ، ۲۹ جلوس عالمگیری ۱۰۹۵ه. هر شش دفتر با دیباجه های نثری ، ۱۲۰+۱۱۲+۱۳۶+۱۱۶+۱۳۴+۱۴۲ ص.

□ کراچی ، موزه ملی ۱-۱۹۷۳ .N.M: نستعلیق، محمد عارف ، ۲۲ شعبان ۱۰۹۴ه ، شش دفتر، سرلوح ها، ۶۲۰ ص چهار ستونی.

□ پیشاور ، دانشگاه پیشاور ۶۹ : نستعلیق خوش ، ج ۲/ ۱۰۹۵ه. نسخه عبداللطیف عباسی ، با دیباجه او که در آن کوششهای خود را بر شمارده ا. ت ، هر ۶ دفتر همراه «نی نامه» جامی ، آغاز هر دفتر با آرایشهای زرین ، ۹۵۳ ص (پرفسور امتیاز حسین).

□ لاهور ، فقیر خانه ، سید مغیث الدین : نستعلیق خوش ، غلام محمد (محمد غلام) ، ۹ رمضان ۱۰۹۵ه. آغاز : بشنوازلی ، ۶۲۰ ص (محمد علی کوثر).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۹۹۰ : نستعلیق پخته ، فقیر نور محمد و برادر عبدالرشید و حضرت ابوی محمد شفیع متوطن پرکنه پوتهار موضع جندو خانپور متصل حد دهن ملهکی ، ۹ ذیقعده ۱۰۹۴ه (دفتر ۳) و ۱۰۹۶ه (دفتر ۵) ، هر شش دفتر ، هیچیک دیباجه نثری را ندارد ، انجام ۱۱ صفحه افتاده ترمیم شده است ، ۵۹۴+۱۱ ص.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۰۷۶ : نستعلیق ریز پخته ، عبدالرحیم ولد شیخ بهلول بن شیخ محمد ، کجرات ، ۳۲ اورنگ زیب ، ۱۱۰۰ه ، دفتر ۴ ، ۵ ، ۶ ، آغاز هر یک منقش ، ۴۳۱ ص.

□ پیشاور ، شرقیه دارالعلوم الاسلامیه ۹۰۲ : خوشخط ، در شاهدره لاهور، ۱۱۰۰ه (مولوی عبدالرحیم ۱ : ۱۶۹).

□ کراچی ، موزه ملی A-B ، ۱۹۵۷-۶۶۸/۴ .N.M : نستعلیق ، ۱۰۹۴-۱۱۰۴ه ، شش دفتر با دیباجه های نثری ، ۷۹۸ ص (نوشاهی : ۶۳۴).

□ پیشاور ، عجایب گهر (موزه) ۱۱ (یا ۱۵) : نستعلیق خوب ، سدهٔ ۱۱ه. با مهر کنده

۱۰۹۸ه. و یاد داشت نوشته ۱۱۰۲ه. مصحح ، هر شش دفتر ، آغاز بشنوازنی ، ٤٦٤ ص ۱۵ س (محمد اسرائیل کان الله له).

□ پیشاور ، دکتر خواجه محمد سلیم ٤٦۱ : نستعلیق زیبا ، ع ۱/۱۱۰۰ه. دفتر ۳ و ٤ آغاز : ای ضیا الحق . . . ، ۵۸۲ ص ۱۷ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳٤۲۹ : نستعلیق ریز خوب ، سدهٔ ۱۱ه. دفتر ۲ تا ٦ است ، با دیباچه عبداللطیف عباسی که نسخه را با «هشتاد و بلکه بیشتر» مقابله کرده است. آغاز : این دفتری از نسخه مثنویات سقیمه . . . با پنج سرلوح ، چهار ستونی انجام کمی افتاده ٤٦٦ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۳۹۲۳ : نستعلیق ریز خوش ، سدهٔ ۱۱ه. هر شش دفتر ، آغاز و انجام و میانه افتاده، نخست متن سپس هامش، ۸٤۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ٦۵٤۱ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه. دفتر ۱ و ۲ با دیباجه های نثری منسوب به مولوی ، آغاز : حمد له. صلاة. هذا کتاب المثنوی المعنوی و هو اصول اصول اصول الدین . . . بشنوازنی چون . . . ، ۵۳٤ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۰۲۲ : نستعلیق شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۱ه. هر شش دفتر هر یک با یک دیباچه نثری ، آغاز : هذا کتاب المثنوی و هو اصول الدین. چهار ستونی ۳۱٦ ص ، و هر دفتر با یک ابرو منقش به زر و لاژورد.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۱۵۸ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. دفتر سوم با دیباجه نثری ، سرلوح رنگی ، جدولبندی ٤ راه و کمند بندی شده ، چهار ستونی محشی ، ۹٦ ص ۳۰ س ، رحلی.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸٤۹۵ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. هر شش دفتر ، عنوان و نشان شنگرف ، جدولبندی و کمند بندی شده ، ۹۷۸ ص ۱۵ س. اهدایی خانهٔ فرهنگ ایران در کویته.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۹ ۸ ، نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. هر شش دفتر ، با یک سرلوح زرین بزرگ ، آغاز : هذا کتاب المثنوی المعنوی و هو اصل ، چهار ستونی ، جدولبندی ۳ راه ، ۹۸+۸۸+۱۱۲+۸۵+۱۰۳+۱۱۱ صفحه شمار دارد.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۹۳۳ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه. تنها دفتر یکم. آغاز : بشنوازنی ، (ص ۲-۱۲۲) متن و هامش ، آغاز نونویس.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۷۱۵ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه. هر شش دفتر ، با ۱۸ سرلوح ، ۵۲۷ برگ.

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۲۷۳ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز و انجام هر یک یک

ربگ افتاده ، دفتر یکم، عنوان و نشان شنگرف کمی موریانه زده ، ۲۵۰ ص ۱۹ س.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۷۰۱ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه ، دفتر یکم ، دیباچه نثری ندارد ، ۲۱۰ ص دو ستونی رحلی.

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۹۳۵ : نستعلیق پخته ، پایان سدهٔ ۱۱ه. هر شش دفتر ، با دیباچه های نثری ، ۷۶۴ ص چهار ستونی.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۲۷۸ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه. دفتر یکم با دیباچه نثری : هذا کتاب المثنوی و هو اصل ، ۳۸۸ ص.

□ کراچی ، موزه ملی ۵۲۸/۱۶ .N.M : نستعلیق ریز ، سدهٔ ۱۱ه. مهر کنده «۱۱۶۵» شش دفتر ، ۶ سرلوح ، ۵۸۲ ص.

□ کراچی ، همانجا ۴۷۹ .N.M : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه. شش دفتر ، انجام افتاده ، ۶۶۶ ص ، چهار ستونی.

□ کراچی ، همانجا ۱۹۶۱-۸۹۹ .N.M : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه. تنها دفتر یکم ، ۱۵۴ ص.

□ کراچی ، همانجا ۱۹۶۱-۹۰۰ .N.M : نسخ ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز و انجام افتاده ، دفتر یکم ، ۲۱۴ ص.

□ کراچی ، همانجا ۴۹۶۱-۹۰۱ .N.M : نسخ ، سدهٔ ۱۱ه. چند برگ مالده ، ۴۴ ص.

□ کراچی ، همانجا ۱۹۶۴-۳۷۴ .N.M : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز و انجام افتاده ، ۸۴ ص (نوشاهی : ۶۳۳).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق‌ف ۳۶۹ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه ، دفتر ۱ و ۲ ، ۱۷۷ ص چهار ستونی.

□ کراچی ، همانجا ۳ ق‌ف ۳۷۰ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه. دفتر ۳ ، ۱۴۸ ص ، (نوشاهی : ۱۶۳).

□ کراچی ، ناظم آباد ، کتابخانه همدرد ، حکیم محمد سعید دهلوی ۴۳۷ .R : نستعلیق زیبا ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز افتاده : عمر معدود شمرده چون دهی ، چهار ستونی ، ۱۳۰ ص.

□ کراچی ، ناظم آباد ، همانجا ۱۰۹ .R : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز : بشنوازنی . . . ۶۷۴ ص (خضر نوشاهی).

□ خیر پور ، کتابخانه عمومی ۸۹۱/۵۵۱ روم : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. دفتر ۳ تاپایان، محشی، با دیباچه نثری ، ۴۲۶ ص.

□ خیر پور ، همانجا ۸۹۱/۵۵۱ روم : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. دفتر ۱ تا پایان ،

با دیباجه های نثری ، ۸۴۸ ص.

□ خیر پور ، همانجا ۸۹۱/۵۵۱ روم : نستعلیق ریز ، سدهٔ ۱۱ه. هر شش دفتر ، آغاز : بشنو ازنی ، ۶۶۰ ص (خضر نوشاهی).

□ کراچی، لیاقت میموریل لائبریری ۳۲ : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۱ه. سه دفتر آغاز ، آغاز در دیباجه نثری افتاده ، و عند اصحاب المقامات والکرامات . . . ، ۴۷۷ ص (خضر نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۲۸۰ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. هر شش دفتر ، که جابجا صحافی شده، دفتر ۳ ، ۴ ، ۵، ۶ ، ۲، ۱ ، با دیباجه های نثری، چهار ستونی، کمی موریانه زده ، اندازه رحلی.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۴۶۰ : نستعلیق تحریر آمیز ، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. دفتر یکم و دوم ، آغاز یکم افتاده : رو تو زنگار از رخ او پاک کن ، عنوان ها شنگرف ، مجدی ، ۱۵۷+ ۱۴۳ برگشمار دارد.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۱۲ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. هر شش دفتر ، با شش سرلوح زرین درجه ۲ ، و دیباجه های نثری ، آغاز : هذا کتاب المثنوی المعنوی لب و هو اصول اصول الدین . . . ، چهار ستونی ، ۷۰۲ ص.

□ سرگودها ، ساهیوال ، مکتبه سلیمانیه : نستعلیق ، پهلا خان المعروف پهل خان ، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. آغاز بشنو ازنی ، ۶۵۵ ص.

□ پیشاور ، دانشگاه، کالج اسلامیه ۹۰۲: نستعلیق ، دلاور خان ولد حسین خان ولد معروف خان عرف افغان ، ۱۱۰۱ه. در قصبه ابراهیم آباد لاهور ، با دیباجه نثری (هذا کتاب المثنوی) آغاز می شود ، ۵۹۹ ص (محمد اسرائیل کان الله له).

□ پیشاور ، بیرون آسیا گیت ، سید ایوب جان بنوری : نستعلیق پخته ، عبدالواحد بن مصطفی بن اسرائیل ۹ ج ۳۳۱/۱ جلوس ، ۱۱۰۱ه. هر شش دفتر است ، با دیباجه عبداللطیف و گزارش کار هایش، ۸۸۱ ص ۱۹ س، زرین (میر سجاد حسین کاظمی).

□ خیر پور ، کتابخانه عمومی ۸۹۱/۵۵۱ روم : نستعلیق ، درگاهی لاهوری ، غره ج ۱۱۰۱/۱ه. هر شش دفتر ، چهار ستونی ، ۸۰۶ ص (خضر نوشاهی).

□ بهاولنگر ، چشتیان ، محمد اجمل چشتی : نستعلیق پخته ، صاحبداد بن شیخ رفیق ، ۱۱۰۲ه. دفتر ۴ ، آغاز : همه سپاس و ستایش مر جناب مقدس ، ۱۷۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ کراچی ، موزه ملی ۸۹۵-۱۹۶۱ .N.M: نستعلیق، ۱۰ ج ۳۷/۲ پادشاهی (۱۱۰۵ه) تا ۱۲ ع ۱۱۰۶/۱ه ، شش دفتر ، ۶ سرلوح ، ۶۱۲ ص (اوشاهی : ۶۳۴).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۷۱ : نستعلیق و تحریر شکسته آمیز ، حاجی عبد الله

کشمیری ، ج ۲/۱۰۶ ۱ھ. هر شش دفتر هر یک با دیباچه نثری خود ، با ٦ سرلوح زرین ، آغاز : هذا الکتاب المثنوی و هو اه ل الدین. . . بشنوازنی چون. چهار ستونی ، ٦۷۸ ص.

□ کراچی ، ناظم آباد ، کتابخانه همدرد ، محمد سعید دهاوی ٤۲٦ R. : نستعلیق ، عبدالعزیز بن شیخ محمد منصور فاروقی ، ۹ ع ٤۰/۲ پادشاهی اورنگ زیب (۱۱۰۸ھ؟) آغاز : بشنوازنی ، ۲۳٤ ص (خضر نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۹۹۷ : نستعلیق پخته ، ابو المکارم ، ۲۱ع ۱/ ۱۱۱۰ھ. هر شش دفتر ، بادیباجه عبداللطیف عباسی مورخ ۱۰۳۲ھ. چهار ستونی ، ٦٤٥ ص.

□ جهلم ، بند دادنخان ، احمد آباد ، مقرب الدین: نستعلیق خوش ، پیر مقبول حسین بن پیر غلام رسول حسین ، بهتی ملک دین محمد ، ۸ صفر ۱۱۱۱ھ. آغاز : بشنو ازنی ، ۸۰٤ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۲۳۸ : نستعلیق پخته ، کرم سنگه ٤٤ و ٤٥ اورنگ زیب (۱۱۱۲ھ) ، با مهر «غلام محیی الدین ۱۲۳۰ھ» ، آغاز افتاده ، هر شش دفتر ، ۵۵۷ ص. چهار ستونی رحلی.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۱۵ ۵۲۵۸ : نستعلیق ، محمد مراد ، ۱۱ ج ۱۱۱۲/۱ھ (۷۰۰م) با مهر سید قادر جیلانی ۱۱۷۹ھ. دفتر ۳ ، محشی ۱٤۸ گ (عبدالله ۲ : ٤۵۵) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۷٤).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۲۰۷ : نستعلیق خوش ، غره ع ۱۱۱٤/۱ھ. چهل و ششم پادشاهی عالمگیر ، دفتر ٤ و ۵ و ٦ ، هر یک بادیباجه نثری ، و سرلوح و آرایشهای رنگین ، ۵۲۲ ص.

□ شیخوپوره ، سرمیدانی ، گنجینه ضیا العلوم : نستعلیق خوش ، عبدالمجید بن عبداللطیف غوری ، ذیقعده ۱۱۱٤ھ. دفتر ٦. آغاز : ای حیات دل حسام الدین بسی - میل می جوشد به قسم سادسی، سرلوح، ۱۲۷ ص (نعیم اختر مجددی).

□ حیدر آباد ، درگاه شریف کتابخانه عالیه علمیه ، پیر سید محب الله شاه راشدی : نستعلیق ، ۵ رجب ۱۱۱٤ھ. آغاز : بشنو از نی ، چهار ستونی ، ۱۱۹ ص.

□ حیدر آباد ، همانجا : نستعلیق ، ۹ ذیحجه ۱۰۱٤ (گویا ۱۱۱٤) ، دفتر دوم ، آغاز : مدتی این مثنوی تاخیر شد ، ۱۰۲ ص.

□ حیدر آباد ، همانجا : نستعلیق ۲۰ شعبان ۱۱۱٤ھ. دفتر ۳. آغاز : ای ضیا الحق حسام الدین یار ، ۱۳۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ حیدر آباد، همانجا : نستعلیق، ۱۰ ذیقعده ۱۱۱٤ھ. دفتر ٤. آغاز : ای ضیا الحق

حسام الدین تویی ، ۱۰۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ حیدر آباد ، همانجا : نستعلیق ، ۲۵ ذیقعده ۱۱۱۴ه. دفتر ۵. آغاز : شه حسام الدین که نور انجم است ، ۱۱۷ ص.

□ حیدر آباد ، همانجا : نستعلیق، عبدالمجید ولد عبداللطیف غوری ، ذیقعده ۱۱۱۴ه. آغاز : ای حیات دل حسام الدین بسی ، ۱۲۵ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۵۲ ، ۸۷۱ مث (۱) : نستعلیق ، ج ۱/۱۱۱۵ه. آغاز برابر دیباچه جلد ۱ ، هر شش دفتر ، ۴۱۲ ک ۱۶ س (عباسی ۱ : ۴۱۰).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۵۲ ، ۸۷۱ مث (۴) : نستعلیق ، عبدالله ، ۲ رمضان ۱۱۱۶ (۱۱۱۶ه.)، دفتر ۱ ، معشی ، ۱۶۱ ک ۱۵ س (عباسی ۱ : ۴۱۹).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب M و Pi/VI ۶۸۹ : شکسته آمیز ، محمد مراد دت(؟) کشمیری ، ۴ ج ۲/۱۱۱۷ه. دفتر ۵ و ۶ ، ۲۹۱ ک (عبدالله ۲ : ۱۹۵).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۵۲ ، ۸۷۱ مث (۳) : نستعلیق ، ۵۰ عالمگیری (۱۱۱۸ه) ، دفتر ۳. آغاز : این دفتری مث از نسخه ناسخه مثنویات سقیمه ، از کارهای عباسی ، ۱۷۴ ک ۱۷ س (عباسی ۱ : ۴۱۸).

□ پیشاور ، میان محمد : نسخ درشت، بامهر دامین الحق ۱۱۱۹ه . آغاز : بشنوازنی ... ، ۲۶۰ ص (استاد محمد رضا همدانی).

□ کراچی ، موزه ملی ۸۹۷ - N. M. 1961 : نستعلیق ، سده ۱۲ه. با یاد داشت ۱۱۲۰ه. شش دفتر ، چهار ستونی ، ۶۱۲ ص (نوشاهی : ۶۳۴).

□ کراچی ، آئی. آئی چندریگر نیشنل بانک پاکستان ۷۳۶۰ : نستعلیق ، نور محمد ولد شیخ آدم صدیقی، ۲۸ ذیقعده ۱۱۲۰ه. آغاز افتاده : مکشو و برهینه بی علول! ـ باز گو نعم مده ای ابو الفضول ، ۵۱۲ ص (خضر لوشاهی).

□ پیشاور ، پشتو اکادمی ۱۴۸ : نستعلیق خوش ، ۱۷ ذیقعده ۱۱۲۰ه. دفتر ۴ . با دیباچه عربی ، ۲۳۲ ص.

□ پیشاور ، همانجا ۱۴۹ : نستعلیق خوش ، دفتر ۵ ، با دیباچه عربی ، ۲۶۲ ص.

□ پیشاور ، همانجا ۱۱۱ : نستعلیق ، شیر محمد ، ۱۸ ج ۲/۱۱۲۰ه. دفتر ۶ ، با دیباچه عربی ، ۲۹۵ ص (استاد محمد رضا همدانی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۹۲۲ : نستعلیق ، ۱۶ شعبان ۱۱۲۱ه، (ص ۱۷۸) و ۴ محرم ۱۱۲۲ه. (ص ۲۹۴) و ۲۲ ج ۱/۱۱۲۰ه. (ص ۶۱۲) هر شش دفتر ، با دیباچه های نثری. آغاز: هذا کتاب المثنوی المعنوی و هو اصول اصول الدین ... ، چهار ستونی ، ۹۱۴ ص.

□ لاهور ، انارکلی ، دانش آباد ، ۳۷ احسان دانش : نستعلیق خوش ، مولوی نور الله ، چهار شنبه ۶ رجب ۱۱۲۱ه. دفتر ۱ تا ۳. آغاز : بشنوازنی ، ۳۱۶ ص (شفیق الرحمان نوشاهی).

□ سرگودها ، خلافت ربوه: نستعلیق خوش ، عبدالحمید در شهر بریلی ، ۱۱۲۱ه. سرلوح ، آغاز : مدتی این مثنوی تاخیر شد ، ۷۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ پشاور ، بیرون آسیا گیت ، سید ایوب جان بنوری : نستعلیق ، علا الدین بن قفیه محمد ، ۱۱ محرم ۱۱۲۲ه. دفتر ٤ - ٦ است ، آغاز برابر نمونه ، ۹۷۸ ص ۱۵ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ ملتان ، خان عبدالحلیم قریشی ۳۴ : نستعلیق ریز خوب ، جلال الدین بن بخشی کرم علی قریشی ، برای احمد شاه پادشاه ، ۱۱۲۳ه. با دو سرلوح و فهرست و مهر بهادر شاه پادشاه و احمد شاه پادشاه غازی و شاهان دیگر تیموری ، ۷۸۲ ص. چهار ستونی ۲۱ س (دکتر زبید، صدیقی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹٦٤۱ : نستعلیق خوش ، ۲۱ ع ۱۱۲٤/۱ه ، دفتر ٤ ، با دیباچه کوتاه نثری ، ۲۳۱ ص.

□ لاهور ، گلبرگ ۲ حکیم محمد نبی خان جمال سویدا : نستعلیق ، عبدالواحد ، متوطن اتک بنارس ، ساکن موضع جبی سکهو لاهور ، ۱۹ محرم ۱۱۲٤ه. ۱٦ جلوس بهادر شاه ، آغاز : بشنوازنی ، هر شش دفتر ، زرین ، ۱۱۹۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۸۱۷ : نستعلیق پخته ، نام نویسنده را سیاه کرده اند ، در قصبه اسلام آباد ، عرف سوده هره از مضافات پنجاب ، ۱۸ ع ۱۱۲٦/۲ه. باتملک ۱۱۲٦ه با دیباچه مشور. آغاز : هذا کتاب المثنوی المعنوی ، و هو اصول اصول الدین . . . بشنو از نی چون . . .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۳٦٤ : نستعلیق پخته ، سید محمد حسین و معونت سید محمد مسعود ، غره محرم ۱۱۲۸ه. در دهلی شهر کهنه محله پهلواری ، از نسخه میان محمد شجاع ، دفتر ٦ ، ۱٦۳ برگشمار دارد.

□ خیرپور ، کتابخانه عومی ۸۹۱/۵۵۱ روم : نستعلیق ، ۱۷ ذیحجه ۱۱۲۸ه. دفتر ۱ ، آغاز : بشنوازنی ، ۱۸۲ ص (خضر نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۹۸۹ : نستعلیق پخته ، شعبان ۱۱۳۳ه ، هر شش دفتر ، جز دو دفتر سیوم دیگر دفتر ها با دیباچه نثری ، ۷۷۰ ص. چهار ستونی.

□ پشاور ، مردان ، قاضی عصمت الله دیهه مانیری : نستعلیق خوش ، محمد حیات ،

در قلعه مبارکه دولت آباد ، اندرون بهاکوت ، چهار شنبه ۱۹ ع ۱۱۳۹/۲ه. آغاز افتاده : هر که او از همز بانی شد جدا. هر شش دفتر ، چهار متونی، ۷۸۲ ص (محمد اسرائیل کان الله له).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۲۹۶۴: نستعلیق پخته ، ۱۱ صفر ۱۱۴۴ه. ۱۲ بادشاهی محمد شاه غازی، دفتر ۵، ۶ آغاز و انجام افتاده ، آغاز : ارچه در دهلیز قاضی لن زدیم، ۵۱۸ ص.

□ کراچی ، استاد پیر حسام الدین راشدی : نستعلیق شکسته آمیز، محمد حسن بن عبدالمجید هاله کندی ، ۱۰ ج ۱۱۴۴/۱ه. آغاز : بشنوازنی ، ۵۷۸ ص ۲۵ ص (پرفسور روشن آرا بیگم).

□ سرگودها ، بهلوال ، مدرسه علوم المرتضی ، مفتی محمد رفیق : نستعلیق خوش ریز ، بی تاریخ ولی مانند شمار پسین ، دفتر ۱ ، آغاز : بشنوازنی ، ۹۲ ص.

□ سرگودها ، همانجا : همان نستعلیق ، ۱۱۴۵ه. دفتر ۲. آغاز : مدتی این مثنوی ، ۸۴ ص.

□ سرگودها ، همانجا : همان نستعلیق ، و از همان تاریخها ، دفتر ۳ ، آغاز : ای حسام الحق ... ، ۳۴ ص (نسیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب G و ۹۵۵ Pi/VI : نستعلیق ، علیم الله بن شیخ عطاء الله چشتی ، ۲۷ ذیقعده ۱۱۴۵ه. هر شش دفتر، ۲۸۲ گ (عبدالله ۲ : ۱۹۶).

□ کراچی ، ناظم آباد ، سید محمد بیدری : نستعلیق شکسته آمیز ، محمد انور ، نجره ع ۱۱۴۷/۲ه. با دیباچه نثری دفتر ۱ آغاز می شود ، برابر نمونه ، هر شش دفتر ، کامل ، چهار متونی (خضر نوشاهی).

□ لاهور ، هیرو الد بک، سید غلام حسین هیرو : نستعلیق خوش ، محمد یاسین بن محمد اکرم ساکن بهکر ، ۱۱۴۹ه ، ۱۲ ع ۳/۲ دفتر، ۳۲۸ ص (محمد علی کوثر).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب J و ۶۴۲ Pi/VI : شکسته آمیز ، ۱۱۵۱ه. دفتر ۵ ، ۶ ، ۳۰۳ گ (عبدالله ۲ : ۱۹۷).

□ اسلام آباد ، ناسیو نال آرشیو ۲۴ : نستعلیق ، محمد عظمت ، ۱ رمضان ۱۱۵۹ه. (مسعود احمد خان: ۱۵).

□ لاهور ، نسبت رود ، کتابخانه دیال سنگھ ترست ۲۷۸ : نستعلیق ریز خوش ، سده ۱۲ه. بامهر کنده ۱۱۴۶ه. و ۱۱۷۲ه. آغاز برابر دفتر ۴ ، با دیباچه عبداللطیف ، و سرلوح زرین ، در متن سوس هامش ، ۱۵۹ ص (سید عارف نوشاهی).

□ کراچی ، موزه ملی ۸۹۸- N. M. ۱۹۶۱ : نستعلیق، محمد محسن بن نور محمد بن شیخ عزیز الله ، ساکن ابراهیم آباد عرف سودهره از مضافات لاهور ، ۵ ج ۲/ ، بادشاهی

شاه عالم ثانی (۱۷۶۰-۱۷۷۳م) دفتر ششم، ۳۸۰ ص (نوشاهی : ۲۳۴).

□ لاهور، دانشگاه، شیرانی ۳۵۳۷/۵۱۳ : با مهر کنده ۱۱۸۰ھ (۱۷۶۶-۶م) دفتر ۲ (بشیر حسین ۱ : ۱۷۴).

□ سرگودها، جهاوریان، عطا الرحمان صاحب کهوکهر : نستعلیق خوش، فقیر مظفر احمد، پنجشنبه ۱۲ ج ۱/۱۱۸۲ھ. دفتر ۱. آغاز برابر نمونه، با سرلوح، و مهر محمد نعیم ۱۲۱۰، ۱۱۸ ص.

□ سرگودها، همانجا : همان مظفر احمد، ۲۵ رجب ۱۱۸۳ھ. باسرلوح، دفتر ۲، آغاز برابر نمونه، ۱۲۴ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها، همانجا : نستعلیق خوش، فقیر مظفر احمد ۱۵ محرم ۱۱۸۴ھ. دفتر ۳. آغاز برابر نمونه، زرین، ۱۸۴ ص.

□ سرگودها، همانجا : نستعلیق خوش، همان مظفر احمد، ۲۶ شعبان ۱۱۸۵ھ. دفتر ۴. آغاز برابر نمونه، با سرلوح زرین، ۱۲۴ ص، ۱۰ س (محمد نذیر رانجها).

□ دانشگاه، شیرانی ۴۹۵۴/۱/۱۹۴۲ : غلام حسین بن حافظ محمد ذاکر، متوطن سانبهر، دفتر ۲، ۱۷۰ ع ۱/(۱۱۸۹ھ جون ۱۷۷۱م) (بشیر حسین ۱ : ۱۷۴)

□ سرگودها، جهاوریان، عطا الرحمان صاحب کهوکهر : نستعلیق خوش، فقیر مظفر احمد، چهار شنبه ۱۱ ج ۲/۱۱۸۹ھ. دفتر ۵، با سرلوح زرین، ۱۴۶ ص، ۱۰ بیت (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها، جهاوریان، عطا الرحمان صاحب کهوکهر : نستعلیق خوش، فقیر مظفر احمد پسر مولوی بشیر احمد قاضی مخدوم دروال بن ولایت شاهپور، دو شنبه ۱ رمضان ۱۱۸۰ھ، دفتر ۶، باسرلوح زرین، ۱۷۲ ص، ۱۰ بیت (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور، دانشگاه، شیرانی ۴۹۵۴/۱۹۴۲/۴ : میان غلام حسین قادری سانبهری، دفتر دوم، ۱۷ شعبان ۱۱۸۷ (نومبر ۱۷۷۳) و دفتر ۶ مورخ رمضان ۱۱۸۷ھ (۱۷۷۳م) (بشیر حسین ۱ : ۱۷۴).

□ پشاور، دانشگاه پشاور ۴۹۸ : نستعلیق خوش، محمد حسن، پنجشنبه ۱۸ شعبان ۱۱۹۳ھ، دفتر ۱، آغاز : بشوازنی، ۲۲۴ ص (پروفسور امتیاز حسین).

□ پشاور، غلام نبی : نستعلیق پخته، میر الله داد، ۲۱ رمضان ۱۱۹۵ھ. دفتر ۴-۶، آغاز : ای ضیا الحق حسام الدین توبی ...، ۲۰۸ ص (استاد محمد رضا همدانی).

□ سرگودها، کتابخانه حبیب الرحمان صاحب ۵ : نستعلیق خوش مولوی عبید الله بن مولانا عبد المجید، ۱۱۹۷ھ. نسخه کامل. آغاز برابر دفتر یکم، ۹۹۴ ص (محمد نذیر رانجها).

□ خوشاب ، اکبر پوره ، کتابخانه گلزار احمد : نستعلیق خوش ، مسکین غفرله ، ۸ شوال ۱۲۰۰ه. با شش سرلوح، آغاز : بشنوازنی، ۸۲۲ ص.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۳۸۱ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ه ، ۱۲۱۲ه (پایان) که نسخه از سدهٔ ۱۱ه. به نظر می آید ، با مهر «ز لطف الهی غلام حسین ۱۲۱۸» هر شش دفتر ، با دیباجه های نثری به عربی، انجام افتاده ، چهار ستونی با شش سرلوح در آغاز دفتر ها، ۷۵۶ ص ۲۱ س.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۳۵۷ : نسخ پخته ، سدهٔ ۱۲ه. چهار دفتر ، فرسوده ، برگها آشفته ، پیرامون ۱۰۰۰ ص.

□ اسلا آباد ، همانجا ۲۱۷ : نستعلیق شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۲ه. دفتر ۱ و ۲ ، دیباجه نثری را ندارد . آغاز : بشنوازنی چون ...، ۴۷۲ ص.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۳۲۲ : نستعلیق ریز پخته، سدهٔ ۱۲ه. هر شش دفتر است ، نخست دیباجه ی عبداللطیف عباسی مورخ ۱۰۳۲ه. است با «نی نامه» ی جامی ، جدولبندی پنج راه ، ۳۷۹ ک.

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۲۶۵ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. هر شش دفتر ، با دیباجه های نثری منسوب به مولوی ، با شش سرلوح زرین در آغاز هر دفتر یکی، چهار ستونی ، ۷۱۸ ص.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۴۲۸ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. دفتر یکم است با دیباجه عباسی گجراتی : این نسخه نامه منثوبات سقیمه و مثبت و مروج نسخ صحیحه ، سپس دیباجه عربی، ۱۸۴ ص. چهار ستونی رحلی.

□ کراچی ، موزه ملی N.M. ۱۹۵۷-۹۴۸/۲۱ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. دفتر ۵ ، ۶ ، ۱۸۶ ص.

□ کراچی ، همانجا N.M. ۱۹۶۱-۸۹۴ : نستعلیق، سدهٔ ۱۲ه. شش دفتر ، ۵ سرلوح ، ۸۲۴ ص.

□ کراچی ، همانجا N.M. ۱۹۶۱-۸۹۶ : نستعلیق، سدهٔ ۱۲ه. شش دفتر ، ۶ سرلوح ، انجام افتاده ، ۹۹۶ ص (توشاهی : ۶۳۳).

□ لاهور ، دیال سنگه ترست ۲۲۱ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. دفتر ۴ ، آغاز : ای ضیا الحق حسام الدین یار ، ۳۱۶ ص.

□ لاهور ، همانجا ۲۷۸ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. دفتر ۴ ، آغاز : همه سپاس و ستایش مر جناب . . ای ضیا الحق حسام الدین توبی ، ۱۶۴ ص (نعیم اختر مجددی).

□ شیخوپوره ، . . میدانی . گنجینه ضیا العلوم : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. دفتر ۴ با مهر

محمد حسین ۲۸۷ ه، با دیباچه، ۲۹۵ ص (نعیم اختر مجددی).

□ خیر پور، کتابخانه عمومی ۸۹۱/۵۵۱ روم : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۲ه. دفتر ۳، آغاز برابر نمونه، ۱۴۰ ص (خضر نوشاهی).

□ لاهور، ذخیره ربانی ۴۳۵/۴۳۷ : نستعلیق، سدهٔ ۱۲ه. چهار دفتر ۱-۴ است، با دیباجه های عربی. آغاز : . . . هذا کتاب المثنوی، و هو اصول اصول الدین . . . انجام افتاده، موریانه زده، ۲۸۸ ک، ۳۴ بیت (بشیر حسین : ۴۰۹).

□ پیشاور، اکوڑه خٹک، نوشهره، کتابخانه رحیمیه ۱۹۲۹ : نستعلیق، سدهٔ ۱۲ه. کامل، ۷۰۶ ص (سجاد حسین کاظمی).

□ لاهور، پنجاب پبلک لائبریری ۵۲، ۸۷۱ مث (۲) : نستعلیق، آغاز سدهٔ ۱۲ه. دفتر ۱، ۲، ۳، آغاز برابر نمونه ها، دیباجه های نثری را ندارد. چهار ستونی (عباسی ۱ : ۴۱۷).

□ شیخوپوره، سر میدانی، گنجینه ضیا العلوم، نعیم اختر : نستعلیق زیبا، سدهٔ ۱۲ه. با دیباجه عبد اللطیف عباسی، دفتر ۱، ۲، ۳، با سرلوح در آغاز متن، ۳۵۷+۲۶۷+۲۹۶ ص (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها، بهلوال، مولانا داود : نستعلیق، حبیب الرحمان بن محمد مراد قلاتی، سدهٔ ۱۲ه. آغاز : بشنوازنی، ۷۸۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ شیخوپوره، کتابخانه متامک شاه قریشی : نستعلیق خوش، جلال الدین بن رحیم بخش ساکن هیران والا کلان، سدهٔ ۱۲ه، ۶۷ ص (محمد علی کوثر).

□ لاهور، نکلسون روڈ، خلیل الرحمان داودی : نستعلیق ریز خوش، سدهٔ ۱۲ه. با مهر کنده مهر خان بهادر محمد اشفاق حسین، کنده ۱۲۱۹ه. با دیباجه عبد اللطیف عباسی، آغاز : این دفتر دفتری ست از نامخه . . ، ۷+۷۴+۵+۶۱ برگ، چهار ستونی (سید عارف نوشاهی).

□ گجرات، ساهن پال، کتابخانه نوشاهیه : نستعلیق ریز زیبا، سدهٔ ۱۲ه. گزیده ای ست، ۱۶ ص (سید عارف نوشاهی).

□ کراچی، انجمن ترقی ۳ ق‌ف ۲۷۳ : نستعلیق، سدهٔ ۱۲ه. دفتر ۳ تا ۶، آغاز افتاده، ۶۹۲ ص (لوشاهی : ۱۶۴).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۲۸۴۰ : نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. دفتر پنجم آغاز افتاده، و دفتر ششم انجام افتاده، آغاز : تو خلیل وقتی ای خورشید وش، ۵۵۴ ص.

□ اسلام آباد، همانجا، ۳۲۷۴ : نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. و نو نویسها از سدهٔ ۱۴ه.

دفتر های ۱-۵. آغاز افتاده : بین بملک نوبتی شادی مکن . . . ، ۴۶۸ ص.

□ اسلام آباد، همانجا ۵۰۵۳ : نستعلیق خوانا ، دو نویسنده، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. دفتر ۴ و ۵ ، آغاز : ای ضیا الحق حسام الدین توبی . . . ، دفتر ۵ با دیباجه عبداللطیف عباسی ست ، و در پایان ،جلد دیباجه دفتر ۶ آمده ولی خود دفتر افتاده است، چهار ستونی، ۲۷۴ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۶۵۴۸ : نستعلیق خوانا ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. دفتر ۱ ، دیباجه نثری را ندارد ، آغاز : بشنوازنی چون . . . ، انجام کمی افتاده ، ۱۴۲ برگ شمار دارد.

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۲۸۵ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. دفتر ۴ و ۵ و ۶ ، دیباجه های نثری را دارد ، آغاز افتاده : هر گسش افسانه بخواند افسانه است . . .

□ سرگودها ، بهلوال ، نونانواله ، محمود بیگ : نستعلیق ، عبد الخالق بن عبدالرزاق مغل ، امرتسر ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. آغاز: بشنوازنی، ۵۸۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ بهاولپور ، سنترال لائبریری : نستعلیق خوش ، ۲۶ ج ۱/۵ . ۱۲ . آغاز : ای خدا از فضل تو حاجت روا ، انجام :آتش دوزخ برو گردد حرام. با سرلوح و آرایشهای زرین، و عکس سیاه قلم اورنگ زیب و نقل دستخط او ، ۲۲۸ ص (پرفسور دکتر الله دتا چودری).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۱۰۳ : نستعلیق پخته ، محمد اشرف عرف جهامری متوطن ملک هو بهار پرگنه فرو هانه موضع حلهاری بهانجان ، ۴ ع ۱۲۰۸/۲ه. در پادشاهی محمد ضمان شاه (پایان دفتر ۲)، دفتر ها ۱ ، ۲ ، ۳،بی دیباجه نثری.

□ میانوالی ، داود خیل ، کتابخانه حقانیه ، سعید احمد : نستعلیق پخته ، تاج محمد کلیکه ، چاشت پنجشنبه ۲۲ ج ۱۲۰۱/۲ه. آغاز : بشنوازنی ، ۷۲۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، فقیر خانه ، سید مغیث الدین : نستعلیق شکسته ، غلام مصطفی ولد شیخ سوهندی شاه ، ۱۵ محرم ۱۲۰۹ه. آغاز : بشنوازنی ، ۱۴۲ ص (محمد علی کوثر).

□ لاهور ، رحمان پوره، محمد شریف البدر : نستعلیق، عبد الحمید بن شیخ علی لاهوری ، ۱۲۱۰ه. دفتر ۶ ، آغاز برابر نمونه ، ۲۱۲ ص (لعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، بازار حکیمان ، حکیم سائین عبد الحمید : نستعلیق ، عبدالشکور ، ۲۰ ذیقعده ۱۲۲۰ه. آغاز بشنوازنی ، ۳۴۸ ص (محمد علی کوثر).

□ اسلام آباد،گنج بخش ۹۵۴۸: نستعلیق پخته ، ۱۲۱۲ه. دفتر ۲ و ۳ ،... ص ۱۵ س جدولبندی ۸ راه و کمند بندی شده.

□ کویته ، کلی لاجور گلستان ، مدرسه ضیا العلوم : نستعلیق خوش ، محمد غلام شاه ، شوال ۱۲۲۲ه. در بخارا ، با دیباجه : هذا کتاب المثنوی المعنوی و هو اصل اصول . . . ، ۶۹۷ ص ۲۳ س (دکتر انعام الحق کوثر).

□ کراچی ، لیاقت میموریل لائبریری ۸۱ : نستعلیق ، حاجی گل محمد ۲۵ ج ۲/ ۱۲۲۳ھ. آغاز : بشنوازنی . . . ، هر شش دفتر ، کامل (خضر نوشاهی).

□ سرگودها ، بهلوال ، جگهیان ، کتابخانه الله دته صاحب : نستعلیق خوش ، سید امیر شاه ولد سید رسول ساکن نبی بخش پور ، ۱۲۲۵ھ. هر شش دفتر، با سرلوح زرین ، ۶۲۵ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب WE و Pi/VI ۲۳۹۳ : مها شیخ رای ، ۱۲۲۵ھ. دفتر ۱-۳ ، ۱۷۹ برگ (عبدالله ۲ : ۱۹۷).

□ راولپندی ، جامع مسجد روڈ، کتابخانه مستاله، حکیم محمد اصغر مستاوی : نستعلیق شکسته آمیز ، ۲۸ رمضان ۱۲۲۷ھ. (پایان دفتر ۶) ، هر شش دفتر است . آغاز : بشنوازنی ، ۷۴۸ ص. دفتر ۱ و ۲ و ۳ با مقدمه (پرفسور اختر راهی).

□ خیر پور ، کتابخانه عمومی ۴۹۱/۵۵۱ روم : نسخ خوش، ۱۲۲۸ھ. هر شش دفتر ، با سرلوحهای زرین ، کامل (خضر نوشاهی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب H و Pi/VI ۷۰۵ : نستعلیق ، ۲۷ شوال ۱۲۲۹ھ. نوشته کابعلی بن میرزا جانی ، شش دفتر ، ۳۰۶ ک (عبدالله ۲ : ۱۹۳).

□ سرگودها ، بهلوال ، چک شمالی ، مولوی عنایت الله : نستعلیق ، امتیاز حیدر ، ساکن چک ۴۲ ، برای محمد منور ، ۱۲۳۱ھ. هر شش دفتر ، کامل. آغاز : بشنوازنی ، ۹۱۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۷۲۶ : نستعلیق پخته ، عبدالصمد ، ۴ شوال ۱۲۳۲ھ. (پایان دفتر ۱ و ۲) ، آغاز افتاده : معجون زهری و تریاقی که دید . . . ، ۴۸۶ ص.

□ سرگودها ، بهلوال ، بها گٹانواله ، عبداللطیف : نستعلیق خوش ، مطیع الله بن غلام محمد ، ۱۲۳۵ھ. هر شش دفتر ، کامل ، آغاز : بشنوازنی ، ۸۱۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ خیر پور ، کتابخانه عمومی ۸۹۱/۵۵۱ روم : نستعلیق شکسته آمیز ، ۲۱ ذیحجه ۱۲۳۶ھ. هر شش دفتر ، با دیباچه نثری ، چهار ستونی ، ۶۰۸ ص (خضر نوشاهی).

□ لاهور ، فقیر خانه ، سید مغیث الدین: نستعلیق، عمر بخش بن احمد دین ، ۲۷ رمضان ۱۲۳۷ھ. آغاز افتاده : تاجری دریا و خشکی می رود ، ۵۶۴ ص (محمد علی کوثر).

□ لاهور، کتابخانه شأن اسلام، قاری عبدالرشید: نستعلیق، خوش . . . ، غلام هینن (؟) ۱۲۳۸ھ ، با دیباچه : هذه اسرار القدسیه والانوار الروحیه ، ۷۵۸ ص (محمد علی کوثر).

□ سرگودها ، بهلوال ، چک ۵۴ شمالی ، گلزار احمد : نستعلیق خوش ، عبد الصمد بن ابراهیم جیو ، در مسجد میران سید مهمند ، ۱۲۳۹ھ هر شش دفتر ، کامل ، با یک سرلوح زرین ،

۸۵۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۱۲ : نستعلیق خوش و دیباجه نثری به نسخ ، سه نویسنده : فیض بخش و محمد یونس و نور احمد ، ۱۲۴۰ه. (پایان دفتر ۳) ، هر شش دفتر ، با تملک محمد حسین انصاری تمیمی استاد و رئیس دانشکده راجه احمد خان در کالج چکوال بخش جهلم با دیباجه های نثری در آغاز هر یک ، پس از دیباجه نثر و پیش از آغاز متن «نی نامه» ی جامی (ص ۵ - ۱۰)

□ گوجرانواله ، حافظ آباد ، عبدالرشید فاروقی : نستعلیق خوش ، ۱۲۴۱ه. دفتر ۲. آغاز : مدتی این مثنوی . . . ، باسرلوح زرین ، ۱۱۳ ص.

□ گوجرانواله ، همانجا : همان نستعلیق ، ۱۲۴۱ه. دفتر ۳. آغاز : ای ضیا الحق . . . ، با سرلوح زرین ، ۱۵۰ ص.

□ گوجرانواله ، همانجا : همان ۱۲۴۱ه. دفتر ۵ ، آغاز : شد حسام الدین . . . ، باسرلوح زرین ، ۱۰۳ ص.

□ گوجرانواله ، همانجا : همان ۱۲۴۱ه. دفتر ۶. آغاز : ای حیات دل . . . ، باسرلوح ، ۱۴۵ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، کتابخانه فقیر سید ، غیث الدین : نستعلیق ، ۲۷ رمضان ۱۲۴۲ه. دفتر ۶. آغاز : شه حسام الدین که نور ، ۲۹۴ گ ۱۷ س (پایان نامه دکتر خالده آفتاب ، ۴۱۹).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۲۵۸ : نستعلیق خام ، نور محمد ولد موسی بن خوشحال قوم اوان ، ۲۱ ذیحجه ۱۲۴۳ه. در شکارپور ، هنگامی که به طرف کابل روانه گشته ، دفتر ۳ و ۴ ، ۳۷۳ ص.

□ پیشاور ، پشتو اکادمی ۷۳۴ الف : نستعلیق ، محمد امین ولد خواجه محمد مقصود ، ۲۵ ج ۱۲۴۳/۲ه. دفتر ۱ ، آغاز : بشنوازنی ، ۳۵۲ ص.

□ پیشاور ، همانجا ۷۳۴ ب ق : همان نستعلیق ، محمد امین ولد خواجه محمد مقصود ، بی تاریخ ، دفتر ۲ ، با دیباجه نثری فارسی ، ۲۹۴ ص (استاد محمد رضا همدانی).

□ دیره اسماعیل خان ، معظم خان کتابفروش : نستعلیق خوش ، اکرام الله ، آدینه ۱۶ شوال ۱۲۴۴ه. دفتر ۲ - ۶ ، آغاز افتاده : تا نزاید بخت تو فرزند تو ، ۶۴۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، جگهیان ، الله دته صاحب : نستعلیق ، شفقی ، غلام حیدر طالب علم ، ۱۲۴۶ه. دفتر یکم. آغاز : بشنوازنی ، . . . ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، هاتهی وند ، کتابخانه محمود خان صاحب : نستعلیق خوش ، علی محمد

بن محمد صدیق ساکن علی پور سیداں ، ۱۲٤۷ه. آغاز : بشنوازنی ، کامل ، ۷۸۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ شیخوپوره ، حکیم محمد سیف الله : نستعلیق خوش ، محمد عبدالله بن حافظ عطا الله ، ۱۹ رمضان ۱۲٤۸ه برای برخوردار سید کرم حسین در مسجد جامع سیالکوت ، نسخه عبداللطیف است ، ۵۱۲ ص (محمد علی کوثر).

□ سرگودها ، بهلوال ، دیره ملکان ، ملک یار محمد : نستعلیق خوش ، راج دین لوهار ، برای ملک الله یار کنوال ، ۱۲٤۹ه. سرلوح ، آغاز : بشنوازنی ، ۹۱۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۱۶۹ : نستعلیق پخته ، ۲۸ ع ۲/۱۲۵۲ه. دفتر پنجم ، با دیباچه نثری. آغاز : بدانید و آگاه باشید که شریعت همچو ... شد حسام الدین که نور انجم است.

□ پیشاور ، بابو سلطان محمد : نستعلیق زیبا ، فقیر سید محمد ، دو شنبه ۲۲ ج ۲/۱۲۵۲ه در کشمیر. آغاز : هذا کتاب المثنوی المعنوی ، و هو اصول اصول اصول ... ، ۳۰۰ ص (استاد محمد رضا همدانی).

□ دیره اسماعیل خان ، مکتبه حبیبیه : نستعلیق ، ناصر علی ولد علی اکبر ، ۱۲۵۳ه. آغاز : بشنوازنی ، ۸۰۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۳۱۰۳ : نستعلیق پخته، نور حسین ولد میانشاه محمد،ساکن گوجرانواله ، ۱۹ رمضان ۱۲۵۵ه. هر شش دفتر. آغاز : بشنوازنی چون حکایت می کند ، ۷۲٤ ص.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹٤٤٦ : نستعلیق خوش ، سید قلی قبچاق ، سید قلی خطیب بن رضا قلی قراول بیگ قبچاق ، ۱۲۵٤ ۱۲۵۷ه. برای زبدة الاخوان میر کلان ، باشش سرلوح چهار ستونی رحلی.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸٦۹۱ : نستعلیق پخته ، با مهر کنده «عبده اکبر شاه» ۱۲۵۷ه. دفتر یکم با دیباجه نثری. آغاز : هذا کتاب مثنوی و هو اصول اصول اصول الدین ، (ص ۲ - ۳۷۰).

□ لاهور ، انارکلی ۳۷ ، دانش آباد ، کتابخانه احسان دانش : نستعلیق خوش ، غلام قادر ، ۱۸٤۱م ۱۲۵۷ه؟ آغاز: جذب و ذوق و شوق مولانا حسام می کشد ما را به سوی اختتام ، ٤۰ ص (سید عاوف نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۶ : نستعلیق پخته ، ۱۲۹۰ه. ماه پوره (پایان دفتر ۲ ،

۳ ، ٤)، هر شش دفتر ، دیباجه های نثری را ندارد ، آغاز : بشنوازنی چون . . . ، انجام کمی افتاده ، ۷۰٦ ص

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۸۳۵ : نستعلیق ، ابراهیم در بندر سورت ، ۵ شنبه ۱۰ رجب ۱۲٦۱ھ (پایان دفتر ۲) و ۷ ج ۲/۱۲٦۲ھ (پایان دفتر ٦) هر شش ، با شش سرلوح ، با دیباجه عربی در آغاز، متن سپس حاشیه ، هنری، ۳۲۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۳۳۵۳ : نستعلیق ریز پخته ، ۲۹ ذیحجه ۱۲٦۳ھ. هر شش دفتر ، با دیباجه های نثری ، با ٦ سرلوح زرین در آغاز هر دفتر یکی ، آغاز : هذا کتاب المثنوی المعنوی و هر اصول الدین . . . بشنوازنی چون . . .، چهار ستونی ، ۷۰۵ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۰۷۲ : نستعلیق ، ٤ ذیقعدهٔ ۱۲٦۳ھ ، دفتر ۵ و ٦ ، پنجم بادیباجهٔ نثری، دو سرلوح رنگین ، ۳۵۹ ص. چهار ستونی.

□ کویته ، مولانا محمد هاشم جان مجددی : خوش خط ، ۱۲٦۵ھ. با حاشیه های ارزشمند ، آغاز : هذا کتاب المثنوی المعنوی . . . بشنوازنی . . . ، ۳۰۲ ص (پرفسور محمد اقبال مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۵۰۹ : نستعلیق تحریری ، شوال ۱۲٦٦ھ (دفتر ۲) ، محرم ۱۲٦۷ھ (دفتر؟) و ذیحجه ۱۲٦٦ھ (دفتر ٦) ، شش دفتر ، شش سرلوح ، ۵۲٦ ص رحلی چهار ستونی.

□ اسلام آباد ، همانجا ٤۵۲۷ : نستعلیق پخته ، ج ۱/۱۲٦٦ھ. هر شش دفتر ، باشش سرلوح زرین، در آغاز هر دفتر یکی، دو صفحه آغاز هر دفتر تمام زرین ، بی دیباجه ها، ۷۹٦ ص.

□ پیشاور ، پشتو اکادمی ۵۸۲ ق: نستعلیق، ۲۷ شعبان ۱۲٦۸ھ/۱۱ سپتمبر ۱۸٤٤م. دفتر ۱ ، آغاز: بشنوازنی، ۲۸۲ ص (استاد محمد رضا همدانی).

□ سرگودها ، چک شماره ۱٤ شمالی ، محمد عبدالله صاحب : نستعلیق شکسته خوش ، سعی محمد بن شهباز گل ، ۱۲٦۹ھ. آغاز : بشنوازنی ، هر شش دفتر ، کامل ، ٦۵۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ حیدر آباد ، صدر، شاه ولی الله اکادمی، غلام مصطفی : نستعلیق زیبا ، شمس الدین ۱۲۷۱ھ. آغاز : بشنوازنی ، ٦٤٤ ص (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها ، بهلوال دهوری ، محمد اسماعیل : نستعلیق خوش ، غلام جیلانی پیش امام مسجد کلهر ، ۱۲۷۲ھ. هر شش دفتر ، کامل ، ۷۸۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ پیشاور ، نذیر احمد ، معلم در اسکول شیخان : نستعلیق زیبا ، محمد بن عبدالله ، ۵ ع ۲/۱۲۷٤ھ. آغاز : بشنوازنی . . . ٦۰٦ ص چهار ستونی (میر سجاد حسین کاظمی).

□ سرگودها ، مولوی فخر الدین : نستعلیق خوش ، محمد رمضان ولد ناظم الدین قریشی بهکری ملتانی ، ۲۰ ذیحجه ۱۲۷۴ھ ، آغاز : بشنوازنی ، ۸۲۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۰۰۰ : نستعلیق پخته ، سید علی خواجه ولد خواجه شاه خواجه ، ۱۴ محرم ۱۲۷۵ھ. دفتر ۵ و ۶ ، آغاز و انجام افتاده ، فرسوده ، ۳۰۲ ص.

□ سرگودها ، بهلوال ، دیره میانه ، میان سردار محمد : نستعلیق سخت خوانا ، جن پیر بن دولت خان ، متوطن تلی ، ۱۲۷۵ھ. هر شش دفتر ، کامل ، ۷۸۷ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، بکهر ، عبدالرسول صاحب : نستعلیق خوش ، سراج دین بن مولوی دوست محمد پیش امام مسجد چک بهادر خان ، ۱۲۷۷ھ. هر شش دفتر. آغاز : بشنوازنی ، سرلوح زرین ، ۸۸۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ کراچی ، موزه ملی N. M. ۱۹۷۴-۸۴ : نستعلیق ، شیخ احمد بن غلام احمد ، ساکن ساهو واله ، تحصیل دسکه سیالکوت ، ۲۸ رجب ۱۲۷۸ھ. برای پسرش چراغ الدین ، شش دفتر (نوشاهی : ۶۳۵).

□ بنوں ، مین بازار ، کتابخانه عبدالله خان : نستعلیق محمود بن احمد الغزلوی ، ۲ صفر ۱۲۷۰ھ. زرین ، آغاز : بشنوازلی ، ۹۸۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۵۵۸ : نستعلیق پخته ، محمد اعظم ولد جان خان بن همراه خان ، ۱۵ ذیقعده ۱۲۷۹ھ ، ۴ ذیقعده ۱۲۸۱ھ (دفتر ۴) و ۲۴ ذیحجه ۱۲۸۳ھ (دفتر ۵). هر شش دفتر ، با یک سرلوح ، ۶۷۳ ص چهار ستونی ، ۲۳ س.

□ سرگودها ، بهلوال ، دیره میدان ، محمدانور صاحب : نستعلیق شکسته خوش ، نعمان علی بن سید قربان علی ، ۱۲۸۱ھ. هر شش دفتر ، آغاز : بشنوازلی ، ۷۰۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، چاوه ، صوفی نعمت الله : نستعلیق خوش ، لعل گل ولد جهانداد خان پیشاوری ، ۱۲۸۱ھ. هر شش دفتر ، کامل ، باسرلوح ساده ، ۵۸۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، نوان کوت ، غلام سرور صاحب : نستعلیق خوش ، رضوان الله بن سید الله یار خان صاحب ساکن چک واسو ، ۱۲۸۳ھ. هر شش دفتر ، آغاز : بشنوازلی ، ۷۰۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، چوکی بهاگت ، محمد سعید صاحب : نستعلیق خوش ، محمد منور بن ولایت خان ، ۱۲۸۵ھ. آغاز : بشنوازنی ، هر شش دفتر ، ۷۸۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، خوشاب ، حافظ محمد عبدالله صاحب : نستعلیق خوش ، احمد خان ولد علی بخش ، ۱۲۹۱ه. هر شش دفتر ، آغاز : بشنوازنی ، ۹۲۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ کراچی ، موزه ملی ، ۴۰ - ۱۹۵۸ N. M. : نستعلیق خوش ، ملا عبدالله شاه معروف به صحاف بن ملا حبیب الله در کشمیر ، و امیر الدین بابا کشمیری ، ۱۲۹۶ه. ۱۳۰۲ه. شش دفتر ، سرلوح ، ۶۰۴ ص (نوشاهی : ۶۳۵).

□ سرگودها ، نور حیات کالونی بهلوال ، محمد شریف صاحب : نستعلیق ، صوفی هدایت الله قوم گوجر ساکن موضع سکهسکی ، ۱۲۹۷ه. هر شش دفتر ، آغاز : بشنوانی ، کامل ، ۶۵۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، مولانا قدرت الله : نستعلیق خوش ، سید مقبول حسین ، ۱۳۰۰ه آغاز : بشنوازنی ، ۳۷۴ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۳۲۵ : نستعلیق پخته ، الله دتا ، متوطن نترالی ، ذیحجه و صفر ، سدهٔ ۱۳ه. هر شش دفتر ، با دیباچه های نثری ، کامل ، ۹۰۹ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۷۰۵۴ : نستعلیق خوانا ، سدهٔ ۱۳ه. دفتر سه ، دیباچه نثری را ندارد ، آغاز : ای ضیا الحق حسام الدین تویی ، عنوانها نالوبس ، ۲۶۹ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۷۹۴۵ : نستعلیق خام ، سدهٔ ۱۳ه. در دفتر ۴ و نستعلیق دیگر از سدهٔ ۱۲ه در دفتر ۵. آغاز : ای ضیا الحق حسام الدین تویی ... ، آغاز و انجام دفتر ۵ افتاده ، ۴۴۰ ص.

□ سنده ، سنترال لائبریری جامعه ۲۰۴۸۳ : نستعلیق ، ابو الخیر سیوستانی ، سدهٔ ۱۳ه. دفتر ۳ ، آغاز : ای ضیا الحق حسام الدین بیار ، ۳۰۰ ص.

□ سنده ، همانجا ۲۰۴۸۲ : نستعلیق ، ابو الخیر سیوستانی ، دفتر ۲ ، آغاز : بیان بعضی از حکمت تاخیر ، ۲۴۰ ص.

□ سنده ، همانجا ۲۰۴۸۱ : نستعلیق ، همان ابو الخیر ، سدهٔ ۱۳ه. دفتر ۱ ، آغاز : بشنوازنی ، ۳۰۰ ص (خضر نوشاهی).

□ سرگودها ، بهلوال ، مولانا قدرت الله : نستعلیق خوش ، سید مقبول حسین ، ۱۳۰۴ه. دفتر ۴ تا ۶ ، آغاز : ای ضیا الحق حسام ، از روی چهاپ نولکشور ۱۲۹۸ه ، ۳۴۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ خیر پور ، کتابخانه عمومی ۸۹۱/۵۵۱ روم : نستعلیق خوش ، محمد اسماعیل ساکن بدر ، ۴ ج ۱/۱۳۰۶ه. دفتر هفتم مجلد هفتم از جمله دفاتر مثنوی و طوامیر معنوی که خزینه از هار مانی و گنجینه اسرار معانی ... ، ۱۴۶ ص (خضر نوشاهی).

□ سرگودها ، بهلوال ، چک ۵ ، شمالی ، غلام شبیر شاه : نستعلیق خوش ، غلام مصطفی

بن سردار سومی ، نمبردار چک ملهیان ، ۱۳۲۵ه. هر شش دفتر ، ۶۸۶ ص (محمد نذیر رانجها).

[] بنون ، نسیم گل ، حبیب الله خان : نستعلیق ، گوهر دین ولد عبدالستار مسلم شیخ ، ۱۳۴۳ه. آغاز : بشنوازنی ، ۶۱۰ ص (محمد نذیر رانجها).

[] اسلام آباد ، ناسیونال آرشیو ۲۷ : نستعلیق ، سه دفتر نخست است (مسعود احمد : ۱۵).

[] شیخوپوره ، سر میدانی ، گنجینه ضیا العلوم: نستعلیق، علی محمد نقشبندی مجددی ، تاریخ یاد نشده ، نسخه شری، هرشش ، دفتر ۳۵۴ ص ۱۱ س (نعیم اختر مجددی).

[] لاهور ، فقیر سید مغیث الدین: نستعلیق، غلام مصطفی بن موهندی شاه ، ۱۵ محرم، تاریخ یاد نشده ، دفتر یکم ، آغاز : بشنواز ، موریانه زده ، ۶۷ گ ۱۸ س ، (پایان نامه دکتر خالده آفتاب : ۴۱۸).

[] کراچی ، موزه ملی ۱۰-۱/۳۱۰-۱۹۶۷ N.M. : نستعلیق ، محبی الدین ، بی تاریخ ، شش دفتر ، سرلوح ها ، ۹۲۲ ص (نوشاهی : ۶۳۵).

[] لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۵۶۳۱: تاریخ یاد نشده، دفتر ۵ و ۶.

[] لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۲۳۰۸ : ایضاً.

[] لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۴۰۸۶/۱۰۳۴ : ایضاً (بشیر حسون ۱ : ۱۷۴-۱۷۵).

[] لاهور ، دانشگاه پنجاب L ۹ Pi/VI ۹۴۹ : نستعلیق، دفتر های ۱ ، ۳ ، ۴ ، ۵ ، ۲۹۲ گ (عبدالله ۲ : ۱۹۶).

[] لاهور ، هانجا W ۹ Pi/VI ۲۲۰۹ : نستعلیق شکسته ، دفتر ۵ ، ۱۲۹ گ (عبدالله ۲ : ۱۹۸).

[] پیشاور ، ریکارد آفس ۴۳ : نستعلیق ، دفتر ۳ و ۴. آغاز: ای ضیا الحق حسام الدین بیار - این سوم دفتر ... ، ۷۰۳ ص (سید حسن مجتبی رضوی).

☆ **148. جواهر لالی** : فرائد مثنوی : جواهر مولوی و لالی مثنوی

از زین الدین ابو بکر چاچی (شاشی)، از سدهٔ ۹-۱۰ه. نام کتاب بگونه های بالا آمده است. و در دیباچهٔ نسخهٔ گنج بخش بنام «جواهر لالی» ست.

گزیده ای ست از «مثنوی» که می گوید غواص فکر را در بحر مثنوی فرو فرستاده و هر لالی و دری که بدست آورده بیرون کشیده ، در شصت و سه «باب» در این کتاب گرد آورده و آن را «جواهر لالی» نام کرده است.

باب ۱- نی و سماع و توحید ، ۲- صوفی و تصوف و صفا ، ۳- توبه ، ۴- صبر ، ۵- زهد ، ۶- شکر و صدق ، ۷- اخلاص و خشوع ، ۸- تقوی و ورع ، ۹- توکل و تسلیم ،

۱۰- خوف و رجا ، ۱۱- یقین و رضا ، ۱۲- تواضع و غربت ، ۱۳- جرم ، ۱۴- عهد و وفا ، ۱۵- ایثار ، ۱۶- قناعت ، ۱۷- عقل و حکمت ، ۱۸- حلم و تفکر ، ۱۹- رحم و شفقت ، ۲۰- ادب و ترک گستاخی ، ۲۱- ریاضت ، ۲۲- دعا ، ۲۳- تضرع و گریه ، ۲۴- ظلم ، ۲۵- طاعت ، ۳۰- مدح سخن ، ۳۵- معرفت روح ، ۴۰- مدعیان کذاب ، ۴۵- خلوت و فایدهٔ آن ، ۵۰- بلا و حسرت ، ۵۵- مکاشفه و مشاهده ، ۵۶- بقا و فنا ، ۵۸- وحی و پیغام ، ۵۹- جمع و توحید . با «مفتاح التوحید» سنجیده شد جز آن است.

آغاز باب ۱ : بشنو ازنی چون حکایت می کند ـ و از جدایی ها شکایت می کند. آغاز باب ۱۰ : خوف آنکس را ست کو را خوف نیست ـ غصه آنکس را کش آنجا طوف نیست. آغاز ۲۰ : از خدا خواهم توفیق ادب ـ بی ادب محروم ماند از فضل رب. آغاز ۳۰ : آدمی مخفی ست در زیر زبان ـ این زبان مخفی ست بردر گاه جان.

(ن . ک نسخه ها ۴: ۲۷۴۹ «جواهر الالی» و ۵: ۳۴۴۵ «جواهر مولوی ولالی مثنوی»- انه : ۱۰۸۷ «جواهر مولوی و لالی مثنوی» ـ نشریه ۷ : ۲۹۶ و ۱۱ ، ۱۲ : ۳۰ «جواهر مولوی و لالی مثنوی» ـ مرآت العلوم ۱ : ۷۱ «جواهر مولوی و لالی مثنوی»).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۷۹ : نستعلیق زیبا ، ۱۱۴۳ه (ص ۱-۹۶) ، آغاز در دیباچه نثری و انجام در باب ۵۹ افتاد (گنج ۳: ۱۷۷۶).

☆ 149- مفتاح التوحید

درویش محمد بن دوست محمد بخارایی ، از خادمان خواجه عبید الله احرار (م ۸۹۵/ ۱۴۹۰م) که نام او درویش علی بن عثمان شاشی نیز آمده است. (ن . ک . زیر) ، وی در شب جمعه ای از ماه ذیحجهٔ ۹۰۴/۱۵۰۰م خواجه بها الدین نقشبند (۷۹۱ه/۱۳۸۹م) را در رؤیا دیده ، و ایشان به این کارش، اشارت داده اند.(دیباجهٔ نسخهٔ ۵/۲۵۳-۱۹۵۸ کراچی).

گزیده ای ست از «مثنوی معنوی» در یک «مقدمه» و ۷۸ «باب» : مقدمه در وصف «مثنوی». باب ۱- حمد خدای ، ۲- نعت رسول ، ۳- صفت صدیق ، ۴- وصف عمر ، ۵- وصف عثمان ، ۶- وصف حضرت علی ع ، ۷- بیان ایمان ، ۸- طهارت ، ۹- صلات ، ۱۰- زکات ، ۱۳- بیان علم ، ۱۴- توحید ، ۱۵- صدق ، ۲۰- فقر ، ۲۵- استغفار ، ۳۰- صبر و علم ، ۳۵- آفت زبان ، ۴۰- مکاشفه و مشاهده ، ۴۵- شیخ و پیر ، ۵۰- آفت زبان ، ۵۵- قناعت ، ۶۰- مذمت معصیت ، ۶۵- کبر و عجب ، ۷۰- حرص ، ۷۵- قلب ، ۷۸- نعت ابرار.

آغاز دیباچه بروایت نسخهٔ کراچی : حمد له. اما بعد از حمد و درود حضرت ، می گوید اضعف عباد درویش محمد بخارایی یکی از خادمان. آغاز دیباچه بروایت نسخهٔ مجلس : حمد له. و بعد از حمد خدای عز و جل میگوید . . . درویش علی بن عثمان . . . چاچی. آغاز مثنوی :

ای خدا از فضل تو حاجت روا. با تو ، یاد هیچکس نبود روا.

(ن . ک . نسخه ها ٤ : ۳۲۲۶ که نام نگارنده بگونهٔ نسخهٔ مجلس آمده - ریو ۲ : ٦٦۹ که نام نگارنده به نقل از دیباچه «علی درویش بن عثمان» آمده - نفیسی ۲ : ۸٤۱ که نام نگارنده را بگونهٔ نسخهٔ کراچی آورده - همانجا ۱ : ۲٦۱ که نام او را بگونهٔ نسخهٔ مجلس آورده است ، بدون آنکه آندو نام را بیکدیگر پیوند دهد - تشریه ۱۱ ، ۱۲ : ۱۰۱۹ نسخه ای از چین در اینجا نام نگارنده «علی درویش پسر عثمان حاجی» آمده - ایضاح المکنون ۲ : ٥۲۳ که نام نگارنده را «علی بن عثمان شاشی» آورده - استاد خلیلی ، پیشگفتار چاپ «نی نامه» که در آنجا نام نگارنده «ضیا الدین عمر شاشی» و تاریخ نگارش ۸۹٤ه آمده است - نوشاهی ، موزه : ٦۲٦ که می گوید این مثنوی در «گنج های گرانمایه» در هند چاپ شده است).

□ کراچی ، موزه ملی N.M. ۱۹٥۸-۲٥٦/۸ : نستعلیق ، محرم ۱۰۷٦ه ، دیباجه و ا ندارد ، ۱۹٦ ص.

□ کراچی ، همانجا N.M. ۱۹٥۷-۹٦۰/۱٦ : نستعلیق ، خوش ، ۱۰۸٥ه ، سرلوح ، دیباجه را ندارد ، ۲٤٤ ص (نوشاهی: ٦۳٦).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ٥۸۷٤ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز در باب یکم و انجام در باب ۷۸ افتاده آغاز: سنگ بر آهن زنی بیرون جهد. هم به امر حق قدم بیرون نهد. برای نشانی : الباب الاربعون فی الوجد والشوق : این نفس جان دامنم برتافتست. بوی پیرهن یوسف یافتست - من چگویم یک رکم هشیار نیست - شرح آن یاری که او را یار نیست، باب ٦٤ ادب : از ادب پر نور گشته این فلک - از ادب معصوم و پاک آمد ملک، ۱۰۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۷٦۰۳ : نستعلیق خوش ریز ، سدهٔ ۱۱ه. دیباجه افتاده و از میانه ی فهرست بابها آغاز می شود. آغاز متن برابر نمونه ، انجام نیز افتاده ، نام کتاب و گرد آورنده در نسخه نیامده است ، ۲۰۱ برگ.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۸۷٤ : نستعلیق خوش ، ۹ رجب ۱۱۰٥ه. ش ۱ مجموعه (ص ۱-۱۰۰) آبخوردگی دارد و برگها به هم چسبیده اند ، جدولبندی ٥ خطی زرین ، عنوانها شنگرف. در پایان آمده: تمام شد «لب لباب منتخب مثنوی معنوی». آغاز افتاده. برای نشانی : باب ٦٤ در ادب: از ادب پر نور گشته این فلک - از ادب معصوم و پاک آمد ملک. نام کتاب و گزیننده در نسخه دیده نشد.

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳٥٦۳/۳٥۳۹ : نوشته ۱۱٥۸ه (۱۷٤٥م) آغاز : ای خدا از ... ، همراه با ۲٦ ص از مثنوی دیگر (بشیر حسین ۱ : ۱۸٥) که دیباجه را نداشته و نام نگارنده برابر ریو آورده.

□ کراچی ، موزه ملی ۹۳۹-۱۹۶۱ N.M. : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده . ۲۲۶ ص (نوشاهی : ۶۳۶).

□ دیره اسماعیل خان ، موسی زئی، خانقاه شریف احمدیه سعیدیه، مولانا محمد اسماعیل : نستعلیق شکسته آمیز خوش ، سدهٔ ۱۲ه. با مهر دوست محمد قندهاری که در ۱۲۸۴ه. در گذشته و باد داشت ۱۲۷۰ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۲۸ ص (محمد نذیر رانجها) .

□ کراچی، موزه ملی ۲۵۳/۵-۱۹۵۸ N.M : نستعلیق، حیات بن نور محمد عرف باغبان ساکن مانکه ، لاهور ، ۸ ، ج ۱۲۴۶/۲ه. ۲۸۸ ص (نوشاهی : ۲۳۶).

□ دیره اسماعیل خان ، موسی زئی ، خانقاه شریف احمدیه سعیدیه ، مولانا محمد اسماعیل : نستعلیق خوش ، صفی احمد الحسینی ، متوطن خراسان ، جمعه ۱۲۶۵ه.آغاز برابر نمونه ، ش ٤ مجموعه ، عنوان و نشان شنگرف ، ۱۳۵ ص (محمد نذیر رانجها).

☆ 149ـ لب لباب معنوی

از کمال الدین حسین بن علی کاشفی بیهقی (م ۹۱۰/٤-۱۵۰۵م). نامی ترین کارش «مواهب علیه» (مشترک ۱ : ۷٤) است ولی در انشا و داستان و اخلاق و ستاره شناسی نیز کار های ارزنده از وی مانده است.

وی نخست «مثنوی معنوی» را گزین کرده «لباب المعنوی» نامیده است. سپس از آن انتخابی درسه «عین» به سال ۸۷۵ه/ ۱۴۷۰-۷۱م به خواهش مسیب نامی کرده و «لب لباب معنوی» خوانده است : نام او لب لباب معنوی ـ انتخاب انتخاب مثنوی.

در سه «عین» و هر عین در چند «نهر» و هر نهر در چند «رشحه» : عین یکم جامع اطوار طریقت ، دوم مخزن اسرار حقیقت ، سوم مطلع انوار طریقت.

در لکهنو در ۷۰۰ ص ، سپس بکوشش سعید نفیسی در تهران ۱۳۱۹ خ در ٤۳۲ ص چاپ شده است.

آغاز : بعد از تقدیم وظایف حمد و ثنای حضرت واجب الوجود عم وجوده . . . ای کمینه بخششت ملک جهان ـ من چگویم چون تو می دانی تمام.

(ن . ک . نسخه ها ٤ : ۳۰۹٤ ـ ذریعه ۱۸ : ۲۹۰ـنفیسی ۱ : ۲٤۷ ـ مشار ٤ : ٤۳۶۵ که نشانی سه چاپ آن را داده ـ اندیا افیس ، چاپی : ۳۰۳ که چاپ بمبئی ۱۸۸۵م را دارد ـ سعدی تا جامی : ۷۳۷ ـ برای نسخه هایش : اشکوری ۲ : ۳۱۹ ، ۳۸۸ ـ دانشگاه ۱۶ : ۱۶۶ ، ۶۳۲ ـ چهار کتابخانهٔ مشهد : ۱۶۸ ـ دو کتابخانهٔ مشهد : ۹۶۹ ـ فردوسی : ۱٤۵ ـ مجلس ۳ : ٤۷۷ ، ٤۷۸ و ۸ : ۳۷۳ و ۱۰ : ۱۸۶٤ و ۱۱ : ۱٤٤ ، ۲۸۵ ، ۲۹۲ و ۲۱ : ۱۶۷ـ گلپایگانی ۱ : ۹٤ ـ گلچین ، آستانه ۷ : ۶۹۹ ، ۶۹۷ و ۹ : ۲۳۰ ـ افغانستان : ۳۶ ، ۱۶۲ ـ

اله : ۱۰۸۶ ، ۲۸۷۷ ، ۱۰۸۷ - نشریه ۸ : ۱۹۴ و ۱۱ ، ۱۲ : ۷۴ ، ۷۸۲ - موزهٔ سالار : ۱۲۸۸ ، ۱۲۸۹).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲۶۱ : نستعلیق ، چند تن از آن میان سید شاه معروف به کلامی ، ساکن قلعه نزور آستانه قطب مدار بدیع الدین ، ٤ ع ۱/۹۹۰ه. آغاز نونویس ، (ص ۱ - ۵۹۵).

□ لاهور ، نزدیک مزار داتا گنج بخش ، نوری کتبخانه ، سید محمد حسن شاه گیلانی : نستعلیق خوش ، حبیب ۱۲ شوال ۱۰۰۰ه. ۶۳ برگ (خضر نوشاهی).

□ لاهور ، دیال سنگه ترست ۳۶۳ : نستعلیق زیبا ، محمد اسلم بن شیخ نعمت الله ، ساکن «کندهره» گجرات، سده ۱۰ه. آغاز فتاده : حضرت مولوی در این معنامی فرماید، بیت. از پی ادراک تو هر جا که ، ۶۱۶ ص (نعیم اختر مجددی).

□ شیخوپوره ، گوجرانواله ، نوشهره ، کتابخانهٔ هاشمی : نستعلیق پخته ، ملا حامد علی وله عبدالله ، ۲۳ شوال ۱۱۳۸ه ، آغاز برابر ، سرلوح ، ۵۹۰ ص (خانم رضوانه سحر).

□ گوجرانواله ، حافظ آباد ، چشتی گولتروی ، محمد رفیق : نستعلیق ، ۱۰٤۰ه. آغاز برابر نمونه ، ۴۹۱ ص (نعیم اختر مجددی).

□ کراچی، انجمن ترقی۳ق‌ف ۲۶۲:نستعلیق، عبداللطیف بن محمد علی ساکن وزیر آباد ، برای میر عماد الدین ، ۲۷ ج ۲/۱۰۷۰ه ، ۵۲۶ ص (نوشاهی : ۱۶٤).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۳۷ - N. M. ۱۹۶۵ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. با یاد داشت ۱۱۳٤ه. ۶۶ ص (نوشاهی : ۶۳۹).

□ سیالکوت ، بدوملهی ، کتابخانه فخر الاطبا : نستعلیق زیبا ، خان محمد امن آبادی ، ۲۵ رجب ۱۱۸۳ه. برای صاحبزاده شیر علی ، در مسجد گوجرانواله ، آغاز برابر، زرین، ۶۱۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۱۹ SPi/VI ٤۲۳۸ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. همراه «زاد المسافرین» (ک ۱ پ - ۲۷ پ). آغاز : دیده روشن خواهی از نور اله (عبدالله ۲ : ٤۶۶).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲۶٤ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. ۵۷۹ ص (سرفراز : ۶۳۶) تاریخ آن را ۵۹۲ نوشته ، که نوشاهی نیافته است (نوشاهی : ۱۶٤).

□ لاهور ، نسبت رود ، کتابخانه دیال سنگه ترست ۳۶۳ : نستعلیق خوش ، محمد اسلم بن شیخ نعمت الله ، ساکن کندهره گجرات ، ۲۷ ذیقعده سده ۱۲ه. آغاز افتاده : چنانچه حضرت مولوی درین معنی میفرماید ، جدولبندی ٤ راه ، (سید عارف نوشاهی).

□ لاهور ، نسبت رود ، کتابخانه دیال سنگه ترست ۶۸۳ : نستعلیق ، رمضان خان بن

مرتضی خان ، متوطن کوهیر ، ٤ شوال (؟) ۱۲۷۵ه ، آغاز برابر نمونه ۱ ، جدولبندی ۲ راه ، ۶۱۰ ص (سید عارف نوشاهی).

□ سرگودها ، بهلوال ، مدرسه علوم المرتضی ، مفتی محمد رفیق : نستعلیق ، غلام محیی الدین بن حافظ کاتب ، ساکن نمکسار ، جمعه ۱۳ ج ۱۲۸۷/۲ه. آغاز دیده روشن خواهی از نور اله ، ۵۳۳ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷٤۷۱ : نستعلیق پخته ، سده ۱۳ه. (ص ۱۵۰-۲۰۵) ، گزیده ای ست از آن. (گنج ۳ : ۱۷۷۳).

□ سرگودها ، بهلوال ، مدرسه علوم المرتضی ، مفتی محمد رفیق : نستعلیق ، سده ۱۳ه آغاز برابر نمونه، ۵۱۶ ص (نعیم‌اختر مجددی).

□ کراچی، موزه ملی ۹۰٤ - ۱۹۶۱ .N. M : نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز در دیباجه افتاده ، ۷٤ ص نوشاهی : ۶۳۶).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب D ۱۵ SPi/VI ٤۸۵۷ : نستعلیق ، بی تاریخ ، آغاز برابر نمونه ۱ ، ۷٤ گ (عبدالله ۲ : ٤۵۷).

□ کراچی ، استاد پیر حسام الدین راشدی : نستعلیق ، کاغذ کشمیری ، بی تاریخ ، آغاز : . . . قدس سره و روح بسلسال الوصال روحه و زاد فی غرف الشرف . . . ، انجام افتاده ، ۳۳۸ ص ۱۸ س (پرفسور روشن آرا بیگم).

□ لاهور ، دیال سنگه ترست ۶۸۳ : نستعلیق ، رمضان خان بن مرتضی خان ، آغاز برابر ۱ ، ۳۰۷ گ (دیال سنگه ترست ۳ : ۳۲۵).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب D ۱۵ SPi/VI ٤۸۵۷ : نستعلیق ، بی تاریخ (عبدالله ۲ : ٤۵۷) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۶۷).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۴۲۳۸/۱۱۸۵/۱ : تاریخ یاد نشده ، در فهرست بنام «لب از لب لباب» انتخاب از «لب لباب» آمده است (بشیر حسین ۲ : ۲٤۳).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب .WM ۹ Pi/VI ۲۶۱۳ : نستعلیق ، ۲۶۲ گ (عبدالله ۲ : ۱۹۹).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳٤۰۸/٤۰۳ : در فهرست بنام «رشحات» شرح مثنوی آمده ، باید همان نسخه پیشین باشد (بشیر حسین ۲ : ۲۲۶).

□ لاهور ، دیال سنگه ۷۱٤ : نستعلیق ، آغاز در فهرست مطالب افتاده : رشحه ۳ محبت ناجنس ، رشحه ٤ طلب ، ۱۱۹ گ (دیال سنگه ۳ : ۸۹).

☆ **150- انتخاب انتخاب انتخاب : لب لب لباب**

متن همان «لب لباب مثنوی» از کاشفی، انتخاب پرین از لطف الله مهندس، که یاد او در «خلاصة الحساب» (مشترک ۱ : ۱۹۷) گذشت.

در آن آمده : واعظ کاشف که در اسرار حق - پرده از هر واعظ کاشف سبق - انتخاب مثنوی در پیش کرد - چند گوهر را به جیب خویش کرد - انتخاب دیگر ، ارداری بکار - هان لطف الله احمد کوش دار - بوده ام معمار قصر آب و گل - کرده ام تعمیر قصر جان و دل . . . نام این «لب» از «لب لباب» - انتخاب انتخاب انتخاب.

این گزیده نیز مانند متن ، در سه «عین» است : ۱- شریعت ، ۲- طریقت ، ۳- حقیقت و هر عین در چند «نهر» و هر نهر در چند «رشحه».

آغاز : دیده روشن خواهی از نور اله - روز بهر دیدنش آیینه خواه.

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲۶۳ : نستعلیق ، ۳۰ رمضان ۱۲۲۸ه یا ۱۲۶۸ه ، ۹۶ ص (سرفراز : ۶۳۳ ، نوشاهی : ۱۶٤).

151 انتخاب مثنوی معنوی

متن همان. گزیده از عالمگیر اورنگ زیب (۱۰۶۸-۱۱۱۸ه).

□ اوچ ، مخدوم سید شمس الدین گیلانی ۳۸۱ : نستعلیق خوش ، . . . ولد سید اکرم ساکن دار السلطنة لاهور ، ۱۱۵٤ه. آغاز : بشنوازنی چون . . . در سر آغاز آن آمده که انتخاب محیی الدین اورنگ زیب است، ۳۰ ص (دکتر الله دتا - غلام سرور : ۲۰۶).

☆ **152- نهر بحر مثنوی : انتخاب مثنوی**

از علی عسکر خوافی ، **عاقلخان** (م ۱۱۰۸ه/۱۶۹۷م). که یاد او در «ثمرات الحیات» (مشترک ۳ : ۱۳۷٤) و «شمع و پروانه» (٤: ۲۱۷۵) گذشت. عاقلخان «کیمیای سعادت» (ن.ک. ٤ : ۲٤۳۰) را نیز گزیده است.

با دیباچه ای که در آن نام و تاریخ سرودن آن را آورده است : گر به فکر سال و تاریخش شوی - با تو گوید «نهر بحر مثنوی» ۱۰۸۱ه (۷۰-۱۶۷۱م).

در منابع در دسترس از این کار عاقلخان نشانی نیافتم.

آغاز : الصلا ! مستسقیان معنوی - می کشم نهری ز بحر «مثنوی» - با تو گوید «نهر بحر مثنوی» . . .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ٤۵۸ : نستعلیق ، شکسته آمیز خوش ، سده ۱۲ه ، (ص ۸ - ۳۹۹) (گنج ۳ : ۱۷۷٤).

☆ 153ـ منتخب مثنوی

از **علیقلیخان داغ**. تالی ، متخلص به **والهٔ** (اصفهان ۱۱۲۴ ـ هند ۱۱۷۰ه/۱۷۱۲/۱۷۵۷م) نگارندهٔ «ریاض الشعرا»

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۶۲۶ «والهٔ داغستانی» ـ ذریعه ۹: ۱۲۵۵ «دیوان والهٔ داغستانی»ـ تاریخ تذکره ها ۱: ۶۵۰ تا ۶۶۶ «ریاض الشعرا» ، در هیچک از این کار او نامی نیافتم و اینکه دو نسخه ی زیر «منتخب مثنوی» باشد چیزی ست که فهرست نگار آن کتابخانه گزارش کرده است. ن.ک. سر آغاز و پایان نسخه های آن).

در چند دفتر. دفتر دوم آن در پیرامون ۷۰۰ بیت ، در چهار «فصل» است : ۱ـ کلام الله مخصوص باهل ظاهر و باطن ، مخصوص اولیا الله ، ۲ـ در بیان عروج روحی ، ۳ـ در بیان باهرت و حقیقت آن، ۴ـ در بیان خلقت خاصان که فیضان ذات بر ایشان بی واسطهٔ صفات می تابد. دفتر سوم در پیرامون ۱۲۰۰ بیت ، در چهار «فصل» : ۱ـ وجود جسمانی که از ذات مطلق تا به این عالم ، در چند درجه طی کرده ، ۲ـ در معیت ذات و تجلی نور لطیف ، ۳ـ در بیان حقیقت نور محمدی ، ۴ـ در بیان قیامت.

آغاز دفتر ۲ : در بیان دیباجهٔ دفتر دوم که از مجلد هفتم مثنوی که مسمی به منتخب المعنوی ست، درین معنی ارشاد فرمودند و آن بر چهار فصل ایراد می یابد . . . ای جلال الدین توبی در دین امام ـ دفتر ثانی بکن بر ما تمام. **آغاز دفتر ۳** : در بیان دیباجهٔ دفتر ثالث از مجلد هفتم مثنوی ست ، و آن مسمی به منتخب المعنوی ست که آن را در معنی ارشاد فرمودند.

□ **اتک** ، مکهد ، کتابخانه مولانا محمد علی ، محمد صالح : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، دفتر ۲ ، در چهار فصل ، ۳۲ ص.

□ **اتک** ، همانجا : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه آغاز برابر نمونه ، در پایان آمده : تمت این ابیات از فرزند معنوی جناب مولوی علیقلی خان داغستانی ، ۳۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

☆ 154ـ منتخب لب لباب مثنوی : داستان های مثنوی

از **وجیه بن میر یوسف حسن** ، که در ۱۲ صفر ۱۲۷۵ه/۱۸۵۸م بدستور مرادش میر سیف الدین «خدمتکاری مسجد و خانقاه ملا یک سجده گاه را» به عهده گرفته است ، و می افزاید که چون رویه این بود که پس از نماز بامداد ، هر روز «مثنوی معنوی» خوانده شود ، از این روی من به حفظ کردن ، دفاتر آن و «لب لباب مثنوی» کوشیدم. و از سال ۱۲۷۵-۸/ه ۱۸۵۹م به نگارش این پرداختم. و نام آن را «منتخب لب لباب» نهادم

یکصد و یک داستان است ، بامربندهای «داستان اول ، داستان دوم . . » ، سپس بندی کوتاه به نثر ، آنگاه داستان منظوم از «مثنوی». نخستین داستان «بشنوازنی چون حکایت می کند» و پنجا همین «گفت عیسی را یکی هشیار سر» می باشد.

آغاز: الحمد لله الذی نور قلوب العارفین به آثار الانوار . . . و بعد ، می گوید بنده . . . متبرک وجیه بن.

□ اسلام آباد گنج بخش ۱۵۳۱ : نستعلیق پخته ، سده ۱۳ه. (ص ۴۰ - ۳۴۰) ، آغاز برابر ، انجام افتاده (گنج ۳ : ۱۶۵۲).

☆ 155- انتخاب معنوی

در دیباچه‌ی آن آمده : فیض رومی یافتم از «مثنوی»-نام این شد «انتخاب معنوی».

آغاز: حمد محمودی که در جمله صور - شد به انوار محمد جلوه گر . . .

□ اوکاره ، بصیر پور ، کتابخانهٔ جامعهٔ ظهور العلوم اکبریه سعدیه : نستعلیق ، محمد عظیم قوم تور (م ۱۲۶۰ه) ، در ۱۲۴۳ه ، آغاز برابر ، ۲۴ ص (نعیم اختر مجددی).

☆ 156- انتخاب مثنوی : منتخب مثنوی

از ناشناس. در ۲۸ «مقاله» : ۱- ندارد ، ۲- دعا و زاری از حق سبحانه ، ۳- نعت پیامبر ، ۴- صفت این مثنوی ، ۵- موعظت و نصیحت و پند دادن ت روی دل از دنیا بگرداند ، ۶- فضیلت خوی نیکو و نکوهش خوی بد ، ۷- صفت و تفاوت پادشاهان عادل و ظالم ، ۸- قضا و قدر ، ۹- اختیار ، ۱۰- ظلم ، ۱۱- دل ، ۲۸- قیامت.

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۹۰۳-۱۹۶۱ N.M. : نستعلیق ، واهبی سجاولدی ، ۹۷۱ه ، آغاز افتاده ، ۲۶۰ ص (نوشاهی : ۶۲۵).

☆ 157- منتخب مثنوی معنوی : انتخاب مثنوی

از شناس.

□ کراچی ، موزه ملی ۹۰۵-۱۹۶۱ N.M. : نستعلیق ، سدهٔ ۱۴ه. آغاز : حاصل آنکه در دخول و در ایاب - در نگر والله اعلم بالصواب (دفتر ۴) ، ۱۰۸ ص (نوشاهی : ۶۳۶).

☆ 158- فهرست حکایت های مثنوی

از ناشناس. فهرست حکایت های پنج دفتر از شش دفتر «مثنوی معنوی» ست : دفتر یکم ۱۸۶ حکایت ، دوم ۱۲۹ ، سوم ۱۳۷ حکایت ، چهارم ۱۵۹ حکایت ، پنجم ۱۲۳ حکایت.

آغاز: حکایت پادشاه و عاشق شدن بر کنیزک و خریدن پادشاه آن کنیزک را و رنجور شدن آن کنیزک و تدبیر معالجهٔ آن کنیزک.

□ اسلام آباد ، اداره تحقیقات اسلامی : ۱۰۰ : نستعلیق خوش ، رقم ها شنگرف ، غلام حیدر خان ، ۱۲۴۳ه. آغاز برابر نمونه ، ش ۳ مجموعه گویا نا تمام ، ۵۶ ص (سید عارف نوشاهی).

159ـ حکایت های مثنوی معنوی

از ناشناس. حکایت های «مثنوی» ست. نخستین حکایت «امتحان کردن پادشاه دو غلام نو خریده را» و آخرین آن ها «منع کردن پادشاه پسر را از رفتن به قلعه و خلاف کردن شاهزاده» است.

□ سرگودها ، حبیب الرحمان صاحب ۲۶ : نستعلیق خوش ، دوست محمد پسر کرم دین ۱۳۱۶ه. آغاز : حکایت امتحان دو غلام: پادشاهی دو غلام ارزان خرید ـ با یکی زان دو ، سخن گفت و شنید ، ۵۴۲ ص (محمد نذیر رانجها).

160ـ انتخاب لب لباب مثنوی معنوی

از ناشناس ، که پس از جامی (م ۸۹۸ه/۱۴۹۳م) می زیسته ، چون دو بیت آغاز آن از «نی نامه» ی جامی گرفته شده است. نوشاهی می افزاید : یک نوع تضمین از «مثنوی مولوی» ست ، و نه گزیدهٔ آن. ولی خود آن را بگونهٔ بالا خوانده است . وما نیز بدان نام آوردیم.

آغاز : عشق جز نایی و ما جزنی نه ئیم ـ وی دمی بی ما و ما بی وی نه ئیم ـ نی که هر دم نغمه آرایی کند ـ در حقیقت از لب نائی کند ـ نی که آغاز حکایت می کند ـ زین جدایی ها شکایت می کند.

□ کراچی ، موزه ملی N.M. ۵۲۸-۱۱۲ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. با یاد داشت ۱۲۳۸ه، ۶۸ ص (نوشاهی : ۶۳۵).

161ـ ترجمهٔ اردویی مثنوی معنوی

ترجمه از حسن ، به زبان اردو : اس سخن کا که نهین هی انتها ـ مثنوی کا اب حسن قصه سنا (ص ۷۵). به خواهش مولانا الهی بخش ، و پیشکش شده به خان امداد علی خان.

ن.ک. اختر راهی ، ترجمه ها : ۳۱۱ که نشانی هفت ترجمهٔ منظوم و چاپ شده آن به زبان اردو را داده است.

آغاز : سنونی میں کیا حکایت کرتی هی ـ کیوان جدایی ، شکایت کرتی هی .

□ لاهور ، انارکلی ۳۷ ، دانش آباد ، کتابخانه احسان دانش : نستعلیق خوش ، قادر علی ۱۸ اکتوبر ۱۸۴۱م/۱۲۵۹ه؟. و در حاشیه متن فارسی آورده شده است ، ۴۴۴ ص (سید عارف نوشاهی).

162ـ ترجمهٔ پنجابی مثنوی‌معنوی

ترجمه از سید امام شاه ، به زبان پنجابی. در ۱۱۶۲ه/۱۷۵۰م در این تاریخ تردید هست.

آغاز : بشنوازنی . نی تهین سنون مراد دلی ی جیون آواز کریندی ـ یعنی در دو چهوری والا گله الجان کرنیدی . . .

□ شیخوپوره ، اجنیانواله ، حکیم سید محمد شاه : نستعلیق ، سراینده ؟ ، ۱۱۶۳ه. آغاز برابر ، ۹۷۹ ص (محمد علی کوثر).

☆ 000- شرح های مثنوی معنوی

گزارش های مثنوی معنوی و یا گزارش بیت و یا بیت هایی از آن، در بخش عرفان (۳ : ۱۶۳۲ تا ۱۶۵۷) گذشت. و اینجا تنها نسخه های تازه بدست آمدهٔ آن ها آورده می شود.

☆ 163- جواهر الاسرار

کمال الدین حسین خوارزمی، در سه جلد میان ۸۳۵-۸۳۹ه. نگاشته است. در مشترک (۳ : ۱۶۳۲) گذشت. و اینک نسخه ی دیگر :

□ اسلام آباد، گنج بخش ۹۵۸۳: نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۰ه. (ص ۲۸۹ ۵٤۰)، آغاز کمی از دیباچه افتاده، انجام نیز افتاده.

☆ 164- گلشن توحید : شرح منظوم مثنوی معنوی

شاهدی دده، ابراهیم بن صالح مغلوی (گویام ۹۵۷ه/۱۵۵۰م).

آغاز : حمد بغایت و بیحد و شکر لا یحصی ولا یعد.

در بخش عرفان (مشترک ۳ : ۱۶۳۷) گذشت. اینک نسخه های دیگر.

□ اسلام آباد، گنج بخش ۹۱۲۶ : نستعلیق پخته، خانجان خلف ملا اسماعیل، ۱٤ رجب ۱۲۰۹ه. بخواهش برادر مکرم آخوند ملا زاد، در قلعه سچاقیر (؟)، آغاز چند سطری افتاده : هم بر او از ما صلاة و صد سلام، ۳۳۲ ص ۱۱ س.

□ فیصل آباد، چنیوت بازار، وکیلان، کتابخانه چشتی سلیمانی : نستعلیق پخته، علی اصغر، ۱۲۵۹ه، آغاز برابر، (ص ۳۱۹-٤۷۱) (نعیم اختر مجددی).

☆ 165- شرح مثنوی معنوی

شاه میر **محمد نور الله احراری دهلوی** (م۱۰۷۳ه/۱۶۶۳م). که در بخش عرفان (۳ : ۱۶٤۰) گذشت. و بیفزایید : در دیباچه می گوید، در دوران مطالعه ی مثنوی یاد داشت هایی در حاشیه نسخه‌هایی نوشته است، سپس به خواهش شاگردان آن‌ها را یکجا گرد آورده است. اینک نسخه های تازه بدست آمده.

□ فیصل آباد، چنیوت بازار، وکیلان، کتابخانه چشتی سلیمانی : نستعلیق پخته، کبیر علی، در لاهور، ۲۹ شعبان ۱۲۷۷ه، آغاز برابر، ۵۹٤ ص (نعیم اختر مجددی).

☆ 166- مکاشفات رضوی : شرح مثنوی معنوی

از **محمد رضا ملتانی لاهوری** (م ۱۰۹۸ه/۱۶۸۷م) که در بخش عرفان (مشترک ۳ : ۱۶٤۲) گذشت. و بیفزایید : در پایان نسخهٔ گنج بخش ۹۳۵۹ آمده است : میر ابو القاسم تاریخ در گذشت میر محمد رضا را گفته است : میر رضا قبلهٔ ارباب حال - کرد چواز دار فنا انتقال - از سنهٔ هجرت پیغمبری - برد هزار و نود و هشت سال. ن. ک. شرح «تحفة الاحرار»

جامی (پس از این) که در آنجا تاریخ نگارش ناجور است.

□ اسلام آباد، گنج بخش ۹۳۵۹ : نستعلیق خوش، سده ۱۱-۱۲ه. آغاز برابر، تنها گزارش دفتر یکم است، در پایان تاریخ مرگ نگارنده ۱۰۹۸ه. آمده است، ۲۵۸ ص.

□ اسلام آباد، گنج بخش ۹۹۰۳ : نستعلیق پخته، ابراهیم هروی، ۱۲۳۵ه، از دفتر سوم آغاز می شود : ای ضیا الحق حسام الدین بیار یعنی روی ارادت بیار که دفتر سوم مسطور، ۲۰۴ ص.

✡ 167ـ شرح مثنوی معنوی

ناشناخته.

□ اسلام آباد، گنج بخش ۹۸۴۲ : نستعلیق پخته، سده ۱۲ه. تنها شرح دفتر یکم و آغاز دوم است. بی دیباچه آغاز : بشنوازنی چون حکایت می‌کند. مراد ازنی قلم یا وجود محمدی ست ص. و نیستان شئونات ذاتی معبود است، یا مراد ازنی روح کامل است و نیستان، ۱۵۶ ص.

□ اسلام آباد، همانجا ۱۰۶۳۳ : نستعلیق پخته، سده ۱۲ه. آغاز افتاده. آغاز دفتر ششم. بسمله. گرمنی کنده بود همچو منی ـ چون بجان پیوست یابد روشنی منی اول (موریانه زده) و منی دوم به معنی مشهور است، ۱۳۲ ص.

✡ 168ـ شرح بیت

از شیخ عبدالاحد وحدت سرهندی (م ۱۱۲۶ه/۱۷۱۴م) که یاد او در «چهار چمن» (۳ : ۱۳۹۹) گذشت.

در گزارش بیت زیر : علم حق در علم صوفی کم شود ـ این سخن کی باور مردم شود. و پس از پایان گزارش می گوید به خاطر ریخت که در شرح دو بیت مثنوی که در بیان اسیر شدن رنگ به بیرنگی ست بنویسم : چون که بیرنگی اسیر رنگ شد . . . بدانکه روح را پیش از تعلق به خاک در حریم قرب بوده.

آغاز : الحمد لله و سلام علی عباده الذین اصطفی. اما بعد، مولوی معنوی ق. فرماید. بیت. علم حق . . . آنچه در حل این بیت به فهم قاصر در آمده.

□ اسلام آباد، گنج بخش ۱۱۳۱۴ : نستعلیق پخته تحریری، (شعبان ۱۱۳۱ه.). نام نگارنده به خامهٔ نویسنده در ص. ع. آمده (ص۲۲۹-۲۳۴).

✡ 169ـ شرح مثنوی معنوی

عبدالعلی بحر العلوم لکهنوی (م ۱۲۳۵ه/۱۸۲۰م) (یا ۱۲۲۵ه). که در بخش عرفان (۳ : ۱۶۵۱) گذشت.

اینک نسخه های دیگر :

□ بهکر ، عیدگاه شمالی ، محمد هاشم هاشمی : نستعلیق شکسته آمیز ، سیادت حسین قادری ، رمضان ۱۲۸۰ه ، دفتر ۶ ، پس از دیباجهٔ مثنوی : ای حیات دل حسام . . . ، ۲۸۷ ص.

□ بهکر ، همانجا : همان خامه ، ۱۲۸۰ه ، دفتر ۵ ، آغاز : پس از دیباجهٔ مثنوی. شد حسام الدین . . . قوله. طالب آغاز سفر پنجم است ، سفر بکسرسین و سکون فاء است ، ۲۶۲ ص.

□ بهکر ، همانجا : نستعلیق پخته ، ایوب علی بن سیادت حسین ، ۱۲۸۲ه ، دفتر ۳ ، آغاز افتاده ، ۳۳۰ ص.

□ بهکر ، همانجا : نستعلیق همان ایوب علی ، ۱۲۸۲ه ، برای والد خود ، دفتر ۴ ، آغاز : ای ضیاء الحق . . . قوله. مثنوی پویان کشنده ناپدید. آه ظاهر آن است که مراد از کشنده ذات حق است ، ۲۲۷ ص (نعیم اختر مجددی).

☆ 170. شرح مثنوی معنوی : شرح دیباجهٔ مثنوی

از ناشناس که از نعود به «بندهٔ ضعیف» یاد می کند. و این که برخی از احبا از وی خواسته اند که د بیت سر آغاز «مثنوی» را گزارش کند. و خود همهٔ دیباجه را گزارش کرده است. در آن از شرح حسین خوارزمی (ن. ک. پیش از این) و شرح جامی (ن. ک. نی نامه) و «مؤید الفضلاء» یاد می کند.

و در پایان ترجمهٔ فارسی دیباجهٔ عربی «مثنوی» را آورده است.

آغاز : بشنوازنی . . . مرد و زن نالیده اند. عارف نامی مولانا عبدالرحمان جامی ق در شرح این دو بیت که مفتح مثنوی مولوی ست ، نی قلم معجز شیم را در بزم فصاحت . . .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۹۱۵ : نستعلیق پخته ، سده ۱۱ه. ۵۴ برگشمار دارد ، سروده ها شنگرف ، ۱۹ س.

☆ 40. لعل شهباز قلندر

مخدوم لعل شهباز قلندر مرندی سندی (م ۶۷۳ه/۱۲۷۵-۷۴م) نام وی میر سید عثمان و مرید شیخ بها الدین زکریا ملتانی (م ۶۶۶ه/۱۲۶۷م) بود. مرغ می پوشید و به شیوهٔ ملامتیان در دید مردمان می نوشید و پایبند آیین های دینی نبود.

(ن. ک. خزینه ۲ : ۴۶ که مرگش را ۶۷۲ه آورده. مآثر الکرام : ۲۷۳ که می نویسد از قریه مرند از قرای تبریز بوده ، در آنجا زاده شده و در آنجا زیسته ، و در پایان به هند آمده خدمت شیخ فرید گنج شکر و بها الدین زکریا رسیده است و در سیوستان جایگزیده و مرگش را ۶۷۲ه یاد کرده).

✡ 175ـ دیوان شهباز قلندر

□ کراچی ، استاد پیر حسام الدین راشدی : نستعلیق خوش ، بی تاریخ ، کاغذ هندی
آغاز : خداوندا کریما ، پادشاها ـ عزیزا منعما ، آمرزگارا . . . ، انجام : من لعل و دلم لعل.
بتی جان همه لعل ـ کوه و زمین لعل درخشان، همه لعل ـ ای درگاه راه جلالت فقر سلطانی بود ـ
منصب شاهنشهی کمتر زدر بانی بود (ص ۳۶-۶۴) (۹۶-۱۳۹) نخست غزل سپس ابیات و رباعی
است (پرفسور روشن آرا بیگم).

● 41ـ بدر جاجرمی

ملک الشعراء بدر الدین بن عمر جاجرمی متخلص به بدر جاجرمی (م ۶۸۶ه/۱۲۸۷م).
در جاجرود خراسان زاده شده ، در اصفهان به خدمت بها الدین محمد بن شمس الدین محمد
صاحب دیوان جوینی حاکم اصفهان (کشته ۶۷۸ه/۱۲۸۰م) پیوسته است. وی پدر لگارندهٔ
«مونس الاحرار». (نسخه ها ٤ : ۳۲٤۹) می باشد.

✡ 172ـ اختلاجات اعضا : جستن اندام ها

گفتاری ست به نظم و برخی نسخه ها آمیخته به نثر ، برای شناسایی بیشتر ، تاریخ
سرودن ۶۷۵ه/۶-۱۲۷۷م ن. ک. مشترک ۱ : ۳۹۰ ، که در آنجا پنج نسخهٔ آن نیز نشان داده
شده است.
آغاز : شکر و حمد و سپاس یزدان را ـ آفرینندهٔ تن و جان را.
اینک نسخه هایی دیگر ، که تازه شناخته شده است.
□ دیره غازیخان ، تونسه ، کتابخانهٔ محمودیه : شکسته پخته ، گهاسی رام ولد منها ،
۱۶ جیت سمت ۱۹۰۳ ب (۱۲۶۳ه؟) ، آغاز برابر ، (ص ۱۸٤-۲۰۷) (نعیم اختر مجددی).
□ فیصل آباد ، چنیوت بازار ، وکیلان ، کتابخانهٔ چشتی سلیمانی : شکسته آمیز خوش،
محمد محب ، موضع شاهکوت ، ۱۲۶۷ه ، آغاز برابر ، (ص ۹۹-۱۰۸).
□ فیصل آباد ، چنیوت بازار ، همانجا : نستعلیق پخته ، فخر الدین لاهوری ، شعبان
۱۳۱۰ه، (ص ۲۹۳ - ۳۱۰)، آغاز برابر، (نعیم اختر مجددی).

● 42ـ امامی هروی

رضی الدین ابو عبدالله محمد بن ابو بکر بن عثمان، از همروزگاران همگر. در هرات و کرمان
بود و در اصفهان در ۶۷۶ یا ۶۸۶ه/۷-۱۲۷۸-۶-۱۲۸۶م در گذشته است.

(ن ـ ک . فرهنگ سخنوران : ۵۷ «امامی هروی» ـ ذریعه ۹ : ۹٤ «دیوان امامی هروی» ـ
لفیسی ۱ : ۱۶۱ زندگی نامه و نام دو کارش : ۱ـ دیوان ، در دو هزار بیت ، ۲ـ شرح قصیدهٔ
بائیه ذوالرمه عربی).

☆ 173- بهرام و بهروز

همانکه منسوب به سنایی غزنوی (م ۵۳۵ه/۱۱۴۱-۴۰) شده و یکی از مثنوی های «سته» ی او به حساب آمده است. استاد مدرس رضوی آن را از امامی هروی دانسته و می نویسد: شاید برای این به سنایی نسبت داده شده، که در آن تضمینی از «حدیقه» ی او آورده شده است، که در آن نام سنایی آمده است: با بدان کم کن آشنایی را - گوش کن گفتهٔ سنایی را.

نفیسی آن را از علی شیر بنایی هروی، از سدهٔ نهم می داند، که نخست خیالی و سپس بنایی تخلص کرده است. که آن را بنام سلطان یعقوب آق قویناو ساخته است. و می افزاید هنگامی آن را سروده که هنوز عالی تخلص می کرده است، و به علت شباهت تخلص منسوب به سنایی شده است.

آغاز: این چنین گفت راوی همه‌دان - که به عهد قدیم در همدان.

(ن. ک. پیشگفتار «مثنوی های حکیم سنایی» از استادمدرس رضوی: ۳ که می گوید «این مثنوی مسلماً از سنایی نیست و از امامی هروی ست» - نسخه ها ٤: ۲۶۷۲ «بهرام و بهروز» که از سنایی دانسته شده - نفیسی ۱: ۷۶ زندگی نامهٔ سنایی و نام کارهایش از آن میان «بهروز و بهرام» (چنین) یا «باغ ارم» که آن را منسوب به وی و از کمال الدین شیر علی هروی تخلص به حالی دانسته - همانجا ۱: ۳۱۰ کمال الدین شیر علی هروی زندگی نامه و نام دو کارش: ۱- دیوان، ۲- مثنوی باغ ارم یا بهرام و بهروز، ۳- شیبانی نامه).

□ **لاهور**، پنجاب یونیورسٹی لائبریری ۵ SPi/VI ۳۶۳۶: نستعلیق، در «کلیات» سنایی نوشته ۱۰۷۸ه، آغاز برابر نمونه (عبدالله ۲: ۴۳۲).

☆ 174- دیوان امامی هروی

بکوشش همایون شهیدی، تهران، ۱۳۴۵ خ. چاپ شده است.

(ن. ک. نسخه ها ۳: ۲۲۳۱ - مشار ۲: ۱۲۶۵ که نشانی همان چاپ را داده - سعدی تا جامی: ۱۶۲ - اته - ۶۲۹، ۷۲۴ - ایوانف: ۴۸۹ - دو کتابخانه مشهد: ۷۵۷ - گلچین، آستانه ۷: ۲۶۷ - مجلس ۳: ۱۹۲، ۱۹۴، ۴۶۹ و ۸: ۴۰۷ - موزهٔ سالار: ۱۲۵۳).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۱۰۷۸۳: نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۰ه، آغاز افتاده. دارای قصیده‌ها (ص ۱-۱۹۴). از آن میان مدح رکن الدین مسعود صاعد: تبارک الله از حسنش نسیم صبا - که لطف و صفت او از کجاست تا بکجا (ص ۹) سپس قطعه (ص ۱۹۴-...)، رباعی ها (ص ۲۴۳-۲۸۴) آغاز: آگاه حال من سرگشته نه ای - کز عشق چو من زیروز برگشته نه ای.

□ **حیدرآباد**، سنده پراونشل داود پوته لائبریری: نستعلیق پخته، عبد الوهاب بن الهی داد، ۱۱ رجب ۱۰۰۳ه، آغاز: سحر گردد هریم جان بعون مبدع اشعار - مسافت قطع

می کردم زلاتا . . . دارای غزل ، ستایش از شمس الدین جوینی ، سلطان قطب الدین خوارزم شاه علا الدین جوینی ، حضرت رضا ، ۱۹۶ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳۱۵۸/۱۵۳ : تاریخ یاد نشده ، تنها ۲۵ غزل از ردیفهای گوناگون و یک رباعی ست ، همراه چند قصیده از رکن الدین ساکن (بشیر حسین ۱ : ۸۷).

● 43ـ عراقی، فخر الدین

فخر الدین عراقی ، ابراهیم بن شهر یار (۶۱۰-۶۸۸/۱۲۱۳-۱۲۸۹م) که یاد او در «لمعات» (مشترک ۳ : ۱۸۴۰) گذشت.

☆ 175ـ دیوان عراقی

چند چاپ شده است. از آن میان با پیشگفتار سعید نفیسی ، که چند بار تجدید چاپ شده است.

(ن.ک. نسخه‌ها ۴ : ۲۴۳۵ - مشار ۲ : ۲۳۴۹ که نه‌چاپ آن رانشانی داده. ذریعه ۹ : ۷۰ «دیوان عراقی همدانی» ـ برای نسخه هایش ، مجلس ۸ : ۴۰۰ ـ اته : ۱۱۶ ، ۷۴۷ تا ۷۴۹ ـ ریو ۲ : ۵۹۳ ، ۵۹۴ ـ ایوانف : ۵۲۲ ، ۵۲۳ ـ تاجیکستان ، دو شنبه ۲ : ۱۳ ـ امستردام ، زبان (۳) : ۲۰۳ ، ۲۰۵ ـ موزهٔ سالار : ۱۳۰۸ ، ۱۳۰۹ ـ مرآت العلوم ۱ : ۶۱ و ۳ : ۵۸ ـ ملک ۲ : ۳۱۸ ـ نشریه ۸ : ۲۶۳ و ۱۰ : ۳۰۴).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۴۵۸۴SPi/VI ۱۷ : نیمه یکم سدهٔ ۸ه. آغاز: هر کد جان دارد و روان دارد (عبدالله ۲ : ۴۵۸). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۲۲)

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۲۳۷ APi/VI ۴۲ : بدنبال «سلسلة الذهب» جامی نوشته ۱۰۸۰-۱۰۸۴ه. تنها غزلها ست (گ ۲۶ ـ ۸۷) (عبدالله ۲ : ۳۱۰).

□ لاهور ، چوک وزیر خان ، عالمگیر شجاع : نستعلیق خوش ، میر محمد شاه ولد سید قطب الدین شاه ، ۱۱۸۰ه. آغاز افتاده : هر که وصف نگار می گوید ـ سخن آبدار می گوید ، ۳۶ ص (محمد علی کوثر).

☆ 176ـ عشق نامه : عشاق نامه: ده فصل

برای شمس الدین محمد صاحب دیوان ، بروزن «حدیقه» ی سنایی ساخته است. و خود بدان نامی نداده است.

مثنوی ست در یک «مقدمه» و ده «فصل» و یک «خاتمه» در توصیف عشق و عاشق و مراتب عرفان و یقین. «غزل» هایی نیز در ان آورده است. و آغاز می شود با : حمد ، تصفیه ، نعت نبی ، فضیلت خلفا ، نصیحت ، صفت ده فصل. فصل ۱ـ در نصیحت ملوک ، ۲ـ صفت عاشقان ، ۳ـ حال عاشق و معشوق ، ۴ـ وصف عشاق ، ۵ـ بیان عشق ، ۶ـ کمال انسان و

حقیقت عشق ، ۷- بیان شوق ، ۸- غلبات عشق ، ۹- خطاب به معشوق ، ۱۰- حقیقت عشق. ختم کتاب. با سرنبد های کوچکتر «حکایت».

بکوشش پرفسور آرتور. ج. اربری (Arthur. J. Arberry) به نظم انگلیسی در آمده است. و با پیشگفتار ۱۹۳۹ م چاپ شده است.

آغاز : هر که جان دارد و زبان دارد - واجبست آنکه ورد جان دارد - حمد بیحد کردگار احد - صمد لم یلد ولم یولد

(ن . ک . نسخه ها ٤ : ۳۰۰۳ «عشاق نامه : عشق نامه : ده فصل» - ذریعه ۱۵ : ۲٦٤ «عشاق نامه» و ترجمهٔ انگلیسی آن به نظم - نفیسی ۱ : ۱٦٤ «عشاق نامه» یا «ده نامه» - مرآت العلوم ۳ : ۵٦ «مثنوی عشاق» - سعدی تا جامی: ۱۷٦ «عشاق نامه» - مشار ۳ : ۳۵۱٤ یک چاپ بمبئی ۱۹۳۹م ، با ترجمه).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۲۷۵: نستعلیق پخته ، آغاز سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر، ۷٤ ص.

□ حیدر آباد ، سنده پراونشل داود پوته لائبریری : نستعلیق زیبا ، سدهٔ ۱۱-۱۲ه ، آغاز برابر ، ۱۰٤ ص (نعیم اختر مجددی).

✡ 177- شراب طهور : شرح غزلی از عراقی

از ملا عبید الله ملتانی ، در بخش عرفان (مشترک ۳ : ۱۵۷۸) گذشت.

● 44- ناشناس

سراینده ای ناشناس ، که در ۶۹۹/۱۳۰۰-۹۹م «کنز الاسرار» (نسخه ها ٤ : ۳۰۵۸) را ، و در ٦۸٤-۶۸۸/۱۲۸۵-۱۲۸۹م مثنوی زیر را سروده است.

✡ 178- مفتاح الفتوح

مثنوی ست عرفانی ، همانکه منسوب به فرید الدین عطار نیشا بوری (ن . ک . پیش از این) ست. و چند بار بنام او چاپ شده است. و به گمان ابن یوسف بایستی از سرایندهٔ«کنز الاسرار» پیشگفته باشد ، که آن نیز به همین عطار نیشابوری نسبت داده شده است.

آغاز : پناه من به حیی کونمیرد - به آهی عذر صد عصیان پذیرد.

(ن . ک - نفیسی ۱ : ۱۱۳ عطار نیشا بوری ، که ضمن کارهای منسوب به او از آن نام برده شده و می افزاید به طور قطع از او نیست - مشار ٤ : ٤۸۵۱ که نشانی چهار چاپ آن را بنام عطار نیشا بوری داده - نسخه ها ٤ : ۳۲۲۷ «مفتاح الفتوح» - و برای کنز الاسرار ، اته : ۱۰۳۱ ، ۱۰۳۳ - ایوانف ، کرزن : ۲۰٤ « کنز الاسرار» - فهرست طرازی ۲ : ۱۷۰ که نادرست آن را به امیر خسرو دهلوی نسبت داده ، در حالی که کار دهلوی «مفتاح الفتوح» دیگری ست که نام دیگرش «فتح نامه» است .

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب G ۲۷ VI ۳۳ ۰ ۲: نوشته درویش علی کاتب، ۸۵۷ه. ش ۱۶ «کلیات» او آغاز برابر نمونه، با سرلوح (عبدالله ۲ : ۱۷۹).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۱۳A ۴۰۰۵ : نستعلیق، شیخ یار محمد، ۷ ج ۲/ ۱۰۵۹ه. (۱۶۴۵م) ش ۷ «کلیات» عطار (ک ۱۴۰-۱۵۰) آغاز برابر نمونه (عبدالله ۲ : ۴۴۹) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۸۵).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۲۷ C ۲۶۹۹ : نستعلیق، تاریخ یاد نشده، ش ۵ «کلیات» او (عبدالله ۲ : ۱۸۰).

● 45ـ زجاجی

حکیم زجاجی، از مردم چرنداب تبریز. از سخنوران سدهٔ هفتم، که به گفتهٔ خودش در ۶۰۸ه/۱۲۱۱-۱۲ م زاده شده است. و ستایشگر شمس الدین محمد جوینی بوده است.

☆ 179ـ تاریخ منظوم : تاریخ شاهان قدیم

از آن بر می آید که تا ۶۸ سالگی هنوز بدان می پرداخته است. همانکه شادروان حبیبی از آن در مجلهٔ یغما، اسفند ۳۳ ؛ خ. سخن گفته است.

در بخش تاریخ خواهد آمد.

● 46ـ سعدی شیرازی

حکیم مشرف بن مصلح الدین شیرازی، (م ۶۹۱ه/۱۲۹۲م).

(ن. ک. فهرست چاپ های آثار سعدی در شبه قاره و چاپ های شروح و ترجمه ها و فرهنگنامه و تضمین های آثار وی، از نوشاهی، انتشارات «مرکز تحقیقات» اسلام آباد، ۱۳۶۳ خ ـ سعدی برمبنای نسخه های خطی پاکستان، از منزوی، انتشارت همان «مرکز» و همان سال).

☆ 180ـ کلیات سعدی

ن. ک. نسخه ها ۳ : ۱۸۶۱ «کلیات سعدی» ـ مشار ۲ : ۲۳۱۲ «دیوان کلیات سعدی» که نشانی ۶۹ چاپ آن را زیر این عنوان داده ست.

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۱۸ ۴۵۸۵: تعلیق، سدهٔ ۸ه. بدینگونه: ۱ـ کتاب قصاید فارسی، ۲ـ کتاب قصاید عربی، ۳ـ طیبات، ۴ـ گلستان، ۵ـ بدایع، ۶ـ خواتیم، ۷ـ غزلهای قدیم، ۸ـ صاحبیه، ۹ـ کتاب الرباعیات، ۱۰ـ کتاب الفردیات، ۱۱ـ کتاب الهزلیات، ۱۲ـ کتاب الترجیعات، ۱۳ـ کتاب المقطعات، ۱۴ـ کتاب المراثی، ۱۵ـ کتاب الملمعات. با تاریخهایی از مرگ کسان از ۹۲۳-۹۴۱ه، ۲۵۶ گ. سرلوح (عبدالله ۲ : ۴۵۹).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۳۸ D ۱۸۶۶ : نستعلیق، مظفر بن عبدالله، بدستور

خواجه غیاث الدین محمد فرج الله ، برای سلطان ابو الفتح ابراهیم ، بلخ (۸۱۳-۸۱۷ه‍).
بدینگونه : ۱- رساله در تقریر دیباجه ، ۲- مجالس پنجگانه ، ۳- رسالهٔ صاحب دیوان ، ٤- عقل و عشق ، ٥- نصیحت الملوک ، ٦- رسالهٔ ملک اباقا ، ۷- رسالهٔ انکیانو ، ۸- رسالهٔ ملک شمس الدین ، ۹- گلستان ، ۱۰- بستان (چنین است) ، ۱۱- قصاید فارسی ، ۱۲- قصاید عربی ، ۱۳- ملمعات ، ۱٤- مراثی ، ۱٥- ترجیعات ، ۱٦- طیبات ، ۱۷- بدایع ، ۱۸- خواتیم ، ۱۹- غزلیات قدیم ، ۲۰- صاحبیه ، ۲۱- مقطعات ، ۲۲- هزلیات ، ۲۳- رباعیات ، ۲٤- فردیات ، با آرایشهای زرین و رنگین ، با یک مینیاتور هندی که تاریخ آن ۸۲۹ه‍. است ، ٤٤۰ گ (عبدالله ۲ : ۲۱۳-۲۱۸).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۰٥۰/۲ - N. M. ۱۹٥۷ : نسخ خوش ، بایزید بن ابراهیم تبریزی ، وسط محرم ۸٤٥ه‍. دارای : تقریر دیباجه ، مجالس پنجگانه ، رسالهٔ ملک شمس الدین (سئوال و جواب) ، عقل و عشق ، نصیحت الملوک ، رسالهٔ ملک اباقا ، رسالهٔ ملک انکیانو ، رسالهٔ ملک شمس الدین تازی گو ، گلستان ، بوستان ، قصاید عربی ، قصاید فارسی ، مراثی ، ترجیعات ، طیبات ، صاحبیه ، مقطعات ، رباعیات ، مفردات ، خبیثات هزلیات ، با سرلوح ها ، ۸۹۲ ص (نوشاهی : ٤۹۷).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ، ٤٨٤۱ C ۸ : بهار نستعلیق کهن ، سدهٔ ۹ه‍. انجام افتاده (عبدالله ۲ : ٤۹٤). از کتابهای شهرانی بوده (شیر حسین ۱ : ۱٦۱).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۸۱٤ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۰-۹ه‍. دارای : در متن ، ۱- دیباجه بیستون ، (ص ۲-۱٦) ۲- مجالس پنجگانه (۱٦-٥۹) ، ۳- رسالهٔ صاحبدیوان (٥٥-٦۳) ، ٤- عقل و عشق (٦۳-٦۹) ، ٥- نصیحت ملوک ، نثر ، (٦۹-۹۰) ، ٦- رسالهٔ سیم ، رسالهٔ اباقاخان (۹۱-۹۳) ، ۷- رسالهٔ انکیانو (۹٤-۹۸) ، ۸- قصاید عربی (۱۰۳-۱۲٥) ، ۹- قصاید فارسی (۱۲٦-۲۰٦) ، ۱۰- کتاب مراثی (۱۰۷-۲۱۸) ، ۱۱- ملمعات (۱۲۰-۱۲۹) ، ۱۲- مثلثات (۱۲۹-۲۳۲) ۱۳- طیبات (۲۳۲-۳۲۰) ، ۱٤- غزلیات (۳۲۰-٤۸۲). در هامش : ۱- گلستان (ص ۲-۱٦۳) ، ۲- سعدی نامه : بوستان (۱٦٤-۳۹۰) ، ۳- صاحبیه (۳۹۱-٤٥۲) ، ٤- مقطعات (٤٥۳-٤٥٦) ، ٥- ترجیعات (٤٥٦ - ٤۷۰) ، ٦- غزلیات قدیم (٤۷۰-٥۱۲) ، ۷- کتاب المطایبات (٥۱۲-٥۳۲) ، ۸- مجالس هزل (٥۳٤-٥۸٤) عنوان ها زر و یا لاژورد.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۹۱ : نستعلیق خوش ، میر عماد حسینی ، سدهٔ ۱۰ه‍. دارای : گلستان و بوستان ، ۳۹٦ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ٥۳٥۲ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰ه‍. دارای : دیباجهٔ بیستون ، رسایل هفتگانه ، دیوان ، ۷٦٦ ص (گنج ۳ : ۱۷۲۸).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۱۸ B ۴۶۲۸ : سدهٔ ۱۰ هـ. دارای : گلستان و دیباچهٔ آن انجام افتاده (عبدالله ۲ : ۴۶۳). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۶۱).

□ کراچی، موزه ملی ۳ - N. M. ۱۹۹۱ : نستعلیق ریز خوش، سدهٔ ۱۰ هـ. دارای : تقریر دیباچه علی بن احمد بیستون، مجالس پنجگانه، سئوال صاحبدیوان، عقل و عشق، نصیحت الملوک، رسائل ثلاثه، گلستان، بوستان، قصاید، طیبات، بدایع، غزلیات قدیم، صاحبیه، مقطعات، هزلیات مجالس، مضحکات، رباعیات، مفردات، ۷۲۴ ص.

□ کراچی، همانجا ۱۰۱۹ - N. M. ۱۹۶۱ : نستعلیق، سدهٔ ۱۰ هـ. دارای : قصاید، رسایل شش‌گانه، ترجیعات، طیبات، بوستان، گلستان، بدایع، خواتیم، غزلیات قدیم، قطعات، حکایات، مضحکات، رباعیات، آغاز و انجام افتاده، ۳۲۶ ص.

□ کراچی، همانجا ۲۳۷۵-۱۹۶۲ N. M. : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۰ هـ. دارای : دیباچه، مجالس پنجگانه، قصاید فارسی، ترجیعات، طیبات، غزلیات قدیم، صاحبیه، رباعیات، مفردات، مقطعات، بدایع، ۳۹۴ ص (نوشاهی : ۴۹۸).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۷۹۲ : نستعلیق خوش ایرانی، سدهٔ ۱۱ هـ. دارای : بوستان و گلستان، زرین، ۵۰۰ ص.

□ اسلام آباد، همانجا ۹۱۲ : نستعلیق دو کی، سدهٔ ۱۱ هـ. دارای : گلستان و بوستان، ۹۲۵ ص. (گنج ۳ : ۱۷۲۸).

□ کراچی، موزه ملی ۱۲۹ - N. M. ۱۹۶۷ : نستعلیق، سدهٔ ۱۱ هـ. دارای : رسایل شش‌گانه، گلستان، بوستان، دیوان، ۵۰۶ ص (نوشاهی : ۴۹۸).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۹۲۲۵ : نستعلیق پخته، سید امیر احمد بن مرتضی الکاظم، ۱۰۹۲ (۵۱۰۲۰)، باشش مراوح و همهٔ صفحه ها آرایش شده. دارای : ۱- گلستان (ص ۶۸۰۲)، ۲- بوستان (ص ۱۳۱-۷۰)، ۳- قصاید عربی (۲۴۸-۱۳۲)، ۴- قصاید فارسی (۲۹۴-۲۴۸)، ۵- کتاب العراقی (۳۰۲-۲۹۴)، ۶- ترجیعات (۳۲۲-۳۰۲)، ۷- طیبات (۴۷۲-۳۲۲)، ۸- بدایع (۵۴۲-۴۷۲)، ۹- خواتیم (۵۸۰-۵۴۲)، ۱۰- صاحبیه (۶۰۶-۵۸۰)، ۱۱- مقطعات (۶۲۲-۶۰۶)، مضحکات (۶۴۶-۶۲۳)، ۱۳- فردیات (۶۵۱-۶۴۶).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۱۰۱۲۵ : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۰ هـ. دارای : ۱- گلستان (۹۵-۳)، ۲- بوستان (۹۸-۲۴۴)، ۳- غزلیات (۲۴۵-۳۷۲)، ۴- دیوان (۵۹۲-۳۷۳) با دو مراوح زرین، متن و حاشیه.

□ اسلام آباد، گنج بخش ۹۸۱۰ : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۲ هـ. دارای : ۱- گزیده، ۲- مراثی، ۳- غزلیات، ۴- غزلیات، ۵- نظر (مجلس های هزل)، ۶- قطعات و رباعیات، ۷-

طیبات. با پنج سرلوح و دو صفحه تمام لقاشی ، ۲۵۸ ص.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۵۷٤ : نستعلیق خوش ، کلب علی بن محمد ربیع قزوینی ، ۱۰ ذیحجه ۱۲۱۲ه. دارای : دیباجهٔ بیستون ، مجالس ، سئوالات ، رسالهٔ انکیانو ، گلستان ، بوستان ، زرین ، ۳۲۹ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ٤۰۳۳ : نستعلیق خوش ریز ، عبدالرحیم ، ج ۲/۱۲۲۰ه. دارای : دیباجه بیستون ، مجالس پنجگانه ، گلستان ، بوستان ، دیوان ، ٤۵۸ ص (گنج ۳ : ۱۷۲۹).

□ کراچی ، موزه ملی ۳/۲٦٦-۱۹۵۸ N. M. : شکسته خوش ، ۱۰ ذیحجه ۱۲۵۳ه. دارای : گلستان باسر آغاز «منتخب رام نراین» و دیوان و بوستان ، ۲۷۲ ص (نوشاهی : ٤۹۹).

□ حیدر آباد ، سندهی ادبی بورد ۲٦۵ : نستعلیق خوش ، سید چمن شاه ، و دیگری ، ۱۲ ع ۱/۱۲٦٤ه. آغاز: شکر و سپاس معبودی‌را جلت قدرته که آفریننده ، ۵۷٦ ص (سید خضر نوشاهی).

□ سرگودها ، کتابخانه حبیب الرحمن صاحب ۱۲ : نستعلیق خوش ، ملا احمد یار ولد مولانا عبد رشید؟ ، ۱۲۷٦ه. «منتخب کلیات» است. آغاز : گفتار در عشق پروانه و شمع. کسی گفت پروانه کی حقیر ، ۲۳٦ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۲۲۹۰ الف ۵۲۹٦ : تاریخ و نشانی دیگر یاد نشده (بشیر حسین ۱ : ۱٦۱).

☆ 181- دیوان سعدی

(ن. ک. نسخه ها ۶ : ۲۳٤۹ «دیوان سعدی» - مشار ۲ : ۲۳۱۲ «دیوان کلیات سعدی» که ٦۹ چاپ آن را زیر این عنوان آورده است - فهرست چاپ های آثار سعدی در شبه قاره : ۳ که نشانی ۲۷ چاپ تاریخ دار آن را داده است و همانجا: ۹ که در اینجا نشانی ۲۹ چاپ «انتخاب دیوان» او را داده است).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۱۸ ٤۵۸۵ :تعلیق، سدهٔ۸ه. در «کلیات» او (ن. ک. پیش از این). (عبدالله ۲ : ٤۵۹) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۱۷).

□ لاهور ، همانجا SPi/VI ۱۸ A ٤۷٤۰ : خط بهار ، سدهٔ ۸ه. غزلهای قدیم اوست و خواتیم ، با سرلوح ها ، ۱۰۸ ک (عبدالله ۲ : ٤٦۲) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۵۰).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۳۸ D ۱۸٦٦ : نستعلیق ، مظفر بن عبدالله ، برای سلطان ابو الفتح ابراهیم پادشاه بلخ (۸۱۳-۸۱۷) ، در «کلیات» او ، زرین ، و مینیاتور هندی

مورخ ۸۲۹ھ. دارای: قصاید فارسی، قصاید عربی، ملمعات، مراثی، طیبات، ترجیعات، بدایع، خواتیم، غزلهای قدیم، صاحبیه، مقطعات، هزلیات، رباعیات، فردیات (عبدالله ۲ : ۲۱۳-۲۱۶).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۱۸ C ۴۷۴۱: بهار نستعلیق، سدهٔ ۹ھ. در «کلیات» او، دارای: قطعه، مثنوی، رباعی، غزل، ۲۳۹ گ (عبدالله ۲ : ۴۶۴). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۶۱).

□ اسلام اباد، گنج بخش ۹۸۱۴: نستعلیق پخته، سدهٔ ۹-۱۰ھ. در «کلیات» او، (ص ۱۰۳-۴۸۲ متن) و (۴۵۳-۵۱۲ هامش).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۸۰۹: ثلث پخته، سدهٔ ۱۰ھ. باز مانده نسخه ای از کلیات اوست، ۱۷۷ ص (گنج ۳ : ۱۴۴۷).

□ کراچی، موزه ملی ۲۳۷-۱۹۶۲ N. M.: نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۰ھ. در «کلیات» او.

□ کراچی، همانجا ۲۱۱-۵۲۸ N. M.: نستعلیق ریز خوش، سدهٔ ۱۰ھ. آغاز و انجام افتاده، ۸۰ ص.

□ کراچی، همانجا ۱۸۸-۱۹۵۷ M. N.: نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۰ھ. سرلوح، ۴۰۱ ص.

□ کراچی، همانجا ۳-۱۹۶۱ N. M.: نستعلیق ریز خوش، سدهٔ ۱۰ھ. در «کلیات» او، زرین.

□ کراچی، همانجا ۱۰۱۹-۱۹۶۱ N. M.: نستعلیق، سدهٔ ۱۰ھ. در «کلیات» او، ۳۲۶ ص (نوشاهی : ۴۹۸).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۱۸ B ۴۶۲۸: سدهٔ ۱۰ھ. در «کلیات» او: شش رساله، قصاید، مراثی، ملمعها، ترجیعها، طیبات، بدایع، خواتیم، غزلها، صاحبیه... (عبدالله ۲ : ۴۶۳). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۶۱).

□ اوچ، مخدوم سید شمس الدین گیلانی ۲۹۵: نستعلیق خوب سدهٔ ۱۰ھ. دارای: قصاید، طیبات، مقطعات، ۳۱۴ گ (غلام سرور : ۱۵۷).

□ کویته، سیته صادق علی: نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۰ھ. «کلیات» اوست، آغاز و انجام افتاده. آغاز: من له آنم که ست باز آیم - ور ز سختی به لب رسد جانم، ۱۴۸ ص (دکتر انعام الحق کوثر).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۶۴۵۲: نستعلیق خوش، سده ۱۰-۱۱ھ. در «کلیات» او، ۸۶۵ ص (گنج ۳ : ۱۴۴۷).

□ پشاور، عجایب گھر (موزہ) ۵: نستعلیق زیبا، محمد علی شیرازی، رجب ۱۰۷۰ھ. کلیات اوحد. آغاز: شکر و سپاس معبودی را جلت قدرته که آفریننده، نسخه هنری، ۷۰۶ ص (محمد اسرائیل کان الله له).

□ اوچ، مخدومی سید شمس الدین گیلانی ۲۹۵: نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۱ھ. آغاز شکر و سپاس نعمت و منت خدایرا . . . دارای: قصیده ها (گ ۱-۵۵) و طیبات (گ ۵۶-۱۲۱)، ۲۴۲ ص. در فهرست دکتر غلام سرور صفحات آن ۳۱۴ یاد شده است (فهرست مخطوطات گیلانی: ۱۵۷، ۱۵۸ - پروفسور الله دتا چودری).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۵۴۵۴: نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۱ھ. آغاز و انجام افتاده، ۳۰۸ ص، (گنج ۳: ۱۴۴۷).

□ کراچی، موزهٔ ملی ۱۷۱ - ۱۹۶۲ N. M.: نستعلیق خوش، ج ۲ سدهٔ ۱۱ھ. ۲۰ ص.

□ کراچی، همانجا ۱۲۹ - ۱۹۶۷ N. M.: نستعلیق، سدهٔ ۱۱ھ. در «کلیات» او (نوشاهی: ۴۹۸).

□ کراچی، انجمن ترقی ۲ ق ف ۳۰: در بیاض ابو الفتح حسینی، ۱۱۴۷ھ. ص ۴۷۹-۵۰۴ و ۵۰۶-۵۵۷) (نوشاهی: ۱۳۳).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۹۲۲۵: نستعلیق، سید میر احمد، ۱۹۱ (۱۱۹۱ھ)، در کلیات او، زرین.

□ اسلام آباد، همانجا ۹۷۴۲: نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۲ھ. آغاز و انجام افتاده، موریانه زده.

□ اسلام آباد، همانجا ۱۰۱۳۵: نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۲ھ، در «کلیات» او، ۳۲۳-۳۹۳) زرین.

□ اسلام آباد، همانجا ۹۸۱۰: نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۲ھ، در «کلیات» او، زرین.

□ کراچی، موزه ملی ۱۲۹-۱۹۶۲ N.M.: نستعلیق، سدهٔ ۱۲ھ. ۳۵۲ ص.

□ کراچی، همانجا ۱۷۳-۱۹۷۲ N.M.: نستعلیق، سدهٔ ۱۲ھ. ۶۶۰ ص (نوشاهی: ۴۹۹).

□ بلوچستان، مستونگ، میر عبدالستار محمد شهی، میر سمندر خان: نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۲ھ. آغاز: شکر و سپاس معبودی را جلت قدرته . . . ، کلیات اوحد، ۳۹۹ ص (دکتر انعام الحق کوثر).

□ لاهور، ریلوی روڈ، حکیم محمد موسی امرتسری چشتی: نستعلیق، سدهٔ ۱۲ھ.

غزلهای اوست از الف تا یاء. آغاز افتاده : دریای لطف اوست و گر نه سحاب کیست . . . ، ۳۲۲ ص (سید عارف نوشاهی).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق‌ف ۲۱۲ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. با مهر کننده ۱۲۸۱ه. ۱۰۶ ص (نوشاهی : ۱۳۳).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۱۶۲ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۳-۱۲ه. آغاز و انجام افتاده، ۴۰۸ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۷۵۷۳ : نستعلیق خوش ، کاتب علی بن محمد رفیع قزوینی ، ۲۴ ع/۱۲۱۳ه، ۴۰۰ ص

□ اسلام آباد ، همانجا ۴۰۳۳ : نستعلیق خوش ریز ، در «کلیات» او ، ۱۲۲۰ه ، زرین.

□ کراچی ، موزه ملی ۳/۲۶۶-۱۹۵۸ N.M. : در «کلیات» او نوشته ۱۲۵۳ه. (نوشاهی : ۴۹۹).

□ کراچی ، لیاقت علی لائبریری : نستعلیق خوش ، ۱۹۰۹ ب (۱۲۶۹ه؟). آغاز : اول دفتر بنام ایزد دانا ـ صانع و پروردگار وحی و توانا ، ۳۰۰ ص (سید ضمیر نوشاهی).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری گ ۵۲ ، ۸۷۲ غزل : شکسته ، منشی اودهو رام ، ۱۲۷۸/۱۸۶۲م. تنها غزلها و ترجیعها و رباعیهای اوست ، آغاز افتاده : خود نه زبان در دهان عارف مدهوش ، ۱۴۱ گ ۱۵ ص (عباسی ۱ : ۴۳۰).

□ حیدر آباد ، درگاه شریف، کتابخانه عالیه علمیه، پیر محب الله شاه راشدی : نستعلیق محمد حسن مکن ، ع ۱/۱۳۲۱ه. گزیده هایی ست ۱۴ ، ۲۷۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۵۱ ، ۸۷۱ قصا ـ ۶ ، ۲۹۷ سلوک : تاریخ یاد نشده، ش ۲۰ ، مجموعه ، قصایدی از وست ، آغاز : ای که پنجاه رفت و در خوابی . . . و : ای که داری لباس فقر بیر (عباسی ۱ : ۱۵۲).

□ گجرات ، احمد حسین احمد قلمه داری ۲۲۶ : نستعلیق شکسته آمیز ، آغاز : هر که را باغچه است به بستان نرود ـ هر که مجموع نشست ست پریشان نرود ، ۸۴ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلمه داری).

□ پیشاور ، ریکارد آفس ۳۵۰ : نستعلیق ، بی تاریخ ، آغاز : شکر و سپاس و نعمت و ست خدارا . . . ، با سرلوح زرین ، ۶۹۰ ص (سید حسن مجتبی رضوی).

□ پیشاور ، دانشگاه پیشاور ۱۲۰ : نستعلیق خوش ، تاریخ یاد نشده ، آغاز : اول دفتر بنام پروردگار ، ۷۱۶ ص (پرفسور امتیاز حسین).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۲/۱۰۲۵ ، ۴۰۷۷ : گزیده ای ست (بشیر حسین ۱ : ۲۱۷).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۲۲۹۰ الف ۵۲۹۶ : در «کلیات» او (بشیر حسین ۱ : ۱۶۱).

182- بوستان : سعدی نامه

مثنوی ست در بحر متقارب ، به سال ۶۵۵ه‍/۱۲۵۸م : به روز همایون و سال سعید - بتاریخ فرخ میان دو عید - ز شش صد فزون بود پنجاه و پنج - که پر در شد این نام بردار گنج ، در ده «باب» سروده است : ۱- در عدل و رای و تدبیر و جهانداری ، ۲- در احسان ، ۳- در عشق ، ۴- تواضع ، ۵- رضا ، ۶- قناعت ، ۷- تربیت ، ۸- شکر ، ۹- توبه ، ۱۰- مناجات.

آغاز : بنام خداوند (جهاندار) جان آفرین - حکیمی سخن بر زبان آفرین - خداوند بخشندهٔ دستگیر - کریم خطا پوش پوزش پذیر.

(ن . ک . ذریعه ۳ : ۱۵۵ - نسخه ها ۴ : ۲۶۶۳ و ۳۳۴۷ - مشار ۱ : ۷۹۴ که نشانی بیراون ۵۷ چاپ آن را داده - سعدی بر مبنای نسخه های خطی پاکستان ، ص ۷۲-۷۳ که در آنجا از هشت ترجمهٔ آن به زبان های اردو و پنجابی نشانی داده شده است - فهرست چاپ های آثار سعدی: ۱۵ که در اینجا نشانی ۷۱+۴۸(؟) چاپ تاریخ دارد ۱۵ بی تاریخ آن را داده است ، همانجا : ۳۰ که نشانی ۲۳ چاپ «منتخب بوستان» را آورده است - پیشگفتار چاپ رستم علی آف تهران ، ۱۳۴۷ خ بنام «سعدی نامه یا . . .»).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۴۸ D ۱۸۶۶ : نستعلیق ، مظفر بن عبدالله ، برای سلطان ابو الفتح ابراهیم پادشاه بلخ (۸۱۳-۸۱۷ه‍). در «کلیات» او ، زرین ، بامینیاتور هندی مؤرخ ۸۲۹ه‍. بنام «بستان» ، آغاز برابر نمونه (عبدالله ۲: ۲۱۳-۲۱۶).

□ کراچی ، موزه ۲/۱۰۵۰-۱۹۵۷ .N.M. : نسخ خوش ، در «کلیات» او نوشته با یزید تبریزی ، ۸۴۵ه‍. (نوشاهی : ۵۴۷).

□ حیدر آباد ، تند و قیصر ، گنجینه نظامانیان : نستعلیق پخته ، ۸۸۹ه‍. در بلاد سند ، با حواشی «محمد زبیر مخدوم سندهی» ، آغاز برابر ، ۲۴۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ پیشاور ، عجائب گهر (موزه) ۳۱ : نستعلیق خوب ، سدهٔ ۹ه‍. در پایان آمده : «قدتمت نسخه . . تصنیف . . . بتاریخ جمادی الثانی ، در حق ملک الهداد بن علی بن عزت». آغاز برابر نمونه ، ۲۷۶ ص ۱۵ س (محمد اسرائیل کان الله له).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۸۱۴ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۹-۱۰ه‍. در «کلیات» او ، (ص ۱۶۴-۳۹۰) ، زرین.

□ لاهور ، دیال سنگه ترست ۶۴۴ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰-۹ه‍. آغاز افتاده ،

۲۸۰ ص (نعیم اختر مجددی)

□ **شیخوپوره** ، زارنگ مندی ، کتابخانه شاهیه ، علی حق شاه : نستعلیق ، محیی الدین بن حمید الدین ابو بکر المجتبائی ، ۹۴۷ه آغاز : بنام جهاندار . . . ، ۲۶۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **لاهور** ، دانشگاه ، شیرانی ۵۷۸۸/۲۴۷۱/۱ : نوشته ۹۵۳ه. (۱۵۴۶م) ، همراه «گلستان» (بشیر حسین ۲ : ۳۳۴).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۰۹۱ : نستعلیق زیبا ، میر عماد ، سدهٔ ۱۰ه. در کلیات او.

□ **اسلام آباد** ، همانجا ۶۹۰۷ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز افتاده ، ۲۳۶ ص.

□ **اسلام آباد** ، همانجا ۴۰۵۱ : نستعلیق زیبا ، سدهٔ ۱۰ه. (۹۷۸ه) ، زرین ، ۳۰۳ ص.

□ **اسلام آباد** ، همانجا ۵۶۲ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰ه ، همراه شرح ابیات در هامش، ۱۲۴ ص (گنج ۳ : ۱۵۳۹).

□ **کراچی** ، موزه ملی ۱۰۷۵-۱۹۵۷ N.M. : نستعلیق ریز و خوش ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز و انجام افتاده.

□ **کراچی** ، همانجا ۳-۱۹۶۱ N.M. : نستعلیق ریز خوش ، سدهٔ ۱۰ه. در «کلیات» او.

□ **کراچی** ، همانجا ۱۰۱۹-۱۹۶۱ N.M. : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. در «کلیات» او (نوشاهی : ۵۴۷).

□ **شیخوپوره** ، سر میدانی، گنجینه ضیاء العلوم : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز و انجام افتاده ، آغاز : مرا همچنین جعد کل فام بود. بلورینم از خوبی اندام بود ، ۶۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **اتک** ، مکهد ، مولانا محمد علی : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۷۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ **اتک** ، همانجا : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز برابر نمونه ، آغاز و انجام نواویس ، ۲۹۶ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ **سرگودها** ، انجمن ربوه ، خلافت : نستعلیق خوش عبدالباری بن شیخ عبدالقدوس بن حاجی الحرمین سیف الله اکبری ، سدهٔ ۱۰ه. زرین ، ۲۴۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **ملتان** ، باغ لانگی ، کتابخانه عمومی : نستعلیق ریز ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز برابر ، ۴۲ ص.

□ **ملتان** ، همانجا : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز افتاده ، ۲۲۴ ص (نعیم اختر مجددی).

□ شیخوپوره ، سر میدانی ، کتبخانه ضیاء العلوم : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز افتاده : پریشانی خاطر داد خواه ـ بر اندازد از ملک پادشاه ، ۱۵۸ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، شش محل ، آبالہ جلد سازی ، محمد بشیر لدهیانوی : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر نمونه ، در پایان یاد داشت خریدشاهزاده حیدر رفیع به بهای ده روپیه در ۱۲۷۰ه. را دارد. ۲۷۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اٹک ، تله گنگ ، خیر پور ، اسد الله خان : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز افتاده : سر پادشاهان گردون فراز ، ۱۹۲ ص (محمد تدبر رانجها).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۱۸ D ۴۵۹۳ : نسخ ، خواجه نوحی بیگ ، ۱۰۱۰ه. با سرلوح ، ۱۸۲ گ (عبدالله ۲ : ۴۶۵). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۳ : ۶۷۸). (ن. ک. زیر)

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۹۸۷ : نستعلیق خوش ، محمد پارسا نقشبندی ، سه ذیقعده ۱۰۱۱ه. ۲۹۴ ص.

□ کراچی ، موزه ملی ۱۹۷۲-۱۷۵ N.M. : نستعلیق خوش ، فیض علی ، ۲۵ شوال ۱۰۲۶ه. زرین ، ۳۹۲ ص (نوشاهی: ۵۴۸).

□ لاهور ، اردو بازار ، کتابخانه رشیدیه ، قاری عبدالرشید قاسمی : نستعلیق خوش ، عبدالرحمن قریشی عباسی ، ۱۷ رجب ۱۰۲۷ه. ۱۱۹ گ (سید عارف نوشاهی).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۹۶۲-۲۰۴ N.M. : نستعلیق ، ۱۸ ذیقعده ۱۰۲۸ه. ۲۶۲ ص.

□ کراچی ، موزه ملی ۱۹۵۸-۵۰۶ N.M : نستعلیق خوش ، ابزد بخش بن امام بخش ، ۱۷ رمضان ۱۰۴۵ه. زرین ، ۲۵۴ ص (نوشاهی : ۵۴۸).

□ شیخوپوره ، نارنگ منڈی ، کتابخانه شاهیه ، علی حق شاه : نستعلیق شکسته آمیز خوب ، هدایت الله بن آیت الله زنجانی ، ۱۰۵۰ه. آغاز : بنام خداوند . . . ، ۲۹۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ فیصل آباد ، پیلز کالونی ، کتابخانه مجاهد اسلام : نستعلیق پخته ، علی مراد بن نور احمد حنفی ، ۱۰۸۲ه. سرلوح ، با حواشی از سید جعفر ندوی ، ۱۱۴۰ه. ۲۹۴ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۹۸۷ : نستعلیق خوش ، محمد پارسا نقشبندی ، ۳ ذیقعده ۱۰۱۱ه ، ۲۹۴ ص.

□ کراچی ، موزه ملی ۱۷۵-۱۹۷۲ .N.M : نستعلیق خوش ، فیض علی ، ۲۵ شوال ۱۰۲۶ه. زرین، ۳۹۲ ص (نوشاهی: ۵۴۸).

□ لاهور ، اردو بازار ، کتابخانه رشیدیه ، قاری عبدالرشید قاسمی : نستعلیق خوش ، عبدالرحمن قریشی عباسی ، ۱۷ رجب ۱۰۲۷ه ، ۱۱۹ گ (سید عارف نوشاهی).

□ کراچی ، موزه ملی ۲۰۴ ۱۹۶۲-۲ .N.M : نستعلیق ، ۱۸ ذیقعده ۱۰۲۸ه ، ۲۶۲ ص.

□ شیخوپوره ، تارک مندی ، کتابخانه شاهیه ، علی حق شاه : نستعلیق ، سید عبدالحق ملتانی ، ۱۰۴۰ه. آغاز : بنام جهاندار . . . ، بادو سرلوح ، ۲۸۲ ص (نعیم اختر مجددی)،

□ کراچی ، موزه ملی ۵۷۶-۱۹۵۸ .N.M : نستعلیق خوش ، ابزد بخش بن امام بخش، ۱۷ رمضان ۱۰۴۵ه. زرین ، ۲۵۴ ص (نوشاهی : ۵۴۸).

□ فیصل آباد ، پیلز کالونی ، کتابخانه مجاهد اسلام : نستعلیق پخته ، علی مراد بن نور احمد حنفی ، ۱۰۸۲ه ، سرلوح، با حواشی از سید جعفر ندوی ، ۱۰۴۰ه ، ۲۹۳ ص (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها ، بهلوال ، کتابخانه محمد علی کوت سیدن : نستعلیق خوش ، قاسم علی بن تاج الدین ، ۱۸ پوه ، ۶ جلوس پادشاه غازی محیی الدین اورنگ زیب عالمگیر (۱۰۷۴) آغاز در باب اول افتاده؛ نگنجد کرمهای حق درقیاس، ۲۹۲ ص (محمدنذیر رانجها).(ن.ک. پیش از این ، نسخهٔ لاهور) .

□ لاهور ، دیال سنگه ترست ۵۸۹ : نستعلیق ، سلطان محمود گیلانی ، شنبه ۲۷ ع ۱۰۷۵/۱ه. در حیدر آباد برای پسرش محمد جعفر ، آغاز برابر ، ۱۶ گ (دیال سنگه ۳ : ۲۸۷).

□ سرگودها ، بهلوال ، احمد آباد ، ظهیر احمد : نستعلیق ، ۵ شعبان ۱۰۹۲ه ، ۳۱۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ کراچی ، موزه ملی ۳۲۱-۱۹۵۸ .N.M : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰ یا ۱۰۹۷ه ، آغاز و انجام افتاده ، ۳۱۶ ص.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۲۳۷ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز افتاده.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۶۸۶ : نستعلیق تحریری پخته ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر ، ۲۰۴ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۷۴۸۰ : نستعلیق زیبا ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز افتاده ، ۲۵۸ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۳۷۰ : نستعلیق زیبا ، فقیر علی محمد ، سدهٔ ۱۱ه. زرین ، ۲۹۰ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۷۹۳ : نستعلیق خوش ایرانی ، سدهٔ ۱۱ه. زرین ، ۵۰۰ ص (کنج ۳ : ۱۵۳۹).

☐ اسلام آباد ، همانجا ۸۳۰۳ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه. ۲۴۵ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۸۸۰۰ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز و انجام افتاده.

☐ اسلام آباد، همانجا ۸۹۴۹: نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. (ص ۱۰۹-۳۷۶).

☐ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۴۱۹ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه ، انجام افتاده ، ۲۹۶ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۱۲۷: نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۱ه ، آغاز برابر ، ۱۴۸ ص.

☐ راولپندی ، گولره شریف ، درگاه شاد روان پیر مهر علی شاه : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز افتاده : مکن تاتوانی دل خلق ریش - و گرمی کنی میکنی بیخ خویش ، ۵۷۶ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

☐ اتک ، مکهد ، کتابخانه مولانا محمد علی : نستعلیق ، نادر ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۳۴ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

☐ اتک ، همانجا : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر نمونه ، ۳۰۲ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

☐ اتک ، همانجا : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر نمونه ، نیمه یکم عنوانها شنگرف و نیمه دوم نانویس ، ۳۴۲ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

☐ کراچی ، ناظم آباد ، کتابخانه همدرد : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر ، انجام افتاده، ۱۹۴ ص (سید خضرنوشاهی).

☐ پیشاور ، دکتر خواجه محمد سلیم ۹۹۱ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز و انجام افتاده. آغاز : که پروردگار را توالگرتوبی ... ، ۲۷۰ ص ۱۵ ص.

☐ پیشاور ، همانجا ۱۰۳۹ : نستعلیق خوش ، عثمان الدین ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر نمونه ، ۳۲۹ ص ۱۳ ص (میر سجاد حسین کاظمی).

☐ ملتان ، باغ لانگ خان ، کتابخانه عمومی : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز افتاد: زمین از تب لرزه آمد ستوه ، ۳۱۸ ص (نعیم اختر مجددی).

☐ سرگودها ، انجمن رهوه ، خلافت: نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر ، ۲۹۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ کراچی ، موزه ملی ۲۷-۱۹۷۸ .N.M: نستعلیق، محمد صالح ، ۳ ع ۱/سدهٔ ۱۱ه. در مدرسه دیوان چکی بخارا ؟

□ کراچی ، همانجا ۱۲۹-۱۹۶۷ .N.M : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه. سرلوح ، در «کلیات» او (نوشاهی : ۵۴۸).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۷۸۸ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱-۱۲ه ، آغاز برابر ، انجام در «ختم کتاب» افتاده ، ۲۵۸ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۱۹۸ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱-۱۲ه ، آغاز و انجام افتاده ، ۲۹۴ ص.

□ سرگودها ، بهاوال ، مولانا قدرت الله : نستعلیق ، میانه‌دار ولد عبدالحکیم ، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. آغاز برابر ، محشی خوب ، ۲۶۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۸۸۰ : نستعلیق ، ۱۱۱۸ه. ص ۴۶-۳۶۸ سامش).

□ قصور ، کتابخانه برکاتیه رضویه ، مولانا محمد عبدالله قادری رضوی : نستعلیق ، ۱۱۲۱ه. آغاز افتاده : دل و کشورت جمع و معمور باد ، ۴۷۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ شکارپور ، کترهی یاسین ، گوشه ادب ، صلاح الدین ۱۶۱ : نستعلیق ، ۱۱۳۴ه. آغاز برابر نمونه ، کامل (سید خضر نوشاهی).

□ سرگودها ، بهاوال ، سعادت خان ، بتهن : نستعلیق خوانا ، عبدالله بن سید محمد مرحوم ، در مسجد موضع بهلان ، ۱۱۴۱ه. آغاز افتاده : کریم السجایا جمیل الشیم ، ۳۴۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ جهلم ، پند دادنخان ، مولانا جهان زیب : نستعلیق ، عبدالله بن وصفی ، ۱۱۴۱ه. با تملک ۱۲۱۰ه. آغاز برابر ، ۱۸۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها، هری پور ، عبدالقیوم صاحب : نستعلیق خوش ، ۱۱۴۸ه ، ۲۱۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، دیال سنگھ ترست ۷۱۱ : نستعلیق ، ملا عطاء الله قادری ، ۱۱۵۰ه. آغاز : بنام جهاندار . . . ، ۱۵۰ ک (هاشمی ، صدیقی ۲ : ۲۰۹).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۱۲ : نستعلیق خوش ، محمد اسلم زنجانی موسوی ، ۱۹ رجب (۱۱۷۸ه) (گنج ۳ : ۱۵۴۱).

□ هزاره ، هری پور ، داوالعلوم اسلامیه رحمانیه : نستعلیق پخته ، احمد دین بن میان حیات بخش بن میان محمد صدیق ، ۱۱۷۹ه. آغاز برابر نمونه ، ۵۸۸ ص (پرفسور اختر راهی).

□ سرگودها ، بهلوال ، دیره ملکان ، مولانا ملک یار محمد : نستعلیق ، عبدالرب موسی خیلی ، ۱۱۷۹ه. آغاز برابر ، ۲۴۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، مولانا قدرت الله : نستعلیق خوش ، مزمل شاه ، برای مختار حسین ، ۱۱۸۰ه ، زرین ، ۳۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ دیره اسماعیل خان ، مکتبه حبیبیه : نستعلیق محمد عمر ولد میر احمد ، ۱۱۸۷ه ، ۲۲۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، لیانی ، رب نواز : نستعلیق ، شیر نواز ، ۱۸۳۱ب (۱۱۸۹ه؟) ، ۲۳۲ ص.

□ سرگودها ، بهلوال ، کتابخانه غضنفر علی ، سالم : نستعلیق شکسته ، عبدالرضا احمد ربنا لوس ، ۱۱۸۹ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۳۷ ص (محمد نذیر رانجها).

□ پیشاور ، دانشگاه ، کالج اسلامیه ۱۷۸۷/۲ : نستعلیق ، ۲۱ ذیقعده ۱۱۹۲ه، آغاز برابر ، ۲۵۷ ص (محمد اسرائیل کان الله له).

□ سرگودها ، بهلوال ، محمد امان ، چک ۲۸ شمالی : نستعلیق شکسته ، سبط الحسن بن مقیم شاه ، ۱۱۹۳ه. آغاز برابر نمونه ، کامل ، ۳۰۴ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، مولوی فضل الله شاه صاحب : شکسته نستعلیق خوش ، ۱۱۹۷ه. آغاز برابر نمونه ، ۴۹۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۲۲۵ : نستعلیق ، سید میر احمد بن موسی کاظمی ، ۱۱۹۱ (۱۱۹۰ه) ، در کلیات او (ص ۷۰-۱۳۱) ، زرین.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب A ۱۲ Pi/VI ۷۸۶ : نستعلیق ، بی تاریخ ، یاد داشت فقیر محمد امان بن عبدالرحمن، ۱۲۰۰ه. ۱۴۲ گ (عبدالله ۲ : ۲۱۹).

□ لاهور ، فقیر خانه ، سید مغیث الدین بخاری : وهاب علی شاه ، ۱۲۰۰ه. آغاز افتاده ، ۴۲۲ ص (محمد علی کوثر).

□ کراچی ، موزه ملی N. M. ۱۹۶۲-۱۹۹ : نستعلیق خوش ، محمد جمیل الدین قریشی ، ۱۲ ذیحجه ۱۲۰۰ه. ۳۲۲ ص (لوشاهی : ۵۴۸).

□ ملتان ، کتابخانه عمومی ، باغ لانگ خان ۵۷۴۵ : نستعلیق شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده ، ۳۱۸ ص (دکتر زبیده صدیقی).

□ لاهور ، دانشگاه ، آذر ۴۴۳-۵/۷۶۷۰ : نستعلیق، سدهٔ ۱۲ه ، ۱۶۸ ص (سید خضر لوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۴۳۱ : نستعلیق ، حاجی احمد بن نظام الدین ، سدهٔ ۱۲ه.

۳۰۲ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۶۲۰۹ : شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۲ هـ. انجام افتاده ، ۲۸۰ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۳۱۹۹ : شکسته آمیز ، علی ولد سید ، سدهٔ ۱۲ هـ. ۲۸۰ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ، ۵۶۱۹ : شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۲ هـ ، ۲۴۲ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۵۵۸۷ : شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۲ هـ.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۴۴۶۴ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ هـ. ۲۵۰ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۳۸۳ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ هـ. زرین ۳۶۴ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۱۶۰ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ هـ ، انجام افتاده ، ۲۷۶ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۱۵۶۳ : شکسته آمیز پخته ، سدهٔ ۱۲ هـ. آغاز و انجام افتاده ، ۲۲۲ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۳۸۲ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ هـ. ۳۲۰ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۲۹۶۵ : شکسته آمیز خوش ، سدهٔ ۱۲ هـ. آغاز و انجام افتاده ، ۲۶۸ ص (گنج ۳ : ۱۵۴۱ ، ۱۵۴۲).

☐ اسلام آباد ، همانجا ۸۲۶۸ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ هـ. ۱۸۵ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۸۲۹۷ : نستعلیق تحریری ، سدهٔ ۱۲ هـ. آغاز در دیباچه افتاده ، ۳۱۶ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۸۷۳۷ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ هـ. ۲۴۴ ص.

☐ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۴۵۷ : نستعلیق تحریر آمیز ، سدهٔ ۱۲ هـ ، آغاز و انجام افتاده ، ۲۰۲ ص ۱۸ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۹۷۴۹ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ هـ ، ۱۴۹ برگشمار دارد.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۱۴۲ : نستعلیق ، محمد غفران ، بامهر بیضی او «محمد غفران ۱۲۰۰ هـ» آغاز افتاده ، ۲۲۵ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۱۴۷ : نستعلیق تحریر آمیز ، . . . محمد ولد آخند ملا بنگ ، جمعه/سدهٔ ۱۲ هـ. آغاز افتاده ، موریانه زده ، ۲۱۸ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۱۷۳ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ هـ ، انجام افتاده ، ۲۸۶ ص.

☐ کراچی ، پرفسور نعیم الله فهیمی استاد زبان فارسی : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ هـ. با مهر کننده ۱۲۰۳ هـ ، ۱۷۳ ص (سید عارف نوشاهی).

☐ کراچی موزه ملی ۲۳۴-۱۹۶۲ N. M. : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ هـ. آغاز و انجام افتاد،

۲۷۸ ص.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب E ۱۸ SPi/VI ۳۳۵۳ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه ، ۱۵۰ ک (عبدالله ۲ : ٤٦٥).

□ کراچی ، استاد حسام الدین راشدی : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز افتاده : من آن ساعت انگاشتم دشمنش ، ۲۸۸ ص ۱۳ س (پرفسور روشن آرا بیگم).

□ پیشاور ، سید امیر شاه بخارایی : نستعلیق پخته ، فقیر محمد صالح ، موضع بسال (پنجاب) ، ۳ ذیقعده سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نه نه ، ۳٤٥ ص (استاد محمد رضا همدانی).

□ اتک ، مکهد ، مولانا محمد علی : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. ۲۸٤ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ اتک ، همانجا : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، انجام افتاده ، ۲۰۸ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ لاهور ، دروازه دهلی ، مولوی نبی بخش ، باغ علی نسیم : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ه. ملک میان حافظ احمد الدین ، ۱٤۷ ص (سید خضر نوشاهی).

□ خیر پور ، کتابخانه عمومی : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ه. زرین ، آغاز افتاده : نهد لعل و فیروزه در صلب سنگ ، ۳۰٤ ص (سید خضر نوشاهی).

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۲۲۸ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه ، ۲۲۹ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۷۵۳ : نستعلیق تحریری پخته ، سدهٔ ۱۲ه ، آغاز و انجام افتاده ، ۳۱۷ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۱۳۵ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ه. در «کلیات» او ، (ص ۹۸-۲٤٤).

□ لاهور ، شش محل ، محمد بشیر لدهیانوی ، انباله جلد سازی : نستعلیق ، محمد غفران ، در بلده کوت کی ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز افتاده : زر افتاد برون افسانه کو ، ۲۲۵ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اتک ، مکهد ، مولانا محمد علی : نستعلیق ، بهاء الدین ، سدهٔ ۱۲ه. ۳۳٦ ص.

□ اتک ، همانجا : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، جدولبندی ۳ راه ، ۱۷۰ ص.

□ دیره اسماعیل خان ، مکتبه حبیبیه : نستعلیق خوش ، عبدالودود ، شورکوت ، سدهٔ ۱۲ه ، ۳۵۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، مولانا قدرت الله : نستعلیق ، علی شیر بن سرفراز احمد ساکن

دهوک ساگها ، جام پوره ، سدهٔ ۱۲ه. ۲۳۲ ص (محمد نذیر رانجها).

☐ کراچی ، انجمن ترقی اردو ۳ ق ف ۱۷۳ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. انجام افتاده.

☐ کراچی ، همانجا ۳ ق ف ۲۸٤ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. ۳۱۸ ص (نوشاهی : ۱٤۷).

☐ اسلام آباد ، گنج ٤۳۸٤ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. زرین ، ۲۸٤ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۵٤۸ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲-۱۳ه. دو صفحهٔ انجام نونویس ، ۱۲۷ برگشمار دارد.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۵٤۵ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه ، آغاز برابر ، انجام افتاد ، ۱۹۷ برگشمار دارد.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۰٦۹ : نستعلیق پخته تحریری ، سده ۱۲-۱۳ه ، آغاز برابر ، ۲۷۳ ص

☐ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۲۷۹ : نستعلیق تحریری ، امام الدین ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه ، ۳۵٦ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۷٦۳ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. (ص ۲-۲۷۳) ، زرین.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۸۰۸۵ : تحریر آمیز ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. آغاز افتاده ، ۲۷٤ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ٤۷٤۰ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. ۳۹٤ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۲٦۰۳ : طلبگی ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. ۱۷٦ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۵۲٦۰ : شکسته آمیز ، محمد عباس قاشقایی پنهاری ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. ۲۸۰ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۷٦۳ : تحریری پخته ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه ، آغاز و انجام افتاده ، ۱٦۰ ص.

☐ لاهور ، دروازهٔ دهلی ، مولوی نبی بخش ، باغ علی نسیم : نستعلیق ، فتح محمد ولد غلام محیی الدین ، سکنه ویره هوت ، برای بردار خود میان عبدالغفور ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. ۳۳٦ ص (سید خضر نوشاهی).

☐ میانوالی ، کندیان ، کتابخانه سعدیه ، مولانا ابو الخلیل خان محمد صاحب ، خلفاء سراجیه : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. آغاز برابر ، باب ۷ افتاده ، ۲۹۰ ص (محمد نذیر رانجها).

☐ بنون ، نسیم کل ، کتابخانه حبیب الله خان : نستعلیق ، سید بهادر شاه بن سید دلدار حسین سبزواری ، لاهور ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. ۳۱۲ ص (محمد نذیر رانجها).

☐ اسلام آباد ، گنج بخش ٤۳۲٦ : شکسته آمیز ، نور احمد پسر قطب دین بن ؟ قوم علما ، شادیوال ، ۱۲۰٤ه ، ۲۵٦ ص.

□ سرگودها، هری پور، عبدالقیوم: نستعلیق میان غلام رسول ولد میان شیر احمد، ساکن پند جهان داد لغان، ۱۲ ع ۲/۱۲۰۴ه، ۲۵۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها، بهلوال، محمد جاوید، چک ساده: شکسته نستعلیق خوش، نیاز احمد ولد عبدالواسع، ۱۲۸ (۱۲۰۸)، آغاز برابر نمونه، کامل، ۳۱۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۷۵۶۱: نستعلیق، غلام محیی الدین باشنده نیلور شهر، رجب ۱۲۱۲ه، ۳۰۲ ص.

□ اسلام آباد، همانجا ۷۵۷۴: نستعلیق خوش، کلب علی قزوینی، (۱۲۱۲) (ص ۲۷۹-۳۸۱)، زرین.

□ لاهور، فقیر خانه، سید مغیث الدین بخاری: نستعلیق خوش، شیخ محمود، ۱۲۱۳ه. آغاز برابر، ۲۶۶ ص (محمد علی کوثر).

□ ملتان، باغ لانگی خان، کتابخانه عمومی: نستعلیق خوش، عبدالحق ملتانی (۱۲۱۴ه)، آغاز افتاده، ۲۲۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۱۱۶۹۳: نستعلیق تحریری، فتح محمد ولد غلام محیی الدین حرف منصوره سکنهٔ دیره هوت ۱۲۱۵، ۳۳۸ ص.

□ اسلام آباد، گنج بخش ۹۰۲۱: نستعلیق، پیرامون ۱۲۱۶ه. در هامش گلستان، آغاز افتاده، ۱۸۲ ص.

□ پیشاور، دکتر خواجه محمد سلیم ۴۴۳: نستعلیق خوش، چهار شنبه ۱۲۱۷ه. آغاز برابر نمونه، ۱۹۲ ص ۱۵ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ سرگودها، سرانواله، کهوه، میان داود خان: نستعلیق پخته، میان غلام نبی پسر عبدالواحد بخش امام جامع مسجد دروغه، (داروغه؟) ۱۲۱۸ه، ۳۰۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور، فقیر خانه، سید مغیث الدین: نستعلیق محمد بخش ولدمحمدپناه، ۱۲۲۰ه. آغاز افتاده، ۲۸۸ ص (محمد علی کوثر).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۴۰۳۳: نستعلیق ریز خوش، (۱۲۲۰ه) (ص ۱۰۵-۲۰۲) قزوین.

□ جهلم، محله لوهاران، پند دادنخان، مولانا جهان زیب: نستعلیق، محمد اکبر ولد رحیم گل خان کوهاتی، ۱۲۲۲ه، ۳۲۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور، شش محل، البالله جلد سازی، محمد بشیر لدهیانوی: نستعلیق، ۱۲۲۴ه. با مهر «محمد طیب بن احمد ۱۲۵۸» ۳۰۸ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۳۸۰۵: نستعلیق پخته، فقیر نیک محمد بن میان عبدالرزاق جیو، ج ۲/۱۲۲۵ه. ۳۲۵ ص.

□ اسلام آباد، همانجا ۱۱۴۱: نستعلیق خوش، ۲۷ صفر ۱۲۲۶ه، ۲۹۴ ص.

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۰۱۰۰ : نستعلیق شکسته آمیز خوش ، محمد علی بن خلیل ، ۱۲۳۰ه ، سرلوح ، زرین ، در حاشیه «گلستان» ، ۳۲۷ ص.

□ **خیرپور** ، کتابخانه عمومی: نستعلیق زیبا ، نور علی ، ٤ ع ۱۲۳۵/۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۲٦۲ ص (سید خضر نوشاهی).

□ **لاهور** ، پنجاب پبلک لائبریری ۵۳ ، ۸۷۱ بو: نستعلیق ، سید حسن بن احمد ، ۱۲ ج ۱۲۵۵/۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۹۲ گ (عباسی ۱ : ٤۲٤).

□ **سرگودها** ، بهلوال ، گلزار احمد ، چک ۵٤ شمالی : نستعلیق شکسته ، مطلوب حسین عفا الله نوشهروی؟ ، ۱۸۷۹ بکرمی (۱۲۳۸ه؟) ، آغاز برابر نمونه ، ۳۲۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **سرگودها** ، ساهیوال ، مکتبه سلیمانیه : شکسته ، حکیم الله دتا بن حکیم حاذق رستم زمان خان ، اکروتهوی ثمر علی پوری ، ۱۸۷۸ ب/۱۲۳۸ه؟ ، ۲۳۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **لاهور** ، دانشگاه ، آذر ۵۰۸-O-۷۷۳۰ : نستعلیق ، غلام قادر ، ۱۷ شعبان ۱۲۳۹ه ، ۲٦٤ ص (سید خضر نوشاهی).

□ **سرگودها** ، مولوی فخر الدین : نستعلیق خوش ، میرزا نظام الدین بن میرزا نزهت ، ۲۱ صفر ۱۲۳۹ ، ٤۳۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **پیشاور** ، ریکارد آفس ۱٦۹ : نستعلیق ، ۱۲٤۰ه. وحشی ، آغاز برابر ، ۳۸٤ ص (سید حسن مجتبی رضوی).

□ **اتک** ، خیر پور ، تله گنگ ، مولوی اسد الله : نستعلیق خوش ، قاری حامد بن ملا عبدالخالق سیالکوتی ، مقیم پیشاور ، ۱۲٤۰ه. ۳۱٤ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **سرگودها** ، بهلوال ، عابد حسین : نستعلیق خوش ، لئار ولد عبدالمهیمن ، ۱۲٤۲ه. آغاز برابر نمونه ، کامل ، ۲۷۵ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۹۲۰۸ : نستعلیق ، فیض الله خان ولد سعد الله خان ، ساکن قصبهٔ تپهر ، چهار شنبه ٦ شعبان ۱۲٤۱ فصلی ، آغاز افتاده ، ۲٦۲ ص.

□ **سرگودها** ، بهلوال ، صوفی نعمت الله ، چاوه : نستعلیق خوش ، نور الرحمان عاصی ، ۹ ج ۱۲٤۲/۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۵۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **پیشاور** ، دکتر خواجه محمد سلیم ۱۰۹٤ : نستعلیق شکسته آمیز خوش ، عیان الله بن میان ولی الله ، در مزار کوهاتی ، چهار شنبه ۵ ع ۱۲٤۲/۱ه. آغاز افتاده ، ۳٤۲ ص (میر سجاد حسین کاظمی).

□ سرگودها ، بهلوال ، نصیر آباد ، مولانا داود : نستعلیق خوش ، ۱۲٤٤ھ. آغاز برابر، ۲۱۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ ملتان ، کتابخانه عمومی ، باغ لانگ : نستعلیق ، خیالی رام بن شو دیال قوم دموسر ، ۱۲٤۵/۱۸۳۸م ، ۳۲٤ ص (نعیم اختر مجددی).

□ میانوالی ، داود خیل ، کتابخانه حقانیه ، سعید احمد : نستعلیق شکسته آمیز ، ظهور احمد ولد ناصر الدین جندی گری ، ۱۹ چیتر ۱۸۸۸ ب (۱۲٤٦ھ) ، آغاز برابر ، ۳۳۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب A ۳۵ PPi/VI ۱۵۷۳ : نستعلیق ، ۲۶ شعبان ۱۲٤٦ھ. آغاز برابر ، ۲۱۲ گ (عبدالله ۲ : ۲۱۸).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۳۹۳ : نستعلیق ، کرم دین ، ۲۰ رمضان ۱۲٤٦ھ. ٤۱۱ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۶۱۸۵ : نستعلیق خوش ، محمد یار میرزاده ، سکنه مرودل ، ۲۱ ج ۲/۱۲٤۷ھ ، ۱۶۸ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۲۹۰ : نستعلیق خوش ، عمر بخش ، ۱۱ شوال ۱۲٤۷ھ ، ۲۰٤ ص.

□ سرگودها ، بهلوال ، مولوی فتح محمد ، دیووال : شکسته نستعلیق خوانا ، قادر خان ولد عبدالصمد مرحوم ۱۲٤۷ھ. در موضع الیاس پوزه پرگنه ، آغاز برابر نمونه ، ۳۲۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ کیمبل پور ، مکهد ، مولانا محمد علی : نستعلیق ، نام نویسنده پاکشده ، ۱۲٤۸ھ. آغاز برابر نمونه ، ٤۳۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ شکار پور ، گڑهی یاسین ، گوشهٔ ادب ، صلاح الدین ، ۳۷ : نستعلیق ، غلام نبی ، ۱۱ ع ۱/۱۲٤۸ھ. آغاز برابر نمونه ، کامل (سید خضر نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۲۱۵ : نستعلیق خوش ، احمد ولد محمد نیاز عرف جابری ، ۱۰ رمضان ۱۲٤۹ھ ، ۲۱۰ ص.

□ کراچی ، انجمن ترقی اردو ۳ ق ف ۲٤۱ : نستعلیق ، میر شمس الدین حسین خان ، ۱۷ شعبان ۱۲٤۹ھ. ۲۳۷ ص (نوشاهی : ۱٤۷).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب APi/VI ۲٤ ۲۱۵ : نستعلیق ، سید مهدی حسن ، ۱۶ صفر ۱۲۵۰ھ. ۱٤٤ گ (عبدالله ۲ : ۲۱۹).

□ شیخوپوره ، مریدکی ، محمد اسماعیل نوشاهی اعظمی : نستعلیق ، محمد شریف خانی،

۱۲۵۱ه. آغاز برابر نمونه ، محشی ، ۲۱۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ حیدر آباد ، سندهی ادبی بورد : نستعلیق خوش ، محمد شجاع قادری ، ۱۱ صفر ۱۲۵۱ه. یا مهر ۱۲۶۰ه (سید خضر نوشاهی).

□ پیشاور ، دانشگاه ، کالج اسلامیه ۱۸۶۶ : نستعلیق زیبا ، ۱۲۵۱ه. آغاز برابر، محشی باشرح بوستان از عبدالواسع هانسوی ، ۲۹۶ ص (محمد اسرائیل کان الله له ـ عبدالرحیم ۱ : ۳۵۱)

□ سرگودها ، بهلوال ، شاه محمد ، میانی : شکسته نستعلیق خوش ، سجن ولد مکهن ، ۱۲۵۲ه. آغاز برابر نمونه ، کامل ، ۳۰۴ ص (محمد نذیر رانجها).

□ پیشاور ، دکتر خواجه محمد سلیم ۵۱۸ : نستعلیق ، وصیف گل ولد میان ظفرگل ، چهار شنبه نماز پیشین ، ۲۵ ج ۱/۱۲۵۳ه. ۳۸۸ ص ۱۳ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۶۰ : نستعلیق پخته ، شیر عالی ، پنجتار ، ۱۱ بهاگن ۱۸۹۴ ب/۱۲۵۳ه. ۲۴۱ ص.

□ کراچی ، موزه ملی ۳/۲۶۶-۱۹۵۸ .N. M : نستعلیق خوش ، ۱۰ ذیحجه ۱۲۵۳ه. در «کلیات» او (نوشاهی : ۵۴۸).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۹۰ : نستعلیق خوش، ۵ ع ۱/۱۲۵۴ه. زرین ، ۳۳۴ ص.

□ پیشاور، گل بادشاه جی، میر سجاد حسین کاظمی ۷۵۱ : نستعلیق زیبا، ۵ ع ۱/۱۲۵۴ه. در حاشیهٔ گلستان ، با آرایشهای زرین ، ۳۳۴ ص (میر سجاد حسین کاظمی).

□ سرگودها ، بهلوال ، کتابخانه محمد وسیم ، چک ۱۹ شمالی : نستعلیق شکسته آمیز، علی محمد ولد ولی محمد گوجر ، ۱۲۵۵ه. ۳۲۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، ذخیره ربانی ۴۲۱/۴۵۰ : نستعلیق ، کرم الهی ، پاس خاطر برخوردار خود عثمان خان ، ۱۲۵۵ه/۱۸۹۵پ/۱۸۳۹م. ۹۷۰ ک (بشیر حسین : ۴۱۲).

□ کراچی ، موزه ملی ۳۹۴-۱۹۵۸ .N. M : با یادداشتی که نوشتهٔ امام ویردی ابرانی در ۱۲۵۵ه. است (نوشاهی : ۵۴۸).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۵۱۰ : نستعلیق پخته ، (۱۲۵۶ه) ، در حاشیهٔ «گلستان» با ۱۳ تصویر آ برنگ هندی ، ۱۲۴ برگشمار دارد.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۵۰ : نستعلیق ایرانی ، احمد ولد میرزا مرتضی قلی ، ۲۲ ع ۱/۱۲۵۷ه زرین ، ۳۰۰ ص.

□ کراچی ، موزه ملی ۲۸۴-۱۹۵۹ .N. M : نستعلیق ، ۱۱ ع ۲/۱۲۵۸ه. سرلوح ، ۲۳۸ ص (نوشاهی : ۵۴۹).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۳۲۸ : نستعلیق پخته ، لعل بدشاه ، ۱۰ شوال ۱۲۵۹ھ. آغاز کمی افتاده ، ۳۲۶ ص.

□ سرگودها ، بهلوال ، رب نواز ، للیانی : شکسته نستعلیق خوش ، خادم حسین ، ۱۲۵۹ھ. ۳۱۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ کراچی ، لیاقت میموریل لائبریری ۱۰۴ : نستعلیق ، ۲۹ ذیحجه ۱۲۶۰ھ. بدنبال «گلستان» (سید خضر نوشاهی).

□ لاهور ، دانشگاه، شیرانی ۳۱۹۴/۱۸۹/۱: میان محمد ولد میان نور احمد ، پیرامون ۱۲۶۰ھ (۱۸۴۴م) (بشیر حسین ۳ : ۶۷۸).

□ کویته ، کلی لاجور گلستان ، مدرسه ضیاء العلوم : نستعلیق ، ۲۸ ذیقعده ۱۲۶۰ھ. همراه «گلستان»، ۵۷۰ ص (دکتر انعام الحق کوثر).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۰۴۲ : نستعلیق تحریری ، اول رمضان ۱۲۶۱ھ/۱۰/ بهادر ۱۹۰۳ ، ب ، (ص ۳۴۰-۶۳۰).

□ شیخوپوره ، نارنگ منڈی ، ماری کلان ، حکیم رحمت علی قریشی : نستعلیق پخته ، علی بخش قریشی ، ۱۲۶۱ھ. در ماری ، زرین ، ۲۸۷ ص (نعیم اختر مجددی).

□ پیشاور ، دکتر خواجه محمد سلیم ۸۷۷: نستعلیق، عمر دراز پیشاوری ، در ده بابی تپهٔ مهمند مسجد خدا خیل ، ۱۲۶۲ھ. ۱۴ ص (میر سجاد حسین کاظمی).

□ دیره اسماعیل خان ، معظم خان کتابفروش : نستعلیق خوانا ، ظهور الهی ، ساکن موسی خیل ، دو شنبه ۱۹ ذیحجه ۱۲۶۳ھ. ۲۸۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ خیرپور ، کتابخانه عمومی : نستعلیق ، ۱۲۶۳ھ. بدنبال «گلستان و کریما» (سید خضر نوشاهی).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۵-۱۹۷۸ .N. M : نستعلیق خوش ، عبدالرزاق ، ۱۲ ج ۱۲۶۴/۱ھ. ، ۲۸۹ ص (نوشاهی : ۵۴۹).

□ سرگودها ، بهلوال، میان سردار محمد : نستعلیق، محمد اسحاق ولد غلام رسول کرڑ ، ۱۲۶۵ھ. ، ۳۲۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۳۷۵ : نستعلیق پخته ، منور شاه ، ۷ ج ۱۲۶۵/۱ھ. ۲۴۶ ص.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ، ۱۰۵۹۰ : تحریری ، سدهٔ ۱۳-۱۴ھ. با یادداشت ۱۲۶۵ھ. ۲۸۸ ص.

□ سرگودها ، بهلوال ، شاه محمد ، میانی : نستعلیق خوش ، عطا محمد ولد دوسه ،

متوطن موضع مذه رانجها ، ۱۲۱۶ھ. ۳۱۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ پشاور ، عجایب گهر (موزه) : نستعلیق زیبا ، عبدالعلی، ماه پوره ۱۹۰۶ (۱۲۹۶ھ)، ۲۹۰ ص (محمد اسرائیل کان الله له).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۸۱ : شکسته آمیز ، ۱۲۶۷ھ. (ص ۱-۲۵۹).

□ اسلام آباد ، همانجا ۲۱۵ : نستعلیق ، محمد زمان ، سکنه مستاله ، ۱۰ رجب ۱۲۶۸ھ. ۳۰۸ ص.

□ خوشاب ، اکبر پوره ، گلزار احمد : نستعلیق خوش ، ۱۹۱۰ بکرمی (۱۲۷۰ھ؟) سرلوح ، ۲۶۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۵۹۸ : نستعلیق ، محمد شریف بن صوفی غیرت ، شوال ۱۲۷۲ھ. در کابل ، ۳۹۶ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۸۸۸ : نستعلیق ، قطب الدین میان ساون ، ۲۱ شعبان ۱۲۷۲ھ. موضع چک جمله ، ۳۰۸ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۳۴۱۹ : نستعلیق، میان کرم دین ، ۴ رمضان ۱۲۷۳ھ. موضع هندو وال ـ چکوال ، ۳۱۰ ص.

□ ملتان ، باغ لانگی خان ، کتابخانه عمومی: نستعلیق، نور علی آقا خیل ، قریه ادی زئی ۱۲۷۳ھ. ۳۳۳ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۲۶۴ : نستعلیق جلی ، میان محمد قاسم ساکن سرکندهن ، ۱۲۷۴ھ. ۳۰۴ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۲۲۰ : نستعلیق خام ، ۱۴ شعبان ۱۲۷۴ھ (؟) ، ۲۹۸ ص.

□ لاهور ، دانشگاه ، آذر ۵۰۶ -O-۷۷۲۸ : نستعلیق شکسته آمیز ، عبدالمجید میرکان بهائی صاحب محمد اکبر ، ۲۸ رجب ۱۲۷۴ھ ، ۳۳۲ ص (سید خضر لوشاهی).

□ خوشاب ، اکبر پوره ، مولانا گلزار احمد : نستعلیق ، عبدالشکور مدرس ، ۱۲۷۵ھ. در صوبه دکن ، نسخه هنری ، ۴۰۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ رحیم یار خان ، محمد آباد ، مبارک اردو لائبریری ۱۶۷ : نستعلیق تحریر آمیز ، قمر الدین ، ساکن احمد پور لمعه (؟) ، جمعه ۲۲ ع ۱۲۷۶/۲ھ ، ۲۸۸ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ لاهور ، نکلسون رود ، خلیل الرحمن داودی : نستعلیق ، میان قاسم علی ولد میان الهی بخش قوم انگریز (!)، سمت ۱۹۱۸ ب (۸-۱۲۱۷ھ)، ۱۸۴ ص (سید سعید الظفر لوشاهی).

□ گجرات ، احمد حسین احمد قلعه داری ۸۶۲ : نستعلیق پخته ، مولوی شیخ ...

ساکن تساددیوان ، ۱۲۷۷ھ ۲۱۵ ص (پرنسور احمد حسین احمد قلعه داری).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۸۷۵۲ : نستعلیق تحریری ، ۳ ماه مساکیه ۱۹۱۷ب (۱۲۷۷ھ؟) ، با سرلوح ، در هامش «گلستان».

□ **لاهور** ، دانشگاه ، آذر ۷۶۶۹-O-۴۴۲ : نستعلیق ، محمد عبدالله ولد مولوی محمد تقی خان ، جمعه ۲۷۸ ھ ، ۳۸۶ ص (خضر نوشاهی).

□ **سرگودها** ، چک ساده ، نبی بخش صاحب : نستعلیق شکسته خوش ، محمد اسماعیل بن بهائیخان ، ۱۲۷۸ھ. ۲۸۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **رحیم یار خان** ، محمد آباد ، مبارک اردو لائبریری ۱۷۲ : نستعلیق پخته، محمد شاه، آدینه ۲ محرم ۱۲۷۸ھ. آغاز افتاده ، ۱۲۵۴ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ **گوجرانواله** ، پندی بهتیان ، انجمن اصلاح مسلمین : نستعلیق ، بهان سنگه ولد کلاب سنگه قوم زرگر ، در پندی بهتیان ، ۱۹ ذیحجه ۱۲۷۹ھ. ۲۵۳ ص (سید خضر نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۴۱۲ : نستعلیق طلبگی ، محمد سعید ، ٤ صفر ۱۲۷۹ھ ، ۳۱ ص.

□ **اسلام آباد** ، ممانجا ۳۰۵۱ : شکسته آمیز پخته ، محمد علی ، ۱۲۷۹ھ. ۳۰۲ ص.

□ **بهکر** ، معصوم آباد ، حکیم سردار بخش : شکسته آمیز ، در ماه شعبان ۱۲۸۰ھ بدان آغاز شده (نعیم اختر مجددی).

□ شیخوپوره ، بوهر پاتھ ، محمد علی کوثر بهتی : نستعلیق ، عبدالجبار ، ۱۲۸۰ھ ، ۸٤ ص (محمد علی کوثر).

□ **سرگودها** ، مولوی شهاب الدین : نستعلیق خوش ، یکشنبه ۲۲ رمضان ۱۹۱۰ب (۱۲۸۰ھ) ، ۲۷٤ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **شیخوپوره** ، نارنگ منڈی ، جندیاله گلستان، محمد شفیع الراعی : نستعلیق عبدالحفیظ، ۱۸ ع ۱۲۸۱/۲ھ. با مهر عبدالکریم ۱۲۸۰ ، ۳۱۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **لاهور** ، فقیر خانه ، سید مغیث الدین : نستعلیق، شیخ احمد بن غلام محمد، ۱۲۸۱ھ، ۳٤٤ ص (محمد علی کوثر).

□ **راولپندی** ، کمیٹی چوک ، سروان اسلام محمود صاحب : نستعلیق ، فیض بن محمد حفیظ ساکن کورالہ متصل قصبهٔ چمیاری ، ۱۱ شعبان ۱۸۹۱ بکرمی (۱۲۸۱ھ) ، آغاز برابر نمونه ، (سید عارف نوشاهی).

□ گوجرانواله ، سندی هوان تادر ، نصیر احمد : نستعلیق، محمد خان دارا ، ۱۲۸۲ھ ، ۲۲۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها ، خوشاب ، حافظ محمد عبدالله صاحب : نستعلیق خوش ، اسد الله خان ولد گل باز افغان ، ساکن نوشهره گلان ، ۱۲۸۳ه ، ۲۹۴ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، چهاونی ، کرم دین صاحب : نستعلیق خوش ، فقیر صاحبزاده میان محمود الرحمن بن مخدوم میان عبداللطیف خلف الرشید شاه عبدالله قادری ، ۱۲۸۴ه. آغاز برابر نمونه ، ۳۲۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، جگهیان ، الله دته صاحب : نستعلیق خوش ، محمد ادریس ، ۱۲۸۵ه. (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، مولوی عنایت الله ، چک ۸ شمالی : نستعلیق شکسته ، صلابت خان ولد سلیمان ، ۱۲۸۵ه ، ۳۱۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۱۹۰۵/۲ : با مهر کنده ۱۲۸۵ه. در پایان (بشیر حسین ۱ : ۹۰).

□ سرگودها ، بهلوال ، دیره سیدان ، محمد انور صاحب : نستعلیق شکسته ، محمد اسلم پسر ملا واصل خان ، ۱۲۸۶ه. ۳۱۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۱۱۷ : نستعلیق پخته ، فقیر محمد عظیم الله ، ۱۴ محرم ۱۲۸۶ه ، ۳۲۷ ص.

□ سرگودها ، لک ، نصیر احمد صاحب : نستعلیق خوش ، حقیر بن بخش ، ساکن پندی بهتیان ، ۱۲۸۷ه با سرلوح ، ۳۰۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، خوشاب ، محمد نسیم صاحب : نستعلیق شکسته ، ملا عبدالرسول کهوت ، موضع سهوتان ، ۱۲۸۷ه ، ۳۱۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ گجرات ، احمد حسین احمد قلعه دارای ۸۶۱ : نستعلیق پخته ، ۱۲۸۷ه ، ۳۷۸ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه دارای).

□ لاهور ، اردو بازار ، کتابخانه شان اسلام ، قاری عبدالرشید : نستعلیق ، اول ماه مبارک منگر ۱۹۲۶ ب (۱۲۸۷ه) ، ۲۲۶ ص (محمد علی کوثر).

□ بنون ، نسیم کل ، کتابخانه حبیب الله خان: نستعلیق، الله یار ، ۱۲ نوامبر ۱۸۸۸م (۱۲۸۸ه؟)، ۸۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، رحمان پوره ، محمد شریف البدر : نستعلیق ، محمد احسن بن الله وسایا ، ۱۲۸۹ه ، ۲۱۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ میانوالی ، کندیان ، سعدیه ، مولانا ابو الخلیل خان محمد صاحب ، خانقاه سراجیه : نستعلیق پخته ، زبیر احمد بن عبدالجبار ، سه شنبه ۱۹ ج ۱۲۹۱/۲ه. در کوندل سرگانه ،

۳۱۳ ص (محمد نذیر رانجها).

☐ کراچی ، موزه ملی ۵۶۸-۱۹۵۸ N. M. : نستعلیق خوش ، سعید احمد ایمن آبادی (خوشنویش) ، ۱۸۷۴م (۱۲۹۱ه) ، ۲۹۳ ص (نوشاهی : ۵۴۹).

☐ شیخوپوره ، میرکی باتھ ، حکیم محمد سیف الله : نستعلیق خوش، احمد یار ، ۱۲۹۲ه. ۳۲۵ ص (محمد علی کوثر).

☐ سرگودها ، بهلوال ، جگهیان، الله دته صاحب : نستعلیق خوش ، فقیر محسن علی ، ۱۲۹۴ه. (محمد نذیر رانجها).

☐ لاهور ، استاد دکتر محمد باقر : نستعلیق، عبدالرزاق ، ۱۲ ج ۱ /۱۲۹۴ه. ۱۴۵ ک ۱۴ ص (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۶۷).

☐ سرگودها ، حبیب الرحمان صاحب ۱۱ : نستعلیق شکسته آمیز ، محمد ساکن شاه پور، ۱۲۹۵ه. ۴۰۰ ص (محمد نذیر رانجها).

☐ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۲۵۲ : نستعلیق، باتاریخ ۱۲۹۹ه. در زیر نویس ترجمه اردو ، ۵۰ ص.

☐ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۶۲ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. انجام افتاده ، ۱۹۲ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۲۵۶ : نستعلیق ، مهنو سنگھ لاتھ گجر ، سدهٔ ۱۳ه. ۲۸۶ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۹۱۱۲ : نستعلیق ، نسیم گل آخوند زاده ولد شاه زمان ، سدهٔ ۱۳ه ، ۳۲۴ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۲۱۷۹ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۳ه. انجام افتاده ، ۲۸۸ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۲۷۷۲ : شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۳ه. انجام افتاده ، ۲۲۸ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۷۴۳۵ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۳ه. ۷۴ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۶۴۷۱ : شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۳ه. ۲۹۹ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۶۵۵۵ : نستعلیق ، شاه زمان ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز افتاده ، ۲۷۶ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۶۵۰۰ : شکسته آمیز پخته ، سدهٔ ۱۳ه ، ۲۵۴ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۶۶۰۴ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۳ه ۲۷۲ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۹۱۴۶ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۳ه. روزگار رنجیت سنگھ (۱۱۹۵-۱۲۵۵ه).

☐ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۶۷۰ : تحریری ، سدهٔ ۱۳ه ، ۲۹۷ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۷۱۸ : نستعلیق ، عطا محمد ، سدهٔ ۱۳ه ، ۳۱۸ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۱۱۰ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۳ه. سرلوح ، زرین ، ۳۴۹ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۳۰۲ : تحریری طلبگی ، سدهٔ ۱۳ه. ۳۱۱ ص

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۴۲۸ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز نونویس ، ۳۴۹ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۴۳۳ : تحریری ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز افتاده ، انجام نونویس ، ۲۵۹ ص.

□ اسلام آباد، همانجا ۱۰۳۸۰ : تحریری، سدهٔ ۱۳ه. آغاز در دیباجه افتاده، ۳۳۳ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۱۴۷ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۳ه. عنوان ها نانویس ، ۳۰۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۴۱۸ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۳ه. در حاشیهٔ «کلیات» او.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۵۰۷ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه در حاشیهٔ «گلستان».

□ اسلام آباد ، همانجا ۲۲۷۹ : شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۳ه. انجام افتاده ، ۳۱۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۱۹۷ : طلبگی ، سدهٔ ۱۳ه. ۲۷۹ + ۱۲ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۵۴۳ : شکسته آمیز پخته ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز و انجام افتاده (گنج ۳ : ۱۵۴۶).

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۵۶۱ : نستعلیق ، عثمان ساکن سوک احمد ، ۱۹ بهادرون ۱۹۲۰ ب (سدهٔ ۱۳ه) ، ۳۵۶ ص.

□ سرگودها ، یهلوال ، نصیر آباد ، مولا داد : نستعلیق خوش ، جمعه ۱۰ ج ۱/سدهٔ ۱۳ه. ۲۰۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ بهاولپور ، جامعه اسلامیه ۱۸۵ : نستعلیق پخته ، مولوی غلام حسن (بخامه دیگر) و یاد داشت ۱۲۱۰شوال ۱۲ ، در قصبهٔ نامرضیه سید سلطان شاه در احمد پور» ۲۲۰ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ لاهور، دانشگاه، شیرانی ۳۳۵۳/۲۴۹ : از سدهٔ ۱۳ه. (بشیر حسین ۳ : ۶۷۹).

□ لاهور ، دیال سنگه ترست ۴۰۵ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز افتاده ، ۲۶۹ ص (نعیم اختر مجددی)

□ گوجرانواله ، علی پور چته ، سوئیان والا ، پرفسور محمد اشرف صدیقی : نستعلیق خوش ، شیخ احمد پاسخاطر امام الدین ، سدهٔ ۱۳ه. ۲۷۲ ص (سید خضر نوشاهی).

□ اتک ، سکهد ، مولانا محمد علی : نستعلیق ، عبدالجلیل ، به مقام کار عنایه حسن ابدال ، سدهٔ ۱۳ه. ۲۵۲ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ **دیره اسماعیل خان**، معظم خان کتابفروش: نستعلیق خوش، محمد شفیع مدرس خانقاه ورسو، سدهٔ ۱۳ه. ۲۶۸ ص.

□ **دیره اسماعیل خان**، همانجا: نستعلیق، عبدالرؤف پسر غلام محیی الدین، سدهٔ ۱۳ه. ۳۰۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **کراچی**، انجمن ترقی ۲ ق‌ف ۲۴۲: نستعلیق، سدهٔ ۱۳ه. انجام افتاده، ۷۰ ص (نوشاهی: ۱۴۷).

□ **کیمبل پور**، حضرو، خواجه جهان خان اسد: تحریری نا پخته، فضل دین، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر نمونه، ۳۲۸ ص، (پرفسور اختر راهی).

□ **جهنگ**، چنیوت، ملک آباد، محمد اکرم: نستعلیق خوش، محیی الدین بن عبداللطیف نظامی چشتی، سدهٔ ۱۳ه. ۲۲۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **کراچی**، موزه ملی ۱۸۷-۵۲۸ N. M.: نستعلیق، سدهٔ ۱۳ه. کامل.

□ **کراچی**، همانجا ۲/۲۵۳-۱۹۷۱ N. M.: نستعلیق، سدهٔ ۱۳ه. (گ ۱۴۲-۱۵۵)، انجام افتاده (نوشاهی: ۱۴۹).

□ **سرگودها**، بهلوال، نوان کوت، غلام سرور صاحب: نستعلیق، رکن الدین شاه، ۱۳۰۱ه. ۳۴۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **سرگودها**، نور حیات کالونی، بهلوال، محمد شریف صاحب: نستعلیق خوش، عاقل خان ولد سعید گل افغان، ۱۳۰۳ه. ۳۰۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **سرگودها**، بهلوال، شاه محمد، میانی: نستعلیق، علی محمد بن حاجی عبدالحق ساکن بار موسی، ۱۳۰۳ه. سرلوح ۲۸۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۶۴۴۲: نستعلیق پخته، محمد ولد میان فتح دین، ساکن موضع بهاد دیووالہ، ۲۳ محرم (۱۳۰۳)، ۲۴۴ ص.

□ **سرگودها**، بهلوال: محمد اسماعیل وهوری: شکسته نستعلیق خوش، عبدالمنعم، ۱۳۰۴ه. ۳۰۴ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **لاهور**، فقیر خانه، سید مغیث الدین: نستعلیق، محمد عبدالله، ۱۳۰۴ه. ۱۵۶ ص (محمد علی کوثر).

□ **سرگودها**، ساهیوال، مکتبه سلیمانیه: نستعلیق خوش، مقبول احمد ولد نیاز علی، ۱۱ ع ۱/۱۳۰۴ه ۳۱۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **سرگودها**، جهاوریان، عطاءالرحمان صاحب کهوکهر: نستعلیق خوش بشیر احمد بن عبدالواحد، ۱۳۰۹ه ۳۹۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، غلام بشیر شاه ، چک ۱۵ شمالی : نستعلیق خوش ، محمد منیر ولد سلطان احمد بن کرم دین در قصبهٔ هدالی ، ۱۳۱۲ھ. ۳۲۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، مولوی خوشی محمد ، حویلی میکنان : نستعلق خوش ، منشی فضل داد ، جمعه ۱۱ شوال ۱۳۱۳ھ. سرلوح منقش ، ۲۸۸ ص.

□ سرگودها ، ساتهی وند ، محمود خان صاحب : نستعلیق خوش ، محمد اسلم طالب علم ، ۱۳۱۸ھ. ۳۱۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، مولوی محمد یاسین ، عطمان : نستعلیق خوانا ، محمد بابر ولد محمد اکبر ، جمعه ۲۲ هاڑ ۱۹۵۸ بکرمی (۱۳۱۹ھ؟)، ۳۱۴ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها بهلوال ، بهکر، عبدالرسول صاحب:نستعلیق خوش، ظفر ولد محمد ظفر ، ۱۳۲۵ھ. سرلوح، ۲۹۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، چوکی بهاگت ، محمد سعید صاحب : نستعلیق خوش ، تاج محمود ولد عبداللطیف ، ۱۳۲۵ھ. لازوردی، ۳۱۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، مولانا قدرت الله : نستعلیق ، منصور فرزند شیخ سخاوت علی ، لوتران کاون ، ۱۸ اگست ۱۹۳۵م (۱۳۵۴ھ) ، ۳۳۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ رحیم یار خان ، محمد آباد ، مبارک اردو لائبریری : نستعلیق تحریر آمیز پخته محمد نظام الدین نظامی ، ۱۹۶۷م «انتخاب بوستان» است از سید مبارک شاه جیلانی ، بنیاد گذار کتابخانه ، که در ۱۹۶۶م. نگاشته است ، ۱۰۸ ص (پرفسور دکتر الله دتا چودری).

□ لاهور ، استاد دکتر محمد باقر : نستعلیق محمد صالح ، تاریخ یاد نشده ، آغاز برابر نمونه ، ۱۱۲ گ ۱۹ س.

□ لاهور ، همانجا : نستعلیق ، فضل دین ، تاریخ یاد نشده ، آغاز برابر نمونه ، ۱۵۰ گ ۱۵ س (پایان نامه دکتر خالده آفتاب : ۶۸).

□ لاهور ، همانجا : نستعلیق ، تاریخ یاد نشد ، آغاز برابر نمونه ، ۹۲ گ ۲۵ س

□ لاهور ، همانجا : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، موریانه زده ، آغاز افتاده : نیرزد که خونی چکد بر زمین ، ۱۳۳ گ ۱۵ س (پایان نامه دکتر خالده آفتاب : ۶۸).

□ لاهور ، کتابخانه قلعه شاهی : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، نسخه زرین باسرلوح. آغاز افتاده ، ۸۵ گ ۴-۶ س (پایان نامه دکتر خالده آفتاب : ۶۵).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۲/۱۱۰۰/۴۱۵۳ : همراه با «گلستان» (بشیر حسین ۲ : ۳۳۴).

☆ 183- شرح بوستان

متن همان. گزارش به نوشتهٔ بشیر حسین (۳: ٤٤۲) از میر سید شریف گرگانی (۸۱٦۴/ ۱٤۱۴م). در منابع در دسترس بدین‌کار جرجانی دست نیافتم.

□ لاهور، دانشگاه، شیرانی ۳۷۸۲/۷٤۸/٤: نوشته عزیز الله ۱۱۲۰ه (۱۷۰۹م) (بشیر حسین ۳: ٤٤۲).

☆ 184- شرح بوستان

متن همان. گزارش از عبدالواسع هانسوی، از روزگار اورنگ زیب (۱۱۱۸/۱۰٦۸) گزارش سروده های دشوار آن است. و در دیباچه می نویسد: برای متعلمین صبیان مکاتب، و پارسی خوانان از عربی بی نصیب، و برای هر که فی الجملة از سواد بهره داشته باشد. و غرض فهماندن مبتدیان کم سرمایه است و نه منتهیان بلند پایه.

و از هموست: شرح اسکندر نامه (ن.ک. مشترک، منظومه ها: ۱۳۷) شرح یوسف و زلیخا (نسخه ها ۵: ۳۵۰۲)، غرایب اللغات (نسخه ها ۳: ۱۹۳۱)، قواعد زبان فارسی (نسخه ها ۳: ۲۰۷٤)، گنج نام حق (گنج ۳: ۱۸۳۸)، «نصاب ۴ زبان» (مشترک، بخش نصاب ها).

آغاز: ربنا لا تواخذنا ان نسینا سیدنا و مولانا ... می گوید معترف به عجزونادانی، در فهم الفاظ و درک معانی، عبدالواسع. آغاز شرح: بنام جهاندار ... باید دانست که مشهور در السنهٔ خلایق و عامهٔ نسخ همین است. لیکن نسخهٔ کهن مصححه.

(ن.ک. نسخه ها ۵: ۳٤۵۵ «شرح بوستان» - اته: ۱۱۵۰ «شرح بوستان» - گلچین، آستانه ۷: ٦۰٤ که او را نادرست از سدهٔ دوازدهم یاد کرده است - سعدی برمیثای: ۵۲ - مخطوطات دیوبند ۲: ۲۵۹).

□ اتک، مکهد، کتابخانه مولانا محمد علی: نستعلیق، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر نمونه، ٤۳٤ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ کراچی، موزه ملی N. M. ۵۲۸/۱۰: نستعلیق، سدهٔ ۱۱ه. آغاز و انجام افتاده، ۲۱٦ ص (نوشاهی: ۵٤۹).

□ کویته، کلی لاجور گلستان، مدرسه ضیاء العلوم: نستعلیق پخته، عبدالکریم بن منشی فتح محمد، در شاهجهان آباد، ۲۷ ع ۱۱۳۶/۲ه. آغاز برابر نمونه، ۱۵٦ ص (دکتر انعام الحق کوثر).

□ لاهور، دانشگاه، شیرانی ۳۵۲۸/۵۰٤: نوشته نظام الدین ولد محمد مراد، ۱۱۹۸ه (۱۷۸٤م) (بشیر حسین ۳: ٤٤۱).

□ پشاور، دکتر خواجه محمد سلیم ۹۰٤: نستعلیق، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه،

۹۳ ص ۲۵ س ، مخشی (میر سجاد حسین کاظمی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ٦٦٥٨ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر (ص ۲-۱۰۸).

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۷٦٦ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ ه ، آغاز برابر ، موریانه زده ، ۱۱۷ برگشمار دارد.

□ اسلام آباد ، همانجا ۲۱۱ : نستعلیق تحریر آمیز ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. در مسجد شریف موضع کنیال ، دیباچه را ندارد ، آغاز شرح برابر نمونه ، ۱۷۳ ص (گنج ۳ : ۱۵٤۲).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۹۰۹ : نستعلیق تحریر آمیز ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه ، آغاز برابر ، ٥٤ ص.

□ گوجرانواله ، حافظ آباد، عبدالرشید فاروقی : نستعلیق ، ۱۲۰۱ه. دیباجه را ندارد بایستی از همان هاتموی باشد. آغاز : بنام جهاندار جان . . . باید دانست که مشهور در السنه خلایق و عامهٔ نسخ همین است . . . ، ۲۱۵ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰٤۷۸ : نستعلیق شکسته آمیز ، ۱۲۰۵ه ، (ص ۵۵-۱۵٤)، آغاز برابر.

□ اتک ، مکهد ، کتابخانه مولانا محمد علی : نستعلیق ، قل احمد ولد یار محمد ولد عبدالرسول ، ۱۹ محرم ۱۲۰۷ه. آغاز برابر نمونه ، ۱٦۸ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ پیشاور ، دانشگاه ، کالج اسلامیه ۱۸۷۰ : نستعلیق خوش ، ۱۲۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، مجدول ، ۷۲۵ ص (محمد اسرائیل کان الله له ـ عبدالرحیم ۱ : ۳۵۳).

□ حیدر آباد ، سندهی ادبی بورد : نستعلیق شکسته آمیز ، عبدالله ، ۱۲۱۲ه. آغاز برابر ، (ک ۳۱-۹۵) (سید خضر نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱٤۲۳ : نستعلیق پخته ، ۱٦ ج ۱۲۱۷/۱ه. در مسجد آخوند محمود جیو، در شاهی محمود شاه (ص ۱٤۲-۲٤۷)، آغاز برابر.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۳۱۳ : نستعلیق، پخته، فقیر میر حمزه ، برای برخورداران بهادر شاه و نبی شاه ، ٤ ج ۱۲۲٦/۱ه. آغاز برابر نمونه ، ۱٦٤ ص.

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۵۳ ، ۸۷۱ بو ـ وا : نستعلیق سید ثناء الله مشهدی ، ۳۰ ج ۱۲۵۳/۲ه. آغاز برابر نمونه ، ش ، مجموعه ، ۹۷ ک ۱۵ س (عباسی ۱ : ٤۲۸).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۹۸۳ : نستعلیق ، قاضی میان محمد باقر شهر انصر پور ، ۵ ذیحجه ۱۲۵۵ه. آغاز برابر، (ص ۱۰۷-۲٤۷).

□ پیشاور ، دانشگاه ، کالج اسلامیه ۱۱٦٦ : نستعلیق ، حافظ غلام حبیب و پسرش

غلام جیلانی، ۱۲۵٤ھ، در هامش بوستان، ۲۹۶ ص (محمد اسرائیل کان الله له).

□ کراچی، موزه ملی ۱۸۶-۱۹۶۸ .N. M : نستعلیق، ۱۲۶۵ھ، ۸۲۰ ص.

□ کراچی، همانجا ۶۵۵/۵۸-۱۹۵۷ .N. M : نستعلیق، غلام احمد بن محمد هاشم، ساکن اولکه، ۱۲۶۶ھ، ۲۰۶ ص (نوشاهی : ۵٤۹).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۲۰۸ : نستعلیق پخته، میان محمد، ساکن مسئاله بهکرا الان، ۱۲۷۰ھ. دیباچه را ندارد، آغاز شرح برابر نمونه، ۲۲۱ ص (گنج ۳ : ۱۵٤۱).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۸۳۳۷ : نستعلیق تحریری، سدهٔ ۱۳ھ. (ص ۱-۱۶) آغاز برابر نمونه.

□ اسلام آباد، گنج بخش ۱۱۰۹۰ : تحریری طغیگ، محب الله برادر سعد الدین آخوند زاده، سده ۱۳ھ. در درس محمد دوست آخوند زاده، (ص ۱-۲۲۶).

□ بهکر، معصوم آباد، مکیم سردار بخش : نستعلیق، قادر بخش، چهار شنبه، سدهٔ ۱۳ھ، ۱۹٤ ص (نعیم اختر سجنددی)

□ چنیوت، جهنگ، ملک آباد، محمد اکرم : نستعلیق، سدهٔ ۱۳ھ. ۱۳۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ کراچی، موزه ملی ۲/۲۱-۱۹۷۶ .N. M : نستعلیق، سدهٔ ۱۳ھ. (ص ۱۱۱-۲۸۳) (نوشاهی : ۵۵۰).

□ گجرات، احمد حسین احمد قلعه داری : نستعلیق پخته، علامه مولوی محمد عبدالکریم قریشی قلعه داری، سدهٔ ۱۳ھ. آغاز برابر نمونه، ۱۷۸ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

□ لاهور، دانشگاه، شیرانی ۳۱۱۲/۱۰۷ : از سدهٔ ۱۳ھ. (بشیر حسین ۳ : ٤٤۱).

□ لاهور، نقیر سید مغیث الدین : نستعلیق، تاریخ یاد نشده، آغاز برابر نمونه، انجام افتاده، ۵۸ گ ۱۹ س.

□ لاهور، همانجا : نستعلیق، تاریخ یاد نشده، ش ۲ مجموعه، آغاز برابر نمونه، ٤۶ گ ۲۵ س (پایان نامه د کتر خالده آفتاب : ۵۸۷).

□ هزاره، هری پور، دارالعلوم اسلامیه، رحمانیه : نستعلیق پخته، شمس الدین، تاریخ یاد نشده، آغاز برابر نمونه، ۷۶ ص (پرفسور اختر راهی).

□ لاهور، دانشگاه، شیرانی ۳۸۹٤/۸۶۱/۱ : نوشته محمد عظیم ولد مخدوم عبدالکریم، تاریخ یاد نشده (بشیر حسین ۳ : ٤٤۱).

✡ 185. شرح بوستان

متن همان. گزارش از **عبدالرسول بن شهاب الدین بن عبدالله بن طاهر بن حسن قرشی** (نه قریشی). به سال ۱۰۷۳ه/۲-۱۶۶۳م ، به دستور برادر بزرگ خود شیخ عبدالله و برخی از یاران نگاشته است (دیباجه).

در برخی از نسخه ها ، این شرح همراه با «فرهنگ واژه های بوستان» است به ترتیب النبابی ، که گویا از همین قرشی باشد. در فهرست عباسی (۱ : ۴۲۸) نیز از همین قرشی دانسته شده است.

و از همو ست : شرح گلستان (ن. ک. سعدی برمبنای: ۱۵۰)

آغاز: حمد بیحد مر خالقی را که بقطرات مطرات و انزلنا من . . . بوستان جهان را نظاره داد . . . اما بعد ، فیقول . . . عبدالرسول بن . . . آغاز شرح : بنام جهاندار . . . پوزش پذیر. جهان به معنی روزگار ، بکسر مصحح است از خدمت میر شهاب الدین.

(ن. ک. نسخه ها ۵ : ۳۴۵۵ «شرح بوستان» ـ اته: ۱۱۵۲ ، ۱۱۸۰ ـ ریو ۲ : ۶۰۴ که نسبت او را قرشی آورده نه قریشی) ـ سعدی برمبنای : ۵۶).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۴۱۵۱ : نستعلیق پخته ، حافظ خان محمد بن محمد زاهد صابو نگر ، پیشاور کذر صابونگران ، ۱۰ ج ۲/۱۱۹۴ه (ص ۲-۱۲۰) ، آغاز برابر (گنج بخش ۳ : ۱۵۴۶).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۹۷۴۷ : نستعلیق پخته ، سده ۱۳-۱۲ه ، آغاز برابر ، (ص ۷۵ - . . .) موریانه زده.

□ **اسلام آباد** ، همانجا ۶۱۶ : شکسته آمیز ، محمد بشیر ۱۸ رجب ۱۲۲ (۱۲۰۲) (ص ۲-۲۱) ، آغاز برابر.

□ **اسلام آباد** ، همانجا ۹۷۰۲ : نستعلیق تحریری ، ابراهیم ، در مسجد بهلاله ، ۲۱ محرم ۱۲۶۱ه ، نام گزارش کننده در کلفون عبدالرسول اکبر آبادی ست ، آغاز برابر ، (ص ۱۲۹-۲۳۸).

□ **پیشاور** ، دکتر خواجه محمد سلیم ۵۰۷ : نستعلیق ، هاهداد ولد قباد ، ساکن موضع میر غز علاقه یوسف زئی ، ۲۸ رمضان ۱۲۰۸ه. آغاز برابر نمونه ، ۹۰ ص ۲۲ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ **گوجرانواله** ، حافظ آباد ، عبدالرشید فاروقی : نستعلیق ، محمد اظهر ظهیر متولی جامعه صدیقیه ، ۱۲۲۱ه. آغاز برابر ، ۱۵۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۴۲ : شکسته آمیز ، محمد اسماعیل ، ۳ شعبان ۱۲۲۲ه.

آغاز برابر ، تنها «شرح بوستان» است ، ۱۱۶ ص.

□ راولپندی ، گولره شریف ، درگه شاد روان پیر مهر علی شاه : نستعلیق ، محمد روشن دین ، ۱۲۲۶ه آغاز برابر نمونه ، ۹۶ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ شیخوپوره ، مریدکی ، کتابخانه نقشبندیه ، اشفاق احمد مجددی : نستعلیق پخته ، ۹ شوال ۱۲۴۳ه. آغاز برابر ، ۱۲۵ ص (نعیم اختر مجددی).

□ راولپندی ، گولره شریف ، درگاه شادروان پیر مهر علی شاه : نستعلیق ، ۱۲۵۶ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۰۸ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ کراچی ، موزه ملی N.M. ۱۲۷۵-۱۹۶۱ : نستعلیق ، سلطان منجر میرزا ، شوال ۱۲۹۲ه. ۱۴۸ ص (نوشاهی : ۵۴۹).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۵۳ ، ۸۷۱ بو - قر : شکسته آمیز ، آغاز سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، به نام «فرهنگ بوستان» یاد شده ؟ شاید همراه «فرهنگ واژه های بوستان» قرشی باشد ، ۳۶ گ ۲۱ س (عباسی ۹ : ۴۲۸).

□ سرگودها ، بهلوال ، توتانواله ، کتابخانه محمود بیگ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر ، ۹۲ ص (محمد نذیر رانجها).

½ 191- باغستان : شرح بوستان

از محمد سعد ، نگارنده‌ی «شرح دیوان حافظ» (مشترک ۳ : ۱۶۰۱). به خواهش گروهی از دوستان ، در آغاز رمضان ۱۰۹۶ه/۱۶۸۵م ، بنام «باغستان».

این گزارش در «سعدی بر مبنای نسخه های پاکستان» نیامده است.

آغاز : حمد بیحد و مدح بیعد لایق حضرت مالک الملکی باشد که بوستان جهان را به گل های گوناگون . . . اما بعده فقیر حقیر بسیار کبیر (؟) محمد سعد گوید که کتاب مستطاب بوستان.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۳۴۲ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲-۱۱ه ، آغاز برابر نمونه ، انجام افتاده ، ۱۷۲ ص.

☆ 186- انهار الاسرار : شرح بوستان

متن همان. شرح از علیم الله حسینی چشتی جالندهری ، بلخی ثم سرهندی متخلص به «علیم» ، مرید شاه بو المعالی کرمانی ، و خلیفه‌ی میر محمد سعید معروف به سید بهیک. (ن.ک. «نزهت السالکین ۳ : ۶۵ ۴»).

به سال ۱۱۴۵ه/۳۲-۱۷۳۱م : گفت تاریخ شروعم در ضمیر - از «کلام شیخ سعدی» یاد گیر. (در نسخه ای دیگر ۱۱۳۰ه آمده است). با مقدمه ای «که ذکر آن پیش از شروع واجب

است». و این مقدمه با سربند های «فایده» است. دست که یکبار در لاهور ، ۱۲۸۹ه. چاپ شده است.

آغاز : حمد خداوند و نعت رسول . . . حمد خداوندی را که در بوستان جان انهار اسرار جاری ساخته . . . اما بعد ، فیقول العبد . . .

(ن . ک . علمای هند : ۱٤۷ - خزینه ۱ : ۵۰۵ - پاکستان میں فارسی ۳ : ۳۹۷ که در هر سه جا ضمن زندگی نامه اش از این کار او نام برده شده است ـ سعدی بر مبنای : ۵۸ - فهرست چاپ های آثار سعدی : ٤۰ که همان یک چاپ را نشانی داده).

□ **اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۲٤ :** نستعلیق پخته ، محمد الدین ، ۱۲٦٤ه. با یاد داشت پرفسور محمد اقبال مجددی که کاتب از خطبای نامی ست که در ۱۸٦۷م بدست انگلیسی ها زندانی شده ، ۳۵٦ ص (گنج بخش ۳ : ۱۵٤۷).

□ **لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳۸۹٤/۸٦۱/۲ :** نوشته محمد عظیم ولد مخدوم عبدالکریم ، تاریخ یاد نشده (بشیر حسین ۳ : ٤۳۸).

☆ 187. شرح بوستان

متن همان. شرح از علی محمد بن گل محمد انصاری ، که «تذکرة الانصار» (بشیر حسین ۱ : ٦٦) را در احوال پیران و بزرگان انصاری، در ۱۱۱۸ه/۶-۱۷۰۷م نگاشته است.

به سال ۱۱۲٤ه/۱۷۱۲م که «شرح نور الله احرار» بدستش رسید بود. (دیباجه).

آغاز : سپاس بیقیاس بنام جهاندار جان آفرینی که باطن مشتاقان را از انوار . . . بعده می گوید عبدالراجی . . . علی محمد . . چون در سنهٔ هزار و صد و بیست و چهار.

(همان. سعدی بر مبنای : ۵۸)

□ **پیشاور ، سید امیر شاه بخاری :** نستعلیق ریز پخته، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۱۰ ص ۱۵ س (استاد محمد رضا همدانی).

☆ 188. بهار بوستان

از منشی رای تیک چند، متخلص به بهار. از قوم کهتری (کاپتهان)، از مردم دهلی ، از شاگردان سراج الدین علی خان آرزو (م ۱۱٦۹ه/۱۷۵۵م) ، زنده در ۱۱۵۲ه/۱۷۳۹م. در گذشته ۱۱۸۰ه/۶-۱۷٦۷م.

چند بار چاپ شده ، چهار مین بار نولکشور لکهنؤ ۱۹۲۷م ۶۱۰ ص.

و از همو ست در این فهرست (مشرک) : ۱- جواهر الحروف ، در دستور حروف در زبان فارسی ، ۲- نوادر المصادر ، واژه نامهٔ مصدر های فارسی ، ۳- بهار عجم ، واژه نامه.

آغاز : این گلبن دانش که نامی ست به «بهار بوستان» و سیرش نصیب یاران و دوستان.

بنام جهاندار جان . . . پذیر. بحر متقارب مثمن مقصور و وزن فعولن.

(ن . ک . مشار ۱ : ۸۰۲ «بهار بوستان» که نادرست نام نگارنده را «پیک چند» و نه «تیک چند» آورده و کتاب را شرح «گلستان» گفته نه «بوستان» - مشار ، مؤلفین ۲ : ۱۴۹ «پیک چند» که در اینجا نام سه کار چاپ شده اش آمده : بهار بوستان ، بهار عجم در لغت فرس ، جواهر الحروف - صبح گلشن : ۶۹ «بهار» که نام او را «تیک چند» آورده - نسخه ها ۵ : ۳۴۴۲ «بهار بوستان» - سعدی بر مبنای : ۵۹ - فهرست چاپ های آثار سعدی : ۴۰ که نشانی دو چاپ آن را داده).

□ **لاهور** ، پنجاب پبلک لائبریری ۵۳ ، ۸۷۱ بو - تیک (۲) : نستعلیق ، ۲۴ شعبان ۱۲۴۴ه. ۸۲ گ (عباسی ۲ : ۹۸).

□ **لاهور** ، پنجاب پبلک لائبریری ۵۳ ، ۸۷۱ بو - تیک: نستعلیق ، آغاز سدهٔ ۱۴ه. آغاز افتاده ، ۳۲۴ گ (عباسی ۱ : ۴۲۶).

□ **بهکر** ، جامعه مسجد عمر فاروق، محمد عبدالله صاحب : نستعلیق، صهبابن اختر عالم ۲ رجب سدهٔ ۱۳ه ، آغاز برابر ، ۳۸۷ ص (نعیم اختر مجددی).

☆ 189- شرح بوستان : محمدیه

متن همان. شرح از **محمد** بن غلام **محمد** گلهوی از آغاز سدهٔ ۱۳ه. مرید شاه نارووالله (م ۱۲۰۴ه/۱۷۹۰م) ، که ملفوظات او را بنام «خیر الاذکار» (ن . ک . مشترک ۳ : ۱۴۴۲) گرد آورده است. و از همو ست : ۱- شرح مطلع الانوار دهلوی ، ۲- شرح تحفة النصایح یوسف گدا ، ۳- شرح پند نامهٔ عطار ، ۴- شرح اسکندر نامهٔ نظامی (نگاشته ۱۲۴۵ه/۱۸۲۹م) ، ۵- شرح گلستان سعدی ، ۶- شرح یوسف و زلیخای جامی. (هر شش در «فهرست مشترک» آمده است).

و از کار هایش بدست می آید که وی صوفی ، معلم و از مرو جان زبان فارسی بوده است.

در دیباچه می گوید : نسخه هایی از متن صحیحه و سقیمه و حواشی قدیمه و لغت ها و رسایل دیگر ، هر چند که بدست افتاد فراهم آوردم ، و در کار خود طریق اختصار را از دست ندادم.

آغاز: حمدله. عاقبة. صلاة. به عرض می رساند . . . محمد بن غلام محمد . . . کتاب کامل النصاب بوستان معانی و مضامین.

(ن . ک . تذکرهٔ پنجاب ۱ : ۱۶۷ ناروئی که در آنجا نام شش کار او آمده که این درمیان آن ها نیست - مشایخ چشت: ۵۳۰ تا ۵۶۰ و ۵۵۹ برای نارو واله و «خیر الاذکار» که ملفوظات اوست و این مرید - حدیقه ، غلام سرور : ۱۰۷ برای مرادش - مشار ۳ : ۳۲۱۲ که نشانی چاپ لاهور ۱۲۹۴ه آن را داده - سعدی بر مبنای : ۶۰ - فهرست چاپ های آثار سعدی :

۴۱ «شرح بوستان مشهور به محمدیه» که نشانی دو چاپ آن را داده).

□ اتک ، مکهد ، مولانا محمد علی : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، انجام افتاده ، ۲۴۸ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ اتک، همانجا: نستعلیق، عبدالمجید ، ساکن پتسیری(؟) ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه، ۴۳۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ شکار پور ، گڑهی یاسین ، مولانا محمد ابراهیم ناظم ، یاسینی : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز بسیار نزدیک به نمونه ، ۱۳۸ ص (سید خضر نوشاهی).

□ اوچ ، مخدومی سید شمس الدین گیلانی ۴۴۲ : نستعلیق خوش ، محمد ادریس ساکن اوچ ، ۲ رمضان ۱۲۵۹ه. آغاز برابر نمونه ، ۷۴۸ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۳۳۳ : نستعلیق ، قاسم ساکن بلدهٔ کوهی شمالی داماى ، ۱۸۵۱م/۱۲۶۷ه ، در مسجد قاضی القضات حاجی الحرمین محمد خان در بلدهٔ دیره غازی خان ، ۶۳۴ ص رحلی.

□ اتک ، مکهد ، کتابخانه مولانا محمد علی : نستعلیق ، ۱۱ ع ۱۲۸۲/۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۳۸۲ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ شکار پور ، گرهی یاسین ، گوشه ادب ، صلاح الدین ۲۳۴ : نستعلیق شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۳۱۶ ص (سید خضر نوشاهی).

□ کراچی ، موزه ملی ۲۶۰-۱۹۷۱ N.M. : نستعلیق خوش ، میان محمد زمان ، ساکن مستاله (پنجاب) ، رمضان ۱۳۰۲ه. ۴۴۴ ص (نوشاهی : ۵۵۰).

□ بهاولنگر، چشتیان کهنه، الله دین نظامی : نستعلیق پخته ، عجب خان بن دولت خان ۱۳۱۰ه. آغاز برابر ، ۴۹۰ ص (نعیم اختر مجددی).

☆ **190ـ تحفة الفقرا** : شرح بوستان

متن همان. شرح از محمد سلطان ، که نام خود و کتاب «تحفة الفقرا» را در دیباچه آورده است. و باوجود آنکه می‌گوید چندان دستی در علم ندارم، فروتنی کرده، می تواند همان مرد فاضل خوشابی باشد که «اسکندر نامه»ی گنجوی را در ۱۲۰۴ه/۸۹-۱۷۹۰م (ن.ک. همین بخش: ۱۴۴) و «یوسف و زلیخا» ی جامی (پس از این) و«گلستان»سعدی (ن. ک . بخش ادب نثری) را نیز شرح کرده است.

آغاز : نعت نا متناهی و حمد بی انتها کار فرمایی را که قراین لطایف و لطایف اشعار آبدار را در ویرانهٔ دل های جوهر شناسان فضل و کمال . . . این حقیر محمد سلطان.

(همان. سعدی بر مبنای : ۶۱)

□ پشاور، دانشگاه، پشاور ۴۸۵/۸۹۰ : نستعلیق خوش، ۳ صفر ۱۲۹۲ه. آغاز برابر نمونه، ۱۷۰ ص ۱۸ س (پرفسور امتیاز حسین).

☆ 191- شرح بوستان

متن همان. شرح گویا از عبدالرحمان بن محمد احسان، قوم پسرا. به سال ۱۲۹۵ه/۱۸۷۸م: شد به مدد های خدا این کتاب - ختم به مقصود دل دوستان - حامل متن است ازانم سروش - گفت که در شرح به بین بوستان (۱۲۹۵).

(همان. سعدی بر مبنای : ۶۲)

□ اسلام آباد، دایره تحقیقات اسلامی ۹۲ : نستعلیق، عبدالرحمن بن مولوی محمد احسان قوم پسرا، ۲۲ شوال ۱۲۹۵ه. که نگارنده نیز تلقی شده. آغاز : کل امره ذیبال لم . . . علمای کرام بر آن معتقد ند که بهر جادو را جمع نموده شود تسمیه را مقدم باید داشت. و اسلوب کلام مجید از دست نشاید گذاشت، ۵۵۶ ص (خضر نوشاهی).

☆ 192- شرح بوستان

متن همان. شرح از فیروز الدین صاحبزاده بن حافظ الدین، مدرس زبان فارسی در زاخیل بالا، تحصیل نوشهره، بخش پیشاور، در ۲۹ صفر ۱۳۲۹ه/۱۹۱۱م. وی نگارندهٔ «باغبان» در شرح بخشی از «اسکندر نامه» (همین بخش : ۱۴۷) است.

سر بند های «اگر گفته شود» و «جواب» بسیار بکار برده است.

آغاز : حمد بیحد و ثنای بیعد، واحد احد الله الصمد، لم یلد ولم یولد، موجد هر فرد را سزد . . . اما بعد، از روح تموج خیال انموذج.

(همان. سعدی بر مبنای:۶۳).

□ پیشاور، نوشهره، زا خیل بالا، کتابخانه فیروز الدین (شارح) : به خامه ی نگارنده، ۲۹ صفر ۱۳۲۹ه. ۱۲۱ ص (سید عارف نوشاهی).

☆ 193- شرح بوستان

متن همان. شرح از محمد نصیر، شاید محمد نصیر بن سلطان سفیانی بهگری، از نیمهٔ دوم سدهٔ یازدهم، نگارندهٔ «شرح اسکندر نامه» نظامی باشد. (همین بخش : ۱۳۲).

آغاز (شرح) : بنام جهاندار جان آفرین . . . خداوند و خدیو و خاوند هر سه به معنی صاحب و پادشاه و عادل حکیم و راست گفتار و درست کردار. یعنی ابتدا می کنم این کتاب را بنام خداوندی که آفرینندهٔ جان است، و حکیم سخن پیدا کننده بر زبان.

□ کویته، کلی لاجور، گلستان، مدرسه ضیاء العلوم : نستعلیق، ۱۱۶۷ه. بی دیباجه، آغاز شرح برابر نمونه، ۱۷۲ ص (دکتر انعام الحق کوثر).

☆ 194. شرح بوستان

متن همان. شرح از نور احمد بن حافظ حسام الدین. که روزگارش بدست نیامد. در دیباجه می گوید: نسخه های متعددی از «بوستان» را گرد آورده، از مراجع بسیار بهره برده ام. در آن به نکات دستوری نیز توجه داشته است. و از سروده های دیگران گواه آورده. و در کار خود صناعات ادبی بکار برده است به ویژه دیباجهٔ آن یک نثر مصنوع است.

آغاز: بعد از نیایش فیض آفرینی که خرد به آن رسایی، در نظارهٔ انوار بوستان نوالش چون غنچه سر بگریبان است... میگوید گلچین بزم آرایان سخن آفرین نور احمد بن حافظ حسام. (همان. سعدی بر مبنای: ۶۳).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۵۰۶۴: شکسته آمیز، شاید محمد مجید، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. دیباجه را ندارد، ۲۰۰ ص (گنج ۳: ۱۵۴۹).

□ بهاولپور، سنترال لائبریری: نستعلیق تحریر و شکسته آمیز، احمد محمد، ۷ ج ۱۲۷۸/۹ه. آغاز برابر نمونه، عنوانها و مطالب مهم خط شنگرف کشیده، ۴۴۶ ص (پرفسور دکتر الله دتا چودری).

☆ 195. شرح بوستان

از ناشناس، که در دیباجه از خود نام نبرده است. و می گوید این را از شرح ها و فرهنگنامه ها بیرون کشیده ساختم. و در آغاز متن از «شرح مخزن الاسرار» شهاب الدین کرمانی نقل می کند.

آغاز: حمد بیحد و شکر بیعد مرخالقی را که به خلقت کامله و قدرت تامه، به یک کلمهٔ کن مخلوقات و موجودات... آغاز گزارش. بنام جهاندار... جهان بکسر جیم روزگار. پیر شهاب الدین کرمانی در «شرح مخزن الاسرار» بدین معنی بالفتح گفته است. «مؤید الفضلا» حکم به ضم فرموده.

□ اسلام آباد، گنج بخش ۱۱۰۹۹: تحریری خام، معین الدین، مرید شیخ رحتمکار مشهور به شیخ صاحب، ۱۲۶۹ه، ۱۳۶ ص.

☆ 196. شرح بوستان

نشناخته. نسخه ها یکی نیستند.

□ اسلام آباد، گنج بخش ۵۶۲: نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۰ه. نسخه ای است از بوستان که کناره هر بیت آن شماره گذارده و در هامش نسخه، اگر لازم بوده، با همان شماره، آن بیت گزارش شده است. و واژه ها در زیر صفحه گزارش شده اند. آغاز: اکثر بای بنام جهاندار را بای ابتدائیه گفته اند. و تقدیر کلام آنکه... تا آخر باب چهارم بیشتر نیست،

۱۲۴ ص (گنج ۳ : ۱۵۵۰).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۲۹۷ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. آغاز : قوله بسم الله . . . یعنی بنام خدای سزای پرستش بخشنده بر خلق چه یگانه و چه بیگانه . . . بنام خداوند جان آفرین. در بعضی نسخ بجای خداوند ، جهاندار ، واقع شده. وجهان به فتح و کسر روزگار . یعنی ابتدا می کنم من کتاب خود را بنام دارنده جهان و آفرینندهٔ جان ، انجام افتاده ، ۱۷۶ ص.

□ شکارپور ، گرهی یاسین ، گوشهٔ ادب ، صلاح الدین ۳۴ : نستعلیق ، محمد بخش بن میان سلطان محمود بن میان محمد اشرف بن میان عبدالرزاق ، قوم بهتی ، ۱۲۴۶ه آغاز افتاده : یوم القیامة. ملحوظ نظر دارند ، و فقیر را بدعای خیر و حسن خاتمه . . . ، ۵۳۲ ص (سید خضر نرماهی).

□ راولپندی ، واه کینت ، گرهی افغانان ، کتابخانه فاضلیه ۸۹۵ : نستعلیق شکسته آمیز ، ۱۸ شوال ۱۲۸۸ه. در باغ شاطر باس ، آغاز : بسمله. بنام جهاندار جان آفرین ، حکیم سخن بر زبان آفرین. بای مفتوحه بنام برای الصاق است ، که در فارسی به معنی از می آید یا برای استعانت و در «جواهر التراکیب» بای ابتدای نوشته اما در «فرهنگ جهانگیری» و «فرهنگ رشیدی» وغیره یافته نشده. بهر تقدیر حرف با متعلق فعل مقدر. ۳۶۱ ص (پرفسور اختر راهی).

□ حیدر آباد ، منصوره ، شاه ولی الله کالج : نستعلیق خوش ، عبدالرزاق ، ۱۲۹۳ه. آغاز : در بیان مدح قناعت و مذمت حرص : شنیدم که در روزگار قدیم ، شدی سنگ در دست ابدال سیم. ابدال در زمر اولیا و اتقیاء سیم فاعل شدی است ، ۱۶۶ ص (سید خضر نوشاهی).

□ راولپندی ، گولره شریف ، درگاه شاد روان پیر مهر علی شاه : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. نخست برخی از واژه های مفرده و مرکبه را گزارش کرده ، سپس برخی از ابیات دشوار را ، از ماخذ خود مانند فرهنگ جهانگیری ، مؤید ، مدار الافاضل ، رشیدی نام برده است ، از سروده های نظامی و خاقانی نیز گواه می آورد. آغاز : بسمله. آغاز حل بعضی لغات بوستان. جفا پیشه ، لفظ مرکب ظالم. توقیع، نامه را نشان کردن و نشان که در مکتوب کنند و در استعمال توقیع آن جا کنند که فرمان برای کشتن و بستن و تاختن باشد ، ۲۴ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۸۷-۱۹۶۸ .N. M : نستعلیق ، فضل الهی بن حافظ عبدالرحمن، از قوم علماء، سدهٔ ۱۳ه. آغاز : بنام جهاندار . . . بای مفتوحه بنام برای اتفاق است. که در فارسی به معنی از می آید ، یا برای استعانت ، ۴۱۲ ص (نوشاهی : ۵۵۰).

✯ 000- فرهنگ واژه های بوستان

در بخش «واژه نامه ها ، فرهنگنامه ها» خواهد آمد. و چند نگاشته از اینگونه در «سعدی برمبنای نسخه های خطی پاکستان» ص ۶۶-۷۱ آمده است.

☆ 197ـ ترجمهٔ بوستان

متن همان. ترجمهٔ پنجابی از سید غلام مصطفی نوشاهی (م۱۳۸٤ه/۱۹٦۵م) نگارندهٔ «نصایح ضروری» (مشترک ۱: ۸۳۸) و «کنز معرفت» (مشترک ۳ : ۱۸۱۷). و نیز از هموست «ترجمهٔ کریما». (پس از این) .

وی پدر بشیر احمد نوشاهی و نیای فهرست نگار پاکستانی سید عارف نوشاهی ست.

(همان. سعدی برمبنای : ۷۳).

آغاز : (پس از مقدمه) : بنام جهاندار . . . شروع کرنان مین ایس کتاب نون نال نام جهان رکھنی والی.

(ن.ک. شریف التواریخ ۲ (۱) : ۳٤۵ تا ٤۱۱ زندگینامه و نام کار های ادبیش ، از آن میان همین ترجمه).

□ گجرات : ساهنپال، کتابخانه نوشاهیه : نستعلیق، که متن را سید بشیر احمد بشارت نوشاهی و ترجمه را خود مترجم نوشته است ، ۱۳۵۱ه ، ٤۷۰ ص (سید عارف نوشاهی).

☆ 198ـ ترجمهٔ بوستان

متن همان. ترجمه به زبان پنجابی از ناشناس.

(همان. سعدی برمبنای : ۷۳).

آغاز : شروع کرنا هان مین نام جهان رکھنی والی اتی جان پیدا کرنی والی.

□ گجرات ، کتابخانهٔ قریشیه ، دکتر احمد حسین قلعه داری: تاریخ یادنشده ، ۲۱۲ گ (کهوج ، ۸-۹ ، قلمی نسخه نمبر ، دسمبر ۱۹۸۲ ص : ۷۵).

000ـ ترجمه های چاپی بوستان

برای ترجمه های «بوستان» به زبان اردو ، ن. ک. اختر راهی ، ترجمه ها : ۲۸٦ و سعدی برمبنای نسخه ها : ۷۲ که در آنجا شش ترجمهٔ چاپ شدهٔ آن نشانی داده شده است.

☆ **199- کریما** : نصیحت الملوک : پند نامه

با سربندهای : در ثنای پیامبر ، خطاب به نفس ، مدح کرم ، صفت سخاوت ، مذمت بخل ، بیان تواضع ، مذمت تکبر ، فضیلت علم ، امتناع از صحبت جاهلان ، صفت عدل ، مذمت ستمگری ، صفت قناعت ، مذمت حرص ، طاعت و عبادت ، مذمت شیطان ، شراب ، وفا ، شکر ، صبر ، راستی ، کذب ، صنعت پروردگار ، منع امید از مخلوقات.

گزیده از «پوسنان» اوست ، و یکی از «پنج گنج» که از کتاب های درسی مدارس قدیمهٔ شبه قاره بوده است. این «پنج گنج» شامل پنج کتاب است از نگارندگان و سرایندگان جدا ، در موضوع های اخلاقی و ادبی و دینی ، که مورد قبول برای مبتدیان از طلاب و نوآموزن زبان فارسی در شبه قاره قرار گرفته و به صورت کتاب واحد درسی در مدارس قدیمه در آمده است : ۱- کریما، سعدی، ۲- نام حق ، شرف الدین بخارایی ، ۳- محمود نامه ، محمد محمود لاهوری (ن. ک. گنج ۳ : ۱۷۹۳)، ٤- پند نامه، عطار ، ۵- رسالهٔ فقهی ، قاضی قطب (ن. ک. مشترک ۱ : ۷۰۵).

آغاز : کریما بخشای بر حال ما - که هستیم اسیر کمند هوا.

(ن.ک. نسخه ها ٤ : ۳۲۷۵ «نصیحت الملوک» - مشار ٤ : ٤۰۶۲ «کریما : پند نامه» که نشانی ۲٤ چاپ آن را داده - ذریعه ۲٤ : ۱۸۳ «نصیحت الملوک» - اختر راهی ، ترجمه ها : ۵۹ که نشانی ۹ ترجمهٔ چاپ شده‌ی آن به زبان اردو را نشانی داده است. سعدی برمبنای نسخه های پاکستان : ۹۳ که ترجمه هایی به زبان های اردو ، سندی و پنجابی از آن را نشانی داده است - فهرست چاپ هایی آثار سعدی در شبه قاره : ٤۳ تا ۷۰ که در اینجا نشانی ۷۱ چاپ تاریخ دار و ۱۳ چاپ بی تاریخ آن را داده است - همانجا : ۶۰ تا ۶۲ برای «تضمین» ها از «کریما» (۸ تضمین) - همانجا : ۶۵ تا ۶۸ برای «ترجمه» های «کریما» به زبان های اردو ، پشتو ، گجراتی و پنج بی - انذیا افیس، چاپی : ۳۹۱ تا ۳۹٤).

☐ فیصل آباد ، چنیوت بازار ، وکیلان ، کتابخانهٔ چشتی سلیمانی : نستعلیق زیبا ، صفی هروی ، ۹۸۸ه ، آغاز برابر ، نسخهٔ زربن و هنری ، ۲۹ ص (نعیم اختر مجددی).

☐ جهلم ، پند دادنخان ، محله لوهاران : نستعلیق خوش ، ۱۰۸۰ه ، ۱۸ ص (محمد نذیر رانجها).

☐ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۵۳۳ : نستعلیق شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۱ه. (ص ۱-۳۱).

☐ اسلام آباد ، همانجا ۱۷۸ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. (ص ۲۱-۳۷).

☐ اسلام آباد ، همانجا ۶٤۰۹ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. (ص ۱-۲۳۰) (گنج ۳ : ۱۷۲۲).

□ **اتک**، مکهد، کتابخانه مولانا محمد علی: نستعلیق، سدهٔ ۱۱ه، ۱۶ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ **لاهور**، شش محل، انباله جلد سازی، محمد بشیر لودهیانوی: نستعلیق، سدهٔ ۱۱ه. ۲۱ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۸۷۸۶: نستعلیق پخته، (۱۱۰۲ه)، آغاز برابر.

□ **کراچی**، موزه ملی ۱۹۵۷-۸۶۲، N.M.: نستعلیق، میر خلیل الله هفت قلمی (خوشنویسان ۱: ۱۸)، ۱۱۰۷ه، ۲۱ ص (نوشاهی: ۶۱۷).

□ **گجرات**، دهل، مولانا محمد شریف نوشاهی: نستعلیق، فتح محمد، ۱۳ شعبان ۱۱۱۱ه. تملک میان گل محمد ولد میان عصمت الله (نوشاهی)، ۱۶ ص (سید خضر نوشاهی).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۶۰۲۳: نستعلیق، (۱۱۱۴ه) (ص ۵۰-۷۶). (گنج ۳: ۱۷۲۱).

□ **سنگهر**، کمپرو، کوته سام نهرا، مولانا میر محمد سکندرانی: نستعلیق، محمد زمان بن شیخ مالک، ذیقعده ۱۱۱۷ه، ۱۶ ص (محمد علی کوثر).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۷۲۲۹: نستعلیق (۱۱۲۴ه)، (ص ۱۰۱-۱۱۶).

□ **رحیم یار خان**، محمد آباد، مبارک اردو لائبریری: نستعلیق پخته، سلطان بن حسین بن سلطان، یکشنبه ۱۲ شعبان ۱۱۵۳ه، ۱۶ ص (دکتر الله دتا چودری).

□ خیر پور، کتابخانه عمومی ۲۹۷/۶: نستعلیق، علی محمد، ۱۸۰۵ ب (۱۱۶۱ه). دوبهم ۷۴ ص (سید خضر نوشاهی).

□ **خیرپور**، پیر گوته، مدرسه راشدیه: نستعلیق شکسته آمیز، مستان ولد کشن داس، ۶ شعبان ۱۱۶۲ه، ۱۴ ص (سید خضرنوشاهی).

□ **سرگودها**، مولانا شهاب الدین: نستعلیق خوش، رضوان الهی بن ملا عبدالله بن سردار بخش، ۱۱۷۰ه. نسخه هنری، ۱۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **سرگودها**، بهلوال، جگهیان، الله دته صاحب: نستعلیق شکسته خوش، علی محمد ولد دوست محمد ساکن چک سیدان، یکشنبه ۸ محرم ۱۱۷۱ه، ۱۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **دیره اسماعیل خان**، مکتبه حبیبیه: نستعلیق خوش، منشی پریم چند کهتری، رام پور، ۱۱۷۵ه. ۲۲ ص (محمد نذیر رانجها)

□ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ۴۰۶۳/۱۰۱۱/۵: پیرامون ۱۱۷۸ه (۱۷۶۵-۶۴م) (بشیر حسین ۱: ۱۵۷).

□ سرگودها، بهلوال، محمد افضل، جهان آباد: نستعلیق خوش، فقیر محمد راج ولد

شوکت علی ، ۱۱۸۹ه. ۱۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **گجرات** ، کنجاه، گولیکی، پیرزاده خلیل احمد ناصر : نستعلیق، حیدر بخش ، عصر ، ۱۲۰۰ه، ۱۵ ص (محمد علی کوثر نوشاهی).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۳۲۳۲ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. (ص ۲-۱۵).

□ **اسلام آباد** ، همانجا ۴۸۹۲ : نستعلیق پخته ، محمد فضل ، سدهٔ ۱۲ه. ۲۰ ص.

□ **اسلام آباد** ، همانجا ۷۲۴۵ : شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۲ه. (ص۴-۱۸).

□ اسلام آباد ، همانجا ۴۴۹۰ : طلبگی، سدهٔ ۱۲ه. (ص ۲-۱۸)، انجام افتاده.

□ **اسلام آباد** ، همانجا ۱۸۸۹ : شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۲ه. (ص ۲-۱۵)

□ اسلام آباد ، همانجا ۲۹۳۵: شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۲ه. (ص ۴-۱۶)، انجام افتاده.

□ **اسلام آباد** ، همانجا ۶۰۶۲ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. (ص ۱۸-۲۲).

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۶۱۶ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. (ص ۱-۱۶) (گنج بخش ۳ : ۱۷۲۳).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۱۷۷ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. ش۱ «پنج گنج» (ص۱-۱۴) آغاز افتاده.

□ اسلام آباد ، همالجا ۱۱۲۲۷ : نستعلیق تحریری ، سدهٔ ۱۲ه ، (ص ۷۲-۱۶۴) ، در «پنج گنج».

□ پیشاور ، کاکشال، کتابخانه نقشبندیه، سعد الله جان : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. سپس : محمود نامه ، پند نامه ، رساله قاضی قطب ، آغاز برابر (استاد محمد رضا همدانی).

□ **پیشاور** ، دکتر خواجه محمد سلیم ۱۱۷۳ : نستعلیق خوش، خط دوم از عبدالله ملا ، سدهٔ ۱۲ه. در «پنج گنج».

□ **سرگودها** ، ساهیوال ، مکتبه سلیمانیه : نستعلیق ، فیض رسول، سدهٔ ۱۲ه. ۱۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **شکار پور** ، گرهی یاسین ، مولانا محمد ابراهیم ، ناظم یاسینی : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ه. با ترجمه منظوم آن به زبان سندی درمیانهٔ سطرها ، ۴۴ ص.

□ **کراچی**، انجمن ترقی ۲ قا ۱۲ : نسخ، سدهٔ ۱۲ه. (ص۳۸۱-۳۹۴)/نوشاهی:۱۶۱)

□ کراچی ، موزه ملی ۱۲-۱۹۷۸ N. M. : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه ، در جامعه موضع چوپالهٔ گجرات ، (گ ۲-۱۹) (نوشاهی : ۶۱۷).

□ **اوچ** ، مخدوم شمس الدین گیلانی ۴۳۲/۲ : نستعلیق خوش ، فقیر بهادر ملتانی ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. (دکتر الله دتا چودری).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۷۳٤۸ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. (ص ۱-۲٤).

□ **سرگودها** ، جهاوریان ، عطاء الرحمان صاحب کهوکهر : شکسته نستعلیق خوش ، شمس الدین ولد رکن الدین سندی ، ۱۲۰۷ه. سرلوح زرین، ۱٦ ص ۸ بیت (محمد نذیر رانجها).

□ **پشاور** ، پرفسور دکتر اسلام محمود خان : نستعلیق خوش ، حافظ لطیف الله خوش نویس بن حافظ محمد حسن بن حافظ عبدالله ، ۲۳ رمضان ۱۲۰۷ه. (میر سجاد حسین کاظمی).

□ **شیخوپوره** ، خانقاه دوگران ، رضویه ، ابوالفیض محمد عبدالکریم ابدالوی : نستعلیق، ۱۲۰۸ه. ۱۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **لاهور** ، کتابخانه فقیر سید مغیث الدین: نستعلیق ، ۱۲۱۸ه. با سرلوح زرین ، ۲۷ گ ۸ س (پایان نامه دکتر خالده آفتاب : ٦٦٤).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۳۵۰۵ : نستعلیق پخته، غلام نبی، ۱۲۲۲ه. (ص ۱۷-٤۹).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱٤۲۳ : طلبگی ، (۱۲۱۷-۱۲۲٦ه) (ص ۱-۱۵).

□ **لاهور** ، دانشگاه ، شیرانی ۳۸۸۵/۸۵۲/۲: میان شهاب الدین، ۱۲۳۰ (۱۸۱۵م).

□ **کراچی** ، موزه ملی M. N. ۱۹۵۷-۸۳۹ : نستعلیق جلی ، ۱۲۳۰ه ، ۲٦ ص.

□ **کراچی** ، همانجا N. M. ۱۹۵۹-٤۰۳ : نستعلیق خوش ، ۱۲۳۸ه ، ۱۸ ص (نوشاهی : ٦۱۷).

□ **لاهور** ، دانشگاه ، شیرانی ۵۲۲۷/۱/۲۲۱۷ : قطب الدین زرگر، ۱۲۳۵ (۱۸۱۹م) (بشیر حسین ۱ : ۱۵۸).

□ **لاهور** ، کتابخانه دکتر محمد باقر : نستعلیق فقیر الله دین ، ۲۲ رمضان ۱۲٤۵ه. سپس «پند نامه» ۲٤ گ ۹ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۵۷۸).

□ **کراچی** ، موزه ملی N. M. ۱۹٦۱-۱٦٤۲/۲ : نستعلیق، (۱۲۵۰ه)، (ص ٤۵-۵۱) (نوشاهی : ٦۱۷).

□ **شیخوپوره** ، بانه نو، عنایت شاه قریشی : نوشتهٔ ۱۲۵۰ه. ۱۰ ص (محمد علی کوثر).

□ **لاهور** ، دانشگاه ، شیرانی ۳٦۳۸/۱/٦۱۷ : غلام محمد ، ۱۷ رمضان ۱۲۵۱ه (۱۸۳٦م) (بشیر حسین ۱ : ۱۵۸).

□ **سرگودها** ، بهلوال ، دیره ملکان ، ملک یار محمد : نستعلیق خوش ، یاسین علوی ، برای برخوردار اسماعیل ، ۱۲۵۱ه ، ۲٦ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **لاهور** ، دانشگاه ، شیرانی ۵٦۵۳/۲۳۳۲/۱ : عبدالرحمان ، ۲۵ شعبان ۱۲۵۳ (۱۸۳۷م) (بشیر حسین ۱ : ۱۵۸).

□ **گجرات** ، دهل ، محمد شریف نوشاهی : نستعلیق ، احمد بخش (نوشاهی) برای

برخوردار غلام حسن ، ۲۲ ع ۱۲۵۶/۲ھ ، ۱۶ ص (سید خضر نوشاهی).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۳۲ : نستعلیق ، (۱۲۵۷ھ) (ص ۱-۱۴).

□ **اسلام آباد** ، هانجا ۵۴۷۶ : نستعلیق ، قادربابا قادری کشمیری ، ۱۲۵۷ھ (ص ۲-۲۳۰) (گنج ۳ : ۲۷۲۳).

□ **لاهور** ، دیال سنگھ ترست ۶۵ الف : نستعلیق ، میرزا محمد خان ، ۱۲۵۷ ، ۱۰ ک (دیال سنگھ ۳ : ۱۳۴).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۵۴۳۰ : نستعلیق ، (۱۲۵۹ھ) (ص ۱۰۴-۱۱۷).

□ **خیر پور** ، کتابخانه عمومی : نستعلیق ، ۱۲۶۰ھ. سپس گلستان نوشته ۱۲۶۳ھ. (سید خضر نوشاهی).

□ **سرگودها** ، مولوی فضل الله شاه صاحب : نستعلیق خوش ، حافظ غلام رسول شاهپوری ، ۱۲۶۰ھ. در مسجد چک ۵۴ شمالی ، ۱۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۳۴۴۵ : شکسته آمیز ، ۷ ع ۱۲۶۱/۲ھ (ص ۱-۶) ، آغاز افتاده.

□ **پیشاور** ، دانشگاه ۴۴۸ : نستعلیق ، ۲۰ رجب ۱۲۶۲ھ. در «پنج گنج» (سید امیر حسن).

□ **بلوچستان** ، مستونگ ، چوتو ، عبدالصمد کاریز : نستعلیق شکسته آمیز ، تلومل ، غره ج ۱/۱۲۶۴ھ/۷ اپریل ۱۸۴۸م. ۲۲ ص (دکتر انعام الحق کوثر).

□ **لاهور** ، چوک وزیر خان ، عالمگیر شجاع : نستعلیق ، سید غالب شاه بن پیر ملک شاه ، ۱۱ رجب ۱۹۰۴ ب (۱۲۶۴ھ؟) (محمد علی کوثر).

□ **لاهور** ، اعوان ٹاون ، سید سبط الحسن ضیغم : نستعلیق ، ۹ شوال ۱۹۰۴ ب (۱۲۶۴ھ؟) ، ۲۶ ص (محمد علی کوثر).

□ **کویته** ، کلی لاجور ، گلستان ، مدرسه ضیاء العلوم : نستعلیق ، ش ۱ «پنج گنج» نوشته ۱۲۶۶ھ. در قندهار (دکتر انعام الحق کوثر).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۰۲۳۰ : نستعلیق تحریری ، عبدالوهاب بن عبدالرحیم ، ۱۲۶۷ھ ، در «پنج گنج» ، (ص ۲-۱۸).

□ **لاهور** ، اردو بازار ، کتابخانه رشیدیه ، قاری عبدالرشید قاسمی : نستعلیق ، ولی محمد ۲ ذیقعده ۱۲۶۷ھ. ۱۶ ص (سید عارف نوشاهی).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۲۳۳۲ : نستعلیق پخته ، (۱۲۷۰ھ) (ص ۵۹-۷۴).

□ **شیخوپوره** ، ڈاولگ سندی ، چندیاله گلستان ، محمد شفیع الراعی : نسخ ، رمضان

۱۲۷۰، ۲۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ کراچی، موزه ملی N.M. ۵۲۸/۳۱: نستعلیق، (تاج الدین، ساکن قلعه دیدار سنگه، گوجرانواله، ۱۲۷۰ه)، (ک ۱۰۰۷) (نوشاهی: ۶۱۷).

□ لاهور، شش محل، انباله جلد سازی، محمد بشیر لودهیانوی: نستعلیق، سدهٔ ۱۳ه. با مهر محمد شفیع خان کنده ۱۲۷۱ه. ۲۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ شیخوپوره، نارنگ منڈی، کوت بهیلان، چوهدری ذکاء الله: نستعلیق پخته، عوث محمد کوت بهیلان، ۱۲۷۲ه. ۲۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد، گنج بخش، ۵۹۰۸: طلبگی، ۱۲۷۴ه. (ص ۲-۳۲).

□ سرگودها، جهاوریان، عطاء الرحمان صاحب کهوکهر: نستعلیق خوش، عبدالودود چشتی، پسر ملا ساولا خان، ۱۲۷۵ه. ۱۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ شیخوپوره، سر میدانی، گنجینه ضیا العلوم، نعیم اختر: نستعلیق، سلطان محمد بن نیکو خان، در «پنج گنج» نوشته ۱۲۷۵ه. سرلوح (ص ۱-۱۸) (نعیم اختر مجددی).

□ پشاور، دکتر خواجه محمد سلیم ۸۲۸: نستعلیق، ملا صفة الله، ۲۴ ذیقعده ۱۲۷۶ه، در «پنج گنج» (میر سجاد حسین کاظمی).

□ سرگودها، بهلوال، صوفی نعمت الله، چاوه: شکسته نستعلیق، ش ۲ «پنج گنج» نوشته ۱۲۷۸ه. (ص ۱۹-۳۱) (محمد نذیر رانجها).

□ پشاور، دکتر خواجه محمد سلیم ۴۳۴: نستعلیق خوش، (۱۲۷۹ه.)، سپس پند نامه، ۲۰ ص (میر سجاد حسین کاظمی).

□ سرگودها، بهلوال، چکهیان، الله دتا صاحب: نستعلیق خوش، سعد الله بن ولایت شاه ساکن شیر پور، ۱۲۸۲ه. ۲۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها، لک، نصیر احمد صاحب: نستعلیق خوش، ولی محمد بن عبدالستار ملهی، ۱۲۸۳ه. ۲۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ شیخوپوره، بوهر باته، محمد علی کوثر بهتی: نستعلیق خوش، عبدالکریم بن عبدالرحیم، ۱۲۸۳، ۲۵ ص (محمد علی کوثر).

□ لاهور، فقیر خانه، سید مغیث الدین: نستعلیق، عتیق الله، ۱۲۸۷ه. ۲۲ ص (محمد علی کوثر)

□ لاهور، رحمان پوره، محمد شریف البدر: نستعلیق، ۱۲۸۹ه. ۱۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۱۱۵۳۸: نستعلیق، (ملتان، ۱۲۹۳ه)، آغاز برابر،

۱۰ برگشمار دارد.

□ **سرگودها**، اله آباد، میان عبدالرحیم صاحب: نستعلیق شکسته خوش، محمد حسین ولد یعقوب، دوشنبه ۱۰ ع ۱۱۹۶/۲ه. ۱۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **سرگودها**، بهلوال، کتابخانه سعادت خان، بتهن: نستعلیق طبگی، محمد دائم ولد سردار علی بکهر ساکن بکهر پرگنه، ۱۲۹۸ه، ۱۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۲۹۵: نستعلیق، فتح الدین ولد چوهدری غلام علی، قوم پورا کوت تیکیال راولپندی، ۱۹۴۰ ب/۱۸۸۲م (۱۲۹۹ه) (ص ۵۹-۸۶).

□ **سرگودها**، بهلوال، مولوی عنایت الله، چک ۸ شمالی: شکسته نستعلیق خوش، حقیر محبوب پسر جمال الدین بهروز، آدینه ۹ ذیقعده ۱۳۰۰ه، ۲۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۳۹۹۰: طبگی، سدهٔ ۱۳ه. (ص ۲-۱۵).

□ **اسلام آباد**، همانجا ۲۲۹۳: شکسته آمیز، سدهٔ ۱۳ (ص ۱-۱۴).

□ **اسلام آباد**، همانجا ۴۰۶۳: نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۳ه. (ص ۱-۸).

□ **اسلام آباد**، همانجا ۷۹۹: نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۳ه. (ص ۱-۷)، آغاز افتاده.

□ **اسلام آباد**، همانجا ۳۷۸۲: نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۳ه. ۲۲ ص (گنج ۳: ۱۷۲۴).

□ **اسلام آباد**، همانجا ۸۷۸۶: نستعلیق تحریری، (محمد زبیر عرف خوب الله)، سدهٔ ۱۳ه. (ص ۱-۱۴)، آغاز برابر.

□ **کراچی**، انجمن ترقی ۴ ق‌ف ۱۷۹: نستعلیق، سدهٔ ۱۳ه، ۲۰ ص.

□ **کراچی**، همانجا ۴ ق‌ف ۱۸۱: نستعلیق، سدهٔ ۱۳ه، ۱۹ ص.

□ **کراچی**، همانجا ۴ ق‌ف ۲۰۶: نستعلیق، میان غلام رسول پراچه کیله بن محمد هاشم طبیب، سدهٔ ۱۳ه، ۱۴ ص (نوشاهی: ۱۶۱).

□ **سرگودها**، بهلوال، نصیر پور، مولا داود: نستعلیق، لئیق احمد، سدهٔ ۱۳ه. ۱۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **خیر پور**، تهبرهی، مدرسه دار الهدا: نستعلیق، عبدالوهاب عرف خواجه، ساکن سکهر، سدهٔ ۱۳ه ۱۸ ص (سید خضر نوشاهی).

□ **کراچی**، موزه ملی N. M. ۱۹۷۸/۱۲: نستعلیق، سدهٔ ۱۳ه. پاسه مجلس تصویر، آغاز و انجام افتاده، ۱۴ ص (نوشاهی: ۶۱۷).

□ **لاهور**، رحمان پوره محمد شریف البدر: نستعلیق، سدهٔ ۱۳ه. با مهر «شاه علی محمد» که شاید نویسنده باشد، ۱۸ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **هزاره**، هری پور، دارالعلوم اسلامیه رحمانیه: نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۳ه. برای

یک هندو به نام میتل قل ، ۱۹ ص (پرفسور اختر راهی).

□ شکار پور ، گڑهی یاسین ، مدرسه قاسمیه ، نجم الدین صاحب : سدهٔ ۱۳ه. سپس «محمود نامه ، شاکر نامه . . . » (سید خضر نوشاهی).

□ اتک ، مکهد ، مولانا محمد علی : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. ۱۵ ص.

□ اتک ، همانجا : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه ، ۲۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ کراچی ، موزه ملی N.M. ۱۹۵۸-۵۷۱/۱ : نستعلیق خوش ، محمد جلال الدین بن میان رحیم بخش ، راجپوت کهوکهر ، ساکن هیرانواله کلان (گوجرانواله) ، ۱۴ شوال ۱۳۰۸ه (نوشاهی : ۶۱۷).

□ سرگودها ، جهاوریان ، کتابخانه عطاء الرحمن صاحب کهوکهر : در «پنج گنج» نوشته رفعت الله بن شفقت محمد، ۱۳۰۳ه. آغاز برابر نمونه (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهاوال ، غلام محمد ، کهوت : نستعلیق خوش ، ش ۱ «پنج گنج» نوشته ۱۳۰۹ه. (ص ۱۱) (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، کتابخانه منیر احمد ، سردار پور نون : شکسته نستعلیق خوش ، محمد اسماعیل پسر عبد النبی ، دو شنبه ۲۸ ذیقعده ۱۳۱۰ه ، ۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، کتابخانه رب نواز ، للیانی : نستعلیق ، ش ۱ «پنج گنج» نوشته ۱۳۱۱ه. (ص ۱-۸)، آغاز افتاده (محمد نذیر رانجها).

□ گوجرانواله ، تهته گجو ، مولوی محمد عبدالله : نستعلیق ، قاضی محبوب عالم ، ۱۳۱۱ه. (محمد علی کوثر نوشاهی).

□ میانوالی ، داود خیل ، کتابخانه حقانیه ، سعید احمد : نستعلیق شکسته آمیز ، صوفی الله یار طالب علم ، ۱۰ ذیقعده ۱۳۱۲ه. ۱۸۷ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، بکهر ، کتابخانه عبدالرسول صاحب : نستعلیق خوش، مسکین شاه ولد نعامت ، ۱۳۱۴ه ، ۱۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ کراچی ، انجمن ترقی ٤ قف ۱۸۰ : نستعلیق ، حسین علی شاگرد میر هاشم علی ، ۵ ج ۱/۱۳۱۵ه ، ۱۶۰ ص (نوشاهی : ۱۶۱).

□ سرگودها ، خوشاب ، کتابخانه محمد نسیم صاحب : نستعلیق خوش ، ۱۸۹۸م (۱۳۱۶ه؟) ، ۱۸۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ بهکر ، مدرسه جامعه العلوم ، عید گاه شمالی : نستعلیق خوش ، میان حسن علی ولد قاضی حبیب احمد ، ۱۳۲۳ه ، (ص ۳۰-۴۵) (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها ، حبیب الرحمن ۲۸ : نستعلیق خوش فارسی ، ملا محمد بن رحمت الله ،

۱۳۲۵ھ. ۱۶ ص (محمد نذیر رانجها).

☐ **پشاور**، گلباد شاه جی، سید صادق حسین شاه جعفری: نستعلیق پخته، میر سید علی حسینی، ۱۷ شعبان ۱۳۲۶ھ. ۲٤ ص (میر سجاد حسین کاظمی)

☐ **لاهور**، کتابخانه فقیر سید مغیث الدین: نستعلیق، با تاریخ ۱۹۰۹م (۱۳۲۷) در دفتر، ش ۱ مجموعه، ۱۸ گ ۱۳ س (پایان نامه دکتر خالده آفتاب: ۵۹۷).

☐ **گجرات**، ساهن پال، کتابخانه نوشاهیه: نستعلیق خوش، سید بشیر احمد بشارت، ش ۸ مجموعه نوشته ۱۳۵۱-۱۳۵۵ھ (ص ۳۳۲-۳۶۰) (سید عارف نوشاهی).

☐ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ۴۰٤۵/۹۹۳/۲: تاریخ یاد نشده.

☐ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ٤۳۸۵/۱۳۳٤/۳:

☐ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ٤۰٤۶/۹۹٤/۱:

☐ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ٤۰۷۸/۱۰۲۶۹:

☐ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ۱۰۱۰/۲:

☐ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ۳۸۰۶/۱/۷۷۳:

☐ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ٤۰۳۷/۹۸۵/۱:

☐ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ۵۱۵۳/۱/۲۱٤۶:

☐ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ۱۲۲۰/٤: نوشته عبدالله ولد محمد جمال الدین، نیز تاریخ یاد نشده (بشیر حسین ۱: ۱۵۸-۱۵۹).

☐ **لاهور**، کتابخانه فقیر سید مغیث الدین: نستعلیق، تاریخ یاد نشده، ۱٤ گ ۱۹ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق: ۸۲).

☐ **کراچی**، استاد پیر حسام الدین راشدی: نستعلیق، کاغذ هندی، ش ۲ مجموعه، سپس «نصاب خالق آفریننده» (پرفسور روشن آرا بیگم).

☐ **لاهور**، دیال سنگھ ترست ۱۹۵: نستعلیق، ۸ گ (هاشمی صدیقی ۲: ۲۳۵-۲۳۸).

✱ 198- شرح کریما

متن همان. گزارش از **محمد کامل بن الله یار قریشی قادری**، ساکن قصبهٔ کوت کمالیه پرگنهٔ دیک راوی صوبهٔ ملتان، که مدتی به شوق در سفر و در مدرسه ها بافضلا گذرانیده است. بدستور محمد شاه (۱۷۱۹-۱۷۵۹م) بنام نواب سیف الدوله زکریا خان بهادر دلیر جنگ، به سال ۱۱۵۱/۸-۱۷۳۹م ساخته است.

و از همو ست در این فهرست «شرح گلستان» (ن. ک. سعدی بر مبنای: ۱۵۷).

آغاز: ربنا افرغ علینا صبراً واثبت اقدامنا .. حمد بیحد مر ناظمی را اولاً واخراً که

جواهر وجود آدم را در سلک عناصر . . . اما بعد ، می گوید.

(ن.گ . مشترک ۳ : ۱۶۱۹ «شرح قصیدهٔ خمریهٔ غوثیه» که بایستی از همو باشد، هر چند در آنجا نام پدر «حبیب الله» آمده است).

□ ملتان ، جهانیان ، چک .R ۱۰/۱۰۱۴ کتابخانه الله بخش اسد نظامی : نستعلیق ، عبدالغفور ولد عبدالرحیم ، ۱۱۵۳ه آغاز برابر ، کامل (سعید الظفر نوشاهی).

□ ملتان ، جهانیان، مکتبه الجمال، مولانا اسد نظامی : نستعلیق خوش ، عبدالغفور بن عبدالرحمان بن حبیب الله، ۱۴ محرم ۱۱۹۳ه. آغاز برابر، ۳۸ ص (نعیم اختر مجددی).

□ فیصل آباد ، غلام محمد آباد ، مکتبه چشتیه : نستعلیق پخته، شرف الدین بن شاه میر، ۱۲۳۳ه. آغاز نزدیک به نمونه ، بنام نواب سیف الدوله زکریا خان بهادر دلیر جنگ و بدستور محمد شاه ، ۵۵ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۳۲۰۴ : شکسته آمیز پخته، ابراهیم ولد عبد الهادی ولد محمد فاضل ۱۲۴۹ه. (ص ۲-۳۹) (گنج ۳ : ۱۷۲۴).

□ بهکر ، مدرسه جامعة العلوم ، عید گاه شمالی : نستعلیق پخته ، راج پال ولد جیون مل (۱۲۶۱ه.). آغاز : حمه بیحد . . . برابر نمونه ، (ص ۵۴۰-۵۷۷) (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها ، ساهیوال ، مکتبه سلیمانیه : نستعلیق خوش ، ولی الدین ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر ، ۵۰ ص (محمد نذیر وانجها).

□ جهنگ ، چنیوت ، ملک آباد ، محمد اکرم : نستعلیق خوش ، عبدالعزیز ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر، ۲۵ ص (محمد نذیر وانجها).

☆ 199ـ شرح کریما

متن همان. گزارش از مولوی محمد اکرم ملتانی. که بایستی نگارنده ی «شرح گلستان» در ۱۱۵۵ه/۱۷۴۲م ، (ن ، ک . همین فهرست) و شرح «اسکندر نامه» (همین بخش ۱۳۹ : باشد). در دیباجه ی «ترجمهٔ کریما» سید غلام مصطفی نوشاهی، از این گزارش نام برده شده است، (ن . ک . پس از این).

آغاز : کریما ببخشای بر حال ما . . . کریم مشتق از کرم ، باب لازم ، الکرم والکرامة بزرگ شدن ، و اگر کسی گوید که شیخ (رح) از اسم الله که مشتمل بر ذات بیچون و بیجهات و جامع جمیع صفات.

(ن . ک . فهرست چاپ آثار سعدی : ۷۰ که نشانی دو چاپ آن را داده ـ سعدی بر مبنای : ۸۸).

□ شیخوپوره ، سر میدانی ، گنجینه ضیاء العلوم ، نعیم اختر : نستعلیق ، ۲۱ دسمبر

۱۸۸۰م (۱۲۹۷ه ؟)، آغاز برابر نمونه، ۲۷ ص (نعیم اختر مجددی).

□ راولپندی ، کتابخانه مستالیه ۹ : نستعلیق نا پخته خوانا ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۸ ص (پرفسور اختر راهی).

□ اتک ، سلطانپور ، حمیدیه ، سید عبد الرحمان شاه : نستعلیق پخته ، ۱۹۰۱م (۱۳۱۹ه)، نام نگارنده در کلفون و سر آغاز از نویسنده نسخه است. آغاز : کریما ببخشای . . . کریم مشتق از کرم. باب لازم الکرم والکرامه بزرگ شدن، اگر کسی گوید که شیخ ، ۲۲ ص (نعیم اختر مجددی).

200- تحفة الحسن : شرح کریما

از غلام حسن. به سال ۱۲۱۸ه (۱۸۰۴-۰۳م) بنام پادشاه جم جاه فریدون محمود شاه (دیباجه). آگهی بیشتری از نگارنده بدست نیامد. ن . ک . «تحفة الحسن» سروده ۱۲۱۲ه. در بخش منظومه‌ها همین فهرست.

آغاز : حمد بیحد مر خالق را که گوهر ذات محمدی را به جوهر خاتم النبیین پرداخت ، و سپاس . . . اما بعد ، این احقر عباد الله . . .

(همان. سعدی بر مبنای : ۸۹).

□ سرنودها ، بهیره ، مدرسه عزیزیه ، ابرار احمد بگوی : نستعلیق، محمد علی، ۱۲۳۸ه آغاز برابر ، ۸۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، رحمان پوره ، محمد شریف البدر : نستعلیق و نسخ ، محمد نور الحق پسروری ۱۲۵۸ه. آغاز برابر نمونه ، ۷۱ ص.

□ شیخوپوره ، نارنگ منڈی ، کتابخانه شاهیه ، علی حق شاه : نستعلیق ، ۱۲۵۹ه. آغاز برابر ، ۹۸ ص (نعیم اختر مجددی).

□ شیخوپوره ، فیروز والا ، میر وال، کتابخانه اعظمیه : نستعلیق خوش ، عبدالجبار قادری رضوی ، شوال ۱۲۷۲ه. در بهاٹی دروازه لاهور ، آغاز برابر ، ۹۱ ص.

□ فیصل آباد ، پبلز کالونی ، کتابخانه مجاهد اسلام : نستعلیق پخته ، راجا بن محمود علی ، ۱۲۸۲ه. آغاز برابر ، ۹۰ ص (نعیم اختر مجددی).

201- شرح کریما

متن همان. شرح از مولوی شمس الحق که به مشیت باری به شهر دارالعلوم میرزا پور ، که از بنارس به جانب جنوب‌پانزده‌گروه تخمیناً آبادی (؟) دارد ، وارد شده است. به سال ۱۲۹۰ه (۱۸۷۳م) (دیباجه).

آغاز : حمد لله ، می گوید ، که فقیر احقر به مشیت خالق اکبر وارد شهر دار العلم

میرزا پور . . . آغاز شرح : کریما ببخشا . . . بدانکه این کتاب انتساب مسمی به کریما. از ملفوظات ناظم ممالک سخن.

(همان. سعدی بر مبنای : ۸۹).

□ **لاهور** ، شاهی مسجد ، علما اکیدمی ۲۷۲۰ جدید : نستعلیق ، درویش نور محمد ولد محمد یار ، ۲۲ ذیقعده ۱۳۰۷ه ، آغاز برابر ، ۷۶ ص (نعیم اختر مجددی).

202ـ تجزیه و ترکیب کریما : شرح کریما

متن همان. تجزیه و ترکیب از شیخ احمد پسروری بن میان شمس الدین ، که در پسرور می زیسته است ، و در ۵۴ سالگی در ۲۰ اوت ۱۸۷۵م (۱۲۹۲ه) در همان شهر در گذشته است. این تاریخ ها را دکتر سید سلطان محمود حسین به نقل از دفتر گورستان شهر داری شهر پسرور برای این ناچیز فرستاده است.

و از همو ست «جامع النصایح» در دستور زبان فارسی (ن. ک. مشترک. بخش دستور).

آغاز : بعد الحمد والصلاة بر ضمایر اولو الابصار روشن وهویدا باد.

(همان. سعدی برمبنای : ۹۰).

□ **لاهور** ، پنجاب پبلک لائبریری ۵۳ ، ۸۷۱ کر ـ احمد : نستعلیق ، نظام الدین در مقام بهکر ضلع دیره اسماعیل خان ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۵ گ ۱۴ س (عباسی ۱ : ۴۳۱).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۵۰۶۱ : نستعلیق ، نور محمد، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر ، ۱۵۱ ص (گنج ۳ : ۱۷۲۶).

203ـ در یکتا : شرح کریما

متن همان. گزارش از عبد الحافظ محمد نذیر بن حاجی محمد صدیق بن حافظ محمد هاشم بن محمد عزیز خان غلزائی مصطفی آبادی. بنام شیخ کریم الدین احمد کوتوال میرزا پور. (دیباجه).

نخست زیر نشانه ی «شعر» بیتی را می آورد ، سپس «م» و معنی لغوی آن ، آنگاه «ش» و شرح آنرا بیان ی کند. چند بار چاپ شده از آن میان نولکشور ۱۳۳۲ه/۱۹۱۴م که چاپ ششم آن است.

آغاز : حمدله. خیر الرازقین ، ارحم الراحمین . . . بعد از این بدل حزین کمترین . . . عبدالحافظ محمد نذیر بن... المصطفی آبادی معروف به رامپوری افغانان.

(ن.ک. فهرست چاپ آثار سعدی: ۶۹ که اشاره دو چاپ آن را داده ـ سعدی برمبنای: ۹۰).

□ **گوجرانواله** ، شتاب کتره ، حکیم فدا حسین قلندری : نستعلیق ، ۱۲۸۰ه. آغاز برابر نمونه ، ۸۱ ص (نعیم اختر مجددی).

☐ سرگودها، کتابخانه خلافت ربوه: نستعلیق و سروده ها نسخ ، معین الحق ، ۱۲۸۰ھ. آغاز برابر ، ۸٤ ص (نعیم اختر مجددی).

☐ **گوجرانواله** ، سندی هوان تادر ، نصیر احمد : نستعلیق و نسخ ، ۱۲۸۹ھ. آغاز برابر نمونه ، ۸۹ ص.

☐ **لاهور** ، شش محل ، محمد بشیر لدهیانوی، انباله جلد سازی : نستعلیق ، سده ۱۳ھ. آغاز برابر نمونه ، عنوانها در هامش ، ۷٦ ص.

☐ **سیالکوت** ، بدوملهی کهنه ، کتابخانه فخر الاطباء : نستعلیق پخته ، سلام الله ، ۱۳۱۱ھ. آغاز برابر ، ۸۰ ص (نعیم اختر مجددی).

204. معین المبتدی : شرح کریما

متن همان. گزارش از **نصیر الدین بن فقیر عبدالله** ، که چون دید، که معلمان اول به شاگردان خود « کریما» را می آموزند ، برای ایشان این شرح را ساخته و «معین المبتدی» نام نهاده است (دیباچه).

نخست بیتی از آن را آورده ، سپس بالشانی «لغت» واژه های دشوار آن را گزارش کرده است ، سپس به گزارش کلی بیت می پردازد. با سرنبد های «قوله ، قال ، سئوال و جواب» با ذکر ماخذ و منابع کار خود.

آغاز: حمد له. صلات. اما بعد ، می گوید داعی کافهٔ اسلام ، نصیر الدین ولد فقیر عبدالله مرحوم که چون اول معلمان به شاگردان.

(ن. ک. نسخه ها ۵ : ۳۵۱۱ «معین المبتدی» - سعدی برمبنای : ۹۱).

☐ سرگودها ، بهلوال مولانا قدرت الله : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ھ. آغاز برابر نمونه ، ۷۲ ص (محمد نذیر رانجها).

☐ **سیالکوت** ، رنگپوره ، کتابخانه حسن علی : نستعلیق زیبا ، محمد سلیم ، سدهٔ ۱۳ھ. آغاز برابر ، ۱۱۱ ص (نعیم اختر مجددی).

☐ اسلام آباد ، گنج بخش ٦۰ : تحریر آمیز پخته ، میان محمد زمان ، سکنه موضع مستاله ، ۲۰ ذیحجه ۱۳۰٤ھ. آغاز برابر ، ۱۰۰ ص (گنج ۳ : ۱۷۲۵).

205. شرح کریما

متن همان. شرح از ناشناس. نسخه ها یکی نیستند.

☐ اسلام آباد ، گنج بخش ٤۹۷۵ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ھ. (ص ۹-۲٤). آبخورده، موربانه زده (گنج ۳ : ۱۷۲۵).

☐ اوچ ، کتابخانه مخدومی سید شمس الدین گیلانی : نستعلیق، بدنبال «تحفه غوثیه»

در شرح «نام حق» نوشته ۱۲۵۴ھ.بدون دیباجه. آغاز: کریما ببخشای . . . کریما در اصل‌ای کریم بود ، حرف ندا از اول حذف نموده بجای او الف در آخر در آوردند ، کما فی اللهم عوض میم مشدده ، عن حرف الندا (پرفسور دکتر الله دتا چودری).

□ گجرات ، قلعه دار ، کتابخانه مولانا عبدالکریم قلعه داری : نستعلیق پخته ، تاریخ یاد نشده ، آغاز : کریما ببخشای . . . حرف ندا از اول حذف کرده ، در اصل ای کریم بود ، پس عوض او در آخر الف در آورده اند ، ۸ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

✡ 206ـ فواید غوثیه : شرح کریما

متن همان. گزارش از ناشناس، که در دیره غازیخان و اوچ (پاکستان) می زیسته است. پاس خاطر غوث بخش مسمی به سید عبدالوهاب ساخته است (دیباجه). بادیباجه ای به زبان عربی.

آغاز: حامد الله القادر الذی اعطی الحامدین غوثا حسناً وللمحمود الذی وهب . . آغاز شرح : کریم دراصل صفت مشبه است از کرم که به معنی بخشنده است.

□ کراچی ، جناح باغ ، لیاقت هال لائبریری : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ھ. آغاز برابر ، (ص ۹۵-۱۷۴) (سید خضر نوشاهی).

□ قصور ، کوت مراد خان ، کتابخانهٔ همدانی ، سید محمد طیب شاه همدانی : نستعلیق شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۳ھ آغاز برابر ، ۵۳ ص (نسیم اختر مجددی).

✡ 207ـ ترجمهٔ کریما

به زبان اردو. گویا از میرزا نظر علی بیگ. در ۱۲۶۲ھ (۱۸۴۶م) (نوشاهی).

(ن.ک. اختر راهی ، ترجمه ها ۵۹ که در آنجا نشانی ۹ ترجمهٔ کریما به زبان اردو داده شده ـ سعدی بر مبنای نسخه ها: ۹۳. ترجمه های چاپی کریما).

آغاز: کریما ببخشای بر حال ما ـ ای کرم کننده بخشش کر اوپر حال هماری ـ که هستیم اسیر کمند هوا ـ که هون میں سس گنه گار بهاندا هوا کا.

(همان. سعدی برمبنای : ۹۴).

□ لاهور ، اردو بازار ، کتابخانه رشیدیه : نستعلیق ، میرزا نظر علی بیگ ، ۶ شوال ۱۲۶۳ھ. عنوانها شنگرف ، آغاز برابر نمونه ، ۶۵ ص (سید عارف نوشاهی).

✡ 208ـ ترجمهٔ کریما

ترجمهٔ سندی آن از هدایت الله بن حاج محمد حسن‌هالائی سندی (م اوت۱۹۴۶/۱۳۶۵ھ). در کلیات او بنام «نزهت الاحباب» نگاشته ۱۳۳۰ھ/(ص ۱۰-۲۴) جای دارد.

آغاز: گنهگار آهیان ، خاطی خدا ـ نظر رحم جی کو اساندی سدا.

(همان. سعدی برمبنای : ۹۴).

□ کراچی، کریم بخش خالد ، دبیر دایره اطلاعات و فیلم استان سند : نسخ سندی ، سدهٔ ۱۴ھ. (ص ۱۰-۲۴ کلیات) (سید عارف نوشاهی).

209ـ ترجمهٔ کریما

ترجمهٔ پنجابی آن. از سید غلام مصطفی نوشاهی (۱۳۰۷-۱۳۸٤ه‍/۱۸۸۹-۱۹٦٤م) (که یاد او در «کنز المعرفة ۳: ۱۸۱۷» گذشت). در ۱۳٤۲ه‍/۱۹۲٤م، به روزگار ژرژ پنجم هند. نخست بیت را آورده سپس به نثر پنجابی ترجمه کرده است. در دیباجهٔ آن از «شرح کریما» نگاشتهٔ محمد اکرم ملتانی یاد کرده است.

آغاز (پس از دیباجهٔ نثری): کریما بخشای . . . ترجمه: ای بزرگ ای سخن بخشش کر او برا سادی دی. جی هی آن مین قیدی بهائی حرص دی دا.

(ن. ک. شریف التواریخ، سوم (۱): ۳۸۵ «ترجمهٔ کریما») - سعدی برمبنای نسخه‌ها: ۹۵).

این ترجمه همراه با ترجمهٔ «گلستان» از همو، ضمن انتشارات مرکز تحقیقات ایران و پاکستان و معارف نوشاهیه، بکوشش محمد سرفراز ظفر، ۱۹۸۵م چاپ شده است.

□ گجرات، ساهنپال، کتابخانه نوشاهیه، خوانای مترجم، ۱۳٤۲ه‍، ۲۵ ص (سید عارف نوشاهی).

□ گجرات، ساهنپال، کتابخانه نوشاهیه: نستعلیق خوش، فرزند مترجم سید بشیر احمد بشاوت نوشاهی، سدهٔ ۱٤ه‍. (سید عارف نوشاهی).

210ـ ترجمهٔ کریما

از مظهر علی خان. به زبان اردو.

آغاز: سی هین اتنی بخش ای خدا ـ که هین هم کرفتار حرص و هوا.

(همان سعدی برمبنای: ۹۶).

□ خیرپور، کتابخانه عمومی: نستعلیق زیبا، سدهٔ ۱۲-۱۳ه‍. همراه متن فارسی آن، سپس «مطبوع الصبیان» (سید خضر نوشاهی) (ن. ک. پس از این که شاید یکی باشند).

□ خیرپور، کتابخانه عمومی: نستعلیق، ۲۷ ع ۱۲۷٤/۲ه‍. متن است وزیر نویس آن به اردو، آغاز برابر نمونه، ۳۲ ص (سید خضر نوشاهی).

211ـ تضمین کریما

از جعفر زتلی (زتلی به هندی یعنی لغو و بیهوده)، از مردم نواحی دهلی، و روزگار اورنگ زیب (۱۰۶۸-۱۱۱۸ه‍). ملازم شاهزاده کامبخش پسر اورنگ زیب بوده، و در ۱۱۲۵ه‍/۱۷۱۳م به دستور فرخ سیر (۱۱٤۱-۱۱۳۱ه‍) شهید شده است. وی در پردهٔ هزل و شوخی زبان فارسی و اردو و دیگر زبان های محلی را در هم آمیخته، به نثر و نظم، انتقادات خود را بیان می کرده است. و در بارهٔ خود گوید: جعفرا شکر کن که در عالم ـ جا بجا نام تو زتلی باشد.

و این تضمین نیز هزل آمیز است.

برای کار های منظوم زتلی، ن. ک. همین بخش، سال ۱۱۲۵ه‍.

(ن.ک. روز روشن : ۱۶۸ «جعفر زتلی» ـ پاکستان و هند ۵ : ۴۰ ضمن سرایندگان روزگار اورنگ زیب. و از وی این بیت را یاد کرده : سکه زد برگندم موثه و مثر ـ پادشا پشه کش فرخ سیر ـ دکنی ادب کی تاریخ : ۱۳۶ ـ اته : ۳۰۵۴ «گفتهٔ جعفر زتلی» که در واقع کلیات اوست).

□ کراچی ، موزه ملی ۲۰۷-۱۹۶۳ .N. M : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه در «دیوان» او (نوشاهی : ۶۱۷).

✱ 212ـ تضمین کریما

گویا از کرامت علی شهیدی. (م ۱۲۵۶ه/۱۸۴۰م) که قصیدهٔ برده را به زبان پنجابی سروده است.

سراینده سه بیت از خود ، و چهارمی را از «کریما» آورده است.

آغاز : زهی گلعذاری ، سمن غبغبی ـ طبرزد دهانی و شیرین لبی ـ به تدریس عشق ، آفت دلهی ـ به تکمیل حسن، آیت مکتبی ـ کتابی به بر، غیرت کوکبی ـ همی خواند پیش معلم شبی ـ کریما ببخشای بر حال ما ـ که هستیم اسیر کمند هوا.

(ن.ک ریاض الفردوس (تذکرهٔ شعرای اردو) ، لاهور ۱۹۶۸ م : ۳۶).

□ لاهور ، دانشگاه ، ذخیره ربانی ۴۴۲/۴۴۶ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، انجام کمی افتاده ، تخلص سراینده در نسخه دیده نشده و شاید در بخش افتاده ی آن بوده است ، ۳۳ گ (بشیر حسین، شفیع: ۴۱۳).

✱ 213ـ تضمین کریما

از ناشناس. که در ۱۲۸۲ه (۵-۱۸۶۶م) ساخته است. در پایان آن آمده : هزار و دو صد بود و هشتاد و دو ـ که این غنچه از دل چوگل داد بو . . . (سابیدگی) همی گفت دوشم خروس نهار ـ که در نظم این سعدی فیضبار ـ شود این جو سا چوزر ، هم عیار.

مخمس «کریما» است.

آغاز : خدایا تویی خالق و رهمنا ـ تویی آفریننده، ارض و سما ـ همی زالتفات تو دارم رجا ـ کریما ببخشای بر حال ما ـ که هستم اسیر کمند هوا.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۹ ۶ : نستعلیق ، سید گل ، موضع دودیال ، ۱۲۸۹ه. (ص ۴۰-۹۰) بدنبال غزل هایی از «فهمی» (گنج ۳ : ۱۷۲۷).

● 214ـ تضمین کریما

از سراینده ای با تخلص ارشد. که نشانی بیشتری از وی بدست نیامد. مخمس «کریما» است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۳۶ که در آنجا چهار تن با این تخلص نشان داده شده است).

آغاز: خدایا تویی خالق و راهنما ـ تو دادی به ما عقل و ایمان عطا ـ ز تو پس عطا و، ز ما بس خطا ـ کریما ببخشای بر حال ما ـ که هستیم اسیر کمند هوا.

(همان. سعدی برمیای : ۹۹).

☐ **اسلام آباد**، گنج بخش ۶۵۰۲: نستعلیق پخته، (۱۲۲۶ه)، آغاز برابر، (ص ۱۴۳-۱۵۲)، انجام افتاده، ابیاتی را که در آن تخلص سراینده آمده باشد نیافتم.

☐ **گجرات**، ساهن پال، کتابخانه نوشاهیه: نستعلیق، ۲۶ مگهر ۱۹۱۳ بکرمی (۱۲۷۳ه). آغاز برابر نمونه، ش ٤ مجموعه (ص ۸۹-۱۲٤) (سید عارف نوشاهی) تخلص سراینده از این نسخه است.

☆ 215ـ تضمین کریما

از ناشناس. که تخلص او و تاریخ سرودن بدست نیامد. در پایان آن آمده: همه در رضای خداوند کوش ـ ز مسکین همین یک سخن دار گوش ـ ترا کریما باد فضل خدا ـ رضای محمد، محمد لقای خدا (یا رضای خدای محمد، لقای خدا) (دستبردگی دارد). (ن. ک. به نسخهٔ دیره اسماعیل خان که در آنجا نام سرایندهٔ «رضایی» آمده است.

آغاز: متم بندهٔ پر گناه و خطا ـ کریما ببخشای بر حال ما ـ الهی مبین سوی تقصیر ها ـ که هستم اسیر کمند هوا.

(همان. سعدی برمیای : ۹۹).

☐ **اسلام آباد**، گنج بخش ۷۳۱٤ : نستعلیق، قاضی، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر، ۳۲ ص (گنج ۳ : ۱۷۲۶).

☐ **اسلام آباد**، همانجا ۹۲٤۱: نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۲ه آغاز برابر (ص ۱۱-۲۶).

☐ **اسلام آباد**، همانجا ۱۰٤۷۱ : تحریری، سدهٔ ۱۳ه، انجام افتاده، (ص ۲-۲۲).

☐ **دیره اسماعیل خان**، معظم خان کتابفروش: نستعلیق، قاسم علی حسنی، سدهٔ ۱۳ه، آغاز برابر، ۲۸ ص (محمد تذیر رانجها). سراینده بنام «رضایی» دانسته شده است.

☆ 216ـ تضمین کریما

تضمین از نظیر ی اکبری آبادی. به زبان اردو.

آغاز: سد دل می ای مؤمن پاکباز ـ وضو کربهر پنج وقتی نماز . . . کریما ببخشای بر حال . . .

(همان. سعدی برمیناق : ۱۰۰).

□ **لاهور**، دیال سنگه ترست ۷۱۸ : نستعلیق، سدهٔ ۱۴ه. آغاز برابر نمونه، با یادداشتی دربارهٔ اینکه این تضمین از نظیری اکبر آبادی ست، ۳۱ گ (دیال سنگه ۳: ۱۳۰).

✱ 217ـ تضمین کریما

از ناشناس. مخمس آن است.

آغاز : خدایا در این دور دور از وفا ـ به فسق و فجورم بسی مبتلی ـ به جز فضل تو نیست راه صفا ـ کریما ببخشای بر حال ما.

(همان. سعدی برمیناق : ۱۰۰).

□ **کراچی**، موزه ملی ۳۳/۶۴۸-۱۹۵۷ .N. M. : نستعلیق، سدهٔ ۱۳ه.، ۳۷ ص (نوشاهی : ۶۱۷).

● 47ـ محمد بوصیری

شیخ شرف الدین ابو عبدالله محمد بن سعید بوصیری (م ۶۹۴ه/۱۲۹۵م).

✱ 218ـ قصیدهٔ برده : کواکب الدریه فی مدح خیر البریه

قصیده ای ست میمی، در ستایش پیامبر (ص). در ۱۶۰ بیت، که بعدها برخی بر آن بیت هایی افزوده اند. با سر آغاز : امن تذکر جیران بذی سلم ـ مزجت دمعاجری من مقلة بدم.

(کشف الظنون ۲ : ۱۳۳۱، «قصیدة البردة الموسومة بالکواکب الدریة فی مدح خیر البریه» و گزارش های آن به عربی و فارسی و ترکی و کارهای دیگر که بر آن انجام گرفته ـ ذریعه ۱۴ : ۶، ۷ «شرح قصیدة البردة» چند گزارش بر آن).

گزارش های فارسی آن در این فهرست دست کم از این گمان است : ۱ـ محمد، حافظ شرف (۸۱۰ه.)، ۲ـ شهاب الدین دولت آبادی (۸۴۹ه.)، ۳ـ محمد بن نصیر خبیصی (نیمهٔ دوم سدهٔ نهم)، ۴ـ عبدالرحمان جامی (۸۹۸ه.)، ۵ـ محمد تبادکانی (۸۹۱ه.)، ۶ـ محمد بن احمد فاطمی (۸۹۰)، ۷ـ عصام الدین اسفراینی (۹۲۰)، ۸ـ غضنفر بن جعفر حسینی (۹۲۰)، ۹ـ فضل الله روزبهان (۹۲۱)، ۱۰ـ قدسی بدخشانی (پایان دهم)، ۱۱ـ جمال کیلانی چنابی (۱۰۲۳)، ۱۲ـ عیسی چند الله برهانپوری (۱۰۳۱)، ۱۳ـ مهندس لاهوری، لطف الله (۱۰۷۹)، ۱۴ـ عبدالکریم ارتمادی، ۱۵ـ ناشناسی در ۱۰۹۶ه، ۱۶ـ فخر الدین بن محمد (سدهٔ یازدهم)، ۱۷ـ عبدی خویشگی قصوری (۱۱۰۶)، ۱۸ـ محمد رستم خجندی امن آبادی (۱۱۱۳)، ۱۹ـ کاملی، محمد کامل (۱۱۲۶)، ۲۰ـ حافظ محمد قصوری (۱۱۳۴)، ۲۱ـ محمد عابد (۱۱۳۱ـ ۱۲۶۱)، ۲۲ـ عبدالرحیم، رحیم (سدهٔ دوازدهم)، ۲۳ـ ابو الحسن غزنوی (۱۱۳۴)، ۲۴ـ ارتضا

علیخان کوپاموی (۱۲۵۱).

هر یک از ترجمه ها در جای تاریخی مترجم آن بیابید. و در بند ناشناخته ها :
۱- محمد بن نعیم الدین ، ۲- قصیدهٔ برده ناشناخته ، نیز خواهد آمد.

● 49- امیر خسرو دهلوی

ابو الحسن بن امیر سیف الدین محمود ، متخلص به خسرو ، دهلوی (اکره ۶۵۱-۷۲۵ھ/ ۱۲۵۳-۱۳۲۵م) که یاد او در بخش نامه نگاری (۵ : ۵) گذشت.

(ن. ک. پیشگفتار چاپ «کلیات غزلیات خسرو» از اقبال صلاح الدین ، ۱۹۷۲م).

✱ 219- پنج گنج : خمسه

که آن را در سه سال سروده است. درپایان «هشت بهشت» گوید: شکرحق‌را که از خزانهٔ غیب - ریخت چندان جواهرم در جیب - که از آن نقد قیمتی به سه سال - کردم این «پنج گنج» بالا سال. در آغاز «هشت بهشت» (ن. ک. پس از این) امیر خسرو ازکارهای خود به ترتیب یاد می کند : مطلع الانوار ، خسرو و شیرین ، شرح راز سکندری (آیینهٔ سکندری).

(ن. ک. ذریعه ۷ : ۲۵۹ «خمسهٔ دهلوی» و ۹ : ۲۹۳ «دیوان امیر خسرو» - مشار ۱ : ۲۷۵ «پنج گنج خسروی» که جز این است و ۲ : ۱۹۱۸ «خمسهٔ امیر خسرو» - نسخه ها ٤ : ۲۹۷۹ «پنج گنج»).

□ **پیشاور** ، دانشگاه پیشاور ۱۲۵ : نستعلیق خوش ، صالح بن سید محمد حسینی ، ۱۲ ج ۲/۸۷۰ھ. با سرلوحه‌هایی‌در آغاز هر یک، نسخه ی هنری . دارای : ۱- مطلع الانوار (ص ۱-۷٤) ، ۲- آیینهٔ سکندری (ص ۷۶-۱۹۰) ، ۳- خسرو و شیرین (ص ۱۹۳-۲۹۷) ، ٤- لیلی و مجنون (ص۲۹۸-۳۶۵) ۵- هشت بهشت (ص ۳۶۶-٤۵٤) ، ٤۵٤ ص (پرفسور امتیاز حسین).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ۱۲ SPi/VI ٤۵۸۸ : نستعلیق ، مولانا اظهر تبریزی در اصفهان ، ۸۷۷ھ (۱٤۷۲م). دارای : ۱- مطلع ، ۲- شیرین ، ۳- مجنون ، ٤- آیینه اسکندری (عبدالله ۲ : ٤٤۳). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۰۵).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۳۹۳ : نستعلیق خوش ، اسد الله بن حبیب الله اصفهانی ، ۲۹ ذیقعده ۹۷۰ھ. بدینگونه : ۱- مطلع ، ۲- خسرو ، ۳- هشت ، ٤- لیلی ، ۵- اسکندر ، زرین ، ٤٤٤ ص (گنج ۳ : ۱۶۰۶).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ۲٤ SPi/VI ٤۷۰۶ : نستعلیق ، ۱۹ شعبان و ۲۲ رمضان ۹۹٤ھ (۱۵۸۶م) در دارا السلطنه احمد نگر (دکن) ، و در هامش آن «مختار نامه» ی مسلم (عبدالله ۲ : ٤۶۹). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۰۵).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ۲۹ SPi/VI ۲۲۲ (۳۴۲) : نستعلیق ، ۵ ذیقعده و شوال ۹۹۶ه. (۱۵۸۸م). دارای: ۱- مطلع، ۲- شیرین، ۳- لیلی، ٤- هشت بهشت ، ۵- آیینه اسکندری (عبدالله ۲: ۲٤۵).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۳۶۹ : نستعلیق خوش ، سده ۱۰ه. بدینگونه : ۱- شیرین ، ۲- مجنون ، ۳- آیینه ، ٤- هشت ، ۳۷۹ ص (گنج ۳ : ۱۹۰۶).

□ **اسلام آباد** ، همانجا ۸۷۵۸ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۰ه. دارای : ۱- مطلع الانوار ، ۲- شیرین و خسرو ، ۳- مجنون و لیلی ، ٤- آیینهٔ اسکندری ، ۵- هشت بهشت ، ۳۶۸ ص چهار متونی.

□ **اسلام آباد** ، همانجا ۵۳۹ : نستعلیق خوش ، سده ۱۱ه. بدینگونه ۱- مطلع ، ۲- شیرین ، ۳- مجنون ، ٤- بهشت ، ۵- آیینه ، زرین ، ۵۶۰ ص.

□ **اسلام آباد** ، همانجا ۶۵۵۲ : نستعلیق پخته ، سده ۱۱ه. مثنوی ها به ترتیب همان شماره پیشین ، ۵۰۲ ص (گنج ۳ : ۱۹۰۶).

□ **سرگودها** ، ساهیوال ، مکتبه سلیمانیه : نستعلیق ، ۱۱۸۹ه. دارای : ۱- مطلع ، ۲- خسرو ، ۳- هشت ، ٤- لیلی ، ۵- اسکندر نامه ، ٤۹۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **لاهور** ، کتابخانه قلعه شاهی : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، هر پنج مثنوی ست هر یک با یک سرلوح زرین ، ۲۶٤ گ (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۱۶۳).

220ـ مطلع الانوار

نخستین مثنوی از «پنج گنج» اوست ، در برابر «مخزن الاسرار» نظامی گنجوی ، به سال ۶۹۸ه/۸-۱۲۹۹م ، در ۲۰ «مقالت» سروده و بنام سلطان علاءالدین خلجی ساخته است.

آغاز می شود با : مناجات ، مناجات اول، دوم، سوم. نعت اول ، دوم ، سوم. خلوت اول ، دوم ، سوم ، سوس مقالت ۱- در علو درجهٔ آدمیت ، ۲- استقلال از مظلهٔ علم ، ۳- کمال کلام که مالک قلب است ، ٤- تمهید اثنیه وحدت ربانی و ابنیهٔ خمسهٔ مسلمانی (کلمهٔ شهادت ، نماز ، زکاة ، روزه ، حج) ، ۵- تقوا ، جهاد اکبر ، ۱۰- صلهٔ ذوی الارحام ، ۱۵- ملامت موذیان و سلامت مؤذیان حلیم ، ۲۰- نصیحت فرزند مستوره و سایر مستورات. اختتام کتاب. و بدنبال هر مقالت حکایتی.

آغاز دیباجه : این برج دقایق که مطلع انوار الهی ست و این درج حقایق که مجمع اسرار نامتناهی ست. آغاز : بسم الله الرحمان الرحیم ـ خطبهٔ قدس است به ملک قدیم ـ رایحهٔ فکرت و توقیع راز ـ نیست مگر این رقم دل نواز.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۲۰۹ «مطلع الانوار» - ذریعه ۱۹ : ۲۹۸ «مطلع الانوار» - هفت آسمان : ٦۳ - مشار ٤ : ٤۷۹۳ که نشانی دو چاپ آن را داده).

□ **پیشاور**، دانشگاه پیشاور ۱۲۵ : نستعلیق خوش، صالح بن محمد حسینی، در «پنج گنج» نوشته ۸۷۰ه. او (ص ۱-۷٤) ، آغاز برابر، نمونه متن، نسخه هنری (پرفسور امتیاز حسین).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب ۱۲ SPi/VI ٤۵۸۸ : نستعلیق، مولانا اظهر تبریزی در اصفهان، ۸۷۷ه (۱٤۷۲م)، ش ۱ «پنج گنج» او (عبدالله ۲ : ٤٤۳) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۰۵).

□ **کراچی**، موزه ملی، شماره یاد نشده : نستعلیق خوش ریز، ۸۹۲-۹۳ه. نخستین «پنج گنج» (نوشاهی : ٦٤۹).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۱۳۹۳ : نستعلیق خوش، اسد الله بن حبیب الله اصفهانی، ۸۹۷ه، در «پنج گنج» او (ص ۲-۱۰۰)، آغاز برابر متن (گنج ۳ : ۱۸۱۳).

□ **فیصل آباد**، پیلز کالونی، کتابخانه مجاهد اسلام: نستعلیق زیبا، ۸۹۸۷ه، زرین، آغاز برابر متن، ۱۵۵ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب ۲۹ SPi/VI ۲۲۲ (۳٤۲) : نستعلیق، ۹۹۶ه (۱۵۸۸م) ش ۱ «خمسه» ی او (عبدالله ۲ : ۲٤۵).

□ هزاره، هری پور، خانقاه نقشبندیه مجددیه، قاضی محمد صدر الدین صاحب : نستعلیق شکسته پخته، ۱۰۰۰ه. آغاز افتاده : جام شرابی که پیغمبر بخورد، ۱۹۸ ص (مولانا محمد اسرائیل کان الله له).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۸۷۵۸ : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۰ه. س ۱ «پنج گنج» او (ص ۲-۷۱) آغاز برابر متن.

□ **لاهور**، شاهی مسجد، علما اکیدمی ٤۰۷ جدید : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۰ه. آغاز برابر متن، انجام افتاده، ۱۲٤ ص (محمد علی کوثر).

□ **کراچی**، موزه ملی ۱۶۵۸-۱۹۶ N.M. : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۰ه. نخستین «پنج گنج».

□ کراچی، همانجا ۹۱۱-۱۹۵۸ N.M. : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۰ه. در «پنج گنج» (ک ۱۹۱) (نوشاهی : ٦٤۹).

□ کراچی، موزه ملی ۹۶۲-۱۹۶۱ N.M. : نستعلیق، شاه محمد بن شیخ جمال بن شیخ مکرم قوشچی صاحبقران ثانی، ج ۱/۱۷، ۱۰۱۰ه. (نوشاهی : ٦٤۹).

□ اسلام آباد ، کنج بخش ۶۲۵۹ : نستعلیق پخته ، رتلداس ولد انبرک ، گویا ۱۰۲۰ه. آغاز برابر متن ، ۲۱۴ ص (کنج ۳ : ۱۸۰۳).

□ جهلم ، پند دادنخان ، لوهاران ، مولانا جهانزیب : نستعلیق، تنویر احمد بن ملک الله یار ، مراد پور ، ۱۰۴۲ه. آغاز برابر متن ، ۸۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ پیشاور ، دانشگاه،کالج اسلامیه ۱۸۷۸ : نستعلیق زیبا، محمد مراد بن میان عبدالعزیز ۷ ذیحجه ۱۰۸۳ه. آغاز افتاده : ورکند اندیشه دربن ره ستیز ـ دست سیاست زنمش تیغ تیز ، ۲۷۱ ص (محمد اسرائیل کان الله له ـ عبدالرحیم ۱ : ۳۵۵).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۲۸ APi/VI ۲۲۰ : نستعلیق ، محمد حسن ، ۹ رمضان ۱۰۸۸ه ، آغاز برابر ۱ و سپس ۲ ، ۷+۱۱۷ ک (عبدالله ۲ : ۲۴۷).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی۵۸۸/۲۰۷۶:محمد رمضان ، شعبان ۱۰۹۲ه(۱۶۷۱م) ، با مهر «دارد امید شفاعت ز محمد رمضان» (بشیر حسین ۱ : ۱۸۲).

□ اسلام آباد ، کنج بخش ۲۵۳۰ : نستعلیق پخته ، (۱۱۰۰) (ص ۱۷۴-۴۰۲).

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۶۲ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه ، با مهر «عبدالله ۱۲۰۲» ، وصالی شده، ۱۳۳ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۳۹۹ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر متن ، انجام افتاده ، ۱۶۶ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۴۰۷ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز و انجام افتاده ، ۱۶۲ ص.

□ کویته ، مولانا محمد هاشم جان مجددی : از سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر ۲ ، ۲۰۰ ص (پرفسور محمد اقبال مجددی).

□ اسلام آباد ، کنج بخش ۶۵۵۲ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه. ش ۱ «پنج گنج» (ص ۲-۶۳).

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۳۹ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. در «پنج گنج» (ص ۴-۱۱۸).

□ اسلام آباد ، همانجا ۷۲۹۲ : نستعلیق ، قمر الدین خلف ذوالفقار ، موضع شمس آباد ، ملک چهچه ، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. آغاز در دیباچه افتاده ، ۲۲۸ ص (کنج ۳ : ۱۸۱۳).

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۹۶۲ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. آغاز برابر ، موریانه زده ، ۱۲۴ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۱۷۲ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. آغاز برابر ، ۲۲۴ ص.

□ **اسلام آباد ، همانجا ۱۰۱۶۵ :** نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. آغاز برابر متن ، موریانه زده ، ۲۲۹ ص.

□ **لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۵۱۷۴/۲۱۶۳ :** سدهٔ ۱۱-۱۲ه. آغاز و انجام افتاده (بشیر حسین ۱ : ۱۸۲).

□ **کیمبل پور ، مکهد ، مولانا محمد علی :** نستعلیق ، محمد انور ، غره محرم ۱۱۲۳ه. دیباجه را دارد ، آغاز برابر نمونه ، ۱۷۶ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ **سرگودها ، مولوی فضل الله شاه صاحب :** نستعلیق خوش ، حافظ عنایت الله ، ۱۱۳۵ه. در مسجد بهیره از ولایت شاهپور ، آغاز برابر نمونه ، ۱۵۶ ص ۱۲ بیت (محمد نذیر رانجها).

□ **سیالکوت ، بدو ملهی کهنه ، کتابخانه فخر الاطبا :** نستعلیق پخته ، فخر الدین علی بن جواد کلیمی ، ۱۱۴۱ه. نسخه هنری، ۱۶۴ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **دیره غازی خان ، تونسه ، کتابخانه محمودیه :** نستعلیق پخته ، ۱۱۴۵ه. آغاز افتاده ، ۲۴۸ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **سرگودها ، بهلوال ، مولانا داود :** نستعلیق خوش ، ۱۱۵۵ه. آغاز برابر متن ، ۱۳ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **گوجرانواله ، حافظ آباد ، چشتی گولتروی ، محمد رفیق :** نستعلیق ، ۱۱۶۵ه. آغاز برابر متن مثنوی ، ۲۰۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **شکار پور ، گرهی یاسین ، مولانا محمد ابراهیم ناظم یاسینی :** نستعلیق ، محمد یعقوب ولد محمد حسن ، ٤ ذیحجه ۱۱۶۸ه. آغاز برابر متن مثنوی ، ۱۸۲ ص (خضر نوشاهی).

□ **سیالکوت ، رنگپوره ، کتابخانه حسن علی :** نستعلیق پخته ، علوی هندی ، ۱۱۷۲ه. آغاز برابر متن، ۲۱۲ ص (نعیم اختر مجددی)

□ **لاهور ، دیال سنگه ترست ۲۶۸ :** نستعلیق ، محمد، ۱۱۸۱ه. آغاز برابر نمونه ۲ (دیال سنگه ۳ : ۱۳۵).

□ **سرگودها ، ساهیوال ، مکتبه سلیمانیه :** نستعلیق ، در «پنج گنج» نوشته ۱۱۸۹ه. (محمد نذیر رانجها).

□ **سرگودها ، بهلوال ، دهوری ، محمد اسماعیل :** نستعلیق شکسته آمیز ، عبدالواحد ولد عبدالله ، ۱۱۹۴ه. بدون دیباجه ، آغاز برابر نمونه ، موریانه زده ، ۱۰۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **خوشاب ، آکبر پوره ، گلزار احمد :** نستعلیق ، میت ولی ولد پیر بخش ، ۱۱۹۶ه. ۱۳۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ فیصل آباد ، پیپلز کالونی ، کتابخانه مجاهد اسلام : نستعلیق زیبا ، مصطفی علیخان در لاهور ، ۱۱۹۷ھ آغاز برابر متن ، (ص ۱-۲۰۱-۴۱۱) (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۸۹۵ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ھ. ۲۲۶ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۱۶۳ : نستعلیق پخته ، فقیر مصطفی ولد فتح الدین در کوت پلا ، سدهٔ ۱۲ھ.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۴۵۷ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ھ. ۲۳۰ ص.

□ بهاولپور ، کتابخانه ابو العرفان حکیم عبدالرشید ـ احمد غزالی : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ھ. آغاز برابر نمونه ، ۲۰۶ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ قصور ، کوت مراد خان ، کتابخانه همدانی، سید محمد طیب شاه همدانی : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ھ. آغاز برابر نمونه ، ۱۴۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۲۴ B ۵۱۷۴ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ھ. آغاز افتاده : نور بصر داد که بیناشدیم ، ۹۳ ک (عبدالله ۲ : ۴۷۲).

□ سرگودها ، شهاب الدین : نستعلیق ، گویا ملا صدر الدین سکهری ، سدهٔ ۱۲ھ. آغاز برابر متن ، ۱۳۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ کراچی ، موزه ملی ۳/۳۵۵-۱۹۶۹ N.M. : نستعلیق ، (محمد رضا بن محمد ثابت صادق) ، سدهٔ ۱۲ھ. (ص ۶۴-۸۴) ، گزیده آن است (نوشاهی : ۶۴۹).

□ دیره اسماعیل خان، مکتبه حبیبیه:نستعلیق ، ضیا الرحمان بن ضیا محبی الدین گیلانی حنفی چشتی ، رسولپور ، سدهٔ ۱۲ھ. ۱۲۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، نصیر آباد ، مولا داود : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲-۱۳ھ. آغاز برابر ۲ ، ۱۳۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۱۴۶ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲-۱۳ھ. آغاز در دیباچه افتاده ، ۲۱۰ ص.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۱۲۷ : نستعلیق ، ۲۸ شعبان ۱۲۰۳ھ. آغاز برابر ، ۱۸۳ ص.

□ دیره اسماعیل خان، موسی زئی، خانقاه شریف احمدیه سعیدیه ، مولانا محمد اسماعیل: نستعلیق شکسته آمیز خوش ، برخوردار ، ۲۳ رمضان شب شنبه ۱۲۲۴ھ. آغاز برابر مثنوی ، با مهر دوست محمد قندهاری م ۱۲۸۴ھ. ۲۲۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ بنون ، نسیم گل ، کتابخانه حبیب الله خان : نستعلیق، اعجاز احمد فرزند شوکت علی قوم بافنده ، در نور پور ، ۱۲۳۳ھ. آغاز برابر ، ۸۲ ص.

□ سرگودها ، بهلوال ، کوت سیدن ، محمد علی : نستعلیق شکسته ، عبدالغفور ولد میرزا عبدالمجید، ۱۲۳۵ه. دیباجه را ندارد، آغاز برابر نمونه ، ۱۲۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۵۰۷۴/۲۰۶۲ : غلام حسین ، ۲۴ ج ۱۲۳۷/۲ه (۱۸۲۲م) که چندی از سروده های خود را در پایان آورده است (بشیر حسین ۱ : ۱۸۲).

□ ملتان ، باغ لانگ خان ، کتابخانه عمومی : نستعلیق ، غلام دستگیر ولد غلام قادر ولد حافظ سلطان ، محله درود گران ملتان ، ۱۲۳۹ه. ۲۱۴ ص (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها ، بهلوال ، بکهر ، کتابخانه عبدالرسول صاحب : نستعلیق خوش ، غلام دستگیر ولد غلام رسول در مسجد چک ماهران ، ۱۲۴۹ه. آغاز برابر آغاز متن ، با سرلوح زرین ، کامل ، ۹۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، مادی ، عبیدالله صاحب : نستعلیق خوش ، عبدالرزاق ، ۱۲۴۹ه. آغاز برابر نمونه متن ، کامل ، ۱۲۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۲۰۲ : نستعلیق ، ملا احمد ولد مولوی محمد امام مسجد کازران ، ۱۷ ماه اسوج ۱۲۵۳ه. آغاز برابر متن ، ۲۲۴ ص.

□ کراچی ، موزه ملی N. M. ۵۲۸/۱۸۰۲ : نستعلیق ، عبدالله پال بن عالی ، ساکن کند جهانگیر پال، ۱۶ ع ۱/۱۲۵۵ه در قصبه جلالپور، ۱۶۸ ص (توشاهی : ۶۴۹).

□ سرگودها ، بهلوال، چک نمبر ۱۵ شمالی، غلام شبیر شاه : نستعلیق ، محمد حنیف ولد رستم خان ، ۱۲۵۹ه. آغاز برابر متن ، سرلوح ، ۹۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، میانی ، شاه محمد : نستعلیق خوش ، حق نواز ، پنجشنبه ۱۸ صفر ۱۲۶۳ه. آغاز برابر متن ، ۱۳۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ بنوں ، مین بازار ، کتابخانه عبدالله خان: نستعلیق، منظور حسین بن صوفی الله یار ، جهنگ ، ۱۲ بیساکه ۱۹۰۸ ب (۱۲۶۸ه) ، آغاز برابر، ۱۲۸ ص.

□ سرگودها ، بهیره ، مدرسه عزیزیه بگویه ، ابرار احمد بگویی : نستعلیق ، محمد عظیم عرف قریشی عباسی ، پاس خاطر میان الهی بخش عرف چیدر ، ۱۲۷۱ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۳۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ راولپندی ، گولره شریف ، درگاه شاد روان پیر مهر علی شاه : نستعلیق ، قیم الله پسر ملا محمد نسیم ، ۹ ج ۱۲۷۳/۲ه. با دیباچه نثری (این برج دقایق که مطلع انوار الهی) سپس آغاز برابر نمونه ، ۲۹۴ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۵۰۵ : نستعلیق پخته ، ۲۳ رمضان ۱۲۷۴ه ، آغاز برابر متن (ص ۲-۲۱۹).

□ سرگودها ، بهلوال ، سردار پور نون ، چودری منیر احمد : نستعلیق شکسته ، محمد بن منگا خان، ۱۲۷۵ه. آغاز برابر متن ، جدولبندی ۲ راه ، موریانه زده ، ۱۳۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، کتابخانه فقیر سید مغیث الدین : نستعلیق ، غلام احمد بن محمد هاشم ، ۱۲۷۶ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۴۸ گ ۱۶ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۶۳۹).

□ سرگودها، بهلوال ، چکهیان، الله دته صاحب : نستعلیق خوش ، عمر حیات ولد بهادی خان، ۱۲۷۹ه. دیباچه را ندارد ، آغاز برابر نمونه متن، ۱۰۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، خوشاب ، حافظ محمد عبدالله صاحب : نستعلیق خوش ، محمد افضل ساکن موضع بهته ، ۱۲۸۳ه. آغاز برابر نمونه ، کامل ، ۱۱۴ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، چک میان موسی ، مهر محمد صالح : نستعلیق ، پیر محمد ولد رنگ محمد ، ۱۲۸۳ه. آغاز برابر متن ، ۱۳۴ ص (محمد نذیر رانجها).

□ دیره اسماعیل خان ، معظم خان کتابفروش : نستعلیق شکسته آمیز خوش ، محمد اکبر ولد منعم خان افغانی ، یکشنبه ۹ رمضان ۱۲۸۶ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۳۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، چک شماره ۱۴ شمالی ، محمد عبدالله صاحب : نستعلیق خوش ، مولوی نعمت الله ولد فقیر محمد ، ۱۲۸۷ه. آغاز برابر نمونه ی متن ، کامل ، ۱۱۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۲۸ : نستعلیق ، سید احمد ، ۱۵ صفر ۱۲۹۰ه. پاس خاطر غلام رسول ، ۲۲۰ ص.

□ سرگودها ، دوست محمد صاحب : نستعلیق شکسته آمیز، علی احمد ولد نیاز محمد انصاری ، ۱۲۹۰ه. آغاز برابر نمونه ، ۶۴۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۰۰۲ : نستعلیق تحریری ، سده ۱۳ه. بادیباجه ، ۲۳۳ ص.

□ جهنگ ، چنیوت ، ملک آباد ، محمد اکرم : نستعلیق خوش ، محمد ایوب فرزند حاجی میر اکبر بن غلام صادق کشمیری ، سدهٔ ۱۳ه. ۲۱۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، نونانواله ، محمود بیگ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر متن، ۱۳۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ کراچی ، موزه ملی N. M. ۱۹۷۸-۶۷ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. (نوشاهی : ۶۴۹).

□ لاهور ، چنبل ، ضلع شیخوپوره ، کتابخانه قاضی غلام رسول ۵ : نستعلیق خوانا ،

سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۲۰ ص (سید عارف نوشاهی).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۹۱ ، ۸۷۱ مطلع : نستعلیق ، میانه سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۱۷ گ ۱۵ س (عباسی ۱: ۳۸۲).

□ لاهور ، رحمان پوره ، محمد شریف البدر : نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز برابر متن ، ۱۵۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها ، بهلوال ، مولانا قدرت الله : نستعلیق خوش ، خدا محمد ولد نورن ملاح، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر متن ، ۲۰۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ راولپندی ، نیا محله عبدالستار توحیدی ۱ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۳۱ ص (اختر راهی).

□ دیره اسماعیل خان ، معظم خان کتابفروش : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ۲ ، باسرلوح ساده ، عنوان و نشان شنگرف ، ۱۱۴ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۵۰۸۹/۲۰۷۷ : لبی بخش ، سده ۱۳ه. (بشیر حسین ۱ : ۱۸۲).

□ بهاولنگر ، چشتیان کهنه ، مولوی الله دین نظامی : نستعلیق پخته ، دلدار حسین بن حافظ کریم الدین بن حاجی الله بخش ، ۱۳۰۳ه. برای نواب احمد ، ۲۱۵ ص (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها ، بهلوال ، للیانی ، رب نواز : نستعلیق خوش ، محمد بشیر ولد ساولا قوم گوندل ، ۱۳۰۶ه آغاز برابر متن ، ۸۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها، بهلوال ، کوت بهادرخان، الله بخش میکن: نستعلیق ، مسکین فرید احمد ولد محمد غوث، ۱۸۹۳م (۱۳۱۱ه) آغاز برابر متن، کامل ، ۱۲۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، چک ۹ شمالی ، محمد وسیم : نستعلیق خوش ، محمد تقی ولد مرید علی ، ۱۳۱۴ه. آغاز برابر متن ، ۸۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، نونانواله ، محمود بیگ : نستعلیق ، ریاض الحسن ، ساکن نورپور سهقی ، ۱۳۲۴ه. ۸۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ میانوالی ، داود خیل ، کتابخانه حقانیه ، سعید احمد : نستعلیق خوش ، عنصر شاه ولد سید حیدر علی بهاولنگری، ۲۷ ع ۱۳۲۹/۱ه. آغاز برابر متن، ۱۴۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، کتابخانه قلعه شاهی : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، ش ۱ «پنج گنج» او باسرلوح زرین ، آغاز برابر نمونه (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۱۶۳).

□ لاهور ، کتابخانه دکتر محمد باقر : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، آغاز برابر نمونه ،

۱۱۸ گ ۱۵ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۶۳۷).
□ دانشگاه ، شیرانی ۱۱۲۷/۴۱۸۰ : تاریخ یاد نشده.
□ لاهور ، همانجا ۲۰۷۱ / ۵۰۸۳ : تاریخ یاد نشده (بشیر حسین ۱ : ۱۸۲).

☆ **000ـ شرح مطلع الانوار**

متن همان. گزارش از سیان احمد یار.
در بخش عرفان (۳ : ۱۹۳۳) گذشت.

☆ **221ـ شرح مطلع الانوار**

متن همان. گزارش محمد بن غلام محمد گلهوی. از سدهٔ دوازدهم. در بخش عرفان (۳ : ۱۹۳۴) گذشت.
اینک نسخه ای دیگر.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۵۲۵ : نستعلیق تحریری ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. آغاز و انجام افتاده ، ۶۶۸ س رحلی.

☆ **222ـ شیرین و خسرو : خسرو و شیرین**

دومین مثنوی از «پنج گنج» اوست. در ۶۹۸ه/۹-۱۲۹۸م سروده است.
مثنوی ست بزمی در داستان شیرین و خسرو. و آغاز می شود با : حمد ، توحید ، مناجات ، نعت ، معراج ، مدح شیخ الشیوخ (نظام الدین اولیا) ، مدح سلطان علاءالدین ، عرضه کردن قصهٔ خسرو بر دیباچهٔ ضمیر شاهی ، سپس سربندهای «گفتار در . . . ، گفتار در . . . ».

در مسکو بکوشش و پیشگفتار غضنفر علی اوف ۴۰۰ ص چاپ شده است.
آغاز : خداوندا دلم را چشم بگشای ـ به معراج یقینم راه بنمای.

(ن. ک. نسخه ها ۴ : ۲۹۸۱ «شرین و خسرو» ـ ذریعه ۱۴ : ۲۷۰ «شیرین و خسرو» ـ مشار ۳ : ۳۳۳۶ «شیرین و خسرو» که نشانی سه چاپ آن را داده).
□ پیشاور ، دانشگاه پنجاب ۱۲۵ : نستعلیق خوش ، در «پنج گنج» او نوشته صالح بن سید محمد حسینی ، ۸۷۰ه. ، (ص ۱۹۳-۲۹۷) ، آغاز برابر نمونه ، نسخه هنری (پرفسور امتیاز حسین).
□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۱۲ SPi/VI ۴۵۸۸ : نستعلیق ، مولانا اظهر تبریزی در اصفهان ، ۸۷۷ه. (۱۴۷۲م)، ش ۲ «خمسه» ی او (عبدالله ۲ : ۴۴۳). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۰۵).
□ کراچی ، موزه ملی شماره یاد نشده : نستعلیق خوش وریز ، ۹۳۰-۸۹۲ه. چهار مین

مثنوی در «پنج گنج» است (نوشاهی : ۶۰۰).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب A ۱۸۹ Pi/VI ۱۷۶۰ : نستعلیق، عابد بن جیلانی رشتی، رمضان ۹۵۳ه. آغاز برابر نمونه، ۵۳ گ (عبدالله ۲ : ۲٤۸).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۱۳۹۳ : نستعلیق خوش، اسد الله بن حبیب الله اصفهانی، ۹۷۰ه. در «پنج گنج» او (ص ۱۰٤-۲۲۲)، آغاز برابر (گنج ۳ : ۱۶۶٤).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب ۲۹ SPi/VI ۲۲۲. (۳٤۲) : نستعلیق، ۹۹۶ه (۱۵۸۸م) ش ۲ «پنج گنج» او (عبدالله ۲ : ۲٤۵).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب B ۱۸۹ Pi/VI ۱۷۶۱ : نستعلیق، سدهٔ ۱۰ه. آغاز برابر نمونه، ۶۱ گ (عبدالله ۲ : ۲٤۸).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۳۶۹ : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۰ه. در «پنج گنج» (ص ۱۰۸۰۲)، زرین، آغاز برابر.

□ **اسلام آباد**، همانجا ۸۷۵۸ : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۰ه. در «پنج گنج» او (ص ۷۲-۲۵۹). آغاز برابر.

□ **کراچی**، موزه ملی ۹۱۱-۱۹۵۸ N. M. : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۰ه. (گ ۷۰-۱٤٤).

□ **کراچی**، همانجا ۱۶۸۵ - ۱۹۶۱ N. M. : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۰ه. پنجمین «پنج گنج» است (نوشاهی : ۵۹۹).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۵۳۹ : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۱ه. در «پنج گنج» او (ص ۱۲۰-۱۶۱)، آغاز برابر، زرین.

□ **اسلام آباد**، همانجا ۶۵۵۲ : نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۱ه. در «پنج گنج» او (ص ۶۵-۱۶۹) آغاز برابر (گنج ۳ : ۱۶۶٤).

□ **شیخوپوره**، گوجرانواله نوشهره، کتابخانه هاشمی: نستعلیق پخته، قادر بن شیخ ملا حسن محمد علی پوری، ۱۱۷۵ه. آغاز برابر، ۱۰۲ ص (خانم رضوانه سحر).

□ **سرگودها**، ساهیوال، مکتبه سلیمانیه : نستعلیق، ۱۱۸۹ه. در «پنج گنج» (محمد نذیر رانجها).

□ **سرگودها**، مولانا شهاب الدین : نستعلیق خوش، ملا صدر الدین سکهری، سدهٔ ۱۲ه. (ص ۳-۱۲۰) آغاز برابر (محمد نذیر رانجها).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۸۳۹۶ : نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۲ه. آغاز هفت بیت افتاده، ۲۸۳ ص.

□ **خوشاب** ، اکبر پوره ، گلزار احمد : نستعلیق خوش ، محمد انور پسر الله دتا ، ۱۲۰۲ھ. آغاز برابر ، ۱۷۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **سرگودها** ، بهلوال ، دهوری ، محمد اسماعیل : شکسته خوش ، ۲۵ صفر ۱۲۱۸ھ. آغاز برابر نمونه ، ۱۲۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **دیره اسماعیل خان** ، مکتبه حبیبیه : نستعلیق خوش ، ۱۲۳۵ھ. آغاز برابر ، ۹۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۵۹۸۳ : نستعلیق خوش، (۱۲۶۷ھ) در مجموعه.

□ **فیصل آباد** ، چنیوت بازار ، وکیلان ، کتابخانه چشتی سلیمانی : نستعلیق شکسته آمیز ، محمد مجیب شاه کوتی ، ۱۲۶۷ھ ، آغاز برابر (ص ۱-۹۸) (نعیم اختر مجددی).

□ **کراچی** ، استاد پیر حسام الدین راشدی : نستعلیق پخته ، غلام محمد سیته سکنه فرید آباد ، ۱۲۸۱ھ. بدنبال «آیینه اسکندری» آغاز برابر نمونه، ۲۷۴ ص. چهار ستونی ۲۱ س (پرفسور روشن آرا بیگم).

□ سرگودها، بهلوال، نولانواله ، محمود بیگ: نستعلیق خوش ، ۱۲۸۲ھ. آغاز برابر ، ۱۱۴ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، چک شماره ۱۴ شمالی ، محمد عبدالله صاحب: نستعلیق شکسته، نور الهی ساکن سند حال مقیم مسجد قصبه بویره ، ۱۲۹۱ھ. آغاز برابر نمونه،کامل، ۱۶۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، میانی ، شاه محمد : نستعلیق خوش ، محمد زکریا ولد یعقوب صاحب ، ۱۳۱۱ھ. آغاز برابر نمونه ، ۹۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **دیره اسماعیل خان** ، معظم خان کتابفروش : نستعلیق شکسته آمیز خوش ، پیر محمد ولد سائین داود شاه برای خواندن خود ، ۱۳۱۵ھ. آغاز برابر نمونه ، ۱۳۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **لاهور** ، کتابخانه قلعه شاهی : نستعلیق تاریخ یاد نشده ، ش ۲ «پنج گنج» او ، با یک سرلوح زرین ، (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۱۶۲).

☆ 223ـ مجنون و لیلی : لیلی و مجنون

در برابر «لیلی و مجنون» نظامی گنجوی ، به سال ۶۹۸ھ/۸-۱۲۹۹م. سروده است. دربارهٔ نامش گفته است : نامش که زغیب شد مسلسل (مسجل) ـ «مجنون و لیلی» به عکس اول. که در بیت بالا هم نام منظومه را گفته و هم توجه خود را به کار نظامی بیان کرده است.

آغاز : ای داده به دل خزینهٔ راز ـ عقل از تو شده خزینه پرداز ـ ای دیده گشای دور ـ

بیتان - سرمایه ده تهی نشینان.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۱۷۰ «مجنون و لیلی : لیلی و مجنون» - ذریعه ۱۸ : ۳۹۲ «لیلی و مجنون : مجنون و لیلی» - ابن یوسف، مجلس ۳: ۱۸۹ که می گوید نامش «مجنون و لیلی»ست نه «لیلی و مجنون» - مشار ٤: ٤٦۰۸ «مجنون و لیلی» که نشانی سه چاپ آن را داده - نفیسی ۱ : ۱۷۱ «لیلی و مجنون»).

□ پیشاور ، دانشگاه پیشاور ۱۲۵ : نستعلیق خوش، در «پنج گنج» او نوشته محمد صالح بن محمد حسینی ، ۸۷۰ه. (ص ۲۹۸-۳٦۵) ، آغاز برابر لمونه ، نسخه هنری (پرفسور استیاز حسین).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۱۲ SPi/VI ٤۵۸۸ : نستعلیق ، مولانا اظهر تبریزی در اصفهان ، ۸۷۷ه (۱٤۷۲م) ش ۳ «خمسه» ی او (عبدالله ۲ : ٤٤۳) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۰۵).

□ کراچی ، موزه ملی ، شماره یاد نشده : نستعلیق ریز خوش ، ۹۲-۸۹۳ه. ش ۲ «پنج گنج» (نوشاهی : ٦٤۲).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۳۹۳ : نستعلیق خوش ، اسد الله بن حبیب الله اصفهانی ، ۹۷۰ه. در «پنج گنج» ، (ص ۲۷۸-۳۲۱)، آغاز برابر ، زرین (گنج ۳ : ۱۷۹۱).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۲۹ SPi/VI ۲۲۲ (۳۳۲) : نستعلیق ، ۹۹۶ه (۱۵۸۸م) ش ۳ «خمسه» ی او (عبدالله ۲ : ۲٤۵).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۷۵۸ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰ه ، ش ۳ «پنج گنج» (ص ۱۵۸-۲۰۹) در کلفون بنام «لیلی و مجنون» است.

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۹۸۵ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز و انجام افتاد. ، ۱۲٤ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۳٦۹ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰ه. ش ۲ «پنج گنج» (ص ۱۷۰-۲٤۱) (گنج ۳ : ۱۷۹۱).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۱ N.M. ۱۹۵۸-۹۱۱ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰ه. در «پنج گنج» (گ ۱٤۹-۱۹۳). آغاز افتاده.

□ کراچی ، همالجا ۱۶۸۵-۱۹۶۱ N.M. : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۰ه. ش ۴ «پنج گنج» (نوشاهی : ٦٤۲).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ٦۵۵۲ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه. ش ۳ « پنج گنج » ص ۱۷۰-۲٤۱)، در کلفون بنام «لیلی و مجنون» است.

☐ دیره اسماعیل خان ، مکتبه حبیبیه : نستعلیق خوش ، جان محمد بن عبدالغفار ، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. آغاز برابر ، ۷۸ ص (محمد نذیر رانجها).

☐ سرگودها ، ساهیوال ، مکتبه سلیمانیه : نستعلیق ، ۱۱۸۹ه. در «پنج گنج» او (محمد نذیر رانجها).

☐ اسلام آباد ، گنج بخش ۷٤۱۸ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. دیباجه را ندارد ، ۱۰٤ ص.

☐ سرگودها ، شهاب الدین : نستعلیق خوش ، ملا صدر الدین سکهری ، سدهٔ ۱۲ه. (ص ۱۲۱-۲۱۰) فرسوده (محمد نذیر رانجها).

☐ شیخوپوره ، گوجرانواله ، نوشهره ، کتابخانه هاشمی : نستعلیق پخته ، عبدالنبی ، ۲۱ صفر ۱۲۱۲ه. سرلوح ، آغاز برابر ، ۱۱۰ ص (خانم رضوانه سحر).

☐ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲٦٦ : نستعلیق ، ع ۱۲۱۵/۱ه. زرین ، (نوشاهی : ۱٦٦).

☐ سرگودها ، بهلوال ، دهوری ، محمد اسماعیل : نستعلیق خوانا ، نصر الله ولد ضیا احمد ، موضع دیکران ، ۱۲۳۹ه. آغاز برابر نمونه ، ۸٤ ص (محمد نذیر رانجها).

☐ کراچی ، ناظم آباد ، کتابخانه همدرد ، حکیم محمد سعید دهلوی ۱٦۹ .R : نستعلیق ، ۸۹۹ ب (۱۲۵۸ه؟). آغاز برابر نمونه، ۱٤۰ ص (خضر نوشاهی).

☐ کراچی ، استاد پیر حسام الدین راشدی : نستعلیق پخته ، غلام محمد ستهه ساکن فرید آباد ، ۱۲۸۲ه. بدنبال آیینه و خسرو او، آغاز برابر نمونه ، ۲۷٤ ص. چهار ستونی ۲۱ س (پرفسور روشن آرا بیگم).

☐ دیره اسماعیل خان ، معظم خان کتابفروش : نستعلیق شکسته آمیز خوش ، سدهٔ ۱۳ه آغاز برابر نمونه ، زرین، با مهر «عبید الله عفا عنه»، ۱۱۲ ص (محمد نذیر رانجها).

☐ سرگودها ، بهلوال، نوانواله ، محمد بیگ: نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. ۸۲ ص (محمد نذیر رانجها).

☐ سرگودها ، چک شماره ۱٤ شمالی ، محمد عبد الله صاحب : نستعلیق خوش ، عمر خان ساکن چک ۱۲ شمالی، ۱۳۰۸ه. آغاز برابر نمونه، ۱۱۲ ص (محمد نذیر رانجها).

☐ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲٦۵: نستعلیق، سید محمد ضامن ، غره ع ۱۳۲۰/۲ه. در حیدر آباد ، ۲۰٤ ص (نوشاهی : ۱٦٦).

☐ سرگودها ، بهلوال، مولانا قدرت الله : نستعلیق، صابر حسین بن عاشق حسین ، تاریخ یاد نشده، آغاز برابر، ۱۱۰ ص (محمد نذیر رانجها).

☐ لاهور ، دیال سنگه ترست ٤٤۷ : نستعلیق ، تا تمام آغاز : هر برگ که بر سر غبار است. خالی شده دست مال دار است، ۳۰ ک (هاشمی ، صفوی ۲: ۲٤۲)؛

□ لاهور ، کتابخانه قلعه شاهی : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، ش ۳ «پنج گنج» او با یک سرلوح زرین (پان نامه دکتر خالده صدیق : ۱۶۳).

224- آیینهٔ سکندری

چهار مین مثنوی از «پنج گنج» او ست. در ۴۴۵۰ بیت ، که در ۶۹۹/۱۳۰۰م سروده است. پس از حمد و نعت ، معراج ، داستان اسکندر و خاقان چین را آورده است.

بکوشش و تصحیح و پیشگفتار مهر جمال سیداوف در مسکو ۱۹۷۷م چاپ شده است.

آغاز: جهان پادشاها، خدایی تراست - ازل تا ابد پادشاهی تراست.

(ن . ک . ذریعه ۱ : ۵۰ «آیینهٔ اسکندری» و ۹ : ۲۹۳ «دیوان امیر خسرو» - مشار : ۲۰ «آیینه سکندری» که تنها نشانی یک چاپ آن را داده - موزهٔ سالار : ۱۴۰۸).

□ پیشاور ، دانشگاه پیشاور ۱۲۵ : نستعلیق خوش، صالح بن سید محمد ، در «پنج گنج» نوشته ۸۷۰ه. (ص ۷۶-۱۹۰) ، آغاز برابر نمونه ۱، نسخه ی هنری (پرفسور امتیاز حسین).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۱۲ SPi/VI ۴۵۸۸ : نستعلیق ، مولانا اظهر تبریزی در اصفهان ، ۸۷۷ه. (۱۴۷۲م) ، ش ۴ «خمسه» ی او (عبدالله ۲ : ۴۴۳) از کتابهای شیرائی بوده ربشیر حسین ۱ : ۱۰۵).

□ کراچی ، موزه ملی ، شماره یاد نشده : نستعلیق خوش ریز ، ۹۲-۸۹۳ه. شماره ۵ «پنج گنج» اوست (نوشاهی : ۵۴۰).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۳۹۳ : نستعلیق خوش ، اسد الله بن حبیب الله اصفهانی ، ۹۷۰ه. در «پنج گنج» او (ص ۳۲-۴۴۴).

□ کراچی ، موزه ملی ۳/۲۶۷-۱۹۵۸ .N.M : نستعلیق ریز و خوش ، ۹۸۸ه. ۱۰۶ ص (نوشاهی : ۵۴۰).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۲۹ SPi/VI ۲۲۲ (۳۴۲) : نستعلیق ، ۹۹۶ه (۱۵۸۸م) ، ش ۵ «خمسه» ی او (عبدالله ۲ : ۲۴۵).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۶۹ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰ه. در «پنج گنج» او ، (ص ۱۷۸-۲۹۱) (گنج ۳: ۱۵۰۶).

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۷۵۸ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰ه ، ش ۵ «پنج گنج» او ، (ص ۲۱۰-۲۹۸) ، آغاز برابر ، چهار مثنوی.

□ کراچی ، موزه ملی ۱۱۰۹-۱۹۵۸ .N.M : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰ه. (ک ۲۶۵-۳۵۰) ، آغاز افتاده.

□ کراچی ، همانجا ۱۶۵۸-۱۹۶۱ .N.M : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰ه. سومین «پنج گنج» اوست (نوشاهی : ۵۴۰).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۵۵۲ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه. در «پنج گنج» او (ص ۳۵۱-۴۹۳).

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۳۹ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. در «پنج گنج» او (ص ۴۸۰-۶۳۰).

□ سیالکوت ، رنگپوره ، کتابخانه حسنعلی : نستعلیق ، رحمتعلی ، ۱۹ شعبان ۱۱۸۷ه. آغاز برابر یکم ، ۱۲۷ ص (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها ، ساهیوال ، مکتبه سلیمانیه : در «پنج گنج» او نوشته ۱۱۸۹ه. (محمد نذیر رانجها).

□ کراچی ، ناظم آباد ، کتابخانه همدرد : نستعلیق ، سده ۱۲ه. آغاز افتاده : چو خودبستی این رقعه ، منم ـ عتاب از چه کردی به پیرامنم ، ۲۲۴ ص (خضر عباسی).

□ ملتان ، شاه عباس کردیزی ۵۸ : نستعلیق خوش ، سده ۱۲-۱۳ه. آغاز : این مرآت صفا که ... سپس برابر ۲ ، ۲۱۵ ص ۱۵ س (دکتر زبیده صدیق).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۳۰۴ : نستعلیق ، سده ۱۲-۱۳ه. آغاز افتاده ، ۲۶۲ ص (گنج ۴ : ۱۵۰۶).

□ سرگودها ، ساهیوال ، مکتبه سلیمانیه : نستعلیق ، شفاعت الله بن هدایت الله ، خالقاه غوث بخش بهالیانی حیدر آباد دکن ، سده ۱۲-۱۳ه. آغاز برابر یکم ، ۱۳۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲۵۲ : نستعلیق ، (۱۰ صفر ۱۲۱۵ه؟) (نوشاهی : ۱۴۴) در فهرست سرنراز : ۶۱۵ نادرست از نظامی دانسته شده ، ۱۳۲ ص.

□ دیره اسماعیل خان ، معظم خان کتابفروش : نستعلیق شکسته ، عبدالرشید ولد سیف الله خیرپوری ، ۱۲۵۵ه. آغاز برابر نمونه ، عنوان و نشان شنگرف ، ۲۱۴ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، کتابخانه محمد اسماعیل : نوشته تنویر احمد ولد شیر احمد ۱۲۶۱ه. آغاز برابر ، کامل ، ۱۲۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، دیال سنگھ ترست ۴۴۵ : نستعلیق ، مفتی شیخ مکرم ، ساکن بهیره ، ۱۱۷۶ه/۱۷۶۳م. ۱۳۰ گ (هاشمی ، صدیقی ۲ : ۱۹۱).

□ سرگودها ، نوناوالہ ، محمود بیگ : نستعلیق ، مقبول احمد بن عبدالنبی بن حافظ

رحیم بخش ، کوتلی ، ٤ شعبان ۱۲۸۰ھ. ۱٦۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ کراچی ، استاد پیر حسام الدین راشدی : نستعلیق پخته ، غلام محمد ستهٔ ، ۱۲۸۱ھ. آغاز برابر نمونه ۱ سپس خسرو و شیرین و لیلی و مجنون او ، ۲۷٤ ص ۲۱ س چهار ستونی (پرفسور روشن آرا بیگم).

□ سرگودها، چک شماره ۱٤ شمالی، کتابخانه محمد عبدالله صاحب: نستعلیق خوش ، منیر احمد ولد رحمت بیگ ۱۳۱۵ھ. کامل، ۱۹۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، کتابخانه قلعه شاهی : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، ش ٤ «پنج گنج» او با یک سرلوح زرین (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۱٦۳).

□ لاهور ، دیال سنگھ ترست ۱۷۹ : تاریخ یاد نشده ، آغاز : خرد هر کجا گنجی آرد پدید - ز نام خدا سازد آنرا کلید ، ۹۰ گ (هاشمی ، صدیقی ۲ : ۱۹۵).

☆ 225. هشت بهشت

پنجمین مثنوی از «پنج گنج» اوست. در ۷۰۱ھ/۱-۱۳۰۲م، در ۳۳۵۰ بیت ، در داستان بهرام گور ، در برابر «هفت گنبد» نظامی گنجوی ، سروده است.

آغاز می شود با : مناجات ، درود سوی روضهٔ محمدی ، صفت معراج ، مدح نظام الدین اولیا ، مدح سلطان علا الدین محمد شاه ، نصحیت به دختر خود ، جلوهٔ هشت بهشت و هفت پیکر (در اینجا از مثنوی های خود به ترتیب یاد می کند : مطلع الانوار ، خسرو و شیرین لیلی و مجنون، شرح راز اسکندری). و آغاز داستان.

آغاز : ای گشایندهٔ خزاین جود - نقش پیوند کارگاه وجود - کوکب آرای آسمان بلند - هم زمین ساز ، و هم فلک پیوند.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۳۰۸ «هشت بهشت : بهرامنامه» - ذریعه ۱۹ : ۳۳۸ «مثنوی هشت بهشت» و ۲٤ : ۲۲۳ «هشت بهشت» - مشار ۵ : ۵٤۸۹ که نشانی چهار چاپ آن را داده).

□ پیشاور ، دانشگاه پیشاور ۱۲۵ : نستعلیق خوش ، در «پنج گنج» او نوشته صالح بن سید محمد حسینی ، ۸۷۰ھ. (ص ۳٦٦-٤۵٤) ، آغاز برابر نمونه ، نسخه هنری (پرفسور امتیاز حسین).

□ کراچی ، موزه ملی ، شماره یاد نشده : نستعلیق ریز و خوش ، ۹۳ - ۸۹۲ھ. ش ۳ «پنج گنج» او.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۳۹۳ : نستعلیق خوش ، اسد الله بن حبیب اصفهانی ، ۹۰۰. در «پنج گنج» او (ص ۲۲٤-۲۷٦)، آغاز برابر (گنج ۳: ۱۸٦۲).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۲۲۲ (۳۴۲) : نستعلیق ، ۹۹۶ھ (۱۵۸۸) ، ش ٤ «خمسه» ی او (عبدالله ۲ : ۲٤٥).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳٦۹ : نستعلیق خوش ، سده ۱۰ھ. در «پنج گنج» او (ص ۲۹٤-۳۹۷)، آغاز برابر (گنج ۳: ۱۸٦۲).

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۷۵۸ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰ھ. آغاز برابر ، (ص ۳۰۰-۳٦۸ پنج گنج) ، چهار ستونی.

□ کراچی ، موزه ملی ۱٦۸۵ - ۱۹٦۱ N. M. : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰ھ. در «پنج گنج»، آغاز افتاده.

□ کراچی ، همانجا ۹۱۱ - ۱۹۵۸ M. N. : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰ھ. در «پنج گنج» (گ ۱۹۸-۲٦۰) ، آغاز افتاده.

□ لاهور ، عالم گیر شجاع چوک وزیر خان : نستعلیق ، ۱۰۲۵ھ. آغاز برابر ، ۲۵۸ ص (محمد علی کوثر).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ٦۰۷ : نستعلیق خوش ، عبدالکریم بدخشی ، رجب ۱۰٦۷ھ. پیرامون ۳۵۰۰ بیت ، آغاز برابر.

□ اسلام آباد ، همانجا ٦۵۵۲ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ھ. ش ٤ «پنج گنج» (ص ۲٤۳-۳٤۹).

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۳۹: نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ھ. در «پنج گنج» او، (ص ۳۵٦-٤۷۷).

□ کراچی ، ناظم آباد ، همدرد ، حکیم محمد سعید دهلوی ، ۱٦۸ R. : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ھ. آغاز برابر نمونه ، ۱۸۰ ص (خضر نوشاهی).

□ جهنگ ، چنیوت ، ملک آباد ، محمد اکرم : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱-۱۲ھ. آغاز برابر ، ۱۱۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اتک ، مکهد ، کتابخانه مولانا محمد علی، محمد صالح : نستعلیق خوش ، عبداللطیف چشتی بن شیخ فرید جلال ، ج ۱۱۰۲/۲ھ. آغاز برابر نمونه ، ۲۳٤ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ شیخوپوره ، لندا بهتیان ، حکیم میان محمد حسین : نستعلیق خوش ، میر محمد بن نبی بخش لاهوری ، ۱۱ شعبان ۱۱۳٦ھ ، در مسجد جامع چری مارال (ماران؟) ، آغاز برابر ، ٤۲۹ ص (محمد علی کوثر).

□ شیخوپوره ، مریدکی ، مولانا محمد اسماعیل نوشاهی اعظمی : نستعلیق ریز ، ۱۱۳۷ھ

آغاز برابر ، ۱۲۵ ص (خضر نوشاهی).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۰۲ - N. M. ۱۹۶۵ : نستعلیق ، ۲۶ ج ۱۹/۱ جلوس (۱۱۵۰ه) ۲۴۴ ص (نوشاهی : ۶۶۵).

□ کراچی ، موزه ملی۱۴۷-N. M. ۱۹۹۵ :نستعلیق ، امرت رای ، ۹ محرم ۱۱۶۰ه ، ۳۱۴ ص (نوشاهی : ۶۶۵).

□ سرگودها ، ساهیوال ، مکتبه سلیمانیه : نستعلیق ، ۱۱۸۹ه. در «پنج گنج» او (محمد نذیر رانجها).

□ خیرپور ، کتابخانه عمومی ۸۹۱/۵۵۱ ح س ر : نستعلیق ، غلام محیی الدین ولد محمد شریف ساکن گوهیر ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۷۸ ص (خضر نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۵۶۴ : نستعلیق پخته ، ۱۲-۱۳ه. آغاز و انجام افتاده ، ۱۸۶ ص.

□ بنون ، نسیم گل ، کتابخانه حبیب الله خان : نستعلیق ، منشی الله دته مدرس مدرسه رحمانیه دهنت پوره ، سده ۱۲-۱۳ه. آغاز برابر ، ۱۰۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، کوت سیدن ، محمد علی : نستعلیق خوش ، محمد ایوب بن فضل الدین ، ع ۱۲۱۳/۲ه. آغاز برابر نمونه ، کامل ، ۱۱۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲۸۱ : نستعلیق ، شوق محمد ، ۱ محرم ۱۲۲۶ه. ۳۰۶ ص (نوشاهی : ۱۷۰).

□ گوجرانواله، حافظ آباد، عبدالرشید فاروقی: نستعلیق خوش ، یار علی بن الله یار ، ۱۲۳۱ه. آغاز برابر نمونه ، باسرلوح زرین ، ۲۵۳ ص (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها ، اهیوال ، مکتبه سلیمانیه : نستعلیق خوش ، عبدالکریم بن ملا مصطفی بلوچ ، چهنچو پوره ، ۱۲۴۸ه. آغاز برابر ، ۱۱۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، چک شماره ۱۴ شمالی ، محمد عبدالله صاحب : نستعلیق خوش ، منشی کرم داد قوم آهنگر ، ۱۲۷۳ه. آغاز برابر نمونه، کامل، ۱۱۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، میانی ، شاه محمد : نستعلیق خوانا ، حیدر بخش ولد عبدالعزیز سیالوی ، ۱۲۷۳ه. آغاز برابر نمونه، کامل، ۱۱۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سیالکوت ، ظفروال، ایم . ای . کاظمی : نستعلیق خوش ، کریم بخش بن میان ظهور احمد ، ۱۲۷۴ه. آغاز برابر نمونه ، برای چاپ نوشته شده ، ۷۰ ص (پرفسور محمد اقبال مجددی).

□ دیره اسماعیل خان ، معظم خان کتابفروش : نستعلیق خوش ، ۱۲۸۴ه. آغاز برابر

نمونه ، باسرح ساده ۱۴۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، هاتهی وند ، محمود خان صاحب : نستعلیق شکسته ، محمد طفیل ولد جمعه خان ، ۱۲۹۷ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۱۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، دهوری ، محمد اسماعیل : نستعلیق خوش ، محمد صدیق بن عبدالغفار ، ساکن گجرات ، ۱۲۸۹ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۱۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، مولانا قدرت الله : نستعلیق خوش ، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۴۴ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، نونانواله ، محمود بیگ : نستعلیق، سرفراز بن عطا الله ، کوت میرن ، سدهٔ ۱۳-۱۴ه. ۸۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ کویته ، سیته صادق علی: نستعلیق شکسته آمیز، غلام محمد ولد غلام حسن قوم جٹ پهٹی علما بودهانی ، ۱۳۰۵ه. آغاز افتاده : ورنه اینک نهاده ام بر جا ـ بهر این روز اندرون سرای ، ۱۲۵ ص (دکتر انعام الحق کوثر).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۷۶ ۵۱۹ : نستعلیق ، پاندیت دوا رام ، کوته قلعه دار ، سپتمبر ۱۹۱۴ (۱۳۳۲ه؟) ، ۳۹ گ (عبدالله ۲ : ۲۴۹).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۷۶ B ۱۶۹۰ : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، آغاز برابر نمونه، ۱۱۳ گ (عبدالله ۲: ۲۴۹).

□ لاهور ، کتابخانه قلعه شاهی : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، ش ۵ «پنج گنج» او ، با یک سرلوح زرین (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۱۶۳).

226ـ دیوان خسرو : دیوان امیر خسرو دهلوی

او برای خود پنج دیوان بر حسب تاریخ سروده های خود گرد آورده است : تحفة الصغر ، وسط الحیاة ، غرة الکمال ، بقیهٔ نقیه ، نهایة الکمال.

در این فهرست همه یکجا آورده می شود. و اگر آگهی بود در همان نسخه داده می شود.

(ن.ک . پیشگفتار چاپ «کلیات غزلیات خسرو» از اقبال صلاح الدین ، ۱۹۷۲م ـ نسخه ها ۳ : ۲۳۱۶ «دیوان امیر خسرو» ـ مشار ۲ : ۲۲۶۶ «دیوان کلیات» که نشانی پنج چاپ آن را داده).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۴۰ B ۲۰۳۷: تعلیق هندی ، سدهٔ ۸ه. غرة الکمال او ست : قصیده با این سر آغاز : چه زهره خاک مسکین را که توحید خدا گوید . . . قطعه و ترجیع و متفرقات و هزل و ذم و طیبات و شکایات، مثنوی فتحنامه ، مثنویها دیگر ، غزلها ، رباعیها و متفرقات ، ۲۵۹ گ (عبدالله ۲ : ۲۲۷).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ٤٠ Pi/VI ۲۰۳۰ : نستعلیق ، اسماعیل بن ابراهیم بن محمدالقروانی (؟)، ۱۵ محرم ۸۲۱ و صفر ۸۲۲ه. آغاز: ای ز خیال ما برون در تو خیال کی رسد - با صفت تو عقل را لاف کمال کی رسد ، دارای : غزل ، رباعی ، سپس «دیوان همام تبریزی» ، رویهم ۲٤۷ ک (عبدالله ۲ : ۲۳۸).

□ لاهور ، محمد شفیع ۱۷۵/۱۲۹ : نستعلیق ، سدهٔ ۹ه. آغاز افتاده : آنان که گفته اند طلاق عروس دهر - کاوین عروس دهند ، آن سرای را . . . گزیده غزلهای اوست ، ۳۲۵ ک (بشیر حسین : ۱۲۱).

□ کراچی ، موزه ملی ۶۲۷ N.M. ۱۹۶۸- : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۹ه. با یاد داشت مورخ ۱۰۰۱ه. دارای هر پنج دیوان : تحفة الصغر ، وسط الحیات ، غرة الکمال ، بقیه نقیه ، نهایة الکمال ، ۶۰۲ ص (نوشاهی : ٤۹۳).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ٥٤ PPi/VI ۱۵۹۷ : نستعلیق ، شیخ کبیر ساکن شهر البهر دهلی ۲۹ ذیحجه ۹۸۲ه. غرة الکمال اوست ، آغاز : غرة الکمال انسانی از دیباجه حمد مخترعی . . . ، دارای : قصیدی ، قطعه ، متفرقات ، فتحنامه ، مثنویهای دیگر ، باز نامه ، مثنوی در زمینه شاهنامه، غزلها، متفرقات ، رباعیها ، معما ها ، ۲۱۷ ک (عبدالله ۲ : ۲۳۰).

□ کراچی ، موزه ملی ۱-۱۹۶۲ N.M. : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۰ه. تنها «تحفة الصغر» است ۴۳۰ ص.

□ کراچی ، همانجا ۳/۲۱۲-۱۹۵۸ N.M. : نستعلیق ریز و خوش ، سدهٔ ۱۰ه. دارای غزل و رباعی ، انجام افتاده ، ۷۲٤ ص (نوشاهی : ٤۹۲).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب A ۲ SPi/VI ٤۵۹۷ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز : هیچ نگشاید زدر هایی دگر در زان تست ، دارای : قصیده ، غزل ، قطعه ، رباعی ، آغاز غزلها : بشکافت غم این ریش جگر خوارما ، ۲۳۷ ک (عبدالله ۲ : ٤۷۰) از کتابهای شیرانی بوده.

□ لاهور ، همانجا ۳۱ APi/VI ۲۲۳ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز : ای ز خیال ما برون در تو خیال کی رسد . . . ، ۲۲۶ ک (عبدالله ۲ : ۲۳۶).

□ لاهور ، همانجا A ۳۱ APi/VI ۲۲٤ : نستعلیق، سدهٔ ۱۰ه. آغاز (غزلها): صد آفرین صنع خدای پاک را . . . ، ۱۱۲ ک (عبدالله ۲ : ۲۳۷).

□ کوئته ، کتابخانه محشر رسول نگری پاکستان پریس : سدهٔ ۱۰ه. آغاز : بسمله. در توحید باری : ای ز خیال ما برون در تو خیال کی رسد . . . خسرو بت پرست را جز خط و خال کی رسد ، با سرلوح ، پیرامون ۳۰۲۹ بیت ، ۳۱۹ ص (دکتر انعام الحق کوثر).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب B ۳۱ APi/VI ۲۲۵ : نستعلیق ، خان محمد بن محمد طاهر

فریشی ، ۱٤ صفر ۱۰٤۳ه. نهایه الکمال اوست ، دارای : قصیده ، ترکیب ، مثنوی ، قطعه ، غزل ، رباعی ، ۱۳۵ گ (عبدالله ۲ : ۲۳۳).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۲٤۵ B ۵۰۸۸ : نستعلیق ، ۲۹ شعبان ۱۰۹۲ه. ۱۱۸ گ (عبدالله ۲ : ٤۷۱).

□ لاهور ، محمد شفیع ۳۹۹/٤۳۲ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز و انجام افتاده ، آغاز : فخر دول یکی که فلک بهر افتخار ـ خود را به آستانه او انتساب کرد . . . ، دارای : غزل ، مرثیه ، رباعی و قطعه. همراه ، «مفتاح الفتوح» او ، موریانه زده ، ۹۰ گ (بشیر حسین : ۳۹۰).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ٤۰۹۱/۱۰۳۹/۲ : نوشته سورج مل ، سدهٔ ۱۱ه. «گزیده آن است» (بشیر حسین ۱ : ۸۸).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ٤۰ A ۱۰۱۰ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه. بقیه نقیه اوست. آغاز : حمدی که بقیه نقیه آن در تحریر چراید در نثار آید . . . ، دارای : قصیده ، غزل ، قطعه ، ۲۹۸ گ (عبدالله ۲ : ۲۳۵).

□ کراچی ، خواجه علی احمد : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. دارای غزل ها. آغاز : ای ز خیال ما برون بی تو خیال کی رسد ، ۳۱۵ گ (سید عارف نوشاهی).

□ لاهور ، دیال سنگه ترست ٦۳۱ : نستعلیق خوش ، ۱۱۱۳ه. قصیده هاست. آغاز : حمد آن سلطان عالم را که عالم پرور است ، ۱۲٤ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، نکلسون رود ، خلیل الرحمان داودی : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز افتاده : افکنده دل ما همچه در چاه زنخدان ـ آنگاه بپوشید سبزه سر چه را ، از ردیف الف و ردیف میم تا یا ، ۱۱٦ ص (سید سعید الظفر نوشاهی).

□ اوکاره ، ساهیوال ، مصطفی پارک ، اقبال صلاح الدین : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز افتاده : اگر برتربتم آیی هزار سال پس از من . . . ، ۸۰۸ ص (محمد علی کوثر).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۲٦٦-۱۹٦۱ N.M. : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. دارای قصیده ها ، آغاز و انجام افتاده ، ۱۵۸ ص (نوشاهی : ٤۹۳).

□ بهاولنگر ، چشتیان ، محمد اجمل چشتی فاروقی : نستعلیق ، طاهر شاه بن ابراهیم احمدی ، سدهٔ ۱۲ه. در لاهور ، ۱۳۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ بهاولپور ، سنترال لائبریری : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. دارای : تحفة الصغر ، وسط الحیاة ، غرة الکمال ، نهایة الکمال. از قصیده و غزل و مقطعات و رباعیات. آغاز وسانی شده : ای ز خیال ما برون . . . کنگره کبریای تو نیست و رای لامکان... انجام : چو گفت خویش

بی عیب خواهی ـ بچشم دشمنان گفته خویش... ، ۳۱۲ ص (پرفسور دکتر الله دتا چودری).

□ پیشاور ، جهنگی ، مذهبی کتبخانه ، مولوی وردگ ۷۱۹ : نستعلیق زیبا ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز : یار خدنگ شوق زد باز در آب و خاک ـ نطع حریف مست شد دامن چشم پاک ما ، با غزل آغاز و با رباعیها می انجامد ، ۶۹۲ ص ۱۴ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ خیر پور ، کتابخانه عمومی ۸۹۱/۵۵۱ خ س ر : نستعلیق خوش ، آغاز و انجام افتاده : ز خسر و دل که دزدیدی بده باز ـ مگو دیده است آن یاکس ندیده است... ، ۴۴۸ ص (سید خضر نوشاهی).

□ دیره غازی خان ، تونسه ، کتابخانه محمودیه : نستعلیق ، کشمیداس ولد لکهمیداس ۷ شوال ۱۲۱۷ه/مانگه سمت ۱۸۵۹ ب ، آغاز : ای ز خیال برون ، در تو خیال ما کی رسد ، ۲۰۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ کراچی ، موزه ملی N.M. ۱۹۵۹-۱ A-B : نستعلیق خوش ، محمد وارث قریشی ، ۱۴ ذیحجه ۱۲۲۱ه. دارای : غزل و رباعی ، زرین ، ۸۲۲ ص (نوشاهی : ۴۹۲).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۴۹۶ : نستعلیق پخته ، میرزا ابو نصر جمشیدی ، جمعه ۷ ؟ ۱۲۴۲/۲ه. در قصبه مرغاب (افغانستان ؟)، غزل ها ست ، ۲۲۰ ص.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۲۴ C ۵۰۷۴ : نستعلیق ، غلام حسین ، ۲۴ ج ۱۲۷۳/۲ه. ۲۳۲ ک (عبدالله ۲۳ : ۴۷۱).

□ لاهور ، کتابخانه دانشکده مسیحی فورمین د ۵۵۶ گ ۵۵۱ ، ۸۹۱ : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، دیوان چهارم «بقیه نقیه» است. دارای : غزل ، قطعه ، رباعی ، قصیده. آغاز : ای بدرماندگی پناه همه ـ کرم تست عذر خواه همه ، با سرلوح زرین و جدولبندی به زر ، ۱۲۷ ک ۱۲ س (پایان نامه دکتر خالده آفتاب : ۱۷۸).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۹۳۶۰/۴ : تاریخ یاد نشده ، رباعیهای اوست (دکتر محمد بشیر حسین ۱ : ۸۸).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۲۴ D ۴۱۸۰ : نستعلیق شکسته آمیز ، بی تاریخ ، ۱۰۲ گ (عبدالله ۲ : ۴۷۲).

□ پیشاور ، ریکارد آفس ۱۵۵ : نستعلیق ، بی تاریخ ، آغاز : بسمله. خطبهٔ قدس است به ملک قدیم... ، ۲۳۰ ص (سید حسن مجتبی رضوی).

☆ 227. شرح بیتی از دهلوی

گزارش بیت زدریای شهادت چون لهنگ لا بر آرد سر ـ تیمم فرض گردد نوح را در وقت طوفانش. گزارش از عبدالرحمان جامی (م ۸۹۸/۱۴۹۲م).

آغاز: یا من لا رب غیره ، ولا اله الا سواه.
در بخش عرفان (۳ : ۱۵۸۷) گذشت. اینک نسخه ای دیگر :

□ فیصل آباد ، چنیوت بازار ، وکیلان ، کتابخانهٔ چشتی سلیمانی : نستعلیق شکسته آمیز ، محمد مجیب شاه کوتی ، عشر آخر رمضان ۱۲۹۷ھ ، آغاز برابر ، (ص ۱۰۹-۱۱۴) (نعیم اختر مجددی).

000ـ شرح بیت

متن همان بیت : زدریای شهادت . . . گزارش از شاه داعی شیرازی. در بخش عرفان (۳:۱۵۸۶) گذشت.

000ـ باز نامه

مثنوی ست پیرامون ۲۲۰ بیت ، که در «دیوان» غرة الکمال او هست.
در بخش طبیعی (۱ : ۳۹۷) گذشت.

228ـ مرآت الصفا

قصیده، ای مت شینی، در برابر قصیدهٔ نامی خاقانی(ن. ک. همین بخش :۴۶) با سر آغاز : دل من پیر تعلیم است و من طفل زبالدانش ، جامی نیز «جلاء الروح» را در برابر این قصیده ساخته است.

در دیوانش چاپ شده است. و در اینجا تنها نسخه هایی آورده می شود که جدا ، در مجموعه ها رونویس شده است.

آغاز : دلم طفل است و پیر عشق استاد زبانداش ـ سواد الوجه سبق و مسکنت کنج دبستانش.

(ن . ک . نسخه ها ۲: ۳۱۹۵ ـ اته ۷۲۴ تا ۷۲۶ ـ اشریه ۸ : ۱۸۷).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۴۶۳ : نستعلیق ، محمد کریم ، ۱۲۹۲ھ. (ص ۳۹-۵۷) ، آغاز برابر (گنج ۳ : ۱۸۰۵).

□ پیشاور ، پشتو اکادمی ۲۰۵ ب : نستعلیق ریز خوانا ، بی تاریخ ، آغاز برابر نمونه ، ۱۲ ص ۱۵ س (استاد محمد رضا همدانی).

229ـ قصیدهٔ امیر خسرو

آغاز : مشعل خورشید کز نورش جهان را زیور است. چند باشی گرم در مهرش که طشتی از زر است

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۴۶۳ : نستعلیق ، محمد کریم ۱۲۹۲ھ. (ص ۱۰۶-۲۲) ، آغاز برابر (گنج ۳ : ۱۶۸۳).

230. قران السعدین

مثنوی ست عرفانی ـ تاریخی ، به پیروی «مخزن الاسرار» نظامی ، دربارهٔ رویداد دیدار معز الدین کیقباد (پادشاه دهلی ۶۸۶-۶۹۱ه/۱۲۸۲-۱۲۹۲م) که در همان سال دیدار ۶۸۸ه/ ۱۲۸۹م در ظرف سه ماه سروده است.

مثنوی ست که با یک قصیده آغاز می شود ، و غزل هایی نیز در آن هست ، با سربندهایی به نظم : در تضرع به در حق که گنه کاران را ، نعت سلطان رسل آنکه مسیحا به دمش ، مدحت شاه که نامش به فلک رفته چنانک ، در خطاب شه عالم که به سلک خدمت ، صفت حضرت دهلی که سواد اعظم ، صفت مسجد جمعه که چنانست درو ، صفت شکل مناره که زرفعت سنگش ، صفت حوض که در قالب سنگین گویی ، صفت فصل دی و سردی مهر شه شرق ، صفت آتش ، صفت نصر نو ، صفت فصل خزان ، صفت فصل بهاران ، صفت موسم نوروز ، صفت . . .

آغاز قصیده : شکر گویم که به توفیق خداوند جهان ـ بر سر نامه نوشتم عنوان ـ نام این نامهٔ والاست قران السعدین . . . آغاز متن : حمد خداوند سرایم نخست ـ تا شود این نامه زنامش درست.

(ن . ک . نسخه ها ٤ : ۳۰۳٤ ـ هفت آسمان : ۷۰ ـ ذریعه ۱۷ : ٦٦ ـ مشارɜ : ۳۸۹۵ که نشانی هشت چاپ آن را داده ـ نفیسی ۱ : ۱۷۱ ـ اندیا آفس ، چاپی : ٤۱٦ ـ و برای نسخه هایش ، ربو ۲ : ٦۱٦ ـ اته ۵ / ۱۱۸٦ تا ۱۱۸۸ ، ۱۲۰۸ تا ۱۲۱٤ ، ۲۸۸۰ ـ دانش ، دانشگاه ۱٦ : ۷۲۰ ـ ایوانف : ۹۸۰ ـ موزهٔ سالار : ۱٤۱۰ ، ۱٤۱٤ ـ مرآت المعلوم ۱ : ٦۵ و ۳ : ٤۰ (۳ نسخه) ٦۲ ، ۲٦۲ ـ دو کتابخانهٔ مشهد : ۹۳۹ ـ افغانستان : ۳۲ ـ تاجیکستان دو شنبه ۲ : ۱۵۷ ـ نشریه ۱۰ : ۱٦۳ ، ۲۵۱ و ۱۱ ، ۱۲ : ٦۸ ـ ملک ۳ : ۵۹۳ ـ مجلس ۳ : ۳۸۱).

☐ لاهور ، دانشگاه پنجاب G ۲٤ SPi/VI ٤٦۹۰ : نستعلیق ، ۰۰ب ۹۸۳ه. (۱۵۷۵م) ۱٤۲ گ (عبدالله ۲ : ٤۷۳). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ٤٦).

☐ لاهور ، دانشگاه پنجاب C ۱٤ Pi/VI ۱٦۷۷ : نستعلیق ، محمد عبدالوهاب بن سید عبدالحلیم حسینی قادری ، ۱٤ شعبان ۹۹۶ه. آغاز برابر ۱ و ۲ ، ۱۱۹ گ (عبدالله ۲ : ۲۵۰).

☐ گجرات ، قلعه دار ، کتابخانه مولانا عبدالکریم قلعه داری : نستعلیق زیبا شکسته آمیز ، پیر بخش ، ۱ ذیحجهٔ ۱۰۰۰ه. آغاز افتاده : بار کهی داد کیانی درخت ـ پیش ستادند . . . ، ۱۳٤ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

☐ کراچی ، موزه ملی ۵۷-۱۹۷٦ N.M. : نستعلیق ، عبدالواحد ، ۳۰ رجب ۱۰٦۹ه. کامل (نیشابوری : ٦۰۷).

□ هزاره ، هری پور ، کتابخانه دارالعلوم اسلامیه رحمانیه ۳۳۶ : نستعلیق پخته، سعد الله ، ذیقعده ۱۰۸۲ه. آغاز برابر ، ۲۶۳ ص (پرفسور اختر راهی).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب ۲٤ APi/VI ۱٦۷۷ : نستعلیق، محمد اشرف، ٤ محرم ۱۰۹۸ه. ۱۳۳ گ (عبدالله ۲ : ۲۵۱).

□ لاهور ، همان کتابخانه K ۲٤ SPi/VI ۵۱۱۱ : نستعلیق ، شیورام ، ۳۰ اورنگ زیب (۱۰۹۸ه؟). ۱۳۳ گ (عبدالله ۲: ٤۷٤).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸٤۷۷ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز و انجام کمی افتاده ، از نسخه چاپ مرکز کامل تر و با چاپی نیز جدایی دارد ، ۲٤۸ ص ۱۶ س.

□ لاهور ، دانشگاه، شیرانی ۹٤/۳۰۹۹ : از سدهٔ ۱۱ه. (بشیر حسین ۱ : ٤٦).

□ پیشاور ، پشتو اکادمی ٦۷۸ : نستعلیق خوانا ، سدهٔ ۱۱ه. با همان قصیده آغاز می شود ، آغاز برابر ۱ ، ۲۷۱ ص.

□ پیشاور، همانجا ۳۲۹ : نستعلیق خوش، نثار علی ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز پس از دو بیت برابر ۲ ، ۲٤۰ ص (استاد محمد رضا همدانی).

□ کراچی ، موزه ملی ۲/۲٦۲-۱۹۵۸ N.M. : نستعلیق خوش ، انبرت رای کپور پیشاوری ، سدهٔ ۱۱ه ، ۲۱۳ ص (نوشاهی : ٦۰۷).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۱٦۸ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. آغاز برابر قصیده ، ۳۰٦ ص (گنج ٤ : ۲۰۵۳).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۵۱۱۱/۲۰۹۹ : نوشته سیو رام ، ۳۰ رمضان ۱۱۰٤ه (۱٦۹۳م) ۳٦ پادشاهی عالمگیر (بشیر حسین ۱ : ٤٦).

□ کراچی ، موزه ملی ۲۳۸-۱۹٦۹ N.M. : نستعلیق ، ۲٤ رجب ۱۱۰۷ه. ۲٦۸ ص (نوشاهی : ٦۰۸).

□ سرگودها ، کتابخانه خلافت ربوه : نستعلیق خوش ، ج ۳۹/۲ جلوس محمد شاهی ۱۱۰۷ه. آغاز : حمد خداوند ، ۳۵۷ ص (نعیم اختر مجددی).

□ پیشاور ، دانشگاه ، کالج اسلامیه ۱۷۸۹ : نستعلیق پخته ، امام الدین جنجهانوی ، ۱۱۰۸ه. آغاز برابر آغاز قصیده ، پوسیده ، ۳٤۹ ص (محمد اسرائیل کان الله له ـ عبدالرحیم ۱ : ۳۳٤).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب H ۲٤ SPi/VI ۳۲۰٦ : نستعلیق ، خان محمد ولد ملا اسماعیل جالندهری ، صفر ۱۱۱٤ه (۱۷۰۲م) ۱۳۳ گ (عبدالله ۲ ٤۷۳) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱: ٤٦).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب M ۲٤ SPi/VI ٤۲۸۷: نستعلیق، ۲۹ رمضان ۱۱۱۷ه. ۱۹۷ (عبدالله ۲: ٤۷۵).

□ پیشاور، نوشهره، اکوره خٹک، مدرسه عقانیه ۱۱۳-۳۹۰۸: نستعلیق خوش، حکیم مراد بخش، ساکن موضع کوت، شنبه ۷ ج ۱۱۱۹/۲ه. با قصیده آغاز می شود، برابر نمونه، ۲۲٤ ص (میر سجاد حسین کاظمی).

□ کراچی، لیاقت میموریل لائبریری ۱۳۶: نستعلیق، عبدالرحیم، ۱۱۲۹ه. آغاز برابر ۲٤۰ ص (سید خضر نوشاهی).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۱۱۳۶۶: نستعلیق، عبدالله بانکی، ۲۵ ج ۱۱۵۵/۲ه. از قصیده آغاز می شود، آغاز برابر نمونه، ۱۳۰ ص ۱۳ س. صفحهٔ یکم وصالی شده.

□ لاهور، محمد شفیع ۱۵۶/۳٤: نستعلیق، محمد قایم بن جعفر، ۲۹ محرم ۱۱۵۶ه (۱۷٤۳م) با قصیده آغاز می شود، برابر نمونه، ۱۳۳ گ (دکتر محمد بشیر حسین: ۳۶).

□ لاهور، پنجاب پبلک لائبریری ۸۷۱.۹۱ قر (٤)، نستعلیق، بخته، ملک میان گل محمد ولد درویش محمد، ۶۵ (۱۱۶۵ه)، ۱۳۱ گ ۱۵ س عباسی ۱: (۷۹۱).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب I ۱٤ SPi/VI ٤۹٤۵: شکسته آمیز، ۱۷۱۳ سمات/ ۱۷۵۶م/۱۱۶۹ه) بروزگار عالمگیر دوم، ۱۵۰ گ (عبدالله ۲: ٤۷٤) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱: ٤۶).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۵۰۱۷: تحریر آمیز، خیر محمد، ۲ ج ۱۱۷۳/۲ه. آغاز: شکر گویم، ۱۶۶ ص.

□ بهکر، مدرسه آل عمران، کتابخانه فاطمیه: نستعلیق پخته، شریف احمد بن الطاف حسنین عباسی، ۵ شعبان ۱۱۷۹ه، آغاز: خداوند، ۲۳۷ ص (نعیم اختر مجددی).

□ شیخوپوره، گوجرانواله، نوشهره، کتابخانه هاشمی: نستعلیق پخته، ابو عبدالله حامد بن حافظ عبدالحکیم، ۲۳ رجب ۱۱۸۱ه، آغاز: شکر گویم، ۲۱۰ ص (خاتم رضوانه صحر).

□ سرگودها، بهلوال، مولانا رب نواز: نستعلیق، سراج الدین، ۱۱۸۹ه. آغاز: حمد خداوند، ۲۸۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ کراچی، موزه ملی ۱۰۲۰/۲ N.M. ۱۹۵۷: نستعلیق، خواله ٹاز همام الدین، بنگاله، غره رمضان ۱۱۸۹ه، ۲۶۰ ص (نوشاهی: ۶۰۷).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۸۰۰۳: نستعلیق، محمد اسلم، ۱۱۹۵ه. آغاز: حمد خدا،

۲۹۹ ص.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۲۰۷ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. با مهر «عبدالمذنب محمد صادق ۱۱۹۱»، آغاز و انجام افتاده، ۲۴۲ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۴۱۱۵ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز: شکر گویم ، ۲۶۸ ص.

□ پیشاور ، کاکشال ، کتابخانه نقشبندیه ، سعد الله جان : نستعلیق روشن ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز : شکر گویم . . . ، ۲۶۲ ص (استاد محمد رضا همدانی).

□ پیشاور ، دکتر خواجه محمد سلیم ۵۳۶ ؟ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز : شکر گویم . . . ، کامل ، ۲۴۴ ص ۱۷ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ کراچی ، موزه ملی ۶۵۵/۶ - ۱۹۵۷ N. M. : نستعلیق ، سعد الله ، ۲۵ صفر ۱۴؟ سدهٔ ۱۲ه. ۳۳۴ ص.

□ کراچی ، همانجا ۱۰۵۲/۶ - ۱۹۵۷ N. M. : نستعلیق، سدهٔ ۱۲ه. ۱۳۰ ص. ناتمام (نوشاهی : ۶۰۷).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲۵۹: نستعلیق ، گویا عبدالرحیم بن محمد اسلم ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز افتاده ۲۵۰ ص (نوشاهی : ۱۵۹).

□ راولپندی ، کولره شریف ، دربار پیر مهر علی شاه صاحب : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۰۴ ص ۲۰ س (پروفسور ملک محمد اقبال).

□ خیرپور ، کتابخانه عمومی ۸۹۱/۵۵۱ خ س ر : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه قصیده ، باسرلوح زرین ، ۲۶۸ ص (خضر نوشاهی).

□ لاهور ، محمد شفیع ۱۶۴/۳۵ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر قصیده ، میانه ۱۳۳ ک افتاده ، (بشیر حسین: ۳۷).

□ شکارپور ، گڑهی یاسین ، گوشه ادب ، صلاح الدین ۲۱ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر ، (قصیده)، ۲۶۶ ص (خضر نوشاهی).

□ اوچ ، مخدوم سید شمس الدین گیلانی ۲۹۹ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز وصف معراج پیغمبر که بشب شد روشن ، ۱۸۰ ک (پروفسور الله دتا چودری ـ غلام سرور ۱۵۹).

□ سرگودها ، بهلوال ، نصیر آباد ، مولا داود : نستعلیق خوش ، سده ۱۳۰۲ ؟

برابر ۱ ، ۱۸۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **لاهور** ، پنجاب پبلک لائبریری ۹۱، ۸۷۱ قر (۲) : نستعلیق ، تاجدین ولد سلطان میان محمود ساکن موضع پاکریانواله متعلق بلده کنجاه پرگنه گجرات ، ۱۵ ماه پوه ، ۱۲۰۵ه. ۱۳۳ ک ۱۵ س (عباسی ۱ : ۴۷۸).

□ **لاهور** ، فقیر سید مغیث الدین : نستعلیق ، پور نعل ، ۱۵ ج ۱/۱۲۱۳ه (۱۷۹۹م) آغاز برابر نمونه قصیده ، ۱۵۵ ک ۱۳ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۳۵۸).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۱۶۸۷ D ۱۴ : نستعلیق ، ... متصدی دفتر خالصه ، ۱۴ پادشاهی شاه عالم (۱۲۱۳ه.) ۸۴، ک (عبدالله ۲:۲۵۱).

□ **لاهور** ، همان کتابخانه SPi/VI ۵۰۹۴ L ۲۴ : نستعلیق ، هیر لعل پندت ، شاهجهان آباد ، شعبان ۱۲۳۱ه (۱۷۹۹م) ۱۸۱ ک عبدالله ۲ : ۴۷۴) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۴۶).

□ **بهکر** ، بهل ، مدرسه العلوم الشرعیه ، جامعه غوثیه مهریه : نستعلیق پخته ، حاجی الله یار بن خدا یار ، ۲۱ رجب ۱۲۲۲ه ، آغاز : حمد خداوند ، ۲۹۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **گجرات** ، قلعه دار ، کتابخانه مولانا عبدالکریم قلعه داری : نستعلیق خوش ، محمد هاشم (نیای فهرست نگار)، ۱۱ ع ۱/۱۲۲۳ (یا ۱۲۴۳ه) و برگهای نوئویس ۱۳۴۴ه. آغاز برابر نمونه، ۳۶۲ ص (پرفسور احمد حسین قلعه داری).

□ **فصیل آباد** ، عبدالله پور ، مولوی محمد رمضان شوق: نستعلیق خوش ، شنگر داس ، شنبه ۲۹ رجب ۱۲۲۴ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۶۸ ص (خضر نوشاهی).

□ **لاهور** ، دانشگاه ، شیرانی ۳۸۸۵/۸۵۲/۱ : شهاب الدین ولد محمد اعظم ، متوطن نینو وال ، ۱۲ ذیقعده ۱۲۳۰ه. (۱۸۱۵م) محشی (بشیر حسین ۱ : ۴۶).

□ **لاهور** ، دیال سنگھ ترست ۴۴۴ : نستعلیق ، رام رای ولد ساگر مل بن نند لعل توم دهوسر ، ۲۰ محرم ۳۰؟ (کویا ۱۲۳۰ه) ساکن قصبه ریواری ، آغاز : شکر کویم ... (برابر نمونه ۱)، ۱۳۲ ک (هاشمی، صدیقی ۲ : ۲۲۸).

□ **لاهور** ، پنجاب پبلک لائبریری ۹۱ ، ۸۷۱ قر (۳) : نستعلیق ، ش ۱ مجموعه ، نوشته محمد صادق قریشی جالندهری ، ۱ ع ۱/۱۲۳۳ه ۱۳۴ ک (عباسی ۱ : ۴۷۹).

□ **پیشاور** ، دانشگاه ، کالج اسلامیه ۱۸۳۳ : نستعلیق خوش ، حافظ احمد بن هدایت ساکن قریه پیر خیل ، مسجد زرگران ، ۱۲۳۴ه. آغاز برابر آغاز قصیده ، ۳۱۲ ص (محمد اسرائیل کان الله ـ عبدالرحیم ۱ : ۳۴۵).

□ لاهور، کتابخانه فقیر، سید مغیث الدین : نستعلیق، ۲۰ ج ۲/۱۲۳۴ه. از قصیده آغاز میشود ، آغاز برابر نمونه ، ۱۶۴ گ ۱۵ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۳۵۷).

□ سرگودها ، بهلوال ، کوتمومن ، کتابخانه غلام سرور : نستعلیق ، ۱۸۹۶ ب (۱۲۳۵ه؟) آغاز: حمد خداوند ، ۳۰۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ گجرات ، قلعه دار ، کتابخانه مولانا عبدالکریم قلعه داری : نستعلیق پخته ، سزاوار بن محمد رضا بن الله بخش ، ۱۴/۱۸۹۰ ذیقعده ۱۲۵۶ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، ۲۶۴ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۲۵۸/۶۴/۱ N.M. : نستعلیق ، لچهمن داس چوپره ، اکال کره ، (گوجرانواله)، ۲ شوال ۱۲۶۶ه. (گ ۳-۱۳۶) (نوشاهی: ۶۰۷).

□ شیخوپوره ، بهتیان ، حکیم میان محمد حسین : نستعلیق خوش ، رستمعلی خان ، ۱۵ ذیحجه ۱۲۶۷ه ، ۱۷۱ ص (محمد علی کوثر).

□ شیخوپوره ، نارنگ منڈی ، بهیلان ، چوهدری ذکا الله : نستعلیق پخته ، محمد غوث ، ۱۲۷۰ه ، ۲۵۶ ص (نعیم اختر مجددی).

□ گجرات ، قلعه دار ، کتابخانه مولانا عبدالکریم قلعه داری : نستعلیق پخته ، مولوی علم الدین سیالکوتی ، برای نجم الدین ، ۱۳ ساون ۱۹۱۳ ب (۱۲۷۳ه) آغاز برابر نمونه ۱ ، ۲۲۴ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

□ لاهور ، نکلسون رود ، خلیل داودی : نستعلیق ، سمت ۱۹۱۶ ب (۱۲۷۶ه) آغاز برابر نمونه ۱ ، ۲۸۳ ص (سید سعید الظفر نوشاهی).

□ شیخوپوره ، مریدکی ، محمد سعید اختر : نستعلیق پخته ، غلام حی ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز : حمد خدا وند ، ۲۳۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۸۷۱/۹۱ قر : نستعلیق، آغاز سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر دو نمونه ، ۱۳۳ گ ۱۵ س (عباسی ۱ : ۴۷۵).

□ پشاور ، دانشگاه پیشاور ۳۵۹ : نستعلیق خوش ، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه قصیده ، ۲۵۷ ص ۱۴ س (پرفسور امتیاز حسین).

□ سرگودها ، بهلوال ، مولانا قدرت الله : شکسته سخت خوانا ، عمر دراز ، ۲۴ ماگهه ، سده ۱۳ه. موریانه زده ، آغاز برابر ، ۱۸۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ شیخوپوره ، بهتیان ، حکیم میان محمد حسین : شکسته آمیز ، ظفر حسین بن حکیم مظفر حسین ، ۱۰ ع ۱۳۰۵/۲ه ، ۹۶ ص (محمد علی کوثر).

□ لاهور ، دیال سنگهه ٹرست ۵۵۴ : نستعلیق ، شیر محمد ولد ولی الله ، در

فیروز والا ، ۸ ذیحجه ۱۳۱۲ه. آغاز : شکر گویم . . . (برابر ۱) ، ۱۲۳ ک (هاشمی ، صدیقی ۲ : ۲۳۰).

☐ لاهور ، دانشگاه پنجاب A ۲۷ Pi/VI ۲۱۸ : نستعلیق ، بی تاریخ ، ۱۱۸ ک (عبدالله ۲ : ۲۵۱).

☐ لاهور ، همانجا J ۲۴ SPi/VI ۳۰۹۹ : نستعلیق ، محمد صادق ، بی تاریخ ، ۱۲۸ ک (عبدالله ۲ : ۴۷۴).

☐ لاهور ، همانجا SPi/VII ۳۸۸۵ : در مجموعه ، همراه گریما و محمود نامه (عبدالله ۲ : ۴۷۵).

☐ اسلام آباد، نشنل آرشیو ۱۳۲ : نستعلیق ، بی تاریخ ، آغاز برابر نمونهٔ ۱ (مسعود احمد خان : ۵۹).

☆ 231 نور العیون : شرح قران السعدین

متن همان. گزارش از نور محمد ، معروف به نور الحق شاه دهلوی و متخلص به مشرقی (۱۰۷۴ه/۱۶۶۳م) که یاد او در «رؤیاه» (مشترک ۲ : ۹۶۱) گذشت.

بنام پدرش عبدالحق دهلوی ، به سال ۱۰۱۴ه/۱۶۰۵م : مشرقی از بی تاریخ اتمام - به تصیه رفتی به یقین . چشم عیب (عین) از میان بردارند می شود «شرح قران السعدین».

آغاز : خطبهٔ کبریا و جلال می پادشاهی را که پادشاهی او را آغاز. آغاز شرح : شکر گویم . . . شکر کاری کردن که از روی تعظیم نعمت بخشاینده فهم شود.

(ن. ک. نسخه ها ۵ ؛ ۳۴۷۹ «شرح قران السعدین» و : ۳۵۱۵ «نور العیون» که هر دو یکی ست ـ الله ۱۱۸۶ ، سوزنی سالار: ۱۴۱۵ ، ۱۴۱۶).

☐ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳۱۱۸/۱۱۳ : سعد الله ولد سعد عبدالله ، ۷ صفر ۱۰۷۰ه (۱۶۵۹م) (بشیر حسین ۱ : ۴۲).

☐ لاهور ، دانشگاه پنجاب B ۲۷ APi/VI ۲۱۹ : نستعلیق ، در شاهجهان آباد ، ۲۰ ع ۲/۱۰۷۴ه. ۴۷ ک (عبدالله ۲ : ۲۵۲).

☐ راولپندی ، گولره شریف ، درگاه شاد روان پیر مهر علی : نستعلیق ، شرما ولد لعل چند ، ۲ شعبان ۱۰۸۰ه. دیباچه را ندارد آغاز : شکر گویم که بتوفیق خداوند جهان . . . شکر کاری کردن که از روی تعظیم بخشانیده فهم شود ، خواه خدمت بدست و پا باشد یا ننا ، ۲۸۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

☐ پیشاور ، ریکارد آفس ۳۶۱ : نستعلیق ، ۱۰۹ (۱۱۰۹) ، آغاز برابر نمونه ، ۲۳۴ ص (سید حسن مجتبی رضوی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۱۴ B ۱۱۲۱ : نستعلیق ، ۲۶ ع ۲/۱۱۲۶ه آغاز برابر نمونه ، ۱۲۱ گ (عبدالله ۲ : ۲۵۲).

□ لاهور ، محمد شفیع ۱۵۷/۲۸۲ : نستعلیق ، پیرامون ۱۱۵۶ه. (۱۷۴۳م) آغاز برابر نمونه ، ۴۸ گ (بشیر حسین : ۲۴۲).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۳۱۶ : نستعلیق ، ۱۲ محرم ۱۱۸۸ه ۱۴۴۰ ص (نوشاهی : ۱۵۹).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۵۳۴ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز در دیباچه افتاده : . . . وجه تسمیه این نامه به قران السعد ین به ملاحظه تشبیه اجتماع معز الدین کیقباد با پدر خود که در این کتاب . . . ، انجام نیز افتاده ، ۱۷۷ ص.

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۹۱ ، ۸۷۱ قر ـ نور (۳) : نستعلیق ، آغاز سدهٔ ۱۲ه. ش ۳ مجموعه ، ۱۳۰ گ ۱۵ س (عباسی ۱ : ۵۷۲).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۵۹ ـ N. M. ۱۹۷۱ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. آغاز در دیباجه افتاده ، ۱۴۰ ص (نوشاهی : ۶۰۷).

□ حیدر آباد ، شاه ولی الله کالج : نستعلیق ، ملا صاحب دته ولد ملا الله رکها بن قاضی جان محمد ، ع ۱/۱۲۰۰ه ، آغاز برابر ، ۱۵۸ ص (سید خضر نوشاهی).

□ لاهور ، کتابخانه عمومی پنجاب ش ۹۱ ، ۸۷۱ قر ـ نور ۹۱ ، ۸۷۱ قر (۳) : نستعلیق ، ش ۲ مجموعه نوشته ع ۱/۱۲۳۳ه. ۳۶ گ ۱۶ س (مخطوطات فارسیه ، منظور احسن عباسی ۱ : ۴۷۹).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۱۴ B ۹۳۶ : نستعلیق ، ۱۸ ج ۲/۱۲۶۹ه. ۹۰ گ (عبدالله ۲ : ۲۵۳).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۹۱ ، ۸۷۱ ـ قر ـ نور (۲) : نستعلیق ، آغاز سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۲۲ گ ۱۷ س (مخطوطات فارسیه ، منظور احسن عباسی ـ ۱ : ۴۸۰).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳۶۳۳/۶۱۰ : تاریخ یاد نشده (بشیر حسین ۱ : ۴۲).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۱۴ F ۲۵۸۲ : بی تاریخ ، ۱۲۸ گ (عبدالله ۲ : ۲۵۳).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب B ۱٤ Pi/VI ۹۳٦ : نستعلیق، ۱۸ ج ۲/۱۲٦۹ه. ۹۰ ک (عبدالله ۲ : ۲۵۳).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب F ۱٤ Pi/VI ۲۵۸۲ : بی تاریخ، ۱۲۸ ک (عبدالله ۲ : ۲۵۳).

☆ 232. شرح قران السعدین

متن همان. گزارش. از عوض رای مسرت. که نشانی بیشتری از وی بدست نیامد.

□ لاهور، دانشگاه، شیرانی ۶۲۱۲ : نوشته ۵ ج ۱/۱۲٦۱ه (۱۸٤۵م) (بشیر حسین ۱ : ٤۳).

☆ 233. شرح قران السعدین

متن همان. گزارش از ناشناس.

□ گجرات، قلعه دار، کتابخانه عبدالکریم قریشی قلعه داری: نستعلیق، باید سردار بن محمد رضا لاهوری، پیرامون ۱۲۵٦ه. باشد. دو بخش است بخش یکم به احتمال نگاشته همان کاتب است، آغاز: سلسله آب ذره بر ذره، سلسله آب کره آب و سلسله زنجیر را گویند، و بر آب سلسله می باشد یعنی. . . ، ٤٤ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

☆ 234. مفتاح الفتوح : فتحنامه : فتح الفتوح

در پیرامون ۸۰۰ بیت، در ج ۲/۸٦۹۰/۱۲۹۱م سروده است. مثنوی ست در پیروزی های جلال الدین فیروز شاه، و در «دیوان» او «غرة الکمال» به چاپ رسیده است.

آغاز: سخن بر نام شاهی کردم آغاز - که بر شاهان در دولت کند باز.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۰۱۳ «فتحنامه : مفتاح الفتوح» و ۳۲۲۷ «مفتاح الفتوح : فتحنامه» - ذریعه ۲۱ : ۳۳۸ «مفتاح الفتوح» او «فتحنامه» - استوری ۲ (۳) : ۵۰۱ «مفتاح الفتوح : فتحنامه: فتح الفتوح» - نفیسی ۱ : ۱۷۱ - رهو ۳ : ۱۰۱۲ - اته : ۱۱۸٦ تا ۱۱۸۸، ۱۱۹۰، ۱۱۹۲).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب B ٤۰ Pi VI ۲۰۳۷ : نستعلیق هندی، سدهٔ ۸۸، در «غرة الکمال» او (گ ۱۳۲ - ۱۵۲)، بنام «فتحنامه». آغاز برابر.

□ لاهور، همانجا PPi VI ٥٤ ۱۵۹۷ : نستعلیق، در «غرة الکمال» او نوشتهٔ ۹۸۲ه، بنام «فتحنامه»، آغاز برابر، (عبدالله ۲ : ۲۲۸-۲۳۱).

□ اتک، مکهد، مولانا محمد علی : نسخ ریز خوش، حسن علی همدانی، ۹۹۰ه. آغاز برابر، زرین، سرلوح، ۵۷ ص زیر فسور ملک محمد اقبال).

□ لاهور ، محمد شفیع ۳۹۹/۴۳۲ : نستعلیق ، سدهٔ ۹ ه ، همراه «دیوان» او رویهم ۹۰ ک ، موریانه زده (بشیر حسین : ۳۹۰).

☆ 235. دولرانی خضر خان : خضر خانی : عشقیه

مثنوی ست بزمی ، در بحر زحفات بحر هزج ، در ۴۵۱۹ بیت. در آن آمده : نخست داستان را به نثر خود خضر خان نگاشته است. سپس بدستور او ، داستان را در چهار ماه به سال ۷۱۵ه/۱۳۱۵م سروده ام. داستان خضر خان خلجی حاکم دهلی ست و دلباختهٔ او بنام دولرانی دختر راجهٔ گجرات. دلباختگی که به زناشویی می انجامد. نخست آن را «عشقیه» نامیده ، سپس «دولرانی خضر خان» خوانده است : چو نام خان به نام دوست ضم شد ـ فلک در ظل این هر دو علم شد ـ خطاب این کتاب عاشقی بود ـ دولرانی خضر خان ماند در دهر . . . و گر تاریخ پکشایند زابجد ـ ز هجرت پانجده (پانزده) گیرند و هفتصد.

شامل بزم و رزم و رویدار های تاریخی و اوضاع اجتماعی و آداب و رسوم در شبه قاره بروزگار سراینده است.

آغاز : سرنامه بنام آن خداوند ـ که دل ها را به خوبان داده پیوند ـ ز عشق آراست لوح آب و گل را ـ بدان جان زندگی بخشید دل را.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۲۸۱۵ «دولرانی و خضر خانی : خضر نامه : خضر خانی» ـ مشار ۲ : ۲۲۳۱ «دولرانی خضر خان» که نشانی دو چاپش را داده است ـ ذریعه ۸ : ۲۸۰ «دولرانی خضر خان : خضر خان دولرانی» ـ پاکستان و هند ۵ : ٤٤٥ «دو لرانی و . . .» و برای نسخه هایش ، اته : ۷۲٤ تا ۷۲۶ «خضر خانی» و ۱۱۱۸/۲ ، ۱۱۸۷/۱۱ «دولرانی» ـ موزهٔ سالار : ۱٤۱۷ ، ۱٤۱۹ ـ مرآت العلوم ۱ : ۵۵ ـ کلچین ، آستانه ۷ : ٤٤۵ ـ ریو ۲ : ۸۱۷ ـ ملک ۲ : ۲۵۳ ـ مجلس ۳ : ۱۷٤ ، ۱۷۵ ـ نشریه ۸ : ۱۳۷ ، ۱۳۸ «خضر خانی»).

□ لاهور ، محمد شفیع ۱۳۷/۱۳۰ : نستعلیق ، انوری بن بیانی ، رجب ۸۸۵ه (۱٤۸۰م) آغاز برابر نمونه ، ۹۱ ک (بشیر حسین : ۱۲۲).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب A ۸۹ Pi/VI ۸۸۰ : نستعلیق ، ع ۹۱۷/۱ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۵۵ ک (عبدالله ۲ : ۲۵۳).

□ الک ، مکهد ، کتابخانه مولانا محمد علی ، محمد صالح : نستعلیق ، غره رجب ۹۸۹ه. آغاز برابر نمونه ، ۳۱۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ کراچی ، موزه ملی ۹۱۲/۸ N.M. ۱۹۵۷- : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰ ه. زرین ، آغاز دیباچه افتاده ، ۳۲۶ ص.

□ کراچی ، عمالجا ۱۰۵۹/۲ N.M. ۱۹۶۷- : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰ ه. زرین ،

۲۷۶ ص (نوشاهی : ۵۷۲).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق‌ف ۲۵۷: نستعلیق ، عزیز الله شاه دهلوی ، ٤ ذیقعده ۱۰۲۵ه ، ۲۰٤ ص (نوشاهی : ۱۵٤).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۵۶ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه ، آغاز و انجام افتاده ، ۲۷۰ ص (گنج ۳ : ۱۶۲۰).

□ لاهور ، محمد شفیع ۱۳۶/۱۳۱ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز و انجام افتاده ، آغاز : کرم شرط است بر اجرت ستانی - که جانی می فروشد بهر نانی . . . ، ۲۵ گ (بشیر حسین : ۱۲۳).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۲٤ N ٤۱۹۹ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه. با مهر کرشن سهائی ۱۱۵۹ه ، (۱۷٤۶) (عبدالله ۲ : ٤۷۵) از کتابهای شیرانی بوده (دکتر محمد بشیر حسین ۱ : ۱۰۶).

□ شیخوپوره ، گوجرانواله ، توشهره ، کتابخانه هاشمی : نستعلیق پخته، محمد بخش بن الله یار ، ۱۹ ذیحجه ۱۱۸۳ه. آغاز برابر ، ۲۸۹ ص (خانم رضوانه سحر).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۹۷۷ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه ، آغاز برابر ، انجام کمی افتاده ، ۲۹۸ ص.

□ سرگودها ، بهلوال ، مولانا قدرت الله : نستعلیق خوش ، سیف الدین ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۷۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۸۹ D ۸۲۶ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. ۹۷ گ (عبدالله ۲ : ۲۵٤).

□ سرگودها ، بهلوال ، مولانا قدرت الله: نستعلیق خوش ، ۱۸۵٤ ب (۱۲۱۳ه؟) در جهانگیر پور ، آغاز برابر ، ۱۹۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، ساهیوال ، مکتبه سلیمانیه : نستعلیق خوش ، منشی صدر الدین فرزند میر اکبر خان کاشمیری مظفر آبادی ، ۱۲٤۰ه ، ۱۹۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۳۰ ۲۲۲ : نستعلیق ، ۱۳ × ۸ ، ۱۸۵۰ (۱۲۶۶ه) ، ۲۳۵ گ (عبدالله ۲ : ۲۵۵).

□ لاهور ، جنبل ، ضلع شیخوپوره ، کتابخانه قاضی غلام رسول چشتی ۳ : نستعلیق خوانا ، ۱۲۷۱ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۵۲ ص (سید عارف نوشاهی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۸۹ C ۱۶۸۰ : نستعلیق ، میرزا حسین همدانی ، قدم شریف ، ۲۳ رمضان ۱۲۸۸ه. ۱۵۲ گ (عبدالله ۲ : ۲۵۶).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب ۳۰ KPi/VI ۲۰۹۸: نستعلیق، ۷ حولی ۱۸۹۷م (۱۳۱۵ه) ۱۱۰ گ (عبدالله ۲ : ۲۵۵).

□ چنیوت، جهنگ، ملک آباد، محمد اکرم: نستعلیق، سرفراز خان، ۱۱ شوال ۱۳۱۸ه. آغاز برابر، ۳۱۶ ص (محمد نذیر رالجها).

□ گجرات، قلعه دار، کتابخانه مولانا عبدالکریم قلعه داری: نستعلیق پخته، شیر محمد بن احمد علی بن مفتی محمد هاشم، ۱۳۴۲ه. از روی نسخه ۱۱۱۲ه. آغاز برابر نمونه، ۵۸۰ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

236ـ نه سپهر

به سال ۷۱۸ه/۱۳۱۸م، در شصت و هفت سالگی به انجام رسانده است. مثنوی ست تاریخی، رویداد های روزگار قطب الدین مبارک شاه خلجی (۷۱۶-۷۲۰/۱۳۱۶-۱۳۲۰م) و بنام او. در نه «سپهر» و هر سپهر در یک بحر، دربارهٔ مبارک شاه پیشگفته، خطبات شاهزاده خسرو خان، شأن و شوکت دهلی، ستایش از هندوستان، ارادت به مشتری، واقعهٔ زایش شاهزاده محمد و جز آن ها.

چاپ: بکوشش دکتر وحید میرزا، ۱۹۴۸م، کلکته، با پیشگفتار به زبان انگلیسی، ۳۹+۵۰ ص.

آغاز: خدا را کنم بر سر نامه یاد ـ که بر بنده در های معنا گشاد ـ نه اندک متاعی به جانم سپرد ـ که نقد همه آسما نم سپرد.

(ن. ک. خسرو شیرین زبان، از اقبال صلاح الدین: ۲۰۳ ـ نفیسی ۱ : ۱۷۰ ـ نسخه ها ٤ : ۲۲۸۸ ـ ذریعه ۱۹ : ۹ ـ ۳۰ ـ مشار ۳: ۳۰۵۹ «سلطان نامه: نه سپهر» همان چاپ دکتر وحید ـ اته: ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۲۱۸، ـ مجلس ۲۱ : ۳۲۹ ـ سلطنتی ۱ : ۳۰، ٤۱، ۵۲ ـ ریو ۲ : ۶۱۲).

□ لاهور، محمد شفیع ۱۳۲/۱۳۲ : نستعلیق، انوری بن بیانی، ۸۸۵ه (۱٤۸۰م)، آغاز برابر، انجام افتاده، ۱۰۲ گ (بشیر حسین : ۱۲۳).

□ بهاولنگر، چشتیان، مولوی غلام فرید نظامی: نستعلیق پخته، گنپت رای، ۱۰۲۵ه، در نواح اجمیر شریف، آغاز برابر، ۲٤۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ راولپندی، عزیز آباد، اکادمی تعلیمات اسلامی، ریاض حسین شاه: نستعلیق پخته، حمید الدین احمد، ۱۷ رجب ۱۰۸۰ه، سرلوح زیبا، آغاز برابر، ۱۹۷ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۲۳۱۱: نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۱ه، (ص ۱۷۸-۳۷۶)، آغاز و انجام افتاده (گنج ٤ : ۲۰۶۲).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب F ۲٤ SVI ٤٦۳۲ : نستعلیق، سلیمان موسوی، دهلی، سدهٔ ۱۱ه، آغاز برابر، سرلوح (عبدالله ۲ : ٤۷۲ - بشیر حسین ۱ : ۱۸۹).

● 50- اسماعیل کوفی

اسماعیل کوفی، که از جای دیگر به ملتان آمده است. و بایستی در نیمهٔ دوم سدهٔ هفتم می زیسته باشد. منظومه زیرا را در ۶۹۹/۹۹-۱۳۰۰م سروده است.

☆ 237- مخزن حکمت

در کیمیا. در (مشترک ۱ : ۷۹٤) گذشت. و اینک نسخه هایی دیگر.

□ شیخوپوره، نارنگ مندی، حکیم رحمت علی قریشی : شکسته آمیز، شکر الدین، ۱۲۲۹ه، آغاز برابر، ۷۷ ص (نعیم اختر مجددی).

□ فیصل آباد، چنیوت بازار، وکیلان، کتابخانه چشتی سلیمانی : شکسته آمیز، محمد سعادت، موضع حسین پوره، ۱۲۸۲ه. (ص ۲۵۲-۲۵۵)، آغاز برابر (نعیم اختر مجددی).

□ دیره اسماعیل خان، مکتبه حبیبیه: نستعلیق خوش، ۱۲۸۹ه. آغاز برابر، ۸۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۹٤۰۷ : نستعلیق خام، محمد سعید آخوند زاده، پایان رمضان، سدهٔ ۱۳ه، آغاز برابر، ۱۰۳ ص.

□ اسلام آباد، گنج بخش ۱۱۱۲۵ : نستعلیق شکسته آمیز، ۱۱ شوال ۱۳۰٤ه، آغاز همانگونه، ۱۵۹ ص.

● 51- عطار همدانی

زین الدین محمد بن ابراهیم بن مصطفی بن شعبان، عطار همدانی، اصلاً وی از مردم زنجان بوده است. (کشته در ۷۲۷ه/۱۳۲۷م). نفیسی (۱ : ۲۱۸) چهار مثنوی از وی یاد کرده است : ۱- ترجمة الاحادیث یا مواعظ که نزدیک به دو هزار بیت در حدیث های پیامبر است و در ۶۹۹ه (۱۳۰۰م) به انجام رسانده است، ۲- کنز الحقایق، نزدیک به ۸۰۰ بیت، ۳- [مفتاح الفتوح، نزدیک به ۱۲۰۰ بیت، که در ۱۵ ذیحجه ۶۸۸ه/۱۲۸۹م به پایان رسانده است، ٤- کنز الاسرار، که می گوید دو ۶۹۰ه یا ۶۹۹ه سروده است، دو کار اخیرش، مفتاح الفتوح و کنز الاسرار، به عطار نیشابوری نسبت داده شده، و در نسخه هایی از «کلیات» او دیده شده است.

☆ 238- کنز الاسرار

مثنوی ست عرفانی، که نزدیک به صد سال پس از مرگ عطار نیشابوری، در ۶۹۹ه/ ۱۳۰۰م) سروده شده است : که در شصت خود و نه شد تمام.

تأویل های عرفانی ست و حکایت هایی. آغاز می شود با : شرح کنت کنزاً مخفیاً ، شرح کنت نبیا و آدم بین الماء والطین، قیامت و روز عرصات، منقبت صحابه ، قضا و ذبح بغیر سکین ، الناس ثلاثة اصناف ، حکایت ، قید اربعة به اربعة ، سید الاتقیا خادم الفقرا ، الدنیا ساعة ، لا تعظموا فی بیت ربی ، من تکلم بکلام الدنیا فی المسجد احبط الله اعماله . . .

و پایان می یابد : گناه پیر عطار ، ازحد برونست -که من از هر چه می گویم فزونست- بیا مرزد بنقد آن بندهٔ حق - دهد این نسخه را با خلق رونق - رساند نفع این بر خاص و عامی - که در ششصد نود و نه شد تمامی.

آغاز : سپاس و حمد بر خلاق عالم - که از خاکی پدید آورد آدم - ز خاک تیره کرد گوهر پاک - که بروی سجده کردند اهل افلاک.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۰۵۸ «کنز الاسرار» - نفیسی ۱ : ۲۱۸ زندگینامهٔ زین الدین عطار همدانی که در آنجا نام پنج مثنوی او را بر شمرده است : ۱- ترجمة الاحادیث ، سروده ۶۹۹ه ، ۲- کنز الحقایق ، ۳- مفتاح الفتوح ، سروده ۶۸۸ ، ٤- کنز الاسرار ، نیز سروده ۶۹۹ه - اته : ۱۰۳۱ ، ۱۰۳۳ ، «کنز الاسرار»- ایوانف، کرزن : ۲۰٤ «کنز الاسرار»).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۳۶۹ : نستعلیق زیبا ، سدهٔ ۱۰ه. در «کلیات» نیشابوری (ص ۶۹۸-۷۳۰) آغاز برابر، سرلوح هنری.

52. مولانا خوافی

مولانا خوافی ، که به نوشتهٔ نوشاهی که «رباعیات» او را در دست داشته است ، بایستی همان خوافی از سرایندگان سدهٔ هفتم ه (نفیسی ۱ : ۱۷۸) باشد.

239. رباعیات مولانا خوافی : گلستان خواف

نسخه زیر بنام «گلستان خواف» است.

□ کراچی ، موزه ملی ۱۹۷۵-۹۹ N. M. : نستعلیق زیبا ، سدهٔ ۱۲ه. در مجموعه رباعیات (نوشاهی : ۵۷۳).

53. محمد بن محمود سمرقندی

محمد بن محمود بن محمد بن احمد سمرقندی ، از سدهٔ هفتم - هشتم ، نوادهٔ ناصر الدین محمد. از مردم سمرقند ، زاده در همدان ، زیسته در بغداد. سنی مذهب. کامل ترین فهرست نگاشته هایش را عبدالحسین حایری (مجلس ۱۷ : ۹۸) از مقدمهٔ کتابش «المبسوط فی القرآت السبع و المبسوط من اضافة الطبع» بیرون کشیده، در ۳۷ عنوان ، نام برده است.
(ن. ک. مجلس ۱۷ : ۹۸ برای فهرست کار هایش - برگل ۱ : ۳۰۳ که مرکش را

۱۱۶۱/ه۵۵۶م نقل کرده ، و نسبتش را به چند گونه آورده- نفیسی ۱ : ۲۶۱ که او را در سدهٔ نهم جایداده).

✡ **240- عین الترتیل :** تجوید منظوم-

که گزارشی ست بر سرودهٔ فارسی خود او بنام «الترتیل» (مشترک ۱ : ۱۲۱).

✡ **241- تجوید منظوم**

که در مشترک ۱ : ۱۰۶ در انتسابش به وی تردید بی جایی داشته ام. و نیز در انتساب سراینده به همدان تردید بی جایی شده است.

آغاز : خالق اکبر خداوند معین - حمد بیحد مر او را و رسولش آخرین.

● **53- شرف الدین بخارایی**

شرف الدین بخارایی خراسانی که خود را در آغاز منظومه چنین نشان می دهد : این ترا یادگار از «شرف» است - نام او در جهان به هر طرف است - از بخارا است مولد و نسبش - و از خراسان علوم مکتسبش.

✡ **242- مقدمة الصلاة :** نام حق

در دیباچه نام خود را آورده و می افزاید : تود و سه برفت و ششصد سال - از وفات رسول تا امسال - نیمه ای از جمادی اول - بود کاین نظم گشت مستکمل. در فهرست ها تاریخ پیشگفته نیمهٔ ج ۱/۶۹۳ه آمده است ، ولی او از مرگ پیامبر سخن می گوید بس بایستی ۷۰۴ه/ ۱۳۰۶م باشد.

در فقه حنفی ، در ده «باب» و «فصل» هایی، در ۱۷۰ بیت: ۱- بیان وضو ، چهار فصل ، ۲- شکننده های وضو ، ۳- غسل ، سه فصل ، ۴- آنچه غسل را واجب می کند ، ۵- تیمم ، ۶- نماز ، چهارده فصل، ۷- نماز های فریضه ، ۸- سنت های موکده ، ۹- روزهٔ ماه رمضان ، ۱۰- کفارهٔ روزهٔ ماه رمضان

از کتاب های درسی در شبه قاره بوده است. «و یکی از کتاب های «پنج گنج» (ن.ک. مشترک ۱:۸۰۵) کسانی از وی پیروی کرده اند، از آن میان محمد باقر لاهوری (م ۱۱۰۹ه/۱۶۹۷م بنام «دام حق» (ن. ک. پس از این).

پرفسور اختر راهی «ترجمه ها : ۲۵» از چهار ترجمهٔ آن به زبان اردو نشانی داده است. که دست کم یکی از آن ها که از «سرمست» است به نظم است ، و در ۱۱۶۲ه/۱۷۴۹م سروده و شده به چاپ نیز رسیده است (اندیا افیس، چاپی: ۳۷۱ ، ۴۸۳ ، ۴۸۴).

آغاز : نام حق بر زبان همی رانم - که بجان و دلش همی خوانم - مالک و صانع و قدیم و حکیم - خالق و رازق و رؤف و رحیم.

ن. ک. نسخه ها ۴ : ۳۰۲۹ «فقه منظوم» ، همانجا ۳۲۳۱ «مقدمة الصلاة» که هر

دو یکی ست - مشار ۵ : ۵۱۲۸ «نام حق» که نشانی ۷ چاپ آن را داده - اندیا افیس، چاپی : ۱۵۷ - پاکستان میں فارسی ۲ : ۶۰۲ که نگارنده را مرید «ابو تو امان» خوانده - اته : ۱۱۱۳، ۲۳۸۱، ۲۵۵۴ تا ۲۵۵۷).

□ وهاری، جهندیر، کتابخانه سردار جهندیر : نسخ خوش، سدهٔ ۱۰ه. و نونویس آن از غلام حسن ولد میان نبی بخش، درکهان موضع بدهو میلسی ملتان، آغاز برابر، ۲۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور، دانشگاه، شیرانی ۵۷۰۲/۲/۲۳۸۳ : نوشته سید شاه محمد ولد سید جلال، صفر ۱۰۱۳ه. (۱۶۰۴م). تاریخ نگارش در نسخه ۶۹۳ه (۱۲۹۴م) آمده (دکتر محمد بشیر حسین ۲ : ۳۰۶).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۱۰۰۱۷ : نستعلیق، سدهٔ ۱۱ه. آغاز در دیباجه افتاده، (ص ۱-۱۶).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۱۷۸ : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۱ه. ش ۱ مجموعه «پنج گنج» (ص ۱-۲۰)، آغاز برابر نمونه.

□ اسلام آباد، همانجا ۶۵۳۲ : نستعلیق شکسته آمیز، سدهٔ ۱۱ه. ش ۲ «پنج گنج» (ص ۳۲-۴۷)، آغاز برابر نمونه.

□ اسلام آباد، همانجا ۶۴۰۹ : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۱ه. ش ۲ «پنج گنج» (ص ۲۳-۴۱)، آغاز برابر نمونه، محشی.

□ اتک، مکهد، مولانا محمد علی : نستعلیق، سده ۱۱ه. آغاز برابر نمونه، جدولبندی ۲ و کمند ۱ راه، ۱۴ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ لاهور، شاهی مسجد، علما اکیدمی ۲۷۶۹ : نستعلیق خوش، میان خدا بخش، ساکن ویره جاوه، سده ۱۱ه، ۲۰ ص (محمد علی کوثر).

□ گجرات، دهل، محمد شریف نوشاهی : نستعلیق خوش، سه شنبه محرم ۱۱۱۲ه، در ملک کل محمد ولد حضرت میان عصمت الله (نوشاهی)، ۱۴ ص (خضر نوشاهی).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۱۱۱۹۱ : نستعلیق شکسته آمیز، ۱۱۲۲ه. آغاز برابر، ۱۶ ص.

□ لاهور، دانشگاه، شیرانی ۴۰۶۳/۱۰۱۱/۴ : نوشته ۱۱۷۸ه (۱۷۶۴م) در نسخه تاریخ نگارش ۶۹۹ (۱۲۹۹م) آمده (بشیر حسین ۲ : ۳۰۶).

□ سرگودها، جهاوریان، عطا الرحمان صاحب کهوکهر : نستعلیق خوش چنگا پسر رام داس راجپوت، ساکن فتحپور لاهور، ۱۱۹۲ه. ۱۴ ص ۸ بیت (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، فقیر خانه ، سید مغیث الدین بخارابی : نستعلیق ، سید نور الحسن، ۱۱۹۳ه ، ۲۸ ص (محمد علی کوثر).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۹۱۹۹: نسخ پخته ، سده ۱۱ه. تاریخ نگارش ۶۹۳ه. در پایان آمده ، ۱۸ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۲۰۰ : نستعلیق پخته ، مخدوم شاه ، سدهٔ ۱۲ه. همان تاریخ پیشگفته را دارد ، ۱۶ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۳۲۳۲ : نستعلیق خوانا ، سده ۱۲ه. ش ۲ «پنج گنج» (ص ۱۵-۲۷)، آغاز برابر نمونه.

□ اسلام آباد ، همانجا ۷۲٤۵ : نستعلیق شکسته آمیز ، سده ۱۲ه. ش ۲ «پنج گنج» (ص ۱۸-۳٤) ، آغاز برابر نمونه.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۱۷۷ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. ش ۲ «پنج گنج» (ص ۱٤-۳۱).

□ اسلام آباد ، همانجا ٤٤۹۰ : نستعلیق شکسته آمیز طلبگی، سده ۱۲ه. ش ۲ «پنج گنج» (ص ۱۹-۳۱) آغاز افتاده.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۸۸۹ : نستعلیق شکسته آمیز ، سده ۱۲ه. ش ۲ «پنج گنج» (ص ۱۶-۲۹) آغاز برابر نمونه.

□ اسلام آباد ، همانجا ۲۹۳۵ : نستعلیق شکسته آمیز ، سده ۱۲ه. ش ۲ «پنج گنج» (ص ۱۷-۲۸) ، آغاز افتاده.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۱٤٤ : نستعلیق تحریری ، سده ۱۲ه. (ص ۱-۳۶) در «پنج گنج».

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۲۲۷ : نستعلیق تحریری ، سده ۱۲ه. (ص ۱-۱٤) ، در «پنج گنج».

□ اسلام آباد ، همانجا ۲۳۷۲ : نستعلیق ، خوانا ، سده ۱۲ه. ش ۱ مجموعه (ص ۱۰-۲۲) ، آغاز برابر نمونه.

□ اسلام آباد ، همانجا ۳۱٤۰ : نستعلیق شکسته آمیز ، سده ۱۲ه. ش ۲ مجموعه (ص ۲۰۶-۲۳۲) ، آغاز برابر نمونه.

□ ملتان ، جهانیان ، چک R ۱٤/۱۰ ؛ الله بخش اسد نظامی : نستعلیق خوش ، مولوی احمد علی ، سده ۱۲ه. آغاز افتاده : آن بدست نماز باید کرد . . . ، ۱۶ ص (سعید الظفر نوشاهی).

□ الک، مکهد، کتابخانه مولانا محمد علی: نستعلیق، میان عبدالکریم ولد میان عظمت، سده ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، ۱۶ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ پیشاور ، دکتر خواجه محمد سلیم ۱۱۷۳ : نستعلیق خوش ، خط دوم از عبدالله ملا، سده ۱۲ه. در «پنج گنج».

□ لارکانه ، مشوری ، قاسم العلوم ، مفتی محمد قاسم : نستعلیق خوش ، فقیر غلام محیی الدین ، سده ۱۲ه. ۲۲ ص (محمد علی کوثر).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۱۷۵ : نستعلیق خام ، سده ۱۲-۱۳ه. آغاز برابر نمونه (ص ۲-۱۸). انجام افتاده.

□ سرگودها ، کتابخانه خلافت ربوه : نستعلیق خوش ، عاشق رسول بن غلام سرور ، ۱۲۰۴ه. در شهر لاهور بیگم شاهی مسجد ، ۲۵ ص (نعیم اختر مجددی).

□ گوجرانواله، سندهوان تادر، نصیر احمد: نستعلیق، عظمت الله درانی، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه، شیرانی ۳۴۷۸/۲/۴۵۳ : نوشته محمد وزیر ولد امیر، صفر ۱۲۲۰ه (۱۸۰۵م) (بشیر حسین ۲ : ۳۰۵).

□ لاهور ، رحمان پوره ، محمد شریف البدر : نستعلیق ، اشرف ، قصبه سیالکوت ، ۱۲۲۱ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۵۰۵ : نستعلیق پخته ، غلام نبی ، با تاریخ ۱۲۲۲ه. در مجموعه، ش ٤ (ص۸٤-۱۰۰)، آغاز برابر نمونه ، (گنج ۳ : ۱۸۳۴).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۹۵۹-۸۹/۶ N. M. : نستعلیق ، (۱۲۲۲ه) (ص ۵۵۲-۵۷۳) (نوشاهی : ۸۵٤).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۹۶۷-۶۱/۲ N. M, : نستعلیق ، محمد محسن ، ۱۲ ذیقعده، (٤) ۱۲ه ، ۱۶ ص (نوشاهی : ۸۵٤).

□ گجرات ، دهل، پیر محمد شریف نوشاهی: نستعلیق تحریری ، شمس الدین (نوشاهی) برای برادر قطب الدین و احمد بخش ، ۲۲ شعبان ۱۲۲٤ه ، ۱۶ ص (خضر نوشاهی).

□ ملتان ، جهانیان ، مکتبه الجمال، اسد نظامی : نستعلیق خوش فضلی ملتانی، ۱۲۲۵ه. ۳۳ ص (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها، بهلوال، جگهیان ، الله دته صاحب : نستعلیق خوش ، ۱۲٤۱ه. آغاز برابر نمونه ، جدولبندی و راه ، ۳۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ شیخوپوره ، نارنگ منڈی ، کوت بهیلان ، چوهدری ذکا الله : نستعلیق پخته ،

شمس الدین در راج پوره ، ۱۲۴۲ه. (ص ۱-۲۲) (نعیم اختر مجددی).

□ کراچی ، موزه ملی N. M. ۱۹۷۲-۱۵۹/۱ : نستعلیق ، (میر مستقیم بلخی مزاری، ۱۲۴۵ه. در مدرسه ملا نور محمد دیوان) (ص ۲-۲۴) (نوشاهی : ۸۵۴).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۸۹۸ : نستعلیق پخته ، با تاریخ ۱۲۴۸ه. (در مجموعه ، ش ۲) (ص ۴۳-۵۲)، آغاز برابر نمونه ، انجام افتاده.

□ سرگودها ، بهلوال ، جهان آباد ، محمد افضل : نستعلیق خوش ، نصرت ولد خواجه محمد یوسف قوم پراچه ، ساکن قصبه بهره ۱۲۴۹ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ شیخوپوره، نارنگ سندی، کتابخانه شاهیه، علی حق شاه: نستعلیق، ۱۲۵۳ه. آغاز برابر نمونه، ۱۷ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۸۶۱ : نستعلیق ، عبدالغفار ولد میان عصمت الله ، ۸ ماه بها کن/محرم ۱۲۵۶ه. برای میان محمود ولد میان قادو بخش ، ۱۴ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۴۷۴ : نستعلیق خوانا ، قادو بابای قادری هاشمی کشمیری ، در بلده لودهانه ، ۱۲۵۷ه. ش ۲ مجموعه (ص ۲۶-۴۱) ، آغاز برابر.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب J ۱۳/SPi/VI ۴۴۴۱ : نستعلیق ، ۱۲۵۸ه. بدنبال «وصلت نامه» (عبدالله ۲ : ۴۵۳).

□ لاهور ، دیال سنگه ترست ۶۵۰ ب : نستعلیق ، میرزا محمد خان ، ۱۲۵۷ه. آغاز برابر ، ۱۰ ک (دیال سنگه ۳ : ۱۸۸).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۵۸۸ : نستعلیق خوش ، ش ۱ مجموعه یک خطی مورخ ۱۴ رمضان ۱۲۵۸ه. (ص ۲-۲۶)، آغاز برابر نمونه ، در پایان تاریخ نظم «نود و نه برفت و ششصد سال» آمده است.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۴۳۰ : نستعلیق پنجابی با تاریخ ۱۲۵۹ه. در مجموعه ، ش ۵ مجموعه (ص ۹۰-۱۰۳) آغاز برابر نمونه.

□ لاهور ، نیشنل تاون ، پرفسور ظهیر احمد صدیقی: نستعلیق خوش ، محمد صادق بن حاجی فقیر الله، ۱۲۵۸ه، ۱۲ ص (محمد علی کوثر).

□ سرگودها ، جهاوریان ، عطا الرحمان صاحب کهوکهر : نستعلیق شکسته آمیز خوش، رنگ دین عرف رنگو بن مولوی دو سه، ۱۲۶۰ه. آغاز برابر نمونه، ۱۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ گوجرانواله ، علی پور ، چته ، سوئیان والا ، پرفسور محمد اشرف صدیقی : نستعلیق خوش ، شیخ احمد بن غلام رسول ، پیرامون ۱۲۶۰ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۶ ص (خضر نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳٤٤٥ : نستعلیق شکسته آمیز ، ۱۲۶۱ه. ش ۲ «پنج گنج» (ص ۶-۲۱) ، آغاز برابر نمونه ، فرسوده.

□ اسلام آباد ، همانجا ۲۳۷۲:نستعلیق خوانا ، با تاریخ ۱۲۶۲ه. در ش ۲ مجموعه (ص ۱۰-۲۲) فرسوده.

□ پیشاور ، دانشگاه ٤٤۸: نستعلیق خوش ، محمد حجی ولد شاه محمد ، ۱۲۶۲ه. در «پنج گنج»، آغاز برابر نمونه ۱ (سید امتیاز حسین).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ٤۵۲۹ : نستعلیق پخته ، ۱۲۶۳ه. ش ۱ «پنج گنج» ، (ص ۶-۲۲) آغاز برابر نمونه ، جدولبندی ۲ راه و عنوان شنگرف.

□ سرگودها ، بهلوال ، بکهر ، کتابخانه عبدالرسول صاحب : نستعلیق خوش ، ظریف خان ولد عبدالله صاحب ، ۱۲۶۶ه. آغاز برابر نمونه ، کامل ، ۳۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ کویته ،کلی لاجور گلستان ، مدرسه ضیا العلوم : نستعلیق ، حاجی سرور ، ۱۲۶۶ه. در قندهار ، ش ۲ «پنج گنج» (دکتر انعام الحق کوثر).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۲۳۰: نستعلیق، عبدالوهاب بن عبدالرحیم ، ۱۲۶۷ه ، در «پنج گنج» (ص ۱۸-۳۲).

□ سرگودها ، الله آباد ، کتابخانه میان عبدالرحیم صاحب : نستعلیق خوش ، محمد امیر ولد سید الله ، ۱۲۶۷ه. آغاز برابر نمونه ، ۳۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، اردو بازار ، کتابخانه رشیدیه ، قاری عبدالرشید قاسمی : نستعلیق ، ولی محمد بن ابراهیم نجار ، ٤ ذیقعده ۱۲۶۷ه. آغاز برابر ، ش ٤ مجموعه ، ۱۶ ص (سید عارف نوشاهی).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۵۶۹۸/۲۳۷۶/۳ : نوشته ، ۱۲۹۷ه/۱۸۵۱م، (بشیر حسین ۲ : ۳۰۷).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۳۳۲ : نستعلیق پخته ، با تاریخ ۱۲۷۰ه. در مجموعه به همین خامه ، ش ٤ (ص ۵۷-۹۰) ، آغاز برابر نمونه.

□ لاهور ، شش محل ، انباله جلد سازی ، محمد بشیر لودهیانوی : نستعلیق، محمد شفیع، ۱۲۷۱ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۶ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۲۹۵: نستعلیق، فتح الدین ، ۱۹۱۲ بکرمی ؟ (۱۲۷۲ه؟) ، آغاز برابر نمونه، انجام: نود و سه برفت و ششصد سال - از وفات رسول تا امسال ، ش ۳ مجموعه (ص ۸۷-۱۰۰).

□ کراچی ، انجمن ترقی ٤ ق‌ف ۱۸۵۰: نستعلیق، (۱۰ ع ۲/۱۲۷۲ه) در «دیو درک، رانجو ، بیجاپور»، انجام افتاده (نوشاهی: ۲۳۰).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۵۹۰۸: نستعلیق طلبگی، ۱۲۷۴ھ. ش. ۲ «پنج گنج» (ص ۲۳-۴۵)، آغاز برابر نمونه.

□ شیخوپوره، سرمیدانی، گنجینه ضیا العلوم، نعیم اختر: نستعلیق، سلطان محمد بن نیکو خان ۱۲۷۵ھ. در «پنج گنج» (ص ۱۸-۳۳)، با سرلوح و آرایشها (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور، پنجاب پبلک لائبریری ۳۳۱، ۲۹۷ شرف: نستعلیق، عبدالعزیز خان، ۱۸۶۰م/ج ۲/۱۲۷۶ھ. ش ۱ مجموعه، آغاز برابر نمونه، ۸ گ (عباسی ۲: ۲۵).

□ پیشاور، دکتر خواجه محمد سلیم ۸۲۸: نستعلیق، ملا صفة الله، ۲۴ ذیقعده ۱۲۷۶ھ. در «پنج گنج» (میر سجاد حسین کاظمی).

□ سرگودها، بهلوال، صوفی نعمت الله، چاوه: شکسته نستعلیق، ش ۱ «پنج گنج» نوشته ۱۲۷۸ھ. (ص ۲-۱۸) (محمد نذیر رانجها).

□ بهکر، بهل، مدرسة العلوم الشرعیة، جامعه غوثیه مهریه: نستعلیق خوش، برهان الدین، شوال ۱۲۷۸ھ. ۱۵ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۵۶۰۰: نستعلیق خواتا، گلحسن ساکن سهنوال، ۱۲۸۱ھ. «پنج گنج» (ص ۱-۶۰)، آغاز برابر نمونه.

□ ملتان، بهاولپور، شادمان کالونی، دکتر مهر عبدالحق B ۲۵۲۶: نستعلیق پخته، ۹ صفر ۱۲۸۹ھ. ۲۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها، مولوی فضل الله شاه صاحب: نستعلیق خوش، ۱۲۹۴ھ. در مسجد پیران شاه حقیر نذر محمد بقلم خود، ۲۰ ص ۱۱ بیت (محمد نذیر رانجها).

□ رحیم یار خان، محمد آباد، مبارک اردو لائبریری: نستعلیق معمولی، سلطان بن حسین بن سلطان، ۱۹ شعبان، ۱۳۰۰ھ. آغاز برابر نمونه، ۱۶ ص (پرفسور دکتر الله دتا چودری).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۳۹۹۰: نستعلیق طلبگی، سده ۱۳ھ. ش ۲ «پنج گنج» (ص ۱۵-۲۹).

□ اسلام آباد، همانجا ۵۰۴۲: نستعلیق پخته، سده ۱۳ھ. ش ۱ «پنج گنج» (ص ۱-۲۳)، آغاز افتاده.

□ اسلام آباد، همانجا ۷۳۱۶: نستعلیق شکسته آمیز، سده ۱۳ھ. ش ۱ «پنج گنج» (ص ۱-۷۴).

□ اسلام آباد، همانجا ۲۲۹۳: نستعلیق شکسته آمیز، سده ۱۳ھ. ش ۲ «پنج گنج» (ص ۱۵-۳۱).

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۶۶۱ : نستعلیق ، ملا حبیب الله میاجردی ، سده ۱۳ه. ش ۱ مجموعه (ص ۱-۶۰) ، آغاز افتاده ، تاریخ نظم در پایان «نود و نه چو رفت و ششصد سال» آمده سال.

□ اسلام آباد ، همانجا ۴۳۴۰ : نستعلیق پخته ، سده ۱۳ه. ش ۱ مجموعه (ص ۱-۱۸).

□ اسلام آباد ، همانجا ۴۵۰۵ : نستعلیق طلبگی ، سده ۱۳ه. ش ۱ مجموعه (ص ۱-۱۷) ، آغاز : ابتدا می کنم بنام خدا . . .

□ اسلام آباد ، همانجا ۴۶۷۴ : نستعلیق پخته ، سده ۱۳ه. ش ۲ مجموعه (ص ۲۲-۳۳).

□ اسلام آباد ، همانجا ۷۱۰۴ : نستعلیق پخته ، سده ۱۳ه. ش ۱ مجموعه (ص ۱-۱۲)، آغاز افتاده.

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۲۲۸ : نستعلیق خام ، سده ۱۳ه. ۱۶ ص ۱۵ س.

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۶۱۶ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۳ه. (ص ۱-۱۳) ، آغاز چند بیتی افتاده.

□ اسلام آباد ، همانجا ۶۹۲۹ : نستعلیق طلبگی ، سده ۱۳ه. ش ۱ «پنج گنج» (ص ۱-۱۶) باحاشیه های طلبگی که نشان می دهد کتاب درسی بوده است.

□ اسلام آباد ، همانجا ، ۷۹۹۰ : نستعلیق پخته ، سده ۱۳ه. ش ۲ «پنج گنج» (ص ۷-۲۰).

□ اسلام آباد ، همانجا ۶۲۲۶ : نستعلیق خام ، سده ۱۳ه. در یک مجموعه از پراکنده ها ، ۱۴ ص.

□ کراچی ، انجمن ترقی ٤ ق ف ۲۰۷ : نستعلیق ، میان غلام رسول پراچه بن محمد هاشم طیب ، سده ۱۳ه. ۱۴ ص (نوشاهی : ۲۳۰).

□ لاهور، دانشگاه، شیرانی ۳۵۴۶/۵۲ ۲/۳ : از سده ۱۳ه. (بشیر حسین ۲ : ۳۰۵).

□ لاهور ، دیال سنگه ترست ۱۹۵ الف : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. ۷ ک (هاشمی، صدیقی ۲ : ۷۶).

□ راولپندی ، گولره ، درگاه شاد روان پیر مهر علی شاه : نستعلیق ، شیر محمد بن قطب الدین، سده ۱۳ه. ۶ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ گجرات ، ساهنپال ، کتابخانه نوشاهیه: نستعلیق پخته، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۶ ص (سید عارف نوشاهی).

□ **لاهور**، تکلسون روڈ، خلیل الرحمان داودی: نستعلیق، شاید فتح دین (که نامش پاک شده)، سده ۱۳ه. عنوانها تانویس، ۱۶ ص (سید عارف نوشاهی).

□ **سرگودها**، بهلوال، نصیر آباد، مولا داود: نستعلیق خوش، اسرار حیدر ولد عنایت بیگ، سده ۱۳ه. آغاز برابر، ۲۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **خیرپور**، تهیرهی، مدرسه دار الهدا: نستعلیق، عبدالوهاب عرف خواجه، ساکن سکهر، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه، ۱۸ ص (خضر نوشاهی).

□ **کیمبل پور**، مکهد، مولانا محمد علی: نستعلیق، میان عبدالکریم بن میان عزیز الله، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر نمونه، ۱۴۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ **لاهور**، شیش محل، محمد بشیر انباله بک‌بائیندر: نستعلیق شکسته آمیز، عبدالوهاب بن عبدالرحیم، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر، ۱۶ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **ملتان**، درون حسین آگاهی، دارالاشاعت نظامیه: نستعلیق زیبا، الهی بخش عاصی، متوطن لله، سده ۱۳ه. ۲۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها، بهلوال، لونانواله، محمود بیگ: نستعلیق، میر حق نوروز فرزند میر گل نواز، سده ۱۳ه. ۲۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **سرگودها**، ساهیوال، مکتبه سلیمانیه: نستعلیق خوش، محمد رفیق الور، سده ۱۳ه. ۱۴ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **خوشاب**، بهرپوره، گلزار احمد: نستعلیق پخته، حیات علی، سده ۱۳ه. ۲۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ بهکر، عیدگاه شمالی، مدرسه جامعه العلوم: نستعلیق پخته، محمد بن سیف الدین الاحمدی، ۱۳۰۲ه (ص ۸-۳۱) (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها، جهاوریان، عطا الرحمان صاحب کهوکهر: نستعلیق شکسته، رفعت الله، در «پنج گنج» مورخ ۱۳۰۳ه. (محمد نذیر رانجها).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۹۰۴۱: نستعلیق خام، (ملا مرتضی، ۱۳۰۹ه)، آغاز برابر (ص ۱-۱۹).

□ سرگودها، بهلوال، کتابخانه غلام محمد کهوت: نستعلیق خوش، ش ۲ «پنج گنج» نوشته ۱۳۰۹ه. (ص ۱۲-۲۵) (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها، بهلوال، رب نواز، للیالی: نستعلیق، ش ۳ «پنج گنج» نوشته ۱۳۱۱ه. (ص ۳۸-۴۸) (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها، لک، نصیر احمد صاحب: نستعلیق خوش، ذوالفقار احمد بن نثار احمد

بهتی، ۱۳۱۲ه. ۳۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها، بهلوال، سعادت خان: نستعلیق شکسته، محمد سلیم بن شیخ عبدالودود، پنجشنبه ۱۸ ع ۱/۱۳۱۲ه. ۱۴ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها، مولوی فخر الدین: نستعلیق، سعادت علی وزیر آبادی، مقیم دهوک چوهدری فتح دین، ۱۳۱۳ه، ۲۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها، خوشاب، محمد نسیم صاحب: نستعلیق شکسته، یاسین ولد سیف الله، ۱۸۹۷م (۱۳۱۵ه.؟)، ۲۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور، اردو بازار، کتابخانه رشیدیه: نستعلیق خوش، خورشید علی ولد حافظ عبدالرزاق، ساکن چاند پور بجنور، ۲۵ ج ۲/۱۳۱۶ه. ۱۷ ص (سید عارف نوشاهی).

□ کراچی، موزه ملی ۲/۲۱-۱۹۷۸ N. M.: نستعلیق، عبدالصمد دین محمد بن قاضی عبدالرحیم، (۱۳۱۹ه) ۱۷ ص (نوشاهی: ۸۵۵).

□ بهکر، عیدگاه شمالی، مدرسة جامعة العلوم: نستعلیق خوش، میان حسن علی ولد قاضی حبیب احمد، شوال ۱۳۲۳ه. (ص ۸۴-۱۰۳) (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها، بهلوال، کوت سیدن، محمد علی: نستعلیق خوش، محمد شفیع، پاس خاطر سهیل احمد، ۸ صفر ۱۳۲۸ه. ۱۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها، بهلوال، ملک یار محمد: نستعلیق، ۱۳۳۰ه، ۲۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ گجرات، ساهن پال، کتابخانه نوشاهیه: نستعلیق خوش، سید بشیر احمد بشارت نوشاهی، ش ۹ مجموعه مورخ ۱۳۵۱-۱۳۵۵ (ص ۳۶۱-۳۸۵) (سید عارف نوشاهی).

□ گجرات، پهالیه، ساهنپال، کتابخانه نوشاهیه، سید شرافت نوشاهی: نستعلیق خوش، سده ۱۴ه. آماده برای چاپ ۱۵ ص (سید عارف نوشاهی).

□ لاهور، دانشگاه، شیرانی ۱۰۹۱/۴۱۴۳: تاریخ یاد نشده، با دو صفحه نظم پنجابی در پایان.

□ لاهور، همانجا ۲۲۱۷/۲/۲۲۷ه: نوشته فرید بخش زرگر (بشیر حسین ۲: ۳۰۷).

□ لاهور، دیال سنگھ ۱۹: نستعلیق، بی تاریخ، ۲۸ ص (هاشمی، صدیقی ۱: ۱۲۱).

☆ **243.** شرح نام حق: شرح مقدمة الصلاة

متن همان. گزارش از قاضی اختیار الدین بن غیاث الدین تربتی هروی، معروف به قاضی اختیار. (۹۲۸ه/۱-۱۵۲۲م) که یاد او در «مختار الاختیار» (مشترک ۴: ۲۴۴۶) گذشت.

و در پایان آن مثنوی ست که در آن تاریخ نگارش آمده است: ۸۹۲ه‍/۱۴۸۷م: به ذیحجه این ماه یافت اکمال ـ بجو تاریخ او از «آخر سال».

آغاز: سپاس بیقیاس پروردگار را که رحمت بی نهایتش طفل جانرا به شیر دلپذیر... اما بعد، چنین گوید اختیار بن.

(ن. ک. اته: ۲۵۵۸ «شرح مقدمة الصلاة» که تاریخ مرگ او را نادرست ۸۹۷ه‍ آورده ـ نشریه ۹: ۲۶۵ «شرح مقدمة الصلاة» ـ موزهٔ سالار: ۱۳۶۶ «شرح نام حق»).

□ پیشاور، دانشگاه، کالج اسلامیه ۶۲۰: نستعلیق زیبای حاجب سید بشیر، ۹۸۹ه‍. آغاز برابر نمونه، باسرلوح و آرایشای زرین، ۶۹ ص (سید سعید الله).

□ کراچی، موزه ملی ۱-۲/۲-۱۹۵۸ .N.M: نستعلیق، سدهٔ . ه‍. دیباجه نو نویس، (ص ۱-۳۰) (نوشاهی: ۸۵۵).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۹۳۳۶: نستعلیق، چهار شنبه سلخ ج۲/۱۰۶۸ه‍، آغاز برابر، ۸۰ ص ۱۵ س.

□ لاهور، دیال سنگه ترست ۶۳۷: نستعلیق، محمد بن الحسن، ۱۰۸۵ه‍. در افغانستان آغاز برابر نمونه، ۳۱ گ (دیال سنگه ۳: ۱۷۵).

□ راولپندی، واه کینت، گرهی افغانان، کتابخانه فاضلیه ۸۷۹: نستعلیق پخته، عبدالرحمان، پنجشنبه ۲۵ ع ۲/۹۴. ۱۰ه‍. آغاز برابر نمونه، ۷۱ ص (پرنسور اختر راهی).

□ گجرات، قلعه دار، کتابخانه مولانا عبدالکریم قلعه داری: نستعلیق پخته، مدهٔ ۱۰ه‍. آغاز برابر نمونه، ۳۰ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

□ بلوچستان، مندو خیل، فورت سندیمن، مولوی رحمت الله: نستعلیق، ۲۲ ج ۲/ ۴۴ جاوس والا (؟) (۱۱۱۲ه‍؟) آغاز برابر نمونه، ۱۳۴ ص (دکتر انعام الحق کوثر).

□ خیرپور، کتابخانه عمومی ۲۹۷/۲ ق ط ب: نستعلیق شکسته آمیز، قطب الدین احمد بن شیخ نور محمد خطیب، ۲۵ شوال ۱۱۶۲ه‍. آغاز برابر نمونه، ۶۰ ص (خضر نوشاهی).

□ کراچی، ناظم آباد، سید محمد بیدری: نستعلیق خوش، غلام نبی فاروقی، یکشنبه ۸ ع ۱/۳/۱۱۷۳ه‍ آغاز برابر نمونه، ۱۲۰ ص (خضر نوشاهی).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۴۷۴۹: نستعلیق پخته، سد ۱۳۰۱۲ه‍. آغاز دیباجه افتاده: که مراد از و قدرت است...، ۵۴ ص (گنج ۳: ۱۸۳۷).

□ اسلام آباد، همانجا ۱۴۲۳: نستعلیق طلبگی پخته، دو شنبه صفر، ۱۲۲۶ه‍. ش ۲ مجموعه (ص ۱۷-۹)، نام نگارنده در دیباجه اختیار الدین غیاث الدین حسینی ست.

□ کراچی، موزه ملی A ۱۵۹-۸۹/۶ .N.M: نستعلیق، (۱۲۲۲ه‍ نونویس آن)،

(ک ۲۷۶-۳۱۶) (نوشاهی : ۸۵۵).

□ **لاهور**، اردو بازار، کتابخانه رشیدیه : نستعلیق، خیر الله، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه، ۴۲ ص (سید عارف نوشاهی).

□ **اتک**، مکهد، مولانا محمد علی : نستعلیق، سدهٔ ۱۲ه. آغاز در دیباجه افتاده : اهمالی کرده بود، تصریحی کند، هر چند در این باب، ۱۰۴ ص (پرفسور ملک محمد اقبال) تاریخ نگارش ۸۹۲ه دیده شده است.

□ اسلام آباد، گنج بخش ۳۱۵۴ : نستعلیق پخته، چهار شنبه ۱۹ محرم ۱۲۳۷ه. ش ۲ مجموعه (ص ۹۲-۱۷۹)، نام نگارنده دردیباجه اختیار بن غیاث الدین حسینی ست.

□ اسلام آباد، گنج بخش ۳۸۴۵ : نستعلیق، قادر بخش، ذیحجه ۱۲۵۰ه، آغاز برابر، (ص ۱-۲۶).

□ **بهاولپور**، سنترال لائبریری : نستعلیق خوش، ۷ ج ۱۲۵۴/۲ه. آغاز برابر نمونه، ۷۸ ص (پرفسور دکتر الله دتا چودری).

□ **لاهور**، ذخیره ربانی ۴۴۴/۴۵۳ : نستعلیق، ۱۲۹۳ه./ماگه ۱۹۳۲ ب (۱۸۷۶م) آغاز برابر نمونه، انجام افتاده، ۲۵ ک (بشیر حسین : ۴۲۳).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۱۲۰۳ : نستعلیق تحریری، شیخ عبداللطیف الدین (!)، سدهٔ ۱۳ه، آغاز برابر، ۳۴ ص.

□ **لاهور**، موزه ۱۳۶/۳۹ : نسخ، تاریخ یاد نشده، آغاز برابر نمونه، ۶۹ ص (رشید احمد ۲ : ۱۸).

□ **گجرات**، قلعه دار، کتابخانه مولانا عبدالکریم قلعه داری : نستعلیق خوش، نولویس آن از مولانا عبدالکریم قلعه داری از سدهٔ ۱۳ه. می باشد، آغاز برابر نمونه، ۶۲ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

□ **سرگودها**، بهلوال، نوتانواله، محمود بیگ : نستعلیق، دلباز خان، بنون، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر، ۴۸ ص (محمد نذیر رانجها).

244- شرح مقدمه الصلاة : شرح نام حق

متن همان. گزارش از عبدالواسع هانسوی، از روزگار اورنگ زیب (۱۰۶۸-۱۱۱۸ه). وی «بوستان» سعدی و «یوسف و زلیخا» ی جامی (ن. ک ۲۸۸، و پس از این) را نیز گزارش کرده است.

آغاز : نام حق بر زبان همی رانم . . . (رح) از جهت امثال امر به ابتدای تحمید که از مضمون حدیث شریف کل امر ذی بال لم یبدء بحمد الله فهو اقطع مستفاد می شود.

□ اسلام آباد، گنج بخش ۳۲۰٤ : نستعلیق شکسته آمیز خوانا، ابراهیم بن عبدالهادی، ۱۲٦۳ه. ش ۲ مجموعه (ص ٤۱-٦٦). در پایان به خامه کاتب شرح از مولوی عبدالواسع هانسوی دانسته شده است.

□ بهاولنگر، چشتیان، صاحبزاده نور جهانیان محمودی : نستعلیق ایرانی، محمد نعیم بن شیر علی (چشتی نظامانی) در فقیر والی بهاولنگر، سدهٔ ۱۳ه، دیباجه را ندارد، ٤۳ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اوکاره، بصیر پور، ظهور العلوم اکبریه سعیدیه : نستعلیق خوش، نظام الدین بن میان حاجی صدر الدین، سدهٔ ۱۳ه. ۳۹ ص (نعیم اختر مجددی).

☆ 245- شرح مقدمة الصلاة

من همان. گزارش از زاهد بسطامی.

آغاز (متن) : نام حق ... حق در اصل موافقت است و گاهی اطلاق کرده می شود بر اعتقاد.

□ کراچی، موزه ملی ٤ ٦٦٤-۱۹٦۱ .N.M : نستعلیق شکسته آمیز، سدهٔ ۱۲ه. آغاز در دیباجه افتاده، ٤۰۰ ص.

□ کراچی، همانجا ٦٥٨-۱۹٦۱ .N.M : نستعلیق، سدهٔ ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده، ۳۷۸ ص (نوشاهی : ۸٥٥/).

☆ 246- شرح مقدمة الصلاة

از شیر محمد بن محمد قریشی فاروقی، نگارنده‌ی «ذکر جهر» (۳:٤٦٥۱). نام نگارنده در دیباجه آمده است. و در خاتمه بدنبال نام خود می افزاید : ساکن بازار احمد خان عیسکی حسن خیل (افغانستان) ... شیر محمد که این خبر نوشت - از برای اخی «زبیر» نوشت ... چون برادرم «محمد زبیر» باعث بود، از آن یاد شد.

آغاز : الحمد لله علی نواله. والصلاة علی نبیه وآله. گوید این بندهٔ فقیر حقیر در کمند بلهوسی اسیر شیر محمد.

□ اسلام آباد، گنج بخش ۹۰۲۸ : نستعلیق، سدهٔ ۱۲-۱۳ه، آغاز برابر، ٤٦ ص ۲۱ س.

☆ 247- شرح مقدمة الصلاة

متن همان. گزارش از غلام محمد شفیع.

آغاز :.. وما توفیقی الا بالله، علیه توکلت والیه انیب، ومنک الاقدام والا تمام والافاضه.. قوله. نام حق بر زبان همی رانم ... بدانکه تمام ابیات این کتاب از مزاحفات.

□ سرگودها ، بهلوال ، مدرسه علوم المرتضی ، مفتی محمد رفیق : نستعلیق ، غلام محیی الدین حنفی قادری ، ۵ رجب ۱۲۶۲ه. در مسجد پنن وال ، آغاز برابر نمونه ، ٤٤ ص (نعیم اختر مجددی).

□ فیصل آباد ، پیپلز کالونی ، کتابخانه مجاهد اسلام : نستعلیق پخته ، عبدالجبار حنفی بن محمد ابراهیم ، ۸ شوال ۱۲۶۷ه ، آغاز برابر ، ۵۱ ص (نعیم اختر مجددی).

☆ 248ـ ترجمهٔ نام حق

متن همان. ترجمه به زبان پنجابی از غلام مصطفی نوشاهی (م ۱۳۸٤/۱۹۶۵م) که یاد او در «نصایح ضروری» (مشترک ۱ : ۸۳۸) گذشت.

(ن . ک . شریف التواریخ ۲ (۱) : ۳٤۵ تا ٤۱۱ زندگینامه و نام کار های ادبیش ، از آن میان همین ترجمه).

آغاز : نام حق بر زبان همی رانم . . . نام خدا دا او پرز بان دی چلانی آن امین ـ جی نال جان اتی ولد او منون پتر هنی آن امین.

□ گجرات ، ساهن پال ، کتابخانه نوشاهیه : نستعلیق ریز و خوانای مترجم ، ۱۳٤۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۱٤ ص (سید عارف نوشاهی).

☆ 249ـ شرح مقدمة الصلاة

متن همان. گزارش از ناشناس. نسخه ها یکی نیستند.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۱۷۸ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز افتاده : و پستی اگرچه مراد شیخ ناظم به بلندی و پستی تعمیم اشیا است . . . ، متن زیر خط شنگرف (ص ۱ـ٤) سپس «شرح پند نامه» به همین روش و چنان می نماید که شرح کننده «پنج گنج» را شرح کرده است و این نسخه بخشی از کار اوست.

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۷۰۸ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز در دیباچه افتاده : کتب فقهیه از اشرف و اجل هر امینه است . . . عنوان و نشان شنگرف ، متن زیر خط شنگرف ، برای نشانی از ص ۲ : نام حق بر زبان . . . همی خواهم. قال النبی (ص) کل امره ذی بال لا یفتح فیه بذکر الله فهو ابتر. معنی حدیث آن است که هر گاه صاحب دلی یعنی دلربانی . . . انجام نیز افتاده ، ٤٤ ص.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۵۷۳ : نستعلیق تحریر آمیز ، میان شیر الدین ، شنبه ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز : نام حق بر زبان . . . نبی ص. کل امره ذیبال لم یبداء ای لا یفتح فیه بذکر الله فهو ابتر. معنی حدیث آن ستکه هر گاه صاحب دلی یعنی دلبر ، ۷۱ ص.

□ اسلام آباد، همانجا ۱۰۵٤۶ : نستعلیق تحریر آمیز، سدهٔ ۱۳ه ، بی دیباچه. آغاز :

نام حق بر . . . قال النبی ص. کل امره (برابر بالا) ، (ص ۹-۳۸) ، انجام افتاده.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۶۵۹ : نستعلیق، گلداد بن الهداد ، ۷ ذیقعده ۱۳۵۱ه. آغاز : بنام خدای تعالی جل شانه ، که بی مانند است آغاز می کنم ، آنچنان خدای تعالی که او رحمان است و روزی دهنده مومنان و کافران و همچون خدایتعالی جل شانه که رحیم است ، یعنی بخشاینده است خاص مومنان ، (ص ۴۴ ۲-۲۷۲).

□ شیخوپوره، سرمیدانی، گنجینهٔ ضیا العلوم: نستعلیق، کلیم الله، ۱۳۵۸ه. ظهر در مسجد شریف سر میدانی ، آغاز: برابر نسخه مورخ ۱۳۵۱ه (پیش از این) ، ۳۶ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳۵۴۶/۵۲۲/۱ : تاریخ یاد نشده (بشیر حسین ۳ : ۴۵۴).

□ پیشاور، مشرقیه دارالعلوم ۶۲۰ : خوشخط ، تاریخ یاد نشده (مولوی عبدالرحمان ۱ : ۱۱۰).

● 55. حسن کاشانی

ملا حسن کاشانی آملی ، از سرایندگان اولجایتو خدا بنده. مردی دانشمند و شیعی بود. پدرانش از مردم کاشان و خود در شهر آمل زاده شده و پرورش یافته است. در پایان زندگی در سلطانیه ی عراق ایران زیسته و در آغاز سدهٔ هشتم در گذشته و خاکجایش در کاظمین است : مسکن کاشی اگر در خطهٔ آمل بود ـ لیکن از جدو پدر نسبت به کاشان می برد.

(ن . ک . فرهنگ سخنوران : ۱۶۱ ـ ذریعه ۹ : ۸۹۹ «دیوان کاشی» و ۲۵ : ۲۳۱ «هفت بند» ـ تفیسی ۱ : ۲۱۲).

☆ 250. هفت بند

ستایش حضرت علی ع ست. در هفت بند.

چند بار چاپ شده است. و برخی از چاپ ها همراه است با «تضمین» و یا «تخمیس» آن از آن میان «تضمین هفت بند کاشی» از مفتی امام بخش ، لاهور ۱۸۷۰م. «تضمین هفت بند» از محمد حیدر رقیم ، و دیگری مخمس آن بنام «تحفة العرفا» از میرزا نوروز علی خان ، ۱۲۹۴/ ۱۸۷۸م.

آغاز : السلام ای سایه ات خورشید رب العالمین ـ آسمان عز و تمکین ، آفتاب داد و دین.

(ن . ک . نسخه ها ٤ : ۳۳۱۷ «هفت بند» ـ مشار ۵ : ۵۴۹۴ «هفت بند» محتشم کاشی که جز این است ـ الذیا آفیس ، چاپی : ۱۸۲ که هفت چاپ آن را دارد ، که برخی از آن ها همراه با «تخمیس» و یا «تضمین» آن است ـ برای نسخه هایش، دانشگاه ۱۶ : ۱۹۹ ـ گلپایگانی ۲ : ۴۵ ـ ایوانف: ۵۵۲ ، ۱۰۷۴ ـ مرآت العلوم ۱ : ۷۳ (۳ نسخه) و ۲ : ۲۴ ، ۵۳ ، ۱۴۲ ، ۱۶۹ و ۳ : ۵۹ ، ۶۰ (۷ نسخه)ـ موزهٔ سالار: ۱۳۶۹ ، ۱۳۷۲).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۶۶ : شکسته خوش ، سدهٔ ۱۰ ، آغاز برابر ، (ص ۱۷-۲۵) ، (گنج ۳ : ۱۴۳۸).

□ کراچی ، موزه ملی ۳/۲۶۶-۱۹۶۳ N.M : نستعلیق ، علی رضا حسینی سبزواری ،

۱۰۹۶ه. (ص ۱۷-۲۲ جنگ).

□ کراچی ، همانجا ۷-۱۸/۲۰۲-۱۹۵۸ N.M. : نستعلیق ، (محمد انور ، ۱۱۶۰ه) (گ ۱۴۸-۱۴۹) (نوشاهی : ۶۶۵).

□ اوچ ، مخدوم سید شمس الدین گیلانی ۱۳/ ۳۸۵ : نستعلیق ، ۱۲۱۶ه. (گ ۱۴۴ پ- ۱۵۰ ر)، آغاز برابر نمونه، نام سراینده در فهرست نیامده (غلام سرور : ۲۱۴).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۸۴۹ : نستعلیق پخته شکسته آمیز ، در جنگ سید حسین موسوی، ۱۲۳۷ه ، (گ ۱۵۱ ر- ۱۵۴ پ) ، آغاز برابر.

□ اسلام آباد، همانجا ۱۰۹۶۵ :نستعلیق پخته، (حاجی حسین طبیب ولد یار محمد کابلی، ۱۲۳۹ه) ، آغاز برابر ، (ص ۱۱۹-۱۲۴).

□ کراچی ، موزه ملی ۲-۵/۲۶۰-۱۹۵۸ N,M. : استعلیق ، (سید حسن علی عرف شاه جیو)، ۳ صفر ۱۲۲۷ه، در مصطفی آباد ، (ص ۱۱-۱۶).

□ کراچی ، همانجا ۱۷۲-۱۹۷۱ N.M. : نستعلیق خوش ، میرزا نظر علی ، ۱۲ ذیحجه ۱۲۵۱ه، ۱۶ ص.

□ کراچی ، همانجا ۸۳۱-۱۹۶۱ N.M. : نستعلیق ، (۱۲۵۱ه) ، ۳۴ ص (نوشاهی : ۶۶۵).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۲ تا ۲۳: نستعلیق ، سدهٔ ۱۴ه. (ص ۱۲۳-۱۳۰) ، در هامش (نوشاهی : ۱۷۰).

● 56. ابن نصوح

ابن نصوح شیرازی معروف به فارسی. از بزرگ زادگان فارس و سرایندگان روزگار سلطان ابو سعید فرزند خدا بنده (م ۷۳۶ه/۵-۱۳۳۶م).

(ن . ک . فرهنگ سخنوران : ۱۴ - ذریعه۹: ۳۲ - نفیسی۱ : ۲۱۱ که نادرست می نویسد دو مثنوی دارد ، یکی «ده نامه» و دیگری «محبت نامه»).

☆ 251. محبت نامه : ده نامه

بنام خواجه غیاث الدین محمد بن خواجه رشید الدین فضل الله وزیر همدانی (کشته ۷۱۸/۵-۱۳۱۸م). در پایان آن آمده : شب عشاق را شمع صبوحست - «محبت نامه» ی ابن نصوح است . . . ز هجرت غا وفا و ذال رفته - مه شوال را آغاز هفته . . . که بر «ابن نصوح» دل شکسته - برحمت باز کن در های بسته. که البته جز «ده نامه» ابن عماد (نسخه ها ۴ : ۲۸۴۵) می باشد.

آغاز : بنام آنکه نامش حرز جان هاست - ثنایش روز و شب ورد زبان هاست -

کلیمی گشته هر نطق از کلامش ـ «محبت نامه» ها نامی ز نامش.

(ن . ک . ذریعه ۸ : ۲۸٤ «ده نامه» و ۱۹ : ۲۸۵ «مثنوی محبت نامه» بگونه ی دو منظومه ی جدا ـ نسخه ها ٤ : ۲۱۷۳ «محبت نامه : ده نامه» ـ سلطنتی ۲ : ۱۰۲۸ «ده نامه : محبت نامه» ـ نفیسی ۱ : ۲۱۱).

□ سرگودها ، بهلوال ، مدرسه علوم المرتضی مفتی محمد رفیق : نستعلیق ، شیخ عبدالله ولد محمد عابد ، متوطن نمکسار، ۲۸ ج ۲/۱۲۳٤ه. آغاز در خطبه ی لثری افتاده : افتتاح نامه بنام یگانه که چشم روشن مهراز دریای نوایش یکسان است . . . (سپس به مانند نمونه) ۲۸۸ ص (نعیم اختر مجددی).

● 57ـ معین خاقانی

که بایستی نامش محمد و تخلص او معین باشد. که در منظومهٔ زیر از خود و تاریخ چنین یاد می کند : زبان «معین» را ثنا خوان کن ـ مرغ جان را روان سخندان کن . . . ای «محمد» خصال ، خضر نفس ـ تو بکن ترک این هوای و هوس . . . شکر که این نامه از «معین» نظام ـ یافت سر چشمه‌ی ابدعا تمام

نام وی در منابع محمد معین یا معین الدین محمد بن نظام الدین نصر الله خاقانی (دانشگاه ۱۶ : ۵۷۸) ، یا معین و یا معین الدین نصر الله خاقانی (ذریعه ۱۲ : ۲۸) آمده است. و بایستی از مردم اصفهان باشد (ملک ٥ : ۱۷٤).

✱ 252ـ زبدة الرمل

در آغاز آن آمده : مدخل اندر نجوم بسیار است ـ آنچه اثر است و آنچه اشعار است . . . لیک در رمل مدخلی تصنیف ـ کس نکرده است از وضیع و شریف.

به نام «زبدة الرمل» در ۷۰۶ه/۱۳۰۷-۶م : نسخه را چون تمام کردم من ـ «زبدة الرمل» نام کردم من . . . بود از هجرت رسول امین ـ هفتصد و شش نه کم ، نه بیش ازین.

در ۱۶ «باب» : ۱ـ صورت لحیان و منسوبات او ، ۲ـ صورت قبض الداخل و منسوبات او ، ۳ـ قبض خارج و منسوبات او ، ٤ـ جماعت و منسوبات او ، ٥ـ کوسج . . . ، ٦ـ عقبه . . . ، ۷ـ انگیس . . . ، ۸ـ حمره . . . ، ۹ـ بیاض . . . ، ۱۰ـ نصرت الخارج ، ۱۵ـ صورت اجتماع ، ۱۶ـ صورت طریق و منسوبات او.

آغاز : هر که را عقل را هبر باشد ـ کار او سربسرچو زر باشد ـ نزنددم مگر به راه خدا ـ نه نهدگام جز رضای خدا. آغاز ۲ : شکر جبار، کردگار جهان ـ خالق خلق ، راحم و رحمان (سپس برابر نمونهٔ یکم).

(ن. ک. ذریعه ۱۲ : ۲۸ ـ نسخه ها ٤ : ۳۲۹٤ «وقد الرمل» ناشناخته با همین سر آغاز ـ

همانجا : ۲۸۵۲ «زبدة الرمل» - موزهٔ سالار : ۱۳۶۸ همین منظومه که سراینده ناشناخته مانده - مشار ۲ : ۲۷۵۶ «زبدة الرمل» روشن علی ومال فیض آبادی ، که کمی دیگری ست - بشیر حسین ، شفیع : ۲۰۳ «کتاب الرمل» که همین منظومه است. در آنجا آمده : شاید معین الدین شیرازی (م۷۸۹ه/۱۳۸۷م) یا معین الدین یزدی ، در گذشته در همان ۱۳۸۷/۷۸۹ باشد .سی ۱ : ۴۴۸ برای معین شیرازی، که تخلص «اشرف» داشته نه «معین» ، همانجا ۱ : ۱۸۴ برای معین یزدی ، که نام او «علی» بوده نه «محمد» - دانش ، دانشگاه ۱۲ : ۲۷۰۱ و ۱۶ : ۵۷۸ همین منظومه ، که در آنجا آمده بنام بدر الدین سروده شده - پاکستان و هند ۵ : ۳۶۵ - ایوانف : ۵۵۱ - ایوانف ، کرزن : ۶۵۹ - مرآت العلوم ۲ : ۴۸ - فاضل ، مشهد ۲ : ۵۷۷ - اشکوری ۹ : ۳۴۷ که در اینجا آمده : نخست کتابی بنام «زبدة الرمل» بخواست دوستان به سال ۷۰۶ه ساخته بود ، پس از پایان یافتن آن کتاب ین منظومه را به همان نام در پیرامون هشصد بیت سروده است - ملک ۵ : ۴۷۰ ، ۱۷۴ که نام او را «ناصر الدین معین الدین محمد خاقانی اصفهانی» آورده - نشریه ۱۱ ، ۱۲ : ۵۲ «زبدة الرمل یا روضة الرمل» که می افزاید برای «شهاب الدین» ساخته است - همانجا : ۸۴۱ ، ۸۴۵ ، ۷۵۴).

در بخش علوم غریبه (مشترک ۱ : ۳۵۵) نوزده نسخهٔ آن نشانی داده شده است. اینک نسخه هایی دیگر :

□ لاهور ، بسطامی رود ، سمن آباد ، حکیم محمد صادق : نستعلیق خوش ، محمد عبدالله ، سدهٔ ۱۱ه. ۱۴۸ ص (محمد علی کوثر).

□ حیدرآباد، تند و قیصر ، گنجینه نظامالیان: شکسته آمیز ، شاه فرح بن عبادت دهلوی، ۲۰ صفر ۱۲۰۲ه. آغاز برابر ۱ ، ۹۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ شیخوپوره، گوجرانواله ، نوشهره ، کتابخانه هاشمی : نستعلیق پخته ، شریف الدین نظامی ، ۱۷ ذیقعده ۱۲۱۵ه. آغاز برابر ۱ ، ۱۱۱ ص (خاتم رضوانه سحر).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ، ۱۱۷۸۶ : نستعلیق پخته ، (پیر بخش؟ ۱۲۲۸ه؟) ، همان نسخه که ازان نعیم اختر بوده (۱: ۲۵۶ ، 2001).

□ سیالکوت ، بد و ملهی کهنه ، کتابخانه فخر الاطبا : نستعلیق پخته ، کرم دین ، بن شاه محمد ، ۱۲۴۸ه. (ص ۱-۱۹) ، آغاز برابر ۱ (نعیم اختر مجددی).

□ سیالکوت ، رنگپوره ، کتابخانه حسن علی مرحوم : نستعلیق پخته ، امانت علی رضوی ، ۲۷ ذیقعده ۱۲۷۰ه. آغاز برابر ۱ ، ۷۱ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، بسطامی رود ، سمن آباد ، حکیم محمد صادق : نستعلیق ، یار محمد بن قادر بخش ساکن جهنگ مکهیانه ، ۱۱ رمضان ۱۲۷۸ه ، ۱۸۹ ص (محمد علی کوثر).

□ دیره غازی خان ، مکتبه حبیبیه: نستعلیق خوش ، ۱۲۹۱ه. آغاز برابر ۱ ، ۱۸۰ ص (محمد نذیر رانجها).

● 58ـ بابا افضل کاشانی

افضل الدین محمد مرقی ، بابا افضل کاشانی (۶۷۰ه/۱۲۷۰-۸م) که یاد او در «جاودان نامه» (مشترک ۲ : ۹۴۹) گذشت. (و تاریخ مرگش در آنجا درست نیست).
(ن. ک. ذریعه ۹ : ۱۱۶ «دیوان بابا افضل کاشانی» ـ فرهنگ سخنوران : ۴۹ «افضل کاشانی» ـ نفیسی ۱ : ۱۴۵).

☆ 253ـ رباعیات بابا افضل

(ن. ک. مشار ۲ : ۲۵۱۲ «رباعیات بابا افضل» که نشانی پنج چاپش را داده ـ اندیا الیس ، چاپی : ۴۴۱ ـ سنا ۲ : ۵۸ ـ اته : ۱۷۴۷ ـ دانشگاه ۱۶ : ۵۸۱ ـ نشریه ۱۱ و ۱۲ : ۵۳۹ ، ۶۸۶) ـ

□ کراچی ، موزه ملی ۴۴۰/۴ N.M. ۱۹۷۱ : نستعلیق ، (محمد یوسف واله ، ۱۰۷۳ه ، در قریه مراد آباد، ری طهران). آغاز: ز قضا بر حذرم می داری ـ و ز حادثه ها بیخبرم می داری ، (ص ۱۲۲-۱۲۹) (نوشاهی : ۴۷۵).

● 59ـ ظهیر گرامی

ظهیر گرامی ، که گویا نسبت «هرنیانی» داشته است. که در دیباجه می گوید : «ظهیر گرامی» و طبع حزین ـ آبا دوستان می بگوید چنین ـ مرا نسبت «هرنیان» کرده اند ـ «گرامی» به تحقیق زان کرده اند. در ۷۰۷/۷-۸م/۱۳۰۸ ، که در پایان گوید : چو در هفتصد و هفت این بی خطا ـ شد اتمام از هجرت مصطفی. (ن. ک. زیر).

● 254ـ فقه گرامی : احکام فقه

فقه منظومی ست که خود بدان نامی نداده است. جزآنکه می گوید : در این «فقه احکام» آمد شمار ـ هزار است گر بر شماری ، شمار ـ در این بیست و پنج است ابواب دین ـ به هر باب صد نکتهٔ نغزبین. ولی در متن ۲۴ «باب» است. و در پیرامون ۷۵ بیت. وگویا نظر به «مقدمة الصلاة» (ن.ک. نام حق:پیش از این) داشته که می گوید: چون نظمی لطیف است، بخوانید این ـ مقدم صلات است ، بدانید این.

پس از حمد و نعت رسالت پناه ، بیست و چهار باب : ۱ـ صلاة ، ۲ـ احکام و ارکان ، ۳ـ واجبات نماز ، ۴ـ سنت در نماز ، ۵ـ آداب و منهیات نماز ، ۶ـ در وضو از فرایض و مستحبات ، ۱۰ـ طهارت ظاهر و باطن ، ۱۵ـ نماز جمعه و احکام آن ، ۲۰ـ روزهٔ رمضان ، ۲۱ـ زکاة مال ، ۲۲ـ طایفه ای که زکاة بر ایشان روانیست ، ۲۳ـ احکام عید ، ۲۴ـ

اوصاف ایمان.

آغاز: کریمی که آمرزگاری هموست ـ رحیمی که پروردگاری هموست ـ یقین رازق بندگان اوست و بس ـ همه فانی و جاودان اوست و بس.

(ن. ک. موزهٔ سالار ٤ : ۱۵۵ ش ۱۳۶۷ که نام این منظومه را «(مقدم) مقدمة الصلاة» آورده است ، در صورتیکه این منظومه مسایلی دیگر فقهی را نیز دارد از سوی دیگر تاریخ سرودن را ۱۳۱۳/۷۱۳م آورده و شمار بیت ها را ۷۰۷ گفته است).

□ شکارپور ، گرهی یاسین ، مدرسهٔ قاسمیه ، نجم الدین صاحب : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر نمونه ، گفته شده است که بنام «مقدم الصلات» است ٥٤ ص (خضر نوشاهی).

□ سیالکوت ، رنگپور ، کتابخانه حسن علی : نستعلیق پخته ، ۱۱۲۵ه. آغاز برابر، ۵۷ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷٤۲۰ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه آغاز برابر ، (ص ۳-٥٤) ، انجام افتاده (گنج ۳ : ۱۸۲۸).

□ اسلام آباد ، همانجا ٤۸۹۸ : نستعلیق پخته ، ۱۲٤۸ه (ص ۱-٤۰) آغاز برابر.

□ گوجرانواله ، حافظ آباد، عبدالرشید فاروقی : نستعلیق ، عبدالحق ، ۱۲۸۰ه. آغاز برابر نمونه. گفته شده است از کرامی یا کرامی ، و بنام «احکام فقه کرامی ست» ، ۵۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۳۸ : نستعلیق ، پیر مهدی شاه ولد نور محمد ، سدهٔ ۱۳ه. (ص ۲۲ - ۸٦) (گنج ۳ : ۱٦۷۷).

● 60ـ پهلوان محمود

پهلوان محمود پر یار ، پور یار ولی خوارزمی، معروف به قتالی. کشتی گیر بوده ، و در پایان زندگی به گروه صوفیان پیوسته و در خیوق ۷۲۲ه/۱۳۲۲م در گذشته است.

(ن. ک. ذریعه ۹ : ۱۵۹ «دیوان پور یا ولی» ـ فرهنگ سخنوران : ٤٦۸ «قتالی خوارزمی» ـ نفیسی ۲ : ۷۷۰ که می گوید در اصل پور بای بوده و بای همان کلمهٔ بیگ در زبان ترکی ترکمانان است. و «پور یار» درست نیست ـ یاد داشتهای قزوینی ٤ : پوریا).

☆ 256ـ کنز الحقایق

مثنوی ست عرفانی، همانکه در بسیاری منابع از عطار نیشابوری دانسته‌شده است.و نسخه‌ی چاپی آن که از روی دو نسخه چاپ شده، منسوب به محمود شبستری شده است. ولی درستش این است که از همین خوارزمی ست.

در شش ماه ، به سال ۷۰۹ه(۱۳۱۰-۹م) سروده است ؛ زهجرت هفتصد و نه شد ،

نهادم ـ اساسش را به شش مه نظم دادم ـ و در چند جا از خود لام می برد : برو جان پدر بشنو محمود ـ جزاینش از حقیقت نیست مقصود. و در آغاز آن گوید : چو گفتم اندر و چندین حقایق ـ نهادم نام او «کنز الحقایق».

در پنج «مقاله» ، پس از حمد و نعت ، ستایش از چهار یار و پادشاه ترک نژاد روزگار ، در معنی ایمان ، اسلام ، شهادت ، طهارت ، زکات ، روزه ، جهاد نفس ، عشق ، دوزخ ، معنی مهدی موعود، میزان و قیامت، و در میانه «حکایت» ها.

آغاز : بنام آنکه اول کرد و آخر ـ بنام آنکه باطن کرد و ظاهر ـ خداوند منزه پاک بی عیب ـ که عالم را شهادت کرد از غیب.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۰۵۹ «کنز الحقایق «ذریعه ۱۸ : ۱۵۱ «کنز الحقایق» ـ مشار ٤ : ٤١٤٨ که نشانی چاپ تهران ۱۳۵۲ ق سنگی آن را داده ـ نفیسی ۲ : ۷۷۱ که تاریخ سرودن را ۷۰۳ه آورده است ـ مجلس ۳ : (٤٢٤) ۵۵۶ ـ نشریه ۱۱ ، ۱۲ : ۶۷۵ ، ۶۸۶ ـ اته : ۱۰۳۱ تا ۱۰۳۳ ـ ایوانف ، کرزن : ۲۰٤ ـ دانشگاه ۱۶ : ۲۷۸ ـ چهار کتابخانه مشهد : ۱۶۶).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۱ ـ ۹۱۲/٤۰ ـ N. M. ۱۹۵۷ : نستعلیق ریز ، پیش از ۹۸٤ه، عنوان ها تانویس ، آغاز : دو سه یار عزیز کم بضاعت ـ بپرسیدند از اسرار طاعت (ص ۱۷۳ ـ ۲۰۰) (نوشاهی : ۶۱۸).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۹۵۳/۵/٤۰۰۵ : نوشته ۱۰۵۹ه (۱۶٤۹م). در فهرست از آن عطار نیشابوری دانسته شده (بشیر حسین ۲ : ۲٤۲).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳۱۰۵/۲/۱۰۰ : سدهٔ ۱۱ه. در فهرست از آن پهلوان محمود دانسته شده (بشیر حسین ۱ : ۱۶۳).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ٦٤۲۷ : نستعلیق ، ۱۳۳۳ه ، (ص ۹ ـ ۲۲) ، تنها حمد و نعت و ستایش چهار یار را دارد ، و نویسنده نسخه آن را از سلطان مودود چشتی پنداشته است (گنج ۳ : ۱۷۳۸).

● 61ـ ناشناس

سراینده‌ی ناشناسی، که در ۷۱۰ه/۱۳۱۰م داستان زیرا را به نظم در آورده است. این تاریخ در فهرست بشیر حسین بگونه ی قطع ، و در فهرست عبدالله به احتمال آمده است. و در فهرست نوشاهی ـ نسخه موزه ، این تاریخ بدست نیامده است. ن. ک. زیر.

✱ 256ـ داستان ملکزاده و پری

با سرنبد های : پادشاه مغرب که با عدل و داد بود ، پرواز کردن پری به شهر رخام

و بیخود گشتن ملکزاده ، غرق شدن کشتی ها و سلامت ماندن شهزاده از آن غرقاب ، گشتن ملکزاده مار هفت سر را ، آمدن ملکزاده بدست شبان و سلامت ماندن از و . . .

آغاز ۱ : ای ز خیال همه و صفت برون - درک تو از فکر و خرد شد فزون. آغاز ۲ : ملک تراهست، تو برتر همه - ما بفروئیم ، تو بر سر همه.

□ **لاهور** ، دانشگاه ، شیرانی ۳/۱۲۲۵/٤۲۷۸ : نوشته عبدالله ولد محمد جمال الدین، شوال ۱۲۲٤ه. (۱۸۰۹م) ، آغاز برابر نمونه یکم. تاریخ سرودن در فهرست نیامده است (بشیر حسین ۱ : ۱۷۲).

□ **کراچی** ، موزه ملی ۳۰/۹۰۹-۱۹۵۷ N. M. : نستعلیق ، نور حسین ، ۲۰ کاتک ۱۸۸۸ب (۱۲٤۷ه.) آغاز برابر نمونه ۲ ، سرنبد ها از این نسخه است و تاریخ سرودن در آن چنین آمده : از هجری دیگر چهار - بود چنین قصه در آن روزگار ، ۱۲۲ ص (نوشاهی : ۵۷۰).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ۲۲ SPi/VI ٤۲٤۳ : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، بنام «قصه ملکزاده» انجام افتاده. آغاز برابر نمونه ۲- در فهرست ها تاریخ سرودن ۷۱۰ه آمده است انجام افتاده ، ٤٦ گ (عبدالله ۲ : ٤٦۸ - بشیر حسین ۱ : ۱۵۵).

● 62- ولد ، سلطان ولد

بها الدین احمد (محمد) معروف به سلطان ولد یا ابن عارف رومی و متخلص به ولد (۶۲۳-۷۱۲/۱۲۲۶-۱۲۱۳م) پسر جلال الدین محمد بلخی سراینده ی «مثنوی معنوی». از کار های منظوم او «رباب نامه» ، «ولد نامه» و «دیوان» در دست هست. به فارسی و ترکی می سروده.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۲۷٤ «سلطان ولد» - ذریعه ۹ : ۱۲۷۹ «دیوان ولد» که نام او «محمد» آمده - نفیسی ۱ : ۱۹۹ - لغتنامه : ۵۹۵ «سلطان ولد»).

✡ 257- دیوان ولد

با پیشگفتار فریدون نافذ ، ۱۰۰+۶۱۹ ص استانبول چاپ شده است.

(ن. ک. مشار ۲ : ۲۳۱۸ که نشانی دو چاپ آن را داده ، نام او را «محمد» آورده) -

□ **کراچی** ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۱۹٤ : نسخ ، محمود بن شیخ محمد بن شیخ محمود نعمانی ج ۲/ ۷۹۷ه. آغاز : الحمد لله الذی . . . شکر آن خدایی را که دارد صفات لم یزل - دور است ذات پاک او از تهمت مثل ، دارای غزل و رباعی ، غزل ها در چند بخش ، ۵۳۸ ص (نوشاهی : ۱٤۲).

● 63- همام تبریزی

خواجه همام الدین تبریزی ، از روحانیان و بزرگان تبریز و شاگردان خواجه نصیر الدین

طوسی (م۶۷۲ه‍/۱۲۷۳م) و همنشین های سعدی (م۶۹۴ه‍/۱۲۹۵م) بوده و در ۷۱۴ه‍/۱۳۱۵-۴م در گذشته است. گله مند بوده که می گوید: همام را سخن دلپذیر و شیرین است ـ ولی چه سود، که بیچاره نیست شیرازی.

(ن ک. فرهنگ سخنوران: ۶۳۲ ـ ذریعه ۹: ۱۲۹۶ ـ نفیسی ۱: ۱۶۸ زندگینامه و نام دو کار او «دیوان» و «صحبت نامه»).

☆ 258ـ دیوان همام تبریزی

بکوشش مؤید ثابتی، تهران ۱۳۷۳ه‍/۱۳۳۳خ در ۶۴ ص چاپ شده است.

(ن.ک. نسخه ها ۳: ۲۶۱۱ ـ مشار ۲: ۲۳۹۲ که نشانی سه چاپش را داده ـ مجلس ۸: ۴۰۱ نسخه ای با ۲۱۵۰ بیت).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب. Pi/VI ۴۰. ۲۰۳: نستعلیق، محرم ۸۲۱ه‍. در بلده یزد در هامش دیوان امیر خسرو (گ ۱-۶۱)، از ردیف دال در غزلها آغاز میشود، سپس مثنوی، مرثیه، قطعه، رباعی، مستزاد و فردیات، آغاز: رویت به از آن آمد انصاف که می باید ـ با روی تو در عالم گرگل نبود شاید سپس مثنوی «صحبت نامه» و مثنوی دیگری (عبدالله ۲: ۲۴۰).

☆ 259ـ صحبت نامه

به خواهش دوستان که از وی خواسته بودند که «صحبت» ایشان را به نظم آورد. بنام خواجه شرف الدین هارون پسر صاحب دیوان جوینی در قالب مثنوی.

برخی از سربند های آن: در صفت اهل عشق و اختلاف مراتب عشق، در خطاب با معشوق و صفت حسن و جمال او، اظهار غیرت و التماس عدم التفات به اغیار از معشوق، صفت بی وفایی روزگار، استعطاف از معشوق، شکر وصال معشوق، مخاطبه با معشوق و ختم کتاب.

(همان. نسخه ها ۴: ۲۹۸۶).

آغاز: بنام آنکه تن را نور جان داد ـ خرد را ترجمانی چون زبان داد.

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب. Pi/VI ۴۰. ۲۰۳: نستعلیق، در هامش دیوان امیر خسرو، محرم ۸۲۱ه‍. در یزد (گ ۴۰-۵۰) آغاز برابر نمونه (عبدالله ۲: ۲۴۰).

● 63ـ محمود شبستری

شیخ سعد الدین محمود شبستری، بن امین الدین عبدالکریم بن یحیی شبستری تبریزی، (۶۸۷-۷۲۰ه‍/۱۲۸۸-۱۳۲۰م) نامی ترین کارش «حق الیقین» (مشترک ۲: ۹۵۴) و «مرآت المحققین» (مشترک ۲: ۹۸۲) و «گلشن راز» (ن. ک. زیر) می باشد.

وی خود را سراینده نمی دانست: به نثر ارچه کتب بسیار می ساخت ـ به نظم مثنوی

هرگز نپرداخت ـ همه دانند کاین کس در همه عمر ـ نکرده هیچ قصد گفتن شعر ـ (سعدی تا جامی : ۱۹۲).

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۵۲۵ «محمود شبستری» ـ ذریعه ۹ : ۱۰۱۰ «دیوان محمود شبستری»).

260ـ سعادتنامه

مثنوی ست عرفانی ، در هشت «باب» هر یک در چند «فصل» پیرامون سه هزار بیت : هشت بابست هر یکی در فصل ها ـ کرده تفصیل فصل ها چار اصل ها : باب ۱ـ در واجب الوجود ، سه فصل (معرفت وجود او ، توحید ، تنزیهٔ ذات) ، ۲ـ در صفات او ، در مقدمه و هفت فصل و خاتمه ای ، (قدرت، علم، ارادت ، حیات و سمع و بصر ، کلام ، حقیقت صفات او ، ۳ـ اسما (افعال او) هشت فصل ، ٤ـ حقیقت خیر ، (. . . ، فی افعال لا تعلل ، حدوث عالم ، مبداء و معاد ، معرفت نفس ، رزق ، معرفت زمان ، عبادت).

مثنوی ست در کلام با دید اشعریان و رد دیگران. و در آن از ناصر خسرو و «روشنی نامه» ی او بدگویی شده است.

آغاز : حمد و فضل خدای عز و جل ـ هست بر بنده واجب از اول ـ آن کریمی که داد روز نخست ـ اعتقاد صحیح و رای درست.

(ن. ک. ذریعه ۱۲ : ۱۸۲ «سعادتنامه» ـ کشف الظنون ۲ : ۹۹۰ «سعادتنامه» ـ از سعدی تا جامی : ۱۹۲ پاورقی به نقل از ریو ـ نفیسی ۱ : ۱۷۰ ضمن بر شمردن کار هایش ـ دانشگاه ۹ : ۱٤۵۹ برای فهرست تفصیلی باب و فصل هایش ـ مجلس ۲۱ : ۳۰٤ ـ نشریه ۸ : ۳۰٤ نسخه ی لنین گراد ـ اته : ۱۸۱٤).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۰-۱۰/٤۰-۹۱۲ N. M. ۱۱۹۵۷: نستعلیق ریز، پیش از ۹۸٤ ، (ص ۱۱۱-۱۷۰) ، آغاز برابر (نوشاهی : ۵۸٤).

261ـ گلشن راز

در خاتمهٔ آن آمده : از آن گلشن گرفتم شمه ای باز ـ نهادم نام او را «گلشن راز».

امیر حسین بن عالم هروی (م ۷۱۸/۸ق ۱۳۱۸م) (ن. ک : ۳۸۸) هفده پرسش عرفانی در هفده بیت نزد شبستری به تبریز فرستاده است. و او بدستور پیر خود بها الدین یعقوب تبریزی ، چند بیتی در پاسخ او سروده است. سپس بر آن ها افزوده تا به نهصد بیت رسانده است و بدین نام خوانده است. آغاز پرسش ها : ز اهل دانش و ارباب معنی ـ سئوالی دارم الدر باب معنی : پرسش ۱ـ نخست از فکر خویشم در تحیر ـ چه چیز است آنکه گویندش تفکر ؟ ، ۲ـ کدامین فکر ما را شرط راه است . چرا گه طاعت و گاهی گناه است ؟ ، ۳ـ که باشم من ؟ مرا از من

خبر کن ، چه معنی دارد ، اندر خود سفر کن ؟ ، ٤ـ مسافر چون بود ، رهرو کدام ست ؟ ـ کرا گوییم که او مرد تمام است ؟ ، ٥ـ که شد بر سر وحدت واقف آخر ـ شناسایی چه آمد عارف آخر.

به بسیاری از زبان های زنده ی جهان ترجمه و بر رسی شده است. از آن میان دو ترجمه ی آن به زبان اردویی : ۱ـ از سرمد به سال ۱۲۸٦ه/۱۸٦۹م (موزهٔ سالارش ۳۲۷) ، ۲ـ احمد حسن سواتی، چاپ مطبع سلیمانی دهلی (اختر راهی، ترجمه ها : ۱۰۹).

آغاز : بنام آنکه جان را فکرت آموخت ـ چراغ دل به نور جان بر افروخت ـ ز فضلش هر دو عالم گشت روشن ـ ز فیضش خاک آدم گشت گلشن.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۰۷۲ ـ ذریعه ۱۸ : ۲۲٦ـ کشف الظنون ۲ : ۲۵۰۵ ـ مشار ٤ : ٤۲۹۸ که نشانی بیست چاپ آن را داده ـ نشریه ٤ : ۵۳ تا ۱۲٤ شروح گلشن راز ، از گلچین معانی ـ برکل ۱ : ۱۲٤ ـ اندیا افیس ، چاپی : ۱۷۲).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹٤٦۹ : نستعلیق خوش ، کمال الدین محمود بن حاجی محمدنور بخشی نیشابوری ، ۲۰ رجب ۹۳۱ه. در سر مزار الامیر المخدوم صاحب الاسرار ، آغاز برابر ، ۲٤ ص. ۱۷ س. سه ستونی.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۰۷۵ : نستعلیق پخته، بهگیاری ولد سید شعیب ، ۱۰۱۰ه (ص ۷۵-۹٦) موریانه زده و باز سازی شده.

□ ملتان ، سید عباس شاه گردیزی ۳٦ : نستعلیق ، بدنبال «لمعات» عراقی نوشته ۱۰۱۲ه. و نوادر این یکی از میر زین الدین احمد ولد میر نورالله ۱۰۷٦ه. آغاز برابر نمونه ۲ (دکتر زبیده صدیقی).

□ لاهور ، گلبرگ ۲ ، حکیم محمد نبی خان جمال سویدا : نستعلیق ، رضا ، ۲۹ ذیقعده ۱۰٤۹ه. آغاز برابر نمونه ، ٤۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ کیمبل پور، مکهده کتابخانه مولانا محمد علی :نستعلیق، عبدالکریم ورسکی ، ۱۰۹۱ه. ۵۸ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ٤۲۰۸ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه. (ص ۱٦-۱۰۰) ، آغاز برابر.

□ اسلام آباد ، همانجا ٤۷۹۱ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه. (ص ۱٤٦-۲۳۲) ، آغاز برابر ، انجام افتاده.

□ اسلام آباد ، همانجا ۲۳۵۸ : نستعلیق خوش ، حسن محمد ولد شیخ اولیا برهانپوری، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر ، ۱۰۰ ص.

□ **لاهور**، محمد شفیع ۲۷۹/۱۲۸ : نستعلیق، پایان سدهٔ ۱۱ه. آغاز: بنام آنکه . . . (برابر نمونه)، ۲۱ گ (بشیر حسین : ۱۲۰).

□ **سرگودها**، بهلوال، مولانا قدرت الله : نستعلیق خوش، گامان ماچهن، برای استاذی علامه مولانا دوست خان قاضی قصبه رنگپور، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. آغاز برابر ۷۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **لاهور**، جامعه نظامیه، مرکز تنظیم المدارس : نستعلیق پخته، محمد شیخ، ۱۱۰۲ه. آغاز برابر، ۱۱۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۴۷۹ : نستعلیق زیبا، ۲۰ شوال ۱۱۴۳ه. (ص ۱-۹۶ هامش) آغاز افتاده.

□ **ملتان**، جهانیان چک، R. ۱۱۴/۱۰، کتابخانه الله بخش اسد نظامی : نستعلیق، سید عبدالله شاه، ۵ رمضان ۱۱۷۳ه. آغاز برابر متن ۶۴ ص (سعید الظفر نوشاهی).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۵۰۴ : نستعلیق، سدهٔ ۱۲ه. (ص ۵۷۴-۶۵۸)، آغاز برابر، انجام در خاتمه افتاده.

□ اسلام آباد، همانجا ۱۰۱۸ : نستعلیق، سدهٔ ۱۲ه. (ص ۸-۷۴)، آغاز برابر.

□ **شیخوپوره**، سر میدانی، گنجینه ضیا العلوم : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر ۷۱ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **گوجرانواله**، حافظ آباد، عبدالرشید فاروقی : نستعلیق، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه، ۱۰۱ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ۳۵۶۳/۱/۵۳۹ : سدهٔ ۱۲ه. (بشیر حسین ۱ : ۱۶۵).

□ **سرگودها**، بهلوال، نصیر آباد، مولا داود : نستعلیق پخته، علیم جان ولد بهادر خان سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر ۲۳۴ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **اوچ**، مخدومی سید شمس الدین گیلانی ۳۸۰ : نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر ۳، ۱۵۰ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ **دیره اسماعیل خان**، مکتبه حبیبیه : نستعلیق خوش، محمد اعظم ولد مراد بخش، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر، ۶۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **سرگودها**، بهلوال، لیانی، مولانا رب نواز : نستعلیق ۱۸۴۲ب (۱۲۰۱ه؟)، آغاز برابر، ۱۰۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **سرگودها**، هری پور، عبدالقیوم صاحب : نستعلیق خوش، برای احمد علی پهاروی، ۱۸۵۰ب (۱۲۰۹ه؟) آغاز برابر، ۱۴۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ کراچی ، موزه ملی N.M. ۱۹۵۹-٤٤ : نستعلیق زیبای ایرانی ، علی اکبر بن میرزا عبدالله شیرازی، ع ۱۲۱۲/۲ه. بدستور ساعد السلطنه امیر تومان و سردار کل قشون مملکت فارس، سرلوح ، ۹۲ ص (نوشاهی : ٦۲۰).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷٤۱٦ : نستعلیق خام ، وستی رام بدهاون ، ٤ ماه هارسمت ۱۸۵٦ب (۱۲۱۵ه؟) ناقص.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۷۷۹: نستعلیق، عبدالرسول بن میرزا شاه نیاز سانجها رنگی ۱۲۲۳ه (ص ۳۵٤-٤۱٤).

□ سرگودها ، بهلوال ، نصیر آباد ، مولا داود : نستعلیق خوش ، رستمداد بن عنایت‌الله ، ۱۲۲۵ه. اغاز برابر ۲ ، ۱۳٦ ص (محمد نذیر رانجها).

□ خیر پور، کتابخانه عمومی: نستعلیق، ٤ محرم ۱۲۳۱ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۹٦ ص (خضر نوشاهی).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۵۱۲۳/۲۱۱۱ ؛ اواخر ج ۱۲۳٤/۲ه (۱۸۱۹م) در کشمیر (بشیر حسین ۱ : ۱٦۵).

□ بهکر، مدرسه جامعه العلوم ، عیدگاه شمالی : نستعلیق پخته ، راجپال ولد جیون مل، ۱۲٦۱ه. (ص۴۹۳-۵۰۰)، آغاز برابر (نعیم اختر مجددی).

□ میانوالی ، کندیان ، کتابخانه سعدیه ، مولانا ابو الخلیل خان محمد صاحب ، خانقاه سراجیه : نستعلیق خوش ، حسب الحکم نواب امین الدین ، بخط نادر علی ، ۱٤ ذیقعده ۱۲۷۰ه. آغاز برابر متن ، ٦۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ فیصل آباد ، غلام محمد آباد ، مکتبه چشتیه : نستعلیق شکسته آمیز، میان محمد علی بن جان علی ، ۱۲۷۰ه. (ص ٤٦-۱۰٦) (نعیم اختر مجددی).

□ خوشاب ، اکبر پوره ، کتابخانه گلزار احمد: نستعلیق خوش ، صاحبزاده منتظم شاه ولد سید فضل رسول، ۱۲۷۲ه، ۱۸ ج ۲/؟، ٦۸ ص، سرلوح (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۰۰٦ : نستعلیق شکسته آمیز ، احمد درویش ولد احمد بن عبدالستار معروف به مولوی حسبا هزاروی ، ۲۰ رمضان ۱۲۷٤ه ، آغاز برابر ، ۸۵ ص.

□ پیشاور ، فیصل کالونی ، استاد محمد عبدالقدوس : نستعلیق ، ۳ شعبان ۱۲۷٤ه. آغاز برابر متن ، ۵۲ ص (محمد اسرائیل کان الله له).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۸٦۵ : نستعلیق پخته ، محمد نسیم فتحعلی ، ۳۰ ماه جیت (۱۲۷۵ه) (ص ۱۱۳-۲۸۱) آغاز برابر.

□ لاهور، کتابخانه دکتر محمد باقر: نستعلیق، نظام الدین، ۹۱٦ ، بکرمی (۱۲۷٦ه؟)،

آغاز : بنام انکه نامش، ش ۱ مجموعه ، ۳۶ گ ۱۵ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۵۷۶).

□ کویته ، مولانا محمد هاشم جان مجددی : نوشته عبدالکریم شاه ، ۱۲۸۰ه. آغاز برابر متن ، ش ٤ مجموعه (ص ۱۶۶-۲۱۰) (پرفسور محمد اقبال مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۵۵۲ : نستعلیق پخته ، میرزا محمد جان ولد میرزا محمد اکبر خان ، قوم کشمیر در کابل ، ۸ شعبان ۱۲۹۳ه ، (ص ۳۸۵-٤۵۶) آغاز برابر.

□ اسلام آباد ، همانجا ٤۹۶۱ : نستعلیق پخته ، آخوند خوندقی ، ۱۲۹٤ه ، (ص ٤۶-۱۱۰) ، آغاز برابر.

□ لاهور ، فقیر خانه ، مغیث الدین : نستعلیق ، احمد یار لاهور ، سه شنبه شعبان ۱۲۹٤ه. ۶۸ ص (محمد علی کوثر).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۹۳۷ : نستعلیق تحریری ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر (ص ۸۳-۱۷۰).

□ لاهور ، کتابخانه عمومی پنجاب ۵۸ ، ۸۷۱ گل : نستعلیق ، آغاز سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ٤۵ برگ (منظور احسن عباسی).

□ میانوالی ، کندیان ، کتابخانه سعدیه ، مولانا ابو الخلیل خان محمد صاحب ، مرادیه : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ۲ (متن) ، ۷۵ ص (محمد نذیر رانجها).

□ خیر پور ، کتابخانه عمومی : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۶۸ ص (خضر نوشاهی).

□ کراچی ، موزه ملی ۹۵۷-۱۹۶۱ .N.M : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. ۵۱ ص (نوشاهی : ۶۲۰).

□ بنون ، مین بازار ، عبدالله خان : نستعلیق ، عبدالشکور بن عبدالله دهوک علی اکبر ، سدهٔ ۱۳-۱٤ه. ۱۰۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اتک ، تله گنگ ، خیر پوره ، اسد الله خان : نستعلیق ، رجب ۱۳۲٤ه ، از روی چاپ نولکشور ۱۲۹۸ه. ۶۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، ساهیوال ، مکتبه سلیمانیه : نستعلیق خوش، مولوی فراست بن عبدالقدوس میانه گول، ۱۳۲۸ه؟ ، ۹۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، کتابخانه الریاض ، حی معین الدین : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، آغاز یک برگ افتاده ، ٤۸ گ (پرفسور ظهور الدین احمد ـ سید عارف نوشاهی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ، SPi/VI/۲۰ ۴۸۵۱ : انجام افتاده ، همراه «زاد المسافرین» حسینی (عبدالله ۳ : ٤۶۷) از کتابها شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۶۶).

☆ 000ـ شرح های گلشن راز

برای شرح های آن، ن . ک . همین فهرست ۳: ۱۶۲۶ تا ۱۶۳۲ ـ گلچین معانی ، نشریه ٤ : ۵۳ تا ۱۲٤ که در آنجا ٤۹ گزارش و یا ترجمه ی آن بررسی شده است.
اینک نسخه های که پس از چاپ بخش عرفان فهرست مشترک بدست امده است.

☆ 264ـ مفاتیح الاعجاز

متن همان. گزارش از اسیری لاهیجی ، نور بخشی (م ۹۱۲ه/۶-۱۵۰۷م) که در (مشترک ۳ : ۱۶۲۸) گذشت.
اینک نسخه های تا زه بدست آمده.

☐ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰٤۵۷ : نستعلیق ریز ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر ، ۳٤۲ ص.

☐ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۱۱۱ : نستعلیق تحریری ، خال محمد بن محمد سعید بن قاضی شاه نیاز ، ۱۲۵۳ه. آغاز کمی افتاده ، ۳۷٤ گ.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۱۱٤٤۳ : تحریری شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۳ه ، آغاز برابر ، ٤۲۸ ص.

● 65ـ احمد رومی

مولانا اباالفضل احمد رومی، سراینده ای توانا و صوفی بزرگ از نیمهٔ یکم سدهٔ هشتم. که از خود به «از جمله بندگان خداوندگار مولانا جلال الدین» یاد می کند.

☆ 265ـ دقایق الحقایق: حقایق الدقایق

در هشتاد «فصل» ، به سال ۷۲۰ه/۱-۱۳۲۰م. تفسیری ست بر برخی از آیت ها، ناظر بر «مثنوی معنوی» بلخی و حکایت ها. به نثر و نظم و بیشتر نظم.
در (۳ : ۱٤۵٤) گذشت. و اینک نسخه هایی دیگر :

☐ فیصل آباد ، چنیوت بازار ، وکیلان ، کتابخانه چشتی سلیمانی : نستعلیق پخته ، سده ۹-۱۰ه ، با مهر های «۱۱۸۵ ، ۱۲۰۳ ، ۱۲۳۸» ، آغاز برابر ۱٤۸ ص (نعیم اختر مجددی).

☐ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۳۶۰ : نستعلیق و نسخ ترکستانی ، سده ۱۰ه. آغاز و انجام چند برگ نونویس ۱۲۸۶ه. ٤۱۰ ص.

☐ فیصل آباد ، چنیوت بازار ، وکیلان ، کتابخانه چشتی سلیمانی : نستعلیق پخته ، ماجد حسین علوی ، ۱۰۸۳ه ، آغاز برابر ، ٤۸۸ ص (نعیم اختر مجددی).

☐ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۵۳۳ : نستعلیق پخته ، سده ۱۱ه ، آغاز برابر ، ۳۹٤ ص ۱۹ س، عنوان و نشان شنگرف.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۷۳۹ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. آغاز و انجام افتاده ، جابجا صحافی شده ، ٤٥٤ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۸۲۲ : نسخ پخته ، سده ۱۲-۱۳ه ، آغاز برابر ، انجام افتاده ، ۳۳۰ ص.

□ **شیخوپوره** ، گوجرانواله ، نوشهره ، کتابخانه هاشمی : نستعلیق پخته ، میان داود ابن شیخ عرفان إلهی ، ۱۲۳۸ه. آغاز برابر ، ۳۰٤ ص (خانم رضوانه سحر).

☆ 266- معارف

مثنوی ست عرفانی ، باسربندهای به نثر ، در چهل «فصل» و «حکایت» ها بگونهٔ «مثنوی معنوی» در (۳ : ۱۹۳۸) گذشت .

«دقایق الحقایق» و «معارف» از نظر موضوع و سبک یکی ست. و حتی برخی از مصرع ها بگونهٔ گواه در هر دو مکرر آمده است.همچنین فرمود مولانای ما . . . همچنین فرمود مولانای روم . . .

● 66- ابن یمین فریومدی

فخر الدین محمود بن یمین الدین فریومدی طغرایی (م ۷۲۲ یا ۷۲٤ه/۲۲-۱۳۲۳م). متخلص به ابن یمین.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۱۵ - ذریعه ۹ : ۳٤ - نفیسی ۱ : ۲۰۰).

☆ 267- دیوان ابن یمین

نسخه هایی از دیوان ابن یمین شبرغانی (سده ی ۱۰-۱۱ه) به وی نسبت داده شده است. و نیز سروده هایی از ابن شبرغانی در نسخه‌های متأخر «دیوان» فریومدی راه یافته است، بگونه ای که جدا سازی نسخه های آندو برمبنای آگاهی های فهرست ها دشوار است.

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۲۱۱ - مشار ۲ : ۲۲٦۰ که نشانی چهار چاپ آن را داده ، از آن میان ۱۸۵۲م «با ترجمه ی بیشتر سروده ها به زبان آلمانی از سلستا و سهرده ، مشتمل بر ۱٦٤ قطعه شعر» - اندیا افیس ، چاپی: ۱۱٦ که دو چاپش را دارد. از آن میان ترجمه Sehlechte Wssehrd - و برای نسخه هایش ، دانشگاه ۱٦ : ۲۰۹ ، ۵۳۸ - ملی ٦ : ۱۵۸ - دو کتابخانهٔ مشهد : ۷۵٦ - سنا ۱ : ٦٤ - گلچین ، آستانه ۷ : ۳۵۲ ، ۳۵۳ و ۹ : ۱۲۳ - ملک ۲ : ۲۵٦ و ۳ : ۲۹۲ - گلپایگانی ۲ : ۷٦ - مجلس ۸ : ۸۳ تا ۸۵ و ۳ : ۱۷٦ ، ۱۷۸ - براون : ۲۲۸ - موزهٔ ملار : ۱٤۳۷ ، ۱٤٤۰ - دانشگاه بمبئی : ۳۳ - مرآت العلوم ۱ : ۵۵ و ۳ : ۳۰ - نشریه ۹ : ۱۱۵ - تاجیکستان ، دو شنبه ۲ : ۱٦۷).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۲۷ ۵۰۰ : نستعلیق ، عبدالله ، ذیقعده ۱۰۸٤

(۱۶۷۴م). آغاز: حمدی که همچو بحر کرم بی کران بود ـ حمدی که شکر نعمت هر دو جهان بود ، دارای : قصیده ، ترجیع ، (چو نور ذات در تا بدز ذرات) ، مثنوی (طلب کن تا خبر از گنج یابی) ، رباعی (ای یار که رخسار تو آیینه ماست) ، ۹۶ گ (عبدالله ۲ : ۴۷۸) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۰۷).

□ کویته ، حاجی محمد یوسف : نسخ پخته ، غره ج ۲/۱۰۹۱ه. آغاز : بنام خدایی که هستی از وست ـ زبردستی و زبردستی از وست. تخلص او : منم این یمین که نتوان کرد. جز به من انتساب شعر مرا. انجام : جز به سجین در آن جهان نبود ـ مسکن و ملجا و مقام بخیل ، ۲۰۶ ص (دکتر انعام الحق کوثر).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۹۵۵ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز و انجام افتاده : آغاز : کشتی باده کن روان از میان بحر غم ـ این یمین برد دمی جان بکنار ساقیا. غزلهاست بدون ترتیب قافیه. انجام : در دل این یمین مهر رخ چون ماه تو ـ خوشتر ست از روشنی در چشم و روح اندر بدن . . . ، ۱۴۴ ص (گنج ۳ : ۱۴۰۸).

□ شیخوپوره ، سرمیدانی ، کنجینه ضیا العلوم ، نعیم اختر : نستعلیق ناخوش ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز افتاده : آن یکی نعره انا الحق زد ـ و دیگری گفت ربی الاعلی ، پیرامون ۶۲۰ بیت به ترتیب تهجی داود ، ۶۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب APi/VI ۳۳ A ۲۲۷ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. دارای : غزلها ، ترجیع بند ، آغاز : چونور ذات در تا بد . . مخمس ، آغاز : تا چند عمر خویش به خوبان بسر کنم . . ، مستزاد ، رباعی ، آغاز : رخسار تو آیینه دیرینه ماست . . . ، مثنوی ، آغاز : پیش از آن دم که بود کون و مکان ، ۳۳ گ (عبدالله ۲ : ۲۶۰).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۶۱ ، ۷۷۱ غزل ـ ۹۹ ، ۸۷۱ حبیب : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. تنها غزل است. آغاز : . . . صلی علی محمد عالم عالم الیقن ـ صلی علی محمد شاهد وجهه العلا ، ۷گ (عباسی ۱ : ۴۹۶).

□ حیدر آباد ، سنده پراونشل داود پوته لائبریری : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز افتاده : تا که یوسف جدا شد از یعقوب ـ نیست کارش بغیر یا اسفا ، ۱۹۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ سرکودها ، بهلوال ملا نا قدرت الله : نستعلیق خوش ، عبدالرزاق ، ۱۲۸۳ه. آغاز : صلی علی محمد سرور کل انبیا ـ صلی علی محمد رهبر جمله اولیا ، ۲۱۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ کراچی ، لیاقت میموریل لائبریری ۱۴۵ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز افتاده :

صلی علی محمد، سرور کل انبیا - صلی علی محمد رهبر جمله اولیا. . . ، تخلص او : ابن یمین بدرگه او سر نهاده است - هرگز سرش مباد از این آستان جدا. این یمین وصال تو خواهد ، به صد دعا - باشد که مستجاب شود زو مدعا، ۱۹٤ ص (خضر نوشاهی).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب S Pi/VI ۲۷ A ٤۳۱٦: نستعلیق، بی تاریخ ، آغاز و انجام و افتاده. آغاز مثنوی : اگر در اهل عالم دل نبودی - از این عالم جوی حاصل نبودی (عبدالله ۲ : ٤۷۹) از کتابهای شیرانی بوده (دکتر محمد بشیر حسین ۱ : ۱۰۷).

□ لاهور ، همانجا ۱۵۱ Pi/VI ۸۳۳ : نستعلیق ، تازه ، غزلهاست ، ۸۰ گ (عبدالله ۲ : ۲٦۱).

□ لاهور ، همانجا ۵٦ PPi/VI ۱۵۸۲ : نستعلیق ، تنها مقطعات است. آغاز : بنام خدایی که هستی از وست - زبردستی و زیردستی از وست ، ۱۱۸ گ (عبدالله ۲ : ۲٦۲).

● 67- بو علی قلندر پانی پتی

شاه شرف الدین ابو علی بن الار فخر الدین بن سالار حسن بن سالار عزیز، چشتی. معروف به بوعلی قلندر پانی پتی(۵۲٤-۷۲٤/۱۲۵٤-۱۳۲٤م). پدرش در ۶۰۰ه/۱۲۰۳م از عراق ایران، به هند آمده است و خود در پانی پت زاده شده است. نگارنده ی «اسرار العارفین» (مشترک ۳ : ۱۲۵۷) و جز آن.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ٤۷٤ «قلندر» - ذریعه ۹ : ۵۱٦ «شرف قلندر» و : ۸۸۷ «قلندر عراقی» - نفیسی ۱ : ۱۹۷ زندگینامه و نام چند کارش از آن میان : یک مثنوی در ۱۲۰۰ بیت به پیروی مولانا و مثنوی دیگر به همان وزن در ۲۳۸ بیت ، و سومین نیز به همان وزن در ۳٦۲ بیت»).

☆ 268- خوابنامهٔ منظوم

منسوب به او. در آن رؤیای خود را در منظومه ای در ردیف «را» گفته است.

همان. نسخه ها ٤ : ۲۸۰۱. در فهرست های در دسترس از این کار او نشانی نیافتم.

آغاز : رخش دیدم شدم حیران، لبش دیدم بخود ماندم- قدش دیدم، بدو گفتم ، زهی سرو و زهی عرعر.

□ کراچی ، انجمن ترقی ۲ تا ۵٦ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. (ص ۳٦-٤۲) ، آغاز برابر (نوشاهی : ۱۵۲).

☆ 269- مثنوی بو علی قلندر (۱) : گل و بلبل : عشقیه

مثنوی ست اخلاقی - عرفانی. در معرفت خود و خدا و پایان می یابد به «حکایت» عارف پارسایی که چون به پارسایی خود اندیشید : از تکبر چون نظر کردی بخویش - دور افتادی ،

حجاب آمد به پیش.

در «گنجینهٔ عرفان» لکهنو ، ۱۳۱۵ه و نولکشور ۱۳۰۱ه/۱۸۸۳م چاپ شده است. و در این چاپ دو پیرامون ۳۵ بیت است.

آغاز: مرحبا ای بلبل باغ کهن ـ از گل رعنا بگو با من سخن ـ مرحبا ای قاصد طیار ما ـ می دهی هر دم خبر از یار ما.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۱۲۵ «مثنوی شرف قلندر» ـ پاکستان و هند ۳ : ۵۵ «مثنوی بو علی قلندر» ـ انذیا افیس ، چاپی : ۲۹۸ «مثنوی بو علی قلندر» که دو چاپش را دارد ـ مشار : ٤۵۱۵ که نه چاپ آن را نشانی داده ـ و برای نسخه هایش : مخطوطات دیو بند ۲ : ۲۶۶ «مثنوی بو علی شاه» ـ مرآت العلوم ۱ : ۶۹ و ۳ : ۶۳ ، ۲۷۳ ـ بزم صوفیه : ۲۳۵ تا ۲۶۰ زندگینامه ، در اینجا از دو مثنوی او نام برده شده است : ۱ـ کنز الاسرار ، ۲ـ رسالهٔ عشقیه ، که این یکی همین مثنوی اوست).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۷۵۰۵ : نستعلیق خوش، چلیپا، سده ۱۱-۱۲ه. (ص ۴۷-۹۰) آغاز پس از یک بیت برابر (گنج ۳ : ۱۷۶۱).

□ لاهور ، کتابخانه فقیر سید مغیث الدین : نستعلیق زیبا ، سده ۱۱-۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، با تصاویری گویا از روزگار مغولان هند ، ۱۳ گ. ۷ س (پایان نامه دکتر خالده آفتاب : ٤۱۳).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۲ ق ف ۲۸ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. (ص ۵۵-۷۶) (نوشاهی : ۱۵۷).

□ کراچی ، موزه ملی ۹۱۸-۱۹۶۱ .N. M : نستعلیق ، فدا علی ، ۱۱۳۰ه ، ۲۲ ص (نوشاهی : ۶۲۶).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۵۳۹ : نستعلیق خوش ، سده ۱۲-۱۳ه. (ص ۱۲۵-۱٤۶) آغاز برابر.

□ اوچ ، مخدوم سید شمس الدین گیلانی ۳۸۵/۱۱ : نستعلیق ، با تاریخ ۱۲۱۶ه. در مجموعه (گ ۱۱۸-۱۲۵ پ) ، آغاز برابر نمونه ، در فهرست بنام «گل و بلبل» آمده (غلام سرور : ۲۱٤).

□ دیره غازیخان ، تونسه ، مولانا فقیر محمود سدیدی : نستعلیق پخته ، جمال احمد حسینی نظامی ، ۱۲۱۹ه. آغاز برابر ، (ص ۳۵-۶٤) (نعیم اختر مجددی).

□ کراچی ، موزه ملی ۳۲٤/۳ ۱۹۵۸ .N. M : نستعلیق ، ۲٤ رمضان ۱۲۳۰ه. (ص ۵۶-۹۵).

□ کراچی ، همانجا ۳۳/۰۲۱۰-۱۹۶۵ .N. M : نستعلیق ، (میر ابو القاسم طباطبایی ، ۱۲۵۷ه. در حیدر آباد) ، (ص ۶۳۹-۶۶۱) (نوشاهی : ۶۲۶).

□ گجرات ، شاه دوله رود، حکیم عبدالرحیم جمیل : نستعلیق خوش، با تاریخ ۱۲۷۱ه. در مجموعه (ص ۱۴۳-۱۶۸) آغاز برابر نمونه (سید عارف نوشاهی).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۳۶۸ : نستعلیق ، سید ریاست علی ، برای غلام یحیی، ۱۹ شعبان ۱۲۷۲ه. ۲۴ ص (نوشاهی : ۱۵۷).

□ شیخوپوره ، نارنگ منڈی ، کوٹ بھیلان ، چوھدری ذکا اللہ : نستعلیق پخته شکسته آمیز ، غوث محمد ، ۱۲۷۳ه. آغاز برابر ، ۳۵ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۷۳۱ : نستعلیق پخته ، ۱۰ رمضان ۱۲۷۵ه. (ص۵۳۴ - ۵۶۷). آغاز برابر.

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۴۴۲۳/۱۳۷۲/۲ : عنایت الله ، ۳ ذیقعده ۱۲۷۸ه (۱۸۶۲م)، آغاز برابر نمونه (بشیر حسین ۱: ۱۷۱).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۲ ق ف ۴۰ : نستعلیق ، ۱۲۸۱ه. (ص ۸۲ - ۹۲) ، (نوشاهی : ۱۵۷).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۹۵۲-۱۹۵۸ .N. M : نستعلیق خوش ، محمد کرم الهی سند هوتارو ، ساکن اولکھ مهاجن، ۷ ذیحجه ۱۲۹۳ه. ۲۸ ص (نوشاهی : ۶۲۶).

□ لاهور ، دانشگاه، شیرانی ۴۱۳۹/۱۰۷/۱ : سید صفدر علی مدرس تحصیل بگراوان، ۲۶ ع ۱۲۹۴/۱ه. (۱۸۷۷م) (بشیر حسین ۱ : ۱۷۱).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۱۳۱ : نستعلیق شکسته آمیز ، سده ۱۳ه ، (ص ۱۹۶ - ۱۹۸) ، رحلی.

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲۷۰ : نستعلیق شکسته آمیز ، سده ۱۳ه. (ص ۱-۲۴) (نوشاهی : ۱۵۷).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۹۵۹-۸۳/۱ .N. M : نستعلیق ، سده ۱۳ه. (ص ۲-۲۸).

□ کراچی، همانجا ۱۹۵۷-۶۴۸/۴۷ .N. M: نستعلیق خوش، سده ۱۴ه. سرلوح ساده ، انجام افتاده ، ۱۸ ص (نوشاهی : ۶۲۶).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲۶۹ : نستعلیق ، سده ۱۳ه. ۳۴ ص.

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۱۸۱۵/۶ : تاریخ یاد نشده.

□ لاهور ، همانجا ۴۰۷۸/۱۰۲۶/۵ : تاریخ یاد نشده (بشیر حسین ۱ : ۱۷۱).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۵۳ APi/VI ۲۴۸ : نستعلیق تازه ، آغاز برابر نمونه ، در

پایان نسخه بنام مثنوی «بلبل و طوطی» نامیده شده ، ۱۶ ص (عبدالله ۲ : ۲۲۵).

□ لاهور ، همانجا Pi/VI ۷۷ C ۵۳۸۶ : شکسته ، آغاز افتاده : گاه چون شیرین خوری خون جگر ـ گه زنی چون کوه کن تیشه به سر (عبدالله ۲ : ۲۲۵).

□ لاهور ، همانجا SPi/VI ۲۳ ۵۲۰۷ : نستعلیق ، بی تاریخ ، آغاز برابر نمونه ، در دیوان او (عبدالله ۲ : ۴۶۸).

□ لاهور ، همانجا SPi/VI ۲۳ A ۴۱۳۹ : شکسته ، بی تاریخ ، در دیوان او ، آغاز برابر نمونه (عبدالله ۲ : ۴۶۹).

☆ 270ـ دیوان شرف قلندر

ترجمهٔ دیوان او به زبان اردو از مولوی محمد شاه الدین صاحب قریشی قادری سروری ، لاهور ، ۱۹۶۱م ، ۹۴ ص چاپ شده است.

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۳۷۸ که نشانی چاپ آن همراه با ترجمهٔ پنجابی آن ۱۹۱۵م ، ۹۶ ص را داده ـ مشار ۲ : ۲۲۲۲ که نشانی دو چاپ آن را داده بدون نامی از ترجمه).

□ اوچ ، مخدوم سید شمس الدین گیلانی ۳۸۵/۱۲ : نستعلیق ، با تاریخ ۱۲۱۶ه. در مجموعه (گ ۱۲۶ر-۱۴۴ر). آغاز: الحمد لله الذی یوجد عدیما فی الارض . . . حمد آن خدایی را کزو زلف ظلمت سر بسر ـ خضرو سکندر خط او لب آب حیوان دگر (پرفسور الله دتا چودری ـ غلام سرور : ۲۱۴).

□ لاهور ، دانشگاه شیرانی ۷۱/۲/۳۰۷۶ : سده ۱۳ه. (بشیر حسین ۱ : ۱۱۰).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۴۹۶۰/۱/۱۹۴۸ : سبل سنگه ، ۹ ج ۱ سنه ۴ ، از ردیف «و» تا پایان است (بشیر حسین ۱ : ۱۰۹).

□ لاهور ، دانشگاه ، پنجاب SPi/VI ۲۳ ۵۲۰۷ : نستعلیق ، بی تاریخ ، آغاز : الحمد لله الذی یوجد عدیما فی الدهر ، ۲۲ گ (عبدالله ۲ : ۴۶۸) ، از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۱۰).

□ لاهور ، همانجا SPi/VI ۲۳ A ۴۱۳۹ : شکسته ، سید میر علی ، دو مثنوی ست ، ۴۴ گ (عبدالله ۲ : ۴۶۹).

☆ 271ـ مثنوی بو علی قلندر (۲)

مثنوی ست عرفانی. در حکایت ها.

آغاز : بشنوید از نطق حیوانی کلام ـ چون سخن فهمی ست حاصل والسلام ـ از سخن فهمی فلاطون مرد شد ـ کار او از هر دو عالم فرد شد.

کراچی ، انجمن ترقی ۲ ق ف ۳۹ : نستعلیق ، محمد نصیر الدین ، ۱۲۷۵ه.

(ص ۲۰-۵۷) در فهرست بنام «حکایات» و ناشناخته است (نوشاهی : ۱۵۲).

□ کراچی، انجمن ترقی ۲ ق ف ۴۰ : نستعلیق، ۱۲۸۱ه (ص۱-۸۲)، آغاز با یک غلط چاپی برابر نمونه، در فهرست بنام «حکایات» ناشناخته است (نوشاهی : ۱۵۲).

□ کراچی، ناظم آباد، کتابخانه همدرد، حکیم محمد سعید دهلوی ۹۲ .R : نستعلیق خوش، خدا بخش ولد شیخ کلیم الله، ۱۰ رجب ۱۳۰۱ه. آغاز برابر نمونه، ۸۶ ص (خضر نوشاهی).

● 68- امیر حسینی

رکن الدین حسین بن عالم، امیر حسینی هروی، معروف به امیر سادات (م گفته شده ۷۱۷ یا ۷۱۸ یا ۷۱۹/۱۸ه یا ۱۹ یا ۱۳۲۰م) که بایستی تا ۷۲۹/۱۳۲۸ه‍م زنده می بوده است (ن . ک . تاریخ سرودن «زاد المسافرین» در زیر). نامی ترین کارش «نزهت الارواح» (ن . ک . مشترک ۳ : ۲۰۵۶) و همین مثنوی «زاد المسافرین» می باشد.

(ن ک . فرهنگ سخنوران : ۱۶۹ «حسینی هروی» - ذریعه ۹ : ۱۰۰ «دیوان امیر حسینی» - نفیسی ۱ : ۱۶۹ - صفا ۳ : ۷۵۱ تا ۷۶۳ و : ۱۲۸۱ زندگینامه و نام ۵ کار منظوم او : زاد المسافرین، کنوز الرموز، می نامه، پنج گنج، دیوان امیر حسینی - نزم صوفیه : ۱۷۱ زندگینامه و فهرست هشت کار او).

✯ 272- زاد المسافرین

مثنوی ست عرفانی، در سیر و سلوک، در هشت «مقالت» و حکایت ها، پیرامون ۱۲۵۰ بیت، در ۷۲۹/۸-۱۳۲۹م (ن . ک . به تاریخ های مرکش) سروده است. در انجام آن آمده :

در هفتصد و بیست و نه ز هجرت - گشت آخر این کتاب و تمت.

مقالت ۱- تنزیه و تقدیس حق، ۲- حیوان و فضیلت انسان، ۳- طریقت، کیفیت سلوک، ۴- صفت سالکان طریقت، ۵- عشق و مراتب آن، ۶- شناخت نفس انسان و مغز او، ۷- شناخت دین و حقیقت آن، ۸- پیر و مرید و شرایط صحبت. و در هر مقالت چند سرنند «حکایت».

وی و عراقی و اوحدی سه شاگرد شهاب الدین سهروردی بوده اند. عراقی «لمعات» و اوحدی «ترجیعات» و هروی «زاد المسافرین» خود را ساخته بر استاد عرضه کرده اند، و این سومین مورد توجه بیشتری قرار گرفت (تاریخ ها جور نیست).

آغاز ۱ : ای بر ترازان همه که گفتند - آنها که پدید یا نهفتند. آغاز ۲ : ای اول تو و ورای اول - حیران ز تو انبیای مرسل (و این بیت چند سطر پایین تر از سر آغاز یکم است).

(ن . ک . ذریعه ۱۲ : ۹ «زاد المسافرین» - نسخه ها ۴ : ۲۸۴۹ «زاد المسافرین» -

مشار ۲ : ۲۷۳۹ «زاد المسافرین» ـ پاکستان و هند ۳ : ۱۰۸ ، ۱۸۷ ـ نفیسی ۱ : ۱۶۹ ـ و برای نسخه هایش: ایوانف، ۵۵۷ ـ دانشگاه بمبئی : ۱۴۲ ، ۷۱ ، ۳۰ ـ موزهٔ سالار : ۱۴۲۲، ۱۴۲۵ ـ دانشگاه ۱۶ : ۱۸۴ ـ اشکوری ۵ : ۳۵۷ و ۹ : ۲۲۵ ـ نشریه ۸ : ۱۳۸ ، ۲۵۱ و ۹ : ۶۵ ، ۲۶۸ و ۱۰ : ۴۵ ، ۲۵۱ ، ۳۵۴ ـ دو کتابخانهٔ مشهد ۱۳۵ ـ چستر بیتی ۲ : ۲۴ تا ۲۵ ـ ریو ۲ : ۶۰۸ ، ۸۴۶ ـ مرآت العلوم ۲ : ۴۸ ، ۳۶ ، ۳ ـ اته : ۱۸۳۲ تا ۱۸۳۴ ، ۲۹۱۱ ، ۱۷۶۴ ، ۶۴۷ تا ۶۴۹ ، ۱۸۲۱ ـ گلپایگانی ۳ : ۵۳ ـ مجلس ۳ : ۴۴۵ ـ ملک ۳ : ۴۳۰ و جزآن ها).

□ **لاهور** ، شش محل ، انباله جلد سازی ، محمد بشیر لودهیانوی : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز برابر نمونه ۲ ، ۷۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۴۰۵۷ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰-۱۱ه. آغاز برابر ۱ ، ۹۰۰ ص (گنج ۳ : ۱۶۳۴).

□ **ملتان** ، جهانیان ، اسد نظامی مکتبة الجمال : نستعلیق خوش ، سید مرتضی بن حبیب بن شاه حسن ، ۱۰۰۱ه. آغاز برابر ۲ ، ۹۳ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **کراچی** ، موزه ملی N.M. ۱۹۷۱-۱۳/۲ : نستعلیق ، (مسعود بن سید فتح الله ، ۱۵ ذیحجه ۱۰۲۹ یا ۱۱۲۹ه). آغاز برابر ۲ (گ ۷۱-۱۱۹) (نوشاهی : ۵۷۷).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۴۷۸۷ : نستعلیق پخته چاپیا ، سده ۱۲ه. (۱۰۴۱) (ص ۲۹۷-۳۷۳) آغاز برابر ۲.

□ **سیالکوت** ، بدو ملهی کهنه ، کتابخانه فخر الاطبا : نستعلیق شکسته آمیز ، ۱۰۵۵ه آغاز برابر ۲ ، ۵۴ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **لاهور** ، گلبرگ ۲ ، حکیم محمد نبی خان جمال سویدا : نستعلیق ، محمد یوسف، ۵ ج ۱۰۵۷/۱ه. آغاز برابر نمونه ، با سرلوح زرین زیبا ، ۱۰۶ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **کراچی** ، سوسائتی ۹۹/۱ ACC : نستعلیق ریز ، سید محمد عارف متوطن محله حاجی لاله ، بفرمایش . . . خواجه عبدالله ، چهار شنبه رجب ۲ عالمگیری (۱۰۷۰) ، آغاز برابر ۱ (سید عارف نوشاهی).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ۲۸۸ Pi/VI ۱۴۹۹ : نستعلیق ، گوجر مال بن بولاقی داس، ۳ ع ۱۰۸۷/۱ه. آغاز برابر نمونه، ۵۶ گ (عبدالله ۲: ۲۲۶).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۴۷۹۱ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه. (ص ۵۰-۱۴۵۰) ، آغاز برابر ۱.

□ **لاهور** ، دانشگاه ، اذر T ۸۲۲۶/۵۷- : نستعلیق عبدالقادر ولد شیخ احمد ، سدهٔ

۱۱ه. آغاز برابر ، ۶۲ گ (پرفسور محمد اقبال مجددی).

□ شیخوپوره ، ظفر وال ، حکیم الله یار علایی : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، ۱۰۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۰۱۸ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. آغاز برابر ۱ ، ۸۶ ص.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۰ : نستعلیق ، خلیفه بدوهون بن شیخ عبدالرحمان قندیل ، مکه قصبه کرام ۱۱۰۹ه. (ص ۱۶-۹۸) آغاز برابر ۲.

□ اوچ ، مخدوم سید شمس الدین گیلانی ۳۰۰ : نستعلیق پخته ، در لاهور، ۵ ع ۱/۱۵۰ (۱۱۵۰ه؟). آغاز افتاده، ۹۰ ص (پرفسور الله‌دتا چودری).

□ کراچی ، موزه ملی ۸۸۶-۱۹۶۱ N.M. : نستعلیق ، محمد حسن فاروقی ، با مهر کنده ۱۱۷۱ه. آغاز برابر ۲ ، ۴۸ ص (نوشاهی : ۵۷۷).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۳/۹۱۲-۱۹۵۷ N.M : نستعلیق چلیپا ، ۱۵ ح ۲/۱۱۸۰ه، ۶۰ ص (نوشاهی : ۵۷۷).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۲ قف ۲۵ : نستعلیق، (۱۱۸۶ه؟). آغاز : ای اول تو ، ص ۷۰-۱۵۶) (نوشاهی : ۱۵۵).

□ لاهور ، رحمان پور ، محمد شریف البدر : نستعلیق ، عبدالقیوم ، ۱۱۸۹ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، ۹۱ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳۵۶۳/۲/۵۳۹ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. (بشیر حسین ۱ : ۱۴۰).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۱۹ SPi/VI ۴۲۳۸ : نستعلیق، محمد اکرم متوطن سودهره، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ۱ (خطاطه ۲ : ۴۶۶). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۴۰).

□ سرگودها ، شهاب الدین : نستعلیق ، پریم پرشاد ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر ۱ ، ۸۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ شیخوپوره ، سر میدانی ، گنجینه ضیا العلوم ، نعیم اختر : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز : ای بلبل روضهٔ مقدس ـ مردار مجوی همچو کرگس ... ، ۸۸ ص (نعیم اختر مجددی).

□ قصور ، کوت مراد خان ، کتابخانه همدانی ، سید محمد طیب شاه همدانی : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ۲ ، ۱۴۰۰ بیت دارد ، ۶۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ گوجرانواله ، حافظ آباد ، عبدالرشید فاروقی : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر ۲ ،

۶۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب ۱۹ SPi/VI ۴۲۳۸: نستعلیق، محمد کرم، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر ۱، سپس «لب لباب مثنوی»، ۶۳ گ (عبدالله ۲ ۴۶۶).

□ **سرگودها**، ساهیوال، مکتبه سلیمانیه: نستعلیق، تقی الدین آرزو، خیر پور، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. آغاز برابر ۱، ۸۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **سیالکوت**، بدو ملهی کهنه، کتابخانه فخر الاطبا: نستعلیق پخته، خلیل الحسبن، ۲۰ رمضان ۱۲۱۰ه. آغاز برابر ۲، ۷۸ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **اتک**، مکهد، کتابخانه مولانا محمد علی، محمد صالح: نستعلیق، ۱۴ رجب ۱۲۱۵ه. آغاز و فهرست مطالب بسیار نزدیک به نمونه، ولی به استناد ابیات زیر بنام گلبن یقین و سرود ۱۲۰۶ه خوانده شده است: هم‌دسته گلبن یقین است ـ هم توشهٔ راهروان دین است... در هزار و دو صد و شش ز هجرت ـ گفت آخر این کتاب تمت، ۱۰۲ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۱۰۱۸: نستعلیق، ۱۲۱۶ه. (ص ۷۴-۱۵۹)، آغاز برابر ۱.

□ **اسلام آباد**، همانجا ۱۱۸۰۵: نستعلیق، محمد اکرم، ۲۵ صفر ۱۲۲۹ه، آغاز برابر ۱، ۱۱۴ ص.

□ **لاهور**، شش محل، محمد بشیر لودهیانوی، انباله جلد سازی: نستعلیق، ۱۲۳۱ه. آغاز برابر نمونه ۲، ۵۳ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب ۶۶ PPi/VI ۱۵۷۹: نستعلیق، ۲۴ رمضان ۱۲۳۳ه. ۴۸ گ (عبدالله ۲: ۲۲۷).

□ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ۴۸۱۴/۴/۱۷۹۴: نوشته پیرامون ۱۲۶۳ه (۱۸۴۷م) (بشیر حسین ۱: ۱۴۰).

□ **کراچی**، انجمن ترقی ۳ قف ۳۶۸: نستعلیق، ۲۰ ع ۱۲۶۶ه، بفرمایش عبدالصمد جان طبیب، آغاز: ای بر تراز، ۹۷ ص (نوشاهی: ۱۵۵).

□ **لاهور**، کتابخانه دکتر محمد باقر: نستعلیق، ۱۲ شعبان ۱۲۷۵ه. آغاز برابر نمونه ۲، ۶۷ گ ۱۱ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق: ۲۵۷).

□ **لاهور**، انارکلی ۳۷، دانش آباد، کتابخانه احسان دانش: نستعلیق خوش کرم الهی، ۲۹ ذیقعده ۱۲۸۰ه. برای پسرانش فیض رسول، غلام رسول، محمد دین و نور دین، آغاز برابر نمونه، ۶۸ ص (سید عارف نوشاهی).

□ **فیصل آباد**، چنیوت بازار، وکیلان، کتابخانه چشتی سلیمانی: نستعلیق زیبا

جلال الدین ملک نظامی ، ۱۲۸۸ه ، آغاز برابر ۲ ، ۸٤ ص (نعیم اختر مجددی).

□ شیخوپوره ، مریدکی ، محمد اسماعیل نوشاهی اعظمی : شکسته آمیز ، شاه محمد ، ۱۹ شوال ۱۲۹۷ه ، آغاز برابر ۲ ، ٦۱ ص (سید خضر نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۵٦۷ : نستعلیق پخته ریز ، راسته و چاپیا ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر یکم ، ٦۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۷۷۱ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز و انجام افتاده ، ۸۸ ص.

□ سرگودها ، بهلوال ، مولانا قدرت الله : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر ۱ ، ۹۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، محمود بیگ : نستعلیق ، ذاکر حسین کاظمی ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر ۱ ، ۱۱۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ کراچی ، موزه ملی ۹۵٦-۱۹٦۱ .N.M : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر ۱ ، ۷۲ ص (نوشاهی : ۵۷٦).

□ فیصل آباد ، پبلز کالونی ، کتابخانه مجاهد اسلام : نستعلیق پخته ، اجمل حسین جاور ، ۱۳۱۲ه. آغاز برابر ۱ ، ۹۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۷۵ : نستعلیق ، عبداللطیف دوعدر باشی ، ۱۳۲٦ه. (ص ۱۵۲-۲٤۷) ، آغاز برابر ۱.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۲۰ SPi/VI ٤۸۵۱ : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، همراه گلشن راز (عبدالله ۲ : ٤٦۷) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱٤۰).

☆ 273- سی نامه : عشق نامه

مثنوی ست عرفانی در سیرو سلوک ، و سی نامهٔ عاشقانه در مراتب عشق. نامهٔ یکم : در عاشق شدن به خبر. دوم . . .

آغاز ۱ : سرنامه کنم نام خدایی - که نتوان گفتنش چون و چرایی. آغاز ۲ : سرنامه بنام پادشاهی (آن خدایی) - که نتوان گفتنش چون و چرایی.

(ن.ک. کشف الظنون ۲ : ۱۰۱۱ که مرگش را ۷۷۰ه آورده - ذریعه ۱۲ : ۲۹۵ سه کار بدین نام - نسخه ها ٤ : ۲۹۳۱ «سی نامه»).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۹۵۷-۹۸۲/۲ .N.M : نستعلیق ، سده ۱۱ه. سرلوح ، آغاز برابر یکم ، در فهرست بنام «سی نامه» است (نوشاهی : ۵۸۷).

274ـ کنز الرموز

در پایان آن آمده : هر چه طبعم را خرد پیغام کرد ـ پیر ما «کنز الرموز» ش نام کرد. و در ۱/۷۱۱-۱۳۱۲م به انجام رسانده است.

مثنوی ست در سیر و سلوک. پس از نعت و ستایش از شیوخ و پیران و سبب نظم : عشق ، اسلام ، کلمهٔ شهادت ، حقیقت صلات ، حقیقت زکات ، حقیقت روزه ، حقیقت حج ، حقیقت علم ، حقیقت توحید ، بیان معرفت ، نفس ، قلب ، روح ، عقل ، تصوف ، حکایت ، مقامات ، ورع ، زهد ، صبر ، فقر ، شکر ، مناجات ، خوف ، رضا ، بیان احوال محبت ، شوق ، انس ، قرب ، قبض و بسط ، بقا و فنا ، جمع و تفرق ، تجرید ، وجد ، شکر ، علم الیقین و عین الیقین ، حق الیقین ، وقت ، سماع ، ختم الرساله.

در مجموعه ی «عوارف المعارف» تهران ، ۱۲۸۳ه. چاپ شده است.

آغاز : باز طبعم را هوای دیگری ست ـ بلبل جان را نوای دیگری ست ـ باز شهباز دلم پرواز کرد ـ تا چه رمز است این ، که باز آغاز کرد. (ن.ک. نسخه ها ٤ : ۳۰۶۰ ـ ذریعه ۱۸ : ۱۵۶ ـ مشار ٤ : ٤۱۵۰ که سه چاپش را نشان داده ـ سندی تا جامی : ۱۸۸ ـ پاکستان و هند ۳ : ۱۰۸ ، ۱۸۷ ـ نفیسی ۲ : ۷٤۲ ـ و برای نسخه هایش : دانشگاه ۱۶ : ۱۸٤ ، ۶۲۷ ـ ملی ۶ : ٤۳۶ ـ اشکوری ۶ : ۱۵۶ ـ آخوند همدان : ۱۵۱٤ ـ فاضل ، مشهد ۲ : ۱۷۰ ـ سنا ۱ : ۳۶٤ ، موزهٔ سالار ٤ : ۱٤۲۱ ـ اته : ۱۱۳۵ ، ٦٤۷ ، ٦٤۹ ، مرآت العلوم ۱ : ۶۸ (۲ نسخه) ـ ریو ۲ : ۸٤۵ ـ تاجیکستان ، دو شنبه ۲ : ۱۳٤).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ، ۱۱۳۳۱ : نستعلیق تحریری پخته ، ۲۱ ذیقعدهٔ ۱۰٤۶ه. آغاز برابر ، ۷۳ ص

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۰۷۰ : نستعلیق پخته ، (۱۰۷۵)، آغاز افتاده (ص ۸۹-۱۵۷) (گنج ۲ : ۱۷٤۰).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۲ تا ٤۵ : نستعلیق ، حاجی نور محمد ، ۲۷ رمضان ۱۰۹۹ه، (ص ۸۱٤-۸۵۷).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ٤۷۹۱ : نستعلیق پخته ، سده ۱۱ه (ص ۱-٤۸) ، آغاز افتاده (ص ۱-٤۸).

□ بلتستان ، برق چهن ، برات لائبریری ، غلام حسن : نستعلیق ، سده ۱۱-۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، بدنبال «خلاصة المناقب» بدخشی ، سپس «روشنایی نامه» ناصر خسرو (رویت).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳٤۳۲ : نستعلیق خوش، ۱۶ ذیقعده ۱۱۱۳ه. آغاز برابر ، ۸۸ ص.

□ سرگودها ، هری پور ، عبدالقیوم : نستعلیق زوار حسین ، ۱۱۸٤ه. آغاز برابر ، ٦۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ کراچی ، کتابخانه بلگرامی ، سید ولی احمد: نستعلیق ، بهادرخان ، سده ۱۲ه. ش ۱٦ مجموعه ، (گ ۱۷۸ر-۱۹۰ر) ، آغاز برابر (سید عارف نوشاهی).

□ فیصل آباد ، چنیوت بازار ، کتابخانه چشتی سلیمانی : نستعلیق پخته ، مهر یار علی ، ۱۲۳۳ه ، آغاز برابر ، ۷۵ ص (نعیم اختر مجددی).

□ بنون ، نسیم گل ، کتابخانه حبیب الله خان : نستعلیق ، سده ۱۲-۱۳ه. آغاز برابر ، ٦٦ ص (محمد نذیر رانجها).

● 71- اوحدی مراغه ای اصفهانی

رکن الدین یا اوحد الدین بن میر حسین اوحدی مراغه ای اصفهانی (٦۷۲-۷۳۸ه/ ۱۲۷٤-۱۳۳۷م). از مردم مراغه بوده و گاهی در اصفهان زیسته است. از مریدان اوحد الدین کرمانی بوده ، که گفته شده از همین رو «اوحدی» تخلص کرده است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ٦۹ «اوحدی اصفهانی» - ذریعه ۹ : ۱۱۳ «دیوان اوحدی» - تفیسی ۱ : ۱۹۹ زندگینامه و نام سه کار او : دیوان ، مثنوی ده نامه ، جام جم).

✯ 275- ده نامه : منطق العشاق

مثنوی ست عشقی - عرفانی ، بأپندها و «حکایت» ها ، که بنام خواجه ضیاء یوسف بن خواجه اصیل الدین بن خواجه نصیر الدین طوسی ، به سال ۷۰٦ه/۱۳۰۷-٦م در پانصد بیت سروده است : به سال ذال و واو از سال هجرت. بپایان بردم این در حال هجرت (خاتمه).

در تهران بنام «منطق العشاق» بکوشش محمود فرخ ۱۳۳۵خ چاپ شده است.

آغاز : بنام آنکه ما را نام بخشید - زبان را در فصاحت کام بخشید - . . . برافرو زندهٔ دل - به نار بیخودی سوزندهٔ دل. انجام : دلم مصباح گشت و فکر تم زیت - بدان فکرت بگفتم پانصدی بیت - شب شنبه بود و آغاز هفته - رجب را بیست روز از ماه رفته.

(ن. ک. مشار ٤ : ۵۰۲۵ همان چاپ که بنام «منطق العشاق» است - ذریعه ۸ : ۸٤ «ده نامه» و ۱۹ : ۱۸۲ «مثنوی ده نامه» - نسخه ها ٤ : ۲۸۱۸ «ده نامه»).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ، Pi/VI ٤۰ ۲۰۳۰ : نستعلیق ، صفر ۸۲۲ه. در هامش دیوان امیر خسرو (گ ۱٦۷-۱۷۹) ، آغاز برابر نمونه (عبدالله ۲ : ۲٤۲).

□ حیدر آباد ، سنده پراونشل داودپوته لائبریری : نستعلیق پخته ، عطاء الله بن ابوالمکارم حجازی ، ۲۱ ج۲/۹۶۹ه. آغاز برابر ، سرلوح ، ۳٦ ص (نعیم اختر مجددی).

□ خیر پور ، کتابخانه عمومی : نستعلیق ، سده ۱۲ ه. آغاز برابر ، گویا گزیده آن است، ۲۰ ص (خضر نوشاهی).

□ سیالکوت ، بدوملهی کهنه ، کتابخانهٔ فخر الاطبا : نستعلیق خوش ، محمد قبول ولد میان محمد باری ، برای قاضی محمد اسماعیل ، ۱۲۰۷ ه ، آغاز برابر ، ٤٧ (نعیم اختر مجددی).

276ـ جام جم

بنام ابو سعید بهادر و خواجه غیاث الدین محمد پسر رشید الدین فضل الله وزیر ، به سال ۷۳۲ یا ۷۳۳ه/۱۲۳۲-۱۲۳۳م : چون ز تاریخ بر گرفتم فال - هفتصد رفته بود و سی و دو (۸۰) سال. (خاتمه). در چهار هزار و پانصد بیت، به روش «حدیقة الحقیقه» ی سنایی.

آغاز می شود با : توحید ، مناجات ، نعت ، ستایش خسرو ، ستایش سلطان ابو سعید بهادر ، ستایش خواجه غیاث الدین محمد ، صفت سرای معمور ، صفت مسجد جامع ، صفت مدرسه و خانقاه آنجا ، حسب حال خود ، در طامات ، سئوال از حقیقت کاینات ، صفت علم ، در مضمون این کتاب ، دور اول در مبداء آفرینش ، ظهور موالید ثلاثه ، معدن ، نبات ، حیوان ، انسان از ولادت تا مرگ، اثیر سماوی ، آثار علوی . . . دور دوم در معاش اهل دنیا که در دو «باب» است : یکم ، معاش اهل دنیا ، نصیحت ملوک ، ظلم و ظلمه ، ملازمت پادشاه و شرایط بندگی ، طیش ، شراب و بنگ و مستی ، آداب می خوردن ، ترتیب منزل، عمارت کردن ، اسراف، توالد ، زنان بد ، کم کردن شهوت و توالد . . . قوت . . . علم و شرف علما ، نکوهش فقهای دون ، قضات و عاظ . . . باب دوم در معاش و احوال آخرت ، جدوجهد و توجه ، طلب مرشد و پیشوا ، صفت شیخ و مرید، توبه ، آداب خرقه دادن ، تلقین و ذکر ، خلوت ، آداب مرید ، ترک و تجرد ، جوع و بیخوابی ، گوشه گرفتن ، خاموشی ، زهد ، اخلاص ، زرق و ریا ، توکل ، صبر و تسلیم ، رضا ، . . . سماع . . . کرامات اولیا . . . منع تقلید ، معاد ، روح طبیعی ، تدبیر این سفر ، عروج روح به عالم اصلی ، . . . صفت بهشت ، معاد ارواح و عذاب ایشان، خطاب به خواجه غیاث الدین، معذرت و تاریخ نظم ، اعتقاد خود ، مناجات و خاتمه.

آغاز : قل هو الله لامرء قد قال ـ من له الحمد دائما متوال . . . آنکه هست اسم اعظمش مطلق ـ حی و قیوم نزد زمرهٔ حق.

(ن.ک. دریعه ۵ : ۲۳ «جام جم» ـ نسخه ها ٤ : ۲۷۳۵ «جام جم» ـ مشار ۲ : ۱٤۸٤ که دو چاپ آن را نشانی داده ـ و برای نسخه هایش ، ریو ۲ : ۸۷۱ ـ براون : ۲۲۹ ـ فردوسی : ۲۳ ـ موزهٔ سالار : ۱٤۳۱ ، ۱٤۳٤ ـ دانشگاه ۱۵ : ٤۰۷۹ ، ٤۱۲۰ ، ٤۱۸٦ و ۱٦ : ۲۲ ، ۱۷۱ ، ۱۷۲ ، ۷٤۲ ـ سنا ۲ : ٥٤ ـ دو کتابخانهٔ مشهد : ٦۷۹ ـ مرآت العلوم ۱ : ٥۳ (۲ نسخه) و ۳ : ۲۸ ـ اته : ۳٤۷ ، ۳٤۹ ، ۱۲۲۸ ، ۱۲۲۹ ـ تاجیکستان ، دو شنبه

۲ : ۱۶۲ - اشریه ۹ : ۱۷۵ و ۱۰ : ۲۵۱ - افغانستان، موزهٔ کابل : ۱۱۸) :

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۴۰۴۸ : نستعلیق خوش ، سده ۹-۱۰ه. آغاز برابر نمونه ، ۳۰۲ ص (گنج ۳ : ۱۵۸۲).

□ کراچی ، موزه ملی ۲۳-۱۹۶۷ .N.M : نستعلیق خوش ، شمس الدین محمد کرمانی ، شعبان ۹۱۶ه. زرین ، آغاز برابر ، ۴۰۵ ص (لوشاهی : ۵۶۰).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ۱۵۰ Pi/VI ۸۵۴ : نستعلیق ، سده ۱۰ه. آغاز برابر نمونه، ۱۲۴ ک (عبدالله ۲ : ۲۵۸).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۷۸۷ : نستعلیق پخته ، یحیی ، ۱۰۴۱ه. (ص ۱-۲۹۳) ، آغاز در دیباچه افتاده : چیستند این بتان (گنج ۳ : ۱۵۸۲).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ۲۶ A SPi/VI ۴۹۲۱ : حسین بن میر اسماعیل بن میر محمد بن میرک الیاس ، ۲۸ شعبان ۱۰۶۷ه. (۱۶۵۷م)، آغاز برابر نمونه ، (عبدالله ۲ : ۴۷۷). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۰۲).

□ فیصل آباد ، پیپلز کالونی ، کتابخانه مجاهد اسلام : شکسته زیبا ، صادق بن علی دهلوی ، ۱۹ رجب ۱۰۸۰ه ، آغاز برابر ، ۲۹۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور دانشگاه پنجاب۲۶ SPi/VI ۳۷۴۶: نستعلیق ، ۱۱۱۱ه(۱۶۹۹م) ، آغاز برابر نمونه ، ۱۵۶ ک (عبدالله ۲ : ۴۷۷). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۰۲).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۲۶ B SPi/VI ۴۰۶۶ : نستعلیق ، سید صالح بخارایی ، برای آقا حسین، گویا ۱۱۳۴ه (۱۷۲۱م) (۱۴۱ک (عبدالله ۲ : ۴۷۷) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۰۲).

□ **ملتان** ، جهانیان ، مکتبه الجمال، اسد نظامی: نستعلیق خوش ، حیدر بن طاهر کمال بهاولپوری ، ۱۹ شوال ۱۱۴۴ه. آغاز برابر ، ۳۲۴ ص (نعیم اختر مجددی).

□ سیالکوت ، بدوملهی کهنه ، کتابخانه فخر الاطبا : نستعلیق زیبا، عبدالحمید لاهوری، برای صاحب داد امیر ، ۱۲۲۱ه. آغاز برابر ، ۳۲۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **حیدر آباد** ، سنده پراونشل داود پوته لائبریری : نستعلیق پخته ، ذیقعده ۱۲۵۶ه/ جنوری ۱۸۴۲م ، آغاز برابر ، ۳۰۶ ص (نعیم اختر مجددی).

☆ 277. دیوان اوحدی

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۲۴۲ «دیوان اوحدی» - ذریعه ۹ : ۱۱۳ «دیوان اوحدی» - مشار ۲: ۲۲۷۰ که نشانی سه چاپ آن را داده).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ۴۰ Pi/VI ۲۰۳۰ : نستعلیق ، صفر ۸۲۲ه. در هامش دیوان

امیر خسرو (گ ۶۲-۱۸۴). آغاز : راه گم کردم چه باشد گر براه آری مرا -رحمتی بر من کنی و اندر پناه آری مرا . . . ، دارای : غزل ، ترجیع ، ده نامه ، رباعیها (عبدالله ۲ : ۲۴۲).

□ **لاهور** ، محمد شفیع ۱۹۱/۱۳۴ : نستعلیق ، سدهٔ ۹ه. آغاز : چگونه دل نسپارم به صورت تو نگارا - که در جمال تو دیدم کمال صنع خدا را . . . ، غزلیات به ترتیب تهجی ، ۲۳۸ ک (دکتر محمد بشیر حسین : ۱۲۵).

□ **حیدر آباد** ، سنده پراونشل داود بوته لائبریری : نستعلیق خوش ، عطا الله بن ابو المکارم حجازی ، ۲ ج ۹۶۹/۲ه. آغاز : شبی را بقدر خود روزی ست - من از آن روز دارم این شب تار ، ۶۷۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۳۰۹ ۲۵۰۴ : نستعلیق ، بی تاریخ ، آغاز : تو در صید دیگرانی و آن صیدی که داشتی رمیده ، آغاز ترجیع : عشق خروشی که عیان دیا ه ام . . . ، آغاز غزل : چگونه دل نسپارم بصورت تو نگارا . . . ، ۳۰۱ ص (عبدالله ۲ : ۲۵۷).

☆ 278- ترجیع بند

دو ترجیع بند است.

یکم با سر آغاز : هو فی کل صورت معنا. انا صورة، هو المعنا - دوست تا حسن خود هویدا کرد - جلوه در دو کون پیدا کرد. آغاز دوم:ای عشق حقیقی ازانی - من کس محبتی سقانی - تر سابچه از درم در آمد - بر دست شراب ارغوانی.

□ **سیالکوت** ، بدوملهی کهنه ، کتابخانه فخر الاطبا : نستعلیق پخته ، محمد عاشق ، ۱۲۹۲ه. دو ترجیع بند است با همان سر آغاز ، ۲ ص (نعیم اختر مجددی).

● 70- خواجو کرمانی

ابو العطا کمال الدین محمد بن علی ، خواجوی کرمانی (۶۸۹-۷۵۳ه/۱۲۹۰-۱۳۵۲م). (ن.ک. ذریعه ۹ : ۳۰۴ «دیوان خواجو» - فرهنگ سخنوران : ۱۹۷ «خواجوی کرمانی» - حبیب السیر ، رجال : ۴۷ - احوال و منتخب اشعار خواجو ، از سعید نفیسی - پیشگفتار چاپ کلیات خواجو ، از احمد سهیلی - نسخه ها ۳ : ۱۸۵۷ «کلیات خواجو» - مشار ، مولفین ۱۶ : ۶ برای کارهای چاپ شده اش).

☆ 279- پنج گنج

در برابر «پنج گنج» نظامی. دارای: ۱- هما و همایون، ۲-گل و نوروز، ۳- روضة الانوار ، ۴- کمال نامه ، ۵- گهر نامه.

(ن.ک. نسخه ها ۳ : ۱۸۵۷ «کلیات خواجو» و ۴ : ۲۶۸۳ «پنج گنج» - ذریعه ۷ : ۲۵۸ «خمسه»).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸٤۳٤ : نستعلیق خوش ، قنبر بن محمد ، ذیقعدهٔ ۹۸۲ه. در پایان گوهر نامه. دارای ۱- گل و نوروز (ص ۱-۱۵۵) ، ۲- هما و همایون (ص ۱۵۷-۲۹۰)، ۳- گوهر نامه (ص ۲۹۱-۳۲٤) ، ٤- روضة الانوار (ص ۳۲٦ - ٤۲۲) ، ۵- کمال نامه (ص ٤۲٤-٤٤٦) متن سپس ها مش ، نسخه خوب ، و جدولبندی و عنوان ها شنگرف.

□ پیشاور ، دانشگاه ۵۷۹ : نسخ خوش ، محمد عزیز ، ۱۰۳۷ ، ۱۰٤۲ ، ۱۰٤۳ه ، دارای : کمال نامه ، روضة الانوار ، نوروز و گل ، همای و همایون ، زربن ، لاژوردی و شنگرف ، ۳۸٦ ص (امتیاز حسین).

☆ **280. هما و همایون** : همایون و هما

نخستین مثنوی از «پنج گنج» اوست ، بزمی ، در بحر متقارب ، برابر «اسکندر نامه» ی نظامی ، بنام سلطان ابو سعید و وزیرش غیاث الدین محمد بن رشید الدین فضل الله همدانی کشته ۷۳٦ه/۱۳۳۲-۱٤۳۳م و چون پیش از به پایان رساندن ، آندو در گذشته بودند ، در پایان آن تاج الدین احمد وزیر عراقی و شمس الدین محمود بن صابن وزیر و فرزندش عمید الملک رکن‌الدین مهدی بن محمود را ستایش کرده است. دوازده سال در آن کار کرده ، در بغداد ، به سال ۷۳۲ه/۱۳۳۲-۱۳۳۲م به انجام رسانده است. کنم بذل بر هر که دارد هوس - که تاریخ این نامه بذلست و بس.

آغاز می شود با : مناجات ، نعت خاتم الانبیا ، صفت درویشان ، تضرع وزاری به درگاه ، مدح مرحوم ابو سعید بهادر خان ، مدح دستور مرحوم خواجه غیاث الدین محمد ، مدح دستور اعظم خواجه مجدالدین محمود و اشارت به نظم کتاب ، سبب این قصه را به نظم آوردن ، آغاز داستان همای و همایون : بر آرندهٔ در دریای راز - سر درج گوهر چنین کرد باز.

نام کسان : همایون ، هما ، بهزاد ، سمندرون زنگی ، آذر افروز ، شمسهٔ خاوری ، فهر شاه ، سعد بازرگان ، زن جادو ، پریزاد ، کیخسرو ، فغفور چین ، چو بک پاسبان ، سمن رخ ، سهیل جانسوز.

بکوشش کمال عینی از سوی بنیاد فرهنگ ایران در ۱۳٤۸ خ چاپ شده است.

آغاز : بنام خداوند بالا و پست - که از هستیش هست شد هر چه هست - فرو زندهٔ شمشیر خاوری - بر آرندهٔ طاق نیلوفری.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۳۲۵ «هما و همایون» - ذریعه ۱۹ : ۳٤۲ «مثنوی هما و همایون» و ۲۵ : ۲۳۹ «هما و همایون» که می گویند آن را به دو نام بالا دیده اند - پیشگفتار چاپ کلیات او ، از احمد سهیلی خوانساری : ۷٤ - پیشگفتار چاپ از کمال عینی - مشار ۵: ۵۵۰۹ که نشانی سه چاپ آن را داده).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۴۳۴: نستعلیق خوش ، قنبر بن محمد ، در «پنج گنج ص ۱۵۷-۲۹۰» نوشتهٔ ۹۸۲ه. آغاز برابر نمونه.

□ پیشاور ، دانشگاه ۵۷۹ : نسخ خوش ، محمد عزیز ، در «پنج گنج» او نوشتهٔ ۱۰۳۷-۱۰۴۲ه ، زرین ، آغاز برابر (امتیاز حسین).

☆ 281ـ گل و نوروز

دو مین مثنوی از «پنج گنج» اوست، در برابر «خسرو و شیرین» نظامی. در داستان عشق «نوروز» پسر پادشاه خراسان «باکل» دختر پادشاه روم. گرفته شده از هندی ، پیرامون ۲۵۰۰ بیت ، بنام تاج الدین علی عراقی آغاز ، و بنام شیخ ابو اسحاق اینجو در ۷۴۲/۱-۱۳۴۲م به پایان رسانده است : دو شش بر هفتصد و سی گشته افزون ـ به پایان آمد این نظم همایون.

و آغاز می شود با : حمد ، نعت خاتم النبیین ، مناجات ، مدح پیر بسطام ، سابقهٔ نظم کتاب و حسب حال ، مدح مرحوم خواجه تاج الدین علی عراقی ، سبب نظم ، آغاز داستان گل و نوروز : نوای بلبلان گلشن راز ـ چنین گفتند با مرغ دلم باز.

بکوشش کمال عینی ، از سوی بنیاد فرهنگ ایران ، ۱۳۵۰ خ چاپ شده است.

آغاز : بنام نقشبند صفحهٔ خاک ـ عذار افروز مهرویان افلاک ـ عبیر آمیز انفاس بهاری ـ خرام آموز کبک کوهساری.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۰۸۶ «گل و نوروز»ـ ذریعه ۱۸ : ۲۳۳ «گل و نوروز» ـ پیشگفتار چاپ کلیات او ، از احمد سهیلی خوانساری : ۷٤ ـ پیشگفتار چاپ ، کمال عینی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸٤۳٤ : نستعلیق خوش ، قنبر بن محمد ، ۹۸۲ه. در «پنج گنج» (ص ۱-۱۵۵). آغاز کمی افتاده.

□ پیشاور ، دانشگاه ۵۷۹ : نسخ خوش، محمد عزیز، ذیحجه ۱۰٤۳ه. در «خمسه» او ، زرین ، آغاز برابر نمونه (پرفسور سید امتیاز حسین).

□ حیدر آباد ، سنده پراونشل داود پوته لائبریری : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر، ۱۶۶ ص نعیم اختر مجددی).

☆ 282ـ کمال نامه

مثنوی ست در سیر و سلوک ، بروزن «بهرام نامه» ی نظامی، در دوازده «باب» ، در دو ماه به سال ۷۴٤٤-۳/۱۳٤٤م بنام سلطان ابو اسحاق اینجو ، در ۱۸٤۹ بیت سروده است : شد بتاریخ هفتصد و چهل و چار ـ کار این نقش آرزو ، چونکار.

آغاز می شود با : مناجات ، امت سید انبیا ، مدح قدوهٔ واصلین شیخ مرشد ، سیر و سلوک ، رسیدن سالک به خاک و سوال از عالم تحقیق ، جواب ، رسیدن سالک به آب و سوال از عالم

تحقیق ، جواب، رسیدن به با د و سوال . . . آتش . . . سپس ۱۲ «باب» و درمیانه حکایت ها : ۱- صید دلها کردن ، ۲- مطیع بودن . . .

آغاز : بسم من لا اله الا هو - صیغ لفظی و زین معناه - قادری کو منزه است از عیب - صانعی کو مقدس است از ریب.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۰۵۷ «کمال نامه» - ذریعه ۱۸ : ۳۷ «کمال نامه» - پیشگفتار و چاپ کلیات او از سهیلی خوانساری: ۷۵) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۴۳٤ : نستعلیق خوش ، در «پنج گنج» : ٤۲٤-٤٤٦» نوشته ذیقعدهٔ ۹۸۲ه. آغاز برابر نمونه.

□ حیدر آباد ، سنه پروانشل داود پوته لائبریری: نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز برابر ، ۸۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ پشاور ، دانشگاه ۵۷۹: نسخ خوش، محمد عزیز ، ۱۰۳۷ه. در «خمسه» او ، زرین آغاز برابر نمونه (سید امتیاز حسین).

283- روضة الانوار

سومین مثنوی از مثنوی های پنجگانهٔ او ست ، در برابر «مخزن الاسرار» نظامی ، دز مطالب عرفانی ، در یک «مقدمه» و بیست «مقالت» و یک «خاتمه». بنام شمس الدین محمد بن صاینی وزیر شاه اسحاق بدان آغاز کرده و به نام مرشدش ابو اسحاق کازرونی و امین الدین کازرونی، به سال ۷٤۳ه (۱۳٤۳م) در ۲۲۰۰ بیت به پایان رسانده است.

آغاز می شود با : مناجات . نعت حضرت سید المرسلین ، مدح دستور مرحوم شمس الدین صاینی ، سابقهٔ نظم کتاب ، سبب نظم و صفت ریاحین - سپس ۲۰ مقالت و درمیانه «حکایت» ها مقالهٔ اول دربیان حقیقت سخن ، مقالت دوم مقامات اولیا ، پنجم اختلال و انحطاط ملک ، دهم خایف و امید اور بودن ، پانزدهم در عدم شعور بر عواقب امور ، مقالت بیستم در ضیاقت به تقدیم رسانیدن و تعظیم آن . خاتمه در ذکر مرشد خود و تعریف خواجه تاج الدین احمد عراقی و خواجه شمس الدین محمود صاینی و تاریخ کتاب.

آغاز : زینت الروضة الاول - باسم الاله الصمد المفضل- شد چمن طبع، ترنم سرای - روضهٔ انوار به نام خدای.

(ن . ک . نسخه ها ٤ : ۲۸٤٤ «روضهٔ انوار» - ذریعه ۱۱ : ۲۸۶ «روضة الانوار» و ۱۹ : ۱۹۱ «مثنوی . . . » - پیشگفتار چاپ کلیات او ، از احمد سهیلی خوانساری - هفت آسمان ۱ : ۷۶).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۴۳٤ : نستعلیق خوش ، قنبر بن محمد ، در «پنج گنج»

۴۲۶-۴۲۲ او، نوشته ذیقعده ۹۸۲ه. آغاز برابر نمونه، تازه خریداری شده.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۷۸۳ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۰ه. (ص ۲۷۵.۲۱۴ هامش). آغاز : شد چمن طبع ترنم سرای.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۸۵۱ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۰ه ، در هامش «دیوان» او ، ناقص ، ۳۶ ص.

□ حیدر آباد ، سنده پراونشل داود پوته لائبریری : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز : به حق لطف قدیمت که بر من است گواه ، ۸۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، زیر مسلم مسجد ، کتابخانه خاور ، محمد حلیم : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰-۱۱ه. با مهر کنده ۱۲۴۸ه. آغاز برابر (ص ۴۶۷-۴۸۲) ، منتخب آن است : نعت ، ارشاد گرفتن از مرشد روحانی ، ستایش خرد ، سپاس عقل کل، تعریف مردان راهنما ، نکوهش دل حزین، ستایش عزم عالم روحانی (سید عارف نوشاهی).

□ پیشاور ، دانشگاه ۵۷۹: نسخ خوش، محمد عزیز، ۷۰ رمضان ۱۰۴۲ه. در «خمسه» او. زرین ، آغاز برابر نمونه (پرفسور سید امتیاز حسین).

□ فیصل آباد ، پیلز کالونی ، کتابخانه مجاهد اسلام : نستعلیق پخته ، ۱۱۸۱ه. آغاز : به حق لطف قدیمت که بر من است گواه ، ۹۷ ص (نعیم اختر مجددی).

☆ **284. گوهر نامه** : گهر نامه : گوهر نامهٔ بهایی

پنجمین مثنوی از «پنج گنج» او ست. در ۱۰۳۱ یا ۱۰۹۰ بیت ، به سال ۱۳۴۵/۷۴۶ به نام بها الدین محمود وزیر بن عز الدین یوسف ، از نوادگان خواجه نظام الملک طوسی ساخته است. و در پایان از شاه ابو اسحاق بن امیر محمود اینجو ستایش کرده است.

و آغاز می شود با: نعت خواجه ی لولاک، مناجات ، مدح پادشاه سعید مرحوم میرزا محمد، سبب نظم کتاب و کوکب خواجه بها الدین محمود ، استخبار احوال آصف سلیمان مکان ، باز نمودن گوهر نامهٔ خواجهٔ جهان نظام طوسی ، استخاره از حال صاحبقران ثانی خواجه نظام الملک ، باز نمودن گوهر دستور حمید الملک محمود بن نظام الملک ، استخاره از حال دستور حمید الدین مشهور به حمید الملک ، باز نمودن گوهر دستور قوام الملک مسعود بن حمید الملک ، استخاره از حال خواجه دستور قوام الملک نور الدین مسعود، باز نمودن گوهردستور . . .

آغاز : بنام نامبخش نامداران ـ گدای در گه او شهر یاران ـ بروز آرنده‌ی (برافروزنده) ایوان زرکار ـ که خار از خار آرد خیری از خار.

(ن . ک . نسخه ها ۴ : ۳۰۹۱ که نسخه های از آن به نام های سه گانهٔ بالا نشان داده است ـ ذریعه ۱۸ : ۲۵۱ «گوهر نامه» ـ نفیسی ۱ : ۲۰۰ ـ سعدی تا جامی : ۳۱۰ ـ

مجلس ۳ : ۱۶۹ - ملک ۳ : ۶۴۴ - سلطنتی ۱ : ۴۷۱ - نشریه ۸ : ۲۸۹).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۴۳۴ : نستعلیق خوش ، قنبر بن محمد ، ذیقعده ۹۸۲ه. (ص ۱۵۶-۱۸۷) متن و هامش.

□ حیدر آباد ، سنده پراونشل داود پوته لائبریری : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. اغاز برابر ، ۴۶ ص (نعیم اختر مجددی).

285. سام نامه

یکی از مثنوی های شکفتانهٔ اوست ، که به نام ابو الفتح مجد الدین محمود وزیر ، در بحر متقارب، در داستان عشق «سام نریمان» و شاهزادهٔ چینی بنام «پریدخت» است. و شمار بیت ها تا یازده هزار بیت دیده شده است. برخی در این انتساب تردید کرده اند. ولی خود در آن گفته : سر انجام «خواجو» شدش نامه ختم.

یکبار در بمبئی ، و بار دیگر تهران در ۱۳۱۹ خ بکوشش سعید نفیسی چاپ شده است.

آغاز ۱ : سپاس آن خدای ایزد رهنمای - که از کاف و کون کرد گیتی بپای (برابر بهمن نامه ؟). آغاز ۲ : چنین گفت موبد بر این داستان - که از دختر شاه بلخ آن زمان. آغاز ۳ : کنون باز کردم به فرجام کار - سوی نامهٔ نامور شهریار - که چون آفریدون برفت از جهان - منوچهر را داد جای جهان.

(ن.ک. نسخه ها ۴ : ۲۸۹۱ «سام نامه» با سر آغاز یکم - ذریعه ۱۲ : ۱۲۳ «سام نامه» - مشار ۳ : ۲۹۱۳ که نشانی دو چاپ آن‌را داده است- پیشگفتار چاپ‌کلیات او : ۷۷ - موزهٔ سالار ۴ : ۱۸ ش ۱۱۱۴/۳ «سام نامه» با سر آغاز سوم).

□ وهاری ، میلسی ، کتابخانه سردار جهندیر : شکسته ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر ، با سرپند های «رفتن سام به شکار گور و تیر انداختن ، رفتن بدنبال گور ، رسیدن سام به باغ و صورت پری دخت دیدن و عاشق شدن بر آن ، رسیدن لشکر به سام و بر حال او واقف شدن و نصیحت کردن او را ، رسیدن سام به زندگیان و کشتن سرزنگیان ، نشستن سام با خوبان خاور ، بیدار شدن سام از خواب و ندیدن «تلواد» را، عاشق شدن تلواد به «مهر افروز». آغاز: کنون باز کردم به فرجام کار ، ۲۳۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۲۶۱۰/۱۵۶۰ : سدهٔ ۱۲ه. همراه بابر گهایی از گلستان زرین و مصور کار کشمیر و غزلهایی گونا گون (بشیر حسین ۱ : ۱۴۱).

□ حیدر آباد ، سنده پراونشل داود پوته لائبریری : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز : چنین گفت موبد بر این داستان ، ۳۷۲ ص (نعیم اختر مجددی).

✡ 286. دیوان خواجو

ن . ک . ذریعه ۹ : ۳۰۴ «دیوان خواجو» ـ مشار : ۲ : ۲۲۹۹ دوچاپ آن .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۸۵۱ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۰ ه ، آغاز و میانه افتاده ، غزل است و قصیده . تخلص او : خواجو ز سفر عزم وطن کرد و لیکن ـ مرغی که برون شد ز قفس باز نیامد ، و دیگری : ز مردان رهش خواجو در این ره ـ کسی کو جان نداد آنکس رهی نود ، ۲۶۰ ص.

□ لاهور ، دیال سنگه ترست ۴۸ : نستعلیق ، ۱۳۰ رمضان ۱۲۷۷ ه. آغاز : سبحان من تسبحه الرمل فی القفار ـ سبحان من تقدسه البحر فی البحار . . ، ۳۶۶ ص (هاشمی ، صدیقی ۱ : ۱۵۵).

● 71. محمود نطنزی کاشانی

عز الدین (عزیز الدین) محمود بن علی کاشانی نطنزی بلخی (م ۷۳۵/۱۳۳۵م) نگارندهٔ «مصباح الهدایه و مفتاح الکفایه» (ن . ک . مشترک ۳ : ۱۹۲۹).

(ن . ک . ذریعه ۹ : ۷۱۸ که عزیز الدین محمود آمده ـ نفیسی ۱ : ۱۹۲ که عز الدین محمود آورده شده است ـ فرهنگ سخنوران : ۳۸۹ «عز الدین کاشانی»).

✡ 287. کنوز اسرار و رموز احرار : عشقنامه

این منظومه با حذف دیباجهٔ آن جز و سروده های سنایی غزنوی (ن.ک. ص ۳۵) به شمار آمده ، و در برخی از «کلیات» او جای داده شده است. در حالی که سراینده در همان بخش منسوب به سنایی ، بیتی از «حدیقه» آورده و در آن از سنایی به «آشنایی» یاد کرده است : کشف این رمز «آشنایی» گفت ـ در بیانی که در معنی سفت . . .

این مثنوی بکوشش استاد احمد گلچین معانی چاپ شده است.

گزارشی ست منظوم از «سوانح» احمد غزالی (ن . ک . مشترک ۳ : ۱۵۷۰) که آن را بنام مرادش نور الدین ساخته است : شیخ ما نوردین و شمع هدا ـ قدوهٔ سالکان راه خدا. و این مراد باید نور الدین عبدالصمد بن علی نطنزی (م ۶۹۹/۱۲۹۹م) و یا نور الدین عبدالرحمان اسفراینی باشد ، که وی نیز از همان سدهٔ هفتم ه. می باشد.

آغاز دیباجه : ای خداوند آشکار و نهان ـ پروردانندهٔ مکین و مکان ـ منشاء فیض و رحمت ازلی ـ ملک لا یزال لم یزلی. آغاز متن که در کنار دیگر مثنوی های سنایی دیده شده و از وی دانسته شده بوده : عشق مرغ نشیمن قدم است ـ قوت اوکه وجود و که عدم است.

(ن . ک . پیشگفتار چاپ از گلچین معانی ، که در دسترس این نا چیز نیست ـ نفیسی ۱ : ۱۹۲ زندگینامه ی نطنزی و نام چندکارش که این درمیان آن ها نیست ـ ذریعه ۹ : ۷۱۸

«دیوان عزیز کاشانی» که در آنجا ضمن نام کارهایش از مثنوی «عشقنامه» و دیگری «عقلنامه» یاد شده است. پیشگفتار چاپ «مصباح الهدایه» از همایی: ۱۳، ۱۹ - پیشگفتار چاپ «مثنوی های حکیم سنایی» از مدرس رضوی: ۶ - مجلهٔ ادبیات تهران، ش ۵۵، ۶۶ - نسخه ها ۴: ۲۰۶۲ «کنوز اسرار...»).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب ۵ SPi/VI ۳۶۳۶: نستعلیق، جمال محمد، در «کلیات» سنایی نوشته ۲۵-۱۰۷۸ه. آغاز: عشق مرغ نشیمن قدم است. توت او گه وجود و گه عدم است در فهرست بنام «عشق نامه» است (عبدالله ۲: ۴۳۲).

● 72. حسن سجزی

نجم الدین امیر حسن بن علاء سجزی چشتی، متخلص به حسن، معروف به خواجه حسن دهلوی. (۶۵۳-۷۳۸/۱۲۵۵-۸-۱۲۳۷م) که یاد او در «فواید الفواد» (مشترک۳:۱۷۶۹) گذشت.

✡ 288. دیوان حسن

«دیوان حسن سجزی دهلوی» با پیشگفتار مسعود علی محوی، حیدرآباد، ۱۳۵۲ه/ ۱۱۴+۶۲۳ ص چاپ شده است. و نیز ن.ک. «حسن سجزی، احوال و آثار» رساله دکتر ای شکیل احمد صدیقی، دانشگاه لکهنو، ۱۹۶۷م.

(ن.ک. مشار ۲: ۲۲۹۳ «دیوان حسن» (؟) - نسخه ها ۳: ۲۲۹۵ - دو کتابخانهٔ مشهد: ۷۶۰ - مجلس ۸: ۱۲۳ - ملک ۲: ۲۷۵ - سلطنتی ۱: ۲۷ - اته: ۱۲۲۳ تا ۱۲۲۷ - ریو ۲: ۶۱۸ و ۳: ۱۰۰۰ - ایوانف: ۵۷۲، ۵۷۳ - مرآت العلوم ۲: ۵۵، ۶۷ و ۳: ۵۸ - سوزهٔ سالار: ۱۴۲۶، ۱۴۲۹، ۱۴۳۰).

□ لاهور، کتابخانه الریاض، جی معین الدین: نستعلیق زیبا، ۸۵۰ه، ۱۷۱ ک (دکتر ظهور الدین احمد، سید عارف نوشاهی).

□ بهاولپور، جامعه اسلامیه ۱۹۲: نستعلیق زیبا، نام نویسنده ناخوانا، به اهتمام جناب امارت مآب امیر شمس الدین محمد علی کوکلتاش، در هرات، میانه رمضان سبع و تسعین و ثمانمایه ۸۹۷ه. آغاز یک سطر پاره شده: ... و سپاه - از درون و برون ما آگاه - دست بند تو بس بند امید - فیض فضل تو تخته شوی گناه...، با یاد داشت همایون پادشاه (ک ۲۶-۲۷) و عالم پادشاه غازی در ۱۱۳۱ه. ۳۶۰ ص (پرفسور الله دتا جودری).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب A ۲۵ SPi/VI ۴۸۳۲: (۷۰۰ف): نستعلیق، سده ۱۰ه. آغاز: باران ز حسن هر بار از شاخ ضمیر خود (عبدالله ۲: ۴۷۶) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱: ۱۱۵).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب ۲۵ SPi/VI ۵۰۱۴: نستعلیق ۱۰۰۴ه (در فهرست بشیرحسین

سده ۸۰ه). آغاز : ای حاکم جهان و جهان داور حکیم (عبدالله ۲ : ۴۷۵) . از کتابهای شیرانی بوده است (بشیر حسین ۱ : ۱۱۵).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۱۵۹ : نستعلیق بخته ، سده ۱۱ه. آغاز افتاده : حدیثی بگو تا مداری بود. بدان جان تو خاک و آب مرا. حسن گفت خاک سکانت منم ـ بهر خس مبخش این خطاب مرا ـ غزلهاست به ترتیب الفبایی که جابجا صحافی شده ، سپس قطعه و رباعی . انجام افتاده : جانان بکرم یک نظری بر جانم ـ گز طالع خود چو چرخ سرگردانم ـ من هیچ ندانم بجز از غم خوردن ـ یکبار بگو که غم مخور من دانم . . . ، نسخه فرسوده برخی از صفحه ها ناخوانا ، ۳۰۲ ص.

□ محمد شفیع ۱۳۳/۱۳۵ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. آغاز : این نامه را بنام خدا میکنم باز ـ (ن.ک. زیر) سر نامه سخن ز سر آغاز میکنم. . . ، دارای حمد و نعت ، غزل ، قطعه و رباعی‌هاست ، آغاز افتاده ، ۱۳۸ ک (بشیر حسین: ۱۲۴).

□ کراچی ، موزه ملی N. M. ۱۹۷۷-۲۰۹ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده آغاز : گر نیم شبی ناگه ، طالع نشوی چون مه ـ بگذر چو نسیم گل ، وقت سحری بر ما (این بیت در چاپی بگونه دیگری ست) ، ۲۱۰ ص (نوشاهی : ۴۹۰).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۲۸۰ Pi/VI ۱۷۰۴ : نستعلیق ، عبدالرحیم بسمل کراناوی ، ۱۳ سپتمبر ۱۹۰۵ (۱۳۲۳ه). آغاز : این نامه را بنام خدا باز میکنم . . . ، ۳۴۰ گ (عبدالله ۲ : ۲۵۶).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۱۷۴ : نستعلیق ، مارس ۱۹۳۴م (۱۳۵۲ه). آغاز : بنا گویم خداوندی جهان را ـ که جز او نیست خاوندی جهان را ـ شامل نعت ها. (ص۴۵-۵۹) تخلص او : حسن را خاتمه بالخیر گردان ـ بحق مصطفی و چار یاران).

73. بدر چاچی

بدر الدین چاچی ، که به بدر و بدر چاچی تخلص می کرد. از مردم شهر چاچ ترکستان بوده و در شهر دهلی می زیسته است. سراینده ی دربار غیاث الدین محمد بن تغلق شاه (۷۲۵-۷۵۲ه) بود. گذشته از دیوان «شاهنامه» ای بنام الغ خان در ۷۴۵/۵-۱۳۴۴م سروده که نشان می دهد تا این تاریخ زنده بوده است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۸۰ ـ ذریعه ۹ : ۱۲۸ ـ نفیسی ۱ : ۲۰۳).

289. دیوان بدر چاچی

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۲۴۷ ـ اندیا افیس ، چاپی : ۴۰۹ که سه چاپ آن را دارد ـ ریو ۳ : ۱۰۳۱ ـ اته : ۱۲۳۲ ، ۱۲۳۳ ـ موزهٔ سالار : ۱۴۴۱ تا ۱۴۴۵ ـ دانشگاه ۱۶ : ۲۱ ـ

مجلس ۳ : ۱۹۸ ، ۲۰۰).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۲۵۲ : نستعلیق خوش، جوهر، ۱۵ رمضان ۱۰۸۵ه. آغاز : حمد آن سلطان عالم را که عالم پرور است. انس او در راه ایمان، انس و جان را رهبر است. . . در توصیف ساختمانی میگوید : تمام گشت بتاریخ ادخلو فیها ـ گشاده تر بگویم که هفتصد و چل و چار ۷۴۴ (!) (۷۳۸ ؟) مرا که فخر زمان خواند. شاه اسلام، ۱۱۳ ص.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۲۸ SPi/VI ۴۱۲۰ : نوشته مانک داس بن فتح چند ، سیالکوت ، ۲۸ جلوس والا (عالمگیر)، ۴ شعبان ۱۰۹۵ه (۱۶۸۴م) قصیده های اوست . آغاز : حمد آن سلطان عالم را که . . . ، ۶۵ گ (عبدالله ۲ : ۴۷۹) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۵۲).

□ گجرات ، ساهن پال ، کتابخانهٔ نوشاهیه : نستعلیق پخته ، محمد محسن (مرید حضرت نوشه گنج بخش) دوشنبه، ۲۶ ع ۱۰۹۹/۱ه. برای پسرش عبدالهادی ، با مهر «محسن از جان غلام ال نبی است». در هامش توضیحات، آغاز:حمد آن سلطان عالم راکه عالم پرور است ـ انس او در راه ایمان، انس و جان را رهبر است، ۱۳۷ ص. (سید عارف نوشاهی).

□ کراچی ، موزه ملی ۲۵۶ - ۱۹۷۱ .N.M : نستعلیق ، سده ۱۱ه. دارای : قصیده ها. آغاز : چو پادشاه جهانگیر عالم بالا ـ بفرد خانه سرد وزیر شد تنها ، ۲۰۰ ص محشی (نوشاهی : ۴۷۷).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۱ ۲۸ SPi/VI ۳۰۹۵ : غلام سرور مرید خواجه بها الدین، ع ۲/ ۱۱۳۹ه (۱۷۲۷) ، ۸۶ گ (عبدالله ۲ : ۴۷۹) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۵۲).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۳۳۹ : نستعلیق خوش ، شوال ۱۱۴۰ه. آغاز: حمد آن سلطان عالم را که عالم پرور است ـ انس او در راه ایمان انس و جانرا رهبر است. در پایان آمده : «نسخه بدر چاچ». قصیده هایی ست در ستایش از کسان، وگاهی با تخلص بدر چاچی : بدر چاچی گر ازین پس وصف خال و رخ کند ـ سرنگون بادا چو زلف و روسیه بادا چو خال. و در آن آمده : شاه عالم محمد تغلق ـ آنکه او راست کر و کار بفر ، ۱۱۸ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۳۲۸۴ : نستعلیق خوش ، محمد جامی ولد میان اله الحسین ، ۱۰ ج ۱۳/۲ محمد شاه غازی (۱۱۴۴ ؟ ه) قصیده هاست. آغاز افتاده : بحر سخاوت ترا قله قبه حباب ـ از سر اوج موج ، ابن هفت محیط برتر است . . . ، واژه ها در کنار سطرها گزارش شده اند، ۱۲۳ ص.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۳۲۱ A ۲۷۵۳ : نستعلیق ، عبدالوحید ، ۱۱ ج ۱/ ۱۳ محمد شاهی ، (۱۱۴۴ه) ، ۹۴ ک (عبدالله ۲ : ۲۶۲).

□ پیشاور ، ریکارد آفس ۷۰: نستعلیق، ۵ ع ۳۰/۱ جلوس فرخ سیر (۱۱۵۴ه؟). آغاز : حمد آن سلطان عالم را که عالم پرور است ، ۱۹۸ ص (سید حسن مجتبی رضوی).

□ فیصل آباد ، چنیوٹ بازار ، وکیلان ، کتابخانه چشتی سلیمانی : نستعلیق شکسته میز پخته، صفدر حسین ۱۱۹۲ه ، آغاز : حمد آن سلطان عالم را ، که عالم پرور است، ۱۲۳ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳۵۲۰/۲/۴۹۶ : سده ۱۲ه. (بتاریخ ۱۲۰۰ه/۱۷۸۶م) (بشیر حسین ۱: ۱۵۲).

□ لاهور ، دانشگاه، شیرانی ۴۲۱۲/۱۱۵۰/۵: محمد عظیم ولد مخدوم عبدالکریم ، ۶ ذیحجه ۱۲۰۶ه (۱۷۹۲م) ، قصیده های اوست (بشیر حسین ۱ : ۱۰۹).

□ سرگودها ، مولانا شهاب الدین : نستعلیق، سید انور بن سید محمود شاه ، ۱۲۱۰ه. آغاز : حمد آن سلطان عالم را ، ۲۰۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ شیخوپوره ، گوجرانواله ، نوشهره ، کتابخانه هاشمی : نستعلیق خوش ، مدد علی بن ولی محمد ، ۲۱ رمضان ۱۲۲۸ه ، آغاز : حمد آن سلطان عالم را که عالم پرور است ، ۱۲۳ ص (خانم رضوانه سحر).

□ ملتان ، مکتبه الجمال ، اسد نظامی : نستعلیق پخته ، ۱۲۳۵ه ، برای برخوردار ماجد حسن ، آغاز : حمد آن سلطان عالم را ، ۱۳۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۶۳۳۳/۹ : نوشته ۱۴ رجب ۱۲۶۶ه. (۱۸۵۰م) . قصیده هاست (بشیر حسین ۱: ۱۵۲).

□ پیشاور ، اکوڑه خٹک ، نوشهره ، کتابخانه رحیمیه ۱۵۹۶ : نستعلیق ، محمد شاه شاه غازی ، ۱۰ ج ۲/۱۳۰۰ه. قصاید اوست. آغاز : بحر سخاوت ترا قله قبه حباب ، ۱۲۴ ص (سجاد حسین کاظمی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۷۵۶ : نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز : حمد آن سلطان عالم را ، که عالم پرور است . . . ، انجام افتاده ، محشی ، موریانه زده ، ۶۰ ص.

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۹۹ ، ۸۷۱ بدر : نستعلیق ، آغاز سده ۱۳ه. قصیده های اوست. آغاز : حمد آن سلطان عالم را که عالم پرور است - انس او در راه ایمان انس و جان را رحمت است ، ۶۳ گ ۱۲ س (عباسی ۱ : ۴۹۰).

□ کراچی ، استاد پیر حسام الدین راشدی : نستعلیق خوش ، بی تاریخ ، قصیده های

اوست. آغاز: حمد آن سلطان که عالم پرور است ، با تملک محمد عالم فقیر ، ۱۷۴ ص ۱۷ س (پرفسور روشن آرا بیگم).

☆ 290- شرح قصیدهٔ بدر چاچ

متن از همان. شرح از محمد غیاث الدین بن جلال الدین ، را که ، ساکن مصطفی آباد (رامپور).

آغاز: مهتاب تابی فضای جانفزای بام تقریر به بدر منیر حمد خلاق بی نظیر است.

□ لاهور ، موزه ۴۷ /۱۴۱: تاریخ یاد نشده ، آغاز برابر نمونه ، انجام افتاده ، ۴۶ ک (رشید احمد ۲ : ۲۱).

☆ 291- شرح دیوان بدر چاچ

متن همان. شرح از ناشناس.

شرح قصیده ها و غزلها و قطعه های آن است.

آغاز: حمد بیحد و ثنای لانعد مرپروردگاری را که بی مثل و همتا ست.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب PiVI ۳۲۱ B . ۲۷۷۰ شکسته آمیز ، شوال ۱۲۵۶ه. آغاز برابر نمونه، ۳۸ ک (عبدالله ۲: ۲۶۳).

● 74- لطفی

سراینده ای ناشناخته ، با تخلص لطفی، به سال ۷۴۷ه وفات پیامبر منظومه ی زیر را سروده است. که طبعاً جز لطفی سراینده ی «ابواب جنت» در ۹۲۷ه/۱۵۲۱م می باشد. (ن. ک. سده‌ی دهم).

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۱ . ۵-۵۰۲ پانزده تن با این تخلص).

☆ 292- عقد گهر

نام سراینده در آغاز آن آمده : بشنواز لطفی و از جان کن قبول. و نام منظومه از بیتی که در خاتمه آمده به دست آمده و همانجا تاریخ سرودن ۷۴۷ه آمده است : هفتصد و چهل رفته بود و هفت سال - از «وفات» سید صاحب کمال - تاکه شد منظوم این عقد گهر - معنی بسیار و لفظ مختصر.

منظومه ای ست فقهی ، در ۵۴ بیت. نخست پنجاه فرض بر هر مؤمن را بر شمرده ، سپس یکایک را گزارش می دهد.

آغاز: بعد حمد خدا و نعت رسول - بشنواز لطفی و از جان کن قبول - هست بر هر مومنی پنجاه فرض - جمله را حالانمایم با تو عرض.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۴۰۰ : نسخ پخته ، سدهٔ ۱۳ه. (ص ۱۹۰-۱۹۴) ،

آغاز برابر.

□ اسلام آباد ، همانجا ۴۹۹۵ : نستعلیق پخته چلیپا ، سدهٔ ۱۳ه. (ص ۸۹-۹۲) ، (گنج۳ : ۱۶۷۴).

● 75ـ شمس تبریزی

شمس الدین تبریزی ، متخلص به **شمس**. صوفی و سراینده ای از سدهٔ هشتمه. که وی را با شمس تبریزی‌مرشد مولوی بلخی که از سدهٔ هفتم بوده در آمیخته اند، و نسخه‌ی منظومه‌ی زیر را نیز بنام آن تبریزی چاپ کرده اند.

(ن.ک. نفیسی ۱ : ۲۱۴).

☆ 293ـ مرغوب القلوب

مثنوی ست عرفانی در ده «فصل»،که در ۷۵۷ه/۱۳۵۶م سروده است. تاریخ و نام‌سراینده و منظومه در پایان آن آمده است : ز هجرت هفتصد و پنجاه و هفت است ـ شمار حاسبان تاریخ وقت است . . . مریدان را همین قدر است کافی ـ مریضان را در این راه است شافی (مریض راه دین را هست شافی) ـ در این ره کار هرچه بود اصل ـ به نظم آورده «شمس» آن را به ده «فصل» . . . شد اتمام این منظومهٔ موزون ـ که «مرغوب القلوب» است نام اکنون. در پایان نسخه ۱۱۰۵۳ گنج بخش نام «شمس» را ندارد ، در برابر پس از نام کتاب (مرغوب القلوب) چنین آمده : تمام این مختصر منظوم شد خوب ـ که نام این مثل خود داشت «مرغوب» ـ دل خسته بد و، قلم شکسته ـ بسا زدهر کسی بافهم بسته. و در سر نامهٔ این نسخه نام سراینده شیخ مرغوب الدین رح آمده است.

فهرست باب ها از چاپ محمد شفیع کانپور ۱۳۴۷ه. : ۱- در بیان توبه ، ۲- تعلیم و سلوک ، ۳- وضو و نماز ، ۴- ترک دنیا ، ۵- طلب مرشد ، ۶- تفرید و تجرید ، ۷- معرفت ، ۸- عاشق و معشوق و عشق ، ۹- فنا و بقا ، ۱۰- سفر و اقامت.

برخی نسخه ها همراه با گزارش منثور آن است. که از شرح کننده و یا شرح کنندگان آن نشانی بدست نیامد. از این روی در زیر همراه با متن آورده می شود. ولی اگر نسخه همراه بانثری بود جابجا نشان داده می شود.

آغاز : بگویم حمد رب العالمین را ـ عطا کو کرد بر ما عقل و دین را.

(ن ک. نسخه ها ۴ : ۳۱۹۷ - سعدی تا جامی : ۴۸۷ که نشانی یک چاپ آن را داده ـ اندیا افیس ، چاپی : ۲۹۵ که سه چاپش را دارد ـ ذریعه ۱۹ : ۲۹۳ - ایضاح المکنون ۲ : ۴۶۸ که آن را از شمس تبریزی سده هفتم گفته- مشار ۴ : ۴۷۱۲ که تنها دو چاپ آن را نشانی داده- دانشگاه ۱۶ : ۲۰۵ ، ۶۰۰ - مرآت العلوم ۲ : ۵۳- ایوانف : ۵۷۸ تا ۵۸۱ -موزهٔ سالار : ۱۴۵ - زیو ۲ : ۸۷۴).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۰۸۶: نستعلیق تحریری ، بیجا ولد منیرام بن کشن قوم کایته ، ۱۱ ذیحجه ۱۰۹۷ه ، آغاز برابر ، (ص ۲۶۰-۲۷۰).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۴۲۷ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه. نظم و نثر است (ص ۲۲۵-۲۴۰) نام سراینده در دیباجه نثری شمس تبریزی و در پایان منظومه شمس آمده.

□ اسلام آباد ، همانجا ۴۹۶۶ : نستعلیق و نسخ خوش ، سده ۱۱ه. ش ۱ مجموعه دعا (ص ۵۲۹-۵۵۳) ، در میانه اشعار سخنان کوتاه پند آمیز به زبان عربی از پیامبرص. و حضرت علی آورده ، آغاز برابر نمونه ، (گنج ۳ : ۱۸۰۷).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۹۸۵ : نستعلیق و نسخ ، سده ۱۱ه. آغاز برابر نمونه ، انجام افتاده شرح مانند است ، ۲۰ ص.

□ کراچی ، موزه ملی N.M. ۱۹۶۷-۱۰۱ : نستعلیق ، سده ۱۱ه. ۲۰ ص (نوشاهی : ۶۴۷).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۰ : نستعلیق ، خلیفه بدوهون بن عبدالرحمان قندیل ، سکنه قصبه کهرام ، ۱۱۰۹ه. ش ۳ مجموعه (ص ۹۸-۱۰۷) ، آغاز برابر نمونه.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۱۰۴ : نستعلیق ، ۱۱۲۱ه (ص ۲۱۲-۲۱۶) ، چهار ستونی ، آغاز برابر.

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳۴۲۲/۴/۴۱۷ : نوشته عبداللطیف ، ۲۵ ج ۲/۱۱۲۶ه (۱۷۱۴م) آغاز برابر نمونه ، در فهرست آمده «بنظرم» اثر یکی از مریدان شمس تبریزی باشد که هم شمس الدین نام داشت و تعلیمات مرشد خود را به صورت مثنوی در آورده است» (بشیر حسین ۲ : ۲۴۹).

□ اتک ، مکهد ، کتابخانه مولانا محمد علی (۲) محمد صالح : نستعلیق ، میر محمد جمیل ، شعبان ۱۱۳۸ه. آغاز : حمد له. بدان ای عزیز که این رساله . . . شمس تبریزی . . . بگوییم حمد رب العالمین را . . . ، ۸ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۰۵۳ : نستعلیق پخته ، (۱۱۴۸ه). آغاز برابر ، (ص ۱۳۹-۱۶۳) ، در پایان بیتی آمده که واژهٔ «مرغوب» داود و نویسنده نام سراینده را مرغوب الدین آورده است .

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۴۳۰۲/۱۲۴۹/۱۳ : نوشته محمد اکرم شریفی ، ۸ شعبان ۳ جلوس احمد شاه (۱۱۶۴ه/۱۷۵۱م) (بشیر حسین ۲ : ۲۵۱).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۱ ق ف ۹۲ : نستعلیق ، شیخ علی بن شیخ محمد ، ۲۷ ج ۱۱۷۸/۱ه. با ترجمه منظوم به زبان دکنی (نوشاهی : ۱۶۷).

□ لاهور ، فقیر سید مغیث الدین : نستعلیق شکسته ، ش ۲ مجموعه مورخ ۱۱۸۱ھ. آغاز : از ره فقر و فنا کوی شره بحر و برم! ، ۲۰ گ ۱۴ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۵۸۵).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۵۶۵ : نستعلیق پخته ، نظر شاه میر افضل شاه ممتاز ، ۱۱۸۳ھ (ص ۴۵-۵۲).

□ قصور ، کوت مراد خان ، کتابخانه همدانی ، سید محمد طیب شاه همدانی : نستعلیق ، عبدالحق خان زاده ، ۲ ج ۱۱۸۹/۲ھ آغاز برابر نمونه ، ۱۵ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۲۸۱ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ھ. نسخه نظم و نثر است ، در پایان نام سراینده و منظومه آمده ، و گفته که در ده «فصل» است ، ۳۴ ص.

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۴۵۰۰/۲/۱۴۵۰ : از اواخر سدهٔ ۱۲ھ. و گویا ۱۱۹۳ھ (۱۷۷۹م) (بشیر حسین ۲ : ۲۵۰).

□ بهکر ، بهل ، مدرسه علوم الشرعیه، جامعه غوثیه مهریه : نستعلیق پخته (۲۸ رجب برای شیخ محمد فقیر) ، سدهٔ ۱۲ھ. (ص ۷۵-۸۶) (نعیم اختر مجددی).

□ گوجرانواله ، حافظ آباد ، عبدالرشید فاروقی : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ھ. آغاز برابر نمونه ، تنها منظوم آن است ، ۲۳ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، شاهی مسجد ، علما اکیدمی : نستعلیق شکسته آمیز ، محمد حسین ، ۲۲ رمضان سدهٔ ۱۲ھ. همراه با گزارش نثری ، ۳۲ ص (محمد علی کوثر).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۹۸۰ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲-۱۳ھ. آغاز برابر نمونه ، در : ۱- توبه ، ۲- صفات ، ۳- بیان وضو ، ۴- ترک دنیا ، ۵- ذکر ، ۶- تجرید و تفرید ، ۷- معرفت ، ۸- شوق و محبت ، ۹- فنا ، ۱۰- سفر و ترک اقامت و درمیانه بیتها و آیتها و احادیثی در تایید آن بیت آورده (ص ۲۵۶-۲۶۷).

□ کراچی ، موزه ملی ۹۵۸-۱۹۶۱ .N.M : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ھ. ۱۰ ص.

□ کراچی ، همانجا ۱۵۸-۱۹۷۳ .N.M : نستعلیق ، ۲۸ محرم ، سدهٔ ۱۲ھ. با دیباجه نثری ، ۳۶ ص (نوشاهی : ۶۴۸).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۲ قا ۱۲ : نسخ ، سدهٔ ۱۲ھ. (ص ۴۱۱-۴۲۱) (نوشاهی : ۱۶۷).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۱۸۸۳/۱۸۶۳/۵ : نوشته ۱۷ رمضان ۱۲۰۸ھ. (۱۸ اپریل ۱۷۹۴م) (بشیر حسین ۲ : ۲۵۰).

□ لاهور ، شاهی مسجد ، علما اکیدمی ۱۵۶۲ : نستعلیق خوش ، حیدر علی ۱۲۰۸ھ.

همراه است با گزارش نثری ، ۲۲ ص (محمد علی کوثر).

□ دیره غازیخان ، تونسه ، فقیر محمود سدیدی : نستعلیق ، جمال احمد حسینی نظامی ، ۱۲۱۹ه. (ص ۶۵-۸۳) (نعیم اختر مجددی).

□ کراچی ، استاد پیر حسام الدین راشدی : نستعلیق ، غلام نبی ، در حیدر آباد ، ۱۷ ذیحجه ۱۲۲۶ه. ش ۵ «پنج گنج» (گ ۷۱-۸۱) ، آغاز برابر نمونه، (پرفسور روشن آرا بیگم).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۹۵۸-۳۲۴/۴ .N.M : نستعلیق، (۱۲۳۰-۱۲۹۵ه) (ص ۹۸-۱۱۱) (نوشاهی : ۶۴۷).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی الف ۳۹۹۶-۹۴۴/۴ : نوشته لطف علی خان ، ۱۲۴۰ه (۱۸۲۵م) (بشیر حسین ۲ : ۲۵۱).

□ کراچی ، استاد پیر حسام الدین راشدی : نستعلیق شکسته آمیز ، ۱۲۴۱ه. ش ۴ مجموعه ، آغاز برابر نمونه ، (پرفسور روشن ارا بیگم).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۲ ق‌ف ۱۶ : نستعلیق ، محمد حفیظ الله ، ۱۰ ذیحجه ۱۲۴۱ه (ص ۱-۲۰) ، با گزارش نثری (نوشاهی : ۱۶۷).

□ اوکاره ، بصیر پور ، کتابخانه جامعه ظهور العلوم اکبریه سعدیه : نستعلیق خوش ، محمد عظیم بصیر پوری (در گذشته ۱۲۶۰ه) ، ۱۲۴۲ه ، با گزارش نثری ، ۱۵ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۵۰۰ : نستعلیق پخته ، ملا فیض محمد بارکزائی ، در کابل ، ۱۲ ج ۱/۱۲۴۵ه. (ص ۶۱۵-) آغاز برابر نمونه ، عنوانها شنگرف ، تنها نظم است.

□ ملتان ، باغ لانگی ، کتابخانه عمومی : نستعلیق خوش ، عبد العظیم بردوانی انصاری ، در مکه ۱۲۵۷ه ، همراه با اثر ، ۴۴ ص (نعیم اختر مجددی).

□ ملتان ، باغ لانگی ، کتابخانه عمومی : نستعلیق شکسته آمیز ، عظیم الدین خاکی ، ۱۲۵۹ه. آغاز برابر ، ۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۹۶۵-۲۱۰/۹ .N.M : نستعلیق ، (کریم بخش طباطبایی ، ۱۲۵۹ه) (ص ۲۲۷-۲۵۱) (نوشاهی : ۶۴۸).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۸۲۸ : نستعلیق ، حافظ محمد حسین، ۱۷ ذیقعده ۱۲۶۴ه. آغاز برابر ، (ص ۲-۱۶) از میان افتاده.

□ سرگودها ، انجمن ربوه ، خلافت : نستعلیق ، ابراهیم بن حافظ کرم بخش بن حافظ محمد افضل ، ۷ رجب ۹۷۲ ؛ ب از روی نسخه چاپی ۱۲۶۷ه ، ۱۳ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۴۴۴ : نستعلیق و نسخ خوانا ، با تاریخ ۱۲۶۹ه. به همین خامه در مجموعه ، ش ۳ (ص ۱۰۰-۱۲۰) ، آغاز برابر نمونه ، در میانه سروده ها نثری ست شرح مانند.

□ کراچی ، ناظم آباد ، سید محمد بیدری : نستعلیق ، ۲ رمضان ۱۲۷۱ه. آغاز : حمد له. این کتاب مرغوب القلوب از گفتار شیخ المشایخ . . . شمس تبریزی . . . ، نسخه مشروح آن است به نثر ، ۱۸ ص (خضر نوشاهی).

□ شکار پور ، گرهی یاسین ، مولانا محمد ابراهیم ناظم ، یاسینی : نستعلیق ، میان عبدالمالک بن محمد عالم ، ۱۳ شعبان ۱۲۷۲ه. آغاز : حمد له. این کتاب . . . ، و در انجام آن : ز هجرت هفتصد و پنجاه و هفت ـ حساب حاسبان ، تاریخ این وقت ، نظم و آمیخته به نثر است ، ۳۰ ص (سید خضر) این نسخه اکنون در دست دکتر مهو عبدالحق در ملتان است.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۶۰۶ : نستعلیق خوانا ، با تاریخ ۱۲۷۵ه. به همین خامه در دفتر ، ش ۲ (ص ۶۵-۸۲). آغاز : کل امراء ذی بال لم یبدء ببسم الله . . . بگویم حمد رب العالمین را . . . ، در میانه سروده ها نثری ست شرح مانند.

□ خیر پور ، کتابخانه عمومی ۹۷/۶ ۲ ص ف ی : نستعلیق شکسته آمیز ، سید قطب الدین دهلوی ، ۱۲۷۵ه. آغاز : کل امراء ذی بال لم یبدو . . . فهرست بابها در ترتیب با نمونه جدایی دارد ، ۱۸ ص (خضر نوشاهی).

□ لاهور ، چاه میران ، کتابخانه پرفسور محمد اقبال مجددی : نستعلیق ، نام عبدالرحمان بجا مانده ، ۲۷ رجب ۱۲۷۶ه. ش ۱ مجموعه (ص ۱-۱۲) ، آغاز برابر نمونه (سید عارف نوشاهی).

□ راولپندی ، کنری افغانان ، واه کینت ، کتابخانه فاضلیه ۹۶۰ خ : نستعلیق پخته ، نو روز علی ، ۱۲۷۷ه. آغاز : این نسخه در عنیه الطالبین آورده است . . . ، نظم است و درمیانه به نثر گزارش شده است ، ۲۱ ص (پرفسور اختر راهی).

□ لاهور ، رحمان پوره ، محمد شریف البدر : نستعلیق ، عبد الحی بن صاحب پتهان کوتی ، رجب ۱۲۸۰ه. در مسجد عیسی خان. آغاز برابر نمونه ، ۲۱ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، شاهی مسجد ، علما اکیدمی ۱۵۳۸ : نستعلیق شکسته ، خدا یار چندهر ، ۵ رجب ۱۲۸۰ه. آغاز برابر ، ۱۶ ص (محمد علی کوثر).

□ لاهور ، بازار حکیمان ، حکیم مائین عبدالحمید : نستعلیق ، مسکین شاه وله حسین علی شاه ، ۱۷ ذیقعده ۱۲۸۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۸ ص (محمد علی کوثر).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۸۱/۴ N. M. ۱۹۶۸ : نستعلیق ، کریم بخش ، متوطن چهاله گوجرانواله ، ۱ ج ۱۲۸۷/۱ه ، (ص ۳۴-۳۹) (نوشاهی : ۶۴۸).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۹۱۷۷: نستعلیق، ۱۶ دساکه ۱۲۸۹ه. آغاز برابر، تنها نظم است، ۱۴ ص ۱۱ س.

□ **کراچی**، موزه ملی ۲/۳۷۰-۱۹۶۹ N.M : نستعلیق، ۱۰ ع ۱۲۸۹/۲ه (ص ۲۵۰-۲۵۵) (نوشاهی : ٦٤٨).

□ **شیخوپوره**، سر میدانی، گنجینه ضیاء العلوم : نستعلیق، بی تاریخ، و تاریخ الحاقی ۱۲۹۷ه. آغاز برابر نمونه، ۱۵ ص (نعیم اختر مجددی).

□ کراچی، موزه ملی ۱/۳۰۹-۱۹۷۱ N.M.: نستعلیق، محمد مراد، ۱۳ شوال ۱۲۹۹ه در شهر پیر عبدالرحمان، با گزارش نثری، ۴۲ ص (نوشاهی : ٦٤٨).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۱۳۸ : نستعلیق پیر مهدی شاه ولد نور محمد، سدهٔ ۱۳ه. ش ۳ مجموعه (ص ۸۷-۱۰۱)، آغاز برابر نمونه.

□ **اسلام آباد**، همانجا ٤٥٥٥ : نستعلیق شکسته آمیز خوانا، غلام حسین، در شهر بهوجدره میدان، سدهٔ ۱۳ه. ش ۷ مجموعه (ص ۱۰۵-۱۰۸)، چهار ستونی آغاز برابر نمونه. اندازه رحلی.

□ گوجرانواله، سکهکی منڈی، نذیر احمد نقشبندی : نستعلیق، سدهٔ ۱۳ه. آغاز: حمد له. بدانکه این کتاب مرغوب القلوب از تصنیف ...، ۱۸ ص (نعیم اختر مجددی).

□ کراچی، انجمن ترقی ۳ ق ۲۷۰ : نستعلیق، سدهٔ ۱۳ه. (ص ۲۴-۳۲).

□ **کراچی**، همانجا ۲ ق ۱۶ : نستعلیق، سده ۱۳ه. دو نسخه در یک مجموعه (نوشاهی : ۱٦۷).

□ **پیشاور**، دانشگاه، پیشاور ٤٩١ : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر نمونه، ۱۱ ص (پرفسور امتیاز حسین).

□ **گجرات**، شاه دوله رود، حکیم عبدالرحیم جمیل : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر نمونه (ص ۱-۱۴ مجموعه) (سید عارف نوشاهی).

□ **سرگودها**، بهلوال، مولانا قدرت الله : نستعلیق، عبدالحفیظ چشتی، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر، ٦٦ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ۲/۵۷۵/۳۵۹۸ : از سدهٔ ۱۳ه. (بشیر حسین ۲ : ۲۵۰).

□ **حیدر آباد**، جامعه سنده، سنترال لائبریری ۲٦٥٦۲ : نستعلیق، سدهٔ ۱۳ه. همراه با گزارش به نثر (ص ۵۰-۸۸) (خضر نوشاهی).

□ لاهور، چاه میران، پرفسور محمد اقبال مجددی ۱۸ : نستعلیق زیباء احمد حسین خان قادری نقشبندی، ۱۵ ذیقعده ۱۳۱۰ه. آغاز برابر، ش ٤ مجموعه (۱۲۳-۱۴۴) (سید عارف

نوشاهی).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۲/۶۷۴/۳۶۹۶ : نوشته ۲۵ صفر ۱۳۱۰ه. (بشیر حسین ۲ : ۲۵۰).

□ لاهور، پنجاب پبلک لائبریری ۵۰، ۸۷۱ شمس- ۶ ، ۲۹۷ سلو : تاریخ یاد نشده. ش ۱۵ مجموعه، آغاز برابر نمونه، دارای ۱۴۰ بیت، ۱۰ گ ۱۵ س (عباسی ۱ : ۵۱۷).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳/۴۱۳/۳۴۱۸ : تاریخ یاد نشده.

□ لاهور ، همانجا ۳۹۳۶/۸۸۴ : نوشته محمد غوث قریشی ولد نور محمد (بشیر حسین ۲ : ۲۵۱).

□ پیشاور ، پشتو اکادمی ۲۴۱ : نستعلیق ، باز محمد ، بی تاریخ ، آغاز : حمد له. صلات . . ، با شرح نثری ، ۴۲ ص (استاد محمد رضا همدانی).

✯ 294- ترجمهٔ مرغوب القلوب

متن همان. ترجمه ی منظوم به زبان دکنی از «قانع».

□ کراچی ، انجمن ترقی اردو ، قلمی ۹۲ : نستعلیق ، همراه متن که نوشته ۲۷ ج ۱/ ۱۱۷۸ه ، (نوشاهی : ۱۶۷).

● 76- ابن حسام

ابن حسام، کمال الدین بن جمال الدین بن حسام ، که منظومهٔ زیر را بنام معز الدین حسین پسر ملک غیاث الدین فرمانروای هرات و سیستان و غور (۷۳۲-۷۷۲ه/۱۳۳۱-۱۳۷۰م) ساخته است. (ن . ک . ابن حسام ، م ۸۷۵/ ۱۴۷۰م پس از این).

(ن . ک . منزوی ، فرهنگنامه ها : ۱۵۶ خالدان ابن حسام).

✯ 295- عوامل منظوم

در بخش دستور زبان خواهد آمد. (ن . ک . گنج ۳ : ۱۱۱۷ - نسخه ها ۳ : ۲۰۷۲).

● 77- نخشبی ، ضیاء الدین

ضیاء الدین نخشبی دهلوی بدایونی (م ۷۵۱ه/ ۱۳۵۰م) ، که نامی ترین کارش در عرفان «سلک السلوک» (مشترک ۳ : ۱۵۵۳) و در ادب «طوطی نامه» (مشترک : داستان ها) می باشد.

✯ 296- شرح قصیدهٔ سریانی : شرح قصیدهٔ ربویه

متن دعایی ست که گفته شده یکی از سورت های «زبور» کتاب آسمانی ست ، ترجمه و نظم آن از نخشبی.

آغاز : حمد مر پادشاه مطلق را - ذوالجلال و جلیل و بر حق را.

در بخش عرفان (۳ : ۱۶۲۲) گذشت. و اینک نسخه هایی دیگر :

□ اسلام آباد ، گنج بخش ١٠٨٨٦ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ١٢-١٣ ه ، دیباجه را ندارد. نظم و نثر است (ص ٢-٦٤).

□ فیصل آباد ، غلام محمد آباد ، مکتبهٔ چشتیه : نستعلیق پخته ، شمس الدین جامی ، ١٢٣٠ ه ، (ص ٣٢-٥٢) ، دیباجه را ندارد. آغاز : انا الموجود (نعیم اختر مجددی).

□ فیصل آباد ، چنیوت بازار ، وکیلان ، کتابخانهٔ چشتی سلیمانی : نستعلیق خوش ، صاحب بن احمد علی ، ١٢٥١ ه . آغاز برابر ، ٥٧ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ١١٢٤١ : نستعلیق تحریری ، ١٦ رمضان ١٢٦٦ ه ، آغاز : اما بعد ، چنین گوید . . . (ص ١٢٩-١٣٨).

□ بهکر ، جامعه آل عمران ، کتابخانهٔ فاطمیه : نستعلیق پخته ، محمد صادق بن عبدالحیی کشمیری ، ١٢٧٧ ه ، دیباجه را ندارد. آغاز : انا الموجود ، (ص٢٨٣-٢٩٩) (نعیم اختر (مجددی).

● 78- چراغ دهلوی

شیخ نصیر الدین محمود اودهی ، چراغ دهلوی (م ٧٥٧ه/١٣٥٦م) ، که یاد او در «خیر المجالس» (٣ : ١٤٤٣) گذشت.

✯ 297- مناجات

تخلص «نصیر الدین» در پایان آن آمده است : شکسته دل همی نالد به در گاهت «نصیر الدین» - برو رحمت فراوان کن، کرم بسیار یا الله. و در کلفون از نصیر الدین چراغ دهلوی دانسته شده است.

نخست چند بیت بگونهٔ دیباجه است ، سپس مناجات. نسخه ای از آن بی دیباجه در بخش فلسفه ی عملی (٤ : ٢٠٦٧) گذشت.

آغاز دیباجه : حمد محمود در جمله صور - شد به انوار محمد جلوه گر - ز انکه از نورش محمد شد عیان - گشت از نور محمد دو جهان.

آغاز مناجات : ز شر نفس اماره، نگاهم دار یا الله- هوای غیر خود کلی ز من بردار یا الله - کریما از کرم ما رابده توفیق در طاعت - مرا از لطف خود ضایع فرومگذار ، یا الله.

□ وهاری ، میلسی ، سردار جهندیر : نستعلیق، خدا بخش ، ٢٩ رمضان ١٢٨٠ه. پیش از مناجات چند بیت بگونه دیباجه دارد ، آغاز برابر نمونه ، ٣ ص (نعیم اختر مجددی).

● 79- عبید زاکان

عبید زاکان ، خواجه نظام الدین عبید الله قزوینی (م ٧٧١ یا ٧٧٢ه/١٣٦٩ تا ١٣٧١م) که یاد او در «اخلاق الاشراف» (مشترک ٤ : ٢٢١٣) گذشت.

☆ 298ـ دیوان عبید زاکان

کلیاتش در قسطنطنیه ۱۳۰۳ه و سپس دیوانش بکوشش عباس اقبال آشتیانی ۱۳۳۲ خ چاپ شده است.

(ن . ک . مشار ۲ : ۲۳۳۹ که نشانی یازده چاپ آن را داده ـ نسخه ها ۳ : ۲۴۳۴ ـ سعدی تا جامی : ۳۱۲ تا ۳۴۴ زندگینامه و بررسی کارهایش ـ اته : ۱۲۵۴ ـ نشریه ۹ : ۱۳).

□ **لاهور** ، محمد شفیع ۱۵۹/۱۳۵ : نستعلیق ، خیرات الله ، ۱۲ رمضان ۱۲۴۷ه (۱۸۳۲م). آغاز: ای خط و خال خوشت مایه سود ای ما ـ ای نفس وصل تو اصل تمنای ما . . . ، دارای : غزل، قصیده، ترکیب بند و ترجیع بند ، رباعی و فرد ها ، ۳۷ گ (بشیر حسین : ۱۲۵).

☆ 299ـ موش و گربه

انتقادی هزلی.

آغاز: ای خرد مند طبع موزونا ـ قصهٔ موش و گربه بر خوانا ـ قصهٔ موش و گربه ، توبه نظم . . .

(ن . ک . نسخه ها ۵ : ۳۲۴۷ «موش و گربه» ـ ذریعه ۵ : ۲۷۲ «جواهر العقول فی مناظرة الفار والسنور» مجلسی ، همانجا ۳ : ۱۹۹ ، «پند اهل دانش و هوش به زبان گربه و موش» شیخ بهایی، همانجا ۱۷ : ۹۸ «قصهٔ موش وگربه» همین منظومه، و ۲۳ : ۲۶۴ «موش و گربه» همین منظومه و منظومه هایی که در پیروی آن سروده شده است ـ مشار ۴ : ۵۰۵۶ که یازده چاپ آن را نشانی داده ، از آن میان ترجمهٔ آن به زبان انگلیسی از مسعود فرزاد).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۳۶۶ : شکسته خوش ، سدهٔ ۱۱ه. در «جنگ» (ص ۳۲۳-۳۲۶)، آغاز برابر نمونه.

□ **اسلام آباد** ، همانجا ۷۵۹ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه ، در «جنگ گیلانی» (ص ۳۸۸-۳۹۱) آغاز برابر نمونه.

□ **سرگودها** ، هری پور ، محمد رمضان : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر ، ۱۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۶۷۹ : نستعلیق خوش، ۱۲۲۳-۱۲۳۰ه. در «گلدسته معنی»، (ص ۸۶۳-۸۷۰) ، آغاز برابر نمونه ، با چهار مجلس تصویر رنگی زیبا ، نام منظومه در ابرو به زر.

□ **فیصل آباد** ، چنیوت بازار ، وکیلان ، کتابخانه چشتی سلیمانی : نستعلیق پخته علی اصغر ۱۲۵۹ه. (ص ۲۹۰-۲۹۶). آغاز برابر (نعیم اختر مجددی).

● 80- ناصر بخارایی

شاه ناصر یا درویش ناصر بخارایی (م ۷۷۳ه/۱۳۷۲-۱م). در زی درویشان سفر بسیار می کرده ، و سلطان اویس جلایر را ستایش کرده است. جز «دیوان» دارای مثنوی بنام «هدایت نامه» است (نسخه ها ٤ : ۳۳۰۸).

(ن . ک . فرهنگ سخنوران : ۵۸۷ - ذریعه ۹ : ۱۱۵۳ - نفیسی ۱ : ۲۰۹).

☆ 300- دیوان ناصر بخارایی

(ن . ک . نسخه ها ۳ : ۲۵۵۹ - تاجیکستان ، دو شنبه ۲ : ۱۷۱ - ملک ۲ : ۳۶۰ - دانشگاه ۱۶ : ۱۹۶ - سنا ۱ : ۱۷۳ - نشریه ۹ : ۱۶ و ۱۱ ، ۱۲ : ۹۹۷ - تاریخ افغانستان ۱ : ۷٤).

□ لاهور ، کتابخانه الریاض ، جی معین الدین : نستعلیق خوش ، عناوین بخط ثلث زرین ، سرلوح ، ۱۲۹ گ (بر حاشیه دیوان کمال الدین خجندی) (دکتر ظهور الدین احمد - سید عارف نوشاهی).

● 81- عماد فقیه کرمانی

خواجه عماد الدین علی کرمانی، همروزگار حافظ شیرازی ، معروف به عماد فقیه (م کرمان ۷۷۴ه/۱۳۷۱-۷۰م).

(ن . ک . نفیسی ۱ : ۲۰۲ و ۲ : ۷۶۱ زندگینامه و نام چند کارش : دیوان ، محبت نامهٔ بیدلان ، مونس الابرار ، صفا نامه ، صحبت نامه ، محبت نامه ، طریقت نامه ، و ده نامه ، فایده الاخلاص - ذریعه ۹ : ۷۶۶ «دیوان عماد فقیه» - فرهنگ سخنوران : ٤۰۶ «عماد کرمانی» - نسخه ها ۳ : ۱۸۸۶ «کلیات عماد فقیه»- حبیب السیر، رجال : ۸۳).

☆ 301- کلیات عماد فقیه

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۱۸۸۶ «کلیات عماد فقیه»).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۳۰۱ Pi/VI ۲۰۳۶ (یا ۲۰۸۶) : تعلیق ، سده ۸ه. بدینگونه : ۱- مثنوی فاتحه الاخلاص ، ۲- صفا نامه ، ۳- صحبت نامه ٤- محبت و نامه ، ۵- طریقت نامه ، ۶- ده نامه ، ۷- دیوان او (: قطعه ، غزل ، مخمس ، رباعی ، لغز) ، رویهم ٤۲٤ گ (عبدالله ۲ : ۲۶۳-۲۶۵).

□ لاهور ، محمد شفیع ۱۵۸/۱۳۹ : نسخ شکسته مانند ، سده ۹ه. بدینگونه : ۱- صفانامه ، ۲- فاتحة الاخلاص ، ۳- صحبت نامه ٤- محبت نامه ، ۵- ده نامه ، ۶- دیوان.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۳۰۱ Pi/VI ۲۳۳۸ : نستعلیق ، بی تاریخ. بدینگونه : ۱- صفا نامه ، ۲- صحبت نامه ، ۳- محبت نامه ، ٤- طریقت نامه ، ۵- ده نامه ، ۶- دیوان (: متفرقات ، غزل ، قطعه) ۳۳۸ گ (عبدالله ۲ : ۲۶۵).

☆ **302ـ ده نامه :** نصیحت نامه

مثنوی ست در ده «نامه» ی، منظوم ، بنام شاه شجاع (۷۵۹-۷۸۶ه‍/۱۳۵۸-۱۳۸۴م) و وزیر او قوام الملک و دیگر احباب ساخته است.

آغاز : بنام آنکه معجز نامهٔ اوست ـ حروف کاینات از خامهٔ اوست.

(ن. ک. نسخه ها ۴ : ۲۸۱۹ «ده نامه : نصیحت نامه» ـ نفیسی ۱ : ۲۰۲ «ده نامه»).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۳۰۱ Pi/VI ۲۰۳۶ : تعلیق، سده ۸ه‍. ش ۶ «کلیات» او ، (گ ۱۸۳ر-۲۰۴پ) ، آغاز برابر نمونه (عبدالله ۲ : ۲۶۴).

□ لاهور ، محمد شفیع ۱۵۸/۱۴۰ (۵) : نسخ شکسته مانند ، سده ۹ه‍. ش ۵ «کلیات» او (گ ۱۵۴ب - ۱۷۰ب) آغاز برابر (بشیر حسین : ۱۲۹).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۳۰۱ Pi/VI ۲۳۳۸ : نستعلیق ، بی تاریخ ، ش ۵ «کلیات» او (گ ۱۳۵ر-۱۵۳پ). آغاز : خدمتی از پر تو مهرش ضیا ـ دامن او پاک از گرد ریا (عبدالله ۲ : ۲۶۶).

☆ **303ـ دیوان عماد فقه**

بکوشش و پیشگفتار رکن الدین همایون فرخ در ۱۳۴۸خ چاپ شده است.

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۴۵۰ «دیوان . . .» ـ مشار ۲ : ۲۳۴۴ که همان چاپ همایون فرخ را نشانی داده ـ ذریعه ۹: ۷۶۶ «دیوان عماد فقیه»- مرآت العلوم ۱: ۶۲ نسخه ی بانکیپور - مجلس ۳ : ۲۷۷ ، ۲۷۸).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۳۰۱ Pi/VI ۲۰۳۶ : تعلیق ، سده ۸ه‍. ش ۷ «کلیات» او (گ ۲۴۱ر-۲۴۴). دارای : قطعه ، غزل ، مخمس ، رباعی ، لغز. آغاز : ای حکمتت زبان را فصل الخطاب داده ـ کشت امید جان را از دیده آب داده . آغاز غزل : ای هردم از عطای تو کامی دگر مرا ـ و ز شکر نعمت تو دهن پر شکر مرا ، (عبدالله ۲ : ۲۶۴).

□ لاهور ، محمد شفیع ۱۵۸/۱۴۱ (۶) : نسخ شکسته مانند ، سده ۹ه‍. در پایان «کلیات» او (گ ۱۷۹-۱۸۰ ، ۸۴ ، ۱۸۵) . رویهم ۱۵ برگ. قصیده های اوست. آغاز : ای حکمتت زبان را فصل الخطاب داده ـ کشت امید جانرا از دیده آب داده (بشیرحسین : ۱۲۹).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۳۰۱ Pi/VI ۲۳۳۸ : نستعلیق ، بی تاریخ ، ش ۶ «کلیات» او (گ ۱۵۴پ- ۱۵۷پ). آغاز : ای حکمتت زبان را فصل الخطاب داده . . .(عبدالله ۲ : ۲۶۶).

☆ **304ـ صحبت نامه**

مثنوی ست عرفانی ، که در پایان آن تاریخ سرودن را ۷۳۰/۱۳۳۰م یاد کرده است :

ز هجرت شده هفتصد و سی یک ـ شد این مثنوی حرز و ورد ملک.
آغاز: بنام خدایی که توفیق از وست ـ دل زنده را نور تحقیق ازوست.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۲۹۸۵ «صحبت نامه» ـ ذریعه ۱۹ : ۲۳۳ «مثنوی صحبت نامه» نفیسی ۱: ۲۰۲).

☐ **لاهور**، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۳۰۱ ۲۰۳٦ (یا ۲۰۸٦) : تعلیق، سده ۸ه. ش ۳ «کلیات» او (گ ٤٥ر-۷۳ر)، آغاز برابر نمونه (عبدالله ۲ : ۲٦٤).

☐ **لاهور**، محمد شفیع ۱۳۸/۵۸ : (۳) : نسخ شکسته مانند، سده ۹ه. ش ۳ «کلیات» او (گ ۱۰۷پ - ۱۳۱ الف). آغاز برابر نمونه (بشیر حسین : ۱۲۷).

☐ **لاهور**، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۳۰۱ ۲۳۳۸ : نستعلیق، بی تاریخ، ش ۲ «کلیات» او (گ ۳۲پ - ۵۲ر)، آغاز برابر نمونه (عبدالله ۲ : ۲٦٦).

305. صفا نامه : مونس الابرار

مثنوی ست عرفانی، در پیروی «مخزن الاسرار» نظامی، در ۷٦٦ه/٤-۱۳٦۵م : هفتصد و شصت و هشتمین سال بود ـ که آخر این نظم نکو فال بود. و در بارهٔ نامش می گوید : چون به صفا روی به هنگامه کرد ـ نامش از این روی «صفا نامه» کرد ـ نام ز دیوان ادب یافته ـ «مونس الابرار» لقب یافته. در حالی که نفیسی (۱ : ۲۰۲) این دو نام را برای دو مثنوی بکار رده است : صفا نامه که در ۷۷٦ه و مونس الابرار که در ۷٦٦ه سروده شده است.
آغاز: حمد الهی بنگار ای دبیر ـ چون رقم از مشک زنی برحریر.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۲۹۹۰ «صفا نامه»، همانجا : ۳۲٤۹ «مونس الابرار» که آن را با «صفا نامه» یکی دانسته است ـ ذریعه ۱۹ : ۲۳٦ «مثنوی صفا نامه»، همانجا : ۳۱۲ «مونس الابرار» که آنرو را یکی دانسته ـ سعدی تا جامی : ۳٤۳ «مونس الابرار»).

☐ **لاهور**، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۳۰۱ ۲۰۳٦ : تعلیق، ش ۲ «کلیات» او از سده ۸ه. (گ ۸ر-٤۵ ر)، آغاز برابر (عبدالله ۲ : ۲٦٤).

☐ **لاهور**، محمد شفیع ۱۳٦/۱۵۸ (۱): نسخ شکسته مانند، سده ۹ه. ش ۱ «کلیات» او (٦۹پ - ۱۰۰پ) آغاز برابر نمونه (بشیر حسین : ۱۲٦).

☐ **پیشاور**، سید میر احمد شاه بخاری : نسخ پخته، ۱۰ شعبان ۱۱۹۵ه. آغاز افتاده بهر جالب کشیده نشود درخت در زمین بند نخواهد شد . . ، در پایان آن آمده : چو مونس دل ابرار شد قصیده من ـ شده است از آن روی نام «مونس الابرار»، ۱۱۵ ص (استاد محمد رضا همدانی). و این بیت پایان «قصیدهٔ مونس الابرار» محمد طاهر شیرازی (مشترک ۲ : ۱۰۵۲) است (؟). شاید هر دو باشند.

☐ **لاهور**، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۳۰۱ ۲۳۳۸ : نستعلیق، بی تاریخ، ش ۱ «کلیات»

او (گ ۲ر-۳۲ر)، آغاز برابر نمونه (عبدالله ۲: ۲۶۶).

☆ 306ـ طریقت نامه

مثنوی ست در ده «باب» و هر باب در ده «فصل» که در چهل سالگی ، بروزگار امیر مبارز الدین محمد (۷۱۸-۷۶۵ ه) سروده است. باب ۱- آداب اکل و شرب و معاشرت نزد عرفا ، ۲- معارف ، ۳- اصطلاحات صوفیان ، ۴- مستحسنات ، ۵- بیان علوم ، ۶- مبداء و معاد ، ۷- اخلاق ، ۸- اعمال و آداب واجب ، ۹- مقامات ، ۱۰- در احوال.

آغاز: بنام آنکه جان را دانش آموخت ـ به نور عقل شمع دل بر افروخت.

(ن. ک. نسخه ها ۴ : ۲۹۹۴ «طریقت نامه» ـ ذریعه ۱۹ : ۲۴۰ «مثنوی طریقت نامه» ـ مجلس ۳: ۳۷۰ ، ۳۷۲).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۳۰۱ ۲۰۳۶ : تعلیق ، سده ۸ه. ش ۵ «کلیات» او (گ ۹۹پ- ۱۸۲پ)، آغاز برابر نمونه (عبدالله ۲ : ۲۶۴).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب A ۳۰۱ Pi/VI ۲۸۹۳ : تعلیق ، سده ۹ه. در پایان آن آمده : کلیات مولانا عماد بخط شکسته جلد سیاه بجدول طلا جمع کتابخانه معموره شد سلخ محرم ۹۹۲ . . . ، آغاز: دل و جانم فدای نکته دانی ـ که ذکرش بشنود از هر زبانی (عبدالله ۲ : ۲۶۷).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۳۰۱ ۲۳۳۸ : نستعلیق ، بی تاریخ ، ش ۴ «کلیات» او (گ ۸۰پ - ۳۴پ) آغاز برابر نمونه (عبدالله ۲ : ۲۶۶).

☆ 307ـ گلدسته

مثنوی ست.

در ذریعه (۹ : ۷۶۶) و (۱۹ : ۱۷۰) و (۱۸ : ۲۱۱) و نفیسی (۱ : ۲۰۲) از این کار او بدین نام یادی نشده است. و در فهرست های در سترس نیز یافت نشد.

آغاز: ای بتو شاهی ملک جاودان ـ از تو شده کون و مکان لا مکان.

(ن. ک. نسخه ها ۴: ۳۰۶۷ «گلدسته» همین نسخه ی زیر).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۶۲۲۷ : تاریخ یاد نشده ، آغاز برابر نمونه ، انجام افتاده (بشیر حسین ۱ : ۱۶۳).

☆ 308ـ محبت نامهٔ صاحبدلان

مثنوی ست فلسفی ، به دستور عزیزی در هشت «باب» و یک «مقدمه» به روش مناظره سروده است. در پایان آن تاریخ سرودن ۷۳۲ه/۱۳۳۲م و نام آن آمده است : بود این مثنوی تاریخ ایام ـ که تاریخش موافق گشت با نام ـ «محبت نامهٔ صاحبدلان» است ـ که تاریخ کتاب

مقبلان است. مقدمه به نثر مسجع :

باب ۱- تعلق جوهر علوی با جسم سفلی ، ۲- تعلق جسم سفلی با جوهر علوی ، ۳- تعلق جماد با جمادی ، ٤- تعلق جمادی با نباتی ، ٥- تعلق نباتی با نباتی ، ٦- تعلق حیوانی باجمادی،۷-تعلق حیوانی‌بانباتی، ۸- تعلق‌حیوانی‌باحیوانی.(ن.ک. زیرکه‌فهرست‌بگونهٔ‌دیگری‌آمده).

نفیسی (۱ : ۲۰۲) و نیز براون (سعدی تا جامی : ۳٤۳) ضمن بر شمردن کارهایش از «محبت نامهٔ بیدلان» نام برده اند که درست نیست. چه نام کتاب تاریخ سرودن نیز هست. و از این نام شمار ٦٤۳ بدست می آید و اینکه براون تاریخ سرودن را ۷۲۲ه‍/۱۳۲۲م آورده نیز درست نیست.

آغاز : دیباجهٔ نثری : الحمد لله الذی ابدع الخلق محبة . . . آغاز متن : بنام آنکه در کاشانهٔ دل - محبت را معین کرد منزل.

(ن . ک . نسخه ها ٤ : ۳۱۷٤ «محبت نامه» - ذریعه ۱۹ : ۲۸٥ «محبت نامهٔ بیدلان» با تاریخ نظم ۷۷۲ه‍- نشریه ۱۱ و ۱۲ : ٥۷٤ که در آنجا فهرست شش باب «محبت نامه» چنین آمده است : باب ۱- مناظرهٔ روح و بدن ، ۲- مناظرهٔ دره و خورشید ، ۳- مناظرهٔ آهن و مغناطیس ، ٤- مناظرهٔ کاه و کهربا ، ٥- مناظرهٔ نخل با نخلی ، ٦- مناظرهٔ شمع و پروانه - مجلس ۸ : ٤۲۹ با سر آغازی دیگر که می تواند «سوز و گداز» نوعی باشد).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۳۰۱ Pi/VI ۲۰۳٦ یا ۲۰۸٦ : تعلیق ، سدهٔ ۸ه‍. ش ٤ «کلیات» او (گ ۷۳ ر - ۹۹پ) آغاز برابر نمونه ۲ (عبدالله ۲ : ۲٦٤).

□ لاهور ، محمد شفیع ۱۵۸/۱۳۹ (٤) : نسخ شکسته مانند ، سدهٔ ۹ه‍. ش ٤ کلیات او (۱۳۱ب - ۱٥۳ب) آغاز برابر نمونه ۱ (بشیر حسین : ۱۲۸).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۳۰۱ Pi/VI ۲۳۳۸ : نستعلیق ، بی تاریخ ، ش ۳ «کلیات» او (گ ٥۲-۷۹پ)، آغاز برابر ۲ و ۱ (عبدالله ۲: ۲٦٦).

☆ **309- فاتحة الاخلاص :** فایدة الاخلاص

مثنوی ست عرفانی.

آغاز : بنام آنکه ذکرش ورد جان هاست - مبارکنامه‌اش معجز نشان هاست.

(ن . ک . نسخه ها ٤ : ۳۱۳۰ «مثنوی عماد» که همین منظومه است - نفیسی ۱ : ۲۰۲ «فایدة الاخلاص»).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۳۰۱ Pi/VI ۲۰۳٦ (یا ۲۰۸٦) : ش ۱ «کلیات» او از سدهٔ ۸ه‍ آغاز برابر نمونه. در فهرست بنام «مثنوی کوتاه» یاد شده (عبدالله ۲ : ۲٦٤).

□ لاهور ، محمد شفیع ۱۵۸/۱۳۷ (۲) : نسخ شکسته مانند ، سدهٔ ۹ه‍. در «کلیات» او

(گ ۱۰۱ب - ۱۰۶ب) ، آغاز برابر نمونه. در فهرست بنام فاتحة الاخلاص یاد شده (بشیر حسین : ۱۲۷).

● 82ـ یوسف گدا

یوسف گدا ، معروف به راجو قتال ، و خلیفهٔ نصیر الدین محمود چراغ دهلوی (م ۷۵۷ھ/ ۱۳۵۶م). از صوفیان و سرایندگان نامی سدهٔ هشتم بوده است. و مرگش را ۷۷۴ھ/۲-۱۳۷۳م وپس از آن نوشته اند. در همین سده راجوی قتال دیگری نیز هست ، که تفکیک زندگینامهٔ آن دو نیاز به بررسی بیشتری دارد.

نوشاهی (.وزه : ۴۹۵) می نویسد که ویلیام بیل در «اورینتیال بیوگرفیکل دکشنری : ۳۲۶» از شهرت او به را جوی قتال دچار لغرش شده و در آنجا «تحفة النصایح» او را به سید صدر الدین معروف به راجو قتال که برادر مخدوم جهانیان جهانگشت (م۷۸۵ھ/۱۳۸۴م) می بوده نسبت داده است.

این راجو قتال دیگر ، بنام سید صدر الدین معروف به شاه راجو قتال (م ۱۶ ج ۲/۸۲۷ھ/ ۱۴۲۴م)از خلفای پدرش سید احمد کبیر بن جلال الدین سرخ بخارایی بوده که از برادرش جهانیان جهانگشت (که یاد این یکی در «جامع العلوم» مشترک ۳: ۱۳۸۱) گذشت نیز خرقه ی خلافت داشت. و شخص سومی نیز بنام یوسف قتال (م ۹۳۲ھ/۵-۱۵۲۶م) می پاشد (اخبار الاخیار: ۲۳۱) که نبایستی اینان را در هم آمیخت.

✯ 310ـ دیوان راجا

در آن گوید : فردوس رخ نماید ، بی تو چکار آید ـ حوران به من بیایند ، بی تو چکار آید . . . بالای عرش رفتم ، بر تخت نورخفتم ـ والله راست گفتم ، بی تو چکار آید ـ دولت هزار دولت ، نعمت هزار نعمت ـ عزت کمال عزت ، بی تو چکار آید . . . راجا بگفت هر دم ، هژده هزار عالم ـ یکبار گربیایم ، بی تو چکار آید (میهن ؟).

(ن . ک . نسخه ها ۳ : ۲۳۳۰- ایوانف : ۸۵۱ - تا ۸۵۲ - مرآت العلوم ۳ : ۶۶ - اته : ۱۷۰۲ - موزهٔ سالار : ۱۵۰۷، ۱۵۰۹).

□ هزاره ، تناول ، امب ، فرزندان قاضی عبدالله فضلی شیر کژه ۸۷ : نستعلیق خوش ، محمد عظیم برای کمال الملة والدین یگانهٔ زمان میانصاحب بوستان ، سدهٔ ۱۱۰۱ھ. آغاز افتاده : خورشید هر دو عالم تابان شده است ما را ـ از عرش تا ثریا ، غلطان شده است ما را . . . با خلق احتیاجی ، راجا نمانده هرگز ـ زیرا که در اطاعت ، یزدان شده است ما را . . . در پایان نویسنده آنرا «خاتون خوبان» نا میده است ، شاید به استناد این بیت که در غزل پایان آمده است : من این چنین خوبی بدم ، محبوب مرغوبی بدم ـ مطلوب معشوقی بدم ، آه از من ـ و احوال من

خاتون خوبان نام من ، در دست باشد جام من - بودند هم پیمان من ، آه از من و احوال من ، ۱۶ ص ۱۷ س (محمد اسرائیل کان الله له).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۲ تا ۱۲ : نسخ ، حاجی محمد محرمی چشتی ، سدهٔ ۱۲ه. (ص ۵۰۶-۵۳۸).

□ کراچی ، همانجا ۲ تا ۱۷ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. (ص ۱-۲۷) ، (سرفراز : ۶۹ - نوشاهی : ۱۳۲).

□ شکار پور ، گرهی یاسین ، گوشهٔ ادب ، صلاح الدین ۱۴۸ : نستعلیق خوش ، محمد شجاع ۱۲۴۶ه. آغاز : روبی که من بدیدم ، اندر بیان نگنجد - لذت جمال آنرو ، اندر جهان نگنجد . . . ، تخلص او : اندر جمال جانان ، راجا تمام غرق است - از فرق این مراتب ، اندر جهان نگنجد. و : می نخواهد هیچ راجا در دو عالم غیر یار - ز انکه نبود در دلش ، با غیر یارش نیست یار ، تنها غزلهای او ست ، ۳۲ ص (سید خضر نوشاهی).

□ اوچ ، مخدوم سید شمس الدین گیلانی ۲۸۴/۲ : نسخ ، حافظ محمد یار ، ۱۲۶۴ه. آغاز : روبی که من بدیدم ، اندر عیان نگنجد - از (!) جمال آن رو اندر جهان نگنجد ، تخلص او : آنچه بینی نقش راجا چند روزی بیش نیست - چون بگویی نقش نقش رنگین آن بحیاکی بود(!) (گ ۹ب - ۲۶ب) (پرفسور الله دتا چودری - غلام سرور : ۲۱۱).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۸۲۲ : نستعلیق شکسته آمیز ، ۵ محرم ۱۲۳۰ه. ش ۸ مجموعه (ص ۱۴۵-۱۷۶) غزلهای بلند قصیده مانند ، بدون ترتیب الفبایی ست. آغاز : روبی که من بدیدم اندر عیان نگنجد- لذت جمال آنرا اندر جهان نگنجد . . . ، اندر جمال جانان راجا مدام غرق است - از فرق این مراتب اندر جهان نگنجد. و نیز : مطربان را راز در گوتا طبل شادی در دهند - بخت «راجا» گشت میمون یار دیرا، یار شد. (گنج ۳ : ۱۴۴۴).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۶۳ : نستعلیق نا پخته ، شنبه ۲ فطر سدهٔ ۱۳ه. در موضع پهراه ، آغاز : همیشه در این دار محنت بود - که دنیا کجا جای راحت بود. سروده ها نا مرتب است با تخلص راجا ، عنوانهای «در فقر گوید» ، «در بیان عشق گوید» ، «در تجلی گوید» : گر تجلی دوست خواهی بر دوام - خواب غفلت بر تن خود کن حرام ، ۴۰ ص. و نیز : من مرغ لا مکانم ، جز لا مکان ندانم - بر تخت قد سیانم ، اللنب و لنب و لنبم - «راجا» که نور حق است ، در ذات محو و غرقست - اندر میان چه فرقست ، اللنب ولنب ولنبم.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۲۱۱ : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ه. و نستعلیق شکسته آمیز سدهٔ ۱۳ه. آغاز : روبی که من بدیدم اندر جهان (عیان) نگنجد - لذت جمال آن رو اندر دهان. نگنجد . . . انجام : راجا که در این دهر همین بود توان گفت - خبری که بهشتی ست که از

عین همان است. با دو نسخه ی دیگر گنج بخش مقابله شد هر سه از یک سراینده است (ص ۶۴-۱۰۹).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق‌ف ۲۳۶ : نستعلیق ، شیخ صبغت الله انصاری و قمر الدین، ۱۲۴۹ه. در رادهن پور ، ۳۰ ص (نوشاهی : ۱۳۲ - سرفراز : ۶۹).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۲۶۰-۱۹۶۱ .N.M : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. غزل هاست به ترتیب . آغاز : روبی که من بدیدم اندر عیان نگنجد ـ لذت جمال آن رو ، اندر بیان نگنجد ، ۳۱ ص (نوشاهی : ۴۹۵).

□ شیخوپوره ، مریدکی ، محمد اسماعیل نوشاهی اعظمی : نستعلیق پخته ، محمد شریف نصر آبادی، ۱۹مارچ ۱۸۸۸م (۱۳۰۵ه). آغاز : همیشه در این دار محنت بود . . . ، غزل است نا مرتب ، ۶۷ ص (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها ، مولانا شهاب الدین: نستعلیق، ۱۳۲۳ه. آغاز : روبی که من بدیدم ، اندر عیان نگنجد ، غزل هاست به ترتیب تهجی ، ۵۲ ص (محمد نذیر رانجها).

لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۴۳۰۴/۱۲۵۱/۱ : نوشتهٔ محمد جعفر ، ۱۰ رجب ۱۱ه (؟) ، بادو غزل اردو درپایان (بشیر حسین ۱ : ۱۱۸).

☆ 311. تحفة النصایح

منظومه ای رائی ، برای فرزندش ابو الفتح ، در ۴۵ «باب»، در ۱۰ ع ۱۳۹۳/۷۹۵ه/۱م به انجام رسانده است : هفتصد و نود و پنج دگر ، از بعد هجرت مصطفی ـ عاشر ربیع آخر ، وقت ضحی روز قمر. (ن . ک . به تاریخ مرگ ها).

پس از نعت باری : باب ۱- معرفت حق سبحانه ، ۲- ارکان ایمان ، ۳- عقاید ، ۴- آداب خواندن علم ، ۵- قضای حاجات مردم ، ۱۰- تلاوت قرآن ، ۲۰- حسن خلق ، ۳۰- حلم و غضب ، ۳۲- سماع (جواز آن) ، ۳۵- روزهای سعد و نحس ، ۴۰- اسباب بی نوایی ، ۴۱- اسباب توانگری ، ۴۲- اسباب بوشت رفتن ، ۴۳- اسباب دوزخ رفتن ، ۴۴- حق والدین ، ۴۵- مناجات و ختم کتاب.

آغاز : حمدی بگویم بیعدد ، مر خالق جن و بشر ـ کرده معلق آسمان ، هم اختران ، شمس و قمر ـ عظمی بداده عرش را . . .

(ن. ک . علمای هند : ۲۵۶ یوسف گدا و «تحفة النصایح» او ، و تاریخ مرگش ۷۷۴ه- اخبار الاخیار : ۶۰ زندگینامه صدر الدین قتال ـ خزینه ۲ : ۶۵ زندگینامهٔ و کرامات ، که در این دو جا از این کار نامی نیامده ـ نفیسی ۱ : ۲۱۶ یوسف گدا ، زندگینامه و «تحفة النصایح» او ـ نسخه ها ۴ : ۲۷۲۱ «تحفة النصایح» ـ پاکستان و هند ۳ : ۵۶ یوسف گدا ، که مرگ او و تاریخ سرودن را نادرست ۱۳۷۲م(۷۷۳ه) و ۱۳۵۱م (۷۵۲ه) آورده ـ مشار ۱ : ۱۲۲۰ که نشانی یازده چاپ آن را داده ـ برای نسخه هایش : ایوانف : ۵۹۲ تا ۵۹۴ ـ ایوانف ،

کرزن : ۸۰۱ - دانشگاه ، بمبئی ، ۵۲ - سالار جنگ : ۱۵۰۴ تا ۱۵۰۶ - مرآت العلوم ۱ : ۷۵ و ۲ : ۵۶ و ۳ : ۶۳ (۴ نسخه) - اته : ۱۲۷۶ ، ۱۲۷۷ ، ۲۵۵۹ - تاجیکستان ، دو شنبه ۲ : ۱۹۳).

□ کراچی ، باغ جناح ، لیاقت هال لائبریری : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۱۲ ص (سید خضر نوشاهی).

□ شیخوپوره ، فیروز والا ، میر وال ، کتابخانه اعظمیه : نستعلیق پخته ، ۲۰۹ ج ۲/ ۱۰۹۲ه ، آغاز برابر ، ۱۱۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه، شیرانی ۴۵۱۸/۱/۱۴۶۸: از سدهٔ ۱۱ه. آغاز و انجام افتاده (بشیر حسین ۲ : ۲۰۷).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۴۰۹ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. (ص ۱۳۲-۲۴۰) آغاز برابر نمونه (گنج ۳ : ۱۵۷۷).

□ کراچی ، ناظم آباد ، همدرد : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۳۴ ص (سید خضر نوشاهی).

□ اتک ، خیر پور ، تله گنگ ، اسد الله خان : نستعلیق خوش ، یاد داشت راجه غلام قادر، ۱۱۰۱ه. ۱۰۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ جهلم ، پندادنخان ، محله سوهادان جهانزیب: نستعلیق، معین الدین چلبی، ۱۱۲۰ه. آغاز برابر، ۴۰ ص (محمد نذیر رانجها)

□ اتک ، مکهد، کتابخانه مولانا محمد علی : نسخ، محمد عارف بن مولوی صالح محمد قریشی ، ۲۰ ج ۱/۱۱۲۷ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۱۳ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ فیصل آباد ، چنیوت بازار ، وکیلان ، کتابخانه چشتی سلیمانی : نستعلیق پخته ، شیخ محمود ، ۲۲ ذیقعده ۱۱۳۸ه ، آغاز برابر ، ۹۴ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۴۵۸ : نستعلیق پخته، ۱۱ رجب ۱۱۳۶ه. (ص ۱-۵۲) ، آغاز افتاده.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۷۲۴ : نستعلیق پخته ، منیر شاه ، (۱۱۷۶) (ص ۱-۱۳۳) (گنج ۳ : ۱۵۷۷).

□ اوکاره ، بصیر پور ، کتابخانه حنفیه فریدیه : نستعلیق خوش ، سمت ۱۸۲۱ بکرمی (۱۱۷۹ه)، آغاز برابر نمونه، ۱۳۸ ص (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها ، بهلوال ، مولانا قدرت الله : نستعلیق خوش ، الله جویا ، ۱۲ چته ۱۸۲۸ب (۱۱۸۶ه؟)، آغاز برابر، ۹۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها، جهاویان، کتابخانه عطا الرحمان کهو کهر : نستعلیق خوش، محمد عباس ولد محمد جعفر ، ۱۱۸۹ھ. آغاز برابر نمونه ، با یک سرلوح ساده ، ۹۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ شیخوپوره ، اعوان ، جنبل ، کتابخانه انوار العلوم عباسی نوشاهی : نستعلیق ، ۱۱۹۸ھ. برای خاطر میان غلام محمد ، آغاز برابر نمونه ، ۱۱۴ ص (سید خضر نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۰۲۷ : نستعلیق پخته ، ۱۱۹۸ھ. (ص ۱-۱۲۱) ، آغاز برابر.

□ اسلام آباد ، همانجا ۶۳۵۱ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ھ. (ص ۲-۱۱۵).

□ اسلام آباد ، همانجا ۳۵۶۹ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ھ. ۷۴ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۳۷ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ھ. برای میان درگاهی ، ۹۸ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۶۱۰۷ : نستعلیق طلبگی ، غلام محمد ، در مسجد مولا سید گل آخوند زاده ، سدهٔ ۱۲ھ ، ۵۱ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۰۴۵ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ھ. ۱۴۴ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۹۲۳ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ھ. (ص ۱-۱۵۶) (گنج ۳ : ۱۵۷۱).

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۱۷۲ : نستعلیق تحریر آمیز ، سدهٔ ۱۲ھ. آغاز و انجام افتاده، ۶۶ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۶۸۱ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ھ. آغاز برابر ، انجام افتاده ، ۱۲۴ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۱۹۰ : نستعلیق تحریری ، سدهٔ ۱۲ھ ، آغاز افتاده : چون تو نخواهی از کسی در ، ۶۸ ص.

□ سرگودها ، بهلوال ، نصیر آباد، مولا داود : نستعلیق، سدهٔ ۱۲ھ. آغاز برابر نمونه ، ۱۰۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ پیشاور ، دکتر خواجه محمد سلیم ۱۹۷۶/۱۱۸۵ : نسخ ، سعید امیر آخون زاده ، در بلده کاشکور ، مسجد عزیز خان، سدهٔ ۱۲ھ. آغاز برابر نمونه ، ۱۲۰ ص ۱۴ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳۳۱۷/۳۱۲ : سدهٔ ۱۲ھ. (بشیر حسین ۲ : ۲۰۷).

□ حیدر آباد ، شاه ولی الله کالج : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ھ. آغاز برابر ، ۱۲۸ ص (سید خضر نوشاهی).

□ ملتان ، جهانیان ، مکتبه الجمال ، مولانا اسد الله نظامی : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ھ.

آغاز برابر، ۱۲۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **سرگودها**، خوشاب، حافظ محمد عبدالله صاحب: نستعلیق خوش، پایان سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه، کامل، ۱۱۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **اتک**، مکهد، مولانا محمد علی: نستعلیق، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه، عنوانها شنگرف، ۱۰۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ **لاهور**، نکلسون رود، خلیل الرحمان داودی: نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه، ۵۶ ص (سید سعید الظفر نوشاهی).

□ **لاهور**، شش محل، انباله جلد سازی، محمد بشیر لودهیانوی: نسخ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه، ۱۴۳ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **ملتان**، جهانیان، چک .R ۱۱۴/۱۰ کتابخانه الله بخش اسد نظامی: نسخ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه، ۱۴۳ ص (سعید الظفر نوشاهی)

□ **سرگودها**، مولوی فخر الدین: نستعلیق، احسان ظهیر، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر، ۱۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **دیره اسماعیل خان**، مکتبه حبیبیه: نستعلیق، ذوالفقار بن مخدوم زاده رب نواز، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر، ۷۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **کراچی**، موزه ملی N.M. ۵۲۸/۲۱: نستعلیق، سدهٔ ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده، ۱۴۴ ص.

□ **کراچی**، همانجا N.M. ۱۹۵۸-۶۰۲/۳: نستعلیق، سدهٔ ۱۲ه. (ص ۱۴۴-۱۹۴) (نوشاهی: ۸۱۷).

□ کراچی، انجمن ترقی ۳ ق‌ف ۲۴۳: نستعلیق، میان داد خان، بفرمایش محمد دین معلم، سدهٔ ۱۲ه، ۵۸ ص (نوشاهی: ۱۴۹).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۱۰۳۸۳: تحریری طلبگی، سدهٔ ۱۲-۱۳ه، آغاز افتاده، ۱۲۸ ص.

□ **میانوالی**، داود خیل، کتابخانهٔ حقانیه، سعید احمد: نستعلیق شکسته آمیز، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. آغاز برابر نمونه، ۶۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **پیشاور**، دکتر خواجه محمد سلیم ۵۰۸؟: نستعلیق شکسته آمیز، محمد صمدی بن محمد حسن، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. آغاز برابر نمونه، ۸۶ ص ۱۰ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۸۵۴۱: نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. ۸۶ص.

□ **سرگودها**، بهلوال، دیره ملکان، ملک یار محمد: نستعلیق خوش، رئیس احمد،

سدهٔ ۱۲-۱۳ه. ۶۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۳۹۰۷: نستعلیق پخته، خیر محمد، ۲ محرم ۱۲۰۵ه. آغاز افتاده، ۱۲۲ ص.

□ کراچی، استاد پیر حسام الدین راشدی: نستعلیق، بخامه نگارنده (؟)، ش ۱ مجموعه که تاریخ هایی از ۱۲۱۶ه. و ۱۲۶۸ه. دارد. آغاز برابر نمونه. (پرفسور روشن آرا بیگم).

□ لاهور، دانشگاه، شیرانی ۴۲۷۸/۱۲۲۵/۲: نوشته عبدالرسول ولد محمد جمال الدین، ۱۲ رمضان ۱۲۲۴ه. (۱۸۰۹م) (بشیر حسین ۲: ۲۷۵).

□ شیخوپوره، ظفر وال، حکیم الله یار علایی: نسخ، عزیز الحسن بهوپالی در مسجد امام صاحب سیالکوت، ۱۲۲۶ه. آغاز برابر نمونه، با سرلوح، ۴۶ ص (نعیم اختر مجددی).

□ کراچی، موزه ملی ۱۹۵۷-۹۸۲/۵ N.M.: شکسته آمیز، عشق، ۲۱ ع ۱۲۲۹/۲ه، ۱۲۶ ص (نوشاهی: ۸۱۸).

□ شیخوپوره، نارنگ منڈی، کتابخانه شاهیه، علی حق شاه: نستعلیق، حافظ حسین بن نبی بخش، ۱۲۳۰ه. آغاز برابر نمونه، ۱۰۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ گجرات، شاه دوله رود، حکیم عبدالرحیم جمیل: نستعلیق، پیرامون ۱۲۳۴ه. آغاز برابر نمونه، ش ۴ مجموعه، ۶۴ ص (سید عارف نوشاهی).

□ گجرات، ساهنپال، کتابخانه نوشاهیه: نستعلیق خوش، غلام قادر نوشاهی ولد [illegible]یان عبدالله، محرم ۱۲۳۵ه. آغاز برابر نمونه، ۵۶ ص (سید سعید الظفر نوشاهی).

□ لاهور، دانشگاه، آذر T - ۸۲۵۳/۸۴: نستعلیق، قطب الدین، ۱۲۳۵ه. ۷۹ گ (پرفسور محمد اقبال مجددی).

□ اوچ، مخدوم سید شمس الدین گیلانی ۳۳۷/۳: نستعلیق، سدهٔ ۱۳ه. با مهر کنده ۱۲۳۶ه آغاز برابر (گ ۱ر - ۲۶ ر) (غلام سرور: ۱۷۹).

□ سرگودها، بهلوال، محمد اسماعیل، دهوری: نستعلیق شکسته خوش، امیر حیدر ولد عبدالواحد، ۱۲۳۹ه. آغاز برابر نمونه، کامل، ۱۰۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور، فقیر سید مغیث الدین: نستعلیق، فضل خدا موسی رضا، پنجشنبه ۱۲۴۵ه. آغاز برابر نمونه، موریانه خورد، پوسیده، ۳۴ گ ۱۵ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق: ۱۰۹).

□ کراچی، انجمن ترقی ۴ ق ف ۱۳۱: نستعلیق، خواجه سنگی مولائی، ۵ ذیحجه ۱۲۴۵ه (یا ۱۲۴۰ه)، ۴۸ ص (نوشاهی: ۱۴۸).

□ سرگودها ، بهاوال ، محمد زمان ، چک ۲۸ شمالی : نستعلیق خوش ، بها الدین بن قاری خدا بخش ، ۱۲۴۱ ه. آغاز برابر نمونه ، کامل ، ۹۴ ص (محمد نذیر رانجها).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۱۷۵ : نستعلیق ، شیخ صبغت الله ، ۲۰ صفر ۱۲۴۲ ه ، در راهن پور ، ۵۶ ص (نوشاهی : ۱۴۸).

□ خوشاب ، اکبر پوره ، گلزار احمد : نستعلیق ، ۱۲۴۱ه. ۱۱۱ ص (محمد نذیر رانجها).

□ پیشاور ، اکوزه ختک، نوشهره، کتابخانه فضل رحیم (رحیمیه) . ۲۳۸ : نستعلیق ، ۲۶ ج ۲/۱۲۵۱ ه. در ده بام خلیل (بام خیل ؟)، آغاز برابر نمونه، ۱۵۹ ص (سجاد حسین کاظمی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۴۲۹ : نستعلیق پخته ، ۱۲۵۲ه پاس خاطر عبدالله ، ۶۲ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۱۸۳: نستعلیق پخته، عبدالرحمان ، (۱۲۵۲ه) (ص ۲-۱۵۳).

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۸۱۴ : نستعلیق پخته ، (۱۲۵۷ه) (ص ۱۱۵-۱۶۵).

□ اسلام آباد ، همانجا ۶۳۴۷: نستعلیق پخته، ۱۲۵۷ه. (ص ۸۹-۱۳۴).

□ خیر پور، کتابخانه عمومی: نستعلیق، شیخ احمد، ۶ رجب ۱۲۵۸ه. آغاز برابر نمونه، ۵۶ ص (سید خضر نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۹۶ : نستعلیق تحریری ، درویش جان محمد عرف ویش، موضع پسری، ۱۲۵۹ه (۱۸۹۹ ب).

□ لاهور ، بیرون دروازه دهلی ، مولوی نبی بخش ، باغ علی نسیم : نستعلیق ، جان محمد ، ۱۲۵۹ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۳۸ ص (خضر عباسی نوشاهی).

□ رحیم یار خان ، صادق آباد ، گنجینه میر ، میر سید زاهد حسین ۹۱ : نستعلیق خوش ، ۱۲۵۹ه. (به حروف) آغاز برابر نمونه، ۱۷۶ ص (دکتر الله دتا چودری).

□ سرگودها ، بهلوال ، مولانا قدرت الله : نستعلیق شکسته آمیز ، ۱۲۵۹ه. آغاز برابر نمونه ، ۶۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ پیشاور ، بیرون آسیا گیت ، سید ایوب خان بنوری : نستعلیق ، محمد افضل برای آخوند زاده عبدالمجید ، ۲ ج ۱۲۶۰/۱ ه. آغاز برابر ۱۳۸ ص ۱۳ ص (سید [illegible] حسین کاظمی).

□ کراچی ، موزه ملی ۶۶۸۳ - N. M. 1957 : نستعلیق ، ملا مرزا جان و حافظ عطا الله جان ساکن کریم پوره (پشاور) ، ۱۱ ج ۱۲۶۰/۱ ه. در مسجد کلان سیدها (گ ۱-۵۹) (نوشاهی : ۸۱۸).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۸۵ : نستعلیق شکسته آمیز ، (۱۲۶۲) ، (ص ۴-۹۷).

□ **اسلام آباد** ، همانجا ۵۲۷۳ : نستعلیق ، محمد امین ولد فضل پناه ، ۱۲۶۷ه ، ۱۲۰ ص.

□ **لاهور** ، علما اکادمی ۲۴۹۴ جدید : نستعلیق ، ۱۰ ع ۱۲۶۷/۲ه. آغاز برابر ، ۱۱۴ ص (محمد علی کوثر).

□ **پیشاور**. دکتر خواجه محمد سلیم ۱۴۰۰/۸۷۸ : نستعلیق ، محمد حیدر ولد آزاده خان ، ۱۲۷۰ه. آغاز برابر نمونه ، ۹۲ ص ۱۵ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۹۲۵۲ : نستعلیق تحریری ، محمود قریه (هزار؟)خانی تپه مهمند ، مسجد شیخ احمد صاحب، ۲۹ شعبان ۱۲۷۱ه. دیباچه را ندارد.

□ **لاهور** ، دیال سنگه ترست ۵۶۱ : نستعلیق ، ۱۲۷۲ه. آغاز برابر ، ۱۰۷ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۳۹۳۶ : نستعلیق پخته ، حافظ عالم الدین ، ۲۹ رمضان ۱۲۷۳ه. در مسجد باجوری ، ۱۴۴ ص.

□ **اسلام آباد** ، همانجا ۱۱۰۲۸ : نستعلیق تحریری ، ۲۳ ج ۱۲۷۳/۲ه ، آغاز افتاده ، (ص ۱-۱۵۸).

□ **گجرات** ، احمد حسین احمد قلعه داری : نستعلیق شکسته آمیز ، میان محمد بخش بن کرم شاه ، ۱۲۷۳ه. در مجموعه ۶۰۴ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۶۵۱۲ : نستعلیق پخته ، محمد ظریف ، ۱۴ محرم ۱۲۷۴ه. ۷۵ ص.

□ **اسلام آباد** ، همانجا ۱۱۲۷۷ : شکسته آمیز تحریری ، با یاد داشت تملک ۱۲۷۴ه/ ۱۸۵۶م ، (ص ۱-۱۳۰) ، آغاز افتاده.

□ **سرگودها** ، مولوی فضل الله شاه صاحب : نستعلیق خوش ، عبدالشکور ، ۱۲۷۵ه. آغاز برابر نمونه، ۱۰۲ ص ۸ بیت (محمد نذیر رانجها).

□ **لاهور**، نکلسون رود، خلیل الرحمان داودی : نستعلیق، بدر الدین ، سمت ۱۹۱۵ ب (۱۲۷۵ه؟) آغاز برابر نمونه، کامل (سید سعید الظفر نوشاهی).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۵۶۴: نستعلیق پخته، غلام جیلانی ، ۲۵ رمضان ۱۲۷۶ه. ۱۲۶ ص.

□ **اسلام آباد** ، همانجا ۱۱۲۴۰ : نستعلیق تحریری ، ۱۲۷۶ه ، آغاز برابر ، ۵۲ گ.

□ **اسلام آباد** ، همانجا ۶۵۱۱ : نستعلیق طلبگی ، حفیظ الله ، ۱۳ ویساک ۱۹۱۷ ب

(۱۲۷۷ھ) ۷۷ ص.

□ سرگودها ، خوشاب ، کتابخانه محمد نسیم صاحب : نستعلیق شکسته خوش ، محمد خان ولد جان محمد ، ۱۲۷۹ھ آغاز برابر نمونه ، کامل ، ۲ ۱ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۰۲۳ : نستعلیق پخته ، شریف الله ولد صاحب زاده ، سکنه موضع داکی تپه مانیزی، ۲ ج ۱/۱۲۷۹ھ. (ص ۱۲-۱۲۸).

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۸۵۰ : نستعلیق ، ۱۲۸۰ھ.؟ ۹۲ ص.

□ سرگودها ، بهلوال ، مولوی خوشی محمد ، حویلی میکنان : نستعلیق شکسته خوش ، محمد کبیر ولد رحمت الهی ، ۱۲۸۱ھ. آغاز برابر نمونه ، کامل، ۱۲۹ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها، بهیره، کتابخانه محمدیه غوثیه ، علامه پیر محمد کرم شاه : نستعلیق ، ۱۶ ج ۱/۱۲۸۱ھ. آغاز برابر نمونه ، ۱۳۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ پشاور ، مشتری زئی ، حسنات فرزند عبدالحق : نستعلیق ، ریاض الدین ساکن مشتر زئی تپه مهمند ، جمعه ۱۲۸۱ھ. آغاز برابر نمونه ، ۱۰۴ ص (میر سجاد حسین کاظمی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۵۷۰ : شکسته آمیز ، حسین احمد ، ۱۹ رمضان ۱۲۸۲ھ. (ص ۲-۶۷).

□ کراچی، موزهٔ ملی ۲/۲۸۲ - ۱۹۵۹ N. M. : نستعلیق، نبی بخش ، ذیقعده ۱۲۸۲ھ. ۱۱۸ ص (نوشاهی : ۸۱۸).

□ سرگودها ، بهلوال ، بکهر ، عبدالرسول صاحب : نستعلیق شکسته ، عصمت الله بن رکن الدین ، ۱۶ شوال ۱۲۸۳ھ. آغاز برابر نمونه ، کامل ، ۱۳۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ گوجرانواله ، علی پور چتھ ، سوئیان والا ، پرفسور محمد اشرف صدیقی : نستعلیق خوش ، شیخ احمد ، پاسخاطر میر سید فضل شاه ، ۸ ذیحجه ۱۲۸۴ھ. آغاز برابر نمونه ، ۶۰ ص (خضر نوشاهی).

□ سرگودها ، بهلوال ، جگهیان ، الله دتا صاحب : نستعلیق خوش ، صغیر احمد ولد گل محمد ، ۱۲۸۷ھ. آغاز برابر نمونه ، ۸۱ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۹۱۳ : نستعلیق ، محمد قیم ولد غلام محمد نسیم ، ۱۲۸۸ھ پاس خاطر نور چشمی غلام حسن و غلام حسین و پیر محمد ، ۱۹۴ ص.

□ بهاولنگر ، چشتیان ، صاحبزاده نور جهانیان : نستعلیق‌خوش ، بها الدین ولد علیم ، دیپالپور ، ۲۳ جون ۱۸۷۱ (۱۲۸۸ھ) برای چودری دین محمد راجه (نعیم اختر مجددی).

□ بنون ، نسیم گل ، مولانا حبیب الله خان : نستعلیق خوش ، ۱۲۸۸ھ. آغاز برابر ، ۱۲ ص (محمد نذیر رانجها)

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۲۲۲ : نستعلیق تحریری ، ۱۲۸۹ه ، آغاز برابر ، ۱۴۸ ص.

□ شیخوپوره ، خانقاه دوگران ، چشتیه ، عبدالکریم چشتی : نستعلیق ، محمد صدیق متوطن بالیکی ، ۱۲۹۲ه. آغاز برابر، ۵۸ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۰۹ : نستعلیق ، محمد زمان سکنه مستاله ، ۱۲۹۷ه. (ص ۱۰۹-۱۶۷).

□ اسلام آباد ، همانجا ۲۲۴ : نستعلیق پخته ، محمد بخش موضع سرکدهن ، سده ۱۳ه. (ص ۲-۶۷).

□ اسلام آباد ، همانجا ۲۷۸۶ : شکسته آمیز ، سده ۱۳ه. آغاز افتاده ، ۴۸ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۷۴۵۸ : نستعلیق طلبگی ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز در دیباجه افتاده ، ۷ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۴۱۰۴ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. ۱۳۱ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۶۶۰۸ : نستعلیق خام ، سده ۱۳ه. (۴۰۴-۴۵۹).

□ اسلام آباد ، همانجا ۷۹۹۰ : نستعلیق پخته ، سده ۱۳ه. در «پنج گنج» (ص ۷۵-۱۷۴).

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۹۶۰ : نستعلیق تحریری ، سده ۱۳ه. ۸۱۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۲۴۸ : نستعلیق تحریری ، سده ۱۳ه. (ص ۲-۶۷)

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۲۷۶ : نستعلیق ، سده ۱۳ه. ۱۱۴ ص

□ سرگودها ، بهلوال، نونانواله ، محمود بیگ : نستعلیق، بشارت حسین تیلی ، ۱۳۰۰ه. آغاز برابر ، ۳۰۰ ص.

□ خوشاب ، اکبر پوره گلزار احمد : مشقی ، اکبر زاده ، ۱۳۰۰ه. در راجر ملتان ، ۸۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، رحمان پوره ، محمد شریف البدر : نستعلیق ، فقیر محمد ولد الله داد ، سده ۱۳ه. اغاز برابر ، ۹۱ ص (نعیم اختر مجددی).

□ گوجرانواله ، حافظ آباد ، عبدالرشید فاروقی : نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز برابر ، محشی ، ۱۳۹ ص (نعیم اختر مجددی)

□ سرگودها ، بهلوال ، مولانا قدرت الله : نستعلیق ، خوش ، عبدالستار ، ۱۱ ع ۱/ سده ۱۳ه. آغاز برابر ، ۸۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **اوچ** ، سید شمس الدین گیلانی ۴۹۲ : نستعلیق پخته ، سده ۱۳ه. آغاز : فی مدح شیخ المشایخ نصیر الدین (ق) : شیخ معظم پیر ما محمود آن صاحب قران . . . ، ۹۶ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ **کراچی** ، موزه ملی ۷۷-۱۹۶۷ N.M. : نستعلیق ، سده ۱۳ه. ۶۲ ص

□ **کراچی** ، همانجا ۱۵۱-۱۹۷۲ N. M. : نستعلیق ، سده ۱۳ه. ۵۸ ص (نوشاهی : ۸۱۸).

□ **لاهور** ، شش محل ، انباله جلد سازی ، محمد بشیر لودهیانوی : نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه، تنها ۳۹ باب را دارد و انجام افتاده ، بامهر «احقر عبدالله افغانی عفی عنه» ، ۱۲۷ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **لاهور** ، نکلسون رود ، خلیل الرحمان داودی : نستعلیق طلبگی ، سده ۱۳ه. آغاز افتاده : نه خواب او ز غفلتی نه شهرتی بروی گذر (سید عارف نوشاهی).

□ **جهلم** ، لله شریف ، کتابخانه مجددیه ، مطلوب الرسول مجددی : نستعلیق ، حسین غزنوی، سده ۱۳ه. آغاز افتاده، ۹۴ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **گوجرانواله** ، پندی بهتیان ، انجمن اصلاح مسلمین : نستعلیق ، حسن علیشیر ، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۲۰ ص (سید خضر نوشاهی).

□ **راولپندی** ، واه کینت ، گرهی افغانان ، کتابخانه فاضلیه ۸۵۶ : نستعلیق ناپخته ، عبدالله خان، عید شوال ؟، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۹۷ ص (اختر راهی).

□ **پیشاور** ، اکوڑه خٹک، نوشهره ، کتابخانه فضل رحیم ۵۳۵ : نستعلیق، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۳۴ ص (میر سجاد حسین کاظمی).

□ **پیشاور**، همانجا، رحیمیه ۲۴۲۰ : نستعلیق شکسته عبداللطیف، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۳۵ ص (سجاد حسین کاظمی).

□ **سرگودها** ، بهلوال ، محمد جاوید ، چک ساوه : نستعلیق خوانا ، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۹۴ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **سرگودها**، بهلوال‌چوهدری‌منیراحمد، سردارپورزنون: نستعلیق خوش، قاسمعلی مشهدی ، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه، انجام افتاده، ۱۰۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **پیشاور** ، داک خانه متنی ، پاسنی ، سید فقیر گل ۲۲۹۹ : نستعلیق ، **محمد شریف** قریشی ، سده ۱۳ه. آغاز برابر ، ۱۵۵ ص (میر سجاد حسین).

□ **شیخوپوره** ، ظفر وال، حکیم الله یار علایی : نستعلیق ، باسهر هایی از سده ۱۳ه. یکی «۱۲۵۸ه»، آغاز برابر، ۵۱ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **سرگودها** ، بهلوال، دیره سیدان، محمد انور صاحب: نستعلیق شکسته خوش ، نور بخش بافنده ساکن چک ۱۱ شمالی ، ۱۳۰۲ه. آغاز برابر نمونه ، کامل ، ۹۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **بهکر** ، مدرسه جامعة العلوم ، عیدگاه شمالی : نستعلیق پخته ، محمد بن سیف الدین الاحمدی ، ۱۳۰۲ه. (ص ۳۰۶-۳۹۲) آغاز برابر (نعیم اختر مجددی).

□ **سرگودها** ، بهلوال ، مولوی فتح محمد ، دیو وال : نستعلیق شکسته سخت خوانا ، مسعود ولد رفعت سلطان ، پاس خاطر دوست مکرم سید حبیب حسین ، موضع رتوکالا ، ۱۳۱۱ه. آغاز برابر نمونه، کامل، ۸۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **سرگودها** ، بهلوال ، شاه محمد میانی : نستعلیق ، کمال دین ولد نبی بخش ، ۱۳۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۱۴ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **لاهور** ، نکلسون رود ، خلیل الرحمان داودی : تاریخ یاد نشده ، نسخه کامل ، ۱۱۲ ص ۱۵ س (خلیل الرحمان داودی).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۳۱ ۵۶۲۹ : نستعلیق ، بی تاریخ ، آغاز برابر نمونه ، ۷۰ گ (عبدالله ۲ : ۴۸۶).

□ **کراچی** ، استاد پیر حسام الدین راشدی : نستعلیق ، فقیر خان محمد ، آغاز برابر نمونه، ش ۲ مجموعه، سپس «پند نامه» عطار (پرفسور روشن آرا بیگم).

□ **لاهور** ، کتابخانه الریاض ، جی معین الدین : نستعلیق ، ۳۱ گ ، آغاز برابر نمونه (دکتر ظهور الدین احمد ، سید عارف نوشاهی).

□ **لاهور** ، شش محل ، محمد بشیر لدهیانوی ، انباله جلد سازی : نستعلیق طلبگی ، کریمداد بن ملا مومن عرف افغانی، ساکن بیمبکوت ، آغاز افتاد، ۱۳۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **پیشاور** ، پشتو اکادمی ۳۳۱ ص : نسخ ، بی تاریخ، آغاز برابر نمونه ، ۹۸ ص (محمد رضا همدانی).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۴۸۸۳/۱۸۶۳/۶ : تاریخ یاد نشده.

□ **لاهور** ، همانجا ۵۶۲۹/۲۳۰۷ : نیز تاریخ یاد نشده (بشیر حسین ۲ : ۲۷۵).

□ **پیشاور** ، مشرقیه، دارالعلوم الاسلامیه ۱۸۲۶ : خوشخط (عبدالرحیم ۱ : ۳۴۲).

☆ 000 شرح تحفة النصایح

متن همان. گزارش از غلام محمد گلهوی ، در (٤ : ٢٥٠٢) گذشت.

● 83- عصار تبریزی

خواجه شمس الدین حاجی محمد بن احمد ، از سرایندگان دربار شیخ اویس جلایر بود ، گناره جست. و در ٧٨٤ یا ٧٩٢ه/١٣٨٢ یا ١٣٩٠م در گذشت. در ریاضی و ستاره شناسی ماهر بود و در عروض و بدیع «وافی در تعداد قوافی» دارد.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ٣٩٤ - ذریعه ٩ : ٧٢٤ - نفیسی ١ : ٢٠٣ که می گوید در دیوان خود به «محمد» تخلص کرده است).

☆ 312- مهر و مشتری

مثنوی ست عشقی در داستان «مهر» پسر «شاپور» فرمانروای استخربا «مشتری» دختر وزیر او. در شوال ٧٧٨ه/١٣٧٨م ، در ٥١٢٠ بیت سروده است : که ابیات بدیعی را عدد چیست - بگویش پنج الفست و صد و بیست . . . بروز واو ودال از ماه شوال - ز هجرت رفته حاوعین با ذال.

با حمد ، نعت ، معراج ، اشارت به شمع ، مراتب عشق آغاز می شود ، سپس آغاز داستان ، صفت پیشانی ، چشم، روی . . . سپردن «حاجب» پسر خود «بهرام» را به شاپور تا رقیب «مهر» باشد ، سپردن پدر «بدر» بدر را به «مشتری»، آگاه شدن «بهرام» از عشق «مشتری» به «مهر». . . اشارت به مسایل منطق ، جدایی انداختن «شاپور» درمیان «مهر» و «مشتری» ، مرگ پدر مشتری . . . صفت حال «مهر» که در بند از هجر «مشتری» چون بسر می برد ، صفت زندان و زنجیر ، عتاب کردن «بهزاد شاه» بجهت مهر ، خلوت گزیدن مهر ، کشیدن صورت مشتری را ، سفر نمودن مهر در پی مشتری ، صفت سلاح و اسپ ، آگاهی یافتن شاپور از رفتن مهر و فرستادن بهرام در پی وی ، رسیدن مشتری به «ری» و رسیدن «مهراب» بدیشان، اجازت خواستن مشتری و رفتن به جانب «آذر بادگان» ، رسیدن مشتری به کنار دریا و بهرام به او ، رهایی با یاران از دریا ، البرز کوه، جنگ مشتری با آدم خواران ، رفتن مهر به «هندوستان» ، رسیدن بدریای عمان ، خلاصی مهر از دریا ، صفت شیر کشتن مهر ، حرب با راه زنان ، رسیدن مهر باتجاربه خوارزم ، گرما به . . . بهم رسیدن مهر و مشتری . . . وفات مهر و مشتری . . . گفتار در نشستن پسر مهر بجای پدر. خاتمت کتاب و تاریخ.

آغاز : بنام پادشاه عالم عشق - که نامش هست نقش خاتم عشق - ثوابت را ز عشقش داغ بر چهر - بجان جنس غمش را مشتری مهر.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۳۵۳ ـ نفیسی ۱ : ۲۰۳ که شمار بیت هایش را نادرست ۵۶۰ یاد کرده ـ ذریعه ۱۹ : ۳۱۵ «مثنوی مهر و مشتری» ـ سعدی تا جامی : ٤٤۲ ، ٤۵۷ ـ مشار ٤ : ۵۰۷۰ که چاپ بروکینی ۱۸۳۹م را نشان داده ـ اندیا افیس ، چاپی : ۳۱۴. برای نسخه هایش. منزوی ۱ : ۳۹۸ و ۲ : ۸۵ ـ دانشگاه ۱۶ : ۱۷۵ ، ۲۷۹ ـ فردوسی : ۱۶۹ ٤ فاضل ، مشهد ، ۲ : ۱۷۷ ـ مجلس ۳ : ٤۹۸ ، ٤۹۹ و ۸ : ٤٤۷ ، ٤٦٤ ـ گلچین ، آستانه ۷ : ۸۷۰ ـ ایوانف : ۵۸۶ ـ نشریه ۸ : ۱۳۸ ، ۱۳۹ ، ۱۶۸ و ۹ : ٤٤۳ و ۱۰ : ۲۰۰ و ۱۱ ، ۱۲ : ۸۸ ـ مرآت العلوم ۱ : ۷۳ و ۳ : ۷۵ ـ موزهٔ سالار : ۱٤۵۷ ، ۱٤۵۸ ـ براون : ۲۳۰ ، ۲۶۳ ـ اته : ۱۲٤٤ ، ۱۲٤۵ ، افغانستان ، موزه : ۱۶۳ ـ ریو ۲ : ۶۲۶).

□ لاهور ، محمد شفیع ۱٤۳/۱۶۱ : نستعلیق زیبا ، نظام الدین کاتب ، ع ۸۸۰/۱ه (۱٤۷۵م) آغاز برابر نمونه ، ۱۸۰ گ (بشیر حسین : ۱۳۰).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۰۳۸ : نستعلیق خوش ، سده ۱۰ه. آغاز افتاده : خلاف عادت آتش کز دور افلاک ـ بکلی میل سوی مرکز خاک . . . جدولبندی به لاژورد ، انجام در خاتمه کتاب چند سطری افتاده ، ۲۲۶ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۸۶ : نستعلیق خوش، سده ۱۰ه. آغاز برابر نمونه ، باسرلوح زرین ، جدولبندی ٤ راه به زر و رنگها ، ۳۹۹ ص.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۲۹ SPi/VI ٤۱۲۱ : نستعلیق ، نوشته پیش از ۱۰۶۹ه (۱۶۵۲م). در فهرست بنام مهر و مشتری ست ، آغاز برابر نمونه ، ۱۷٤ گ (عبدالله ۲ : ٤۸۰) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۸۷).

84ـ سلمان ساوجی

جمال الدین سلمان بن علاء الدین محمد (پیرامون ۷۰۹ ـ ۱۲ صفر ۷۷۸/۹-۱۳۱۰-۱۳۷۶م) . وی ستایشگر شیخ حسن ایلکانی و پسرش سلطان اویس و دلشاد خاتون مادر اویس بوده است. و از سروده هایش پیداست که شیعی بوده است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۲۷٤ ـ ذریعه ۹ : ٤۶۲ زندگینامه و نام کارهایش : جمشید و خورشید ، فراقنامه ، ساقینامه ، دیوان ـ نفیسی ۱ : ۲۰۲ ـ مشار ، مولفین ۳ : ۳۵٤ برای کارهای چاپیش : دیوان شعر ، قصاید ، غزلیات ـ احوال و اشعار سلمان ساوجی ، رشید یاسمی ، تهران ۱۳۰۵ خ ـ از سعدی تا جامی ، براون : ۲۸۹).

313ـ کلیات سلمان ساوجی

(مشار ، مؤلفین ۳ : ۳۵۵ ، ۳۵۶ ـ اندیا افیس ، چاپی : ۲۱۷ ـ نسخه ها ۳ : ۲۳۵۶ ـ مجلس ۳ : ۲٤۱ و ۸ : ۳۹۹ ـ اته : ۱۰۰۸ ، ۱۲۳۷ تا ۱۲٤۲ ـ ریو ۲ :

۶۲۴ تا ۶۲۶ - براون ص : ۲۲۹ - فردوسی : ۷۲ - افغانستان ، موزهٔ کابل : ۱۳ ، ۲۴۶ - موزهٔ سالار : ۱۴۵۳ ، ۱۴۵۶ - دانشگاه ۱۵ : ۴۱۹۰ و ۱۶ : ۱۷۴ ، ۱۸۵ ، ۱۹۲ ، ۲۰۲ - دو کتابخانهٔ مشهد : ۷۶۱ ، ۷۶۲ - تاجیکستان ، دو شنبه ۲ : ۱۷۵ - نشریه ۸ : ۸۷ و ۱۱ ، ۱۲ : ۴۱ ، ۴۸ ، ۵۸ - گلچین ، آستانه ۷ : ۴۲۴ ، ۴۲۵ - ملک ۲ : ۲۹۰ - ملی ۳ : ۳۸۸).

□ **کراچی** ، موزه ملی ۸۱ - N. M. ۱۹۶۶ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. دارای : جمشید و خورشید، فراقنامه ، دیوان ، ۳۳۶ ص (نوشاهی: ۵۰۰).

☆ 314ـ جمشید و خورشید : خورشید و جمشید

مثنوی ست بزمی به شیوهٔ «خسرو و شیرین» نظامی ، در داستان «جمشید» پسر پادشاه چین و «خورشید» دختر رومی و «مهراب بازرگان». که درمیانه غزل‌ها و قطعه‌ها نیزبکار برده‌است. و درج ۲/۳/۷۶۳ه/ ۱۳۶۲م، به انجام رسانده و بنام سلطان اویس ساخته است.

بکوشش ج. پ. آسموس و فریدون و همن ، از سوی بنگاه ترجمه و نشر، تهران ۱۳۴۸ خ ۱۷۹ ص چاپ شده است.

آغاز : الهی پردهٔ پندار بگشای ـ در گنجینهٔ اسرار بگشای.

(ن. ک. نسخه ها۴: ۲۴۲ ـ ذریعه ۵: ۱۳۳ و ۱۹: ۱۴۷ «مثنوی جمشید و خورشید» ـ مشار ۲ : ۱۵۷۳ که همان چاپ را نشانی داده ـ برای نسخه هایش ، آته : ۱۲۴۳ ، ۱۰۰۸ ـ مرآت العلوم ۳: ۲۸ ـ دانشگاه ۱۵ : ۴۱۹۰ ـ افغانستان : ۲۰ ـ تاجیکستان ، دو شنبه ۲ : ۱۷۶ ـ مجلس ۸ : ۳۱۶ تا ۳۲۰ ـ نشریه ۸ : ۱ ، ۱۹۲ و ۱۱ ، ۱۲ : ۲۱۷).

□ کراچی ، موزه ملی ۸۱ - N. M. ۱۹۶۶ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. در «کلیات» او ، آغاز برابر (نوشاهی : ۵۶۱).

☆ 315ـ دیوان سلمان ساوجی

چند بار چاپ شده است. ن. ک. پیشگفتار چاپ منصور مشفق ، تهران ، ۱۳۳۶ خ ـ مشار ۲ : ۲۳۱۸ که نشانی پنج چاپ آن را داده است.

□ **اسلام اباد** ، گنج بخش ۸۵۴ : نستعلیق خوش ، حسن بن حسن حسینی استر آبادی معروف به سبزه مشهد ، ۱۰ رجب ۸۱۵ه. آغاز یک برگ افتاده با رسم الخط کهن ، به ترتیب موضوعی ، قصاید ، در توحید ، منقبت ، مدح ، وصف ، ترجیع ، قطعه ، غزل ، هزل ، مفردات ، رباعی ، زرین ، ۳۸۰ ص (گنج ۳ : ۱۴۴۸).

□ **لاهور** ، محمد شفیع ۲۲۰/۱۴۲ : نستعلیق ، ۹۹۵ه/۱۵۸۷م ، آغاز : هر دل که که در هوای دو رویت مجال یافت- عنقای همتش دو جهان زیر بال یافت.. دارای : قصیده، غزل ، قطعه، رباعی، مثنوی و جز آن ، ۲۳۳ گ (بشیر حسین : ۱۳۰).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۱۸۲ ۶۳۹ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز قصیده ها : هر دل که در هوای هویت مجال یافت . . . ، مپس قطعه ها : سرای کهنه دلگیر دنیا دل منه . . . ساقینامه : بیا ساقیا مجلس . . . غزلها : ز شراب لعل نوشین من بی نورا ـ مددی که چشم مستت به خمار کشت ما را ، رباعیها : ای کار گذاران درش شمس و زحل ، ۱۸۱ گ (عبدالله ۲ : ۲۶۸).

□ **کراچی** ، موزه ملی ۸۱ - ۱۹۶۶ N. M. : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. «کلیات» او دارای غزل و قطعه ها. آغاز: هر دل که در آن جمالش مجال یافت، ۳۳۶ ص (نوشاهی : ۵۰۰).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۱۶۴ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. (ص ۲۸۱-۲۸۸) ، گزیده غزل های اوست . آغاز : زان پیش کاتصال نبود خاک و آب را ـ عشق تو خانه ساخته بود این خراب را . . . سلمان به خاک کوی تو تا چشم باز کرد. بیکبارگی ز چشم بیدار بینداخت آب را ، زرپاشی شده.

□ **اسلام آباد** ، همانجا ۱۶۲۴ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز و انجام افتاده ، دارای قصیده . آغاز و انجام افتاده ، تخلص او : قسمت چو بتقدیر قضا رفت رضا ده ـ سلمان چه توان کرد نصیب اینقدر آمد ، ۲۲۸ ص.

□ **اسلام آباد** ، همانجا ۹۹۳۳ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز و انجام افتاده ، دارای قصیده و غزل و قطعه و رباعی ، نامرتب. تخلص او : ره سلمان به خرابات ندادند ، چه شد ـ همه کس را به خرابات ره ندهند ، ۳۶۸ ص ۱۷ س.

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۵۹۲۰ : نستعلیق پخته ، غره رمضان ۱۱۴۲ه ، آغاز : هر دل که در هوای هویت مجال یافت ـ عنقای همتش دو جهان بزیر بال یافت. دارای : قصیده و قطعه و ترجیع بند «من دامن آن نگارگیرم ـ و از هر دو جهان کنار گیرم» ۴۲۵ ص.

□ **کراچی** ، موزه ملی ۳۶۰ - ۱۹۶۴ N. M. : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ه. دارای : قصیده و غزل و رباعی. آغاز : هر دل که در آن ، انجام افتاده ، ۵۲۰ ص (نوشاهی : ۵۰۰).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۲۸۲۰ : شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. آغاز افتاده . تخلص او : در ازل خواند بخود حضرت تو سلمان را ـ حاش لله که بود رانده درگاه، چرا ، غزل هاست به ترتیب. انجام افتاده، ۱۹۲ ص.

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۳۴ A ۲۲۸ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. دارای : قصیده، قطعه ، ترکیب بند ، رباعی ، غزل ، نیز رباعی ، ۲۳۱ گ (عبدالله ۲ : ۲۷۰).

□ **لاهور** ، کتابخانه دانشکده مسیحی فورمین ۱۲ ص ۵۵۱ ، ۸۹۱ : نستعلیق خوش ، تاریخ یاد نشده ، با سرلوح زرین ، آغاز : هر دل که هوای هویت مجال یافت ـ عنقای همتش

دو جهان زیر بال یافت ، ۲۳۰ گ ۱۵ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۱۹۰).

☆ 316- ساقینامه

رشیدیاسمی در «احوال و اشعارسلمان» «ساقینامه» ی او را کهن ترین ساقینامه دانسته است (نشریه ۱ : ۲۵).

آغاز : بیاساقیا مجلس عشرتی - بیارای در بهترین صورتی.

(ن. ک. نسخه ها ۴ : ۲۸۷۱ - ساقینامه ها ، دکتر علینقی منزوی ، نشریه ۱ : ۲۵ - ذریعه ۱۲ : ۱۰۸).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۱۸۲ ۶۳۹: نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. در «دیوان» او (گ ۱۵۵ ر- ...) آغاز برابر نمونه (عبدالله ۲ : ۲۶۹).

☆ 317- فراقنامه

در بحر متقارب ، پس از «جمشید و خسرو» بنام همان سلطان اویس ، در ۷۷۰ه‍/۱۳۶۸ه‍ در شصت و یکسالگی سروده است.

آغاز : بنام خدایی کز (که با) تیره خاک - بر آمیخت این جوهر جان پاک.

(ن. ک. نفیسی ۱ : ۲۰۲ - نسخه ها ۴ : ۳۰۱۹ - ذریعه ۱۶ : ۱۵۳ - مرآت العلوم ۲ : ۶۴۰ - اته : ۱۲۴۳ ، مجلس ۸ : ۳۱۵ در هزار و هفتاد بیت ، همانجا : ۳۱۹ ؛ ۳۲۱ این یکی در ۸۵۰ بیت).

□ کراچی ، موزه ملی ۸۱ - N. M. ۱۹۶۶ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. در کلیات او آغاز برابر (نوشاهی : ۶۰۵).

● 85- عربشاه یزدی

میر عربشاه یزدی (مشهدی) به سال ۷۸۲ه‍/۱۳۸۰ : بگذشت ز هجرت پیمبر - قافین مکررش ، مکرر - از ماه برو فزود ، زایی - وافکنده ز سال طاویایی. (چهار قاف = ۸۰۰ از آن «ط» و «ی» کسر شود = ۷۸۲ و ماه «ز» = ۹ رمضان).

وی همروزگار حافظ شیرازی بوده است ، و در سر آغاز مثنوی خود از ممدوح حافظ ستایش کرده است : دارای جهان نصرت دین خسرو کامل - یحیی بن مظفر ملک عالم و عادل.

(ن. ک. نفیسی ۲ : ۷۴۵ عربشاه یزدی ، ضمن سدهٔ هفتم - نسخه ها ۴ : ۳۲۵۰ «مونس العشاق» دو نسخه از استانبول - فرهنگ سخنوران : ۳۸۶ «عربشاه مشهدی» و ارجاع به «هفت اقلیم» رازی ، اقلیم چهارم ، مشهد - هفت اقلیم ۲ : ۲۱۶ «میر عربشاه» بدون اینکه از روزگارش و این منظومه نام برد) - صفا ۵ (۲): ۱۰۶۵ به تفصیل، که اکنون در دسترس نیست).

☆ 318ـ مونس العشاق

مثنوی ست عرفانی ، در داستان حسن و عشق با استعاره از یوسف و مصر و کنعان و وبایستی نظم «مونس العشاق» شهاب الدین سهروردی (م ۵۸۷ه‍/۱۱۹۱م) باشد. در پیرامون ۱۹۱۰ بیت. و در پایان ماده تاریخ پیشگفته آمده است. در نسخهٔ گنج بخش تصریحی از نام کتاب و سراینده نشده است ولی همان است.

تنها سه عنوان آغاز نوشته شده و بقیه ناتویس است : حمد باری ، نعت پیامبر ، معراج ، ۱۲۸ بیت در حمد و ۸۸ در نعت و ۶۸ بیت در معراج سخن گفته است. ضمن نعت می گوید : یکماه و چهار برج بودند ـ یک گوهر و چهار درج بودند ـ حاشا که چهار یار بودند ـ یک ماه و دو پنج و چار بودند.

در بند چهارم که عنوان ناتویس است ، از عشقی سخن می گوید که گرفتار آن شده است. در دام بلا اسیر گشتم ـ در دور شباب پیر گشتم ـ هر روز مرا هوای دیگر ـ هر شب وطنم به جای دیگر. و سخن را به ستایش پادشاه روزگارش می کشاند : در صفهٔ بزم اردشیری ـ در پیشهٔ رزم نره شیری . . . یا نصرت دین خلاصهٔ عصر ـ شاهنشه کامران ، ابو نصر ـ یا ظل مدید قدس سرمد ـ یحیی بن مظفر محمد . . . در رزم ز تیغ آبدارش ـ صدرستم زابلی شکارش . . .

بند پنجم باتوصیف پگاه وگل و بوستان نوروزی آغاز می گردد : چون خسرو کامیاب نوروز ـ برکشور باغ گشت پیروز. و بدنبال یک بهاریهٔ بلند در ۶ بیت ، می گوید : از بخت بلند کامیابم ـ آمد به خطاب مستطابم ـ فرمان که چو بلبل خوش آواز ـ برگلبن شعر ، شو نواساز ـ در نظم رسالهٔ مفسر ـ از قصهٔ عشق و حسن باهر ـ کان در چه ظهور یافت و هستی ـ و این از چه طرب گرفت و مستی ـ انده (اندوه) زچه خاست درمیانه ـ هستی و راچه شد بهانه.

و از بند ششم بحث فلسفی ـ عرفانی او با تاختن به فیلسوفان و اینکه : نوری که شکست طور سینا ـ مخفی ست ز چشم پور سینا ـ آغاز می گردد. و در بندهای پسین که در نسخهٔ ما عنوان ها ناتویس است ، همان مباحث فلسفی ـ عرفانی دنبال می شود که سبب آفرینش است : و زشش جهت و ، زچارگوهر ـ و زنه فلک و، زهفت اختر ـ و از نفس و عقول اولی ـ و ارواح مجرد از هیولا ـ دانستن ذات ذوالجلال است ـ کان گنج قدیم لایزال است.

و ضمن بیانات فلسفی خود که همراه است باخرده گیری از فیلسوفان می گوید : کاوضاع سپهر بی سروپاست ـ بنیاد جهان غرور و سودا ست ـ خوابی ست زمانه یا خیالی ـ و آن نیز دمادمش زوالی.

آغاز : صد حمد و ثنا ز جان دمادم ـ و ز صورت آب و خاک آدم ـ بر حضرت ذوالجلال اوحد ـ قیوم قدیم و حی سرمد.

(ن. ک. دانشگاه ۱۶ : ۵۸۶ «مونس العشاق» سرودهٔ محمود مشهدی ، در ۸۴۴ه/ ۱۴۴۴م که جز این است - نسخه ها ۲ : ۱۴۳۰ «مونس العشاق» سهروردی ، که می گوید. عماد الدین عربشاه آن را به نظم در آورده است - مجلهٔ معارف اسلامی ۷ : ۱۶ که مواد این مآخذ در دسترسم نیست) مشار ۴ : ۵۰۶۳ «مونس العشاق» سهروردی.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۰۷۰ : نستعلیق خوش، احمد بن علی شیرازی (۹۱۰ه) ، (ص ۲۴۰-۲۸۹) ضمن «پنج گنج» نظامی گنجوی ، بدون نام سراینده ، سرلوح چهارستونی ، عنوان به زر.

● 86- رکن الدین

مولانا رکن الدین ، مرید نصیر الدین محمود چراغ دهلی (م ۷۵۷ه/۱۳۵۶م) که یاد این یکی در «خیر المجالس» (مشترک ۳ : ۱۴۴۳) گذشت.

در فهرست موزهٔ سالار جنگ (۴ : ۲۰۱) آمده است ، که سراینده گویا همان رکن الدین بن عماد دبیر کاشانی نگارندهٔ «شمایل الاتقیا» (مشترک ۳ : ۱۶۶۶) باشد. پس اگر این گمان درست باشد بایستی تاریخ مرگ نگارنده که در «پاکستان و هند ۳ : ۱۰۰» ۷۳۲ه/۱۳۳۱م آمده است ، و از آنجا به «فهرست مشترک» ۳ : ۱۶۶۶ راه یافته درست نباشد.

☆ 319- طرفة الفقها

در هفتم شوال ۷۸۵ه/۱۳۸۳م ، بروزگار فیروز شاه تغلق پادشاه دهلی (۷۵۲-۷۹۰ه) که وی را ستایش کرده است. در ۳۳۵ «نامه» در ۱۵۲۰۰ بیت. در ۵۶ تا ۶۰ سالگی ، سروده است. فیروز شاه دیندار است - هم ولی فعل و هم نبی کار است.

در آن آمده : گو چنان باش تا فسانه شود. نام «رکن» از علم فسانه شود- و در پایان گوید: اول از عمر خویش شرح دهم - پس به تاریخ نامه خامه نهم - سال و پنجاه و شش قلم راندم - پس به شصتم تمام گرداندم - پنج سال اندرین شدم مشغول - هر روایت که دیدمی مقبول - آن همه ، اندر این آوردم - نثر بود است ، نظم من کردم . . . سیصد و سی و پنج شد «نامه» - عدد ابیات آورد خامه - جمله شد پانزده هزار و دو صد - این روایت به بین برون زعدد - ختم کردم هفتم شوال - بود هشتاد و پنج و هفتصد سال.

فقه اهل سنت است ، در ۳۳۵ «نامه» : ۱- حمد ، ۲- نعت ، ۳- معراج ، ۴- ستایش فیروز شاه ، ۵- ستایش شیخ نصیر الدین محمود چراغ دهلی ، ۱۰- نواقض وضو ، ۲۰- لفاس ، ۳۰- امامت ، ۴۰- سجدهٔ سهو ، ۵۰- جنازه ، ۶۰- زکات گوسفند ، ۷۰- شکنندهٔ روزه ، ۸۰- واجبات و شرایط حج، ۹۰- کفو ، و ۱۰۰- مسایل متفرقه ، ۱۵۰- قطاع الطریق، ۲۰۰- بسمل ضروری ، ۳۰۰- دیت ، ۳۳۵- ستایش فرزندان خویش.

آغاز: حمد ایزد نخست برخوانم. نام پاکش سر(ر)زبان رانم. بعد از آن نامه ای بپردازم.
(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۲۹۹٤ - موزهٔ سالار : ۱٤۵۱ - نوشاهی، موزه : ۸۳۶ - پاکستان و هند ۳ : ۱۱۰ دبیر کاشانی ، زندگینامه و نام پنج کار او ، که این درمیان آن ها نیست).

□ لاهور، دانشگاه، شیرانی ٤۷۳۸/۱۶۸۵ : از سده ۸ه به روش هندی ، شاید به خامه نگارنده (بشیر حسین ۲ : ۲۹۳).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۲۰٤۳ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰ه ، آغاز برابر ، انجام در «نامهٔ» ۳۰۲ افتاده.

□ کراچی ، موزه ملی ٤۷ - ۱۹۶۷ .N. M ; نستعلیق ، ۲ ع ۱/۱۲٤۰ه. آغاز برابر ، فهرست مطالب از این نسخه است ، ٤۱۲ ص (نوشاهی : ۸۳۶).

● 87. جلال الدین حسین بخارایی

میر سید جلال الدین حسین ملقب به مخدوم جهانیان ، جهانیان جهانگشت اوچی (م ۷۸۵ه/۱۳۸٤م) که یاد او در «جامع العلوم» (۳:۱۳۸۱) گذشت.

☆ 320. مناجات جهانیان جهانگشت

نسخه ای از آن در (٤ : ۲٤۶۷) گذشت و اینک نسخه ای دیگر :

آغاز: حمد و ثنا خدا را ـ کو خالق است ما را.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۰۳۲ : نستعلیق پخته ، (۱۰۹۲ه) ، (ص ۲۸-۲۹) ، آغاز برابر ، نام سراینده تنها در سر نامه آمده است.

● 88. علی همدانی

میر سید علی همدانی (۷۱۳-۷۸۶/۱۳۱۳-۱۳۸٤م) که یاد او در «عقلیه» (۲ : ۹۷۱) گذشت. به «علی» و «علابی» تخلص می کرد (ن.ک. زیر).

☆ 321. دیوان میر سید علی : چهل اسرار

چهل و یک غزل است بی ترتیب الفبایی. در آغاز نسخه‌های چاپی داستانی ست از این‌قرار: که یک شب چهل «مایل» در خانقاه گرد آمده بودند ، آن شب حضرت در خانهٔ هر یک از فقرای چهل و یک گانه حاضر شده غذا خورده و غزلی را در اسرار سروده اند. فردا هر یک از چهل و یک تن رویداد حضور حضرت را و غزل مطروحه را بیان داشتند. و این همان چهل و یک غزل ایشان است. (چاپ لاهور ، ۱۳۳۹/۱۹۲۱ و امرتسر ، ۱۳۳۳ه. در پایان این یک آمده است این مجموعه نخستین بار در ۱۳۰۳ه چاپ شده است).

آغاز : ای گرفتاران عشقت فارغ از مال و منال ـ والهان حضرتت از خود و جنت ملال.
(ن . ک . نسخه ها ٤ : ۲۷۵۷ ، چهل اسرار و ۳ : ۲٤٤۹ «دیوان میر سید علی» ـ مشترک ۲ : ۹۷۲ و ۳ : ۱٤۰۵ ، ۱۷۰۲ - مشار ۲ : ۱۶۹٤ ، ۱۶۹۵ که نشانی چهار چاپ آن را داده ـ انديا آفيس ، چاپی : ۸۸ که یک چاپ آن را دارد ـ دیو بند ۲ : ۶٤ «چهل اسرار»

ضمن کلیات او - ریو ۳: ۸۳۵).

□ **راولپندی**، گولره، پیر مهر علیشاه: نستعلیق، سدهٔ ۱۰ه. آغاز برابر، با تخلص علی و علایی: «علی» گوهر کسی یابد که او از سر قدم سازد - کی گوهر معنی ترا تا قدر سر باشد. عشق جانان آتش و جان «علایی» خس بود - خس چو در آتش فنا شد، دیگر، آن را خس مخوان، ۲۶ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ **بلنستان**، شگر خاص، دکتر حسن ایم - بی - بی - ایس: نستعلیق، سدهٔ ۱۳ه. قصیده. آغاز: خاصگان عالم جان دوش محضر کرده اند - خلوت دل را به نور خود منور کرده اند، ۱۰ ص (سید حسین عارف نقوی).

□ **پیشاور**، مردان، مولانا محمد اسرائیل کان الله له، ٤: نستعلیق خوش، مولانا محمد حسین استاد دانشگاه کراچی، سدهٔ ۱۳ه. بنام «چهل اسرار» آغاز برابر، ۳٤ ص ۱٤ س (محمد اسرائیل کان الله له).

● 89. شهاب الدین ناگوری

شهاب الدین بن عبدالکریم، قوام غزنوی ناگوری، از نیمه ی دوم سده‌ی هشتم‌ه. نگارنده‌ی «شفای خانی» (مشترک ۱: ٦۰٤) و سراینده ی «شفاء المریض» (زیر).

✡ 322. شفاءالمریض: طب شهابی

پزشکی منظوم است، در یک «مقدمه» و صد و شصت «باب» که در ۷۹۰ه/۱۳۹۲م سروده است.

آغاز: نخستین کنم نوک خامه روان - به توحید پروردگار جهان - خداوند خلاق ارض و سما.

در بخش پزشکی (مشترک ۱:٦۰۸) گذشت و نشانی ۲۹ نسخه ی آن داده شد. اینک نسخه هایی دیگر.

□ **اسلام آباد**، گنج ۱۰٦۱۵: نستعلیق پخته، شکسته رقم، ۱۰٤۹. آغاز برابر، ۱۹٤ ص.

□ **لاهور**، دیال سنگه ترست ٤۸٤: نستعلیق خوش، محمد شهرخ ولد محمد هاشم بیگ جلایر، ۲۳ ذیقعده ۱۰۵۸ه، آغاز برابر، در ۱٦۵ «باب»، ۲۰۸ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **بهاولنگر**، چشتیان، درگاه معلی، محمد اجمل چشتی فاروقی: نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. آغاز برابر، در ۱٦۵ «باب» بنام «شفا المریض»، ۱۸۰ ص.

□ **بهاولنگر**، همانجا: نستعلیق پخته ۱۳۷ه. آغاز برابر، ۱٦۸ «باب»، ۱۷۷ ص بنام «طب شهابی» (نعیم اختر مجددی).

□ **حیدر آباد**، تند و قیصر، گنجینه نظامانیان: نستعلیق پخته، رحمت علی ولد قاضی

عبدالمجید ، ۱۱۸۷ه. آغاز برابر ، ۳۳۸ ص بنام «طب شهابی» (نعیم اختر مجددی).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۰۰۷۶ : نستعلیق تحریری پخته ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. آغاز برابر ، عنوان ها نانویس ، انجام در بخش «کیمیا» افتاده ، ۱۹۳ ص.

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۰۴۷۰ : تحریری خام ، (۱۲۰۲ه). آغاز برابر ، (گ ۴۱۷ ر- ۴۳۰ پ)، انجام افتاده.

□ **شیخوپوره** ، مریدکی ، محمد اسماعیل نوشاهی اعظمی : نستعلیق پخته ، طیب علی حیدری قادری ، ۱۲۲۱۰ه. برای حکمت مآب حکیم محمد احمد صاحب ، آغاز برابر ، بنام «طب شهابی» ، ۱۳۵ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **لاهور** ، سمن آباد ، حکیم محمد صادق : نستعلیق خوش ، عبدالحکیم جالندهری ، ۲۲ ع ۱۲۴۴/۲ه. بنام «شفا المریض» ، ۱۶۸ ص (محمد علی کوثر).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۸۹۵۸ : نستعلیق خام ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر، (ص ۲-۱۶۰) تا باب ۱۳۵ را در کیمیا دارد.

□ **شیخوپوره** ، نارنگ منڈی، حکیم رحمت علی قریشی : نستعلیق پخته ، حکیم غلام نبی بن علم الدین قریشی هاشمی متوطن ماری کلان ، ۱۳۲۳ه. (ص ۱۱۹-۲۱۰)، بنام «شفا المریض» آغاز برابر (نعیم اختر مجددی).

● 90ـ مطهر کژه

مطهر کژه (م ۷۹۱ه/۱۳۸۹م).

✡ 323ـ دیوان مطهر

(ن . ک . ارمغان پاک ، کراچی ۱۹۵۳م ص ۴۵ - مقالات منتخبه لاهور ، ۱۹۶۷م ج ۱ ص ۱۸۹ - وج ۲ : ۳۷۹ - اورینتال مگزین ، لاهور ، مه ۱۹۳۵م. هیچیک از این منابع دیده نشده است).

□ **کویته** ، میته صادق علی : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۰-۱۱ه. آغاز افتاده : خود این سان همگی در قوی ملا که بود ! ـ وراز محرکه خواهی سخن بجنبانی. تخلص او : مرغ گویای دل و جان مطهر شب و روز ـ بلبل مدحت و طوطی شکر خای تو باد. قصیده هایی ست در ستایش محمد شاه تغلق و فیروز شاه تغلق : مسیح مرتبه فیروز شاه دین پرور ـ که تازه گشت بدو ملکت سلیمانی ، ۱۰۳۰ ص (دکتر انعام الحق کوثر).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۲۱ ۴۶۴۳ : بی تاریخ . آغاز : بر افکنده در ماه مینای اخضر همه شاخ مرجان بپرورده ساحل (عبدالله ۲ : ۴۶۷) از ردیف لام آغاز می شود ، از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۲۹).

☆ 324ـ نصیب صبیان

«رودهٔ ۷۷۶ه/۱۳۷۵-۴م. در بخش «فرهنگنامه» ها خواهد آمد.

(ن. ک. گنج ۳ : ۱۰۷۹ - فرهنگنامه های عربی به فارسی : ۱۶۵ - نسخه ها ۳ : ۲۰۴۴).

● 91ـ حافظ شیرازی

شمس الدین محمد، حافظ شیرازی (شیراز پیرامون ۷۲۹ - همانجا ۷۹۲ه/۱۳۲۹ - ۱۳۹۰م).

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۱۴۷ - ذریعه ۹ : ۲۲۲ تا ۲۲۴).

☆ 325ـ ساقینامه

چند مثنوی کوتاه در زمینهٔ ساقینامه از وی، در نسخه‌های دیوانش هست. چلبی ساقینامه ای را از او یاد می کند که در ۲۰۰ بیت بوده است. ولی نسخه های دیده شده کمتر از این است. شاید چند ساقینامهٔ او را یکی به حساب آورده است.

اینک نسخه های جدا از دیوانش.

آغاز ۱ : بده ساقی آن می که حال آورد - کرامت فزاید کمال آورد. آغاز ۲ : سرفتنه دارد دگر روزگار- من و مستی و فتنه ی چشم یار. آغاز ۳ : بیا ساقی از می ندارم گزیر - بیک جام باقی مرا دستگیر.

(ن. ک. نشریه ۱ : ۲۶ «ساقینامه های خطی» از علینقی منزوی - ذریعه ۱۲ : ۱۰۶ - کشف الظنون ۲ : ۹۷۳ - نسخه ها ۴ : ۲۸۶۵).

□ کراچی، موزه ملی ۲۶۳/۲ - ۱۹۶۳ .N. M : نستعلیق زیبا، سلطان علی مشهدی، (گویا همان خوشنویس م۹۲۶ه) آغاز برابر ۲، ۵۲ ص (نوشاهی: ۵۷۸).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۱۵ A ۲۹۲۹ : نستعلیق، ۹۸۵ه. در «دیوان» او، آغاز برابر نمونه ۱ (عبدالله ۲ : ۲۷۱).

□ فیصل آباد، چنیوت بازار، وکیلان، کتابخانه چشتی سلیمانی : نستعلیق، علی اصغر، (۱۱۵۹ه) آغاز برابر (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها، بهلوال، مولانا قدرت الله : نستعلیق خوش، (ملا عبدالرحیم، ۱۲۷۹ه) همراه «محیط اعظم» پیدل (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۱۵۳۲ : نستعلیق پخته، (۱۱۳۵ه) (ص ۷۸ ۸۱)، آغاز برابر سوم (گنج ۳ : ۱۶۳۸).

324ـ دیوان حافظ

سراینده بروزگار خود به گرد آوری سروده هایش نپرداخت. و پس از مرگ او، یکی از معاشران او بنام محمد گندام ، سروده هایش را گرد آورده و دیباجه ای بر آن نگاشته است.
آغاز دیباجه‌گندام:حمد بیحدو ثنای بیعد و سپاس‌بقیاس‌خداوندی‌راکه‌جمع‌دیوان‌حافظ ارزاق.
(ن. ک. مشار ۲ : ۲۲۸٤ برای چاپ هایش ـ پیشگفتار چاپ «دیوان حافظ باترجمهٔ اردو ، قاضی سجاد حسین» از اکبر ثبوت، برای چاپ ها و منتخبات آن در شبه قاره).

□ لاهور ، کتابخانه الریاض ، جی معین الدین : نستعلیق خوش ، ۸۵۰ه. دارای غزل و قطعه ، ۱۳۹ برگ (دکتر ظهور الدین احمد ـ سید عارف نوشاهی).

□ لاهور ، محمد شفیع ۱۸۹/۱٤٤ : نستعلیق زیبا ، عبدالرحمان الخوارزمی ، ۱۹ شعبان ۸۵۹ه. (۱٤۵۵م). آغاز : الا یاایها الساقی. . . ، دارای : غزل ، قطعه ، رباعی ، ساقینامه و مثنویهای دیگر، ۱۸٦ گ (بشیر حسین : ۱۳۱).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۳۰ SPi/VI ٤۵۸۹ : نستعلیق ، مولانا محمود بن حسن نیشابوری ، شاگرد و داماد سلطان علی مشهدی، ۸۹٤ه (۱٤۸۹م) ، ۱۷۸ گ (عبدالله ۲ : ٤۸۰) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۱۲).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۳۰ A SPi/VI ۵٦۸٦ : نستعلیق ، سده ۹ه. ۱۷۲ گ (عبدالله ۲ : ٤۸۱) از کتابهای شیرانی بوده ، بشیر حسین در (۱ : ۱۱۳) این نسخه را از سده ۱۰ه. یاد کرده است.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۳۲۲ : نستعلیق پخته ، سده ۹ه. آغاز و انجام افتاده ، برگ ها جابجا شده، ۲۰٦ ص.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۳۰ D SPi/VI ٤۲٦۷ : نستعلیق کهن ، سده ۹-۱۰ه. آغاز و انجام افتاده (عبدالله ۲ : ٤۸۲). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۲ : ۱۱۲).

□ هزاره ، تناول اسب ، فرزندان قاضی عبدالله فضلی شیر کژه ۸۱ : نستعلیق زیبا ، سده ۹-۱۰ه. آغاز افتاده : چون چشمت مست مخمور مگذار. . . ، انجام نیز افتاده ، نسخه زربن ، ۱٦۰ ص (محمد اسرائیل کان الله له).

□ پشاور ، مردان ، سادات گرام میان دهیری : نستعلیق زیبا ، سده ۹-۱۰ه. آغاز افتاده : باده خواری که دروهیچ ربابی نبود ـ بهتر از زهد فروشی. . . انجام نیز افتاده : زکارهایی که کنی شعر حافظ از برکن ، ۲۰٤ ص ۱۹ س (محمد اسرائیل کان الله له).

□ کویته ، حاجی محمد یوسف : نستعلیق خوش ، ۱۳ رمضان ۹۰۳ه. آغاز : الا یاایها الساقی. . . باسرلوح (دکتر العام الحق کوثر).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۸۵۵ : نستعلیق خوش ، ع ۱/۹۲۸ه. آغاز : الا یاایها ،

سرلوح الصاقی ، زرین ، ۳۲۸ ص.

□ کراچی ، موزه ملی ۱۳۲-۱۹۶۷ N. M. : نستعلیق خوش ، ۱۰ ذیحجه ۹۴۳ه. سرلوح دارای : غزل و ساقینامه و قطعه و رباعی ، ۳۷۸ ص.

□ کراچی ، هملنجا ۱۲۴۴-۱۹۶۱ N. M. : نستعلیق خوش ، ۹۴۵ه. دارای : غزل و قصیده و ساقینامه و مقطعات و رباعیات. آغاز : الا یاایها ، ۴۰۲ ص (نوشاهی : ۴۸۴).

□ پیشاور ، دکتر خواجه محمد سلیم استاد دانشگاه ۱۸۰۷/۱۰۱۶ : نستعلیق زیبا ، کمال الدین حسین بن فخر الاسلام خوشروان ، ۹۴۹ه. (بنگرید به : خطوط خوش کتابخانه سلطنتی ، مهدی بیانی چاپ تهران ۱۳۲۹ه.) آغاز یک برگ افتاده : در حلقه‌گل خوش خواند بلبل . . . ، ۳۳۶ ص ۱۴ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۷۱۹ : نستعلیق پخته ، کمال الدین محمود نور بخشی نیشابوری ، ۱ رجب ۹۵۳ه. غزل هاست به ترتیب ، قطعه ها و رباعی ها و در پایان ساقینامه ، آغاز تا حرف ج افتاده : چو هست لعل لبت جانفزای همچو مسیح ، ۱۸۰ ص ۱۵-۱۶ س.

□ لاهور ، گلبرگ ۲ ، حکیم محمد نبی خان جمال سویدا : نستعلیق ، عبدالصمد بن عیسی خان کنبوه ، ۲۰ ذیحجه ۹۷۴ه. آغاز : الا یاایها ، دارای ۸۲۰ غزل ۲ ساقینامه و چند قصیده و یک ترجیع و یک ترکیب و قطعه و رباعی، پیرامون ۶۶۰۰۰ بیت، زرین ، ۳۴۸ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۳۰ B ۴۷۰۱ : میدی مراد بن سلطان محمود طیسی ، ۹۷۸ه (۱۵۷۰م) بادیباچه ای به نثر، ۲۲۹ ص (عبدالله ۲ : ۴۸۱) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۱۲).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۱۵ A ۲۹۲۹ : نستعلیق ، ج ۹۸۵/۲ه آغاز : الا یاایها الساقی. . . ، دارای : غزل ، ساقینامه ، ترجیع بند ، رباعی ، مخمس ، مثنوی ، قطعه ، مثنوی و رباعی ، ۱۹۳ گ (عبدالله ۲ : ۲۷۰).

□ پیشاور ، مشرقیه دارالعلوم ۱۸۴۱ : خوشخط ، ۹۸۶ه. زرین ، پس از هر غزل یک رباعی از خیام آورده شده (عبد الرحیم ۱ : ۳۴۶).

□ پیشاور ، دانشگاه پیشاور ، ۱۴۰ : نستعلیق زیبا ، ۱۶ ج ۹۹۰/۱ه. آغاز : حمد بیحد و ثنای بیعد و سپاس. ص ۱ منقش، ۲۵۵ ص (پرفسور امتیاز حسین).

□ پیشاور ، دانشگاه پیشاور ۵۷۲ : نستعلیق زیبا ، قاسمعلی کاتب شیرازی ، غره ذیقعده ۹۹۹ه. آغاز : حمد بیحد و ثنای بیعدد ، ۵۱۰ ص (پرفسور امتیاز حسین).

□ کراچی ، ناظم آباد ، کتابخانه همدرد ، حکیم د - ۳ R. Nox : نستعلیق زیبا ،

پیر محمد علوی ، ساکن خضر پوره ، دو شنبه ع ۱/۱۰۰۰ه. آغاز افتاده : از فروغ حسن روی رخشان شما . . . ، ۳۹۶ ص (خضر نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۶۶ : نستعلیق خوش ، سده ۱۰ه. آغاز و انجام نونویس کالی پرشاد، ۱۴ شعبان ۱۲۶۱ه. روبهم ۴۵۲ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۷۹۴ : نستعلیق زیبا ، سلطان علی (مشهدی ؟) ، سده ۱۰ه. با ۵ مینیاتور از همان روزگاران ، زرین ، پیرامون . . . ۴ بیت ، ۲۷۰ ص.

□ اسلام آباد، همانجا ۵۹۱۰ : نستعلیق زیبا ، ۱۰ه. آغاز افتاده ، غزل هاست از «ت» تا «ی» زرین ، ۳۴۹ ص (گنج ۳ : ۱۴۲۶).

□ اسلام آباد، همانجا ۸۶۶۱: نستعلیق خوش ، سده ۱۰ه. بادیباجه نثری : حمد و ثنای بیعدد و سپاس بیقیاس خداوند برا ، صفحه آغاز و آغاز هر غزل زرین ، با یک مجلس رنگین ولی فرسوده ، غزل هاست به ترتیب تهجی ، انجام در قافیه «ی» افتاده ، جای جدولبندی بریده و دوباره نو سازی شده ، ۲۶۴ ص ۱۲ س. آشفته.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۰۹۳ : نستعلیق خوش ، سده ۱۰ه. بادیباجه نثری که بروزگار سلطان ابو الفتح فریدون حسین بهادر خان نوشته شده است. و در آن از دستبرد کاتبان سخن گفته ، مورخ ۹۰۷ه. آغاز : حمد بیحد و ثنای بیعد (نونویس) ، سپس اصطلاحات دیوان حافظ (ص ۳-۲۰) ، آنگاه : غزل ، و «وحشی نامه» : الا ای آهوی وحشی کجایی ، مثنوی ، ساقینامه ، مغنی نامه ، ترکیب، قطعه ، رباعی، ۵۱۲ ص. با دو سرلوح الحاقی زرین.

□ اتک ، مکهد ، کتابخانه مولانا محمد علی : نستعلیق ، غازی الدین ولد حبیب الشهید ، سده ۱۰ه. آغاز : الا یاایها الساقی ، کاغذ سمرقندی ، ۳۰۸ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ خیر پور ، کتابخانه عمومی ۸۹۱/۵۵۱ ح اف : نستعلیق زیبا ، سده ۱۰ه. آغاز : الا یاایها . . . ، عنوانها و جدولبندی زر، ۴۴۴ ص. (سید خضر نوشاهی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب C ۳۰ SPi/VI ۴۹۵۷ : نستعلیق ، سده ۱۰ه. ۱۷۷ گ (عبدالله ۲ : ۴۸۲) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۱۳).

□ لاهور ، همانجا M. ۱۵ Pi/VI ۲۳۶۴: نستعلیق خوش ، سده ۱۰ه. ، زرین ، ۹۰ گ (عبدالله ۲ : ۲۷۲).

□ پیشاور ، عجایب گهر (موزه) : نستعلیق زیبا ، سده ۱۰ه. نسخه هنری و زرین ،

آغاز : الا یاایها . . . ، ۵۱۲ ص (محمد اسرائیل کان الله له).

□ نصیر پور ، اوکاره ، کتابخانه حنفیه فریدیه : نستعلیق پخته ، سده ۱۰ه زرین ، آغاز : الا یاایها ، ۴۹۴ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۹۱ : نستعلیق خوش ، سده ۱۰-۱۱ه. دارای غزل و ۴ ساقینامه و قطعه و رباعی ، پیرامون ۵۶۰۰ بیت ، زرین ، ۴۰۸ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۴۲ : نستعلیق خوش ، سده ۱۰-۱۱ه. با یادداشت ۱۰۱۷ه. دارای : غزل و ساقینامه و مخمس و رباعی ، آغاز : الا یاایها ، سرلوح ، زرین ، ۳۶۳ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۲۳ : نستعلیق پخته ، سده ۱۰-۱۱ه. بادیباچه بیستون ، دارای : غزل ها به ترتیب : ترجیع، ترکیب ، مخمس ، قطعه ، مثنوی ، ساقینامه ، رباعی و انجام افتاده ، با دو سرلوح ، جدولبندی ۷ راه ، ۴۱۸ ص ۱۵ س.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۳۱۴ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۰-۱۱ه. آغاز : و برگ نونویس سده ۱۲ه. آغاز : اگر آن ترک شیرازی بدست آرد دل ما را ، جدولبندی ۳ راه. انجام افتاده: آن دم زدرم یاد آید عهد شکن!، ۴۵۲ ص ۱۵ س.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۷۴۴ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱-۱۰ه. آغاز و انجام افتاده ، جدولبندی ۶ راه به رنگها ، ۲۴۰ ص.

□ لاهور ، دکتر محمد باقر : نستعلیق ، بیرم خان (وزیر اکبر شاه) ، سدهٔ ۱۰-۱۱ه. آغاز : عزم دیدار تو دارد جان بر لب آمده ، ۲۱۶ برگ (پایان نامه دکتر خالده صدیق).

□ لاهور ، شش محل ، انباله جلد سازی ، محمد بشیر لودهیانوی : نستعلیق زیبا ، سدهٔ ۱۰-۱۱ه. آغاز افتاده : جز آستان توام در جهان پناهی نیست ، پیرامون ۲۰۰۰ بیت دارد ، ۳۳۶ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه ، پنجاب SPi/VI ۳۰ F ۴۶۳۴ : سدهٔ ۱۰-۱۱ه. اندازه کوچک (عبدالله ۲ : ۴۸۳) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۱۳).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۲۱۳ : نستعلیق پخته ، ۱۰۰۱ ، با دیباچه نثری که بنام سلطان بن السلطان بن السلطان ابو الفتح فریدون حسین بهادر در ۹۰۷ه. ساخته شده ، که‌می گوید بدستور آن فریدون ثانی نسخه های متعدد آن را گرد آورده با گروهی از فضلا به تصحیح آن پرداخته است. و بسیاری از غزل های دلفریب را که یافته بر آن افزوده است. آغاز : حمداً متوالیا یمن نظم بقدرته بیان المتکلمین . . . الا یا ایها ، سرلوح زرین ،

۴۱۵ ص.

□ **سیالکوت ، رنگپوره ، کتابخانه حسن علی** : نستعلیق زیبا ، محمد هادی بن جواد حسن ۱۳ رجب ۱۰۰۳ه ، آغاز : الا یا ایها. تمام زرین، ۴۸۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **دیره غازیخان ، تونسه ، کتابخانه محمودیه** : نستعلیق پخته ، عبدالحق ، ج ۱/ ۱۰۱۵ه. برای میان حسن علی شاه رضوی امرتسری ، رنگین ، ۴۴۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **دیره اسماعیل خان ، مکتبه حبیبیه** : نستعلیق خوش ، ۱۰۲۵ه ، آغاز الا یا ایها ، ۵۴۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **لاهور ، دانشگاه پنجاب** ۳۰. SPi/VI ۴۶۳۳ : نستعلیق ، نوشته ۱۰۲۶ه (۱۶۱۷م) اندازه بزرگ ، ۱۸۹ گ (عبدالله ۲ : ۴۸۲) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۱۲).

□ **کراچی ، موزه ملی** ۸۹۴-۱۹۵۷ .N.M : نستعلیق خوش ، غلام علی ، ۱۸ ع ۱/ ۱۰۴۰ه.؟، دارای : غزل و مثنوی و رباعی، ۲۶۸ ص (نوشاهی: ۴۸۴).

□ **پشاور ، یک توت ، تاج محمد صدیقی** : نستعلیق خوش ، نام نویسنده پاک کرده شده ، ۱۰۴۳ه. آغاز : الا یا ایها . . . ، انجام : یک مونس هم نفس ندارم جز غم ، ۳۲۲ ص (میر سجاد حسین کاظمی).

□ **لاهور، کتابخانه فقیر سید مغیث الدین** : نستعلیق، یار محمد جانمحمد ساکن حیدر آباد (هند) ، ۶ ع ۱۰۴۵/۱ه. آغاز : الا یا ایها الساقی ، ۱۹۴ گ ۱۳ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۱۸۷).

□ **اسلام آباد ، گنج بخش** ۹۴۶۶ : نستعلیق خوش ، صوفی محمد ، ۱۰۴۸ه. دارای غزل به ترتیب الفبائی ، مثنوی ، مخمس رباعی ، آغاز : الا یا ایها . . . ، جدولبندی ۳ راه ، کناره ها موریانه زده ، سرلوح زرین ، ۴۶۸ ص.

□ **راولپندی ، واه کینت ، گرهی افغانان ، کتابخانه فاضلیه** ۹۵۵ : نستعلیق خوش پخته، پنجشنبه ۱۳ ع ۱۰۵۸/۲ه. در مقام آنکوله مغموله در ایلچپور(!)، آغاز: الا یا ایها الساقی ، ۳۷۲ ص (پرفسور اختر راهی).

□ **اتک ، مکهد ، کتابخانه مولانا محمد علی** : نستعلیق خوش ، عبدالسلام ، ع ۲/ ۱۰۶۲ه. آغاز: الا یا ایها الساقی، جدولبندی ۲ راه ، ۴۴۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ **اسلام آباد ، گنج بخش** ۵۳۱۱ : نستعلیق پخته ، آدینه ۲۵ ع ۱۰۶۳/۱ ، آغاز : الا یا ایها ، دارای غزل و مثنوی و قطعه و رباعی، ۴۲۸ ص.

□ **اسلام آباد ، همانجا** ۱۱۴۳۵ : نستعلیق پخته ، ۱۰۶۶ه ، آغاز در دیباچهٔ نثری افتاده ، دارای غزل به ترتیب ، قصیده، مثنوی ، ساقینامه ، مغنی نامه ، ترجیع ، مخمس، قطعه

و رباعی.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۸۲۸ : نستعلیق خوش ، محمد عارف ، لاهور ، ۲۱ رجب ۱۰۶۷ه. آغاز : الا یا ایها ، دارای غزل و مثنوی و قطعه و رباعی ، سرلوح ، زرین ، ۴۶۴ ص.

□ خیر پور، کتابخانه عمومی ۴۹۱/۵۵۱ ح ا ف : نستعلیق ، عنایت الله ولد شاه محمد، در لاهور ، ۹ شعبان ۱۰۷۲ه. آغاز : الا یا ایها . . . ، ۴۸۴ ص (خضر نوشاهی).

□ پیشاور ، دکتر خواجه محمد سایم ۴۳۶ : نستعلیق خوش ، یکشنبه ۲۲ صفر ۴ جلوس والا (۱۰۷۲ ه ؟)، آغاز : الا یا ایها . . . ، ۵۰۸ ص ۱۵ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ لاهور ، اردو بازار ، کتابخانه رشیدیه : نستعلیق خوش ، با مهر کنده ۱۰۷۶ه. جدولبندی ۳ راه ، کامل (سید عارف نوشاهی).

□ رحیم یار خان ، صادق آباد ، کتابخانه غوثیه ، جمال الدین والی ۵۹ : نستعلیق خوش ، عبدالملک بن مرتفع ، رجب ۱۰۷۹ه. آغاز : حمد بیحد و ثنای بیعد و سپاس بیقیاس ، زرین ، ۴۶۴ ص (پرفسور الله دتا چودهری).

□ بهاولنگر ، چشتیان ، درگاه معلی ، غلام فرید : نستعلیق زیبا ، عبدالقادر ملکوالی ، ۱۵ ذیقعده ۱۰۸۰ه ، برای خواجه چشتی ، تمام زرین ، ۴۱۲ ص (خضر نوشاهی).

□ کراچی ، موزه ملی ۳۷۹-۱۹۶۷ N.M. : نستعلیق ، عظمت خان بن احمد خان ملتانی ، ۴ ع ۱۰۸۶/۲ه ، آغاز : الا یا ایها ، ۴۴۸ ص (نوشاهی : ۴۸۴).

□ گوجرانواله ، پندی بهتیان ، کتابخانه انجمن اصلاح مسلمین : نستعلیق خوش ، چندربهان برای پسرش هر نراین ، ۵ رجب ۱۰۹۰ه. با دیباچه نثری : حمد بیحد و ثنای بیعدد و سپاس بیقیاس . . . ، ۹۳۸ ص (سید خضر نوشاهی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۳۰. E SPi/VI ۴۴۰۳ (یا ۴۵۰۳) : نوشته ۱۰۹۴ه (۱۶۸۳م) با دیباچه ی نثری در ۵ برگ ، موریانه زده (عبدالله ۲ : ۴۸۳) از کتابهای شیرالی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۱۲).

□ سرگودها ، وان میانه، میان فضل الهی رانجها : نوشته ۲۶ جلوس والا اورنگ زیب ۱۰۹۴ه. (محمد شفیع ، مجله الزبیر ، ویژه کتابخانه ها ۱۱ : ۱۹۶۷ ، ۲۸۸).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۱۵ Pi/VI ۵۶۱ : نستعلیق ، نوشته ۲۶ ج ؟/۱۰۹۶ه و ۱۱۹۴ و ۱۱۹۲ه. ۳۲۱ گ (عبدالله ۲ : ۲۷۲).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۰۹۲ : نستعلیق خوش، عبدالغفار کو ، ۴ صفر ۱۰۹۷ه. با دیباچه گلندام ، دو سرلوح ، غزل و مخمس و مثنوی و ساقینامه و قطعه و رباعی ، ۴۹۷ ص.

□ کراچی ، موزه ملی ۱۲۷۰-۱۹۶۱ N.M. : نستعلیق ، ۱۱۰۰ه ، سرلوح ، ۳۳۶ ص

(نوشاهی : ۴۸۵).

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۳۷۲ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز و انجام افتاده ، ۲۷۲ ص رحلی.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۴۵۵ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه. سرلوح. آغاز : الا یا ایها، انجام در رباعی ها افتاده ، ۷۱۴ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۴۷۷ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز : الا یا ایها ، دارای : غزل ، قصیده ، قطعه ، مثنوی ، رباعی ، ۵۳۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۵۴۹ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز افتاده و فرسوده ، انجام نیز افتاده ، ۴۵۸ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۶۴ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. (ص ۱۰۵-۱۸۴) گزیده ای ست پیرامون ۲۰۰۰ بیت ، زرین.

□ اسلام آباد ، همانجا ۳۴۲ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز : الا یا ایها ، دارای : غزل و ساقینامه و قصیده و ترجیع و ترکیب و رباعی ، پیرامون ۵۸۶۴ بیت ۴۲۶ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۵۴۷ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز : الا یا ایها ، دارای : غزل و ساقینامه و قطعه و رباعی ، سه مجلس مینیاتور خوب ، زرین ، ۴۰۸ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۰۶۰ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز و انجام افتاده ، دارای : غزل و قصیده و مثنوی ، ۳۳۶ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۰۰ : نستعلیق خوش ریز ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز : الا یا ایها ، دارای : غزل و رباعی و ساقینامه و مخمس و ترجیع و ترکیب ، زرین ، ۴۵۸ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۷۹۹ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه. تنها غزل است به ترتیب ۴۳۲ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۷۳۳ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز و انجام و میانه ، افتاده، فرسوده.

□ اسلام آباد ، همانجا ۲۷۹۲ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز تا قافیه «ت» افتاده (ص ۱-۴۱۸). دارای: غزل و قطعه و مثنوی و رباعی ، ۴۵۲ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۴۳۷۲ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. دارای : قصیده و قطعه و مثنوی و مخمس و غزل و رباعی ، ۵۵۱ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۹۱۳ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه. غزل است به ترتیب الفبایی و یک قصیده ، آغاز و انجام افتاده ، ۴۶۱ ص.

□ **شیخوپوره**، ظفر وال، حکیم الله یار خان علایی: نستعلیق، محمد رفیق شاه، سدهٔ ۱۱ه. آغاز: الا یا ایها . . . ، ۳۷۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **بلوچستان**، مستونگ، میر شیر علی خان غزکی: نستعلیق خوش، آغاز افتاده: شراب تلخ صوفی سوز . . . ، ۸۲ ص (دکتر انعام الحق کوثر).

□ **راولپندی**، محله میان قطب الدین، میان شوکت محمود صاحب: نستعلیق، سدهٔ ۱۱ه. عکس خاکجای حافظ در آغاز آن الصاق شده، آغاز افتاده: ما در پیاله عکس رخ یار دیده ایم - ای بیخبر زلذت شرب مدام ما، ۳۲۲ ص ۱۵ س (ملک محمد اقبال).

□ **خیر پور**، کتابخانه عمومی ۸۹۱/۵۵۱ ح ا ف: نستعلیق خوش، محمد پیر علی ولد شیخ محمد باقر خوشنویس، برای راجه راسبهاری برادر راجه دولبه رام، ۱۷ شوال ۷۱۱ (چنین است) سدهٔ ۱۱ه. آغاز: سپیده دم که صبا بوی بوستان گیرد، ۵۴۲ ص (خضر نوشاهی).

□ **کراچی**، ناظم آباد، کتابخانه همدرد، R. ۱۳۷: نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۱ه. آغاز افتاده: بزلف و خال و خط از عاشقان ربودی دل . . . ، ۳۳۴ ص (خضر نوشاهی).

□ **فیصل آباد**، کچهری بازار، کتابخانه اشاعت العلوم ۳۸۲۷: نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۱ه. آغاز و انجام افتاده. آغاز: طمع خام بین که قصه فاش . . . ، ۳۶۰ ص (سید خضر نوشاهی).

□ **میانوالی**، کندیان، کتابخانه سعدیه، مولانا ابو الخلیل خان محمد صاحب، خانقاه سراجیه: نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۱ه. آغاز: الا یا ایها . . . ، دو صفحه آغاز زرین، نخست بترتیب تهجی و سپس افزوده ها نا مرتب، ۴۶۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب H ۳۰ SPi/VI ۴۵۶۷: نستعلیق، سدهٔ ۱۱ه. دارای: قصیده، غزل، رباعی، آغاز و انجام افتاده، ۱۷۲ گ (عبدالله ۲: ۴۸۴) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱: ۱۱۳).

□ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ۳۵۷۹/۵۵۶/۱: سدهٔ ۱۱ه. آغاز و انجام افتاده، (بشیر حسین ۱: ۱۱۳).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب I ۳۰ SPi/VI ۳۱۰۴: نستعلیق، سدهٔ ۱۱ه. (عبدالله ۲: ۴۸۴). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱: ۱۱۴).

□ **لاهور**، همان کتابخانه O ۳۰ SPi/VI ۳۶۷۱: نستعلیق، سدهٔ ۱۱ه. با سرلوح، ۱۸۸ گ (عبدالله ۲: ۴۸۶) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین: ۱۵۷).

□ **لاهور**، همانجا A ۶ PPi/VI ۱۵۶۶: نستعلیق، سدهٔ ۱۱ه. با دیباچه گلندام، آغاز برابر، سپس: غزل، مثنوی، ترجیع، قصیده، مخمس، قطعه، رباعی، ۲۳۵ گ (عبدالله

۲ : ۲۷۳).

□ لاهور ، همانجا B ۶ Pi/VI ۱۷۱۰ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه. مانند نسخه پیشین ، ۲۷۵ گ.

□ لاهور ، همانجا C ۱۵ Pi/VI ۲۷۴۶ : نستعلیق ، سده ۱۱ه. ۱۸۳ گ (عبدالله ۲ : ۲۷۵).

□ لاهور، همانجا F ۳۰ SPi/VI ۴۶۳۴ : نستعلیق، سده ۱۱ه. نسخه خوب ، ۲۱۲ گ (عبدالله ۲ : ۴۸۳).

□ پیشاور ، دکتر خواجه محمد سلیم ۴۷۸ : نستعلیق ، سده ۱۱ه. با ۳ مینیاتور ممتاز ، آغاز افتاده : چون بار غم سپر کوی یار خواهم کرد . . . ، انجام نیز افتاده، صفحه ها زرپاشی شده ، ۲۳۲ ص ۱۲ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ لاهور ، مرکز تحقیق دیال سنگھ ۳۲ : نستعلیق شکسته آمیز ، سده ۱۱ه. آغاز : الا یاایها ، ۳۴۸ ص (خضر نوشاهی).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۹۵۷-۷۸۹ N. M. : نستعلیق خوش ، سده ۱۱ه. آغاز : الا یاایها ، دارای غزل ها ، زرین ، ۳۳۴ ص.

□ کراچی ، همانجا ۱۹۶۱-۱۲۶۷ N. M. : نستعلیق ریز ، سده ۱۱ه. انجام افتاده ، ۴۰۲ ص.

□ کراچی ، همانجا ۱۹۶۱-۱۲۶۸ N. M. : نستعلیق ، سده ۱۱ه. سرلوح ساده ، ۴۵۴ ص.

□ کراچی ، همانجا ۱۹۶۱-۱۲۷۱ N. M. : شکسته آمیز ، سده ۱۱ه. دارای : غزل ، آغاز و انجام افتاده ، ۲۵۸ ص.

□ کراچی، همانجا ۱۹۷۰-۲۲ N. M.: نستعلیق خوش، سده ۱۱ه. بادیباجه ی نثری ، دو سرلوح ، ۶۲۲ ص (نوشاهی : ۴۸۵).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲۰۸ : نستعلیق خوش ، سده ۱۱ه. بادیباجه، سرلوح، بیست و پنج مینیاتور ، ۴۶۸ ص (نوشاهی : ۱۳۱).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۷۷۸ : نستعلیق پخته ، سده ۱۱-۱۲ه. آغاز افتاده ، غزل هاست به ترتیب ، ۲۸۴ ص.

□ ملتان ، سید رمضان شاه گردیزی : نستعلیق خوش ، سده ۱۱-۱۲ه. آغاز : الا یاایها . . . ، با ۲۲ مینیاتور و ۳ سرلوح و آرایشها، ۴۱۲ ص (دکتر ژبیده صدیقی).

□ اسلام آباد ، همانجا ۳۷۷۱ : نستعلیق پخته ، ۱۹ ج ۲/۲۳ جلوس والا (۱۱۰۱ه)

بادیباجه گلندام ، دارای : غزل و ساقینامه و رباعی ، ۲۶۴ ص.

□ کراچی ، موزه ملی . N. M. ۱۹۶۵-۱۵۰ : نستعلیق ، شیخ عیسی ، ساکن بهوندی ، ۴ فرخ سیر (۱۱۲۸ھ ؟) برای شیخ علاالدین بن شیخ محمود، ۳۷۸ ص (نوشاهی:۴۸۵)

□ حیدر آباد ، سند پراونشل داود پوته لائبریری : نستعلیق زیبا ، ۱۰ صفه ۱۱۲۹ھ. آغاز : الا یاایها ... ، ۳۴۸ ص (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها ، ربوه ، کتابخانه خلافت : نستعلیق زیبا ، ماجد حسین علوی ، در قصبه جلال نور ، ۱۱۴۵ھ. زرین ، ۳۹۱ ص (نعیم اختر مجددی).

□ پیشاور ، ریکارد آفس ۱۱۱ : نستعلیق، عبدالقادر بن مخدومی، چهار شنبه یکم ذیحجه ۱۱۴۸ھ. در بنگله عبدالوهاب ، آغاز : الا یاایها ... ، ۷۲۹ ص (سید حسن مجتبی رضوی).

□ پیشاور ، دکتر خواجه محمد سلیم ۱۷۹۳/۱۰۰۲ : نستعلیق ، امان الله ولد عبدالرحیم بن ملا ابراهیم، ۱۲ شوال ۱۱۵۶ھ. آغاز افتاده: ای هدهد صبا به سبا میفرستمت ... ۵۳۰ ص ۱۲ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ راولپندی ، عیدگاه ، کتابخانه حبیبیه : نستعلیق ، ۱۱ رمضان ۱۱۵۷ھ. آغاز : الا یاایها ، از الف تا یا ، ۲۹۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ سرگودها ، بهلوال ، لنیانی، مولانا رب نواز : نستعلیق ، ۱۱۵۹ھ. آغاز : الا یاایها ، ۳۷۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اوچ ، مخدوم سید شمس الدین گیلانی ۳۰۱ : نستعلیق زیبا ، سده ۱۲ھ. با یادداشت «چاکر فقیر بن منیر ۱۱۶۲ھ». آغاز : الا یاایها الساقی ... ، یاسرلوح زرین ، ۲۲۲ گ (پرفسور الله دتا چودری - غلام سرور : ۱۶۰).

□ کراچی ، موزه ملی ۸۵-۱۹۶۶ .N. M : نستعلیق ، عطا الله ، شوال ۴ احمد شاهی (۱۱۶۴ھ) در اکبر آباد ، آغاز افتاده ، ۳۵۸ ص (نوشاهی : ۴۸۵).

□ کویته ، پشین ، محمد صدیق صاحبزاده شفیق الله : نستعلیق شکسته پخته ، قاضی فتح محمد ولد قاضی محمد مرتضی ، ۹ شوال ۱۱۶۷ھ. آغاز افتاده : به آستان تو مشکل توان رسید آری ، ۳۹۴ ص ۱۴ س (دکتر انعام الحق کوثر).

□ سرگودها ، جهاوریان ، کتابخانه عطا الرحمان صاحب کهوکهر : نستعلیق خوش نظام الدین ولد شهاب الدین ، ۱۱۸۲ھ. آغاز : الا یاایها الساقی، باسرلوح و جدولبندی دو خطی، ۴۷۰ ص ۸ بیت (محمد نذیر رانجها).

□ پیشاور ، جهنگی ، مذهبی کتابخانه ، مولوی وردگ ۸۶۷ : نستعلیق زیبا ، با مهر دین محمد پیر محترم ۱۱۸۴ھ. آغاز : الا یاایها الساقی ، ۳۴۰ ص ۱۲ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ کراچی، استاد پیرحسام الدین راشدی : نستعلیق، ۱۱۸۸ه. آغاز : الا یاایها الساقی...، ۴۷۰ ص ۱۱ س (پرفسور روشن آرا بیگم).

□ کراچی ، آئی . آئی چندریگر ، نیشنل بانک پاکستان ۷۵۴۹ : نستعلیق زیبا ، ۹ ج ۱/۱۱۹۰ه. در شاهجهان آباد ، صفحه یکم زرین ، ۶۱۶ ص (خضر نوشاهی).

□ کراچی ، موزه ملی N. M. ۹۶۳-۱۹۲ : نستعلیق خوش ، حافظ محمد علی ، ع ۱/۱۱۹۰ه. بدستور نواب مجد الدوله بهادر بهرام جنگ ، سرلوح ، دارای غزل و مثنوی و رباعی و قطعه ، ۶۱۴ ص (نوشاهی : ۴۸۵).

□ سرگودها ، سپرانواله کهوه ، میان داود خان : نستعلیق خوش ، حافظ عبیدالله ، فقیر والی ، ۱۱۹۳ه ، آغاز : الا یاایها ، ۳۸۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ بهاولپور ، سنترال لائبریری : نستعلیق خوب ، پنجشنبه ۲۹ ذیقعده ۱۱۹۶ه. با ۲۶ تصویر زیبا ، محشی به شرح ، ۵۱۸ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب KPi/VI ۲۱ ۲۱۷۸ : نستعلیق ، در شاهجهان آباد ، ۶ ذیقعده ۱۱۹۶ه. ۱۸۱ ک (عبدالله ۲ : ۲۷۵).

□ بنون ، نسیم گل ، حبیب الله خان : نستعلیق ، شیر احمد ولد میرزا جهانگیر بن عبیدالله سرحدی ، ۱۱۹۶ه. آغاز : الا یاایها ، ۳۲۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۹۹ : نستعلیق ، روشنعلی و سید محمد شاه بن غلام شاه ، گهرور ملتان ، شعبان ۱۱۹۸ه. آغاز : الا یاایها ، دارای : غزل و قصیده و رباعی ، سرلوح ، ۵۲۵ ص

□ سرگودها ، بهلوال ، جگهیان ، کتابخانه الله دته صاحب : نستعلیق خوش، نذر محمد پیرویسی ساکن پند راجو ، ۱۱۹۹ه. آغاز : الا یاایها الساقی، باسرلوح زرین، جدولبندی ۲ خطی، ۳۹۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، ساهیوال ، مکتبه سلیمانیه : نسخ نستعلیق نما ، سردار فتح علی وله عبدالسالک غازی آبادی ، ساکن گوته میرن شاه پرگنه نواب شاه ، ۱۲۰۰ه. ۴۱۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۳۸۱ : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ه. آغاز : الا یاایها ، انجام در «ت» افتاده ، ۵۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۳۰۹۴ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. (ص ۲-۲۲۲) ، غزل هاست از «الف تا لا م» ، بادیباچه کلندام.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۹۸۲ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده ، از «الف تا

«د» ۸۶ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۴۸۱۹ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. آغاز افتاده ، غزل از «ت» تا «ی»، سپس قطعه و رباعی، ۳۴۲ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۴۳۲۹ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. آغاز: الا یاایها ، دارای : غزل و ساقینامه و مثنوی و قطعه و رباعی و فرد ، ۳۶۱ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۴۷۳۷ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. آغاز افتاده ، آشفته صحافی شده ، ۲۳۲ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۷۰۰ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. آغاز افتاده ، غزل از «الف» تا «م»، انجام افتاده، ۳۳۰ ص .

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۹۳۹ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. آغاز افتاده ، غزل هاست تا «ن» انجام افتاده ، ۱۱۶ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۴۴۵ : نستعلیق خوش، سده ۱۲ه. آغاز : الا یاایها ، غزل هاست بی ترتیب ، انجام افتاده ، پیرامون ۴۴۰۰ بیت ، ۳۱۶ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۳۴۰ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. آغاز یک سطر افتاده ، از «الف» تا «م» سپس رباعی ، ۳۰۴ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۳۹۰ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. آغاز : الا یاایها ، دارای : غزل و رباعی و قطعه و ترجیع و ساقینامه ، سرلوح ، ۴۳۳ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۷۴۸ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. آغاز : الا یاایها ، برخی از غزل ها عنوان ویژه ای دارند ، سپس رباعی ، انجام افتاده ، ۴۵۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۴۷ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. آغاز : الا یاایها ، تنها غزل هاست ، ۲۶۴ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۴۱۶ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. آغاز: الا یاایها ، جدولبندی ۳ راه ، انجام در قطعه ها افتاده ، غزل هاست به ترتیب قافیه یک قصیده و قطه ها ، ۳۲۶ ص ۱۷ س.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۵۷۹ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. غزل هاست به ترتیب تهجی و رباعی ها آشفته صحافی شده برخی برگ ها چسبیده ، ۳۴۰ ص ۱۵-۱۷ س.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۶۶۲ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. آغاز نونویس ، غزل ها به ترتیب تهجی ، سپس مثنوی ها ، ساقینامه ، قطعه ها ، رباعی ها ، جدولبندی یک راه ، ۴۶۵ ص ۱۵ س.

□ اسلام آباد، همانجا ۹۱۱۳: نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. آغاز: الا ایا ایها ، سرلوح ، جدولبندی ۲ واه ، دارای غزل به ترتیب ، انجام در مخمس افتاده ، ۳۲۶ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۳۶۵ : نستعلیق تحریری ، سده ۱۲ه. آغاز : الا یاایها ، انجام افتاده ، آبخورده ، ۳۳۸ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۷۱۷ : نستعلیق پخته، سده ۱۲ه. آغاز : الا یاایها ، آبخورده، ۵۰۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۳۲۳ : نستعلیق شکسته آمیز ، سده ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده، ۱۶۶ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۳۳۰ : نستعلیق تحریر آمیز ، سده ۱۲ه. باتصویر های کم ارزش ، آغاز افتاده ، ۲۰۸ ص.

□ کراچی ، موزه ملی ۲۱۷-۵۲۸ N. M. : نستعلیق، سده ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده ، ۲۲۶ ص.

□ کراچی ، همانجا ۹۳۸-۱۹۵۸ N. M. : نستعلیق ، ۱۸ ع ۲/سده ۱۲ه. سرلوح. بادیباجه ، غزل ، فالنامه ، ساقینامه ، رباعی ، و مخمس ، ۴۷۴ ص.

□ کراچی ، همانجا ۱۰۲-۱۹۷۳ N. M. : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ه. دارای : دیباجه و غزل و قطعه و مثنوی و رباعی و تواریخ و مخمس.

□ کراچی ، همانجا ۷۱-۱۹۷۸ M N. : نستعلیق ، سده ۱۲ه. دارای : غزل ، و مثنوی و رباعی ، انجام افتاده ، ۴۶۴ ص.

□ کراچی ، همانجا ۷۸ - ۱۹۷۸ N. M. : نستعلیق ، سده ۱۲ه. دارای : غزل و رباعی و قطعه، سرلوح ، انجام افتاده، ۵۴۸ ص (نوشاهی : ۴۸۵).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲۳۷ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده (نوشاهی : ۱۳۱).

□ رحیم یار خان ، صادق آباد ، گنجینه میر ، میر سید زاهد حسین ۲۲۵ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. با دیباجه ی نثری : حمد بیحد و ثنای بیعد و سپاس بیقیاس ، ۳۶۶ ص (دکتر الله دتا چودری).

□ پیشاور ، دکتر خواجه محمد سلیم ۴۷۳ : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ه. آغاز : الا یا ایها . . . ، انجام افتاده : من نه آنم کزوی این افسانه ها باور کنم ، ۱۷۰ ص ۱۵ س.

□ پیشاور ، همانجا ۴۸۰ : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ه. آغاز : الا یا ایها . . . ، انجام

افتاده : رفیق بیدلان یار غربیان ، ۳۱۲ ص ۱۳ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ ملتان ، کتابخانه عمومی باغ لانگی خان ۵۷۳۸ : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ه. آغاز : الا یا ایها . . . ، ۴۳۸ ص ۱۳ س (دکتر زبیده صدیقی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب L ۳۰ SPi/VI ۴۰۰۶ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. (عبدالله ۲ : ۴۸۵). از کتابهای شیرانی بوده.

□ لاهور ، همانجا M ۳۰ SPi/VI ۳۳۸۱ : نستعلیق، سده ۱۲ه. کاغذ رنگین باسرلوح ، ۲۰۲ گ (عبدالله ۲ : ۴۸۵) از کتابهای شیرانی بوده.

□ لاهور ، همانجا N ۳۰ SPi/VI ۳۵۶۷ : نستعلیق، سده ۱۲ه. (عبدالله ۲ : ۴۸۶) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۱۳).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳۱۸۵/۱۸۰ : سده ۱۲ه. بادبیاجه ای سود مند (بشیر حسین ۱ : ۱۱۴).

□ لاهور ، محمد شفیع ۱۹۷/۱۴۵ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده ، از غزلها به ردیف دال آغاز می شود و در پایان مخمس و مثنوی و ساقینامه را دارد ، ۸۴ گ.

□ لاهور ، همانجا ۲۳۶/۱۴۶ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. آغاز : الا یا ایها . . . ، دارای : غزل ، قصیده ، قطعه ، رباعی ، مثنوی و جز آن ، ۲۸۰ گ (بشیر حسین : ۱۳۲).

□ جهلم ، سنگهوتی، پیر محبوب حسین نوشاهی : نستعلیق، سده ۱۲ه. آغاز : الا یا ایها . . . ، ۳۶۸ ص (خضر نوشاهی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب K ۳۰ SPi/VI ۵۷۲۳ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. دارای قصیده ها و رباعیها با دیباچه نثری (عبدالله ۲ : ۴۸۵) از کتابهای شیرانی بوده.

□ لاهور ، همانجا J ۳۰ SPi/VI ۴۶۱۲ : نستعلیق، سده ۱۲ه. نسخه مصور ، زرین (عبدالله ۲ : ۴۸۵) از کتابهای شیرانی بوده ، و در فهرست دکتر بشیر حسین ۱ : ۱۱۳ از سده ۱۳ دانسته شده است.

□ سرگودها ، بهلوال ، مدرسه علوم المرتضی ، مفتی محمد رفیق : نستعلیق ، سده ۱۲ه. آغاز : الا یا ایها . . . غزل ، و قطعه و ۹۶ رباعی ست ، ۲۸۱ ص (نعیم اختر مجددی).

□ کراچی ، ناظم آباد ، سید محمد بیدری : نستعلیق ، سده ۱۲ه. آغاز : الا یا ایها . . . ، ۳۲۰ س (سید خضر نوشاهی).

□ خیرپور ، تهیرهی ، مدرسه دارالهدی : نستعلیق ، سده ۱۲ه. تخلصها شنگرف ،

آغاز : الا یا ایها . . . ، ۳۴۲ ص (سید خضر نوشاهی).

□ لاهور ، ذخیره ربانی ۴۲۷/۴۳۸ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. دارای غزل ازت تا میم ، آغاز : سیر سپهرو دور قمر را چه اعتبار . . . ، ۵۳ گ (بشیر حسین : ۴۱۰).

□ اتک ، مولانا محمد علی : نستعلیق ، سده ۱۲ه. بادیباجه نثری. آغاز : سپاس عظمت اساس ، جدولبندی کامل ، ۱۵۶ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ لاهور ، شش محل ، محمد بشیر لودهیانوی ، البالهٔ جلد سازی : نستعلیق ، سده ۱۲ه. آغاز افتاده : به آب دیده بشویید خرقه ها از اشک ، پیرامون ۵۵۵ غزل و قصیده ها و رباعیها و ساقینامه اوست بادیباجه تخلصها شنگرف، ۲۱۸ ص (نعیم اختر مجددی).

□ دیره اسماعیل خان ، موسی زئی ، خانقاه شریف احمدیه سعیدیه ، مولانا محمد اسماعیل : نستعلیق شکسته خوش ، سده ۱۲ه. آغاز افتاده : آنچنان سوخت مرا آتش مهر تو که شمع . . . ، ۱۹۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ راولپندی ، گولره شریف، درگاه شاد روان پیر مهر علی شاه : نستعلیق ، سده ۱۲ه. بادیباجه محمد گلندام ، آغاز برابر ، مخشی ، ۴۴۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ سرگودها ، چک ساده ، کتابخانه نبی بخش صاحب : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ه. آغاز : الا یا ایها الساقی، کامل، ۴۳۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ قصور ، کوت مراد خان ، کتابخانه همدانی ، سید محمد طیب شاه همدانی : نستعلیق خوش ، فقیر اکرم قوم جویه متوطن قصبه قبولای ملتان، سده ۱۲ه. بادیباجه نثری : حمد بیحد و ثنای بیعد و سپاس بیقیاس ، عنوانها نانویس.

□ قصور ، کوت مراد خان ، کتابخانه همدانی ، سید محمد طیب شاه همدانی : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ه. نسخه آشفته صحافی شده. آغاز : آن کیست گز روی کرم با من وفادار ی کند ، ۳۴ ص (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها ، ساهیوال ، مکتبه سلیمانیه : نستعلیق ، یعقوب سبزواری بن اسفندیار سبزواری ، سده ۱۲ه. ۳۹۵ ص (محمد نذیر رانجها).

□ بنوں ، مین بازار ، عبدالله خان : نستعلیق ، محمد رمضان پسر قاضی روشن علی جهان آبادی ثم قلاتی ، سده ۱۲ه ، ۲۹۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۵۴۷ : نستعلیق بخته ، سده ۱۲-۱۳ه. غزل هابی ترتیب ، آغاز و انجام افتاده ، ۱۲۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۴۲۹۸ : نستعلیق ، سده ۱۲-۱۳ه. دارای : غزل و ترکیب و مثنوی و قطعه و رباعی ، آغاز افتاده ، ۲۹۴ ص.

□ اسلام آباد، گنج بخش ۹۶۴۲ : نستعلیق تحریر آمیز، ۱۸ ع ۲/(با و ذا و ضاد و لام) (۱۵۳۲؟!) سده ۱۲-۱۳ه. غزل، مثنوی، ساقینامه، ترجیع، تعریف پادشاه، مخمس، سرلوح، جدولبندی ۷ راه و کمند بندی شده، ۲۷۰ ص.

□ اسلام آباد، همانجا ۸۷۵۴ : نستعلیق پخته، سده ۱۲-۱۳ه. آغاز و انجام افتاده. آغاز: فقیه مدرسه دی مست بود و فتوا داد، جدولبندی ۳ راه و کمند یک راه، غزل هاست به ترتیب از «ت» تا «ی» سپس مثنوی «وحشی نامه»، «ساقینامه»، «مغنی نامه» و «مثنویات نامه» آنگاه مخمس و قطعه، ۴۳۰ ص ۱۳ س.

□ اسلام آباد، همانجا ۱۰۰۰۷ : نستعلیق تحریری، سده ۱۲-۱۳ه. دارای: غزل، ترجیع، مخمس، قطعه، مثنوی، رباعی، ۴۲۸ ص.

□ اسلام آباد، همانجا ۱۱۷۵۳ : نستعلیق خوش، سده ۱۲-۱۳ه. آغاز الا یا ایها الساقی، غزل و قصیده و ساقینامه و چند رباعی و قطعه است، ۳۷۲ ص.

□ پیشاور، دکتر خواجه محمد سلیم ۴۴۹ : نستعلیق خوش، سده ۱۲-۱۳ه. آغاز افتاده: خون شد دلم از حسرت آن لعل روانبخش...، ۱۴۲ ص ۱۴ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ جهلم، لوهاران، پند دادنخان، کتابخانه جهانزیب: نستعلیق پخته، ابو العلا رکن الدین معروف به مولوی رکن، قصبه نوشهره، سده ۱۲-۱۳ه. ۳۱۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام باد، گنج بخش ۱۱۰۲۲ : نستعلیق پخته، فقیر اکرم قوم جویه متوطن قصبه قبولا ملتان، ۱۲۰۳ه، بادیباجهٔ نثری: حمد بیحد و ثنای بیعد و سپاس، ۲۳۰ ص.

□ پیشاور، میرزا برکت علی قزلباش: نستعلیق شکسته آمیز، عبدالکریم، جمعه ۹ ذیقعده ۱۲۰۴ه. آغاز در دیباچه نثری افتاده: قواید جانفزا و غرر فراید معجز نما...، ۳۸۰ ص (استاد محمد رضا همدانی).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۱۱۳۵ : نستعلیق پخته، ۲۵ محرم ۱۲۰۷ه. آغاز: الا یا ایها، غزل هاست به ترتیب، ترکیب و قصیده و مخمس و رباعی و قطعه، ۴۱۴ ص.

□ لاهور، دیال سنگه ترست ۷۴۱ : نستعلیق، ۱۲۰۸ه. آغاز: الا یا ایها...، ۲۰۸ گ (دیال سنگه ۳ : ۲۹۹).

□ بهکر، بهل، مدرسه العلوم الشرعیه، جامعه غوثیه مهریه: نستعلیق پخته، طالب قریشی، ۱۲۱۱ه، زرین، ۶۴۴ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۴۲۶۳ : نستعلیق شکسته آمیز، اسد الله بن شیخ عزیز،

۲۵ ع ۱۲۱۲/۱ه. آغاز : الا یا ایها ، دارای : غزل و مخمسی و رباعی ، ۲۸۴ ص.

□ لاهور ، شش محل ، انباله جلد سازی ، محمد بشیر لودهیانوی : ثلث خوش ، محمد سیف بن سید شاه عبدالله ، ۱۲۱۴ه. آغاز افتاده : ودود آه سینه نالان من ، ۳۴۷ ص (نعیم اختر مجددی). (ن. ک. زیر).

□ کراچی ، ناظم آباد ، کتابخانه همدرد : نستعلیق خوش ، محمد شاه بن سید عبدالله شاه ، ۱۲۱۴ه آغاز : الا یا ایها ، ۲۶۰ ص (خضر نوشاهی).

□ شیخوپوره ، نارنگ مندی ، جندیاله کلسان ، محمد شفیع الراعی : نستعلیق ، ۱۵ ج ۱۵۱۲/۲ (۱۲۱۵ه). آغاز : الا یا ایها الساقی، محشی ۴۵۷ ص (نعیم اختر مجددی).

□ خیرپور ، کتابخانه عمومی ۸۹۱/۵۵۱ ح ا ف : نستعلیق زیبا ، ۲۵ ذیحجه ۴۳ جلوس شاه عالم پادشاه (۱۲۱۵ه؟) بدستور منسکورای صاحب ارشاد آغا کنگا رام با دیباچه نثری : حمد بیحد و ثنای بیعد و سپاس بیقیاس حضرت . . . ، ۴۲۶ ص (خضر نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۵۵۷ : نستعلیق پخته ، ۵ ع ۲ (دو واو وصاد و لام) شاید ۱۲۱۶ه. آغاز کمی افتاده : راز درون پرده زرندان مست بپرس ، غزلهاست به ترتیب قافیه و یک ترجیع بند ، ۲۲۶ ص ۱۵ س.

□ اسلام آباد ، گنج ۵۸۹۱ : نستعلیق پخته ، عنایت الله ، ج ۱۲۱۷/۱ه ، آغاز افتاده ، دارای : غزل و قطعه و رباعی ، ۲۲۷ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۷۴۱ : نستعلیق خوش ، ملا گل بابا ، ۷ محرم ۱۲۱۷ه ، دارای : قصیده و غزل و رباعی و قطعه و ترکیب و مثنوی ، مرلوح ، زرین ، ۶۲۶ ص.

□ سرگودها ، بهلوال ، جهان آباد ، محمد افضل : نستعلیق خوش ، محمد اسلم بن عبدالرحمان ، ۱۲۲۱ه. آغاز : الا یا ایها ، جدولبندی ۳-۳ واه ، ۴۸۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، کتابخانه فقیر سید مغیث الدین : نستعلیق ، غلام قادر ، ۱۲۲۲ه. آغاز دیباجه : ای رموز فهم صاحب ادراک ، آغاز دیوان : الا یا ایها الساقی ، ۵۵۳ ک ۱۳ س (پایان یافته دکتر خالده صدیق : ۱۸۶).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۶۹۴ : نستعلیق پخته ، ۱۴ شوال ۱۲۲۳ه ، آغاز : الا یا ایها ، دارای : غزل و قصیده و مثنوی و مخمس و قطعه و رباعی ، ۶۰۲ ص.

□ کویته ، مولانا محمد هاشم جان مجددی : نوشته ۱۲۲۶ه. آغاز : الا یا ایها . . . ، ۵۰۰ ص (پرفسور محمد اقبال مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۱۱۶ : نستعلیق ، غره ع ۱۲۲۶/۲ه. آغاز افتاده. دارای : غزل و ترجیع و مثنوی و قطعه و رباعی ، ۴۰۴ ص.

□ **اسلام آباد**، همانجا ۱۰۰۱۵ : نستعلیق خام، ۳ شوال ۱۲۲۷ه، آغاز در ردیف الف افتاده، ۲۹۱ ص.

□ **راولپندی**، کمیتی چوک، کتابخانه سروان اسلم محمود صاحب : نستعلیق خوش، محمد ذکی، برای لاله بینی رام، پنجشنبه ۲۴ ع ۱۲۲۷/۲ه. آغاز : الا یا ایها الساقی، و پیش از آن ٤ ص از دیباچه گلندام (سید عارف نوشاهی).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۱۲۸۰ : نستعلیق خوش، ۲۲ ذیحجه ۱۲۲۸ه. با دیباچه گلندام، دارای : غزل و مثنوی و ساقینامه و قطعه و رباعی، زرین، ۵۵۲ ص.

□ **رحیم یار خان**، صادق آباد، کتابخانه غوثیه، جمال الدین والی ۵۷ : نستعلیق خوش، محمد بن میرزا احمد، ۱۲۲۸ه. و در هامش آن دیوان جامی ست. آغاز : الا یا ایها. . .، با ۱٤ تصویر در متن و ۲ تصویر در هامش، ٤۷۲ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ **کویته**، مولانا محمد هاشم جان مجددی : نوشته ۱۲۲۸ه. آغاز : الا یا ایها . . .، ۵۰۰ ص (پرنسور محمد اقبال مجددی).

□ لاهور، پنجاب پبلک لائبریری ۶۵، ۸۷۱ ریو (۳) : نستعلیق، تاریخ یاد نشده، با مهر مورخ ۱۲۲۹ه. با سرلوح زرین، ناقص، ۱۷۹ گ ۱۵ س.

□ **بهکر**، جامع مسجد عمر فاروق، عبدالله صاحب : نستعلیق پخته، مصطفی علی خان دیپالپوری، ۱۲۳۳ه، با دو ساقینامه و غزل هایی که در بسیاری نسخه ها نیامده، ۶۷ ورق (نعیم اختر مجددی).

□ **ملتان**، شاه عباس گردیزی ۸٤ : نستعلیق خوش، محمد علیم، ۱۲۳٤ه. با دیباچه گلندام، سرلوح، ۵۲۲ ص ۱٤ س (دکتر خالده صدیق).

□ **سرگودها**، کتابخانه شخصی حبیب الرحمان صاحب ۳ : نستعلیق خوش، حبیب بن یسین محمد گوندل پاس خاطر مزول حبیب، ۱۲۳۶ه. غزلیات اوست. آغاز : زاهد خلوت نشین دوش به میخانه شد، ۲٤۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **سرگودها**، بهلوال، چاوه، صوفی نعمت الله : نستعلیق شکسته خوش، علی شیر ولد پیر بهادر شاه، ۱۲۳۹ه. آغاز : الا یا ایها الساقی، جدولبندی ۴ راه، ۳۸۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **سرگودها**، بهلوال، نوان کوت، کتابخانه غلام سرور صاحب : نستعلیق خوش، محمد خان ولد فضل دین، پنجشنبه ۱۰ شعبان ۱۲٤۲ه. آغاز : الا یا ایها، کامل، ٤۰٤ ص

(محمد نذیر رانجها).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۲۷۲-۱۹۶۱ .N.M : نستعلیق ، ۲ ع ۱/ ۱۲۴۲ه‍ ، ۴۵۲ ص (نوشاهی : ۴۸۶).

□ لاهور ، کتابخانه فقیر سید مغیث الدین : نستعلیق گلپخان ، ۱ : رمضان ۱۲۴۳ه‍. آغاز : الا یا ایها ، ۲۰۵ گ ۱۵ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۱۸۷).

□ راولپندی ، کتابخانه عبدالحمید قمر رعینی : شکسته ۲۴ ج ۱/۱۲۴۳ه‍. برای رام سومن .آغاز: الا یا ایها، ۴۶۶ ص (سید عارف نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۰۷۸ : نستعلیق، مسعود ، (۱۲۴۶ه‍) ، (ص ۱۱۱-۱۳۰ :) گزیده ای ست با دیباجه گلندام.

□ اسلام آباد ، همانجا ۷۸۸۲ : نستعلیق پخته ، ملا رحیم بن ملا خان ، ۲۰ ذیحجهٔ ۱۲۴۶ه‍. آغاز افتاده ، دارای غزل و مثنوی و قطعه و رباعی ، ۴۱۳ ص.

□ سرگودها ، بهلوال ، جگهیان ، کتابخانه الله دتا صاحب : نستعلیق خوش، مکرم احمد بن محمد نصیر در قصبه لک ، ۱۲۴۸ه‍. آغاز : الا یا ایها ، ۴۱۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، گلبرگ ۱۵- الف ، دکتر محمد عبد الله چغتایی: نستعلیق، غلام حسین ولد محمد بخش بن حافظ نور محمد بن حافظ سلطان محمد ، ۲۴ ماه جیت ۱۸۹۱ بکرمی (۱۲۵۰ه‍؟). آغاز : الا یا ایها ... ، ۴۱۶ ص (سید شفیق الرحمان نوشاهی).

□ سرگودها ، جهاوریان ، عطا الرحمان کهوکهر : نستعلیق خوش ، نیاز احمد قادری گوجر خانی ، ۱۲۵۱ه‍. آغاز : الا یا ایها. سرلوح ، ۷۷۰ ص ۸ بیت (محمد نذیر رانجها).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۲۷۳-۱۹۶۱ .N.M : نستعلیق ، راجه بهادر عرف راجیشر رای بن منشی حشمت رای ، در مضافات برار ماپانگهات (هند) ، ۱۵ ج ۱۲۵۳/۲ه‍. ۳۳۸ ص (نوشاهی : ۴۸۶).

□ میانوالی ، داود خیل ، کتابخانه حقانیه ، سعید احمد : شکسته نستعلیق ، عبدلراوف چشتی ، ۲۴ محرم ۱۲۵۴ه‍. آغاز : الا یا ایها ، به ترتیب قافیه تا پا، ۳۷۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد، ، گنج بخش ۸۴۶۲ : نستعلیق ، ملا عبدالغفار بن ملا عبد الجبار ساری متوطن بینی حصار (کابل ؟)۲۴ شعبان ۱۲۵۵ه‍. آغاز: الا یا ایها الساقی. ..، غزل هاست به ترتیب تهجی، مثنوی ، ساقینامه ، باز غزل ، قطعه ها ، رباعی ها ، ۳۲۲ برگ ۱۲-۱۵ س.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۴۶۳ : تحریری ، سده ۱۳ه‍. با مهر «شاه شجاع ۱۲۵۵». آغاز : الا یا ایها الساقی ، غزل هاست به ترتیب تهجی ، مثنوی ها ، ساقینامه ، باز مثنوی ،

مخمس ، قطعه ها ، رباعی ها ، ۱۹۰ برگ.

□ گوجرانواله ، شتاب کتره ، حکیم فدا حسین قلندری : نستعلیق ، محمد امداد الحق ، ۱۲۵۶ه. آغاز : الا یا ایها ... ، ۳۹۱ ص (نعیم اختر مجددی).

□ گجرات ، احمد حسین احمد قلعه داری ۵۳۷ : نستعلیق خوش ، ۲۶ محرم ۱۲۵۷ه. آغاز برابر دیباچه‌گلندام، ۲۸۰ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

□ گوجرانواله ، حافظ آباد ، عبدالرشید فاروقی : نستعلیق، محمد صدیق اکبر ، ۱۲۵۷ه. آغاز : الا یا ایها ، ... ۴۹۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها ، بهلوال ، دهوری ، محمد اسماعیل : نستعلیق، شکسته آمیز ، حسن علی ولد ملازم حسین ، ۱۲۵۸ه. آغاز : الا یا ایها ، ۴۱۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۹۵۱ : نستعلیق خام ، خواجه محمد حمید بن قاضی خواجه محمد جان بن خواجه احمد ، قلعه خواجه محمد ظریف کابل ، ۲۷ ج ۲/ ۱۲۶۰ه. دارای : غزل و قطعه و رباعی ، آغاز در «د» افتاده ، ۲۱۲ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۱۲۸ : شکسته آمیز خام ، محمد شریف واد ملا قطب الدین ، ۲۲ صفر ۱۲۶۰ه. آغاز : الا یا ایها ، دارای : غزل و قصیده و مثنوی و رباعی ، ۳۲۸ ص.

□ کیمبل پور، حسن ابدال، مدرسه تعلیم القرآن ۱ : نستعلیق شکسته آمیز ، صاحب خان ولد مهر جان ، ۱۲۶۲ه. برای عثمان کترا والا ، کامره ، آغاز : الا یا ایها ، ۴۴۷ ص (پرفسور اختر راهی).

□ لاهور ، شش محل ، انباله جلد سازی ، محمد بشیر لودهیانوی : نستعلیق ، ۲۷ محرم ۱۲۶۲ه. آغاز افتاده : آنکه از زنجیر زلفت جان چندین آشنا ست ، ۴۳۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ کراچی ، ناظم آباد ، کتابخانه همدرد : نستعلیق ، ۲۷ محرم ۱۲۶۲ه. ۴۴۴ ص (نعیم اختر مجددی).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۲۶۹-۱۹۶۱ .N.M : نستعلیق ، محمد علی ، ۳ محرم ۱۲۶۴ه. با دیباچه ، ۵۳۴ ص (نوشاهی : ۴۸۶).

□ پیشاور ، عجایب گهر (موزه) ۲۱ : نستعلیق زیبا ، پندت طوطه رام ، پاس خاطر مهاراج گلاب سنگه بهادر ، بفرمایش لاله کیندا مل، ۱۹۰۴ سمت (۴-۱۲۶۵ه)، آغاز : الا یا ایها یا ۲۰ مینیاتور ، ۶۴۴ ص ۱۳ س (محمد اسرائیل کان الله له).

□ سرگودها ، بهلوال ، چک ۵۴ شمالی ، گلزار احمد : نستعلیق خوش ، فقیر شرف دین ولد عبدالرزاق ، ۱۲۶۷ه. آغاز : الا یا ایها ، ۳۸۴ ص (محمد نذیر رانجها).

□ ملتان ، خان عبدالحلیم ترین ۱۳ : نستعلیق زیبا ، با مهر «غلام عثمان ۱۲۶۷»

آغاز : الا یا ایها . . . ، با دو سرلوح زیبا ، ۳۴۶ ص ، ۱۷ س (دکتر ژبیده صدیقی).

□ رحیم یار خان ، صادق آباد ، کتابخانه غوثیه ، جمال الدین والی ۲۵ : نستعلیق خوش ، عبدالله فقیر بن حاجی ابو القاسم ، بروزگار ناصر الدین شاه قاجار ، در تبریز ، کارخانه شهدی حاجی خلف آقا احمد تبریزی ، شعبان ۱۲۶۸ه. با ۵ تصویر ، آغاز : ز مشکلات طریقت عنان متاب ، ۲۸۰ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ سرگودها ، بهاوال ، چک ۲۸ شمالی ، محمد زمان : نستعلیق شکسته آمیز ، درویش محمد ولد محبت خان بلوچ ، ۱۲۶۹ه. آغاز : الا یا ایها ، جدولبندی ۳ راه ، ۳۸۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۱۶۱ : شکسته آمیز ، محمد ان معزا . ۱۲۶۹ه. آغاز : الا یا ایها ، دارای : غزل و قطعه و مخمس و رباعی ، ۴۴۰ ص.

□ لاهور ، فقیر خانه ، سید مغیث الدین بخارایی : نستعلیق ، ابراهیم بن احمد ، ۱ رمضان ۱۲۷۰ه. آغاز : الا یا ایها ، ۱۴۸ ص (محمد علی کوثر).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۸۶۹ : شکسته آمیز ، ج ۱۲۷۱/۲ه. آغاز : الا یا ایها ، دارای : غزل و قطعه و مخمس و رباعی ، ۴۴۰ ص.

□ پیشاور ، دانشگاه پشاور ۱۲۴ : نستعلیق جلی ، رمضان ۱۲۷۱ه. آغاز افتاده : بد ساقی می باقی ـ که در جنت نخواهی یافت ، ۳۶۰ ص (پرفسور امتیاز حسین).

□ بهاولپور ، سنترال لائبریری : نستعلیق خوش ، قاضی غوث بخش ، ۲۷ ذیحجه ۱۲۷۲ه. آغاز افتاده : آنکس است اهل بشارت که اشارت دادند ، ۲۴۸ ص (پرفسور دکتر الله دتا چودری).

□ کراچی ، موزه ملی ۹۱۳-۱۹۵۸ N.M. : نستعلیق ، نظام الدین ، ۱۲ بهاگن ۱۹۱۲ ب (۱۲۷۲ه) از روی نوشته میان محمد حسن ساکن گاجر گوله (بخش گوجرانواله ـ پاکستان) ۵۳۴ ص (نوشاهی : ۴۸۶).

□ لاهور ، نکلسون رود ، خلیل الرحمن داودی : نستعلیق ، ابن محمد حسن ، ۱۲۷۳ه. آغاز : الا یا ایها ، کامل اما موریانه آسیب بسیار زده (سید عارف نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۵۱۴ : شکسته آمیز ، میر قادر شاه بن میر شاهنشاه از اولاد سید ابوں شاه ، موضع زرغون ، ذیقعده ۱۲۷۴ه ، آغاز : الا یا ایها ، دارای : غزل و مثنوی و ترکیب و ساقینامه و مخمس و قطعه و رباعی ، ۳۷۷ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۰۶۷ : تحریری خام . . . ولد عبدالرحیم آخوند زاده که جد او ابراهیم آخوند زاده است ، ۱۶ ع ۱۲۷۵/۱ه ، تنها غزل است ، ۴۸۷ ص رحلی.

□ سرگودها ، چک شماره ۱۴ شمالی ، کتابخانه محمد عبدالله صاحب : نستعلیق ، سکندر خان ولد سیدگل افغان، ۱۲۷۵ھ. آغاز : الا یا ایها، کامل ، ۴۱۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۶۵ ، ۸۷۱ دیو : ش ۳ مجموعه مورخ ۱۲۷۶ھ. گزیده دیوان اوست. آغاز : الایا ایها الساقی ، ۳۰ گ (عباسی ۲ : ۲۹).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۳۹۸ : نستعلیق پخته ، ۱۲۷۷ھ ، آغاز الا یا ایها ، تنها غزل ها ست ، ۲۴۷ ص.

□ لاهور ، دیال سنگھ ترست ۵۳ : نستعلیق پخته ، حسین علی قوم خاف ، ۱۲۷۷ھ. بدستور عبدالواحد خان ، آغاز برابر دیباجه گلندام ، ۳۰۴ ص (هاشمی ، صدیقی ۱ : ۱۵۱).

□ سرگودها ، بهلوال ، دیره سیدان ، کتابخانه محمد انور صاحب : نستعلیق شکسته خوش ، محمد حسین بن غلام حسن ، ۱۲۸۰ھ. آغاز : الا یا ایها . . ، سرلوح زربن ، کامل ، ۳۶۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، کهوت ، غلام محمد : نستعلیق شکسته خوش ، محمد شریف ، جمعه ۲۲ شوال ۱۲۸۴ھ. آغاز : الا یا ایها ، کامل ، ۳۸۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ پیشاور ، دکتر خواجه محمد سلیم ۲۰۲۲/۱۲۳۲ : نستعلیق خوش ، سید محمد خواجه ولد سید احمد خواجه ، ۱۲۸۰ھ (پایان قصیده ها) ، آغاز برابر دیباجه گلندام ، نونوبس ۱۳۴۰ھ. را دارد ، ۳۱۶ ص ۱۳ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ پیشاور ، کتابخانه پشتو اکادمی ۷۶۴ : نستعلیق ، عبدالقدیر ، ۲۸ ع ۱۲۸۱/۱ھ. در موضع آبدره بالای تپه خلیل، پیشاور ، آغاز : الا یا ایها ، کامل (سید عارف نوشاهی).

□ سرگودها ، بهلوال ، بکهر ، کتابخانه عبدالرسول صاحب : شکسته خوش ، محمد عنایت ولد سرجادر ، ۱۲۸۲ھ. آغاز : الا یا ایها ، سرلوح منقش ، کامل ، ۴۴۴ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۳۶۸ : تحریری ، سعید احمد جمشیدی ، ج ۱۲۸۳/۱ھ. دارای : غزل به ترتیب ، ساقینامه ، ترجیع ، قطعه و رباعی ، ۲۴۳ ص.

□ سرگودها ، بهلوال ، کهوٹ ، غلام محمد : نستعلیق خوش، محمد شریف، ۲۲ شوال ۱۲۸۴ھ. آغاز الایا ایها ، ۳۸۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، جهاوریان، کتابخانه عطاء الرحمان صاحب کهوکهر : نستعلیق شکسته، عبدالودود پسر برکت الله هاشمی ، سه شنبه ۷ رمضان ۱۲۸۹ھ. آغاز : الا یا ایها ، سرلوح ، ۴۵۰ ، ص ۸ بیت (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، محمود بیگ نونانواله : نستعلیق ، سید مهدی شاه بن هادی شاه، دهوک ملان پادشاه ، ۱۳ رجب ۱۲۹۲ھ ، ۳۹۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۷۹۹ : نستعلیق پخته ، اسماعیل ، ۲۱ رمضان ۱۲۹۵ھ/

سمت ۱۹۳۴ب، آغاز : الا یا ایها ، دارای : غزل و ترکیب و ساقینامه و مخمس و قطعه و رباعی، ۳۷۷ ص.

□ بهکر ، بهل ، مدرسة العلوم الشرعیه ، جامعه غوثیه مهریه : نستعلیق خوش، ۱۲۹۸ه سرلوح ، ۴۷۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها ، بهلوال ، دیره سیدان ، محمد انور صاحب : نستعلیق خوش، محمد غوث، ۱۲۹۹ه. در کهلا پور، آغاز : الا یا ایها. کامل، ۴۰۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۷۹۷ : نستعلیق پخته ، سده ۱۳ه. (ص ۷۱-۱۰۲) ، از «الف» تا میانه های «ت»، آغاز: الا یاایها.

□ اسلام آباد ، همانجا ۶۶۶۵ : نستعلیق خام ، سده ۱۳ه. آغاز : الا یا ایها، رحلی.

□ اسلام آباد ، همانجا ۷۶۶۲ : نستعلیق طلبگی ، سده ۱۳ه. آغاز و انجام افتاده ، ۲۶۸ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۹۷۲ : شکسته آمیز ، سده ۱۳ه. آغاز : الا یا ایها ، انجام افتاده ، ۱۶۸ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۳۹۷۴ : نستعلیق طلبگی ، سده ۱۳ه. آغاز : الا یا ایها ، غزل هاست تا «د» ، ۱۹۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۲۸۵۴ : شکسته آمیز ، سده ۱۳ه. آغاز : الا یا ایها ، ۴۶۸ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۴۶۱ : تحریری ، سده ۱۳ه. آغاز : الا یاایها الساقی ، غزل هاست به ترتیب تهجی ، مغنی نامه ، ساقینامه ، ترجیع بند ، مخمس ، مثنوی ، مقطعات ، و رباعی ها ، ۲۰۷ برگ.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۶۲۳ : نستعلیق خام، فیضعلی، سده ۱۳ه. غزل‌هاست به ترتیب تهجی ، آغاز : الا یا ایها ، سپس رباعی ها ، ۲۵۴ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۶۶۴ : نستعلیق شکسته آمیز ، سده ۱۳ه. تنها ۲۲ صفحه آغاز است با پنج تصویر ، ۲۲ ص ۱۸ س.

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۵۳۷ : نستعلیق پخته ، ۱۸ ع ۲/به سه شنبه روز هجرت با و ذا و صاد و لام ، سده ۱۳ه. سرلوح ، آغاز : الا یا ایها ، سپس مثنوی ، ساقینامه ، ترجیع ، رباعی ، ۳۹۵ ص ۱۲ س.

□ دیره اسماعیل خان ، مکتبه حبیبیه : نستعلیق ، رکن الدین ولد نور الدین قاضی ، چک صودی خان ، سده ۱۳ه. ۲۸۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ کراچی ، موزه ملی N. M. ۵۲۸/۲۳۲ : نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز و انجام افتاده ،

۱۸۲ ص.

□ کراچی ، همانجا N. M. ۱۹۵۷-۶۴۸/۳۹ : نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز و انجام افتاده ، ۹۴ ص.

□ کراچی ، همانجا N. M. ۱۹۵۸-۵۶۲ : نستعلیق ، سده ۱۳ه. سرلوح ، یک تصویر ، ۴۰۸ ص (نوشاهی : ۵۸۶).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۵۷۲۱ : نستعلیق خوش، سده ۱۳ه. آغاز افتاده ، ۷۴ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۶۰۲۰ : شکسته آمیز ، پخته ، سده ۱۳ه. آغاز کمی افتاده ، ۲۶۴ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۸۲۵ : نستعلیق خوش ، سده ۱۳ه. آغاز : الا یا ایها، سرلوح ، ۳۵۲ ص.

□ سرگودها ، بهلوال ، مولانا قدرت الله : نستعلیق خوش ، نور الهی طالب مدرسه جواهر التدریس ، سده ۱۳ه. آغاز : الا یا ایها . . . ، ۴۰۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اوچ ، مخدوم سید شمس الدین گیلانی ۷۰ (؟) : نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز : روضه خلد برین خلوت درویشان است ، ۳۰۰ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ پیشاور ، پشتو اکادمی ۲۷ : نستعلیق پخته ، سده ۱۳ه. آغاز : الا یا ایها . . . ، ۳۸ ص (استاد محمد رضا همدانی).

□ سرگودها ، بهلوال ، مولانا داود : نستعلیق خوش ، کمال بن عبدالحق ، جامع مسجد لال پوره، سده ۱۳ه. ۵۲۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، مولوی فخر الدین : نستعلیق خوش ، صاحب خان بن قاسم خان ، در جهنگی شیر خان ، سده ۱۳ه. ، ۳۸۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ دیره اسماعیل خان ، معظم خان کتابفروش : نستعلیق شکسته آمیز ، دوست محمد عرف دوسه حجام ، ساکن بانده خیر ، سده ۱۳ه. ۴۸۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ن ۶۵ ، ۸۷۱ دیو (۳) : نستعلیق ، میانه سده ۱۳ه. گزیده غزلهای اوست ، ۵۱ غزل ، با ترجمه آنها به زبان پنجابی به شنگرف. آغاز : الا یا ایها الساقی ، ۴۱ گ ۱۰ س (عباسی ۱ : ۴۳۸).

□ لاهور ، همانجا ۶۵ ، ۸۷۱ دیو : نستعلیق، سده ۱۳ه. آغاز : الا یا ایها الساقی ، ۱۸۷ گ ۱۳ س (عباسی ۱ : ۴۳۴).

□ لاهور ، همانجا ۶۵ ، ۸۷۱ دیو (۲) : نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز افتاده : ای شهنشاه بلند اختر خدا را همتی-تا بپوسم همچوگردون خاک ایوان شما ، ۲۵۹ ص ۱۱ س (عباسی

۱ : ۴۳۷).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۸۵۹۵ : نستعلیق تحریری خام، ۱۳۰۲ه. آغاز: الا یا ایها، غزل هاست سپس ترجیع بند، مثنوی، ساقینامه، رباعی، تخلص ها شنگرف، ۳۶۹ ص.

□ **اتک**، مکهد، مولانا محمد علی : نستعلیق، یکشنبه آخر صفر ۱۳۰۵ه. آغاز : الا یا ایها، کامل، ۴۱۸ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۸۶۶۳ : نستعلیق پخته، محمد کریم «علیگورالی» جمعه ۱۰ ذیحجه ۱۳۰۶ه. بر حسب فرمایش سید احمد جان آقا، با یادداشت خرید به بهای ۱۵۰۰ افغانی در کابل ۱۳۵۴/۱/۱ خ، برگ آغاز افتاده، غزل هاست به ترتیب، سپس قطعه، مثنوی و رباعی، ۵۰۹ ص ۱۱ س.

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۵۹۲۲ : نستعلیق خوش، ابو تراب بن نصر الله حسنی اصفهانی، ۱۵ ذیقعده ۱۳۱۴ه. آغاز : الا یا ایها، ۲۹۶ ص.

□ اسلام آباد، همانجا ۳۶۸۷ : نستعلیق، جلال الدین، ۱۲ رمضان ۱۳۱۵ه. آغاز : لا یا ایها، ۳۷۵ ص.

□ **حیدر آباد**، درگاه شریف، کتابخانه عالیه علمیه، میر سید محب الله شاه راشدی : نستعلیق محمد حسن منکن، ۲۸ ع ۱۳۲۱/۲ه. گزیده ای ست از دیوان او، ۴۶ ص ۱۹ س (نعیم اختر مجددی).

□ **خوشاب**، اکبر پور، گلزار احمد : نستعلیق خوش، فرمان ارائین، ۲۵ دسمبر ۱۹۱۱م (۱۳۲۹ه؟) منقش، ۴۱۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **رحیم یار خان**، محمد آباد، مبارک اردو لائبریری : نستعلیق خوش پخته، مولوی محمد نظام الدین نظامی و دستیار او رب نواز، ۱۹۶۸م (۱۳۸۷ه) گزیده دیوان اوست گرد آورده‌ی سید مبارک شاه جیلانی بنیادگذار کتابخانه که نام منتخب خود را «خمریات حافظ» نهاده است، ۳۲۴ ص (پرفسور دکتر الله دتا چودری).

□ **لاهور**، دانشکده مسیحی فورمین ۱۲ ج - ۵۱، ۸۹۱ : نستعلیق، تاریخ یاد نشده، با سرلوح زرین. آغاز : الا یا ایها الساقی، ۱۳۸ گ ۱۳ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۱۸۴).

□ **لاهور**، دانشکده مسیحی فورمین : نستعلیق، تاریخ یاد نشده، آغاز : الا یا ایها الساقی، ۱۶۹ گ ۱۵ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۱۸۴).

□ **لاهور**، دانشکده مسیحی فورمین : نستعلیق، شنبه ۱۸ ع ۲/تاریخ یاد نشده، با سرلوح زرین، جدولبندی به زر. آغاز : الا یا ایها الساقی، ۲۴۹ گ ۱۴ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۱۸۵).

□ پیشاور ، دانشگاه ، کالج اسلامیه ۹۸۳ : نستعلیق خوش ، تاریخ یاد نشده ، محشی. آغاز : الا یا ایها الساقی، ۳۲۵ ص.

□ پیشاور ، همانجا ۹۸۳ : نستعلیق زیبا ، تاریخ یاد نشده ، زرین ، آغاز : الا یا ایها الساقی ، ۵۳۶ ص (پرفسور امتیاز حسین).

□ لاهور ، دیال سنگھ ترست ۲۴۶ : بی تاریخ ، آغاز : الا یا ایها . . . ، ۳۷۶ ص (هاشمی ، صدیقی ۱ : ۱۵۴).

□ لاهور ، همانجا ۴۱۸ : نستعلیق، آغاز : الا یا ایها . . . ، ۱۶۲ گ.

□ لاهور ، همانجا ۳۵۱ : نستعلیق ، منور شاه ، آغاز : الا یا ایها . . . ، ۲۲۴ گ (هاشمی ، صدیقی ۲ : ۲۲۰-۲۲۲).

□ لاهور ، همانجا ۷۶۰ : نستعلیق ، آغاز در دیباجه نثری افتاده ، ۲۴۵ گ (دیال سنگھ ۳ : ۲۹۸).

□ لاهور ، کتابخانه موزه لاهور : نستعلیق زیبا ، تاریخ یاد نشده ، گزیده ای ست. آغاز : چو حافظ در قناعت کوش از دنیای دون بگذر ، زرین ، ۱۱ گ ، سطرها گونا گون (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۱۴۵).

□ پیشاور ، دانشگاه پیشاور ۲۳ : تعلیق خوش کهن، تاریخ یاد نشده، آغاز : الا یا ایها، ۴۵۰ ص (پرفسور امتیاز حسین).

□ پیشاور ، پشتو اکادمی ۷۰۰ : نستعلیق خوش ، آغاز : الا یا ایها . . . ، در پایان سروده هایی ست در ستایش از حافظ از ناشناس ، ۴۸۳ ص (استاد محمد رضا همدانی).

□ پیشاور ، ریکارد آفس ۴۲ : نستعلیق ، آغاز : الا یا ایها . . . ، ۴۸۵ ص.

□ پیشاور ، همانجا ۲۶۳ : نستعلیق ، آغاز : الا یا ایها . . . انجام افتاده ، ۵۱۳ ص (سید حسن مجتبی رضوی).

□ گجرات ، احمد حسین احمد قلعه داری ۵۳۶ : نستعلیق خوش ، انجام افتاده ، آغاز : الا یا ایها الساقی . . . ، ۲۷۲ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

□ لاهور ، مسلم مسجد ، کتابخانه خاور ، محمد حلیم : نستعلیق شکسته آمیز خوش ، آغاز و انجام افتاده ، آغاز : مستی به چشم شاهد دلبند ما خوش است . . . ، ۱۶۰ برگ (سید عارف نوشاهی).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۲۴۰ : بادیباجه نثری.

□ لاهور ، همانجا ۵۶۸۶/۲۳۶۷ : آغاز و انجام افتاده.

□ لاهور ، همانجا ۴۰۲۶/۹۷۴ : نوشته همت رای ، ساکن منصور پور (بشیر حسین

۱ : ۱۱۴).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۱۵ K : نستعلیق ، ۱۸ ع ۲/تاریخ یاد نشده ، ۲۵۴ ک (عبدالله ۲ : ۲۷۶).

□ لاهور ، موزه ۱۲۷/۷ : نستعلیق زیبا ، قوام شیرازی ، «محمد القوام الشیرازی» نسخه هنری بدنبال هر غزل یک رباعی از خیام ، ۴۲۷ ص (رشید احمد ۲ : ۱۵).

☆ 000ـ شرح های دیوان حافظ

گزارش های دیوان حافظ یا گزارش بخشی از آن ، یا گزارش غزل و یا بیتی از او ، در جلد سوم بخش عرفان (۳ : ۱۵۹۵-۱۶۱۰) گذشت. و در اینجا تنها گزارش هایی آورده می شود که در آن بخش نیامده باشد. و یا نسخه ای تازه یافته ای از آن بدست آمده باشد.

☆ 327ـ بحر الفراسه

عبدالله خویشگی قصوری. در ۳ : ۱۵۹۹ گذشت.

اینک نسخه ای دیگر :

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۲۷۰ : نستعلیق تحریری ، سدهٔ ۱۲ ه ، از زوی نسخه ای نوشته شده که آغاز آن یک عبارت افتاده بوده: احدی رسد که محمود است...، انجام افتاده ، نام کتاب در دیباجه «بحر فراسة اللافظ فی شرح دیوان خواجهٔ حافظ» است ، ۲۸۸ ص.

☆ 328ـ شرح دیوان حافظ

از «کاناطل» بن نور الله بن محمد سعید المشتهر به شیخ آخوند.

آغاز : حمد بیعدد مر خدای را که منور گرداینده قلوب مستنیران ظلمت نشینان ناسوتی را . . . اما بعد ، می گوید فقیر حقیر . . . کاناطل بن . . .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۲۴۵ : نستعلیق تحریری ، رجب ۱۲۳۱ ه ، (ص ۱-۲۰۴).

☆ 329ـ مرج البحرین

ختمی لاهوری. در ۱۵۹۷ گذشت.

اینک نسخه ای دیگر :

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۲۶۸ : نستعلیق تحریری پخته ، سدهٔ ۱۲ ه ، آغاز افتاده ، در آغاز موجود آمده است : در شهور سنهٔ احدی و عشرین من الف الثانی (۱۰۲۱) روزی درویشی با پسری صاحب جمال در سن دوازده سالگی در مجلس قدوة الابرار شیخ عیسی سندی در بلدهٔ برهانپور در آمد. و بر مجلسیان دلتر آمد و این داعی نیز در آن مجلس حاضر بود . . . ،

و در پایان آمده : قطعه در تاریخ سواد گوید : سودت بلطف چو مرج البحرین (!) ـ گفتا فلکم بدین بلاغت کس نیست ـ تاریخ سواد او چه پرسی از دل ـ تکرار کنی چو نام او را پس نیست (!) ، ۳۶۸ ص رحلی.

☆ 330ـ خلاصة البحر فی التقاط الدرر : شرح دیوان حافظ

از غلام معین الدین عبدالله ملقب به خلیفه خویشگی قصوری ، متخلص به عبدی.

شرح دیوان حافظ است ، نه شرح بیت های دشوار آن. جلد دوم از باب «چ» آغاز می شود : ازین دلشده آن یار نمی پرسد هیچ. تا کتاب الذال باب الالف . . . : در مغز بابل از همه ، بوی چمن لذیذ. این جلد دارای «خاتمه» ای ست در مقام معنوی حافظ باگواه از نفحات الانس ، قاسم انوار ، قاضی حمید الدین ناگوری در «عشقیه» اش و دوانی ، و اینکه نظام الدین تهانیسری (ن. ک ریاض القدس ۱ : ۵۳) که «شرح دیوان حافظ» نگاشته. و در آن شأن نزول ابیات را نیز گفته است. و اینکه این ضعیف ده سال است که دیوان او را تحقیق کرده ، و «جامع البحرین» را در شرح آن دیوان نوشته است. و در اینجا از «بحر الفراسه» ی خود (ن. ک. ۳ : ۱۵۶۹) نامی نمی برد. پس بایستی پیش از آن نگاشته باشد.

آغاز ۲ : رب اشرح لی صدری و یسرلی امری واحلل عقده . . . اما بعد ، می گوید بنده . . . عبدالله الملقب بالخلیفه الخویشگی الچشتی . . . چون از تحریر مجلد اول «خلاصة البحر فی . . .» فارغ شدم در تحریر مجلد ثانی شروع.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۰۶۰ : نستعلیق ، فقیر کل حسن ولد میان نور محمد بن میان قادر بخش ، قوم سباغ ، ۱۱ ع ، ۱۳۰۷/۱ه. آغاز برابر ، ۷۶۲ ص ۲۳ س.

☆ 331ـ مخمس دیوان حافظ

از علی : چو «علی» داشت هوای لب مه رو حافظ ـ زان مکان ساخت چو عشاق . . . کو حافظ. تخمیس غزل هایی ست از حافظ از ردیف الف تا یا.

آغاز : نمودم در ره عشقش به جستجوی، منزل ها. بماندم در نخستین گام پای عقل در گل ها. به هر راهی که رو کردم ندیدم غیر بسمل ها ـ الا یا ایها الساقی ادرکاساو ناولها ـ که عشق آسان نمود اول ولی افتاد مشکل ها.

□ کراچی ، موزه ملی ۳۰/۶ ـ ۱۹۷۸ N. M. : نستعلیق ، ۷ رجب ۱۰۸۹ه (؟) ۹۲ ص (لوشامی : ۴۸۹)

☆ 000ـ ترجمه های اردویی دیوان حافظ

برای ترجمه های اردوی آن. ن. ک. اختر راهی ، ترجمه ها : ۲۹۲ تا ۲۹۵ که در آنجا هفده ترجمهٔ چاپ شدهٔ آن را نشان داده است.

☆ 332ـ ترجمه مناجات

متن منسوب به حضرت علی (ع). باسر آغاز لک الحمد یاذ الجود والعلی ـ تبارکت تعطی من تشاء و تمنع. ترجمه منسوب به حافظ که در پایان آن آمده : ببخش جرم و خطاهای حافظ شیراز- به حق شاه ولایت خواجهٔ دوسرا .

آغاز: لک الحمد . . . بزرگوار ، خدایا تراست حمد و ثنا ـ که از توست عطا و هم از تست منع عطا ـ الهی اگرچه بزرگ است گناهان من ـ مثال جرم من و عفو تو ، خس و دریاست.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۹۲۶ : نستعلیق ، (۵۱۲۰۰) (ص ۴۷۱-۴۷۷) ، آغاز برابر ، در فهرست نام مترجم نیامده است (گنج ۳ : ۱۸۲۱).

● 92ـ نثل الله نعیمی

سید نثل الله فضل الله مشهدی که در شیروان می زیسته است ، متخلص به نعیمی حروفی (۷۴۱ - شهید ۷۹۶ یا ۱۳۴۵/۵۷۹۸ - ۴ یا ۱۳۹۶م) نامی تربن کارش «جاودان نامه» است.

☆ 333ـ آفاق و انفس

اصطلاحات و تشبیهات صوفیانه (مرموز) است. شاید یکی از منظومه های او باشد که بدین نام آمده است (ن. ک. زیر).

(ن. ک. ذریعه ۹ : ۱۲۱۷ «دیوان نعیمی» ـ لغتنامه ، حروفیان ، فضل الله : ۴۷۸ - ریحانه ۲۱۸:۶ «نعیمی»ـ نفیسی ۷۶۴:۲ زندگینامه و نام پنج اثرش : ۱ـ نوم نامه ، ذیل جاودان نامه ، ۲ـ جاودان کبیر ، ۳ـ جاودان صغیر ، ۴ـ رساله در اصول حروفیه ، ذیل جاودان نامه ، ۵ـ عرش نامه ، ۶ـ محبت نامه ـ نسخه ها ۲ : ۱۰۴۹ «الالهیة الافضلیه» و ۲ : ۱۱۱۱ «جاودان نامه ی کبیر : شش ابتدا» و ۴ : ۲۶۳۳ «اسکندر نامه» و ۴ : ۳۰۰۲ «عرش نامه الهی»).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۱/۱۲۰۰/۴۲۵۳ : تاریخ و نشانی بیشتر یاد نشده (بشیر حسین ۲ : ۱۹۸۹). در فهرست بنام «آفاق وانفس» از شاه فضل نعمی (چنین) آمده است.

● 93ـ تربتی

سراینده ای با تخلص تربتی که به نوشته ی بشیر حسین مثنوی زیر را در ۱۳۹۶/۵۷۹۹م سروده است. ولی گمان می رود همان عبداللطیف تربتی سراینده ی «ترجمة الاحادیث» مشترک ۴ : ۲۲۷۴ باشد. (ن. ک. پایان سدهٔ نهم).

☆ 331ـ مثنوی تربتی

در مسایل عقیدتی و احکام اسلامی. ن. ک. «ترجمة الاحادیث» (مشترک ۴ : ۲۲۷۴) که می تواند این دو یکی باشند.

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۴۱۹۲/۱۱۳۹ : تاریخ و نشانی بیشتر یاد نشده (بشیر حسین ۲ : ۳۰۱).

● 94- مسعود بخارایی

□ مسعود بیگ ، احمد بن محمد نخشبی بخارایی دهلوی ، شیر خان متخلص به مسعود (م ۸۰۰ه/۸-۱۳۹۷م) که یاد او در «ام الصحایف» (۳ : ۱۲۸۷) گذشت.

(ن. ک. ذریعه ۹ : ۱۰۳۵ که در آنجا از دو کارش نام برده شده است : دیوان ، مثنوی یوسف و زلیخا).

☆ 335- دیوان مسعود بیگ

ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۵۲۵ - موزهٔ سالار : ۲۰۹۲ (؟). «دیوان مسعود» تدوین ۱۰۵۲-۱۰۵۳ه/۳۹-۱۷۴۰م آغاز : خداوندا به حق ذات پاکت - به حق بندگان درد ناکت.

□ لاهور، کتابخانه دکتر وحید قریشی : نستعلیق، منهانداس، ۱۸۳۴م. آغاز : ای خدا کاندر میان جان هر السان توبی - ظلمت کفر است از تو، نور هر ایمان توبی ، ۷۵ گ ۱۵-۱۸س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۲۰۶).

● 95- ناشناس

سراینده ی ناشناس «بهجة المباهج» ابو علی یا ابو سعید حسن بن حسین معروف به شیعی سبزواری بیهقی سده ی هشتم ه. را به نظم در آورده است. (برای سبزواری ن. ک. مشترک ۴ : ۲۴۵۲ «مصابیح القلوب»).

متن اصلی آن «مناهج المنهج» از قطب الدین کیدری ، ابو الحسن محمد بیهقی نیشابوری ، زنده در ۵۷۶ه/۱۱۸۰م (ذریعه ۶ : ۲۸۵) می باشد که نام کامل آن - که پدرم پسندیده است «مباهج المهج فی مناهج الحجج» است ، به عربی (ذریعه ۸ : ۱۶۳).

☆ 336- بهجة المباهج ، منظوم

حماسه ی دینی ست ، در قالب مثنوی. در احوال و معجزات پیامبر (ص) و خاندان ایشان.

آغاز متن منثور آن : حمد بیحد و ثنای بیعدد خدای را که این ایوان و معلق آسمان.

آغاز : الهی از دل من بند بردار-مرا در بند چون و چند مگذار - الهی ساز آسان مشکلم را - نماراهی به ملک جان دلم را.

(ن. ک. ذریعه ۳ : ۱۶۳ «بهجة المباهج» سبزواری و ۱۹ : ۴۶ «مباهج المهج . . .» بیهقی کیدری و ۲۲ : ۳۴۹ «مناهج المنهج» همان بیهقی کیدری - نسخه ها ۶ : ۴۴۲۰ «بهجة المباهج . . .» - استوری ۱ : ۱۸۲ - و برای نسخه هایش : سالار جنگ : ۱۱۸ و دانشگاه ۱۶ : ۵۷۵ و دو کتابخانهٔ مشهد : ۶۲۱ و چهار کتابخانه : ۷۴ - سنا ۱ : ۳۵۲ و فاضل ، مشهد ۲ : ۲۷۶).

□ خیر پور ، کتابخانه عمومی : نستعلیق ، ۱۱۱۶ه. آغاز برابر نمونه ، ۶۶۶ ص (سید خضر نوشاهی).

● 96ـ ابن عماد خراسانی

از مردم خراسان که در شیراز زیسته است. نام کامل او حافظ علا الدین محمد بن حافظ عماد الدین هروی ست. که مرگ او را ۸۰۰/۸-۱۳۹۷م نوشته اند. برگل (۱ : ۳۰۸) در یکی بودن او باهمنامش ابن عماد ، سراینده ی «خلاصة التنزیل» که تاریخ سرودنش ۸۰۳/۱-۱۴۰۰م آمده ، تردید کرده است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۱۴ «ابن عماد خراسانی» ـ ذریعه ۹ : ۲۷ «دیوان ابن عماد». نفیسی ۱ : ۲۱۷ و : ۲ ۷۶۵ که در اینجا مرگ او را ۸۳۸ه آورده است ـ برگل ۱ : ۳۰۸ که در یکی بودن ابن عماد خراسانی که در ۸۰۰ه. در گذشته و ابن عماد سرایندهٔ «خلاصة التنزیل» تردید کرده است).

☆ 337ـ روضة المحبین : ده نامه

مثنوی ست در ده «نامه» که در ع ۷۹۴/۱ه/۱۳۹۱م به انجام رسیده است. نفیسی (۱ : ۲۱۷) می نویسد : از کارهای مانده ی او یکی «ده نامه» است که در ع ۷۶۸/۱ه به پایان رسانده و دیگری «روضة المحبین» که در ۷۹۴ه در ۷۶۰ بیت ساخته است. ولی در پایان نسخه ی گنج بخش که در ده نامه است آمده است : منظوم به سال عقد پروین- موسوم به «روضة المحبین» ـ از مفت هجرت محمد ـ رفته نود و چهار و هفتصد (۸۰۴ و ۷۶۸ نیز در منابع آمده است). پس نه تردید برگل در یکی بودن ابن عماد ها به دلیل سه سال جدایی در تاریخ بجاست ، که در نسخه ها اینگونه تحریف بسیار است. و نه نوشته ی نفیسی که آندونام‌را دو مثنوی جداگانه یاد کرده است.

بدینگونه آغاز می شود : نعت ، مناجات ، سبب نظم ، مقدمه در مراتب عشق ، آغاز داستان ، گفتن احوال خود با باد. سپس : نامهٔ اول از زبان عاشق به معشوق ، نامهٔ دوم از زبان معشوق به عاشق ، سوم از عاشق به معشوق ، چهارم معشوق به عاشق . . .

آغاز : الحمد لخالق البرایا ـ و الشکر لواهب العطایا ـ ای نام تو صدر هر کتابی ـ آرایش فصل هر خطابی. . . آغاز داستان. گفتن احوال خود با باد : با باد زبان راز بگشاد ـ گفت ای دل و جان من به تو شاد ـ ای محرم عاشقان مسکین.

(ن. ک. نسخه ها ۴ : ۲۸۴۵ «روضة المحبین» : «ده نامه» ـ ذریعه ۸ : ۲۸۳ «ده نامه» همانجا ۱۹ : ۱۸۳ «مثنوی‌ده نامه» و همانجا ۱۹۲:۱۹ «مثنوی‌روضة المحبین» با همان سر آغاز و همان تاریخ ـ نوشاهی ، موزه : ۵۷۶ که از نفیسی پیروی کرده و «روضة المحبین» و «ده نامه» را جدا دانسته است ـ برای نسخه هایش : ملک ۳ : ۴۲۴ «روضة» و دانشگاه ۱۶ : ۶۱۶ «روضه»،

تاجیکستان ، دو شنبه ۲ : ۱۹۲ که آن را با ده نامه یکی می داند - نشریه ۱۰ : ۲۶۶ (؟ !) و ۳۹۰ «ده نامه» که با «روضه» یکی دانسته است).

□ اسلام اباد ، گنج بخش ۱۲۶۴ : نستعلیق پخته ، سده ۱۰ه (ص ۲-۶۱)، آغاز برابر، و نیز (ص ۶۴-۱۰۲) که نسخهٔ دیگری ست (گنج ۳ : ۱۶۳۳).

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۴۸۳ : نستعلیق خوش ، مصطفی ، سده ۱۰ه. آغاز چند سطری افتاده ، (ص ۸۹-۱۳۲). در پایان نام منظومه نیامده است. القصه مع ربیع الاول - این نظم بدیع شد مکمل - رفت این عماد ، عمر برباد - این مقصد و شصت بیت غرا - چون طرهٔ دلبران مطرا . . . انجام مثنوی هفت بیت بعد است: «بنمای بما طریق تحقیق».

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۳ ، ۸۷۱ عما : نستعلیق ، شکسته آمیز ، بهوانی دامن ۲۷ ع ۱۵/۱ محمد شاهی (۱۱۳۳ه) در حویلی رای صورت سنگه، آغاز برابر نمونه ، ۲۶ گ ۱۴ س (عباسی ۱ : ۳۶۳).

□ شیخوپوره ، گوجرانواله ، نوشهره ، کتابخانه هاشمی : نستعلیق پخته ، مدهو رام ، سمت ۱۸۰۸ ب (۱۰۶۳ه؟)، آغاز برابر، ۶۰ ص(خاتم رضوانه سحر).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۲۶۴ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. آغاز برابر، انجام افتاده ، (ص ۶۴-۱۰۲).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۶/۴۸۲/۳۵۰۴ : از آغاز سده ۱۲ه. آغاز: در راه تو عقل حکمت اندیش - عاجز شده از مشقت خویش (بشیر حسین ۳ : ۶۸۱).

□ کراچی ، موزه ملی ۲۶۰/۴ - ۱۹۵۸ .N. M : نستعلیق ، سده ۱۲ه. ۱۱ ص (نوشاهی : ۲۷۶).

□ کراچی ، موزه ملی ۴۹-۱۹۶۲ .N. M : نستعلیق ، ارجن بن برهمن ، ساکن میتران والی ، ۸ چیت ۱۸۹۲ب (۱۲۵۰ه) ، ۵۲ ص (نوشاهی : ۵۷۵).

□ خیر پور ، کتابخانه عمومی : نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، بنام «مثنوی ابن عماد» یاد شده ، ۴۲ ص (سید خضر نوشاهی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۸۹ APi/VI ۲۷۹ : نستعلیق ، علیم الدین ، ۱۶ دسمبر ۱۸۸۶ (۱۳۰۳م)، آغاز برابر نمونه ، ۳۱ گ (عبدالله ۲ : ۲۶۷).

338- خلاصة التنزیل : خلاصة الترتیل ؟

که در بخش تجوید (مشترک ۱ : ۱۱۴) گذشت. و اینک نسخه هایی دیگر :

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۰۴۸ : نستعلیق ، (۱۲۶۸ه) (ص ۷۸-۹۴) ، آغاز برابر. نام کتاب در آن چنین آمده : گفت نامش «خلاصة الترتیل» - فی اداء احرف التنزیل.

□ چنیوت ، جهنگ ، ملک آباد ، محمد اکرم : نستعلیق خوش ، عبدالغفور بن ملک عبدالصمد اعوان، ساکن بهون ۱۲۸۷ه. آغاز برابر ، ۱۸ ص (محمد نذیر رانجها).

● 97ـ کمال الدین خجندی

کمال الدین مسعود خجندی ، به روزگار حافظ شیرازی می زیسته و باوی مکاتبه داشته است. در خجند زاده شده ، از آنجا به حجاز رفته، در برگشت در تبریز نزد سلطان حسین جلایر جای یافته است. و همانجا در ۸۰۰ یا ۸۰۳/۱۴۰۰ یا ۱۴۰۵م در گذشته است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۴۸۸ - ذریعه ۹ : ۹۱۷ - نفیسی ۱ : ۲۱۰).

✡ 339ـ دیوان کمال خجندی

(ن ک. نسخه ها ۳ : ۲۴۹۸ - مشار ۲ : ۲۳۶۰ که نشانی یک چاپ تبریز ۱۳۳۷ خ آن را داده - براون ص ۲۳۸ ، ۲۷۱ - دانشگاه بمبئی : ۳۲/۳۲ - موزهٔ سالار : ۱۵۱۱ - ربو ۲ : ۶۳۲، ۶۳۳ - تاجیکستان، دو شنبه ۲ : ۱۹۴ - افغانستان : ۲۴۷، موزهٔ کابل : ۱۳۲).

□ لاهور ، کتابخانه الریاض ، جی معین الدین : نستعلیق خوش ، سراوح ، ۸۵۰ه. ۲۹ ، گ (دکتر ظهور الدین احمد ـ سید عارف نوشاهی).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۱۳ B ۲۶۷۳:نستعلیق‌ایرانی، سده ۹ه. آغازقصیده : افتتاح سخن آن به که کند اهل کمال . . . و غزل : ای ز غمت دل به جفا مبتلا . . . ، قطعه ها : بهر بریان امیر زاده ما . . . ، هجویات : ای طالب معانی از شاعری زهر در . . . ۱۷۹ گ (عبدالله ۲ : ۲۸۱).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۶۷ : نستعلیق خوانا ، دو شنبه گویا ۹۴۴ه. آغاز : افتتاح سخن آن به که کند اهل کمال ـ به ثنای ملک الملک خدای متعال. غزلهاست به ترتیب تهجی از «الف» تا «ی» آغاز قافیه «س» از یار دین و دنیی باشد مراد هر کس ـ میگو تو هر چه خواهی ، من یار خواهم و بس ، سپس رباعی و قطعه و این دو درهم و نامرتب ، ۴۲۲ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۴۰۲۶ : نستعلیق خوش ، سده ۹ه. آغاز نسخه و آغاز قافیه «س» برابر ش ۸۶۷ این کتابخانه ، غزلهاست به ترتیب از «الف» تا «ی» سپس قطعه و رباعی ، آغاز قافیه «ز» : آنکه انداخت بپایم ، چو سر زلف دراز ـ یاربش در دل بیرحم وفایی انداز ، ۳۴۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۴۶۴ : نستعلیق پخته ، سده ۹ه. آغاز : افتتاح سخن آن به که کند اهل کمال ـ به ثنای ملک العرش خدای متعال . . . غزلهاست به ترتیب «الف» تا «ی». آغاز قافیه «س» از یار دین و دنیی باشد مراد هر کس ـ میگو تو هر چه خواهی ، من یار خواهم و بس ، سپس رباعی و قطعه.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۳۲ SPi/VI ۳۸۵۳ : نستعلیق ، سده ۱۰ه. آغاز افتاده : گر فکر کنی درین چه باشد (عبدالله ۲ : ۴۸۷) از کتابهای شیرانی بود (بشیر حسین ۱ : ۱۲۷).

□ لاهور ، همانجا ۱۳ A Pi/VI ۱۰۵۵ : نستعلیق، سده ۱۰ه. نسخه خوبی از غزلهای اوست ، ۷۱ گ (عبدالله ۲ : ۲۸۲).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۳۲۰ Pi/VI ۲۵۷۶ : نستعلیق و شکسته آمیز ، بی تاریخ. آغاز : دل گرچه خرابست ز غم، چون تو در آیی- آباد کنی کلبه ویرانه ما را ، ۲۱۹ گ.

□ لاهور ، همانجا ۱۳ Pi/VI ۵۱۵ : نستعلیق تازه ، برای شنکر پندت جیو (؟). دارای قصیده : افتتاح سخن آن به کند اهل کمال . . . ، غزل : ای سراپرده سلطان خیالت دل ما . . . ، ۲۱۷ گ (عبدالله ۲ : ۲۸۲-۲۸۳).

● 98- شیرین مغربی

شمس الدین محمد شیرین مغربی تبریزی ، متخلص به مغربی (۷۴۹-۸۰۹/۱۳۴۸-۱۴۰۷م) که یاد او در «جام جهان نما» (مشترک ۳: ۱۷۶) گذشت.

❖ 340- دیوان مغربی

ن. ک. مشار ۲ : ۲۳۷۴ که نشانی نه چاپ آن را داده - نسخه ها ۳ : ۲۵۳۹ - ذریعه ۹ : ۱۰۷۱ - سعدی تا جامی : ۴۴۸ - براون : ۲۳۸ - ایوانف : ۵۹۹ ، ۶۰۰ - موزهٔ سالار : ۱۵۱۷ ، ۱۵۲۱ - مرآت العلوم ۱ : ۸۰ (۳ نسخه) و ۲ : ۵۷ و ۳ : ۷۹ - مخطوطات دیو بند ۲ : ۲۵۷ - نشریه ۸ : ۴۴ ، ۱۷۵ و ۱۰ : ۳۸ ، ۳۱۹ و ۱۱ ، ۱۲ : ۴۴ (۲ نسخه) ، ۷۸۴ ، ۸۱۹).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۳۳ SPi/VI ۴۶۰۲ : نستعلیق ، آغاز سدهٔ ۱۰ه. آغاز افتاده : آنچه دل گفت به دل باز نمی آرم گفت ، ۴۷ گ (عبدالله ۲ : ۴۸۷) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۳۰).

□ لاهور ، گلبرگ ۲ ، کتابخانه حکیم محمد نبی خان جمال سویدا : نستعلیق ، ۱۲ محرم ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز : خورشید رخت چو گشت پیدا - ذرات دوکون شد هویدا. دارای ۱۵۷ غزل و یک ترجیع ، ۹۴ ص (نعیم اختر مجددی).

□ خیر پور ، کتابخانهٔ عمومی : شکسته نستعلیق ، راجکرن ، حسب فرمایش نواب محمد حسین خان ، ۱۱ ج ۱۱۶۷/۲. آغاز : بسی بینی در این دیوان اشعار - خرابات و خراباتی و خمار . . . ، تخلص او : ای مغربی آفاق پر از ولوله گردد - سلطان حرایم چوزند خیمه به صحرا . . . چوخوبان مظهر روی نگارند - در ایشان مغربی حیران از آنست . سه ستونی ۴۲ ص (سید خضر نوشاهی).

□ ملتان ، باغ لانگی خان ، کتابخانه عمومی ۵۷۳۹ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. آغاز افتاده : این جمله چه بود عین آن موج ـ و آن عین چه بود عین دریاء تخلص او : ای مغربی این حدیث بگزار ـ سردو جهان مکن هویدا ، ۱۱۲ ص (دکتر زبیده صدیقی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۸۰۸ : نستعلیق شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز : ای جمله جهان در رخ جان بخش تو پیدا ـ وی روی تو در آیینه کون هویدا . . . ای مغربی آفاق پر از ولوله کردد ـ سلطان جهانم چو زند خیمه به صحرا غزلها ست به ترتیب از «الف» تا «ی» سپس ترجیع بند ها : آفتاب وجود کرد اشراق . . . که جز او نیست در سرای وجود ـ به حقیقت کس دکر موجود . . ، آنکاه رباعیها، ۱۸۱ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۲۸۸۶ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز : خورشید رخت چو کشت پیدا ـ ذرات دوکون شده هویدا . . . ای مغربی این حدیث بگزار ـ سر دو جهان مکن هویدا. غزلها ست به ترتیب قافیه از «الف» تا «ی» سپس رباعی ، ترجیع بند ها : آنچنالم ز جام عشق خراب ـ که ندانم سراب را ز شراب ، آنکاه قصیده ها ، جدولبندی ۲ راه و عنوانها شنکرف، ۱۷۵ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۳۹۳۹ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ه. باقی مانده ایاز غزلهای او ست ، از قافیه «د» تا «م» ، آغاز و انجام افتاده ، آغاز : ای مغربی آن یار که بی نام و نشان بود ـ از پرده برون آمد و با نام و نشان شد ، ۳۴ ص.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۳۴ A ۳۱۳۹ : نوشته ۲۰ ذیحجه ۱۲۳۳ه (۱۸۱۸م) دارای غزل و قصیده (عبدالله ۲ : ۴۸۸) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۳۱).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب PiVI/VVC . ۵۳۸ : نستعلیق ، ۲۸ع ۱۲۳۷/۲ه. همراه با قصیده رابی عطار، ۷۹ گ (عبدالله ۲: ۲۸۴).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۰۶۲ : نستعلیق پخته ، ۱۲ ذیقعده ۱۲۷۰ه. دو ترجیع بندست در یک بیاض (ص ۱۷۲-۶۱۶) آغاز یکمین : آفتاب وجود کرد اشراق ـ نور او سر به سر کرفت آفاق ـ با این ترجیع : که جز او نیست در سرای وجود. آغاز دومین : ای هستی ذات تو نه از کی ـ در جنب تو کاینات لا شیی . . . کنجی که طلسم اوست عالم ـ ذاتی که صفات اوست آدم. و نیز پراکنده هایی از وی. غزلها (ص ۵۴۰-۶۰۶) آغاز: بیا ای ساقی می‌باقی، رهان از مامن‌و ما را ـ که از شرکت برون آیم نه بینم غیر مولا را.

□ کراچی ، موزه ملی ۱۲۹۴ - ۱۹۶۱ .N. M. : نستعلیق ، ۲۵ ذیقعده ۱۲۷۱ه، با دیباچهٔ نثری. دارای : قصیده به عربی و فارسی ، غزل ، رباعی. آغاز : الحمد لله الذی انشاء

عروض الکون ، ۲۰۸ ص (نوشاهی : ۵۲۹).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۷۰۲/۲ - N. M. ۱۹۶۱ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. غزل هاست ، آغاز : تو تنها نیستی بیمار چشم آن دلبر- که چشمش . . . در هر گوشه بیماری دگر دارد (ص ۱ - ۲۷). (نوشاهی:۵۲۹).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۸۲۳ : نستعلیق پخته ، ۱۳ه. ش ۱ مجموعه (ص ۱ - ۳۸) . آغاز : برون ز مشرب هر شارب است مشرب ما - ورای مطلب هر طالب است مطلب ما. غزل است و قصیده تا مرتب. باتخلص مغربی : مجوز مغربی آداب، در طریقت عشق - که کس نجست ز مستان و عاشقان آداب.

□ اسلام آباد ، همانجا ۶۳۱۴ : نستعلیق خوانا ، سده ۱۳ه. نخست دو ترجیع بند است ، آغاز : آفتاب وجود کرد اشراق . . . که جز او نیست در سرای وجود - به حقیقت کسی دگر موجود ، آنگاه غزلها به ترتیب از «الف» تا «و». آغاز: ای جمله جهان در رخ جانبخش تو پیدا. انجام افتاده، ۱۳۲ ص.

□ اسلام آباد، همانجا ۹۹۳۷ : نستعلیق تحریر آمیز ، سده ۱۳ه. (ص ۲-۸۴). آغاز : مرا که لعل لبت ساقی است جام شراب - از آن چونرگس مست توام خراب خراب ، تخلص : ای مغربی آن یار که بی نام و نشان بود - از پرده برون آمد و با نام و نشان شد. غزل هاست از «ب» تا «ی».

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۳۴ ۳۷۵۵ : شکسته نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز : خورشید رخت چو گشت پیدا. (عبدالله ۲ : ۴۸۸) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۳).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۷۹ ، ۸۷۱ مغر : نستعلیق ، سدهٔ ۱۴ه. دارای غزل و ترجیع بند. آغاز : برون ز مشرب هر شارب است مشرب ما - ورای مطلب هر طالب است مطلب ما، ۵۱ گ ۱۶ س (عباسی ۱ : ۴۶۹).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب PPiVI ۱۴ A ۷۶ ۱۵ : بی تاریخ ، دارای غزل ، آغاز : خورشید رخت چو گشت پیدا . . . ترجیع بند : آفتاب وجود کرد اشراق . . . ، رباعی : مستان همه در سماع ، ونی پیدا نیست، ۸۰ گ (عبدالله ۲: ۲۸۳).

□ لاهور ، همانجا SPi/VI ۳۴ ۳۷۵۵: نستعلیق ، شکسته آمیز، بی تاریخ ، آغاز برابر شمارهٔ پیشین ، ۸۰ گ (عبدالله ۲ : ۴۸۸).

● 99. حافظ شرف

سراینده ای بنام **محمد** و شهرت **حافظ شرف**، که در ۸۱۰ه‍/۷-۱۴۰۸م، **قصیده‌ی برده** را به فارسی سروده است.

☆ 341. ترجمهٔ قصیدهٔ برده

متن از بوصیری، محمد بن سعید (م ۶۹۴ه‍/۱۲۹۵م). با این سر آغاز: امن تذکر جیران بذی سلم - در ستایش پیامبر (ص). در پایان آن آمده: بنده مداح محمد، شهر تم **حافظ شرف** - نام من باشد **محمد**، بر محمد چاکرم - چون ز هجرت هشتصد و ده (۸۱۰) سال تازی رفته بود - اتفاق افتاد نظم فارسی اندر رقم.

آغاز: امن تذکر جیران بذی سلم . . . ای زیاد صحبت یارانت اندر ذی سلم - اشک چشم آمیخته باخون روان گشته بهم - یاز طرف کاظمه بادی وزید، از کوی دوست - یا مگر در نیمه شب برقی دمید است از اصم - چوست چشمت گویمش گریه مکن، گریان شود.

(ن. ک. نسخه ها ٤: ۲۷۲۳، ۲۹۶۳ «ترجمهٔ قصیدهٔ برده» - اته: ۲۶۵۰ «ترجمهٔ قصیدهٔ شریفه» - کشف الظنون ۲: ۱۳۳۱ «قصیدة البردة الموسومة بالکواکب الدریه فی مدح خیر البریه» - نوشاهی، موزه: ۶۱۰ که نسخه ای از ترجمهٔ آن را نشان داده که در کلفون از «جامی» دانسته شده است).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۸۶۸۹: نستعلیق خوش در فارسی و نسخ خوش در عربی‌ها، سدهٔ ۱۰-۱۱ه‍. آغاز برابر نمونه، نام سراینده در پایان نیامده، جدولبندی ی ۷ راه به زر و مشکی و کمند ۳ راه، کاغذ خشکیده و شگنندی‌گی یافته، ۲۲ ص ۱۸ س.

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۲۶۹: نسخ خرش و نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۱ه‍. (ص ۲-۵۸)، آغاز برابر، نام «حافظ شرف» را ندارد. (گنج ۳: ۱۶۹٤).

□ **اسلام آباد**، همانجا ۹۱۷۵: نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۱ه‍. آغاز برابر.

□ **اسلام آباد**، همانجا ۶۵۶۶: نستعلیق و شنگرف، سدهٔ ۱۱ه‍. همراه متن (ص ۱۱۴-۱۲۲)، نام سراینده را ندارد.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۹۳۰: متن نسخ و ترجمه نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه ، آغاز برابر ، نام مترجم را ندارد ، ۵۶ ص.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۲۱۰ : نسخ خوش و نستعلیق زیبا ، ۲۲ ج ۲/۱۱۱۰ه ، آغاز برابر ، نام «حافظ شرف» در کلفون آمده ، زرین.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۹۷۱ : نسخ خوش و نستعلیق خوش ، ۱۱۶۴ه ، (ص ۲-۵۶).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۵۶۶ : نسخ و نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. (ص ۱۱۳-۱۴۹) در کلفون از «حافظ شرف» دانسته شده.

□ کراچی ، موزه ملی ۱۲۱۶/۱ - N. M. ۱۹۶۱ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ه. در هامش «قصیده» (نوشاهی : ۶۰۹).

□ کراچی ، موزه ملی ۸۹/۱ - N. M. ۱۹۶۲ : نستعلیق ، شاه محمد بن محمد شاه ، ۸ رجب ۱۲۰۴ه. (ص ۱-۹) (نوشاهی : ۶۱۰).

□ راولپندی ، گولڑه شریف ، درگاه شاد روان پیر مهر علی شاه : نستعلیق ، در هامش شرح «قصیده برده » ، فضل روز بهان» نوشته ۱۲۴۸ه. آغاز برابر نمونه (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ گجرات ، ساهنیال ، کتابخانه نوشاهیه: نسخ و نستعلیق، محمد امین بن ناصر الدین ، ج ۲ ، ۱۲۸۹ه. آغاز برابر نمونه ، نام شرح کنند یاد نشده، ۱۲۲ ص (سید عارف نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۰۰۱ : ثلث و نستعلیق ، ۹ ع ۱۲۹۸/۱ه. آغاز برابر ، ۴۴ ص.

□ کراچی ، موزه ملی ۱۲۱۵ - N. M. ۱۹۶۱ : نسخ و نستعلیق ، سده ۱۳ه. ۹۲ ص.

□ کراچی ، همانجا ۱۲۱۴ - N. M. ۱۹۶۱ : نسخ و نستعلیق، سده ۱۳ه.گ (۱۴-۵۶) (نوشاهی : ۶۱۰).

□ راولپندی ، سبزی منڈی ، مکتبه جامعه ضیا العلوم : نستعلیق پخته ، سیادت شاه ، سده ۱۳ه. با دیباچه نثری : الحمد لله ناصر العباد بقدرته و جلاله ، القادر المحمود فی افعاله . . . آغاز منظوم برابر نمونه (ص ۴۵-۹۸).

□ اسلام آباد، گنج ۸۴۹۱ بخش: متن نسخ وزیر نویس نستعلیق(۱۳۱۵ه) آغاز برابر نمونه (ص ۳۰۱-۳۷۵) با ترجمه اسناد آن از لطف الله متخلص به مهندس بن استاد احمد لاهوری ، که در ۱۰۷۹ه. آن اسناد را ترجمه کرده است. گویا این ترجمه انگیزهٔ آن شدهٔ که برخی ترجمهٔ قصیده را نیز از او بدانند.

100- بسحاق اطعمه

جمال الدین ابو اسحاق شیرازی، مشهور به بسحاق اطعمه،گویا پیشهٔ نداقی داشته است. مرگ او را ۸۱۴، ۸۱۹، ۸۲۷ و ۸۳۰ه‍/۱۴۱۱، ۱۴۱۶، ۱۴۲۴ و ۱۴۲۷م.نوشته اند.
(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۸۵ - ذریعه ۹ : ۱۳۵ - از سعدی تا جامی : ۴۶۱ - نفیسی ۲۰۴ و ۲۹۶).

339- کلیات بسحاق

سروده هایی بیشتر در زمینهٔ خوراکی ها.
آغاز: حمد بیحد و سپاس بیقیاس رازق بی سبب و خالق بی تعب را که حلوای دلپذیر.
کلیات او بکوشش میرزا حبیب الله اصفهانی در استنبول ، ۱۳۰۳ق شامل بخش های زیر چاپ شده است : کنز الاشتها ، آفاق وانفس ، مزعفر و بغرا ، خوابنامه ، دیوان اطعمه ، فرهنگ نامه.

(ن. ک. مشار ۲ : ۲۲۷۴ «دیوان بسحاق اطعمه» که نشانی پنج چاپ آن را داده - نسخه ها ۳ : ۱۸۴۹ - دانشگاه ۱۶ : ۱۸۰ ، ۱۸۸ - ملی ۶: ۷۰۵- مرآت العلوم ۲ : ۸۰ و ۳ : ۳۱ - نشریه ۱۰ : ۳۵۲ و ۱۱ ، ۱۲ : ۳۹).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ۴۰ .PiVI ۲۰۳۰ : نستعلیق بدنبال دیوان اوحدی مراغه‌ای نوشته ۸۲۲ه‍.ودرهامش دیوان امیرخسرو نوشتهٔ ۸۲۱ه‍.آغازبرابر نموله.پس‌از دیباچه کنزالاشتها غزل با این سر آغاز : سهل است روی رشته ندیدن به سالها . . . ، قطعه ، رباعی ، تک بیت ، اسرار چنگال با این سر آغاز : کنار سفرهٔ صاحب دلی - چون نشست ، افتاد وپرا مشکلی ، کتاب نه باب (فرهنگنامه)، قول جدید ، قطعه‌ها ، رباعیها (عبدالله ۲: ۲۴۳).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب APhIII۶ A ۱۳۲ :نستعلیق ، شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۲ه‍. آغاز برابر ، دارای : کنز الاشتها ، خوابنامه، کتاب نه باب (فرهنگ اغذیه؟) ، جنگنامه مزعفر سرای بابغرای خراسانی ، کهچری نامه (کچری نامه) ، صفت عمامه پهلوان عبدالله عراقی ، رباعیات و فردیات، بحر طویل فخر الدین احمد اطعمه، ۹۱ گ (عبدالله ۲ : ۲۸۵).

343- فرهنگ اغذیه : شرح اغذیه

گویا در نه «باب». شاید همان «خوابنامه» ی منظوم او باشد ، که در گزارش تأویل خواب خوراکی هاست (نسخه ها ۴ : ۲۸۰۱ و ۵ : ۳۵۵۷ - ذریعه ۱۹ : ۱۷۲).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ۴۰ .Pi/VI ۲۰۳۰ : نستعلیق ، درهامش دیوان امیر خسرو نوشته ۸۲۱-۸۲۲ه‍. بدنبال کنز الاشتهای او ، با عنوان ، «کتاب نه باب» آغاز: شرح اسامی بعضی از این اغذیه که به اصطلاح قوم گفته ایم . . . ، (مرگ ۲۰۵-۲۰۸) (عبدالله

۲ : ۲۴۴).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب APhIII ۶ A ۱۳۱ : نستعلیق شکسته آمیز ، سده ۹۱۲ه. در «کلیات» او (۲۶ ر - ...). آغاز : حمد له. صلاة. در فهرست بنام کتاب «نه باب» آمده است (عبدالله ۲ : ۲۸۵).

☆ **344- کجری نامه** : وصف کجری

دارای قطعه ها ، رباعی ها در وصف کجری. (ن. ک. نسخه ها ۴ : ۳۰۵۴).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۴۰ . ۲۰۳ :نستعلیق، بدنبال قول جدید او ، در هامش دیوان امیر خسرو نوشتهٔ ۸۲۱-۸۲۲ه. در فهرست بنام وصف کجری آمده (عبدالله ۲: ۲۴۴).

☆ **345- کنز الاشتها** : دیوان بسحاق

بخشی از «دیوان» اوست ، با دیباچه ای به نثر ، بدین نام. دارای : قصیده ، غزل ، رباعی ، تک بیت ، همه در توصف خوراکی ها. چند بار چاپ شد است.

(ن. ک. نسخه ها ۴ : ۳۰۵۸ «کنز الاشتها» و ۳ : ۲۲۵۰ «دیوان بسحاق» - نفیسی : ۵۰۰ - مشار ۴ : ۴۱۴۷ «کنز الاشتها» که نشانی یک چاپ آن را داده).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب. Pi/VI۴ . ۲۰۳ :نستعلیق در«کلیات» او بدنبال دیوان اوحدی، نوشته ۸۲۲ه. آغاز برابر نمونه (ک ۱۸۵ ر ۰۰۰) (عبدالله ۲ : ۲۴۳).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب APhIIIA ۱۳۲ : نستعلیق ، ش ، «کلیات» او ، از سده ۹۱۲ه. (ک ۲ ر - ۶ ر)، آغاز برابر نمونه (عبدالله ۲ : ۲۸۵).

☆ **346- مزعفر نامه**

مجموعه سروده هایی ست مانند «کنز الاشتها» ی او.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب APh/III ۶ A ۱۳۲ : نستعلیق شکسته آمیز ، سده ۹۱۲ه. در «کلیات» او (ک ۳۳-...) بنام جنگنامه مزعفر سراری با بغرا خراسانی. آغاز : بعد ها از رای منیر و ضمیر ... بنام روان بخش روزی رسان ... (عبدالله ۲ : ۲۸۶).

● **101- عبدی**

سراینده ای باتخلص عبدی ، که تخلص خود را در «بیان سبب نظم» مثنوی زیر آورده است : غریبست و آزاده «عبدی» بنام - به صد جان شده شاه دین را غلام. در ۸۱۹ه/۱۴۱۶م. در فرهنگ سخنوران و ذریعه واژه ی «عبدی» زندگینامهٔ او یافته نشد.

☆ **347- سیرت النبی**

بنام ابراهیم سلطان ، که از او و شاهزادگان روزگارش در آن ستایش شده است، در ۱۰ رجب ۸۱۹ه : ز هجرت شده هشتصد و نوزده . که آخر شد این قصه سربره. در ۱۹۳۲ بیت: کرابیات

آن آوری در شمار بود سیصدش بیست و نوزده هزار. و از حکیم فردوسی نیز بنیکی یاد کرده است : سر هر به یک بیت فردوس ده ـ بکن لطف و فردوسیم نام نه.

آغاز : بنام خداوند معبود پاک ـ که جان را روان کرد در تیره خاک ـ خدای زمین و خدای سما ـ که دل را خرد داد و جانرا صفا ـ برارنده ی انجم شب فروز ـ نوازنده ی مردم تیره روز.

□ هزاره ، تناول ، امب ، فرزندان قاضی عبدالله فضلی شیر کره ۴۲ : نستعلیق زیبا ، کویا میر علی و یا میر عماد ، سده ۱۰ه. تصحیح شده ، بامهر «فخرم همین بس است که یارم محمد است» ، ۸۰۲ ص (محمد اسرائیل کان الله له).

● 102ـ حسام روح آبادی

حسام الدین روح آبادی، از سدهٔ هشت و نه. که «چهل حدیث» خود را در دههٔ یکم تا چهارم سدهٔ نهم ساخته است.

ن. ک. مشترک ٤ : ۲۲۹۹.

● 103ـ ابن حسام

ابن حسام ، محمد بن حسام الدین خوسفی قاینی ، (م ۸۷۵ه/۱۴۷۰م) (یا ع ۸۹۳/۲ه ، حبیب السیر). ن. ک. ابن حسام ۷۷۲ه/۱۳۷۰م پیش از این ؛ ٤۸۷ و لغتنامه : ۳۰۲ زیر.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ٤ ؛ «ابن حسام خوسفی» ـ فرهنگنامه های عربی به فارسی : ۱۵۶ ؛ خاندان ابن حسام و کار های ادبی آنان ـ گلچین ، آستانه ۷ : ۳۰۹ «حماسه های دینی» ـ مجالس المومنین : ۵۰۸ ـ ریحانه ۷ : ٤۷۶ ـ نفیسی ۱ : ۲۰۶ و ۳۰۲ «ابن حسام» ـ لغتنامه : ۳۰۲ «ابن حسام» که می گوید : کنیت دو تن از سرایندگان ایران است : ۱ـ شمس الدین محمد قهستانی (م۹۸۲ه) سرایندهٔ «خاور نامه». ۲ـ جمال الدین بن حسام خوافی سرخسی (م۷۳۷ه) که به هند رفته و به ایران برگشته است).

✱ 348 خاوران نامه : خاور نامه

مثنوی‌ست از حماسه‌های دینی، در داستان جنگ‌های حضرت علی‌ع، گرفته شده‌از افسانه های ایرانی، مانند جنگ ایشان بادیوان واژدهایان وبا قباد شاه و فتوحات حضرت‌درافغانستان‌و خاوران، به شیوه ی «شاهنامه» ی حکیم فردوسی ، به سال ۸۳۰ه (۱۴۲۷-۶م) : چو بر سال هشتصد بیفزودمی ـ شد این نامهٔ تازیان پارسی ـ من این نامه را «خاوران نامه» نام ـ نهادم بدانگه که کردم تمام. و نام خود را در دیباچه آورده : گر ابن حسام از گنه پاک نیست ـ چو لطف تو با او بود باک نیست.

این منظومه را کمال خان رستمی بیجاپوری ، بروزگار محمد عادلشاه بیجاپوری (۱۰۳۷ -

۱۰۶۷ه) در ۱۰۵۹ه/۱۶۴۹م به نظم اردو برگردانده است (ترجمه ها : ۲۶۴).

آغاز : نخستین برین نامهٔ دلگشای - سخن نقش بستم بنام خدای - خداوند هوش و خداوند جان - خداوند روزی ده رهنمای.

(ن. ک. نسخه ها ۴ : ۲۷۷۷ «خاوران نامه» - ذریعه ۹ : ۲۰ «دیوان ابن حسام» و ۷ : ۱۳۷ «خاوران نامه» و ۱۹ : ۱۶۳ «خاور نامه» - فرهنگنامه ها ، منزوی : ۱۵۶ خاندان ابن حسام - مشار ۲ : ۱۸۶۰ «خاور نامه» که نشانی نه چاپ آن را داده - و برای نسخه هایش : اته ۸۹۶ تا ۸۹۹ - ایوانف : ۶۵۷، ۶۵۹ - دانشگاه ۱۵ : ۴۰۷۹ - موزهٔ سالار : ۱۵۵۴ مرآت العلوم ۱ : ۷۵ (دو نسخه) و ۳ : ۶۴ (دو نسخه) - ریو ۲ : ۶۴۲ ، ۶۴۴).

□ **اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۱۸۲ :** نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. آغاز کمی در دیباچه پیش از نام سراینده افتاده ؛ انجام نیز در «مناجات» پایان کتاب افتاده ، ۴۸۰ ص چهار ستونی رحلی.

□ **اوچ ، مخدوم سید شمس الدین گیلانی ۳۰۴ :** نستعلیق پخته، سده ۱۲ه. آغاز افتاده : بدوانید نام برده سوار - که آورد سفیانش اندر حصار ... ، بنام خاور نامه ، ۹۴۴ ص (غلام سرور : ۱۶۱).

□ **کراچی ، موزه ملی ۲۲۵-۱۹۶۹ N. M. :** نستعلیق ، سده ۱۲ه. ۵۱۶ ص رحلی (نوشاهی : ۵۶۷).

□ **حیدر آباد ، سندھ پراونشل داود پوته لائبریری :** نستعلیق پخته ، میرزا محمد حسن خان ولد حسنعلی خان ، ساکن سلیمپور بریلوی ، ۱۲۶۵ه. آغاز برابر ، ۶۲۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **پشاور ، دانشگاه، کالج اسلامیه ۱۴۶۳ :** نستعلیق، حافظ غلام جیلانی ، ۴ رمضان ۱۲۹۱ه. در پیشاور، آغاز برابر نمونه، ۴۵۵ ص. در چهار ستون (محمد اسرائیل کان الله له).

□ **خیر پور ، کتابخانه عمومی ؟:** نستعلیق ، فدا احمد، ۳ ج ۱۲۹۸/۲ه. آغاز افتاده : چو نزدیک در بند هفتم رسید - سپاه نگهبان مر او را بدید ، ۷۱۲ ص (سید خضر نوشاهی).

□ **اسلام آباد ، گنج بخش ۸۸۵۰ :** نستعلیق پخته ، سده ۱۳ه. آغاز فرسوده و افتاده ، ۴۴۹ ص دو ستونی ۵۰ س.

● 104- نعمت الله کرمالی

شاه نعمت الله ولی کرمانی ، نور الدین نعمت الله بن عبدالله ، که به «نعمت» و «سید» تخلص می کرده است (حلب ۷۳۱ - ماهان ۸۳۴ه/۱۳۳۱-۱۴۳۱م) (ن. ک. «تفسیر آیت کل شیء هالک» (مشترک ۱ : ۱۸).

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۶۱۲ «نعمت کرمانی» ـ ذریعه ۹ : ۱۲۱۵ «دیوان شاه نعمت الله ولی» ـ زندگی و آثار شاه نعمت الله ، دکتر نور بخش ، تهران ۱۳۷۷ه‍ـ مؤلفین ، مشار ۶ : ۶۳۰ برای کار های چاپ شده اش ـ برگل ۱ : ۱۲۹ برای کار هایش در قرآن و منابعی برای پژوهش).

349ـ دیوان نعمت الله

باتخلص سید ، نعمت ، نعمت الله.

(ن. ک. ذریعه ۹ : ۱۲۱۵ «دیوان نعمت الله ولی» ـ مشار ، مؤلفین ۶ : ۶۳۲ «دیوان» که نشانی شش چاپ آن را داده ـ نسخه ها ۳ : ۲۵۸۱ «دیوان شاه نعمت الله»).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۲۷ : نستعلیق خوش ، سده ۹ه‍. با خطبه ای به نثر : الحمد لله الذی عین عین الاعیان بفیضه . . . خوش بگوای یار بسم الله بگو ـ هر چه می خواهی از بسم الله بجو. دارای غزل و قصیده و رباعی ، بدون ترتیب الفبایی ، پیرامون ۶ هزار بیت ، ۴۶۲ ص.

□ اسلام آباد، همانجا ۴۱۹۴ : نستعلیق پخته ، سده ۹ـ۱۰ه‍. آغاز برابر شمارهٔ پیشین ، غزل هاست جایی به ترتیب قافیه و جایی دیگر نامرتب. دارای غزل و رباعی ومثنوی، انجام‌افتاده، ۳۴۰ ص.

□ حیدر آباد ، سنده پراونشل داود پوته لائبریری : نستعلیق زیبا ، سده ۱۰ـ۱۱ه‍. زرین. آغاز افتاده : نعمت الله مظهر او دانمش ـ صورت اسم الهی خوانمش ، ۳۴۸ ص (نعیم اختر مجددی).

□ شکار پور ، گرهی یاسین ، مولانا محمد ابراهیم ناظم ، یاسینی : نستعلیق شکسته آمیز ، میر محمد رفیع ، ۱۲ شوال ۱۱۳۲ه‍. آغاز افتاده : . . . فرمودی کرم . . . که الطائف . . . بجای ما . . . ، تخلص او : دیدم نعمت الله سرمست در خرابات ـ میخانه در کشان سر حلقه مغان است ، ۸۰ (سید خضر نوشاهی).

□ دیره غازی خان ، تونسه ، کتابخانه محمودیه : نستعلیق پخته عبدالحکیم ربانی ، ۷ رمضان ۱۱۶۳ه‍. آغاز : خوش بگوای یار بسم الله بگو، (ص ۱۴۳-۴۳۵) (نعیم اختر مجددی).

□ بصیر پور ، اوکاره ، دارالعلوم حنفیه فریدیه ، محب الله نوری : نستعلیق ، بن مولانا احمد الدین (م ۱۳۸۰ه‍) ، میانه سده ۱۴ه‍. قصیده های اوست ، آغاز : پس این زمانه آید چون اختری زمانان ، ۲۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ پیشاور ، دانشگاه ، کالج اسلامیه ۱۰۳۴ : نستعلیق خوش ، تاریخ یاد نشده ، آغاز : اهل دار زسرا پرده جان باید جست ـ عاشقان را از خرابات مغان باید جست ، ۶۳۵ ص

(محمد اسرائیل کان الله له - عبدالرحیم ۱ : ۱۹۱).

☆ 350- تفاؤل

قصیده ای ست منسوب به او ، با قافیه ی «م» در پایان آن آمده است : نعمت الله نشسته در کنجی - از همه برقرار می بینم. قصیده ای ست در پیشگویی هایی درباره ی صفویان ، که گویا همان روزگاران به دیوانش راه یافته است.

آغاز : قدرت (صورت) کردگار می بینم - حالت روزگار می بینم - از نجوم این سخن نمی گویم - بلکه از کردگار می گویم.

(ن. ک. نفیسی ۱ :۱۸۷ و ۲ : ۷۵۳ زندگینامه و نام بسیاری از کارهایش ، که این درمیان آن ها نیست - مشار ، مؤلفین ۶: ۶۳۰ برای کارهای چاپیش که این درمیان آن‌ها نیست - صفا ۴ : ۲۲۱ پابرگی).

□ حیدر آباد ، درگاه شریف ، کتابخانه عالیه علمیه ، پیر محب الله شاه راشدی : نستعلیق خوش ، تاریخ یاد نشده ، ۱۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۶۰۸ : نستعلیق پخته ، چلیپا ، ۱۳۳۲ه ، (ص ۴۴۹-۴۵۲) ، آغاز برابر ، همراه است با قصیده ای در قافیه «ه». در این قصیده آمده : رود اتک صد بار از خون اهل کفار - پر می شود ، بیک یار ، چریان جاریانه - پنجاب شهر لاهور ، کشمیر ملک منصور - دواب شهر بینور گیرند غازیانه. گویا این یکی از نعمت الله کشمی است (ن. ک. بخش الفبایی).

☆ 351- تفاول : قصیدهٔ پیشگویی : علامات آخر الزمان

از نعمت الله که نامش در متن آمده است. ولی در کلفون نسخه ای از گنج بخش بنام «شاه نعمت الله کشمی» و در دو نسخه ی دیگر شاه نعمت الله کرمانی آمده است. در نسخه ی ۹۳۸۶ آمده : پانصد و هفتاد (۵۷۰ه) هجری تاز من این گفته شد - در هزار و دو صد و هشتاد و چهار ، پیدا شود - نعمت الله را که آگاهی شد از اسرار غیب. گفته ی او بیگمان در مردمان پیدا شود.

به هر حال در چاپ دیوان کرمانی ، تهران علمی ۱۳۳۳خ نیامده است.

قصیده ای ست در ۳۸ بیت ، در پیشگویی هایی درباره ی هند. که از تیمور گورگان (بدون تاریخ) آغاز می شود ، سپس سکندر ابراهیم شاه ، همایون ، شیر شاه ، اکبر ، جهانگیر . . . میکان . . . غربی ها ، ظهور دجال از اصفهان و مهدی موعود.

آغاز : راست گویم پادشاهی در جهان پیدا شود - نام او تیمور شه صاحبقران ، پیدا شود - بعد از آن سیران شاه از اولادش گردد پدید - والی صاحبقران اندر جهان پیدا شود.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۳۸۶ : نستعلیق چلپیا ، ۱۲۱۶ه (ص ۱) ۳۸ بیت ، در آغاز به خامه نویسنده سراینده «شاه نعمت الله کشمی» خوانده شده است.

□ کراچی ، انجمن ترقی ۲ ق ف ۲۹۲ : نستعلیق ، ۱۵ شوال ۱۲۷۳ه. آغاز برابر ، ۳ ص

□ کراچی ، همانجا ۳ ق ف ۲۹۴ : نستعلیق ، عبدالقادر ، ۱۵ شعبان ۱۲۷۷ه. در میسور، ۵ ص. با دیباچه ای (نوشاهی : ۱۶۰).

□ سیالکوت ، بدوملهی ، کتابخانه فخر الاطبا : شکسته آمیز ، شهاب قادری ، ۱۳ ج ۱۲۷۷/۲ه. آغاز برابر (ص ۳۸-۴۲) از کرمانی دانسته شده (نعیم اختر مجددی).

□ حیدر آباد ، تندو قیصر ، گنجینه نظامانیان : نستعلیق پخته ، محمد شفیع محمد خان ، ۱۲۸۱ه. (ص ۱۹-۲۱)، آغاز برابر، از کرمانی دانسته شد: (نعیم اختر مجددی).

☆ 352. سؤال و جواب عرفانی

در دو بخش است. در آغاز بکم آمده است : سؤال مولانا روم را نعمت الله شاه ولی جواب داده اند. سروده هایی مت عرفانی در ردیف «دانی چیست». آغاز : کوه اندر پنجه دانی یافتم ، دانی که چیست؟ ـ بحر اندر سرمه دانی یافتم ، دانی که چیست؟

در آغاز بخش دوم آمده : «سؤالات و جوابات بزرگان در رباعی نوشته اند» و در پایان آن آمده است : می گفت در بیابان رند دهن دریده ـ عارف خدا ندارد ، کو نیست آفریده ـ فرمود «نعمت الله» عارف خدا ندارد ـ زیرا هموست عارف ، کو نیست آفریده. آغاز این بخش : داد جاروبی بدستم آن نگار ـ گفت ازین دریا برانگیزم غبار ـ باز آن جاروب در آتش بسوخت ـ گفت از این آتش تو ، نو جاروب آر .

□ کراچی ، موزه ملی N. M. ۱۹۶۵ - ۲۱۰/۵ : نستعلیق ، میر ابو القاسم طباطبایی ، ۱۲۵۹ه. (ص ۹۳-۹۵ و ۹۵-۱۰۱) (نوشاهی : ۵۸۶).

☆ 353. گنج العارفین

پندو اندر زهای صوفیانه است ، در قالب مثنوی. در پایان آن آمده : مرا از غیب این پیغام کردند ـ که گنج العارفینش نام کردند . . . چو این گنج از برای عارفان است ـ کسی کین گنج دارد، از عارفان است ـ تو هم برو از گنج مرد آگاه ـ به عشق پیر معنی نعمت الله.

همانکه در مشترک ۳ : ۱۸۳۰ نشان داده شده است.

آغاز : دلا پرهیز از زهد ریایی ـ اگر تو طالب راه خدایی ـ هوای کبر را از سربدر کن ـ زپندار و ز خود بینی حذر کن.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۴۲۷ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. (ص ۷۶-۸۲) ، آغاز برابر ،

۱۴۵ بیت.

☆ **354ـ خوابنامهٔ منظوم** : تعبیر خواب

دو رساله در این باره از وی یاد شده است. یکی به نثر «خوابدیدن» (نسخه ها ۲: ۱۱۴۱). دوم به نظم ، که در نسخه ی ۴۲۶۲ تهران ملک ، در پیرامون ۲۵۵ بیت است. در خوابگزاری.

(ن. ک. منامیه . (مشترک ۳ : ۲۰۴۱) که نسخه هایی از آن از کرمانی دانسته شده است).

آغاز: بدان کین نسخه در تعبیر خوابست ـ هر آن تعبیر مشکل را ، جوابست ـ بعبر گفت در تعبیر خوش راز ـ گرت باید شنرد، تا گویمت باز ـ رسول. بسیار نعمت از خداوند ـ دگر در خانه زاید یک فرزند.

(ن. ک. نسخه ها ۲ : ۱۱۴۱ به نثر ـ و ۴ : ۲۸۰۲ به نظم).

□ **پیشاور** ، دکتر خواجه محمد سلیم ۴۳۸ : نستعلیق ، سده ۱۳ه. ش ۶ مجموعه با تاریخ ۱۲۷۷ه. در ش ۱ ، آغاز برابر نمونه ، ۱۴ ص ۱۱ س (سر سجاد حسین کاظمی).

☆ **355ـ وجودیه**

منسوب به او.

ن. ک. مشترک ۳ : ۱۲۷۷ که در آنجا از چند رساله ی کرمانی در وجود نشانی داده شده است. و نیز ن. ک. اته : ۷۱۴ «مثنوی بیعت» از شاه فضل الله نعیمی ، باسر آغازی بسیار نزدیک به همین مثنوی (که شاید یکی باشند).

آغاز: هر چه در آفاق بود ای نوجوان ـ هست در این نقش نو بینی عیان.

□ **کراچی** ، انجمن ترقی ۲ قا ۱۲ : نسخ ، محمد حسین ، سده ۱۲ه. (ص ۴۹۹-۵۰۳) (نوشاهی : ۱۷۰).

☆ **356ـ هفت بند**

سراینده ای با تخلص نعمت الله. که در ص. ع. از شاه نعمت الله کرمانی دانسته شده است. در ستایش حضرت علی. باترجیع: کان سخا وبحر عطا مرتضی علی ست ـ آیینهٔ خدای نما مرتضی علی ست. و انجام می یابد: از زبان «نعمت الله» منقبت باید شنید ـ برکف نعلین «سید» بوس ها باید روان.

آغاز: کنم ز لطف حضرت بیچون ذوالمنن ـ مدح بهر برج امامت ابو الحسن.

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۱۰۸۶ : نستعلیق خوش ، ۱۱۰۹ه. (ص ۲۷۳-۲۸۲).

● **105ـ قاسم انوار**

شاه قاسم انوار (سراب تبریز ۷۵۷ ـ خرجرد ۸۳۷ه/۱۳۵۶ ـ ۱۴۳۴م). سید

معین الدین علی بن نصیر الدین هارون بن ابو القاسم. صوفی و سراینده ی نامی ، که به قاسم و قاسمی و انوار تخلص می کرده. و گفته شده که مسلک اشتراکی داشته است.

در بخش الفبایی این فهرست مثنوی ست بنام «کشف الحقایق» که نویسنده آن را از «شاه سید قاسم (ن)» دانسته است ، که می تواند از او باشد. (ن. ک. بخش الفبایی).

(ن. ک. فرهنگ سخنوران: ۴۶۲ «قاسم تبریزی» - ذریعه ۹ : ۸۶۱ «دیوان قاسم انوار» - ریحانه ۴ : ۳۹۹ «قاسم انوار» - صفا ۲ : ۳۲۷ تا ۳۳۳ - هدیة العارفین ۱ : ۷۳۱ - نفیسی ۱ : ۲۹۲).

☆ 357- کلیات قاسم انوار

کلیات او بکوشش سعید نفیسی در تهران ۱۳۵۷ خ چاپ شده است.

(ن. ک. از سعدی تا جامی : ۶۹۷ - نسخه ها ۳ : ۱۸۸۹ «کلیات قاسم انوار» - مشار ۲ : ۲۲۶۹ همان چاپ نفیسی).

□ کراچی ، موزه ملی ۱/۱۶۱-۱۹۷۱ N.M. : نستعلیق خوش ، محمد بن محمد مشهور به بقال ، شوال ۸۷۷ه. (ن. ک. خوشنویسان ۳ : ۶۶۲). دارای ۱- دیوان غزل ، ترجیع بند ، قصیده ، رباعی ، متفرقات (ص ۱-۴۱۰) ، ۲- انیس العارفین (ص ۴۱۰-۴۵۶) ، ۳- رسالهٔ عدد مقامات ، مقامات العارفین (ص ۴۵۶-۴۶۰) ، ۴- رساله در بیان واقعهٔ آمدن تیمور (ص ۴۶۰-۴۶۵) ، ۵- انیس العاشقین (ص ۴۶۶-۴۹۰) ، ۶- رسالهٔ سئوال و جواب (ص ۴۹۱-۴۹۷) ، مراثی (ص ۴۹۸-۴۹۹) ، نسخه زرین (نوشاهی : ۵۲۰).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۳۷ - ۱۹۷۴ N. M. : نستعلیق ، محمد فاضل بن میر سید علی حسینی ، شعبان ۱۰۶۰ه. دارای : ۱- انیس العارفین ، ۲- دیوان ، ۴۷۶ ص (نوشاهی : ۵۲۱).

☆ 358- انیس العارفین

مثنوی ست عرفانی ، به شیوه ی تمثیل ، با تخلص قاسم و قاسمی بادیباچه ای به نثر. و می گوید آن را در بیست سالگی سروده ام پس بایستی در ۱۳۷۵/۷۷۷م سروده شده باشد. و خود آن را بدین نام خوانده است : خوش نعایم کرده ام ترتیب از این - نسخه ای نامش «انیس العارفین» . اندر آن گویم جواب از پنج چیز - نفس و روح و قلب و عقل و عشق نیز.

با از اینگونه عنوان ها ، فی البدایه ، فی نعت النبی ، فی سبب انشا الکتاب ، فی الاصطلاحات ، فی صفة الاماره ، فی ماهیت النفس ، صفة الرؤیا ، العجب و الحرص ، در بیان ظهور ، معرفت عشق و عقل و روح و قلب ، عشق و حسن ، وحدت و کثرت . . .

در «کلیات قاسم انوار» بکوشش سعید نفیسی (ص ۳۵۹-۳۸۶) چاپ شده است.

آغاز: منت خدایرا جلت عظمته و علت کلمته، که بشعشعهٔ انوار اسرار شموس . . . آغاز (مثنوی) یا مغیث المذنبین معطی السوال - یا انیس العارفین یا ذوالجلال.

(ن. ک. نسخه‌ها ۴: ۲۶۵۲ «انیس العارفین» که در آنجا نادرست نوشته: «ولی خود صریحا بدان نامی نداده» - ذریعه ۹: ۸۶۱ که در آنجا «انیس العارفین» و «انیس العاشقین» نادرست یکی دانسته شده است - ریحانه ۴: ۳۹۹ زندگینامه و نام سه کار او: ۱- انیس العاشقین، ۲- تذکرهٔ اولیا: مقامات العارفین، که نیز مثنوی ست، ۳- دیوان - نفیسی ۱: ۲۹۱ زندگینامه و نام کارهای او: ۱- دیوان، ۲- توجه نامه، مثنوی، ۳- انیس العاشقین، ۴- رسالهٔ وجود، ۵- مکاتیب، ۶- سئوال و جواب (ن. ک. مشترک ۳: ۱۵۶۹)، ۷- رسالة الامانه، ۸- انیس العاشقین (که شاید منظورش انیس العارفین بوده) - همانجا: ۶۴۳ قاسم، قاسمی، اردستانی در گذشته ۹۸۶ یا ۹۸۹ه که او نیز مثنوی بنام «انیس العارفین» دارد - فاضل، مشهد ۳: ۸۴۷ «انیس العارفین» که سر آغاز دیباچه ی آن برابر نمونه ی بالاست و برای نسخه هایش: نشریه ۱۰: ۳۱۱ نسخه ای در شوروی - سنا ۲: ۱۱۱ - اته ۲۸۸۹/۲ - دو کتابخانهٔ مشهد: ۶۱۰ - دانشگاه ۱۶: ۶۹۳ در کلیات او - ریو ۲: ۶۳۶، ۶۳۷).

□ کراچی، موزه ملی ۱/۱۶۱-۱۹۷۱ .N. M: نستعلیق خوش، محمد بن محمد بقال، سوال ۸۷۷ه. در «کلیات» او (ص ۴۱۰-۴۵۶) (نوشاهی: ۵۴۶).

□ لاهور، محمد شفیع ۱۴۸/۲۰۰: نستعلیق زر زیبا، پیش از ۸۹۹ه (۱۴۹۳م) همراه دیوان او، آغاز برابر نمونه، انجام افتاده، ۱۳ گ (بشیر حسین: ۱۳۴).

□ کراچی، موزه ملی ۱۳۷-۱۹۷۴ .N. M: نستعلیق، محمد فاضل بن میر سید علی حسینی، شعبان ۱۰۶۰ه. در کلیات او (نوشاهی: ۵۴۶).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب ۳۱۴ Pi/VI ۲۴۹۳: نستعلیق، عبدالله بقا برای خسرو بیک، ۱۸ ع ۱۲۶۴/۲ه. آغاز دیباچه و متن برابر نمونه، ۲۸۵ گ (عبدالله ۲: ۲۸۸).

☆ 359- انیس العاشقین

در ذریعه (۹: ۸۶۱) «انیس العارفین» و «انیس العاشقین» یکی دانسته شده است. ولی در «کلیات» او نسخه ی کراچی (نوشاهی: ۵۴۶) بدنبال یکدیگر و جدا هستند. اما فهرست نگار آگاهی درباره ی این یکی نداده و حتی سر آغاز آن را نیاورده، جزاینکه گفته است «در کلیات او چاپ نفیسی این مثنوی چاپ نشده است». بروان (از سعدی تا جامی: ۶۹۷) می نویسد: من «کلیات» کهنی نوشته ی ۸۶۱ه از وی دارم. و آن نسخه را معرفی می کند. در اینجا «انیس العارفین» و «انیس العاشقین» را جدا از یکدیگر معرفی کرده است. ولی «انیس العاشقین» را با «رسالة الامانه» یکی دانسته است و درباره ی هر دو می نویسد نثر و نظم است (ن. ک. نسخه ها

۲ : ۱۰۴۹ که نام این رساله در آنجا نادرست «امامت» آمده است).

(ن. ک. نفیسی ۱ : ۲۹۲ که ضمن بر شمردن کار های سراینده دو بار «انیس العاشقین» را یاد کرده ـ دانشگاه ۱۶ : ۶۹۳ «کلیات» او که در آنجا یک «مثنوی» بی نام از وی بدنبال «انیس العارفین» هست ، که شاید همین باشد ـ ذریعه ۱۹ : ۱۲۳ «مثنوی انیس العاشقین»).

□ کراچی ، موزه ملی ۱/۱۶۱-۱۹۷۱ .N. M : نستعلیق خوش ، محمد بن محمد بقال ، شوال ۸۷۷ه. در «کلیات» او (ص ۴۶۶-۴۹۰) همراه «انیس العارفین» او (نوشاهی : ۵۴۶).

360ـ دیوان قاسم انوار

(ن. ک. نسخه ها ۳: ۲۴۷۷ «دیوان قاسم انوار»ـ براون : ۲۳۸ ، ۲۳۹ - ریو ۲ : ۸۲۵ تا ۸۳۶ - مرآت العلوم ۱ : ۷۹ و ۲ : ۸۴ ، ۶۸ (۴ نسخه) - اته : ۱۲۸۵ تا ۱۲۸۹ ، ۲۸۸۸ - افغانستان ۲۵ ، ۳۰۷).

□ کراچی ، موزه ملی ۱/۱۶۱-۱۹۷۱ .N. M : نستعلیق خوش، محمد بن محمد مشهور به بقال ، شوال ۸۷۷ه (ن. ک. خوشنویسان ۳: ۶۶۲)، زرین ، در «کلیات» او (نوشاهی : ۵۲۰).

□ لاهور ، محمد شفیع ۱۴۷/۱۹۹ : نستعلیق زیبا ، پیش از ۸۹۷/۱۴۹۲م. آغاز : من بیچاره سودا زده سرگردانم ـ که به او صاف خداوند سخن چون رانم . . . دارای : غزل ، قطعه ، ترجیع بند و جز آن ، ۲۹۰ گ (بشیر حسین : ۱۳۳).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۱۹ : نستعلیق خوش ، سده ۱۰ه. آغاز و انجام افتاده ، ۱۸۶ ص (گنج ۳ : ۱۴۷۲).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۳۷-۱۹۷۴ .N. M : محمد فاضل ، شعبان ۱۰۹۰ه. در «کلیات» او (نوشاهی : ۵۲۱).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۶۴ : نستعلیق خوش ، سده ۱۱ه. (ص ۱۳-۱۱۳). آغاز : ای صبح سعادت زجبین تو هویدا.

□ اسلام آباد ، همانجا ۳۰۵۶ : نستعلیق ، سده ۱۱ه. آغاز : اگر نفس است از اینجا رفته جوید ، ۲۷۶ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۲۳۷۸ : نستعلیق پخته ، سده ۱۱ه. آغاز افتاده ، ۳۹۰ ص (گنج ۳ : ۱۴۷۲).

□ راولپندی ، گولره شریف ، درگاه شاد روان پیر مهر علی شاه : نستعلیق ، سده ۱۱ه. توحید است ، سپس ۳۷ غزل به ترتیب الفبایی. باتخلص قاسم و قاسمی. آغاز : من بیچاره سودا زده سرگردانم ـ که به اوصاف خداوند سخن چون رانم. انجام : هزار جان و دل قاسمی فدای تو باد ـ که شمع مجلس انس و نور اعیانی، ۲۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ **لاهور**، گلبرگ ۲، حکیم محمد نبی خان جمال سویدا: نستعلیق، ۲۴ رمضان، سده ۱۱ه. آغاز: من بیچاره . . ، غزل به ترتیب ردیهم ۵۲۵۰ بیت، با رسم الخط کهن، سرلوح و آرایشهای دیگر، ۴۱۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب ۳۵ API/VI ۲۲۸: نستعلیق، سده ۱۱ه. آغاز برابر شماره پیشین. دارای: غزل، قطعه، ترجیع بند، مثنوی کوتاه، رباعیها، ۱۸۲ گ (عبدالله ۲ ؛ ۲۸۷).

□ **کویته**، میتهٔ صادق علی: نستعلیق شکسته آمیز، سده ۱۱ه. آغاز: من بیچاره سودا . . . ، نمونه تخلص: قاسمی گفت که قایم ز تو مانده‌ست جدا - بس عجب مانده ام ایدوست عجب می مانم. انجام: با اینهه که گه گاه غلط می افتم - نادان دل و بلکه روستایی که منم، ۵۰۵۱ بیت، ۴۴۱ ص (دکتر انعام الحق کوثر).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۳۶۰: نستعلیق پخته، سده ۱۲ه. آغاز: من بیچاره سودا زده، ۲۳۰ ص.

□ **اسلام آباد**، همانجا ۶۶۷۹: نستعلیق شکسته آمیز، سده ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده، ۲۰۰ص (گنج ۳: ۱۴۷۳).

□ **کراچی**، موزه ملی ۱۲۶۳ .N. M: نستعلیق، محمد . . . ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز: من سودا زده، ۴۴۸ ص (نوشاهی: ۵۲۱).

□ **کراچی**، موزه ملی ۱۲۳۷-۱۹۶۱ .N. M: نستعلیق، سدهٔ ۱۳ه. آغاز افتاده، ۲۶۰ ص (نوشاهی: ۵۲۱).

□ **کراچی**، موزه ملی ۵-۱۹۷۰ .N. M: نستعلیق، ج ۱۳۲۵/۱ه. آغاز: من بیچاره سودا، ۴۸۳ ص (نوشاهی: ۵۲۱).

□ **پیشاور**، دانشگاه، کالج اسلامیه ۱۹۱۰/۲ الف: نستعلیق، خوش، آغاز و انجام افتاده، آغاز: قاسمی را چه غم از سرزنش دشمن و دوست - عشقبازی ز ازل گشت نصیب دل ما، ۳۱۲ ص (سید سعید الله).

□ **پیشاور**، ریکارد آفس ۶: نستعلیق، بی تاریخ. آغاز: من بیچاره سودا زده سرگردانم . . . چند روزی ست که قاسم ز تو مانده جدا - بس عجب مانده ام ای دوست، عجب می مانم، انجام: مجنون که به حالش همه کس گریه کنند - برحال من فقیر، مجنون گرید، ۲۸۲ ص.

□ **پیشاور**، همان کتابخانه ۱۴۳: نستعلیق، آغاز و انجام افتاده، آغاز: حسن عالم گیر او هر جا به نوعی جلوه کرد - این یکی گوید حبیبی و آن دگر گوید دوست . . . قاسمی از چرخ و ارکان، گر شکایت میکنی - چرخ و ارکان عاجزند، این شکایتها از وست، ۲۱۲ ص (سید حسن مجتبی رضوی).

☆ 361ـ مقامات العارفین : عدد مقامات السالکین : تذکرة الاولیا

مثنوی ست عرفانی کوتاه ، در ۱۰۷ بیت ، بادیباچه ای به نثر. گزیده ای ست از «منازل السایرین» خواجه عبدالله هروی. و در کلیات او بنام «صد مقام یا رسالهٔ عدد مقامات» (ص ۳۵۶-۳۵۸) چاپ شده است. در آن آمده : صد مقامست پیش اهل دید ـ اولش لفظ و آخرش توحید.

آغاز : حمد بر حضرت غنی احد ـ الذی لم یلد ولم یولد.

(ن. ک. نسخه ها ۴:۳۲۲۹ «مقامات العارفین» که بر حسب نسخه های آن به نام های بالا آمده است ـ ذریعه ۱۹ : ۳۰۴ «مثنوی مقامات العارفین»).

□ کراچی ، موزه ملی N. M. ۱۹۷۱-۱۶۱/۱ : نستعلیق ، محمد بن محمد بقال ، ۸۷۷ه. در «کلیات» او (ص ۴۵۶-۴۶۰) (نوشاهی : ۶۰۲).

☆ 362ـ واقعهٔ آمدن امیر تیمور

مثنوی ست کوتاه در ۵۳ بیت با دیباچه ای به نثر.

در کلیات او چاپ نفیسی ص ۳۵۳ تا ۳۵۵ جای دارد.

آغاز دیباچه : برادر عزیز را سعادت ابدی مساعد باد . . . آغاز متن : الا ای شهباز ملک لاهوت ـ مقید مانده ای در دام ناسوت.

(ن. ک. نسخه ها ۴: ۳۲۹۱ «واقعهٔ امیر تیمور» ، همانجا : ۳۲۳۰ ردیف 35374 نسخهٔ سپهسالار با همین سر آغاز که بنام «مقامات العارفین» آمده).

□ کراچی ، موزه ملی N. M. ۱۹۷۱-۱۶۱/۱ : نستعلیق خوش ، محمد بن محمد بقال ، ۸۷۷ه. در «کلیات» او (ص ۴۶۰ ۴۶۵) (نوشاهی : ۶۶۱).

● 106ـ حسین خوارزمی

کمال الدین حسین خوارزمی، متخلص به منصور وحسین (شهید۸۳۸ یا ۸۴۰/یا ۶ه/۱۴۳۷م) که یاد آودر «ارشاد المریدین» (۳: ۱۲۴۶) و «جواهر الاسرار» (۳ : ۱۶۳۲) گذشت.

☆ 363ـ دیوان حسین خوارزمی

دیوان او دارای مسایل عرفانی ، ستایش از امامان شیعی ، غزل ها با تخلص منصور است. دیوانی از وی در بمبئی ۱۳۰۵ه. چاپ شده که به حسین حلاج نسبت داده شده است.

این چاپ دارای غزل هاست به ترتیب الفبایی (ص ۲-۱۳۵). آغاز : ای دور مانده از حرم خاص کبریا ـ سوی وطن رجوع کن از خطهٔ خطا. سپس «ترجیعات» (ص ۱۳۶-۱۶۶) ، سپس «خاتمه» ای از چاپچی.

□ راولپندی ، گواره شریف ، درگاه شاد روان پیر مهر علی شاه : نستعلیق ، سدهٔ ۹ه.

ده مخمس ازوی است: بگیردست سبو ساقی وصلایی کن - اشارتم سوی جام طرب فزای کن- مغنیا تو هم آهنگ داکشای کن - بیاو درد مرا یک نفس دوای کن - به نی حکایت هجران خود ادای کن. و هفت غزل و پنج رباعی، ۸ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

● 107- کاتبی ترشیزی

کاتبی ترشیزی نیشابوری، شمس الدین محمد بن عبدالله، از روستای طرق و راوش میان ترشیز و نیشابور. چون خوشنویس بود تخلص خود را کاتبی برگزید و چون و رزشکار بود به «پهلوان» معروف بوده است. تصوف را نزد صاین الدین ترکه (ن. ک. مشترک ۲: ۹۶۹) فرا گرفت، روی از جهان برگرفت و از وی اجازت گرفته به گیلان و طبرستان و استرآباد رفت، و در آنجا به پیروی گنجوی به سرودن «پنج گنج» پرداخت، و پیش از به پایان رساندن در و بای ۸۳۹ه/۵-۱۴۳۶م در گذشت.

(ن. ک. نفیسی ۱: ۲۹۷ زندگینامه و نام کار هایش: ۱- دیوان در سه هزار بیت، ۲- گلشن ابرار، ۳- مجمع البحرین: ناظر و منظور، ۴- ده باب، ۵- سی نامه یا محب و محبوب، ۶- دلربا، ۷- بهرام و گلندام، ۸- حسن و عشق، مثنوی، ۹- ده نامه، ۱۰- حسن وگل، ۱۱- تجنیسات یا ده باب - فرهنگ سخنوران: ۴۷۸ «کاتبی ترشیزی» - ذریعه ۹: ۸۹۶ «دیوان کاتبی» - ریحانه ۵: ۱۴ «کاتبی ترشیزی» که نادرست او را مرید نسیمی شیرازی حروفی یاد کرده، در حالی که او شاگرد سیمی خوشنویس نیشابوری بوده است).

✡ 364- کلیات کاتبی

(ن. ک. نشریه ۱: ۱۳ «کلیات» او، دارای: ۱- دیوان، ۲- گلشن ابرار، ۳- ناظر و منظور: مجمع البحرین، ۴- ده باب، ۵- سی نامه: محب و محبوب، ۶- دلربا - نسخه ها ۳: ۱۸۹۰ «کلیات» او).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب APi/VI ۳۶ ۲۳۰: نستعلیق، سده ۱۰ه. دارای: ۱- دیوان، ۲- گلشن ابرار، ۳- ناظر و منظور (مجمع البحرین)، ۴- ده باب، ۵- سی نامه (محب و محبوب)، ۶- دلربا، ۲۱۲ گ (عبدالله ۲: ۲۸۹).

✡ 362- بهرام و گلندام: بهرام نامه: گل آرام

(ن. ک. نسخه ها ۴: ۲۶۷۲ «بهرام و گلندام» و در این فهرست: بخش).

✡ 366- دلربا

مثنوی ست بادیباجه ای به نثر. و در آن از «ده باب»، «سی نامه» و «نسخهٔ کافیه» دارای دو بحر و دو قافیه و نسخه ی «جان و دل» خود یاد کرد است.

آغاز دیباجه: . . . بالحول و القوة مدام از حضرت مبلغ الهام. آغاز متن: ای شده از قدرت

تو ما وطین ـ لوحه ی دیباجه ی دنیا و دین.
(ن. ک. نسخه ها ٤: ۲۸۱۳ «دلربا»- ذریعه ۱۹ : ۱۷۹ «مثنوی دلربا» - اته : ۱۲۹۰، ۱۲۹۱ - مرآت العلوم ۱ : ۸۵).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۳٦ APi/VI ۲۳۰ : نستعلیق سده ۱۰ه. ش ٦ «کلیات» او (گ ۱۸۵ پ) (عبدالله ۲ : ۲۹۱) آغاز برابر نمونه.

☆ 367ـ سی نامه : محب و محبوب

در بخش نامه نگاری ۵ : ۱۱ یاد شده است.

☆ 368. ده باب : ده نامه

مثنوی ست عرفانی اخلاقی در پیروی از «بوستان» سعدی. پس از مناجات و ستایش پیامبر و سبب تألیف ، ده «باب» است : ۱- در طریق عاشقی ، ۲- در صحبت داشتن ، ۳- ترک عجب ، ٤- عزت ، ۵- نکویی ، ٦- گذشتن از بدی ، ۷- قناعت، ۸- از دل غم برداشتن ، باغ بهشت ، ۹- سیر سوی حق ، ۱۰- ترک خود ، طریق وحدت.

آغاز: ای به رحمت در دو عالم کار ساز ـ جمله عالم را به رحمت کار ساز ـ ای که هستی گمرهان را ره نما ـ کرده ام ره گم ، به لطفم ره نما.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۲۸۱۷ «ده باب» که در نسبت نگارنده غلط چاپی ست ـ ذریعه ۱۹ : ۱۸۱ «مثنوی ده باب» ـ سعدی تا جامی : ۷۰۹ - مجلس ۸ : ۳۵٦ - اته : ۱۲۹۰، ۱۲۹۱/۲ - چستر بیتی ۲ : ۱ - مرآت العلوم ۱: ۸۵ - موزهٔ سالار : ۱۰۹۸).

□ لاهور ، محمد شفیع ۱۵۱/۱٦۹ : نستعلیق ، عوض علی بن جلال الدین کرخی ، ۹۸۱ه (۱۵۸۱م)، آغاز برابر، ٤۵ گ (بشیر حسین : ۱۳٦).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۳٦ APi/VI ۲۳۰ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. ش ٤ «کلیات» او (گ ۱۲۷ پ - ۱۵٤ ر) ، آغاز برابر نمونه (عبدالله ۲ : ۲۹۰).

☆ 369. دیوان کاتبی

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲٤۸۸ «دیوان کاتبی» - ذریعه ۹ : ۸۹٦ «دیوان کاتبی» - چستر بیتی ۲: ۱- براون : ۲۳۹ - موزهٔ سالار : ۱۹۳۳ ، ۱۹۳٤ - دانشگاه ۱٦ : ۲۰ ، ۱۹۸ - فردوسی : ۸۳ - ملک ۲ : ۳۳۳).

□ لاهور ، محمد شفیع ۱٤۹/ ۱۷ : نستعلیق ، عوض علی بن جلال الدین کرخی ، ۹۸۱ه (۱۵۷۳م). آغاز : ای گل آدم بخمر جان معمر ساخته ـ خاک ره را کیمیای مهر تو، زر ساخته . . . ، دارای : قصیده ، غزل ، قطعه و رباعی ست ، ۱٤۷ گ (بشیر حسین ۲ : ۱۳۵).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۳٦ APi/VI ۲۳۰ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. ش ۱ «کلیات»

او (گ ۱-۷۹ پ). دارای : قصیده ، غزل ، قطعه ، رباعی ، تک بیتها (عبدالله ۲ : ۲۹۰).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۶۴ : نستعلیق خوش ، سده ۱۱ه. (ص ۲۸۸-۲۹۶) گزیده غزل های اوست. آغاز : آفاق پر صد است زکوه گناه ما ـ کوه گناه چند بود سنگ راه ما (گنج ۳ : ۱۴۷۵).

☆ 370ـ گلشن ابرار

مثنوی ست عرفانی ، در برابر «مخزن الاسرار» نظامی.

آغاز : بسم الله الرحمان الرحیم ـ تاج کلامست و کلام قدیم.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۰۷۱ «گلشن ابرار» ـ هفت آسمان ۱ : ۸۰ «گلشن ابرار» ـ ذریعه ۱۸ : ۲۲۳ «گلشن ابرار» ـ سعدی تا جامی : ۷۰۹ (پاورقی) ـ اته : ۱۲۹۱ ، ۱۲۹۲ ـ مرآت العلوم ۱ : ۸۵).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۳٦ APi/VI ۲۳۰ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. ش ۲ «کلیات» او (۸۰ پ - ۹۹ ر) ، آغاز برابر نمونه (عبدالله ۲ : ۲۹۰).

☆ 371ـ ناظر و منظور : مجمع البحرین : ناصر و منصور

مثنوی ست در دو بحر ، با دیباچه ای به نثر ، در داستان عشق ناظر و منظور ، و درباره ی نامش گفته : اسم خود این «مجمع البحرین» یافت ـ و اخترش از مطلع کونین یافت ـ عاص این معمره معمور باد ـ ناظر این منظره منظور باد.

آغاز : مدام از حضرت مبلغ الهام و متکلم بر دوام علو شأنه ، جواهر زواهر و صلوات و . . . ای شده از قدرت تو ما وطین ـ لوحهٔ دیباجهٔ دنیا و دین.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۲۵۹ «ناظر و منظور» ـ ذریعه ۱۹ : ۳۱۸ «مثنوی ناظر و منظور» همانجا ۲٤ : ۱۷ چهار مثنوی بدین نام از: ۱- پیر جمال اردستانی ، ۲- حاجی ابرقوهی ، ۳- کاتبی ، ٤- وحشی بافقی ـ سعدی تا جامی : ۷۰۹ ـ سنا ۱ : ۱۵۲ ـ سلطنتی ۲ : ۱۰۹۱ «ناصر و منصور» و در فهرست های زیر بنام «مجمع البحرین» آمده ، اته : ۱۲۹۰ تا ۱۲۹۲ و مرآت العلوم ۱ : ۸۵ و نشریه ۸ : ۷۸ و مجلس ۸ : ۳۵٦).

□ لاهور ، محمد شفیع ۱۶۸/۱۵۰ : نستعلیق ، عوض بن جلال الدین کرخی ، ٤ ع ۹۸۱/۱ه(۱۵۷۳م) با دیباجه آغاز می شود برابر نمونه ، ٤٤ ک (بشیر حسین : ۱۳۵).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۳٦ APi/VI ۲۳۰ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. ش ۳ «کلیات» او (گ ۹۹ پ - ۱۲۷ ر) بنام ناظر و منظور (عبدالله ۲ : ۲۹۰).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۲۵ KPi/VI ۲۱۷٦ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، بنام مجمع البحرین یاد شده ، ۳۸ ک (عبدالله ۲ : ۲۹۱).

● 108ـ زین الدین خطیب

زین الدین خطیب ، که منظومه ی زیر را در ۸۴۴ه‍/۱۴۴۱-۴۰ سروده است. و بایستی با نظام الدین شریف هروی یکی باشد.

(ن.ک. نفیسی ۲: ۷۸۰ زندگینامهٔ سید خلیل الله بن محمود هروی زیارتگاهی. که می‌نویسد : نگارندهٔ «شرح جواهر الاسلام» در عقاید از مولانا نظام الدین شریف هروی است. که در ۸۴۴ه‍ بپایان رسانده است).

✯ 372ـ جواهر الاسلام

در آن آمده : که کند بنده ، زین الدین خطیب ـ نسخه در علوم دین ترتیب . . . مذهب بوحنیفه و یاران ـ گفت با دوستان به شرح و بیان ـ کرد نامش جواهر الاسلام . . . در پایان : گفت این نظم او به فضل کردگار ـ در شهور هشتصد و چل چار . . . جمله ابیاتش دو صد و هشتاد و پنج ـ دانش آن بهتر از بسیار گنج. در بیان شناختن الله ، توحید ، وصف اسلام ، فرایض اسلام ، کفر و شرک ، احکام شریعت ، سنت های وضو . . . و می رسد به روزه ، کفارات روزه.

شرح به نثر روان، گزارش کننده ناشناس، و چنین می نماید که جز سراینده باشد. و شاید همان شرحی باشد که نفیسی از آن یادکرده است.

آغاز (متن) : ابتدا می کنم به حمد خدا ـ معطی رزق پادشاه و گدا ـ حمد او در خورست ورد زبان ـ عقل و فهم از کمال او حیران.

دو منظومه که در ۸۴۴ه‍ سروده شده است. یکی از زین الدین خطیب (بالا) و دومی از ناشناس (پس از این : ۵۰۹) با یکدیگر مقایسه شد یکی نبودند.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۹۸۸ : نستعلیق خوش ، سده ۱۱ه‍. با تاریخ ۱۱۳۱ه‍، که گویا نوشتهٔ این منظومه کهنه تر باشد ، (ص ۱۶۱-۲۲۳).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۳۷۲ : نستعلیق ، ملا علی محمد روضه هینی ، ۱۵ صفر ۱۲۹۱ه‍، آغاز برابر بیت ۱۲ نسخه ۶۹۸۸ این کتابخانه است.

● 109ـ ناشناس

ناشناسی از مردم قاین ، جام ، خاف. در ۸۴۴ه‍/۱۴۴۱-۴۰م. (ن. ک. زیر).

✯ 373ـ فقه منظوم : ارشاد : جنات (؟)

در بیش از هزار بیت. در پایان آن آمده : تا چو شخصی را فتد با یادگار ـ مانده «ارشاد» ز شیخی یادگار ـ سال ضاد و دال و میم (۸۴۴) از فضل رب ـ دیدمش ختم آخر ماه رجب ـ مولدم در قاین ، محتد مضاف ـ سوی جام و مستقر اکنون به خاف ـ هر کسی ابیات را پرسد شمار ـ باد سال عمرش افزون از هزار. و در آغاز آمده است : مثل عنوان است «جنات» این کتاب ـ

مشتمل درچار فصل وهشت «باب» - خواندمش «ارشاد» در دانش ندا- لم تجد بعدی و لیامر شدا. با سربند هایی به نظم : باب اول در بیان آب هاست. باب دوم در بیان آبدست. باب رابع گفته واجب را صفات . باب خامس واجب اسلام را . باب سادس رازکات آمد خبر. باب سابع مخبر از حکم صیام. باب ثامن مخبر از احکام حج.

آغاز: ابتدای نامه ، بر نام خدا - به که نامه شد بدین نام ابتدا - ذکر الله ، رحمان رحیم - تا نباشد کس ، نباشد مستقیم.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۴۰۰ : نسخ خوش ، سده ۱۳ه ، (۱۲۳۱) ، آغاز برابر (۱۳۴-۲۶۷) (گنج ۳ : ۱۶۷۹).

● 110- شهاب الدین دولت آبادی

قاضی شهاب الدین ابن شمس الدین زوالی دولت آبادی (م ۸۴۹ه/۱۴۴۵م) که یاد او در «بحر مواج» (مشترک ۱ : ۱۰) گذشت.

✡ 374- شرح قصیدهٔ بانت سعاد

متن از کعب بن زهیر صحابی، در ۵۷ بیت، در ستایش پیامبر (ص). پس از آنکه از هجو قبلی خود اظهار پشیمانی کرد. نام دوات آبادی در دیباچه نیامده است و به طور الحاقی در پایان نسخه آمده است.

آغاز : الحمد لله و سلام علی عباد الذین اصطفی. قوله. امن تذکر.

(ن.ک. علمای هند : ۸۸ زندگینامه و نام کارهایش، از آن میان «شرح قصیدهٔ بانت سعاد» - کحاله ۴ : ۳۰۹ «شهاب الدین زوالی» که ضمن بر شماردن کار هایش از این گزارش نام برده - هدیة العارفین ۱ : ۱۲۷ «دولت آبادی» نیز از این کارش نام برده) .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۰۳۲ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه ، (ص ۱۳۰-۲۴۷)، آغاز برابر (گنج ۳ : ۱۶۸۵).

✡ 275- شرح قصیدهٔ برده

متن از بوصیری ، محمد بن سعید (م ۶۹۴ه/۱۲۹۵م). با این سر آغاز : امن تذکر جیران بذی سلم. در ستایش پیامبر (ص). در دیباجه و کلفون از نگارنده نام برده نشده است. و تنها در ص. ع. یکی از نسخه ها از «قاضی شهاب الدین» دانسته شده است گزارشی است با سربند های : اللغة ، التصریف ، النحو ، النکات ، الحاصل و جز آن. بدنبال سربند «اللغه» که به فارسی است ، دیگر مطالب به عربی می باشد.

آغاز : امن تذکر جیران . اللغه. التذکر یاد آوردن ، الجار همسایه ، الجیران جمع ، ذی خداوند ، سلم موضعی است به شام ، المزج آمیختن.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۹۰۲ : نستعلیق تحریری ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر ، در ص.

ع. از قاضی شهاب الدین دانسته شده (گنج ۳ : ۱۷۰٤).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۷۰۲ : نسخ در متن و نستعلیق تحریری در گزارش ، سده ۱۲ه. آغاز برابر، (ص ۳۸-۲۵۸) نام نگارنده در هیچکجای نسخه دیده نشد (گنج ۳:۱۷۰۳).

● 111ـ داعی شیرازی

شاه داعی الی الله شیرازی ، نظام الدین محمود بن الحسن حسینی ، متخلص به داعی (۸۱۰-۸۷۰ه‍/۱٤۰۸-۱٤۶۵م) که یاد او در «تأویل آیتی من کلام الله» (مشترک ۱ : ۱۵) آمده است.

☆ 376ـ ترجمة الاخبار العلویه

نظم چهل سخن کوتاه حضرت علی ست. در بخش فلسفهٔ عملی ٤ : ۲۲۷۶ گذشت.

☆ 377ـ تاج نامه

مثنوی ست درباره ی «عصابه» و «تاج» و شرایط پوشیدن آن ها. در پیرامون ٤٤ بیت. در بخش عرفان (مشترک ۲ : ۱۳۳۰) گذشت.

☆ 378ـ ستهٔ داعی

شش مثنوی کوتاه ، با دیباچه ای به نثر ، که در آن از مجموعه ی خود به «ستهٔ داعی» نام می برد ، و اینکه سرودن آن ها چند روزی از بیست سال کم و بیش بوده. آنگاه نام و موضوع هر یک : ۱ـ مشاهد ، ۲ـ گنج روان ، ۳ـ چهل صباح ، ٤ـ چهار چمن ، ۵ـ چشمهٔ زندگانی ، ۶ـ عشق نامه.

آغاز : سبحان الله و الحمد لله ولا اله الا الله . . . بیاری رب رحیم متوسل بروح نوید رسان . . .

(ن. ک. پیشگفتار کلیات او، چاپ دبیر سیاقی-پیشگفتار چاپ نسایم گلشن، محمدنذیر رانجها : ۲٤ - ذریعه ۱۲ : ۱٤۳ «ستهٔ داعی» - اته : ۱۲۹۸ «ستهٔ داعی» - نفیسی ۱ : ۳۱۱ زندگینامه و نام کارهایش از آن میان همین مثنوی‌ها - نسخه‌ها ٤ : ۲۹۰۱ «ستهٔ داعی» - ریحانه ۲ : ۲۰۹ - مجلس ۳ : ۳٤۲).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸٤۹ : نستعلیق خوش ، در «کلیات» او ۸۸۸۲ه. (ص ۲۱۰-۳۲٤) ، هر شش مثنوی ست.

□ گوجرانواله ، حافظ آباد ، عبدالرشید فاروقی : نستعلیق ، یارعلی بن الله یار ، پیشاور ، ۱۲۲۷ه. (نعیم اختر مجددی).

☆ 379ـ مشاهد : کتاب مشاهد

نخستین مثنوی از «ستهٔ» ی اوست. عرفانی به پیروی «مخزن الاسرار» گنجوی. در

پیرامون ۵۸۰ بیت مثنوی ست ، و غزل با تخلص داعی نیز دارد. در سر عنوان نسخه ی روزگار سراینده بنام «کتاب مشاهد» و در دیباجه ی «ستهٔ داعی» همان نسخه بنام «مشاهد» است. و در پایان «خاتمهٔ الحاق» تاریخ سرودن ۸۳۶ھ (۲-۱٤۳۳م) آمده است : از پس دهسال که بود این کتاب ـ گوش زد خلق چو در خوشاب ـ و از پی آنهم که حوالت فتاد ـ تا سه کتاب دگرم دست داد . . . صورت تاریخ زمان سخن ـ هر که بخوا ند که بداند ز من ـ هشتصد و سی و شش هجری شده ـ وین نمط خاص تمام آمده.

با سربند های «مشهد» و در پایان هر مشهد یک غزل : مشهد فی الطلب ، فی التجرید ، فی الذوق ، فی الکشف ، فی المعرفة ، فی الحقیقه ، فی التوحید. خاتمة فی النعت ، الحاق (که در اینجا تاریخ سرودن آمده است).

(در نسخه ها ٤ : ۳۲۰۲ و گنج ۳: ۸۱۱ نادرست بنام «مشاهده» آورده ام).

آغاز : اللهم لک الحمد و علیک التوکل. صلی علی . . . بلبل اگر ناله برارد رواست ـ خاصه که از طرف گلستان جداست ـ عاشق بی وایه ندارد نظر ـ بلبل بی ناله ندارد خبر.

(ن.ک. ذریعه ۱۹ : ۲۹۵ و ۲۱ : ۳۹ ـ گنج ۱ : ٤۰۷ ـ نسخه ها ٤ : ۳۲۰۲ در هر پنج جا «مشاهده» آمده که درست نیست ـ ریحانه ۲ : ۲۰۹ «مشاهد» ـ نفیسی ۱ : ۳۱۱ «مشاهد» ـ اته : ۱۲۹۸ «کتاب مشاهد» ضمن «ستهٔ داعی» ـ پیشگفتار چاپ «نسایم گلشن» از محمد نذیر رانجها: ۳۷ که مراجع دیگری نیز دارد).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸٤۹ :نستعلیق خوش ، در «کلیات» او ۸۸۲ھ. (ص ۲۱۰-۲۲۳) (گنج ۳:۱۸۱۱) در عنوان نسخه «کتاب مشاهد» و در دیباجه «سته داعی» بنام «مشاهد» است. در کلفون «تم المشاهد».

□ گوجرانواله ، حافظ آباد ، عبدالرشید فاروقی : نستعلیق ، یار علی بن الله یار ، ۱۲۲۷ھ. آغاز برابر نمونه ، ٤۹ ص (نعیم اختر مجددی).

☆ 380. گنج روان : کتاب . . .

دومین مثنوی از «ستهٔ داعی»ست. بوزن «اسکندرنامه» ی گنجوی، که به سال ۸٤۱/۷-۱٤۲۸م ، در پیرامون ۷۹۰ بیت. در ده «مقالت» و «خاتمه» ای سروده است. در خاتمه گوید : به «گنج روانش» از آن خوانده ام ـ که دروی سخن خوش روان رانده‌ام . . . چل و یک پس از هشتصد رفته عام ـ ز هجرت که این نامه آمد تمام.

حمد و نعت سپس : مقالت ۱ـ در معرفت ذات ، ۲ـ معرفت صفات او ، ۳ـ معرفت اسماء او ، ٤ـ معرفت افعال باری، ۵ـ معرفت عالم ، ٦ـ معرفت انسان ، ۷ـ در اخلاق انسان ، ۸ـ احوال انسان ، ۹ـ مقامات انسان ، ۱۰ـ کمال انسان ، و هر مقالت باسربندهای کوچکتر

«مثال ، حکایت ، تمامی بیان».

آغاز: نخستین که آید قلم در زبان ـ به حمد خدا، به‌که‌گردد روان-کریمی که ژانجا، که اکرام اوست ـ جهان حبه‌ی گنج انعام اوست .

(ن. ک. ذریعه ۱۸ : ۲۳۷ «گنج روان» ـ نسخه ها ٤ : ۳۰۸۸ «گنج روان» ـ ریحانه ۲ : ۲۰۹ «گنج روان» ـ اته : ۱۲۹۸/۲ ـ «کتاب گنج روان» ـ نفیسی ۱ : ۳۱۱ «گنج روان» ـ پیشگفتار چاپ «نسایم گلشن» او از محمد نذیر رانجها : ۳٤).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۸٤۹ : نستعلیق خوش، در «سته داعی» (۸۸۲ه) (ص ۲۳۴-۲۳۹) ، آغاز برابر نمونه.

□ گوجرانواله ، حافظ آباد ، عبدالرشید فاروقی : نستعلیق ، یار علی بن الله یار ، ۱۲۲۷ه. آغاز برابر نمونه ، ۷۱ ص (نعیم اختر مجددی).

☆ 381ـ چهل صباح

سومین مثنوی او از «سته» است. بروزن «لیلی و مجنون» نظامی ، به سال ۸٤۳ه (۱٤٤۰م). در «خاتمه» گوید : رفته چل و سه ز بعد هشتصد ـ از هجرت مصطفی محمد . . . در نظم ، نظامی ار نیم من ـ در خورد زمان ، نظامیم من ـ گر نظم نظامیانه خود نیست. در طرز ادای خویش بد نیست. در پیرامون ۷۹۰ بیت.

نخست حمد و نعت است و سبب نظم ، مراتب عالم ، مراتب آدم ، مراتب سالک ، سپس چهل ، «صباح» : ۱- صباح توبه ، ۲- صباح توجه ، ۳- صباح طلب ، ٤- صباح عزلت ، ۵- صباح مراقبت ، ۶- همت ، ۷- سیران ، ۸- تواجد ، ۹- صبر ، ۱۰- سکون ، ۱۱- صمت ، ۱۲- اعراض ، ۱۳- تصامم ، ۱٤- ترک ، ۱۵- موت ، ۲۰- قناعت ، ۲۵- تخلیهٔ دل ، ۳۰- تمکین ، ۳۵- رضا ، ٤۰ غنا. خاتمه.

آغاز: بنیاد سخن به نام حق به- کز هر چه بهست ، نام حق به ـ آنکس که سرشت ما زگل کرد ـ گل را به چهل صباح دل کرد.

(ن. ک. ذریعه ۵ : ۳۱۶ «چهل صباح» ـ نسخه ها ٤ : ۲۷۵۸ «چهل صباح» ـ ریحانه ۲ : ۲۰۹ «چهل صباح» ـ اته : ۱۲۹۸/۳ « کتاب چهل صباح» ـ نفیسی ۱ : ۳۱۱ «چهل صباح»- پیشگفتار «نسایم گلشن» او، از محمد نذیر رانجها: ۱۸ برای منابع بیشتر).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸٤۹ : نستعلیق خوش ، در «سته داعی» (۸۸۲ه) (ص ۲۳۹-۲۵۶) ، آغاز برابر (گنج ۳ : ۱۵۹٤).

□ گوجرانواله ، حافظ آباد ، عبدالرشید فاروقی : نستعلیق ، یار علی بن الله داد ، ۱۲۲۷ه. آغاز برابر نمونه ، ۸۵۰ بیت ۵۶ ص (نعیم اختر مجددی).

☆ **382- چهار چمن** : کتاب چهار چمن

چهار مین مثنوی از «سته» ی اوست. بروزن «هفت پیکر» نظامی ، در پیرامون ۹۵۰ بیت ، به سال ۸۴۲ه‍/۸-۱۴۳۹م. در چهار «چمن» . در پایان گوید : رفته از هجرت رسول امین - چل و دو بعد هشتصد ز سنین . . . آنچه گفتم ز داعی مسکین- باد در حضرتت ، قبول ، آمین.

پس از حمد و نعت و سبب نظم ، چهار «چمن» و «ذیل» و «تاویحات» است. در راز «شوق» و استفسار او ازگل و پرندگان ، و عجز هر یک از پاسخ دادن ، و احالهٔ هر یک به دیگری ، تا اینکه در پایان بلبل پاسخ «شوق» را می دهد ، عرفانی : استفسار شوق از ارغوان ، عجز ارغوان ، مبالغهٔ شوق ، حوالهٔ ارغوان به سوسن ، استفسار شوق از سوسن ، عجز سوسن ، مبالغهٔ شوق ، حوالهٔ سوسن به فاخته ، استفسار شوق از فاخته . . .

آغاز : میوهٔ باغ جان ما سخن است - چه سخن هر چه از خدا سخن است - آن جهان آفرین جان پرور - که کند خاک را زبان آور.

(ن. ک. ذریعه ۵ : ۳۱۱ «چهار چمن» و ۱۹ : ۱۵۴ «مثنوی چهار چمن» . نسخه ها ٤ : ۲۷۵۶ «چهار چمن» - نفیسی ۱ : ۳۱۱ - ریحانه ۲ : ۲۰۹ - اته : ٤/۱۲۹۸ «کتاب چار چمن» - پیشکفتار چاپ «نسایم‌گلشن» او از محمد نذیر رانجها : ۱۷ برای منابع بیشتر).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۸٤۹ : نستعلیق خوش ، (۸۸۲ه‍) «کلیات» او (ص ۲۵۶-۲۷۵)، آغاز برابر نمونه (گنج ۳: ۱۵۹۱) در سر عنوان بنام «کتاب چهار چمن» است.

□ **گوجرانواله** ، حافظ آباد ، عبدالرشید فاروقی : نستعلیق ، یار علی بن الله یار ، ۹۲۲ه‍. آغاز برابر نمونه ، پیرامون ۱۰۰۰ بیت ، ۶۳ ص (نعیم اختر مجددی).

☆ **383- چشمهٔ زندگانی**

پنجمین مثنوی از «سته» ی اوست. بروزن «خسرو و شیرین» نظامی ، در ۷۶۸ بیت ، و قصیده و ترجیع نیز دارد. به سال ۸۵۶ه‍/۱۴۵۲م ، که در پایان آن گفته : شد این مرقوم و بگذشته در آن حال - ز هجرت هشتصد و پنجاه و شش سال.

در هفت «رشحه» : ۱- وحدت واجب و صفات او ، ۲- ارتباط عالم به حق باوجود ثبوت وحدت ، ۳- انسان خلاصه ی عالم است ، ٤- روح انسان ، ۵- معاش و معاد انسان ، ۶- خسرویقای انسان ، ۷- کمال خلافت.

آغاز : ستایش را سزاواری خدایا - که بخشیدی مرا یاری خدایا - زبانم را روان کردی به گفتار- که گفتم ای خداوند جهاندار.

(ن. ک. ذریعه ۵ : ۳۰۷ «چشمهٔ زندگانی» و ۱۲ : ۱۴۳ ستهٔ داعی . نسخه ها ٤ : ۲۷۵٤ «چشمهٔ زندگانی» و : ۲۹۰۱ «ستهٔ داعی» - ریحانه ۲ : ۲۰۹ «چشمهٔ زندگانی» - نفیسی

۱ : ۳۱۱ «چهار چشمهٔ زندگانی» (!) و ۲ : ۷۸۷ که می گوید مثنوی «چهار چشمهٔ زندگانی» به نام «چشمهٔ زندگانی» نیز معروف است (!) ـ پیشگفتار چاپ «نسایم گلشن» او از محمد نذیر رانجها : ۱۷ که منابع دیگری نیز نشان داده ـ اته : ۱۲۸۹/۵ « کتاب چشمهٔ زندگانی» ضمن «سته»ی او).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۴۹ : نستعلیق خوش ، در «کلیات» او نوشته ۸۸۲ه. (ص۲۷۵-۲۹۰) ، آغاز برابر (گنج ۳ : ۱۵۹).

□ گوجرانواله ، حافظ آباد ، عبدالرشید فاروقی : نستعلیق ، ۱۲۲۷ه. آغاز برابر نمونه ، پیرامون ۱۲۰۰ بیت ، ۷۷ ص (نعیم اختر مجددی).

☆ 384ـ عشق نامه : کتاب . . .

ششمین مثنوی از «ستهٔ داعی» است. بروزن «مثنوی معنوی» بلخی. در چهل سالگی، به سال ۸۵۶ه/۱۴۵۲م. در پیرامون ۱۶۸۰ بیت سروده است. در «خاتمه» گوید : قوت گفتار من هر چند بود ـ یازده سال این سخن در بند بود ـ گر تو نگشادی خدایا عقده اش ـ نامدی داعی برون از عهده اش . . . در چل و شش سالگی کردم روان ـ هشتصد و پنجاه و شش تاریخ آن.

در عشق و مراتب آن ، در چهارده «سخن» و درمیانه «حکایت» ها : سخن ۱ـ در عین عشق ، ۲ـ در بلندی پایه ی عشق ، ۳ـ در مراتب عشق ، ۴ـ حقیقت و مجازی عشق ۵ـ در بدایت تعلق عشق ، ۶ـ نهایت تعلق عشق ، ۷ـ در پرتوهای خاص عشق ، ۸ـ غرایب و عجایب عشق ، ۹ـ ابتلا و امتحان عشق ، ۱۰ـ حیرت عشق ، ۱۱ـ روشنی های آشنای عشق ، ۱۲ـ در استغراق عشق ، ۱۳ـ در تربیت شور عشق ، ۱۴ـ در فنا و بقای عشق.

آغاز : از ازل گر گوش داری تا ابد ـ بشنوی از هر زبان حمد احد ـ حمد حق را نیست حد و منتها ـ گفت پیغمبر، که لاحصی ثنا.

(ن. ک. ذریعه ۱۹ : ۲۴۸ «مثنوی عشق نامه» یا «اشک نامه» که در جای دیگر بدین نام برنخورده ام ـ نسخه ها ۴ : ۳۰۰۴ «عشق نامه» ـ لفیسی ۱ : ۳۱۱ ـ ریحانه ۲ : ۲۰۹ ـ اته : ۱۲۹۸/۶ « کتاب عشق نامه» ـ پیشگفتار چاپ «نسایم گلشن» او از محمد نذیر رانجها : ۲۸ برای منابع بیشتر).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۴۹ : نستعلیق خوش ، در «کلیات» او (۸۸۲ه) (ص ۲۹۰-۳۲۴) آغاز برابر ، در سر عنوان بنام « کتاب عشق نامه» است (گنج ۳ : ۱۶۷۱).

□ گوجرانواله ، حافظ آباد ، عبدالرشید فاروقی : نستعلیق ، یار علی بن الله یار ، ۱۲۲۷ه. آغاز برابر نمونه ، پیرامون ۱۶۵۰ بیت ، ۱۰۵ ص (نعیم اختر مجددی).

☆ 385ـ دیوان داعی

دارای بخش های جداگانه ، با نام های ویژه ای :

۱- قدسیات. در بحر های گوناگون ، از غزل و قطعه و ترجیع بند ، در توحید ، مناجات ، نعت ، مدح ، ستایش خاندان پیامبر (ص) ، شیخ ابو اسحاق ، محمد روز بهان ، نعمت الله ولی کرمانی ، در پیرامون یازده هزار بیت. آغاز: ای مرا مونس جان بسم الله - دایمم ورد زبان بسم الله.

۲- کتاب المناقب. در ستایش پنج تن ، خلفای راشدین ، حضرت علی ، دوازده امام. شاه نعمت الله ولی. آغاز: روح القدس ز سدره چو بگذشت باز ماند - از منزل دنی فتدلای مصطفی.

۳- کتاب واردات. در نعت و مناجات ، غزل های صوفیانه به ترتیب الفبایی. با تخلص داعی ، پیرامون ۹۵۰ بیت.

٤- کتاب المقطعات. قطعه هاست در پندو اندرز و مسایل اخلاقی و عرفانی به ترتیب الفبایی ، پیرامون ۲۰۰ بیت.

۵- کتاب الرباعیات. دو بیتی های صوفیانه ی اوست ، نیز به ترتیب تهجی ، پیرامون ۱۱۰ رباعی.

۸- عرایس الترجیع. در توحید و مسایل عرفانی ، در پیرامون ۶۵۰ بیت. نخستین ترجیع ا: چند پرسی ز قطره و دریا - هر دو پستند در ظهور از ما . آغاز: ای که گفتی سخن بگو ز خدا - بیشتر از تعیین اشیاء.

۹- سبعهٔ سیاره ، هفت قصیده ی اوست. نعت و وصف ، و ستایش از بزرگان اهل طریقت و دین : ابو اسحاق بهرامی (مرادش) ، احمد بن حجر ، وصف خلوت و شرایط آن ، سیر در عالم باطن. پیرامون ۴۰۰ بیت.

۱۰- الاشعار العربیه. قصیده و قطعه ، به ترتیب الفبایی ، پیرامون ۱۸۰ بیت.

۱۱- اشعار ملمعه. عربی و فارسی پیرامون ۶۰ بیت.

۱۲- مثنویات متفرقه. مناجات و نعت ، پیرامون ۵۰۰ بیت.

۱۳- مراثی. مرثیه ی شیخ شمس الملة والدین محمد خلیفه و ...

۱٤- کتاب الصادرات. در موضوع های عرفانی ، به ترتیب تهجی ، پیرامون ۷۵۰ بیت.

۱۵- کان ملاحت. دیوان اوست به لهجه ی شیرازی. دارای قصیده و غزل و ترجیع و قطعه و رباعی و ترکیب بند. عشقی و صوفیانه، به ترتیب الفبایی. پیرامون ۸۵۰ بیت.

۱۶- سخن تازه : سروده های اوست ، به ترتیب تهجی ، غزل های صوفیانه ، سپس رباعی ها ، به ترتیب تهجی ، پیرامون هزار بیت . آغاز : سخن تازه ز توحید خدا بازگشا - که

سخن راست ز توحید خدا ، نشو و نما.

۱۷- فیض مجدد. غزل های صوفیانه است به ترتیب تهجی ، سپس مثنوی ها ، آنگاه رباعی ها و در پایان فردیات ، روبهم پیرامون ۲۵۰۰ بیت. آغاز : لله الحمد که از فیض مجدد ما را ـ می دهد حضرت حق طبع معانی آرا.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۴۹ : نستعلیق خوش ، ۸۸۲ه زرین (ص ۵-۲۰۵) در «رساله های شاه داعی»، همه بخش های پیشگفته را دارد. (گنج ۱ : ۴۰۳-۴۲۳).

□ گوجرانواله ، حافظ آباد ، عبدالرشید فاروقی : نستعلیق ، یار علی بن الله یار ، ۱۲۲۷ه ، سخن تازه و «عرایس الترجیع» اوست، آغاز برابر نمونه، ۲۷ ص (تعیم اختر مجددی).

● 112- عارفی هروی

مولانا محمود بن حسن هروی ، متخلص به عارفی (۷۹۱-۸۵۰ یا ۱۳۸۸/۸۸۵۳-۱۴۴۶ یا ۱۴۴۹م). از روزگار شاهرخ تیموری ، و ستایشگر خواجه پیر احمد بن اسحاق. عارفی سرایندهٔ «گوی و چوگان : حالنامه» (نسخه ها ۴:۹۱:۳۰) و جز آن می باشد.

(ن.ک. فرهنگ سخنوران : ۳۶۹ - ذریعه ۹ : ۶۷۱ که مرگش را ۸۵۰ آورده - نفیسی ۱ : ۳۰۲ که مرگش را ۸۵۳ نوشته).

✱ 386- جواهر الاسلام

در سبب نظم تخلص خود را آورده : بود یک پیر «عارفی» روزی - عالمی دید ، عالم افروزی. . . هر دم از هردری، دری می سفت - «عارفی» را زروی عرفان گفت. و نیز چند جای دیگر در متن. نام «جواهر الاسلام» در ص. ع. آمده است. و در متن چند جا ازکار خود به جوهر ، جواهر ، گوهر ، تعبیر کرده است. و آخرین بیت نسخهٔ گنج بخش نام «جواهر الاسلام» بگونهٔ مغلوطی آمده است. گر نظامی ز معدن اسرار - کرد در گوش در شهوار- بنده ام بهر دیدن ایام - زبده کل «جواهر الاسلام».

مثنوی ست روان اخلاقی - دینی. با این مضمون ها : مناجات ، نعت رسول ، مناقب خلفای راشدین ، مناقب امام اعظم ، مدح سلطان وقت شاهرخ ، سبب نظم ، صفت ایمان ، تعریف معرفت ، نصیحت ، شرط تکلیف ، فرایض ، معرفت الله ، توحید ، تنزیه و تقدس ، سپس کمی در احکام از فرایض وضو ، فرایض نماز ، روزه ، حج ، ختم کتاب ، و در متن یکجا عنوان «جواهر دوم» آمده است.

آغاز : بخدا کردم ابتدای سخن - که همین است منتهای سخن - آن خدای که در بزرگی ذات - هست مستجمع جمیع صفات.

زین الدین خطیب ، منظومهٔ ای بنام «جواهر الاسلام» در همین زمینه دارد (ن.ک.

همین بخش ، بیش از این : ۵۰۱) که گمان می رود نام دیگرش نظام الدین شریف هروی باشد (نفیسی ۲ : ۷۸۰) او «جواهر الاسلام» خود را در ۸۴۴ه‍/۱۴۴۱-۴۰م سروده است. کار زین الدین برمبنای ابیاتی از آن- که در گزارش آن (ن. ک. ۵۰۱) آمده - با کار عارفی هروی مقابله شد یکی نبودند. ولی این شگفت نیست که دو تن از یک روزگار در یک زمینه و به یک نام منظومه ای بسرایند ؟.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۸۹۶ : تحریری ، (ملا سلطانعلی خان ، ۱۲۲۸ه‍) (گ ۱۷۵ر-۱۹۶ب)، آغاز برابر.

113. شرف یزدی

شرف الدین علی یزدی معمایی (م ۸۵۸ یا ۸۵۰ه‍/۱۴۴۷ یا ۱۴۵۴م). نامی ترین کارش «ظفر نامهٔ تیموری» است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۲۹۶ - ذریعه ۹ : ۵۱۷ - نفیسی ۱ : ۲۴۸ - نسخه ها ۱ : ۱۳۷ و ۲۷۸ ۲- صفا ٤ : ۲۹۹).

387. دستور معما : معما های منظوم.

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۱۹۰).

در بخش معما خواهد آمد.

114. شمس الدین محمد سمرقندی

شمس الدین محمد سمرقندی ، از خلفای سید محمد نور بخش (م ۸۶۹ه‍/۱۴۶۵-٤م) ، که منظومه ی زیر را به سال ۸۵۳ه‍/۱۴۴۹م سروده است (توشاهی).

از این روزگار شمس الدین محمد اسیری لاهیجی (ن. ک. پس از این : ۵۱۶) است، که وی نیز از خلفای نور بخش است. ولی وی سمرقندی نبوده است. و نیز منظومه ای بدین نام از وی روایت نشده است.

388. حیات العارفین

چو کردند اهل عرفان احترامش - «حیات العارفین» گردید نامش - ز هجرت هشتصد و پنجاه و سه بود - که این آغاز را انجام بنمود.

مثنوی ست عرفانی، با سربند هایی از آیت ها، حدیث ها، حکایت‌وباب: باب در بیان مجاهده و مراتب آن ، باب در بیان حقایق و مراتب آن ، باب در توضیح دقایق این حقایق و مراتب آن.

آغاز: دلا خاموش ، حد خویش بشناس - بدست خود منه بر حلق الماس - تو و توحید حق ، هیهات هیهات - بگو استغفر الله زین مقالات.

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۳-۹۱۲/٤۰ N. M. ۱۹۵۷ : نستعلیق ریز ، پیش از ۹۱٤ه‍.

(ص ۲۲۴-۳۰۱) (نوشاهی : ۵۶۶).

● 114ـ سلیمی تونی

تاج الدین حسن بن سلیمان (م ۸۵۴ه‍/۱۴۵۰م).

✱ 385ـ حرز النجات فی نظم الواجبات : ما لابد منه فی مذهب الامامیه

در بخش عقاید (۲ : ۱۰۸۷) گذشت.

● 115ـ امیر شاهی سبزواری

امیر آقا ملک بن جمال الدین فیروزکوهی سبزواری ، متخلص به شاهی (م ۸۵۷ یا ۸۵۹ه‍/ ۱۴۵۳ یا ۱۴۵۵م). نیاکانش از امیران سربداران بوده اند. و خود از نزدیکان با یسنغر شده و با وی به هرات رفت. خوشنویس و نقاش و سراینده بود و عود را خوب می نواخت ، و پس از مرگ تن او را از استرآباد به سبزوار آورده ، در خانقاه خانوادگی به خاک سپرده اند.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۲۹۱ - ذریعه ۹ : ۵۰۲ - نفیسی ۱ : ۳۰۱صفا ۴ : ۳۱۰).

✱ 886ـ دیوان شاهی

چند بار چاپ شده است. (ن. ک. مشار ۲ : ۲۲۶۷ که نشانی پنج چاپ آن را داده ـ نسخه ها ۳ : ۲۳۷۲ ـ نسخه های آن بسیار است ولی در برخی موارد سروده های «شاهی» دیگری بنام او یاد شده است).

□ لاهور ، محمد شفیع ۱۴۹/۱۵۲ : نستعلیق زیبا ، سلطان علی مشهدی ، ۸۸۸ه‍ (۱۴۸۳م). آغاز : یا ای از خط سبزت هزاران داغ بردلها ـ مرو کز اشک مشتاقان به خون آغشته منزلها . . . ، پیرامون ۱۰۰ بیت ، با آرایشهای زرین و نقاشی ، ۵۰ ک (بشیر حسین : ۱۳۷).

□ لاهور ، محمد شفیع ۱۶۸/۱۵۳ : نستعلیق زیبا ، سلطان علی مشهدی (م ۹۲۶ه‍/ ۱۵۲۰م) ، سده ۹-۱۰ه‍. آغاز : ما بسته به سلسله مشکبو گره ـ جانهای بیدلان است ، درین آرزو گره . . . ، گزیده غزل ، رباعی ، تک بیت و جز آن است ، با آرایشهای زرین ، ۱۲ ک (بشیر حسین : ۱۳۸).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۹۱۳/۴ N. M. ۱۹۵۷ : نستعلیق خوش ، میر علی ، صفر ۹۳۷ه‍ ، سرلوح ، هنری ، دارای غزل و رباعی ، آغاز : ای نقش بسته نام خطت با سرشت ما ، ۹۲ ص (نوشاهی : ۵۰۲).

□ لاهور ، محمد شفیع ۲۳۰/۱۵۴ : نستعلیق ریز زیبا ، ۹۹۹ه‍ با مهر شاهجهان کنده (۱۰۶۲/۱۶۳۲م) گزیده از غزل ، قطعه ، رباعی و جز آن است ، آغاز : ای نقش بسته نام خطت باسرشت ما ـ وین حرف شد ز روز ازل سرنوشت ما . . . ، ۴۳ ک (بشیرحسین : ۱۳۸).

□ پیشاور ، عجایب گهر (موزهٔ ۹۸ (؟) : نستعلیق ریز زیبا ، سلطان محمد خندان ،

۹۹۷ه. نسخه هنری، با تملک جهانگیر پادشاه به خط خود ، و پیرامون صد مهر از سرشناسان ، آغاز: ای نقش بسته نام‌خطت یا سرشت ما ـ این حرف شد ز روز اول سرنوشت ما ، ۱۹۲ ص ۱۱ س (محمد اسرائیل کان الله له).

□ پشاور ، ریکارد آفس ۱۴۲ : همان نسخه با همان نشانیها (سید حسن مجتبی رضوی) باید دید که اکنون این نسخه در کدام یک از دو مخزن نگاهداری می شود .

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۳۲۴ Pi/VI ۲۶۴۵ : نستعلیق ، شرف بن جلال، سدهٔ ۱۰ه. آغاز : یا رب به سوز سینهٔ رندان پاکباز ـ یا رب به آب دیدهٔ مستان با نیاز. (ای نقش بسته نام خطت ، در برگ ۳ نسخه هست) ، دارای : مناجات ، مناقب ، قطعه ، رباعی ، ۴۱ گ (عبدالله ۲ : ۲۹۳).

□ ملتان ، باغ لانگ خان ، کتابخانه عمومی : نستعلیق ریز خوش ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز : ای نقش بسته خطت با سرشت ما ، ۲۷ ص (نعیم اختر مجددی).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۷۴-۱۹۶۲ .N. M : نستعلیق خوش ، محمود بن اسحاق ، ع ۲/سدهٔ ۱۰ه. سرلوح ، دارای غزل و رباعی ، آغاز برابر پیشین ، ۷۲ ص (نوشاهی : ۵۰۲).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱/۹۸۲-۱۹۵۷ .N. M : نستعلیق ریز ، سدهٔ ۱۱ه ، دارای غزل، آغاز : یا رب به سوز سینهٔ رندان پاکباز ـ یا رب به آب دیدهٔ مستان با نیاز ، ۱۰۴ ص.

□ کراچی ، همانجا ۵۲-۱۹۵۸ .N. M : نستعلیق زیبا ، سدهٔ ۱۲ه ، غزل هاست از الف تا یا ، آغاز : بسوخت آتش عشق تو بی گناه مرا ـ بدوخت تاوک چشت بیک نگاه مرا ، با دو مجلس تصویر، ۶۶ ص (نوشاهی: ۵۰۲).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۵۳ PPi/VI ۱۵۷۲ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه ، آغاز : ای نقش بسته نام خطت یا . . . ، دارای قصیده ، قطعه و رباعی ، ۴۵ گ (عبدالله ۲ : ۲۹۲).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۲۴۱ : نستعلیق خوش، غلام محمد ، ۱۲۳۳ه. چهار شنبه ماه مانکه در شهر جلال پور. آغاز در ردیف «الف» از غزلها افتاده : ای شیخ شهر اگر به خرابات بگذری ـ رشک آیدت ز کلبهٔ همچون بهشت ما ـ بگذر به سوی ترتیت شاهی که بشنوی ـ بوی وفا زطینت عنبر سرشت ما ، نخست غزل است به ترتیب ولی میانه افتاده ، سپس قطعه و رباعی ، انجام : رو خاک شواندر ره خدمت شاهی ـ که به پایبوس مردی برسی . نمونهٔ دیگر از تخلصش : شاهی وفا مجوی ز اهل زمانه هیچ ـ چون کس نشان نداد در این روزگاران.

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی (۳۰۷۹) ۷۴/۲ : گیان چند برهمن ، ۱۹ ماگھ ۱۹۲۳ب/ ۱۸۶۶م (۱۲۸۲ه)، دارای غزل و رباعی. (دکتر محمد بشیر حسین ۱: ۱۱۸).

□ گجرات ، احمد حسین احمد قلعه داری ۵۴۰ : تستعلیق خوش ، تاریخ یاد نشده

حواشی منقش و مذهب ، آغاز : ای نقش بسته نام خطت با سرشت ما ـ این حرف شد زروز ازل سر نوشت ما ، ۴۰ برگ (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۳۵ SPi/VI ۴۶۹۰ : نوشتهٔ نواب فتح جنگ خان بهادر ، همرا با سروده هایی از جامی و قاسم انوار ، ۳۳ گ (عبدالله ۲ : ۴۸۸) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۱۸).

● 116ـ شهابی

سراینده ای با تخلص شهابی ، از هند ، که در ۸۵۹ه‍/۱۵۵۲م منظومهٔ زیر را سروده است. و از این روزگاران است. شهاب منشی (مشترک ۵ : ۱۷).

☆ 387ـ عروة الوثقی

مثنوی ست.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۳۶ SPi/VI ۴۷۳۹ : نستعلیق هندی ، سدهٔ ۸۹ ، و از روزگار سراینده مینماید ، آغاز و انجام افتاده. آغاز : . . . مطعت گشت ادریس از دل و جان ـ که شد فرمان برش در روضه رضوان ، ۱۰۹ گ (عبدالله ۲ : ۴۸۹) از کتابهای شیرانی بوده. (بشیر حسین ۱ : ۱۴۹).

● 117ـ نور بخش ، محمد

پیر کوا، سید محمد بن محمد بن عبدالله، متخلص‌به نور بخش (ن.ک.زیر)(قاین۷۹۵-۸۶۹ه‍/ ۱۳۹۳-۱۴۶۵م). بنیان گذار گروه نور بخشیان.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۶۱۹ «نور بخش خراسانی» ـ ذریعه ۹ : ۱۲۲۸ «دیوان نور بخش خراسانی» که می گوید در برخی از سروده هایش «لحسوی» تخلص می کرده است ، و نام چند کارش : تفسیر سورهٔ حشر، منظوم ، ۲ـ شرح خطبهٔ همام ، ۳ـ تفسیر منظوم ، ۴ـ دیوان که یکبار نیز بنام «حقایق المحبة فی دقایق الوحده» چاپ شده است ، ۵ـ کشف الحقیقه ، مثنوی ـ نفیسی ۱ : ۳۱۹ و ۲ : ۷۸۸ زند ینامه و نام ۱۲ کارش. ۱ـ شجرهٔ مشایخ ، ۲ـ رسالهٔ سلوک ، ۳ـ رسالهٔ انوار ، ۴ـ نجم الهدی ، نظم ، ۵ـ کشف الحقیقه فی بیان عوالم الکثرة و الوحدة ، ۶ـ واردات ، نظم ، ۷ـ معاش السالکین : معاش ، ۸ـ نور بخشیه ، ۹ـ مکارم الاخلاق ، ۱۰ـ معراجیه ، یازده و دوازدهم به تازی (رسالهٔ هدا ، کتاب الاعتقاد) ـ ریحانه ۶ : ۲۵۱ «نور بخش»ـ مشترک ۳ : ۱۲۹۲ «انوار» «نوریه» همانجا: ۱۹۴۲ «معاش السالکین»).

☆ 388ـ دیوان نور بخش

(ن. ک. مشار ۲ : ۲۳۸۴ «دیوان نور بخش» چاپ دکتر نور بخش ، تهران ۱۳۳۶خ ، جلد یکم ، ۴۳ ص.همانجا: ۷۶۸ : «حقایق المحبة فی دقایق الوحدة» چاپ دکتر نور بخش ، کرمان

بی تاریخ ۳۰ ص - نسخه ها ۳ : ۲۵۸۶ «دیوان نور بخش خراسانی»).

□ بلتستان، برق چهن ، برات لائبریری ، غلام حسن : نستعلیق ، ۲۹ صفر ۱۲۱۰ه. در مجموعه چند خطی (ص ۶۷-۸۹) ، تنها غزلهای اوست نامرتب ، آغاز : ای ذاتت ز عالم لاهوت معلا - از کیف و کم و این تبارک و تعالی ، بدنبال «واردات ، صحیفه الاولیا» از همو نمونه تخلص او : زمهر روی او شد نور بخشم - در آن روزی که بستم عهد با یار (رؤیت).

☆ 389- صحیفة الاولیا

در پایان ، زنجیرهٔ طریقت خود را آورده است : پدر نام بنده محمد نهاد - لقب نور بخش از کرم خواجه داد . . . چو گفتم خواجه ، بگویم کدام - که تاشبه رفع گردد تمام - بود خواجه اسحاق شیخم بدان . . . دگر شیخ وی بود سید علی . . . دگر شیخ محمود از مزد قان . . . علاءالدوله باشد دگر شیخ وی . . . و میر سد به پیامبر (ص).

تذکره‌ی منظوم پیران روزگار خودش است (دیباچه) : علاءالدوله سمنانی ، نعمت الله ولی کرمانی ، محمد الوندی همدانی، بهاءالدین کشمیری ، اسحاق ملتانی ، شیخ عالم ملتانی ، حسین بدخشی ، محمد سمرقندی ، شمس الدین محمد ترمذی ، ابراهیم ، محمد بن علی شاه ، علی بن بهاءالدین قاینی، سید احمد قاینی ، سید سلطانعلی و بسیاری دیگر که بیشتر آنان ایرانی و از قاین ، قهستان ، طوس ، یزد ، دامغان ، هرات ، ساوه ، اسفراین ، شیراز ، فرغانه ، خلخال ، تبریز ، خرم آباد ، «خوزستان» حویزه و حز آن است.

این مثنوی و شاید گزیده ای از آن ، در «تذکرهٔ اقطاب اویسی» باقر نمینی ، جلد پنجم (ص ۱۰۷-۱۱۶) چاپ شده است.

و از کار های چاپ شده اش ، دو تذکرهٔ مشایخ است به نثر. یکی «سلسلةالاولیا» به عربی ، که استاد دانش پژوه ، در «جشن نامهٔ هانری کربن» از روی نسخهٔ مجلس چاپ کرده است ، که زندگینامهٔ ۲۵۴ تن را کوتاه در بردارد. دوم «سلسلة الذهب» ملقب به «مشجر الاولیا» که کسانی کمتری را دارد ولی گسترده تر است. این یکی در لاهور ، همراه ترجمهٔ اردویی آن ، در دو جلد ، بی تاریخ ، ۳۸۴+۲۲۲ چاپ شده است.

(ن.ک. ملک ۵ : ۳۰۱ «صحیفة الاولیا» ناشناخته. که گویا به نثر است).

آغاز : بنام خدا کرده ام عزم جزم - که آرم بسی اولیا را به نظم - ولیکن همه اولیای زمان - نه آنانکه رفتند از این خاکدان. انجام : دگر مصطفی مرد ، پیغمبر است - که خلق جهان را همه رهبر است.

(ن. ک. نسخه ها ٦ : ٤٣٤٦ - نشریه ۹ : ۱۷۹ نسخه ای از تاشکند - نفیسی ۱ : ۳۱۹ «شجره مشایخ» که شاید همین باشد - دانشگاه ۱٦ : ۷۲۹ که می گوید «صحیفة الاولیا» به عربی ست ، و گویا منظور همان باشد که خود چاپ کرده انده).

□ بلتستان، برق چهن ، برات لائبریری ، غلام حسن : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲-۱۱ه. (ص ۲ ۲-۵۷) آغاز برابر ، نام کتاب در ص. ع و کلفون و نام سراینده در متن و در کلفون آمده ، سپس : وله ، «واردات» نیز به نظم.

□ بلتستان ، همانجا: نستعلیق ، با تاریخ ۲۹ صفر ۱۲۱۰ه. به همین خامه در مجموعه ، از همو (ص ۳۵-٦٦) آغاز برابر ، سپس «غزلیات» از همو (رویت).

☆ 390. واردات

مثنوی ست عرفانی ورجز خوانی درباره ی خود و مقام انسانیت : ما آیینهٔ جمال شاهیم - مجلای تجلی الهیم . . . مائیم ستون سقف مینا - مائیم مدار جمله اشیا . . . ابن عربی رئیس کمل - فهرست سقایق است و مجمل . . . دریای محیط مشرب ماست - ادیان جمیع ، مذهب ماست - رندیم و قلندر و اوباش - معشوقه پرست و مست و قلاش - در علم نه کم زپور سینا - در زهد ، ز قدسیان اعلا . . . مائیم جو خاتم ولایت - هم مهدی و هادی هدایت (ن. ک. ذریعه ۹ : ۱۲۲۸ که در آنجا از «مهدویت» او سخن رفته است).

آغاز: فی الواردات للامام . . . مائیم خلاصهٔ دو عالم - مائیم بجای نوح و آدم - مائیم خلیل وقت و موسی - داود و محمدیم و عیسی.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۲۹۱ - نفیسی ۱ : ۳۱۹ - ذریعه ۲٤ : ۹).

□ بلتستان ، برق چهن ، برات لائبریری ، غلام حسن : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲-۱۱ه. آغاز برابر نمونه (ص ۵۷-٦۳) ، بدنبال صحیفة الاولیا و سپس «ذکریه» از همو (رویت) نام سراینده به خامهٔ نویسنده در آغاز آمده.

□ بلتستان ، همانجا : نستعلیق پخته، با تاریخ ۲۹ صفر ۱۲۱۰ه «در مجموعه، ص. ۳۰ ۳۵ سپس «صحیفة الاولیا» و دیوان او ، آغاز برابر نمونه (رویت).

● 118. احمد

شیخ احمد. که در پایان مثنوی زیر گوید : به عز و حرمت آل محمد - ببخشا جمله تقصیرات «احمد». در ۸۷٦ه/۲-۱٤۷۱م : ز هجرت هشتصد و هفتاد و شش بود - که از غیب این «مواهب» روی بنمود. اگر این تاریخ درست باشد، نبایداحمدجام‌سدهٔ‌ششم (ص ۳٦)، سرایندهٔ

«مواهب نامه» (نسخه ها ٤ : ٣٢٤٦) باشد.

☆ 391- مثنوی احمد : مواهب

مثنوی ست عرفانی ، در چهارده «موهبت» : ۱- معرفت حقیقت حق که عبارت از وجود بحت است ، ۲- تقسیم وجود به واجب و ممکن ، ۳- وحدت ذات حق ، ٤- احدیت و واحدیت ، ۵- ترکیب تکوین عقل و نفس و طبیعت و شکل جسم و افلاک ، ٦- ایجاد ارکان اربعه ، ۷- در حضرات و معالم کلیه و مفاتیح غیب ، ۸- سیر در مراتب استبداع و استقرار و سیر منعکس ، ۹- در اسفار اربعه که سالکان را در سیر منعکس پیش آید ، ۱۰- مراتب و انواع کشف ، ۱۱- نبوت و ولایت، ۱۲- زمان و مکان ، ۱۳- اقسام قیامت، آفاقی و انفسی ، ۱٤- دور به مستدیره و مستطیل.

آغاز: بنام آنکه از نور معلا - جهان آراست چون فردوس اعلا - ز فیض خویشتن بر فیض اقدس - مرتب ساخت این فیض مقدس.

(ن.ک. نسخه ها ٤ : ۲۱۱۷ «مثنوی احمد» - همانجا ٤ : ٣٢٤٦ «مواهب نامه» زنده پیل).

□ کراچی ، موزه ملی ۲۵ - ۹۱۲/٤۰ - ۱۹۵۷ .N. M : نستعلیق ریز ، پیش از ۹۸٤ه ، (ص ۵۷٦-٦۰۱) و با یادداشت «نور دیده اعیان سید شمس الدین محمد لاله» (توشاهی : ٦۲۵).

● 119- اسیری لاهیجی

شمس الدین محمد بن یحیی نور بخشی ، اسیری لاهیجی (پیرامون ۸٤۰-۹۱۲ه/۱٤۳۷-۱۵۰۷م) که نامی ترین کارش «مفاتیح الاعجاز» (مشترک ۴ : ۱٦۲۸) و منظومهٔ زیر است.

(ن.ک. صفا ٤ : ٤۵۵ - ریحانه ۱ : ۱۲۵).

☆ 392- اسرار الشهود : مصباح الهدایه

مثنوی ست عرفانی ، در سیر و سلوک و داستان های پند آموز ، پیرامون سه هزار بیت. در آغاز آن از مراد خود سید محمد نور بخش (م ۸۶۹ه/٤-۱٤۶۵م) ستایش کرده است: آن محمد نام ، عیسی مرتبت - بود چون خورشید ذاتش نور بخش. در دوشنبه ۱۹ ذیحجهٔ ۸۷۷ه/۱٤۷۳م به انجام رسانده ست. و خود بدان نامی نداده ، و هدایت در «مجمع الفصحا» آن را به نام «اسرار الشهود» نامیده است ، و نسخی از آن به نام «مصباح الهدایه» دیده شده است ، (ن.ک. زیر). آغاز می شود با : حمد ، مناجات ، نعت نبی ، منقبت محمد نور بخش ، نصیحت در تحریص سلوک و تهذیب اخلاق ، بیان ارادت و آداب مرید ، وصف حال ، حکایت پیر و مرید ،

تحریص بر متابعت مرشد زمانه ، احوال جماعتی که خود را مرشد و رهبر می نمایند ، رهزنان راه حق ، شوق و عشق و احوال عاشقان ، و درمیانه ی مطالب عرفانی ، حکایت هایی چون : جوانی که کفش فراموش کرده بود ، حکایت زاهدی به وقت بایزید ، حکایت به خواب دیدن با یزید ذات حق را.

آغاز ۱ : هست بسم الله الرحمان الرحیم ـ مصحف (فاتحهٔ) آیات اسرار قدیم ـ نام حق سر دفتر هر دفتر است ـ هر چه بی نام خدای ست ابتر است آغاز ۲ : بنام آنکه نور جسم و جان است ـ خدای آشکاراونهان است ـ خداوندی که جان در تن نهان کرد ـ ز نور خود زمین و آسمان کرد (ن. ک. جوهر ذات که باهمین سر آغاز است). آغاز ۳ : ای منزه ذات از فهم و عقول ـ از صفاتت دور عقل بو الفضول (که این یکی چهارد همین بیت نسخهٔ گنج بخش است).

(ن. ک. ذریعه ۱۹ : ۱۱۴ «مثنوی اسرار الشهود» ـ نسخه ها ٤ : ۲۶۲۸ «اسرار الشهود» ـ نفیسی ۱ : ۳۱۹ زندگینامهٔ سراینده و نام چهارکار او از آن میان همین منظومه ـ مشار ۱ : ۲۹۰ «اسرار الشهود» از عطار نیشابوری، چاپ لاهور ، ۱۸۹٤م).

□ بلتستان ، برق چهن ، برات لائبریری ، غلام حسن خپلو : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۹ـ ۱۰ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، کامل ، ۲۵۱ ص. ۱۳ س (رویت)

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۹۹۱ : نستعلیق تحریری ، سید محمد شاه ، ذیقعده ۱۲۰۷ه. آغاز برابر نمونه ، در دیباچهٔ کوتاه نثری و کلفون به نام مصباح الهدیه است : ۱۸۳ ص.

□ حیدر آباد ، درگاه شریف، کتابخانه عالیه عامیه ، پیر سید محب الله شاه : نستعلیق ، حافظ سید محمد شاه ، ۱۲ ذیقعده ۱۲۰۷ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، پیرامون ۳۱۰۰ بیت است ، نسخه بنام «مصباح الهدایه ، است ، ۱۸۳ ص (نعیم اختر مجددی) ن. ک. پیش از این.

□ سرگودها ، بهلوال ، مولانا قدوت الله : نستعلیق خوش، ۱۲٤۸ه، آغاز برابر دوم ، ۱٤۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، دانشگاه ، آذر ۷٤۵۶ : نستعلیق ، عبدالکریم ، محرم ۱۲۷۶ه. آغاز برابر نمونه ۳ ، در کلفون از «عطار نیشا بوری» دانسته شده ۹۸ ک. عکس آن در گنج بخش هست.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب PPi/VI ۶۱ ۱۵۸۳ : شکسته آمیز، سدهٔ ۱۳ه. آغاز افتاده : در دریای ولایت هر یکی ـ در درج ، هدایت هر یکی ، ۱۸۳ ک (عبدالله ۲ : ۳۲۰).

□ سرگودها ، ساهیوال ، مکتبهٔ سلیمانیه : نستعلیق ، محمد ناصر بن سرفراز بن مبارک غزنوی مقیم تهتهه ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر ۲ ، ۱۸۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ پنون ، نسیم گل ، مولانا حبیب الله خان : نستعلیق ، فتح علی بن مبارک علی ، سدهٔ

۱۳-۸۱٤ه، آغاز برابر ۲، ۱۱٦ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۱۰۳٤: نستعلیق، گل محمد سندی، ۱۳ ج ۱۳۲۱/۱ه. آغاز برابر نمونهٔ ۲ و آغاز نمونه ۳ چهار دهمین بیت این نسخه است، نام اسرار شهود، بعداً در ص ع و کلفون افزوده شد، ۲۲۷ ص (گنج ۳: ۱۵۱۱) سیزده بیت در آغاز آن باوزن دیگری هست.

☆ 393. دیوان اسیری

نسخه های آن در چهار - پنج هزار بیت در انواع شعر از غزل و دیگر گونه ها دیده شده است.

(ن. ک. نسخه ها ۳: ۲۲۲٦ «دیوان اسیری لاهیجی» - ذریعه ۹: ۷٦ «دیوان اسیری لاهیجی»).

□ کویته، دکتر انعام الحق کوثر: نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۰ه. آغاز: ای عشق تو آتش زده در خرمن جانها - و ز سوز غمت سوخته دلها ور وانها، انجام: چو پیدا شد جمال روی انور - برآمد از جهان الله اکبر ۱۷۷۰ ص (دکتر انعام الحق کوثر).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۱۵۲ ۹۰٦: نستعلیق و نیم شکسته، ۱۸ ج ۱۲۸۷/۲ه. (گ ۱-۱۱) و ۳ رجب ۱۳۲۰ه. (گ ۱۲-۵۱). غزلهای اوست. آغاز: یا غایت المطالب یا منتهی المنی ...، ۵۱ گ (عبدالله ۲: ۳۱۹).

□ لاهور، دانشگاه، شیرانی ٦۲۱۰: بی تاریخ، غزلهاست. (بشیر حسین ۱: ۱۰۸).

● 121. خلیلی، درویش

درویش خلیلی، که منظومهٔ زیر را در ج ۱/۸۸۰ه/۱٤۷۵م سروده است.

☆ 397. تحفة العشاق

نام سراینده در پایان آن آمده است: ای خلیلی تا قیامت زبن کلام - گر بگویی نیست امکان تمام. مثنوی ست عرفانی که به الهام ملای روم سروده است: باعث این نظم و ترتیب لطیف - در شب از پیر من مولای روم - شد اشارت بنده را اندر مقام - کای خلیلی دولت باقی طلب - زانکه این فانی نباشد بر دوام... چون شنیدم این سخن از روح شیخ... ساختم بحرش به بحر مثنوی... «گلشن معنی» این منظوم من.

باسربندهای «باب» بیشماره: باب در بیان جوهر اول، در مراتب عالم ارواح، در مراتب عالم اجسام، در خلاصهٔ سخن، در خود را فانی دانستن، اثبات وحدانیت، نصیحت، پیر کامل طلب کردن، پیر ناقص، خلاصهٔ سخن، هفت ذکر و هفت سیر، ذکر اول و مقام اول که

سیر الی الله است ، ذکر دوم و مقام دوم که سیر الله است ، مقام سیوم که سیر فی الله است ، چهارم که سیر مع الله است ، ششم سیر علی الله ، مقام هفتم که سیر بالله است ، اقسام طالب ، هفت وادی، خلاصهٔ سخن، انسان کامل و آزاد ، صحبت اهل الله و درجات آن ، اقسام توحید ، وحدت وجود ، وحدت وجود بلا شیئ ، وحدت وجود بشیئ ، جلال و جمال ، عالم صغری و کبری ، عالم ارواح و عالم اجسام ، جوهر اول که وجود پیامبر است ، باب در بیان انواع قیامت پرلدامت.

آغاز : بشنوای جویندهٔ راه خدا - گر تو جویای خدایی با خود آ - گوش کن این نکتهٔ باریک را - روشنایی ده، دل تاریک‌را.

(ن. ک. نفیسی ۱ : ۳۴۴ «تحفة العشاق» همین منظومه - ذریعه ۳ : ۴۵۴ «تحفة العشاق» ناشناخته ، که گفته شده سرودهٔ ۸۶۰ه بوده است و بایستی همین مثنوی باشد - همانجا ۱۹ : ۱۳۹ همین مثنوی - کشف الظنون ۱ : ۳۷۰ همین مثنوی - نسخه ها ٤ : ۲۷۱۹ «تحفة العشاق» - برای نسخه هایش : دانشگاه ۱۶ : ۱۷۲ و موزهٔ سالار : ۱۲۹۱ - نشریه ۱۱ و ۱۲ : ۹۷۲ نسخه ای از رومان).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۰۷۵ : نستعلیق پخته ، بهکیاری ولد سید شعیب ، رمضان ، ۱۰۱۰ه. (ص ۱۰۷-۱۱۲ متن و هامش).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۳۸۸ : نستعلیق پخته ، سده ۱۱-۱۲ه (ص ۱-۵۹)، آغاز برابر (گنج ۳ : ۱۵۷۵).

□ شیخوپوره ، مریدکی ، محمد اسماعیل نوشاهی اعظمی : شکسته آمیز ، نصرت بن جابر ، ۱۱۹۳ه. آغاز برابر ، ۷۲ ص (نعیم اختر مجددی).

● 122- جونپوری ، نظام الدین

نظام الدین قلندر جونپوری. از روزگار حسین شاه پادشاه جونپور بن محمود شاه بن ابراهیم شاه ، که در ۸۸۱ه/۶-۱۴۷۷م از سکندر پادشاهی دهلی شکست خورده و گریخته است (شهریاران : ۴۳۱). سراینده خلیفهٔ قطب الاقطاب مخدوم شاه قطب الدین بینادل سرانداز غوثی. بوده ، نام او در دیباجه و نام مرداش درکلفون آمده است.

☆ 398- قصیدهٔ کبری

قصیده ای ست عرفانی ، که بعد ها آن را خود به نثر گزارش کرده است ، و گزارش خود را بنام «صراط مستقیم» بنام ابو المظفر حسین شاه پیشکفته ساخته است.

صراط مستقیم‌درگزارش آن قصیده(حامل متن) درپنج«فصل»است: ۱-دربیان‌اسامی‌اذکارو افکار بر وجه تصیحت عام ، ۲- در بیان پیران قلندریه و طلب و تسلیم و تلقین به مریدان ، ۳- اهتمام

در ذکر و لوازم فکر و آداب و شرایط و ارکان آن ، ٤- روندگان طریقت و ذکر و فکر و طرق الی الله بعدد انفس الخلایق ، ۵- حکمت های مربوط به ارکان اذکار.

در فصل یکم آن هفت بیت از این قصیده گزارش شده است : تیغ لا برار از ناف نیام - بریمین بگذار و زین سان کن زقیام - حمله بر جمله بر آور راست کوب - زان سپس رو آر به رحمت ای امام - بعد از آن حمله که آوردی به چپ - جاهدوافی الله اینست والسلام.

آغاز گزارش : اما بعد حمد ، چون بعضی طالبان راه خدای و پروانه وشان بی پرو.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۰۸٦ : نستعلیق پخته تحریری ، فتح الله ، ۱۳ ع ۱۷۱/۲ ه ، تنها «صراط مستقیم» است ، آغاز برابر ، (ص ۲-٤٦).

● 123- ریاضی سمرقندی

ریاضی سمرقندی ، از روزگار امیر علیشیر (۸٤٤-۹۰٦ه). درگذشته ۸۸٤ه/۱٤۷۹م. (ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۲٤٤ - ذریعه ۹ : ۳۹٦ - نفیسی ۱ : ۳٤٤).

☆ 399- دیوان ریاضی سمرقندی

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۳۳۹ - موزهٔ سالار : ۱۵۵۸ - براون : ۲٤۲ - مرآت العلوم ۲ : ٦۲ و ۳ : ۲٦۲ ، ۷۹ - تاجیکستان ، دو شنبه ۳ : ۳۱ - نشریه ۸ : ۱۸٤ ، ۱۹۲).

□ کویته ، دکتر انعام الحق کوثر : نستعلیق پخته ، محمود بن سلطان علی ، ۹۵۷ه. آغاز : ای پری از رخ برافکن طره طراو را - تا بکی بر روی مصحف می زنی زنار را . . . ، نمونه از تخلص او : هر که شد پا بستهٔ زنجیر زنار بتان - چون ریاضی سالها در حلقهٔ کفار ماند ، انجام : دور از مه رخسار تو ای گل ، چون شمع - می گریم و می گدازم و می سوزم ، ٤۳ ص (دکتر انعام الحق کوثر).

● 124- شوقی بغدادی

شوقی بغدادی ، که کار زیر خود را بنام صدر زمان برهان الدین ، به سال ۸۸۵ه/۱٤۸۰م ساخته است.

☆ 400- ترجمهٔ دیوان حضرت علی

در آن آمده : سال شده هشتصد و هشتاد و پنج - کزکرمش یافتم این طرفه گنج.

آغاز : نامه گشایم به ثنای خدا - حمد سرایم ولی الحمد را - خالق نه قبه ، علی سریر - عالم اسرار علی کبیر.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۲۷۲۲ - دانشگاه ۹ : ۱۰۰۱ - مشترک ۳ : ۱۷٦۲ «فواتح» سیدی).

□ خیرپور ، کتابخانه عمومی : نستعلیق زیبا ، بمقام حیدر آباد ، ۱۲۸۷ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۸۶ ص (سید خضر نوشاهی).

● 125. ویسی منطقی بیهقی

سید محمد امین بیهقی کشمیری، معروف به بابا میر اویسی و متخلص به ویس، ویسی، ویسی منطقی (م ۸۸۹ه/۱۴۸۴م) ، فرزند سید حسین بیهقی. از سادات محتشم و صاحب کرامات کشمیر بود.

(ن. ک. شعرای کشمیر ٤ : ۱۶۸۰ تا ۱۶۹۰ به نقل از «تاریخ اعظمی»).

گویا وی هیچیک از «ویسی» هایی که در فرهنگ سخنوران : ٦٥٤ از آنان نام برده شده نیست.

☆ 401. دیوان ویسی منطقی

با دو تخلص ویس و منطقی و ویس منطقی. در پایان ترجیع بند او در نسخهٔ گنج بخش آمده است : منطقی در مکان شریک تو بود ـ چونکه گفتی لامکان منست. آن به کشمیر منزوی شده ام ـ کین همه جمله بوستان منست . بعد از این «ویس» ترک گفت و شنود ـ کنج کوه و عبادت معبود.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۹۸۵ : نستعلیق ، سده ۱۳ه. نخست ترجیع بندی ست با این ترجیع : بعد از این ویس ترک گفت و شنود ـ کنج کوه و عبادت معبود. آغاز : عاشقان همتی که کردم ساز ـ رخت بر بستم ازمقام نیاز ـ عارفان رحمتی زراه کرم ـ که ندارم به جز شما همراز. سپس سه «غزل» با تخلص «منطقی» : اگرچه جملهٔ عالم غلام تست ای شوخ ـ چو «ویس منطقی» در قرن ها نیابی یار (گنج ۳ : ۱۴۸۷).

● 125. میبدی ، میر حسین

قاضی کمال الدین میر حسین میبدی (م ۹۱۱ه/۵-۱۵۰۶م) که یاد او در «فواتح» (مشترک ۳ : ۱۷۶۲) گذشت. وی در سروده‌هایش به «منطقی» تخلص می‌کرد (ذریعه ۹ : ۱۱۱۰).

☆ 402. شرح دیوان حضرت علی (ع)

نخست دیباچه ای دارد در هفت «فاتحه» ، هر یک در چند «فتح» که رویهم بنام «فواتح» خوانده شده است و جدا از متن نسخه هایی از آن در دست هست (مشترک ۳ : ۱۷۶۲) سپس گزارش سروده های حضرت، و منسوب به حضرت. به نثر و به نظم. در صفر ۸۹۰ه/۱۴۸۵م به انجام رسانده است.

آغاز فواتح : سپاس سعادت اساس و شکر عبادت لباس . . . آغاز گزارش : الناس من جهت التمثال أکفاء . . . مفهوم تعریف اشارتی ست به تعیین و تمیز معنی در ذهن سامع.

(ن. ک. منزوی ، دانشگاه ۲ : ۱۱۶ تا ۱۲۵ دربارهٔ این شرح و نام ۱۷ تن که این «دیوان» را گرد آورده اند - ذریعه ۱۳ : ۲۶۶ - ریو ۱ : ۱۹ - ریو : ۲۶۶۳ تا ۲۶۶۶).

□ **قصور** ، کوت مراد خان ، کتابخانه همدانی ، سید محمد طیب شاه همدانی : نسخ و شرح نستعلیق ، اسحاق ، جمعه ۲۲ ج ۲/۹۹۳ه. آغاز برابر دیباجه. نخست دیباجه است و سپس شرح دیوان ، ۶۱۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **اسلام آباد**، خواجه محمد مرتضی صاحب : نوشته اسماعیل بن احمد بن سعد، ۹۴۰ه. آغاز برابر نمونه (سید حسین عارف نقوی).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۲۵۱۷ : نسخ پخته ، سده ۱۰-۱۱ه. آغاز دیباجه و گزارش برابر ، ۴۳۵ برگشمار دارد.

□ **ملتان** ، شاه عباس کردیزی ۸۰ : نستعلیق خوش ، ملا احمد ولد ملا جمال الدین ملتانی ، یکشنبه ۱۵ ج ۱۰۸۸/۲ه. آغاز برابر دیباجه ، کامل ، با یاد داشت خرید سید حسن بخش کردیزی حسینی از شمس الدین به بهای پنج روپیه ۱۸۷۳م ، ۸۸۰ ص ۱۵ س (دکتر زبیده صدیقی).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۵۵۵ : نسخ ثلث نما ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز و انجام افتاده ، ۴۹۸ ص (گنج ۳ : ۱۴۳۹).

□ **راولپندی** ، گولره شریف ، درگاه شاد روان پیر مهر علی شاه : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر دیباجه ، سروده های عربی به شنگرف و گزارش بدنبال آن ، ۷۵۸ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ **لاهور** ، دانشگاه ، شیرانی ۳۶۴۳/۶۲۲ : سدهٔ ۱۱ه. در فهرست در بخش «فقه» آمده و می افزاید «مسایل فقهی» ست و نسبت سراینده تنها «منطقی» آمده است (بشیرحسین ۲ : ۲۹۱).

□ **اوچ** ، مخدومی سید شمس الدین گیلانی ۱۷۸/۱ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. بخشی از آن است (۱ر-۱۷پ) (پرفسور الله دتا چودری . غلام سرور : ۸۳).

□ **کراچی** ، موزه ملی ۹۱۰-۱۹۵۷ N. M. : نستعلیق زیبا ، محمد اسماعیل شیرازی ، ج ۱۲۵۵/۱ه. نخست «فواتح» است سپس گزارش دیوان (ص ۱۰۴-۳۶۷) (نوشاهی : ۵۱۳).

□ **پیشاور** ، دانشگاه ، کالج اسلامیه ۱۱۳۹ الف : نسخ خوش ، برای تقیا الدین محمد ، بی تاریخ ، آغاز برابر نمونه دیباجه است ، مجدول ، ۲۸۴ ص (محمد اسرائیل کان الله).

● 127. خواجه مسعود قمی

خواجه مسعود قمی ، سرایندهٔ زبردست و از اعیان قم بود. و منصب قضا داشت. از قم به هرات نزد میر علیشیر (۸۴۴-۹۰۶ه) و سلطان حسین میرزا بایقرا (۸۴۲-۹۱۱ه) رفته است ،

و بنام او «تاریخ حسین بایقرا» را سروده ، و در همان شهر ۸۹۰ه/۱۴۸۵م در گذشته است.

(ن.ک. فرهنگ سخنوران : ۵۳۹).

403ـ شمس و قمر

در آن آمده : مکن «مسعود» خود را فراموش ـ بس است این ها که گفتی باش خاموش (ص ۳۰) . . . ـ که «مسعود» این زبونی چند باشد ـ زبانت تا بکی درکام باشد (ص ۳۳).

مثنوی ست در پیروی «خسرو و شیرین» نظامی . در دیباچه از او و امیر خسرو دهلوی یاد می کند. در داستان «شمس» (دختر) و «قمر» (پسر) است. و با سرنبد های زیر آغاز می شود : حمد ، مناجات ، نعت سید المرسلین ، معراج ، ستایش سلطان حسین میرزا : ملک زو حسن سیرت و ام کرده ـ ملک سلطان حسینش نام کرده. سبب نظم : مرا عمری ست تا دل دارد این تاب ـ که بندم صورتی روشن چو مهتاب . . . گهی در رزمگاه و نیزه و تیر ـ کنم فعلی به چندین نکته تقریر ـ گهی در بزم شوق انگیز جانان ـ کشایم بابی از دل، بابی از جان.

آغاز داستان ، شنیدن «قمر» صفت خوبی «شمس بانو» ، دیدن قمر شمس را به خواب و عاشق شدن بر آن نازنین و توجه نمودن به مشرق زمین ، نصیحت ، بازگشتن قمر از خاور زمین بادلی خونین و آمدن به جانب شام ، مصاحبت شمس و قمر و قران دو نیک اختر ، صفت شب وصال و اظهار محبت قمر به شمس ، تند شدن شمس از گفتار قمر و منع او ، سخن گفتن قمر با شمس بار دوم ، در خشم شدن شمس از آن گفتار ، زاری قمر ، صفت زلف، جبین، ابرو چشم . . . نصیحت ، بردن «سعد» قمر را از راه مهر پیش شمس ، طلب قمر شمس را به خانه ی خود ، رفتن شمس به خانه ی قمر، گفتگوها ، تظلم کردن زنگیان از «کیوان» نزد شمس ، نامه نوشتن شمس به کیوان شاه زنگبار ، آگه شدن کیوان از مضمون نامه ی شمس و تند شدن ، آگه شدن شمس از تندی کیوان و ترتیب لشکر. صفت اسپ ، شتر ، گرمای راه «البرز» ، پیغام شمس به «البرز» ، جنگ سپاه شمس با «قلعه ی البرز» ، مشورت کیوان در کار شمس ، بیرون آمدن کیوان به عزم جنگ با شمس ، جنگ شمس و کیوان ، کشته شدن کیوان بدست شمس و سخنرانی در آن باب.

آغاز : بنام آنکه جان و عقل هشیار ـ بنام او کند هرکار آغاز ـ خدای هستی از هستیش پر ـ پر از هستی و خالی از تغیر.

(ن. ک فرهنگ سخنوران : ۵۳۹ ـ ذریعه ۹ : ۱۰۳۸ ـ نفیسی ۱ : ۳۱۶ که در این دو جا ضمن بر شمردن کار هایش از «مناظرهٔ شمس و قمر» و «تیغ و قلم» و مثنوی «یوسف و زلیخا» نام برده ، که می بینیم «شمس و قمر» او مناظره نیست ـ اته : ۷۲۴ تا ۷۲۶ ذکرش).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۹۰ : نستعلیق پخته ، عبدالله بن سالم الدین ، غره ج ۱/۹۷۷ه. آغاز برابر ، ۱۴۶ ص.

128- محمد بن احمد فاطمی

محمد بن احمد بن علیم حسین (حسینی ؟) فاطمی ، با تاریخ های ۷۹۰/۱۳۸۸م و ۸۷۰/۱۴۶۶-۵م (ن.ک. زیرا) که گویا درستش ۸۷۰ه. باشد.

404- مراد الطالبین : شرح قصیدهٔ برده

در دیباجه می گوید : من این «شرح قصیده» چون «گزیدم» - «مراد الطالبین» ش نام کردم . . . به هفتصد بر نود (۷۹۰)، هست این کتابت - بروز غره ذی الحجة بدایت . . . محمد ابن احمد بن علیم - حسین فاطمیم (؟) و فاطمییم. و در پایان گوید: این ترجمه در مشهد پاک رضا - سلطان ارباب کرم ، برهان اصحاب نعیم - از هجرت خیر الرسل ، هفتاد سال و هشتصد (۸۷۰) - بگذشته در سلخ رجب ماه خدا ، شهر . . . وقتی که پیش ناظمش می خواند اصل و فرع را - فرعی ز اصل معدلت ، نوباوهٔ باغ کرم - نامش حسین بن حسن فخر زمان، فخر زمن - یا رب که باشد دولتش چون علم ز . . . بدم.

آغاز دیباجه : شکر و منت مر خدا را - که از ناچیز پیدا کرد ما را. آغاز گزارش : امن تذکر . . . آیا زیاد آوردن همسایه ها در ذی سلم - آمیختی اشک روان ، از دیده گریان دم بدم. لغات من از بهر. تذکر یاد آوردن. جیران جمع جار، همسایه.

□ کراچی ، موزه ملی ۱/۱۶۱-۱۹۷۲ M.N. : نستعلیق، محمد رفیع ۱۰۹۴ه. ۲۰۶ ص (نوشاهی : ۶۱۱).

129- تبادکانی ، محمد

قاضی شمس الدین محمد بن محمد بن محمد بن طاهر تبادکانی طوسی خراسانی (م ۸۹۱/۱۴۸۶م) که «تنسیم المقربین» (مشترک ۳ : ۱۳۵۰) خود را در پنجشنبه ۱۰ رمضان ۸۶۸/۱۴۶۴م به پایان رسانیده است (نفیسی ۲ : ۷۸۱). کحاله (۱۱ : ۲۰۲) او را زنده در ۸۷۵/۱۴۷۰م و اسماعیل پاشا (ایضاح المکنون ۱ : ۵۳) او را زنده در ۸۸۵/۱۴۸۰م نوشته است.

405- تخمیس و ترجمهٔ قصیدهٔ برده

متن از بوصیری محمد بن سعید (م۶۹۴/۱۲۹۵م). در ستایش پیامبر (ص). با سر آغاز : امن تذکر جیران بذی سلم. تبادکانی نخست قصیده را به عربی تخمیس کرده سپس همان (مخمس و متن) را به فارسی به نظم در آورده است. با دیباجه ای به نثر و عربی. در دیباجه نام کامل خود را آورده است. و در خاتمهٔ منظوم از خود چنین یاد کرده است : بپذیر این ز سولوی یا مولی النعم.

آغاز (دیباجه) : با سمک و ذکرک فتحی و فتوحی . . . آغاز مخمس : یا ایها المخطی من

لذة الا لم . . . ای بهره مند جان تو از لذت الم ـ وی یافته غذا دلت از ذلت و سقم ـ چشمت شبی دراز چرا مانده بهم ـ یاد سلام رفعه سلمی بذی سلم ـ آورد خون، ز چشمهٔ چشم تو دمیدم.

(ن.ک. نفیسی ۱ : ۲۶۳ و ۳۲۸ و ۲ : ۷۸۱ زندگینامه و نام کارهایش ، از آن میان «تنسیم المقربین» که نادرست چاپ شده ـ ایضاح المکنون ۱ : ۵۳ «الاربعون البلدانیه» از همو ـ کحاله ۱۱ : ۲۰۲ «محمد الخراسانی»).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۹۸۳ : نسخ خوش معرب، ۱۰۵۳ه. از روی نسخه ای که با اصل مقابله شده بود ، ۸۳ ص.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۲۹۰ : نستعلیق خوش، سده ۱۱-۱۲ه. آغاز برابر ، ۷۰ ص.

□ راولپندی ، گولره شریف ، دربار شاد روان پیر مهر علی شاه : نستعلیق ، مراد علی ، ۱۲۴۸ه. آغاز برابر ، ۳۲ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ کویته ، پشین ، محمد صدیق صاحبزاده شفیق الله : نستعلیق و نسخ ، محمد امین ، یکشنبه ۱۲ ح ۱۲۲۶/۲ه. آغاز برابر ، ۴۲ ص (دکتر انعام الحق کوثر).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۶۷۹ : نستعلیق پخته ، سده ۱۳ه. نخست سند و خواص قصیده است سپس همان تخمیس و با همان سر آغاز و تخلص «مولوی»، ۶۸ ص (گنج۳ : ۱۷۰۵).

□ لاهور ، محمد شفیع ۴۰۷/۳۹۸ : نسخ ، سده ۱۳ه. آغاز برابر ، ۸۰ گ (بشیر حسین : ۳۵۱).

● 130ـ مکتبی شیرازی

مکتبی شیرازی، معلم کودکان در مسجد بردی در شیرازبود ، و تخلص را از پیشه ی خود گرفته است. در موسیقی مهارت داشت. مرگش را ۹۱۶ه‍/۱۵۱۰م و ۹۲۸ه‍/۱۵۲۲ و ۱۵۲۲-۱م و نیز ۹۴۱ه‍/۴-۱۵۳۵م نوشته اند.

(ن.ک. فرهنگ سخنوران : ۵۶۱ «مکتبی شیرازی» ـ ذریعه ۹ : ۱۰۹۴ «دیوان مکتبی» ـ پیشگفتار چاپ ۱۳۴۶ خ «لیلی و مجنون» او از دکتر شفق ـ صفا ۴ : ۳۸۶).

✯ 406ـ لیلی و مجنون

در برابر نظامی گنجوی ، به سال ۸۹۵ه‍/۸۹-۱۴۹۰م ، در شیراز ، در ۲۱۶۰ بیت سروده است : چون مکتبی این کتاب بگشود ـ تاریخ (کتاب مکتبی) بود ـ ابیات که در حساب پیوست ـ آمد دو هزار و یکصد و شصت. بنام میرزاده قاسم بن امیر منصور : کان پیرهن از ازل فتاده ـ بر قامت میر میرزاده ـ سر خیل سپه کشان مشهور ـ شه قاسم بن امیر منصور.

آغاز : ای بر احدیت ز آغاز عقل از ازل و ابد هما واز ـ ای سایه مثال گاه بینش ـ در

حکم و جودت آفرینش.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ٣١٠٤ - ذریعه ١٨ : ٣٧٩ - مشار ٤ : ٤٤١٤ که نشانی بیست چاپ آن را داده - نفیسی ١ : ٣١٢ - برای نسخه هایش ، دانشگاه ١٦ : ٢١٤ - دو کتابخانهٔ مشهد : ٩٧٤ (٥ نسخه) - سنا ١ : ٤٠٦ و ٢ : ١١١ ، ١٢٢ - مجلس ٣ : ٤٥٢ ، ٤٥٣ و ٨ : ٩ ، ٣٧٦ ، ٣٧٨ و ٨ : ٤١٨ ، ٤٢٨ و ١١ : ١٤١ - آستان قدس ٩ : ٢٣٥ ، ٢٣٦ ، ٣٢٨ - سلطنتی ١ : ٣٦٩ و ٢ : ١١٥٧ تا ١١٩٧ (٦ نسخه) - فاضل مشهد ١ : ٢٤٢ - ملی ٣ : ١٠٧ ، ٤٩٢ و ٦ : ١٤٢ ، ٣٦٥ - براون : ٢٤٤ - موزهٔ سالار : ١٦٤٦ ، ١٦٤٧ - مرآت العلوم ٢ : ٨٠ و ٣ : ٩٧ - نشریه ٨ : ٢٥ ، ١٦٨ ، ١٨٠ ، ١٩٨ و ٩ : ٢٠٧ و ١٠ : ٢٨ و ١١ ، ١٢ : ٧٥ - ایوانف : ٦٤٠ ، ٦٤١ - افغانستان : ٢٥٩ - تاجیکستان ، دو شنبه ٣ : ٢٨).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب I ٧٠ : ٢ KPe III ٢١٨٤ : نستعلیق ، صفر ١١٤٣ه. در حاشیهٔ «نسبنامه اعلحضرت» (گ ١-٣٩) (عبدالله ١ : ٤٥).

□ **خیر پور** ، کتابخانه عمومی : نستعلیق ، شعبان ١٢٣٧ه. آغاز برابر نمونه ، بدنبال «یوسف و زلیخا»ی جامی ، سپس «خسرو و شیرین» نامی ، رویهم ٦٧٨ ص (سید نصر نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ١٠٩٤١ : نستعلیق خوش ، دوشنبه ٢٣ ع ١/١٢٥٩ه ، آغاز برابر ، سرنبد ها نانویس ، ١٨٨ ص.

● 131- عبید الله احرار

خواجه عبیدالله احرار سمرقندی (٨٠٦-٨٩٥ه/١٤٠٣-١٤٩٠م) که یاد او در «ملفوظات خواجهٔ احرار» (مشترک ٣ : ٢٠٢٥) گذشت.

✡ 407- صدای دل

مثنوی ست عرفانی.

در منابع در دسترس ، نشانی از این کار او نیافتم.

□ **کراچی** ، ناظم آباد ، همدرد ، حکیم محمد سعید دهلوی R. ٢٦٧ : نستعلیق خوش ، سده ١٢ه. آغاز افتاده : مکن با شیشه ام ، ستیزد(ا) - شکست ناله‌و خونم بریزد - طمع دارم دلی محنت سرشته - ز تاب خویش چون گوهر برشته . . . ، ٧٢ ص (سید خضر نوشاهی).

● 132- عبدالرحمان ، جامی

نور الدین عبدالرحمان جامی (٨١٧-٨٩٧ه/١٤١٤-١٤٩٢م) که یاد او در «رقعات ٥ : ١٧» گذشت.

408. هفت اورنگ

وی هفت مثنوی زیر را سروده است. سپس آن ها را یکجا گرد آورده ، و در دیباجه بنام «هفت اورنگ» خوانده است : ۱ـ سلسلة الذهب ، ۲ـ سلامان و ابسال ، ۳ـ تحفة الاحرار ، ٤ـ سبحة الابرار ، ۵ـ یوسف و زلیخا ، ٦ـ لیلی و مجنون ، ۷ـ خرد نامهٔ اسکندری. و در چاپ مصحح آقای مرتضی مدرس گیلانی ، تهران ۱۳۵۱خ. به همین ترتیب چاپ شده است. و ما نیز همین ترتیب را در اینجا بکار می بریم.

و برخی پنج مثنوی از آن ها را جدا کرده و گرد آوردهٔ خود را «پنج گنج» نامیده اند.

آغاز (دیباجه) : حمدآلرب الجلیل من عبد ذلیل. و سلام علی حبیب . . . چون این مثنویات هفتگانه به منزلهٔ هفت برادران.

(ن.ک. نسخه ها ٤ : ۳۳۱۲ ـ مشار ۵ : ۵٤۹۳ «هفت اورنگ» که سه چاپ آن را زیر این نام نشانی داده ـ جامی ، حکمت ، نوشاهی : ۳۵۵ ـ پیشگفتار چاپ از مرتضی مدرس گیلانی ـ از سعدی تا جامی: ۷٦٦ «سبعه یا هفت اورنگ»).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۲۵۹ : نسخ پخته ، سده ۹ه. دارای : ۱ـ یوسف و زلیخا (ص ۲-۷۲) ۲ـ لیلی و مجنون (ص ۷٤-۱٤۵).

□ رحیم یار خان ، صادق آباد ، کتابخانه غوثیه ، جمال الدین ۸٤ : نستعلیق خوش ، سده ۱۰ه. «کلیات» اوست : ۱ـ سه دیوان او ، ۲ـ سلسلة الذهب ، ۳ـ سلامان وابسال ، ٤ـ تحفة الاحرار ، ۵ـ سبحة الابرار ، ٦ـ یوسف و زلیخا ، ۷ـ لیلی و مجنون ، ۸ـ اسکندر نامه ، زرین ، بامهر «الراجی محمد محسن بن خداداد ۱۱۹۱» ، و فرمان محمد پادشا ، عالمگیر شاه به خط وصلی طغرایی ، ۷۷٦ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ٦۸۹۷ : نسئعلیق خوش ، سده ۱۰-۱۱ه. دارای : ۱ـ سلسلة الذهب ، ۲ـ تحفة الاحرار ، ۳ـ سبحة الابرار ، ٤ـ یوسف و زلیخا ، ۱٦۰ ص (گنج ۳ : ۱۸٦٤).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۲۱۲ : نستعلیق ، محبعلی بن خواجه قاسم حروی ، شعبان ۱۰۲۲ه. دارای : ۱ـ سجة الابرار ، ۲ـ تحفة الاحرار.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳٤۳۹ : نستعلیق ریز ، (۱۰٦۰ه) دارای : ۱ـ تحفة الاحرار، ۲ـ لیلی و مجنون، ۳ـخرد نامه، ٤ـ سلسلة الذهب، ۵ـ سلامان و ابسال ، ۲۸٦ (گنج ۳:۱۸٦٤).

□ پیشاور ، دانشگاه پیشاور ۳۵۵ : نستعلیق ریز ، ج ۲/۱۱۹۸ه. دارای : ۱ـ سلسلة الذهب ، ۲ـ سبحة الابرار ، ۳ـ تحفة الاحرار ، ۳۱٦ ص (پرفسور امتیاز حسین).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹٤٦۷ : تحریری ، ۱۲٦۷ه. بفرموده مخدوم میرزا ابراهیم ،

دارای : ۱- سلسلة الذهب (ص ۲-۱۶۶) مورخ ۹ ج ۲/۱۲۶۷ه‍، ۲- سلامان وابسال (ص ۱۷۰-۱۹۹)، ۳- تحفة الاحرار، (۲۰۲-۲۴۵) نوشته ۱۲۶۷ه‍. ۴- سبحة الابرار، (ص ۲۴۵-۳۱۸) ع ۱/۱۲۶۷ه‍. ۵- یوسف و زلیخا (۳۲۰-۴۲۰)، ۶- لیلی و مجنون (۴۱۶-۴۲۲)، ۷- خرد نامه اسکندری (۴۱۸-۴۷۵)، چهار ستونی، جدولبندی ۳ راه، ۲۸۸ گ.

☆ 409- سلسلة الذهب

در وزن «هفت پیکر» نظامی گنجوی، بنام سلطان حسین میرزا بایقرا (۸۷۳-۹۱۱)، در سه «دفتر» سروده است. مطالب عرفانی و تربیتی به شیوهٔ حکایت و تمثیل است، در پیرامون ۷۲۰۰ بیت. دفتر یکم در ذیقعدهٔ ۸۷۶ه‍/۱۴۷۲م و دوم را در ۸۸۹ه‍/۱۴۸۴ : چورقومش به صاد و ضاد رسید - خامه را حکم ایستاد رسید. نام دفترها در نسخه ها گوناگون یاد شده : اعتقاد نامه، سلسلة الذهب، معدلت نامه. سومین آن ها «تحفهٔ شاهی» نیز یاد شده است. که در دادگری پادشاهان است و داستان هایی از انوشیروان و نظام الملک.

عبدالغفور لاری، شاگرد جامی، دیباچه ای نثری برآن نوشته است. آغاز : بعد حمد الله والصلاه و السلام . . . به عرض مخادیم می رسانده، فقیر . . . (ن. ک. زیر).

آغاز دفتر یکم : لله الحمد قبل کل کلام - بصفات الجلال والاکرام - حمد او تاج تارک سخن است. دفتر دوم : شنوای گوش بر فسانه ی عشق- از صریر قلم، ترانه ی عشق. دفتر سوم : ۱. ایزد نه کارتست ای دل - هر چه کار تو بار توست ای گل.

(ن. ک. نسخه ها ۴ : ۲۹۱۴ «سلسلة الذهب» - ذریعه ۱۲ : ۲۱۶ «سلسلة الذهب» - کشف الظنون ۲ : ۹۹۶ - جامی، حکمت : ۱۸۵ - مشار ۳ : ۳۰۵۴ که نشانی سه چاپ آن را داده - سعدی تا جامی ۷۶۸ که می گوید نسخه هایش کمیاب است - اندیا افس، چاپی : ۴۹۳ چاپ همراه نفحات الانس رادارد - جامی، نوشاهی : ۳۵۶).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۳۸T ۴۵۹۴ : نستعلیق، سده ۹-۱۰ه‍. بادیباچه نثری : حمدالرب جلیل من عبد ذلیل . . . سپس برابر دفتر ۱، ۸۶ گ (عبدالله ۲ : ۴۹۷) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۴۵).

□ لاهور، محمد شفیع ۱۶۵/۲۲۳ (۱۰) : نستعلیق زیبا، علی بن احمد بن نور الدین، پیرامون ۹۰۵ه‍ (۱۴۹۹) دفتر دوم، در پایان آن آمده که در ۱۱ ذیحجه، تسع و ثمانین و ثمانمایه به انجام رسیده، واین بیت را نیز دارد : چون رقومش به صاد و ضاد رسید - خامه را حکم ایستاد رسید، ش ۱۰ «کلیات» او (ک ۴۰۶ الف - ۴۴۳ الف)، آغاز نمونه (بشیر حسین : ۱۴۷).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۹۶۴۵ : نستعلیق خوش، ۹ ذیحجه ۹۱۴ه‍. آغاز برابر، باسرلوح زرین، متن و سپس هامش، ۲۴۹ ص.

□ پشاور، عجایب گهر (موزه) ۳۹ : ثلث زیبا، محمد بن عو (ن) الدین قوام، در

«کلیات» او نوشته شعبان ۹۴۳ه. ش ۱ (محمد اسرائیل کان الله له).

□ پیشاور ، دارالعلوم الاسلامیه ۸۱۰ : خوشخط ، ش ۲ «کلیات» او نوشته ۹۷۹ه. (عبدالرحیم ۱ : ۳۳۸).

□ لاهور ، محمد شفیع ۱۷۸/۱۷۱ : نستعلیق ریز زیبا ، ۹۷۹ه (۱۵۷۱م) ، دفتر ۲ ، آغاز برابر نمونه ۲ ، بادیباجه ای که تاریخ سرودن را بمانند نسخه مورخ ۹۰۵ این کتابخانه یاد کرده است (: چون رقومش به صاد و ضاد رسید) ، ۵۱ گ.

□ لاهور ، همانجا ۲۰۹/۱۷۲ : نستعلیق ، محمد حسن سمرقندی ، ذیقعده ۹۷۹ه (۱۵۷۱م)، دفتر ۳ ، آغاز برابر نمونه ۳ ، نسخه در کتابخانه محمد قطبشاه (۱۰۲۰-۱۰۳۵) بوده با مهر او ، ۳۶ گ (بشیر حسین : ۱۵۲).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۳۷۷ : نسخ پخته ، سده ۱۰ه. دفتر یکم ، آغاز کمی افتاده ، ۱۲۰ گ.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۱۱۵ : نستعلیق خوش ، آغاز سده ۱۰ه. هر دو دفتر ، آغاز برابر ، سرلوح ، ۳۹۳ ص.

□ اتک ، مکهد ، مولانا محمد علی : نستعلیق خوش ، سده ۱۰ه. آغاز برابر دفتر ۱ ، انجام افتاده : باشد از حسب حال او قاصر ، محشی، ۲۳۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ اوچ ، مخدومی سید شمس الدین گیلانی ۳۰۸ : نستعلیق زیبا ، ناصر الدین الکاتب ، آغاز سده ۱۰ه. یعنی از دفتر یکم افتاده ، آغاز : فی المثل کز هزار دل مرد . . . با دو سرلوح زرین ، در آغاز دفتر ۲ و ۳ ، ۲۳۰ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۴۱ D ۲۱۲۱ : نستعلیق ، سده ۱۰ه. با مهر محمد شاه ۱۱۳۳ه، هر سه دفتر ، آغاز هر یک برابر ، ۲۳۲ گ (عبدالله ۲ : ۳۰۵).

□ لاهور ، همانجا Pi/VI ۴۱ G ۲۵۰۸ : نستعلیق ، سده ۱۰ه ، ۱۹۴ گ.

□ لاهور ، همانجا PPi/VI ۴۹ ۱۵۳۸ : نستعلیق ، سده ۱۰ه. هر سه دفتر ، ۲۰۹ گ (عبدالله ۲ : ۳۰۶).

□ کراچی ، موزه ملی ۹۱۰/۴ N. M. ۱۹۵۷- : نستعلیق خوش ، سده ۱۰ه. دفتر ۲ و ۳ ، سرلوح ، ۱۹۲ ص.

□ کراچی ، همانجا ۲۱۴ - N. M. ۱۹۶۵ : نستعلیق خوش ، سده ۱۰ه. دفتر ۳ ، سرلوح ، ۱۳۸ ص (نوشاهی : ۵۸۵).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۸۹۷ : نستعلیق خوش ، سده ۱۰-۱۱ه. (ص ۲-۱۳۸).

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۹۸ : نستعلیق پخته ، علی بن پهلوان بن خواجه ناصر الدین ،

سده ۱۰-۱۱ه. هر سه دفتر، ۴۱۰ ص (گنج ۳: ۱۶۵۰).

□ رحیم یار خان، صادق آباد، کتابخانه غوثیه: جمال الدین والی ۸۴: نستعلیق خوش، سده ۱۰-۱۱ه. در «هفت اورنگ» او (پرفسور الله دتا چودری).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب E ۴۱ Pi/VI ۱۸۹۵: نستعلیق، سده ۱۰-۱۱ه. هر سه دفتر، ۲۴۱ گ (عبدالله ۲: ۳۰۷).

□ لاهور، گلبرگ ۲، حکیم محمد نبی خان جمال سویدا: نستعلیق، محرم ۱۰۰۳ه. دفتر یکم، آغاز برابر تمونه، ۲۴۰ ص.

□ لاهور، همانجا: همان نستعلیق، تاریخ یاد نشده، دفتر دوم، آغاز برابر نمونه، ۱۰۱ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور، همانجا: همان نستعلیق، تاریخ یاد نشده، دفتر سوم، آغاز برابر نمونه، ۶۸ ص (نعیم اختر مجددی).

□ کراچی، موزه ملی ۶۲۴-۱۹۵۷ N. M.: نستعلیق خوش، ۴ ج ۱۰۲۰/۲ه، ۳۷۲ ص (نوشاهی: ۵۸۵).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۳۴۳۹: نستعلیق پخته، (۱۰۶۰ه)، (ص ۱۹۳-۲۵۸).

□ کراچی، موزه ملی ۹۰۹/۲۸-۱۹۵۷ N.M.: نسخ، سده ۱۱ه. بامهر کنده ۱۰۹۸ه، ۴۵۴ ص (نوشاهی: ۵۸۵).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۴۵۶: نستعلیق پخته، سده ۱۱ه. هر سه دفتر کامل، ۲۴۰ ص.

□ اسلام آباد، همانجا ۷۶۶۷: نستعلیق خوش، سده ۱۱ه. آغاز و انجام افتاده، ۸۶ ص. در فهرست ناشناخته مانده (گنج ۳: ۱۷۸۸).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب ۴۱ APi/VI ۲۳۶: نستعلیق، سده ۱۱ه. با یادداشت ۱۰۷۵ه. آغاز دفتر ۱ و ۲ برابر نمونه، ۲۵۰ گ (عبدالله ۲: ۳۰۸).

□ کراچی، موزه ملی ۳۹۶ N. M.: نستعلیق، سده ۱۱ه. هر سه دفتر، ۱۲۰ ص.

□ کراچی، همانجا ۹۱۲/۳۵-۱۹۵۷ N. M.: نستعلیق خوش، سده ۱۱ه. دفتر ۳، ۸۵ ص (نوشاهی: ۵۸۵).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب ۴۲ APi/VI ۲۳۷: نستعلیق، ۱۲ ذیقعده ۱۰۸۰ه. در لاهور، سپس غزلهای عراقی، ۸۷ گ (عبدالله ۲: ۳۱۰).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب U ۳۸ SPi/VI ۲۶۹۸: نستعلیق، عبدالواحد، ۲۷ ع ۱۰۸۱/۲ه (۱۶۷۰)، ۲۳۴ گ (عبدالله ۲: ۴۹۸). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین

۱ : ۱۴۵).

□ کویته ، مولانا محمد هاشم جان مجددی : نوشته ۱۰۸۹ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، ۳۶۰ ص (پرفسور محمد اقبال مجددی).

□ خیر پور ، کتابخانه عمومی ۸۹۱/۵۵۱ ج ا م : نستعلیق خوش ، حافظ محمد صلاح و حاشیه هایی از محمد اکرم ملتانی به نقل از نسخه ی میان محمد اشرف ، سده ۱۱ه. بادیباجه منثور ملا عبدالغفور لاری شاگرد جامی. آغاز : بعد حمد الله و الصلاة و السلام علی رسول (ص) و صحبه الابرار به عرض مخادیم می رساند ، فقیر ... عبدالغفور اللاری ... ، ۴۱۴ ص (سید خضر نوشاهی).

□ لاهور ، محمد شفیع ۲۱۴/۱۷۰ : شکسته ، سده ۱۱ه. هر سه دفتر ، آغاز برابر نمونه ۱ ، بادیباجه ای که در آن نام مثنویها آمده است ، ۱۲۱ گ ، (دکتر محمد بشیر حسین ۱ : ۱۵۱).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب C ۴۱ API/VI ۱۰۲۰ : نستعلیق ، سده ۱۱ه. هر سه دفتر ، ۲۵۰ گ (عبدالله ۲ : ۳۰۸).

□ بهاولپور ، سنترال لائبریری : نستعلیق خوش ، سده ۱۱ه. هر سه دفتر است ، آغاز هر یک برابر نمونه ، انجام افتاده ، ۴۶۸ ص (پرفسور دکتر الله دتا چودری).

□ لاهور ، گلبرگ ۲ ، حکوم محمد نبی خان جمال سویدا : نستعلیق ، سده ۱۱ه. آغاز برابر دیباجه دفتر ۱ ، ۱۵۱ ص.

□ لاهور، همانجا : نستعلیق، سده ۱۱ه. آغاز برابر دفتر ۲، ۹۱ ص (نعیم اختر مجددی).

□ ملتان ، شاه عباس گردیزی ۸۳ : نستعلیق خوش ، سده ۱۱ه. آغاز برابر دفتر ۲ ، یادداشت خرید مراد شاه به بهای دو روپیه ، ۴۱۴ ص ۱۷ س (دکتر زبیده صدیقی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۶۶۷ : نستعلیق پخته ، سده ۱۱-۱۲ه. ناقص ، ۸۶ ص.

□ سرگودها ، شهاب الدین : نستعلیق خوش ، سمیع الحق غوری ، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. آغاز برابر دفتر یکم ، ۳۴۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب B ۴۱ Pi/VI ۹۱۷ : نستعلیق ، ۱۹ ذیقعده ۱۱۰۴ه. هر سه دفتر ، سپس سالامان و ابسال ، ۳۱۱ گ (عبدالله ۲ : ۳۰۹).

□ ملتان ، جهانیان ، مکتبه الجمال ، اسد نظامی : نستعلیق زیبا ، ۱۱۰۹ه. هر سه دفتر ، ۳۹۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ فیصل آباد ، پیلز کالونی ، کتابخانه مجاهد اسلام : نستعلیق پخته ، محمد یوسف بن غلام حسین ، ۹ صفر ۱۱۳۴ه ، آغاز برابر یکم ، سرلوح ، ۳۸۱ ص (نعیم اختر مجددی).

□ پیشاور ، دانشگاه ، پیشاور ۳۵۵ : نستعلیق ریز ، ج ۱۱۹۸/۲ه. در «هفت اورنگ» دفتر ۲ و ۳ ، آغاز برابر نمونه ۲ (پرفسور امتیاز حسین).

□ سرگودها ، بهاوال ، دیره ملکان ، ملک محمد : نستعلیق ، سراج الدین ، ۱۲۰۰ه. آغاز برابر دفتر یکم ، ۴۲۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۴۷۹ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. (ص ۱۳۰-۲۹۷) دفتر ۲ و ۳.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۵۸۴ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. آغاز و انجام کمی افتاده ، ۵۰۶ ص.

□ گوجرانواله ، شتاب کتره ، حکیم فدا حسین قلندری : نستعلیق ، حاجی امداد الحق دهلوی ، سده ۱۲ه. آغاز برابر دفتر ۲ ، ۱۲۵ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳۲۲۰/۲۱۵ : سده ۱۲ه. آغاز افتاده (بشیر حسین ۱ : ۱۴۵).

□ راولپندی ، کتابخانه مسنالیه ۴۲ : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ه. جدولبندی به زر و مشکی ، آغاز برابر دفتر ۱ ، ۲۰۱ ص (پرفسور اختر راهی).

□ اتک ، مکهد ، کتابخانه مولانا محمد علی : نستعلیق ، سده ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، عنوانها مشکی ، ۴۲۶ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ خیرپور ، کتابخانه عمومی : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ه. آغاز برابر دفتر ۲ ، جدولبندی به زر ، ۱۲۲ ص (سید خضر نوشاهی).

□ خیرپور ، همان کتابخانه : نستعلیق خوش ، محمد اکبر ، سده ۱۲ه. آغاز برابر دفتر ۱ ، عنوانها ثانویس ، ۴۲۸ ص (سید خضر نوشاهی).

□ لاهور ، محمد شفیع ۲۴۳/۱۷۸ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. نسخه آشفته ، ۳۵ ک (بشیر حسین : ۱۵۶).

□ سرگودها ، بهلوال ، قدرت الله صاحب : نستعلیق ، سده ۱۲-۱۳ه. آغاز افتاده : ابلهی رفت و خود به خواب سپرد ... ، ۱۹۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، ساهیوال ، مکتبه سلیمانیه : نستعلیق خوش ، نذر محمد ولد جوهری غلام رسول ، گجرات سده ۱۲-۱۳ه. هر سه دفتر (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، ساهیوال ، مکتبه سلیمانیه : نستعلیق ، مولوی محمد اسحاق بن محمد یعقوب چشتی ، مقیم مسجد لال خان گهرا گاون ، فیروز والا ، ۱۲۱۱ه ، ۳۰۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ گوجرانواله ، حافظ آباد ، چشتی گولتروی ، محمد رفیق : نستعلیق ، ۱۲۲۹ه. آغاز برابر دفتر یکم ، ۸۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۰۰۱ : نستعلیق پخته ، ۲۰ ذیحجه ۱۲۶۵ه. هر سه دفتر ، ۴۴۲ ص.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۴۶۷ : نستعلیق تحریری ، ۱۲۶۷ه. (ص ۲-۱۶۶) در «هفت اورنگ» او.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۰۹۶ : نستعلیق پخته ، میر یوسف علی خانی ، ۱۲۷۱ه. هر سه دفتر ، ۴۱۸ ص.

□ سیالکوت ، ظفر وال ، ایم. ای. کاظمی: نستعلیق، عبدالرحیم ، ۱۸۶۷م (۱۲۸۳ه؟) آغاز برابر دفتر ۱ ، ۳۲۶ ص (پرفسور محمد اقبال مجددی).

□ سرگودها ، بهلوال ، مولانا قدرت الله : نستعلیق خوش ، ۱۲۸۳ه. آغاز برابر دفتر ۱ ، ۲۶۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۴۸۰ : نستعلیق زیبا ، محمد نصیر الدین . سرپل جوز جانان ۵ صفر ۱۲۷۷ه. با سه سرلوح و ابرو ها ، متن و هامش ، ۲۷۲ ص.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۹۵ : نستعلیق ، عبدالحق ، در قدمگاه کاریز از محلات بادغین (باد غیمن) ، (۱۳۰۷ه) با یادداشت مرگ ۱۲۹۲ه (گنج ۳ : ۱۶۵۱).

□ پیشاور، دانشگاه، کالج اسلامیه ۱۰۵۵ : نستعلیق خوش ، ۱۲۹۲ه، آغازوانجام یک برگ افتاده : شکل تشدید شان که شانه و شست ، ۳۴۵ ص (پرفسور امتیاز حسین ـ عبدالرحیم ۱ : ۱۹۵).

□ میانوالی ، کندیان ، کتابخانه سعدیه مولانا ابوالخلیل خان محمد صاحب ، سراجیه : نستعلیق خوش ، مولوی الهداد ، ۱۳ رجب ۱۲۹۹ه. آغاز برابر دفتر ۱ ، ۲۵۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۵۸۵ : نستعلیق، سده ۱۳ه. ۴۸۰ ص.

□ راولپندی ، گولره شریف ، درگاه شاد روان پیر مهر علی شاه : نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز : لله الحمد . . . ، عنوان شنگرف ، نسخه خوب ، ۱۲۸ گ (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ خور پور ، کتابخانه عمومی : نستعلیق زیبا ، محمد حسین ، سده ۱۳ه. آغاز برابر دفتر ۲ ، جدولبندی به زر ، ۱۲۴ ص (سید خضر نوشاهی).

□ لاهور ، رحمان پوره ، محمد شریف البدر : نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز برابر ۱ ، با سرلوح ، ۲۵۴ ص (نعیم اختر مجددی).

□ کراچی ، موزه ملی ۹۶۳-۱۹۶۱ .N. M : نستعلیق، سده ۱۳ه. آغاز و انجام افتاده ، ٤۲۸ ص (نوشاهی : ۵۸۵).

□ رحیم یار خان ، محمد آباد ، مبارک اردو لائبریری : نستعلیق خوش، تاریخ یاد نشده ، آغاز و انجام افتاده ، هر سه دفتر را دارد ، آغاز : چون خلاف هوا کنی پیشه - برهی از هزار اندیشه ، ۳۹۲ ص (پرفسور دکتر الله دتا چودری)

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۱٤۵۳Pi/VI ٤۰ I : بی تاریخ، ۵ گ (عبدالله ۲ : ۳۰۹).

□ کویته ، پشین ، محمد صدیق صاحبزاده شفیق الله : نستعلیق پخته ، دفتر ۲ و ۳ ، آغاز برابر دفتر ۲ ، ۱۷۹ ص (دکتر انعام الحق کوثر).

۴۱۰. سلامان و ابسال

در بحر رمل مسدس ، بنام سلطان یعقوب ترکمان (۸۸۳-۸۹۶) ، میان سال های ۸۸٤ - ۸۸۶ه/ ۱٤۸۱-۷۹م. سروده است. داستانی ست بمانند حی بن یقظان ابو علی سینا ، در آن دو مظهر نیکی و بدی در ستیزند ، «سلامان» نمایندهٔ روح و نیکی و «ابسال» نقش جسم و بدی را دارد.

آغاز : ای بیادت تازه جان عاشقان - زاب لطفت تر زبان عاشقان - از تو عالم اوفتاده - یه ای.

(ن. گ. نسخه ها ٤ : ۲۹۱۲ - ذریعه ۱۲ : ۲۱۳ - مشار ۳ : ۳۰۵۱ که نشانی چهار چاپش را داده - اندیا آفیس - چاپی : ٤۶۱ که چهار چاپش را دارد - جامی ، حکمت : ۱۸۹ تا ۱۹۳ - از سعدی تا جامی : ۷۷۱ ، ۷۶۶ - جامی ، نوشاهی : ۳۵۶).

□ لاهور ، محمد شفیع ۲۲۳/۱٦٤ (۹) : نستعلیق زیبا ، علی بن احمد بن نور الدین ، ۲۲ ذیحجه ۹۰۵ه (۱۵۰۰م) ، آغاز برابر نمونه ، ش ۹ «کلیات» او (گ ۳۷۳ الف - ۶۰۵ ب) (بشیر حسین : ۱٤۶).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۰۷۳ : نستعلیق خوش ، غیاث الدین علی جامی ، ۹٤۷ه، آغاز برابر ، سرلوح ، عنوان ها زر ، ۹۱ ص.

□ کراچی ، موزه ملی ۵۲۸-۲۲۵ .N. M : نستعلیق ریز ، سده ۱۰ه. ۲۸ ص (نوشاهی : ۵۸٤).

□ رحیم یار خان ، صادق آباد ، کتابخانه غوثیه ، جمال الدین والی ۸٤ : نستعلیق خوش ، سده ۱۰-۱۱ه. ش ۳ «هفت اورنگ» او (پرفسور الله دتا چودری).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۰٤ - ۱۹۷٤ .N. M : نستعلیق ریز ، (۲۲ ع ۱۰۲۹/۱ه در بلخ) ، کامل (نوشاهی : ۵۸٤).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳٤۳۹ : نستعلیق ریز ، (۱۰۹۰ه)، (ص ۲۶۰-۲۸۹) ، (گنج

۳ : ۱۶۴۹).

□ لاهور ، محمد شفیع ۱۹۳/۱۷۴ : نستعلیق ، سده ۱۱ه. آغاز برابر نمونه ، ۴۱ ک (بشیر حسین : ۱۵۳).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب B ۴۱ Pi/VI ۹۱۷ : نستعلیق بدنبال «سلسلة الذهب» نوشته ۱۱۰۴ه. (ک ۲۶۴-۳۱۱)، آغاز : ای بیادت زنده جان عاشقان . . . (عبدالله ۲ : ۳۰۹).

□ بنون ، نسیم گل ، کتابخانه حبیب الله خان : نستعلیق خوش ، سده ۱۲-۱۳ه. آغاز برابر ، ۱۰۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۴۶۷ : نستعلیق تحریری ، ۱۲۹۷ه، (ص ۱۷۰-۱۹۹) در «هفت اورنگ» او.

□ کراچی ، استاد پیر حسام الدین راشدی : نستعلیق ، مدد علی میرزا ، ۱۳۴۸ه (۱۹۲۹م). آغاز برابر، بدنبال «دیوان عظیم تتوی» (پرفسور روشن آرا بیگم).

۵۱۱. تحفة الاحرار : تحفة الابرار

به پیروی از «مخزن الاسرار» نظامی گنجوی و «مطلع الانوار» دهلوی. مطالب عرفانی و اخلاقی ست ، در بیست «مقاله» به سال ۸۸۶ه/۱۴۸۱م به انجام رسانده است. در پایان آن گوید : «تحفة الابرار» لقب دادمش ـ «تحفه به احرار» فرستادمش . . . مهر نه خاتمهٔ این کتاب ـ شد رقم خاتمه «تم الکتاب». با سرنده‌های زیر آغاز می شود : مناجات اول ، مناجات دوم تا چهارم. نعت اول ، نعت دوم تا نعت پنجم. منقبت بهاالدین نقشبند (م ۷۹۱ه) ، ستایش ناصر الدین عبیدالله (خواجهٔ احرار) ، فضیلت سخن ، فضیلت کلام . . . صحبت اول با پیر روشن ضمیر ، تا صحبت سوم. سپس مقالت ۱ـ در آفرینش عالم ، ۲ـ در آفرینش آدم ، ۳ـ آدم در ماء وطین و دین و سعادت او ، ۴ـ نماز های پنجگانه ، ۵ـ اشارت به روزه ، ۶ـ اشارت به زکات ، ۷ـ اشارت به حج ، ۸ـ اشارت به عزلت ، ۹ـ اشارت به قیمت ، ۱۰ـ اشارت به شهر ، ۱۱ـ حال درویشان ، ۱۲ـ علمای از عمل بدور ، ۱۳ـ سلاطین ، ۱۴ـ وزیران و دبیران ، ۱۵ـ تنبه از صبح و شام ، ۱۶ـ جوانی و کامرانی ، ۱۷ـ خوبان و جمال دلفریب ، ۱۸ـ عشق ، ۱۹ـ حسب الحال خام طبعان ، ۲۰ـ پند به فرزند خویش ، ضیا الدین یوسف و بدنبال مطالب هر مقالت ، حکایتی آورده است.

آغاز دیباجه : حامداً لمن جعل جنان کل عارف مخزن اسرار. آغاز متن : بسم الله الرحمان الرحیم ـ هست صلای سر خوان کریم.

(ن. ک. نسخه ها ۴ : ۲۷۰۶ «تحفة . . . » ـ ذریعه ۹ : ۱۸۸ «دیوان جامی» و ۱۲ : ۱۳۱ «سبعهٔ جامی» و ۱۹ : ۱۳۵ «مثنوی تحفة . . . »ـ مشار ۱ : ۱۱۹۷ «تحفة الاحرار» که

نشانی ٤ چاپ آن را داده ، که بیش از این هاست - جامی ، حکمت : ۱۹۳ «تحفة الاحرار» - نفیسی ۱: ۲۸۹- جامی ، نوشاهی : ۳۵۷ - نسخه هایش : ایوانف ٦۱٦ تا ٦۱۸ - چستر بیتی ۲ : ۸۳ تا ۸۵ ، ۷۰ - براون : ۲٤۲ - اشکوری ۱ : ۳٦۳ و ۳ : ۸۹ - ملی ٦ : ۳۱۷ ، ۸۵۸ - موزهٔ سالار : ۱۵۸۷ ، ۱۵۹٤ - دانشگاه بمبی : ۳۱٤- دانشگاه ۱۵: ٤۱٤۱ و ۱٦ : ۷۵٦ - نشریه ۸ : ۳٦ ، ۲٦ ، ۱٤۲ (٦ نسخه) و ۹ : ٦۰ ، ۱۸۲ ، ٤۳۷ و ۱۰ : ۸۲ ، ٦۵۱ ، ۳۰۵ ، ۳۵۱ - سنا ۲ : ۱۳۳ و ۲ : ۲۳۱ - استکهلم ، زبان : ۲٦۰- افغانستان ، موزه کابل : ۱۱٤ ، ۱۸ ، ۲۳۹ - تاجیکستان ، دو شنبه ۲ : ۲۲٦).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۱۹۷۲ : نستعلیق ، ۸۸۶ه. (با حروف) و نیز از جامی در پایان به «رحمه الله» یاد کرده است بهرحال نسخهٔ کهن و از آغاز سدهٔ ۱۰ه. و با آرایشها ، آغاز در دیباجهٔ نثری افتاده ، ۱۲۳ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **کراچی** ، موزهٔ ملی ۱۰٤۸ - N. M. ۱۹۵۷: نستعلیق ریز خوش ، درویش محمد بن امیر سرخ بن شیخ محمد ، ۲۷ ع ۸۹٦/۲ه. با ۵ تصویر ، ش ۱ «پنج گنج» او ست ، (نوشاهی : ۵۵٦).

□ **لاهور** ، محمد شفیع (۱۲۲۳/۱۵۹(٤) : نستعلیق زیبا، علی بن احمد بن نور الدین ، ۹۰۱ه (۱٤۹۵م) ، با دیباجه ای که در آن تاریخ انتظام ۸۸٦ یاد شد است. **آغاز:** قدر همت خدای شناس - هست بر نعمت خدای سپاس. بسمله - هست صلای سر خوان کریم . . . ، ش ٤ «کلیات» او (بشیر حسین : ۱۱٤).

□ **پیشاور** ، عجایب گهر (موزه) : ثلث زیبا ، محمد بن عو (ن) الدین قوام ، ش ۲ «کلیات» او نوشتهٔ شعبان ۹٤۳ه. (محمد اسرائیل کان الله له).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۰۰۷۲ : نستعلیق خوش ، غیاث الدین علی بن محمد الجامی ، ۹٤۷ه، با دیباجه ، سرلوح، ۱۳۳ ص ، زرین.

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب SPi ۳۸ H ۴۵۹. : نستعلیق خوب، پیر محمد بن خواجه محمد ، ۱۵ رمضان ۹۷۳ه (۱۵٦٦م) (بشیر حسین ۱: ۹۹).

□ **پیشاور**، مشرقیه‌دارالعلوم‌الاسلامیه. ۱۸۱: خوشخط، در «کلیات» او نوشتهٔ ۹۷۹ه. (عبدالرحیم ۱ : ۳۳۸).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۰٤۸۳: نستعلیق زیبا ، محمد نیشابوری (؟)، ۹۹۲ه ، آغاز افتاده : بس که آن آب صاف وروشن بود، ۵۱ ص، چهار ستونی زرین.

□ **اسلام آباد** ، همانجا ۱۰۱۱۲ : نستعلیق پخته ، خواجه خر... حصاری ، سدهٔ ۱۰ه آغاز در دیباجهٔ نثری افتاده ، خوب ، ۲۳ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۶۶۶ : نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۰ه. دیباجه را دارد، آغاز برابر انجام چند سطری افتاده ، ۹۱ ص.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ، I ۳۸ SPi/VI ۳۲۷۹ : نستعلیق ، سید مهدی ، سدهٔ ۱۰ه. (عبدالله ۲ : ۴۹۳). از کتابهای شیرانی بود (بشیر حسین ۱:۹۹).

□ لاهور ، همانجا C ۴۱ SPi/VI ۱۷۶۲ : نستعلیق زیبا، سدهٔ ۱۰ه. با سرلوح کوچک، ۷۶ ک (عبدالله ۲ : ۲۹۹).

□ اتک ، مکهد ، مولانا محمد علی : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. دیباجه را دارد ، آغاز برابر نمونه ، کاغذ سمرقندی ، ۱۱۶ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۱ : نستعلیق خوش ، میان غلام محمد گجراتی ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز برابر دیباجه، فرسوده ، ۱۲۴ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۵۳۸ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰ه. با دیباجه نثری ، آغاز برابر ، ۱۱۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۶۸۹۷ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰-۱۱ه. در «هفت اورنگ» آغاز برابر دیباجه (گنج ۳ : ۱۵۶۶).

□ شیخوپوره ، سرمیدانی ، گنجینه ضیاء العلوم: نستعلیق کهن ، سدهٔ ۱۰ه آغاز در دیباجه افتاده ، ۲۲۱ ص (نعیم اختر مجددی).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۲-۱/۲۳۷ - N. M. ۱۹۷۳ : نستعلیق ، شوال ، سدهٔ ۱۰ه. در ۱۰۴۰ مقابله شده ، چهار مین «پنج گنج» است.

□ کراچی ، همانجا ۲/۱۸۹-۵۲۸ N. M. : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز افتاده (ک ۲۸-۴۵ چهار ستونی).

□ رحیم یار خان ، صادق آباد ، کتابخانه غوثیه ، جمال الدین والی ۸۴ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰-۱۱ه. ش ۴ «هفت اورنگ» او زرین (پرفسور الله دتا چودری).

□ شیخوپوره ، گوجرانواله ، نوشهره ، کتابخانه هاشمی : نستعلیق پخته ، جگن ناتھ کنبوه، شوال ۱۰۰۱ه. آغاز برابر متن ، ۱۳۶ ص (خانم رضوانه سحر).

□ بهکر ، جامعه انوار باهو ، نور سلطان قادری : نستعلیق زیبا ، خادم ملک جاجری ، شعبان ۱۰۰۱ه. آغاز برابر دیباجه ، ۱۳۹ ص (نعیم اختر مجددی).

اسلام آباد ، گنج بخش ۷۲۱۲ : نستعلیق پخته ، محبعلی بن قاسم حروی ، شعبان

۱۰۲۲ه در «هفت اورنگ» (ص ۲۰۲-۲۲۴).

□ کراچی، موزهٔ ملی ۱/۱۳-۱۹۷۱ N. M. : نستعلیق، (مسعود بن سیه فتح الله، ۱۰۲۹ه یا ۱۱۲۹)، ک ۱ - ۶۹.

□ دیره غازی خان، تونسه، کتابخانه محمودیه : نستعلیق، احمد بخش، ۱۰۵۰ه. آغاز برابر نمونه‌ی دیباجه، ۱۲۴ ص (نعیم اختر مجددی).

□ کراچی، موزهٔ ملی ۹۷۸-۱۹۶۸ N.M. : نستعلیق، محمد افضل صدیقی، ذیقعده ۱۰۵۴ه. ۴۴ ص (نوشاهی : ۵۵۷).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۲۴۳۹ : نستعلیق ریز، (۱۰۶۰) در «هفت اورنگ» (ص ۵-۵۰) (گنج ۳ : ۱۵۶۷).

□ پیشاور، دانشگاه، کالج اسلامیه ۱۰۰۵ : نستعلیق خوش اردو، محمد افضل، ج ۱۰۶۶/۲ه. آغاز برابر نمونه، ۱۲۷ ص (پرفسور امتیاز حسین - مولوی عبدالرحیم ۱ : ۱۸۶).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب ۳۸ SPi/VI ۳۵۰۹ : نستعلیق، میان شیخ . . . ؟ محمد بن شاه یعقوب فاروقی، ۲۵ ج ۱۰۷۳/۲ه (۱۶۶۲م) (عبدالله ۲: ۴۹۴) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۹۹).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب ۳۸ U SPiVI ۳۶۹۸ : نستعلیق، عبدالواحد، ۵ ج ۱۰۸۱/۲ه (۱۶۷۰م)، همراه دو مثنوی دیگر از همو (عبدالله ۲: ۴۹۸) ازکتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۹۹).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۵۸۱۶ : شکسته آمیز، ج ۱۰۸۲/۲ه. آغاز برابر دیباجه، ۹۷ ص.

□ اسلام آباد، گنج بخش ۴۶۷۵ : نستعلیق، ۲۵ ج ۱۰۹۶/۲ه. آغاز افتاده، ۸۲ ص.

□ اسلام آباد، همانجا ۱۱۳۱۸ : نستعلیق پخته، سده ۱۱ه. آغاز : حامداً لمن، ۱۲۲ ص.

□ اسلام آباد، همانجا ۱۰۰۱۸ : نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۱ه. آغاز در دیباجه و انجام افتاده، ۱۱۰ ص.

□ اٹک، مکهد، مولانا محمد علی : نستعلیق، فقیر قطب الدین، سدهٔ ۱۱ه. دیباجه را دارد، آغاز برابر نمونه، ۱۲۴ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ اٹک، همانجا : نستعلیق، غلام محمد ولد شاه بهولا، سدهٔ ۱۱ه. دیباجه را دارد

آغاز برابر نمونه ، ۱۴۲ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ شیخوپوره ، شرقپور ، کتابخانه میان جمیل احمد مجددی : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر دیباچه ، ۳۰ ص (سید سعید الظفر نوشاهی).

□ کراچی ، موزهٔ ملی N. M. ۳۹۶ : نستعلیق، سدهٔ ۱۱ه ۱۴۰ ص (نوشاهی : ۵۵۷).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۴۴ : نستعلیق خوش ، ۱۰ محرم ۱۱۰۲ه. (ص ۱۰-۱۲۹) (گنج ۳ : ۱۵۶۷).

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۷۷۳ : نستعلیق، فقیر الله ، ۲۴ رمضان ۱۱۰۸ه. با دو خامه، و یادداشتهای ۱۲۲۱ه و ۱۸۰۵م/۱۸۶۴ بکرمی ، بادیباجه ای به نثر از دیگری که آغاز آن افتاده ، سپس : حامداً لمن جعل جنان کل ، ۱۴۳ ص.

□ راولپندی ، کاره ، درگاه شاد روان پیر مهر علی شاه : نستعلیق ، ۱۴ ج ۱۱۱۲ه. از دیباجه آغاز می شود ، آغاز برابر نمونه، تملک شادیخان پسر مراد علی عرف عربی قصبه اوج ، ۱۳۸ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۳۹ API/VI : نستعلیق ، محمد فاضل وقایع نگار ، ۱۵ شعبان ۱۱۰۹ه. از دیباجه آغاز می شود ، آغاز برابر نمونه، ۶۶ گ (عبدالله ۲ : ۲۹۹).

□ پشاور ، دکتر محمد سلیم ۴۳۳ : نسخ ، محمد بن عیسی ، دوشنبه ۲۰ صفر ۱۱۱۱ه. آغاز افتاده ، ۱۱۰ ص ۱۳ س (سید سجاد حسین کاظمی).

□ کراچی، موزهٔ ملی ۲۴-۱۹۷۸ .N.M : نستعلیق ، عبدالحمید عرف اوان، ۱۱۱۴ه، کامل (نوشاهی : ۵۵۷).

□ بهاولنگر، چشتیان، درگاه معلی، محمد اجمل چشتی‌فاروقی: نستعلیق، منصور جونپوری، ۱۱۱۶ه. سرلوح ، ۱۳۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، لوهاری دروازه ، داوالعلوم نعمانیه : نستعلیق ، عبدالقادر ولد پیر محمد ، ۱۱۱۷ه. آغاز برابر دیباجه ، ۱۴۲ ص (محمد علی کوثر).

□ گجرات ، دهل ، محمد شریف نوشاهی : نستعلیق ، محمد سعید بن محمد انوار ، ۲۰ رمضان ۴۳ جلوس والا با مهر «شیر محمد قادری ۱۱۲۹ه» ۱۱۴ ص (سید خضر نوشاهی).

□ دیره غازی خان ، تونسه ، کتابخانه محمودیه : نستعلیق ، محمد علی نقشبندی ، در شهر بهکر ، ۱۱۳۹ه. آغاز برابر نمونه دیباجه ، ۱۴۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ ملتان ، جهانیان چک R ۱۴/۱۰ ، کتابخانه الله بخش اسد نظامی : نستعلیق خوش ، ۱۱۵۸ه. دیباجه نثری را دارد ، آغاز برابر نمونه ، ۱۲۴ ص (سعید الظفر نوشاهی).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۶۸ ، ۸۷۱ تحفه : نستعلیق ، احمد یار خواجه ،

۲۸ رجب ۱۱۷۹ه. آغاز برابر نمونه دیباجه ، جدولبندی به لاژورد ، ۷۲ گ ۱۳ س (عباسی ۱ : ۴۳۹).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۲۳۳ : نستعلیق پخته ، ۵ شعبان ۱۸۹. (۱۱۸۹ه) ، در مقام جلهاری پرگنه فرهاله جایگیر سیدان بنگاله ، آغاز : حامداً ، ۱۲۴ ص.

□ ملتان ، باغ لانکی ، کتابخانه عمومی : نستعلیق خوش، حاجی مجاور ولد میان هاشم، ۱۱۸۹ه. آغاز برابر دیباجه ، ۱۲۴ ص (نعیم اختر مجددی).

□ پیشاور ، دانشگاه پیشاور ۳۵۵ : نستعلیق ریز خوش ، ج ۱۱۹۸/۲ه. در «هفت اورنگ» او (پرفسور امتیازحسین).

□ بهاولپور ، کتابخانه غلام محمد گهوتوی ، محمد عبدالحی چشتی ۷۶ : نستعلیق ، حافظ محمد ولد حافظ ثنا مرتضی خلف حافظ محمد عثمان ، جمعه ۱۰ صفر ۱۲۰۰ه. آغاز برابر دیباجه ، ۱۷۶ ص (دکتر الله دتا چودری).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۵۲۶ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر دیباجه ، ۱۱۷ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۳۴۰۴ : نستعلیق خوش ، پایان سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر دیباجه ، نوسوده ، ۱۲۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۳۵۰۳ : نستعلیق خوش ، میان نور محمد خلف میان محمد عرف موتهی، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر دیباجه، ۱۱۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۳۸۹۷ : شکسته آمیز ، میان حسن عرف چور فرزند میان محرم، آدینه ذیقعده ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر دیباجه ، ۲۲۶ ص.

□ اسلام آباد، همانجا ۶۴ : نستعلیق، میان شیخ احمد برای محبوب الله، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. آغاز برابر دیباجه.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۱۰۰ : نستعلیق تحریری خام ، غلام حیدر ، سدهٔ ۱۲ه ، آغاز برابر دیباجه ، ۱۲۴ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۱۸۱ : نستعلیق تحریری ، نعمت الله ولد محمد الیاس ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز کمی افتاده ، ۱۱۴ ص

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۸۳۱ : نستعلیق تحریری ، سدهٔ ۱۲ه. بادیباجهٔ نثری در آغاز ، ۱۰۰ ص.

□ گوجرانواله، شتاب کتره، حکیم فدا حسین قلندری : نستعلیق، محمد حسین نقشبندی، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر دیباجه ، ۱۱۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب SPi/VI۳۸ K ۴۸۲۸: نستعلیق، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر دیباجه، ۶۳ گ (عبدالله ۲ : ۴۹۴).

□ ملتان ، جهانیان ، مکتبه الجمال ، اسد نظامی : نستعلیق خوش ، غوث بخش ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز افتاده ، ۱۳۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۳۲۵-۱۹۶۷ .N. M : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. ۷۸ ص.

□ کراچی ، همانجا ۳۵۵/۵-۱۹۶۹ .N. M : نستعلیق ، (محمد رضا بن محمد ثابت صادق) ، سدهٔ ۱۲ه. ص ۹۶-۱۱۳ ، گزیده آن است (نوشاهی: ۵۵۷).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۶۱۰ : شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. آغاز برابر دیباجه ، انجام افتاده ، ۱۱۲ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۵۸۷ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. انجام افتاده ، ۱۲۶ ص. (گنج ۳ : ۱۵۶۸).

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۱۲۲ : نستعلیق ، میان پهلوان عرف جویا لقب تهتهوا متوطن بهتیر ، ۵ شعبان پادشاهی علی گوهر، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. (ص ۱-۵۰) . اهدای آقای امان الله صاحب از قصور در ۲۸ /۱/۱۳۶۱خ ۶.

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۱۶۴ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. انجام افتاده ، ۲۲۰ ص.

□ میانوالی ، داود خیل، کتابخانه حقانیه ، سعید احمد : نستعلیق ، عبدالقدوس ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. بادیباجه نثری آغاز می شود، ۱۴۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ بنون ، نسیم گل ، کتابخانه حبیب الله خان : نستعلیق خوش ، سید هادی بن معظم علی شیرازی ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. ۲۱۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۳۸ L ۳۰۲۸: نستعلیق، سدهٔ ۱۳ه. با مهر «خادم دین محمدمراد ۱۲۰۲» ۶۷ گ (عبدالله ۲ :۴۹۲) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۹۹).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۹۴۶۴ : نستعلیق تحریری، ۱۲۰۶ه. با دیباجه ، آغاز برابر ، ۱۲۳ ص.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۵۵۵ : نستعلیق پخته ، محمد حسین متوطن سویا لواله پرگنهٔ بچه ، ۲۴ ع ۱۲۱۶/۱ه./۱۸۵۸ب ، ۱۲۵ ص.

□ بهکر ، بهل ، مدرسه العلوم انشرعیه ، جامعهٔ غوثیه مهریه : نستعلیق پخته ، محمد طاهر کهو کهر قطبشاهی ، ۱۲۲۵ه. آغاز در دیباجه نثری افتاده، ۱۴۰ ص.

□ دیره غازی خان ، تونسه ، کتابخانه محمودیه : نستعلیق ، قاضی محمد پناه ولد حاجی محمد جمال ساکن موضع روح الله پرگنه کهای، ذالحجه ۱۲۲۵ه. برای گل محمد ، (نعیم

اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۵۰۲ : نستعلیق پخته ، غلام محیی الدین عرف اوان ، ۱۲۲۶ھ. (ص ۲-۱۲۳) آغاز برابر دیباجه.

□ گجرات، احمد حسین احمد قلعه داری ۱۸۸ :نستعلیق پخته، خدا یار، ساکهن بکهوله، ۱۲۲۶ھ. آغاز برابر دیباجه ، ۱۳۴ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

□ پیشاور ، دانشگاه ، کالج اسلامیه ۱۰۲۱ : نستعلیق ، حافظ احمد ، رجب ۱۲۲۷ھ. در مسجد بازار بزرگان، آغاز برابر نمونه، ۱۵۸ ص (پرفسور امتیاز حسین - عبدالرحیم ۱ :۱۸۸).

□ لاهور ، دیال سنگه ترست ۲۹۷ : نستعلیق ، ۱۲۳۰ھ. آغاز برابر دیباجه ، ۱۲۴ ص (نعیم اختر مجددی).

□ گوجرانواله ، حافظ آباد ، عبدالرشید فاروقی : نستعلیق ، یار علی بن الله داد ، ۱۲۳۱ھ. آغاز برابر دیباجه، محشی به نشانی عبدالله، ۱۲۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۵۰۸ : نستعلیق پخته ، غلام حسین ، شعبان ۱۲۳۳ھ. آغاز برابر دیباجه ، ۱۷۷ ص.

□ سرگودها ، بهلوال ، عابد حسین رانجها : نستعلیق شکسته آمیز، عبدالنبی، ۱۲۳۵ھ. آغاز برابر دیباجه ، کامل ، ۶۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، دیال سنگه ترست ۵۵۵ : نستعلیق ، فقیر بودهن ، جمعه ۱۲۳۹ھ. آغاز برابر دیباجه ، ۸۴ گ (هاشمی ، صدیقی ۲ : ۲۱۴).

□ سرگودها، جهاوریان ، عطاء الرحمان‌صاحب کهوکهر:نستعلیق شکسته‌محمد رضی؟ بن پیر محمد دین ، ۱۲۴۱ھ. آغاز برابر دیباجه ، ۲۷۰ ص ۲۴ س (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۱۹۳ : نستعلیق تحریری ، فقیر محمد طاهر کهوکهر قطبشاهی ، ۱۲۴۵ھ، آغاز چند سطری در دیباجه افتاده ، ۱۴۲ ص.

□ سرگودها ، سپرانواله ، کهوه ، میان داود خان : نستعلیق خوش ، دیویه‌اس رام کهتری ، ۸ ماگه ۱۸۸۶ب (۱۲۴۶ھ.) ۲۱۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ رحیم یار خان ، محمد آباد ، مبارک اردو لائبریری ۱۶۴ : نستعلیق پخته ، سید محمد غوث بن سید امان الله ، پنجشنبه ۱۱ صفر ۱۲۴۷ھ. آغاز برابر دیباجه ، ۱۲۲ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ کویته ، مولانا محمد هاشم جان مجددی : نوشته غلام محمد ، ۱۲۴۷ھ آغاز برابر متن ، ۲۰۲ ص (پرفسور محمد اقبال مجددی).

□ دیره اسماعیل خان ، معظم خان کتابفروش : نستعلیق شکسته آمیز خوش ،

عبدالحی ، برای برادر خود علی بخش ، سه شنبه ۳ ذیقعده ۱۲۴۹ھ. با سرلوح ساده ،و دیباجه ، عنوان و نشان شنگرف ، ۱۰۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، چوهدری منیر احمد ، سردار پور نون : نستعلیق شکسته خوش ، احمد ولد عبدالرحمان قوم بار، ۱۲۵۲ھ. اغاز برابر دیباجه، کامل ، ۱۳۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ بهکر ، بهل ، مدرسة العلوم الشر عیه ، جامعه غوثیه مهریه : نستعلیق خوش ، مسلم ، برای برخوردار غلام حسین و قادر بخش ، ۱۹ ذیحجه ۱۲۵۴ھ ، ۱۴۴ ص.

□ سرگودها ، بهلوال ، نوان کوت غلام سرور صاحب : نستعلیق خوش، محمد اصغر بن محمد قاسم ساکن چک ۴۲ شمالی ، ۱۲۵۵ھ. آغاز برابر نمونه دیباجه ، با سرلوح زرین ، ۱۹۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اتک ، مکهد ، مولانا محمد علی : نستعلیق ، شکسته ، غلام محمد ، ۱۲۵۷ھ. دیباجه را دارد ، آغاز برابر نمونه ، ۱۱۶ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ سرگودها ، بهلوال ، نصیر آباد ، مولا داود : نستعلیق خوش ، محمد طهور ، ۱۲۶۰ھ. ۱۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۵۶۴ : شکسته آمیز پخته، ۱۲۶۱ھ. (ص ۴-۱۰۵)، آغاز برابر متن.

□ اسلام آباد ، همانجا ۷۲۶۰ : شکسته آمیز پخته ، میان محمود کلیانه پکاه ۸ ماه چیترا. ۱۹۰۱ ب/۱۲۶۱ھ. (ص ۲-۱۲۴) آغاز برابر دیباجه.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۶۲۷ : نستعلیق تحریری ، ۱۲۶۱ھ. در برگنه هزاره ، آغاز دیباجه و متن برابر، ۹۹ ص.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۸۵ : شکسته آمیز ، ۱۲۶۲ھ/۱۹۰۲ب. در پیشاور (ص ۱۰۳-۲۰۳).

□ اسلام آباد ، گنج ۳۴۴۰ : نستعلیق، علی محمد قریشی ، ساکن روکهه ، برای قاضی فضل احمد ، ۱۴ ج ۱۲۶۷/۱ھ. آغاز برابر دیباجه ، ۱۲۲ ص.

□ اسلام آباد ،گنج ۹۴۶۷ : نستعلیق تحریری ، ۱۲۶۷ھ. (۲-۲۰۲-۲۴۵ هفت اورنگ).

□ لاهور ، کتابخانه الریاض ، جی معین الدین : نستعلیق ، ۱۲۶۹ھ ۶۷ گ ، (دکتر ظهور الدین احمد ، سید عارف نوشاهی).

□ شیخوپوره ، نارنگ منڈی، کوت بهیلان ، چودری ذکا الله: نستعلیق ، غوث محمد ، کوت بهیلان ، ۱۲۷۰ھ ، ۱۲۰ (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۱۶۳ : نستعلیق پخته ، صاحب شاه بن حسین شاه ،

پیرامون ۱۲۷۰ه. (ص ۸۸-۱۷۵) آغاز برابر دیباجه.

□ اسلام آباد ، همانجا ۲۷۴۲ : نستعلیق پخته ، گوهر شاه بن سمر شاه ، قریهٔ پوره سنگ شاهجهانی هزاره ، ۱۲۷۱ه.

□ **لاهور** ، نکلسن رود ، خلیل الرحمان داودی : نوشتهٔ میان شمس الدین ولد میان خدا یار ساکن نور پیر جمیل ، ۲۵ ج ۱۲۷۳/۱ه. ۱۴۲ ص ۱۳ س (خلیل الرحمان داودی).

□ **شیخوپوره** ، نارنگ مندی ، کتابخانه شاهدیه ، مبارک علی شاهد : نستعلیق خوش ، ۱۷ ع ۱۲۷۳/۲ه. آغاز برابر دیباجه ، با سرلوح خوب ، جدولبندی ٤ راه ، ۱۲۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **کراچی** ، باغ جناح ، لیاقت هال لائبریری : نستعلیق ، میان شمس الدین ولد میا خدا یار ، نور پور چهل، ۵ ج ۱۲۷۳/۱ه. آغاز برابر دیباجه (سید خضر نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۸۶ : شکسته آمیز ، میان عطا محمد بلوچ ساکن سنسهرال ، ۱۲۷٤ه. آغاز برابر دیباجه ، ۱۲۶ ص.

□ **سرگودها** ، مولوی فضل الله شاه صاحب : شکسته نستعلیق خوش ، مراد بخش ، ۱۲۷۵ه. آغاز برابر دیباجه ، با سرلوح ساده ، ۱۵۸ ص ۹ بیت (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۲۱ : نستعلیق خوش ، محمد زمان ، قصبه قاضیان ، ۱۲۷۷ه. آغاز برابر متن ، ۱۵۶ ص.

□ **گوجرانواله** ، جامعه العربیه : نستعلیق ، حبیب شاه ، در قصبه جلال پور ، مسجد میان وزیر ، ۱۲۷۸ه. به پاس خاطر حافظ محمود ، دیباجه را دارد ، آغاز برابر نمونه ، (پرفسور اختر راهی).

□ **بهاولنگر** ، چشتیان کهنه ، مولوی الله دین نظامی : نستعلیق زیبا ، میر محمد بن عبدالرب ، ۱۲۸۲ه ، سرلوح ، (ص ۱-۱۱۷) (نعیم اختر مجددی).

□ **سیالکوت** ، رنگپور ، کتابخانه حسن علی : شکستهٔ خوش ، محمد صدیق در ملک وال ، ۱۲۸۳ه ، سرلوح (ص ۳۸-۱۵۸) آغاز برابر دیباجه (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۴۹۷ : نستعلیق پخته ، میر اکبر آخوند زاده ، ۱۲۸٤ه. آغاز برابر دیباجه ، (ص ۲-۱٤۰).

□ **وهاری** ، میلسی ، کتابخانه سردار جهندیر : نستعلیق خوش ، خیر محمد بن میان محمد یار ، پیش از ۱۲۸٤ه. ۱۰٤ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **خوشاب** ، اکبر پور ، گلزار امید : نستعلیق خوش ، الله وسایا ، ساکن چک میان جمال ، ۱۲ ع ۱۲۸۸/۲ه. برای سید غلام حیدر جمالی ، با دیباجه ، ۱۳۲ ص

(محمد نذیر رانجها).

□ بهکر ، معصوم آباد ، حکیم سردار بخش : نستعلیق پخته ، ۱۲۸۹ه. آغاز برابر دیباچه، ۲۳۲ ص تعیم اختر مجددی).

□ سرگودها ، مولوی شهاب الدین : نستعلیق ، بشارت ابن عظمت خان ، ۱۸ جنوری ۱۸۷۴م (۱۲۹۱ه) ، ۱۴۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، غلام شبیر شاه ، چک ۱۵ شمالی : نستعلیق شکستهٔ خوش ، محمد فیض ولد ظهیر احمد کهرل ، ۱۸۷۷م/(۱۲۹۴ه.؟)، آغاز برابر دیباچه ، کامل ، ۱۳۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام اباد ، گنج بخش ۲۹۶۳ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. (ص ۱-۲۸) ، آغاز در دیباچه افتاده.

□ اسلام آباد ، همانجا ۳۷۸۶ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۳ه. (ص ۲۴-۱۲۷) آغاز برابر دیباچه.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۹۳۳ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه آغاز برابر دیباچه ۱۴۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۷۱۳۲ : نستعلیق ، محمد علی شهر کرهی افغانان ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر دیباچه ، ۱۳۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۸۸۶: نستعلیق، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر دیباچه، ۶۴ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۵۳۴ : نستعلیق طلبگی ، حبیب الله بن میان صغیر متوطن پغه ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر دیباچه.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۷۹ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۳ه. برای نور چشمی ملا محمد حسین آخوند زاده ، آغاز برابر دیباچه ، ۱۶۷ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۳۲۶۰ : نستعلیق طلبگی ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر متن ، ۸۲ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۸۷۳ : نستعلیق خام ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز در مناجات یکم افتاده.

□ پیشاور ، دانشگاه پیشاور ۶۴ : نستعلیق خوش ، ملا فتح محمد خان ، ۲۵ صفر سنهٔ جلوس والا؟سدهٔ ۱۳ه.(ازاین کاتب کتاب ، دیگری در همین کتابخانه هست که مورخ ۱۲۹۶ه. می باشد) دیباچه را دارد ، آغاز برابر نمونه ، ۱۲۲ ص ۱۶ (پرفسور امتیاز حسین).

□ اتک ، مکهد ، مولانا محمد علی : نستعلیق خوش ، محمد یحیی بن قاضی فتح محمد ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر دیباچه ، ۲۰۶ ص.

□ **اتک**، همانجا : نستعلیق خوش، احمد الله، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر دیباجه، ۱۴۱ ص (برفسور ملک محمد اقبال).

□ **لاهور**، محمد شفیع ۲۱۵/۱۷۳ : نستعلیق، سدهٔ ۱۳ه. دیباجه را دارد، آغاز برابر نمونه، ۶۱ گ (بشیر حسین : ۱۵۲).

□ **کراچی**، موزهٔ ملی N. M. ۵۲۸/۱۵۶ : نستعلیق، سدهٔ ۱۳ه. آغاز یک برگ افتاده، ۲۲ ص (نوشاهی : ۵۵۷).

□ **سرگودها**، بهلوال، بهکر، عبدالرسول صاحب : نستعلیق خوش، احمد خان، دو شنبه ۵ رجب ۱۳۱۳ه. به حکم قاضی عبدالله صاحب، ۱۵۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **میانوالی**، کندیان، کتابخانه سعیدیه، مولانا ابو الخلیل خان محمد صاحب، مراجیه : نستعلیق، ۱۳۱۴ه از روی چاپ نولکشور برای مولانا حبیب الله مدرس مدرسهٔ لاؤن والی، ۱۵۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **سرگودها**، مادی، عبیدالله صاحب : نستعلیق، محمد مسکین بن الله وسایا، ۱۹۰۰م (۱۳۱۸ه)، آغاز برابر نمونه، ۲۱۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **کراچی**، موزهٔ ملی N. M. ۹۴۴-۱۹۶۱ : نستعلیق، سدهٔ ۱۴ه. آغاز افتاده، ۱۶۲ ص (نوشاهی : ۵۵۷).

□ **پشاور**، دانشگاه، کالج اسلامیه ۱۰۰۶ : نستعلیق، ملا محمد کهوکهرساکن چمن شاه، تاریخ یاد شود، آغاز برابر نمونه، ۱۰۲ ص (برفسور امتیاز حسین).

□ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ۳۹۳۴/۸۸۲/۱ : تاریخ یاد نشده، آغاز و انجام افتاده (بشیر حسین ۱ : ۹۹).

□ **لاهور**، دیال سنگه ترست ۱۱۹ : نستعلیق، محمد غلام، آغاز برابر متن، ۶۵ گ (هاشمی، صدیقی ۲ : ۲۱۵).

☆ 412. شرح تحفة الاحرار : هدیة الاخیار

متن همان. شرح از محمد رضا بن محمد اکرم ملتانی قادری (که یاد او در «شرح اسکندر نامه : ۱۳۹» گذشت). به سال ۱۱۷۲ه/۸-۱۷۵۹م یا ۱۱۵۵ه/۱۷۴۲م. که هیچیک از این دو تاریخ با کار دیگرش «مکاشفات رضوی ۳ : ۴۲ - ۱» در «شرح مثنوی معنوی» جور نمی آید. که در آنجا تاریخ مرگش ۱۰۹۸ه/۶-۱۶۸۷م آمده است.

در دیباجه می گوید هر چه از تحریرات استادی و مربی و قبله گاهی ابو یم (زه) یافتم، تیمناً و تبرکا در این شرح درج ساختم تاچاشنی سخنانم سازم. با نشانی «م» برای متن و «ش» برای شرح.

در فهرست نوشاهی بنام «هدیة الاخیار» آمده است. دست کم یکبار بدون دیباجه در هامش «تحفة الاحرار» در «مطبع رفاه عام سٹیم پریس لاهور» بی تاریخ همراه شرح گلهوی چاپ شده است.

آغاز (دیباجه) ۱ : حامداً لمن جعل حقایق الاشیاء مظهر الاسم الباطن. آغاز شرح : بدانکه چون علت غایی ایجاد عالم وجود انسانی ست، و غرض از او، به مقتضای ما خلقت الجن

و الانس الا لیعبدون ، ای لیعرفون ، معرفت ذات صفات . . . حامداً لمن جعل جنان کل عارف مخزن اسرار کماله ـ حامداً حال از عامل ابتداء، که محذوف است وعامل حال است، و قرینهٔ او لفظ حامداً است که حال است. آغاز ۲ : الحمد لله علی آلائه و نواله و الصلاة علی محمد و آله. بدانکه چون علت (برابر نمونه ۱).

□ گوجرانواله ، حافظ آباد ، عبدالرشید فاروقی : نستعلیق ، محمد شریف الحقانی ، ملتان ، ۱۱۹۰ه. آغاز کمی افتاده ، ۳۸۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۴۱ B ۱۲۷۵ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، ۱۰۳۰ گ (عبدالله ۲ : ۳۰۰).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۰۲۴ : تحریری پخته ، احمد یار ولد خدا یار ، ۸ رجب سدهٔ ۱۲ه. دیباچه را ندارد ، آغاز: بدانکه. . . ، ۱۴۸ ص (گنج ۳ : ۱۵۷۰).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۸۲ : تحریر آمیز ، فتح محمد ساکن بهارپور ، ۱۴ ج ۱/ ۱۲۳۳ه. دیباچه را ندارد ، ۲۱۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۱۸۸ : نستعلیق پخته ، حافظ محمود ، ۵ ج ۲/۱۲۴۰ه. آغاز برابر ، ۲۸۰ ص

□ اتک ، مکهد ، مولانا محمد علی : نستعلیق ، ملک میان رمضان پراچه ، دو شنبه ۱۲۴۴ه. آغاز برابر نمونه ۲ ، ۱۶۶ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ فیصل آباد ، عبدالله پور ، مولوی محمد رمضان شوق : نستعلیق، عمر الدین لاهوری، ۱۲ رجب ۱۲۶۲ه. دیباچه را ندارد. آغاز: حمدله. بدانکه چون علة غایی ، ۳۴۰ ص (سید خضر نوشاهی).

□ دیره غازی خان ، تونسه ، کتابخانه محمودیه : نستعلیق پخته ، نور مصطفی ، ۱۲۶۴ه. آغار برابر دوم (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۲۷ : نستعلیق پخته ، میان محمد زمان خاکسار ، مسجد شریف چک عمر پرگنه کوجرا ، ۵ ذیقعده ۱۲۷۰ه. آغاز افتاده ، تاریخ نگارش ۱۱۵۵ه. آمده ، ۳۶۵ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۴۰۱ : نستعلیق پخته ، فضل الدین مفتی ، برای سعادت الدین بن پیر بخش ، ۹ ذیحجه ۱۲۷۲ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، ۴۰۰ ص.

□ بهاولپور ، سنترال لائبریری : نستعلیق خوب ، صمعت رای پسر حاکم امیر صدانه ، ۹۱۷ بکرمی ، ۳ ماه جیته (۱۲۷۶ه.) آغاز برابر نمونه ۲ ، ۲۲۰ ص (دکتر الله دتا چودری).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۵۳۷ : نستعلیق تحریر آمیز ، محمد قاسم طالب علم

برای مخدوم استاد صاحب سکهن واله ، ۱۲۹۱ه. آغاز برابر نمونه ، در دیباچه تاریخ نگارش «یک الف و یکصد و هفتاد و دو» آمده ، ۲۲۷ ص.

□ **بهاولپور** ، جامعه اسلامیه ۱۶۹ : نستعلیق پخته ، مولوی عبدالحکیم علوی اوچی بخارایی ، ۵ صفر ۱۲۹۴ه. آغاز افتاده ، نام کتاب در کلفون «هدیة الاخیار» آمده ، ۱۶۲ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۲۸۱ : تحریر آمیز ، سده ۱۳ه. دیباچه را ندارد، ۱۷۲ ص

□ اسلام آباد ، همانجا ، ۴۳۰ : شکسته آمیز ، نادر علی ولد میان ستار قلی ، سده ۱۳ه. دیباچه را ندارد ، ۲۷۰ ص.

□ **کراچی** ، موزهٔ ملی ۲۵۸-۱۹۷۱ N. M. : نستعلیق ، سید محمد شاه بن امیر شاه ، ساکن مرید ، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ۲ ، ۲۷۸ ص.

□ **کراچی** ، همانجا ۱۸-۱۹۷۱ N. M. : نستعلیق عبدالرحمان ، جمعه ع ۱/سده ۱۳ه. دیباچه افتاده ، ۲۴۶ ص (نوشاهی : ۵۵۷) این دو نسخه در فهرست بنام «هدیة الاخیار» آمده.

□ **گجرات** ، احمد حسین احمد قلعه داری : نستعلیق خوش ، که بایستی به خامه میان احمد حسن ساکن قلعه دار گجرات باشد، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ۲ ، انجام افتاده ، ۱۰۶ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

□ **پیشاور** ، دانشگاه ، کالج اسلامیه ۱۰۰۸ : نستعلیق خوش ، تاریخ یاد نشده ، آغاز برابر نمونه ، در پایان کاتب می نویسد : تمت کتاب شرح تحفة الاحرار محمد رضا قادری ، ۳۰۵ ص (پرفسور امتیاز حسین).

413- شرح تحفة الاحرار

متن همان. شرح از محمد بن غلام محمد گهوی. که یاد او پس از این در «شرح سبحة الابرار» خواهد آمد.

در حاشیه «تحفة الاحرار» همراه «شرح محمد رضا» در مطبع رفاه عام ستیم پریس لاهور بی تاریخ چاپ شده است.

□ **بهکر** ، جامعه انوار باهو ، نور سلطان قادری : نستعلیق پخته ، شریف احمد بن عبدالحق ، ۱۲۹۹ه. آغاز افتاده ، ۱۹۰ ص.

□ **اتک** ، سلطانپور ، کتابخانه حمیدیه سید عبدالرحمان شاه : نستعلیق ، اکرم بن ملا علی محمد بن شیر محمد صوفی ، ۱۲۹۹ه. آغاز برابر ، ۲۰۶ ص (نعیم اختر مجددی).

414- شرح تحفة الاحرار

متن همان. شرح از شیخ احمد بن شیخ فتح محمد بن (محمد) یوسف قریشی هاشمی. متوطن

قریهٔ عالم خان از مضافات دیره غازی خان (سرحد ، پاکستان). روزگارش بدست نیامد. ولی تا اینجا از وی این کار های باز مانده شناخته شده است : ۱- باغچهٔ قادریه ، در جفر که در (۱ : ۲۲۵) گذشت. ۲- شاخهٔ باغچه ، نیز در جفر که در ذیل‌فهرست خواهد آمد ، ۳- منافع مبتدی، در دستور زبان عربی.

تا اینجا ، نام هیچ یک از کار های او را در منابع و فهرست ها نیافته ام.

وی دوبار «تحفة الاحرار» را گزارش کرده است. در دیباجه ی دومین می گوید : پیش از این مثنوی را شرح گسترده ای کرده بودم ، خواستم آنرا بگزینم ، ولی در حین نگارش چیز هایی به ذهن رسید که در آن شرح نبود و در اینجا آوردم.

از فرهنگها بهره برده و برای هر واژه معنا هایی چند یاد کرده است ، از آن میان در گزارش : گر نشود کار به آن «بند» به ، نوزده معنی برای «بند» یاد کرده است. و میگوید که فرهنگ رشیدی بیشتر آن معنا ها را فرو گذاشته است. گزارشهای صوفیانه اش نیز گسترده است.

آغاز ۱ : احمد لمن تجلی بفیضه الاقدس فی مجالی الموجودات العلمیه ، حمداً کثیرا . . . اما بعد ، میگوید . . . شیخ احمد بن شیخ فتح محمد . . . آغاز۲ : تحفهٔ حمد بیحد مر و احدی را سزد که احدیتش عین و احدیت اوست ، و ثنای بی منتها . . . بعد میگوید . . . شیخ احمد بن شیخ فتح محمد . . . المتوطن بدیرهٔ غازی خان.

□ اتک ، مکهد ، مولانا محمد علی : نستعلیق ، محمد رمضان بن علی محمد ، ۶ محرم ۱۲۹۷ه. آغاز برابر نمونه ، تحریر یکم است ، ۱۰۹۶ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ اتک ، مکهد ، کتابخانه مولانا محمد علی : نستعلیق ، فضل احمد ، ۱۷ شعبان ۱۲۹۹ه. آغاز برابر نمونه ۲ ، متن زیر خط شنگرف ، ۶۸۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال) تحریر دوم است

415. شرح تحفة الاحرار

متن همان. شرح از قالم شاه ، که روزگارش بدست نیامد. برای نور الابصار سید محمد شاه ملقب به غلام یاسین.

□ گوجرانواله ، ککهر ، دکتر حسن صدیقی : نستعلیق، ۱۲۴۶ه. نسخه از آن غلام غوث غلامی ست ، ۲۱۶ ص (سید خضر نوشاهی).

416. شرح تحفة الاحرار

متن همان. شرح از ناشناس. شاید نسخه ها یکی باشند.

□ بهاولپور ، جامعه اسلامیه ۱۹۱ : صه ۱۱۰۳ه. ش ۳ مجموعه ، آغاز افتاده : که وجود الوان و الوان احوال آن مبین وجود صانع مطلق است . . . ش ۴ مجموعه ، همراه

ایسا غوجی. (پرفسور الله دتا چودری).

□ **راولپندی**، کترهی افغانان، واه کینت، کتابخانه فاضلیه ۹۸۲ : نستعلیق شکسته آمیز پخته، سده ۱۲ه. آغاز افتاده : و میگویند که هیچ یکی از احادیث صحیحه درین ماده نپیوسته و نزد بعضی از صوفیه. . ، انجام نیز افتاده، گزارشی ست گسترده، ۱۱۱۲ ص (پرفسور. اختر راهی).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۱۰۴۷۶ : تحریری، ۲۱ شوال ۱۲۴۴ه، آغاز در گزارش دیباجه افتاده : . . . مصلیا علی من نظم جواهر بره و نشر . . . عطف بر حامداً «نظم» بهم پیوستن و کشیدن جواهر «بره» بالکسر بخشش و نیکی‌ها «نشر» گستردن و پراکنده کردن، «من» بالفتح و تشدید نعمت دادن «افضال» بالفتح بخشش ها . . . ، ۲۰۵ ص.

□ **اتک**، مکهد، مولانا محمد علی : نستعلیق، محمد رمضان، ۱۸ ذیقعده ۱۲۹۴ه. آغاز افتاده : طالب علمی بود برای کسب علم کتب حواله او نمود، بامربندهای «قال» نخست واژه ها را گزارش لغوی و دستوری می کند سپس به شرح بیت می پردازد، منابع کار خود را نیز یاد می کند، ۵۴۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ **لاهور**، پنجاب پبلک لائبریری ۶، ۸۷۱ تحفه، لا : نستعلیق، سده ۱۳ه. اغاز افتاده : گزره لطف و کرم عام خویش - از ره مقصود مرانم زپیش - جام بقا ریز بکام رضا . . ، صلی الله علی رسول اکرم ثم علی الصحب و آله سلام، ۱۳۹ گ (عباسی ۱ : ۷۸۷).

□ **لاهور**، محمد شفیع ۳۵۴/۲۹۵ : نستعلیق شکسته‌آمیز، آغاز سدهٔ ۱۳ه آغاز و انجام افتاده، آغاز : بجامی ست علم ثانی بقرینه علم اول بحذف مضاف. . . ، شرح خوبی ست، ۹۵ گ (بشیر حسین : ۲۵۳).

417- سبحة الابرار

در یک «مقدمه» در توحید و مناجات و دعای دولت شهر یاری، سبب تألیف. سپس چهل «عقد» در مطالب اخلاقی و حکایت ها و سپس مناجات، چیزی به مانند «تحفة الاحرار» او. و یکی از نغز ترین مثنوی های جامی ست. در پیرامون دو هزار و هفتصد بیت.

آغاز دیباجه : المنة لله که به خون بگرفتیم - یکچند چو غنچه عاقبت بشگفتیم - آغاز متن : ابتدا بسم الله الرحمان الرحیم - الرحیم المتوالی الاحسان - می کنم از نم آب حیات - زندگی بخش دل اهل نجات.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۲۸۹۲ - ذریعه ۱۲ : ۱۲۶ - از سعدی تا جامی : ۷۷۵ - جامی، حکمت : ۳۲۰ - جامی، نوشاهی : ۳۵۷ - مشار ۳ : ۲۱۱۸ که نشانی دوازده چاپ آن را داده).

□ **کراچی**، موزه ملی ۱۰۴۸، N. M. ۹۵۷۰ : نستعلیق، ریز خوش، درویش محمد

بن میر سرخ ، ۲۷۰ ع ۸۹۶/۲ه . چهار مجلس تصویر ، دومین «پنج گنج».

□ کراچی ، ممانجا ۸۸۳ - ۱۹۶۱ N. M. : نستعلیق ، ذیحجه ۹۷۹ه. سرلوح ، ۲۳۰ ص (نوشاهی : ۵۸۰).

□ لاهور ، محمد شفیع ۲۲۳/۱۶۰ (۵) : نستعلیق زیبا ، علی بن احمد بن نور الدین ، ۹۰۰ه (۱۴۹۴م) با دیباچه ، آغاز برابر نمونه ، ش ۵ «کلیات» او (گ ۴۸ ب - ۱۲۰ ب) (بشیر حسین : ۱۴۲).

□ لاهور ، محمد شفیع ۱۹۶/۱۷۷ : نستعلیق زیبا ، سلطان محمد نور ، اواخر رجب ۹۲۹ه (۱۵۲۳م) با دیباجه ، آغاز برابر نمونه ۱ ، ۷۲ گ (بشیر حسین : ۱۵۵).

□ پیشاور، عجایب کهر (موزه) ۳۹ : ثلث زیبا ، محمد بن عو(ن) الدین قوام ، ش ۳ «پنج گنج» او نوشته شعبان ۹۴۳ه. (محمد اسرائیل کان الله له).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۳۸ M ۴۵۹۹ : نستعلیق زیبا ، ۵ ع ۹۵۷/۲ه آغاز برابر نمونه ۱ و ۲ (عبدالله ۲ : ۴۹۵) . از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۴۲).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب APi/VI ۴۰ ۲۳۵ : نستعلیق، ۹۸۶ه.که بایستی پس از آن باشد ، ۱۱۹ گ (عبدالله ۲ : ۳۱۱).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۳۷ : نستعلیق خوش ریز ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز و انجام افتاده ، ۲۱۲ ص (گنج ۳ : ۱۶۴۰).

□ کراچی ، موزه ملی ۲۳۷/۱۰۲ - ۱۹۷۳ N.M. : نستعلیق ، شوال، سده ۱۰ه. مقابله ۱۰۴۰ه. دومین «پنج گنج» او (نوشاهی : ۵۸۰).

□ شیخوپوره ، سرمیدانی ، گنجینه ضیا العلوم ، نعیم اختر : نستعلیق خوش ، آغاز سده ۱۰ه. دیباجه را دارد ، باسرلوح، ۲۰۶ص (نعیم اختر مجددی).

□ شیخوپوره ، نارنگ منڈی ، جندیاله کلسان ، محمد شفیع الراعی : نستعلیق ، سده ۱۰ه. بادیباجه ، با رسم الخط کهن : گ ، پ ، چ راک ، ب ، ج و زیر حرف سین سه نقطه ، ۴۰ عدد دارد ، ۱۴۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۳۸ N ۳۴۶۶ : تعلیق ، سده ۱۰ه. ۱۱۴ گ (عبدالله ۲ : ۴۹۵) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۴۲).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۵۱۳۲/۲۱۲۰ : سده ۱۰ه. (عطیه خیر الدین سکوی صاحب وکیل) (بشیر حسین ۱ : ۱۴۲).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۸۹۷ : نستعلیق خوش ، سده ۱۰-۱۱ه. (ص ۱۷۶-۲۲۴)

(گنج ۳ : ۱۶۴۰).

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۶۲۱ : نستعلیق پخته ، سده ۱۰-۱۱ه. با یاد داشت زایش ۱۰۷۹ه آغاز دیباچه و متن برابر ، ۲۰۵ ص.

□ لاهور ، زیر مسجد ، کتابخانه خاور ، محمد حلیم : نستعلیق خوش ، سده ۱۰-۱۱ه. با مهر کنده ۱۲۴۸ه. آغاز برابر دیباچه ، در «کلیات» او (ص ۱۰۱-۴۶۶) (سید عارف نوشاهی).

□ رحیم یار خان ، صادق آباد ، کتابخانه غوثیه ، جمال الدین والی ۸۴ : نستعلیق خوش ، سده ۱۰-۱۱ه. ش ۵ «هفت اورنگ» او (پرفسور الله دتا چودری).

□ کراچی ، استاد پیر حسام الدین راشدی: نستعلیق تحریری ، سده ۱۰-۱۱ه. آغاز برابر دیباچه ، با مهر «السید محمد حسین الحسینی ۱۳۰۳» ، ۲۵۵ ص ۱۲ ص (پرفسور روشن آرا بیگم).

□ اسلام آباد ، گنج بخش۱۰۰۷۴ : نستعلیق خوش ، محمد باقی، ۱۰۳۳ه ، با دیباجه نثری ، آغاز برابر ، ۲۲۶ ص ، سرلوح.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۳۸ O ۳۱۵۶ (یا ۳۱۵۵) : نستعلیق ، ۱۰۲۲ه. (۱۶۱۳م) ، ۳۸ ک (عبدالله ۲ : ۴۹۵). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۴۲).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۲۱۲ : نستعلیق ، محبعلی بن خواجه قاسم حروی ، ۱۰۲۴ه. (ص ۱-۲۰۰) با دیباجه.

□ وهاری ، میلسی ، سردار جهندیر : نستعلیق خوش ، محمد شریف ولد محمد بن ابابکر ، بلده سودهره ، ۱۰۶۰ه. ۲۰۱ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۵۴۹ : نستعلیق پخته ، ع ۱۰۷۹/۲ه. آغاز کمی افتاده ، ۴۲ ص.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۳۸ P ۴۱۸۱ : نستعلیق ، ۵ شوال ۱۰۸۰ه (۱۶۶۹م) انجام افتاده (عبدالله ۲ : ۴۹۶). از کتابهای شیرانی بوده. (بشیر حسین ۱ : ۱۴۳).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۳۸ U ۳۶۹۸ : نستعلیق ، عبدالواحد ، ۷ شعبان ۱۰۸۱ (۱۶۷۰م) (عبدالله ۲ : ۴۹۸).

□ کراچی ، موزه ملی N. M. ۵۲۸-۵۶ : نستعلیق ، ۲۳ رمضان ۱۹ جلوس عالمگیر (۱۰۸۷ه) ۱۸۲ ص (نوشاهی : ۵۸۰).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۳۸ Q ۴۱۱۹ : نستعلیق ، ۵ ذیحجه ۱۰۹۱ (۱۶۸۰م) ۹۰ ک (عبدالله ۲ : ۴۹۹) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۴۳).

□ لاهور ، انارکلی ۳۷ ، دانش آباد ، کتابخانه احسان دانش : نستعلیق خوش ، ۱۲ ع

۱۰۹۱/۱ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۰٤ برگ (سید عارف نو اهی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب R ۳۸ SPi/VI ۳۲۱۱ : نستعلیق ، ۲۳ صفر ۱۰۹٤ه (۱٦۸۳م) ۹۹ گ (عبدالله ۲ : ٤۹٦) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱٤۲).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷٤۲۱: نستعلیق پخته ، سده ۱۱ه. بادیباجه ، انجام در خاتمه افتاده ، ۲۰٦ ص.

□ راولپندی، کوٹره شریف ، درگاه شاد روان پیر مهر علی شاه : نستعلیق، سده ۱۱ه. آغاز برابر نمونه ۲ ، ٦٤ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ لاهور ، گلبرگ ۲ ، حکیم محمد نبی خان جمال سویدا : نستعلیق ، سده ۱۱ه. آغاز برابر نمونه دیباجه ، سرلوح ۲٤۰ ص.

□ لاهور ، همانجا : نستعلیق ، سده ۱۱ه. آغاز برابر نمونه دیباجه ، ۲۰۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ دیره اسماعیل خان ، موسی زئی، خانقاه شریف احمدیه سعیدیه، مولانا محمد اسماعیل: نستعلیق شکسته آمیز ، سده ۱۱ه. بادیباجه، سرلوح زرین ۱۹٤ ص (محمد نذیر رانجها).

□ کراچی ، جمشید رود ، جامع مسجد لیوتاون ٤۸ : نستعلیق ، سده ۱۱ه. آغاز افتاده ، ۳٤ ص (سید خضر نوشاهی).

□ لاهور ، محمد شفیع ۱٤۲/۱۷٦ : نستعلیق ، سده ۱۱ه. با متن آغاز می شود ، برابر نمونه ۲ ، ۳٦ گ (بشیر حسین : ۱۵٤).

□ لاهور ، دیال سنگه ترست ۵۷۹ : نستعلیق ، ۱۱۲۷ه. آغاز برابر دیباجه ، ۱۱۹ گ (دیال سنگه ترست : ۸۲).

□ بهاولپور ، جامعه اسلامیه ۱۹۹ : نستعلیق پخته ، محمد مراد بن نعمان ، ۱۹ ع ۲۲/۱ محمد شاهی پادشاه غازی (۵۳ ۱ه؟) آغاز در دیباجه افتاده : ناقه آهوی تاتار است این - نفحه طبلهٔ عطار است این ، ۲۱۸ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ حیدر آباد ، تند و قیصر ، گنجینه نظامانیان : نسخ زیبا ، ابو نصر بها الدین سندهی ، ۲۱ ذیقعده ۱۱۷۹ه (ص ۳۸۲-٤۷۲) (نعیم اختر مجددی).

□ شیخوپوره ، گوجرانواله ، نوشهره ، کتابخانه هاشمی : نستعلیق پخته ، حافظ محمد بخش ، ۱۱۸۳ه. برای صوفی صاحب احمد یار نقشبندی ، آغاز برابر دیباجه ، ۱۸۷ ص (خانم رضوانه سحر).

□ پیشاور ، دانشگاه ، پیشاور ۳۵۵ : نستعلیق ریز خوش ، ج ۱۱۹۸/۲ه. در «هفت اورنگ» (پرفسور امتیاز حسین).

□ گوجرانواله ، حافظ آباد ، عبدالرشید فاروقی : نستعلیق ، ۱۲۰۰ه. آغاز برابر دیباجه ، ۲۱۵ ص (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها ، بهلوال ، مولانا قدرت الله : نستعلیق شکسته آمیز ، جهاندار ولد ضیا الدین ، سده ۱۲ه. آغاز برابر دیباجه ، ٤۰۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ٤۱۳۷ : نستعلیق، سده ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده ، ۱۸۷ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ٦۷۰۲ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. با دیباجه ، انجام افتاده ، ۲۰۰ ص ؟.

□ کراچی ، موزه ملی ۳٦۳-۱۹٦۲ .N. M : نستعلیق ، کبیر محمد بن شیخ برهان انصاری ، ساکن چند نوت ، سدهٔ ۱۲ه. سرلوح ، ۱۱۰ ص.

□ کراچی ، همانجا ٦/۳۵۵-۱۹٦۹ .N. M : نستعلیق، محمد رضا بن محمد ثابت صادق، سدهٔ ۱۲ه. (۱۱۳-۱۳۳) (نوشاهی : ۵۸۰).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱٦۸۱ : نستعلیق روشن ، ۲۵۰ ج/۱۲۱٦ه. دیباجه را دارد، آغاز برابر ، ۲۱۰ ص رحلی.

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ٦۸، ۸۷۱ مجله :نستعلیق ، اواخر سدهٔ ۱۲ه. با مهر ۱۲۱۷ه. آغاز برابر نمونه ۱ و ۲، ۸۸ گ (عباسی ۱ : ٤۵۳).

□ لاهور ، انارکلی ۳۷، دانش آباد ، کتابخانه احسان دانش : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۲ه. آغاز افتاده : یک قدم از پایه خود بر تر باشد ، ۲۰۸ ص (سید عارف نوشاهی).

□ لاهور ، لکسون رود ، خلیل الرحمان داودی : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز یک برگ افتاده : چه میگویم صدف پاره ای چند بی مقدار ، ۸۸ ص (سید عارف نوشاهی).

□ شیخوپوره ، ظفر وال ، حکیم الله یار علائی : نستعلیق ، سده ۱۲-۱۳ه. آغاز برابر دیباجه ، سرلوح ، ۲۲۵ ص (نعیم اختر مجددی).

□ شیخوپوره ، ظفر وال ، حکیم الله یار علائی : نسخ ، جمال الله حسنی قریشی ، رجب ۱۲۱۰ه. آغاز برابر دیباجه ، ۲۰۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، بیرون دروازه دهلی ، کتابخانه مولوی نبی بخش ، باغ علی نسیم : نستعلیق خوش ، ۲۵ ج ۱/۱۲۱٤ه. با دیباجه ، آغاز برابر نمونه ، ۲۱۰ ص (سید خضر نوشاهی).

□ دیره اسماعیل خان، مکتبه حبیبیه : نستعلیق ، محمد قاسم ، ۱۸۷۷ب (۱۲۳٦ ؟) ، ۱٤۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ ملتان ، کتابخانه عمومی : نستعلیق ، حافظ سلطان ولد ملا محمد، ملتان ، ۱۲۳۹ه. ۱۸۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ دیره غازی خان ، تونسه ، کتابخانه محمودیه : نستعلیق ، درویش محمد ، ۱۲۴۷ھ. ۲۳۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ رحیم یار خان ، محمد آباد ، مبارک اردو لائبریری : نستعلیق خوش، سید محمد غوث بن امان الله، ۵ ج ۱۲۴۸/۱ھ. آغاز برابر نمونه دیباجه، ۱۶۸ ص (پرفسور دکتر الله دتا چودری).

□ اتک ، مکهد ، مولانا محمد علی : نستعلیق ، صفر ۱۲۴۸ھ. آغاز برابر نمونه دیباجه ، ۲۳۸ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ گجرات ، احمد حسین احمد قلعه داری : نستعلیق شکسته آمیز پخته ، شیخ احمد ولد محمد یونس، در گوجرانواله، ۲ ماه مانکهه ۱۲۵۱ھ. آغاز برابر دیباجه ، ۱۹۶ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۴۶۷ : نستعلیق ، ۱۲۶۷ھ. (ص ۲۴۵ - ۳۱۸ هفت اورنگ) او.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۳۸ S ۳۵۱۸ : نستعلیق ، محمد امین سولتانی ، ۲۳ رمضان ۱۲۷۵ھ. (ص ۸-۱۸۵۹) ، ۸۲ گ (عبدالله ۲ : ۴۹۷) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۴۲).

□ شیخوپوره ، خانقاه دوگران ، رضویه ، ابو الفیض عبدالکریم ابدالوی : نستعلیق ، ۱۲۸۹ھ. آغاز برابر دیباجه ، ۱۸۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ جهلم ، لله ، کتابخانه مجددیه ، مطلوب الرسول مجددی : نستعلیق ، ابراهیم ، پاس خاطر مشتاق ، ۹ ع ۱۲۹۰/۲ھ. آغاز برابر دیباجه ، ۱۸۳ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۹۸۱ : نستعلیق پخته ، سده ۱۳ھ. با دیباجه ، ۱۳۹ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۴۲۰ : نستعلیق ، سده ۱۳ھ. با دیباجه ، ۱۲۴ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۴۸۲۳ : نستعلیق طلبگی ، سده ۱۳ھ. آغاز و انجام افتاده ، ۱۷۲ ص (گنج ۳ : ۱۶۴۰-۱۶۴۲).

□ اتک ، مکهد ، مولانا محمد علی : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ھ. آغاز برابر دیباچه ، ۲۲۶ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ گجرات ، پهالیه ، ساهن پال ، کتابخانه نوشاهیه : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۳ھ. آغاز برابر دیباجه ، ۲۳۰ ص (سید سعید الظفر نوشاهی).

□ رحیم یار خان ، صادق آباد ، گنجینه میر ، میر سید زاهد حسین ۱۶۱ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۳ھ. آغاز برابر دیباچه ، ۲۴ ص (دکتر الله دتا چودری).

□ سرگودها ، ساهیوال ، مکتبه سلیمانیه : نستعلیق ، اسد الله ملهی ، ۱۱ جون ۱۹۱۱م

(۱۳۲۹ه) ۱۹۲ ص (محمد نذیر رانجها).

418- محمدیه : شرح سبحةالابرار

متن همان. شرح‌از مولوی محمد بن غلام محمدگلهوی که‌یاد او در «خیر الاذکار» و «شرح مطلع الانوار» (مشترک ۳ : ۱۴۴۲ و ۳ : ۱۹۳۴) گذشت.

نخست بیتی را آورده ، سپس واژه ها را گزارش می کند، آنگاه به نکات دستوری می پردازد. و شرح صنایع شعری و بدایع لفظی و معنوی و مفاهیم داستان را می دهد.

هر یک از شرح هایش بر اسکندر نامه و سبحة الابرار و مطلع الانوار به «محمدیه» شهرت دارند.

آغاز: نحمد الله سبحانه ، حمداً یلیق بنواله و نصلی علی سیدنا . . . اما بعد ، فیقول الراجی . . . محمد بن غلام محمد . . . که چون کتاب عالی . . . سبحة الابرار.

(ن. ک. نسخه ها ۵: ۳۴۷۴ «شرح سبحة الابرار»).

□ اتک ، مکهد ، مولانا محمد علی . افضل الدین: نستعلیق، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، در پایان آن آمده : تمت . . . تصنیف مولوی محمد کهلو والا ، ۱۹۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ ملتان ، کتابخانه عمومی : نستعلیق، گل حسین بن مولانا قاضی قل احمد بن یار محمد بن عبدالرسول ، ۱۲۴۹ه. آغاز برابر ، ۱۲۵ ص (نعیم اختر مجددی).

□ رحیم یار خان ، صادق آباد ، کتابخانه غوثیه جمال الدین والی ۲۴ : نستعلیق پخته ، ۲۶ رجب ۱۲۵۵ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۹۲ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۲۶ : تحریری ، معین الدین ولد مزین الدین ، جمعه ۲۵ شعبان ۱۲۸۲ه. برای فرزندش محمد امین ، آغاز برابر ، ۱۷۵ ص (گنج ۳ : ۱۶۴۲).

□ گوجرانواله ، حافظ آباد ، چشمی گولتروی ، محمد رفیق : نستعلیق ، ۱۲۸۳ه. آغاز برابر نمونه ، . . ۴ ص (نعیم اختر مجددی).

□ جهلم ، لله ، کتابخانه مجددیه ، مطلوب الرسول مجددی : نستعلیق ، عبدالحق ، ۱۲ صفر ۱۲۹۹ه. آغاز برابر نمونه ، نام نگارنده در دیباچه محمد بن غلام محمد گلهوی آمده است ، ۱۳۵ ص (نعیم اختر مجددی).

419- یوسف و زلیخا

پنجمین مثنوی از «هفت اورنگ» اوست، بزمی ، از افسانه های اسرائیلی و سپس قرآن. در داستان آدم که در ۱۸۴۴/۵۸۸۴م (نهم سال ، از نهم عشر ، از نهم صد) سروده است.

ترجمه‌ی آلمانی آن به نظم از روزنزویگ Rosensweg درونیه ۱۸۲۴م. و ترجمه ی

انگلیسی آن از گریفیت R. T. H. Griffith در لندن ۱۸۸۸م. و ترجمه ی متوسط آن از روجز A. Rogers در لندن ۱۸۹۲م چاپ شد است.

اختر راهی (ترجمه ها : ۲۸۰) نه ترجمهٔ آن را به زبان اردو نشان داده است. تخستین ترجمه ها از روزگار اورنگ زیب به سال ۱۱۰۹ه/۱۶۰۰-۱۶۰۱م است از سراینده ای بنام امین از کودهره (گجرات کاتهیاوار) و لهجهٔ گوجری.

آغاز : الهی غنچهٔ امید بگشای ـ گلی از روضهٔ جاوید بنمای ـ بخندان از لب آن غنچه باغم ـ و زان گل عطر پرور کن دما غم.

(ن. ک. نسخه ها ٤:۳۳۳۱ ـ ذریعه ۱۹ :۳٤۵ «مثنوی . . . » و ۲۰:۲۹۷ «یوسف و زلیخا» و بسیاری مثنوی های دیگر بدین نام و موضوع ـ از سعدی تا جامی۷۶۷،۷۷۸ ـ مشار ۵ : ۵۶۰۷ که نشانی بیست و هشت چاپ آن را داده ـ اندیا افیس ، چاپی ۵۶۲ که هشت چاپ آن را دارد).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۰٤۸ ـ ۱۹۵۷ .N. M : نستعلیق خوش ریز ، درویش محمد بن امیر سرخ بن امیر شیخ محمد ، ۲۷ ع ۲/۸۹۶ه ۸ تصویر ، سومین «پنج گنج» اوست ، (نوشاهی : ۶۶۷).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۳۸ B ٤۵۹۶ : نستعلیق ، سده ۹-۱۰ه. با سرلوح ، ۱۷۲ ک (عبدالله ۲ : ص ٤۹۱) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۹۶).

□ لاهور ، دیال سنگه ترست ۵۹۵ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۹-۱۰ه. آغاز افتاده : چودر راه بلاغت سر نهادی ، ۱۸۸ (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، محمد شفیع ۲۲۳/۱۶۱ (۶) : نستعلیق زیبا ، علی بن احمد بن نور الدین ، ۱۱ ع ۹۰۱/۱ه. (۱٤۹۵م) ، آغاز برابر نمونه ، ش ۶ «کلیات» او (گ ۱۲۱-۲۱۷) (بشیر حسین : ۱٤۳).

□ لاهور ، کتابخانه موزهٔ لاهور : نستعلیق ، ٤ ج ۹۱۷/۱ه. عنوانها بزر ، آغاز برابر نمونه ، ۱۳۵ گ ۱۵ س (پایان نامهٔ دکتر خالده صدیق : ۷٤۷).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۵۲۰۸/۲۱۹۷ : محمود بن نظام‌الدین هروی ، در بخارا ، ۹٤٤ه. (۷-۱۵۳۸م) (بشیر حسین ۱ : ۱۹۶).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۳۸ C ٤۶۰۹ : نستعلیق ، ذیقعده ۹۹۸/۱۵۹۰م در لاهور ، مصور ، زرین ، نسخهٔ شاهی با مهر جهانگیر ، ۱۳۸ گ (عبدالله ۲ : ٤۹۱) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۹۶).

□ اسلام آباد ، گنج ۸۳۳ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰ه. برگ ها آشفته ، ۲۲۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۲۹ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰ه. با صد و پنج تصویر مینیاتور زیبا ، ۴۹۹ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۷۱ : نستعلیق خوش ریز ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز نو نویس ، ۲۴۶ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۲۵۹ : نسخ پخته ، سدهٔ ۱۰ه. (ص ۲-۷۲) ، آغاز نو نویس (گنج ۳ : ۱۸۶۹).

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۶۴۶ : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۰ه، با سرلوح و پنج مجلس آبرنگ و جای های سفید که هنوزنقاشی نشده ، انجام افتاده ، ۲۵۲ ص.

□ اتک ، مکهد، کتابخانه مولانا محمد علی : نستعلیق، سدهٔ ۱۰ه. و انجام آن از سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۵۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ خیر پور، کتابخانه عمومی ۸۹۱/۵۵۱ ج ۱ م: نستعلیق زیبا ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز برابر نمونه، کامل.

□ خیر پور ، همانجا ۸۹۱/۵۵۱ ج ۱ م : نستعلیق زیبا ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز افتاده : جو زرن . . . دامنش خفت - ردیده مهره می بارید و می گفت ، زرین ، ۲۶۰ ص (سید خضر نوشاهی).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۳۷۵ - ۱۹۷۱ N. M. : نستعلیق ، (عبد) الرحیم الحافظ السمرقندی ، صفر سدهٔ ۱۰ه ، ۲۸۰ ص.

□ کراچی ، همانجا ۲-۲۳۷/۱-۱۹۷۳ N. M. : نستعلیق ، شوال سدهٔ ۱۰ه. مقابلهٔ ۱۰۴۰ه ، پنجمین «پنج گنج» اوست (نوشاهی : ۶۶۷).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۸۹۷ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰-۱۱ه. (ص ۱۱۸-۱۶۰) ، رحلی.

□ رحیم یار خان ، صادق آباد ، کتابخانه غوثیه ، جمال الدین والی ۸۴ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰-۱۱ه. ش ۶ «هفت اورنگ» او، زرین (پرفسورالله دتا چودری).

□ پیشاور ، پشتو اکادمی ۳۶۴ : نستعلیق زیبا ، سدهٔ ۱۰-۱۱ه. آغاز برابر نمونه ، سرلوح زرین ، با هشت مجلس مینیاتور ، . . ۳۰ ص (استاد محمد رضا همدانی).

□ ملتان ، باغ لانگی خان ، کتابخانه عمومی : نستعلیق ریز ، سدهٔ ۱۰-۱۱ه. آغاز برابر ، ۳۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۴۲۹ - ۱۹۵۹ N. M. : نستعلیق خوش ، شوال ۱۱۰۶ه ، ۱۰۶ ص، رحلی (نوشاهی: ۶۶۷).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۸۳۹ : نستعلیق پخته ، غره ج ۱/۱۱/۱۰ه ، آغاز

برابر ، دو صفحه آغاز زرین ، ۲۹۵ ص.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۳۶۲ : نستعلیق پخته ، ۱۶ ج ۱۰۱۲/۲ه. (یا ۱۱۱۲ه) ۲۷۲ ص. (گنج ۳ : ۱۸۶۹).

□ بهاولنگر ، چشتیان کهنه ، مولوی الله دین نظامی : نستعلیق ، طاها حسینی دهلوی ، ۱۰۲۱ه. سرلوح ، ۴۱۵ ص (نعیم اختر مجددی).

□ بهکر ، معصوم آباد ، حکیم سردار بخش : نستعلیق پخته ، محمد ابراهیم ، در حمید پور، ۱۰۲۵ه ، آغاز برابر، ۳۵۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اتک ، تله گنگ ، خیر پور ، اسد الله خان : نستعلیق خوش ، ۱۰۲۸ه آغاز برابر ، سرلوح ، ۲۱۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ حیدر آباد ، سنده پراونشل داود پوته لائبریری : نستعلیق خوش ، محمد عارف مجتبایی، ۱۰۳۱ه ، ۳۰۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ شیخوپوره ، نارنگ منڈی ، کتابخانه شاهیه ، علی حق بن حبیب الله : نستعلیق ، حسن علی ، ۱۰۵۵ه ، آغاز برابر نمونه ، ۲۸۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۴۶۵۴/۱۶۲۴ : نوشتهٔ ۷ ج ۱۰۶۵/۲ ، (اپریل ۱۶۵۵م) (بشیر حسین ۱ : ۱۹۶).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۴/۲۶۰-۱۹۵۸ N. M. : نستعلیق ، محمد یوسف ، ۲ شعبان ۱۰۶۷ه (۹۷۱ه؟) ، ۲۰۶ ص (نوشاهی : ۶۶۷).

□ لاهور ، زیر مسجد ، کتابخانه خاور ، محمد حلیم : نستعلیق خوش ، قلندر هندی ، بخواهش مخدوم زاده خواجه ابو یعرف(!) و خواجه عزیز الله ، جمعه ۱۴ شعبان ۱۰۷۳ه. در هامش دیوان او نوشتهٔ ۹۹۴ (ص ۲-۲۳۶) ، آغاز برابر نمونه (سید عارف نوشاهی).

□ خیرپور ، پیر گوته ، مدرسه راشدیه : نستعلیق خوش ، غرهٔ ع ۱۰۷۳/۱ه. آغاز افتاده : زجود او فروزان آفتاب است ، ۳۴۴ ص (سید خضر نوشاهی).

□ فیصل آباد ، پیپلز کالونی ، کتابخانه مجاهد الاسلام : نستعلیق پخته ، عظمت الله جعفری هندی ، ۲۹ رمضان ۱۰۸۲ه ، سرلوح ، ۲۱۷ ص (نعیم اختر مجددی).

□ جهلم ، پند دادنخان ، محله لوهاران ، جهانزیب : نستعلیق ، علی اصغر نیازی موسی خیلی ، ۱۰۸۵ه ، ۴۰۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ شیخوپوره ، گوجرانواله ، نوشهره ، کتابخانه هاشمی : نستعلیق پخته ، سید شاه محمد ، ۱۰۸۵ه ، ۴۳۱ ص (خانم رضوانه سحر).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۴۰۲ : نستعلیق خوش ، ۲۰ محرم ۱۰۸۸/۵/۲۰ جلوس

عالمگیر ، ۲۷۵ ص (گنج ۳ : ۱۸۶۹).

□ لاهور ، شش محل ، انباله جلد سازی ، محمد بشیر لودهیانوی : نستعلیق ، عظمت الله ، ۲۳ صفر ۲۵ جلوس (۱۰۹۳ه.؟) ۲۴۳ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، شش محل انباله جلد سازی ، محمد بشیر لودهیانوی : نستعلیق ، ۱۸ محرم ، دو شنبه ، ۱۱۰۰ه. آغاز افتاده : سخن را خود سر انجامی نمانده است ، ۲۸۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ کراچی ، ناظم آباد ، همدرد : نستعلیق ، محمد حیات ، ۱۷ محرم ۱۱۰۰ه آغاز برابر نمونه ، ۲۹۶ ص (سید خضر نوشاهی).

□ کراچی ، لیاقت هال لائبریری : نستعلیق ، باغ حسین ولد محمود شاه ساگن در کالی کلان راولپندی ، سدهٔ ۱۱ه ، ۲۶۰ ص (سید خضر نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۵۴ : نستعلیق پخته، محمد فاضل پسر میان خورشید ، سدهٔ ۱۱ه ، ۲۶۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۲۲۵۵ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه. ۲۱۲ ص (گنج ۳ : ۱۸۶۹).

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۱۰۲ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه ، آغاز کمی افتاده ، اهدایی آقای نور محمد قریشی کارمند مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان ، ۲۲۹ ص.

□ اسلام آباد، همانجا ۱۰۵۹۵ : نستعلیق پخته، سده ۱۱ه، آغاز برابر ، انجام افتاده ، ۱۴۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۶۰۷ : نستعلیق پخته ، حسن الدین ولد میان رحیم بخش ولد میان شیخ احمد ، ساکن موضع نوشیکی ، سدهٔ ۱۱ه ، آغاز کمی افتاده ، ۲۳۴ ص.

□ اتک ، مکهد ، کتابخانه مولانا محمد علی : نستعلیق ، برخوردار در موضع کراچی سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۴۴ ص.

□ اتک ، همانجا : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۸۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ لاهور، دروازه تیکسالی، کتابخانه دارالعلوم انجمن نعمانیه : نستعلیق شکسته آمیز، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر نمونه ، ۳۵ ص (سید خضر نوشاهی).

□ شیخوپوره ، سرمیدانی، گنجینه ضیاء العلوم : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز افتاده: مبرا ذاتش از چون و چندی ... ، ۵۸ ص (نعیم اختر مجددی).

□ خیرپور ، کتابخانه عمومی ۸۹۱/۵۵۱ ج ام : نستعلیق شکسته آمیز، سدهٔ ۱۱ه.

آغاز برابر نمونه، ۲۴۶ ص (سید خضر نوشاهی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۳۸ D ۴۶۶۹ : نستعلیق، سدهٔ ۱۱ه. ۱۳۴ گ. (عبدالله ۲ : ۱۹۲).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب PPi/VI ۴۸ ۱۵۳۶ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه. با ۲۶ مینیاتور، ۱۳۴ گ.

□ لاهور ، همانجا APi/VI ۴۳ ۲۳۸ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه .

□ لاهور ، همانجا KPi/VI ۲۹ ۲۰۹۷ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه. ۱۲۸ گ (عبدالله ۲ : ۳۰۰-۳۰۲).

□ پیشاور ، پشتو اکادمی ۵۸ : نستعلیق خوانا ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۷۲ ص (استاد محمد رضا همدانی).

□ پیشاور ، دکتر خواجه محمد سلیم ۷۶۳ : نستعلیق زیبا ، محمد عظیم ولد (به حساب ابجد ۱۰۰، ۴، ۴۰۰)، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر نمونه، ۲۷۶ ص ۱۵ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ کراچی ، موزهٔ ملی N. M. ۱۹۵۷-۶۴۸/۷ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه. سرلوح ، ۴۵۱ ص.

□ کراچی ، همانجا N. M. ۱۹۵۷-۹۱۲/۳۶ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز و انجام افتاده ، ۲۱۸ ص.

□ کراچی، همانجا N. M. ۱۹۵۷-۹۸۲/۱۲ : نستعلیق، سدهٔ ۱۱ه. آغاز و انجام افتاده، ۴۸ ص. (لوشاهی : ۶۶۷).

□ لاهور ، دیال سنگه ترست ۵۱۳ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. آغاز افتاده : چودیدی کار، رو درکا آر ، ۲۶۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۱۹۴ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. ۲۷۹ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۷۳۵۱ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. آغاز نونویس ، انجام افتاده ، ۲۲۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۷۲۱۶ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. با مهر کنده ۱۱۰۹ه. ۲۴۰ ص.

□ پیشاور ، دکتر خواجه محمد سلیم استاد دانشگاه پیشاور ۵۱۵: نستعلیق، در زیارتگاه شیخ رحمتکار ، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۷۲ ص ۱۴ س.

□ پیشاور ، همانجا ۱۰۱۷ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۷۳ ص ۱۴ س.

□ پیشاور ، همانجا ۱۰۳۷ : نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. آغاز برابر نمونه، ۲۷۷ ص

۱۴ س. (میر سید سجاد حسین کاظمی).

□ کراچی ، آئی. آئی. چندریگر، نیشنل بانک پاکستان ۷۴۴۰ : نستعلیق ، ۷ ذیحجه ۱۱۰۶ھ. آغاز برابر نمونه ، ۲۷۸ ص (سید خضر نوشاهی).

□ پیشاور ، دکتر خواجه محمد سلیم ۴۳۳ : نستعلیق بدنبال «تحفة الاحرار» نوشته محمد بن عیسی ، ۱۱۱۱ھ. آغاز و انجام افتاده (میر سجاد حسین کاظمی).

□ لاهور ، اعوان تاون ، سبط الحسن ضیغم : نستعلیق خوش ، بفرمایش شمس الدین ، آدینه چاشت ، ۱۱۱۲ھ ، ۲۸۰ ص (محمد علی کوثر).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۶۷۳ : نستعلیق پخته ، ۱۱۱۶/۲۴ھ. (یا ۱۲۱۶ھ.) آغاز یک برگ افتاده ، ۳۲۶ ص.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۶۵۱ : نستعلیق خوش ، جمال خان بن الله داد خان کلاب خان بن غیاث خان، ۲۴ ع ۷/۱ فرخ شاهی/۱۱۳۱ھ، آغاز در دیباچه افتاده ، ۲۳۶ ص.

□ بنوں ، مین بازار ، عبدالله خان : نستعلیق، ۱۱۳۸ھ ، ۳۴۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ جهلم ، احمد آباد ، پند دادنخان ، مقرب الدین : نستعلیق ، محمد رفاقت علی در پاک پتن ، ۱۱۴۰ھ ، ۴۰۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۵۷۹۷ : نستعلیق خوش، ۱۱۴۸ھ. (یا ۱۲۴۸ھ.) (ص ۲-۲۱۹) (زرین گنج ۳ : ۱۸۷۴).

□ اوچ ، مخدوم سید شمس الدین گیلانی ۳۰۵ : نستعلیق خوش ، ۱۱۵۶ھ. آغاز برابر نمونه ، زرین ، ۲۸۰ ص (پرفسور الله دتا چودری ـ غلام سرور ۱۶۱).

□ سرگودها ، بهلوال ، جگهیان ، الله دتا صاحب : نستعلیق خوش ، محمد صدیق ، ۱۱۵۹ھ. آغاز برابر نمونه ، ۳۰۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب C ۵۹ Pi/VI ۲۸۵۸ : نستعلیق ، محمد کهاتلی ، محرم ۱۱۶۰ھ. ، ۱۶۰ ک (عبدالله ۲ : ۳۰۱).

□ شکار پور ، گرهی یاسین ، مولانا محمد ابراهیم ناظم ، یاسینی : نستعلیق ، ۱۴ ع ۱/ ۱۱۶۳ھ. آغاز برابر نمونه ، کامل (سید خضر نوشاهی).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب A ۳۸ SPi/VI ۴۶۷۴ : نستعلیق ، ۲۷ ج ۱۱۶۵/۲ھ. ۱۶۳ ک (عبدالله ۲ : ۴۹۲).

□ خیر پور ، کتابخانه عمومی : نستعلیق ، ۲۰ صفر ۱۱۷۲ھ. در قلعهٔ کولار ، آغاز برابر نمونه، ۲۷۶ ص (سید خضر نوشاهی).

□ شیخوپور ، لندا بهتیان ، حکیم محمد حسین ۲۲۹۸ : نستعلیق خوش ، پاسخاطر

میان فتح محمد ، ۱۱۷۶ه. ۲۳۰ ص (محمد علی کوثر).

□ هزاره ، هری پور ، خانقاه نقشبندیهٔ مجددیه ، قاضی محمد صدر الدین : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. با یادداشت ۲۵ ماه جیت ۱۸۲۵ب (۱۱۸۲ه؟) ، آغاز برابر نمونه ، ۲۸۰ ص (محمد اسرائیل کان الله له).

□ رگودها ، بهلوال ، چک پندره شمالی ، غلام شبیر شاه : نستعلیق خوش ، غوث محمد پنهارا در مسجد ملک مولا داد ، ۱۱۸۳ه. آغاز برابر نمونه ، کامل ، ۲۸۶ ص (محمد نذیر رانجها)

□ لاهور ، نکلسون رود ، خلیل الرحمان داودی : نستعلیق خوش ، کریم بخش ولد میان محمد منیر ، ۹ شوال ۱۱۸۷ه. آغاز برابر نمونه ، کامل (سید سعید ظفر نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۱۳۶ : نستعلیق پخته ، ۲۴ ج ۲/۱۱۹۱ه ، ۲۶۸ ص (گنج ۳ : ۱۸۷۱).

□ لاهور ، د کتر محمد باقر : نستعلیق ، قطب الدین بن حافظ محمد عاقل بن حافظ محمد کریم ، ۱۱۹۸ه. سرلوح ، آغاز برابر نمونه ، ۱۳۴ گ ۱۵ س (پایان نامه د کتر خالده صدیق : ۷۴۹).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۹۷۱-۳۷۴ .N. M : نستعلیق خوش ، با ترقیمه به نظم که در آن میرزا صادق جعفری ستایش شده ، ۱۱۹۸ه ، با ۳ تصویر ، سرلوح ، ۲۹۲ ص (نوشاهی : ۶۶۷).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۶۹۳ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه ، آغاز در دیباچه افتاده ، ۲۸۹ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۰۳۷ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده ، آبخورده ، ۱۱۲ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۴۲۲ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. نونویس هااز سده ۱۳ه ، ۲۶۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۴۶۸ : نستعلیق ، میر عبدالله ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز افتاده ، ۲۲۸ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۶۸۶۲ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز ۲ گ نونویس ، ۲۷۶ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۶۸۶۳ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. ، ۲۸۴ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۰۴۵ : نستعلیق تحریر آمیز ، رکن الدین ولد احمد یار ولد میان محمد محسن ، سدهٔ ۱۲ه.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۳۲۱۰ : نستعلیق تحریری ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز در دیباچه افتاده ، ۲۷۸ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۳۰۵۵ : نستعلیق تحریری ، در ده خواجگان مسجد شیخان ، سدهٔ ۱۲ه ، ۲۶ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۱۹۵۱ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده ، ۲۳۶ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۴۴۸۲ : نستعلیق پخته ، خواجه احمد ، در بلخ محله ربابه پوره، سدهٔ ۱۲ه ، زرین ، ۳۱۸ ص. (گنج ۳ : ۱۸۷۲).

☐ اسلام آباد ، همانجا ۸۵۴۴ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه ، ۲۷۵ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۹۶۳۰ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز یک صفحه و انجام نیز یک صفحه افتاده ، ۲۰۶ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۲۶۱ : نستعلیق تحریری پخته ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده ، ۲۶۸ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۹۷۸ : نستعلیق تحریری پخته ، سدهٔ ۱۲ه ، آغاز افتاده ، ۱۵۶ ص.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۹۹۵ : نستعلیق تحریری پخته ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده ، ۳۰۴ ص.

☐ لاهور ، دیال سنگھ ترست ۲۶۶ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه ، ۲۲۶ ص (سید خضر نوشاهی).

☐ بهاولپور ، ابو العرفان حکیم عبدالرشید : نستعلیق زیبا ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز موریانه زده، نسخهٔ هنری، ۶۷ مجلس نقاشی، ۲۶۰ ص (دکتر الله دتا چودری).

☐ کراچی ، موزهٔ ملی ۱/۹۷۰-۱۹۵۷ N. M. : نستعلیق ، (نجم الدین در کشمیر) ، سدهٔ ۱۲ه. ، با ۲۱ تصویر ، ۳۱۶ ص.

☐ کراچی ، همانجا ۵۷۱-۱۹۶۸ N. M. : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. ۲۶۸ ص ، انجام افتاده (نوشاهی : ۶۶۷).

☐ پیشاور ، دانشگاه پیشاور ۴۸۸ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ه ، آغاز برابر نمونه ، ۲۵۲ ص (پرفسور امتیاز حسین).

☐ رحیم یار خان ، محمد آباد ، مبارک اردو لائبریری ۱۶۵ : نستعلیق خوش ، پایان سدهٔ ۱۲ه ، آغاز برابر ، سرلوح، با مهر کنده ۲۸ع/۱۳۲۳ ، ۵ جولای ۱۹۰۵ ، ۲۴۲ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ **پیشاور ، مردان ، مولانا محمد اسرائیل کان الله له ۵** : نستعلیق شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۲ ه ، آغاز افتاده : چو یوسف آن بدید از جای برجست، ۸۰ ص ۱۵ س (محمد اسرائیل کان الله له).

□ **سرگودها ، خوشاب ، محمد نسیم صاحب** : نستعلیق خوش ، علی بخش (پاره شده) ، سدهٔ ۱۲ ه. آغاز برابر نمونه ، کامل ، ۲۹۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **سرگودها ، بهلوال ، کتابخانه مولانا داود** : نستعلیق خوش ، مدثر احمد بن ضیا الله چشتی ، چشتی آباد ، سدهٔ ۱۲ ه. ۴۱۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **پیشاور ، اکوڑه خٹک ، نوشهره ، کتابخانه رحیمیه ۱۶۳۲** : نستعلیق ، عطا الله ، سدهٔ ۱۲ ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۱۰ ص.

□ **پیشاور ، همانجا ۲۴۰۰** : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ ه. آغاز برابر نمونه ، ۳۱۵ ص (سجاد حسین کاظمی).

□ **لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری - ۶۸ ، ۸۷۱ بو (۴)** : نستعلیق ، میانهٔ سدهٔ ۱۲ ه. باسرلوح زرین ، ۲۹۵ ص ۱۴ س (عباسی ۱: ۴۴۷).

□ **اسلام آباد ، گنج بخش ۲۴۵** : نستعلیق ، خام ، سدهٔ ۱۲-۱۳ ه ، ۲۷۴ ص.

□ **اسلام آباد ، همانجا ۴۹۲۴** : نستعلیق ، سمیع الله ، در بلدهٔ برانگ مسجد چمنی ، سدهٔ ۱۲-۱۳ ه ، ۲۸۴ ص.

□ **اسلام آباد ، همانجا ۵۸۳۵** : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲-۱۳ ه. ۲۸۴ ص.

□ **اسلام آباد ، همانجا ۵۴۸۹۸** : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲-۱۳ ه. آغاز و انجام افتاده ، ۱۵۸ ص.

□ **اسلام آباد ، همانجا ۲۵۵۴** : نستعلیق تحریر آمیز ، دین محمد ولد میان محمد پناهی ، سدهٔ ۱۲-۱۳ ه. ۲۴۶ ص.

□ **اسلام آباد ، همانجا ۲۹۹۱** : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲-۱۳ ه. زرین ، ۳۰۴ ص.

□ **اسلام آباد ، همانجا ۱۵۵۹** : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲-۱۳ ه. آغاز و انجام افتاده ، ۷۴ ص.

□ **اسلام آباد ، همانجا ۱۹۷۴** : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲-۱۳ ه. ۲۶۶ ص.

□ **اسلام آباد ، همانجا ۴۵۸۳** : نستعلیق تحریری ، محمد زریف ، سدهٔ ۱۲-۱۳ ه ، ۳۵۵ ص.

□ **اسلام آباد ، همانجا ۱۷۵۳** : نستعلیق تحریری ، سدهٔ ۱۲-۱۴ ه. ۲۴۴ ص گنج (۳ : ۱۸۷۳).

□ **اسلام آباد ، همانجا ۴۵۲۴** : نستعلیق تحریری، سدهٔ ۱۲-۱۳ ه، آغاز افتاده، ۲۸۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۰۲۰ ؛ نستعلیق تحریری ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. ۳۱۷ ص.

□ دیره اسماعیل خان ، مکتبهٔ حبیبیه: نستعلیق ، میان الهداد ولد میان عبدالرزاق ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه ، ۳۱۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، فقیر خانه ، سید مغیث الدین : نستعلیق ، غلام محمد بن غلام حسین ، ۱۲۰۱ه. آغاز برابر ، ۸۴ ص (محمد علی کوثر توشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۴۹۰ : نستعلیق پخته ، ۱۲ ج ۱/۲۰۴ه ۲۷۶ ص (گنج ۳ : ۱۸۷۳)

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۶۰۷ : نستعلیق پخته ، ۹ شعبان (۱۲۰۵ه) ، در هشت نگر موضع خویشگی مسجد جنده ، ۳۱۲ ص.

□ سرگودها ، مولوی فخرالدین : نستعلیق خوش ، ۱۲۰۸ه ، آغاز برابر ، ۲۱۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، کوت سیدن ، محمد علی : نستعلیق خوش ، حیات بخش ، ۱۲۱۱ه. آغاز افتاده : در نعت سرور کائنات (ص) ، ۳۰۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۵۴۴ : نستعلیق شکسته آمیز ، محمد جان ولد بختیار ، (۱۲۰۲) ، ۲۶۲ ص

□ سرگودها ، بهلوال ، چاوه ، صوفی نعمت الله : نستعلیق خوش ، ولی محمد ولد محمد طفیل ، ۱۲۱۸ه. آغاز افتاده : چو رفت از دست خم و جام ساقی ، ۲۸۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ پیشاور ، جهنگی ، مذهبی کتبخانه ، مولوی وردگ ۱۱۴۷ : نستعلیق ، ۱۲۲۰ه ، آغاز افتاده : میان نیک و بد تخلیط کردیم ، ۲۱۶ ص ۱۷ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ سرگودها ، بهلوال ، کهوت ، غلام محمد : نستعلیق شکسته ، ۱۲ رجب ۱۲۲۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۳۰۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۱۳ : نستعلیق پخته ، غلام محمد عربی ، ۱۲۲۲ه ، ۲۸۴ ص.

□ لاهور ، کتابخانه عمومی پنجاب ۶۸ ، ۸۷۱ یو(۵) : نستعلیق لاله درگامل ، ۳ ذیحجه ۱۲۲۳ه. ۳۰۲ ص ۱۱ س (عباسی ۱ : ۴۴۷).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳۳۰۵/۳۰۰ : نوشتهٔ لاله تیکا رام ، ۱۲۲۳ه. (۱۸۰۸م) (بشیر حسین ۱ : ۱۹۶).

□ سرگودها ، بهلوال ، حویلی میکنان : دوست محمد ولدمولوی خدا بخش بافنده متوطن

بهنگ ، مسجد سیالان ، ۱۲۲۵ه ، آغاز برابر نمونه ، ۳۱۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۰۳۵ : نستعلیق تحریری ، شوق ، محمد، ۳ شنبه ۱۲۲۵ه ، آغاز در دیباجه افتاده ، ۲۷۸ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۴۳۰ : نستعلیق ، فخرالدین ، پاسخاطر میرزا جان ، ج ۲/ ۱۲۲۶ه ، در عصر پادشاه غازی محمود شاه ، ۲۶۸ ص.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۰۱۷ : نستعلیق تحریری پخته ، محمد معروف بن میان عبدالکریم ، در امنا پور ، ۲۲ شعبان ۱۲۲۷ه ، آغاز در دیباجه افتاده ، ۲۳۴ ص.

□ سرگودها ، بهلوال ، کوت بهائیخان ، الله بخش میکن : شکسته ، جمال الله ولد اورنگ زیب ، ۱۲۲۹ه ، آغاز برابر نمونه ، ۳۴۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، دیال سنگھ ترست ۱۶۶ : نستعلیق پخته ، حیدر شاه ساکن مردان ، ۱۲۲۹ه ، ۲۶۱ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، شش محل ، انبالہ جلد سازی ، محمد بشیر لودهیانوی : نستعلیق ، نور محمد پیش امام مسجد خام در شهر رامپور، عرف مصطفی آباد ، ۲۱ ع ۲/ ۱۲۳۰ه. برای محمد حبیب افضل بهادر ، و مهر «محمد صدیق الله ۱۲۱۴» ، ۳۷۶ ص (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها ، بهلوال ، دهوری ، محمد اسماعیل : نستعلیق شکسته ، عبدالغفور بن جهاندار ، ۱۲۳۱ه ، ۳۳۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ گجرات ، شاه دوله رود ، حکیم عبدالرحیم جمیل : نستعلیق ، ۲۳ ذیحجه ۱۲۳۳ه. بخواهش میان محمد قاسم ، آغاز برابر ، (سید عارف نوشاهی).

□ سرگودها ، بهلوال ، دهوری ، محمد اسماعیل : نستعلیق خوش ، سیف الدین پسر داود بن صوفی عبدالمجید، ساکن قصبه خوشاب ، ۱۲۳۵ه. کامل ، ۲۷۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، دیره ملکان ، ملک یار محمد : نستعلیق ، ۱۲۳۵ه. ، ۲۶۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، انارکلی ۳۷ ، دانش آباد ، احسان دانش : نستعلیق ، ۱۲۳۶ه. برای محمد ماه و سلطان علی ، (سید عارف نوشاهی).

□ خیرپور ، کتابخانه عمومی : نستعلیق ، شعبان ۱۲۳۷ه . بدنبال نان و حلوا (سید خضر نوشاهی).

□ لاهور ، دیال سنگھ ترست ۲۱۲ : نستعلیق خوش ، محمد بخش وله فضل دین ساکن کهو دیور سیالکوت ، ۱۸۹۷ ب (۱۲۳۸ه) ۵۶۴ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اتک ، مکهد ، کتابخانه مولانا محمد علی : نستعلیق ، قصبه نسف ، ۱۲۳۹ه. آغاز

برابر نمونه، ۲۷۶ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ سرگودها ، بهاوال ، مولانا قدرت الله : نستعلیق خوش ، ابو الخیر سلطان احمد بن عبدالرضا قریشی ، ۱۲۳۹ھ ، آغاز برابر نمونه ، ۳۸۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۰۱۸: نستعلیق خام، زین العابدین ، ۲۱ رمضان ۱۲۴۰ھ.

□ راولپندی ، عبدالحمید قمر رعینی : نستعلیق ، رام موهن ، در بلده قنوج ، ۹ ج ۱/۱۲۴۰ھ. صفحه ۱۶ بیت. آغاز برابر نمونه (سید عارف نرشاهی).

□ رحیم یار خان ، صادق آباد ، گنجینه میر ، میر سید زاهد حسین ۹۶ : نستعلیق خوش ، شیخ احمد ولد محمد نیاز ، ۱۲ ع ۲/۱۲۴۰ھ. (با حروف) ، آغاز برابر نمونه ، ۲۸۸ ص (دکتر الله دتا چودری).

□ سرگودها ، حبیب الرحمان صاحب ۷ : نستعلیق خوش ، ملا عبدالرفیق پسرنور محمد ارائین ، ۱۲۴۱ھ. آغاز برابر نمونه ، زرین (محمد نذیر رانجها).

□ کیمبل پور ، عبدالحق غور غشی ۱۳ : نستعلیق پخته ، ۱۲۴۴ھ. آغاز افتاده : دراین زنگار گون کاخ زر اندود، ۲۰۰ ص (پرفسور اختر راهی).

□ سرگودها ، ساهیوال ، مکتبه سلیمانیه : نستعلیق ، مولوی ابو طاهر ولد حکیم مسیح الملک فیروز احمد ، جونا گڑهی ، ۱۲۴۴ھ ، ۱۸۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، رحمان پوره ، محمد شریف البدر : نستعلیق ، ۱۲۴۵ھ. آغاز برابر نمونه ، ۲۸۱ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دیال سنگه ترست ۶۳ : نستعلیق خوش ، ۱۲۴۵ھ. آغاز برابر نمونه ، ۳۱۴ ص (هاشمی ، صدیقی ۱ : ۱۷۹).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۸۹۵ - ۱۹۵۷ N. M. : نستعلیق ، ۲۵ ذیقعده ۱۲۴۵ھ. سرلوح ، ۳۱۲ ص.

□ کراچی ، همانجا ۱۹۶-۵۲۸ N. M. : نستعلیق ، محمد فاضل بن میان نور محمد ، ساکن سرویه ، ۱۲۴۵ھ. ۲۹۸ ص.

□ کراچی ، همانجا ۱۹۵۸۰۹۴۲ N. M. : نستعلیق خوش ، غلام محبی الدین محمد قادری حجری ثم قصوری و شاه نادر ، ۲۹ ذیحجه ۱۲۴۶ھ. ۲۳۶ ص (نوشاهی : ۶۶۸).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۳۰۹ : نستعلیق شکسته آمیز ، محمد عالم ساکن سرای محمد صالح خان ، ۱۲ ذیقعده ۱۲۴۸ھ. ۲۷۸ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۳۳۷۹ : نستعلیق پخته، سعد الله عرف بهتی، ۷ رجب ۱۲۴۹ھ. ۳۸۰ ص.

□ سرگودها ، کتابخانه مولوی فضل الله شاه صاحب : نستعلیق خوش ، بهادر خان مهمند، ۱۲۴۹ه. در مسجد دهاک خیل، زرین، ۳۹۶ ص ۱۲ بیت (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، چوکی بهاگت ، محمد سعید صاحب : نستعلیق خوش ، ظهیر احمد ولد ملا عبدالجبار ، ۱۲۴۹ه. کامل ، ۲۹۸ ص (محمد نذیر رانجها)

□ میانوالی ، داود خیل ، کتابخانه حقانیه ، سعید احمد : نستعلیق شکسته آمیز ، ۱۲۴۹ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۵۱ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، نیشنل آرشیو ۱۳۰ : تعلیق ، ۱۴ ذیقعده ۱۲۵۰ه. آغاز برابر نمونه (مسعود احمد خان : ۴۸).

□ کیمبل پور، فتح الله، مدرسه امداد الاسلام : نستعلیق شکسته آمیز خوش، ۱۲۵۳ه. بپاس خاطر . . . الدین ، آغاز افتا ه : و آن بی سبب خود رادرو بست ، ۱۴۳ ص (پرفسور اختر راهی).

□ کراچی ، موزهٔ ملی N. M. ۱۹۵۷-۶۵۵/۸ : نستعلیق ، محمد هاشم بن محمد صلاح از قوم نارو ، ۲۵ ع ۱۲۵۳/۲ه. ، ۲۵۲ ص (نوشاهی : ۶۶۸).

□ لاهور ، کتابخانه فقیر سید مغیث الدین : نستعلیق ، قمر الدین بن ضیا الدین بن محمد کرم قاضی ، ۱۲۵۴ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۱۶ گ ۱۷ س (پایان نامهٔ دکتر خالده صدیق : ۷۴۶).

□ کویته ، مولانا محمد هاشم جان مجددی : نوشتهٔ مرزا ، ۱۲۵۴ه. آغاز برابر نمونه ، ۳۰۰ ص (پرفسور محمد اقبال مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۶۵۴ : نستعلیق تحریری ، سروریه ، برای نور چشم یزدانبخش ، ذیقعده ۱۲۵۵ه./ ۱۸۹۶ب ، از روی کتاب محمد یار در لاهور ، ۲۶۱ ص.

□ لاهور ، محمد شفیع ۱۴۶/۱۷۵ : نستعلیق ، ملا فدا محمد ، ۱۲۵۵ه. (۱۸۳۹م) آغاز برابر نمونه ، ۱۵۰ گ (بشیر حسین : ۱۵۴).

□ وهاری ، میلسی ، سردار جهندر : نستعلیق ، ۱۲۵۵ه. آغاز برابر ، ۲۹۸ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۴۸۹ : نستعلیق خوش ، ۲۸ رمضان ۱۲۵۷ه. زرین ، ۴۱۶ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۰۱ : نستعلیق ، صالح شاه سید نقوی حسینی ، ۱۶ رجب ۱۲۶۰ه. ساون ۱۹۰۱ب ، ۳۲۱ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۷۳۳۴ : نستعلیق پخته ، ۱۲۶۰ه. ، ۲۶۸ ص.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۸۰ : نستعلیق، محمد حنیف بن حافظ محمد عظیم زر ساز، ۱۸ شعبان ۱۲۶۰ه. ، ۲۸۲ ص.

□ لاهور ، فقیر سید مغیث الدین : نستعلیق شکسته ، ۱۲۶۱ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۸۹ گ ۱۵ س (پایان نامهٔ دکتر خالده صدیق : ۷۴۷).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۸۰۶ : نستعلیق خوش ، محمد حسن ، ۳ صفر ۱۲۶۱/ ۴ بهاگن ۱۹۰۱ بکرمی ، آغاز برابر نمونه ، با حاشیه از شرح محمد رضا ملتانی ، ۳۸۲ ص ۱۷ س.

□ سرگودها ، بهلوال ، نصیر آباد ، مولا داود : نستعلیق خوش ، محمد طفیل بن شیخ زکی ، در احمد اباد ، ۱۱ شوال ۱۲۶۱ه آغاز برابر نمونه ، ۲۴۴ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، دیال سنگه ترست ۴۱۳ : نستعلیق ، ملا گل محمد ، ۱۲۶۱ه. آغاز برابر ، ۱۲۸ گ (دیال سنگه ۳ : ۳۳۲).

□ لاهور ، بازار حکیمان ، فقیر خانه ، فقیر سید مغیث الدین : نستعلیق مال دیا رام ساکن کلهال ، شنبه ۷ ج ۲/۱۲۶۲ه. آغاز برابر ، ۶۰۰ ص (محمد علی کوثر نوشاهی).

□ رحیم یار خان ، صادق آباد ، کتابخانه غوثیه ، جمال الدین والی ۹۷ : پخته ، محمد صالح ، ۲۲ رجب بوقت ضحی ۱۲۶۲ه. آغاز برابر ، در پایان دنبالهٔ آن از سیفی، ۵۷۰ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ پیشاور ، اکوڑه خٹک ، نوشهره ، کتابخانه رحیمیه ۱۶۴۱ : نستعلیق ، ۱۲ رجب ۱۲۶۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۴۰ ص (سجاد حسین کاظمی).

□ میانوالی ، کندیان ، مولانا ابو الخیل خان محمد صاحب ، خانقاه سراجیه : نستعلیق خوش ، عبدالله لکهنوی ، ۱۲۶۳ه. آغاز افتاده: به شیرینی و چربی از زبانم ، ۲۵۴ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۷۸ : نستعلیق خوش، فقیر نذر محمد ، ۱۲۶۳ه./۱۹۰۴ب، ۳۲۸ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۲۴۳ : نستعلیق تحریری ، ۱۲۶۳ه. آغاز در دیباجه افتاده ، ۲۳۷ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۱۶۰ : نستعلیق دوکس ، شیر ساکن پهوپرو و اکبر شاه متوطن موضع کمالپور ، ۲۱ چته ۱۹۰۵ب/۱۸۴۸م (۱۲۶۴ه؟) ۲۷۲ ص.

□ گوجرانواله ، جامعة العربیه : نستعلیق خوش ، سید محمد شاه بن سید معین الدین شاه ، ۱۲۶۴ه. در جلال پور گجرات ، آغاز برابر نمونه (پرفسور اختر راهی).

□ سرگودها ، بهلوال ، حکرمداس ، احمد خان : نستعلیق خوش ، نذر حسین بن

مجد الدین ، ۲۵ محرم ۱۲۶۵ھ. کامل ، ۳۴۲ ص ساکی گهور پور (محمد نذیر رانجها).

□ پیشاور، چار سده ، روح الله مهزاره : نستعلیق، میر اسد الله ساکن قریه هزاره جمعه ، چاشت ، ۱۲۶۵ھ. کامل ، ۲۷۷ ص ۱۵ س ، (میر سجاد حسین کاظمی).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۹۱۵۹ : نستعلیق ، ۲۷ اسوج ۱۹۰۷ب/۱۸۵۰م (۱۲۶۶ھ)، ۲۹۵ ص.

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۶۸، ۸۷۱ یو : نستعلیق ، قاضی شاه محمد ولد قاضی محمد مهتاب ، ۱۶ ساجیت سمت ۱۹۰۷ بکرمی(۱۲۰۶ھ) ، آغاز برابر نمونه ، ۱۲۵ گ ۱۷ س (عباسی ۱ : ۴۴۴).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۴۶۷ : نستعلیق ، ۱۲۶۷ھ ، (ص ۳۲۰-۴۲۰ هفت اورنگ) ، او.

□ رحیم یار خان ، محمد آباد ، مبارک اردو لائبریری : نستعلیق خوش ، خواجه سیت پوری ، سه شنبه ۲۹ شعبان ۱۲۶۷ھ/۱۹ ماه هار سمت ۱۹۰۸ب/۲۸ جون ۱۸۵۱م. آغاز برابر نمونه ، ۲۶۲ ص (پرفسور دکتر الله دتا چودری).

□ کراچی ، لیاقت میموریل لائبریری ۹۲ : نستعلیق ، محمد ولی الله ، برای کفایت الله، ۱۶ رمضان ۱۲۶۷ھ. کامل (سید خضر نوشاهی).

□ کراچی، موزهٔ ملی ۱۲۹-N. M. ۱۹۷۲ : نستعلیق، میر سید علی بن میر محمد هاشم موسوی حسینی ، ۱۹ ذیقعده ۱۲۶۷ھ ، ۲۹۶ ص (نوشاهی : ۶۶۸).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۷۳/۳۰۷۸ : نوشته غلام محمد ، ۱۳ اسوج ۱۹۱۰ب (۱۹۵۳م)/۱۲۶۹ھ. (بشیر حسین ۱ : ۱۹۷).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۹۹۱ : نستعلیق ، ۱۲۶۹ھ ، ۲۶۲ ص. (گنج ۳ : ۱۸۷۵).

□ راولپندی ، گواره شریف ، دربار پیر مهر علی شاه صاحب : نستعلیق ، نور محمد ، پرگنه گهیب ضلع اتک ، ۱۲۶۹ھ. آغاز برابر نمونه ، ۳۶۰ ص (ملک محمد اقبال)

□ راولپندی ، کوی کپتا صاحب دهوک رنز ، چودری صاحب علی : نستعلیق ، میان محمود ولد میان غلام مصطفی ، ع ۱۲۷۰/۱ھ. آغاز برابر نمونه ، ۲۸۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳۷۸۳/۱/۷۵۰ : نوشته ۱۲۷۰ھ. (۳-۱۸۵۴م) برای برخوردار محمد بخش (بشیر حسین ۱ : ۱۹۶).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۳۸ F ۳۰۷۸ : شکسته آمیز ، غلام محمد ، ۱۳ اسوج ۱۹۱۰ سمت (۱۲۷۰ھ) ۱۴۳ گ (عبدالله ۳ : ۴۹۲).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۵۹۶ : نستعلیق پخته، میرزا خدمت علی ساکن دارالسلطنه کابل ، نوروز عالم افروز ، ارجب ۱۲۷۱ه، سرلوح ، ۳۱۹ ص.

□ لاهور ، کتابخانه دکتر محمد باقر : نستعلیق ، میر عالم ، ۵ رمضان ۱۲۷۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۳۸ گ ۱۵ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۷۴۸).

□ پیشاور ، دانشگاه پیشاور ۱۰۸ : نستعلیق خوش ، سید عالم ، ۲۱ رمضان ، دو شنبه ۱۲۷۲ه. آغاز برابر نمونه، ۲۶۳ ص (پرفسور امتیاز حسین) (ن.ک.زیر).

□ گوجرانواله ، پنجی بهتیان ، انجمن اصلاح مسلمین : محمد رفیع الله بن محمد شفیق ، ۱۲۷۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۹۶ ص (سید خضر نوشاهی).

□ کراچی ، موزهٔ ملی M. N. ۱۹۷۸-۷ : نستعلیق ، میر عالم ، ۵ رمضان ۱۲۷۲ه. دروهیا ، کامل (نوشاهی : ۶۶۸) .(ن.ک. بالا).

□ لاهور ، کتابخانه عمومی پنجاب ۶۸ ، ۸۷۱ بو (۶) : نستعلیق ، نظام الدین ، ۲۳ ساون سمت ۱۹۱۳ (۱۲۷۳ه) محشی ، ارزشمند ، ۱۳۹ برگ ۱۵ س (عباسی ۱ : ۴۴۸).

□ فیصل آباد ، عبدالله پور ، مولوی محمد رمضان شوق : نستعلیق خوش نفیس ، برای کندامل ولد رام داس سهنگل ، ۳ شعبان ۱۲۷۳ه ۱۸ چیت ۱۹۱۴ ، آغاز افتاده : سخن را خود سر انجامی نمانده است . . . ، ۲۹۵ ص، (سید خضر نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۹۷۴ : نستعلیق ، (۱۹۱۴ ب)/(۱۲۷۴ه؟) (ص ۱۸۲-۴۴۹).

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۵۱۹ : نستعلیق پخته، احمد الدین ولد میان اشرف الدین ، ساکن بهلی ، ۱۵ رمضان ۱۲۷۴ه. ۲۶۱ ص (گنج ۳ : ۱۸۷۵).

□ کیمبل پور، حضرو ، کتابخانه خواجه محمد خان اسد ۵ : نستعلیق ناپخته خوانای فضل دین ، ساکن ماله ۲۹ شعبان ۱۲۷۴ه. آغاز برابر نمونه ، ۳۳۴ ص (پرفسور اختر راهی).

□ سرگودها ، بهلوال ، نوان کوت ، کتابخانه غلام سرور صاحب : نستعلیق خوش ، سید سیر حسین ، ۱۲۷۴ه. آغاز برابر نمونه ، کامل ، ۳۵۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، چک ۲۸ شمالی، محمد اسان : نستعلیق خوش، نیاز احمد چاولی ، ۱۲۷۵ه. آغاز برابر نمونه ، ۳۰۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها، بهلوال ، خوشاب، ملک محمد ریاض : نستعلیق ، مودسی ولد ابراهیم ، ۱۱ شعبان ۱۲۷۶ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۸۴ ص (محمد نذیر رانجها).

□ پیشاور ، اکوره خٹک، نوشهره، کتابخانه رحیمیه ۱۵۹۴ : نستعلیق ، برهان الدین ولد قمر الدین ساکن کوتنال ، ۱۲۷۷ه. آغاز برابر ، ۲۵۵ ص (میر سجاد حسین کاظمی).

□ رحیم یار خان ، صادق آباد ، گنجینه میر ، میر سید زاهد حسین ۱۶۲ : نستعلیق تحریر آمیز پخته ، احمد یار، ولد میان خدا یار یکشنبه ۲۷ شعبان ۱۲۷۷ه. آغاز افتاده : جو رفت از دست خم جام ساقی ، ۲۸۴ ص (دکتر الله دتا چودری).

□ پیشاور ، مشترزئی، داکخانه بده بیر ، شمس الدین : نستعلیق فرهاد الدین ، در قریه مشترزی تپه مهمند ، ۱۲۷۸ه. آغاز برابر نمونه ، ۳۰۷ ص ۱۵ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ شکار پور ، گرهی یاسین ، مولانا محمد ابراهیم ناظم ، یامنی : نستعلیق خوش ، موسی ولد فقیر هاله بن میر محمد ، برای فرزند خود محمد اسماعیل ، ۲۹ ذیقعده ۱۲۷۹ه. ، کامل (سید خضر نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۷۶۸ : نستعلیق پخته ، علی محمد ، ۲۰ رمضان ۱۲۸۰ه. ۱۶۲ ص.

□ لاهور ، رحمان پوره ، محمد شریف البدر : نستعلیق ، حفیظ ولد عبدالحمید عرفانی ، ۱۲۸۱ه ، آغاز برابر نمونه ، ۲۲۳ ص (نعیم اختر مجددی).

□ کراچی ، پی ـ آئی ـ بی کتابخانه حمزه سلمان : نستعلیق ، عبدالعزیز ولد شیخ محمد کرامت ، ع ۱۲۸۱/۲ه ، ۳۲۱ ص (سید عارف نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۳۹۵ : نستعلیق تحریری پخته ، سورگل ، ضلع نهکوتپه بتکش ده سو ماری بالای تپه مرغی ، ۷ صفر ۱۲۸۴ه ، ۳۵۹ ص.

□ سرگودها ، بهلوال ، چک شمالی ، مولوی عنایت الله : نستعلیق، کرامت علی بن سفارت علی ، ۱۲۸۴ه. کامل ، ۳۴۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اوکاره ، ساهیوال ، مصطفی پارک ، اقبال صلاح الدین : نستعلیق ، قطب الدین ، سه شنبه ع ۱۲۸۴/۱ه. ۴۵۶ ص (محمد علی کوثر نوشاهی).

□ خوشاب ، اکبر پوره ، گلزار احمد : نستعلیق خوش ، مولوی عبدالحق بلگرامی ، ۱۸ ماه ۱۹۲۴ (ب ؟) (۱۲۸۵ه. ؟) ۳۰۲ ص (محمد نذیر رانجها)

□ اسلام آباد، گنج بخش۱۰۲۵۵ : تحریری، غلام محمد ولد میان عبدالرحمان کهوکهر، واطن وال بلوچان واله ، ۱۹۳ (۱۲۹۳ه) ۳۱۴ ص.

□ سرگودها ، بهلوال ، بکهر ، عبدالرسول صاحب : نستعلیق خوش ، بدر الدین بن حضرت مولوی شریف الدین، ۱۲۸۷ه. کامل، ۳۵۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، چک ساده ، نبی بخش صاحب : نستعلیق ، نیک محمد ولد صدر الدین ، ساکی موضع طله ، ۱۲۹۴ه. کامل ۳۲۴ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، نوان کوت ، غلام سرور صاحب : نستعلیق خوش ، غلام محمد

عرف گلمون قوم ماچهی ، ۱۲۹۵ھ. آغاز برابر نمونه ، ۲۸۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، للیانی ، رب نواز : نستعلیق ، صغیر احمد ولد غلام علی اوان ، ساکن لالیان ، ۱۲۹۷ھ. ، ۲۹۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ شیخوپوره ، نارنگ منڈی ، جندیاله کلسان ، محمد شفیع الراعی : نستعلیق شکسته آمیز ، حاجی شیر محمد ولد الله بخش ترکمان، ۲ رجب ۱۲۹۸ھ، ۲۷۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۹۰۸ : نستعلیق تحریری ، سدهٔ ۱۲-۱۳ھ. آغاز و انجام افتاده ، ۲۵۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۷۳۲۵ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ھ ، آغاز نونویس ، ۳۴۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۷۱۳۹ : نستعلیق خام ، سدهٔ ۱۳ -، آبخورده.

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۴۸۲ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ھ ، انجام افتاده ، ۲۸۶ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۴۵ : نستعلیق پخته ، پیر مهدی شاه ، سدهٔ ۱۳ھ ، ۲۶۸ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۶۹۴ : نستعلیق ، غلام حسین ولد میان سید محمد ، ساکن رای صالحه ، سدهٔ ۱۳ھ ، ۲۴۶ ک.

□ اسلام آباد ، همانجا ۲۴۳۲ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ھ ، آغاز و انجام افتاده ، ۳۰۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۷۹۶ : نستعلیق، محمد عظیم ، سدهٔ ۱۳ھ ، ۳۲۱ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۴۷۰۴ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۳ھ ، ۴۶۰ ص رحل.

□ اسلام آباد ، همانجا ۶۸۳۷ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ھ ، ۲۳۶ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۶۱۱ : نستعلیق ، ۲۱ محرم ۱۳۱ (۱۳۰۱ھ؟) ۴۱۷ ص (گنج ۳ : ۷۵-۱۸۷۶).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۲۱۱ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ھ ، آغاز افتاده ، کناره ها موریانه زده ، ۲۶۴ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۲۲۴ : نستعلیق تحریری، غلام حسن بن میان شهاب الدین ، موضع تهته عالیه، سدهٔ ۱۳ھ ، آغاز برابر، ۲۷۶ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۵۶۵ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ھ ، با یادداشت ۱۸۹۹م (۱۳۱۷ھ) ۱۷۲ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۲۷۸ : تحریری ، سدهٔ ۱۳ھ ، موریانه کناره ها رازده ، ۱۹۶ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۱۹۴ : نستعلیق تحریری ، میان سید احمد ساکن موضع مان علی پرگنه ایمان (؟)، سدهٔ ۱۳ھ ، آغاز افتاده ، ۲۴۷ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۵۹۱ : نستعلیق تحریری ، سدهٔ ۹۱۳ ، آغاز برابر ، (ص ۱-۸۱)، سپس شرح آن.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۲۲٤ : نستعلیق تحریری، تراب علا پیر الله (؟) ، سدهٔ ۹۱۳ ، آغاز برابر ، ۳۱۸ ص.

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۰۵۸/۱۷-۱۹۵۷ N. M. : نستعلیق ، سدهٔ ۹۱۳ ، ناتمام ، ۲٦۰ ص.

□ کراچی ، همانجا ۵۲۸/۱۸٤ N. M. : نستعلیق ، ۱۱ هار ۱۹؟۷ب ، سدهٔ ۹۱۳ ، ۳۱۰ ص (نوشاهی : ٦٦۸).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ٦۸ ، ۸۷۱ یو (۳): نستعلیق ، میانه سدهٔ ۹۱۳ ، کامل ۱۰ گ ۱۸-۲۱ س (عباسی ۱ : ٤٤٦).

□ لاهور ، اردو بازار ، کتابخانه رشیدیه : نستعلیق ، سدهٔ ۹۱۳ ، برای شمس الدین ، آغاز برابر نمونه ۱ (سید عارف نوشاهی).

□ لاهور ، شش محل ، انباله جلد سازی ، محمد بشیر لودهیانوی ، نستعلیق و نسخ ، محمد الله یار بن سیف الله بن حسن دین ، سدهٔ ۹۱۳ ، آغاز برابر نمونه، همراه «فضل الصلوات» نقشبندی ، ۲۹۰ ص (نعیم اختر مجددی)

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ٦۸ ، ۸۷۱ یو (۲): نستعلیق ، پایان سدهٔ ۹۱۳ پوسیده ، ۱۸۱ گ ۱۱ س (عباسی ۱ : ٤٤٦).

□ بهاولپور ، سنترل لائبریری ۲۰۱ : نستعلیق خوش، آغاز سدهٔ ۹۱۳. آغاز برابر نمونه، ۳۷ ص (پرنسور الله دتا چودری).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۱ ، ۵۹ Pi/VI ۵٦٦ : نستعلیق ، سدهٔ ۹۱۳. ۱٦٦ گ (عبدالله ۲ : ۳۰۲).

□ جهنگ ، چنیوت ، ملک آباد ، محمد اکرم : نستعلیق خوش ، راج دین بن عبدالله قادری ، سدهٔ ۹۱۳-۱٤ ، ۲۰۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ میانوالی ، کندیان ، مولانا ابوالخلیل خان محمد صاحب خانقاه سراجیه : نستعلیق خوش ، محمد قاسم بن طفیل محمد پیش امام جامع خوشاب، ۱۱ مگهر ۱۹٤۱ بکرمی (۱۳۰۱ه) آغاز برابر نمونه (ص ٤-٦۷۵ مجموعه) (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهاوال ، مولانا قدرت الله : نستعلیق، رستم علی، ٦ رجب ۱۳۰۱ه. برای چودری علیشیر ، آغاز برابر ، ۲۱۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، هاتهی وند ، کتابخانه محمود خان صاحب : نستعلیق ، غلام عباس

ساکن رادهن ، ۲۵ ج ۱۳۰۵/۲ه. کامل ، ۳۸۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ بهکر ، معصوم آباد، حکیم سردار بخش : نستعلیق پخته، شاه الدین ولد چراغ الدین ، چندیاله ای ، ۱۳۰۷ه ، آغاز برابر ، ۲۲۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها ، شهاب الدین : نستعلیق ، محمد رمضان کشمیری در گجرات ، ۱۳۱۲ه ، ۱۴۴ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، دیال سنگھ ترست ۱۱۲ : نستعلیق، محمد بخش ولد فضل دین موضع کھودپور سیالکوت ، ۱۸۹۷ (۱۳۱۴ه.) نسخه خوب ، آغاز منقش ، ۱۰۲ گ (دیال سنگھ ۳ : ۳۳۱).

□ سرگودها ، بهلوال ، چک میان موسی ، مهر محمد صالح : نستعلیق شکسته بد ، علی احمد بن عبدالستار میرزا ، در حافظ آباد ، ۱۳۱۵ه. آغاز برابر نمونه ، ۳۱۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ قصور ، کوت مراد خان ، کتابخانه همدانی ، سید محمد طیب شاه همدانی : نستعلیق ، سید امانت علی شاه همدانی ، ۱۱ جنوری ۱۸۹۹م (۱۳۱۷ه.؟) ، ۲۷۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ بنون ، نسیم گل ، حبیب الله خان : نستعلیق ، جهانداد ولد گلداد شور کوت ، ۱۳۱۷ه ، ۱۹۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، دیال سنگھ ترست. بی شماره : نستعلیق خوش ، صفر ۱۳۱۹ه ، ۱۴۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها، جهاوریان عطا، الرحمان صاحب کھو کھر: نستعلیق خوش، قاضی امیر بخش ولد نور الهی قوم مسلم شیخ ، ساکن شاه پور چهاونی ، ۱۳۲۵ه ، سرلوح ، ۳۷۸ ص ۸ بیت (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، نوتانواله ، محمود بیگ : نستعلیق ، ۱۹۰۶م (۱۳۲۴ه) ، ۱۹۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ دیره اسماعیل خان ، معظم خان کتابفروش : نستعلیق خوش، محمد جاوید پسر غلام حیدر ، ۱۵ ج ۱۳۳۵/۲ه. ، ۳۴۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ دیره اسماعیل خان ، معظم خان کتابفروش : نستعلیق شکسته آمیز ، ۱۳۴۱ه ، ۳۷۴ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، کوٹ مومن ، غلام سرور : نستعلیق خوش ، محمد سرفراز بن مولوی عبدالله رو کری جهان خان ، ۱۰ ع ۱۳۴۸/۲ه ، ۲۸۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور، دیال سنگھ ترست ۷۸: نستعلیق شکسته، غلام محیی الدین، آغاز برابر نمونه،

۳۰۸ ص (هاشمی، صدیقی ۱:۱۸۰).

□ **لاهور**، همانجا ۲۶۶ : نستعلیق، آغاز برابر نمونه، ۱۳ گ (هاشمی، صدیقی ۲: ۲۴۵).

□ **لاهور** ، موزه ۱۶۳/۹۷ : آغاز و انجام افتاده . آغاز : همان بهترکه ماسشتی هوسناک‌ـ کنیم آینیه از زنگ هوس پاک ، ۱۳۷ گ (رشید احمد ۲ : ۲۹).

□ **لاهور** ، دانشگاه ، شیرانی ۳۳۰۸/۳۰۳ : تاریخ یاد نشده، انجام افتاده (بشیر حسین ۱ : ۱۹۷).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب (۲) ۵۹ VI ۷۶۴ : نستعلیق ، بی تاریخ تازه ، ۱۷۳ گ.

□ **لاهور** ، همانجا SPi/VII ۳۷۸۳ : در مجموعه (عبدالله ۲ : ۴۹۲ - ۴۹۳).

□ **لاهور** ، همانجا SPi/VI ۳۸ G ۳۲۶۳ : شکسته آمیز ، بی تاریخ ، ۱۶۷ گ (عبدالله ۲ : ۴۹۳).

□ **پیشاور** ، پشتو اکادمی ۳۴۵: نستعلیق، غلام جیلانی، آغاز برابر نمونه، انجام افتاده ، ۲۷۸ ص (استاد محمد رضا همدانی).

□ **پیشاور** ، ریکارد آفس ۸ : نستعلیق شکسته ، محمد نسیم بن حافظ رحمت الله ، پاس خاطر فرزندیم محمد عالم ، بی تاریخ، آغاز برابر نمونه، ۳۳۱ ص.

□ **پیشاور** ، همانجا ۱۹۳ : نستعلیق ، کامل ، مصور ، آغاز برابر نمونه ، ۲۹۲ ص (سید حسین مجتبی رضوی).

□ **پیشاور** ، دانشگاه‌کالج اسلامیه ۱۸۰۹/۴ :نستعلیق‌خوش، حافظ غلام حبیب، در پیشاور، تاریخ یاد نشده ، نسخه هنری با سرلوح ، ۱۰۱ ص (محمد اسرائیل کان الله له ـ عبدالرحیم ۱ : ۳۳۸).

□ **پیشاور** ، دانشگاه پیشاور ۱۰۹ : نستعلیق طلبگی ، تاریخ یاد نشده ، ۲۷۰ ص (پرفسور امتیاز حسین).

□ **لاهور** ، درالعلوم نعمانیه، اندرون لوهاری گیت: نستعلیق ، رکن الدین ولد احمد یار، ۴۰۸ ص (محمد علی کوثر نوشاهی).

□ **خیر پور** ، کتابخانه عمومی ۸۹۱/۵۵۱ ج ۱ م : نستعلیق خوش ، برای عبدالنبی ، بتاریخ : یدیدامد سنین زین حرف یکجا ـ مخل از قصهٔ یوسف زلیخا ، ۳۲۴ ص (سید خضر نوشاهی).

420. شرح یوسف و زلیخا

متن همان. شرح از میر نور الله احرار دهلوی (م ۱۰۷۳/۱۶۶۳م) نگارندهٔ «شرح مثنوی

معنوی» (مشترک ۳ : ۱۶۴۰) و جز آن.

□ اتک، مکهد، کتابخانه مولانا محمد علی: نستعلیق، مولوی ابراهیم، ۱۱ شوال ۱۱۹۶ه. (جمعه) ، در مقام قندهار بازار مغلیه ، آغاز افتاده: هرچه حضرت مولوی از جناب اقدس تعالی خواسته . در انجام آمده : شرح یوسف و زلیخا من تصانیف مولانا نور الله احراری از مسوده خاص . . . ، ۲۰۲ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

✡ 421. شرح یوسف و زلیخا

از عبدالواسع هانسوی ، از روزگار اورنگ زیب (۱۰۶۸-۱۱۱۸ه.). که یاد او در «شرح اسکندر نامه ۵ : ۱۳۷» گذشت. که می‌گوید در مدت سی روز این گزارش را ساخته است . به روش «قوله».

آغاز : محبوب ترین مقالات شرح قصهٔ ستایش جمال یوسفی ست که خاتون حجله نشین . . . آغاز شرح : الهی غنچهٔ امید . . . بنمای. تمهید این فصل در استدعای حصول علم عرفان که از خلقت بنی آدم ع ، بلکه از آفرینش همه به حکم کنت کنزا.

(ن.ک. نسخه ها ۵: ۳۵۰۲ «شرح . . .». مخطوطات دیوبند ۲: ۲۶۰ «شرح . . .»).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳۹۶۶/۹۱۴ : نوشته عبدالسبحان قادری ، ۲۲ ذیحجه ۱۱۸۶ (۱۶ مارس ۱۷۷۳ م). (بشیر حسین ۳: ۴۵۶).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳۴۳۱/۴۲۶/۲ : نوشته نظام الدین ولد محمد مراد اعظم پوری، ۲ ذیقعده ۱۱۹۹ه. (۶ سپتامبر ۱۷۸۵ م) در بلده رامپور (بشیر حسین ۳ : ۴۵۶).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۷۶۶ : نستعلیق شکسته آمیز ، سده ۱۲ه. آغاز برابر (ص ۲-۶۷).

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۰۹۸ : نستعلیق تحریری خام ، ملا مجیب الله آخون (!) زاده ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه، آغاز : الهی غنچهٔ . . . ، ۱۴۲ ص.

□ حیدر آباد ، سندهی ادبی بورڈ ، شماره ؟ : نستعلیق ، عبدالله ، ۱۲۱۲ه ، آغاز برابر (ک ۱۰۰ ۳) (سید خضر نوشاهی).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۶۸ ، ۸۷۱ یو.واسع : نستعلیق شکسته آمیز ، ۱۹ رمضان ۱۲۳۶ه. آغاز برابر نمونه، ۴۳ ص ۲۰-۲۱ س (عباسی ۱ : ۴۴۹).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۳۴۲ : نستعلیق تحریری ، سدهٔ ۱۳ه. با مهر «عبدالواحد ۱۲۵۱ه». آغاز : الهی غنچه. (برابر نمونه) ، (ص ۱ - ۴۰۰).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب APi/VI ۶۷ ۲۶۳ : نستعلیق ، فهیم الدین ، ۵ شوال ۱۲۵۲ه. ۷۷ گ (عبدالله ۲ : ۳۰۳).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۹۸۳ : نستعلیق ، خاکی نژاد محمد باقر ولد میان حسن ، ساکن نصر پور ، ۸ ذیقعده ۱۲۵۵ه. آغاز برابر (ص ۱-۱۰۶).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۳۵٤ : نستعلیق تحریری ، نور احمد ساکن اچین بالا عمله تپه خلیل ، ۱۲ رجب ۱۲۶۰ه. آغاز برابر ، ۱٦٤ ص ۱۹ س.

□ کراچی ، موزه ملی ۸۸۹-۱۹۵۷ N. M. : نستعلیق، غلام قادر بن غلام محمد ساکن ساهو واله بخش سیالکوت ، ۱۰ ع ۱۲۶۸/۱ه. ۹۰ ص.

□ کراچی ، همانجا ۲۱ - ۱۹۷۶ N. M. : نستعلیق ، سده ۱۳ه. (ص ۲ - ۱۱۰) (نوشاهی : ٦٦۹).

□ لاهور ، پنجاب لائبریری ٦۸۷ ، ۸۷۱ یو - واسع (۲) : شکسته نستعلیق ، سده ۱۳ه. انجام چند برگی افتاده ، ۸۰ گ ۱۲ س (منظور احسن عباسی ۱ : ٤۵۰).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب C ۵۹ Pi/VI ٦۸٤ : نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز برابر ، ۱۱۷ گ (عبدالله ۲ : ۳۰۳).

□ پیشاور ، دانشگاه کالج اسلامیه ۱۸۰۹ : نستعلیق پخته، تاریخ یاد نشده ، بدون خطبه و از گزارش بیت اول آغاز می شود : الهی غنچه امید . . . تمهید ، این فصل در استدعای حصول علم و عرفان که مقصود از خلقت آدمی بلکه آفرینش همه عالم بحکم کنت کنزا مخفیا فا حببت أن اعرف فخلقت الخلق ، ۲۲۸ ص (محمد اسرائیل کان الله له).

☆ 422ـ شرح یوسف و زلیخا

از حکیم محمد ساجد بن فیض محمد جهنجهانوی. که یکی از ارادتمندانش بنام محمد شاه ، به سال ۱۱۵۷ه/۱۷٤٤م گفته های او را گرد آورده است.

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳۸۱٤/۷۸۱ : نوشته غلام رسول ، در قصبه شاه آباد ، ۱۷ ع ۱۲۵۵/۲ه (۲۰ ژوئن ۱۸۳۹م).

□ لاهور ، همانجا ۳۹٦٦/۹۱٤ : نوشته عبدالسبحان قادری ، ۲۲ ذیحجه ۱۱۸٦ه (۱٦ مارس ۱۷۷۳م).

□ لاهور ، همانجا ۳٤۳۱/٤۲٦/۲ : نوشته نظام الدین ولد محمد مراد اعظم پوری ، ۲ ذیقعده ۱۱۹۹ه/(۱۷۸۵م) در رامپور (بشیر حسین ۳: ٤۵۵).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب E ۵۹ Pi/VI ۱۲۷۷ : نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۵٤ گ (عبدالله ۲ : ۳۰٤).

☆ 423ـ تحفة الناظمین : شرح یوسف و زلیخا

متن همان شرح از محمد سلطان ، که بروزگار تیمور شاه بن احمد شاه درانی (۱۱٦۰-

۱۱۶۷ه)، در خوشاب (پنجاب پاکستان) می زیسته است وی دو شرح بر «یوسف و زلیخا» نگاشته است:

الف. تحفة الناظمین: که تنها شرح دیباجهٔ یوسف و زلیخا ست. که در دیباجه می گوید: کهترینه وطنم شهر خوشاب است - و اسمم محمد سلطان، ناکامیاب است. برای مخلصان جانی خلاصهٔ خاندان مصطفوی و مرتضوی میر احمد شاه بن سید محمد معظم شاه پیشاوری، بروزگار تیمور شاه بن احمد شاه درانی، به سال ۱۱۹۱ه/(ن. ک. بالا) (۱۷۷۷م) بنام «تحفة الناظمین» ساخته (دیباجه).

آغاز: همگی محامد و مدایح راجع به محمود مطلق مدایح برحق است، که غنایج و شکایف ... و اسم این مولف محمد سلطان است. آغاز شرح. الهی غنچهٔ امید ... بنمای. لفظ اله مشتق از اله یله از باب علم یعلم است.

□ اسلام آباد، گنج بخش ۱۱۲۵۸: نستعلیق شکسته آمیز، عبدالمستعان، رمضان ۱۲۷۷ه، در تپهٔ داود زی موضع کرمای مؤمن، در وقت بهار و خشکسالی، آغاز برابر، ۸۴ ص.

ب. شرح یوسف و زلیخا. در این یکی تاریخ نگارش نیامده است. و بایستی پس از آنکه دیباچهٔ «یوسف و زلیخا» را بانشانی های پیشگفته نگاشته، این یکی را بادست بردن درکار نخستین و ادامهٔ آن ساخته باشد. در دیباچه تاریخی برای این کار خود یاد نمی کند. جز آنکه از همان تیمور شاه نام می برد. و می گوید: هنگامی که «یوسف و زلیخا» را بر شاگردان تقریر می کرده، به خواهش آنان این گزارش را بر کاغذ ثبت کرده است.

درکار خود به نکات عرفانی نیز پرداخته است.

آغاز: بعد از حمد بیعد من صمد لم یکن له کفواً احد را که مشکاة معرفت ... این چند اوراق ترجمهٔ کتاب مشهور به «یوسف و زلیخا». آغاز شرح: الهی غنچهٔ امید ... بنمای. اله مشتق است از اله یله بروزن حسب یحسب بمعنی تحیز، زیرا که عقول فحول زمانه در کنه ادراک ماهیت او حیرانند.

□ اسلام آباد، گنج بخش ۸۹۲۵: نستعلیق، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر، انجام افتاده، ۱۰۴ ص.

□ اسلام آباد، گنج بخش ۳۶۱۵: نستعلیق پخته، محمد شریف ساکن حصارک (۱۲۴۹ه)، دیباجه را ندارد، آغاز برابر شرح، (ص ۱۱۱-۱۸۲) (گنج ۳: ۱۸۷۸).

□ راولپندی، گولره شریف، درگاه شاد روان پیر مهر علی شاه: نستعلیق، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه، ۱۱ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۸۹۲۶ : نستعلیق پخته، سده ۱۳ه. آغاز برابر، ۲۰۸ ص.
□ سرگودها، بهلوال، مولانا داود : نستعلیق خوش، محمد حنیف بن ملا روشن علی، سده ۱۳ه. آغاز برابر، ۱۲۰ ص.
□ سرگودها، بهلوال، نوانواله، کتابخانه محمود بیگ : نستعلیق، ۱۳۲۵ه. آغاز برابر، ۱۱۲ ص (محمد نذیر رانجها)
□ سرگودها، ساهیوال، مکتبه سلیمانیه : نستعلیق خوش، ۱۳۴۶ه. آغاز برابر، ۱۳۶ ص (محمد نذیر رانجها).

★ 424ـ شرح یوسف و زلیخا

متن همان. گزارش از «رضا» به سال ۱۱۹۷ه/۱۷۸۳م (بشیر حسین). این تاریخ با نگارش «شرح تحفة الاحرار» محمد رضا ملتانی (۵ : ۵۴۶) جور است.
□ لاهور، دانشگاه، شیرانی ۳۱۳۶/۱۳۱ : رحیم بخش، ۵ ج ۱۲۷۶/۲ه. (بشیر حسین ۳ : ۴۵۶).

★ 425ـ شرح یوسف و زلیخا

متن همان. شرح از محمد گل (گل محمد) بن محمد نوربن محمد قاسم‌بن حاجی عبدالله نقشبند کوهاتی، معروف به حاجی بهادر صاحب نقشبندی کوهاتی (برای نیایش ن. ک. مفتاح الدقایق، بخش عرفان ۳: ۱۹۶۱). نگارنده از پایان سدهٔ دوازدهم و نگارنده‌ی «سحک ناقصان ۳ : ۱۸۸۴» می باشد.

دست کم در دوجا (ن. ک. زیر) نام نگارنده در دیباجهٔ نسخه هایش «علی محمد گل» آمده.

در دیباجه از متن به «محبت نامه» معروف به «نسخهٔ زلیخا» یاد می کند. گزارش بیت های دشوار و صوفیانه‌ی آن است.

آغاز: حمد صانعی که مصر فلک را به یوسف مه آراسته، حمام دلوه . . . می گوید بنده گل محمد (محمد گل) بن . . . الهی غنچه . . . بنمای. بدانکه یای الهی برای خطاب باشد.

□ لاهور، دیال سنگھ ترست۳۳۷ : نستعلیق، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر، ۲۴۷ ص (نعیم اخترمجددی).
□ سیالکوت، بدوماهی کهنه، کتابخانه فخر الاطبا : نستعلیق، محمد حامد بن قادر الهی، سده ۱۲ه. آغاز برابر، ۲۷۰ ص. (نعیم اختر مجددی).
□ اسلام آباد، گنج بخش ۴۲۲۱ : نستعلیق خوش، سده ۱۲-۱۳ه. آغاز برابر، ۵۰ ص (گنج ۳ : ۱۸۷۶).
□ اسلام آباد، همانجا ۹۸۰۴ : نستعلیق تحریری پخته، سده ۱۲-۱۳ه. آغاز برابر، نام نگارنده در دیباجه «محمد گل» است.
□ اسلام آباد، همانجا ۱۱۱۴۹ : نستعلیق شکسته آمیز، با یاد داشت صلح ۱۲۱۰ه، آغاز برابر، نام‌نگارنده در دیباجه محمد گل بن محمد نور است، ۱۳۰ ص.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۲۰٤ : نستعلیق پخته ، ۱۲۲۳ه ، آغاز برابر ، ۱٤۲ ص.

□ اٹک ، مکهد ، کتابخانه مولانا محمد علی : نستعلیق ، دوشنبه ۲۰ رمضان ۱۲٤۵ه. آغاز برابر، ۱۰٤ ص (پروفسور ملک محمد اقبال).

□ فیصل آباد ، بهلوز کالونی ، کتابخانه مجاهد الاسلام : نستعلیق پخته ، نور الدین شیر جان ، ۱۱ رجب ۱۲۸۵ه. آغاز برابر ، نام نگارنده در دیباجه «علی محمد گل بن . . . » آمده ، ۲۸٤ ص (نعیم اختر مجددی).

□ پیشاور ، جهنگی ، مذهبی کتبخانه ، مولوی وردگ ۷۷۹ : نستعلیق ، نسیم گل بن محمد گل آخوند زاده ، مقام سنکود ، خانه مسعود گل ، ۱۲٤۶ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۰۰ ص ۲۰ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ پیشاور، جهنگی، مذهبی کتبخانه، مولوی وردگ ۷۹۲: نستعلیق، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۳۲ ص ۱۱ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۹۹۹ : نستعلیق ، محمد زبیر ، ۱۰ صفر/سده ۱۳ه. در مسجد دهمی ، آغاز برابر نمونه ، ۱۶۲ ص.

□ لاهور ، شش محل ، محمد بشیر لودهیانوی ، انباله جلد سازی : نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۸۱ ص (نعیم اختر مجددی).

□ پیشاور ، دکتر خواجه محمد سلیم ۱۷۱۲/۹۲۱ : نستعلیق ، میر شاه سعید بخاری ، ساکن کویت ، سده ۱۳ه. آغاز برابر ، ش ۱ مجموعه ، سپس «زرادی» ، ۶۷۰ ص ۲۵ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۱۷۸ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر ، نام نگارنده در دیباجه «علی محمد گل بن . . . » آمده ، ۸۲ ص

□ کراچی ، موزهٔ ملی D ۶۸۷/۹ ۱۹۵۷ N. M : نستعلیق ، ۱۲ رمضان، سده ۱۳ه. آغاز برابر، (ص ۱۲۱-۲۲۲) (نوشاهی: ۶۶۹).

☆ 426- شرح یوسف و زلیخا : شرح محبت نامه

متن همان. شرح از محمد بن غلام محمد گلهوی. که یاد او پیش از این در «شرح سبحة الابرار ۶ :۵۵۶» گذشت. به سال ۱۲۰٤ه/۱۷۹۰-۸۹م(ن. ک. نسخهٔ موزه و نسخهٔ گنج بخش) به خواهش دوستان ، پس از گرد آوردن نسخه‌های کهن و تازه ای از متن ، و شرح های پیشینیان، که سر آمد آن ها شرح محمد اکرم ملتانی و شرح محمد باقی بود ، و نیز کتاب های صوفیان و لغت های فارسی ، شرحی متوسط ، نه آنچنان گسترده و نه مختصر ، برای طالبان نگاشته است

(دیباجه). باسربند های «قوله».

در دیباجه از متن به «محبت نامه» یاد می کند. و درکار خود بسیاری از دیگر شارحان «یوسف و زلیخا» را نام می برد. و از خاتمهٔ نسخه‌ی ۸۹۰۸ گنج بخش برمی آید که نگارنده چند بار درکار خود دست برده است. و در آنجا از پیر خود شیخ نور محمد ثانی نیز یاد می کند (ن. ک. خیر الاذکار ۳ : ۱۴۴۲).

آغاز: حمدله. صلاة. می گوید احقر عباد الله الصمد ، محمد بن غلام محمد . . . که بسا اوقات در دل حقیر خیال شرح نمودن «محبت نامه» ی مولانا . . . الهی غنچهٔ امید . . . بنمای. ظاهر آنست که از امید مطالب و مآرب دو جهانی خواسته ، و گشادن غنچه کنایت است از ایصال.

(ن ک. پاکستان و هند ۵ : ۵۸۷ که نام شرح کننده را «محمد گلوی» آورده ـ اندیا آفیس ، چاپی : ۳۳۵ ، ۵۶۳ یک چاپ لاهور ۱۲۹۴/۱۸۷۷م را دارد)

□ کراچی ، موزهٔ ملی N. M. ۱۹۵۹-۵۹ : نستعلیق ، شمس الدین بن دری خان افغان غلک سا دن شیدو ، ۲۰ رمضان ۱۱۸۷ه ، ۲۰۴ ص.

□ کراچی ، همانجا N. M. ۱۹۷۹-۶۲ : نستعلیق ، سده ۱۲ه ، ۱۸۸ ص (نوشاهی : ۶۶۸).

□ حیدر آباد ، سندهی ادبی بورڈ ۳۲۲ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. آغاز برابر ، ۴۱۰ ص (سید خضر نوشاهی).

□ لاهور ، دیال سنگھ ترست ۵۶۰ : شکسته زیبا ، نودهی ولد غلام محمد ، ۱۲۳۴ه. آغاز برابر ، ۱۱۶ ص (نعیم اختر مجددی).

□ کراچی ، موزهٔ ملی N. M. ۱۹۷۱-۱۹ : نستعلیق ، مستقیم رنگریز بن میان شهرت رنگریز بن میان وارث الدین ، لاهور ، ۱۲۴۲ه ، ۲۲۶ ص (نوشاهی : ۶۶۸).

□ راولپندی ، لعل شاه بخاری ، مدنی مسجد ۹ : نستعلیق پخته ، یار محمد ، محرم ۱۲۴۴ه. ۳۲۵ ص (پرفسور اختر راهی).

□ لاهور ، انارکلی ۳۷ ، دانش آباد ، کتابخانه احسان دانش : نستعلیق شکسته آمیز ، با تاریخ ۱۲۴۷ه. در مجموعه ، آغاز برابر نمونه ، انجام افتاده (سید عارف نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۶۸۷ : نستعلیق پخته ، ۱۰ ع ۱۲۵۵/۲ه ، آغاز برابر ، تاریخ نگارش در دیباجه نیامده.

□ پیشاور ، دانشگاه ، کالج اسلامیه ۱۰۰۷ : نستعلیق، ۱۲۵۹ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۷۹ ص (پرفسور امتیاز حسین).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۸ : نستعلیق ، مولوی امن آبادی ، ۱ ج ۲/۱۹۰٤ب (۱۲۶۶ه) محله کما نگاران ، ۲۳۶ ص (گنج ۳ : ۱۸۷۷).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳۱۹۸/۱۹۲ : نوشته الله جویا ، ۱۲۶۶ه (۱۸۵۰م) (بشیر حسین ۳ : ٤۵۶).

□ هزاره ، هری پور ، دارالعلوم اسلامیه ، رحمانیه : نستعلیق پخته ، حافظ عطا الله بن حافظ عتیق الله ، ۱۷۶۰م/۱۹۱۷م بکرمی/۱۶ رمضان ۱۲۷۶ه. در مسجد شرافت پناه سید حضرت کریم شاه ، آغاز برابر نمونه ، ۲۸۵ ص (پرفسور اختر راهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۹۵ : نستعلیق ریز ، سلخ محرم ۱۲۷۷ه. در کلان مسجد عالیشان ملک ناصر خان تانی زئی ، ۱۵۶ ص.

□ لاهور ، دیال سنگ ترست ۵۱۹ : نستعلیق ، پیر محمد بخش ، ۱۲۸۶ه ، آغاز برابر ۱۷۸ ص (نعیم اختر مجددی).

□ بهاولنگر ، چشتیان ، درگاه معلی ، محمد اجمل چشتی فاروقی : نستعلیق ، فیض بن قتیل ، ۱۹ صفر ۱۲۸۸ه. در قصبه چشتیان ، ٤۳۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها ، بهیره ، مدرسه عزیزیه بگویه ، ابرار احمد بگویی : نستعلیق و تحریر ، محمد خان بن عادل زاده خان ، ۲ صفر ۱۲۹۰ه. آغاز برابر نمونه، ۱۳۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اتک ، مکهد ، مولانا محمد علی : نستعلیق ، عبدالمجید نزد روضه مطهر مولوی صاحب ، ۱۲۹٤ه. آغاز برابر نمونه ، ٤۷۸ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ کیمبل پور ، حسن ابدال ، قاضی عبدالقیوم ۱۰ : نستعلیق پخته، میرزا عالم بیگ باشنده شهر بنارس ، ۱۱ رجب ۱۲۹٤ه. آغاز برابر نمونه ، ۵۰۸ ص (پرفسور اختر راهی).

□ اتک ، سلطانپور ، کتابخانه حمیدیه ، سید عبدالرحمان شاه : نستعلیق ، اکرم بن ملا علی محمد بن شیر محمد، ۱۳۰۰ه. در چک پوهی ، آغاز برابر، ۲۳٤ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۹۰۸ : نستعلیق پخته ، سده ۱۳ه. از خاتمه بر می آید که نگارنده چند بار درکار خود دست برده و از پیر خود شیخ نور محمد ثانی نیز یاد می کند ، ۲۰۸ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ٦٦۵۸ : نستعلیق پخته ، سده ۱۳ه. (ص ۱۱۰-۲۸۳) ، آغاز برابر.

□ اسلام آباد ، همانجا ٤۵۳٦ : نستعلیق تحریری ، سده ۱۳ه. خطبه را ندارد ، آغاز برابر متن.

□ اسلام آباد ، همانجا ٦۵٤۰ : نستعلیق شکسته آمیز ، سده ۱۳ه. آغاز برابر ، انجام

افتاده ، ۲۰۶ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۲۹۹۶ : نستعلیق ، عبدالجلیل در شهر کهتری ، سده ۱۳ه. آغاز برابر ، ۱۵۸ ص (گنج ۳ : ۱۸۷۸).

□ اتک ، مکهد ، مولانا محمد علی : نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۳۶۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ هزاره ، هری پور ، خانقاه نقشبندیه مجددیه ، قاضی محمد صدر الدین : نستعلیق شکسته آمیز ، عبدالجلیل بن مولف در شهر کهتری متصل کالی باغ، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۵۶ ص ۲۴ س (مولانا محمد اسرائیل کان الله له).

□ لاهور ، دیال سنگه ترست ۶۶۲ : نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز برابر ، ۲۰۶ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۵۹ F ۱۳۱۴ : نستعلیق ، میانجی ابراهیم ، سده ۱۳ه. آغاز برابر ، ۱۰۰ گ (عبدالله ۲ : ۳۰۴).

□ بصیر پور ، اوکاره ، کتابخانه حنفیه فریدیه : نستعلیق خوش ، ثابت علی ، در فرید پور سهاک واله ، سده ۱۳ه. آغاز برابر ، ۳۵۴ ص (نعیم اختر مجددی).

□ کیمبل پور ، مکهد ، مولانا محمد علی : نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۵۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ جهلم، لله، کتابخانه مجددیه، مطلوب الرسول مجددی : نستعلیق، سده ۱۳ه.آغاز برابر نمونه ، ۲۲۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ گوجرانواله ، حافظ آباد ، عبدالرشید فاروقی : نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز در دیباچه افتاده : در دل این فقیر خیال شرح نمودن محبت نامه ... ، ۳۰۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ رحیم یار خان ، محمد آباد ، مبارک اردو لائبریری ۱۶۶ : نستعلیق خوش ، عبداللطیف ولد مولوی غلام حیدر ، ساکن قلعه دلاور ، سده ۱۳ه. آغاز برابر ، ۳۰۰ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ جهنگ ، چنیوت ، ملک آباد ، محمد اکرم : نستعلیق خوش ، ۱۳۲۹ه ، ۱۸۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۶۲-۱۹۷۹ N. M. : تاریخ یاد نشده ، ۲۹۸ ص (نوشاهی : ۶۶۸).

□ لاهور ، شش محل ، محمد بشیر لودهیانوی ، انباله جلد سازی : نستعلیق ، سده ۱۴ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۳۵ ص (نعیم اختر مجددی).

427- شرح یوسف و زلیخا

متن همان. شرح از صاحب عالم بن محمد اکرم بن محمد اعظم مفتی کوهات. که «کتاب عبدالواسع» (ن. ک. پیش از این : ۵۷۸) و دیگران را پیش خود نهاده ، و در ۱۲۰۹ه/٤-۱۷۹۵م این را نگاشته است (دیباچه).

آغاز: بعد از حمد آنکه در او کبریای جلال بردوش و حلقه از این خطبه عظمت و جمال را در بناگوش گرفتهٔ اوست، پادشاهی.. میگوید . . . صاحب عالم بن محمد اکرم بن ، محمد اعظم مفتی کوهات، ریزه چین خوان علما . . .

□ هزاره ، هری پور ، دارالعلوم اسلامیه ، رحمانیه : نستعلیق پخته ، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۲۹ ص (پرفسور اختر راهی).

428- مفتاح المقاصد : شرح یوسف و زلیخا

از ولی ختکی ، معین الدین بن مزین الدین ، ختکی وطناً و زیارت مسکنا ، در شرح متن اول «یوسف و زلیخا» ی جامی. از این شرح بدست می آید که وی مرد فاضلی بوده است.

آغاز: بعد از حمد بیحد سبحان لا یزال ، و درودنا معدود سرور ذی کمال محمد و آله . . . بندهٔ فقیر . . . معین الدین ولد . . . به مفتاح المقاصد موسوم ساختم.

□ پشاور ، فیصل کالونی ، استاد محمد عبدالقدوس : نستعلیق شکسته آمیز روان ، بی تاریخ ، آغاز برابر نمونه ، ۱٦٤ ص (محمد اسرائیل کان الله له).

429- شرح یوسف و زلیخا

متن همان شرح از مخدومی مولوی نظام الدین راجپوت ، موضع عبابی پور پتهانکوت ضلع گورداس پور (پنجاب هند) (کلفون). روزگارش بدست نیامد. جزانکه در کلفون ، در تاریخ ۲۳ ماه جیت سمت ۱۹۰۸ب (۱۲٦۷ه؟) از وی بگونهٔ زنده یاد شده است.

آغاز شرح : الهی غنچهٔ. ای امید وصل به ذات وی سبحانه که متمنای دل عشاق است. الهی منادای مضاف است به سوی یای متکلم. و حرف ندا محذوف است. ای یا الهی. واله بالکسر بروزن فعال. بعضی گویند در اصل وله بود مشتق وله بمعنی شیفتگی.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱٤۳۸ : نستعلیق پخته ، محمد حسن متوطن پهکیان تحصیل نارول ، ۲۳ ماه جیت سمت ۱۹۰۸ب (۱۲٦۷ه) دیباچه را ندارد ، آغاز برابر ، ۲۰۸ ص (گنج ۳ : ۱۸۷۹).

430- شرح یوسف و زلیخا

متن همان. شرح از فیروز الدین بن حافظ الدین. از مردم اخاخیل بالا ، ضلع پیشاور ، نیمه ی سدهٔ چهاردهم. که یاد او در «شرح اسکندر نامه» (٦ : ۱٤۷) و «تحفة الطلبا» (نامه

نگاری ۵ : ۴۶۱) گذشت.
در ۱۸ شعبان ۱۳۳۲ھ/۱۹۱۴م.
آغاز : حمد وافر و ثنای متکاثر مر خالق موجودات راست که چندین ایجاد از پرده اخفابه عرصه ی شهود. آغاز شرح: اگر گفته شود که الهی در اصل یا الهی بوده «یا» را چرا نیاورده اند.

□ پیشاور ، نوشهره زاخیل بالا ، کتابخانه فیروز الدین (شارح) : نستعلیق ، خود شارح ، ۱۸ شعبان ۱۳۳۲ھ. آغاز برابر ، ۱۴۳ ص (سید عارف نوشاهی).

☆ 431ـ شرح یوسف و زلیخا

متن همان. شرح از ناشناس. بایستی نسخه ها یکی نباشند.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۷۶۱ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ھ. آغاز و انجام افتاده ، ۸۴ ص.

□ لاهور ، کتابخانه مخدومی ، شمس الدین گیلانی : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ھ. آغاز دو برگ و انجام افتادگی دارد. آغاز : الصورة الحاصلة. ای از خرد که مقوم و مخلوق است بر احسن نظام ، از همه انواع مخلوقات خوش ، ۳۵۲ ص (دکتر الله دتا چودری).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۰۸۵ : نستعلیق ، گل محمد بن غلام محمد ، ۱۷ ع ۱۲۴۶/۲ھ. آغاز افتاده یعنی کتاب رنگه رنگ صفت مقدم.. . بنام آنکه نامش حُرز جان هاست.. . یعنی آغاز می کنم بنام آن خداوند که نام او پناه ارواحست. بدانکه هر چه مکنونات ، ۴۲۳ ص (گنج ۳ : ۱۸۸۰).

□ لاهور ، کتابخانه عمومی پنجاب ۶۸ ، ۸۷۱ یو ـ لا : نستعلیق ، سید حسن علی سونی پتی ، ۱۰ ع ۱۲۴۸/۱ھ. آغاز افتاده : یوسف مدام از ایشان بس می ماند. انجام : قوله : زبان را گو شمال خاموشی ده ـ که هست از هر چه گویی خاموشی به. گو شمال بدون یای تنکیر به اضافت آن به جانب خاموشی. ۶۷ گ ۱۳ س عباسی ۲ : ۱۰۱).

□ جهلم ، تله ، کتابخانه مجددیه ، مطلوب الرسول مجددی : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ھ. آغاز افتاده : یعنی عقل جزوی مرا به نور تجلی دل کامل و منور گردان ، ۴۴۶ ص (نعیم اختر مجددی).

□ راولپندی ، گولری شریف ، درگاه شاد روان پیر مهر علی شاه : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ھ. آغاز : آغاز حل لغات کتاب یوسف و زلیخا. عطر پرور ، لفظ مرکب خوشبو ، ناموس اکبر ، جبرائیل (ع). ام هانی ، دختر عبدالمطلب . . . نخست برخی از واژه های نا آشنا را معنی کرده ،

سپس به شرح بیت می پردازد. مثلاً : الهی غنچه امید بگشای . . . یای کلمه الهی یاء خطاب است ، یعنی اله من ، روضه جاوید مرا داز بهشت ،گل ، مراد از دیدار حق سبحانه ، یا گل مراد از قصه حضرت یوسف (ع) و روضه جاوید ، مراد مصحف مجید ، یعنی این قصه من موافق سوره یوسف باشد ، ۶۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ **شیخوپوره** ، سرمیدانی ، گنجینه ضیا العلوم ، نعیم اختر : نستعلیق ، ۱۳۱۰ه. که گویا تاریخ نگارش نیز باشد : که در خاتمه گوید : مورخ شد بتاریخ مکرم - ربیع ثانی بیست و دوم - ز هجرت سیزده صد ، ده برفتست - که این بحر را من کودم.؟ ، ۳۴ ص. حواشی ست برقسمتهایی از آن . آغاز : الهی غنچه امید بگشای . . . الهی در اصل یا الهی است ، و یا برای ندامت ویا یاء آخر لفظ الهی برای متکلم مع الغیر است ، ۳۴ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **لاهور**، دانشگاه Pi/VI ۵۹ ۷۱۶D : نستعلیق، بی تاریخ.آغاز : الهی غنچه امید بگشا الخ. تمهید این فصل در استدعای حصول علم و عرفان که مقصود از خلقت بنی آدم. . . ، ۸۴ گ (عبدالله ۲ : ۳۰۵).

☆ 432. لیلی و مجنون

ششمین مثنوی از «هفت اورنگ» است، که در چهار ماه از ۸۸۹ه/۱۴۸۴م، در ۳۷۶۰ بیت سروده است.

مسیوشزی Chezy به فرانسوی در آورده و در پاریس ۱۸۰۵م و هارتمان Hartmann به آلمانی ترجمه در لیپزیک ۱۸۰۷م چاپ کرده اند.

آغاز: ای خاک تو تاج سربلندان - مجنون تو عقل هوشمندان - محبوب ترا ، بهانه لیلی.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۱۰۰ - ذریعه ۱۸ : ۳۹۲ - مشار ٤ : ٤٤١٦ که تنها نشانی یک چاپ تاشکند ۱۹۱۳م را داده - از سعدی تا جامی : ۷۸).

□ **کراچی** ، موزه ملی ۱۰۴۸ - N. M. ۱۹۵۷ : نستعلیق خوش ریز ، درویش محمد بن امیر سرخ بن امیر شیخ محمد ، ۲۷ ع ۸۹۶/۲ه ، با ۶ تصویر، چهارمین «پنج گنج» او.

□ **لاهور** ، محمد شفیع ۱۲۳/۱۶۲ (۷) : نستعلیق زیبا ، علی بن احمد بن نور الدین ، ۱٤ ذیقعده ۹۰۱ه (۱٤۹۵م)، آغاز برابر نمونه ، ش ۷ «کلیات» او (گ ۲۱۷ ب - ۳۰۰ ب) (بشیر حسین : ۱٤٤).

□ **پیشاور** ، دانشگاه ،کالج اسلامیه ۱۸۱۰ : نستعلیق زیبا ، در «کلیات» او نوشته ۹۷۲ه. که در میانه بر حاشیه نوشته شده : لراقمه شمس الدین ۱۱۱۹ (!) (محمد اسرائیل کان الله له).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۱۲۵۹ : نسخ پخته ، سده ۱۰ه. (ص ۷۴-۱۴۵)، آغاز برابر ، (گنج ۳ : ۱۷۵۲).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۶۶ - ۱۹۷۴ .N. M : نستعلیق ریز ، سده ۱۰ه. چهار ستونی ، ۸۲ ص

□ کراچی ، عمانجا ۲-۱/۲۳۷-۱۹۷۳ .N. M : نستعلیق ، شوال سده ۱۰ه. در ۱۰۴۰ه مقابله شده، سومین «پنج گنج» او (نوشاهی : ۶۲۲).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۴۳۹ : نستعلیق ریز ، (۱۰۶۰ه) (ص ۵۲-۱۳۵) آغاز برابر.

□ لاهور ، چوک وزیر خان ، عالمگیر شجاع : نستعلیق ، محمد خوشحال بن محمد صالح ، ۴ ذیحجه ۱۰۷۶ه ، آغاز افتاده : یا رب به کریمی کریمان ، ۱۱۴ ص (محمد علی کوثر نوشاهی).

□ سیالکوت ، رنگپوره ، کتابخانه حسن علی : نستعلیق پخته ، سید جلال جمالی ، ۲۳ رجب ۱۱۱۲ه. آغاز برابر ، ۸۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ حیدر آباد ، تند و قیصر ، گنجینه نظامانیان : نستعلیق ، ابو نصر بها الدین سندهی ، ۵ ذیقعده ۱۱۷۹ه. (ص ۲۷۳-۳۷۴) ، آغاز برابر (نعیم اختر مجددی).

□ حیدر آباد ، تند و قیصر ، گنجینه نظامانیان : نسخ پخته ، محمد نصر الدین بن بها الدین سندهی ، ۲۲ ع ۱/۱۲۸۹ه، (ص ۲۴۲-۳۳۴)، آغاز برابر (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۳۶۶ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. آغاز و انجام کمی افتاده ، ۲۶۸ ص.

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲۶۷ : نستعلیق ، محمد مسعود متوطن پیرو وال ، ۵ محرم ۱۲۱۴ه ، ۲۷۲ ص (نوشاهی : ۱۶۳).

□ سرگودها ، بهلوال ، مولانا قدرت الله : نستعلیق خوش ، سبز علی بن جان محمد ، ۱۲۴۱ه آغاز برابر نمونه ، ۲۳۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۴۶۷: نستعلیق ، ۱۲۶۷ه ، (ص ۴۲۲-۴۱۶) ، ششمین «هفت اورنگ»، آغاز برابر.

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ، ۶۸ ، ۸۷۱ ، لیلی : نستعلیق ، پایان سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۲۷ گ ۱۵ س (عباسی ۱ : ۴۴۲).

□ بنون ، نسیم گل ، حبیب الله خان : نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز برابر ، ۲۶۰ ص (محمد نذیر رانجها).

433. خرد نامهٔ اسکندری

در برابر «اسکندر نامه» نظامی گنجوی، در بحر متقارب مثمن، در داستان اسکندر مقدونی، آمیخته به پند و اندرز های عرفانی. و خود گوید: منظور داستان نبود «که افسانه خوانی نه کارمنست». در ۸۹۰/۱۴۸۵م سروده است: چو فیض قدسی آمد، جای تو بیخ - نباشد گر کنندش فیض تاریخ.

آغاز: الهی کمال الهی تراست - جمال جهان پادشاهی تراست - جمال تو از وسع بینش برون کمال از حد آفرینش برون.

(ن. ک. نسخه ها: ۲۷۸۰- ذریعه ۸: ۱۴۷- مشار ۲: ۱۸۷۴ که نشانی یک چاپ تاشکند ۱۹۱۳م را داده - از سعدی تا جامی: ۷۶۷ - جامی، حکمت: ۲۰۱ - جامی، نوشاهی: ۳۵۹).

□ کراچی، موزه ملی ۱۰۴۸ - N. M. ۱۹۵۷: نستعلیق ریز و خوش، درویش محمد بن امیر سرخ بن امیر شیخ محمد، ۲۷ ع ۸۹۶/۲م. با ۵ تصویر، پنجمین «پنج گنج» اوست (نوشاهی: ۵۶۸).

□ لاهور، محمد شفیع ۲۲۳/۱۶۳ (۸): نستعلیق زیبا، علی بن احمد بن نورالدین و رجب ۹۰۲ه (۱۴۹۶م)، آغاز برابر مونه، ش ۸ «کلیات» او، (ک ۳۰۱ - ۳۷۲ ب) (بشیر حسین: ۱۴۵).

□ پیشاور، عجایب گهر (موزه) ۳۹: ثلث زیبا، محمد بن عو (ن) الدین قوام، ش ۵ «پنج گنج» او نوشته شعبان ۹۴۳ه (... مد اسرائیل کان الله له).

□ کراچی، موزه ملی ۲۳۷/۱۰۳ - N. M. ۱۹۷۳: نستعلیق، شوال، سدهٔ ۱۰ه. مقابله ۱۰۴۰ه، تحسین «پنج گنج» او.

□ کراچی، همانجا ۱۸۹/۱ - N. M. ۵۲۸: نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۰ه. آغاز و انجام افتاده، (ک ۲۷۰۱) چهار مثنوی.

□ کراچی، همانجا ۸۵-۵۲۸ N. M.: نستعلیق، سده ۱۰-۱۲ه. (دو خامه)، ۴۸ ص (نوشاهی: ۵۶۸).

□ رحیم یار خان، صادق آباد، کتابخانه شوقیه، جمال الدین والی ۸۴: نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۰-۱۰۰، ش ۷ «هفت اورنگ» او، زرین (پرفسور الله دتا چودری).

□ کراچی، موزه ملی ۱۰۳ - N. M. ۱۹۷۴: نستعلیق ریز، ۲۲ ع ۱۰۲۹/۱ه در بلخ، مرلوح، کامل (نوشاهی: ۵۶۸).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۳۴۳۹: نستعلیق ریز پخته، (۱۰۶۰ه؟) (ص ۱۳۸-۱۹۲)،

آغاز برابر (گنج ۳ : ۱ـ۱۶۰).

□ **کراچی** ، موزه ملی ۵۴-۵۲۸ .N. M : نستعلیق ، هارون بن الیاس ، متوطن لکهن جتوی ، ۱۴ محرم ۱۰۹۵ه، (گ ۱۰۳-۱۶۸) (نوشاهی: ۵۶۷).

□ **لاهور** ، **محمد شفیع ۱۹۲/۱۶۹** : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر نمونه ، ۸۱ ک (بشیر حسین : ۱۵۰).

□ **دیره غازی خان** ، مکتبه حبیبیه : نستعلیق، خوش ، ۱۱۱۴ه. آغاز برابر ، ۱۱۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **شیخوپوره** ، گوجرانواله ، نوشهره ، کتابخانه هاشمی : نستعلیق شکسته آمیز ، علی بن قاسم صدیقی ، ۱۱۷۳ه. آغاز برابر ، ۱۹۰ ص (خانم رضوانه سحر).

□ **حیدر آباد**، تند و قیصر، گنجینه نظامائیان: نستعلیق زیبا، ابو نصر بهاء الدین سندهی، نسخه ۱۰۷۹ه (ص ۵۳۲-۶۴۰) (نعیم اختر مجددی).

□ حیدر آباد ، تند و قیصر ، گنجینه نظامائیان : نسخ و ... محمد امیر الدین بن بهاء الدین سندهی ، ... ۱۰۸۹/... (ص ۱۴۲-...) ، آغاز برابر نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۴۹۶ : نستعلیق ، ... (ص ۴۱۸-۴۵-۴) ، هفتمین صفحه اورنگ از آغاز برابر.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۲۷۳ : نستعلیق ، ... ، ۱۵ رمضان ۱۲۸۵ه. آغاز برابر ، ۱۸۸ ص.

□ سرگودها ، بهلوال ، مولانا قدرت الله : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر ، ۳۱۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ بنوں ، نسیم گل ، حبیب الله خان : نستعلیق خوش ، سده ۱۳ه. آغاز برابر ، ۲۲۵ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، نوناواله ، بهلوال، محمود بیگ : نستعلیق ، عبد المهیمن بن عبدالستار قاضی چک عمر ، ۲ ع ۱/۴۳۵ه؛ آغاز برابر ، ۸۶ ص (محمد نذیر رانجها).

440. دیوان جامی

وی سه بار سروده های خود را گرد آورده است : بار یکم در ۸۸۴/۱۴۷۹م ، بار دوم در ۸۸۵/۱۴۸۰م ، و سوم بار در ۸۹۷/۱۴۹۲-۱م. در دیباچهٔ نسخهٔ ۱۰۲۵ گنج بخش از سدهٔ نهم آمده : که به تکمیل مایهٔ تاسعه سه سال بیش نمانده (۸۹۷ه) از من خواسته شد که

دواوین خود را که عدد آن ها به سه رسیده در یک جلد فراهم آورم. و من آن ها را به نام های «فاتحة الشباب ، واسطة العقد ، خاتمه الحیات» در این مجلد گرد آوردم. حبیب السیر (٤ : ٣٣٨) می نویسد : در زمان سلطان ابو سعید (٨٦٣-٨٧٣ه) به ترتیب دیوان اول خود پرداخت. در حواشی «احسن التواریخ» روملو ص ٨١٧ آمده است : نخستین دیوان خود را بنام سلطان ابو سعید ساخت. و چون سلطان حسین بایقرا (٨٧٣-٩١١ه) برجای ابو سعید نشست ، جامی آن دیباجه را برداشته و دیباجهٔ گسترده تری بنام سلطان روزگار بجای آن گذارد. آغاز آن دیباجه : موزون ترین کلامی که غزل سرایان . . . شاه سلطان ابو سعید که هست - آسمان پیش قدرش پست. ن. ک. نسخهٔ محمد شفیع (زیر) باهمین سر آغاز ، که تاریخ گرد آوری آن ٨٧١ه/١٤٦٦م می باشد.

نسخه هایی از دیوان او بگونه و ترکیب دیگری نیز دیده شده است.

آغاز دیوان یکم : بسم الله الرحمن الرحیم - هست صلای سرخوان کریم. آغاز دیوان دوم (دیباجه) : بسم الله الرحمن الرحیم - املی حمداً لمنان الکریم. آغاز متن : در این صحیفه چو آغاز کردم املا را - گرفتم از همه اولا ثنای مولا را. آغاز دیباچهٔ دیوان سوم : بسم الله الرحمان الرحیم - طرفه خطابی ست ز سفر قدیم.

(ن. ک. نسخه ها ٣ : ٢٢٦٤ - ذریعه ٩ : ١٨٨ - جامی ، حکمت : ٢٠٧ - جامی ، نوشاهی : ٣٥٤ - مشار ٢ : ٢٢٨٠ که نشانی هفت چاپ آن را داده).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ٩١٣/٢-١٩٥٧ N.M. : نستعلیق زیبا، سلطان علی، ع ٨٧٣/٢ه در هرات ، آغاز دیباجه : موزون ترین کلامی که غزل سرایان ، نسخه هنری ، ٤٢٨ ص.

□ کراچی ، همانجا ١٦١/٢-١٩٧١ N. M. : نستعلیق خوش ، محمد بن محمد معروف به بقال ، شوال ٨٧٧ه. (خوشنویسان ٣ : ٦٦٢). دارای غزل و رباعی برهامش دیوان قاسم انوار (ص ١-٥٤٥) (نوشاهی : ٤٨٢).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ٩١٥ : نستعلیق خوش ، سده ٩ه. هر سه دیوان اوست. آغاز : این سه دیوان است بلکه سه روضه جنان از تصانیف . آغاز دیوان ها برابر نمونه ، نسخه هنری ، ٤٢١ ص (گنج ٣ : ١٤٢٢).

□ لاهور ، محمد شفیع ١٧٦/١٥٥ : نستعلیق ، پایان سده ٩ه. و نونویس آن ١٢٤٤ه. (١٨٢٨م). آغاز : لله الحمد قبل کل کلام - به صفات الجلال و الاکرام . . . دارای : غزل ، قطعه ، رباعی ، (بشیر حسین : ١٣٩).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ٢٧٠٩ : نستعلیق زیبا ، سده ٩-١٠ه. آغاز افتاده : وعدهٔ غم می دهد یار و نداند این قدر- کین نوید عیش باشد جان غم پرورده را ، غزل هاست به ترتیب ، ٤٠٤ ص (گنج ٣ : ١٤٢٣).

□ لاهور ، محمد شفیع ۲۲۳/۱۵۶ (۱) : نستعلیق زیبا ، علی بن احمد بن نور الدین ، ۹۰۰ه (۱۴۹۵م) در «کلیات» او (ک ۱-۲۶۲) با دیباچه ای که در آن تاریخ نگارش ۸۷۱ه (۱۴۶۶م) آمده. آغاز: بسمله. هست صلای سرخوان. . .دیوان یکم اوست.

□ لاهور ، محمد شفیع ۲۲۳/۱۵۷ (۲) : همان نستعلیق ، ۹۰۱ه. دیوان دوم اوست ، دارای : قصیده ، غزل ، قطعه ، رباعی ، معما ها با دیباجه ای کوتاه در آغاز که در ۸۸۴ه (۱۴۷۹م) نگاشته شده است، که در آن میگوید از شصت سالگی گذشته ام. آغاز : بسمله. املی معد المنان الکریم . . . (ک ۲۶۲ب - ۳۷۵ الف) (دکتر بشیر حسین).

□ لاهور ، محمد شفیع ۲۲۳/۱۵۸ (۳) : همان نستعلیق ، ۹۰۱ه. دیوان سوم اوست، در دیباجه میگوید که تسوید این بیاض در ۸۹۰ه اتفاق افتاد ، دارای : قصیده ، غزل ، قطعه و رباعی ، (ک ۳۷۷ب - ۴۴۸ الف) (بشیر حسین : ۱۴۰-۱۴۱).

□ کراچی ، موزهٔ ملی N. M. ۱۹۶۲-۲۳۵ : نستعلیق ریز و خوش ، غیب الله اسامی ، اواخر شعبان ۹۰۶ه. (در رشت گیلان). دارای غزل و رباعی. آغاز : بسمله. اعظم اسمای علیم حکیم ، زین ، ۶۰۰ ص (نوشاهی : ۴۸۲).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب PPi/VI ۵۰ ۱۵۳۹ : نستعلیق ، بی تاریخ ، با دو یادداشت ۹۱۴ و ۹۴۱ه. دیوان دوم «واسطة العقد» اوست ، دارای : غزل ، با سرلوح ، ۱۱۶ گ (عبدالله ۲ : ۲۹۶).

□ کراچی ، موزهٔ ملی M. N. ۵۲۸-۱۱۶ : نستعلیق ریز و خوش ، شرف الدین قاسم خلیل ، ۹۲۸ه. دارای غزل و رباعی ، ۷۴ ص (نوشاهی : ۴۸۲).

□ هزاره ، تناول ، امب ، فرزندان قاضی عبدالله فضلی شیر کره ۱۲ : نستعلیق زیبا ، شمس الدین بن زین الدین ، ج ۱/۹۴۹ه. «کلیات اوست». آغاز : زان پیش کزمداد دهم خامه را مدد ـ جویم مدد ز فضل توای مفضل امد ، در ۱۸۷۷م در دست قاضی غلام محمد جان محله باقر شاه در شهر پیشاور بوده است ، نسخه هنری ، . . ۹ ص (محمد اسرائیل کان الله له).

□ لاهور ، محمد شفیع ۱۹۵/۱۶۶ : نستعلیق زیبا ، فضل الله قادری ، شاید ۹۵۰ه/ (۱۵۴۳م) جلد ۱. آغاز : بسمله. اعظم اسمای علیم و حکیم . . . ، دارای : حمد و نعت ، غزل ، قطعه ، رباعی و جز آن ، ۲۴۹ گ.

□ لاهور ، محمد شفیع ۲۰۸/۱۶۷ : نستعلیق زیبا ، همان فضل الله قادری ، پیرامون ۹۵۰ه (۱۵۴۳م)، جلد ۲ ، با دیباچه نثری از سراینده در آن آمده : عمر نزدیک شد از شصت به هفتاد سرا . . . ، دارای : قصیده، غزل، قطعه ، ترکیب بند ، ترجیع بند و جز آن.

□ پیشاور، مشرقیه دارالعلوم الاسلامیه ۱۸۱۰ : خوشخط، غزلهای اوست، در «کلیات»

او نوشته ۹۷۹ه. (عبدالرحیم ۱ : ۳۳۸)

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۲۵ : نستعلیق پخته، ۱۵ شعبان ۹۸۹ه. سه دیوان اوست، با دیباچه مورخ ۸۹۷ه ، که می گوید سه دیوان خود را اکنون به نام های فاتحة الشباب ، واسطة العقد ، و خاتمه الحیات در اینجا گرد می آورم. آغاز : بعد از تیمن ادای ثنای جمیل ، آغاز دیوان ها برابر نمونه ، ۹۹۰ ص (گنج ۳ : ۱۴۲۳).

□ لاهور ، دانشگاه ، پنجاب B ۱۱۶ VI ۲۲۰۶ : نستعلیق ، ۹۸۹ه. واسطة العقد اوست. آغاز : بسمله. املی حمد المنان الکریم . . . متکلمی که خلعت اعجاز معجز طراز . . . آغاز قصیده ها : در این صحیفه چو آغاز کردم املی را . . . سپس غزل ، قطعه ، رباعی ، تک بیت، ۱۲۹ گ (عبدالله ۲ : ۲۸۹).

□ لاهور ، زیر مسجد ، کتابخانه خاور ، محمد حلیم : نستعلیق خوش ، محمد قاسم مظفر علی . . . بلوکی ، ۹۹۴ه. سه دیوان اوست ، آغاز ۱ : موزون ترین کلامی که غزل . . . ، زان پیش کزمداد خواهم خامه را مدد ، ۲. بسمله. اعظم اسما علیم حکیم ، ۳. یا من بدا جمالک فی کل ما بدا ، «یوسف و زلیخا» در حاشیه (سید عارف نوشاهی).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۴۴۴۳ : نستعلیق زیبا، سده ۱۰ه. بخشی از یک مثنوی اوست، آغاز : ای زبان خرد از کنه تو بند ، ۴۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۴۰۵ : نستعلیق ریز خوش ، محمود ، سده ۱۰ه. دیوان دوم و سوم اوست ، هر یک با دیباچه نثری، آغاز برابر نمونه، ۵۱۲ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۷۷۱ : نستعلیق خوش، سده ۱۰ه. دیوان یکم اوست ، آغاز برابر نمونه ، زرین ، ۳۴۴ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۰۴ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰ه. دیوان دوم اوست ، آغاز برابر ، زرین ۵۹۵ ص (گنج ۳ : ۱۴۲۴-۱۴۲۵).

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۳۹۸ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز یک صفحه از دیباچه نثری آن افتاده ، تاریخ گرد آوری را به معما در یک رباعی گفته : باز گو سال نظم این عقد درر . . . ، انجام نیز یک صفحه افتاده. آغاز متن : بسمله. اعظم اسمای علیم . . . ، سرلوح ، زرین ، ۳۵۱ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۷۵۹ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز : بسمله. اعظم اسمای علیم حکیم. دارای : قصیده و غزل، این یکی به ترتیب تهجی، ۵۴۷ ص ۱۴-۱۳ ص.

□ کراچی ، موزه ملی N. M. ۵۲۸/۲۲۶ : نستعلیق ریز ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز و انجام افتاده ، ۴ ص.

□ کراچی ، همانجا ۱۹۶۱-٤۱ N. M. : نستعلیق خوش ، سده ۱۰ه. آغاز در دیباجه ثری افتاده ، ۲۷۸ ص. زرین.

□ کراچی ، همانجا ۱۲٤۲ - ۱۹۶۱ N. M. : نستعلیق ، طالب بن گدا ، سدهٔ ۱۰ه. دارای قصیده ، غزل و رباعی ، آغاز : موزون ترین کلامی که غزل سرایان. سرلوح ، ۳۸۶ ص (نوشاهی : ٤۸۳).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب A ۱۱۶ Pi/VI ۹۹۸ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. دیوان یکم اوست ، آغاز : بسمله. اعظم اسما علیم حکیم ، آغاز غزلها : یا من بدا جمالک فی کل ما بدا - بادا هزار جان مقدس تر فدا ، سپس قطعه ها ، رباعیها ، ۲۹۳ ک.

□ لاهور ، همانجا A ۳۸ APi/VI ۲۳٤ : نستعلیق زیبا، سدهٔ ۱۰ه. دیوان یکم اوست ، آغاز : یا من بدا جمالک فی کل مابدا . . . ، ۱۲۸ ک (عبدالله ۲ : ۲۹۳-۲۹٤).

□ لاهور ، همانجا ۳۸ APi/VI ۲۳۲ : نستعلیق، سدهٔ ۱۰ه. دیوان دوم «واسطه العقد» اوست. آغاز : بسا ه. املی حمد المنان الکریم ، دارای : قصیده ، غزل ، مربعات ، رباعی ، ۱۲۰ ک.

□ لاهور ، همانجا C ۱۱۶ Pi/VI ۲۵۶ . : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. دارای : قصیده ، غزل ، مربعیات ، قطعه ، رباعی و مثنوی، ۱۶۰ ک.

□ لاهور ، همانجا ۳۸ APi/VI ۲۳۳ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. دیوان سوم «خاتمه الحیاة» اوست. آغاز : بسمله. طرفه خطابی ست ز سفر قدیم. دارای : قصیده ، غزل ، قطعه ، رباعی ۷٤ ک (عبدالله ۲ : ۲۹۶-۲۹۷).

□ لاهور ، همانجا ۳۸ SPi/VI ٤۶۹٤ : نستعلیق، سدهٔ ۱۰ه. دیوان یکم (؟) باترجیع آغاز میشود : ای بروی تو چشم جان روشن. آغاز غزل : یا من بدا جمالک فی کل ما بدا - بادا هزار جان مقدس ترا فدا ، ۱٤٤ ک (عبدالله ۲ : ٤۹۰).

□ دیره غازیخان ، تونسه ، کتابخانه محمودیه : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز : بسم الله الرحمان الرحیم - اعظم اسمای علیم و حکیم ، ٤٤۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۷۰ : نستعلیق خوش ، سده ۱۰-۱۱ه. آغاز : بسمله. اعظم اسمای علیم حکیم، انجام افتاده ، ٤۶۰ ص (گنج ۳: ۱٤۲٤).

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۶۶۷ : نستعلیق زیبا ، سده ۱۰-۱۱ه. آغاز برابر شماره پیشین ، انجام افتاده، زرین، ۲۵۲ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۷۷۵ : نستعلیق پخته، سده ۱۰-۱۱ه ، آغاز و انجام افتاده ،

□ **لاهور**، زیر مسجد، مکتبه خاور، محمد حلیم: نستعلیق خوش، سده ۱۱-۱۰ه. بامهر کنده ۱۲۴۸ه. دارای دیوانها و سبحة الابرار و نیز مثنوی در هامش (ص ۲-۱۰۰). آغاز: بسمله. اعظم اسمای علیم حکیم، زرین. (سید عارف نوشاهی).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب ۳۸ SPi/VI ۴۶۹۴: نستعلیق، سده ۱۰-۱۱ه. انجام افتاده (عبدالله ۲: ۴۹۰) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱: ۱۱۲).

□ **رحیم یار خان**، صادق آباد، کتابخانه غوثیه، جمال الدین ولی ۸۴: نستعلیق خوش، سده ۱۰-۱۱ه. در «کلیات» او هر سه دیوان است سپس «هفت اورنگ» او، ۷۷۶ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ۳۷۵۱/۷۱۸: سده ۱۱ه. (بشیر حسین ۱: ۱۱۱).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۱۱۶۴: نستعلیق خوش، سده ۱۱ه. گزیده ای ست (ص ۱۸۵-۱۹۶).

□ **اسلام آباد**، همانجا ۳۴۰۲: نستعلیق پخته، سده ۱۱ه. آبخوردگی دارد، ۲۱۶ ص.

□ اسلام آباد، همانجا ۲۷۹۱: نستعلیق خوش، سده ۱۱ه. باقی مانده یک نسخه است، ۱۰۸ ص (گنج ۳: ۱۴۲۵).

□ **اسلام آباد**، همانجا ۸۶۵۵: نستعلیق خوش، سده ۱۱ه. آغاز کمی افتاده. غزل هاست به ترتیب قافیه، سپس یک مثنوی: سلام علی طاها و یاسین، ۴۹۲ ص.

□ **راولپندی**، گولره شریف، درگاه شاد روان پیر مهر علی شاه: نستعلیق، سدهٔ ۱۱ه. گزیده غزلهای اوست آغاز: صبحدم باده شبانه زدیم - ساغر عیش جاودانه زدیم، ۲۸ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ **خیر پور**، کتابخانه عمومی: نسخ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز افتاده: سین سنت و شین شریعتش - دانندانه کلید بهشت مخلد است. و تخلصی از او: جان جامی ز نکته وحدت - نشکیبه چوماهی از دریا، ۵۲۸ ص (سید خضر نوشاهی).

□ **لاهور**، محمد شفیع ۱۹۴/۱۶۸: نستعلیق، سدهٔ ۱۱ه. دیوان سوم اوست، آغاز: در این صحیفه چو آغاز کردم املا را - گرفتم از همه اولی ثنای مولا را . . .، دارای ۲۰ قصیده، ۲۰ گ (دکتر بشیر حسین شفیع: ۱۵۰).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۵۴۲: نستعلیق پخته، سده ۱۱-۱۲ه. آغاز افتاده، ۵۱۰ ص.

□ اسلام آباد، همانجا ۴۰۲۳: نستعلیق خوش، سده ۱۱-۱۲ه. آغاز: بسمله. اعظم

اسمای علیم حکیم ، ۲۹۴ ص (گنج ۳ : ۱۴۲۵).

□ لاهور ، کتابخانهٔ دکتر محمد باقر : نستعلیق ، ۱۱۲۷ه. جلدولبندی به زر. آغاز : بسم الله الرحمان الرحیم ـ هست صلای سرخوان کریم ، ۲۱۳ ک ۱۴ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۱۸۲).

□ لاهور ، فقیر خانه ، سید مغیث الدین : آغاز و انجام افتاده ، با مهر سید مومن الرضا بن سید نور الحسن ، ۱۱۹۵ه ، ۲۹۴ ص (محمد علی کوثر).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۸۷ : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ه. آغاز افتاده : از آن درج گهر تکلم خوشست ـ و از آن شجره ثمر ، نسیم خوشست ، ۴۴۵ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۲۹۸۸ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده ، ۲۰۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ، ۴۸۲ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه ، غزل هاست. آغاز : بسمله. اعظم اسمای علیم حکیم ، ۳۴۶ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ، ۵۳۱۶ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. غزل هاست ، آغاز افتاده ، ۳۲۵ ص (گنج ۳ : ۱۴۲۶).

□ کراچی ، موزه ملی ۶۶-۱۹۷۸ .N. M : نستعلیق ، سده ۱۲ه. دارای غزل و رباعی ، آغاز و انجام افتاده ، ۱۷۶ ص (نوشاهی : ۴۸۳).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ، ۶۸ ، ۸۷۱ دیو : نستعلیق ، پایان سدهٔ ۱۲ه. آغاز افتاده : بیخود افتادم چو خوردم شربت هجران بلا ـ جز چنان خوابی کجا لایق بود این خورد را . . . دارای : غزل ، قطعه ، رباعی ، قصیده و ترجیع ، ۲۰۶ ک (عباسی ۱ : ۴۴۱).

□ کراچی ، ناظم آباد ، همدرد ، حکیم محمد سعید دهلوی ۱۰ .R : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز افتاده : ز غصه خون شوق تو بردار و سکون ـ همدم اشک لاله . . . روی نهاد سوی تو ، از ردیف «الف» تا «ه» را دارد ، ۲۴۶ ص (سید خضر نوشاهی)

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۵۰ PPi/VI ۱۵۳۹ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. دیوان سوم «خاتمه الحیاة» اوست ، ۱۰۵ ک (عبدالله ۲ : ۲۹۸).

□ لاهور ، همانجا Pi/VI ۳۸ A ۳۷۵۱ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. دیوان دوم ، آغاز : بسمله. اعظم اسمای علیم حکیم ، آغاز غزلها : یا من بدا جمالک فی کل ما بدا ، ۱۹۶ ک (عبدالله ۲ : ۴۹۱).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۴۳۱ : نستعلیق ، محمد عظیم بن ملا محمد رجب بلخی ، ۱۲۹۶ه. دیوان سوم است ، آغاز برابر ۱۲۹۰ ص.

□ گوجرانواله ، حافظ آباد ، چشتی گولتروی ، محمد رفیق : نستعلیق ، علی حیدر شجاع آبادی ، ۱۲۱۷ه. آغاز : بسمله. هست صلای سر خوان کریم . . . دفتر یکم ، ۵۱ ص.

□ گوجرانواله ، همانجا : همان نستعلیق ، علی حیدر شجاع آبادی ، ۱۲۱۷ه. آغاز : بسمله. اعظم اسمای علیم حکیم . . . ، دفتر دوم با سرلوح زرین ، ۲۳۶ ص.

□ گوجرانواله ، همانجا : همان نستعلیق ، علی حیدر، ۱۲۱۷ه. آغاز : بسمله. املی حمد المنان الکریم . . . ، با سرلوح زرین ، دفتر سوم ، ۱۰۰ ص.

□ گوجرانواله ، همانجا : همان نستعلیق ، ۱۲۱۷ه. دفتر ٤ - ۵. آغاز : بسمله. طرفه خطابی ست زفرس قدیم ، صفحه ی آغاز هر یک از دفتر ها آرایش زرین شده ، ۱۱۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۸۱۲ : نستعلیق خوش ، ملا عطا الله قادری ، رمضان ۱۲۲۰ه ، دیوان یکم است ، با دو سرلوح ، ۵۶۶ ص.

□ رحیم یار خان ، صادق آباد ، کتابخانه غوثیه ، جمال الدین والی ۵۷ : نستعلیق خوش ، محمد بن میرزا احمد ، بفرمان آخوند ملا علی ، ۱۲۲۸ه. در هامش دیوان حافظ ، ٤ تصویر در متن و ۲ تصویردر هامش ، آغاز : یا من بداجمالک اگر فی کل ما بدا . بادا هزار جان مقدس فدا ترا ، ٤۷۲ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۹۶۲-۱۷۶/۱ N. M. : نستعلیق خوش چلیپا ، ۱۲۳۳ه. آغاز : یا من بداجمالک. دارای غزل و رباعی ، گ ۱ - ۳۷۵ (نوشاهی : ٤۸۳).

□ لاهور ، دیال سنگھ ترست ٤۳ : نستعلیق پخته ، محمد حسن متخلص به سعری بن صدر الدین عرف بچ ، ۲۰ ذیحجه ۱۲۵۱ه آغاز : بسمله. هست صلای سرخوان کریم ، ٤۳۸ ص (هاشمی ، صدیقی ۱ : ۱٤۶).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۹۶۹-۲۷۷ N. M. : نستعلیق ، ملا عطا الله قادری ، ۲۷ صفر ۱۲۵۷ه. آغاز : بسمله. هست صلای سرخوان کریم، ۶۹۶ ص (نوشاهی : ٤۸۳).

□ شیخوپوره ، گوجرانواله ، نوشهره ، کتابخانه هاشمی : نستعلیق پخته ، عبادت علی ، ۱۲۷۲ه آغاز : بسم - اعظم اسما علیم حکیم ، ۶۳۱ ص (خانم رضوانه سحر).

□ ملتان ، قدیر آباد ، کتابخانه عبیدیه ، مفتی عبدالودود چشتی : نستعلیق پخته ، عبیدالله ملتانی چشتی نظامی (م۱۳۰۵ه) ، سده ۱۳ه. آغاز : یا من بدا جمالک فی کل ما بدا - بادا هزار جان مقدس ترا فدا ، ٤۱۳ ص (نعیم اختر مجددی).

□ بهاولنگر ، چشتیان ، درگاه معلی ، محمد اجمل چشتی فاروقی : نستعلیق زیبا ،

فتح سنگه نابرا در حالندهر ، ۳۰ جیت سمت ۱۹۳۸ ب (۱۳۰۰ه؟). آغاز : موزون ترین کلامی که غزل سرایان انجمن . بسم الله الرحمان الرحیم - اعظم اسمای علیم و حکیم ، ۵۹۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ پیشاور ، دانشگاه پیشاور ۱۲۱ : نستعلیق خوش کهن ، تاریخ یاد نشده ، آغاز : بسمله. هست صلای سرخوان کریم . . . پاکا پروردگاری که زبان سخن‌گزار در دهان سخن . . ، زرین ، جدولبندی شده ، ۶۹۲ ص (پرفسور امتیاز حسین).

□ لاهور ، کتابخانه ، دکتر محمد باقر : نستعلیق تاریخ یاد نشده ، آغاز و انجام افتاده. آغاز : نوع دگرم آمد ز کرم . . . تو - باخسته دلان میکنی انواع کرمها ، ۸۰ گ ۱۳-۱۴ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۱۸۲).

□ لاهور ، کتابخانه فقیر سید مغیث الدین : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، آغاز و انجام افتاده، ۱۷ گ ۱۴ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق).

□ پیشاور ، دانشگاه ، کالج اسلامیه ۱۸۰۷ : نستعلیق زیبا ، تاریخ یاد نشده ، در «کلیات» او (محمد اسرائیل کان الله له - عبدالرحیم ۱ : ۳۲۸).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳۹۳۴/۸۸۲/۲ : تنها چند جزو (دکتر محمد بشیر حسین ۱ : ۱۱۲).

☆ 434- اعتقاد نامه

همانکه در (مشترک ۲ : ۱۰۳۷) گذشت. و نشانی شانزده نسخهٔ آن داده شده است.
در پایان «سلسلة الذهب» آمده است. و چند بار بگونه ی جدا چاپ شده است.
آغاز : بعد حمد خدا و نعت رسول - بشنو این نکته را به سمع قبول.

(ن. ک. نسخه ها ۴ : ۲۶۴۴ «اعتقاد نامه» : «عقیدهٔ منظوم» - نفیسی ۱ : ۲۸۷ «اعتقاد نامه» که بگونه ی یک کار مستقل یاد شده - جامی ، نوشاهی : ۴۰۳ «اعتقاد نامه» ضمن کار های نامستقل او).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۹۰۷۴ : نستعلیق نسخ نما، اسماعیل ساکن خورجه، ۱۰۱۵ه. آغاز برابر ، نسخه بنام «جواهر الاسلام» است (ص ۹۳).

□ دیره اسماعیل خان ، مکتبه حبیبیه : نستعلیق ، ابزد بخش قادری ، جیت ۱۸۰۹ ب (۱۱۶۷ه) ، ۳۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ حیدر آباد ، تند و قیصر ، گنجینه نظامانیان : نسخ زیبا ، ابو نصر بها الدین سندهی ، ۲۵ شوال ، ۱۱۷۹ه (ص ۲۴۸-۲۷۳).

□ حیدر آباد ، عمالجا : نسخ زیبا ، محمد نصیر الدین بن بها الدین (پیشگفته) ،

۱۴ ع ۱۱۸۹/۱*، (ص ۲۲۱-۲۴۰) (نسیم اختر مجددی).

□ ملتان، باغ لانگ خان، کتابخانه عمومی: نستعلیق، سده ۱۴ه. آغاز برابر، ۱۶ ص (نسیم اختر مجددی).

□ پنون، نسیم گل، حبیب الله خان: نستعلیق، سده ۱۴ه. آغاز برابر، ۲۴ ص (محمد نذیر رانجها).

☆ 435. پنج گنج: خمسه

خود مجموعه ای. بنام «پنج گنج» نساخته. دیگران از «هفت اورنگ» او، پنج مثنوی را گزیده بدین نام خوانده اند.

(ن. ک. نسخه ها ۴: ۲۶۷۸ «پنج گنج» - ذریعه ۷: ۲۵۷ «خمسه» - صفا ۱: ۱۳۱ «پنج گنج» - چستربتی: ۲۲ تا ۲۴ «پنج گنج» - نشریه ۹: ۲۱۰، ۳۸۸ «پنج گنج»).

□ کراچی، موزهٔ ملی ۱۰۴۸-۱۹۵۷ .N. M: نستعلیق ریز خوش، درویش محمد بن امیر صرخ بن امیر شیخ محمد، ۲۷ ع ۸۹۶/۲ه. (نوشاهی: ۵۵۳).

□ پیشاور، عجایب گهر (موزه) ۳۹: ثلث زیبا، محمد بن عو(ن) الدین قوام ثلاثا ۱۸ شعبان ۹۴۳ه. (پایان سبحة). «پنج گنج» اوست: ۱- سلسلة الذهب، ۲- تحفة الاحرار، ۳- سبحة الابرار، ۴- لیلی و مجنون، ۵- خرد نامه، ۶۰۰ ص ۱۴ ص (محمد اسرائیل کان الله له).

□ کراچی، موزهٔ ملی ۲-۱/۲۳۷-۱۹۷۳ .N. M: نستعلیق، شوال سده ۱۰ه. مقابله شده، ۱۰۴۰ه. (نوشاهی: ۵۵۳).

☆ 436. جلاء الروح: قصیدهٔ...

قصیده ای ست شینی در برابر قصیده ی خاقانی(م ۵۵۱ه) با این سر آغاز: دل من پیر تعلیم است و من طفل زباندانش. و قصیده ی «مرآت الصفا» ی امیر خسرو دهلوی (م ۷۲۵ه) و دیگران که در این زمینه طبع آزمایی کرده اند.

کار جداگانه ای از و نیست، و در دیوان یکم او چاپ شده است. ولی برخی به آن توجه ویژه داشته در مجموعه های خود جدا آورده اند.

آغاز: معلم کیست، عشق و کنج خاموشی دبستانش - سبق نادانی، دلم طفل سبق دانش.

(ن. ک. نسخه ها ۴: ۲۷۴۰ «جلا الروح» - جامی، نوشاهی: ۴۰۴ ضمن نگاشته های غیر مستقل جامی).

□ حیدر آباد، تند و تیمر، گنجینه نظامائیان: نستعلیق زیبا، ابونصر بها الدین سندهی،

. . نسخه ۱۰۷۹ه (ص ۶۴۰-۶۵۸)، آغاز برابر.

□ سیدو آباد ، همانجا : نسخ زیبا ، محمد نصیر الدین بن بها الدین (پیشگفته) سندهی ، ۲ ع ۱۱۸۹/۲ه ، (ص ۴۳۹-۴۴۵)، آغاز برابر (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۴۶۳ : نستعلیق خوانا ، ۱۲۹۲ه ، (ص ۲۴-۳۹) ، آغاز برابر نمونه (گنج ۳ : ۱۵۸۳).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۱۰ ، ۸۷۱ نور - ۶ ، ۲۹۷ سلوب : تاریخ یاد نشده. ش ۱۸ مجموعه گ ۲۴۴. در نسخه به نام «قصیده حضرت نور اقدس سره» آمده است ، آغاز برابر نمونه (عباسی ۱ : ۱۵۱).

☆ **000ـ خمسه : پنج گنج**

☆ **437ـ خوابنامهٔ منظوم**

منسوب به جامی. با دیباجه ای به نثر ، که در آن نگارنده جامی دانسته شده است. در ۱۳۹ بیت.

آغاز : حمدله. بدان اسعدک الله تعالی فی الدارین ، که این رساله ای ست در تعبیر خواب از تصانیف . . . شبی در خواب گریبند پیمبر ـ شود از فضل ایزد(شادو) سرور.

□ **سرگودها ، انجمن رهوه ، خلافت:** نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز برابر ، ۱۳۹ بیت (ص ۱۸۵-۱۸۸) (نعیم اختر مجددی).

☆ **438ـ دستور معما ، منظوم**

در بخش «معما» خواهد آمد.

☆ **439ـ رباعیات : شرح رباعیات**

رباعیاتی ست عرفانی از وی ، و گزارش عرفانی نیز از خود وی.

آغاز : حمداً لا له هو بالحمد حقیق ـ در بحر نوالش همه ذرات غریق.

در بخش فلسفه (۲ : ۹۶۵) گذشت. و اینک نسخه های تازه بدست آمده.

□ **اسلام آباد ، گنج بخش ۹۰۷۵ :** نستعلیق، بهکیاری ولد سید شعیب، رمضان ۱۰۱۰ه. آغاز برابر (ص ۲-۶۷) ، موربانه زده و باز سازی شده.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۵۲۳ : نستعلیق پخته ، (۱۲۶۲ه) ، (ص ۱۷۴-۲۲۹) ؛ آغاز برابر، در کلفون بنام «شرح رباعیات مسمی به لوایح» است.

☆ **440ـ شرح بیتی از دهلوی**

امیر خسرو ـ جامی. در بخش عرفان (۳ : ۱۵۸۷) گذشت.

☆ 441- شرح قصیدهٔ برده

متن از بوصیری (م ۶۹۴ھ/۱۲۹۵م) (ن. ک. «ترجمهٔ قصیدهٔ برده» حافظ شرف : ۴۸۳). گزارش منسوب به جامی. نسخه هایی از گزارش این قصیده ، منسوب به جامی ، در لنین گراد (نسخه ها ۵ : ۳۴۸۲) هست که آگاهی دقیقی از نسخه های آن ، در فهرست مختصر آ کیموشکین (۱: ۴۲۲، ۴۲۱)داده نشده است. و نسختی ازگزارش(ترجمه) این قصیده، که از حافظ شرف‌پیشگفته دانسته شده است ، درکلفون به جامی منسوب گشته است (نوشاهی : ۶۱۰). و همچنین نسختی از گزارش این قصیده که از غضنفر بن جعفر (سده ۱۰ھ) دانسته شده است و در کلفون از «جامی» دانسته شده است (گنج ۳ : ۱۷۰۲) در دست هست. از این ها چنین بدست می آید که «شرح» خاصی از این قصیده نیست که به جامی نسبت داده شده باشد.

(برای نسخه هایی که به جامی نسبت داده شده ن. ک. نسخه ها ۵ : ۳۴۸۲ - گنج ۳ : ۱۷۰۲ - جامی ، ترجمهٔ نوشاهی : ۴۰۸ - مرآت العلوم ۱ : ۱۳۶).

نسخه ها زیر که در کلفون از جامی دانسته شده است ، پس از خطبه سر آغازی برابر همان منظومه ی حافظ شرف را دارد ، و بایستی از همو باشد.

آغاز : الحمد لله ناصر العباد بقدرته و جلاله ، القادر المحمود بکل فعاله . . . اما بعد ، بدان نصرک الله تعالی که قصیدهٔ برده مشتمل است بر ۱۶۳ بیت . . . ای زیاد صحبت یارانت اندر ذی سلم - اشک چشم آمیخته باخون روان گشته بهم - یا مگر از کاظمه بادی وزید از کوی دوست - یا مگر در نیمه شب برقی درخشید از اضم . . .

□ کراچی ، مولانا محمد هاشم جان مجددی : از ۱۱ھ. آغاز : واقفان اسرار نهانی و کاشفان اسناد معانی پوشیده و مخفی نیست که منشا انشای کاینات و سبب افشای مخفیات . . . ، نام نگارنده در نسخه نیامده ، ۳۳۱ ص (پرفسور محمد اقبال مجددی).

□ راولپندی ، کوارہ شریف درگاہ شاد روان پیر مهر علی شاه : نسخ و نستعلیق ، در بلده حلب ۲۵ ج ۱/۱۰۰۳ھ. آغاز برابر نمونه ، از جامی ، ۴۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ پیشاور ، دکتر خواجه محمد سلیم ۷۵۸ : نسخ در متن و نستعلیق در فارسیها ، ابراهیم ولد عبدالملک ، بی تاریخ با مهر «از لطف کردگار محمد حنیف ۱۱۲۸ھ» ، آغاز برابر نمونه ، از جامی ، ۶۰ ص ۱۵ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ حیدر آباد ، شاه ولی الله اکادمی ، غلام مصطفی قاسمی : نستعلیق پخته ، ملا احمد بن ملا الیاس ، ۱۰۹۴ د ، آغاز : این قصیدهٔ علیه مسمی به قصیده برده ، که منسوب است به شیخ . . . ، در کلفون از عبدالرحمان جامی دانسته شده ، (نعیم اختر مجددی).

□ گجرات ، قلعه دار ، کتابخانه مولانا عبدالکریم قلعه داری : نستعلیق پخته ، یار محمد ولد حافظ فتح محمد ، ۲۰ رجب ، احدی جلوس والا؟ ، ۱۵۲ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

□ گجرات ، قلعه دار ، مولانا عبدالکریم قلعه داری : نستعلیق زیبا ، تاریخ یاد نشده ، آغاز برابر ، در کلفون از عبدالرحمان جامی دانسته شده ، ۲۴ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

☆ 442ـ لجة الاسرار: قصیدهٔ ...

در پاسخ قصیدهٔ امیر خسرو دهلوی با این سر آغاز : مشعل خورشید کز نورش جهان را زبور است. چند باشی گرم در مهرش که طشتی از زراست. در ۸۸۰ه (فرخ)/۶-۱۴۷۵م سروده است که در پایان آن گوید : سال تاریخش اگر «فرخ» نویسم دور نیست ـ زانکه سال از دولت تاریخ او «فرخ» فر است.

کار جداگانه ای ازو نیست ، ولی در برخی مجموعه ها جداگانه آمده است.

آغاز : کنگر ایوان شه کز کاخ کیوان بر تر است ـ رخنه ها دان کش به دیوار حصار دین در است.

(ن. ک. جامی ، حکمت ، ۴۰۵).

□ حیدر آباد ، تند و قیصر گنجینه نظامانیان : نستعلیق زیبا ، ابو نصر بها الدین سندهی ، ۲۸ ذیقعده ۱۱۷۹ه. (ص ۵۱۹-۵۳۸) ، آغاز برابر (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۴۶۳ : نستعلیق خوانا ، (۱۲۹۲ه) ، (ص ۱-۱۶) ، آغاز برابر، سپس قصیده امیر خسرو (گنج ۳: ۱۷۵۱).

☆ 443ـ مختصر الفقه

نوشاهی (جامی : ۳۴۳-۴۴۸) نگاشته های جامی و منسوب به وی را در سه بخش بررسی کرده است : نگاشته هایش ، نگاشته های منسوب به او ، سوم کتاب و یا رساله هایی که نابجا به او منسوب شده است. و «مختصر الفقه» را در بخش دوم به نقل از همین منبع زیر آورده است.

فقه منظومی ست،گویا بر پایه‌ی «وقایه»، درسرعنوان آن نام جامی آمده است. سپس فهرست منظوم فصل ها : تحمید خداوند ، نعت نبی و آل ، مدح شاه روزگاه ، وضو ، نقض وضو ، غسل ، آب های وضو ، چاه ، تیمم، مسح ، حیض و نفاس ، پاکی و نجاست ها، استنجا، نماز ، فرض های نماز ، واجبات نماز ...

□ پیشاور ، دانشگاه ، کالج اسلامیه ۶۷۴ ب (۵۵) : نستعلیق خوش ، ۱۱۵۲ه. با فهرست منظوم در آغاز ، نام عبدالرحمان در بالای فهرست آمده است ، ۳۸۰ ص (سید

سعید الله - عبدالرحیم ۲ : ۳۱ که شماره آن را ۵۵ آورده است).

444- مخمس مناجات صدیق

متن منسوب به ابوبکر صدیق. و در پایان آن آمده : ذکر حق باشد همیشه اهل دل را قوت روح - فکر کن در نفس خود «جامی» تو هر شام و صبوح.

(ن. ک. مخمس مناجات صدیق ، منسوب جامی و بها الدین ملتانی ، در بخش الفبایی همین بخش).

آغاز : مناجات حضرت جامی . . . بر مناجات ابا بکر الصدیق . . . سخت بدکارم خدایا ، عاصیم بر قال و قیل - بر من از رحمت نظر کن و از سر لطف جمیل - بردر آورده ام روی ارادت چون خلیل - خذ بلطفک یا الهی من له زاد قلیل - مفلساً بالصدق یاتی عند بابک یا جلیل.

□ فیصل آباد ، چنیوت بازار ، وکیلان ، کتابخانه چشتی سلیمانی : نستعلیق و نسخ ، ۱۳۱۸ه. (ص ۲۴۲ - ۲۴۴) ، در سر آغاز و در مقطع نام جامی آمده ، آغاز برابر (نعیم اختر مجددی).

□ وهاری ، میلسی ، سردار جهندیر : نستعلیق خوش ، محمد هاشم ، ۱ ع ۱۳۳۹/۲ه ، ام جامی در پایان آن آمده، آغاز برابر، ۸ ص (نعیم اختر مجددی).

445- نی نامه

در گزارش دو بیت سر آغاز «مثنوی معنوی» که در بخش عرفان (۳ : ۱۶۳۵ و ۲۰۹۱) گذشت. اینک نسخه ای دیگر :

آغاز : عشق جز نایی و ما جزنی نئیم- وی دمی بی ما وما بی وی نئیم.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۸۶۱ : نستعلیق پخته ، (۱۱۶۷؟) ، آغاز برابر ، (ص ۱۸۵-۲۰۰).

446- چهل حدیث : چهل کلمه : اربعین

چهل سخن کوتاه حضرت پیامبر (ص) است که هر سخن بد و بیت گزارش شده است.

آغاز : صحیح ترین حدیثی را که راویان دین محدثان. . .

در بخش فلسفه عملی (۴ : ۲۳۰۷) گذشت. اینک نسخه ای دیگر :

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۵۴۳ : نستعلیق و نسخ خوش ، ۱۲ ج ۱۲۶۵/۲ه ، آغاز برابر ، ۱۲ ص.

133- تربتی ، عبداللطیف

عبداللطیف بن شیخ سلیمان تربتی، گویا از پایان سدهٔ نهم ه.

447ـ ترجمة الاحادیث : چهل حدیث منظوم

که گویا در ۸۹۹ه‍/۱۴۹۴-۳م سروده شده است. همانکه در مشترک ٤ : ۲۲۷٤ گذشت. و نیز ن. ک. تربتی ن. ک. ص. ٤۷۵ه‍.

اینک نسخه ای دیگر :

□ **اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۹۰۹ :** تحریری ، ۱۲۹۶ه‍ ، (ص ۱-۱۶۲) ، دیباجهٔ نثری را ندارد. آغاز برابر متن ، تاریخ سرودن در پایان نیامده. انجام : گناه تربتی از حد برون است ـ که من از هر چه می گویم فزون است. همان 12361. (٤ : ۲۲۷۵).

134ـ ناشناس

سراینده ای ناشناس ، یکی از مردم چشت ، زنده بپرامون ۸۹۰/۱۴۹۵-٤م.

448ـ تحفه : نظم عجیب : مقامات شیخان عالی نسب

در احوال سلطان قطب الدین مودود چشتی (۴۳۰-۵۲۷ه‍/۱۰۳۹-۱۱۳۳م). بنام سلطان حسین میرزا بایقرا (۸۷۳-۹۱۱ه‍). هنگامی که به چشت آمده بود. پیرامون ۸۹۰ه‍/۱۴۹۵-٤م : مرا قریهٔ چشت کاشانه است ـ که فردوس اعلا در آن خانه است . . . ظفر شهریاران از اینجا برند ـ از این در سلاطین بجایی رسند . . . زهی جان آگاه آن پادشاه ـ که واقف شد از حال مردان راه . . . از ان نسل تیمور خان را شرف ـ شهان بردرش گوشه گیران صف ـ مهی(مه) مشرقین و شهی خافقین ـ امام زمان شاه سلطان حسین . . . از آن چشت نور دیگر یافته ـ که ظل ظلیلش بر او تافته . . . نه راهی که از خانه بیرون روم ـ که دست تهی پیش شه چون روم . . . اگر طبع نظمم نبودی سرشت ـ سر خویشتن می گرفتم ز چشت . . . ولی کردم از روی نظم ابتدا ـ به صیقل رخ طبع دادم جلا ـ مقامات شیخان عالی نسب ـ که بر خلق دارند فخر از حسب ـ روان نظم سازم مقاماتشان ـ برم چند فصل از کراماتشان ـ به نزدیک آن شاه کشور گشای ـ که هستش فلک چون زمین زیر پای . . . الهی از این «تحفه» ام بهره ده ـ ز شکر ستانم عوض بهره ده. تاریخ نظم در پایان آن آمده : چو شد نهصد از سال هجرت فریب ـ کشیدم در این رشته «نظم عجیب» ـ نوشتم به کاغذ چه خوشنامه ای ـ که ماند به ایام هنگامه ای.

با سربند های حمد و نعت سید مرسلین ، سبب نظم ، باعث این املا پادشاه ظل اله ، جواهر نسب مشایخ ، سبب عنان تافتن سلطان فرسناقه از شام حلب در قریه کرزول که الحال مشهور به چشت شده ، پرتویی از لمعات انوار اسرار سلطان مودود ، متوجه شدن سلطان به طرف بلخ و سخن گفتن سنگ خارا را ، صحت یافتن پسر سعد که کنگ و لنگ و کور بود ، کیفیت رحلت سلطان ، بجای پدر به مسند نشستن قطب الدین سید احمد مشتاق.

آغاز دیباجه : بنام یکی تازه سازم زبان ـ که این جسم افسرده را داد جان ـ تن خاکیان

را ز خاک آفرید - ولی جان راز نور پاک آفرید. آغاز متن : چنین گفت دانای راز کهن - چوبگشاد برقع ز روی سخن.

(ن.ک. خزینه ۱ : ۲۴۸ خواجه ،ودود چشتی زندگینامه وکراماتش، و نام دو کار ادبی او : منهاج العارفین ، خلاصة الشریعه، و زندگینامهٔ او را که ۴۳۰-۵۲ آورده - نفحات الانس ، جامی : ۳۲۶ - سفینه : ۹۰).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۴۲۷ : نستعلیق پخته ، ۱۳۳۴ه. (ص ۳۲-۹۳) ، ۴۵۰ بیت.

● 135- محمد خبیصی ، شمس امام

محمد بن نصیر خبیصی مدعو به شمس امام. که نسبت او در یک نسخه «خبیطی» نیز آمده است. وی دو بار «قصیدهٔ برده» را گزارش کرده است. یکبار بنام «فواید علائیه» (نسخه ها ۵ : ۳۵۰) بنام خواجه علاء الدین حسن بن خواجه ضیا الدین هبة الله که گویا در نیمهٔ دوم سدهٔ نهم می زیسته است. و نگارنده نمی تواند با شمس الدین محمد بن ابی بکر خبیصی (م ۷۳۲ه/ ۱۳۳۱م) نگارنده ی «الواشح» یکی باشد (کحاله ۹ : ۱۱۶ - هدیة العارفین ۲: ۱۴۸) .

✯ 449- شرح قصیدهٔ برده

متن از بوصیری ، محمد بن سعید (م ۶۹۴ه/۱۲۹۵م) با این سر آغاز : امن تذکر جیران بذی سلم ، در ستایش پیامبر (ص). نگارنده در دیباجه می گوید بیش از این شرحی بر این قصیده نگاشته بود. و این را به اشارهٔ «لا زال غیاث الملک والدین» و نسخهٔ دیگر «عیانا الملک و عونا الاسلام» از آن گزیده بدینگونه در آورده است.

پس از هر بیت سر بند های لغت ، ترجمه ، بیت ، اعراب دارد. وزیر عنوان «ترجمه» آن را گزارش کرده است. وزیر عنوان «بیت» آن بیت را با یک بیت فارسی به نظم در آورده است.

نخستین و دو مین بیت همان بیت‌های یکم ودوم منظومه‌ی «حافظ شرف»(ن.ک.ص.۴۸۳) می باشد. و سومین : چیست مر چشمت اگر گویی که بس گریان شود. با دلت گویی بهش شو ، شیفته گردد ز غم.

آغاز : آلاف شکر و سپاس و اصناف محامد بیقیاس متوجه درگاه عظمت و جلال . . . اما بعد ، بر ارباب بصیرت پوشیده نیست . . . فقیر حقیر محمد بن النصیر الخبیصی المدعو به شمس الامام.

(ن.ک. نسخه ها ۵ : ۳۴۸۴ شرح قصیدهٔ برده، همانجا : ۳۵۰۵ «فواید علائیه» از همو دو کتابخانهٔ مشهد: ۸۷۸ «شرح قصیدهٔ برده»).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۰۲۹ : نستعلیق ، سید محمد بن نعمت الله بدخشی ، در

شهر مکه ، ۷ ذیحجه ۱۰۰۴ه. آغاز برابر نمونه ، نام نگارنده در دیباجه «محمد بن نصیر خبیصی ست» ، ۱۸۹ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۴۴۷ : شکسته آمیز ، ۱۲۴۱ه ، (ص ۲-۲۶۴) ، آغاز برابر ، نام نگارنده در دیباجه «بمحمد بن نصیر الخبیطی ست» (گنج ۳ : ۱۷۰۴).

● 136ـ قاسم تونی

درویش قاسمی ، قاسم تونی ، از سدهٔ نهم. که آگاهی بیش از این از وی بدست نبود. و از مجموعهٔ زیر بدست آمده که وی افزون از دیوان رساله ای نیز به نثر مصنوع و بدیع دارد. در حمد و نعت و ستایش از پادشاه و شاهزاده ای که نامشان بدست نیامیده است. در دیباجهٔ این رساله نام پدر سراینده عبدالقادر آمده است. و در پایان آن کمال صوری و معنوی را برای «فرزند ارجمند محمد نصیر» می خواهد. پس وی فرزند عبدالقادرو پدر ممحمد نصیر است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۴۶۴ - ذریعه ۹ : ۸۶۵ - روز روشن : ۶۴۸ - نفیسی ۲ : ۷۱۱ که زندگینامهٔ او در همهٔ آن ها یکسان بکوتاهی آمده است).

✲ 450ـ دیوان قاسم تونی

همان. نسخه ها ۳: ۲۴۷۹.

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۸ ، ۸۷۱ تا - ۲۹۶ مج : ش ۱۴ مجموعه با تاریخ ۱۱۰۵ه. (ک ۹۵-۹۹) ، قصاید است و بحر طویل ، آغاز قصیده ها : ۱- به خلوتخانهٔ غم می فرستم جان مفرد را - به میدان ریاضت می برم نفس مجرد را. آغاز ۲ : خنجر برق بود در نظرم دستهٔ گل - زره رعد بود حلقهٔ چشم بلبل آغاز ۳ : می کند از قم صنع تجلی ظهور - آیهٔ نور خطش بر ورق سورهٔ طور ، بدنبال رسالهٔ ادبی نثری او (عباسی ۲ : ۱۴ تا ۱۷) آغاز بحر طویل : حمد بیحد احد قادر خردایزد داد او جهاندار نگارندهٔ نه قبهٔ دوار (عباسی ۲ : ۱۴ تا ۱۷).

● 137ـ حنیفة بن احمد

حنیفه بن احمد. گویا از سدهٔ نهم (بشیر حسین).

در «پاکستان و هند ۵ : ۳۵۷» ضمن کار هایی در خوابگزاری ، دو کار به نام های «تحفة الملوک» و «تحفة الرؤیا» از این کس نام برده شده است. بی آنکه منبع خود را یاد کرده و یا روزگار مترجمه را.

✲ 451ـ تحفة الرؤیا

خوابگزاری ست و پند هایی مناسب آن.

آغاز : بحمد خدا و نعت خیر الانام - کنم تحفهٔ رؤیا بهر خاص و عام - بیا احمدا آنچه

داری بگو - ز آنکه دیده در کتب ، روبرو.

□ **لاهور** ، دانشگاه ، شیرانی ۲۲۵۱ ، ۵۲۶۱ : تاریخ یاد نشده ، آغاز برابر نمونه ، انجام افتاده (بشیر حسین ۳ : ۴۷۷).

☆ 138- عطار تونی

عطار تونی و شاید نامش فرید الدین محمد بن ابراهیم بوده است. ولی جز نیشابوری ست. صوفی شیعی و گویا اسماعیلی. از سدهٔ نهم ، که به اتهام دشنام دادن به بزرگان اهل تسنن به زندان گسیل، و شکنجه و چپاول دارایی دچار شده است. در نسخهٔ ۴۳۵ «دیوان» اودردانشگاه (نسخه ها ۳ : ۲۴۴۵) آمده : اصل من از تون ولی شاپور جای - باشدم در مشهد سلطان ، سرای. و همانجا می گوید «جوهر ذات» و «هیلاج» را سروده ام.

چند مثنوی او به علت تشابه در تخلص ، به عطار نیشابوری نسبت داده شده است.

(ن. ک. نفیسی ۱ : ۳۲۰ عطار تونی ، زندگینامه و نام کارهایش : ۱- ترجمة الاحادیث یا مواعظ ، ۲- اشتر نامه ، ۳- بلبل نامه ، ۴- لیسر نامه ، ۵- جواهر الذات ، ۶- خیاط نامه ، ۷- سی فصل ، ۸- لسان الغیب ، ۹- مظهر العجایب ، ۱۰- حلاج نامه ، ۱۱- وصلت نامه ، ۱۲- کنز الحقایق ، ۱۳- گل و هرمز ، ۱۴- معراج نامه - همانجا ۱ : ۱۱۵ عطار نیشابوری ضمن کارهای منسوب به او).

☆ 000- اشتر نامه

نفیسی در یکجا آن را از سروده های عطار تونی دانسته ، و یکجا تردید کرده آن را منسوب به نیشابوری دانسته است. ن. ک. پیشگفتار چاپ از دکتر محقق که گفته است : انتساب آن به تونی درست نیست ، چه سراینده اهل سنت است. (ن. ک. پیش از این : ص ۱۶۸).

☆ 453- بلبل نامه

همانکه منسوب به عطار نیشابوری ست. (ن.ک. به تاریخ نسخهٔ لاهور). مثنوی ست عرفانی در پیرامون ششصد بیت ، و به نوشته ی نفیسی (۱ : ۱۱۴) در هزار بیت. در آن شکایت مرغان نزد سلیمان و محاکمهٔ بلبل و پیروزی بلبل در دادگاه ، و پند دادن بلبل مرغان را آمده است.

آغاز ۱ (چاپی) : ز بلبل نامه بیتی چند گویم - جواب معرفت آمد بجویم. آغاز ۲ (برابر بیت ۳ چاپی) : قلم بردار و از دل عیان کن - سر آغازش بنام غیب دان کن.

(ن. ک. نفیسی ۱ : ۳۲۰ عطار تونی ، که ضمن بر شمردن کارهایش از این مثنوی نام برده - نسخه ها ۴ : ۲۶۶۱ «بلبل نامه» - ذریعه ۱۹ : ۱۲۷ «مثنوی بلبل نامه» - مشار ۱ : ۷۷۹ «بلبل نامه» که نشانی سه چاپ آن را بنام نیشابوری داده - نشریه ۱۰ : ۳۱۲ - آخوند همدان : ۱۴۱۸).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۲۷ G ۲۰۳۳ : نوشته درویشعلی کاتب ، ۸۵۷ه. ش ۱۴ «کلیات» نیشابوری. آغاز : بتوفیق خدا و صانع پاک ـ که دانش می نهد در مرکز خاک ـ ز بلبل نامه . . . (برابر چاپی) (عبدالله ۲ : ۱۷۹).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب A ۲۷ Pi/VI ۷۶۵ : نستعلیق ، نظام بن جمال ، احمد آباد ، ۱۰۰۹ه. ش ۳ «کلیات» نیشابوری، آغاز برابر نمونه ۲ ، زرین (عبدالله ۲ : ۱۸۰).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب A ۱۳ SPi/VI ۴۰۰۵ : در «کلیات» نیشابوری نوشته ۱۰۵۹ه (۱۶۴۹م) (گ ۱۶۲-۱۶۵)، آغاز برابر نمونه ۲ (عبدالله : ۴۵۰) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۹۰).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۷ PPi/VI ۵۱۲ : نستعلیق ، محمد مراد ، برای میان مرید الدین ، ۴ رمضان ۱۲۵۹ه. آغاز برابر نمونه ۲ ، ۱۹ گ (عبدالله ۲ : ۱۸۴).

☆ 454 بیسر نامه

همانکه منسوب به عطار نیشابوری ست. مثنوی ست عرفانی و پرشور ، پیرامون ۲۱۰ بیت ، نامبوب. یا ترجیع من خدایم ، من خدایم ، من خدا ـ نار غم از کبر و از کینه و ز هوا ـ سر «بیسر نامه» را پیدا کنم ـ عاشقان را در جهان شیدا کنم.

آغاز ۱ : من بغیر تو نیستم در جهان ـ قادرا ، پروردگارا جاودان ـ آغاز ۲ : ابتدا کردیم «بیسر نامه» را ـ مشک سا کردیم نوک خامه را.

(ن. ک. نفیسی ۱ : ۱۱۳ عطار نیشا بوری و ۱ : ۳۲۰ عطار تونی ـ نسخه ها ۴ : ۲۶۷۵ «بیسر نامه» ـ ذریعه ۱۹ : ۱۳۱ «مثنوی بیسر نامه» ـ مشار ۱ : ۸۴۹ «بیسر نامه» که نشانی پنج چاپ آن را داده ـ ایوانف ، کرزن : ۲۰۴ ـ مرآت العلوم ۳ : ۴۶ ـ اته : ۱۰۳۱ ، ۱۰۳۳ ، ۱۰۳۶ ، ۱۰۴۹ ، ۶۳۴۷ ، ۳۳۱ ، ۶۴۹ ، ۷۳۳ ـ بادلیان ۲/۱۷ ۶۲).

□ بهکر ، بهل ، مدرسه علوم الشرعیه ، جامعه غوثیه مهریه : نستعلیق پخته ، (۱۰۱۲ه) (ص ۶۱-۷۴)، آغاز برابر یکم (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب A ۱۳ SVPi ۴۰۰۵ : در «کلیات» او نوشته ۱۰۵۹ه (۱۶۴۹م) (گ ۱۵۶-۱۵۷) ، آغاز برابر نمونه (عبدالله ۲ : ۴۵۰) از کتابهای پرفسور شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۹۶).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۸۷۴: نستعلیق خوش چلیپا ، سده ۱۱ه. (ص ۲-۱۴)، آغاز برابر ۱ (گنج ۳ : ۱۵۵۶).

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۱۷۴ : نستعلیق پخته ، سده ۱۱ه. آغاز برابر یکم (جابجا) ، صفحه پایان نونویس ، ۲۲ ص.

□ گجرات ، قلعه دار ، کتابخانه مولانا عبدالکریم قلعه داری : نستعلیق پخته ، سده ۱۱ ه. آغاز برابر نمونه ، سپس «جوهر ذات» تونی ، رویهم ۱۱۰ ص (پرفسور احمد حسین قلعه داری).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۵۰۵ : نستعلیق پخته ، سده ۱۱-۱۲ه. (ص ۲-۲۵) ، آغاز برابر ۱.

□ اسلام آباد ، همانجا ۲۷۷۶ : نستعلیق پخته ، سده ۱۱-۱۲ه. (ص ۱۶۱-۱۸۱) ، آغاز برابر ۱.

□ اسلام آباد ، همانجا ۶۰۷۲ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. بادیباچه ای کوتاه ، سپس برابر نمونه ۱۷۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۳۳۸۸ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. (ص ۶۰-۷۶) آغاز برابر ۱.

□ سرگودها ، بهلوال ، خانقاه سخی شاه سلیمان نوری قادری : نستعلیق ، محمد بخش ، سده ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ۱۸۰ ص (سید شفیق الرحمان نوشاهی).

□ گوجرانواله ، سکهکی ،ندی ، نذیر احمد نقشبندی : نستعلیق ، سده ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ۱۵۰۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها ، هری پور ، عبدالقیوم : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ه. آغاز برابر ۱ ، ۱۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ کراچی ، موزه ۱/۸۹۰-۱۹۵۷ .N. M : نستعلیق ، سده ۱۲ه. (ص ۱-۲۲).

□ کراچی ، همانجا ۳/۱۷۰۲-۱۹۶۱ .N. M : نستعلیق ، سده ۱۲ه. (ص ۵۸-۷۰) (نوشاهی : ۵۵۲).

□ لاهور ، علما اکیدمی ، شاهی مسجد ۱۵۶۲ جدید : نستعلیق خوش ، حیدر علی شاه ، ۲۲ ع ، ۱۲۰۸/۱ه. آغاز برابر یکم ، ۱۶ ص (محمد علی کوثر).

□ ملتان ، جهانیان ، مکتبه الجمال ، اسد نظامی : نستعلیق خوش ، چندر رام بن گیاسی رام ، ۱۲ صفر ۱۲۱۳ه. آغاز برابر ، ۴۷ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اوچ ، مخدوم سید شمس الدین گیلانی ۳۸۴/۵ : نستعلیق خوش ، کرمعلی فاروقی ، ۳ ع ، ۱۲۱۴/۱ه. آغاز برابر ۱ (گ ۷۳ ب - ۸۰ پ) (غلام سرور : ۲۱۲)

□ گجرات ، دهل ، میر محمد شریف نوشاهی : نستعلیق خوش ، قطب الدین در فتح آباد ، سده ۱۳ه. بانی کنده «طلوع شمس الدین زافق فتح دین ۱۲۱۶ه» ، ۲۰ ص (سید نقی نوشاهی).

□ **شیخوپوره** ، گوجرانواله ، نوشهره ، کتابخانه هاشمی : نستعلیق پخته ، محمد سلیم گجراتی ، ۱۲۱۷ه. (ص ۳-۲۰) آغاز برابر دوم ، (خانم رضوانه سحر).

□ **دیره غازی خان** ، تونسه ، آستانه سلیمانیه ، فقیر محمود سدید الدین : نستعلیق ، جمال احمد حسینی نظامی ، ۱۲۱۹ه. آغاز برابر یکم (ص ۱۳-۳٤). (نعیم اختر مجددی).

□ **گجرات** ، دهل ، پیر محمد شریف نوشاهی : نستعلیق خوش ، احمد بخش در ساهنیال ، ۱۲ ذیقعده ۱۲۳۶ه. آغاز برابر یکم ، ۱٤ ص (سید خضر نوشاهی).

□ **کراچی** ، استاد پیر حسام الدین راشدی : نستعلیق شکسته آمیز ، ۱۲٤۱ه. ش ، مجموعه ، سپس دیوان بنوالی ، آغاز برابر نمونه (پرفسور روشن آرا بیگم).

□ **لاهور** ، دانشگاه ، شیرانی ٤۷٤/۳/۳٤۷۰ : نوشته ۲۹ شعبان ۱۲٤۹ه. (۱۸۳٤م) (بشیر حسین ۱ : ۹۶).

□ **گجرات** ، احمد حسین احمد قلعه داری : نستعلیق شکسته آمیز ، میان محمد بخش بن کرم شاه ، ساکن روهله گجرات ، ۱۲۷۲ه. در مجموعه ٦۰٤ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

□ **گجرات** ، کنجاه ، کولیکی ، پیرزاده خلیل احمد ناصر : نستعلیق ، غلام حیدر ، پنجشنبه نیمروز ، ع ۱/۱۲۸۱ه/ ساون ۱۹۲۱ب. آغاز افتاده : من توام تو بامنی و تاتویی ... ، ۲۰ ص (رویت).

□ **سیالکوت** ، رنگپوره ، کتابخانه حسنعلی : نستعلیق ، محمد صدیق ، در مکوال ، ۱۲۸۳ه. (ص ۱-۳۷) آغاز برابر یکم ، (نعیم اختر مجددی).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۲٦٤ : نستعلیق پخته ، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ۲ و آنگاه برابر نمونه ۱ (ص ۱۱٦-۱٤۸).

□ **اسلام آباد** ، همانجا ۸٥٤۷: نستعلیق تحریری ، سدهٔ ۱۳ه. (ص ۳٤۰-۳٥٦) ، آغاز برابر نمونه ۱.

□ **اسلام آباد** ، همانجا ۱۱۲۱٤ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۳ه آغاز : افتتاح نام ها از نام تو - هر دو عالم جرعه نوش از جام تو ، ۷ ص.

□ **کراچی** ، موزه ملی ۳۲٤/۷ - ۱۹٥۸ N. M. : نستعلیق ، شعبان ۱۲۹۲ه (ص ۱۷٦-۱۸۱) (نوشاهی : ٥٥۲).

□ **کراچی** ، انجمن ترقی ۲ قا ۷٥ : نستعلیق ، سده ۱۳ه. (ص ۲۳-۳۸) (نوشاهی : ۱٤۷).

□ **شیخوپوره** ، سرمیدانی ، گنجینه ضیا العلوم ، نعیم اختر : نستعلیق پخته ، ۱۱ شعبان

۱۳۱۱ه. آغاز برابر ۱ ، ۲۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۳۵۲ : نستعلیق ، سده ۱۴ه ۱۴ ص (نوشاهی : ۱۴۷)

□ لاهور ، دکتر محمد باقر: نستعلیق ، تاریخ یاد نشده، ش ۲ مجموعه ، بدنبال «مثنوی شاه بو علی» آغاز برابر نمونه ۲، ۸ گ ۱۵ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۵۷۶).

□ گجرات ، احمد حسین احمد قلعه داری ۲۵۰ : نستعلیق ، فضل دین ، پاس خاطر سراج الدین ، آغاز برابر نمونه ۱ ، ۲۰ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۴۰۷۸/۱۰۲۶/۳ : تاریخ یاد نشده ، با یک قصیده از عطار (بشیر حسین ۱ : ۹۶).

455. جوهرذات : جواهر ذات

این مثنوی در منابع بسیار سروده‌ی عطار نیشابوری دانسته شده و بنام او چاپ شده است.

مثنوی ست عرفانی در دو بخش : یکم در پیرامون ۱۲۴۰۰ بیت ، در داستان های آدم و حوا و یوسف و زلیخا ، با تأویل های عرفانی. بخش دوم در پیرامون ۱۱۶۰۰ بیت.

آغاز : آنکه نور جسم و جان است. خدای آشکارا و نهان است.

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۴۴۵ «دیوان ...» و ۴ : ۲۷۵۰ «جوهر ذات» - ذربعه ۵ : ۲۸۹ «جوهر ذات» که از نیشابوری دانسته شده و ۱۹ : ۱۵۲ «مثنوی جوهر الذات» که جبران کرده از تونی دانسته است - مشار ۲ : ۱۶۲۱ «جوهرالذات» که نشانی یک چاپ آن را در دو جلد در تهران ۱۳۵۵ بنام نیشابوری داده - نفیسی ۱: ۳۲۰ عطار تونی زندگینامه و نام کار هایش از آن میان «جوهر ذات» و «جواهر نامه» بگونهٔ دو کتاب).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۴۵۸۶/۱۵۳۶ : نوشته از پایان سدهٔ ۸ه (!) در فهرست از آن فرید الدین عطار دانسته شده است (بشیر حسین ۱ : ۱۰۲).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۲۷ G ۲۰۳۳ : نوشته درویش علی کاتب، ۸۵۷ه. ش۱ «کلیات» عطار نیشابوری ، آغاز برابر ، با سرلوح (عبدالله ۲ : ۱۷۶).

□ لاهور ، همان کتابخانه API/VI ۲۰ ۲۱۲ : نستعلیق ، بهاء الدین بخاری ، محرم ۸۵۷ه. ۲۸۱ گ (عبدالله ۲ : ۱۸۱).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۹۲۳۶ : نستعلیق زیبا، سدهٔ ۱۰ه. در «کلیات» عطار نیشابوری (۳۰۸-۴۷۸) آغاز برابر ، زرین.

□ گجرات ، قلعه دار ، کتابخانه مولانا عبدالکریم قلعه داری نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۱ه. همراه «بیسر نامه» رویهم ۱۱۰ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

□ رحیم یار خان ، صادق آباد ، کتابخانه غوثیه ، جمال الدین والی ۷۸ : نستعلیق پخته ، حافظ غلام حسین در لاهور ، در عهد محمد پادشاه غازی (۱۱۳۱-۱۱۶۱ه) ، آغاز برابر نمونه ، زرین ، نویسنده نسخه آنرا از عطار نیشابوری دانسته ، ۴۴۴ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۷۰۰ : نستعلیق ، ملا داود ولد محمد نبی ، ۱۱۳۹ه (ص ۱۴۰-۳۷۹) از روی نسخه ای که آغاز ش افتاده بوده.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۳۱ : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ه. در «کلیات» او (ص ۴۵-۱۷۱).

□ اوچ ، مخدومی سید شمس الدین گیلانی ۲۸۹ : نستعلیق پخته ، ۱۲۶۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۳۰ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ لاهور ، دکتر محمد باقر : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، آغاز برابر نمونه ، ۳۷ گ (پایان نامه دکتر خالده آفتاب).

✯ 456. خیاط نامه

همانکه منسوب به عطار نیشابوری ست. در ده «فصل» که در آغاز آن می گوید :

چو بر کاغذ نهادم نوک خامه ـ نوشتم نام این خیاط نامه ـ در او ده فصل را بنیاد کردم ـ و زو جان عزیزان شاد کردم.

فصل ۱- وصف عقل ، ۲- بیان علم ، ۳- ستایش علم ، ۴- شکر نعما ، ۵- صبر در بلا ، ۶- ترک طمع ، ۷- حسد ، ۸- بخل ، ۹- حرص ، ۱۰- کبر.

آغاز : بنام آنکه هستی زو نشان یافت ـ نفوس ناطقه زو نور جان یافت ـ زمین را بر سر آب او نهاده است ـ سما را در تک و تاب او نهاده است.

(ن. ک. نسخه ها ۴ : ۲۸۰۳ «خیاط نامه» ـ ذریعه ۱۹ : ۱۷۳ «مثنوی خیاط نامه» ـ نفیسی ۱ : ۱۱۳ عطار نیشابوری ۱ : ۳۲۰ عطار تونی ـ و برای نسخه هایش : دانشگاه ۱۶ : ۱۸۵ ، ۱۹۲ ـ موزهٔ سالار : ۱۲۴۳ ـ مرآت العلوم ۱ : ۵۳ ـ ریو ۲ : ۵۷۶ ـ ایوالف : ۴۸۲ ، ۴۸۳ ـ اته : ۱۰۳۱ ، ۱۰۴۶ ـ دو کتابخانهٔ مشهد : ۶۹۵ ـ افغانستان : ۲۱ ـ تاجیکستان ، دو شنبه ۲ : ۹۰).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۱۳ A ۴۰۰۵ : در «کلیات» او نوشته ۱۰۵۹ه (۱۶۴۹م) (گ ۱۱۳-۱۱۹) . آغاز برابر نمونه (عبدالله ۲ : ۴۴۹) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۰۶).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۶۲۹ : نستعلیق زیبا ، سده ۱۱ه. در «کلیات» او (ص ۲-۴۲) ، آغاز برابر ، زرین (گنج ۳ : ۱۹۱۱).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب Pi/VI ٢٧ C ٢٦٩٩ : نستعلیق، تاریخ یاد نشده، ش ٣ «کلیات» او (عبدالله ٢ : ١٨٠).

457- لسان الغیب

مثنوی ست عرفانی، در پیرامون ٤٠٠ بیت، و مانند «مظهر الاسرار» و «مظهر العجایب» از، در بیان ولایت حضرت علی و فرزندان ایشان. در آغاز آن آمده است: در «لسان الغیب» ما، گفتار اوست. در درون عین دیدار اوست... در «لسان الغیب» مظهر گفته ام - رشحه ای از سر سیاهر گفته ام... پادشاه ملک بینش گشته ام - خاک درگاه ولایت گشته ام - یا الهی در «لسان الغیب» من - نطق گویایی و سر این سخن.

آغاز: اسم توحید ابتدای نام اوست - مرغ روحم جملگی در دام اوست - اسم توحیدم بنام ذات بود - در بیانم عین تحقیقات بود.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ٣٠٩٧ «لسان الغیب» - ذریعه ١٨ : ٣٠٩ «لسان الغیب» - الغدیر ٢ : ١١٣ «عطار نیشابوری ... ٣٢٠ : ٢ زندگینامهٔ عطار تونی و نام کار هایش، از آن «لسان همین مثنوی» و برای نسخه هایش، الله: ٧٢٤ تا ٧٢٦ ذکرش ١٠٣١، ١٠٣٣ - مرآت العلوم ٢ : ٥١ - تاجیکستان، دو شنبه ٢ : ٢٦١ - دو کتابخانهٔ مشهد: ٩٧٠ - موزهٔ سالار: ١٢٤٢).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب SPi/VI ٣ A ٤٠٠٥ : در «کلیات» او نوشته ١٠٥٩ه (١٦٤٩م) (گ ١-٣٥)، آغاز برابر (عبدالله ٢ : ٤٤٨) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ١ : ١٦٧).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ٢٠٠٦ : نستعلیق پخته، رجب ١٠٩٩ه. آغاز برابر نمونه، ٢٤٦ ص.

□ **فیصل آباد**، چنیوت بازار، وکیلان، کتابخانه چشتی سلیمانی: نستعلیق پخته، علی اصغر، ١٢٥٩ه، (ص ٢٧٢-٤٠٢) آغاز برابر (نعیم اختر مجددی).

□ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ٥٠٩٣/٢٠٨١ : تاریخ یاد نشده (بشیر حسین ١ : ١٦٧).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب Pi/VI ٢٧ C ٢٦٩٩ : نستعلیق، ش ١ «کلیات» او (عبدالله ٢ : ١٨٢).

458- مظهر العجایب

همانکه از عطار نیشابوری دانسته می شد.

مثنوی ست عرفانی، در پیرامون چهار هزار بیت، درباره ی ولایت و امامت با دیدی شیعی. و کسانی که عطار نیشابوری را شیعی نمی دانند، این را مؤید نسبت آن به تونی می دانند. در زیر «نصهٔ غدیر» می گوید: هر که را باشم من پیشوا - بعد من باشد امیرش مرتضی.

از سری دیگر در زیر «تذکر بعضی از تصانیف خود» از «جوهر الذات ، اشتر نامه ، منطق الطیر ، مصیبت نامه ، خسرو و گل ، الهی نامه ، پند نامه ، تذکرة الاولیا ، مظهر العجایب» نام برده است. و ما می دانیم که برخی از این آثار به طور قطع از عطار نیشابوری ست. و در پایان زیر «خاتمهٔ کلام و تاریخ سال» می گوید : اندران سالی که طبعم گشت یار ـ بود سال پانصد و هشتاد و چار (۵۸۴) ـ سال عمر من ز صد بگذشته بود ـ جمله اعضایم بدرد آغشته بود. . . سال تاریخش چو کردم جستجو ـ گفت جان سر عجایب را بگو. با توجه به زندگی عطار نیشابوری (۵۱۲-۶۲۷) و عطار تونی که گفته شده است ازسده ی نهم‌می باشد،وتا قضاتی که‌در این گفته‌ها و تاریخ هاست ، جای پژوهش ژرف تری دارد.

نسخه‌ی چاپ اسلامیه ی تهران ۱۳۱۶ خ آغاز می شود با : حمد ، منقبت خواجه کاینات ، مدح امیر مؤمنان ، ذکر بعضی از تصانیف خود ، در بیان اسرار نبوت ، و ولایت از زبان استاد خود (این چنین گفته است نجم الدین ما ـ آنکه بود اندر جهان از اولیا) ، در بیان حال استاد و تعلیم شیخ بنابر امر مبارک حضرت ، در مذمت عالم نمایان مزور ، در عاقبت و پاداش مردمی که اهل حق را تحقیر نموده و ظاهر بینان ، حدیث قدسی «لایت علی حصنی . . . اوصاف پنجمین آل عبا . . .

آغاز : آفرین ، جان آفرین ، برجان جان ـ ز آنکه‌او هست آشکاراو نهان ـ در مقام‌لا یزالی تفکر ـ در درون عاشقان بیقرار.

رک. گ. انیس ۱ : ۱۱۳ عطار نیشابوری ، ۱ : ۳۲۰ عطار تونی زندگینامه و نام کارهایش، از آن میان همین مثنوی ـ نسخه ها ۴ : ۳۲۱۷ «مظهر العجایب» که نسخه هایش معمولا در «کلیات» نیشابوری نشان داده‌شده ـ ذریعه ۱۹ : ۳۰۰ «مثنوی مظهر العجایب» که انتسابش به عطار تونی را یاد کرده ـ مشار ۴ : ۴۷۹۹ «مظهر العجایب» که نشانی سه چاپ آن را بنام نیشابوری داده «برای نسخه هایش» اته ۷۲۴ تا ۷۲۶ دکروش ـ ایوانف ـ کوزن‌یف . . . سودهٔ سالار ۴۰۴ ـ براون ۲۲۳ ـ دانشگاه بمبئی ۳۴ ـ مرآت العلوم ۱ : ۷۲ ـ ریو ۵۷۹ ـ تاجیکستان ۲ : ۲۶۲ ـ منزوی ۲ : ۱۵۰ ـ نشریه ۱۰ : ۵۱ ـ دو کتابخانه مشهد : ۱۰۴۰

□ اوج ، مخدوم سید شمس الدین گیلانی ۲۹۰ : نستعلیق خوش ، سده ۱۰ ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۸۰ گ (اعلام سروی : ۵۴).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۵۸۲ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱-۱۲ ه. آغاز برابر نمونه ، ۳۴۶ ص (گنج ۳ : ۱۸۱۷).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۷۰۰ : نستعلیق ، (ملا داود ولد محمد نبی) ۱۳۴ ، ه (ص ۱۲۷۰۲) آغاز برابر ، انجام فالویس.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب C ۱۳ SPi/VI ۳۶۹۴ : نستعلیق و عربیها نسخ ، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، در فهرست از آن نیشابوری دانسته شده ، ۱۹۹ ک (عبدالله ۲ : ۴۵۲) از کتابهای شیرانی بوده (دکتر محمد بشیر حسین ۱ : ۱۸۳).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب C ۲۷ Pi/VI ۲۶۹۹ : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، ش ۲ «کلیات» او (عبدالله ۲ : ۱۸۰).

459- معراجنامه

همانکه از عطار نیشابوری دانسته می شد.

آغاز ۱: امن(امان) می خواهددلم از خالق‌جان آفرین - تا به نظم آرم ز معراج رسول المرسلین - شرح معراج رسول الله خواهم نظم کرد. آغاز ۲ : تعالی الله از این دیدار پرنور - که در ذات عالم گشته مشهور.

(ن. ک. نفیسی ۱ : ۱۱۳ عطار نیشابوری ، که از آن ضمن آثار منسوب به وی نام برده - همانجا ۱ : ۳۲۰ عطار تونی ، که ضمن کار های ادبی او از آن نام برده - احوال و آثار عطار نیشابوری ، نفیسی : ۱۲۶ که می نویسد «معراج نامه» از کتاب هایی ست که اثری از آن در دست نیست ، یا ممکن است قسمتی از مثنوی های دیگر عطار نیشابوری باشد. و نام آن را «مفرح نامه» نیز نوشته اند - نسخه‌ها ٤: ۲۲۲۳ و ٦ : ٤٥٤٦ «معراج نامه» - ذریعه ۱۹ : ۳۰۱ «مثنوی معراج نامه» که می گوید چند بار به نام عطار نیشابوری چاپ شده - مشار ٤ : ٤٨١٩ واژهٔ «معراج نامه» و نیز مؤلفین ۵ : ۲۵۱ که در هیچیک نشانی از چاپ آن نداده - استوری (۲) : ۱۲۵۹ «معراج نامه»).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب G ۲۷ Pi/VI ۲۰۳۳ : نوشته درویش علی کاتب ، ۸۵۷ه. ش ۲ «کلیات» عطار نیشابوری ، آغاز برابر نمونه ۲ ، بدون نام منظومه (عبدالله ۲ : ۱۷۶).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۰۵۳ : نستعلیق ، شکسته آمیز ، (۱۱٤۸ه) ، آغاز برابر ، (ص ۲۱۸-۲۲۱ چهار ستونی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ٤٨٩٨ : نستعلیق پخته ، ۱۲٤۸ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، (ص ۱۳۸-۱۵۰) (گنج ۳ : ۱۸۱۹).

460- منصور نامه : حلاج نامه : هیلاج نامه

همانکه به فرید الدین عطار نیشابوری نسبت داده شده است. در نسخه های پاکستان ، دست کم درسه مورد سراینده به نام «بهلول» معرفی شده است (ن. ک. زیر).

مثنوی ست عرفانی نزدیک به هفت هزار بیت. که پس از «جوهر ذات» (ن. ک. پیش از

این) سروده است. و در آن از یگانگی شریعت و طریقت ، و سخنان صوفیان بزرگ دربارهٔ منصور سخن رفته است. و نیز سخنانی که بر شیعه بودن سراینده گواهی می دهد.

در نسخه ی گنج بخش که گزیده ای را ماند نخست ستایشی ست از منصور سپس به زندان افتادن ، مناجات وی، دیدار شبلی از وی ، واینکه به اوگفت : سر اسرارت چرا کردی عیان!. و پاسخ او : من از این ره برنگردم شبلیا !. سپس شیخ و مفتی به زندان نزد او می روند،گفتگوی آندو... ، دار را آراستن . . . تا : درمیان حلاج استادی بپا ـ همچو شیران درمیان پشه ها . . . بار دیگر او انا الحق ساز داد ـ جملهٔ عالم بر او آواز داد.

آغاز ۱ : بنام کردگار فرد بیچون ـ که ما را از عدم آورد بیرون ـ خداوندی که جان بخشید و ادارک ـ نهاد اسرار خود را درکف خاک. آغاز ۲ : بر منصور را عجب شوریده حال ـ در ره توحید او را صد کمال.

(ن.ک. نفیسی ۱:۱۱۳ عطار نیشابوری، که ضمن برشمردن کارهایی که به وی نسبت داده شده از «هیلاج نامه» نام برده ـ همانجا ۱ : ۳۲۰ عطار تونی ، که ضمن برشمردن کارهایش از «حلاج نامه» نام برده ، (که هر دو یکی ست) ـ نسخه ها ٤ : ۳۳۲۹ «هیلاج نامه» ـ ذریعه ۱۹ : ۳٤۳ «مثنوی هیلاج نامه» ـ مشار ۵ : ۵۵۵۱ «هیلاج نامه» که نشانی دو چاپ آن را بدین نام داده ـ احوال و آثار عطار ، نفیسی : ۱۳۲ که در آنجا این منظومه بررسی و نقد شده است ـ اته : ۱۰۳۳ «منصور نامه» ۱۰٤۶ ، ۱۰٤۸ «هیلاج نامه» که می گوید دفتر سوم «جوهر الذات» است ـ بانکیپور ۱ : ۱۶۱ ش ۲٤۰ و عبدالله ۲ : ۵۱۱ و شیر حسین ۱ : ۱۸۶ که در این سه فهرست با سر آغاز نمونهٔ ۲ بالا (که نسخهٔ گنج بخش نیز همان است) سراینده بنام «بهلول» یاد شده است ـ اته : ۱۰۳۳ «منصور نامه» باسر آغاز دوم ، ضمن کلیات نیشابوری).

□ **لاهور ، دانشگاه پنجاب** Pi/VI ۲۷ G ۲۰۳۳ : نوشته درویش علی کاتب، ۸۵۷ه. ش ۳ «کلیات» عطار نیشابوری ، آغاز برابر نمونه ۱ ، با سرلوح ، (عبدالله ۲ : ۱۷۶).

□ **اسلام آباد ، گنج بخش** ۲۱۹۸ : نستعلیق پخته ، سده ۱۱ه. آغاز برابر نمونه ۲ (ص ۷۰۰۶۲) (گنج ۳ : ۱۸۲۳).

□ **کراچی ، ناظم آباد ، همدرد ، حکیم محمد سعید دهلوی** R. NOX : نستعلیق ، جمال ۲٤ صفر ، سده ۱۲ ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، ۳۷۰ ص (سید خضر نوشاهی).

□ **اسلام آباد ، گنج بخش** ۱۱۲۰۸ : نستعلیق پخته ، سده ۱۳ ه ، آغاز برابر ۲ ، ۳۲۲ بیت ، ۲۸ ص.

□ **لاهور، دانشگاه ، شیرانی** ۱۱۱/۲/۵/۲۳ ؛ ۵ : تاریخ یاد نشده ، آغاز برابر نمونه ۲. از عطار دانسته شده.

□ **لاهور**، همانجا ۴۲۰۴/۱۱۵۲ : تاریخ یاد نشده (بشیر حسین ۱ : ۱۸۵).

□ **لاهور**، همانجا ۳۷۶۶/۷۳۳ : نوشته سید میر، در فهرست بنام «منصور نامه» و سراینده بهلول نامیده شده است (بشیر حسین ۱ : ۱۸۶).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب ۵۵ SPi/VI ۴۲۰۴ : تاریخ یاد نشده، آغاز برابر نمونه ۲، در فهرست بنام «منصور نامه» و سراینده بهلول است (عبدالله ۲ : ۵۱۱) شاید یکی از نسخه هایی باشد که بشیر حسین معرفی کرده.

□ **پیشاور**، پشتو اکادمی ۶۰۷ ق. س : نستعلیق بی تاریخ، آغاز برابر نمونه ۲، از بهلول دانسته شده، ۱۸ ص (استاد محمد رضا).

□ **کراچی**، موز ملی ۱۹۶۸-۷۴۱ .N.M : نستعلیق، سده ۱۴ هـ. آغاز برابر نمونه ۲، ۳۱ ص (نوشاهی : ۵۶۵).

☆ 461- وصلت نامه

همانکه منسوب به عطار نیشابوری ست. و دست کم در دو مورد از «بهلول» و یکجا از «خاکی» دانسته شده است (ن. ک. زیر). در دو نسخه ی کنج بخش نام «عطار» بگونه ی شخص ۱ لث آمده است، که سراینده با بزرگی از وی یاد می کند. در نسخه ی موزه ی کراچی (در نسخه های کنج بخش این بیت ها نیامده است) آمده : آنچنانم گفت عطار امین - درکتاب «منطق» از نور یقین . . . گفته ی عطار خود از مغز بود - لیک اندر صد لباس نغز بود - گفتهٔ «بهلول» از جانان بود . هر چه گوید آیت و برهان بود (ن. ک. «منصور نامه» پیش از این).

آغاز : ابتدا کردم (اول) بنام کردگار - صانع (خالق) هفت و شش و پنج و چهار.

(ن. ک. نفیسی ۱ : ۱۱۳ عطار نیشابوری، که ضمن کار های منسوب به او از آن نام برده - همانجا ۱ : ۳۲۰ عطار تونی، که ضمن برشمردن کار های او از آن نام برده است - ذریعه ۱۹ : ۳۳۵ «مثنوی وصلت نامه» و ۲۵ : ۱۰۰ «وصلت نامه» یکی از نیشابوری و دیگری از «بهلول» - نسخه ها ٤ : ۳۳۰ «وصلت نامه» یکی از «نیشابوری» و دیگری از «بهلول» که نیز جداگانه تلقی شده است. احوال و آثار عطار، نفیسی : ۱۳۱ - و در منابع زیر از «بهلول» دانسته شده است : بانکیپور ۱ : ۱۶۱ و عبدالله ۲ : ۵۱۱ و بشیر حسین ۱ : ۱۸۶ و نوشاهی : ۶۶۳ - و برای نسخه هایش : ریو ۲ : ۸۷٤، ۵۷۸، ۵۷۹ - ایوانف، کرزن : ۲۰٤، ۲۰۶ - ایوانف : ۷۹۷ - دانشگاه ۱۵ : ٤۱۷۳ - اته : ۱۰۳۱-۱۰۳۳، ۱۰۳٤ - ۷۲٤، ۷۲۶).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب G ۲۷ Pi/VI ۲۰۳۳ : نوشته درویشعلی کاتب، ۸۵۷ هـ آغاز : ابتدا اول بنام کردگار - خالق هشت و شش و پنج و چهار . . . ، ش ۱۳ «کلیات» نیشابوری با سرلوح (عبدالله ۲ : ۱۷۸).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب A ۲۷ Pi/VI ۷۶۵ : نستعلیق، نظام بن جلال ٭ احمد آباد،

۱۰۰۹ه. ش۶ «کلیات» او ، آغاز : ابتدا کردم . . . (برابر نمونه) زربن (عبدالله ۲ : ۱۸۱).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۱۳ A ۴۰۰۵ : نستعلیق، شیخ یار محمد، ۱۰۵۹ه. ش ۶ «کلیات» او (گ ۱۳۰-۱۳۹). آغاز : ابتدا اول . . . (برابر نمونه) ، (عبدالله ۲ : ۴۴۹).

□ سرگودها ، بهلوال ، مولانا قدرت الله : نستعلیق ، سده ۱۱-۱۲ه. در مسجد علیشیر ، آغاز برابر نمونه ، ۳۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۰۴ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. (۴۹۷-۵۶۸). آغاز افتاده.

□ اسلام آباد ، همانجا ۷۳۱ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ه. (ص ۲-۴۵). (گنج ۳ : ۱۸۶۱) در این دو نسخه نام «بهلول» نیامده است.

□ کراچی ، موزه ملی ۱۷۰۲/۴ - N.M. ۱۹۶۱ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. (ص ۸۱-۱۳۹ جنگ) در فهرست به استناد بیتی از «بهلول» دانسته شده : گفته بهلول از جانان بود - هر چه گوید آیت و برهان بود . آغاز : ابتدا کردم . . . ، (نوشاهی : ۶۶۳).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۲ فا ۱۲ : نسخ، سده ۱۲ه. (ص ۲۴۸-۲۴۷) . در فهرست سرفراز : ۷۹ ش ۶۸۱ بنام «کلام خاکی» و در فهرست نوشاهی ص ۱۷۰ سراینده «بهلول» دانسته شده است.

□ لاهور، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۱۳ I ۳۳۶۰ : نستعلیق، غلام علی، در لاهور، ۲۲ ج ۲/ ۱۲۰۷ه. سرلوح ، ۴۰ گ (عبدالله ۲ : ۴۵۳).

□ گوجر نواله ، حافظ آباد، عبدالرشید فاروقی : نستعلیق ، یار علی بن الله یار ، قصبهٔ میانی ، ۱۲۲۹ه. آغاز برابر نمونه ، با سرلوح زرین ، ۴۱ ص (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها ، بهلوال، مولانا قدرت الله : نستعلیق خوش ، صغیر احمد بن غلام دستگیر، ۱۲۴۱ه. آغاز برابر ، ۸۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ شکار پور ، گڑهی یاسین ، گوشه ادب ، صلاح الدین ۱۴۸ : نستعلیق خوش ، محمد شجاع، ۱۳ رمضان ۱۲۴۶ه. آغاز برابر نمونه، ۷۰ ص (سید خضر نوشاهی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۱۳ J ۴۴۴۱ : نستعلیق ، بیگم صاحب (گل بیگم ؟) ۱۲ ذیعقده ۱۲۵۸ه. (عبدالله ۲ : ۴۵۳).

□ سیالکوت ، رنگپور ، کتابخانه حسن علی : نستعلیق ، دیال چند ، ۲۱ چیت سمت ۱۹۱۰ ب (۱۲۷۱؟). آغاز: سخن هر جاز صنع کرد گار است (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۱۳ H ۶۰۰۰ : نستعلیق ، ۲ ذیحجه ۱۲۷۵ه. ۶۳ گ (عبدالله ۲ : ۴۵۳).

□ کراچی ، موزه ملی ۶/۱۸۱-۱۹۶۸ .N. M : نستعلیق ، کریم بخش بن محمد امیر یا منیر ؟ ، ۱۴ ج ۱/۱۲۸۷ه. (ص ۴۸-۹۶) (نوشاهی : ۶۶۳) در فهرست از «بهلول» دانسته شده.

□ **سرگودها** ، بهلوال ، خانقاه سخی شاه سلیمان نوری قادری : نستعلیق ، محمد بخش ، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۲۳ ص (سید شفیق الرحمان نوشاهی).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۲۷ F ۱۹۳۳ : نستعلیق ، بی تاریخ ، سپس «لوایح» جامی ، ۹۶ گ (عبدالله ۲ : ۱۸۵).

□ **لاهور** ، همان کتابخانه SPi/VI ۱۳ K ۴۸۴۹ : نستعلیق ، بی تاریخ ، ۳۶ گ (عبدالله ۲ : ۴۵۴).

□ **لاهور** ، همانجا SPi/XI ۳۱۲۶ : در مجموعه ، همراه «نجات المسلمین» (عبدالله ۲ : ۴۵۴).

□ **لاهور** ، همانجا SPi/XI ۳۰۹۱ : در مجموعه (عبدالله ۲ : ۴۵۱).

● **139- لطف الله نسفی**

لطف الله نسفی مشهور به فاضل کیدانی روزگارش بدست نیست. ایوانف (ش ۱۰۵۰) مرگ او را پیرامون ۱۴۹۴/۹۰۰م گفته است. وی نگارندهٔ «خلاصه» ای ست مشهور به «خلاصهٔ کیدانی» در نماز، که از کتاب های درسی شبه قاره بوده است و ترجمه ها و گزارش های چندی دارد.

(ن. ک. تذکرهٔ مصنفین : ۲۰۹ «لطف الله نسفی» - فقه اسلامی ، جونپوری : ۹۹ که می گوید این از کتاب های ممنوعه است ، که نباید از آن فتوا بیرون کشید - گنج ٤ : ۲۲۲۲ چند ترجمه و گزارشی از آن).

462- نظم خلاصه : خلاصهٔ کیدنی ، منظوم

متن همان. منظوم آن از «حسن» یا کسی که برای «حسن» ساخته است. که نام حسن را در پایان آورده است : تم شد «نظم خلاصه» از غیاث ذوالجلال - ای «حسن» روز و شبان همچون الف تا یای بخوان.

آغاز : بعد حمد رب ، درود بر رسول پاک آن - در این ابیات معدوده ، تو مقصود «خلاصه» دان.

□ **اتک** ، کتابخانه حمیدیه ، سید عبدالرحمان شاه ، سلطانپور : نستعلیق خوش ، میان کریم حیدر ، ۱۳۵۲ه ، (ص ۸۷-۸۸) رحلی ، آغاز برابر (نعیم اختر مجددی).

☆ 463. نظم الدرر : فقه کیدانی ، منظوم

متن «فقه کیدانی» در هشت باب. ترجمهٔ منظوم آن نیز در هشت باب و از ناشناس. نام منظومه در کلفون آمده است. با سرنیدهای منظوم : باب اول در بیان فرض شد. باب سیوم سنت است ای هوشیار. باب چهارم آمده در مستحب. باب پنجم در محرم شد رقوم. باب ششم بیان مکروهات. باب هفتم در مباحات ای پسر. باب هشتم آمده در مفسدات.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۱۸۱ : نستعلیق شکسته آمیز ، آغاز سدهٔ ۱۳ه. ش. ۱۱ مجموعه (ص ۴۰۱-۴۱۳). آغاز پیش از باب یکم افتاده : چار شده مشروع در راه طلب ـ فرض و واجب سنت است ومستحب. درپایان آمده:نظم فقه کیدانی‌مسمی به نظم الدرر، (گنج ۳:۱۸۴۵).

● 140ـ اشرف اله آبادی

شاه محمد حسن اله‌آبادی متخلص به اشرف. خلف و سجاده نشین حضرت شاه محمد زمان.

☆ 464ـ نظم کیدانی . نسخهٔ کیدانی : ترجمهٔ منظوم کیدانی

متن «خلاصة الصلاة» لطف الله نسفی، (ن. ک. دام حق، محمد باقر لاهوری ، ۱۰۸۱). که در ۱۲۵۲ه/۱۸۳۶م (خاتم) ساخته است. در هشت باب به همان ترتیب متن.

آغاز : حمد گوناگون نثار آن کریم ـ منعم و رازق و رحمان و رحیم ـ قادر و قیوم و رب انس و جان ـ داور دادار و خلاق جهان.

□ بهکر ، مدرسه جامعة العلوم ، عیدگاه شمالی : نستعلیق خوش ، راجپال ولد جیون مل، ۱۲۹۰ه، (ص ۶۲۴-۶۵۱)، آغاز برابر.

□ فیصل آباد ، غلام محمد آباد ، مکتبهٔ چشتیه : نستعلیق پخته ، سعادتعلی ، ۱۲۷۱ه ، آغاز برابر ، ۲۷ + ۱۴۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ حیدر آباد ، تند و قیصر ، گنجینهٔ نظامانیان : شکسته نستعلیق خوش ، عطرت حسین ساکن کوت ملتان ، ۱۲۷۳ه ، آغاز برابر ، ۴۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ بهاولنگر ، چشتیان کهنه ، الله دین نظامی . نستعلیق پخته ، محمد عالم هندی ، ۱۲۸۲ه ، (ص ۶۳-۸۵)، آغاز برابر، (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳۹۴۳/۸۹۰/۱ : نوشتهٔ علم الدین ولد مهتاب دین ، ۲۱ شوال ۱۲۹۹ه در فهرست بنام «نسخه کیدانی» آمده (بشیر حسین ۲ : ۳۰۸).

● 141ـ غازی

سراینده ای با تخلص غازی. که چند بار تخلص خود را در آغاز و انجام مثنوی زیر آورده است : مگر زان نظر «غازی» جرم کار ـ ز دوزخ نجاتش دهد کردگار (ص ۶). اگر ایزدم

دلنوزی کند ـ در این نظم ارشاد «غازی» کند (ص ۱۰۰). و در پایان : به عشق از خرد پروری گوش کن ـ که «غازی» هم از عشق گفت این سخن.

☆ 465ـ سیرت مصطفی

نام منظومه بدست نیامد. جز آنکه زیر عنوان «سبب نظم» می گوید : همی خواستم مدتی از خدا ـ به نظم آورم «سیرت مصطفی» ـ ... در آمد مراالهم غیب گفت ـ که این «در» به المانس بایست سفت. و در پایان گوید : دل ریش من یافت مرهم تمام ـ که شد «سیرت صدر عالم» تمام. با سربندهای : نعت حضرت محمد (ص)، مناقب امیر المؤمنین ابوبکر (رض) ، عثمان (رض) حضرت علی(ع)، حسن و حسین (ع)، صفت آفریدن نور محمد(ص) و عرش و آدم، نقل نور از پشت پدر به رحم مادر ، قصهٔ بی بی آمنه ، ولادت حضرت ، معجز زمان ولادت ، آمدن حلیمه بدایگی حضرت ، نزول ملائکه و شق صدر، حکایت بحیرای راهب ، کشتی گرفتن محمد (ص) با ابوجهل ، فرستادن خدیجه حضرت را به شام بتجارت ، مواصلت حضرت با خدیجه ، نزول وحی ، ... سراسر زندگی و غزوه ها تا مرگ آن حضرت به تفصیل.

آغاز : بنام خدایی که در هیچ جای ـ نبود و نباشد به جزوی خدای ـ خدایی کد جزوی خداوند نیست ـ خدا نیست کش هیچ پیوند نیست.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۹۸ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۹-۱۰ه. آغاز برابر ، با سرلوح زرین ، ۳۷۵ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۳۹۸ : نستعلیق خوش ، محمدی شاگرد شیخ محمد صحاف ، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. آغاز در دیباجه افتاده: پرستش کنید ای دوستان که اوست. برحمت ز دشمن نگهدار اوست، ۳۴۸ ص (گنج ۳ : ۱۶۵۵).

□ کراچی ، استاد پیر حسام الدین راشدی : نستعلیق ، بی تاریخ ، آغاز برابر نمونه ، سرلوح زرین ، و تملک غرهٔ شعبان ۱۲۸۷ه. ۳۷۸ ص ۱۹ س (پرفسور روشن آرا بیگم).

● 142ـ ابوبکر چاچی

زین الدین ابوبکر چاچی (شاشی). از سدهٔ نهم ـ دهم.

☆ 000ـ جواهر لالی : فراید مثنوی : جواهر مولوی ولالی مثنوی

نام آن بگونه های بالا آمده است. در دیباجه‌ی نسخهٔ گنج بخش «جواهر لالی» ست. گزیده ای ست از «مثنوی معنوی» (ن.ک. همین بخش ص ۲۳۸).

● 143ـ ناشناس

ناشناسی از پایان سدهٔ نهم ویا آغاز دهم. مجموعهٔ زیر راگرد آورده است . سرایندگانی که نمونه کارهایشان را آورده است ، و نیز نویسندهٔ نسخه این را نشان می دهد. ن.

ک. زیر).

☆ 466ـ مجموعة العجایب

مجموعه غزل و قطعه و رباعی هایی ست گزیده از ۲۶ تن سرایندگان، بدون آنکه زندگینامهٔ آنان رابیا ورد. با دیباجه ای به نثر. از: کاتبی، شاهی، بساطی، حسن، ناصر بخاری، شرف الدین یزدی، رکن صاین، بیاضی، غیبی، مقصود، غلامی، حبسی، علا، جامی، آذری، صاعدی، مسعود بیگ، خیالی، اشرف، سلامی، عارفی، طالعی، طوسی، مایحی، سعدی، عصمت و ریاضی.

آغاز: ... کرام، ومخادیم عظام رسانیده، که نوح (ع) را در همه عمر یک نوبت حادثه افتاده.

□ لاهور، محمد شفیع ۲۳۲/۲۲۳: نستعلیق ریز زیبا، منعم الدین اوحدی شیرازی، سدهٔ ۹ـ۱۰ه. (همانکه نسختی از دیوان خاقانی را در ۸۹۸ه (ف. وضوی ۷: ٤۰٤) و عجایب المخلوقات را در ۹۲٤ه (خوشنویسان، بیانی ۳: ۹۲۲) نوشته است، ۸۹ک (بشیر حسین: ۱۹۰).

● 144- ملا زاده تاشکندی

ملا زاده عبدالغفار تاشکندی. از مدهٔ نهم و دهم. که مدتی پایگاه قضا داشته است و پس از چندی که او را بر کنار کرده اند، به سرودن قرایض و غزل پرداخته است. (ن.ک. نفیسی ۱ : ۳٤٦ ضمن مدهٔ نهم و ۱: ٦۱۲ ضمن سرایندگن دهم - همانجا ۱ : ٥٦۱ مولانا زاده فکری تاشکندی فرزند سراینده).

✯ 467- ارث منظوم : منظومهٔ ملا زاده

در نسخهٔ گنج بخش نام سراینده بدست نیامد. و از شرح آن (نسخهٔ کراچی) بر می آید که سراینده ملا زاده عبدالغفار تاشکندی ست. باسر بند های «فصل» کوتاه : فصل اندر بیان حال پدر. فصل اندو کشف حال جد صحیح ، شوهر ، برادر . . .

آغاز : بعد حمد خدای بی همتا - وازهی نعت سید دو سرا - اینچنین برده شدز فیض علیم - پی بسوی تعلم و تعلیم - کامد اندر شریعت مختار - مستحق فرض ، هشت و چهار - پدر وجد ، بعد از آن شوهر - پس برادر زجانب مادر - از ذکور این چهار مخصو صند - و از اناث . . .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۰٤٤ : نستعلیق پخته ، (۱۰۹۲ ه؟) (ص ۳۵۵-۳۵۹) ، پیرامون ۱۵۰ بیت (گنج ۳ : ۱۵۱۰).

✯ 468- شرح منظومهٔ ملا زاده

متن همان. شرح از بها الدین یوسف.

آغاز : بعد از سپاس بیقیاس زنده را که . . . از آثار رحمت شاملهٔ اوست.

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۹۷۱-٤٥۰ .N.M:نستعلیق، سدهٔ ۱۱ ه. انجام افتاده، ۱۱۸ ص (نوشاهی : ۸۵۳).

● 145- عادل خراسانی

عادل بن علی حافظ قاری خراسانی. زنده در ۹۰۳ه/۱٤۹۸-۷ م.

✯ 469- صد کلمهٔ منظوم

در بخش فلسفهٔ عملی (٤ : ۲۳۷٦) گذشت.

☆ 470- نظم اللالی فی ترجمة نثراللالی

در بخش فلسفهٔ عملی (٤ : ٢٤٨٧) گذشت.

● 146- جمالی دهلوی

درویش جمالی دهلوی کنبوه. نامش را چند گونه نوشته اند : محمد و حامدبن فضل الله و جلال خان و نیز احمد بن فضل الله آمده است (٨٦٢-٩٤٢ه/١٤٥٨-٥-١٥٣٦م).

(ن. ک. نفیسی ۱ : ۳۱۲ و ۲ : ۸۰۸ که نام و تاریخ مرگش را به چند گونه آورده. و نیز نام نگاشته هایش : ۱- سیر العارفین ، ۲- بیان الحقایق (مثنوی) ، ۳- مهر و ماه ، و می افزاید کار های دیگری از وی دانسته اند که برخی از آن ها از پیر جمالی اردستانی ست. سپس ۲٤ کار از اینگونه را نام می برد. در پیشگفتار چاپ «مهرو ماه» او، از استاد پیر حسام الدین نگاشته هایش بدینگونه آمده است : ۱- مرآت المعانی ، ۲- دیوان ، ۳- مهر و ماه ، ٤- سیر العارفین ، تذکره . سپس کار های منسوب به اوست - ذریعه ۹ : ۲۰٤ «جمالی دهلوی» کوتاه - فرهنگ سخنوران : ۱۳٦ «جمالی دهلوی» - پاکستان و هند ۳ : ۲۳۵ تا ۲۳۸ زندگینامه و بررسی همان چهار کارش).

☆ 471- دیوان جمالی

در پیشگفتار چاپ «مهر و ماه» ص ۸۰-۹۰ دو نسخه از دیوانش به تفصیل نشان داده شده است : ۱- نسخه ی حبیب گنج ، ۲- نسخه ی عرشی رامپوری.

(ن. ک. پاکستان و هند ۳ : ۲۳٦ - نسخه ها ۳: ۲۲۷٤).

☆ 472- مرآت المعانی

مثنوی ست عرفانی ، به روش تمثیل ، در ٦۳۹ بیت. در دیباجه می گوید : هر چه بود از آشکارا ونهان - اصطلاح عارفان کردم روان. و از خود یاد می کند و می گوید : خود «جمالی» کیست یا ادراک او - تا بگوید و صف ذات او. و از ستایش پیر خود شیخ سماء الدین بدست می آید که این مثنوی را پیش از ۹۰۱ه/۱٤۹٦-٥ م سروده است. در دو نسخه (ن. ک. زیر) نویسندگان نادرست سراینده را سعدی پنداشته اند.

پس از حمد سرنهد هایی از اینگونه است: در بیان روی گوید که عبارت از وجه حقیقی باشد، رخسار که وحدانیت باشد ، خط که برزخ کبریایی باشد ، ابرو که قاب قوسین را خواهد ، چشم . . . ، دهان . . . لب ، زنخدان ، زلف ، خال ، گیسو ، ساعد ، قامت ، میان ، صورت ، کفر ، میخانه ، بتخانه ، میفروش ، رند ، قلاش ، عارف ، صبر ، علو مراتب ، ولایت ، معرفت ذات. دربیان خاتمهٔ کتاب.

آغاز : نامه آغازم بنام ذوالجلال - آنکه بیرون است از وهم و خیال - جان عالم پرتو انوار اوست - عرش اعظم نقطهٔ پرکار اوست.

(ن.ک. نسخه ها ٤ : ۳۱۹۵ - «مرآت المعالی : مرآت المعانی»- ذریعه ۱۹ : ۲۹۲ «مرآت المعالی» - پاکستان و هند ۳ : ۱۸۷ ، ۲۳۶ - مشار ٤ : ٤٦۷۷ «مرآت المعالی» یک چاپ هند بی تاریخ).

□ کیمبل پوز ، مکهد ، مولانا محمد علی : نستعلیق ، سده ۱۱ه. (۱۰۹۱ه) ، آغاز برابر نمونه ، ۲۵ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۲۱۱ : نستعلیق پخته ، سده ۱۱ آغاز برابر ، در پایان نویسنده نادرست آن را از سعدی دانسته است (ص ۲-٤۱).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۱۸ : نستعلیق ، ۱۲۱۶ه ، (ص ۱۵۹-۲۱۲) ، آغاز برابر.

□ ملتان ، جهانیان ، مکتبه الجمال ، اسد نظامی: نستعلیق شکسته آمیز پخته ، ۱۲۲۵ه، آغاز برابر ، ٤۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه ، آذر T - ۸۲۲٤/۵۵ : نستعلیق خوش ، ۱۲٤۷ه. بامهر «سید علی اکبر ۱۲۰۰»، آغاز برابر، ۱٤ گ (پرفسور محمد اقبال مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۵۶ A ۳۵۳۹ : شکسته آمیز ، محمد قاسم ، ۱۹ رجب ۱۱۹۳ه (۱۷۷۹م)، آغاز افتاده: عشق شمعی از فروغ ذات او - عقل کل پروانه مشکات او ، ۲۳ گ (عبدالله ۲ : ۵۱۲) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۸۰).

□ اتک ، مکهد ، مولانا محمد علی ، محمد صالح : نستعلیق ، محمد ادریس خلف حافظ محمد مسعود ، ۱۲٤۹ه. آغاز برابر نمونه ، ۷۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۵۶ ۳۰۸٤ : نستعلیق ، حسین شاه ، ۲۱ رجب ۱۲۹۷ (۱۸۸۰م)، آغاز برابر نمونه، ۱۶ گ (دکتر عبدالله ۲ : ۱ ۵) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۸۱).

□ اتک ، مکهد ، مولانا محمد علی ، محمد صالح : نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۵۶ ص.

□ اتک ، همانجا : نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، انجام افتاده ، ۷۶ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ، ۳٦٤۰/۲/۶۱۹ : تاریخ یاد نشده ، سراینده نادرست سعدی یاد شده (بشیر حسین ۱ : ۱۸۱).

473- مهر و ماه

به خواهش برخی از مردم آبیور ، که خواسته بودند که به شیوه ی «مهر و مشتری» ی عصار

تبریزی (م ۷۸۲/۷۸٤ م) این داستان را بسراید. و وی در راه حج بدان پرداخته و در ۹۰۵ھ/ ۱۵۰۰-۹۹ م به انجام رسانده است. و پیر حسام الدین می نویسد: پس از امیر خسرو و «دولرانی و خضر خانی» او (ن. ک ۳٤۷) دویست سال بود که هیچ مثنوی (داستانی بلند) در هند سروده نشده بود.

داستان دلباختگی «ماه» پسر شاه بدخشان است با شاهدخت «مهر» دختر «بهرام» فرمانروی مینا ، داستان هایی که ریشه ی کهن پیش اسلام را دارد.

با سربند های: مناجات، نعت ، معراج، مدح سما الحق، نفس اماره و نصیحت ، سبب نظم ، تکلف شعر و سلاست سخن. آغاز داستان مهر و ماه (چنین گفت آن خرد مند کهن سال - که در اوراق دانایی زد این فال) ، شاه بدخشان که فرزندی نداشت دست به دامان درویشی می شود ، درویش دعا کرده پادشاه دارای پسری بنام «ماه» می شود. این پسر که به سن بلوغ رسیده در خواب به شاهزاده خانمی بنام «مهر» دل می بازد. حال او دگرگون می شود . پادشاه نگران به وزیر خود مراجعه می کند ، و او به راز شاهزاده پی می برد . . . نام پدر دختر «بهرام» ، پایتخت او «مینا» ست. پسر وزیر که به همراه شاهزاده بدنبال دختر راه می افتد «عطارد» نام است. شاهزاده در سفر در پایی خود با طوفان روبرو می شود ، و با تخته پاره ای خود را به کناره می رساند. عطارد به جایی دیگر کشانده می شود. ولی سر انجام به یکدیگر می رسند ، و «قلعهٔ طربلوس» که در تسلط دیوستمکری ست آزاد و دیو را می کشند. چون بهرام پدر مهر از دلاوری ماه آگاه می شود وزیر خود بنام «سعد اکبر» را بدنبال وی می فرستد ، وزیر در برگشت که از صفات او برای شاه بهرام سخن می گفت شاهزاده خانم مهر نیز اشتیاق سمع کرده نادیده دلباخته ی ماه می گرد . . .

آغاز افتاده (برابر چاپی) : گهی میزان بدست مشتری داد - گهش سنگ زحل ، دو پله بنهاد . . . مناجات : قدیما ، بی زوالا ، پادشا ها - کریما ، نعما ، عالم پناها . . . سبب نظم : در آن روزم که حسن طبع خوش بود - عروس فکر تم ، خورشید وش بود . . . آغاز داستان : چنین گفت آن خرد مند کهن سال - که در اوراق دانایی زد این فال.

(ن.ک. پاکستان و هند ۳ : ۲۳۶ - نفیسی ۱ : ٤۰۵ و ۲ : ۸۰۹ - پیشگفتار چاپ مرکز تحقیقات اسلام آباد ، ۱۹۷٤ م از استاد حسام الدین راشدی).

□ میانوالی ، کندیان ، کتابخانه سعدیه ، مولانا ابو الخلیل خان محمد صاحب ، خانقاه سراجیه : نستعلیق خوش، آغاز سده ۱۲ھ. آغاز افتاده : ازین سودا چه حاصل در چنین خوی - که چون چشم بتان گردی سیه روی . . . در سبب تالیف گوید : در آن روزم که حسن طبع خوش بود - عروس فکر تم خورشید وش بود . . . و هفت صفحه بعد در تکلیف شعر و

سلامت سخن گوید : مرا بود آشنایی ز اهل شیراز - ندیم و همدرد و همراز . . . چهار صفحه بعد در آغاز داستان قصه مهر و ماه گوید : در اقصای بدخشان پادشه بود - که در حکمش بسی مهر و مه بود ، ۲۷۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۶۳ PPi/VI ۱۵۷۷ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. با یادداشت ۱۱۸۳ه. آغاز افتاده : گهی میزان بدست مشتری داد - گهش سنگ ز حل در پله بنهاد ، ۱۱۸ گ (عبدالله ۲ : ۳۲۲).

147- میر علی شیر ، فانی

نظام الدین میر علی شیر جغتایی هروی (۸۴۴-۹۰۶ه/۱۴۴۰-۱۵۰۰) که در سروده های ترکی خود به نوایی و در فارسی ها فانی تخلص می کرد.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۶۱۶ «نوایی جغتایی» - ذریعه ۹ : ۸۰۴ «دیوان فانی هروی» و ۸۴۸ «دیوان فنایی جغتایی»).

474- دیوان فانی

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۴۵۹ - مجالس ۳ : ۲۸۰ ، ۲۸۱ - نشریه ۸ : ۲).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۰۷۳ : نستعلیق خوش ، سده ۱۱ه. آغاز و انجام کمی افتاده ، دارای قصیده ها از ان میان «تحفة النجات» در تتبع خاقانی از هی (ز شمع رویت چشم مردم گشته نورانی)، قصیده «نسیم خلد» درتتبع امیرخسرو(معلم عشق و پرعقل شد طفل‌دبستانش) غزل ها به ترتیب تهجی از الف تا یا، تخمیس غزل مخدوم، قطعه ها ، رباعی ها آغاز غزل ها : ای خاک سرکوی تو گشتن هوس ما - برپای سگت بوسه زدن ملتمس ما . . . فانی صفتم روح کند سوی تو پرواز - ای از شکرستان تو قوت مگس ما . آغاز حرف ز : رویت که آتشش توان‌گفت و آب نیز- ماه از لطافتش خجلست و آفتاب نیز. فانی سحر به میکده باران اشک ریخت- بنشست کرد محنت و شد فتح باب نیز. جدولبندی ۲ راه ، ۳۱۶ ص در اینکه از علمشیر است تردیدی نیست.

□ سیالکوت ، محله رنگپوره ، کتابخانه حسن علی : نستعلیق پخته ، عبدالحامد ولد سید محمد اعظم راچپوری ، ۱۱۲۹ه. سرلوح زیبا ، آغاز : اشرقت من عکس شمس الکاس انوار الهدا - یار عکسین میدا کوردیت جام دین چقتی صدا ، بیشتر به ترکی و بسیاری به فارسی ست ، ۵۴۲ ص (نعیم اختر مجددی).

148- زاهد بخارایی

زاهد بخارایی. قاری و سراینده ای از سدهٔ دهم. که منظومه های کوتاهی در قرائت و مخارج حروف از وی در دست هست. و از ماده تاریخ او در قصیدهٔ نونی اش بنام «مخارج حروف»

سال ۹۰۷ھ/۱-۱۵۰۲م بدست می آید.

☆ 475- تجوید منظوم : قواعد قراء : مخارج حروف

نشانی هایی از این کار ها و نیز نسخه هایی از آن در (مشترک ۱ : ۱۰۵) گذشت. اینک نسخه هایی دیگر : آغاز ۱ «مخارج حروف» : بعد حمد سرمی دو جهان - سامع حرف آشکار و نهان - آغاز ۲ «قواعد قراء» : بعد حمد و ثنای و مدح خدا - نعت پیغمبر دلیل هدا .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۲۷۰ : نستعلیق پخته ، سده ۱۱-۱۲ھ. قصیده در قافیه الف است. آغاز برابر، در کاتون بنام «منتخب قصیده القراء» است.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۰۴۸ : نستعلیق ، (۱۲۶۰ھ) دو تصیده است : ۱- قواعد قرا ، آغاز برابر نمونه دوم ، ۲- نظم مخارج ، آغاز برابر نمونه یکم (ص ۴۸-۵۵).

□ اسلام اباد ، گنج بخش ۸۴۸۲ : نستعلیق ، (۱۲۸۵ھ) هر دو منظومه اوست ، آغاز برابر نمونه ها (ص ۸۰-۸۸).

● 149- دوانی ، جلال الدین محمد

جلال الدین محمد بن اسعد صدیقی دوانی (م ۹۰۸ھ/۱۵۰۲م) . که یاد او در «تهلیله ۱ : ۴۴» گذشت.

(ن. ک. نفیسی ۱ : ۲۶۵ - ذریعه ۹ : ۳۲۹ - ریحانه ۲ : ۲۳۲).

☆ 476- رباعیات : شرح رباعیات

رباعی ها و گزارش ها از همو. در بخش فلسفه (۲ : ۹۶۷) گذشت.

● 150- همایون اسفراینی

امیر همایون اسفراینی ، متخلص به همایون (م ۹۰۲ یا ۹۱۰ھ/۶-۱۴۹۷ یا ۴-۱۵۰۵م). در جوانی از اسفراین به تبریز آمده و دل به ولی بیگ باخته ، بعد ها که ولی بیگ به حکومت قم گماشته شده ، وی به قم آمده و در آنجا در گذشته است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۶۳۲ - ذریعه ۹ : ۱۲۹۷ - نفیسی ۱ : ۳۱۱).

☆ 477- دیوان همایون اسفراینی

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۶۱۲ - سنا ۲ : ۲۴۱ - ملک ۲ : ۳۸۱ - سلطنتی ۲ : ۱۱۳۶ - ابوالقاسم ۲۰۰ - مرآت العلوم ۱ : ۸).

□ کویته ، دکتر انعام الحق کوثر : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۰ھ. آغاز : بی تو جایی که شود خاک ، دل چاک آنجا - تا اید ناله بر آید ز دل خاک آنجا. نمونه تخلص او : نیست بر سر و رای او همایون مصرعم - بس که هوش افتاده بامور و حمای او مرا. انجام : غلام خوشنویس [illegible] و نگاری میه روزی می کرد عاصی کاری . گزیده دیوان اوست ، ۲۹ ص

(دکتر انعام الحق کوثر).

● **151ـ درویش محمد بخارایی**

درویش محمد بخارایی یا درویش علی چاچی از خادمان خواجهٔ احرار (م ۸۹۵ه/۱۴۹۰م) زنده در ۹۰۹ه/۱۵۰۴م.

✡ **000ـ مفتاح التوحید**

گزیده ای ست از «مثنوی معنوی». در همین بخش: ۲۳۹ گذشت.

● **152ـ معین مسکین فراهی**

معین الدین محمد فراهی، متخلص به معین و معین مسکین (م ۹۰۷ یا ۹۱۰ه/۱۵۰۲ یا ۵-۱۵۰۴م) که نامی ترین کارش «احسن القصص» (مشترک ۱ : ۳) و «معارج النبوة» (بخش تاریخ) می باشد.

(ن.ک. فرهنگ سخنوران : ۵۵۵ «معین هروی»ـ ذریعه ۹ : ۱۰۷۸ «دیوان معین فراهی»).

✡ **478ـ دیوان معین ، معینی**

سروده های اوست که به خواجه معین الدین حسن سجزی اجمیری نسبت داده و بنام او بار ها چاپ شده است (ن. ک ۴۰۰).

● **153ـ شرف**

پزشکی با تخلص **شرف** ، که در ۹۱۰ه/۱۵۰۴م. منظومهٔ زیر را سروده است.

✡ **479ـ زبدهٔ کامل**

در بخش پزشکی (۱ : ۵۹۶) گذشت.

● **154ـ کاشف سبزواری**

کمال الدین حسین بن علی متخلص به کاشف بیهقی سبزواری (م ۹۱۰ه/۵-۱۵۰۴م) نامی ترین کار او «مواهب علیه» (مشترک ۱ : ۷۴) می باشد. و از کارهایش «صحیفهٔ شاهی» و «مخزن الانشا» نیز از وی گذشت (مشترک ۵ : ۲۳).

✡ **480ـ دیوان کاشف**

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف - ۲۶۱ : نستعلیق ، سید شاه کلامی نروری ، ۹۹۰ه. دارای : غزل ، قطعه و رباعی، آغاز: ای غنی از نیاز و ناز همه. کرم تست کار ساز همه. تخلص او: دل «کاشف» به درد خود بنواز - ای غمت گشته دلنواز همه ، (ص ۵۹۶-۶۱۳) (نوشاهی : ۱۳۹).

✡ **155ـ محیی الدین لاری**

ملا محیی الدین لاری (م ۹۳۳ه/۶-۱۵۲۷م) ، از شاگردان محقق دوانی (م ۹۰۸ه/

۱۵۰۲م) (تهلیلیه ، مشترک ۱ : ٤٦).

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۵۲۸ «محبی لاری» - ذریعه ۹ : ۱۰۱٦ «دیوان محبی لاری» - نفیسی ۱ : ۳۱۸ و ۲ : ۷۸۸ زندگینامه و نام دوکارش : «فتوح الحرمین» ، «شرح قصیدهٔ تائیه» - ریحانه ۵ : ۲۵۱ «محبی لاری»).

☆ 481- فتوح الحرمین

پس از برگشت از حج ، در ۹۱۱ه/۱۵۰۵م در مناسک حج و آداب و اسرار حج ، و سفر نامه گونه ای بنام سلطان مظفر دوم پسر محمود شاه یکم بایقرا ، که در احمد آباد گجرات (۹۱۷-۹۳۲ه) پادشاهی کرده است ، در قالب مثنوی سروده است.

در آغاز ، زیر سرنبد «سبب نظم» گوید : چو به فتوح دل و جان شد سبب - کرد «فتوح الحرمین» ش لقب. و در پایان گوید : «محبی» از بر او طلب کام خویش - محو کن نام کسان از لوح خویش . . . نیست طمع جایزه از کس مرا - جایزهٔ شوق همین بس مرا.

آغاز ۱ : ای همه کس را بدرت التجا - کعبهٔ دل رازتو نور و صفا. آغاز ۲ : ای دو جهان غرقهٔ آلای تو - کون و مکان قطرهٔ دریای تو.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۰۱٦ و ٦ : ٤۰٤٦ - ذریعه ۱٦ : ۱۱۹ «فتوح الحرمین» - مشار ۳ : ۳٦۵۳ که نشانی سه چاپ آن را داده - مرآت العلوم ۳ : ۹۳ «فتوح الحرمین» محمد یوسف بلگرامی(؟) - اندیا افیس ، چاپی : ۳۵۳ ، ۱٤٦ که دو چاپ آن را دارد - و برای نسخه هایش ، دانشگاه ۱٦ : ٦۹۸ - مجلس ۸ : ۲۳۱ و ۱٤ : ۱۳۰ - ملک ۳ : ۵۷۰ - نشریه ۸ : ۲۳۱ و ۹ : ۲۷۵ و ۱۱ ، ۱۲ : ۷۵۳ - اته : ۱٤۱۷ تا ۱٤۲۰ - موزهٔ سالار : ۱٦۷۸ ، ۱٦۹٤ - سنا ۲ : ۲٤٦ - مرآت العلوم ۱ : ۸۲ و ۲ : ۵۹ و ۳ : ۷۱ - ریو ۲ : ٦۵۵ - تاجیکستان ، دوشنبه ۱ : ۲۱۳ - چستر بیتی ۲ : ۵۳ - افغانستان : ۲۵۵).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۷۳۱ : نستعلیق خوش ، سید علی بن تقی الدین الحسینی ، ساکن مکه ، ۹۹۵ه. آغاز برابر ۲ ، با ۱٦ تصویر رنگی ، ۸۹ ص (گنج ۳ : ۱٦۷٦).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۱۸٤ : نستعلیق خوش ، ویسی امهروی ، در مکه ، ۹۸۰ه. آغاز در دیباجه افتاده ، با ۱٦ تصویر ، ۸۲ ص.

□ لاهور ، کتابخانه موزه لاهور : نستعلیق زیبا ، ۹۸۲ه. آغاز برابر نمونه ، باسرلوح و جدولبندی زرین ، ٤۷ گ ۱۵ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۳٤۰).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب APi/VI ٤٦ ۲٤۱ : نستعلیق ، مکه ۹۹٦ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، مصور ، ۲٤ گ (عبدالله ۲ : ۳۱۵).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۰۳۸ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز برابر ۱ ، سرلوح ،

زرین ، ۱۸ تصویر ، ۱۴۰ ص.

□ کراچی ، موزه ملی ۱۷۲-۱۹۶۲ .N. M : نستعلیق خوش ، آتشی ، سدهٔ ۱۰ه. در مدینه ، با نقشه ها، آغاز برابر یکم، ۹۴ ص (نوشاهی : ۶۰۵).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲۵۸ : نستعلیق ، بدر بنگالی ، ۱۰ ع ۱۰۰۷/۱ه، در مکه ، مصور، ۲۶ ص (نوشاهی : ۱۵۸).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۳۷۹: نستعلیق پخته، (۱۱۰۹-۱۱۱۱ه) (ص ۳۳۱-۳۹۲) آغاز و انجام افتاده، با ۱۲ طرح و نقشه رنگی از جای ها.

□ پیشاور ، دانشگاه پیشاور ۳۸۹ : نستعلیق شکسته آمیز ، کرکه الاورق؟ ، ۲۴ ج ۱۰۱۳/۱ه. آغاز برابر نمونه ، ۴۰ ص (پرفسور امتیاز حسین).

□ کویته ، مولانا محمد هاشم مجددی : نوشته ۱۰۷۲ه. (ص ۱-۱۲۰) ، آغاز برابر نمونه ، (پرفسور محمد اقبال مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۰۴ ، : نستعلیق پخته ، ۲۴ رمضان ۱۰۷۶ه. آغاز در دیباچه کمی افتاده ، با ۱۶ نقشه رنگی ، ۸۵ ص.

□ راولپندی ، کوارہ ، درگاه شاد روان پیر مهر علی شاه : نستعلیق ، سده ۱۱ه. آغاز برابر نمونه ، ۷۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ کراچی ، موزه ملی ۴۰۵/B-۱۹۶۴ .N. M : نستعلیق ، شاه محمد ، ۱۰۰؟ (سده ۱۱ه. مصور، ۱۶۴ ص (نوشاهی : ۶۰۴).

□ اوچ ، مخدوم سید شمس الدین گیلانی ۳۱۱ : نستعلیق خوش ، سید محمد شاه ابن سید پولاق ، ۱۸ محرم ۱۱۲۷ه. آغاز برابر ۱ ، با ۱۸ تصویر از جایها ، ۹۰ گ (غلام سرور : ۱۶۴).

□ لاهور ، کتابخانه الریاض ، جی معین الدین : نستعلیق ، عبدالوهاب ، ۱۱۲۹ه. با تصویر ها (دکتر ظهور الدین احمد ـ سید عارف نوشاهی).

□ سرگودها ، جهاوریان ، کتابخانه عطا الرحمان صاحب کهوکهر : نستعلیق خوش، فقیر عبدالنبی ولد عبدالله ، ۱۱۳۲ه. آغاز برابر نمونه ، باسرلوح زرین ، ۴۸۲ ص ۱۰ س (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۶۰ PPi/VI ۱۵۹۱ : نستعلیق ، محمد خلیل عرب ، ۱۱۴۰ه. آغاز برابر ۱ ، ۵۷ گ (عبدالله ۲ : ۳۱۶).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۹۶ - ۱۹۶۲ .N. M : نستعلیق ، میر محمد امین بخارایی ، (۱۱۶۳ه) مصور ، ۷۴ ص انجام افتاده.

□ کراچی ، همانجا ۸۴-۱۹۶۸ N. M. : نستعلیق ، سده ۱۲ه. آغاز برابر یکم ، مصور ۷۸ ص (نوشاهی : ۶۰۴).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۶۵۲ : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ه. آغاز برابر یکم ، باسرلوح و نقشه های رنگی ، ۷۴ ص.

□ شیخوپوره ، نارنگ منڈی ، کتابخانه شاهدیه ، مبارک علی شاهد : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ه. اغاز برابر نمونه ۲ ، باسرلوح و آرایشها ، ۱۲۷ ص (نعیم اختر مجددی)

□ خیر پور ، کتابخانه عمومی : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ه. آغاز افتاده : شاهد حسن تو ز روز ازل . . . ، ۱۶۴ ص (سید خضر نوشاهی).

□ سرگودها ، بهلوال ، مولانا قدرت الله : نستعلیق خوش ، ۱۳۰۲ه. آغاز برابر ۲ ، شکلها رنگی ، ۱۲۴ ص (محمد نذیر رانجها).

□ بنوں ، مین بازار ، کتابخانه عبدالله خان : نستعلیق ، ارشد محمود ، سده ۱۳-۱۲ه. آغاز برابر ۱ ، ۱۳۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ شیخوپوره ، نوشهره ، گوجرانواله ، کتابخانه هاشمی : نستعلیق زیبا ، حبیب الله سرمدی ، ۱۴۰۳ه. با تصویر ها ، آغاز برابر ۱ ، ۱۵۵ ص (رضوانه سحر بیگم).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ، ۸۶۱۰ : نستعلیق ، خواجه محمد ، ۲۷ رجب ۱۲۱۳ه. (ص ۱۶۸-۳۱۲)، آغاز برابر ۲ ، مصور. جدولبندی ۵ راه و کمند بندی شده .

□ گجرات ، ساهنپال ، کتابخانه نوشاهیه : نستعلیق خوش ، غلام احمد ، ۱۲۲۶ه. مصور ، آغاز برابر نمونه ، ۴۶ ص (سید عارف نوشاهی).

□ پیشاور ، پشتو اکادمی ۷۰۵ : نستعلیق خوش ، محمد حسین الدین بن حافظ نصیرالدین قوم بنی اسرائیلی ، فتحپور ، ۱ صفر ۲۶۳ ه. آغاز برابر نمونه ۲ ، با ۱۱ تصویر رنگی ، ۱۱۱ ص (استاد محمد رضا همدانی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۳۹۴ : نستعلیق ، شیخ سکنه موهری ، ذیحجه ۱۲۹۵ه. بدرخواست قاضی غلام مصطفی ، آغاز برابر ۱ ، (ص ۲-۷۵).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۲۵۲ : نستعلیق پخته ، سده ۱۳ه. آغاز برابر دوم ، برای نقشه های ها سفید گذاشته شده ، ۹۷ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۴۷۲ : نستعلیق پخته ، سده ۱۳ه. آغاز برابر ۲ ، ۱۳ تصویر مشکی ، ۱۲۰ ص.

□ کراچی ، موزه ملی ۱۹/۹-۱۹۵۷ N. M. : نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز برابر یکم، مصور ، ۷۸ ص.

□ کراچی،همالجا N.M. ۱۹۷۹-۶۴: نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز برابر یکم‌مصور ، ۹۰ ص (نوشاهی : ۶۰۴).

□ گجرات ، شاه دوله روڈ ، حکیم عبدالرحیم جمیل : نستعلیق خوش ، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ۲ ، باسرلوح ، ۱۸ تصویر ، ۸۲ ص (سید عارف نوشاهی)

□ شیخوپوره ، سرمیدانی ، گنجینه ضیا العلوم ، نعیم اختر : نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، با تصاویر طلایی و سرلوح، ۷۵ ص (نعیم اختر مجددی).

□ بهاولپور ، کتابخانه غلام محمد گهوتوی ، محمد عبدالحی چشتی ۱۱۱ : نستعلیق پخته ، سده ۱۳ه. با مهر «الهی رحم کن به عبدالمجید ۱۲۳۲». آغاز: حمد او از حیطهٔ نطق است بیش. . . ، با ۱۶ تصویر، ۹۲ ص (دکتر الله دتا چودری).

□ شکارپور ، کڑهی یاسین ، گوشه ادب ، صلاح الدین : نستعلیق ، سده ۱۳-۱۴ه. آغاز برابر ۱ ، ۹۰ ص (سید خضر نوشاهی).

□ سرگودها ، ساهیوال، کتابخانه سلیمانیه : نستعلیق، مظفر سجادی ، یکشنبه ۱۴ صفر ۱۳۱۸ه ، از روی چاپ نولکشور ، ۸۰ ص.

□ سرگودها ، همانجا : نستعلیق شکسته ، عبدالصمد پسر سلک الله یار نیازی ، عیسی خیل ، ۱۶ رمضان ۱۳۲۵ه. آغاز برابر ۲ ، ۱۴۲ ص (محمد نذیر رانجها).

● 155. مانی شیرازی

مولانا مانی شیرازی ، از فارس به اصفهان رفته. نخست زرگری می کرده و در نقاشی مهارت داشته است. سپس به سپاهیگری پرداخته تا به امیری رسیده است. و بروزگار شاه اسماعیل (۹۰۷-۹۳۰ه) از امیران بوده است . وگویا در ۹۱۳ه (۱۵۰۷-۸ م) کشته شده است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۵۰۵ - ذریعه ۹ : ۹۵۲ - نفیسی ۱ : ۴۴۵ و ۲ : ۸۲۶).

✯ 482. دیوان مانی شیرازی

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۵۰۷ - سلطنتی ۲ : ۱۱۲۷ ، ۱۱۲۹ ، ۱۱۳۶ - نشریه ۱۰ : ۳۹۰).

□ هزاره ، تناول ، اسب ، نرزندان قاضی عبدالله فضلی شیر کڑه ۲۹ : نستعلیق خوش ابوالمعالی محمود ، ۹۷۷ه. آغاز: ای از توشاخ گل آموخته رعنایی را ـ آب ورنگ از تو بود گلشن زیبایی را . . . ، انجام: مانی گه بود، صورت بی معنیش چه بود؟ ـ مانی منم! که چهره گشای معانیم ، ۸۶ ص (محمد اسرائیل کان الله له).

● 157- بنایی هروی

بنایی هروی، کمال الدین بن شیر علی فرزند استاد محمد سبز ، متخلص به بنایی که تخست حالی تخلص می کرد. معمار بوده ، در خط و موسیقی مهارت داشته است. دردستگاه امیر علیشیر نوایی بود ، در پایان زندگی ملک الشعرای محمد خان شیبانی بوده. و در گشودن هرات، در قتل عام صفویان دیه قرشی را ، در ۹۱۸ه‍/۱۵۱۲ م کشته شده است.

☆ 483- بهرام و بهروز : باغ ارم

بنام سلطان یعقوب آق قوینلو ، بنام «باغ ارم» که بنام «بهرام و بهروز» شهرت یافته است : نام اوشد نهال باغ ارم - تاکه روشن کند چراغ ارم مثنوی ست فلسفی ، در داستان بهرام و بهروز که در آن «بهروز» نمایندهٔ نیکی و «بهرام» نمایندهٔ بدی ست

نسخه هایی از آن بنام سنایی غزنه‌ی (م ۵۲۵ه‍/۱۱۳۱) ست و در «کلیات» او . به نوشتهٔ نفیسی (۱ : ۷۶) آنچه بنام سنایی انتشار دارد از بنایی ست که به علت شباهت در تخلص به سنایی نسبت داده شده است. مدرس رضوی (پیشگفتار مثنوی های سنایی) می نویسد:شاید علت این انتساب تضمین بیتی از سنایی در این مثنوی باشد : بابدان کم کن آشنایی را - گوش کن گفتهٔ «سنایی» را - بابدان کم نشین که . . .

آغاز : ای وجود تو اصل کل وجود - هستی و بوده ای و خواهی بود - ملک الملک جل سلطانه - خالق الخلق عم برهانه. آغاز ۲ : این چنین گفت راوی همه دان - که به عهد قدیم در همدان.

(ن.ک. ذریعه ۹ : ۱۴۱ «دیوان بنایی» و ۳ : ۱۶۵ «بهرام و بهروز» سنایی ، به نقل از «مجمع الفصحا» ۱ : ۲۵۴ ، همانجا ۱۹ : ۱۳۰ مثنوی «بهرام و بهروز» بنایی ، همانجا ۱۹ : ۱۳۱ «بهرام بهروز» سنایی که بگونهٔ جدا از کار بنایی آمده - نفیسی ۱ : ۷۶ سنایی ، همانجا ۱ : ۳۱۰ بنایی ، که چهار کار اورا نام برده : ۱- قصیدهٔ مجمع الغرایب ، ۲- شیبانی نامه، ۳- این مثنوی ۴- دیوان او - نسخه ها ۴ : ۲۶۷۱ «بهرام نامه : باغ ارم» - براون ۴ : ۶۵ ، ۷۶ - پیشگفتار «مثنوی های حکیم سنایی» از مدرس رضوی ، که در آنجا مثنوی های سنایی بررسی شده ، از آن میان « بهرام و بهروز» که از هروی دانسته شده).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۹۷۱-۴۴۰/۵ N. M. : نستعلیق خوش ، (محمد یوسف واله)، ۱۰۷۳ه‍ در قریهٔ مراد آباد (طهران ری) ، آغاز برابر ۲، (ص ۱۳۶-۱۴۰) (نوشاهی : ۵۴۷) در فهرست بنام «باغ ارم: بهرام و بهروز و بهروز و بهرام» است.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۵ ۳۶۳۶ : نستعلیق ، جمال محمد ۲۵-۱۰۷۸ه‍. در «کلیات» سنایی غزنوی، (ک ۴۵۱ ب . . .) آغاز برابر نمونه. از سنایی دانسته شده. (عبدالله ۲ :

۴۳۲). از کتاب های شیرانی بوده (بشیر حسین ۱: ۸۹).

□ **لاهور** ، محمد شفیع ۱۷۴/۱۷۹ : نستعلیق ، پایان سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر اموناه ۲۲۹ گ (بشیر حسین : ۱۵۶).

☆ 484ـ دیوان بنایی هروی

(ن.ک. نسخه ها ۳ : ۲۲۵۱ - ذریعه ۹ : ۱۴۱).

□ **راولپندی** ، گرلره شریف ، درگاه پیر مهر علی شاه : نسخ ، عبدالله افغانی ، ۱۳ صفر ۱۱۸۲ه ، آغاز نا خوانا ، ۱۰۲ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ **گوجرانواله** ، حافظ آباد ، چشتی کولروی، مولانا محمد رفیع : نستعلیق پخته، سعید خان هراتی ، پنجشنبه ۲۲ ع ۱/ سدهٔ ۱۲ه. ، ۱۵۰ ص (نعیم اختر مجددی).

● 158ـ غضنفر بن جعفر حسینی

غضنفر بن جعفر حسینی که آگهی بیشتری از وی بدست نیست ، جز اینکه کار زیر را بگفتهٔ چلبی در ۹۲۰/۱۵۱۴م انجام داده است. (ن. ک. کار عصام اسفراینی ، پس از این).

☆ 485ـ شرح قصیدهٔ برده

متن از بو صیری ، محمد بن سعید (م ۶۹۴/۱۲۹۶ ؟) با ابیر سر آغاز : امن تذکر جیران بذی سلم. در ستایش پیامبرص. غضنفر در دیباچه می‌گوید چون اوزان بحور عربی مطبوع طبع عجم نبوده ، بسیاری در اوزان آن سهو کرده اند ، ومن می خواهم تو اوزان آن تحقیق کنم پس از آوردن هر بیت ، آن را تجزیه و ترکیب کرده ، زیر سربند «معنی» آن را گزارش می کند ، آنگاه آن را در دو ویا سه بیت به نظم فارسی در آورده است.

آغاز : موزون ترین کلامی که ارکان بیت المعمور قصیدهٔ مخموری ازو . . . اما بعد ، چنین گوید . . . غضنفر بن . . . این قصیدهٔ علیه مسمی به قصیدهٔ برده.

(ن.ک. نسخه ها ۵ : ۳۴۸۳ - نشریه ۸ : ۲۴۷ - کشف الظنون ۲ : ۱۳۳۵ ضمن بر شمردن شرح های فارسی قصیده).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۵۰۹ : نستعلیق تحریر آمیز ، تاج محمد بن حبیب الله بن عبدالله بن رکن الدین ، ذیقعده ۱۰۹۵ه. آغاز برابر، درکلفون از «عبدالرحمان جامی» دانسته شده (گنج ۳ : ۱۷۰۲).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۳۵۱۶: نسخ خوش، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر ، ۲۰۷ ص.

□ فیصل آباد، چنیوٹ بازار، وکیلان، چشتی سلیمانی: نستعلیق و نسخ پخته، محبت حسین جعفری، ۱۱۴۷ھ. آغاز برابر، ۲۱۳ ص (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها، بهلوال، کتابخانه مولانا داود: نستعلیق خوش، ۱۱۹۸ھ، آغاز برابر، ۲۵۴ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها، ماهیوال، مکتبهٔ سلیمانیه: نستعلیق، نصر الله بن عبدالله تبریزی، سدهٔ ۹۱۲، آغاز برابر، ۱۴۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۳۹۱۸: شکسته آمیز، مولوی عماد الله بن ثناء الله، ۱۲۹۷ھ، در مسجد سابه، خطیه و نام نگارنده را ندارد. آغاز: ابن قصیدهٔ علیه . . . (برابر نمونه)، ۱۵۹ ص.

□ اتک، مکهد، کتابخانه مولانا محمد علی، محمد صالح: نستعلیق، عبدالمجید، سدهٔ ۱۳ھ. آغاز برابر نمونه، ۱۶۴ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ پیشاور، دانشگاه، کالج اسلامیه ۱۰۱۱/۲: نستعلیق، تاریخ یاد نشده، ش ۲ مجموعه، ۷۰ ص (سید سعید الله).

159. عصام الدین اسفراینی

عصام الدین ابراهیم بن محمد بن عرب شاه اسفراینی (م۹۴۳ یا ۱۵۳۷/۹۵۱ یا ۱۵۴۰م)، که یاد او در «شرح کبری» (۲: ۹۲۹) و «توحیده» (۳: ۱۳۶۶) گذشت.

486. شرح قصیدهٔ برده

متن از بوصیری، محمد بن سعید (م ۶۹۴ھ/۱۲۹۵م) با این سر آغاز: امن تذکر جیران بذی سلم. در ستایش پیامبر (ص). اسفراینی از جمعه آغاز محرم ۹۲۰ھ/۱۵۱۴م تا پایان ۱۳ محرم همان سال بدان می پرداخته است. نفیسی (۱: ۶۲۳) و هدیة العارفین (۱: ۳۶) و ریحانه (۴: ۱۴۰) و ذریعه (۱۴: ۶، ۷ «شرح») از این کار او نام نبرده اند. ولی چلبی (۲: ۱۳۳۶) از آن یاد کرده است.

آغاز: بدانکه ناظم این قصیدهٔ سعیده که چشم بلاغت به لطافت او ندیده، و در براعت به اعلا العلیین رسیده، ابو عبدالله مشرف الدین . . . امن تذکر. تذکر یاد کردن یا بیاد آوردن، جیران همسایگان، جمع جار است به معنی همسایه. بذی سلم، درموضعی که او را سلم گویند، و آن موضعی ست از حجاز.

(ن. ک. نسخه ها ۵: ۳۴۸۷ - مرآت العلوم ۱: ۱۳۵ - ملک ۳: ۵۱۵ - کشف الظنون ۲: ۱۳۳۶ ضمن شرح های آن).

□ پیشاور، بیرون آسیا گیت، سید ایوب جان بنوری: نستعلیق کهن، محرم ۹۲۶ھ. رسم الخط و کاغذ نیز همین تاریخ را تایید می کند. آغاز: برابر نمونه، ۴۳ ص (میر

سجاد حسین کاظمی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۹۰۹ : نستعلیق ، عاصی عبدالحی بن شیخ عبدالرحمان ، ۹۹۹ه. یک برگ آغاز نو نویس ، ۶۸ ص.

□ پیشاور ، دانشگاه ، کالج اسلامیه ، ۱۱۴۵/۷ : نستعلیق پخته ، ۱۹ صفر ۱۰۰۰ه.؟ آغاز برابر نمونه ، ۱۰۶ ص (مولانا محمد اسرائیل کان الله ـ عبدالرحیم ۱ : ۲۲۰).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۹۹۰ : نسخ تحریری ، سدهٔ ۱۰ه ، آغاز افتاده ، و نام شرح کننده بدست نیامد. گزارشی ست نه حامل متن ، بلکه واژه ها و پاره عبارت هایی را آورده و گزارش می کند. سروده های فارسی نیز ندارد. تنها در خاتمه آمده : افتتاحش» بعد از نماز جمعه ماه محرم سنهٔ عشرین و تسعمایه بود . . . و اختتامش صباح شنبه سیزدهم ماه مذکور ، ۱ ۳۲ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۳۷۲ : نستعلیق پخته ، ۲۰ رمضان ۵۴. (۱۰۵۴ه) ، آغاز برابر نمونه ، جد و لبندی ۲ راه و نشانه ها شنگرف ، در پایان آمده «افتتاحش بعد از نماز جمعه ماه محرم سنهٔ عشرین و تسعمایه بود ، در ایام متبرکه عاشورا ، و اختتامش در صباح شنبه سیزدهم ماه مذکور . . . » نام شرح کننده به خامهٔ نویسنده در ص. ع. آمده ، ۳۵ ص.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۱۷۶ : نستعلیق خام ، نظام الدین آخوند زاده ، شعبان ۱۱۱۸ه ، ۸۸ ص.

□ هزاره ، هری پور ، خانقاه نقشبندیهٔ مجددیه ، مولانا محمد صدر الدین : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ و مهر ۱۱۲۵ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۲۴ ص ۱۱ ص (مولانا محمد اسرائیل کان الله له).

□ حیدر آباد ، منصوره ، شاه ولی الله کالج : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر ، انجام افتاده ، ۸۶ ص (سید خضر نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۱۳۶ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، نام گزار شگر در دیباچه و تاریخ انجام در پایان آمده (ص ۱-۱۰۴).

□ لاهور ، اردو بازار ، کتابخانه رشیدیه : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۵۲ گ (سید عارف نوشاهی).

□ اوچ ، مخدوم سید شمس الدین گیلانی ۴۱ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر ، ۴۴ ص (غلام سرور : ۲۰) در فهرست از نگارنده نام برده شده (دکتر الله دتا چودری).

● 160ـ نظام استرآبادی

نظام الدین استرآبادی معمایی ، متخلص به نظام (م ۹۲۱ه/۱۵۱۵م). بروزگار میر علیشیر نوائی (۸۸۴-۹۰۶ه). بیشتر به معمایی پرداخت ، و در روزگار صفویان بیشتر به قصاید در ستایش امامان پرداخت.

(ن ک. فرهنگ سخنوران : ۶۰۷ ـ ذریعه : ۱۰ : ۱۲۰ ـ نسخه ها ۵ : ۳۸۷۴ برای کارها بیش :

دستور معا ۲۱۹۱ ، دیوان ۲۵۷۶ ، سعادتنامه ۲۹۱۰ ، معراج الخیال ۳۲۲۱ ، ۲۷۵۴ ، منهاج الهدا ۳۲۴۵ - ریحانه ۶ : ۱۹۶ «نظام استر آبادی» - نفیسی ۱ : ۳۱۳ زندگینامه و نام دو کارش : «دیوان» و مثنوی «بلقیس و سلیمان»).

487- معراج الخیال : چرخیات

قصیده ای ست در قافیهٔ الف.

در پایان آن می گوید : عروجی شد خیالم را در این اندیشه زین معما - مسماشد به «معراج الخیال» این گفتهٔ غرا.

آغاز : فضای باختر شد، شام گلگون از می حمرا - که آمد چرخ را در کوه مغرب شیشه بر خارا.

(ن. ک. نسخه ها ۴ : ۳۲۲۱ «معراج الخیال : چرخیات» - ذریعه ۲۱ : ۲۲۹ «معراج الخیال : چرخیات نظام» - سنا ۱ : ۱۵۳).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱/۱۸۵-۱۹۶۲ N. M. ؛ نستعلیق ، (۱۰۷۸ه) ، (ص ۵-۱۰۰) (رشاهی : ۶۵۰).

161- فضل الله روز بهان

ابو الخیر فضل الله بن روزبهان بن فضل الله خنجی اصفهانی شیرازی ، معروف به خواجه ملا و خواجه مولانای اصفهانی. سنی متعصبی بود. و چون شاه اسماعیل (۹۰۷-۹۳۰ه) اصفهان را گرفت ، گریخته به ورارود رفته است. و گویا پس از ۹۲۱ه/۱۵۱۵م در همانجا در گذشته است.

488- شرح قصدهٔ برده

متن از بوصیری ، محمد بن سعید (م ۶۹۴ه/۱۲۹۵م). با این سر آغاز : امن تذکر جیران بذی سلم. در ستایش پیامبر (ص).

در دیباچه می گوید : در شهور سبع و ثمانین و ثمانمایه (و در نسخه ای ۸۰۷ه) قصیده را بر محمد بن عبدالرحمان خواندم. و تاکنون که ذیقعدهٔ ۹۲۱ه/۱۵۱۵م است خلقی بسیار از من گزارش آن را خواسته اند. نخست یک بیت را آورده ، ترجمه می کند ، سپس آن را به نظم فارسی می سراید. ترجمهٔ نخستین بیت : از چه اشک خود به خون دیده ها آمیختی - یاد یاران کردی این اشک خونین ریختی.

آغاز : حمد له. صلاة. قال الفقیر الی . . . فضل الله بن روزبهان ، المدعو به خواجه مولانا الاصفهانی . . . در تاریخ سنهٔ احدی و عشرین و تسعمائه در خاطر خطور کرد.

(ن. ک. نسخه ها ۵ : ۳۴۸۴ «شرح قصیدهٔ برده» - دانش پژوه ، پیشگفتار «روز بهان نامه» ۲۴ - نفیسی ۱ : ۲۵۱ زندگینامه و نام چند کارش از آن میان همین شرح - هدیة العارفین ۱ :

۸۲۰ - اشکوری ۸ : ۵۶ - نشریه ۸ : ۵۶ و ۹ : ۳۹۹).

□ گجرات ، قلعه دار ، کتابخانه مولانا عبدالکریم قلعه داری : نسخ و نستعلیق ، . . . بن ابراهیم بخاری ، ۹ شوال ۹۴۸ه. در شهر سمرقند ، آغاز برابر نمونه ، ۱۴۰ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۴۶۲ : نستعلیق شکسته آمیز ، درویش علی بن معز الدین علی ، ۲۷ ذیحجه ۱۱۲۹ه. (ص ۵۲-۱۰۱). آغاز برابر. در دیباجه آمده ز آن تاریخ که قرائت کردم (۸۰۷ه)(!) تا کنون که ذیقعده ۹۲۱ه است ، خلقی بسیار از من خواستند، تنها دیباجه است (گنج ۳ : ۱۶۹۶).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۹۳۱ : نستعلیق خام ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر عنوان و نشان شنگرف ، ۱۵۱ ص.

□ شیخوپوره ، گوجرانواله ، نوشهره ، کتابخانه هاشمی : نستعلیق پخته ، فتح محمد بن نظام ، ۱۲۳۸ه ، آغاز برابر ، ۴۷ ص (نعیم اختر مجددی).

□ راولپندی ، گولره شریف ، درگاه شاد روان پیر مهر علی شاه : نسخ و نستعلیق ، ۱۲۴۸ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۵۶ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۱۱۶۳ : نستعلیق خام، سورت خان، ۱۲۸۲ه، (ص۹۴-۲۵۲) آغاز برابر ، تاریخ قرائت قصیده (۸۰۷ه) است.

□ شکار پور ، گرهی یاسین ، مولانا محمد ابراهیم ناظم ، یاسینی : نستعلیق ،کریم داد ولد الهی ، ۲۰ رمضان ۱۲۹۶ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۶۰ ص (سید خضر لوشاهی).

162- بیانی کرمانی

خواجه شهاب الدین عبدالله مروارید کرمانی ، متخلص به بیانی (م ۹۲۲ه/۱۵۱۶م یا کمی پس از آن) ، که یاد او در بخش نامه نگاری (۵ : ۲۶) گذشت.

489- دیوان بیانی کرمانی

(ن.ک. نسخه ۳ : ۲۲۵۳) .

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق‌ف ۲۸۹ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز : بسوی حجرهٔ دل زان شترزخارفتن - چو اشتران چو خوری خار جور حجرهٔ تن. دارای : قصیدهٔ عربی ، فارسی و ترکی به صنعت غیر منقوط در ستایش سلطان سلیمان خان ، با شرح قصیدهٔ مصنوع به ترکی ، بحر طویل ، مخمس ، ۱۸۸ ص (لوشاهی : ۱۳۰).

163- آصفی قهستانی

خواجه آصف آصفی هروی بن خواجه نعیم الدین نعمت الله قهستانی (م ۹۲۳ یا ۹۲۶ه/

۱۵۱۷ یا ۱۵۲۰م). از بزرگزادگان هرات و دربار سلطان حسین میرزا بود. و روزگاری را در شیراز گذرانیده از این روی نسبت شیرازی نیز دارد.

✡ 490- دیوان آصفی قهستانی

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۷ «آصفی قهستانی» - ذریعه ۹ : ۸ «دیوان آصفی هروی» - نفیسی ۱ : ۳۰۹ - مشار ۲ : ۲۲۵۹ «دیوان ابو حامد محمد بن ابراهیم آصفی هروی» دو چاپ یکی تهران بکوشش هادی ارفع و دیگری کابل و بکوشش فکری سلجوقی. برای نسخه هایش : فردوسی : ۶۲ - دانشگاه ۱۵ : ۴۱۲۵ - اشکوری ۷ : ۲۰ - سنا ۲ : ۲۴۱ - مجلس ۸ : ۴۵۶ - ملک ۲ : ۲۵۵ - سلطنتی ۲ : ۱۱۲۷ ، ۱۱۴۴ ، ۱۱۷۰ - براون : ۲۵۶ - ریو ۲ : ۶۵۱ - افغانستان : ۲۳ ، ۲۴۴ ، ۳۲۳ - اته : ۸۳۲ ، ۱۳۹۳ ، ۱۳۹۷ ، ۱۷۶۴ - ایوانف : ۶۴۷ ، ۸۰۳ - تاجیکستان ، دو شنبه ۳ : ۳۲ ، ۳۳ - دانشگاه بمبئی : ۱۱۶ - نشریه ۸ : ۱۴۷ و ۱۰ : ۴۴ - مرآت العلوم ۱ : ۷۶ (۲ نسخه) و ۲ : ۵۶ ، ۶۲ و ۳ : ۶۴ (۳ نسخه) ، ۷۸ ، ۲۶۴).

□ **لاهور**، محمد شفیع ۱۸۰/۱۷۷ : نستعلیق ، شوال ۱۰۱۲ه. (۱۶۰۴م.). آغاز: ساز آباد خدایا دل ویرانی را - یا مده مهر بتان هیچ مسلمانی را . . . ، دارای : غزل ، قطعه ، و رباعی، ۹۴ گ (بشیر حسین: ۱۵۷).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۶۱۴۱ : نستعلیق زیبا ، با تاریخ ۱۷ (۱۰۱۷ه.؟) در مجموعه ، ش ۳ (ص ۲۷۸-۳۱۲). غزلهاست نامرتب ، آغاز : بریخت درد می و محتسب ز دیر گذشت- رسیده بود بلایی ولی بخیر گذشت. سر آغاز نسخه ۱۲۶۵ گنج بخش (: ساز آباد خدایا دل ویرانی را) را نیز دارد. انجام : آصفی دوش در آن طره گرفتار شدی - نتوان بود در آن سلسله هم روزی چند.

□ **اسلام آباد**، همانجا ۶۳۲۳ : نستعلیق پخته ، محمد جلیل بن شیخ فرید ، ساکن قصبهٔ بریلی، ج ۱/۴۵ (۱۱۴۵ه یا ۱۰۴۵ه.) آغاز : ساز آباد خدایا دل ویرانی را. یا مده مهر بتان هیچ مسلمانی را. غزلهاست به ترتیب تهجی از الف تا یا ، سپس رباعیها ، انجام : هر حرف جفا که خسته باشد ز قلم - شویند به آب عفو یاران کرم ، جدولبندی ۲ راه به شنگرف و لاژورد ، بیشتر تخلصها نانویس ، ۷۳ برگ شمار دارد.

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب ۳۹ SPi/VI ۴۲۵۷ : نستعلیق، عبدالرحمان ولد تاج محمد ، ۶ ع ۱/۱۰۶۷ه (۱۶۵۶م) (عبدالله ۲ : ۴۹۸) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۰۷).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۱۲۶۵ : نستعلیق شکسته آمیز خوش، ۱۸ رمضان ۱۰ه. ش۱ مجموعه (ص ۱۳۲-۲) ، آغاز : ساز آباد خدایا دل ویرانی را. یا مده مهر بتان هیچ مسلمانی را.

غزلهاست به ترتیب تهجی ، ولی جابجا صحافی شده است ، و در پایان رباعیهاست ولی این قسمت ترتیبی ندارد ، انجام : در بند بلا همنفسی نیست مرا ـ فریاد که فریاد رسی نیست مرا.

□ اسلام آباد ، همانجا ۴۰۳۰ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه. ش ۲ مجموعه (ص۷۷-۱۷۶) آغاز و انجام افتاده ، برگها آشفته صحافی شده ، ولی در اصل غزلهایی بوده که به ترتیب تهجی تنظیم شده بوده اند. آغاز موجود : نقش ابروی تو در دیده ما می کردد ـ همچو محراب که در قبله نما می کردد . . . نقطهٔ دائرهٔ خط بتانست دلم ـ آصفی کرد تو بسیار بلا می کردد. با نسخه ۱۲۶۵ مقابله شد یکی بودند.

□ لاهور ، کلبرگ ۲ ، حکیم محمد نبی خان جمال سویدا : نستعلیق ، عبدالرحیم ، ۹ عالمگیر اورنگ زیب (۸۷ ـ ۱۰۰۰ه. ؟). آغاز : سازآباد خدایا دل ویرانی را ـ یا مده مهر بتان هیچ مسلمانی را ، دارای غزل ، قطعه ، رباعی و مفردات رویهم ۲۲۱۳ بیت دارد ، آبخورده ، موریانه زده ، ۱۴۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب PPi/VI ۵۷ ، ۱۵۷ : شکسته آمیز ، شیخ علیم الله . . . ؟ ، ۱۴ ع ۲/۱۰۹۹ه. آغاز : خواب اجل ز دست فراقم خلاص داد ـ چون خسته خواب میرود امید صحت است ، ۳۷ ک (عبدالله ۲ : ۳۱۳).

□ اسلام آباد ، کنج بخش ۹۲۷۵ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز در حرف الف و انجام در یاء افتاده. نخستین تخلص : آصفی پیش من امشب غم دل ریخت فرو ـ بود در مانده ز غم کرد تهی پهلو را. و دیگری : نقطهٔ دائرهٔ حسن بتانست دلت ـ آصفی کرد تو بسیار بلا می کردد. غزل هاست به ترتیب تهجی.

□ لاهور ، کوت مراد خان ، کتابخانهٔ همدانی ، سید محمد طیب شاه همدانی : نستعلیق شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز و انجام افتاده ، آغاز : می روی بهر طواف درش ، ای طرفه همای ـ استخوانیست زمن نامه سگ انگورا ، پیرامون ۴۷۴ غزل و در پایان چند فرد و مثنوی ، رویهم پیرامون ۲۳۵۰ بیت ، ۱۵۸ ص (نعیم اختر مجددی).

□ کویته ، سیته صادق علی : نستعلیق شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز : سازآباد خدایا . . . ، نمونه تخلص او : آصفی کیست که توحید تو گوید هیهات ـ حد و صفت نبود هیچ مسلمانی را. انجام : آن آشنا که مایه عمرست آصفی ـ بیگانه شد مگر غرض هلاک ماست ، با مهر «دین دیال ۱۰۲۳ه» ۵۳۶ بیت ، ۴۰ ص (دکتر انعام الحق کوثر).

□ گجرات ، دهل ، صاحبزاده محمد شریف نوشاهی : نستعلیق خوش ، سید لطیف شاه بخارایی ، ۱۰۹۵ه ، با مهر «محمد عظمت الله است». آغاز : سازآباد خدایا دل ، ۱۰۴ ص (سید خضر نوشاهی).

□ هزاره ، هری پور ، دارالعلوم اسلامیه رحمانیه : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. غزلهاست آغاز و انجام افتاده ، با تخلص آصفی : آصفی در رقم خط لبش مطرب دارد - نی کلک سر تحریر ترنم دارد ، آغاز : . . . آن نرگس خواب آلوده - نتوالست نقاب مژه را بالا داشت . . . از دای سخنش حرف و فا شد معلوم- الله، الله چه بلا لطف تکلم دارد، رویهم پیرامون . . ٦٠ بیت دارد، ٤٦ ص (پرفسور اختر راهی).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۷/۲٦۰-۱۹۵/ N. M. : نستعلیق ، ۲۰ ج ۲/۱۲۳۲ه. دارای غزل و قطعه. آغاز افتاده : ز آب گند سیر شکم ، مپرس هامون را - که ساخت منزل فرهاد جای مجنون را.

□ کراچی ، همانجا ۱٦/۲٦۲-۱۹٦۸ N. M. : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. دارای غزل و رباعی. آغاز : ساز آباد خدایا دل ویرانی را (نوشاهی: ٤۷۱).

□ کراچی ، ناظم آباد ، کتابخانه همدرد ، ۱۷۳/۷٤/۷۵ R. : نستعلیق زیبا، دلاور علی، ۲٦ رمضان ۱۲۹٤ه. آغاز : ساز آباد خدایا دل ویرانی را - یا مده مهر بتان هیچ مسلمانی را. غزلهاست از «الف» تا «ی» سپس رباعیها، ۹۵ ص (سید خضر نوشاهی).

□ لاهور ، اردو بازار ، کتابخانه رشیدیه : نستعلیق شکسته ، تاریخ یاد نشده ، آغاز : ساز آباد خدایا دل ویرانی را ، ۱۰۰ ص (سید عارف نوشاهی).

□ گجرات ، احمد حسین احمد قلعه داری ۷۵٤ : نستعلیق ریز کهن ، آغاز افتاده : آن چو تحریر کند صحت رخسار ترا ، ٦۸ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

● 164- قادری گیلانی اوچی

سید محمد غوث حسنی قادری گیلانی اوچی (م ۹۲۳/۷/۱۵۱۷م.) که یاد او در «مکالمات غوثیه» (مشترک ۳: ۱۹۷۷) گذشت. و آنجا تاریخ مرگش نادرست ۸۷۷ه آمده است زندگینامه‌ی او را غلام سرور (خزینه ۱ : ۱۱۵) به نقل از «شجرة الانوار» گیلانی آورده است : در حلب زاده شده ، جهانگردی کرده سند ، خراسان ، ترکستان ، عرب و عجم را گشته ، در ۸۷۸/ ۱٤۷۳م در اوچ جایگزیده است. وی را به شعر میل بود ، مناقب غوث اعظم را نظم فرموده و «دیوان» سروده‌هایش با تخلص قادری ترتیب یافته است و ترجیعات نیز دارد.
(ن. ک. خزینه ۱ : ۱۱۵ - اخبار الاخیار : ۲۰۸).

✡ 491- دیوان قادری

□ گجرات ، شاهنهال ، کتابخانهٔ نوشاهیه : نستعلیق خوش ، سید شرافت نوشاهی سدهٔ ۱٤ه. تخلص سراینده «قادری» و نام مجموعه «دیوان قادری» ست : ز تاب آتش هجران مسوزان قادر را جان - که تازو عشوهٔ خوبان بود از صورت و معنا. آغاز : ز بحرت قطره‌ای عالم

ز چاهت جرعه‌ای دریا ـ مه از مهر تو یک زره، خور از ماه تو با سودا، . ۲ ص (سید عارف نوشاهی).

● 166ـ فغانی شیرازی

بابا فغانی شیرازی . نخست در شیراز می زیست ، سپس به تبریز رفت و سرایندهٔ دربار سلطان یعقوب (۸۸۴-۸۹۶ه) بود. سراینده ای صوفی مشرب و شرابخوار بود. به مشهد رفت و در آنجا ۹۲۵ه/۱۵۱۹م در گذشت. چون چاقو ساز بود نخست سکاکی تخلص می کرد.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۴۵۱ ـ ذریعه ۹ : ۸۴۰ ـ نفیسی ۱ : ۳۱۵).

✡ 422ـ دیوان فغانی

نخست در هند وسپس بکوشش احمد سهیلی خوانساری ۱۳۱۶خ در تهران چاپ شده است.

(ن. ک. مشار ۲ : ۲۳۵۴ «دیوان فغانی سکاکی» که هموست ، یک چاپ ـ اندیا افیس ، چاپی : ۱۰۸ که دو چاپش را دارد ـ برای نسخه هایش : فردوسی : ۱۹۶ ـ دانشگاه ۱۶ : ۱۹۹ ـ دو کتابخانهٔ مشهد : ۷۶۶ ـ مجلس ۳: ۲۸۳ ، ۲۸۴ (۲ نسخه) ـ گلچین ، آستانه ۷ : ۴۸۳ ، ۷۷۱ ، ۷۹۷ ـ ملک ۲ : ۳۱۵ ـ سلطنتی ۲ : ۱۱۴۳ ، ۱۱۲۱ ، ۱۱۱۰ ـ موزهٔ کابل : ۱۳۱ ـ مرآت العلوم ۱ : ۷۹ (۲ نسخه) و ۲ : ۶۷ (۳ نسخه).

□ هزاره ، تناول ، امب ، فرزندان قاضی عبدالله فضلی شیر گره ۲۷ : نستعلیق زیبا ، ابو المعالی محمود ، در دارالخلافه آگره ، ۱۲ ع ۹۷۶/۲ه. آغاز افتاده : بسمله . سر من در خمار است از می لعل لبت ای گل . . . نیاز است و محبت شیوهٔ رندان میخانه ـ غنیمت دان فغانی شیوهٔ رندانهٔ خود را . . . انجام : جز نور تو نیست جلوه گر دو عالم ـ موز درخت دیر و منصور ز دار ، داری غزل و رباعی ، ۱۱۴ ص (محمد اسرائیل کان الله له).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۴۲ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰ه. قصیده هاست. آغاز افتاده : . . . ای سر نامه نام تو، عقل گره گشای را ـ ذکر تو مطلع غزل، عشق سخن سرای را. و سپس قطعه ها ، رباعیها ، مفردات ، با سرلوح زرین در آغاز غزلها و آرایشها ، ۳۵۴ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۴۲۱۱ : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۰ه. با دیباچه ای به نثر: حمد بیحد سزاوار احدی واجب الوجود ، که نظم سلسلهٔ . . . سپس دست کم یک برگ افتاده آنگاه غزلهاست به ترتیب تهجی از «الف» تا «ی» سپس چند قصیده. آخرین مقطع از غزلها : نهادم چون فغانی سر بدار عشق و وارستم ـ چه سر دارم که در بند سر و سامان شوم روزی. زرین ، ۲۹۸ ص.

□ کویته ، دکتر انعام الحق کوثر : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز : خطی که یک رقمش ابروی نه چمنست ـ نشان خاتم سلطان دین ابو الحسن ست. نمونه تخلص او : مثال نظم فغانی چو یافت مهر قبول ـ سواد خاتم او مهر خاتم سخن است. انجام : الهی تا جهان باشد خداوند جهان پادا ـ دلیلش عقل پیرو همرهش بخت جوان پادا ، ۱۱۶۵ بیت ، ۱۹ برگ ۳۱ س

(دکتر انعام الحق کوثر).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب A ۴۰. SPi/VI ۳۰۷۵ : نستعلیق، سدهٔ ۱۱ه. آغاز: زبان خامه ندارد سر رقوم رسوم (عبدالله ۲ : ۴۹۹). از کتابهای شیرانی بوده (دکتر محمد بشیر حسین ۱ : ۱۵۴).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب ۴۰. SPi/VI ۴۸۹۹ : شکسته، ۱۱۰۳ه. غزلهاست با سروده هایی به اردو در آغاز و انجام (عبدالله ۲ : ۴۹۹). از کتابهای شیرانی بوده (دکتر محمد بشیر حسین ۱ : ۱۲۵).

□ **لاهور**، پنجاب پبلک لائبریری ۷۲، ۸۷۱ دیو : شکسته، ۱۱۴۳ه. دارای غزل و قصیده و رباعی ست. آغاز: ای سر نامه نام تو عقل گره گشای را ـ ذکر تو مطلع غزل عشق سخن سرای را، ۹۹ ک سطرها گوناگون (عباسی ۲ : ۱۰۲).

□ **کراچی**، جمشید رود، جامع مسجد نیو تاؤن ۱۵ : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۲ه. آغاز: ای سرنامه نام تو عقل گره گشای را. ذکر تو مطلع غزل عشق سخن سرای را. و تخلص او در ص ۵۷: زین آه دردناک فغانی چه فایده ـ چون یار بیتم تو ندانند که این آه چیست، ۲۲۴ ص (سید خضر نوشاهی).

□ **کراچی**، موزهٔ ملی ۲۵۴-۱۹۶۹ .N. M : نستعلیق، سدهٔ ۱۴ه. دارای غزل از الف تا ها، آغاز و انجام افتاده. آغاز: ای بردلم ز وعده جام تو داغ ها ـ شب ها در انتظار تو سوزم چراغ ها، ۱۹۲ ص (نوشاهی : ۵۱۹).

□ **کراچی**، استاد پیر حسام الدین راشدی : نستعلیق خوش، بی تاریخ، با مهر قاسم بن الحسین ۱۲۲۰ه. با آرایشها. آغاز افتاده: به نورس چمن لاله وگل ـ به منقبت عارض حوروش ورق. دارای غزل و رباعی و مفردات پیرامون ۳۵۸۰ بیت، ۳۲۶ ص ۱۳ س (پرفسور روشن آرا بیگم).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب A ۱۵۳ Pi/VI ۱۰۳۲ : نستعلیق، موهن لعل بن کشن لعل کایستی، ۱۵ اپریل ۱۸۲۴م (۱۲۳۹ه.)، ۱۳۰ ک (عبدالله ۲ : ۳۱۲).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب B ۴۰. SPi/VI ۳۱۲۳ : نستعلیق، پندیت کرپا کیشن رای، ج ۱/۱۲۵۰ه/سپتمبر ۱۸۳۴م. آغاز: ای از لب تو خطبه کلام قدیم را ـ باعث رسوم شرع تو امید و بیم را، ۷۲ ک (عبدالله ۲ : ۴۹۹).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب ۱۵۳ Pi/VI ۷۶۹ : نستعلیق، ۱۹۰۹ سمات (۱۲۶۹ه.) آغاز: ای سرنامه، نام تو عقل گره گشای را...، دارای غزل و رباعی، ۱۳۵ ک (عبدالله ۲ : ۳۱۲).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ٨٨٦٥ : نستعلیق پخته ، محمد نسیم فتح علی ، ١٢٧٥ه‍ (ص ١-٢١٠). دارای غزل به ترتیب تهجی و رباعی ها نیز به همان ترتیب. آغاز : ای از لب تو خطبه کلام قدیم را ـ باعث رسوم شرع تو امید و بیم را . . . بر حرف قد و زلف فغانی قلم کشید ـ در دفتر تو خواند الف و لام و میم را .

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب KPi/V٧٤ ٢٤٠٧ : نستعلیق، ٢٣ صفر ١٢٨٩ه‍ ، ٢٢٧ ک.

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی، شماره یادنشده ، شماره ردیف در فدست ٦٨٧ : تاریخ یاد نشده ، غزلهاست تا ردیف «ر» انجام افتاده.

● 166ـ هاتفی جامی

هاتفی جامی ، عبدالله ، خواهر زاده ی عبدالرحمان جامی (م ٨٩٨ه‍/١٤٩٢م) زاده در روستانی خر جرد جام ، در گذشتهٔ ٩٢٧ه‍/١٥٢٠م.

از دایی خود اجازه خواست تا در برابر «پنج گنج» نظامی، پنج‌مثنوی بسراید. پس از آزمایش، اجازه‌یافت وچهارمثنوی‌رابدینگونه‌سرود: ١ـلیلی‌ومجنون، ٢ـ شیرین‌وخسرو ، ٣ـ هفت‌منظر، ٤ـ تمر نامه.

پس از پیروزی‌شاه‌اسماعیل‌برازبکان(٩١٤/١٥٦٨م)هاتفی از گوشه‌گیری بیرون آمده،رویدادها و کشورگشایی‌های‌آن شاه راسرودن گرفت.پیرامون هزاربیت‌از«شاهنشاه‌نامه»راسروده و در می‌گذرد.

روی مثنویی در برابر «مخزن الاسرار» نظامی نسروده و یا سروده و بدست کسی نرسیده است. سپس سراینده ای باتخلص «عاشقی» از روزگار تهماسب(٩٦٣-٩٨٤ه‍)مثنویی در برابر «مخزن الاسرار» سروده و آن را بجای هاتفی قرار داده است. و اکنون این مثنوی از روی نسخهٔ منحصر موزهٔ کراچی، رسالهٔ دکترای یکی از دانشجویان دانشگاه کراچی ست (خواجه دکتر غلام سرور).

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ٦٢٥ «هاتفی جامی» ـ ذریعه ٧ : ٢٦٥ «خمسهٔ هاتفی» و ٩ : ١٢٨٤ «دیوان هاتفی» ـ نسخه ها ٥ : ٣٨٨١ فهرست راهنما برای کارهایش : ١ـ پنج گنج ، ٢ـ تمر نامه،ظفرنامه، ٣ـ دیوان، ٤ـ ساقینامه ، ٥ـ شاهنامه، ٦ـ شیرین‌وخسرو، ٧ـلیلی و مجنون، ٨ـ مثنوی ناشناخته، ٩ـ هفت منظر ـ مشار ، مولفین ٣: ١٠٠٥ برای‌کارهای چاپی او ـ نفیسی ١ : ٣١٤ زندگینامه و نام‌کارهایش ـ میخانه ١١٢٣ تا ١٢٢ و پاورقی هااز آن «میان نصیحت نامه»).

☆ 493ـ لیلی و مجنون

نخستین مثنوی از مثنوی های «پنج گنج» اوست ، که به پیروی نظامی گنجوی ، بدستور سید قاسم ، به اجازه ی دایی خود جامی ، بنام امیر علیشیر نوایی ، در شهر هرات ، در پیرامون ٢٩٠٠ بیت سروده است. او سراینده ی متوسطی بوده، ولی این‌یکی از مثنوی هایش نسبتاً ساده‌وگیرا است. در سبب نظم گوید : آن نور یقین سررشتهٔ معنی ـ سید قاسم جهان معنی . . . این تحفه که در جهان ثمر شد ـ در شهر هرات لامور شد. و می گوید : شروانشاه مشوق نظامی و شاه هند

مشوق امیر خسرو بودند ، ولی من بی مشوقی ، با نداری روغن چراغ برای کار شبانه و کاغذ نوشتن سروده هایم دست به گریبان بوده ام. از این روی بسیاری از سروده هایم نانوشته ، فراموشم شدند. و از این امر اظهار سرفرازی می کند.

آغاز می شود با : مناجات ، نعت ، معراج ، منقبت حضرت علی ، نصیحت پیران. سپس تولد مجنون ، به مکتب رفتن و دلباختن بر لیلی . . .

بکوشش سعد الله، اسد الله یف در شوروی ۱۹۶۲م چاپ مصحح شده است.

این مثنوی از سراینده ای با تخلص عاجز ، در ۱۰۴۰ه به زبان اردو به نظم ترجمه شده است (ترجمه ها : ۲۷۵).

آغاز : این نامه که خامه کرد بنیاد - توقیع قبول روزیش باد - طغراش بنام پادشاهی - کوراست چو عرش بارگاهی. انجام : این نامه ی نامبخش نامی - چون یافت سعادت تمامی - کردند لدا ، در این کهن دیر - کاهسنت، احسنت ، تم بالخیر.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۲۱۱٤ «لیلی و مجنون» - فریعه ۱۸ : ۳۹۸ «لیلی و مجنون» - نفیسی ۱ : ۳۱٤ - مشار ٤ : ٤٤۱۷ که نشانی سه چاپ آن را داده - برای نسخه هایش : اته ۱۳۰۰ ، ۱۳۱۷ ، ۱۳۱۸ ، ۱۳۹۸ تا ۱٤۰۹ - موزهٔ سالار : ۱٦٦۸ ، ۱٦۷۵ - مرآت العلوم ۱ : ۸٦ (۲ نسخه) و ۲ : ٦۰ (۲ نسخه) ، ۸۱ و ۳ : ۷٤ (۲ نسخه) - دانشگاه بمبئی : ۱۷۷ - براون : ۲٤٤ - دانشگاه ۱۵ : ٤۰۸۰ و ۱٦ : ۱۸۵ ، ۷۵۱ - ملی ٦ : ۲۰۰ - نشریه ۸ : ۲۰۰ ، ۱۹٦ (۲ نسخه) ، ۱۹۰ و ۹ : ٦۸ ، ۵۳ ، ۲۷۵ و ۱۰ : ۲۵۲ ، ۲۷۳ - ریو ۲ : ٦۵۲ ، ۸۱۹ - تاجیکستان، دوشنبه ۳: ۳۹).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۰۹۹ : نستعلیق پخته ریز ، سده ۱۰ه. (ص ٦۵-۱۰۹ چهار ستونی)، آغاز و انجام افتاده.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۰٦۸ : نستعلیق پخته ، دو نویسنده ، جمعه ع ۵۹٤٦/۱ ، آغاز برابر ، مرلوح ، ۲۱۱ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۹۱۳ : نستعلیق پخته ، محمد حیات ، دوشنبه ۱۰۲۰ه ، آغاز برابر، ۱۲۳ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۳۳۹٤ : شکسته آمیز ، محمد حسین بن شیخ احمد مدینی محدث ، ۱۰٦٦ه. آغاز در دیباچه افتاده ، ۱۵۲ ص (گنج ۳ : ۱۷۵۵).

□ اسلام آباد ، همانجا ٦۱۱۱ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر ، انجام کمی افتاده ، ۱۳٦ ص.

□ شیخوپوره ، سرمیدانی ، گنجینه ضیا العلوم ، نعیم اختر : نستعلیق ، میر . . . بن

سیادت پناه ملا میر عبدالله کابلی الچهاربکاری ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر نمونه ، ۹۴ ص (نعیم اختر مجددی).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۳۴۱ - ۱۹۶۱ N. M. : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه. ۱۱۲ ص (نوشاهی : ۶۲۳).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۸۴۰ : نستعلیق ، سده ۱۲-۱۱ه. آغاز در دیباجه و انجام در «اختتام» افتاده، ۱۳۸ ص.

□ کراچی ، موزه ملی ۱۰۵۳/۲-۱۹۵۷ N. M.: نستعلیق ، ۲۰ ج ۱۶/۱ محمد : اهی (۱۱۴۶ه) ۱۲۲ ص (نوشاهی : ۶۲۳).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۴۳ B ۴۶۱۱ : نستعلیق ، ۱۳ محرم ۱۱۴۸ (۱۷۳۵م) (عبدالله ۲ : ۵۰۲) مصور ، زرین ، از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۶۸).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۸۲۱ : شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده ، ۸۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۴۳۲۵ : تحریر آمیز ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر ، ۱۳۲ ص.

□ لاهور ، دیال سنگھ ترست ۳۹۰ : نستعلیق خوش ، حافظ غلام رضا ، ۶ محرم ۱۲۰۶ه. آغاز برابر نمونه ، ۳۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۴۲ A ۶۲۹ : نستعلیق ، هیرا لعل پاندیت ، شعبان ۱۲۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۹۵ ک (عبدالله ۲ : ۳۱۴).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۲۹۹ : شکسته آمیز ، عبدالکریم نجار باشی ، ۱۲۲۷ه، آغاز برابر، نام مرشدش سید قاسم انوار آمده، کامل.

□ کراچی ، موزه ملی ۲۶۲/۲۵-۱۹۵۸ N. M. : نستعلیق خوش ، شیخ امیر الله بن محمد یاسین ، ۲۰ ع ۱۲۲۹/۱ه، ۱۱۶ ص.

□ کراچی ، همانجا ۹۸ - ۱۹۶۲ N. M. : نستعلیق ، ارجن ابن برهمن ساکن میترانوالی گوجرانواله ، ۲۶ چیت ۱۸۹۲ ب (۱۲۵۱ه) در قصبه راجه ساهنسی ، ۱۶۰ ص (نوشاهی : ۶۲۲).

□ لاهور ، دیال سنگھ ترست ۳۹۰ : نستعلیق ، حافظ غلام رضا ، یکشنبه ۶ محرم ۱۲۶۰ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۷ ک (هاشمی ، صدیقی ۲ : ۲۳۹).

□ اسلام آباد ، خواجه محمد مرتضی صاحب : نوشته ۱۲۶۶ه. آغاز برابر نمونه (سید حسین عارف نقوی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۹۳۲ : نستعلیق ، محمود ، ۱۶ ع ۱۲۶۶/۱ه. آغاز برابر ، با ده تصویر رنگی ، ۱۲۱ ص.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۸۱۸ : شکسته آمیز ، ۱۲۹۸ه. (ص ۳۰۶-۴۲۸).

□ اسلام آباد ، همانجا ۷۴۰۷ : نستعلیق پخته ، سده ۱۳ه. آغاز برابر ، نا تمام ، ۱۲۲ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۹۳۶ : نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز برابر ، کاتب در پایان سرگذشت خود را به نظم آورده : من از مردم کابل هستم و به علت جاری شدن سیل به این سرزمین روی آوردم ، و نا سازی با محیط تازه را نشان می دهد ، ۱۱۸ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۱۷۸ : نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز برابر ، انجام افتاده ، ۹۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۷۷۰ : نستعلیق پخته ، سده ۱۳ه. آغاز و انجام کمی افتاده ، ۱۸۸ ص. متن و حاشیه.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۵۴۲ : نستعلیق تحریر ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر ، انجام افتاده ، ۱۴۶ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۲۰۶۵ : نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز : بگشاد لب شکر نثارا ، انجام افتاده ، ۳۰ ص.

□ پیشاور ، دانشگاه ، کالج اسلامیه ۱۸۷۴/۲ : تاریخ یاد نشده ، ش ۲ مجموعه ، مجدول ، آغاز برابر نمونه ، ۱۱۱ ص (محمد اسرائیل کان الله له - عبدالرحیم ۱ : ۳۵۵).

□ لاهور ، کتابخانه موزه قلعه شاهی ن. م-۴۴۲ ، ۱۹۵۸ : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، آغاز برابر نمونه ، با ۲۵ مینیاتور ، ۸۴ ک ۱۳ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۴۰۹).

□ لاهور ، کتابخانه الریاض ، جی معین الدین : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، عنوانها شنگرف ، ۸۴ ک انجام افتاده (دکتر ظهور الدین احمد- سید عارف نوشاهی).

494- شیرین و خسرو : خسرو و شیرین

نام منظومه در منابع بدو گونه آمده است. ولی خود در آن گفته : شد آن نقش فرخ، چه گیتی پسند - ز «شیرین و خسرو» شدم بهر مند. بنام میر علیشیر نوایی.

از پایان «تمر نامه» بدست می آید که این دومین مثنوی از «پنج گنج ، خمسهٔ» اوست.

آغاز : خداوندا به عشقم زندگی ده - به فرقم تاج عز بندگی ده - من نادان که هستم طفل این راه.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۲۹۸۳ «شیرین و خسرو» ـ ذریعه ۷ : ۲۶۵ «خمسهٔ هاتفی» و ۱٤ : ۲۷۰ «شیرین و خسرو» و ۷ : ۱۶۱ «خسرو و شیرین» و ۱۹ : ۱۶۹ «مثنوی خسرو و شیرین» ـ نفیسی ۱ : ۳۱٤ ـ برای نسخه هایش ، موزهٔ سالار: ۱۶۶۸ ـ مرآت العلوم ۱ : ۸۲ ـ فاضل ، فردوسی : ۱۲۰ ـ تاجیکستان ، دو شنبه ۲ : ۱۵۰ و ۳ : ٤۲ ـ ملی ۶ : ۲۰۰ ـ اته : ۱۳۹۸ ـ سنا ۱ : ۶۹ ـ نشریه ۹ : ۶۹ و ۱۰ : ۳۶۲ ، ۳۶٤).

□ کراچی ، لیات میموریل لائبریری ۱۳۹ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، در هامش «تمر نامه» ی او ، ۲۸٤ ص (سید خضر نوشاهی).

☆ 495ـ هفت منظر

یکی از «پنج گنج» اوست ، در برابر «هفت پیکر» نظامی. در پیرامون پانزده هزار بیت. و از پایان «تیمور نامه» بر می آید که این سومین مثنوی از «پنج گنج» اوست.

آغاز: ای نگارندهٔ صحیفهٔ غیب ـ نام تو صدر صحیفهٔ لا ریب ـ نقش پرداز کارخانهٔ کن ـ کار ساز جهان بی سرو بن .

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۳۲٤ «هفت منظر» ـ ذریعه ۱۹ : ۳٤۱ «مثنوی هفت منظر» و ۲۵ : ۲۳۷ «هفت منظر» ـ میخانه : ۱۱۹ ـ برای نسخه هایش ، ملی ۶ : ۲۰۱ ـ موزهٔ سالار : ۱۶۶۸ ـ نشریه ۸ : ۱٤۶ و ۹ : ٤٤۳ ـ ایوانف : ۶۵۳ ـ اته : ۲۸۹۲ ، ۱۳۹۸).

□ پیشاور ، دانشگاه ، کالج اسلامیه ۱۸۷۳ب : نستعلیق ، جمال الدین بن عبدالوهاب ، ۲۵ شوال ۹۷۰ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۰۰ ص (سید سعید الله).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۰۹۹ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز برابر ، (ص ۲-۶۳ چهار ستونی) ، سرلوح.

□ پیشاور ، مذهبی کتابخانه ، وردک : نستعلیق ، غلام حسین مهمند (۱۳۰۲ه)، آغاز برابر نمونه ، همراه «ما حریفان» (رویت).

☆ 496ـ تیمور نامه : تمر نامه : ظفر نامهٔ منظوم

بر مبنای «ظفر نامه» ی شرف الدین علی یزدی (ن. ک. بخش تاریخ) سروده شده است. ولی از نظر تاریخی چندان ارزشی ندارد ، و ارزش ادبی آن می چربد. و در پایان از دیگر مثنوی ها که سروده است ، به ترتیب چنین یاد می کند : لیلی و مجنون ، شیرین و خسرو ، هفت منظر ، تمر نامه. که این یکی را بدستور میرزا بدیع الزمان (بن سلطان حسین میرزا با یقرا م ۹۲۰/ ۱۵۱٤م) سروده است.

بکوشش ابو هاشم سید یوشع ، در مدراس ۱۹۵۸م چاپ شده است.

آغاز: بنام خدایی که فکر و خرد ـ نیارد که در کنه او پی برد ـ چنین دید از و عقل،

چون بنگریست - که هست او و لیکن ندانست چیست.

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۷۲۹ «تمر نامه» و ۶ : ۴۳۰۰ «تمر نامه» - ذریعه ٤ : ۵۱۸ «تیمور نامه» و ۱۹ : ۱٤٤ «مثنوی تمر نامه» - پیشگفتار چاپ «ظفر نامه» ی علی یزدی از محمد عباسی، برای متن و ترجمه های ترکی و فرانسوی متن - مشار ۳ : ۳٤۷۶ «ظفر نامهٔ هاتفی» که نشانی دو چاپش را داده - پیشگفتار چاپ «تیمور نامه» از ابو هاشم سید یوشع - مشار ۱ : ۱٤٦٤ «تیمور نامه» که در تاریخ چاپ غلط چاپی ست - استوری ۱ : ۲۸۹ و ۱۲۷٤ «تمر نامه» - میخانه : ۱۱۲ تا ۱۲۳ پاورقی های گلچین معانی - و برای نسخه هایش، فردوسی : ۳۰ - دو کتابخانهٔ مشهد : ۶۷۵ - ملی ۶ : ۲۰۲ - اشکوری ۷ : ۹۲ - ایوانف : ۶٤۹ تا ۶۵٤ - موزهٔ سالار : ۱۶۶۸ ، ۱۶۷۶ ، ۱۶۸۳ - دانشگاه ۱۵ : ٤۱۸۹ ، ٤۱۹٤ و ۱۶ : ۲۷۸ که ناشناخته مانده و ۱۸٤ - مرآت العلوم ۱ : ۷۵ و ۳ : ۶٤ - اته : ٤۰۱۰ تا ٤۰۱۶ ، ۶۷۱ - افغانستان : ۳۲۲ - تاجیکستان ، دو شنبه ۳ : ٤۳ - نشریه ۸ : ۱٤۵ ، ۱٤۶ ، ۲٤۶ - و ۹ : ۲۰۷ و ۱۰ : ۹۰ ، ۳۵۲ ، ۲٤۳ ، ۳۶۶ - مشترک ۱ : ۸۱۱ «تمر نامهٔ منثور»).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۱۰۰۹۹ : نستعلیق ریز پخته، سدهٔ ۱۰ه (ص ۱۱۰-۱۸۶ چهار ستونی) : آغاز افتاده.

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب Pi/VI ٤۲ B ۲٤۷۰ : نستعلیق، سدهٔ ۱۰ه. آغاز برابر در فهرست بنام تیمور نامه است، ۶۶ گ (عبدالله ۲ : ۳۱٤).

□ **لاهور**، همانجا SPi/VI ٤۳ ۳۷۷۱ : نستعلیق، سدهٔ ۱۰ه. آغاز افتاده : گذشت از ثریا صفیر نفیر - دمیدند مرغان سدره صفیر، ٤۸ گ (عبدالله ۲ : ۵۰۱) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۵۵).

□ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ٤۷۱۱/۲/۱۶۶۱ : نوشته ٤ ع ۱۰۱۰/۲ه (۱۶۰۱م) با مهر محمد علی قطب شاه، و محمد قطبشاه (بشیر حسین ۱ : ۵۵).

□ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ٤۱۳٤/۱۰۸۲ : سدهٔ ۱۱ه. (بشیر حسین ۱ : ۵۵).

□ **کراچی**، موزهٔ ملی ۱٤۸۵-N. M. ۱۹۶۱ : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۱ه، سولوح زرین، ۳۶۸ ص (نوشاهی : ۵۶۰).

□ **بهاولنگر**، چشتیان، درگاه معلی، صاحبزاده نور جهالیان محمودی : نستعلیق پخته، محمد باقی بن عبدالقدیر حسینی، ۱۹ ع ۱۱۷۷/۲ه. آغاز برابر، ۲۹۷ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **لاهور**، پنجاب پبلک لائبریری ۶۹، ۵۸۷۱ : نستعلیق شکسته آمیز، اواخر سده ۱۲ه. با مهر کنده ۱۲۱۷ه. آغاز برابر نمونه، بنام ظفر نامه، ۱٤۵ گ (عباسی ۱ : ٤۵۱).

□ **کراچی**، لیاقت میموریل لائبریری ۱۳۹ : نستعلیق، سده ۱۲ه. آغاز برابر نمونه،

۲۸٤ ص (سید خضر نوشاهی)

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ٤٨ A ٥٧٥٤ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. با مهر سوکه دیال ۱۸۹۷م ، ۸۰ گ. از کتابهای شیرانی بوده (عبدالله ۲: ۵۰۲ - بشیر حسین ۱ : ۵۵).

□ **سرگودها** ، کتابخانه خلافت ربوه : نستعلیق خوش ، اعظم جان بن عبدالاحد ، سده ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، زرین ، ۲۶۷ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **کراچی** ، موزهٔ ملی N. M. ٤٣٠ : نستعلیق، سده ۱۲ه. ، ۲۹۲ ص.

□ **کراچی** ، همانجا N. M. ١٩٦١ - ١٥٥٤ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. ، ۲۸ ص (نوشاهی : ۵۶۰).

□ **پیشاور** ، پشتو اکادمی ۵۶۸ : نستعلیق خوش ، ۲۳ شوال ۱۲۰۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۷۵ ص (استاد محمد رضا همدانی).

□ **سیالکوت** ، رنگپوره ، کتابخانه حسن علی : نستعلیق پخته ، عبدالحمید (یزدانی بن غلام جیلانی) ۲۵ محرم ۱۲۳۸ه. آغاز برابر ، ۲٤۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **بهکر** ، جامعه العلوم، عید گاه شمالی: نستعلیق خوش، سید جلال الدین بن محمدشریف شیدا سندهی ، ۹ رجب ۱۲۵۵ه. آغاز برابر ، ۲۶۷ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **شیخوپوره** ، گوجرانواله ، کتابخانه هاشمی : نستعلیق پخته ، محمد شاه مغل ، ۱۲۶۸ه. برای فضل میرزا ، آغاز برابر نمونه ، ۲۰٤ ص (خانم رضوانه سحر).

□ **لاهور** ، کتابخانه قلعه شاهی : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، عنوانها نانویس ، آغاز برابر نمونه ، در فهرست به نام ظفر نامه یاد شده ، ۱۸۹ گ ۱۱ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۳۲٤).

□ **لاهور** ، کتابخانه الریاض ، جی معین الدین : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، آغاز برابر نمونه ، ناقص.

□ **لاهور** ، همانجا : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، آغاز برابر نمونه ، ۹۷ گ (دکتر ظهور الدین احمد ـ سید عارف نوشاهی).

□ **لاهور** ، محمد شفیع ۱۳۲/۷۵ : نستعلیق ، خواجه ضیاء الدین ، آغاز برابر نمونه ۱٤۳ گ (بشیر حسین : ۷۳).

□ **کراچی** ، استاد پیر حسام الدین راشدی : نستعلیق شکسته آمیز ، بی تاریخ ، آغاز برابر نمونه ، وصالی شده ، ۲۵۲ ص ۱۵×۲۰ س (پرفسور روشن آرا بیگم).

☆ **493ـ شاهنشاه نامه : شاهنامه**

که به انجام نرسیده هاتفی در می گذرد. در بخش تاریخ خواهد آمد.

☆ **497- نصیحت نامه**

در ۵۳ بیت. شاید بخشی از دیگر مثنوی هایش باشد.

آغاز: ای سپهر جمال را مه نو - نکته ای چند گویمت بشنو - تا نکرده نقاب رویت موی - نروی روی گشاده بر کوی.

□ اسلام آباد، کنج بخش ۸۷۱۶: نستعلیق پخته چلیپا، (۱۰۸۲ه)، ۵۳ بیت.

● **167- درویش چاچی**

شیخ درویش چاچی، که در ۹۲۷ه/۱۵۲۱م منظومه ی زیر را سروده است.

☆ **498- مذاهب:** ملل و نحل منظوم

در بخش ملل و نحل (۲: ۱۰۰۹) گذشت.

● **168- لطفی**

سراینده ای ناشناخته با تخلص لطفی، به سال ۹۲۷ه/۱۵۲۱م منظومه ی زیر را سروده است. (ن. ک. لطفی، سده ی هشتم: ۴۰۸).

(ن. ک. مشترک ۳: ۱۶۲۰ «ترجمهٔ منظوم قصیدهٔ خمریهٔ غوثیه» که روزگارش بدست نیامده. و نیز همین بخش از فهرست بنام «عقدگهر» سرودهٔ ۷۴۷ه/۱۳۴۶م (پیش‌ازاین ۴۰۸). فرهنگ سخنوران: ۵۰۱ «لطفی تاشکندی» زنده ۹۲۸ و چند لطفی دیگر).

☆ **499- ابواب جنت:** هشت باب

در آغاز آن آمده: نامه بی کز برایت آورده ام - نام «ابواب جنت» ش کرده ام - هشت باب است سر به سر نیکوست - در گشای و در آی بی منت - عدد بیت او دویست و دو است - یاد گیرش که سر به سر نیکوست - صد و هشتاد و سه مسایل را مقصد از هر کدام حاصل را - بیت تاریخ این کتاب مبین - نهصد و هفت و بیست، جزم و یقین - این ترا یادگار «لطفی» ست - گر نیاری تو یاد، بی لطفی ست - ترجمه کرده فقه نیکو را - آنچه او کرده ترجمه او را - لقب اوست «فقه کیدانی» - گرندانی کنون، تو کی دانی.

ترجمه ی «خلاصة الصلاة» معروف به «خلاصهٔ کیدانی» لطف الله نسفی، فاضل کیدانی (م پیرامون ۹۰۰ه/۱۴۹۴م) است. برابر متن در هشت «باب»: ۱- فرایض نماز، ۲- واجبات نماز، ۳- سنن نماز، ۴- مستحبات نماز، ۵- محرمات نماز، ۶- مکروهات نماز، ۷- مباحات نماز، ۸- مفسدات نماز.

آغاز: ای عنایت نموده از احسان - جسم را روح و، روح را ایمان. واجد و ماجد و کریم توبی - غیر ذات تو . . .

(برای کیدانی. ن. ک. تذکرهٔ مصنفین ۲۰ - فقه اسلامی عبدالاول جونپوری: ۹۹

که می گوید این از کتاب های ممنوعه است ، که نباید از آن فتوا بیرون کشید ـ ایوانف : ۱۰۵۰ «دستور المصلین» سعد الدین بن شریف جولپوری ، که شرحی ست بر فقه کیدانی ، در آنجا تاریخ مرگ کیدانی بیرامون ۹۰۰ه/آورده شده).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۶۵ : نستعلیق پخته ، (۹۵۷ه) ، (ص ۴۰۸-۴۲۲) (گنج ۳ : ۱۵۰۸).

169ـ حافظی کرمانی

خواجه حافظی حکاک کرمانی ، در کرمان حکاکی می کرده ، در هرات جایگزیده به وعظ پرداخته است. و «تحفهٔ تهماسبیه» (نسخه ها ۲ : ۹۰۸) را بدستور شاه تهماسب صفوی (۹۳۰-۹۸۱ه) سروده است. و تا ۹۲۸ه/۱۵۲۱-۲م زنده بوده است.

(ن.ک. فرهنگ سخنوران : ۱۴۹ «حافظی کرمانی» ـ لفیسی ۱ : ۳۴۳ «حافظ حکاک کرمانی» تنها نامش درمیان سرایندگان سده ی نهم ـ ذریعه ۹ : ۲۲۵ «دیوان حافظی کرمانی او شعره»).

☆ 500ـ حافظیه : منظومهٔ کلامی و فقهی

در بخش عقاید (۲ : ۱۰۸۵) گذشت و نیز گزارش آن به نشر بنام «اعلام الهدی» (همانجا ۲ : ۱۰۸۶).

اینک نسخه ای دیگر.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۸۲۶ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز افتاده : ای مکلف اصول دین پنج است . . . هست توحید خالق داور ـ باز عدل و نبوتست دگر ـ اصل چهارم امامت است بدان ـ که بدین اصل کامل است ایمان ، عنوانها نانویس ، انجام : حافظی نظم کرد این ابیات ـ در بهشتش خدا دهد درجات (ص ۹۰-۹۸).

170ـ فخری هروی

فخری هروی ، سلطان محمد بن امیری ، زاده بیرامون ۹۰۳/۱۴۹۸م. که «تحفة الحبیب» را به سال ۹۳۹ه/۱۵۲۳-۲م نگاشته است.

(ن.ک. تاریخ تذکره ها ۱ : ۴۱۷ تا ۴۳۲ «جواهر العجایب» زندگینامه و بررسی کارهایش : ۱ـ جواهر العجایب ، تذکره ، ۲ـ دیوان ، ۳ـ تحفة الحبیب ، ۴ـ لطایف نامه ، ترجمه ی مجالس النفایس ، ۵ـ روضة السلاطین ، تذکره ، ۶ـ صنایع الحسن ، صنایع و بدایع ، ۷ـ هفت کشور ، تاریخ ، و «بوستان خیال» که در انتساب آن به فخری هروی تردید کرده است).

☆ 501ـ تحفة الحبیب

مجموعه غزل هایی ست به ترتیب تهجی ، از الف تا یا. که بنام خواجه حبیب الله

ساوجی ، وزیر دورمش خان در هرات ، به سال ۹۲۹ه/۱۵۲۳-۲م نگاشته است.

دو نسخه ی گنج بخش که پس از این بنام «بوستان خیال» خواهد آمد، شاید همین مجموعه باشد.

آغاز : هر جا که سخن ز دلربایان گذرد - ز آنجمله حدیث جانفزای تو خوش است. اما بعد ، بر صحایف ضمیر مهر تنویر ارباب ذکا و اصحاب شعر و انشا پوشیده نماند که این فقیر . . .

(ف. ک. تاریخ تذکره ها ۱ : ۴۱۷ تا ۴۳۲ - ذریعه ۹ : ۸۱۴ «دیوان فخری» - نفیسی ۱ : ۲۷۷ ، ۳۷۶ ، ۴۳۸ زندگینامه و نام کارهایش - فاضل ، فردوسی : ۲۲ - اته : ۱۸۰۴ ذکرش - دانشگاه ۱۶ : ۲۸۸ که فهرست سرایندگان را آورده با سر آغاز دیگر : ای نام تو دیباچه ی مجموعه ی راز - نازند بنام تو همه اهل نیاز . . . غزل سرایان عالم معانی ، و سخنوران جهان نکته دانی).

□ **لاهور** ، محمد شفیع ۲۲۵/۲۱۰ : نستعلیق ، پایان سده ۱۰ه. گویا بخامه نگارنده ، آغاز برابر نمونه ، برخی از غزلها را تا تمام گذاشته و برخی جایها افزود گیهایی به چشم می خورد ، که به گفته پرفسور محمد شفیع شاید نسخه به خامه خود فخری باشد ، ۲۲۱ گ (بشیر حسین : ۱۹۳).

□ کراچی ، موزه ملی N. M. ۱۹۵۸-۸۵۲ : نستعلیق ، روزگار اکبر پادشاه (۹۶۳-۱۰۱۴) در دهلی. آغاز افتاده ، ۵۸۲ ص (نوشاهی : ۵۵۸).

□ **پیشاور** ، دانشگاه، کالج اسلامیه ۱۸۹۲ : نستعلیق ، ۲۲ شوال روزگار اکبر پادشاه سده ۱۰-۱۱ه. آغاز افتاده ، از قافیه ت آغاز می شود ، ۵۳۷ ص (پرفسور امتیاز حسین - عبدالرحیم ۱ : ۳۵۷).

□ کراچی ، استاد حسام الدین راشدی : نستعلیق ، ۱۵ ج ۱ / ۱۲۵۷ه. آغاز : ای نام تو دیباچه مجموعهٔ راز - نازند بنام تو همه اهل نیاز ، نسخه بدستور میر صوبه دار خان والی سند (م ۱۲۶۳ه) نوشته شده است، ۶۴۴ ص ۱۵ س (پرفسور روشن آرا بیگم).

□ سند ، تالپوری : نوشته ۱۲۵۷ ه. استاد حسام الدین میگوید : سروده های فخری و امیری را از این نسخه بیرون کشیده، چاپ کردم. (پیشگفتار چاپ روضة السلاطین : ۴۶) گویا همان نسخه پیشین است.

□ **لاهور** ، محمد شفیع ۲۲۶/۲۰۶ : نستعلیق ، میانه سده ۱۴ه. از غزل ش ۵۷۹ تا ۷۲۱ را دارد. آغاز: امیرغلیشیر فرماید. با ملک عشق کشم خیل غم به شعله آه. . . ، ۴۸۰ گ (بشیر حسین: ۱۹۴).

□ **گجرات** ، احمد حسین احمد قلعه داری ۵۴۴ : نستعلیق شکسته آمیز ، تاریخ یاد نشده. آغاز: ای داغ بر دل از غم تو لاله را - شرمنده ساخت . . انجام : مرده بود از هجر بلبل زندگی از

سرگرفت ، ۱۶۰ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

502. خیال بوستان : بوستان خیال

دو نسخه ی زیر مجموعه غزل هایی ست (نه مطلع غزل ها که می بایست می بود) از سرایندگان گوناگون ، به ترتیب قافیه ، از الف تا یا. در چند جا ، زیر عنوان «لجامعه» غزل هایی ست با تخلص «فخری» : فخری غلام تست جدا مدار ـ یعنی که بنده را مکن از خویشتن جدا.

درباره ی «بوستان خیال» گفته شده مطلع غزل ها ست . ولی دو نسخه ی گنج بخش مجموعه غزل هاست و نسخه ی لاهور ، قصیده و رباعی نیز دارد.

استاد احمد گلچین معانی (تذکره ها ۱ : ۴۲۰-۴۲۱) دو مأخذ را یاد کرده اند که در آن دو، این مجموعه از نگاشته های فخری هروی دانسته شده است. (ن.ک. گنج ۳ : ۱۵۵۱) باوجود آن در انتسابش به فخری هروی تردیدی داشته اند.

تردیدی نیست که دو نسخه ی گنج بخش گردآوری فخری هروی ست ، ولی بدون دیباچه ای که نام آن ها را داشته باشد. ولی در پایان یکی از آن دو ، بنام «خیال بوستان» (نه «بوستان خیال») نامیده شده است. اما با «تحفة الحبیب» فخری چه ارتباطی دارند نیاز به بررسی ست.

و نیز تردیدی نیست که نسخه هایی به همین نام «بوستان خیال» در دست هست که در دیباچه ی آن ها گردآورنده بکتاش قلی ابدال رومی یاد شده است (ن.ک. پس از این) و نیز دوقی بلگرامی (م ۱۱۳۴/۱۷۲۲ م) مجموعه ای از آنگونه بنام «شکرستان خیال» دارد (نسخه ها ۴ : ۲۹۶۸) که بایستی این دو از فخری هروی پیروی کرده باشند. و نیز ن.ک. «بوستان خیال» در همین بخش ، بند القبایی.

(ن. ک. تاریخ تذکره ها ۱ : ۴۱۷ تا ۴۳۲ «جواهر العجایب ـ گنج، تسبیحی ۳ : ۵۰ «بوستان خیال» برای فهرست نام کسان نسخه ی گنج بخش ـ پیشگفتار «تذکرة السلاطین» و «جواهر العجایب» پیر حسام الدین ، حیدر آباد ۱۹۶۸ م ـ مجلهٔ ادبیات مشهد ۲ : ۴۲۰ تا ۵۰۷- نفیسی ۱ : ۲۷۷ و ۳۷۶ زندگینامه و نام کارهایش ، از آن میان «بوستان خیال» که می گوید شامل «مطلع» غزل هاست).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۹۶ : نستعلیق خوش ، ملا محب علی تتوی ، ۶ ع ۲/ ۱۰۷۴ه. آغاز افتاده ، نام کتاب «خیال بوستان» در کلفون آمده ، پیرامون ۷۵۰ غزل است. ، ۳۸۷ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۳۸۶ : نستعلیق خوانا ، سده ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده ،

۵۵۲ ص (گنج ۳ : ۱۵۵۱).

□ **لاهور**، دانشگاه، محمد شفیع ۲۳۹/۲۲۹ : نستعلیق، شیخ عبدالغفور، ۱۴ ع ۱/ ۱۲۷۳ه. آغاز: سپاس و حمد بی پایان خدا را - که صنعش در وجود آورد ما را (از سعدی ست)، ۵۳۹ ص در فهرست بشیر حسین: ۱۹۵ بنام «بوستان خیال» و مجموعه قصیده و غزل و رباعی است و گرد آورنده ناشناش مانده. ولی همان است که اختر جولا آن را از فخری هروی دانسته است. (تاریخ تذکره ها ۱ : ۴۲۱).

● 171- امیدی تهرانی

خواجه ارجاسب بن خواجه علی، برادر لهراسب و دیگری گشتاسب. از شاگردان جلال الدین محمد اسعد دوانی (م ۹۰۷ه/ ۱-۱۵۰۲) ، که استادش نام مسعود را بر او گذارد. در تهران زاده شده در شیراز به دانش پرداخته و در تهران ۹۲۵ه (آه از خون ناحق‌من آه) ۱۵۱۹م کشته شده است.

(ن. ک. ذریعه ۹ : ۹۷ - فرهنگ سخنوران : ۵۹ - میخانه : ۱۴۱ تا ۱۵۰).

✱ 503- ساقینامه

برادرم می نویسد: گویا نخستین سراینده است که منظومه ای جدا بدین نام و در این وزن ویژه سروده است. و مانند «ساقینامه» ی نظامی، خطاب به ساقی یک درمیان دیده می شود: بیا ساقیا . . بیا ساقیا . . .

آغاز: حریفی که این لیلگون خم از وست - شراب طهور و سقاهم از وست - در این بزم، ساقی گلچهره ای ست - که هر ساغر می را ازو بهره ای ست.

(ن ک. نسخه ها ۴ : ۲۸۶۱ «ساقینامه»- همانجا : ۲۲۳۳ «دیوان امیدی»- ذریعه ۱۲ : ۱۰۳ «ساقینامه» - ساقینامه های خطی، علینقی منزوی، نشریه ۱ : ۲۷ «ساقینامه» - میخانه : ۱۴۱ تا ۱۵۰).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۱۵۳۲ : نستعلیق پخته : ۱۳۱۵ه. (ص ۸۱-۸۲) در جنگ فارغ (گنج ۳ : ۱۶۳۸).

● 172- شهیدی قمی

بابا شهیدی قمی، دو بار از عراق به خراسان رفته چندی در هرات بوده، در آذر بایجان ملک الشعرایی سلطان یعقوب آق قوینلو (۸۸۳-۸۹۶ه) را داشته. در پایان به هند رفته و در گجرات ۹۳۵ه/۸-۱۵۲۹م در گذشته است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۳۱۴ - ذریعه ۹ : ۵۶۲ - نفیسی ۱ : ۳۳۷، ۷۹۰).

☆ 504ـ دیوان شهیدی قمی

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۳۸۹ ـ انه : ۹۹۱ ـ ملی ۶ : ۷۱۸).

□ کویته ، دکتر انعام الحق کوثر : نستعلیق خوش ، سده ۱۰ه. آغاز : به طرف میکده ها روز بینوایی ما. نمونه تخلص او: بگیرم دامنش بهر خدا گویم ، بکش زارم ـ شهیدی روز محشر چشم اگر بر قاتلم افتد . انجام: دامان ترا روز قیامت که گرفتی ـ گرخون شهیدی گرفتار نبودی، نزیده آن است ، ۳۴ ص (دکتر انعام الحق کوثر).

● 173ـ اهلی ترشیزی

اهلی ترشیزی خراسانی ، بروزگار اهلی شیرازی در تبریز می زیسته و در ۳۴ یا ۹۳۶ه/ ۱۵۲۸ یا ۲۹-۱۵۳۰م در گذشته است. در جوانی مدتی در هرات و دربار سلطان حسین بایقرا (۸۷۳-۹۱۱ه) بوده ، از این روی او را هروی و خراسانی دانسته اند.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۶۸ ـ تحفهٔ سامی : ۱۰۷ ، ۱۰۹ ـ ذریعه ۹ : ۱۱۲ ـ نفیسی ۱ : ۴۴۰).

☆ 505ـ دیوان اهلی ترشیزی

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۲۴۳ ـ منا ۲ : ۲۴۱ ـ موزهٔ سالار : ۱۶۹۵).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۴۴ : ۴۶۰۱ : نستعلیق زیبا ، خواجه صالح بن میرک، سده ۱۰ه. دارای غزل و رباعی. آغاز : دو چشمم فرش آن منزل که سازی جلوه گاه آنجا ـ بهر جا پا نهی خواهم که گردم خاک راه آنجا ، ۸۰ گ (عبدالله ۲ : ۵۰۲) از کتابهای شیرانی بوده و در فهرست آن کتابخانه از آن اهلی شیرازی دانسته شده است (بشیر حسین ۱ : ۱۰۹).

● 174ـ هلالی جغتایی

نور الدین (بدر الدین) جغتایی ، متخلص به هلالی. زاده در استر آباد ، سپس به هرات رفته و در آنجا به اتهام شیعگری در ۹۳۶ه/۲۹-۱۵۳۰ م شهید شده است. افزون بر دیوان غزل ها سه مثنوی را به ترتیب سروده است : شاه و درویش ، صفات العاشقین ، لیلی و مجنون.

(ن . ک. فرهنگ سخنوران : ۶۳۱ ـ ذریعه ۹ : ۱۲۹۴ که می گوید در برخی از نسخه ها نام وی بدر الدین آمده ، و نام سه مثنوی او بگونه بالا ـ نفیسی ۱ : ۴۰۹).

☆ 506. دیوان هلالی

(ن. ک. پیشگفتار چاپ ، تهران ۱۳۳۷ خ از سعید نفیسی ـ نسخه ها ۳ : ۲۶۱۰ ـ مشار ۲ : ۲۳۹۲ که نشانی پنج چاپ آن را داده. و برای نسخه هایش ، دانشگاه ۱۶ : ۷۵۰ ـ دو کتابخانهٔ مشهد : ۷۷۰ ـ ملک ۲ : ۳۸۰ ـ مجلس ۸ : ۴۰۴ ـ گلچین ، آستانه ۷ : ۷۷۴ ، ۵۴۸ و ۹ : ۱۷۳ ـ مرآت العلوم ۱ : ۸۱ و ۲: ۶۳ ، ۵۸ و ۳۹ : ۶۹ (۳ نسخه) . موزهٔ سالار : ۱۶۹۶،

۱۶۹۸- ایوانف : ۶۵۷ ، ۶۵۸- دوشنبه ۳ : ۶۶- ایوانف کرزن : ۸۰۴ و جزآن).

□ **شیخوپوره** ، سرمیدانی ، گنجینه ضیا العلوم : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز افتاده : ای که پرسی زمن کان ماه را منزل کجاست - منزل او در دل است ، اما ندانم دل کجاست ، غزلهای اوست ، ۹۴ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **وهاری** ، میاسی ، سردار جهندیر : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز افتاده : سعی کردم که شود ز و عیار خدا ، انجام : آمد و رفت به این شیوه آمین تاکی ، ۱۴۶ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۱۸۴۲ : نستعلیق تحریری پخته ، سدهٔ ۱۱ه ، آغاز و انجام افتاده ، غزل هاست از الف تامیم. نخستین تخلص : تاکی هلالی را چنین زان ماه می داری جدا - یارب این چرخ فلک زیر و زبر بینم چرا ، آخرین بیت : هلالی گربینم آسمان را زیر پای خود - چنان نبود که خاک آستانش زبر سر بینم ، (ص ۸۶-۱۵۴).

□ **راولپندی**، عبد کاه، کتابخانه حبیبیه : نستعلیق، سدهٔ ۱۱ه. آغاز افتاده : ای گنج حسن باتوچه حاجت بیان شوق- هم خود بگو، که بادل و یران کیستی. و اینک چند تخلص از غزلهایش: رفتی و درد هلالی همچنان ناگفته ماند - عاشقان را قوت گفتار بودی کاشکی. گر هلالی از درت محروم شد تدبیر چیست - در حریم آن حرم کس را نباشد محرمی ، ۱۶ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ **اسلام اباد** ، گنج بخش ۱۵۱۲ : نستعلیق پخته ، محمد رحیم ۱۱۹۵ه. آغاز : ای نور خدا در نظر از روی تو ما را - بگذار که در روی تو بینم، خدا را (برابر غزل سوم چاپی) نمونه تخلص: از جستجوی وصلش منعم مکن، «هلالی»- گیرم که هم نیابم، شادم به جستجویش ، غزل هاست به ترتیب قافیه ، قطعه و رباعی ، ۱۲۴ ص.

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۵۸۹ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. آغاز افتاده و نوتویس : نمونه تخلص او : دوستان گر سر در درمان «هلالی» دارید - شربت زهر بیارید که تر یاک منست (ص ۲۸ چاپی). غزل هاست به ترتیب قافیه و در پایان رباعی ها، ۱۶۰ ص.

□ **اسلام آباد** ، همانجا ۵۹۱۲ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. آغاز : ای نور خدا در نظر، . . .غزل هاست از «الف» تا «د». نمونه تخلص: «هلالی» از قدح می چه جای پرهیز است - بیا که پیر مغان می زند صلای قدح (ص ۳۹ چاپی).

□ **اسلام آباد** ، همانجا ۱۱۷۵۰ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. آغاز در «ت» و انجام در «ه» افتاده. آغاز : ای که می پرسی زمن کان ماه را منزل کجاست - منزل او در دلست اما ندانم دل کجاست ، ۹۴ ص،

□ **دیره غازیخان**، توتسه، کتابخانه محمودیه: نستعلیق، غلام . . . ساکن دیره غازیخان، برای عبدالمجید خان، سده ۱۲ه. آغاز: ای نور خدا در نظر، ۹۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **کراچی**، موزه ملی ۲۳۵-۱۹۶۹. N. M. : نستعلیق، سدهٔ ۱۲ه. دارای غزل ها، آغاز و انجام افتاده، ۹۲ ص.

□ **کراچی**، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲۳۴ : نستعلیق، سده ۱۲ه. دارای غزل و رباعی. آغاز: ای نور خدا در نظر ۶۸ ص (نوشاهی: ۱۴۲).

□ **اوچ**، شریف، کتابخانه مخدوم، سید شمس الدین گیلانی: نستعلیق پخته، الله بخش، سده ۱۲ه. بامهر کنده ۱۲۳۶ه. باسرلوح، غزل و رباعی ست، آغاز: ای نور خدا در نظر از روی تو ما را ـ بگذار که در روی تو بینم خدا را، انجام در رباعی: ز در عجب پیش من آمد یا رب ـ این روز قیامت است یا روز فراق، ۱۴۴ ص (پرفسور دکتر الله دتا چودری).

□ **کویته**، مولانا محمد هاشم جان مجددی: از سده ۱۲ه. آغاز برابر شماره پیشین، تخلص او: گر یار کند میل هلالی عجب نیست ـ شاهان چه عجب گر بنوازند گدا را، ۹۸ ص (پرفسور محمد اقبال مجددی).

□ مزاره، هری پور، دارالعلوم اسلامیه رحمانیه: نستعلیق پخته، سده ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده. آغاز: چو در وفا بتوام بروام جفایت! . . . هلالی از بی آن شهسوار . . . ـ که نارسیده بگردش غبار خواهی شد. انجام در ردیف کاشکی افتاده. هرگل از روی تو یادم داد و آتش زد بدل ـ آن همه گلها که دیدم، خار بودم کاشکی، روبهم پیرامون ۵۰۰ بیت دارد، ۵۲ ص (پرفسور اختر راهی).

□ **شیخوپوره**، سرمیدانی، گنجینه ضیا العلوم: نستعلیق، سده ۱۱-۱۲ه. آغاز افتاده: از دیدنت بیخود شدم، بنشین بپایینم دمی ـ تاچشم خود بگشایم و بارد کر بینم ترا، غزلها ست ا. الف تا سین. وابنک بحصر او: هلالی گر به بینم آسمان را زیر پای خود ـ چنان نبود که خاک آستانش زیر سر بنهم، ۷۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۸۲۴۱ : نستعلیق خوش، ۱۲۳۳ه. (ص ۲۱۷-۲۲۰)، نمونه تخلص او: از نه تنگ گشت هلالی فغان من ـ بنگر که من کجایم و افغان من کجاست، بخشی از غزلهای اوست از «ت» تا «د»، آغاز و انجام افتاده.

□ **کراچی**، موزه ملی ۱۷۶/۹ . N. M. ۱۹۶۱- : نستعلیق شکسته آمیز (۱۲۳۳ه)، دارای غزل ها، (ص ۳۶۹-۵۰۴ هاشی)، انجام افتاده (نوشاهی: ۵۲۸).

□ **اسلام باد**، گنج بخش ۸۵۸۵، نستعلیق شکسته آمیز، ۱۰ فروری، سنه ۱۸۹۶ بکرمی، ۱۸۲۳م (۱۲۳۹ه). آغاز: ای نور خدا در نظر از روی تو ما را ـ بگذار که در روی تو بینم

خدا را ، و نمونه ای از تخلص او : نمروز اگر عشق گناهست هلالی - فردا نتوان یافت گنه کارتر از من. غزل هاست به ترتیب تهجی سپس رباعی ها و قطعه، ۱۲۰ ص ۱۸ س.

□ **شیخوپوره** ، گوجرانواله ، نوشهره ، کتابخانه هاشمی : نستعلیق پخته (شاید سلطان علی بن شمس الدین ، ۱۲۶۲ه). آغاز : ای نور خدا در نظر ، ٤٠ ص (خانم رضوانه سحر هاشمی).

□ **کراچی** ، ناظم آباد ، کتابخانه همدرد ۱۶ .R : نستعلیق ، . . . ولد رام رتن بن کشن لعل ، ۱۸۵۱م (۱۲۶۷ه؟). آغاز: ای نور خدا در نظر از روی . . . و تخلص او از ص ۵۷ : ای شه حسن به احوال هلالی نظری - که منم بنده مسکین و توشه بنده نواز ، ۱۱٤ ص (سید خضر نوشاهی).

□ **کویته** ، سیٹھ صادق علی : نستعلیق شکسته آمیز ، محمد حسین ، جمعه ٤ ج ۱/ ۱۲۶۷ه. آغاز برابر نسخه پیشین. انجام : خرم آنکس که در وقت صبوح - سروی چون تو از کنار برمی خیزد ! ، پیرامون ۱۶۹۷ بیت ، ۱۸۰ ص (دکتر انعام الحق کوثر).

□ فیصل آباد ، چنیوٹ بازار ، وکیلاں ، کتابخانه چشتی سلیمانی : نستعلیق پخته، اجمل حسین گردیزی ، ۱۲۷۷ه ، برای عاشق خیاط ، آغاز : ای وجود تو اصل هر موجود ، ۱۰۳ ص ذ. ک. شاه و درویش ، پس از این (نعیم اختر مجددی).

□ **کراچی**، موزه ملی ۱۵۱-۱۹۷۳ .N.M : نستعلیق ، ۲ شوال ؟؟ سده ۱۲ه. در جونا گڑھ (هند) ، دارای غزل و رباعی ، ۱۳۲ ص (نوشاهی : ۵۳۸).

□ **لاهور** ، پنجاب پبلک لائبریری ۷۹ ، ۸۷۱ هلا - ریو : شکسته ، ۲۱ مارچ ۱۹۵۸م. دارای دو صد غزل و چند رباعی. آغاز : ای نور خدا در نظر از روی تو ما را - بگذار که در روی تو بینم خدا را ، ۶۰ گ ۱۲ س (عباسی ۱ : ٤۷۳).

□ **لاهور** ، کتابخانه فقیر سید مغیث الدین : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، آغاز و انجام افتاده ، آغاز: ک. . . خوانی و پرسی که چه حالست ترا - حال من، حال سگان ، این چه سوالست مرا ، ٤۵ گ ۱۱ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۲۱۸).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۱۲۶ A ۱۰۵۱ : نستعلیق ، محمد معصوم ، تاریخ یاد نشده، آغاز : ای نورخدا در نظر از روی تو ما را. . ، دارای غزل ، رباعی. آغاز رباعی : یارب دل وجان من فدای تو شود ، ۷۲ گ (عبدالله ۲ : ۳۱۶).

□ **لاهور** ، دانشگاه ، شرقی ۳/۲٤٤۵/٤/۵۷۶ : آغاز و انجام افتاده ، غزلها و قصیده های اوست (بشیر حسین ۳ : ۶۸۰).

✯ 507ـ شاه و درویش : شاه و گدا

مثنوی ست بروزن «هفت‌گنبد» نظامی. که در «سبب نظم» می‌گوید : روزی در گرد شگاهی گروهی از سرایندگان مرا از سرودن مثنوی ناتوان خواندند ، که تنها در غزل دست دارد. و من به سرودن این مثنوی دست زدم . روی در اهتمام آن گردم. «شاه و درویش» نام آن کردم. و گویا نخستین مثنوی از مثنوی های سه‌گانه ی اوست. شاه‌و درویش را احمدی بکی از سرایندگان ترک آن به زبان ترکی ترجمه کرده است. و در ۱۸۷۰ «اته» خاور شناس آلمانی آن را به زبان آلمانی در آورده است. با این سربند ها آغاز می شود : مصایب مصنف و مناجات ، نعت سید المرسلین ، منقبت شاه اولیا ، تعریف کلام فصیح و شعر، سبب تصنیف ، خطاب هلالی با مدعی ، آغاز قصه ی شاه و گدا.

درویشی بود «از همه قید عالم آزاده ـ لیک در قید عشق افتاده ـ از قضا چند روزی آن درویش . . . از سر کوی عشق دور افتاد» و از اینکه چندی ست فارغ است آزرده خاطر بود. تا به مکتبی بر می خورد که «اهل مکتب همه به حسن و جمال ـ سالشان کم ، جمالشان بکمال» و سر خیل آنان شهزاده ای بود بنام«شاه»، چنین‌وچنان. «درویش» دل بدو می بازد. و با او بگفتگو می پردازد. سپس : در آزاد شدن شهزاده از مکتب و ملول شدن درویش، حال گدا به وقت جدایی، حالات شاه و گدا در مکتب ، افسون سازی شهزاده جهت دلداری درویش ، افشای راز عشق و ملامت عوام ، رقیب ، راندن کوتوال گدا را از مکتب به رقابت خود ، رفتن گدا به شب بر در شهزاده ، سر راه گرفتن رقیب درویش را ، کبوتر شهزاده و نامه نوشتن به بال او ، رفتن شهزاده به میدان ، مناظره ی تیر و کمان ، رفتن درویش به صحرا و کوه و انتظار مقدم شهزاده ، تعاقب شهزاده غزال را و رسیدن هر دو نزد گدا، بزم آرایی شاه و نظرکردن گدا ، رفتن شاه بدیدن درویش، تخت نشینی شهزاده ، مرگ «خسرو» و بر تخت نشینی شهزاده ، آمدن گدا به دربار شاه ، وصل ، کشته شدن رقیب بدست شهزاده ، عمر بسر کردن شاه و گدا ، خاتمهٔ کتاب.

آغاز : ای وجود تو اصل هرموجود ـ هستی و بوده ای و خواهی بود ـ صانع هر بلند و پست تویی ـ همه هیچند و هرچه هست تویی.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۲۹۶۰ که می گوید پیشکش سلطان بدیع الزمان میرزا کرده در برار برده ای زیبا ازوصله گرفته است ـ ذریعه ۱۳ : ۲۳ و ۱۹ : ۲۲۲ـ پیشگفتار چاپ نفیسی ، تهران ۱۳۳۷ خ ـ مشار ۳ : ۳۱۸۰ که نشانی سه چاپ آن را داده ـ و برای نسخه هایش ، ایوانف : ۶۵۹ ، ۶۶۰ ـ ملی ۳ : ۲۹۶ ـ ملک ۳: ۴۹۲ ـ مرآت العلوم ۲ : ۶۲ ، ۵۸ و ۳ : ۷۱ (۲ نسخه) ـ سالار جنگ : ۱۶۹۹ تا ۱۷۰۱ ـ فردوسی : ۱۴۸ ـ نشریه ۹ : ۴۴۲ و ۱۰ : ۲۵۲، ۳۸۸ (۲ نسخه) و ۱۱ ، ۱۲ : ۵۷ (۲ نسخه) ـ اته : ۱۴۲۶ تا ۱۴۲۹ ، ۲۸۹۳ ،

۲۸۹۴ ، ۷۲۴ ، ۱۳۹۰ - ربو ۲ : ۶۵۶ - افغانستان ، موزهٔ کابل : ۱۴۲ - و جزآن).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۶۶۹۷ : نستعلیق پخته ، سعید طوقبانی ، ۱۰۲۸ه. در بلده قند ، آغاز برابر ، (ص ۲۱۳-۲۰۳).

□ **لاهور** ، دانشگاه ، شیرانی ۱۶۴۲/۳/ ۴۶۹۲ : سده ۱۱ه. و بنوشته پرفسور شیرالی در ۱۰۶۶ه (۵-۱۶۵۶ م) نوشته شده است ، که این تاریخ در نسخه دیده نشده (بشیر حسین ۱ : ۱۴۷).

اسلام آباد ، گنج بخش ۶۰۷ : نستعلیق خوش ، میر عبدالکریم بدخشی ، ۱۰۶۷ ، (ص ۲-۹۱ هامش)، آغاز برابر ، پیرامون ۱۳۸۰ بیت دارد.

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۲۷۹۳ : نستعلیق پخته ، سده ۱۱ه. (ص ۱۶-۱۵۳)، آغاز برابر.

□ کراچی ، موزه ملی ۱۵۲-۱۹۷۳ N. M. : نستعلیق ، ۲ ذیقعده ۱۱۶۵ه ، نسخه آسیب دیده (توشاهی : ۵۹۱).

□ **پیشاور** ، دکتر خواجه محمد سلیم استاد دانشگاه ۵۰۵ : نستعلیق ، دوشنبه شعبان ۱۱۷۱ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، ۲۰۲ ص ۱۳ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب C ۱۲۶ Pi/VI ۲۷۸۴ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، ۴۶ ک (عبدالله ۲ : ۳۱۸).

□ **لاهور** ، فقیر خانه ، سید مغیث الدین : نستعلیق خام ، شیخ الله یار بن شیخ محمد نظام ، شنبه ۶ شعبان ۱۲۳۲ه. آغاز برابر ، ۸۴ ص (محمد علی کوثر).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب A ۴۶ SPi/VI ۴۸۴۶ : نستعلیق ، ۵ ج ۱۲۵۳/۲ه (۱۸۳۷ م) (عبدالله ۲: ۵۰۶) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۴۷).

□ **گوجرانواله** ، شتاب کتره ، حکیم فدا حسین قلندری : نستعلیق ، محمد دین جعفر آبادی ، ۱۲۶۸ه. آغاز برابر نمونه ، ۶۱ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۵۵۸۶ : نستعلیق پخته ، بیدل سکنه پیشاور ، ۱۲۶۸ه ، (ص ۲-۹۹) ، آغاز برابر.

□ **شیخوپوره** ، نارنگ منڈی ، چودری ذکاء الله : نستعلیق ، امام بخش ولد لال خان متوطن پسیانواله (همان سراینده پنجابی ، سراینده «امیر نامه» و «بدیع الجمال» زنده در ۱۲۶۸ه) آغاز برابر ، ۷۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **لاهور** ، دیال سنگه ترست ۶۶۳ : نسخ خوش ، احمد علوی ، جمعه ۲۳ رمضان

۱۲۷۹ھ. در شهر سرپل بلاد بلخ ، آغاز برابر نمونه ، بنام «شاه و گدا» است ، ۵۰ گ (دیال سنگھ ۳ : ۳۲۷).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۷۷۳ : نستعلیق پخته ، ۱۲۸۰ھ. آغاز برابر ، در کلفون بنام «شاه و گدا» است، ۹۲ ص.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۳۴۶ : نستعلیق پخته ، غلام محمد ولد رحیم بخش بن نظام الدین بن بهاء الدین ، قلعه میاسکه ، ۷ ع ۱۲۹۹/۲ھ ، آغاز برابر ، ۹۸ ص.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۵۴۷ : نستعلیق ، سده ۱۳ھ. (ص ۲۵۹-۲۹۰) ، آغاز برابر نمونه ، انجام افتاده ، عنوان ها نانویس.

□ اتک ، مکهد ، کتابخانه مولانا محمد علی : نستعلیق ، گل جهان ، سده ۱۳ھ. آغاز برابر نمونه ، ۱۳۴ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ کراچی ، لیاقت میموریل لائبریری ۸۹ : نستعلیق خوش ، سده ۱۳ھ. آغاز افتاده : من خود از کرد های خود خجلم، ۱۱۴ ص (سید خضر نوشاهی).

□ سرگودها بهلوال ، مولانا قدرت الله : نستعلیق خوش ، عبدالملک بن گلزار احمد خان ، سده ۱۳ھ. آغاز برابر، بنام «در مکنون»، ۱۰۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، کتابخانه دکتر وحید قریشی: نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، آغاز برابر نمونه ۲، جدولبندی سرخ ولاژورد ، سپس ۸ صفحه دعای چهل کاف ، ۱۱۵ ص ۱۰ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق).

□ لاهور ، کتابخانه دکتر وحید قریشی : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، آغاز برابر نمونه ۲ ، ۱۲۷ ص ۱۰ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۲۸۳).

□ لاهور ، کتابخانه فقیر سید مغیث الدین : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، نوشته یار محمد ولد شاه محمد ، آغاز برابر نمونه ، پوسیده ، ۹۸ گ ۱۵ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۴۱۳).

□ گجرات ، قلعه دار ، کتابخانه مولانا عبدالکریم قلعه داری : نستعلیق شکسته آمیز ، تاریخ یاد نشده ، آغاز برابر نمونه ۱ ، ۷۸ ص.

□ گجرات ، همانجا : نستعلیق شکسته زیبا ، آغاز برابر نمونه ۱ ، ۴۸ ص.

□ گجرات ، همانجا : نستعلیق خوانا ، آغاز برابر نمونه ۱ ، ۹۰ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

□ لاهور ، دانشگاه ، پنجاب SPi/VI ۴۶ ۳۲۰۵ : نستعلیق ، آغاز برابر نمونه (عبدالله ۲ : ۵۰۵) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۴۷).

□ لاهور، دانشگاه، شیرانی ۵۷۶۴/۲۴۴۵/۴ : تاریخ یاد نشده، آغاز برابر نمونه (بشیر حسین ۳ : ۶۸۱).

☆ 508- صفات العاشقین

گویا دومین مثنوی اوست. پس از توحید، نعت سید کاینات، صفت معراج، تعریف سخن و سبب نظم، بیست «باب» است. و بدنبال هر «باب» «حکایت» مناسب آن آورده است. و در «خاتمه» گوید: هلالی این چه دریای معانی ست - که موج آن ز بحر آسمانی ست... به وصف عاشقان دفتر گشادم - «صفات العاشقین» نامش نهادم... کلید «مخزن الاسرار» با اوست - فروغ «مطلع الانوار» باوست.

باب ۱- در عشق که اصل وجود است و مقصود هر موجود، ۲- صدق، که ظاهر را به رنگ باطن نمودن است، ۳- وفا، که پای ارادت استوار کردن است، ٤- خلق خوش که مایه ی رحمت و مرهم جراحت است، ۵- سخاوت، که صرف مال است. ۶- شجاعت، ۷- همت، ۸- احسان، ۹- تواضع، ۱۰- ادب (حکایت سلطان محمود و ایاز)، ۱۱- از نابایسته اجتناب نمودن، ۱۲- صبر، ۱۳ شکر، ۱٤- توکل، ۱۵- قناعت، ۱۶- کم خوردن، ۱۷- کم گویی، ۱۸- کم خوابی، ۱۹- عزلت. ۲۰- توحید، (حکایت. زلیخا که از بت پرستی روی نتافت و شرف محبت یوسف در نیافت).

آغاز: خداوندا دری از غیب بگشای - جمال شاهد لاریب بنمای - به حمد خویش گویا کن زبانم - پر از شهد شهادت کن دهانم

(ن.ک. نسخه ها ٤ : ۲۹۸۹- ذریعه ۱۹ : ۲۳۵ «مثنوی صفات العاشقین» - مشار ۳ : ۳۳۹۷ که نشانی دو چاپ آن را داده. برای نسخه هایش، دانشگاه ۱۶ : ۱۱۶- دو کتابخانهٔ مشهد : ۹۰۶- سنا ۱ : ۳۸۷ و ۲ : ۲٤۱- گلچین، آستانه ۷ : ٤٤- ملی ۲ : ۳۳- و ۳ : ۲۹۶- ملک ۳ : ۵۳٤- موزهٔ سالار : ۱۷۰۲، ۱۷۰۵ - براون : ۲٤۵- نشریه ۸ : ۱۹۹ و ۹ : ۵۲ و ۱۰ : ۳۸۸- مرآت العلوم ۳: ۷۱- الله: ۱٤۳۰، ۱٤۳۱، ۷۲٤ تا ۷۲۶ ذکرش - تاجیکستان ۳ : ۵۰- و جزآن).

□ اوچ، مخدومی، سید شمس الدین گیلانی ۳۱٤ : نستعلیق پخته، فقیر سلامت، رمضان ۹۸۵ه. آغاز افتاده : زهی سلطان درویشان عالم - به سلطانی و درویشی مسلم..، زرین، ۹۲ ص (پرفسور الله دتا چودروی).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۹٤۸۳ : نستعلیق خوش، مصطفی، سده ۱۰ه. آغاز برابر (ص ۲-۸۷)، با سرلوح الصاقی، عنوان هازرویا نانویس.

□ اسلام آباد، همانجا ٤۸٤۸ : نستعلیق خوش، سده ۱۰ه. (ص ۱-٤۲)، آغاز کمی افتاده

و ناخوانا ، دود زده.

□ کراچی ، موزه ملی ۱۱ ۹۱۱-۱۹۶۱ .N.M : نستعلیق ، شیخ پیر محمد بن شیخ یوسف ، ساکن انکوت ، ۲۰ صفر ۱۰۸۰ه. ۵۶ ص (نوشاهی : ۶۰۰).

□ شیخوپوره ، مریدکی محمد اسماعیل اعظمی نوشاهی : نستعلیق پخته ، ملا شجاع ، ۱۹ رمضان ۱۱۰۸ه. آغاز برابر ، ۶۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ ،کراچی ، موزه ملی ۱۳/۳ ۱۹۷۱ .N.M : نستعلیق، مسعود بن سید فتح الله ، ۵ ذیحجه ۱۰۲۹ یا ۱۱۲۹ ، ۸۴ ص (نوشاهی: ۶۰۰).

□ رحیم یار خان ، محمد آباد ، مبارک اردو لائبریری : نستعلیق خوش ، ۱۱ محرم ۱۱۴۲ه. آغاز چند سطری تباه شده : مرادر عقده های پر پیچ مگذار - ز فضل و رحمت خود ... ، انجام نیز موریانه و موش خورده:عطاکن، پرده بر روی خطا پوش، ۷۰ ص (پرفسور دکتر الله دتا چودری).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۵۳-۱۹۷۳ .N.M: نستعلیق، (۱۱۶۵) ، ۱۰۰ ص (نوشاهی : ۶۰۱).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۹۹۱: نستعلیق شکسته آمیز، سده ۱۲ه. آغاز افتاده.

□ ملتان ، جهانیان ، مکتبه الجمال ، اسد نظامی : نستعلیق خوش ، ۱۲۰۷ه. در صادق آباد ، آغاز برابر ، ۵۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه ۲۷۹ Pi/VI ۲۰۴۹ : نستعلیق ، بی تاریخ ، تازه ، آغاز برابر نمونه، ۳۷ گ (عبدالله ۲ : ۳۱۷).

509- لیلی و مجنون

سومین مثنوی اوست. چه درآغاز آن ازکار های پیشین خود«شاه و درویش»و«صفات العاشقین» یاد می کند. و نیز از سرایندگان پیشین مانند نظامی و امیر خسرو و جامی ستایش می کند.

آغاز ۱ : ای حسن تو از صفات بیرون - عشق تو ز کاینات بیرون. آغاز ۲ : مطرب زلبت ترانه گوید - زاهد زغمت فسانه گوید.

(ن.ک. نسخه ها ٤ : ۳۱۱۵- ذریعه ۱۸ : ۳۹۹- کشف الظنون ۲ : ۱۵۷۲- اته : ۷۲٤ تا ۷۲۶- ریو ۲ : ۸۷۵).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۷۹ ، ۸۷۱ هلا : نستعلیق ، میانه سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، ش ۱ مجموعه ، ۳۳ گ ۱۵ س (عباسی ۱ : ٤۷۱).

□ کراچی ، موزه ملی ۷۲-۱۹۷۸ .N.M : نستعلیق ، ۱۲۹۷ه. آغاز برابر نمونه دوم ، در آن آمده : افکن ز فروغ لایزالی - یک لمحه به جانب زلالی . (! ؟) ، ۹٤ ص (نوشاهی : ۶۲۳)

گویا همان نسخهٔ دکتر محمد باقر باشد.

□ **لاهور**، کتابخانه دکتر محمد باقر: نستعلیق تاریخ یاد نشده، آغاز برابر نمونه ۲، ٤٦ گ ۱۳ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق: ۳٦۹).

● 175- قاسمی گنابادی

میر محمد قاسم فرزند میر سید گنابادی، متخلص به **قاسم** و **قاسمی**. از روزگار شاه تهماسب صفوی (۹۳۰-۹۸٤ه)

(ن ک. فرهنگ سخنوران: ٤٦٤- ذریعه ۹: ۸٦٦).

☆ 510- شاهنامه: اسماعیل نامه: شهنشاه نامه

مثنوی ست در دو دفتر، یکم‌درکشور گشایی های شاه اسماعیل (۹۰۵-۹۳۰ه)که به سال ۱۵۳۳/۹٤۰ م سروده است. دوم در سرگذشت شاه تهماسب بیشگفته، که در ۱۵۳٤/۹۵۰م سروده است (ن ک. نسخه ها ۳: ۹۵٦ ۲).

در بخش تاریخ خواهد آمد.

● 176- جهانگیر هاشمی

امیر ابو عبدالله محمد هاشم شاه کرمانی، پسر میر محمد مؤمن عرشی، معروف به شاه جهانگیر و متخلص به هاشمی (۸۷۳-۹٤٦/۱٤٦۸-۱۵۳۹ م). از بزرگان صوفیان کرمان و از نوادگان شاه قاسم انوار و شاه نعمت الله کرمانی. به دهلی رفته و سپس در سند و بهکر جایگزیده و در برگشت به کرمان بدست راهزنان کشته شده است.

وی جز هاشمی بخارایی (م ۹٤۵/۱۵۳۸ م) نبیرهٔ خواجه محمد پارسا (نسخه ها ۳: ۲٦۰۸) و جز هاشمی دهلوی (م ۱۱۵۰/۱۷۳۷ه) (ن. ک. زیر) می باشد.

از وی «دیوان» سروده ها و مثنوی «مظهر انوار» نیز روایت شده است. که استاد پیر حسام الدین نپذیرفته وگمان ایشان این است که سراینده تنها «دیوان» و همین مثنوی«مظهرالاثار»رابیشتر نداشته است.

در فهرست مجلس ۸: ٤۱۹ یک مثنوی بنام «مظهر الانوار» از این سراینده یاد شده در ٤٦ بیت، که سر آغاز آن برابر مناجات سوم همین مثنوی زیرا ست.

☆ 511- مظهر آثار: مظهر الاسرار

در شهر تته، دو ظرف دو سال سروده و در ۱۵۳٤-۳/۹٤۰ م به انجام رسانده است: نهصد و چل بود که این نظم پاک - لقش بقا یافت از این لوح خاک . . . این رقم تازه که بعد از دو سال - ختم سخن یافت به میزان حال . . . لا جرم این نامه ی قدسی نظام - شد ز قضا «مظهر آثار» بنام. که به نام «مظهر الاسرار» نیز یاد شده است.

مثنوی ست عرفانی در برابر «مخزن الاسرار» نظامی و «مطلع الانوار» دهلوی ، و بیشتر پیروی از «تحفة الاحرار» جامی و بدینگونه آغاز می شود : حمد ، مناجات یکم تا چهارم ، نعت اول تا نعت پنجم ، منقبت شاه نعمت الله ولی کرمانی . . . سپس سرنبد های موعظه‌ی یکم تا موعظه‌ی بیستم و حکایت ها درمیانه ، و خاتمه ای در پایان.

باکوشش و ویرایش استاد حسام الدین راشدی ، کراچی ، ۱۹۵۷ م چاپ شده است.

آغاز ۱ : بسم الله الرحمان الرحیم ـ فاتحه آرای کلام قدیم ـ سرخط دیوان الهی ست این ـ سرورق دفتر شاهی ـ ت این.

(ن. ک. ذریعه ۱۹ : ۲۹۹ «مثنوی مظهر الاثار» در اینجا آمده که هدایت در «مجمع الفصحا ۲ : ۵۶» این مثنوی را به هاشمی دهلوی ، ابو عبدالله درگذشته‌ی ۱۱۵۰ه نسبت داده ، که درست نیست ـ هفت آسمان ۱ : ۹۰ «تحفة الاحرار» این کرمانی در پیروی «مخزن الاسرار» نظامی ، و نیز همین «مظهر الاثار» او که بنام «مظهر الاسرار» آورده است ـ نسخه ها ۴ : ۳۲۱۵ ـ راهنمای کتاب ۹ : ۴۴۰ ـ فهرست آستانه ۳ : ۹۳ که هاشمی کرمانی و هاشمی دهلوی را در هم آمیخته است ـ پیشگفتار چاپ از استاد حسام الدین راشدی ـ مجلس ۸ : ۴۱۹ «مظهر الانوار» از همو ، که همین مثنوی ست. و برای نسخه هایش ، اته : ۱۷۶۵ ، ۱۸۷۴ ، ۷۲۴ تا ۷۲۶ ذکرش ـ ریو ۲ : ۸۰۲ ، ۸۵۵ ـ نشریه ۹ : ۲۱۸ ـ تاجیکستان ، دو شنبه ۳ : ۵۶ ـ اشکوری ۳ : ۳۳۳ همین مثنوی با سر آغاز دیگر ـ دو کتابخانه مشهد : ۱۰۱۷).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۲۶۰۷ : نستعلیق پخته ، مهر علی ، ۱۶ شعبان (۸۹۸ه.) ، آغاز کمی افتاده ، (ص ۱-۲۱۴).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۱۶۱ : نستعلیق زیبا ، سده ۱۱ه. پنج مصرع از آغاز و چند بیت از انجام افتاده ، ۱۵۲ ص (گنج ۳ : ۱۸۱۶).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۴۸ SPi/VI ۳۸۵۶ : نستعلیق ، بی تاریخ ، آغاز افتاده : تا علم نور مقدس بود ـ تا رقم طاق مقرنس بود ، ۵۴ گ (عبدالله ۲ : ۵۰۶) از کتابهای شیرانی بوده.

□ لاهور ، همانجا ۴۸ A SPi/VI ۵۰۲۰ : نستعلیق ، بی تاریخ ، آغاز افتاده ، ۶۵ گ (عبدالله ۲ : ۵۰۷) از کتابهای شیرانی بوده.

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۴۱۷۵/۱۱۲۲ : تاریخ و نشانی دیگر یاد نشده ، انجام افتاده (بشیر حسین ۱ : ۱۸۳).

● 177ـ لسانی شیرازی

وجیه الدین عبدالله (عبدالعزیز) شیرازی متخلص به لسانی (م ۴۱ یا ۹۴۲/۵-۱۵۳۵/۴ یا ۱۵۳۶ م) پدرش مشک فروش شیرازی بود، خود دوجوانی در بغداد زیست سپس در تبریز جایگزید

و در اینجا در گذشت. و وی را مبتکر «شهر آشوب» گفته اند.
(ن ک. فرهنگ سخنوران : ۵۰۱- ذریعه ۹ : ۹۴۲ که نام او را عبدالعزیز آورده - نفیسی ۱ : ۴۳۶).

☆ 512- دیوان لسانی شیراز

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۵۰۶- ریو ۲ : ۶۵۶، ۶۵۷- مرآت العلوم ۱ : ۸۰ (۲ نسخه) - سنا ۲ : ۲۴۱- ایوانف : ۱۷۵۸).

□ هزاره، تناول امب، فرزندان قاضی عبدالله فضلی شیر کڑھ ۲۸ : نستعلیق زیبا، ابو المعالی محمود، ۹۷۷ھ. در آگره. آغاز: زهی عشقت بباد بی نیازی داده خرمنها - خم فتراک شوقت سر کشانرا طوق گرد نها . . . انجام: ای خسته که شربت شفا می طلبی - درد دل ریش را دوا می طلبی - چون پر توی از نور خدا در دل تست - از دل طلب آنچه از خدا می طلبی، ۲۳۴ ص (محمد اسرائیل کان الله له).

● 179- حقیری هروی

شهاب الدین احمد هروی، متخلص به حقیری (م ۹۴۲/۱۵۳۵ م).
(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۱۶۹ - ذریعه ۹ : ۲۵۹- نفیسی ۱ : ۳۲۶).

☆ 513- دستور معمای منظوم

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۱۸۸).
در بخش معما خواهد آمد.

● 179- اهلی شیرازی

محمد بن یوسف اهلی شیرازی، در هشتاد سالگی در گذشته (۹۴۲/۵-۱۵۳۶ م) و در حافظیهٔ شیراز به خاک سپرده شده است. و از کارهایش در این فهرست فواید العقاید (مشترک ۲ : ۱۱۵۵).

(ن. ک. ذریعه ۹ : ۱۱۳ «دیوان اهلی شیرازی» - فرهنگ سخنوران: ۶۹ «اهلی شیرازی»- نسخه ها ۳ : ۱۸۴۷ «کلیات اهلی»- همانجا ۵ : ۳۷۷ (فهرست راهنما) - ریحانه ۱ : ۱۲۸ ؟ ؟ - مشار، مؤلفین ۵ : ۳۳۳ برای کار های چاپیش : ۱- سحر حلال، ۲- شمع و پروانه - نفیسی ۱: ۴۴۰ زندگینامه و نام کار های ادبیش : ۱- قصیدهٔ مصنوع در ستایش نوایی ۲- قصیدهٔ مصنوع در ستایش سلطان یعقوب آق قوینلو، ۳- شمع و پروانه، ۴- سحر حلال، ۵- دیوان).

☆ 514- کلیات اهلی

□ لاهور، دانشگاه پنجاب ۴۵، SPi/VI ۶۰۲۲ : نستعلیق زیبا، سدهٔ ۱۰ھ. دارای غزل، قصیده معنوع(۲)، شمع و پروانه، قصیده، ارباعی، ساقینامه(۲)، قطعه، تواریخ، رساله رباعیات

رساله فواید العقاید ، ۳۸٤ ک (عبدالله ۲ : ۵۰۳).

□ پیشاور ، عجایب گهر (موزه) ۹ : نستعلیق خوش ، فضل الدین، ۵ رمضان ۱۲۸۰ه. برای شاهزاده سلطان محمد خان المشتهر به شاهزاده جان خان ، در امرتسر ضلع پنجاب زرین . دارای : ۱- سحر حلال ، ۲- شمع و پروانه ، ۳- دیوان ، ٤- قصیده مصنوع ، ۳۰۰ ، ص ۱۵ س (محمد اسرائیل کان الله له).

✡ 515- دیوان اهلی

میر علی شیر نوایی، سلطان یعقوب آق قوینلو و شاه اسماعیل صفوی (۹۰۷-۹۳۰ه) راستوده است. دست کم سه تن سراینده به اهلی تخلص داشته اند : اهلی تر شیزی ، اهلی جغتایی ، اهلی شیرازی.

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۲٤٤ - صفا ۱ : ۳۹۶ و ۲ : ۲٤۱- دانشگاه ۱۵: ٤۱۱۵ و ۱۶ : ۱۷۸- گلچین، آستانه ۷ : ۳۷۶ - مرآت العلوم ۳ : ۶۵).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۵۱ : نستعلیق پختهٔ سدهٔ ۱۰ ه ، دارای : غزل و قصیده و ترجیع ، آغاز : ای نور عقل کرده چراغ دماغ را ـ و زبرق عشق ساخته روشن چراغ ما ، سرلوح ، ۲۰۸ ص.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ٤۵ SPi/VI ۲۰۲۶: نستعلیق زیبا ، سدهٔ ۱۰ه. در «کلیات» او. آغاز : ملاحت دو جهان بخش سر بلندان است- ملامت همه عالم نصیب درویشان است، دارای غزل ، ورباعی و قصیده (عبدالله ۲ : ۵۰۳).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۲۶۵-۱۹۶۳ .N.M : نستعلیق ، ۲٤ ج ۱/۱۰۸۱ه ، دارای : غزل و مخمس و رباعی. آغاز نونویس : ای حیرت صفات تو پنداما ما- انگشت حیرتست زبان در دهان ما ، ۱۰۲ ص (نوشاهی : ٤۷۷).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۶٤ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. (ص ۳۰۷- ۳۳۰). گزیدهٔ غزل هاست باتخلص اهلی. آغاز : بی تو جایی که شود دل، خاک آنجا- تا ابد ناله براید زدل خاک آنجا. انجام : اهلی این خرقه بینداز که زنار دروست ـ پیش از آن روز که رسوای خلایق باشی.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۲۳۲ PiVi ۱۲۷۲ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه. دارای غزل ، آغاز : برفلک هرشب رسانم برق آه خویش، قصیده . آغاز : نصیحتی کنمت گر حضور دلخواهی ، ۵۲ ک (عبدالله ۲ : ۳۲۱).

□ پیشاور ، عجایب گهر (موزهٔ) ۹ : نستعلیق خوش ، فضل الدین، در «کلیات» او نوشته ۱۲۸۰ه. زرین (محمد اسرائیل کان الله له).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۲۴۰۳/۵۷۲۲ : تاریخ یاد نشده ، «کلیات» اوست (بشیر حسین ۱ : ۱۶۰).

☆ 516- ساقینامه

چند ساقینامه دارد، از آن میان در پایان «سحر حلال» (نسخهٔ لاهور شیرانی) پنج «ساقینامه» می باشد. نامی ترین آن ها که یک اثر مستقلی نیزهست ۱۰۲ رباعی ست مانند آنچه برای«گنجفه» ساخته است، که هر یک از آن ها با واژهٔ «ساقی»آغاز می شود. بایک دیباچهٔ نثری، که در آن گوید «مقصود از پیر خرابات و مغان و می و جزآن اصطلاحات عرفانی می باشد».

آغاز دیباچه : بعد از حمد و ثنای جان آفرین و درود . . . نامش «ساقینامه» نهاد . . . ساقی قدحی که کار ساز است خدا-و زرحمت خود بنده نواز است خدا. آغاز ۲ : ساقی از آن مشربه یا قوت ده - قوتم از آن مرتبهٔ یا قوت ده.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۲۸۶۲- نشریه ۱ : ۲۸ ساقینامه های خطی ، علینقی منزوی - دانشگاه ۱۶ : ۶۱۴ - مجلس ۳:۳۸۹- ملک ۳:۶۲۶، ۶۲۸، ۶۳۰ - موزهٔ سالار:۱۷۰۸ تا ۱۷۱۱- اته:۱۴۳۲، ۱۴۳۳ - مرآت العلوم ۱: ۸۳- نشریه ۱۰: ۳۸۹- ریو۲ : ۶۵۸ همان رباعی هایش).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ٤٥ ۶۰۲۲ : نستعلیق زیبا، سدهٔ ۱۰ه. در «کلیات» او ، نخست «دیباچهٔ ساقینامه»: بعد از حمد و ثنای جان آفرین و درود بر روان سید المرسلین . . . ساق قدحی . . . برابر نمونه، ساقینامه در قالب رباعیهاست، همراه «گنجفه» (عبدالله ۲:۴ ۵۰) .

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۶۳۷۹/۹ : تاریخ یاد نشده ، پنج «ساقینامه» ی اوست پایان «سحر حلال»، آغاز برابر نمونه۲ (بشیر حسین ۱:۱۴۳).

☆ 517- سحر حلال

مثنوی ست ذوبحرین و ذوقافیتین ، در برابر «مجمع البحرین و تجنیسات» کاتبی ، در ششصد و بیست(۶۲۰)بیت. در داستان دلباختگی «شاهزاده جم» و دختری بنام «گل» در آن از شاه اسماعیل صفوی (۹۰۵ - ۹۳۰ه) ستایش شده است. با دیباجه ای به نثر مسجع: حمد ، توحید ، مناجات ، نعت رسول ، خطاب به زمین ، موعظات ، خطاب به نفس ، الهام و وحی و سبب تألیف ، ستایش شاه اسماعیل ، آغاز داستان ، دختر گل نام ، ملک زاده جم ، رفتن به شکار و دیدن دختر و دلباختگی ، نامه نوشتن جم به گل ، جواب گل به جم ، رفتن جم به گوی بازی و افتادن از اسب ، گل خود را به آتش افکندن و سوختن با جم (ستی)، خاتمه ی کتاب.

آغاز (دیباجه) : حمد و ثنای نا محدود و شکر نا معدود سزا وار صانعی ست . . . آغاز

(متن) : ای همه عالم بر تو، بی شکوه ـ شوکت (رفعت) خاک در تو ، بیش کوه ـ نام توازن برسر دفتر بود ـ کاتش بال و پر دیوان بود.

(ن ک. نسخه ها ٤ : ۲۹۰۲ ـ تفیسی ۱ : ٤٤٠ ـ سنا ۱ : ۳۵۸ ـ مرآت العلوم ۱ : ۸۲ و ۳ : ۷۰ (۲ نسخه) ـ دو کتابخانه مشهد : ۸٤۲ ـ موزهٔ سالار: ۱۷۰۸، ۱۷۱۱، ۱۷۱۲ ـ فردوسی : ۱۰۱ ـ اته : ۱٤۳۲ : ۱٤۳۳ ـ تاجیکستان ، دو شنبه ۳ : ۵۵ ـ مجلس ۳ : ۳۸۷ و ۸ : ۲۳۷).

□ کراچی ، موزهٔ ملی N.M. ۱۹۶۳-۲۶۳/۲ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ ه ، با یاد داشت ۲۱ رجب ۱۱۸٤ ه ، سر لوح (ص ۶۶-۱۰۱)، با دیباچه ، آغاز برابر (نوشاهی : ۵۸۱).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۸٤۷۲ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ ه ، (ص ۲۹۳-۳۳۱)، نام تو بسنده را دست برده، سلطان علی ساخته اند. آغاز برابر نمونه.

□ **خیر پور** ، کتابخانهٔ عمومی : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ ه. دیباچه را دارد ، آغاز برابر نمونه ، ٤۰ ص (سید خضر نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷٤۱۹ : نستعلیق ، بسکت رای ، ۱۸۲۶ م (۱۲۳۳ ه؟) ، (ص ٤۱۸-٤۶۲)، با دیباچهٔ نثری ، آغاز برابر. (گنج ۳: ۱۶٤٤).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ٤۷ APi/VI ۲٤۲ : نستعلیق ، در لاهور ، ۱۹۰۶ سمات (۱۲۶۶ ه.؟) آغاز برابر نمونه، ۲۷ گ (عبدالله ۲ : ۳۲۲).

□ پیشاور ، عجایب گهر (موزهٔ) ۹: نستعلیق خوش ، فضل الدین، در «کلیات» او نوشته ۱۲۸۰ ه. زرین (محمد اسرائیل کان الله له).

□ لاهور، دانشگاه ، شیرانی ۶۳۷۹/۹ : تاریخ یاد نشده ، آغاز : ای همه عالم . . . ، در پایان «ساقینامه» ای از همو (بشیر حسین ۱ : ۱٤۳).

☆ 518. شمع و پروانه

مثنوی ست ، در برابر «خسرو و شیرین» نظامی ، بنام سلطان یعقوب ، به سال ۸۹٤/ ۱٤۸۹ م ، در ۱۰۰۱ بیت : چو از تعداد بروفق مراد است ـ بنام حق هزار و ویک فتاده است . . . سخن کز بهر تاریخش کنم کم ـ بود تم الکتاب الله اعلم. در ۱۳۱۲ خ. در شیراز چاپ شده است.

آغاز : بنام آنکه ما را از عنایت ـ دهد پروانهٔ شمع هدایت ـ مرگ جان را دهد چون شمع روشن.

(ن ک. نسخه ها ٤ : ۲۹۷۰ ـ زیو ۲ : ۶۵۸ ـ ذریعه ۱٤ : ۲۳۲ و ۱۹ : ۲۲۶ «مثنوی شمع و پروانه». شمار ۳۰۹۰ همان یک چاپ تفیسی ؟: ٤٤۰ ـ موزهٔ سالار : ۱۷۱۲ ،

۱۷۱۳ ، ۱۷۱۵ - مرآت العلوم ۱ : ۸۲ - سنا ۲ : ۲۳۱ - اته ۱۴۳۳ ، ۱۴۳۲ - دانشگاه ۱۵ : ۴۱۵۱ - تاجیکستان ، دو شنبه ۳ : ۵۴ - مجالس ۳ : ۳۸۷ و ۸ : ۲۳۸ - ملک ۳ : ۵۲۳).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۴۵ SPi/VI ۶۰۱۲ : نستعلیق زیبا ، سدهٔ ۱۰ه. در «کلیات» او (گ ۲-۴۹). آغاز افتاده: حسودان را بود رنجی بسینه- که بی موجب همی ورزند کینه (عبدالله ۲ : ۵۰۴).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱/۲۶۳-۱۹۶۳ .N. M : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه. با یاد داشت مؤرخ ۲۱ رجب ۱۱۸۴ه ، (ص ۲-۶۵) ، سرلوح (نوشاهی : ۵۹۹).

□ فیصل آباد ، چنیوت بازار ، وکیلان ، کتابخانه چشتی سلیمانی : نستعلیق پخته ، اجا حسن علی ، ۱۹ شوال ۱۲۰۳ه. آغاز برابر ، ۶۰ ص. (نعیم اختر مجددی).

□ پیشاور ، عجایب گهر (موزهٔ) ۹ : نستعلیق خوش، فضل الدین ، در «کلیات» او نوشته ۱۲۸۰ه. زرین (محمد اسرائیل کان الله له).

☆ 519- قصیدهٔ مصنوع

سه قصیده ازو در دست هست ، هر یک با دیباچه ای ، به پیروی از قصیده های مصنوع سلمان ساوجی و سید ذوالفقار شیروانی : ۱- در ستایش امیر علیشیر نوایی، (۸۴۴-۹۰۶)، ۲- در ستایش سلطان یعقوب ، ۳- ستایش شاه اسماعیل (۹۰۵-۹۳۰).

این سرایندگان با تکلف بسیار قصیده هایی می ساخته اند ، که از بیت های آن ، بیت های دیگر بیرون می آمد. چنانکه اهلی در دیباچهٔ قصیدهٔ سوم که در ستایش شاه اسماعیل است می گوید:این قصیده در یکصد و شصت بیت می باشد. و نزدیک یکصد و بیست بیت دیگر از آن بیرون می آید. و شامل قواعد شعری و عروضی و مشتمل بر اصول بحور و منشعبات مزاحفات و دوایرسته که اوزان نوزده گانه است ، و جز این ها، می باشد. برخی از این قصیده ها نام ویژه ای دارند چنانکه سومین آن ها را خود سراینده «خرد نامه» و «میزان خرد» ۹۱۲ه (۶-۱۵۰۷م) که سال سرودن آن است، نامیده.

آغاز ۱ (ستایش میر علیشیر): حمدی‌ازحد افزون و سپاسی ازقیاس بیرون، سزا وار صانع بیچون . . . آغاز ۲ (ستایش سلطان یعقوب) : بعد از حمد بیحد و سپاس . . . هوای جنت کویت نسیم عنبر بار - فدای نکهت مویت شمیم مشک تتار. آغاز ۳ (ستایش شاه اسماعیل): حمد و سپاس بیقیاس صانعی را که فهرست قصیدهٔ . . . هوای گلشن کویت نسیم باد بهار - گدای خرمن مویت شمیم مشک تتار.

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۱۴۴۵ ، ۴۰۴۱ - ذریعه ۱۷ : ۱۳۱ - مجلس ۳ : ۳۸۹ - سنا ۱ : ۳۵۸ - سالار جنگ : ۱۷۱۶).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI/٤٥ ٦٠٢٢ : نستعلیق زیبا ، در «کلیات» او از سدهٔ ۱۰ه. دو قصیده است ، ۱- قصیدهٔ یکم ، آغاز برابر نمونه ۱ ، ۲- قصیدهٔ دوم ، آغاز برابر نمونه ۲ (عبدالله ۲ : ٥٠٤).

□ پیشاور ، عجایب گهر (موزهٔ) ۹ : نستعلیق خوش ، فضل الدین ، در «کلیات» او، نوشته ۱۲۸۰ه. زرین (محمد اسرائیل کان الله له).

☆ **520- گنجفه** : رباعیات گنجفه

نود و دو رباعی ست ، در توصیف بازی گنجفه با دیباچه ای به نثر. در آن آمده است : اگر هر رباعی رابر برگ بنو یسند روبهم یک دست ورق برای این بازی فراهم می گردد.

برادر بزرگم دکتر علینقی منزوی، در «سجلهٔ دانش» تهران آن را چاپ کرده است. و در فهرست ها به دو نام بلا آمده است.

آغاز : پوشیده نماند برارباب صورت و معنی که این بی بضاعت اهلی شیرازی . . . نخستین رباعی : ای سرو سهی خاک رهت وقت خرام - کی صورت مه بود چو حسن تو تمام.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۰۸۹ - دریعه ۱۸ : ۲٤۰ - موزهٔ سالار : ۱۷۰۸ تا ۱۷۱۱ - نشریه ۱۰ : ۳۸۹ - اته : ۱٤۳۳ ، ۱٤۳۲ - مجلس ۳ : ۳۸۸ - گلچین آستانه ۷ : ۵۵۷ - مرآت العلوم ۱ : ۸۳ - ملک ۳ : ٦۲۸ تا ٦۳۰ (٤ نسخه) - اته : ۱٤۹۳ «گنجفه» که مثنوی ست در توصیف این هنر از ظاهر و صلی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ٤٥ ٦٠٢٢ :نستعلیق زیبا ، سدهٔ ۱۰ه. در «کلیات» او. با متن آغاز می شود (برابر نمونه) (عبدالله ۲: ٥٠٤).

☆ **521. مثنوی اهلی شیرازی**

آغاز : بنام خداوند لوح و قلم - که برنیستی زد ز هستی رقم

(ن. ک. اته : ۱٤۳٤ ، مثنوی باهمین سر آغاز از اهلی ، که می گوید دانسته نسبت از کدامین «اهلی» باشد).

□ **لاهور** ، دانشگاه ، شیرانی ٤٨٨٤/۱۸٦٤ : تاریخ یاد نشده ، خوشخط ، **آغاز:** بنام خداوند لوح و قلم (بشیر حسین ۱ : ۱۷۰).

● **180- ناشناس**

سراینده ای ناشناس ، از مردم لاهور ، که در ۹٤٥ه/۱٥۳۸م داستان زیر را سروده است. و در آن برای شهر خود دعا کرده است : بار دیگر دعای شهر کنیم - حصن روئین برای شهر کنیم.

☆ 522ـ داستان پیره زن و پسرش

به سال ۹۴۵ (۱۵۳۸م) : باد چشم بد از سوداش دور. در قالب مثنوی.

□ لاهور ، دانشگاه شیرانی ۱/۱۰۸۱/۴۱۳۳ : نوشته پیرامون ۱۱۷۹ه(۱۷۶۵م). در فهرست بنام «قصهٔ پیرزن مع پسرش» آمده است (بشیر حسین ۳ : ۶۸۲).

● 181ـ عبیدالله خان ازبک

عبیدالله خان شیبانی اوزبک (۹۴۰-۹۴۶ه) پسر محمود شاه شیبانی. پس از سلطان حسین میرزا (م ۹۱۱ه) بر خراسان دست یافت و بسیاری رانابجابکشت. ولی از طبع شعر بدور نبود.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۳۸۳- رهٔ روشن: ۵۳۲).

☆ 524ـ رباعیات : شرح رباعیات

رباعیات عرفانی از او ، و گزارش از خواجگی احمد کاسانی.

آغاز : الحمد لله الذی طهر قلوب الطالبین و العاشقین.

در بخش عرفان (۳ : ۱۶۱۳) گذشت.

□ اسلام آباد، گنج بخش ۹۰۸۷ : نستعلیق پخته، (محمد امین بلخی ، ۱۰۶۵ه) ، آغاز برابر نمونه.

● 182ـ بقا ، بقایی

میر ابو البقا ، متخلص بقا و بقایی از روزگار سلطان حسین میرزا با یقرا (۸۷۳-۹۱۱ه). در ذریعه ۰ : ۳۷ و ۳۹ ، از میر ابو البقا بقایی ابرقوهی (م ۹۴۸ه/۱۵۴۱م) یاد شده است، که می تواند همین کس باشد. ن. ک. دیوان بقایی تفرشی زنده ۱۰۲۵ه/۱۶۱۶م ، در همین بخش.

☆ 524ـ دیوان بقا (بقایی)

برای نشانی : ز آتش دوری دلدار چنان سوخت دلم ـ که «بقا» راه نفس بسته شده از دود مرا . . . کر دی به غمزه سوی «بقایی» نگاه تیز - برد ی ز دست وی دل نا مستقیم را.

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۳۰۴-۱۹۶۱ .N. M : نستعلیق ، سده ۱۲ه. دارای : مخمس ، غزل از الف تا خا ، در آغاز نسخه سراینده میر ابو البقا از روزگار سلطان میرزا بایقرا دانسته شده. آغاز و انجام افتاده. آغاز : در کوی تو هست «بقایی» ـ صد سوخته دل ترا چه غم اگر (نوشاهی : ۴۷۸).

● 183ـ یوسفی هروی

یوسف بن محمد بن یوسف هروی ، متخلص به یوسفی (م ۹۵۰ه/۳-۱۵۴۴م) . پزشک و سراینده بوده . در بسیاری از مطالب پزشکی خود را به نظم در آورده است (ن. ک. جامع الفوائد ،

مشترک ۱ : ۵۳۶).

☆ **525ـ حفظ الصحه** : قصیده در حفظ صحت

قصیده ای ست در قافیه ی «الف».

آغاز : بعه از حمد حکیم . . . ای که داری تندرستی از در حکمت درا ـ تا به علت های گوناگون نکردی مبتلا.

در بخش پزشکی (۱ : ۵۴۵) گذشت. و اینک نسخه های تازه بدست آمده.

□ **بهاولنگر** ، چشتیان ، محمد اجمل چشتی فاروقی : نستعلیق پخته ، سجاد بن محمد شاه ، ۲۵ ع ۱۱۳۸/۱ه. (ص ۹۴-۹۶). آغاز برابر دیباچه.

□ **بهکر** ، شاهین هومیو فارمیسی ، کتابخانه حکیم طاهر شاهین : نستعلیق پخته ، محمد شاه بن سعید احمد بن علاء الدین ، ۱۲۱۲ه ، (ص ۹۹-۱۰۲) (نعیم اختر مجددی).

□ **شیخوپوره** ، نارنگ منڈی ، حکیم رحمت علی قریشی : نستعلیق پخته ، محمد مراد بخش ، ۱۲۵۶ه (ص ۱۶-۲) ، آغاز برابر (نعیم اختر مجددی).

☆ **526ـ علاج الامراض** : طب یوسفی

مجموعه رباعی هایی ست که در ۹۱۴ه/۸-۹-۱۵۰۸م به انجام رسانده است. و بعد ها آن ها را به نثر گزارش کرده «جامع الفواید» نامیده است.

آغاز : ای درد تو آمد علاج دل ما ـ عشق تو موافق مزاج دل ما.

در بخش پزشکی (۱ : ۶۵۰) گذشت. و اینک نسخه ی تازه بدست آمده.

□ **شیخوپوره** ، مریدکی ، محمد سعید اختر : نستعلیق شکسته آمیز ، حاکم بن رحیم ، در شکل باوا ، ۱۲۷۰ه ، آغاز برابر ، (ص ۱-۵) (نعیم اختر مجددی).

☆ **527ـ فرهنگ یوسفی** : لغات یوسفی : اسماء ادویه : اسماء اجناس

وی دو منظومه در گزارش واژه ها دارد. ن.ک. مشترک ۱ : ۶۶۱.

۱ـ لغات یوسفی ، فرهنگ هندی به فارسی. آغاز : نام هر چیز به هندی بشنواز من ای پسر.

۲ـ فرهنگ یوسفی. واژه های پزشکی ست. آغاز : گر کنی گوش سویم از دل و جان.

□ **سرگودها** ، بهلوال ، للیانی ، رب نواز : نستعلیق ، محمد هاشم ، ۱۲ ع ۲/سده ۱۳ه. آغاز برابر دوم ، ۲۸ ص (محمد نذیر رانجها).

☆ **528ـ فواید الاخیار**

در آن هر مسئله ی پزشکی را دریک قطعه ، یا دو و یا سه بیت و گاهی بیشتر گزارش کرده است.

آغاز: بدان چون بگفتی سپاس و درود - که در فن طب است این قطعه هل

در بخش پزشکی (۱: ۶۶۳) گذشت . و اینک نسخه های تازه بدست آمده.

□ بهاولنگر، چشتیان، محمد اجمل چشتی فاروقی: نستعلیق پخته، سجاد علی بن مولوی محمد شاه، ۳۰ ع ۱/۱۳۸ه، آغاز برابر (ص ۱۰۰-۰۰۰).

□ لاهور، بسطامی روڈ، حکیم محمد صادق: نستعلیق خوش، ۲۴ ع ۲/۱۱۷۹ه، آغاز برابر، ۱۹۷ ص (نعیم اختر مجددی).

□ بهکر، شاهین هومیو فارمیسی، حکیم طاهر شاهین: نستعلیق پخته، محمد شاه بن سعید احمد بن بدر الدین، ۱۲۱۲ه، (ص ۱۰۶-۱۳۱)، آغاز برابر (نعیم اختر مجددی).

□ شیخوپوره، نارنگ منڈی، حکیم رحمتعلی قریشی: نستعلیق پخته، محمد عظیم ولد قاضی عبدالرحیم، ۱۲۴۳ه (ص ۲۳-۶۱)، آغاز برابر (نعیم اختر مجددی).

□ فیصل آباد، چنیوٹ بازار، وکیلان، کتابخانه چشتی سلیمانی: نستعلیق پخته، بهوانی داس حکیم، ۱۲۸۸ه، آغاز برابر (ص ۱-۲۳) (نعیم اختر مجددی).

□ فیصل آباد، غلام محمد آباد، مکتبه چشتیه: نستعلیق پخته، جلال الدین محمد عرفی، ۱۳۰۳ه، آغاز برابر، ۱۰۲ ص (نعیم اختر مجددی).

529- مأکول و مشروب

در خواص خوراکی ها و نوشیدنی ها، و خود آن را بدین نام خوانده است

آغاز: زبان را چو در اول این کلام- زحمد و تحیت رسانی به کام.

در بخش پزشکی (۱: ۷۱۲) گذشت و اینک نسخه های تازه بدست رسیده.

□ بهاولنگر، چشتیان، محمد اجمل چشتی فاروقی: نستعلیق پخته، سجاد بن محمد شاه، ۲۷ ع ۱/۱۱۳۸ه (ص ۹۷-۱۰۰) آغاز برابر (نعیم اختر مجددی).

□ بهکر، شاهین هومیو فارمیسی، حکیم طاهر شاهین: نستعلیق پخته، محمد شاه بن سعید احمد بن علا الدین ۱۲۱۲ه، (ص ۱۰۳-۱۰۶)، آغاز برابر (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها، بهلوال، للیانی، رب نواز: نستعلیق، ۱۲۲۴ه، آغاز برابر، ۳۲ ص (محمد نذیر رانجها)

□ شیخوپوره، نارنگ منڈی، ماری کلان حکیم رحمتعلی، ۱۲۷۱ه (ص ۱-۱۱)، آغاز برابر، (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور، انارکلی، هیرو اولد بک سیلز، سید غلام حسین هیرو: نستعلیق شکسته آمیز، نور محمد بن حافظ نور احمد، ۲۹ شوال ۱۲۷۸ه (محمد علی کوثر).

□ سرگودها، بهلوال، توانواله، محمود بیگ: نستعلیق، ۱۲۸۰ه، آغاز برابر، ۴،

ص (محمد نذیر رانجها).

□ اتک ، خیرپوره ، تله گنگ ، اسد الله خان : نستعلیق خوش ، حافظ کرم الهی ، جمعه ۱۲۸۰ه، آغاز برابر، ۲۳ ص (محمد نذیر رانجها).

□ فیصل آباد، چنیوت بازار ، و کیلان ، کتابخانه چشتی سلیمانی : نستعلیق پخته فخر الدین لاهور، ۱۳۱۰ه (ص ۳۵۰-۳۶۱)(نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها ، بهلوال ، مولانا قدرت الله : نستعلیق ، راجه غلام عباس ، مظفر آباد ، ۱۳۱۱ه ، آغاز برابر ، ۲۴ ص (محمد نذیر رانجها).

✡ 530ـ مناجات منظوم

مثنوی ست عرفانی ، حاکی از عشق صوفیانه. در پایان می گوید: «یوسفی» را بسان پیمانه. راه ده درون خمخانه.

آغاز : ای خدا تا بکی چو مرده دلان ـ باشم از زمرهٔ فسرده دلان ـ جگرم از فسردگی خون است ـ حال زین قصه ام دگرگون است.

(ن. ک. نسخه ها ۲ : ۱۴۱۹ و ۴ : ۳۲۳۳).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۷۵۹ : نستعلیق پخته ، میان محمد یوسف ، ۱۷۹۱ م ، (ص ۶-۷)، آغاز برابر (گنج ۳ : ۱۸۲۱).

● 184ـ بکتاش قلی

بکتاش قلی ابدال رومی. به سال ۱۵۴۳/۹۵۰م. مجموعه ی زیر را گرد آورده است.

✡ 531ـ بوستان خیال

مطلع غزل های هم وزن را به ترتیب قافیه گرد آورده ، بدین نام خوانده است : نهم نام آن «بوستان خیال»ـ برم تحفه یی نزد ارباب حال. با دیباچه ای به نثر. و بدینگونه تذکره مانندی را گرد آورده است.

آغاز ۱ : بعد از حمد و سپاس و شکر بیقیاس حضرت مهین متعال که منطق اهل قیاس . . . در آمد بخاطر مرا این خیال ـ که نظمی کنم جمع از ارباب حال. آغاز ۲ : بعد از وظایف حضرت وهاب علی الاطلاق.

(ن.ک. نسخه ها ۴: ۲۶۶۸ «بوستان خیال» ـ تفیسی ۱ : ۴۳۹ «بوستان خیال» و همانجا ۳۷۷ بکتاشقلی زندگینامه ـ دانشگاه ۱۵ : ۴۲۰۷ «بوستان خیال» که تاریخ گرد آوری از ماده تاریخی ۱۰۱۶ه بدست آمده و ۱۶ : ۴۴۷ «بوستان خیال» ـ نشریه ۸ : ۱۹۳ «بوستان خیال» ـ سوزهٔ سالار : ۲۱۰۸ ، ۲۱۰۹ «بوستان خیال» که همان ماده تاریخ نسخهٔ دانشگاه را دارد که از

آن ۹۱۱ یا ۱۱۶۷ه بدست آمده ـ تاریخ تذکره ها ۱ : ۴۲۰ ضمن بررسی «جواهر العجایب» فخری هروی).

□ **لاهور**، اثار کلی ۳۷، دانش آباد، کتابخانه احسان دانش : نستعلیق طلبگی، شاه غلام ولد سید ابراهیم، ساکن اکواسی، ۲۵ ج ۲ / ۱۱۰۲ه. آغاز : بسمله ـ هست کلید در گنج حکیم، ۴۷ برگ (سید عارف نوشاهی).

□ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ۴۲۴۸/۱۱۹۵ : نوشته محمد رستم خان، ۱۱۷۰ه (۱۷۵۶ م)، در فهرست آمده : شاید «بکتاش قلی ابدال» ۹۴۹ه تاریخ نگارش است (بشیر حسین ۱ : ۸۵).

□ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ۳۰۹۰/۸۵ : از سده ۱۲ه، آغاز برابر نمونه ۱، در فهرست آمده «بوستان خیال» از بکتاش، به سال ۱۱۱۰ه که از اسم تاریخ بر می آید (بشیر حسین ۳ : ۶۱۷).

□ **لاهور**، کتابخانه الریاض، جی معین الدین : جلد اول. تعلیق، نامهای شاعران شنگرف در حاشیه، ۵۴ گ (دکتر ظهور الدین احمد ـ سید عارف نوشاهی).

□ **لاهور**، کتابخانه الریاض، جی معین الدین : جلد دوم. تعلیق شکسته آمیز، ۶۰ گ ـ، همراه اشعار هم ردیف و هم قافیه، اثر گزیده از تحفة الوزرا، نصایح لقمان، مفتاح العارفین. (دکتر ظهور الدین احمد ـ نوشاهی).

□ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ۴۲۸۳/۱۲۳۰ : تاریخ یاد نشده (بشیر حسین ۱ : ۸۵).

● 185ـ محمد مراد نصر آبادی

خواجه محمد مراد بن شیخ . . . ابدال نسفی نصر آبادی. که در دیباچهٔ کتاب زیر می گوید «نصر آباد از مضافات سمرقند و از ترخان از توابع النهار است. اما اشتهار و خانقاه من در قبلهٔ نسف است. و تصنیفات نیز آنجا شده است». و از کار دیگرش بنام «مفتاح العاشقین» نام می برد که در ۲۰ رمضان (بی تاریخ سال) به انجام رسیده است.

✯ 532ـ گنج مثنوی

در دیباجه ی نثری آن از مکاشفه ای یاد می کند که در ماه رمضان بروی شده است، و مأموریت به نگارش آن یافته است.

مثنوی ست عرفانی به پیروی «مثنوی معنوی» بلخی.

آغاز دیباجه : الحمد لله حمدا من لسان العاشقین و العارفین و العابدین. **آغاز مثنوی** : چون حکایت می کند، بشنو زنی. او شکایت از جدایی می کند، نی زنی ـ هم نی و هم نی پرست

از من بجوش ـ ز آن میم از اشتیاق افتد خروش.

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۲۷۵/۱ - ۱۹۶۹ .N. M : نستعلیق ، رشید محمد بن دوست محمد ، ج ۱۰۵۲/۱ه ، آغاز برابر ، ۲۷۰ ص رحلی (نوشاهی : ۶۲۱).

● 186ـ شریف

سراینده ای باتخلص شریف ، از نیمهٔ سدهٔ دهم. که بایستی همان «شریف ثانی» سید علی پسر دختر میر سید شریف جرجانی باشد. که قاضی بوده و در جنگ چالداران کشته شده است. وی پدر «شریفی شیرازی» (ذریعه ۹ : ۵۲۵) بوده که به هند رفته و در ۹۴۴ه/۷-۱۵۳۸م در گذشته است.

✡ 533ـ بیمار و طبیب

تخلص او در منظومه آمده است : سخت سودای من و یار بهم خورده «شریف» ـ من دران جانم و ابروی کجش است نشان. نام سراینده در نسخه ها گوناگون آمده است : قاضی میر سید شریف (نسخهٔ مجلس ۲۶۶۶/۸) ، قاضی شریف (دانشگاه : ۴۴۳۰) ، سلیم شریف (مجلس ۲۳۲۹/۶۷) ، ملا محمد شریف (دانشگاه ۴۳۹۱/۶) و در سرلوح نسخهٔ ۶۷۹ گنج بخش قاضی شریف تبریزی (ذریعه ۹ : ۵۱۹) و در سر آغاز نسخهٔ ۳۶۶ ملا محمد شریف آملی (ذریعه ۹ : ۵۲۰) آمده است.

آغاز : سوی ویرانه ام آمد، سحری جلوه کنان ـ بر پرسیدن بیمار خود آن سرو روان.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۲۹۷ تا ۲۹۸ ، ۲۲ تن باتخلص «شریف» ـ ذریعه ۹ : ۵۲۰ «دیوان شریف تبریزی» که می گوید شاگرد لسانی بوده و در و بای ۹۵۶ه/۱۵۴۳م در اردبیل در گذشته است ـ همانجا ۹ : ۱۱۹ «دیوان شریف آملی» دو تن شریف منسوب به آمل : یکی از روزگار اکبر پاد شاه ، و دیگری کمی پس از این یکی ـ نسخه ها ٤ : ۲۶۷۵ «بیمار و طبیب»).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۶۶ : شکسته خوش ، سده ۱۱ه. (ص ۵۷-۶۷ جنگ). نام سراینده در سر آغاز ملا محمد شریف آملی آمده. (گنج ۳ : ۱۵۵۷).

□ اسلام آباد ، همانجا ۶۷۹: شکسته آمیز خوش ، ۱۲۲۳ - ۱۲۳۰ه. (ص ۸۷۷ - ۷۹۸). نام سراینده در ابروی زرین، قاضی شریف تبریزی آمده.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۸۴۹ : نستعلیق پخته ، در جنگ سید حسین موسوی ، ۱۲۳۷ه. (ک ۸۵ر - ۸۹ر)، آغاز برابر.

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۷۶/۳-۱۹۶۲ N. M : نستعلیق خوش چلیپا ، (۱۲۳۲ه) ، (ص ۷۹۶-۸۰۸).

□ کراچی ، همانجا ۲۵۰/۱ - ۱۹۶۳ N. M : نستعلیق ، محمد حسن عرف زهگیری

کشمیری ، ۱۲۴۹ ، (ص ۹۲-۹۶ جنگ)، (نوشاهی : ۵۵۳).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۸۲ : نستعلیق پخته ، (۱۲۵۰ه)، (ص ۴۰۵-۴۱۳).

□ اسلام آباد ، همانجا ۴۰۲۷ : نستعلیق ، سده ۱۴ه (ص ۱۸۰ - ۱۸۸) ، ۱۰۳ بیت است.

● 187- غزالی مشهدی

غزالی مشهدی ، نام کامل او دانسته نیست. در ایران و دربار شاه تهماسب (۹۳۰ - ۹۸۴ه) بوده ، به هند گریخته ، در دربار اکبر شاه (۹۶۳-۱۰۱۴ه) به جایگاه ملک الشعرایی دست یافته است. پس از مرگ در احمد آباد ، پیکرش را در سر گنج ، کنار گور شاهان و پیران به خاک سپرده اند.

(ن.ک. فرهنگ سخنوران : ۴۱۹ «غزالی مشهدی» - ذریعه ۹ : ۷۸۹ «دیوان غزالی»).

✡ 534- نقش بدیع

پس از گریختن از ایران، در دکن به علیقلی خان ملقب به خانزمان از امیران اکبر پیوست. و در اینجا این مثنوی را سروده ، و در آن خانزمان را ستایش کرده است (ن.ک. زیر) و بعد ها به دربار اکبر پادشاه (۹۶۳-۱۰۱۴ه) راه یافته است.

مثنوی ست عرفانی ، در پیروی از «مخزن الاسرار».

آغاز دیباجه : المنة لله که ز هستی رستم - با نقد بقا ز تنکدستی رستم. آغاز متن : بسم الله الرحمان الرحیم - نقش بدیع است ز کلک قدیم.

(ن.ک. نفیسی ۱ : ۴۱۴ زندگینامه و کارهای ادبی او ، از آن میان «نقش بدیع» - هفت آسمان : ۱۰۲ ضمن کارهایی که در پیروی «مخزن الاسرار» ساخته شده است - ریو ۲ : ۶۶۲ «نقش بدیع» که می گوید بنام شاه تهماسب سروده - کشف الظنون ۲ : ۱۹۷۴ «نقش بدیع» که می گوید برای علیقلی خان سروده - نسخه ها ۴ : ۳۲۸۲ «نقش بدیع» - نشریه ۹ : ۱۸۵ نسخهٔ تاشکند ، که می گوید بنام تهماسب سروده شده - فاضل ، فردوسی : ۱۵۲ که می گوید برای خانزمان سروده - تاجیکستان ، دو شنبه ۳ : ۷۶ - اته : ۸۲۴ تا ۷۲۶ ذکرش به نقل از «هفت اقلیم»).

□ لاهور، محمد شفیع ۱۸۱/۲۰۱ : نستعلیق، سدهٔ ۱۱ه. دیباجه را دارد ، آغاز برابر نمونه ، ۲۲ گ (بشیر حسین : ۱۵۸).

✡ 535- تحفة العشاق

منسوب به اوست.

(ن.ک. ذریعه ۱۹ : ۱۳۹ ضمن «تحفة العشاق» خلیلی - نسخه ها ۴ : ۲۷۲۰ «تحفة

العشاق» غزالی - نفیسی ۱ : ۴۱۴ زندگینامهٔ غزالی و کار هایش ، که این درمیان آن ها نیست).
□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ۵۲ SPi/VI ۴۵۹۲ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز : بر گوی غزالی چه تمنا داری - و راه طلب چه غوغا داری ، ۳۳-گ (عبدالله ۲ : ۵۰۸) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۰۱).

● 188- سمرقندی ، مظفر حسین

مظفر حسین بن درویش محمد قصه خوان سمرقندی ، م ۹۵۲ه/۱۵۴۵م در

✱ 536- مجمع اللطایف

نام در پایان آن آمده : خرد از لطف او چو واقف شد - نام او «مجمع اللطایف» شد.
با دیباچه ای بلند در پند و اندرز برای شاهان و امیران و دانشمندان و سرایندگان است. سپس سروده هایی از سرایندگان گوناگون از انوری ، سعدی ، خاقانی ، خسرو ، شهیدی ، قمی ، عبدالواسع ، قاسم انوار و جز آنان ، بی نظم تاریخی. و در پایان سروده هایی از خود سراینده.
و در پایان مجموعه، سروده ها به ترتیب موضوعی در آمده است :وصال ، مفارقت ، خط ، صفت محبوب و جز آن ها.
آغاز : محمود ترین اسلوبی که در مطلع مقال و عنوان احوال عادت نقشبندان خامهٔ تحریر.
□ **لاهور** ، محمد شفیع ۲۲۱/۲۲۴ : نستعلیق ، گرد آورنده ۹۵۲ه/۱۵۴۵م. آغاز برابر نمونه ، ۱۰۸ گ (بشیر حسین : ۱۹۲).

● 189- حیدر هروی

ملا حیدر کلیچه پز ، متخلص به حیدر ، (م ۹۵۸ه/۱۵۵۱م) که گویا بیسواد بوده است. و گفته شده است نسبت او به «کلیچ» از نواحی طارم است.
(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۱۷۶ - ذریعه ۹ : ۲۷۰).

✱ 537- دیوان حیدر هروی

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۳۰۳ - تاجیکستان ، دوشنبه ۳ : ۵۲).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ۴۹ SPi/VI ۴۶۰۰ : نستعلیق ، خواند صالح بن میرک ، آغاز سده ۱۰ه. آغاز : ای هر بد و نیک از تو شده نامزد ما (عبدالله ۲ : ۵۰۷) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۱۶).
□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۶۱۴۱ : نستعلیق زیبا ، ۲۸ رجب سنه هفده (۱۰۱۷ه) دارالسلطنه لاهور ، ش ۱ مجموعه (ص ۲-۲۰۳). **آغاز : دور از رخش گر بنگرم سوی گل و گلزار ها . . .** ، و سر آغازی که در نسخهٔ سپهسالار ۲۴۸ و ملی تهران ۳۹۰/۱۲ ف. یاد شده (یا رب یا ربم تا روز بی ماه رخت) و نیز سر آغاز نسخهٔ رضوی (زمانه درد غم ریخت د

پیالهٔ ما) در نسخهٔ ما نیز هست. غزلهاست به ترتیب تهجی از الف تا یا و سپس رباعیها. باسرلوح.

● 190ـ غواصی یزدی

غواصی یزدی، شیعی (م ۹٦۰ه/۱۵۵۲م) که گفته شده است خراسانی بوده، و اگر می توانسته کاغذ بخرد، روزی پانصد بیت می سروده‌است. و در سروده های خود خاندان پیامبر (ص) را بسیار ستایش می کرده است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران: ٤٢٢ که غواصی خراسانی، و غواصی یزدی را بگونهٔ دو سراینده از سدهٔ دهم نشان داده است ـ ذریعه ۹: ۷۹۳ که می گوید کتاب های زیر را به نظم آورده است: «روضة الشعرا، قصص الانبیا، تاریخ طبری، کلیله و دمنه، ساقینامه، ذخیرهٔ خوارزمشاهی»).

☆ 538ـ قصیدهٔ غواصی

در آن آمده: به مدح شاه سخن بیحد است «غواصی» ـ غرض ز بحر، مراد است دانهٔ گوهر. قصیده ای ست در ستایش حضرت علی، در ۷۲ بیت. و فهرست نگار گمان برده که از همان غواصی یزدی باشد.

آغاز: منم که تیغ زبانم چو ذوالفقار دو سر ـ زبان گشاده به اوصاف حیدر صفدر.

□ کراچی، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲۹: نستعلیق، سدهٔ ۱۳ه، ۲۳ ص (نوشاهی: ۱۰).

● 191ـ شرف جهان قزوینی

قاضی شرف جهان قزوینی، متخلص به شرف (م ۱۷ ذیقعدهٔ ۹٦۹ه/۱۵٦۲م) فرزند قاضی نور الهدی قاضی شهر قزوین بود و لقب قاضی جهان از شاه تهماسب (۹۳۰-۹۸٤ه) گرفته بود، و خود جای پدر نشست. اینان از تبار قاضی سیف الدین حسینی قزوینی بوده و این خاندان پشت در پشت قاضی بوده اند. و نسبت سیفی به سراینده نیز از همین انتساب است. وی جز شرف قزوینی م ۷٤۰ه/۱۳٤۰-۳۹م می باشد.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران: ۲۹٦ ـ ذریعه ۹: ۵۱۵ ـ نفیسی ۱: ٤۳۹).

☆ 539ـ دیوان شرف جهان

(ن. ک. نسخه ها ۳: ۲۳۷۸ ـ ایوانف: ٦۷۱، ٦۷۲ ـ موزهٔ سالار: ۱۷۲٤ ـ مرآت العلوم ۱: ۷۸ (۲ نسخه).

□ کراچی، استاد پیر حسام الدین راشدی: نستعلیق خوش، شیخ علیم الله، ۷ ج ۱٤/۲ احمد شاهی (سده ۱۲ه). آغاز: یا احسن مطلع المقال ـ زینت باسم ذی الجلال... آغاز دیوان: السلام ای سایه حق، آفتاب شرع و دین. مستنیراز نور تو خورشید رب العالمین. دارای:

حمد ، نعت ، منقبت ، قصیده ، ترجیع ، رباعی و مثنوی پیرامون ۲۰۰۰ بیت ، با دیباچه ای از صدر الحسین پسر نگارنده ، ۱۳۴ ص ۱۵ س (پرفسور روشن آرا بیگم).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ۱۸ API/VI ۲۱۱ : شکسته و برخی نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، آغاز : ای شوق دیدنت سبب جستجوی ما ـ هر دم فزوده در طلبت آرزوی ما، دارای : غزل ، رباعی و مثنوی ، ۳۲ گ (عبدالله ۲ : ۳۲۳).

● 192ـ بهلول

سراینده ای با تخلص بهلول ، که روزگارش بدست نیامده است. ریو (۲ : ۶۵۹) بر مبنای تاریخ نسخهٔ در دست خود ، می نویسد مرده پیش از ۹۷۰ه (۱۵۶۳م) پس وی جز بهلول برکی (مشترک ۳ : ۱۵۷۶) می باشد.

در فرهنگ سخنوران و ذریعه از وی یاد نشده است.

✯ 540ـ دیوان بهلول

(ن.ک. نسخه ها ۳ : ۲۲۵۳ نسخه ای بی تاریخ از بنگال ـ مرآت العلوم ۱ : ۷۷ نسخه ای سده ی ۱۸م و ۳ : ۸۸ نسخه ای با مهر ۱۱۱۲ و ۱۱۲۰ ـ نشریه ۱۰ : ۳۵۹ بی تاریخ).

□ **کراچی** ، موزهٔ ملی ۱۱۵-۱۹۷۲ N. M. : نستعلیق ، سده ۱۲ه. آغاز : شبنمی از بحر و دشت عشق گل شد خاک ما ـ مخزن اسرار شد خاک گل غمناک ما ، ۱۶۰ ص (نوشاهی : ۴۷۹).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۴۰۲۹ : نستعلیق شکسته آمیز ، خوانا ، ع ۱۲۶۷/۱ه. ش ۳ مجموعه (ص ۸۸-۲۸۵). آغاز و انجام برابر نسخه ۸۵۰ همین کتابخانه و شماره بیتها نیز در همان حدود ۲۱۰۰ است.

□ **اسلام آباد** ، همانجا ۸۵۰ : نستعلیق خوش ، سده ۱۳ه. ش ۲ مجموعه (ص ۹۷ ـ ۲۶۳). غزلیات است در پیرامون ۲۱۰۰ بیت با تخلص بهلول، آغاز : شبنمی از بحر عشق دوست گل شد خاک ما ـ مخزن اسرار شد خاک گل غمناک ما ... ، جرم اگر بسیار شد بهلول بخشنده است او ـ چون شفیع ماست آخر سید لولاک ما. انجام : صفا کن دل ز چرک شرک بهلول ـ که تا در دل جمال دوست بینی. با یک سرلوح زرین ، جدولبندی و کمند ۸ خطی ، عنوان و نشان شنگرف.

□ **اسلام آباد** ، همانجا ۴۱۴۴ : نستعلیق خام ، سده ۱۳ه. غزلهاست به ترتیب قافیه از الف تا نون ، آغاز و انجام افتاده : ایدل غنیمت شمر ایندم حیات را ـ زیرا که بر حیات نوشتند ممات را ... بهلول دل مبند بسرا نیستی جهان ! یاد آوری ز جمعه تجلی صفات را ؟ آخرین تخلص :

جان دل محبان شد دست از غم عشق - از درد عشق بهلول دل را مدار محزن ، ۱۱۹ ص.

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۰۶-۱۹۷۲ .N. M : نستعلیق، سده ۱۳ه. آغاز و انجام افتاده ، آغاز : هر دم ندا ز عالم علوی . . . کند - بگذر ز خاکدان به بام فلک برا ، ۱۶۴ ص (نوشاهی : ۴۷۹).

● 193- فضولی بغدادی

محمد بن سلیمان ، فضولی بغدادی (م ۹۶۸-۹۷۶ه) که یاد او در بخش داستان ها. (سال ۹۶۸ه) گذشت.

✡ 541- هفت جام : ساقینامه : سبع المثانی

ساقینامه ای ست در هفت «جام» : کیفیت جام اول، کیفیت جام دوم ، سوم . . . تا هفتم. و در هر جام از یکی از ابزار های موسیقی گفتگو می کند ، که آگاهی او را درباره ی موسیقی و میتولوژی نشان می دهد. بدینگونه : مناظره بانی ، مناظره باعود. . .

در آن آمده است: امیر کواکب مشو تلخ کام - محو جز می خام، از این «هفت جام» . . . به «سبع المثانی» که تا هفت جام - پیاپی بده کاسه ، پر کن تمام. و در پایان آن آمده : هستم «فضولی» هفت مانده لال - زد ستم نمی آید اظهار حال.

آغاز : بیار ساقی آن آب آتش مزاج- کز و جمله درد، باید علاج.

(ن. ک. نسخه ها ۴ : ۳۳۲۲ «هفت جام» که نسخهٔ لئین گراد را بنام «هفت محفل» یاد کرده و ۵ : ۳۹۲۵ «هفت جام» و ۳۸۴۲ «فهرست راغبنما» - ذریعه ۱۲ : ۱۱۲ «ساقینامه» و ۲۴ : ۲۳۳ «هفت جام» - ایوانف : ۶۶۷ - مجلهٔ ادبیات تهران ، س ۱۶ گفتار جا کابچیر ، ص ۱۴۱-۱۶۶).

□ خیر پور ، پیر گوته ، مدرسه راشدیه : نستعلیق خوش ، محمد اسماعیل ، ۱۱۱۸ه. آغاز : سر از خواب غفلت چو برداشتم - لوای فراست بر افراشتم ، ۱۴ ص (سید خضر نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۵۹ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. (ص ۳۰۳-۳۰۹) ، در سر آغاز آن آمده : «منتخب هفت جام فضولی» (گنج ۳ : ۱۸۶۵).

✡ 542- دیوان فضولی

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۴۶۷).

□ خیر پور ، پیر گوته ، مدرسه راشدیه : نستعلیق خوش ، محمد اسماعیل ، ۱۱۱۹ه. گرد آوری محمد اسماعیل (؟)، دارای قصیده ، غزل ، آغاز : فضولی بغدادی مردی کم طمع و از خود گذشته بود. . . ، تخلص او : در پرده های دیده فضولی نمانده غم - از بسکه بهر گریه دمادم

فسرده ام ، ۶۸ ص (سید خضر نوشاهی).

● 194ـ محمد حسین هروی

محمد حسین حافظ بن باقر هروی، از روزگار اکبر پادشاه (۹۶۳-۱۰۱۴ه) . وی پیش از «نظم الشمایل» (زیر) متن ترمذی را به نثر فارسی بنام «نثر الخصایل» در آورده ، و به شاهزاده سلیم که پس از به شاهی رسیدن جهانگیر پادشاه (۱۰۱۴-۱۰۳۷ه) نامیده شد، پیشکش کرده بود. و از همین «نظم الشمایل» او بر می آید که چهل حدیثی سروده و بنام شاه مراد ساخته است : «اربعین» دگر شده منظوم ـ قول و فعل نبی از و مفهوم.

543ـ نظم الشمایل

در ان آمده : نثر چون شد خصایلش بتمام ـ گشت «نثر الخصایل» آن را نام . . . گشت «نظم الشمایل» این را نام ـ سال تاریخ «یافته اتمام» ۹۷۸ . . . چونکه در سلک نظم شد منظوم ـ شد به «نظم الشمایل» این موسوم.

متن آن شمایل النبی محمد بن عیسی ترمذی (م میان ۲۷۰-۲۷۹ه/۸۸۴-۸۹۲م) می باشد.

آغاز ۱ : الحمد لله رازق الارازق ـ رازق خلقه علی الاطلاق ـ جل اوصافه و اسمائه ـ عم الطافه و آلائه ـ ذات او بود و هست و خواهد بود ـ نیست معبود غیراو موجود.

آغاز ۲ : احمد الله خالق الاخلاق ـ (رازقاً لخلقه) علی الاطلاق . . . ترجمه : هر ثنایی که از ازل موجود ـ تا ابد هست وبود و خواهد بود .

(ن. ک. نسخه ها ۶ : ۴۴۹۶ «شرح شمایل النبی» از همو ، که در آنجا نامش اکبر حافظ محمد بن باقر هروی آمده ، و نسخه ای از آن که از سده ۷ه (!) دانسته شده است. همانجا ۶ : ۴۴۹۵ تا ۴۴۹۷ برای «شرح» های فارسی این متن).

☐ کراچی ، موزهٔ ملی ۴۹۰-۱۹۶۱ .N. M : نستعلیق خوش ، ۲۵ ع ۱۱؟۱/۲ه ، در برهانپور ، آغاز برابر ۲ ، ۳۹۲ ص (نوشاهی : ۷۵۷).

☐ کراچی ، لیاقت میموریل لائبریری : نستعلیق خوش ، هدایت الله ، فرمایش میان محمد خان بن محمد اسلام ، سدهٔ ۱۲ه، آغاز برابر نمونه ۱ ، ۱۱۹ ص (سید خضر نوشاهی).

☐ کراچی ، موزهٔ ملی ۶۰۳-۱۹۵۸ .N. M : نستعلیق ، شمس الدین بن حافظ محمد بن حافظ بن محمد وارث ، ۱۲۳۹ه ، ۳۱۶ ص (نوشاهی : ۷۵۸).

● 195ـ کاهی اکبر آبادی

قاسم کاهی اکبر آبادی ، ابو القاسم نجم الدین محمد ، معروف به ملا قاسم. از مردم و را رود بدخشان ، سپس کابل. در هیجده سالگی جامی (م ۸۹۸ه/۱۴۹۲م) را دیده و در صد و ده سالگی در اکبر آباد ۹۸۸ه/۱۵۸۰م در گذشته است. ماهر در موسیقی بوده شطحیاتی از او

یاد کرده و او را حکیم و زندیق خوانده اند. و چند مجموعه «معما» از وی در دست هست. (نسخه ها ۳ : ۲۲۰۲).

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۴۸۳ «کاهی کابلی» - ذریعه ۹ : ۹۰۷ «دیوان کاهی اکبر آبادی» و نام چند کارش ، از آن میان «گل نشان» در برابر «بوستان»).

☆ 544- در مکنون

در معما. در بخش معما خواهد آمد.

☆ 545- معمای منظوم

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۲۰۲ - گنج ۳ : ۱۲۴۹).
در بخش معما خواهد آمد

☆ 456 - دیوان کاهی اکبر آبادی

همان. نسخه ها ۳ : ۲۴۹۰.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ، SPi/VI ۵ ، ۴۳۲ : نستعلیق ، سده ۱۰-۱۱ه. غزلهای اوست. آغاز و انجام افتاده (عبدالله ۲ : ۵۰۸). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۲۶).

● 195- ابو محمد بسطامی

شیخ ابو محمد بایزید بسطامی بن عنایت الله بسطامی ثانی. که از علی بن عبدالعالی کرکی (م ۹۴۰ه/۳-۱۵۳۴م) نام برده و از تهماسب صفوی (۹۳۰-۹۸۴ه) ستایش کرده است.

(ن. ک. ریحانه ۵ : ۲۴۴ کرکی).

☆ 547- نجاتیه

در دیباچه از شاه تهماسب پیشگفته ستایش می کند ، و می گوید : نقل دارم از منبع افضال - شیخ عالی، علی، عبدالعال- مختصر نسخه ای زوادی دین- کز وی آید بدست راه یقین - بنده آورده ام به نظم آنرا - تا رساند به نفع خلقانرا . . . شد «نجاتیه» نظم ، بهر نجات . . . در خاتمه نیز از آن به «نجاتیه» نام برده است.

باسربندهای منظوم : فصل اول بیان توحید است . . . فصل ثانی که قصهٔ عدل است . . . سومین فصل در نبوت دان . . . بعد از آن ، فصل چار مست دگر - در بیان امامت حیدر . . . فصل پنجم که در معاد بود . . . سپس : چون شدت در اصول دین تصدیق - بعد از ین کن فروع دین تحقیق. نماز های واجب ، مقدمات نماز ، طهارت ، ازالهٔ نجاست ، وقتهای نماز ، مکان نماز ، قبله ، مقارنات نماز ، تعداد رکعات ، سهوها ، دیگر نماز های واجب . . . زکات ، باب آخر جهاد را بر خوان.

از کتابهای محقق کرکی «جعفریه» است که به این منظومه نزدیک است ولی آن باید تنها

در نماز باشد و این در آغاز عقاید و در پایان زکات و جهاد را نیز دارد.

بکوشش و پیشگفتار جلال الدین محدث ارموی ، تهران ، ۱۳۷٤ه چاپ شده است.

آغاز: ابتدا می کنم بنام خدا ـ که جزاو نیست خالق اشیا ـ آنکه باشد ز سر غیب آگاه ـ الذی لا اله الا الله.

(ن. ک. ذریعه ٤: ۹٤ «ترجمهٔ جعفریه» ، همانجا ۵ : ۱۱۰ «جعفریه» کرکی ـ مشار ۵ : ۵۱۶۸ «نجاتیه» همان چاپ ارموی که می گوید «در احکام غیب و توبهٔ نصوح» (!) است).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۱۷٤ : نستعلیق خوش ، سده ۱۰ه. آغاز برابر نمونه ، عنوانها به زر ، کناره صفحه ها رنگ آمیزی و زر پاشی شده ، جدوابندی ۵ راه به زر و رنگها ، انجام در خاتمه افتاده است ، ٤۰ ص.

● 197ـ باقی کولابی

حیات جان ، کولابی ، متخلص به باقی : باقی که ذوق اوز الست است ـ هشیار مخوانیش که مست است ولی نام «حیات جان» به گمان از بیت زیر بدست آمده است : نام تو حیات جان باقی ست ـ شهری ست که دو دکان باقی ست. وی از مردم «کولاب» پایتخت «ختلان» جنوب بخارا بوده است. و بروزگار اکبر پادشاه (۹۶۳-۱۰۱٤ه) به هند آمده و در ۹۸۷/۱۵۷۹م در جونپور کشته شده است.

☆ 548ـ هیر و رانجها

چون تنها نسخه ی مانده از آن ، از آغاز افتادگی دارد ، تاریخ سرودن آن دانسته نیست. و چون در آن از فتوحات گجرات که در ۹۸۳/۱۵۷۵م رخ داده سخن رفته است ، بایستی میان این تاریخ و مرگش ۹۸۷ه سروده شده باشد. وبژ وهشگران بر این باورند که این نخستین منظومهٔ فارسی از این داستان است.

داستانی که گفته شده حقیقی ست و نه خیالی. و گفته شده پیش از آمدن مسلمانان به شبه قاره رخ داده است. ولی آنچه مسلم است از این داستان ، پیش از روزگار اکبر پادشاه پیشگفته اثری در دست نداریم.

در یک کیلومتری «جنگ» اثری ست که گفته می شود گور «هیرا» ست. و باستان شناسان آن را از سدهٔ شانزدهم می دانند.

در شهر «جنگ» کنار رود «چناب» دختر زیبایی بنام Hip دختر «چوچک» که رئیس قبیله بود می زیست. در چند کیلومتری در «سرگودا» مردی ثروتمند بنام «موجو» پسری داشت بنام «رانجها». موجو در می گذرد و دارایی او را دیگر پسران می برند و این رانجها غرق در عشق خیالی خود ، همراه یک مرد روحانی بدنبال دختر ناشناخته ای آواز می خواند و نی میزند و

راه می پیماید. تا به کنار رود خانه ای می رسد و سوار قایقی شده و بخواب می رود. این قایق «هیر» است، که فردا به قایق خود سر می زند و مجذوب اندام مردانه و رفتار او می شود، و او را به خانه ی خود برده و پدرش چوچک او را به گله داری خود می گمارد. و از اینجا آتش عشق دو جوان سر می زند. هیرا به بهانه ی بردن خوراک به دیدار دلداده‌ی خود می رود و باصدای نی و آواز رانجها می گذراند. «کیدو» به پدر هیر خبر می رساند. پدر و مادر دختر خود را در خانه زندانی می کنند. هیر بیمار می شود، ناگزیر به وی اجازه ی خروج می دهند ولی این بار مردم مانع دیدار آن دو دلداده می شدند. پدر ناگزیر دختر خود را به امیر زاده «سید نور نگ» میدهد. هیرا نمی پذیرد ولی بزور اورا میفرستند. و رانجها را ضمن جهیزیه و گومیشها همراهش می کنند، خیلی زود خویشاوندان شوهر به روابط آندو پی می برند. ناگزیر رانجها دختر را ترک می‌کند. هیرا از اندوه بیمار می شود. «سهتی» خواهر شوهر او به اندوه او پی برده همدردی و همکاری می کند. رانجها درزی جوکیان برگشته به بهانه ی درمان هیر چند بار با وی دیدار می کند، باز خویشاوندان در می یابند . . . نخست قاضی به سود «نورنگ» شوهر رأی صادر می کند، از سوز آه هیر دهکده به آتش کشیده می شود، این بار قاضی به سود هیر و رانجها رای می دهد. آندو به یکدیگر می رسند. توطئه ی نورنگ سودی نمیدهد ولی سال بعد رانجها در می گذرد. و هیر نیز تاب نیاورده در می گذرد. و اورا کنار رانجها به گور می سپارند.

تحریری های منظوم این داستان، در این فهرست، دست کم از این قرار است: ۱- سعید، سعیدی (۱۰۳۷-۱۰۶۸ه)، ۲- لایق جوئوری (۱۰۹۶-۱۱۰۰ه)، ۳- احمد یار یکتا (۱۱۴۷ه)، ۴- منت دهلوی (۱۲۰۸ه)، ۵- شهباز خان - محمد حسین (۱۲۲۵ه)، ۶- ضیا تتوی (۱۲۱۵ه)، ۷- آزاد لاهوری (۱۲۲۷ه)، ۸- عظیم تتوی، ۹- ولی محمد لغاری (۱۲۳۲ه)، ۱۰- غلام احمد (سده ی ۱۳ه)، ۱۱- رستم علی (بخش الفبایی).

(ن. ک. پایان نامه دکتر طاهره آفتاب: ۱۹۶-۱۹۹۰ به تفصیل - پاکستان میں فارسی ۲: ۲۲۸ تا ۲۳۲ به تفصیل).

□ کراچی، موزه ملی ۱/۹۷۵-۱۹۵۷ .N. M.: نستعلیق، سدهٔ ۱۱ه. با مهر کنده ۱۰۸۹ه. آغاز چهار برگ افتاده: که درد دهد به درد مندان - گاهی بکند دوای ایشان، از انجام نیزیک برگ افتاده، ۱۷۴ ص (نوشاهی: ۶۶۶).

● 198- عبدالواحد

عبدالواحد. که منظومه ی زیر را در ۹ ذیقعدهٔ ۹۸۸ه/۱۵۸۰م به انجام رسانده است.

☆ 549- غوثیه: شرح سخنان غوث اعظم

گزارش سخنان شیخ عبدالقادر جیلانی (م ۵۶۱ه/۱۱۶۶م) (ن. ک. اسرار العاشقین ۳:

۱۲۵۸) است ، در ۲۹۰ بیت مثنوی.

در آن آمده : بنده عبدالواحد از درگاه غوث ـ آرزو دارد ، خلاص کل لوث.

آغاز : الحمد لله کاشف الغمه و الصلاة و السلام علی رسوله . . . فقال الغوث الاعظم المتوحش عن غیر الله . . . حمد محمودی که خود حامد هموست ـ هر زمان بر حمد خود . . . ست ـ پس درود نامیات زاکیات ـ باد بر روح رسول کاینات.

نسخه‌ی از آن در (۳ : ۱۷۲۱) گذشت و اینک نسخه ای دیگر :

□ کراچی ، جمشید رود ، جامع مسجد نیو تاون ۳۳ : محمد ولد شیخ میران ، ۲۰ محرم ۱۲۸۰ه. آغاز برابر نمونه ، ۳۶ ص (سید خضر نوشاهی).

● 199ـ خاکی کشمیری

بابا داود بن حسن کشمیری ، متخلص به خاکی (م ۹۹۴ه/۱۵۸۶م) که یاد او در «دستور السالکین» (مشترک ۳ : ۱۴۵۱) و «فواید شیخ حمزه» (مشترک ۳ : ۱۸۷۳) گذشت.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۱۸۳ «خاکی»ـ شعرای کشمیر ۱ : ۲۲۰ تا ۲۲۵ «خاکی»).

☆ 550ـ ضروریه

در نسخه ی گنج بخش و موزه ی کراچی نام سراینده را ندارد جزاینکه در آن امده : جامع این را الهی، با جمیع مؤمنان ـ پیش حضرت با رضای خویش و با ایمان رسان. ولی در ص . ع. گنج بخش آمده : ضروریه در بحر رمل از بابا داود مشکاتی کشمیری ، شاگرد شیخ حمزهٔ سهروردی کشمیری. واژه ی مشکاتی خلطی ست، چه مرید شیخ حمزه همان خاکی ست نه مشکاتی (م ۱۰۹۷ه/ ۱۶۸۶۰۵ م). و در منابع نیز ضمن کارهای خاکی از قصیده ی «ضروریه» در مسایل فقهی نام برده شده است.

منظومه ای ست در وزن فاعلاتن ، فاعلاتن ، فاعلات. که پس از حمد به مسایل نماز می پردازد : فرایض نماز ، سنن نماز ، مستحبات نماز ، تباه کننده های نماز ، مکروهات ، سجدهٔ سهو ، فرایض وضو ، سنن وضو ، مستحبات وضو ، مکروهات ، نواقض ، انجاس . . . غسل ها . . .

آغاز : حمد بیحد مر خداوند و دود ذوالمنن ـ آنکه ذاتش نی عرض ، نی جوهرو، نی جان و تن ـ گفت لا احصی . . .

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۲۹۹۲ «ضروریه» ـ پاکستان مین فارسی ۲ : ٤٤٨ برای داود مشکاتی که تنها دو کار از وی نام برده است : ۱ـ اسرار الاشجار ، ۲ـ اسرار الابرار ـ شعرای کشمیر ۱ : ۲۲۵ «قصیدهٔ ضروریه» خاکی ، که بایستی همین منظومه باشد).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۶۹ ، ۲۹۷ حسین ـ دهد : بدنبال «؟رح رشحات» از سده ۱۰ه. آغاز برابر ، در فهرست بنام «مسایل صلاة و طهارت» ناشناخته آمده است ، ۶ گ (عباسی

۱ : ۱۹۵).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۴۷۶ : نستعلیق پخته ، قادر بابا قادری کشمیری ، ذیقعده ۱۲۵۷ه ، (ص ۴۴-۵۷) ، آغاز برابر ، در ص. ع. بنام «ضروریه» و از بابا داود شاگرد شیخ حمزه دانسته شده (گنج ۳ : ۱۶۶۶).

□ کراچی ، موزه ملی B ۱۹۴ - ۱۹۶۸ N.M. : نستعلیق ، سده ۱۳ه. انجام افتاده ، نام سراینده را ندارد ، ٤ ص (نوشاهی : ۸۳۵)

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۱/۰.۲۲۹/۵۲۹۷ : تاریخ یاد نشده (بشیر حسین ۲ : ۲۹۳).

□ گجرات ، پرفسور احمد حسین قلعه داری : تاریخ یاد نشده ، به احتمال نزد ایشان است) (شعرای کشمیر ۱: ۲۲۵).

551ـ ورد المریدین

قصیده ای ست در مناقب مرادش شیخ حمزه ی کشمیری (م ۹۸۴ه/۱۵۷۶م) سپس خود آن را بنام «دستور السالکین» (مشترک ۳: ۱۴۵۱) گزارش کرده است.

(ن.ک. نفیسی ۱ : ۴۰۶ و ۵۴۰ زندگینامه‌ی سراینده و نام چندکار ادبیش ، از آن میان همین منظومه ـ پاکستان میں فارسی ۲ : ۴۴۸ «بابا داود مشکاتی» کشمیری که کس دیگری ست ، و از این قصیده در «اسرار الابرار» خود بهره برده است ـ شعرای کشمیر ۱ : ۲۲۵ «ورد المریدین»).

□ لاهور ، کتابخانه الریاض ، جی معین الدین : نستعلیق ، ۱۲۵۸ه. سرلوح ، ۳۱ گ (دکتر ظهور الدین احمد ـ سید عارف نوشاهی).

□ گجرات ، پرفسور احمد حسین قلعه داری : تاریخ یاد نشده. گویا نزد ایشان هست (شعرای کشمیر ۱ : ۲۲۵).

521ـ دیوان خاکی

نسخه ی موزه ی کراچی ، در دفتر ثبت از بابا داود کشمیری و در یاد داشتی در ص. ع. از «میرزا خاکی» دانسته شده است.

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۱۰-۱۹۶۷ N. M. : نستعلیق ، عبدالله کلاله ، ۱۷ رمضان ۱۲۹۵ه. برای شیخ مصطفی بن عبدالرحمان. دارای غزل ، ترجیع و مخمس. برای نشانی : به عشق ار مشکلی آید بگو حافظ صفت خاکی ـ الا یا ایها الساقی ادرکاسا و ناولها. و نیز : طلب، کردم ز جانان وصل، فرمود ـ تن خاکی ست «خاکی» حایل ها. آغاز: زهی از عشق رخسار توحیران لاله وگل ها ـ ز سودای تو در گلشن غزل خواند بلبل ها (نوشاهی : ۴۹۲).

200ـ مشفقی بخارایی

عبدالرحمان ، مشفقی بخارایی (۹۴۵-۹۹۵ یا ۹۹۶ه/۱۵۳۸ - ۶ یا ۱۵۸۷م) از مردم مرو بوده ، در جوانی به بخارا رفته ، از سرایندگان درگاه عبدالله خان از بک شده است. سپس به هند نزد اکبر پادشاه (۹۶۳-۱۰۱۴ه) رفته ، به بخارا برگشته و در اینجا درگذشته است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۵۴۴ - ذریعه ۹ : ۱۰۵۱ - نفیسی ۱ : ۴۲۱ و ۵۶۸ - نسخه ها ۵: ۳۸۶۲، (فهرست راهنما).

553ـ مثنوی مشفقی

بشیر حسین از کار زیر به «مثنوی» نام برده است(!)، بی آنکه نشانی بیشتری از آن بدهد.

آغاز : به بسم الله منشور سخن را چون بود طغرا.

(ن. ک. نفیسی : ۵۶۹ «مثنوی گلستان ارم» از همو).

□ **لاهور** ، دانشگاه ، شیرانی ۴۰۱۱/۹۵۹/۴ : نوشته ۱۰۰۹ه. (۱۶۰۰م) ، آغاز برابر نمونه (بشیر حسین ۱ : ۱۷۵).

554ـ مشفقی فرماید

بخشی از سروده ی اوست ، در مسایل دینی و اخلاقی.

□ **لاهور** ، دانشگاه ، شیرانی ۴۰۱۱/۹۵۹/۳ : سپس «مثنوی» دیگری از او که نوشته ۱۰۰۹ه (۱۶۰۰م) است. (بشیر حسین ۱ : ۱۷۵ و ۲ : ۳۰۵).

201ـ سید محمد

سید محمد که آگاهی بیشتری از وی بدست نیامد ، جز اینکه منظومهٔ زیر را در ۹۹۶ه/ ۱۵۸۸م. ساخته است.

555ـ گنج الطالبین

مثنوی ست با دیباچه ای به نثر.

□ **لاهور** ، دانشگاه ، شیرانی ۴۱۰۸/۱۰۵۶ : نوشتهٔ جلال الدین بن میرمحمد سمرقندی، ۱۰۰۶ه (۱۵۹۷م) (بشیر حسین ۲ : ۲۴۲).

202ـ محتشم کاشانی

محتشم کاشانی ، نام پدرش خواجه میر احمد و گویا نام خودش علی بوده است. (م ۹۹۶ یا ۱۰۰۰ه/۸۸ یا ۱۵۹۲م). نام وی در «جلالیه» ی او چاپ تهران ، سید احمد بن علی آمده است. و در پایان کلیات او نسخهٔ لاهور ماده تاریخی ست که ۱۰۰۱ه را بدست می دهد.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۵۱۵ «محتشم کاشانی» - ریحانه ۵ : ۲۲۵ تا ۲۳۱ زندگینامه و نام کار های ادبیش : جلالیه ، نقل عشاق ، صبائیه و شبابیه ، دیوان او بنام «جامع

اللطایف» - ذریعه ۹ : ۹۷۲ «دیوان محتشم» - بشیر حسین ، شفیع : ۱٦۰ «کلیات محتشم» که در پایان ماده تاریخ ۱۰۰۱ه را دارد - مشار ، مؤلفین ٤ : ۱۱۲ «علی بن میر احمد» برای کار های چاپ شده اش : ۱- جامع اللطایف ، ۲- رسالهٔ جلالیه ، ۳- دیوان قصاید و مراثی ، ٤- دیوان غزلیات، ٥- واقعات کربلا، نظم، ٦- هفت‌بندکاشی(چنین است)- ذریعه ۱٥: ٦ «صبائیه و شبابیه»

☆ 556- کلیات محتشم

(ن. ک. ریو ۲ : ٦٦٥ «دیوان محتشم» که همان «کلیات» اوست - نسخه ها ۳ : ۱۸۹۲ «کلیات محتشم کاشانی» - موزهٔ سالار ٥ : ش ۱۷٤۷ «کلیات» - سرآت العلوم ۳ : ۷٤ «کلیات محتشم» دو نسخه).

□ **لاهور** ، محمد شفیع ۱٤۱/۱۸٤ : نستعلیق ، ۱۲۱۱ ه. شامل : ۱- شیبیه ، ۲- شبابیه ، ۳- صبائیه ، ٤- جلالیه ، ٥- نقل عشاق ، ٦- ضروریات ، ۷- معمیات ، ۱۷۷ گ (بشیر حسین : ۱٦۰).

☆ 557- ۲- دیوان محتشم : جامع اللطایف

در نسخه ای از «جامع اللطایف» او ، که همان «دیوان» اوست ، تاریخ مرگ میرزا مخدوم ۹۹۲ه/۱٥۸٤م آمده است ، که نشان می دهد تا این روز ها بدان می پرداخته است.

وی چند مجموعه و به اعتباری هفت مجموعه سروده ها دارد: دیوان شیبیه ، دیوان شبابیه، دیوان صبائیه . . . ن. ک. نسخه ها ۳ : ۱۸۹۲ «کلیات محتشم کاشانی».

آغاز نسخه ای از «جامع اللطایف» : نفیر مرغ سحر خوان چه شد بلند صدا - پرید زاغ شب از روی بیضهٔ بیضا. (ذریعه ٥ : ٦۹). آغاز شبابیه : ای گوهر نام تو ، تاج سر دیوان ها - ذکر توبه صد عنوان ، آرایش عنوان ها. آغاز صبائیه : فرموده مرا سجدهٔ خویش آن بت رعنا - در سجده فتادم که سمعنا و اطعنا.

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲٥۱٤ «دیوان محتشم کاشانی» - مشار ۲ : ۲۳٦٦ که نشانی چند چاپش را داده - موزهٔ سالار : ۱۷٤۸ «دیوان محتشم» و ۱۷٤۹ «منتخب» آن).

□ **کراچی** ، موزهٔ ملی ۱۲٤٥-۱۹٦۱ .N. M : نستعلیق ، ۹۹٤ه. دو دیوان اوست. آغاز یکم افتاده ، سپس دیوان «شبابیه» او ، ۳۹٤ ص (نوشاهی : ٥۲٥).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ٥۸ SPi/VI ٤۸٤۷ : تعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز : چشم سخنگوی کرد کار زبان چون رقیب (عبدالله ۲ : ٥۱۳). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۲۸).

□ **اسلام آباد، گنج بخش** ، ٥۷۲ : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۱ه ، بخشی از دیوان اوست، غزل ها از «د» و «م» ، ۱۷۰ ص (گنج ۳ : ۱٤۷۹).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۱۷ ۵۵۲ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه ، آغاز : ای گوهر نام تو تاج سر دیوانها ـ ذکر توبه صد عنوان آرایش عنوانها . دارای غزل و قصیده ، ۱۱۱ گ (عبدالله ۲ : ۳۲۶).

□ **پیشاور** ، دانشگاه ، کالج اسلامیه ۱۸۸۶ : نستعلیق شکسته آمیز ، عزیز الله بن خواجه محمد رضا کشمیری ، ٤ رمضان ۱۱۱۱ه. آغاز : ای گوهر نام تو، تاج سر دیوانها ، ۲۵۵ ص (عبدالرحیم ۱ : ۳۵۶).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ٤۹٤۰ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز : ای گوهر نام تو، تاج سر دیوان ها ، غزل هایی ست از ، «الف» تا «یا» در متن و افزوده هایی در هامش ، ۲۳۱ ص.

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۵۸ B ۳۵۸۳ : سدهٔ ۱۲-۱۳ه. آغاز : رفتن از ره بزبان تو غلط بود ، غلط (عبدالله ۲ : ۵۱٤). از کتابهای شیرانی بوده. (بشیر حسین ۱ : ۱۲۸).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۵۸ A ۲۰۱٤ : سدهٔ ۱۲-۱۳ه. آغاز : بزم پرفتنه از آن طرز نگاهست امشب (عبدالله ۲ : ۵۱۳). از کتابهای شیرانی بوده ، آغاز و انجام افتاده ، (بشیر حسین ۱ : ۱۲۸).

□ **لاهور** ، محمد شفیع ۱٤۱/۱۸٤ : نستعلیق ، ۱۲۱۱ه.(۱۷۹۶م). در «کلیات» او ، رویهم ۱۷۷ گ (بشیر حسین : ۱۶۰).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۱۷ A ۱۹۱۸ : نستعلیق ، غلام حسین سیوستانی ، ۱۲۲۱ه. آغاز : ای بسکه سوده چهر ترا بر در آفتاب بگرفته آستان ترا در زر آفتاب ، دارای : قصیده ، غزل ، قطعه ، مثنوی ، آغاز غزل: ای گوهر نام تو، تاج سر عنوانها . . . ، ۱۵۰ گ (عبدالله ۲ : ۳۲۷).

□ **پیشاور** ، کوهاتی گیت پیشاور شهر ، اشتیاق حسین : نستعلیق شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز : ای گوهر نام تو، تاج سر دیوان ، غزلهای اوست ، ۲۳۰ ص ۱۱ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ٤۳٤۳ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۳ه. با زمانده از غزل های اوست از «ت» تا «د» و «م» و «ن» ، ۵٤ ص.

□ **لاهور** ، کتابخانهٔ دانشکده مسیحی فورمین ۸۵م ۵۵۱ ، ۹۸۱ : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، ش ، مجموعه است و سپس دیوان ابن یمین. غزلهای اوست آغاز : ای بهار رنگ حمد تو، گل و گلزار ما ـ چون بهاران دلگشا از لطف تو، گفتار ما، ۶۲ گ ۱۳ س (پایان نامهٔ دکتر خالده صدیق : ٤۳۱).

☆ 558- جلالیه

بنام شاطر جلال که گویا مطربی بوده و با گروهی از نوازندگان ، بسال ۹۷۰ه/۲-۱۵۶۳م از اصفهان به کاشان آمده و محتشم دل بد و بسته است و ٦٤(: جلال) غزل در ستایش او سروده است. میرزا کامل حسابی هنگامیکه «اوصاف البلاد» را می نگاشت ، از محتشم می خواهد که این غزلها را با دیباجه ای برای او بفرستد ، او نیز هر غزلی را با دیباجه ای نثری برای او می فرستد. سپس بعد ها «نقل عشاق» را به نثر و نظم بگونهٔ شرح و بسطی بر آن نگاشت.

آغاز: بر ضمیر آینه نظیر عاشقان صاحب حال و تصویر پذیر.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۲۷٤۱ «جلالیه» - ذریعه ٥ : ۱۲٦ «جلالیه» - مشار ۲ : ۱۵٦۸ که نشانی دو چاپش را داده - ریحانه ٥ : ۲۲٥ زندگینامه و نام چند کارش از آن میان همین - دو کتابخانهٔ مشهد : ٦۸۳ نسخه ای از آستان قدس - ریو ۲ : ٦٦٥ «جلالیه» ضمن «کلیات» او - همانجا : ۲۳٦٦ چاپی ضمن دیوان او).

□ لاهور، محمد شفیع ۱٤۱/۱۸٤ : نستعلیق، در «کلیات» او نوشتهٔ ۱۲۱۱ه (۱۷۹٦م) در پیشاور ، کامل نیست ، (بشیر حسین : ۱٦۰).

☆ 559- نقل عشاق

در سی و یکسالگی ، به سال ۹٤٤/۷-۱۵۳۸م در شرح و بسط «جلالیه» ی خود. به نثر و نظم ساخته است.

نام نگارنده در چاپ تهران سید علی بن احمد محتشم کاشانی آمده است.

آغاز: نیاز نامعدود نثار معشوقی که در هوا داری خورشید جمالش کمند.

(ن. ک. ذریعه ۲٤ : ۲۹۳ «نقل عشاق»- نسخه ها ٤ : ۲۳۸۳ «نقل عشاق» - ریحانه ٥ : ۲۲٥ زندگینامه و نام چند کارش از آن میان همین - ریو ۲ : ٦٦٥ «نقل عشاق» ضمن «کلیات» او) .

□ لاهور ، محمد شفیع ۱٤۱/۱۸٤ : نستعلیق، در «کلیات» او نوشته ۱۲۱۱ه (۱۷۹٦م) در پیشاور (بشیر حسین : ۱٦۰).

☆ 560- دوازده بند

برای برادرش عبدالغنی که در سفر مکه در گذشته بود ، بیتابی و نوحه سرایی می کرده است. از وی (به اقتضای روز) خواسته شده که دربارهٔ رویداد کربلا بسراید. و او از «جلالیه» بدان سو گرایش یافت، و دوازده بند بسیار شیوا در سوگواری سرود ، که بعد ها دیگران از وی پیروی کرده اند. ضمن دیوان او ، و نیز جدا از آن چاپ شده است.

آغاز: باز این چه شورش است که در خلق عالم است- باز این چه نوحه و، چه عزا و چه

ماتم است.

دربارهٔ دوازده بند در ادب فارسی . ن.ک. ذریعه ۸ : ۲۶۹ تا ۲۷۱ - مشار ۲ : ۲۱۹۸ که نشانی سه چاپ تهران جدا از دیوانش را بدین نام داده - همانجا ۵ : ۵۴۹۴ «هفت بند» که نشانی هشت چاپ هند و پاکستان آن را داده).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۳۶۶ : شکستهٔ خوش ، سدهٔ ۱۱ه ، (ص ۲۵ - ۳۴) (گنج ۳ : ۱۴۷۹).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۹۳۶۷ : نستعلیق پخته چلیپا ، سید جعفر حسینی ، سدهٔ ۱۲ه. (ص ۲-۱۲) ، آغاز برابر.

□ **کراچی** ، موزهٔ ملی ۱۰۴-۱۹۶۸ .N. M : نستعلیق ، در بیاض سدهٔ ۱۲ه. با مهر ۱۲۴۶ه (ص ۵۶۷-۵۷۴) (نوشاهی : ۱۳۴).

□ **لاهور** ، محمد شفیع ۱۸۳/۱۸۵ : شکسته ، میانه سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۶ ص (بشیر حسین : ۱۶۱).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۰۹۳ : نستعلیق پخته ، ۱۲۳۹ ، ۱۲۶۹ه ، (ص ۳-۱۴) در جنگ.

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۴۰۶۲ : نستعلیق پخته ، ۱۲ ذیقعده ۱۲۷۰ه ، (ص ۴۸۲-۴۸۸) ، (گنج ۳ : ۱۴۸۰).

□ **لاهور** ، پنجاب پبلک لائبریری ۸۰ ، ۸۷۱لا : نستعلیق ، میانه سدهٔ ۱۳ه. در بیاض، آغاز برابر (عباسی ۱ : ۳۷۰).

561. معادن الرضا : شرح هفت بند

متن از همان محتشم کاشی. شرح از ناشناس.

آغاز : کلامیکه مطلع و مقطعش بحلیه مبانی رفیع مجلی و مزین است.

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۲۶۴ ۱۰۶۰ : نستعلیق ، بی تاریخ ، آغاز برابر نمونه ، ناکامل ، ۹۴ گ (عبدالله ۲ : ۳۲۸)

562. ضروریات

سروده هایی از اوست ویژه ی تاریخ مرگ وزایش برخی از سرایندگان و دوستان و برخی از رویداد ها و مرثیه ها.

آغاز : گل گلشن لطف عبدالغنی - که بادش بهشت معلی نصیب.

(ن.ک. نسخه ها ۴ : ۲۹۹۲ «ضروریات» - ریو ۲ : ۶۶۵ «ضروریات» ضمن «کلیات» او - ملی ۱ : ۴۴۴ ضمن «دیوان فیض کاشانی»).

□ **لاهور**، محمد شفیع ۱۸۴/۱۴۱ : نستعلیق ، در «کلیات» او نوشتهٔ ۱۲۱۱ه (۱۷۹۶م) در پیشاور (بشیر حسین : ۱۶۰).

● 203- ثنایی مشهدی

خواجه حسین مشهدی متخلص به **ثنایی** (م ۹۹۶ه/۱۵۸۷م) فرزند خواجه غیاث الدین محمد (که علی نیز گفته شده). شاهزاده ابراهیم میرزا برادر تهماسب صفوی (۹۳۰-۹۸۴ه) که متخلص به جاهی بود را ستایش می کرد ، که در یک روز باده تن دیگر از شاهزاده بدست اسماعیل دوم ، در ۹۸۴ه/۱۵۷۶م کشته شد. و خود نیز به دارالامان هند (بگفتهٔ میخانه) گریخت. و در دربار اکبر پادشاه (۹۶۳-۱۰۱۴ه) جایگاه یافت ، تادر لاهور در گذشت.

(ن.ک. فرهنگ سخنوران : ۱۲۳ - ذریعه ۹ : ۱۸۵ - میخانه : ۱۹۸ تا ۲۱۴ - نفیسی ۱ : ۴۱۶ - نسخه ها ۵ : ۳۷۷۹ فهرست راهنما برای : سکندر نامه : ۲۶۳۲ ، منتخب حدیقه : ۲۷۶۱ ، دیوان ثنایی : ۲۲۶۳ ، ساقینامه : ۲۸۶۴ ، کلیات ثنایی : ۱۸۵۲).

☆ 563- اسکندر نامه

در داستان اسکندر مقدونی. پس از نعت و مناجات به جنگ های او می پردازد. و و در سرگذشت نگارنده در نسخهٔ ۳۸۴۱ ملک آمده که این مثنوی به انجام نرسیده است.

آغاز : بنام جهان بخش ملک آفرین - سرا پرده افزار چرخ برین - به خاک افکن افسر سروری.

(ن.ک. نسخه ها ۴ : ۲۶۳۲ - تاجیکستان، دو شنبه ۳ : ۹۰).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۶۳-۱۹۶۲ .N. M : نستعلیق ، ۱۳۰۶ه ، در «دیوان» او آغاز برابر (نوشاهی : ۵۴۱).

☆ 564- دیوان ثنایی مشهدی

(ن.ک. نسخه ها ۳ : ۲۲۶۳ - اته ۷۹۶ ، ۱۴۴۹ ، ۱۴۵۰ - دانشگاه ۱۶ : ۲۱۲ - ایوانف : ۶۸۰ ، ۶۸۱ ، ۸۴۰ - تاجیکستان ، دو شنبه ۳ : ۹۰ - ملی ۶ : ۷۲۳ - چهار کتابخانهٔ مشهد:۱۱۷- موزهٔ سالار ۵: ۵۷، ۱۷۴۱، ۱۷۴۶- مرآت العلوم۲:۵۶، ۵۷ و ۱:۷۷ بانکیپور، و ۳:۴۵ ، ۶۵ ، ۶۶ خدا بخش- نشریه ۱۱ ، ۱۲ : ۳۹ ، ۳۴۰).

□ **لاهور** ، گلبرگ ۲ ، کتابخانه حکیم محمد نبی خان جمال سویدا : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز : در روش حسن و ناز ، هست بسی خوشنما - عمز به طرز ستم ، عشوه به رنگ جفا ، دارای : قصیده ، غزل ، قطعه ، مفردات به ترتیب تهجی ، پیرامون ۲۱۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۳۲۴ A ۲۰۵۱ : نستعلیق خوب. ۹ شوال ۱۰۱۵ه.

آغاز : راندی بخشم از بر خود ای پسر مرا... ، دارای : غزل، قصیده ، رباعی ، قصیده ، ۱۰۰ گ (عبدالله ۲ : ۳۲۴).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۵۷ ۳۱۴۳: شکسته آمیز ، ۱۰۶۹ه. (۱۶۵۸ م) (به نوشتهٔ بشیر حسین) وبا ۱۱۶۹ه (به نوشته عبدالله). آغاز : در روش حسن و ناز ، هست بسی خوشنما (عبدالله ۲ : ۵۱۲) از کتابهای شیرانی بود (بشیر حسین ۱ : ۱۱۵).

□ **لاهور** ، گلبرگ ۲ ، حکیم محمد نبی خان جمال سویدا : نستعلیق، ۱۰۸۸ه. آغاز : در روش حسن و ناز، هست بسی خوشنما ـ غمزه به طرز ستم ، عشوه به رنگ جفا. دارای پیرامون ۳۱۵۰ بیت ، ۲۳۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **گجرات** ، احمد حسین احمد قلعه داری ۴۲۶ : نستعلیق پخته ، آغاز سدهٔ ۱۱ه ، در روش حسن و ناز، هست بسی خوشنما ... ، ۱۶۴ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

□ **کراچی** ، استاد پیر حسام الدین راشدی : نستعلیق شکسته آمیز ، شوال ۱۱۳۸ه. در روش حسن و ناز هست بسی خوشنما ، دارای ، قصیده در ستایش امامان ، شاه تهماسب ، حکیم ابو الفتح ، خانخانان و میرزا ابراهیم جاهی و جزآنها ، ۱۱۴ ص ۱۹ س (پرفسور روش آرا بیگم).

□ **کراچی** ، موزهٔ ملی C ۹/۶۶۸-۱۹۵۷ .N. M : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. دارای غزل و قصیده. آغاز : در روش حسن و ناز هست بسی خوشنما ـ غمزه به طرز ستم ، عشوه به رنگ جفا. غزل ها تنها ردیف الف تا دال را دارد ، (ص ۵۴-۱۲) در آن آمده : ثنایی طرز دیگر کن سخن زین گفتگو بگذر ـ که کبر آمیز فقرت رازیان دارد. (نوشاهی : ۵۰۱) فهرست نگار تخلص ها را «شاهی» خواند و در فهرست بنام «دیوان» شاهی آمده است.

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۲۵۴ ۱۲۴۶ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز : در روش حسن و ناز ... دارای : قصیده ، غزل ، قطعه و رباعی ، آغاز غزل : راندی بخشم از برخود ای پسر ... ، ۱۲۳ گ (عبدالله ۲ : ۳۲۵).

□ **کراچی**، موزهٔ ملی ۱۳۴۸-۱۹۶۱ .N M: نستعلیق، سدهٔ ۱۲ه، دارای قصیده و غزل، آغاز و انجام افتاده. آغاز : در جوف آب باد عناب اگر کنند ـ گرددبسان پنجهٔ خور شعله بار دست ، ۱۳۶ ص.

□ **کیمبل پور** ، مکهد ، مولانا محمد علی : نستعلیق ، حسن الدین شاه ۱۲۳۲ ـ دارای غزل و «ساقینامه» ، ۱۴۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ **کراچی** ، موزهٔ ملی ۶۳-۱۹۶۲ .N. M : نستعلیق ، ۱۳۰۶ه. دارای قصیده، غزل و

رباعی و «اسکندر نامه» ، آغاز : کارفرما که زبیکاری غفلت برهم - که ترقی هنربتغافل نکند ، ۱۵۸ ص (نوشاهی: ۴۸۱).

☆ 565- ساقینامه

هنگامی که شاهزاده ابراهیم میرزا به حکومت مشهد رسید ، ساقینامه را بگونهٔ راه آوردی پیشکش او ساخت ، در ۱۷۴ بیت ، در بحر تقارب. در میخانه (ص ۲۰۶-۲۱۴) چاپ شده است.

آغاز : بیادل به میخانهٔ اهل راز - بکش جام معنی ، صورت گداز - چنان خویش را کن ز صورت بری - که از دیده گردی نهان چون پری.

(ن.ک. نسخه ها ۴ : ۲۸۶۴ - ذریعه ۱۲ : ۱۰۵ - ساقینامه های خطی ، علینقی منزوی ، نشریه ۱ : ۳۰).

□ **انک** ، مکهد ، کتابخانه مولانا محمد علی : نستعلیق ، حسن الدین شاه ، ۱۲۳۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

☆ 566- نوروز نامه

گویا ساقینامه ی دومی ست از او.

آغاز : بیا ساقی که نوروز است امروز - بده جامی که نوروز است امروز.

□ **بلتستان** ، شگر خاص ، دکتر حسن ایم بی. **ایس** : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر ، ۱۶ ص (سید حسین عارف نقوی).

● 204- محمود غزنوی

سراینده ای بنام محمود. از مردم غزنین که گویا مسکین تخلص می کرده است. چه این واژه را چند گونه درباره ی خود بکار برده است. وی در شصت - هفتاد سالگی ، در ۹۹۷ه/ ۱۵۸۹-۸ م منظومهٔ زیر را سروده ، از این روی ز ایشش پیرامون ۹۲۷-۹۳۷ه/ ۱۵۲۰-۱۵۳۰ خواهد بود.

☆ 567- پند نامه

در خاتمه ی آن آمده : چو عمرت برگذشت از شصت و هفتاد- چه داری طمع ز عمر، ای مرد آزاد - مرادر ملک غزنین هست مولود - از آن شد در جهانم اسم محمود (خاتمه).

مثنوی ست در برابر «سی نامه : عشق نامه» امیر حسینی هروی (ن.ک : ۳۹۲) : شنید ستی از حسینی ، «عشق نامه» - کنون بشنوز من این «پند نامه» - حسینی گر حدیث عشق گفتست - به بین محمود مسکین در چه سفتست. و در خاتمه : به سال نهصد و هفت و نود بود - ز هجرت کین سخن هاروی بنمود.

باب بند های : مناجات ، نعت ، آغاز کتاب ، عشق ، نصیحت ، وعظ ، دیانت و امانت ،

قناعت نگاهداشتن اسرار ، انصاف و عدل ، تواضع و تکبر. . . طمع نفسانی.

آغاز : خداوندا ندارم جز تو معبود - به رحمت کن نظر درکار محمود - کرم کن بر من مسکین ببخشای - طریق رستگاری ، هم تو بنمای.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۰٤٤ : شکسته آمیز ، احمد بن والد میان دین محمد متوطن پیرو کهور ، (۱۲۳۵ه) (ص ۲۵۳-۲۷۹) (گنج ۳ : ۱۵٦٤).

● 205- حمید لاهوری

حمید الدین ، حمید لاهوری ، که آگاهی بیشتری از وی بدست نیامد ، جز آنکه مثنوی زیرا را بنام اکبر پادشاه (۹٦۳-۱۰۱٤ه) ساخته است. و در آن به حمید و حمیدی تخلص کرده است.

☆ 568- طوطی نامه

در آغاز آن آمده : ای حمید از برای رفع گناه - باش امیدوار فضل اله. و در پایان آن تاریخ سرودن ۹۹۸ (۱۵۸۹م) یاد شده است : نود و هشت بود و نهصد سال - روز آدینه هشتم از شوال. باسربند های: در مدح اکبر پادشاه ، داستان «میمون» تاجر و زوجهٔ او و خریدن طوطی و شارک و سپردن خانه به طوطی. داستان تاجر و طوطی وکندن بال و پراو ،داستان‌منصور تاجر و آمدن مردی به صورت منصور به خانه او در شب هفتم ، داستان زن فاجره و شوی نادان و عشق بازی با حضور وی در شب هژدهم ، داستان سه برادر که دو تای ایشان از بدخویی زنان خود پیر شدند در شب بیست و ششم. مناجات ، ختم کتاب.

بازرگانی بنام «میمون» با همسرش بنام «خجسته» در کشور «عجم» زندگی می کردند. میمون پیش از مسافرت خود ، «طوطی» و «شارک» به خانه برده و به مسافرت می رود. همسرش خجسته ، در غیاب او به شاهزاده ای دل می بندد. روزی که با شاهزاده قرار دیدار داشت ، از شارک و طوطی اجازه می خواهد. شارک مخالفت کرده کشته می شود. و طوطی از مرگ آن پرنده پند گرفته به جای مخالفت هر شب با گفتن یک داستان وقت دیدار خجسته و شاهزاده را گرفته مانع از دیدار زن می گردد. داستانها در زمینهٔ عشق و رسوایی و وفاداری، ست. همینگونه شبها می گذرد تا همسر از مسافرت بر میگردد. طوطی داستان بدکاری زن را به شوی باز گو می کند. مرد طوطی را آزاد و همسرش را دست و پابریده می کشد و خود ترک دنیا می کند.

طوطی در این داستان سمبل و جدان بیدار و پاکی ست.

آغاز : ای بقدرت علیم راز همه - کرم تست چاره ساز همه.

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۹۷۱-۱۵۱ N. M. : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز یک برگ افتاده و در فهرست شناخته نشده. در آن آمده : ای «حمید» از زنان مکاره - خانهٔ مرد گردد آواره -

ای «حمیدی» خوش آن زمان که حبیب - سوی عاشق رود به رغم رقیب ، ۱۲۶ ص (نوشاهی : ۶۰۲).

□ **لاهور** ، دانشگاه، آذر ۴۲۵-O/۷۶۷۲: نستعلیق، سدهٔ ۱۳-۱۲ه، آغاز افتاده : آفریننده است هر دو جهان ، ۲۲۸ ص (خضر نوشاهی).

□ **لاهور** ، همانجا ۳۱۳-O/۷۵۳۴ : نستعلیق پخته ، بدر علی پاسخاطر رحیم بخش ، ۲۱ ج ۱/(۱۲۰۳ه ؟)، آغاز برابر، ۲۷۴ ص (خضر نوشاهی).

□ **جهلم** ، لله ، کتابخانه مجددیه ، مطلوب الرسول مجددی : نستعلیق ، کهیوا ولد نور محمد عرف خیاط ، سکنهٔ موضع باهیلدن ، ۹ ذیحجه ۱۲۸۸ه ، آغاز برابر نمونه ، ۲۷۱ ص (نعیم اختر مجددی).

206- علایی اودی

علاءالدین اودی (اوده ای). از مردم شیراز و یا خراسان ، یا شیرازی که در خراسان زاده شده است. به هند آمده دراوده جایگزیده، ازاین روی به اودی شهرت یافته است. غزل نیکومی گفت، در موسیقی دست داشت. در نود سالگی بدست دزدان در ۹۹۸ه/۱۵۸۹م کشته شده است.

☆ **569- ما مقیمان** : ترجیع بند مامقیمان

ترجیع بندی ست دربرابر ترجیع بند عراقی (که جهان صورتست و معنی دوست - ور به معنی نظر کنی همه اوست). در ۲۱ بند ، با ترجیع : که به چشمان دل مبین جز دوست - هرچه بینی بدانکه مظهر اوست.

در شبه قاره مورد توجه قرار گرفته ، از کتاب های درسی شده ، و دیگران از آن پیروی کرده اند. ن. ک. ما حریفان ، ما مریدان ، مامطیعان.

این ترجیع بند نا درست به «وصالی» نسبت داده شده ، که در پایان آن آمده است : من ندانم که در آن حیرت - به وصالی که داد پیغامی.

آغاز : ما مقیمان کوی دلداریم - رخ بدنیا و دین نمی آریم - بلبلا نیم کز قضا و قدر - افتاده جدا زگلزاریم - مرغ شاخ درخت لاهوتیم - گوهر درج گنج اسراریم.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۳۹۸ «علایی اودی» - ذریعه ۹ : ۷۳۳ «علاءالدین هندی» و ترجیع بند او - لفیسی ۱ : ۶۴۲ - روز روشن : ۵۵۶ «علاءالدین اودی» زندگینامه و «مامقیمان» او - مشار ۴ : ۴۶۲ «مامقیمان» که یازده چاپ آن را نشانی داده. و نام سراینده را علاالدین وصالی گفته (!) - عباسی ۱ : ۹۷ «مامقیمان» که آن را از وصالی دانسته و افزوده گویا همان

محمد امین (م ۹۶۷ه) می باشد - پاکستان و هند ۵ : ۲۳ که ضمن بر شمردن کتاب های درسی فارسی از «مامقیمان» نام برده - ایوانف : ۹۰۹ «ترجیع بند وصالی» که دربارهٔ سراینده سخن اسپرنگر (۵۹۰) را می‌آورد- مرآت العلوم ۲ : ۶۰ ، ۷۴ و۳: ۴۱ ، ۵۱ - موزهٔ سالار: ۲۲۵۹ - اته : ۲۸۱۰).

□ لاهور، شاهی مسجد، علما اکادمی۸۰۴ قدیم: نستعلیق خوش، سید شمس الدین چشتی، سدهٔ ۱۱ه ، آغاز برابر ، ۱۶ ص. (محمد علی کوثر نوشاهی).

□ کراچی ، موزه ملی ۴۰۱ - ۱۹۵۹ N. M. : نستعلیق خوش ، ۱۳ محرم ۱۲۳۸ه ، ۱۸ ص (نوشاهی : ۶۲۴).

□ جهنگ ، چنیوت ، ملک آباد ، مولانا محمد اکرم : نستعلیق ، قاضی غلام حبیب ، سدهٔ ۱۲ه ، آغاز برابر ، ۲۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۵۶۵-۱۹۵۸ N. M. : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه ، (ص ۲۰-۳۳). (نوشاهی : ۶۲۴).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۵۰ ، ۸۷۱ وصا - ۴۲ ، ۲۹۷ - جیو : نستعلیق مراد بخش ، ۲۷ محرم ۱۲۴۰ه. در فهرست نام سراینده «وصالی» آمده و گفته شده گویا محمد امین (م ۹۶۷ه) باشد ، ۸ گ (عباس ۱ : ۹۷).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۵۸۰۳/۳ : نوشته مهربان سنگه ، ۱۸ رجب ۱۲۴۲ه (۱۸۲۷م). در فهرست نام سراینده «مولانا وصالی شیرازی» آمده (بشیر حسین ۳ : ۶۸۳).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۲۳۳۲/۳ : عبدالرحمان ، ۱۳ ع ۱۲۵۴/۲ (۱۸۳۸م) آغاز برابر نمونه ، در فهرست نام سراینده «علاءالدین وصالی شیرازی» آمده (بشیر حسین ۱ : ۱۶۸).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۷۱۹ : نستعلیق پخته ، ۲۰ شعبان ۱۲۵۹ه ، آغاز برابر ، (ص ۲۸۶-۳۰۳).

□ فیصل آباد ، چنیوت بازار ، وکیلان ، کتابخانهٔ چشتی سلیمانی : نستعلیق پخته، اصغر علی (علی اصغر) ، ۱۲۵۹ه (ص ۹۶۴-۹۸۱) آغاز برابر ، (نعیم اختر مجددی).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۵۲۸-۶۴/۴ N. M. : نستعلیق ، (لچهمن داس ، اکال گره گوجرانواله ، ۱۲۶۶ه) (گ ۱۵۱-۱۵۴) (نوشاهی : ۶۲۴).

□ کراچی ، ناظم آباد ، سید محمد بیدری : نستعلیق خوش ، انوار الله پادشاه حسینی قادری ، خلیفهٔ سید محیی الدین پادشاه حسینی قادری ، سه شنبه ۱۷ رجب ۱۲۶۹ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۶ ص (سید خضر نوشاهی).

☐ **بهکر**، جامعهٔ انوار باهو، نور سلطان قادری: نستعلیق، عنایت الله بن شفیع محمد، ۱۲۷۱ه، آغاز برابر، (نعیم اختر مجددی).

☐ **دیره اسماعیل خان**، مکتبهٔ حبیبیه: نستعلیق خوش، ۱۸٦۰ ب (۱۲۷۱ه؟)، آغاز برابر، ۲۸ ص (محمد نذیر رانجها).

☐ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ۳۳۵۸/۳/۳۵٤: نذیر احمد، ۱۸۵۷م (۱۲۷۳ه؟)؛ در فهرست نام سراینده «علاءالدین وصالی شیرازی اودهی آمده» (محمد بشیر حسین ۱: ۱٦۸).

☐ **اسلام آباد**، گنج بخش ۷۲٦۸: نستعلیق پخته، احمد بخش قاضی، ۱۲۸۵ه، آغاز برابر، ۱٦ ص (گنج ۳: ۱۷۵۹).

☐ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ۵۲۵۳/۳/۲۲٤۳: نوشتهٔ کشوری لعل، ۱۸۵۷م (۱۲۹۲ه) تنها ترجیع بند است (بشیر حسین ۱: ۱۰۱).

☐ **اسلام آباد**، گنج بخش ۹۸۵۹: نستعلیق، سدهٔ ۱۳ه، آغاز برابر، ۲۱ ص.

☐ **بهکر**، مدرسهٔ جامعة العلوم، عیدگاه شمالی: نستعلیق خوش، میان حسن علی ولد قاضی حبیب احمد، ۱۲۲۳ه، (ص ٤٦-۵۰) (نعیم اختر مجددی).

☐ **خیرپور**، تهیرهی، مدرسهٔ دارالهدا: نستعلیق خوش، شیر محمد عباسی کهوڑوی، سدهٔ ۱٤ه. آغاز برابر نمونه، ۲۰ ص (سید خضر نوشاهی).

☐ **کراچی**، باغ جناح، لیاقت هال لائبریری: نستعلیق، سدهٔ ۱٤ه، ۱٦ ص (سید خضر نوشاهی).

☐ **کراچی**، موزهٔ ملی ۱۹۵۸-۲٦۲/۲٤ N. M.: نستعلیق، سدهٔ ۱٤ه، ۱٤ ص (نوشاهی: ٦۲٤).

☐ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ٤۳۸۵/۱۳۳٤/۲: تاریخ یاد نشده، با سروده هایی فارسی و اردو (بشیر حسین ۱: ٦۸).

207- عرفی شیرازی

جمال الدین محمد، عرفی شیرازی (شیراز ۹٦۳ - لاهور ۹۹۹ه/۱۵۵٦-۱۵۹۱م) فرزند زین الدین علی بن جمال الدین علوی

(ن. ک. فرهنگ سخنوران: ۳۸۷ «عرفی شیرازی» - ذریعه ۹: ۷۱۲ «دیوان عرفی» زندگینامه و نام کار هایش: ۱- دیوان، ۲- مجمع الابکار، ۳- خسرو و شیرین، ٤- جواهر عمان، قصیده ی شینی در ۱۵۰ بیت برابر «جلاء الروح» جامی و «انیس قلب» فضولی بغدادی، همه در پیروی قصیدهٔ شینی خاقانی، ۵- ترجمه الشوق، قصیدهٔ رائی، ٦- نفسیه (مشترک ۲: ۲۰۷٤)- نسخه ها ۵: ۳۸۳۰ فهرست راهنما: ۱- خسرو و شیرین: فرهاد و شیرین، ۲- دیوان، ۳-

رباعیات ، ٤- ساقینامه ، ٥- ترجمة الشوق : هراس و سماس ، ٦- کلیات ، ۷- مثنوی عرفی ، ۸- مجمع الابکار ، ۹- مخزن الاسرار ، ۱۰- معراج نامه ، ۱۱- هجو شاعران گدا چشم - مشار ، مولفین ٥: ٦۱۰ برای کارهای چاپ شده اش : ۱- ارمغان شیراز که گزیدهٔ سروده های اوست ، ۲- دیوان ، ۳- قصاید عرفی ، ٤- مثنوی عرفی - نفیسی ۱ : ٤۱۷ زندگینامه و نام کارهایش - میخانه ، چاپ گلچین معانی : ۲۱٥ تا ۲۳٤ زندگینامه و ساقینامه اش).

☆ 570- کلیات عرفی

عرفی سروده های خود را در ۹۹٦ه/۸-۱٥۸۷م گرد آورده است: مجموعهٔ طراز قدس تاریخش یافت - دیوان اول عرفی شیرازی مجموعه در ۲۷ قصیده و ۲۷۰ غزل و ۷۰۰ رباعی بود. و هنگام مرگ خانخانان را سفارش کرد که دیگر سروده هایش را گرد آورد. و خانخانان در ۱۰۲٤ه/۱٦۱٥م دستور گرد آوری آن را داد. و سراج اصفهانی ، در یک سال و نیم بیست و چهار هزار بیت او را گرد آورده و عبدالباقی نهاوندی نگارندهٔ «مآثر رحیمی» دیباچه ای بر این مجموعه نگاشت (ذریعه). (ن. ک. زیر که گونهٔ دیگری نیز هست).

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۱۸۸۱ «کلیات عرفی»- میخانه و پاورقی های گلچین معانی : ۲۱٥ برای شمار و گرد آورندگان سروده هایش).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ٦٤۰ : نستعلیق خوش ، عبدالرحمان زاهد بن ابراهیم زاهد ، ۷ ع ۱/۱۰۲٥ه. داری : ۱- دیوان (ص ۳-٤٦۸) ، ۲- مجمع الابکار (ص ٤۷۰-٥۷۲) ، ۳- فرهاد و شیرین (ص ٥۷٦-٥۹۳) آغاز افتاده ، ٤- نفسیه (ص ٤ ٥۹-٦۱٥) ، ٦۱٦ ص (گنج ۳ : ۱۷۳٤).

□ **کراچی** ، موزهٔ ملی ۱۰٥۰/٥ - N. M. ۱۹٥۷ : نستعلیق ، ۲۲ صفر ۱۰۷٦ه. دارای : نفسیه، مجمع الابکار ، خسرو و شیرین ، ساقینامه ، دیوان ، بادیباجه عبدالباقی نهاوندی گرد آمده محمد قاسم سراجا بن خواجه محمد علی اصفهانی در ۱۰۲٦ه ، سرلوح ، آغاز : حمدی که نخستین پایه اش معراج دانشمندان سزد ، ۹٥٤ ص (نوشاهی : ٥۱۰).

□ **لاهور** ، محمد شفیع ۸۸ - ۱۹۱ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. دارای: دیوان، مجمع الابکار ، شیرین و فرهاد ، نفسیه ، بادیباجه ای از محمد صادق ناظم تبریزی ، که می گوید عرفی چند روز پیش از مرگش این نسخه را نزد خانخانان فرستاده بود ، و ناظم آن را در ۱۰۳۱ه (۱٦۲۲م) ترتیب داده است برابر (طی ترتیب ، ظهور نمود) ، ٦۹۸ ص (بشیر حسین : ۱٦۳).

☆ 571- خسرو و شیرین : فرهادو شیرین

در ٤٤۰ بیت ، در پیروی «خسرو و شیرین» نظامی گنجوی.

آغاز : خداوندا دلم بی نور و تنگ است - دل من سنگ و کوه طور سنگ است - دلم را

غوطه ده در چشمهٔ نور - تجلی کن ، موسی هست در طور.

(ن. ک. ذریعه ۷ : ۱۶۰ «خسرو و شیرین» - براون ص : ۲۶۵ «خسرو و شیرین» - نسخه ها ٤ : ۲۷۸۷ «خسرو و شیرین : فرهاد و شیرین» - پاکستان و هند ٤ : ۲۹۹ «فرهاد و شیرین» - دانشگاه ۱۶ : ۶۹۸ «فرهاد و شیرین»- مرآت العلوم ۱: ۸۵ ، ۸۶ «فرهاد و شیرین» - اته : ۱٤۵۱ تا ۱٤۵۳).

☐ اسلام آباد ، گنج بخش ۶٤۰ : نستعلیق خوش ، در «کلیات» او نوشته ۱۰۲۵ه، (ص ۵۷۶-۵۹۳) ناقص.

☐ خیر پور ، کتابخانه عمومی : نستعلیق خوش، در کلیات او نوشته غرهٔ شعبان ۱۰۳٤ه. آغاز : حمدی که از نهایت شایستگی . . . ، رویهم ، ۳۹٤ ص (سید خضر نوشاهی).

☐ کراچی ، موزهٔ ملی ۵/۱۰۵۰-۱۹۵۷ .N. M : نستعلیق ، ۲۲ صفر ۱۰۷۶ه، در کلیات او (نوشاهی : ۵۶۹) در فهرست بنام «خسرو و شیرین» است.

☐ لاهور ، محمد شفیع ۱۹٤/۲۱۶ (۳) : نستعلیق، پایان سدهٔ ۱۱ه. ش ۳ «کلیات» او ، آغاز برابر نمونه ، ۱۹ بیت از پایان افتاده . در فهرست بنام «فرهاد و شیرین» آمده ، ۸ گ (دکتر محمد بشیر حسین : ۱۶۷).

☐ فیصل آباد ، چنیوت بازار ، وکیلان ، کتابخانه چشتی سلیمانی : سده ۱۲ه، آغاز برابر ، ۲۰ ص. بنام «خسرو و شیرین»است. (نعیم اختر مجددی).

☐ لاهور ، محمد شفیع ۱۹۰/۲۱۲ (۳) : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. ش ۳ «کلیات» او ، آغاز برابر نمونه ، در فهرست بنام «شیرین و فرهاد» آمده. (دکتر محمد بشیر حسین : ۱۶۵).

✡ 572- ساقینامه

مثنوی ست عرفانی در بحر تقارب و سبک هندی. در میخانه چاپ گلچین معانی ۱۳٤۰ خ (ص ۲۳۰-۲۳٤) چاپ شده است.

(ن. ک. نسخه‌ها ٤ : ۲۸۷۹ «ساقینامه» - ذریعه ۱۲ : ۱۱۱ «ساقینامه» - نشریه ۱ : ۳۰ «ساقینامه های خطی» از علینقی منزوی ، باسر آغاز : بیا ساقی این تشنگی را بسنج - پس از آرزوی دل ما ، مرنج. که این هفدهمین بیت چاپ گلچین معانی ست - نفیسی ۱ : ٤۱۷ - مجلس ۸ : ۳۳۰ ، ۳۳۳ - اته : ۱٤۵۱ ، ۱٤۵۳ باسر آغاز پیشگفته).

آغاز : بیا عرفی افسانه را پربسوز - به خاموشی این نغمهٔ تر بسوز - نفس را مرنجان به عیب کسان - که افسانه اینجاست کوته زبان.

☐ کراچی ، موزهٔ ملی ۵/۱۰۵۰-۱۹۵۷ .N. M : نستعلیق خوش ، ۲۲ صفر ۱۰۷۶ه، در کلیات او (نوشاهی : ۵۷۹).

✡ 573ـ مجمع الابکار

در برابر «مخزن الاسرار» نظامی گنجوی ، در پیرامون ۵۶۰۰ بیت.

آغاز: بسم الله الرحمان الرحیم- موج نخستست ز بحر قدیم - تا برم این تحفه به تکمیل عرش - زو کنم آرایش قندیل عرش.

(ن.ک. نسخه ها ٤ : ۳۱۶۵ «مجمع الابکار» - ذریعه ۱۹ : ۲۸۲ «مثنوی مجمع الابکار» - هفت آسمان : ۱۱۱ - نسخه ها ٤ : ۳۱۶۵ که می گوید این مثنوی با بخشی از دیوان او در بمبئی ۱۳۰۸ه چاپ شده است - مشار حرف «میم» و مؤلفان (ن.ک. پیش از این) از این چاپ نام نبرده اند - پاکستان و هند ٤ : ۲۹۹ - ابوانف : ۶۸۵ - دو کتابخانه مشهد : ۹۸۰ - مرآت العلوم ۱ : ۸۶ ، ۸۵ - اته : ۱٤۵۱ تا ۱٤۵۳ ، ۱٤۶۳ - تاجیکستان ، دو شنبه ۳ : ۹۸ - مجلس ۸ : ۳۲۶ ، ۳۳۱ تا ۳۳۳ - نسخه ها ٤ : ۳۱۸٤ «مخزن الاسرار» که بایستی همین «مجمع الابکار» باشد).

☐ اسلام آباد ، گنج بخش ۶٤۰ : نستعلیق خوش ، در «کلیات» او نوشته ۱۰۲۵ه ، (ص ٤۷۰-۵۷۲) ، آغاز برابر.

☐ فیصل آباد ، چنیوت بازار ، وکیلان ، کتابخانه چشتی سلیمانی : شکسته آمیز پخته ، خواص خان بن گل محمد خان ، ۱۹ رجب ۱۱۳۲ه ، آغاز برابر (نعیم اختر مجددی).

☐ خیر پور، کتابخانه عمومی: نستعلیق خوش ، در کلیات او نوشته غرهٔ شعبان ۱۰۳٤ه. آغاز کلیات : حمدی که از نهایت شایستگی . . . ، رویهم ۳۹٤ ص (سید خضر نوشاهی).

☐ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۰۵۰/۵ N. M. ۱۹۵۷ : نستعلیق ، ۲۲ صفر ۱۰۷۶ه ، در کلیات او ، آغاز برابر (نوشاهی : ۶٤۲).

☐ لاهور ، محمد شفیع ۲۱۶/۱۹۳ (۲) : نستعلیق ، پایان سده ۱۱ه. ش. ۲ «کلیات» او، آغاز ۱۹ بیت افتاده ، ۳۷ گ.

☐ لاهور ، همانجا ۲۱۲/۱۸۹ : نستعلیق ، سده ۱۳ه. در «کلیات» او، آغاز برابر نمونه، (بشیر حسین : ۱۶٤).

✡ 574ـ دیوان عرفی

(ن.ک. ذریعه ۹ : ۷۱۲ - نسخه ها ۳ : ۲٤۳۷ «دیوان عرفی» - اندیا آفیس ، چاپی : ۱۲۳ دو چاپ را دارد - مشار ۲ : ۲۳٤۰ که نشانی چهار چاپ آن را داده).

☐ راولپندی ، عیدگاه ، کتابخانه حبیبیه : نستعلیق ، سدهٔ ۱۰ه. آغاز افتاده : خیزو به جلوه آب ده سرو چمن طراز را - آب و هوا زیاده کن باغچهٔ نیاز را ، به ترتیب تهجی از الف تا یا است ولی در برخی از جاها در آمیخته است. انجام افتاده : عرفی تمام معصیت اما به دست او -

هست از عنایت تو عنان بهانه ، ۵٤ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

☐ کراچی ، انجمن ترقی اردو ۳ ق ف ۱۸٦ : نستعلیق ، ابو الحسن (بن رئیس) غیاث الدین ، سدهٔ ۱۰ ه ، دارای : قصیده و غزل و رباعی ، ٤٤۸ ص (نوشاهی : ۱۳۵).

☐ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۲٤۱-۱۹٦۱ N. M. : نستعلیق ، ۱۰۱۱ ه (؟) ، دارای : غزل و قصیده. آغاز : ای نه فلک ز خوشهٔ صنع تو دانه ای ، ۲۹۰ ص.

☐ کراچی ، موزهٔ ملی ۶۵۵/۵-۱۹۵۷ N. M. : نستعلیق ، صفر ۵۰ جلوس اکبر شاه ، (۱۰۱۳ ه). آغاز : ای متاع درد در بازار ، ۲۳۲ ص (نوشاهی: ۵۱۰).

☐ پیشاور ، دانشگاه، کالج اسلامیه ۱۸۱۹ : نستعلیق ریز خوش ، ۱۰۱۸ ه. آغاز : ای متاع درد در بازار جان انداخته - گوهر هر سود در جیب زمان انداخته ، ٤۵۰ ص (محمد اسرائیل کن الله له - عبدالرحیم ۱ : ۳٤۰).

☐ اسلام آباد ، گنج بخش ٦٤۰ : نستعلیق خوش ، عبدالرحمان بن ابراهیم زاهد ، ۷ ع ۱۰۲۵/۱ ه. (ص ۳-٤٦۸) ، دارای : غزل و رباعی و قصیده ، آغاز افتاده.

☐ لاهور ، محمد شفیع ۲۰۷/۱۸٦ : نستعلیق ، محرم ۱۰۳۳ ه. (۱٦۲۳ م) . آغاز : ای نه نلک ز خوشهٔ صنع تودانه ای - و ز قصر کبریای تو عرش آستانه ای ، دارای غزل و رباعی ، ۳۲۲ ص (بشیر حسین : ۱٦۲).

☐ خیر پور ، کتابخانهٔ عمومی : نستعلیق خوش ، غرهٔ شعبان ۱۰۳٤ ه. کلیات اوست : شیرین و خسرو ، قصیده ها ، مجمع الابکار ، غزلها و رباعیها ، آغاز : حمدی که از نهایت شایستگی منزه از شائبه . . ، جدولبندی به زر ، ۳۹٤ ص (سید خضر نوشاهی).

☐ لاهور ، دانشگاه پنجاب ٤۸ A APi/VI ۲٤٤ : نستعلیق، . . . ولد شیخ صدر جهان ساکن سندیله ، رجب ۱۰۳۵ ه. آغاز : ای متاع درد. . . ، دارای : قصیده ، ترجیع ، قطعه، غزل ، رباعی ، آغاز : ای دل راهزن که از عرشم . . . ، ۲۱۳ گ (عبدالله ۲ : ۳۲۸).

☐ لاهور ، آرکلی ۳۷ ، دانش آباد ، کتابخانهٔ احسان دانش : نستعلیق ریز خوش ، فتح محمد عبدالعزیز حسنی حسینی ، یکشنبه ۱٤ ع ۱۰٤۷/۱ ه. با سرلوح زرین. آغاز : ای متاع درد . . . آغاز غزلها : ای نه فلک ز خوشهٔ صنع تو دانه ای ، آغاز قطعه ها : ای دل راهزن که از عرشم به حضیض ثرا فرستادی ، ٤۷٤ ص (سید عارف نوشاهی).

☐ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۵۷۰: نستعلیق پخته ، علی بن عثمان ، رمضان ۱۰۵٤ ه ، غزل هاست به ترتیب تهجی ، سپس رباعی ها. آغاز : تحفه مرسم لکرد خاطر افکار ما - سایهٔ گل بر نتافت گوشهٔ دستار ما ، ۱۵٦ ص.

☐ گوجرانواله ، حافظ آباد ، عبدالرشید فاروقی : نستعلیق ، ۱۰٦۰ ه. آغاز : ای

متاع درد در بازار جان انداخته . . . ، ۴۵۰۰ بیت غزل ، قصیده و ترجیع بند است ، ۴۰۰ ص (نعیم اختر مجددی).

☐ **لاهور** ، دیال سنگه ترست ۳۶ : نستعلیق ، لطف علی ، ۱۰۶۶ه. آغاز : اقبال کرم میگزد ارباب همم را ـ همت نخورد نوشتر لاو نعم را . . . ، ۴۰۶ ص (هاشمی ، صدیقی ۱ : ۱۶۷).

☐ **کراچی** ، موزهٔ ملی ۱۰۵۰/۵ N. M. ۱۹۵۷ : نستعلیق ، ۲۲ صفر ۱۰۷۶ه. در کلیات او با دیباجه عبدالباقی (نوشاهی : ۵۱۰).

☐ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ۲۸۴ Pi/VI ۱۹۴۳ : نستعلیق ، ۸ ج ۱۰۸۶/۲ه دارای : قصیده ، غزل ، و چهار رباعی ، ۱۳۳ ک (عبدالله ۲ : ۳۳۱).

☐ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۸۱۱۸ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز : اقبال کرم می گزد ارباب همم را ، دارای : قصیده و غزل و رباعی ، اهدایی حکیم محمد باقر استاد همدرد کالج کراچی ، سرلوح زرین ، ۲۸۲ ص.

☐ **اسلام آباد** ، همانجا ۸۱۵۱ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز و انجام افتاده ، ۱۵۶ ص ۱۴ س.

☐ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۴۰۹۴ : شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۱ه ، (ص ۲-۱۶۱) ، قصیده هاست. آغاز : ای متاع درد در بازار جان انداخته (گنج ۳ : ۱۴۶۲).

☐ **اسلام آباد** ، همانجا ۱۰۷۹۶ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز : ز خوان نطق چودادی غذای خان سرا. غزل هاست به ترتیب تهجی و قطعه و تک بیت و رباعی ، ۵۰۶ ص.

☐ **حیدر آباد** ، صدر ، شاه ولی الله اکادمی ، غلام مصطفی قاسمی : نستعلیق زیبا ، سدهٔ ۱۱ه ، آغاز : ای متاع درد ، ۳۸۰ ص (نعیم اختر مجددی).

☐ **شیخوپوره** ، نارنگ مندی ، کتابخانهٔ شاهدیه مبارک علی شاهد : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز : ای متاع درد در بازار جان انداخته ، پیرامون ۴۵۰۰ بیت قصیده و غزل و یک ترجیع بند است بدون ترتیب الف بایی ، ۲۸۳ ص (نعیم اختر مجددی).

☐ **لاهور** ، محمد شفیع ۲۱۶/۱۹۲ (۱) : نستعلیق ، پایان سدهٔ ۱۱ه. «کلیات» او. آغاز : ای متاع درد در بازار جان انداخته . . . دارای غزلها (بشیر حسین : ۱۶۶).

☐ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ۵۹ B SPi/VI ۴۱۹۶ : سدهٔ ۱۱ه. آغاز و انجام افتاده (عبدالله ۲ : ۵۱۵) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۵۴).

☐ **لاهور** ، همانجا ۱۰۳ B Pi/VI ۱۲۸۹ : نستعلیق خوب ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز : ای

نه فلک ز خوشهٔ صنع ... ، دارای : غزل ، قطعه ، رباعی ، و مثنوی کوتاه ، آغاز مثنوی : صباحی دلگشا چون خندهٔ حور ، ۵۴ گ.

☐ **لاهور** ، همانجا Pi/VI ۲۸۴ C ۲۵۰ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه. بامهر «نور محمد» دارای : قصیده ، غزل ، رباعی ، ۱۷۰ گ.

☐ **لاهور** ، همانجا Pi/VI ۱۰۸ A ۷۱۵ : سدهٔ ۱۱ه. آغاز : آشفته گشت طبع غیورم که هان خموش - زین بی (بیش غلط مکن که بلند است شان علم ، دارای : قصیده ، قطعه ، غزل ، قطعه، رباعی ، ۱۵۹ گ (عبدالله ۲: ۳۲۹ - ۳۳۲).

☐ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۳۶۱ : تحریر آمیز ، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. دارای : قصیده و غزل و ترجیع. آغاز : ای متاع درد ، پیرامون ۴۵۰۰ بیت ، ۳۴۸ ص.

☐ **اسلام آباد** ، همانجا ۷۶۸۷ : نستعلیق پخته سدهٔ ۱۱-۱۲ه ، آغاز : ای متاع درد ، انجام افتاده ، ۸۰ ص.

☐ **اوچ** ، مخدومی سید شمس الدین گیلانی ۴۴ : نستعلیق زیبا ، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. قصیده ها ست ، آغاز : نهیب هیبت او در شیمهٔ تقدیر - شکست گوهر گفتار بر زبان کلیم ، نسخه معتبر ، ۴۴ ص (پرفسور الله دتا چودری).

☐ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۱۰۰۶ : نستعلیق خوش ، احسن علی خان ، ۱۱۵۵ه. آغاز : ای متاع درد در بازار ، دارای : قصیده ، غزل به ترتیب و رباعی ، سرلوح ، ۳۵۸ ص.

☐ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۲۸۴ A ۱۹۰۱ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. با مهر «عبده محمد هاشم ۱۱۰۷» آغاز : ای متاع درد ، تنها قصیده هاست ، ۹۸ گ (عبدالله ۲ : ۳۳۲).

☐ **کراچی** ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۳۲۸ : نستعلیق ، سیام بل ، ۱۲ ذیحجه ۱۱۱۰ه ، قصیده هاست. آغاز : ای متاع درد ، ۱۱۲ ص (نوشاهی : ۱۳۵).

☐ **پیشاور** ، دانشگاه پیشاور ۱۳۰ : نستعلیق خوش ، ۱۴ ج ۱۱۳۸/۲ه. آغاز : افتاده : در نوبهار باده ننوشد کسی چرا - می در پیاله ، زهد فروشد کسی چرا - همراه تحفة العراقین خاقانی ، ۲۴۴ ص (پرفسور امتیاز حسین).

☐ **گجرات** ، قلعه دار ، کتابخانهٔ مولانا عبدالکریم قلعه داری : نستعلیق شکسته آمیز پخته ، مها پیرای ولد مان سنگه بن گنگا رام قانونگوی پرگنه مالوه ، چهار شنبه ۲ محرم در عهد محمد شاه پادشاه ۱۱۴۰ه/۱۱۳۵ فصل ، آغاز : ای متاع درد در بازار ... ، ۱۸۲ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

☐ **بهاولپور** ، سنترال لائبریری : نستعلیق خوش ، ۹ م ۱۱۴۱/۲ه. ۱۱ پادشاهی والا محمد شاهی. آغاز : ای متاع درد ... انجام (رباعی) : کردیم دعایی و هم آواز شدند - آمین

مسیح و عطسه روح امین ، ۲۰۶ ص (پرفسور دکتر الله دتا چودری).

□ کراچی ، C ۱۱۴۱ - پی.آئی.بی. کالونی ، کتابخانهٔ حمزه سلیمان : نستعلیق ، مهر کندهٔ ۱۱۴۶ه ، آغاز : تحفهٔ مرهم نگیرد سنیهٔ افکار ما ـ سایهٔ گل برنتابد گوشهٔ دستار ما ، ۵۵ گ (سید عارف نوشاهی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب C ۵۹ SPi/VI ۴۲۴۲ : شکسته ، ۱۸ ع ۱۱۸۵/۲ه (۱۷۷۱م). قصیده هاست (عبدالله ۲ : ۵۱۶). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۵۳).

□ حیدر آباد ، سندهی ادبی بورد ۲۳۲ : نستعلیق ، بدر الدین ، ۲۰ رجب ۱۱۹۴ه. قصیده هاست. آغاز : ای متاع درد ، ۱۷۴ ص (سید خضر نوشاهی).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۹۶۵-۸۲ N. M. : نستعلیق ، ۲ ذیقعده ۱۱۹۶ه. برای کمان سنگه. دارای: قصیده و غزل و رباعی و قطعه، ۳۳۸ ص (نوشاهی: ۵۱۱).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۱۰۱۱۱ : نستعلیق پخته، سده ۱۲ه. آغاز : تحفهٔ مرهم نگیرد سینهٔ افکار ما ـ سایهٔ گل برنتابد گوشهٔ دستار ما ، غزل است از «الف تا ی» و رباعی ها ، انجام افتاده ، سرلوح خوب ، ۲۵۶ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۰۷۴ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده ، غزل ها و رباعی ها ، نه چندان مرتب ، ۳۶۲ ص.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۲۳۴ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. قصیده هاست ، آغاز و انجام افتاده ، ۱۴۲ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۷۲۷ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز : ای متاع درد ، تنها قصیده هاست ، موریانه زده.

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۹۶۱-۱۲۷۶ N. M. : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. دارای : قصیده و غزل و رباعی و قطعه ، ۴۲۲ ص.

□ کراچی ، همانجا ۱۹۶۹-۱۸۵ N. M. : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز : ای متاع درد ، ۱۷۶ ص (نوشاهی : ۵۱۱).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲۲۲ : نستعلیق، سدهٔ ۱۲ه. غزل هاست ردیف ا ـ ل ، آغاز : تحفه مرهم نگیرد خاطر افکار ما ، ۱۵۲ ص (نوشاهی : ۱۳۵).

□ لاهور ، گلبرگ ۲ ، حکیم محمد نبی خان جمال سویدا : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز : تحفه مرهم نگیرد سینهٔ افکار ما ـ سایه گل برنتابد گوشهٔ دستار ما ، دارای غزل و قصیده ، رویهم پیرامون ۲۹۷۶ بیت ، ۱۲۴ ص (نعیم اختر مجددی).

□ کراچی ، ناظم آباد ، کتابخانهٔ همدرد ، حکیم R. Nox : نستعلیق خوش ،

سدهٔ ۱۲ه آغاز: ز خوان لطف چودادی غذای جان مرا - حلاوتی بده از حمد خود زبان مرا - از ردیف «الف» تا «ی» سپس رباعیهاست، ۲۱۶ ص (سید خضر نوشاهی).

□ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ۳۵۲۰/۱/۴۹۶: سدهٔ ۱۲ه. تنها قصیده هاست (بشیر حسین ۱: ۱۵۴).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب ۵۹ SPi/VI ۴۰۱۸: نستعلیق، سدهٔ ۱۲ه. تنها قصیده هاست (عبدالله ۲: ۵۱۴) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱: ۱۵۴).

□ **اوچ**، مخدوم سید شمس الدین گیلانی، ۴۴۲: نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۲ه. آغاز: عنان از عرصهٔ صورت . . .، چند قصیده است، ۱۴ ص (پرفسور الله دتا چغتری).

□ **کویته**، مولانا محمد هاشم جان مجددی: از سدهٔ ۱۲ه. آغاز افتاده، ۳۲۵ص (پرفسور محمد اقبال مجددی).

□ **پیشاور**، عجایب گهر (موزه) ۴۶: نستعلیق خوب، سدهٔ ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده، ۲۷۰ ص ۱۳ س (محمد اسرائیل کان الله له).

□ **کراچی**، ناظم آباد، کتابخانهٔ همدرد، حکیم محمد سعید دهلوی الف ۷۶ .R: نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۲ه. قصیده هاست. آغاز: ای متاع درد . . .، انجام افتاده، ۱۸۰ ص (سید خضر نوشاهی).

□ **کراچی**، همانجا ۲۸۵ .R: نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۲ه. آغاز افتاده: خصمت چوزرویه صفتی لابه گراید!، ۱۶۰ ص (سید خضر نوشاهی).

□ **لاهور**، محمد شفیع ۱۴۲/۱۸۷: نستعلیق، سدهٔ ۱۲ه. آغاز: تحفهٔ مرهم نگیرد سینهٔ افکار ما - سایهٔ گل برنتابد گوشهٔ دستار ما . . .، دارای غزل و رباعی. ۱۳۱ گ (بشیر حسین: ۱۶۳).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب ۵۹ C SPi/VI ۳۸۷۳: نستعلیق، ۱۶ رمضان سدهٔ ۱۲ه. (عبدالله ۲: ۵۱۵) و یا نوشتهٔ محمد عظیم ولد مخدوم عبدالکریم، پیرامون ۱۲۳۴ (۱۸۱۹م). قصیده هاست، از کتابهای پرفسور شیرانی بوده (بشیر حسین ۱: ۱۵۴).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۴۱۷۸: نستعلیق خوش، محمد شریف، در پیشاور، ع ۲/ ۱۲۰۹ه، (ص۲۶-۱۳۷) قصیده هاست به ترتیب. آغاز: وهب لهاربع تسوق امامها.

□ **لاهور**، پنجاب پبلک لائبریری ۷۸۱، ۸۷۱ قصا: نستعلیق شکسته آمیز، امید علی در بلدهٔ قنوج، یکشنبه ۱۴ ع ۱۲۱۴/۲ه. قصیده هاست. آغاز: ای متاع درد در بازار جان انداخته، ۸۷ ک ۱۴ س (عباسی: ۴۵۶).

□ **سیالکوت**، بدو ملهی، کتابخانه فخر الاطباء: نستعلیق خوش، عبدالحمید لاهوری،

درون دروازه دهلی، ۱۲۱۵ه. آغاز : وهب لها ربع یسوق امامها، ۱۲۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **پیشاور** ، چار سده ، روح الله مهزاره : نستعلیق زیبا ، ۱۲۲۴ه. آغاز : ای متاع درد در بازار جان انداخته ، ۲۳۵ ص ۱۳ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ **پیشاور**، پشتو اکادمی ۳۲۹: نستعلیق خوش، غلام‌حسین‌بن محمد حبیب الله، ۱۲۳۰ه. قصیده هاست. آغاز : ای متاع درد . . . ، ۱۶۶ ص (استاد محمد رضا همدانی).

□ **لاهور** ، دانشگاه ، شیرانی ۳۱۳۳/۱۲۸/۲ : پیرامون ۱۲۳۴ (۱۸۱۹م) ، قصیده هاست (بشیر حسین ۱ : ۱۵۴).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب APi/VI ۴۸ ۲۴۳ : نستعلیق ، محمد افضل ، ۱۷ محرم ۱۲۳۵ه. قصیده های اوست ، آغاز : ای متاع درد . . . و قطعه ها : ای دل راه زن که از عرشم ، ۱۰۱ گ (عبدالله ۲ : ۳۳۳).

□ **سرگودها**، بهلوال، مولانا قدرت الله : نستعلیق، منصور عبدالله ولد عبد الرحمان ، وقت پشین، ۱۲۵۵ه. آغاز : ای متاع درد در بازار . . . ، ۲۴۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۹۱۱۴ : نستعلیق ، پندت گنهکار پرشاد ، لاهور ، ۱۵ جون ۱۸۵۴م (۱۲۷۰ه). دارای : قصیده و قطعه و ترکیب و ترجیع، آغاز : ای متاع درد، ۲۱۴ ص.

□ **کراچی** ، موزهٔ ملی C ۲۸/۲۴۷ - N. M. ۱۹۵۷ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. دارای قصیده ها. آغاز : ای متاع (گ ۱۰۷-۱۸۵).

□ **کراچی** ، همانجا N. M. ۱۹۶۱-۱۲۷۸ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. دارای قصیده ها ، آغاز : ای متاع ، ۲۶۸ ص (نوشاهی : ۵۱۱).

□ **لاهور**، پنجاب پبلک لائبریری ۸۷۱،۷۸۰ قصارب : نستعلیق پخته، آغاز سدهٔ ۱۳ه. قصیده ها و رباعیها و مثنویهای وی ست ، ۵۱ رباعی دارد که در نسخهٔ چاپ ۱۸۸۰م. کانپور نیست ، ۱۳۴ گ ۲۱ س (منظور احسن عباسی ۱ : ۴۵۸).

□ **خیر پور** ، کتابخانهٔ عمومی : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۳ه. آغاز : ای متاع درد . . . ، قصیده و ترجیع و قطعه های اوست ، ۱۸۰ ص (سید خضر نوشاهی).

□ **لاهور** ، محمد شفیع ۲۱۲/۱۸۸(۱) : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. در «کلیات» او. آغاز : ز خوان نطق چودادی غذای جان مرا حلاوتی بده از حمد خود زبان مرا ، دارای : قصیده ، غزل ، قطعه ، رباعی و جز آن (بشیر حسین :۱۶۴).

□ **پیشاور** ، دانشگاه، کالج اسلامیه ۱۸۲۸/۳: نستعلیق شکسته آمیز ، تاریخ یاد نشده ، قصاید اوست ، آغاز افتاده ، ۱۷۷ ص (ف. محمد اسرائیل کان الله له).

□ **لاهور**، کتابخانهٔ دانشکدهٔ مسیحی فورمین ۵ ، ع ۵۵ ، ۸۹۱ : نستعلیق خوش ،

عبدالرحمان ، تاریخ یاد شده ، باسرلوح زرین، آغاز : ای متاع درد در بازار جان انداخته، دارای : غزل ، قصیده و رباعی ، ۱۸۶ گ ۱۵ س (پایان نامهٔ دکتر خالده صدیق : ۱۹۷).

□ لاهور، دانشگاه، شیرانی ۳/۱۲۶۰/٤۳۱۳ : تاریخ یاد نشده (بشیر حسین ۱ : ۱۵۳).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۲۸ II ۵۶۹ : نستعلیق تازه ، قصیده های اوست با خاتمه ای ، ۱۱۷ گ (عبدالله ۲ : ۳۳۳).

□ پیشاور ، رکارد آفس ۶۹ : نستعلیق ، آغاز و انجام افتاده ، آغاز : بد بیرای از حرم صوفی که می برقع گشود اینجا . . . ، ٤۲۲ ص (سید حسن مجتبی رضوی).

□ سرگودها ، وان میانه ، آقای میان فضل الهی رانجها: ش ، مجموعه ، سپس «منشات جامی» (محمد شفیع ، مجلهٔ الزبیر ، ویژه نامه (۱۹۶۷م : ۲۹۵).

575- شرح دیوان عرفی

سخن همان ، گزارش از منیر لاهوری ، ابو البرکات بن عبدالمجید (م ۱۰۵٤ه/۱۶٤٤م). زن ک. سدهٔ یازدهم همین بخش). با دیباچه ای از آل محمد صالح (کنبوه) که در دیباچه می گوید : در مجلسی با اصرار منیر لاهوری را به گزارش دیوان عرفی و اداشتند. ولی پیش از به پایان رساندن آن در گذشت ، و می رفت که از میان برود ، تادر رمضان ۱۰۷۵ (۱۰۷۵ه/ ۱۶۶۵م) ، یکی از خادمان آن مخدوم (منیر) ، پس از ۲۲ سال ، از برهانپور آمده آن اوراق را به من رسانید.

آغاز : فیض آفرینی را سپاس که رشتهٔ جان سخن را با تار نفس سخن سنجان پیوند کرده . . . اما بعد ، بر نکته سنجان دقیقه رس. آغاز گزارش. ای متاع درد . . . انداخته. یعنی زیان را سرمایهٔ سود گردانیده ، چه سودای عشق که کیسه پرداز ارباب هوش است.

□ الک ، مکهد ، کتابخانهٔ مولانا محمد علی : نستعلیق ، فضل الهی ، ۱۰۵۰ه. آغاز افتاده : از هجوم اهل سخن چون حاشیهٔ کتاب . . . ، ۱۷۲ ص (پرفسور ملک محمد اقبال) تاریخ با نگرش جور نیست.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۳۷۲ : نستعلیق پخته ، عبدالکریم لاهوری ، ۱۰۸۶ه. آغاز برابر ، ۱۳٤ س.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ٤۰۹٤ : شکسته آمیز ، اکرم الله ، ۲۲ عالمگیری ، (۱۰۹۰ه) ، (ص ۱۶۳-۲٤۲) ، آغاز در دیباچه افتاده (گنج ۳ : ۱٤۶۳).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳۰۵۳/٤۸ : تاریخ یاد نشده ، آغاز افتاده ، در فهرست آمده «شاید از منیر لاهوری» (بشیر حسین ۳ : ٤٤۹).

☆ **576- مفتاح النکات** : شرح دیوان عرفی

متن همان. گزارش از میرزا جان بن فخر الدین محمد ، که به سال ۱۰۷۳ه/۱۶۶۳-۲م به انجام رسانده است.

دو تحریر از این گزارش دیده شده است ، دو مین کوتاه و گزیده از یکمین است .

آغاز ۱ : شانهٔ گیسوی دو شیزگان سین ستایش صانعی را سزاست که منقار طوطیان.

آغاز ۲ : کلید گنجینهٔ نطق و زبان دانهٔ سین ستایش کلیمی را رواست که در طلسم.

(ن. ک. نسخه ها ۵ : ۳۴۶۷ ، ۳۵۱۴ - ریو ۲ : ۶۶۸ - اته : ۱۴۵۱).

☐ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۲۸ C ۸۴۳ : شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر (۲ ، نسخه گزیده است ، هر چند در آغاز و انجام از علی خان آرزو دانسته شده - ۱۱۲ گ (عبدالله ۲ : ۳۳۴).

☐ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۲۸ C ۹۴۶ : نستعلیق ، بی تاریخ ، تازه ، آغاز برابر نمونه (۱) ، ۱۵۳ گ (عبدالله ۲ : ۳۳۴).

☆ **577- شرح دیوان عرفی**

متن همان ، گزارش از قطب الدین فارغ. گزارش دشواری های قصیده های اوست ، که در ۱۰۹۳ه (فیض بار) ۱۶۸۲م به انجام رسانده است.

آغاز : شرح ستایش سخن افزایی که روح معنی را در قالب حروف در آورده. و عنصر.

(ن. ک. نسخه ها ۵ : ۳۴۶۸ - اته : ۱۴۵۱).

☐ **لاهور** ، دانشگاه ، شیرانی ۳۶۲۴/۶۰۱ : از سدهٔ ۱۲ه. در فهرست بنام «طراز معنی» آمده (بشیر حسین ۳ : ۴۵۶).

☐ **پیشاور** ، دانشگاه ، کالج اسلامیه ۱۸۲۸ : نستعلیق پخته ، تاریخ یاد نشده ، آغاز برابر نمونه ، ۱۷۰ ص (محمد اسرائیل کان الله له).

☐ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۲۸۴ B ۱۸۷۸ : نستعلیق ، بی تاریخ ، تازه ، آغاز برابر نمونه ، در فهرست به احتمال از فارغ دانسته شده است. تاریخ نگارش (فیض بار) از این نسخه است ، ۵۵ گ (عبدالله ۲ : ۳۳۵).

☆ **578- کار نامهٔ فیض** : نگار نامهٔ فیضی : شرح دیوان عرفی

متن همان. گزارش از محمد شفیع بن شاه محمد بن شیخ راج (راجع) الدین ، عرف راجو سنبهلی زبیری. در ۱۱۱۱ه/۱۶۹۹م بدان آغاز و در ۱۱۱۲ه/۱۷۰۰م به انجام رسانده است. (دیباجه). ولی همانجا ساده تاریخ انجام را (کار فیض ۱۱۱۱) یاد کرده است.

بشیر حسین (محمد شفیع : ۴۷۲) می نویسد شاید همین نگارنده باشد که در ۱۱۱۸ه/

۱۷۰۶م «شهر آشوبی» در مرگ پسر بزرگ عالمگیر (۱۰۶۸-۱۱۱۸ه) که در ایران در گذشته بود گفته است (ریو ۲ : ۸۵۰ ب).

اته : ۱۴۵۱ این گزارش را بنام «نگار نامهٔ فیضی» و تاریخ ۱۱۱۱ه یاد کرده است.

آغاز : پس از تشریح قصیدهٔ پسندیدهٔ حمد واحد مطلق ، که حسن مطلعش را «لوکان فیهما . . .».

□ لاهور ، محمد شفیع ۳۵۳/۲۸۸ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه نام نیای نگارنده در فهرست «راج الدین» ، آمده ۱۰۷ گ (بشیر حسین : ۲۴۷).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳۴۱۶/۴۱۱/۱ : نوشتهٔ پیرامون ۱۲۶۵ه (۱۸۴۹م.) ، انجام افتاده. نام نیای نگارنده در فهرست (راجع الدین) آمده (بشیر حسین ۳:V ۴۵)

☆ 579- شرح دیوان عرفی

متن همان. گزارش از سراج الدین علی خان آرزو اکبر آبادی (م ۱۱۶۹-۱۷۵۵م. ن.ک. همین بخش . . .). گزارش بیت های دشوار قصیده های اوست. و نسخه بدل های متن را نیز می دهد و این نیز کمکی برای تصحیح متن می تواند باشد.

آغاز : حمد محمداً لک یاواهب العطیات . . . اما بعد ، این نسخه ای ست در بیان حل ابیات مغلقه و اشعار مشکله افضل المتأخرین. . .

□ لاهور ، محمد شفیع ۳۵۲/۲۹۱ : نستعلیق ، اشرف بیگ خان ، ۵ ژوئیه ۱۸۸۲م. (۱۲۹۹ه). آغاز برابر نمونه ، میانه افتاده ، ۲۹ گ (بشیر حسین: ۲۵۰).

☆ 580- شرح دیوان عرفی

متن همان. گزارش از میرزا احمد بن عبدالرحیم صفی پوری که در غرهٔ رجب ۱۲۵۴ه/ ۱۸۳۸م به پایان رسانده است. گزارشی ست نسبتاً کوتاه بر ۴۸ قصیدهٔ او.

آغاز : سپاس بی غایت و ثنای بی نهایت ، مر سلطانی را سزد که فسحت آباد ازل و ابد در جنب ملک قدیمش چون قطره.

(ن.ک. اشکوری ۵ : ۳۰۶ «شرح دیوان عرفی»).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۳۵۴-۱۹۶۱ .N. M: نستعلیق ، سید محمود، سدهٔ ۱۳ه ، آغاز برابر ، ۱۲۸ ص (نوشاهی ۵۱۱).

☆ 581- شرح دیوان عرفی

متن همان. گزارش از مولانا قطب الدین اسرائیلی دهلوی (ص. ع.) ن. ک. پس از این درمیان شرح های ناشناخته

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۲۱-۱۹۶۶ .N. M : نستعلیق شکسته ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز: ای

متاع درد . . . خطاب بجوهری رسته وحدت می کند ، که متاع درد را به دکان جان نمایش داده ، ۱۳٤ ص (نوشاهی : ۵۱۱).

✡ 582- هشت چمن : شرح دیوان عرفی

از کهترک رای متخلص به غریب. روزگارش بدست نیامد. فرهنگ سخنوران از نه تن با این تخلص نشانی داده ، که این درمیان آنان نیست. شرح قصیده های اوست ، در هشت چمن.

۱- توحید، ۲- نعت سرور عالم، ۳- منقبت حضرت علی، ٤- مدح جلال الدین اکبر پادشاه، ۵- مدح شاهزاده محمد سلیم ، ٦- مدح ابو الفتح گیلانی ، ۷- مدح خانخانان ، ۸- قصاید آبدار و دیگر مطالب و مقاصد.

آغاز : . . . اما بعد ، فقیر حقیر معترف به تقصیر و معتکف زاویهٔ خمول ، گوشهٔ . . . کهترگرائی المتخلص به غریب بعرض فصحای روزگار می رساند.

□ کراچی ، ناظم آباد ، کتابخانهٔ همدرد ، حکیم محمد سعید دهلوی ، R. Nox : نستعلیق خوش ، محمد سعید، سه شنبه ٤ محرم ۱۲۸۵ه. آغاز برابر نمونه ، ۳۳۲ ص (سید خضر نوشاهی).

✡ 583- شرح دیوان عرفی

ناشناخته. نسخه ها یکی نیستند.

□ بهاولپور ، جامعهٔ اسلامیه ۲۱۰ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز: ای متاع درد در بازار جان انداخته . . . خطاب به جوهریت رشتهٔ وحدت می کند که متاع درد را بدکان جان نمایش داده. حاصل آنکه هر جانرا در محبت خود داد ، و مشتریان شوق . . . ، ۳۹٤ ص (پرفسور الله دتا چودری). این سر آغاز برابر شرح منسوب به قطب الدین اسرائیلی ست (ن. ک. پیش از این).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری، ۷۸۱ ، ۸۷۱ قصا : نستعلیق ، آغاز سدهٔ ۱۳ه. آغاز افتاده: جلوس نمایم و صد سخن را بوجود خود بیارایم. شرح ٤۲ قصیده را دارد، ٦٤۲ ص ۱۵ س. (عباسی ۱ : ٤۵۹).

□ لاهور ، همانجا ۷۸۱ ، ۸۷۱ قصا - لا : شکسته ، آغاز سدهٔ ۱۳ه. آغاز افتاده : چنین عطیه می کند بازار جان اضافت تشبیهی است. انجام نیز افتاده ، ۱۷۷ گ ۱۵ س (عباسی ۱ : ٤٦۰).

□ لاهور ، کتابخانهٔ دکتر وحید قریشی : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، آغاز: ای متاع درد در بازار جان انداخته. متن رابه «م» و شرح را به نشانی «ش» نشان داده است ، ۱٤٦ گ ۱٦ س (پایان نامهٔ دکتر خالده صدیق : ۲۹٦).

● 208- وحشی بافقی

کمال الدین یزدی ، زاده در بافق ، مختلص به وحشی (م ۹۹۹ یا ۱۰۰۰ه/ ۱۵۹۰ یا ۱۵۹۲م) ، سال ۹۹۱ه/ ۱۵۹۰م نیز نوشته اند . به هند آمده به دربار اکبر پادشاه (۹۶۳/ ۱۰۱۴ه) راه یافته و به ایران برگشته و در یزد در گذشته است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۶۴۶ - ذریعه ۹ : ۱۲۶۴ - نسخه ها ۵ : ۳۸۷۹ فهرست راهنما - نفیسی ۱ : ۴۳۴).

☆ 584- دیوان وحشی

چند چاپ شد. است. از آن میان بکوشش ذبیح الله صفا ۱۳۳۹ خ و ایرج افشار تهران ۱۳۳۵ خ (ن ک. مشار ۲ : ۲۳۸۷ که نشانی ۱۲ چاپ آن را داده است).

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۵۹۷ - گلچین ، آستانه ۷ : ۵۴۵ ، ۷۶۱ - دو کتابخانهٔ مشهد : ۷۷۰ - چهار کتابخانهٔ مشهد : ۱۲۰ - مجلس ۲۱ : ۲۸۷ - نشریه ۸ : ۶۷۲ ، ۸۱۸ و ۱۱ ، ۱۲ : ۴۴ - ملک ۲ : ۳۷۶ - مرآت العلوم ۱ : ۸۱ (۲ نسخه) ، ۸۵ ، ۸۶ و ۲ : ۷۹ و ۳ : ۹۱ ، ۶۹ - موزهٔ سالار : ۱۷۳۳ - تاجیکستان ، دو شنبه ۳ : ۸۰).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۵۳ SPi/VI ۳۱۲۹ : نستعلیق ، شاه محمد سامری ۱۰۰۹ه. (۱۶۰۰م). آغاز: ازگاه کهر با بگریزد ببخت ما خنجر بجای برگ برآرد درخت ما (عبدالله ۲:۵۰۹) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۳۵).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۶۳۷۹/۱۲ : نوشته ۱۲۳۳ه (۱۸۱۸م) (بشیر حسین ۱ : ۱۳۵).

□ فیصل آباد ، چنیوت بازار ، وکیلان ، کتابخانه چشتی سلیمانی : نستعلیق پخته ، علی اصغر ، ۱۲۵۹ه. بخواهش برادر زاده شبیر احمد بن علی اکبر ، (ص ۱۰۴۴-۱۰۵۳) (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۵۳ A SPi/VI ۳۵۷۷ : شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز : ای از تو سرخ گشته بخون روی زرد ما - ماراز درد کشته و غافل ز درد ما (عبدالله ۲ : ۵۰۹) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۳۵).

☆ 585- فرهاد و شیرین

مثنوی ست بزمی ، و یکی از بهترین مثنوی های عاشقانه ی فارسی ست ، در داستان آندو ، که هشتصد و یا هزار بیت آن را سروده به پایان نرسانده در گذشته است. سپس وصال شیرازی ، در ۱۲۶۵ه (۱۸۴۸م) نزدیک به هشتصد بیت بر آن افزوده و به انجام رسانده است.

آغاز: الهی سینه ای ده آتش افروز - در آن سینه دلی ، و آن دل همه سوز - هر آن دل

را که سوزی نیست دل نیست ـ دل افسرده خود جز آب وگل نیست.

(ن.ک. نسخه ها ٤ : ۳۰۲۳ «فرهاد و شیرین : شیرین و فرهاد» ـ ذریعه ۱٦ : ۱۸۹ «فرهاد و شیرین» ـ مشار ۳ : ۳٦۸۹ که نشانی نه چاپ آن را داده ـ و نسخه هایش که بنام وحشی و وصال آمده است ـ ملک ۳ : ٥۷٦ ـ اشکوری ۱۰ : ۹۷ ـ ملی ٦ : ٥۱ ـ فردوسی : ۱٤۹ ـ دانشگاه ۱٥ : ٤۱۲٥ و ۱٦ : ۱۱٥ ، ۱۷۱ ـ سنا ۱ : ۲۳ ، ۱۸۰ ، ٦۳ ـ گلچین ، آستانه ۷ : ٦٥٤ ، ٦٥٥ ، ۷۹٤ ، ۷٤۲ و ۹ : ۲۰٦ ، ۲۰۷ ، ۲٥۷ ـ ملک ۳ : ٥۷٦ ـ مجلس ۳ : ٤۳٦ و ۸ : ٤٤۱ ، ٤۱۸ ، ٤۲٦ ، ٤۲۹ ، ۲۳۳ تا ۲۳٥ ـ سنا ۱ : ۲۳ ، ۱۸۰ ، ٦۳ ـ اته : ۲۹۹٦ ، ۱٤٤٤ ، ۱٤٤٥ ، ۱٤۹٦ ، ۷۲٤ تا ۷۲٦ ـ موزهٔ سالار : ۱۷۳٦ ، ۱۷۳۸ ـ مرآت العلوم ۱ : ۸٥ ، ۸٦ ، ۱۰۷ و ۳ : ٤۷ ـ ریو ۲ : ۸۱۳ ـ تاجیکستان، دو شنبه ۳ : ۸۲).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۰٤ ـ ۱۹٦۸ N. M. : نستعلیق، سدهٔ ۱۲ه. بامهرکنده ۱۲٤٦ه. (ص ٥۸۳-۷۳۲ جنگ) انجام افتاده (نوشاهی : ٦۰٦).

□ **لاهور** ، محمد شفیع ۱٦۷/۱۸۳ : نستعلیق ریز زیبا ، تاریخ یاد نشده ، آغاز برابر نمونه ، ۳۹ ک (بشیر حسین : ۱٥۹).

☆ 586. و اسوخت : سوز و گداز

دو منظومه در این زمینه دارد : یکی در قالب مخمس و دومین مسدس است سروده های ست سوزناک که پس از وی بسیار از او پیروی کرده اند ، ولی هیچیک به پای او نرسیده است.

آغاز ۱ : دوستان شرح پریشانی من گوش کنید ـ داستان غم پنهانی من گوش کنید ـ قصهٔ بی سرو سامانی من گوش کنید . . . تاکی ؟. آغاز ۲ : ای گل تازه که بویی ز وفا نیست ترا ـ خبر از سرزنش خار جفا نیست ترا.

(ن.ک. سنا ۲ : ۱٤۲ «واسوخت» ـ نشریه ۱۰ : ۱۷۰ «واسوخت» و ۱۱ ، ۱۲ : ۷٥٥ «سوز و گداز»).

□ **لاهور** ، کتابخانه الریاض ، جی معین الدین : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه. در جنگ آغاز برابر یکم (دکتر ریاض الدین احمد ، سید عارف نوشاهی).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۰۱۱ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. در «جنگ» یا آرایشهای زرین (ص ٤۸٦-٤۹۰)، آغاز برابر نمونه ۱ ، سپس واسوخت دیگر با سر آغاز نمونه ۲ (ص ٤۹۱-٤۹٦).

□ **اسلام آباد** ، همانجا ۷٥۹ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. «جنگ» گیلانی ص (۳۸۷-۳۹۰) آغاز برابر نمونه ۱ ، سپس واسوخت دیگر با سر آغاز نمونه ۲ (ص ۳۹۰-).

□ اسلام آباد ، همانجا ۸٤۹۸ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. (ص ٦٤-۷۷ جنگ) ،

آغاز برابر یکم.

□ اسلام آباد گنج بخش ٤٠٦٢ : نستعلیق پخته ، با تاریخ ۱۲۷۰ه. به همین خامه در بیاض (ص ٤٨٨-٤٩٥). آغاز برابر نمونه ۱.

● 209- ترابی هروی

ترابی هروی که مثنوی زیر را در ۱۰۰۰ه/۱۵۹۲م ساخته است. در ذریعه (۹ : ۱۶۹) و فرهنگ سخنوران : ۱۱۲ از ترابی سدهٔ یازدهم نام رفته است ، که در همه زندگیش معتکف مزار حضرت علی در بلخ بوده و ترابی بلخی نیز خوانده شده است. سرودن مثنوی این چنینی از یک معتکف بدور نیست.

☆ 587- لطیفة العذب : مکرزنان

آغاز می شود با : حمد ، مناجات ، نعت سید المرسلین ، ستایش خلفای راشدین ، سبب نظم «این نسخهٔ شوق انگیز و این رسالهٔ ذوق آمیز» ، آغاز داستان در مکرزنان ، شرط بستن «عادلشاه» با «ماه» به طریق دلخواه ، طول کشیدن مدت و دلگیر شدن ماه و حیله انگیختن ، طلب نمودن ماه زن وزیر و زن قاضی شهر که هر دو راز داراو بودند و مصلحت دیدن . . . و نام کتاب. در پایان آن آمده: همه را یافتم چو در طلبش ـ نام کردم «لطیفة العذب» ش ـ جمله راشد نصیحت این منظوم ـ گشت از این نظم مکرزن معلوم. و از همینگو نه است «مکرزنان» از سایل (ن. ک. پس از این، نیمهٔ یکم سدهٔ سیزدهم).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری P٥٠٤ : نستعلیق ، ملا مستی کاتب ، ۲ صفر ۱۰۰۸ه ، ۱۵٤ ص (سید خضر نوشاهی).

● 210- ابو الحسن

ابو الحسن بن عبدالمعبود ، که آگاهی از وی در دست نیست ، جزاینکه در ۳۲ اورنگ زیب (۱۰۶۸-۱۱۱۸ه/۱۰۰۰؟ه/۱-۱۵۹۲م) کار زیر را انجام داده است.

☆ 588- شرح قصیدهٔ بانت سعاد

متن از کعب بن زهیر صحابی ، در ۵۷ بیت ، در ستایش پیامبر (ص). پس از آنکه از هجو قبلی خود اظهار پشیمانی کرد. نام نگارنده و تاریخ نگارش در دیباچه آمده و می افزاید که پیش از این به دو سال ، این قصیده را به فارسی ترجمه کرده بودم ، اکنون آن را گزارش می کنم . . .

آغاز : حمد له. اما بعد حمد و صلات ، چنین گوید اضعف عباد . . . ابو الحسن بن عبدالمعبود ، که اگرچه پیش از این بد و سال.

□ کراچی ، ناظم آباد ، کتابخانه همدرد ، حکیم محمد سعید دهلوی R. ۲۷ :

نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ هـ. آغاز برابر نمونه ، ٤٦ ص (سید خضر نوشاهی).

● **211ـ ناشناس**
ناشناسی از سدهٔ دهم.

☆ **589ـ ترجمهٔ منظوم قصیدهٔ خمریهٔ غوثیه**
در بخش عرفان (۳ : ۱٦۱٦) گذشت.

● **212ـ بشیر احمد حیدر آبادی**
میرزا بشیر احمد بیگ بن عباس علی مشتری حیدر آبادی. گویا از پایان سدهٔ دهم.

☆ **590ـ تحفة العشاق**
مجموعه غزل های شور انگیزی ست از سرایندگان گوناگون: حافظ شیرازی ، غوث اعظم ، نظامی گنجوی ، آصفی ، محمود نیشابوری (به نوشتهٔ او)، اوحدی، کاتبی ، امیر خسرو و دیگران. از خود گرد آورنده نیز دارد. که برای پدر خود «ابو البشیر مشتری میرزا حیدر آبادی» گرد آورده، بدین نام خوانده است.
آغاز: حمد له. صلاة. اما بعد حماد . . . می گوید فقیر راجی . . . میرزا بشیر احمد بیگ بن . . . مسمی به «تحفة العشاق» حسب الارشاد اعلیحضرت . .
□ حیدر آباد ، سنده پراونشل داود پوتا لائبریری : نستعلیق خوش ، همان میرزا بشیر احمد بیگ حیدر آباد ، سدهٔ ۱۰ هـ آغاز برابر ، ۳۰٤ ص (نعیم اختر مجددی).

● **213ـ بدیعی**
بدیعی ، از سدهٔ دهم. گویا همان بدیعی تبریزی.

☆ **591ـ مثلثات منظوم : نصاب مثلث : نصاب بدیع**
در بخش واژه نامه ها خواهد آمد.
(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۰۲۲ ـ منزوی ، فرهنگنامه ها : ۲۰۸ ـ ذریعه ۹ : ۱۳۱).

● **214ـ حسین کشمیری**
حسین کشمیری بن علی کشمیری ، از روزگار اکبر پادشاه (۹٦۳-۱۰۱٤هـ). در برخی از نسخه های زیر ، نام سراینده «علی کشمیری» خوانده شده است.

☆ **592ـ تحفة القراء**
در قرائت ، بیست «باب»، بنام علی شاه، که بایستی علی شاه از تیره چکان باشد ، که در آغاز پادشاهی اکبر در کشمیر فرمانروایی می کرده است.
(ن. ک. شعرای کشمیر ۲ : ۸٦۵ برای علی شاه).
آغاز: (متن) باجبین سجده گزره احسان ـ کرده منزل به سوی ما قرآن. در بخش قرائت

(مشترک ۱ : ۱۰۸) گذشت. و اینک نسخه های تازه شناخته شدهٔ آن.

□ شیخوپوره ، کندا بهتیان ، حکیم میان محمد حسین : نستعلیق خوش ، محمد شریف ، ع ۱۰۸۱/۱ه. آغاز برابر نمونه ، ۸۳ ص (محمد علی کوثر).

□ شیخوپوره ، کندا بهتیان ، حکیم محمد حسین : نسخ خوش ، سید ولایت علی شاه ، چهار شنبه ۱۱۷۳ه. در جامع مسجد کوت لدها ، برای سید نور الحسن بخارایی ، آغاز برابر ، ۱۰۳ ص (محمد علی کوثر) نام سراینده «علی کاشمیری» خوانده شده است.

□ شیخوپوره ، اجنیانواله ، حکیم سید محمد شاه : نستعلیق خوش، علی احمد قوم آرائین ۱۲۱۹ه. برای سید احمد حسن شاه بهاکری ، آغاز برابر ، ۸٤ ص (محمد علی کوثر). نام سراینده «علی کشمیری» خوانده شده است.

□ سیالکوت ، رنگپوره ، کتابخانه حسن علی : نسخ پخته ، ۲۳ ذیحجه ۱۲۹۱ه. آغاز برابر ، ۹۸ ص (نعیم اختر مجددی) نام سراینده «علی کشمیری» خوانده شده.

□ ملتان ، قدیر آباد ، جامعهٔ عبدیه : نستعلیق ، حافظ عماد الدین ولد حافظ مراتب علی بن قادر بخش قادری ۱۳۱۰ه. آغاز برابر، ۸۲ ص (نعیم اختر مجددی). نام سراینده «علی کشمیری» خوانده شده است.

215ـ سقا بخارایی

حاج بهرام بخارایی. از بخارا به هند نزد اکبر پادشاه (۹۶۳-۱۰۱٤ه) رفته ، سپس از این جهان روی گردانده، مشک آب بر دوش به مردم آب می داده و به فارسی و ترکی می سروده است. و گویند سروده های خود را در حال جذبه به آب انداخت.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۲۷۱ - ذریعه ۹ : ٤٥٤).

593ـ دیوان سقا

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۳٥٤ - ایوانف : ٦٦۹ ، ٦۷۰ - مرآت العلوم ۳ : ٦٦).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ، شیرانی ۳٥٤۳/٥۱۹ : از پایان سدهٔ ۱۰ه. موریانه زده ، انجام افتاده (بشیر حسین ۱ : ۱۱۷).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱٦٤ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. ش ٦ مجموعه (ص ۱۹۷-۲٦۱) ، تنها غزلهاست به ترتیب تهجی. آغاز : در آینه روی تو دیدم هویدا - سری که نهان بود تقدس و تعالی. . . از راه کرم دست مرا گیر - در کوی تو افتاده ام از پای چو سقا. انجام : همان ساقی برد کز جام سقا - دما دم دمبدم اظهار ساقی. جدولبندی ٦ راه کمند ۳ راه. همه صفحه ها زر پاشی شده.

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۸۸۹ ، ۸۷۱ سقا : شکسته نستعلیق ، ۱۱۱۷ه.

دارای : غزل ، قطعه ، رباعی ، مسدس، مثنوی ، آغاز : باز سرکرده براه طلبش حیرانم ـ که من قطره کجا و هوس عمانم ، ۲۰۹ گ ۱۷ س (عباسی ۱ : ٤٧٤).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲۱۳ : شکسته ، سدهٔ ۱۳ه. دارای غزل ها. آغاز : همچو طوطی زهر آیینه برو حیرانم ـ تا نگوید سخن از وصف رخش حیرانم. تخلص او : همچو «سقا» شوم آگاه از اسرار ازل ـ گردهد پیر خرابات می عرفانم ، ۲۰ ص (نوشاهی : ۱۳٤).

☆ 594ـ مثنوی سقا

از وی چند مثنوی کوتاه دیده شده است.

۱ـ مثنوی باسر آغاز : کریما کار سازا ، کرد گارا ـ رحیما ، مشفقا ، پروردگارا.

۲ـ مثنوی که در ۹۶۶ه/۱۵۵۹م سروده است ، که می گوید ترجمه ی رساله ی امام جعفر الصادق (ع) است ، آغاز : ابتدای سخن بنام خدا ـ خالق جن و انس و ارض و سما.

۳ـ در حلوا گیری (حلوا سازی) ، که نیز در ۹۶۶ه/۱۵۵۹م سروده است. به نقل از جعفر طیار ، صادق القول جعفر طیار ـ بهر حلوائیان شیرین کار ـ کردم اول رساله ای تصنیف ـ وهنمایی برای امر شریف ـ شد اشارت که نظم می باید ـ شرح کن آنچه بر زبان آید. آغاز : ای بنام تو ابتدای سخن ـ داستان نو و حدیث کهن.

٤ـ در آداب خیمه دوزی . که می گوید ترجمه ی رساله ی امام جعفر صادق (ع) است. آغاز : ای ز قدرت خالق ارض و سما ـ رازق و پروردگار و رب ما.

گذشته از این چهار ، مثنوی های کوتاهتری از وی در مجموعه ی کراچی هست. و نیز ن.ک. نسخه ها ٤ : ۳۲۲۵ «مغنی نامه» از همو.

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲۱٤ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. چهار مثنوی پیشگفته است و چند مثنوی کوتاه دیگر، ۵۱۲ ص (نوشاهی: ۱۳۳).

● 216ـ ذهنی کشمیری

ذهنی کشمیری ، که گویا نامش فضل بوده است. از پایان سده‌ی دهم.

(ن.ک. فرهنگ سخنوران : ۲۱۷).

☆ 595ـ دیوان ذهنی

دیوان و یا منظومه ای ست در حمد و ستایش چهار یار.

آغاز : یار پیغمبر نشاید برگزیده چون چهار ـ حجت آن، بشنواز «ذهنی» ، که باشد یادگار ـ از ملائک و از کتب جز چهار نگزید است حق ـ کین عدد مستحسن است از روی معنی در اشعار.

□ لاهور ، فقیر خانه ، سید مغیث الدین بخارایی : نستعلیق ، نذر محمد ، ۱۰۹۳ه.

۱۲ ص آغاز برابر ، ش ۲ مجموعه (محمد علی کوثر نوشاهی).

217- ناشناس

ناشناسی از روزگار اکبر پادشاه (۹۶۳-۱۰۱٤ه) : شهنشاه مظفر شاه تیمور - ببوسد پای او سنجاب و سمور.

596- یوسف و زلیخا

«زلیخا» دختر شاه «رعابیل» یوسف را در رؤیا دل می بازد ، و در خواب دیگر در می یابد که وی عزیز مصر است ، و هنگامی که به همسری عزیز مصر در می آید ، در می یابد که وی نه یوسف است که در خواب دیده بود ، اندوهگین می شود . . . سپس داستان یوسف از دوستی پدر ، رشک برادران ، چاه ، اندوه یعقوب ، کاروان . . . برخورد زلیخا و آشنایی یوسف ، خرید یوسف ، خواهش ، زندان ، خوابدیدن عزیز مصر ، آمد برادران یوسف به مصر و بردن جامهٔ او نزد پدر ، بینایی و جوانی را باز یافتن پدر.

با حمد و نعت و مناجات و ستایش اکبر پادشاه آغاز می شود. در وصف یوسف گوید : دو چشمش خلد برین داشت - زلال قطره، حال عنبرین داشت. . . ز حسن وی شدی خورشید خیره - روی وی شده مهتاب تیره (گ ۳۱و) و درباره ی زلیخا می گوید : زلیخا روز و شب فریاد کردی - زمان وصل یوسف یاد کردی - همه روز از غم دلدار می سوخت - همه شب دیده را بر هم نمی داشت (گ ۳٤و).

آغاز : خدیا آب اشکم را اثرده - درخت آرزویم را ثمرده.

(ن. ک. پایان نامه دکتر طاهره آفتاب : ۷۶-۷۹).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۲ ق ف ۲٤۹ : نستعلیق ، تهندی رام ، سدهٔ ۱۲ه. ۱۳۸ ص (نوشاهی : ۱۷۲). در کلفون از «فیضی» دانسته شده است.

218- میرزا خان انصاری

میرزا خان انصاری پشتو، خلیفهٔ با یزید انصاری (م ۹۸۰ه/۱۵۷۲م) که یاد این یکی در «خیر البیان» (۳ : ۱٤٤۲) گذشت. به فارسی و پشتو می سروده است.

597- دیوان میرزا انصاری

□ پیشاور ، عجایب گهر (موزه) ۳٤ : نستعلیق پشتو ، در کابل ، سدهٔ ۱۱ه. سروده هایی ست در وحدت وجود به فارسی و پشتو ، آغاز : تن بو لم خو صفت . . . ، انجام : علم با معنی تمام است ، بحث کردن شرط نیست - نکته گفتن سامعانرا حاجت تکرار نیست - میرزا از اهل معرفت بسی - نیست انصاری که او در مذهب انصار نیست ، با مهر هایی از سر شناسان ٤۰ ۳۲ ص ۱۱ س (محمد اسرائیل کان الله له).

● 219. صافی

سراینده ای با تخلص «صافی» که در آغاز مثنوی زیر می گوید : در این راهی که دارد پیش صافی ـ ز لطفت گوشهٔ چشمی ست کافی. و در سرنامه به خامه ی نویسنده «صافی یمینی؟» آمده است.

☆ 598. مثنوی صافی

داستان عشقی ست که در نسخهٔ گنج بخش گویا ناتمام می ماند. پس از توصیف عشق دختر جوانی را توصیف می کند که دورا دور عاشق «وامق» پسری از شهر مصر می شود. و به امید دیدار از کاخ خود بیرون آمده به باغ می رود و آنجا با وامق دیدار می کند. و از بسیاری شوق پردهٔ حجاب را می درد. و باوجود اینکه این دلباختگی دو طرفه است ، وامق خود داری می کند. و وعدهٔ دیدار دوباره می دهد. و دختر بار دیگر با هزار آرزو به کاخ خود بر می گردد و منتظر می ماند. . .

آغاز : الهی جان پر دردم عطا کن ـ به سوز عشق ، دل را آشنا کن. به غایت کن دلی از عافیت دور ـ در و غم کار فرما درد مر دور !

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۹۶۸ : نستعلیق پخته (۱۰۰۰ه)، آغاز برابر ، (گ ۷۵ر-۷۸ر) ، پیرامون ۱۸۸ بیت.

● 220. اکرم بیگ لاهوری

اکرم بیگ لاهوری ، که زندگینامه ش بدست نیامد ، جزاینکه مرید حافظ غلام فرید بوده و بروزگار اکبر پادشاه (۹۶۳-۱۰۱۴ه) می زیسته است و منظومهٔ زیر را به دستور او سروده است. دربارهٔ خود گوید : محبت پیشه ام مشهور عالم ـ نهان از اهل عالم نیست حالم . . . نکو کاران نکو کارم شمارند ـ سیه کاران سیه کارم شمارند. . . گرفتارم به عشق نعلبندی ـ ستمکاری و شوخی ، خود پسندی.

☆ 599. الهی بخش نامه

مثنوی ست در توصیف «سراپا»ی جوان خوبرویی بنام الهی بخش نعلبند لاهوری. آغاز می شود با : مناجات ، حمد ، استدلال بر وجود واجب ، اقرار به نعمت های او ، صفت معراج ، صفت مرشد حافظ غلام فرید ، مدح پادشاه وقت ، تعریف سخن، بیان حسن و جمال الهی بخش : چنین گفت آن سخنگوی سخن سنج ـ گرفتار بلا و محنت و رنج.

آغاز : الهی بخش توفیقم به خامه ـ که بنویسم «الهی بخش نامه» ـ الهی بخش طبعم را روانی ـ که گویم قصهٔ شیرین بیانی.

□ شیخوپوره ، سرمیدانی شریف ، گنجینهٔ ضیاءالعلوم : نستعلیق خوش ، محمد شاه ،

۱۲۶۷ھ آغاز برابر نمونه ، ۶۵ ص ۱۲ س (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۷۹۲ : نستعلیق تحریری پخته ، سدهٔ ۱۳ھ ، آغاز برابر ، ناقص ، ۱۶ ک.

□ شیخوپوره ، نارنگ منڈی ، ماری کلان ، حکیم رحمت علی قریشی : نستعلیق پخته ، محمد شاه ، ۱۱ ع ۱/۱۲۶۷ھ. آغاز برابر ، ۶۶ ص (نعیم اختر مجددی) ن. ک. شماره پیش به همین خامه که نسخهٔ جدایی ست.

□ لاهور ، رحمان پوره ، محمد شریف البدر : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ھ. آغاز برابر نمونه ، ۶۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ شیخوپوره ، نارنگ منڈی ، کتابخانه شاهیه ، علی حقشاه : نستعلیق ، ۱۳۱۰ھ. آغاز برابر نمونه ، ۷۵ ص (سید خضر عباسی).

● 221. قدسی بدخشانی

شاه محمود متخلص به قدسی بدخشانی یا قطب الدین محمود بن محمد مقیم بن قطب‌الدین محمد بن مجد الدین محمد بن قاضی فخر الدین بدخشانی. گویا از سدهٔ دهم.

در فرهنگ سخنوران و ذریعه واژه ی «قدسی» از وی یاد نشده است.

☆ 600ـ شرح قصیدهٔ برده

متن از بوصیری ، محمد بن سعید (۶۹۴ھ/۱۲۹۵م) با سر آغاز : امن تذکر جیران بذی سلم.

آغاز : سپاس علوی اساس و ستایشی قدسی مساس سزاوار خداوندی ست که . . . اما بعد ، کمینهٔ طالبان . . . قطب الدین محمود . . .

□ پیشاور ، دانشگاه ، کالج اسلامیه ۱۱۷۴ : نستعلیق پخته ، مولانا غلام مصطفی ، ۱۱۹۷ھ. آغاز برابر نمونه ، ۱۹۶ ص (محمد اسرائیل کان الله له).

● 222ـ صرفی کشمیری

ملا یعقوب کشمیری ، متخلص به صرفی (۹۲۸-۱۰۰۳ھ/۱۵۲۲-۱۵۹۵م) که یاد او «انوار الاذکار» (مشترک ۳ : ۱۲۹۳) گذشت.

☆ 601ـ دیوان صرفی

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۴۰۶ - پاکستان و هند ۳ : ۲۲۲ تا ۲۲۵ زندگینامه و نام کارهایش - شعرای کشمیر ۲ : ۶۱۷).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۵۹۳ : نستعلیق شکسته آمیز پخته ، سده ۱۱ھ ، (ک ۱۴ ر - ۴۸ پ) همراه «دیوان حبی» بوده کتابفروشان جدا ساخته اند. آغاز افتاده : . . .

از کوی خویش «صوفی» بیچاره را مران ـ میداندش سگت ، که ز اهل وفا یکی ست. غزل هاست به ترتیب از «تا» تا «یا» و دو رباعی. نمونه ای از تخلص او : هر جفای دوست ای «صرفی» بود لطفی دگر ـ اندکی از لطف های اوست ، بسیارم هوس. و نمونه ای دیگر : «صرفی» به لاله زار ، بیاد رخت رود ـ با جان چاک چاک و دل لخت لخت خویش. . . شوم در کوی و صحرا همنشین وحشیان «صرفی» ـ که آیین مروت در بنی آدم نمی بینم.

□ **لاهور** ، پنجاب پبلک لائبریری ۹۹ ، ۷۷۱ ص ، ۶۹ ، ۸۷۱ حبیب : نستعلیق شکسته آمیز ، سده ۱۲ه. همراه دیوان «حبی». غزل های اوست و چند رباعی. **آغاز:** ای لال در کمال جمالت زبان ما ـ حیران بکنه تو خرد خرده دان ما ، ۴۹ گ (عباسی ۱ : ۴۹۳).

☆ 602ـ شرح رباعیات صرفی

متن و گزارش از همو. در بخش عرفان (۳ : ۱۶۱۴) گذشت.

☆ 603ـ مغازی النبی

یکی از «پنج گنج» اوست ، به روش «اسکندر نامه» ی نظامی ، در ۳۲۸۰ بیت. در آن می گوید : توانم به نظم نظامی رسید ـ می از جام خسرو و جامی کشید ـ بدان سان که از «پنج گنج» سه گنج ـ عیان کرده گشتم در باب پنج . .

در بخش تاریخ خواهد آمد.

☆ 604ـ مسلک الاخیار

نخستین مثنوی از «پنج گنج» اوست. در برابر «مخزن الاسرار» نظامی ، که به سال ۹۹۳ه/ ۱۵۸۵م (و نام کتاب تاریخ آن است). در بیست «مجلس» بدستور مرشد خود ، در بیان اسرار تصوف ، در ۲۶۰۴ بیت سروده است. و شمار آن در شعرای کشمیر (۲ : ۶۴۲) ۴۰۵۳ آمده است.

«هفت آسمان» از این مثنوی یاد نکرده است. ولی «شعرای کشمیر» (۲ : ۶۱۷) به نقل از «منتخب التواریخ» می نویسد «خمسه» را تمام کرده است. و «تاریخ اعظمی» (همانجا ۲ : ۶۲۷) ضمن بر شمردن کار هایش، نام آن پنج را چنین بر می شمارد: ۱ـ مسلک الاخیار، ۲ـ وامق و عذرا ، ۳ـ لیلی و مجنون ، ۴ـ مغازی النبوت (النبی) ، ۵ـ مقامات مرشد.

آغاز: بسم الله الرحمان الرحیم ـ سر خط منشور عطای عمیم.

(ن. ک. نسخه ها ۴ : ۳۲۰۰ و ۲ : ۱۳۸۵ ـ علمای هند : ۲۵۵ ـ پاکستان و هند ۴ : ۲۲۵).

لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/Vi ۷۵ ۵۵۹ : نستعلیق ، بهاء الدین ، ۱۵ رجب ۱۲۸۸ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۸ گ (عبدالله ۲ : ۳۳۶).

605- وامق و عذرا

یک از «پنج گنج» اوست. در داستان عشقی «وامق» (پسر) و «عذرا» (دختر)، بروزگار اکبر پادشاه (۹۶۳ - ۱۰۱۴ه)، در ۱۵۸۵/۹۹۳م (معشوق و عاشق) سروده و پیشکش مرشدش کمال الدین حسین ملقب به علی ثانی کرده است.

آغاز: خداوندا حجاب از پیش بگشای - به مشتاقان، جمال خویش بنمای.

(ن. ک. نفیسی ۱: ۳۷۳ و ۲: ۸۲۹- علمای هند: ۲۵۵- موزهٔ سالار: ۱۷۷۳، ۱۷۷۴- کتابخانه رضا، رامپور: ۴۲۱۶).

□ حیدر آباد، کتابخانه امین ۱۲: تاریخ و نشانی بیشتر داده نشده (پایان نامهٔ دکتر طاهره صدیق: ۶۷).

223- ضمیری بلگرامی

نظام الدین بلگرامی، متخلص به **ضمیری** (م ۱۰۰۳ه/۱۵۹۵-۴-). از روزگار اکبر پادشاه (۹۶۳-۱۰۱۴ه) در قاضی پور می زیسته و در سفیدون دهلی در گذشته است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران: ۳۴۶ - خریمه ۹: ۶۲۷).

606- دیوان ضمیری بلگرامی

(همان. نسخه ها ۳: ۲۴۱۰ - مرآت العلوم ۳: ۸۷، ۴۴ - ایوانف: ۶۸۹).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۲۲۰ ... ۱۰۰۰: نیمه شکسته، غلام حیدر، ۱۰ ذیقعده ۱۱۶۲ه. آغاز: تا طوطی زبان به ازل شد سخن سرا - اول سخن بنام خدا کرد ابتدا، دارای: قصیده، غزل، رباعی. آغاز غزلها: ای نور تو در عرصه کونین هویدا - پیداست همه جای چه در منبر و چه بیدا، ۱۲۹ گ (عبدالله ۲: ۳۳۶).

224- قادر بدایونی

شیخ **عبدالقادر بدایونی** متخلص به **قادری** (۹۴۸-۱۰۰۴ه/۱۵۴۱-۱۵۹۶م)، که یاد او در «را ماین، ترجمه» (مشترک ۴: ۲۱۵۵) گذشت. نامی ترین کارش «منتخب التواریخ» است (نسخه ها ۶: ۴۷۰۲). (ن. ک. فرهنگ سخنوران: ۶۴۱).

607- دیوان قادری

عباسی که نسخهٔ زیر را در دست داشته، به احتمال کم از وی دانسته است. ولی نسخه ای باهمین سر آغاز را نوشاهی (موزه: ۵۲۰) از دارا شکوه متخلص به قادری دانسته است. (ن. ک. پس از این)

□ **لاهور**، پنجاب پبلک لائبریری ۹۹، ۸۷۱ قادر: نستعلیق، آغاز سدهٔ ۱۳ه. دارای غزل و رباعی. **آغاز:** همه موجود در وجود ما - گنج مخفی ست این نمود ما. انجام:

ای آکل و اکل و شرب و مأکول تویی ـ وی فاعل کل و فعل و مفعول تویی ـ در صورت حال و ماضی و استقبال ـ هم عرض تو بوده ای وهم طول تویی ، ۱٤۰ ص ، (عباسی ۱ : ۵۰۳).

● 225ـ ابو الفیض ، فیضی

ابو الفیض بن مبارک دکنی،متخلص بهفیضی (م۱۰۰٤ه/۱۵۹۶م)، کهیاد او در «لیلاوتی» (مشترک ۱: ۲۱٤) و «رتن و پدم»(٤: ۲۱۶۰) و نیز بخش نامه نگاری (۵ : ٤٤) گذشت. وی جز «دیوان» پنج مثنوی به پیروی نظامی سروده است : ۱ـ مرکز ادوار ، ۲ـ سلیمان و بلقیس ، ۳ـ نل و دمن ، ٤ـ هفت کشور ، ۵ـ اکبر نامه.

✯ 608ـ داستان اکبر پادشاه

داستان جنگ اکبر پادشاه (۹۶۳-۱۰۱٤ه) است باسپهدار محمد شاه.
در بخش تاریخ خواهد آمد.

✯ 609ـ رتن و پدم

مثنوی ست که بشیر حسین از وی دانسته است. ن. ک. بخش هندویی (مشترک ٤ : ۲۱۶۰).

✯ 610ـ دیوان فیضی

دیوان او را برادرش ابو الفضل علامی ، در ۱۰۰۶ه/۷-۱۵۹۸م گرد آورده است .

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ٤۵۹ «فیضی دکنی» ـ ذریعه ۹ : ۸۵۵ «دیوان فیضی هندی» زندگینامه و نام پنج مثنوی او ـ مشار ۲ : ۲۳۵۵ که نشانی یک چاپ ۱۸۹٤م آن را داده).

□ **لاهور** ، محمد شفیع ۸۲/۱۹۵: نستعلیق. سعد الله پیرامون ۱۰۱۳ه/۱۶۰٤م. آغاز : مستانه سخن می سد از دل بلب ما ـ عشق است که بر بسته زبان ادب ما . . . ، دارای غزل تا ردیف نون و چند قصیده ، انجام افتاده ، ۱۵ ص (بشیر حسین : ۱۶۷).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۰۸۰۷ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز و انجام افتاده. نخستین تخلص : فیضی غلامی در میخانه کن که نیست ـ از بندگی عشق گذری نیست ترا ؟ و نمونهٔ دیگر : فیضی چه همتست ، بنازم به همتت ـ کاوردی آب رفته را به جوی خویش ، غزل هاست از الف تا ها ، ۱۰۲ ص.

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ۶۲ SPi/VI ٤۲۰۰ : نستعلیق، سدهٔ ۱۱ه. دارای : قصیده و غزل آغاز:بسمله.گنج ازل راست طلسم قدیم آغاز غزلها: زحال خود چوگفتم شمه شد نقل محفلها- سخن کزروی حال آید کند پا بر درد لها (عبدالله ۲ : ۵۱۷) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۲۵).

□ **کراچی** ، موزهٔ ملی ۱۳۱٤ - ۱۹۶۱ N. M. : نستعلیق ، ذیحجه ۱۱۲۱ه. دارای :

قصیده و غزل و قطعه و رباعی و منظومه ای به عربی. آغاز : یا ازلی الظهوریا ابدی الخفا ، ۳۵٤ ص (نوشاهی : ۵۱۹).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب APi/VI ۵۲ ۲٤۷ : شکسته آمیز ، **۱۲۲۵ه.** آغاز : بسمله گنج الف راست طلسم قدیم. دارای : قصیده با ترکیب ، غزل ، رباعی ، قطعه ، ماده تاریخ. آغاز غزلها : بگشای پردهٔ چشم حقیقت نمای را ـ خود را بشناس تا بشناسی خدای را ، ۳٤۷ ک (عبدالله ۲ : ۳۳۷).

□ **پیشاور** ، دانشگاه پیشاور: نستعلیق، احمد میختانگ، دوشنبه، تاریخ یاد نشده، آغاز: هلال ابروی او مرقاب قوسین است ـ به چشم مردم پاک بین نگران را ، انجام : چنان مباش مقید بکار سازی غیر ـ که یاد فیضی بیچاره مطلقا نکنی ، ۱۷۰ ص (پرفسور امتیاز حسین).

☆ 611. مرکز ادوار

نخستین مثنوی از «پنج گنج» اوست ، که بدستور اکبر پادشاه (۹۶۳ - ۱۰۱٤ه) در برابر «مخزن الاسرار» نظامی، به سال ۹۹۳ه/۱۵۸۵م. بدان آغاز کرده و به انجام نرسانده در ـ گذشته است. و پس از مرگ ، برادرش ابو الفضل علامی نگارندهٔ «مکاتبات علامی» (ن.ک. بخش نامه نگاری : ۶۱) آن را گرد آورده خاتمه ای به نثر برای آن ساخته است. و در آن گفته است که این مثنوی در سه هزار بیت می باشد. (ذریعه ۱۹ : ۲۹۳).

آغاز : بسم الله الرحمان الرحیم ـ گنج ازل راست طلسم قدیم ـ گنج ازل چیست کلام خدا ـ مهر ابد کرده بنام خدا . . . آنکه چنین جنبش پرکار کرد ـ نام و را «مرکز ادوار» کرد.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۱۹۸ «مرکز ادوار» ـ ذریعه ۱۹ : ۲۹۳ «مثنوی مرکز ادوار»ـ هفت آسمان ۱ : ۱۱۵ ـ شعرای کشمیر ۳ : ۱۱۹۱ به نقل از «اکبر نامه» می نویسد که فیضی مأمور بود آن را در سه هزار بیت بسراید و مثنوی موجود در ۱٤۶۲ بیت است ـ مشار ٤ : ٤۷۱۵ که نشانی یک چاپ کانپور ۱۸۷۳م را داده ـ ایوب قادری : ۷۷ ـ اته : ۱٤۶٤ ـ نشریه ۹ : ۲٤٤ و ۱۰ : ۲۵۲ ، ۲۸۸ ـ مرات العلوم ۳ : ۷٤).

□ **لاهور** ، محمد شفیع ۲۲۹/۱۹۶ : نستعلیق شکسته آمیز ، عبدالسلام ، **۱۰۵۵ه/** ۱۶۴۵م. در مشهد خراسان آغاز. برابر نمونه ، ۱٤ گ (محمد بشیر حسین: ۱۶۸).

□ **لاهور**، کتابخانهٔ الریاض، جی معین الدین : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، آغاز و انجام افتاده ، ٤۷ گ (دکتر ظهور الدین احمد ، سید عارف نوشاهی).

□ **لاهور** ، دانشگاه ، شیرانی ٤۱۷۵/۱۱۲۲/۱ : تاریخ یاد نشده (بشیر حسین ۱ : ۱۸۱).

☆ 612. نل و دمن : نلدمن

سومین مثنوی از «پنج گنج» اوست در برابر «لیلی و مجنون» گنجوی ، از افسانه های

هندی ، در دلباختگی نل ودمن. گویا اکبر پادشاه (۹۶۳-۱۰۱٤هـ) ، به سال ۹۹۳هـ/۱۵۸۵م وی را به سرودن «خمسه» ای در برابر نظامی گنجوی دستور می دهد. و اوهر پنج را یکجا آغاز می کند. ولی تا سال ۱۰۰۳هـ/۱۵۹٤م هیچیک‌ازآن ها به انجام نرسیده بود. ووی درچهار ماه همان سال ۳۹ پادشاهی او ، این یکی را در ٤۲۰۰ بیت به انجام می رساند : سی و نهم از جلوس شاهی ـ تاریخ مجدد الهی ـ چون سال عرب شمار کردم ـ الف و سه الف نگار کردم.

و آغاز می شود به: حمد، مناجات، نعت سید المرسلین، معراج ، ستایش از ابو المظفر اکبر پادشاه ، تقریب ترتیب این افسانهٔ افسون پرور ، رنگ آمیزی نگارستان عشق در این کارگاه خسرو فریب ، بنیاد آتشکدهٔ عالم سوز و بیان تفی از راجه نل ، افتادن خار خار ناشکیبی در سینهٔ دل ، تدبیر وتیر در شناخت نبض بیمار عشق و شرح حسن دمن . . .

یکی از شیرین ترین داستانها است که از «مهابهارات» بیرون کشیده شده است. نل پادشاه اجین Ujain و دمن (دمینتی) دختر راجه بهیم سین فرمانروای بید Bidar. نل زیبا ، نیرو مند ، شجاع ، جوانمرد و سوار کار بود. ودمن زیبایی و فریبایی بی همتایی داشت. این دو نادیده شیفتهٔ یکدیگر می گردند. نل غازی را برای دمن می فرستد که شیفتگی وی را حکایت کند ، ودمنیتی برمی اورود تا آنجا که پدر و مادر را نگران و وامی دارد دختر را شوهر دهند. برای برگزیدن همسر جشن ملی هندوان سویمبر برپامی شود. صدها تن از راجه زادگان در آن شرکت می کنند. نل و چهار دیوتا (خدایان هندی) که به نل رشک می برند نیز شرکت می جویند ، هر چهار به قیافهٔ نل‌ا. دمن بکمک نیروی عشق نل خود را می یابد ، و دو دلداده به یکدیگر میر سند ـ و از آندوپسری بنام سین و دختری بنام اند را بدنیا می آید.

«نل» با آن خوبیها در یک قمار پادشاهی خود را به برادر خود «پشکر» می بازد، وروی به صحرا می گذارد ، «دمنیتی» نیز باوی روز های دشواری را می گذراند. «کالی» دیو که از آن عروسی خشمگین بود «نل» رانا گزیر به ترک «دمن» می کند. دمن تک و تنها در جنگل. تا اینکه پدر و مادر دختر را نزد خود می برند. ونل در بدر می گشت. تا اینکه بدنبال نیش ماری به شکل کوتله ای در می آید. و همین تغییر قیافه وی را از سرگردانی رهایی میدهد. «نل»کارارابه رانی «تو پرن» راجه «اجودهیا» را می پذیرد. «دمن» آگاه می شود. راجه را با آشپزوی دعوت می کند و شوهر خود را باوجود قیافهٔ زشت می شناسد ، «نل» به قیافهٔ اصلی خود در می آید ، و بکمک راجه بهیم سین (پدر زن خود) پادشاهی خود را باز می گیرد.

برای نشانی و نمونه ، آنجا که نل دمن را در بیابان تنها رها می کند : تو طرح وفا و داع کردی ـ عشق دگر اختراع کردی ـ تأثیر فسون عشق بردی ـ ناموس جنون عشق بردی ـ گفتی نگذارمت تا به مردن ـ این بود ره وفا سپردن؟. و نیز، آنجاکه عشق میان هندیها را بیان میکند : این شعله چراغ هر کسی نیست ـ وین رشته بدست هر کسی نیست ـ این باده مجوبه بزم هر کس ـ کین نشئه به هند باشد و بس ـ این رشته به سحر هند رشتند ـ وین سبزه به خاک

هند کشتند.

ضمن «خمسهٔ فیضی دکنی» در کانپور ۱۸۷۳م و یکبار تهران ۱۳۳۵خ بکوشش ع. قویم چاپ شده است.

نسخهٔ منثور این داستان در موزهٔ کراچی N. M. ۵۲۸/۱۴۸ : هست (نوشاهی ۶۸۹). و یکبار پس از فیضی ، کسی به نام «امانت» این داستان را بار دوم به نظم در آورده است (ن.ک. پس از این).

آغاز : ای در تک و پوی تو ز آغاز- عنقای نظر بلند پرواز- فکر تو بدل خیال بگداخت - اوج توز مرغ بال انداخت.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۲۸٤ «نل و دمن» - ذریعه ۱۹ : ۳۲۶۰ «مثنوی نل و دمن» همانجا ۲٤ : ۳۱۰ «نل و دمن» - هفت آسمان : ۱۱۸ - مشار ۵ : ۵۳۰۱ که نشانی یک چاپ آن را ضمن «خمسهٔ فیضی» ۱۸۷۳م داده - همانجا۲:۱۹۱۹«خمسهٔ فیضی»که نشانی ۳ چاپ نل و دمن را داده - پاکستان و هند ٤ : ۸۶۲ - نفیسی ۱: ۳٦٤ برای نسخه هایش ، اته : ۱٤۶۸ تا ۱٤۷۸ - ایرانف : ٦۹٤ - براون : ۲٤٦ - دانشگاه بمبئی : ۲۷۸ - موزهٔ سالار ۱۷۸٤ ، ۱۷۸۹ ، ۱۷۹۰ - افغانستان : ۱۷۷ - تاجیکستان ، دوشنبه ۳ : ۱۰۵ - نشریه ۸ : ۲۲۵ و ۱۰ : ۲۷ ، ۲۷۳ - مرآت العلوم ۱ : ۸۶ (۲ نسخه) و ۲ : ٦۱ و ۳ : ۷۶ ، ۷۷ (۸ نسخه)- سنا ۱ : ۲۳ - دیو بند ۲ : ۲٦۹ - ملی ۳ : ٤۱٤).

☐ لاهور ، دانشگاه پنجاب A ۲۸۱ Pi/VI ۲۹۱۷ : نستعلیق ، ولی محمد بن بردی محمد ، ۳ شعبان ۱۰۵۰ه. آغاز برابر ، ۱٤۵ گ (عبدالله ۲ : ۳۳۹).

☐ لاهور ، دانشگاه پنجاب A ۵۱ APi/VI ۲٤٦ : نیم شکسته ، در برهانپور ، ۲۷ صفر ۱۰٦٦ه. آغاز برابر ، ٦٤ گ (عبدالله ۲ : ۳۳۹).

☐ کویته ، میثم صادق علی : نستعلیق شکسته آمیز ، چاشت چهار شنبه ، ۲٦ ج ۱۰۷۷/۲ه. آغاز افتاده : خواهم که شهنشه خرد دوست- از مغز سخن بر آورد پوست ، ۳۱۳۳ بیت ، ۲٦۵ ص (دکتر انعام الحق کوثر).

☐ لاهور ، دانشگاه پنجاب A ٦۲ SPi/VI ۵۰۷۱ : نستعلیق ، ۲۵ صفر ۱۰۸۰ه. (۱٦٦۹م) آغاز برابر ، ۱۷٤ گ (عبدالله ۲ : ۵۱۸) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۸۹).

☐ کراچی ، استاد پیر حسام الدین راشدی : نستعلیق خوش ، ۱۰ ع ۱۰۸۲/۲ه. آغاز برابر نمونه ، با سرلوح زرین ، ۲٤۰ ص ۱۷ س (پرفسور روشن آرا بیگم).

☐ لاهور ، دانشگاه پنجاب B ٦۲ SPi/VI ٤۲۱۵ : نستعلیق ، مصطفی بن (؟)

عبدالله ، ۲۹ محرم ۱۰۸۴ھ. (۶ مه ۱۶۷۳م) ، ۱۲۳ گ (عبدالله ۲ : ۵۱۸) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۸۹).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۷۵۹ : نستعلیق پختهٔ ، ۱۱ ذیحجه ۱۰۸۵ھ/۱۷۳۱ ب ، آغاز برابر ، ۱۴۳ برگشمار دارد. (گنج ۳ : ۱۸۴۶).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۹۳ ، ۸۷۱ نل (۳) : نستعلیق پخته ، نور محمد ، ۱۰۸۹ھ. ۱۲۶ گ ۱۷ س (عباسی ۱: ۱۱۶).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۶۲ C ۳۱۸۷ : نستعلیق ، ۱۴ رجب ۱۰۹۸ھ (۱۶۸۷م) ، ۱۳۹ گ (عبدالله ۲ : ۵۱۸). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۸۹).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۰۲ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ھ ، آغاز برابر ، ۳۱۸ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۳۷۴۸ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ھ. آغاز افتاده: سودای درویه جوش می زد ... و از جوش جنون خروش میزد ، ۱۵۸ ص.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب KPi/VI ۲۶ ۲۱۸۶ : شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۱ھ. ۱۴۰ گ (عبدالله ۲ : ۳۴۰).

□ لاهور ، همانجا SPi/VI ۶۲ D ۴۱۸۶ : نستعلیق، سدهٔ ۱۱ھ. ۱۲۰ گ (عبدالله ۲ : ۵۱۹). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۸۹).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲۷۸ : نستعلیق خوش ، سده ۱۱ھ ، سرلوح ، زرین ، ۲۶۶ ص (نوشاهی : ۱۶۹).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۹۳ ، ۸۷۱ نل (۱) : نستعلیق ، کهاسی آهوند قوم بنی اسرائیل ، متوطن کول جلالی ، ۱۴ رمضان ۱۱۱۷ھ. آغاز برابر نمونه ، ۱۲۴ گ ۱۵ س (عباسی ۱ : ۴۸۴).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۳۴۵-۱۹۶۱ N. M. : نستعلیق ، کشور داس بن تهاکر داس اگروواله شاهجهان آبادی ، ۱۷ رمضان عالمشاهی (۱۱۲۱ھ) در بنارس ، ۳۲۰ ص (نوشاهی : ۶۵۸).

□ خیرپور ، کتابخانهٔ عمومی : نستعلیق ، رکهنا تهه رای ، ۱۶ ذیقعده ۶ جلوس فرخ شاهی (۱۱۳۰ھ؟)، آغاز برابر نمونه، ۱۳۶ ص (سید خضر نوشاهی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۲۸۱ ۱۶۹۵ : نستعلیق ، عزت الله ۱۱۳۸ھ. ۱۱ ج ۱۱۴۷/۲ ، ۶۱ گ (عبدالله ۲: ۳۴۰).

□ سیالکوت ، رنگپور ، کتابخانهٔ حسنعلی: نستعلیق پخته ، بخت آور ، ۱۱۶۳ھ ، آغاز

برابر ، ۲۹۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۳۵۳ : نستعلیق ، ۵ شعبان ۱۱۸۹ه ، ۳۷۸ ص (نوشاهی : ۱۶۹).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۷ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ه ، آغاز برابر ، سرلوح ، ۲۷۶ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۲۹۰۱ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. (ص ۸۶ - ۳۳٤) ، آغاز برابر.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸٤۷۲ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. (ص ۲-۲۹۲) ، آغاز برابر ، انجام چند سطری افتاده.

□ کراچی ، آئی. آئی. چندریگر ، نیشنل بانک پاکستان ۷۲۸۳ : نستعلیق شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر ، ۲۸۲ ص (سید خضر نوشاهی).

□ خیر پور ، کتابخانهٔ عمومی : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز یک برگ افتاده : پرواز حسن و هوا شرر بار - پرواز چه گل کند درین بار ، ۲۵۰ ص (سید خضر نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۱۳٤ : نستعلیق خوش چلیپا ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه ، آغاز برابر ، ۲۱۳ ص.

□ ملتان ، سید شاه عباس گردیزی ٤۷ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. آغاز برابر ، بامهر سید حسن بخش گردیزی الحسنی ، ٤۶۸ ص ۹ س (دکتر زبیده صدیقی).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲۷۹ : نستعلیق حاجی گل محمد ، رمضان ۱۲۸ (۱۲۰۸ه) ، ۱٤۳ ص (نوشاهی : ۱۷۰).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۲۰۸-۱۹۶۵ .N. M : نستعلیق ، سلطان محمد ، ۱ صفر ۱۲۰۹ه. آغاز برابر ، ۲۸۶ ص.

□ کراچی ، همانجا ۱۹۵۷-۹۲۸/۶ .N. M : نستعلیق ، ۵ صفر ۱۲ ، با مهره کنده ۱۲۱۰ه. برای غلام محمد ، ۲۸۶ ص (نوشاهی : ۶۵۸).

□ سرگودها ، هری پور ، عبدالقیوم : نستعلیق خوش ، محمد اکرم بن میر غلام بشیر ، در مسجد سیدان ، ۱۲۱۱ه. آغاز برابر ، ۲۶۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب E ۶۲ SPi/VI ۳۳۲۳ : شکسته آمیز ، شیخ وارث علی ولد لطف علی ، ۱۲۱۲ه. (۷۹۸-۷م). ۱۳۶ گ (عبدالله ۲ : ۵۱۹). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۸۹).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۸۹ : شکسته آمیز ، کند یادل به مقام بیالی ، ۳ رمضان

۱۲۱۳ھ/۱۷۹۹م. آغاز برابر، ۲۵۰ ص.

□ **اسلام اباد** ، گنج بخش ۷۸۱۶ : تحریر آمیز ، غلام محمد بن محمد خان افغان ، برای مهاراجه سنگھ ، ۱۸۸۹ ب (۱۲۴۸ھ ؟). آغاز برابر ، ۲۸۴ ص.

□ **شیخوپوره** ، نارنگ مندی ، ماری کلان ، حکیم رحمت علی قریشی : نستعلیق پخته ، باغ علی ، ۱۲۵۵ھ. آغاز برابر ، ۲۵۱ ص. (نعیم اختر مجددی).

□ **فیصل آباد** ، چنیوت بازار ، وکیلان ، کتابخانهٔ چشتی سلیمانی : نستعلیق پخته ، علی اصغر بخواهش برادر زاده خود شبیر احمد ، ۱۲۵۹ھ. آغاز برابر ، (ص ۷۰۳ - ۹۶۳) (نعیم اختر مجددی).

□ **لاهور** ، پنجاب پبلک لائبریری ۹۳، ۸۷ نل (۲) : نستعلیق پیر بخش، ۱۸۹۸ بکرمی (۱۲۵۹ھ.؟) آغاز برابر نمونه ، کامل، ۱۳۵ گ ۱۶ س (عباسی ۱ : ۴۸۵).

□ **کراچی** ، موزهٔ ملی ۳۹۵-۱۹۶۴ .N. M : نستعلیق ، دیا رام ، ۱۹ بھاگن ۱۸۹۹ب (۱۲۵۹ھ.؟) بروزگار شیر سنگھ ، ۲۸۴ ص (نوشاهی: ۶۵۹).

□ **لاهور** ، کتابخانهٔ الریاض ، جی معین الدین : نستعلیق ، بخط دو کاتب ، خط تازه ۱۲۶۹ھ. ۱۵۱ گ (دکتر ظهور الدین احمد).

□ **شیخوپوره** ، نارنگ مندی ، کوت بهیلان ، چوهدری ذکا الله : نستعلیق پخته، غوث محمد ، ۱۲۷۲ھ. آغاز برابر ، ۲۵۷ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **کراچی**، موزهٔ ملی ۷۳۶-۱۹۶۸ .N. M : نستعلیق، فضل احمد بن میان شمس الدین بن محمد بخش عرف کهوکهر ساکن ایمن آباد، ۱۹ محرم ۱۲۹۰ھ. ۳۵۵ ص (نوشاهی : ۶۵۹).

□ **خیر پور** ، کتابخانهٔ عمومی : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ھ. آغاز برابر نمونه ، ۳۳۰ ص (سید خضر نوشاهی).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۴۲۰۳ : نستعلیق خوش ، ملا غلام محیی الدین افغان سنجی تخلص ، ۲۷ رجب ۱۳۰۸ھ. سرلوح ، ۲۸۶ ص.

□ **سرگودها** ، هری پور ، عبدالقیوم : نستعلیق ، فقیر محمد بن یوسف سیالکوتی ، ۱۳۱۰ھ. برای مکرم شاه ، آغاز برابر ، ۱۹۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **میانوالی** ، کندیان ، کتابخانهٔ سعدیه ، مولانا ابو الخلیل خان محمد صاحب ، خانقاه سراجیه : نستعلیق خوش ، امام الدین ، ساکن رحیم پور ، سدهٔ ۱۴ھ. آغاز برابر ، ۱۴۴ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **سرگودها** ، بهلوال ، نوتانواله ، محمود بیگ : نستعلیق ، رجبعلی ، سدهٔ ۱۴ھ ، ۲۲۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی، ۴۶۹۲/۲/۱۶۴۲ : تاریخ یاد نشده. (بشیر حسین ۱ : ۱۸۹).

□ **پیشاور**، پشتو اکادمی ۲۵۶ : نستعلیق خوش، بی تاریخ، آغاز برابر نمونه، انجام افتاده، ۲۲۰ ص (استاد محمد رضا همدانی).

□ **لاهور**، کتابخانهٔ عمومی ۹۳، ۸۷۱ : تاریخ و نشانی بیشتر یاد شده (پایان نامهٔ دکتر طاهره صدیق : ۱۳۵).

□ **کراچی**، انجمن ترقی اردو ۳۵۳/۳ : نیز تاریخ یاد نشده (همان منبع).

☆ 613. شرح نل و دمن

متن همان، گزارش از **ابو الفیض محمد ملاحت**، که «مرآت الحساب» را در ۱۲۵۶ه/۱۸۴۰م (ن. ک. ۱ : ۲۱۶) نگاشته است. و از هموست «شرح گل کشتی» در همین بخش (نیمهٔ یکم سدهٔ ۱۲) و «شرح مکاتبات علامی» (۵ : ۶۳).

□ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ۳۱۱۳/۱۰۸ : نوشتهٔ قطب الدین ولد کریم بخش، ۱۹۱۴ ب (۱۲۷۴ه/۱۸۵۷) (بشیر حسین ۳ : ۴۵۵).

□ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ۳۴۰۶/۴۰۱/۱ : از پایان سدهٔ ۱۳ه. انجام افتاده (بشیر حسین ۳ : ۴۵۵).

☆ 614. شرح نل و دمن

متن همان. گزارش از **ظهور حسن**، که در ۱۲۷۳ه/۱۸۵۷-۰۶م ساخته است.

آغاز: تفسیر آیات شمس به بیان واضح مطالعه می نماید ورای دقایق رسای او در زایچه صبح احوال روزنامچه هر فرد معاینه می فرساید.

□ **لاهور**، کتابخانهٔ دکتر وحید قریشی : نستعلیق محمد غلام قادر، متخلص به زیرک، ۱۲۹۱ه. آغاز برابر نمونه، ۱۳۱ گ ۱۵ س (پایان نامهٔ دکتر خالده صدیق : ۳۰۳).

☆ 615. هفت کشور

در برابر «هفت پیکر» نظامی، در داستان «بهرام شاه» و هفت تن از خوبرویان او. از این روی «بهرامنامه» نیز خوانده شده است.

آغاز: از طلعت او به نور بینش - افروخته شمع آفرینش - فیاض از این خیال بگذر - ز اندیشهٔ این محال بگذر.

(ن. ک. نسخه ها ۴ : ۲۳۲۴ - ذریعه ۱۹ : ۳۴۰ - نفیسی ۱ : ۳۶۴ - شعرای کشمیر ۳ : ۱۰۹۸).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳۳۲۳/۳۱۹/۲ : نوشته پیرامون ۱۲۱۲ه/۱۷۹۷م. آغاز برابر نمونه ، (بشیر حسین ۱ : ۱۹٤).

☆ 616- یوسف و زلیخا

مثنوی که بروزگار اکبر پادشاه (۹۶۳-۱۰۱٤ه) سروده شده است. و در کلفون نسخهٔ انجمن ترقی (۲ ق ف ۲٤۱) از فیضی دانسته شده است. (ن. ک. پس از این).

● 226- ابن یمین شبرغانی

شیخ الشیوخ آگه بن یمین شبرغانی ، متخلص به ابن یمین (م ۱۰۰۵ه/۶-۱۵۹۷م) ، از مردم شبرغان از توابع بلخ ، مرید مولانا خرد کاشانی و سپس جانشین ایشان.

(ن. ک. نفیسی ۱ : ۵۸۷).

☆ 617- دیوان ابن یمین شبرغانی

نسخه هایی از دیوان او ، در فهرست ها ، بنام ابن یمین فریومدی (ن. ک. سدهٔ ۸ه) آمده است. و تفکیک دیوان های این دو نیاز به بررسی و بیرون از امکان این ناچیز است. به ویژه برخی از سروده های این دو ، در یکجا گرد آمده اند. و در نسخه های گنج بخش (زیر) که عمدتاً از شبرغانی ست ، سروده هایی از فریومدی نیز دیده می شود.

و برای نسخه هایش ن. ک. دیوان ابن یمین فریومدی (نسخه ها ۳: ۲۲۱۱) که بسیاری از نسخه های این شبرغانی در فهرست ها بنام آن فریومدی آمده است.

(ن. ک. مجلهٔ آریاناس ۲۱ ش ٤-۵ : ۷ گفتار دکتر واحدی جوزجانی «اشعار ابن یمین شبرغانی» - نسخه ها ۳ : ۲۲۱۱ «دیوان ابن یمین فریومدی» که برخی نسخه هایش از این شبرغانی ست).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱٦٤ : نستعلیق خوش ، سده ۱۱ه. ش ۱۲ مجموعه (ص ۳۸۷-٤۱۵) غزلهاست به ترتیب تهجی. آغاز : ای خداوند قادر یکتا - مبدع کون و خالق اشیا. انجام : چه غم از طعنه اغیار ترا این یمین - که چو بنده به جهان یار و نگاری داری. همه صفحه ها زر پاشی شده (گنج ۳ : ۱٤۰۸)

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹٤۷۸ : نستعلیق پخته ، سده ۱۱ه. آغاز کمی افتاده ، دارای غزل به ترتیب قافیه ، ترجیع بند: مبین در صورت و معنی به جز دوست - اگر صورت و گر معنی همه اوست . و مستزاد : با جمع بتان صحبت سنگین چه خوش آمد - در گلشن زیبا - در کاسه زر باده رنگین چه خوش آمد - همچون گل رعنا- آنگاه رباعی ، فرد و ماده تاریخ «ز قتل عام مشهد می توان یافت» ، ۷۹۰ و «چو گل شگفت و گفت به تکرار «باغ» باغ ۱۰۰۲ه - و نمونه هایی که در ش ۹۲۳۹ آورده شده را دارد ، و در پایان «هفت مجلس» (ص ۱-۱٦۰) و (۱٦۰-۱۸۲).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۹۲۳۹ : نستعلیق پخته، سده ۱۱-۱۲ه. آغاز : ای خداوند قادر یکتا - مبدع کون و خالق اشیا. . . نیست توحید، حد ابن یمین - خود توبی از زبان خود گویا. تخلصی دیگر : منزل ما گر نباشد کعبه ای ابن یمین - درمیان جان ما، از زلف او زنار بس، انجام و میانه افتاده، ۱٤٤ ص.

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب APi/VI ۳۳ ۲۲٦ : نستعلیق، میرزا بن خواجه خضر، ۷۹ (۱۱۷۹ه) آغاز : ای خداوند قادر یکتا - مبدع کون و خالق اشیا . . . ، پس از حمد و نعت : غزل، ترجیع، مستزاد، رباعی، مثنوی هفت مجلس، مثنوی مجلس افروز، مثنوی دیگر، ۱٦٤ گ (عبدالله ۲ : ۲۵۸) در فهرست از فریومدی دانسته شده.

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ٤۰۵ : نستعلیق پخته، سده ۱۲ه. آغاز ۹ بیت از غزل افتاده : تا که یوسف جدا شد از یعقوب - نیست کارش بغیر آه اسفا . . . نیست توحید تو حد ابن یمین - خود توبی از زبان او گویا. غزلهاست به ترتیب تهجی از الف تا یا، همان یک غزل را از ردیف «ث» دارد که در نسخه ٦۲۸۵ این کتابخانه هست، و یک غزل در ردیف «ک»، با این مطلع : فرد ای حشر با غم تو از درون خاک - خواهم برون زدم بگریبان چاک چاک. و نیز همان ترجیع بند که در آن نسخه نشان داده شده، و در پایان همان مستزاد، جدولبندی سیاه و کمند بندی شده، ۱۵٤ ص (تسبیحی ۲ : ۱۷۷ - ۱۷۹) که در آنجا از ابن یمین فریومدی دانسته شده است.

□ **اسلام آباد**، همانجا، ۸۵۹۷ : نستعلیق، سده ۱۲ه. آغازوانجام افتاده (ص ۱۷۰-۲۳۸). آغاز : ابن یمین ز عشق بنان منع کی توان - چون گشته است عین حقیقت مجاز ما. انجام : مباد ابن یمین، درد سر کشد سگ او- که شام تا به سحر سر بر آستان زده.

□ **شیخوپوره**، سرمیدانی، گنجینه ضیا العلوم : نستعلیق خوش، سده ۱۲ه. آغاز : ای خداوند قادر یکتا - مبدع کون و خالق اشیا، پیرامون ۸۵۰ بیت از الف تا میم، ۸۵ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **کراچی**، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲۰۰ : نستعلیق، ۲۵ ع ۲۷/۱ (سده ۱۲ه). دارای : غزل، رباعی، مخمس، تک بیت، تخلص او : در عشق او ابن یمین تا چند پنهان دم ز نم - دیگر ندرام طاقتی خواهم کنم فریاد را. آغاز یک برگ افتاده : تا که حسن و جمال بنمایی - رو نهادی بجانب صحرا، ۲۰٦ ص (نوشاهی : ۱۲۸).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۵۷۲۵ : نستعلیق خوانا، سده ۱۲-۱۳ه. بایستی کلیات وی باشد، چه پیش از آغاز دیوان ۳ برگ از پایان «مجلس افروز» او باقی مانده است، آغاز هفت مجلس : تا که آن چهره هویدا داود - عاشقان را همه شیدا دارد. نسخه دیوان غزلهاست به ترتیب

حروف تهجی از الف تا یا که آغاز آن افتاده ، پس از پایان حرف یا دوباره غزلهایی ست از همان ابن یمین ولی نه به ترتیب و یک مثنوی ، شماره غزلهای وی در قافیه الف ۲۵ می باشد که هیچک درمیان ۱۳ غزل دیوان ابن یمین فریومدی چاپ باستانی ، دیده نشد ، آغاز : . . . سر به میدان بلا نباختم ای ابن یمین ـ تا بگویند همه عاشق سر باز مرا ـ گرچه برون می رود صبر و قرار از دست ما ـ غم نباشد ، که نرفتست آن نگار از دست ما . . . ، در آن ماده تاریخی است : «قتل عام مشهد» ۹۹۰.

□ **ملتان** ، جهانیان ، مکتبه الجمال ، اسد نظامی : نستعلیق خوش ، فتح الله میرانی ، ۱۲۰۷ه. آغاز : ای خداوند قادر یکتا ، ۳۱ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **فیصل آباد** ، چنیوت بازار ، وکیلان ، کتابخانه چشتی سلیمانی : نستعلیق پخته ، بختیار بن دلاور ، ۱۲۶۰ه. آغاز: ای خداوند قادر یکتا ، . . . ص. سرلوح (نعیم اختر مجددی).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۶۲۸۵ : نستعلیق پخته ، دین محمد ، رمضان ۱۲۶۷ه. آغاز : ای خداوند قادر یکتا ـ مبدع کون و خالق اشیا . . . نیست توحید توحد ابن یمین ـ خود تویی از زبان خود گویا. غزلهاست به ترتیب تهجی از الف تا یا، یک غزل در حرف «ث» دارد ، با این مقطع : رشته اشک که با سوزن مژگان بستم ـ مگر ای ابن یمین چاک گریبان باعث. سپس یک ترجیع بند : مبین در صورت معنی بجز دوست ـ که گر صورت ، و گر معنی همه اوست ، آنگاه یک مستزاد : گر یار کند ناز ، کشد ابن یمین را ـ از تندی خویش ـ آنهم چه نکو باشد ، و ابن هم خوش آید ـ آن شوخ دلا را. سپس «مجلس افروز» او ، عنوان و نشان شنگرف (ص ۲ ـ ۹۱).

□ **سرگودها** ، جهاوریان ، عطا الرحمان صاحب کهوکهر : نستعلیق شکسته خوش محمود بن ملا عبدالستار جیو ، جمعه ۱۸ دسمبر ۱۸۷۶م (۱۲۹۳ه). آغاز: ای خداوند قادر یکتا ـ مبدع کون و خالق اشیاء با سرلوح ساده ، ۲۵۸ ص ۹ بیت (محمد نذیر رانجها).

□ **اسلام اباد** ، گنج بخش ۱۰۵۳۶ : نستعلیق تحریر آمیز ، سده ۱۲-۱۳ه. آغاز : ای خداوند قادر یکتا . . . غزل هاست به ترتیب قافیه ، تخلص او : چه پرسیم که چه شد عقل و هوش ابن یمین ـ قرار و صبر مرا زان نگار زیبا پرس ، سپس ترجیع «مبین در صورت و معنا به جز دوست»، همان مستزاد ، رباعی ها ، تاریخ فتح مشهد «از آن پاکیزه مرقد می توان یافت» سپس «هفت مجلس» (ص ۱-۱۵۶).

□ **اسلام آباد** ، همانجا ۱۱۷۶۲ : تحریری خام ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز و انجام افتاده ، آغاز : آن یکی نعرهٔ انا الحق زد ـ و آن دگر گفت ربی الاعلا ، ۶۲ ص.

□ **پیشاور** ، بیرون آسیا گیت ، سید ایوب جان بنوری : نستعلیق ، سده ۱۳ه. غزلها

به ترتیب الفبایی از الف تا نون ، عنوانها نانویس. آغاز : ای خداوند قادر یکتا ـ مبدع کون خالق اشیا ، انجام : در بزم وصال او ، ابن یمین شاد است ـ یا رب نشود گر غم ، در خانه در ایم من، ۱۳۲ ص ۱۵ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ سرنودها ، بهیره ، کتابخانهٔ محمدیهٔ غوثیه ، علامه پیر محمد کرم شاه : نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز افتاده : ذره ای در هوای تو خورشید ـ قطره ای در حریم تو دریا ، دارای : غزل به ترتیب، رباعی، مستزاد و قطعه ، ۶۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور، کتابخانه دانشکده مسیحی فورمین ۲۸۵، ۵۵۱، ۸۹۱: نستعلیق، تاریخ یادنشده، به دنبال دیوان محتشم ، دارای غزل ، ترجیع بند ، رباعی و مثنوی. آغاز : ای خداوند قادر یکتا ـ مبدع کون و خالق اشیا ، ۷۲ گ ۱۳ س (پایان نامه دکتر خالده آفتاب : ٤۳۲).

□ کویته ، راؤه شم، لورالائی سردار محمد زمان شاه : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. آغاز: ای خداوند قادر یکتا . . . ، انجام : در بلای عاشقی ابن یمین مردانه باش ـ نیستی عاشق گر از تیر بلا بگریختی ، ۱۸۹ ص (دکتر انعام الحق کوثر).

618- مجلس افروز

از شبرغانی ست ، هر چند از فریومدی دانسته شده بود و در «دیوان ابن یمین فریومدی» (ن. ک. ۵۳۸۲) چاپ آقای باستانی راد (ص ۶۰۱-۶۱۱) چاپ شده است. در پایان آن آمده : نسخه ی دلفریب و جانسوز است ـ نام این نسخه «مجلس افروز» است. نسخه ی گنج بخش در بیش از ۲۶۰ بیت است و با نسخه ی چاپ پیشگفته جدایی هایی دارد. برخی بیت ها در آن هست که در این نیست ، و برخی در این هست که در آن نه.

مثنوی ست عرفانی ، در عشق ، که با هشت بیت عربی آغاز می شود. سپس : در غلبه ی شوق به کلام ذوق ، نکته ی عشق و محبت ، احوال عاشقان از ابتدای طلب تا مقام انتها و شمه ای از دیوانگی های مجنون شیدا.

آغاز : رب زدنی تحیرا فیک ـ مال دمعی الیک یانیک . . . حیرت ما بخویش افزون کن ـ چهره از نقاب بیرون کن ـ جام وحدت به من ده ای ساقی ـ چون منم مست و وجهک الباقی.

(ن. ک. آریاناس ۲۱ ش ٤ ، ۵ ، ۶ ، ۷ و سال ۲۲ ش ۸ ، ۷ ـ نسخه ها ٤ : ۳۱۶٤ که در آنجا «مجلس افروز» و «هفت مجلس» او در هم آمیخته ، در حالی که این ها دو مثنوی جداگانه هستند ـ انه : ۱۲۳ ـ تاجیکستان ، دوشنبه ۲ : ۱۷۱).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۸۹۸ : نستعلیق پخته ، با تاریخ ۱۰۷۶ه در مجموعه (ص ۱۲۷-۱۳۶) ، پیرامون ۲۶۰ بیت ، «هفت مجلس» او سپس «محرم اسرار» که گویا نیز از ابن یمین باشد (ص ۱۳۹-۱٤۱) این «محرم اسرار» در چاپ دیوان ابن یمین فریومدی

(ص ۶۱۱-۶۱۳) باسربند «مثنوی دیگر» چاپ شده است.

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ۳۳ Pi/VI ۲۲۶ : نستعلیق ، میرزا خواجه خضر ، ۷۹ (۱۱۷۹ه) بدنبال «هفت مجلس» اوست. در پایان آن آمده : نسخه جان فریب دل سوز است ـ نام این نسخه مجلس افروز است ، ولی در فهرست سر آغاز «هفت مجلس» برای آن آورده شده است! (عبدالله ۲ : ۲۶۰).

□ شیخوپوره ، گوجرانواله ، نوشهره ، کتابخانه هاشمی : نستعلیق پخته ، شیر محمد ، شب قدر ۱۱۹۲ه ، آغاز برابر ، ۲۵ ص (خانم رضوانه سحر).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲۷۶ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. آغاز یک برگ افتاده ، ۴۶ ص (نوشاهی : ۱۷۱).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۶۲۸۵ : نستعلیق پخته ، دین محمد ، برای والد خود ، چهار شنبه رمضان ۱۲۶۷ه (ص ۹۲-۱۰۷) بدنبال دیوان او. آغاز برابر نمونه ، ۲۴۹ بیت است.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۵۰۵ : نستعلیق پخته ، معظم دین ساکن مانکیاله چوهدریان واله ، (۱۲۷۴ه) (ص ۲۶۹-۲۸۰) آغاز برابر.

☆ 619 هفت مجلس

مثنوی ست در هفت «مجلس» که تخلص ابن یمین در سر آغاز و در پایان هر هفت مجلس آمده است. باسربندهای «مجلس یکم ، مجلس دوم» تا هفتم. در پیرامون ۳۳۶ بیت. نخست حمد و نعت و مناجات ، سپس در زمینه ی. «کنت کنزاً . . . » و آغاز آفرینش جهان مادی سخن می گوید. و مجلس های دیگر همه در اشتیاق و وصل ، با مفهوم وجود است.

آغاز یکم : تا که آن چهره هویدا دارد ـ عاشقان را همه شیدا دارد. **دوم :** ای دل و جانم همه شیدای تو ـ در دو جهان فتنه و غوغای تو. **سوم :** ی به تو مایل دل هر مقبلی ـ وی زتو حل مشکل هر سایلی.

□ **آغاز :** پیش از آن دم که بود کون و مکان ـ بود آن گنج گرانمایه نهان . . .

(ن. ک. نسخه ها ۴ : ۳۱۶۴ که در آنجا «مجالس افروز» و «هفت مجلس» در هم آمیخته شده است ـ اته : ۲۸۸۱ که از فریومدی دانسته شده ـ تاجیکستان ، دو شنبه ۲ : ۱۷۰ ـ مجلهٔ آریانامس ۲۱ ش ۴ ـ ۵ : ۱۱ گفتار محمد حسین بهروز «مثنوی هفت مجلس ابن یمین» ، که اکنون در دسترسم نیست).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۸۹۸ : نستعلیق پخته ، ۱۷۶ (۱۰۷۶ه؟) (ص ۱۱۱-۱۲۷) ، نام مثنوی در متن نیامده ، سپس «مجلس افروز» او (گنج ۳ : ۱۸۶۶).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۴۷۸ : نستعلیق پخته ، سده ۱۱ه. بدنبال دیوان این یمین (ص ۱۶۰-۱۸۲) ، انجام در پایان مجلس هفتم افتاده ، عنوان و نشان شنگرف ، جدولبندی ۳ راه.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۴۷۹ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه (ص ۷۹-۱۰۰) ، آغاز برابر.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۳۳ A ۲۲۷ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. بدنبال دیوان ابن یمین فریومدی؟ آغاز : پیش از آنکه بود کون و مکان (گ ۱۲۱ - ۱۳۳) (عبدالله ۲ : ۲۶۱).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۳۳ ۲۲۶ : نستعلیق ، میرزا بن خواجه خضر ، ۷۹ (۱۱۷۹ه؟) در دیوان ابن یمین فریومدی ، آغاز برابر نمونه (گ ۱۳۳-۱۳۵ ر) (عبدالله ۲ : ۲۶۰).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۵۰۵ : نستعلیق پخته ، (۱۲۷۴ه) (ص ۲۴۶-۲۶۸) ، آغاز برابر ، سپس «مجلس افروز».

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۵۳۶ : نستعلیق تحریر آمیز ، سده ۱۳ه. بدنبال «دیوان» او (ص ۱۵۵-۱۸۸) آغاز در دیباچه پیش از مجلس یکم افتاده.

☆ 616- محرم اسرار : مثنوی دیگر

این مثنوی کوتاه ، باسربند «مثنوی دیگر» بدنبال «مجلس افروز» (ن.ک. پیش از این) در «دیوان ابن یمین فریومدی» چاپ باستانی راد (ص ۶۱۱-۶۱۳) آمده است. ولی باید از همین ابن یمین شبرغانی باشد.

□ آغاز : طلب تا محرم اسرار گردی - به آن مطلوب ، یار غار گردی - طلب کن تا خبر از گنج یابی - توکی این گنج را بی رنج یابی.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۸۹۸ : نستعلیق پخته (۱۰۷۶ه) ، (ص ۱۳۹-۱۴۱) آغاز برابر ، بدنبال «هفت مجلس» و «مجلس افروز» (گنج ۳ : ۱۷۹۲).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۳۳ ۲۲۶ : نستعلیق ، میرزا بن خواجه خضر ۷۹ (۱۱۷۹ه) در دیوان ابن یمین فریومدی ، بدنبال هفت مجلس و مجلس افروز ، از بیت دوم نمونه آغاز میشود (عبدالله ۲ : ۲۶۰).

● 227- محمود لاهوری

مولانا محمد محمود لاهوری ، همانکه در برخی از فهرست ها «نیشاپوری» دانسته شده (ن.ک. شرح محمود نامه از صاحب شاه (زیر) که در دیباچه نسبت سراینده نیشابوری آمده

است). وی در دو مثنوی خود «عاشق و معشوق» و «هفت کشور» (ن. ک. زیر) اکبر پادشاه (۹۶۳-۱۰۱۴ه) را ستوده است. و بنا بر بررسی دکتر محمد بشیر حسین در پیشگفتار چاپ «مثنویات محمود» پیرامون ۹۳۷ه/۱۵۳۱م زاده شده و تا ۱۰۰۸ه/۱۶۰۰م بایستی زنده می بوده است.

از بررسی های پیشگفته ، نام و نشانی این کار های وی بدست آمده است : ۱- دیوان قصاید ، ۲- دیوان هزلیات ، ۳- دیوان مراثی ، ٤- ٦- سه رساله در «معما» ، ۷- اربعین ، چهل حدیث ، ۸- محمود نامه ، (زیر) ، ۹- عاشق و معشوق (زیر) ، ۱۰- هفت کشور ، (زیر).

(ن. ک. پیشگفتار «مثنویات محمود» از بشیر حسین ، لاهور ، ۱۳۹۹ه).

☆ 620- عاشق و معشوق

مثنوی ست در کیفیت عشق و عاشقی. در آن اکبر پادشاه (۹۶۳-۱۰۱٤ه) را ستایش کرده است ، و در ۱۰۰۷ه/۱۵۹۹م به انجام رسانده است.

آغاز دیباچه: بنام خدای که عاشق و معشوق تفسیر مصحف جمال اوست.

آغاز نظم : الهی مخزن اسرار بکشای - به عاشق مطلع انوار بنمای.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۲۹۲ «وامق و عذرا» ی شعیب جو شقانی ، که سر آغازی نزدیک به همین دارد).

□ **لاهور** ، کتابخانهٔ دانشکده مسیحی فورمین : نستعلیق ، ۱۱ ع ۱۰۱۰/۱ه. آغاز برابر نمونه ها ، ۳۲ گ ۱۵ س (پایان نامهٔ دکتر خالده صدیق : ۱۶۷).

☆ 621- هفت کشور

در آن نیز اکبر پادشاه (۹۶۳-۱۰۱٤ه) را ستایش کرده است. و گویا پس از «عاشق و معشوق» که در ۱۰۰۷ه سروده بود ساخته است. و از این کارش بدست می آید که سراینده در تنگدستی بسر می برده است.

در دیباچه از اینکه یکی از دوستان «هفت پیکر» را برای او به عاریت آورده سخن گفته، آنگاه: هفت پیکر به آن خجسته کلام - هست تاریخ ، تاریخ نامهٔ بهرام - هفت افسانه ام شود چو تمام - کند ش عقل «هفت کشور» نام - هر یک افسانه ای طرب افزای - همچو جام شراب ، هوش ربای.

در داستان بهرام گور : شاهزاده ای پس از مرگ پدر به شاهی می رسد ، ولی آنچنان شیفته ی شکار بوده که به کشور داری نمی رسد ، بتدبیر یکی از دوستان ، هفت کاخ باشکوه برای او می سازند ، و هفت دختر زیبا از هفت کشور ، هر یکی در یک کاخ برای او آماده می سازند. پس از برگشت وی از شکار هر شب در یکی از کاخها بسر می برد و دختر داستانی سرگرم کننده

تاپگاه برایش باز گومیکند. شب هفتم نوبت دختری ست که برای او داستان بهرام گور را باز گو میکند که درپی یک شکار هلاک میگردد . . .

در آن از دو مثنوی خود «عاشق و معشوق» و مرثیه ای بنام «سوز و درد» یاد میکند.

آغاز: بنام جهانبانی که هفت اقلیم عالم ویرانه از ملک بی نهایت اوست ، و هفت کشور . . . ای که از جن و انس و وحوش ـ هفت کشور تو کرده ای معمور.

□ **لاهور** ، دکتر محمد بشیر حسین : تاریخ یاد نشده ، آغاز برابر نمونه نسخه ای که مورد تحقیق دکتر طاهره صدیق قرار گرفته و از آن نمونه هایی یاد کرده است ، از آن میان از ص ۲۷ آن : و ای بر مفلسی و ناداری ـ چه بر آید ازین جگر نوازی . . . (پایان نامهٔ دکتر طاهره صدیق : ٥٤-٥٧).

□ **لاهور** ، کتابخانهٔ دانشکده مسیحی فورمین : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، آغاز برابر نمونه ، ٦٠ گ ۱۷ س (پایان نامهٔ دکتر خالده صدیق : ۷٤۰).

623ـ محمود نامه

مجموعه غزل هایی ست به ترتیب تهجی ، از هر حرف یک غزل ، که خود از آن به «رسالهٔ بیت بازی» یاد کرده است : ز بهر هربت مشکین کلاله ـ نوشتم «بیت بازی» را «رساله». و برای تاریخ آن گوید : ناگه از غیب در دل «محمود» ـ گفت هاتف که «گشت بزم آرای» : ۹۸۲ه/۱۵۷٤-۵م.

این مجموعه چنان مورد پذیرش قرار گرفته ، که جز و کتاب های درسی شده ، گروهی از آن پیروی کرده اند. از آن میان در این فهرست دست کم : جمالنامه (ن ۱۱۸۵ه) ، محمود نامه (از پایان سده ۱۲ه) ، عطایی نامه (آغاز سدهٔ ۱۳ه) ، خوشدل نامه (۱۲٤۳ه) ، خلد نامه (نیمهٔ سدهٔ ۱۳ه) ، چراغ نامه (۱۲۷٤ه) ، ریاض الغزل (۱۲۷۷ه) ، شایق نامه (۱۲۹۲ه).

و در بخش الفبایی : اشرفنامه ، اقبالنامه ، چراغ نامه ، حبیبی نامه ، دیوان احمد ، فرشته نامه ، نادر نامه ، ناز و نیاز نامه.

آغاز: ای داغ بر دل از غم خال تو لاله را ـ شرمنده ساخت آهوی چشمت غزاله را.

(ن. ک. مشار ٤ : ٤٦۲۹ که نشانی هشت چاپ آن را داده است، که نام سراینده نادرست حسین صاحب رضوی سرهایی آمده است ـ ذریعه ۲۰ : ۱۵۸ «محمود نامه» بدون نام سراینده ـ نسخه ها ۳ : ۲۵۱۷ «دیوان محمود» و ٤ : ۳۱۷۵ «محمود نامه» که هر دو یکی ست).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ٦٥۳۲ : نستعلیق شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۱ه. ش ۷ «پنج گنج» (ص ٤۸-٦٥) ، آغاز برابر نمونه.

□ اسلام آباد ، همانجا ۶۴۰۹ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. ش ۳ «پنج گنج» (ص ۴۱-۷۵) ، آغاز برابر نمونه ، محشی.

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۲۸۸ - ۱۹۶۱ N. M. : نستعلیق ، جو، سنگه (؟) رای ، ۱۹ ذیحجهٔ ۱۱۰۰ه ، ۲۴ ص (نوشاهی : ۵۲۶).

□ اتک ، مکهد ، کتابخانهٔ مولانا محمد علی : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۸ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۷۸۶ : نستعلیق خوش ، رجب ۱۱۰۲ه. برای نور چشم لاله هزار ساله لاله میترام جیو ، آغاز پنج غزل افتاده ، جدولبندی دو راه شنگرف.

□ گجرات ، دهل ، محمد شریف نوشاهی : نستعلیق خوش ، (گل محمد) ، پنجشنبه ۱ محرم چهار جلوس ، ۱۱۲۲ه. آغاز برابر ، ۱۸ ص (سید خضر نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۳۳۹ : نستعلیق طلبگی، با تاریخ ۱۱۳۴ه؟. در مجموعه ، دو نسخه است : ۱- (ص ۱-۱۶) ، ۲- (ص ۱۸-۳۴) ، آغاز هر دو برابر نمونه.

□ لاهور ، محمد شفیع ۱۸۲/۱۸۲ : نستعلیق ، سید محمد باقر ، ۱۱۴۴ه (۱۷۳۱م) آغاز برابر نمونه ، تاریخ نگارش در پایان نسخه ۹۸۲ه/۱۵۷۴م. آمده است ، ۱۰ گ (بشیر حسین : ۱۵۸).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۵۲۰ : نستعلیق پخته ، محمد یوسف ، حیدر آباد ، ۵۷ (۱۱۵۷ه؟) ، آغاز یک غزل افتاده، (ص ۱-۲۲).

□ خیرپور ، پیر گوته ، مدرسه راشدیه : نستعلیق شکسته آمیز ، مستان ولد کشن داس، ۱۱۶۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۶ ص (سید خضر نوشاهی).

□ ملتان ، جهانیان ، مکتبه الجمال ، اسد نظامی : نستعلیق پخته ، عبدالغفور بن عبدالرحمان ، ۲۹ صفر ۱۱۹۰ه. آغاز برابر ، ۱۴ ص (نعیم اختر مجددی).

□ کراچی ، استاد پیر حسام الدین راشدی : نستعلیق شکسته آمیز ، ۲۴ ع ۱۱۹۲/۱ه. آغاز در دیباچه نثری افتاده : اعزاز بجلوه‌گری کردند، وز عالم . . . ایداغ بر دل از غم تو . . . ، و باماده تاریخ سرودن «گشت بزم آرا» پایان می یابد ، ۲۹ ص ۹ س (پرفسور روشن آرا بیگم).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۱۹۹ : نستعلیق شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز در دیباچه افتاده و از حرف الف تا واو را دارد. ویژگی آن داشتن دیباچه ای ست که تنها شش سطر از پایان آن مانده ، ۲۶ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۸۹ ؟: نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۲ ص.

□ اسلام آباد همانجا، ۳۲۳۲ :نستعلیق خوانای‌سدهٔ۱۲ه. ش۳ «پنج گنج» (ص ۲۸-۴۴) ،

آغاز برابر نمونه.

□ اسلام آباد همانجا ، ۷۲٤٥ : نستعلیق شکسته آمیز سدهٔ ۱۲ه. ش ۳ «پنج گنج» (ص ۳٤-٥۳) ، آغاز برابر نمونه.

□ اسلام آباد، همانجا ٤٤۹۰: نستعلیق شکسته آمیز طلبگی، سدهٔ ۱۲ه. ش ۳ «پنج گنج» (ص ۳۱-٥۲) آغاز برابر نمونه.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۸۸۹ : نستعلیق شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۲ه. ش ۳ «پنج گنج» (ص ۱٦-۲۹) ، آغاز برابر نمونه.

□ اسلام آباد ، همانجا ۲۹۳٥ : نستعلیق شکسته آمیز، سدهٔ ۱۲ه.ش۳ «پنج گنج»(ص۲۹-٤۷) آغاز برابر نمونه.

□ اسلام آباد، همانجا، ٦۰٦۲:نستعلیق پخته، سدهٔ۱۲ه. ش۳ مجموعه(ص ۳٤-٥۰)آغاز برابر نمونه ، عنوان و نشان و جدولبندی ۲ راه شنگرف.

□ اسلام آباد ، همانجا ٦۹۲۹ : نستعلیق طلبگی ، سدهٔ ۱۲ه. (ص ۱۷-۳٦) ، آغاز برابر نمونه ، با حاشیه های طلبگی که نشان می دهد کتاب درسی بوده است.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۲۲۷ : نستعلیق تحریری ، سدهٔ ۱۲ه. (ص ۱٤ - ۲۸) ، از «پنج گنج».

□ پیشاور ، دکتر خواجه محمد سلیم ۱۱۷۳ . نستعلیق خوش ، خط دوم از عبدالله ملا ، سدهٔ ۱۲ه. در «پنج گنج» ، ۹۳ ص.

□ پیشاور ، همانجا ۱۲۸۱ : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۲ه. در «پنج گنج» رویهم، ۱۱۲ص (میر سجاد حسین کاظمی).

□ لاهور ، دیال سنگھ ترست ۹٥ ب : نستعلیق ، حسام الدین ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۰ ک (هاشمی ، صدیقی ۲ : ۲٤۳).

□ سرگودها ، مولانا شهاب الدین : نستعلیق خوش ، منشی عبدالرزاق شیخ، سدهٔ ۱۲ه. ۱۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ گجرات ، ساهن پال . کتابخانهٔ نوشاهیه : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۲٤ ص در مجموعه (سید عارف نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۳٤۸ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. (ص ۲٥-٤۳) در «پنج گنج» ، آغاز برابر نمونه ، جدولبندی ٤ راه.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳٥۰٥ : نستعلیق پخته ، غلام نبی ، برای میان عبدالله ، باتاریخ ۱۲۲۲ه در مجموعه (ص ۵۱-۸۳) آغاز برابر نمونه ، نشان شنگرف.

□ گوجرانواله ، حافظ آباد ، عبدالرشید فاروقی : نستعلیق ، ۱۲۰۹ه. آغاز برابر نمونه (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها ، جهاوربان ، کتابخانهٔ عطاء الرحمان صاحب کهوکهر : نستعلیق خوش ، عمر حیات ولد عبدالله بافنده ساکن چک چگو من قصبات شاه پور ، ۱۲۲۰ه. آغاز برابر نمونه ، سرلوح ۲۲ ص ۹ بیت (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور، دانشگاه شیرانی۵/۱۲۲۵/۴۲۷۸ : عبدالله ولد جمال الدین، ۱۲۲۴ه(۱۸۰۹م). بیت تاریخ : نامه از غیب زد که ای محمود ـ گفت هاتف که گشت بزم آرای ۹۸۱ه (۳-۱۵۷۴م) (بشیر حسین ۱ : ۱۷۷).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۹۹ ، ۸۷۱ محمو : همراه «پند نامه» عطار نوشته ۱۲۲۹ه آغاز برابر نمونه ، ۹ گ (عباسی ۱:۵۱۰).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳۸۸۵/۸۵۲/۳ : شهاب الدین ، ۱۲۳۰ه (۱۸۱۵م) (بشیر حسین ۱ : ۱۷۷).

□ کراچی ، استاد پیر حسام الدین راشدی : نستعلیق ، محمد یوسف بن ملا خیره قوم اجن ، رجب ۱۲۳۳ه. با دیباچه نثری آغاز می شود که نسبت سراینده در آن لاهوری و با ماده تاریخ سرودن (گشت بزم آرا) به انجام میرسد. آغاز : بعد از حمد بحد و درود بیعدد ، معتکف زاویهٔ مهجوری و گوشه نشین کنج رنجوری محمود لاهوری ، عرض میدارد که اگر جوانان گلعزار. (پرفسور روشن آرا بیگم).

□ کراچی ، ناظم آباد ، کتابخانهٔ همدرد ، حکیم محمد سعید دهلوی R. ۱۵۸/۱۵۹ : نستعلیق ، برای الهی بخش ، ۲۷ ذیقعده ۱۲۳۷ه. آغاز برابر ، ۱۶ ص (سید خضر نوشاهی).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۴۰۲ - ۱۹۵۹ N. M. : نستعلیق خوش ، ۲۷ ج۲/۱۲۳۸ه.، ۲۰ ص (نوشاهی : ۵۲۶).

□ سرگودها ، بهلوال ، جگهیان ، کتابخانهٔ الله دته صاحب : نستعلیق خوش ، فقیر زکی الدین بن مولانا عبدالله معروف به قاضی زمان ۱۲۳۹ه. آغاز برابر نمونه ، با مهر عبدالستار ، ۳۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، لک ، کتابخانهٔ نصیر احمد صاحب : نستعلیق خوش ، فقیر محمد ولد شمان اراثین ، ساکن مده رانجها من ولایت شاه پور ، ۱۲۴۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۴۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، الله آباد ، کتابخانهٔ میان عبدالرحیم صاحب : نستعلیق خوش ، حسین بخش بن غلام حسین ، ۱۲۴۵ه. آغاز برابر نمونه ، ۳۸ ص (محمد نذیر رانجها).

☐ **لاهور**، فقیر سید مغیث الدین: نستعلیق غلام فرید جان بن جمال الدین خان، ۱۲٤۷ه. آغاز برابر: در فهرست آمده، مشتمل بر غزلیات و در ٤٤۰ه. گرد آوری شده، ۱٤ گ ۱۲ س (پایان نامهٔ دکتر خالده صدیق: ۲۰٦).

☐ **شیخوپوره**، نارنگ مندی کتابخانهٔ شاهیه، علی حقشاه: نستعلیق، شوق علی، ۱۲۵۰ه. آغاز برابر نمونه، ۲۱ ص، (نعیم اختر مجددی).

☐ **اسلام آباد**، گنج بخش ۳۵۱۹: نستعلیق پخته، ۱۲۵۱ه. ش ۱ مجموعه (ص ۲-۲۰)، آغاز برابر نمونه، جدولبندی ۳ راه، با یک سرلوح ساده رنگی.

☐ **جهلم**، لله، کتابخانه مجددیه، مطلوب الرسول مجددی: نستعلیق، ابو الخیر، ۲۲ شوال ۱۲۵۱ه. آغاز افتاد: ثالث میان ماو تو پیدا شده رقیب، ۱٤ ص (نعیم اختر مجددی).

☐ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ۳٦۳۸/۲/٦۱۷: غلام محمد، ۱۷ شوال ۱۲۵۱ه. (۱۸۳٦م) (بشیر حسین ۱: ۱۷۷).

☐ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ۲۳۳۲/۲: عبدالرحمان، ۲۳ شوال ۱۲۵۳ه (۱۸۳۸م) (بشیر حسین ۱: ۱۷۷).

☐ **لاهور**، دیال سنگه ترست ٦۵۰ ج: نسخ، میرزا محمد خان، ۱۲۵۷ه. آغاز: ایداع بردل...، در فهرست بنام «دیوان محمود» آمده ولی همان محمود نامهٔ است، ۱۱ گ (دیال سنگه ۳: ۳۰۲).

☐ **اسلام آباد**، گنج بخش ۳۲: نستعلیق، با تاریخ ۱۲۵۷ه. در مجموعهٔ یک خطی، ش ۱ (ص ۱۵-۳۰)، آغاز برابر نمونه.

☐ **لاهور**، نیشنل ناون، پرفسور ظهیر احمد صدیقی: نستعلیق خوش، محمد صادق بن حاجی فقیر الله، ۱۲۵۸ه، آغاز برابر، ۳٦ ص (محمد علی کوثر).

☐ **فیصل آباد**، چنیوت بازار، وکیلان، کتابخانهٔ چشتی سلیمانی: نستعلیق پخته، علی اصغر، ذیقعدهٔ ۱۲۵۹ه، آغاز برابر، (ص ۲۹۷-۳۱۸ ص) (نعیم اختر مجددی).

☐ **اسلام آباد**، گنج بخش ۳٤۵: نستعلیق شکسته آمیز، ۱۲٦۱ه. ش ۳ «پنج گنج» (ص ۲۲-٤۰)، آغاز برابر نمونه.

☐ **پیشاور**، دانشگاه ٤٤۸: نستعلیق خوش، محمد حاجی ولد شاه محمد، ۱۲٦۲ه در «پنج گنج» آغاز برابر نمونه (سید امتیاز حسین).

☐ **پیشاور**، ریکارد آفس ۳۸: نستعلیق، حاجی سرور، چاشت سه شنبه ۲۷ ع ۲/ ۱۲٦٤ه. بدنبال باز ماندهٔ «بوستان» ۹۹ ص (سید حسن مجتبی رضوی).

□ **بلوچستان** ، مستونگ ، چوتو ، عبدالصمد کاریز : نستعلیق شکسته آمیز ، بیلا رام ، ۸ ع ۱/۱۲۶۴ه. آغاز : ابتدا سازم بنام کردگار . . . سپس برابر نمونه ، ۲۰ ص (دکتر انعام الحق کوثر).

□ **کراچی** ، استاد پیر حسام الدین راشدی : نستعلیق ۱۲۶۵ه. با دیباچهٔ نثری آغاز می شود که نسبت سراینده دران لاهوری ست. و با ماده تاریخ سرودن(گشت بزم آرا)پایان می یابد، ش ۱۳ مجموعه (پرفسور روشن آرا بیگم).

□ **اسلام آباد** ، گنج ۶۱۳۲ : نستعلیق شکسته ، ۱۹۰۶ بکرمی (۱۲۶۶ه. ؟) ش ۲ مجموعه (ص ۱۱۱-۱۴۲) ، آغاز برابر نمونه.

□ **اسلام آباد، همانجا** ۵۵۸۶:نستعلیق پخته، صدیق الله بیدل ، سکنه پیشاور، ۱۶ محرم ۱۲۶۶ه. ش ۲ مجموعه (ص ۱۰۱-۱۲۰) آغاز برابر نمونه.

□ **کویته** ، کلی لاجور گلستان ، مدرسهٔ ضیا العلوم : نستعلیق ، حاجی سرور ، ۱۲۶۶ه. در قندهار ش ۳ «پنج گنج» (دکتر انعام الحق کوثر).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۰۲۳۰ : نستعلیق، عبدالوهاب بن عبدالرحیم، ۱۲۶۷ه. در «پنج گنج» (ص ۳۳-۴۷).

□ **کراچی** ، موزهٔ ملی ۴۶-۱۹۷۸ N. M. : نستعلیق ، امیر الدین بن محمد عظیم ، ۱۵ ذیقعده ۱۲۶۷ه ، ۲۰ ص (نوشاهی : ۵۲۶).

□ **لاهور** ، اردو بازار ، کتابخانهٔ رشیدیه ، قاری عبدالرشید قاسمی : نستعلیق ، ولی محمد بن ابراهیم نجار ، ۸ شعبان ۱۲۶۷ه. آغاز برابر ، ش ۵ مجموعه ۱۶ ص (سید عارف نوشاهی).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۲۱۸۶ : نستعلیق پخته ، غلام شاه ولد اعلام آخوند زاده ، ۱۴ شوال ۱۲۶۹ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۷ ص.

□ **خیرپور** ، تهیرهی ، مدرسهٔ دارالهدا : نستعلیق ۲۶ صفر ۱۲۷۰ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۸ ص (سید خضر نوشاهی).

□ **بهکر** ، جامعة انوار باهو ، صاحبزاده نور سلطان قادری : نستعلیق پخته ، عنایت الله بن شفیع محمد ، موضع عارف والا ، ۱۲۷۱ه. (ص ۱-۲۴) (نعیم اختر مجددی).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۲۰۰۴ : نستعلیق تحریری ، محمد غوث بن شمس الدین ، ساکن پهلان حصار ، ۱ ع ۱۲۷۱/۲ه ، ۱۸ ص.

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۹۲۲۹ : نستعلیق ، سلطان محمد خان ، ۱۹ ذیحجه ۱۲۷۲ه./۲۲ اگست ۱۸۵۶م. برای برخورداو عبدالوهاب خان ، ۱۴ ص.

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۵۹۰۸ : نستعلیق طلبگی، ۱۲۷۴ه. ش ۳ «پنج گنج» (ص ۴۵-۶۴)، آغاز برابر نمونه.

□ **لاهور**، نکلسون رود، خلیل الرحمان داودی : نستعلیق، سلطان محمد خان، ذیحجه ۱۲۷۴ه. آغاز برابر نمونه، ۲۶ ص (سید سعید الظفر نوشاهی).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۱۱۸۹۵ : نستعلیق، سلطان محمد بن نیکو خان، ۱۲۷۵ه. در «پنج گنج» (ص ۳۴-۵۲) سرلوح رنگین.

□ **پیشاور**، دکتر خواجه محمد سلیم ۸۲۸ : نستعلیق، ملا صفت الله، ۲۰ ذیقعده ۱۲۷۶ه. در «پنج گنج» (میر سجاد حسین کاظمی).

□ **سرگودها**، بهلوال، کتابخانهٔ صوفی نعمت الله، چاوه : شکسته نستعلیق، ش ۴ «پنج گنج» نوشتهٔ ۱۲۷۸ه. (ص ۵۷-۶۲). (محمد نذیر رانجها).

□ **لاهور**، فقیر خانهٔ، سید مغیث الدین : نستعلیق، احسن علی، ۲۶ ج ۱/۱۲۸۰ه، آغاز برابر، ۲۶ ص (محمد علی کوثر).

□ لاهور، رحمان پوره، محمد شریف البدر : نستعلیق، حفیظ بن تائب بن احمد شامی ثم لاهوری سهروردی، ۱۲۸۵ه. آغاز برابر نمونه، ۱۷ ص (نعیم اختر مجددی).

□ کراچی، موزهٔ ملی N. M. ۱۹۷۸-۹۴۶/۲ : نستعلیق روشن، الهی بخش ساکن گوجرانواله، ۲۰ رمضان ۱۲۸۵ه، (ص ۲۴-۵۴) (نوشاهی : ۵۲۶).

□ **لاهور**، بازار حکیمان، فقیر سید مغیث الدین بخاری : نستعلیق، سراج الدین، ۱۲۸۶ه. آغاز برابر، ۲۸ ص (محمد علی کوثر نوشاهی).

□ سرگودها، بهلوال، محمد افضل، جهان آباد : نستعلیق خوش، گل زمان بن گل رحمان پتهان پیشاوری، مقیم متهه توانه، ۱۲۸۹ه. آغاز برابر نمونه، ۲۲ ص.

□ سرگودها، همانجا : نستعلیق خوش، ۱۲۸۹ه. آغاز برابر نمونه، ۳۰ ص ۸ بیت (محمد نذیر رانجها).

□ **اسلام آباد**، گنج ۲۶۸۱ : نستعلیق طلبگی، ۱۲۹۳ه. ش ۷ مجموعه (ص ۸۰-۱۹۶)، بیت آخر هر غزل با جوهر سبز، محشی به آنچانکه نشان می دهد کتاب درسی بوده، آغاز برابر نمونه.

□ **اسلام آباد**، همانجا ۵۴۷۶ : نستعلیق پخته، میرزا سلام الدین ماشچی؟ قادری کشمیری، ۱۱ محرم ۱۲۹۴ه. در شهر کابل، ش ۵ مجموعه (ص ۸۴-۹۸)، آغاز برابر نمونه.

□ سرگودها، هادی، کتابخانهٔ عبیدالله صاحب. نستعلیق، سید زوار شاه، پنجشنبه ۱۳ ج

۱۲۹۳/۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۳۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، بکهر ، عبدالرسول صاحب : نستعلیق شکسته خوش ، سلیم الله ولد محمد مزید ۱۲۹۴ه. آغاز برابر نمونه، ۴۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، چهاؤنی ، کرم دین صاحب : نستعلیق شکسته خوش ، نصر الله بن عبدالحفیظ پترهار ، ۱۲۹۷ه. آغاز برابر نمونه ، ۴۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، سعادت خان ، بهتن : نستعلیق خوش ، مکرم علی پرویسی ، متوطن ریاست بهاولپور، مقیم پندی بهتیان، ۱۳۰۰ه. آغاز برابر نمونه ۱۲ ص(محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۹۹۰ : نستعلیق طلبگی ، سدهٔ ۱۳ه. ش ۳ «پنج گنج» (ص ۲۹-۴۹) ، آغاز برابر نمونه.

□ اسلام آباد ، همانجا ۵۰۴۲ : نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۳ه. ش ۳ «پنج گنج» (ص ۲۳-۳۹) ، آغاز برابر نمونه.

□ اسلام آباد ، همانجا ۳۰۷۳ : نستعلیق شکسته آمیز ، سده ۱۳ه. ش ۲ «پنج گنج» (ص ۱۸-۳۸) ، آغاز برابر نمونه.

□ اسلام آباد ، همانجا ۳۲۹۳ : نستعلیق شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۳ه. ش ۳ «پنج گنج» (ص ۳۲-۵۰). آغاز برابر.

□ اسلام آباد ، همانجا ۴۳۵۰ : نستعلیق شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۳ه. ش ۱ «پنج گنج» (ص ۱-۱۲) ، آغاز افتاده.

□ اسلام آباد ، همانجا ۴۲۶۸ : نستعلیق خوانا ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۴ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۷۹۹۰ : نستعلیق پخته ، ش ۳ «پنج گنج» (ص ۲۱ - ۳۵) ، آغاز برابر نمونه.

□ لاهور ، ذخیره ربانی ۴۳۸/۴۴۳ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز افتاده : زار میسوزد ، چو افروزد رخ گلنار شمع ... ، ۷ گ (بشیر حسین : ۴۱۴)

□ شکار پور ، گرهی یاسین ، مدرسهٔ قاسمیه ، نجم الدین صاحب : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. سپس «شاکر نامه، قصهٔ ناگهان ، خالق باری، چشم چراغ» (سید خضر نوشاهی).

□ سرگودها ، بهلوال ، مولانا قدرت الله : نستعلیق خوش ، عبدالوسع ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر ، ۱۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ پیشاور ، پشتو اکادمی ۲۸۴ : نستعلیق درشت، بهاء الدین سدهٔ ۱۳ه. ش ۱ مجموعه، آغاز در ردیف ت افتاده (استاد محمد رضا همدانی).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۵۹۷/۲-۱۹۵۸ N. M. : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز و انجام

افتاده ، ۱٤ ص.

☐ کراچی ، همانجا N. M. ۱۲۸۷-۱۹٦۱ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. ، ۱۸ ص.

☐ کراچی ، همانجا N. M ۱۲۸۹-۱۹٦۱ : شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۳ه ، ۲۰ ص.

☐ کراچی ، همانجا N. M. ۳٦/۲-۱۹٦۷ : نستعلیق ، محمد شاه بن سید علی شاه بن سید ضامن شاه بن سید معین الدین شاه ، سدهٔ ۱۳ه ، (ص ۱۸-۳۲)

☐ کراچی ، همانجا N. M ۱۳۰-۱۹٦۷ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. سرلوح ، ٦٤ ص.

☐ کراچی ، همانجا N. M. ۲۲۷ - ۱۹٦۹ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. ناقص ، ۳۲ ص (نوشاهی : ۵۲٦).

☐ اتک ، مکهد ، مولانا محمد علی : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۲٤ ص.

☐ اتک ، همانجا : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۸ ص.

☐ اتک ، همانجا : نستعلیق ، نور محمد بن نور احمد ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۳۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

☐ سرگودها ، بهلوال ، کتابخانه الله بخش میکن ، کوت بهایی خان : نستعلیق شکسته آمیز ، غلام الله بن زبیر انور ، دوشنبه ۷ شوال ۱۳۰۹ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۲ ص (محمد نذیر رانجها).

☐ سرگودها ، جهاوریان ، عطاء الرحمان صاحب کهوکهر : نستعلیق شکسته، رفعت الله ۱۳۰۳ه. ش ٤ «پنج گنج» آغاز برابر نمونه ، (محمد نذیر رانجها).

☐ کراچی ، موزهٔ ملی N. M. ۵۷۱/٤ - ۱۹۵۸ : نستعلیق ، محمد جلال الدین بن رحیم بخش راجپوت کهوکهر ، ساکن هیرانواله کلان (گوجرانواله) ، (۱٤ شوال ۱۳۰۸ه). (نوشاهی : ۵۲۷).

☐ سرگودها ، بهلوال ، غلام محمد ، کهوٹ : نستعلیق خوش ، ش ٤ «پنج گنج» نوشتهٔ ۱۳۰۹ه. (ص ۵٤-٦٦) (محمد نذیر رانجها).

☐ سرگودها ، بهلوال ، کتابخانهٔ رب نواز ، للیانی : نستعلیق ، ش ٤ «پنج گنج» نوشتهٔ ۱۳۱۱ه. (ص ۵۲-۷۸) ، (محمد نذیر رانجها).

☐ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۲۳۱ ۱۲۷۳ : نستعلیق ، ۲۳ رمضان ۱۸۹۵ (۱۳۱۲ه.) آغاز برابر ، ۲۳ گ (عبدالله ۲ : ٤۲۳).

☐ بهکر ، عیدگاه شمالی ، مدرسهٔ جامعة العلوم : نستعلیق خوش ، میان حسن علی بن قاضی حبیب احمد ، ۱۳۲۳ه ، (ص ۵۱-٦۵) ، (نعیم اختر مجددی).

☐ میانوالی ، داود خیل ، کتابخانهٔ حقانیه ، سعید احمد : نستعلیق ، اکرم ، ۱۳۲۷ه ،

۳۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، ملک یار محمد : نستعلیق خوش ، نصیر الدین بن ظفر الله ساکن موچی وال ، ۱۳۲۸ه ، ۳۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، کتابخانهٔ فقیر سید مغیث الدین : نستعلیق ، ۱۹۰۹م. (۱۳۲۷ه) ، ش ۲ مجموعه ، آغاز برابر نمونه ، ۱۸ گ (پایان نامهٔ دکتر خالده آفتاب : ۵۹۱).

□ گجرات ، بهالیه ، کتابخانهٔ نوشاهیه ، سید شرافت نوشاهی : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۴ه. آماده برای چاپ ، ۱۵ ص (سید عارف نوشاهی).

□ گجرات ، احمد حسین احمد قلعه داری : نستعلیق پخته ، سرور شاه قوم سعید ، ساکن دودان وزیر آباد ، ۲۰ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ، ۵۱۵۳/۲/۲۱۴۱ : نور محمد ولد محمد حسین ، سنه ۱۲ ؟.

□ لاهور ، همانجا ۵۱۵۵/۲/۲۱۴۳.

□ لاهور ، همانجا ۶۳۷۹/۱۱ : این سه نیز بی تاریخ (بشیر حسین ۱ : ۱۷۸).

☆ 223. شرح محمود نامه

متن همان. گزارش از محمد اشرف متخلص به خیال ، زنده ۱۱۸۸ه/۸-۱۸۸۹م. که یاد او در بخش نامه نگاری (۵ : ۲۹۱ ، ۳۴۱) گذشت.

آغاز : سرخ رویی خامهٔ شنجرف حمد محمودی ست که سروبی برگ و بار ایاز را به آبیاری عشوهٔ ناز سرسبز ساخت.

□ اتک ، بکهد ، مولانا محمد علی : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابرنمونه ، ۱۸ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ اتک ، همانجا : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۸ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

☆ 224. شرح محمود نامه

متن همان. گزارش از صاحب شاه بن سید محمد بن سید برهان قریشی که نام وی صاحب شاه محمد بن برهان قریشی نیز آمده است ، گزارشگر در دیباچه نسبت سراینده را «نیشابوری» آورده است.

آغاز : بعد از حمد و ثنای بی انتهای ، مر خالقی را که کون و مکان را بدو حرف از کتم عدم به منصهٔ ظهور کشیده . . . بندهٔ روسیاه صاحب شاه بن سید محمد بن شاه سید برهان قریشی. که دیوان محمود نیشابوری.

□ اتک ، مکهد ، مولانا محمد علی (۱) ، افضل الدین : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، انجام افتاده ، ۵۰ ص.

□ اتک ، همانجا : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، ٦٤ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ سرگودها ، بهیره ، مدرسهٔ عزیزیه بگویه ، ابرار احمد بگویی : نستعلیق و تحریر ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۸۱ ص (نعیم اختر مجددی).

□ فیصل آباد ، چنیوت بازار ، وکیلان ، کتابخانهٔ چشتی سلیمانی : نستعلیق پخته ، فیض محمد بن عبدالحکیم پیر کوتی ، ۱۲۸۵ه. آغاز برابر ، ۱۰٤ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۵۰۲ : نستعلیق پخته ، سید جلال اشهر به نتهو شاه ، ساکن میکر وال ، یکشنبه چاشت ، ۱۵ ذیحجه ۱۲۸۸ه ش ۳ مجموعه (ص ۲۵٤-۳٤۰) ، آغاز برابر نمونه ، عنوان و نشان شنگرف.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۹٤۲ : تحریری ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر ، نسبت سراینده متن در دیباجه نیشابوری آمده ، (ص ۱ ، ۸۰).

□ فیصل آباد ، پیپلز کالونی ، کتابخانهٔ مجاهد اسلام : نستعلیق پخته ، محمد تقی بن عبدالغفار بن مراد علی ، ۱٤ رجب ۱۳۰۰ه. آغاز برابر ، ۷۷ ص (نعیم اختر مجددی).

625- شرح محمود نامه

از شیخ احمد بن فتح محمد بن شیخ یوسف قریشی قرشی حنفی قادری(دیباجه). روزگارش از دیباجه بدست نیامد. ولی بایستی همان کس شدکه «شرح تحفة الاحرار :۵٤۸» «و باغچهٔ نادریه : ۱ : ۳۲۵» و جز آن ها را نگاشته.

هر غزل در یک «فصل» گزارش شده است : فصل غزل الف ، فصل غزل با . . .

آغاز : ای الهی احصای ثنای تو از غیرت متعذر و محال است. لا احصی ثنا علیک کما اثنیت علی نفسک . . . اما بعد ، می گوید . . . آغاز شرح : قال المصنف رح ای داغ بر دل . . . غزاله را. لاله گل معروف و آن هفت نوع است : لالهٔ صحرایی ، لالهٔ شقایق ، لالهٔ دلفور ، لالهٔ دلسوخته . . .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ، ۸۹۰۷ : نستعلیق پخته ، جمعه ۱۹ ج ۱۲۹۷/۲ه. در مسجد کلان قاضی صاحب ، محمد خان ، ٤۲ ص.

626- شرح محمود نامه

متن همان. گزارش از شیخ احمد. زنده در ۱۲۸٤ه/۱۸٦۷م.

آغاز : پس از حمد محمود و صلاة نا محدود. اضعف عباد الله الصمد ، بنده شیخ احمد ،

معروض خدمت الوالالباب می دارد.

□ لاهور ، نکلسون رود ، خلیل الرحمان داودی: نستعلیق خوش ، شیخ احمد (نگارنده) ۲۶ رجب ۱۲۸٤ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۳۰ ص (سید سعید ظفر نوشاهی).

627ـ شرح محمود نامه

متن همان. شرح از فیروزالدین صاحبزاده از مردم اما خیل بالا از توابع پیشاور ، نگارندهٔ «تحفة الطلبا ٥ : ٤٤٤». گزارشگر برای سروده های عاشقانه‌ی «محمود نامه» تعبیر های صوفیانه کرده است.

آغاز: ستایش و نیایش کثیر از کثیر قادر قدیر و بصیر بصارت اولوالابصار و خبیر . . . بعد ، میگوید بنده . . . فیروز الدین صاحب زاده قریهٔ اما خیل بالا من مضافات پیشاور.

□ پیشاور ، پشتو اکادمی ۵۲۰ : نستعلیق ریز خوانا ، سه شنبه ۳ شوال ۱۳۱۹ه. آغاز برابر نمونه ، در پایان پنج رقعه است که شاید از «تحفة الطلبا» باشد ، ۱۳۵ ص (استاد محمد رضا همدانی).

628ـ شرح محمود نامه

متن همان. گزارش ناشناخته ، نسخه ها یکی نیستند.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲٤۵۸ : نستعلیق طلبگی ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز در ردیف «ط» افتاده : جان عاشقان از عشق رخ توست . . . ، انجام در ردیف «ی» افتاده ، ۱۶ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۳۲۵۹ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. متن را با فاصله بسیار نوشته و شرح را درمیانه سطر ها و کناره برگها نوشته است. آغاز: ایداغ . . . ای حرف ندا ، منادا محذوف. داغ . . . ، ۱۰ ص.

□ کراچی ، باغ جناح، لائبریری: نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز: ای داغ . . . غزاله را. ای مای فارسی حرف ندا و بالفتح بمثله. و نیز حرف تفسیر داغ معروف و نشان. و این لفظ مشترک (ص ۱-٥٤) ، (سید خضر نوشاهی).

629ـ مخمس محمود نامه

متن همان. تخمیس از سراینده ای با تخلص «قانع» سرودهٔ ۱۱۸۵ه/۱-۱۷۷۲م. ن. ک. قانع تتوی (م ۱۲۰۳ه/۱۷۸۸م) در همین بخش. که «اسکندر نامه» ی نظامی را نیزگزارش کرده است، هر چند «قانع» های دیگری نیز هستند (فرهنگ سخنوران: ٤٦٦).

آغاز: اول که دل ز دست تو رفته است واله را ـ اول چه شان نموده شود سر مقاله را ـ الا مگرکنم سخن چند ساله را ـ ایداغ بر دل از غم خال تو لاله را ـ شرمنده ساخت آهوی چشمت غزاله را.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۰۷۹ : نستعلیق ، سید گل ، ۱۲۸۹ه. ش ۳ مجموعه (ص ۹۰-۱۴۰).

□ سرگودها ، بهلوال ، مولانا قدرت الله : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۳ه ، ۴۶ ص (محمد نذیر رانجها).

630- مخمس محمود نامه

متن همان. تخمیس از سراینده ای با تخلص سعید. تخلص او در نخستین بند : ای زلف تو ، دام دل مسکین جان گداز - وی قد دل آرای تو ، سرو سر فراز - آرزوی ز هجران تو شد این سعید باز - آزردگی کند دل محمود را ایاز - نیکو کند مطالعه اگر این قباله را.

آغاز : انسان کو کرد است آب ژاله را - چشم تو می برد، دل شیدا و واله را - تا چند کنم صفت آن کلاله را - ایداغ بر دل از غم حال تولاله را. شرمنده ساخت آهوی چشمت غزاله را.

□ پیشاور ، پشتو اکادمی ۱۴۱۴ الف : نستعلیق ، محمد حسن ، در ده کالوج ، برای غلام همدانی ، ۱۲۶۸ه. آغاز برابر نمونه ، ۴۲ ص (استاد محمد رضا همدانی).

631- مخمس محمود نامه

متن همان. تخمیس از «خادم الشعرا شیر علی خان ، علی قادری ، آغا علی زئی» (ن. ک. دیوان علی ، در همین فهرست) به سال ۱۳۵۱ه/۱۹۳۲م. پی سالش گرفتم من چو خامه - رجب بد ماه که بعد از اختتامه - سروشم گفت علی «حل» غاز مدغم - مخمس شد عجب محمود نامه. تخلص او در آخرین بند : ای علی این گلشن و گلزار ، بی رویش چو خار - خوش نمی آید مرا این باغ دنیا بی نگار - قلب من از عشق اولک داغ داردنی هزار - یافته محمود هر کس بر در آن شاه بار - این گدا را هم بر آن در ، بار بودی کاشکی.

آغاز : صراحی لالی بیان و صحاح جواهر تبیان حمد محمودی ست که در یکتای قاموس اسم سامیش . . . جانا زلطف گر تو دهی این پیاله را - پایان ز وصف تو ، بنمایم این رساله را - کرده رخت خجل صنم شانزده ساله را - ایداغ بر دل از غم خال تو لاله را - شرمنده کرده آهوی چشمت غزاله را.

□ بلوچستان ، مستونگ ، میر شیر علی خان غزگی : نستعلیق سراینده ، ۱۳۵۱ه/ ۱۹۳۳م. آغاز برابر نمونه ، ۲۱۷ مخمس است ، ۶۳ ص (دکتر انعام الحق کوثر).

632- ترجمهٔ محمود نامه

متن همان. ترجمه از سید غلام مصطفی نوشاهی (۱۳۰۷ ، ۱۳۸۴ه/۱۸۸۹-۱۹۶۴م). که «بوستان» (ن. ک ۲۹۵) ، و «کریما» (ن.ک ۳۱۰) را نیز ترجمه کرده است. ترجمه به زبان

پنجابی ، در ۱۸ ذیقعده ۱۳۴۲ه/۱۹۲۴م.

آغاز: ای داغ بر دل از غم خالی تو لاله را ـ . . . ای داغ او پر دل دی غم تل تیریدی تهن لاله نون ـ شرمنده کیتا ای هرن اکه تیریدی نون هر نوتی.

□ گجرات ، ساهنپال ، کتابخانهٔ نوشاهیه : نستعلیق ریز مترجم ، ۱۸ ذیقعده ۱۳۴۲ه ، ۲۳ ص (سید عارف نوشاهی).

☆ 633ـ ترجمهٔ محمود نامه

متن همان. ترجمه به زبان پنجابی از ناشناس.

□ پیشاور ، غلام سرور : نستعلیق روشن ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز تا حرف «ب» افتاده : پردهد ساقی پیاله گاه راس وگاه چپ ـ از شراب دیر ساله گاه راس و گاه چپ . . . ملا قاضی موری مینون هرگز پیون ناهین ای پر ساقی دیندا جاوی هر طرفون پهر باهین. پهل باغی جی اگی اس دی اپنا آپ جتاوی. سجی کهبی ویکهه سجی نون شرمنده نس جاوی. انجام. مقیم کوی او گردید محمود . . . ، هو یا کلی تیری دا منگتاهن محمود بچارا. ازلون ایسی کم نون آیا هویا سی ای یارا ـ تیری قد رخسار جیها باغ اندر نه کوئی ـ سرو سمن نون جیهی خوبی کدی نه حاصل هوئی ، ۲۶۰ ص (استاد محمد رضا همدانی).

● 238ـ محمد قاسم رازی

ملا محمد قاسم واعظ رازی. که بایستی همان «میر محمد قاسم رازی» متخلص به «قاسم» باشد که بروزگار اکبر پادشاه (۹۶۳-۱۰۱۴ه) به هند آمده ، آصفخان وزیر وی را به ملازمت برگزید و پس از چندی به ایران برگشت. (نفیسی ۱ : ۶۵۶).

(ن. ک. ذریعه ۹ : ۸۶۳).

☆ 634ـ طرب القلوب : مختار نامه

که بنام قران السعدین سکندر جاه(؟) ساخته است. در رویداد جنبش مختار بن ابی عبیده ثقفی (۶۸ه/۶۸۷م) است. وکشتار خاندان اموی و قاتلان کربلا. در یک«مقدمه»در ستایش دوازده امام ، و چهارده «مجلس».

اغاز: ای قادر مختار توانای علیم ـ ای زنده و لایزال و دانای حکیم.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۱۸۱ چند منظومه درهمین زمینه ـ ذریعه ۲۰ : ۱۷۲ نیز چند منظومه در این زمینه ـ همانجا ۱۵ : ۱۵۹ «طرب القلوب» ـ نسخه ها ٦ : ٤۵.۲ «طرب القلوب»).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۹۳۹-۱۹۵۸ N. M. : نستعلیق ، سید معظم علی ، ٤ رجب ، سدهٔ ۱۳ه ، آغاز برابر ، ۳٤۰+۱۲ ص (موزه ۱ . ٤۷ ـ نوشاهی : ۷۳۵).

● 229- سحابی استر آبادی

سحابی استر آبادی ، از روزگار شاه عباس یکم (۹۹۶-۱۰۳۸ه) و سدهٔ دهم‌ه. که روزگاری در نجف زیسته ، در ۱۰۱۰ یا ۱۰۱۶ه. (۲-۱۶۰۱-۱۶۰۷م) در گذشته است. و بیشتر به دو بیتی هایش شهرت دارد.

(ن.ک. فرهنگ سخنوران : ۲۶۲ «سحابی استر آبادی»- ذریعه ۹ : ۴۳۳ «دیوان سحابی استر آبادی»- نفیسی ۱ : ۴۱۲).

☆ 635- دیوان سحابی

(ن.ک. ذریعه ۹ : ۴۳۳ «دیوان سحابی استر آبادی» - نسخه ها ۳ : ۲۳۴۶ «دیوان سحابی»).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۶۹-۱۹۷۲ .N. M : نستعلیق خوش ، غره محرم (۱۰۵۰ه) در کشمیر. دارای : غزل و رباعی و مثنوی ۱۴۴۰ ص (نوشاهی : ۴۹۶).

□ گجرات ، احمد حسین احمد قلعه داری ۵۴۲ : شفیعای خوش ، نام و تاریخ را پاک کرده اند ، آغاز : بازم آشنایت نا آشنا نگارا - بیگانه کرد از خویش یاران آشنا را ، ۲۷۸ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

☆ 636- رباعیات سحابی

(ن.ک. نسخه ها ۴ : ۲۸۳۳ - اندیا آفیس ، چاپی : ۴۴۳ - ذریعه ۹ : ۴۳۳ که از چند منبع شمار دوبیتی های او را شش ، دوازده تا هفتاد هزار نقل کرده است ، که درست نمی داند - برای نسخه هایش : موزهٔ سالار : ۱۷۹۱ ، ۱۷۹۲ - دانشگاه ۱۶ : ۶۹۸ - مرآت العلوم ۱ : ۱۰۰ (۲ نسخه) و ۲ : ۸۱ ، ۸۲ و ۳ : ۹۲ - سنا ۲ : ۲۲۱ - مجلس ۸ : ۴۲۰ و ۳ : ۳۳۴ (۵ نسخه) - کابل ، موزه : ۱۳۴ - گلچین ، آستانه ۷ : ۵۵۲).

□ پیشاور ، دانشگاه ، کالج اسلامیه ۱۸۲۲ : نستعلیق خوش ، ۱۸ ج ۱۱۱۲/۲ه. آغاز : ای عشق تو در سینه بی کینه ما - وی درد و غم تو یار دیرینه ما ، ۳۸۳ ص (محمد اسرائیل کان الله له - عبدالرحیم ۱ : ۳۴۱).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۹۵۴ : نستعلیق ، ۱۱۴۲ه. (ص ۱-۸) ، آغاز : معنی فضل است هر بد و نیکو را - در پرده قوی کرده پنهان رو را ، ۴۸ رباعی ست ، سپس ۵۶ رباعی از خیام.

□ کراچی ، موزه ملی ۳۶۹/۴ ۱۹۶۹ .N. M : نستعلیق شکسته آمیز ، چلیپا ، محمد نواز گوپاموی ، ۱۱۸۲ه. (ص ۳۲۷-۳۶۲ جنگ) (نوشاهی : ۴۹۷).

□ کراچی ، موزه ملی ۲۵۵-۱۹۶۹ .N. M : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ه. آغاز افتاده :

ظالم چو کباب از دل درویش خورد ـ چون نگری ز پهلوی خویش خورد ـ دنیا عسل است هر که از و بیش خورد ـ خون انگیزد ، تب آورد ، نیش خورد ، ۱۸۶ ص.

□ کراچی ، همانجا ۲۵۵-۱۹۶۹ .N. M : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ه. آغاز افتاده : ظالم چو کباب ، ۱۸۶ ص (نوشاهی : ۴۹۷).

□ لاهور ، کتابخانه شاد روان مولوی شمس الدین : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، در «جنگ شعری» ۲۳۴ برگ (پایان نامه خالده صدیق : ۷۷)

□ لاهور ، کتابخانه فقیر سید مغیث الدین : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، در «جنگ شعری» ۴۸ برگ (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۷۹).

☆ 637ـ مثنوی سحابی

مثنوی ست عرفانی ، در ۳۴۳ بیت.

همان. نسخه ها ٤ : ۳۱۲٤ ـ ذریعه ۱۹ :۸۹ـ گلچین، آستانه ۷: ۵۵۳)

آغاز : در جهانند مشت خام طمع ـ کید خود را نهاده نام ورع.

□ کراچی ، موزه ملی ۱۶۹ - ۱۹۷۲ .N. N : نستعلیق خوش ، غرهٔ محرم ۱۰۵۰ه در کشمیر ، در «کلیات» او (نوشاهی : ۶۲۵).

● 230ـ صلحی خراسانی

صلحی خراسانی ، که آگاهی هایی ، جز آنکه از مثنوی زیر بدست آمده از وی در دست نیست. وی بروزگار اکبر پادشاه (۹۶۳-۱۰۱٤ه) از خراسان گریخته به هند آمده است : خراسان آنچنان شد محنت آباد ـ که یک دل را ندیدم از غم آزاد. . . بسوی هند ره پیمای گشتم ـ در آن کشور قدم فرسای گشتم.

☆ 638ـ وامق و عذرا

در آن چند جا از خود نام می برد : بیا «صلحی» ترک هر شکی کن ـ ز عالم روی خود را در یکی کن . . . خداوندا به اصحاب پیامبر ـ مکن نومید «صلحی» را به محشر . . . به حمد الله که «صلحی» یافت توفیق ـ که گفت این نظم را از روی تحقیق ـ شدم از «وامق و عذرا» سخنگو ـ بدادم این سخن را خلعت نو.

در دیباچه اکبر شاه ، سلطان سلیم ، سلطان مراد (م ۱۰۰۷ه/۱۵۹۹م) و دانیال (زاده ۹۷۹ه/۱۵۶۹م) را ستایش گفته است. پس بایستی میان سال های ۹۷۹ - ۱۰۰۷ه ۱۵۷۱ - ۱۵۹۹م. سروده شده باشد. و یا بهتر میان ۱۰۰۰-۱۰۰۷ه و به نوشته‌ی محمد شفیع در پیشگفتار چاپ «وامق و عذرا» ی عنصری : ۷۶-۷۷ میان ۱۰۰۰-۱۰۰۷ه/۱-۱۵۹۲-۸-۱۵۹۹م سروده شده است. و به نقل از «مجالس النفایس» می نویسد : بروزگار اکبر پادشاه به هند آمده ، در

«سالوه» در گذشته است. و دو نسخه از کار او را یکی در رامپور و دیگری در موزهٔ بریتانیا نشان داده است (پیشگفتار : ۴۳ ، ۴۴).

«وامق» دختری را در خواب دل می بازد. کوشش پدر از راه سرگرمی‌ها سودمند نمی‌گردد. سرانجام «وامق» تخت شاهی را رها کرده سر به بیابان می زند تا به کشمیر می رسد. و دلباخته ی خود را آنجا می یابد. و پی می برد که نام او «عذرا» ست. دختر نیز دلباخته ی او شده ، وامق را بنام باغبان به خانه ی خود راه می دهد. و در گوشه کنار زمزمه ی عشق به گوش یکدیگر می خواندند. مادر عذرا به این راز پی می برد. و وی را ناخواسته به همسری پسر عمویش در می آورد. عذرا از شوهر جدا می شود ، ولی پدر و مادر وی را در خانه زندانی می کنند.

وامق از اندوه شوهر کردن عذرا خود کشی می کند. و عذرا در تلاش رهایی از زندان است. سرانجام خود را به کنج باغ که وامق در آنجا خود را کشته بود می رساند. و برگور دلباخته ی خود رشته ی زندگی را می گسلد.

آغاز: خداوندا دری از وصل بگشای - زفر غم ره بسوی اصل بنمای.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۳۴۱ - روز روشن : ۴۷۹ - ذریعه ۹ : ۶۱۷ که هیچیک آگهی چندانی از وی بدست نمی دهند).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۳۳۷-۱۹۶۱ N. M. : نستعلیق ، ۱۰۷۰ه. آغاز افتاده : عبث باشد نشستن در وفایش - فدا کردن دل و جان را برایش ، ۲۴ ص (نوشاهی: ۶۶۱).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۱۴۱ : نستعلیق تحریری ، سده ۱۱ه. آغاز و انجام افتاده. در آن تخلص «صالح» آمده است : بیا «صالح» تو ترک هر شکی کن ، ۹۸ ص.

□ گجرات، شاه دوله رود، حکیم عبدالرحیم جمیل : نستعلیق خوش، ۱۴ ج ۲/۱۲۷۱ه. برای ابراهیم ، آغاز برابر نمونه ، جدولبندی ۲ راه (ص ۱ - ۱۴۲) مجموعه ۱۴ ص (سید عارف نوشاهی).

□ کراچی ، موزهٔ ۱۳۳۷/۱۹۶۱ N. M. : تاریخ یاد نشده ، آغاز افتاده ، ۱۲ گ (پایان نامه دکتر طاهره صدیق : ۶۷).

● 231- طرفی ساوجی

مولانا طرفی ساوجی ، که به روزگار اکبر پادشاه (۹۶۳ - ۱۰۱۴ه) به هند آمده است. در ذریعه و فرهنگ سخنوران واژه ی طرفی از وی نام برده نشده است.

(ن. ک. مخزن الغرایب ، سندیلوی ۳ : ۲۷۵).

✱ 639- دیوان طرفی

نسخه ی زیر گویا از وی است.

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۱۷۹ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. غزل هاست. آغاز : ای غایب از نظر که نه ای از دلم جدا - دل در طلب جدا طپد و دیده هم جدا - تخلص او : آب حیات «طرفی» از آن لب که خورده ام - من از عدم جدا شدم ، از من عدم جدا ، ۱٤ ص (نوشاهی : ۱۳۵).

● 232- باقی ، سمرقندی

محمد باقی بالله پسر قاضی عبدالسلام سمرقندی دهلوی (کابل ۹۷۲ - ۱۰۱۲ه/۱۵٦٤ - ۱٦۰۳م) که یاد او در «تفسیر سورهٔ اخلاص» (مشترک ۱ : ۳۱) گذشت.

✾ 640- گنج فقر

مثنوی ست عرفانی ، با سربند های توحید بارئ ، مناجات ، حکایت ، نعت پیامبر ، مخاطبهٔ سید المرسلین ، حکایت ، خطاب بدل از حسرت ، نسبت خواجه ابو الحسن خرقانی ، التجا به خواجه بهاء الدین نقشبند ، مراتب سلوک ، شرایط سلوک ، تحریض بر طلب محبوب ، مشاهده و رؤیت ، تجلی معنوی و فنا ، تجلی ذاتی و فنا و بقا ، علم الیقین ، حق الیقین ، تجلیات در کشف و مراتب آن.

این مثنوی در «کلیات باقی بالله» (ص ۲۰۱-۲۳۶) چاپ شده است. در نسخهٔ چاپی ۷۲۵ بیت است. و دست کم یکبار دیگر بنام «مثنوی خواجه باقی بالله صاحب» لاهور، ۱۳۳۳ه، ۲۸ ص، متن و هامش چاپ شده است (گنج بخش ش۶۷۵۲). و در این چاپ شمار بیت‌ها پیرامون ۸۲۵ بیت می باشد.

آغاز : خداوندا به فقرم راه بنمای - دوی زان ره سوی درگاه بگشای- که از نا کامی خود کاسیابم - در آن افلاس کل آرام یابم.

(ن. ک. مشار ٤ : ٤۵۰۷ «مثنوی» خواجه باقی بالله ، که ضمیمه «مجموعهٔ گرانمایه» در حیدر آباد ، ۱۹۱۰م چاپ سنگ شده است، که شاید همین مثنوی باشد).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ٦٤۱٤ : نستعلیق خوش ، احمد مشتاق ۱۰٦٤ه. در مجموعه رسایل او (ص ۳۷۸-٤٦۵) (گنج ۳ : ۱۷٤۸).

□ حیدر آباد ، تند و قیصر ، گنجینه نظامانیان : نسخ زیبا ، ابو نصر بها الدین سندهی ، ۳ شوال ۱۱۷۷ه. آغاز برابر (ص ۱٦۹-۲۵۹)، (نعیم اختر مجددی).

□ فیصل آباد ، چنیوت بازار ، وکیلان ، کتابخانه چشتی سلیمانی : نستعلیق پخته ، وجاهت میر حسینی ، ۱۱۸۹ه. آغاز برابر (ص ۱-۷۲) ، (نعیم اختر مجددی).

□ دیره اسماعیل خان ، موسی زئی، خانقاه شریف احمدیه سعیدیه، مولانا محمد اسماعیل: نستعلیق خوش ، همراه ۲ رساله دیگر او نوشته ۱۲۰٦ه. (ص ۲-۹۸) آغاز برابر نمونه ، با سرلوح

و آرایشها ، جدولبندی ۳ راه (محمد نذیر رانجها).

□ هزاره ، تناول ، اسب فرزندان قاضی عبدالله فضلی شیر گره ۳٤ : نستعلیق خوش ، شعبان ۱۲۲۰ه. آغاز برابر نمونه ، ۵۲ ص (محمد اسرائیل کان الله له).

□ لاهور ، کتابخانه الریاض ، جی معین الدین : نستعلیق ، ۱۵ ک. از اول افتاده. آغاز: همان در کسوت نور مثالی - زرنگ و حیزو اشکال خالی (دکتر ظهور الدین احمد - سید عارف نوشاهی).

☆ 641- کشف الغین فی شرح الرباعیتین

متن دو رباعی ست از همو. گزارش از شاه ولی الله دهلوی.
در بخش عرفان (۳ : ۱۷۹٤) گذشت.

☆ 642- شرح رباعیات باقی بالله

متن از همو. گزارش نیز از خودش.
رباعی هایی ست عرفانی و گزارشی عرفانی. در بخش عرفان (۳ : ۱۶۱۱) گذشت.
آغاز: سبحان الله زهی خدای متعال - عاری ز تصور و مبرا ز خیال.
اینک نسخه های دیگر :

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۷۳۸ : نستعلیق پخته ، پنجشنبه ۳۰ ذیحجه ۱۰۰۷ه، (ص ۱٤۷-۱۷۲) ، آغاز برابر.

□ فیصل آباد ، چنیوت بازار ، وکیلان ، کتابخانه چشتی سلیمانی : نستعلیق پخته ، وجاهت میر حسینی ، ۱۱۸۹ه ، آغاز برابر ، (ص ۱۰۱-۱٤۰) (نعیم اختر مجددی).

☆ 643- شرح رباعیات باقی بالله

رباعی ها از خواجه باقی بالله. گزارش از مجدد الف ثانی (همان مشترک ۳ : ۱۶۱۱).
آغاز: حمد له. صلاة. اما بعد ، نموده می آید که این مسودات.
اینک چند نسخه ای دیگر.

□ اسلام آباد، گنج بخش ۱۱۳۱٤ : نستعلیق تحریری ، (شعبان ۱۱۳۱ه) آغاز برابر ، (ص ۲۱۹-۲٤۰).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۱۳۱ : نستعلیق تحریری ، (۱۷ محمد شاهی) (۱۱٤۷ه) (ص ۱۲۱-۱٤۱) آغاز برابر ، نام نگارنده ندارد ولی در مجموعه رساله های سرهندی ست.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۲۰۲ : نستعلیق تحریری ، (۱۲۷۸ه) آغاز برابر ، (ص ۱-۳۰).

□ فیصل آباد ، چنیوت بازار ، وکیلان ، کتابخانه چشتی سلیمانی : نستعلیق پخته ،

غلام محمد عباس نگری ، ۱۲۷۸ه ، آغاز برابر ، (ص ۱۰۵-۱۲۸) (نعیم اختر مجددی).

● **233ـ عجزی**

سراینده ای با تخلص **عجزی**. که از کارش بدست می آید که سراینده ای زبردست ، پزشکی دانشمند بوده است. و شاید سمرقندی.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۳۸٤ که از سه تن و ذریعه ۹ : ۷۰۸ که از دو تن با این تخلص نام برده شده است).

☆ **644ـ طب منظوم** : عجزی : اسرار عزیزی

نام دوم در دو تملک پایان نسخهٔ گنج بخش ۱۱۵۶۹ آمده است : یکی از آن ها مؤرخ ۱۱۷۲ه از محمد صالح نام و دیگری مؤرخ ۱۹۱۲ بکر می. و نام سوم در (مشترک ۱ : ٤۸۳) بروایت محمد علی کوثر است. در حالی که همان نسخه اکنون دردست است و مورد بررسی ست. و نام «اسرار عزیزی» از آن بدست نیامد.

نسخه دیباچه را ندارد. و تخلص «عجزی» در فصل یازدهم از گفتار هشتم از مقالت سوم (ص ۲٦٤) آمده است : به نگردد این مرض گر کهنه گشت و دیر ماند ـ زود جنبد هر که این ابیات «عجزی» را بخواند. دو تملک پیشگفته نیز نام سراینده را تایید می کند.

در چهار «مقاله» و هر یک در چند «گفتار» و هر گفتار در چند «فصل» و «قسم» و «باب».

مقالهٔ یکم در (طب نظری) در چند «قسم» : قسم سوم از مقالهٔ اولی در بیان صحت و مرض و حال متوسط ، گفتار دویم در بیان ما کول و مشروب. گفتار سوم حرکت و سکون بدنی ، گفتار چهارم حرکت و سکون نفسانی ، گفتار پنجم نوم و یقظه ، ششم استفراغ و احتباس ، قسم چهارم از مقالهٔ اولی در بیان علامات (انچه استدلال از و بر حال ابدان می کنند ـ اهل طب نامش دلیل و هم علامت گفته اند) ، گفتار در نبض ، فصل در قاروره ، گفتار در بول ، فصل در احوال براز.

مقالهٔ دوم در قسم عملی طب ، مشتمل بر دو جزء : جزء اول حفظ صحت ، گفتار در تدبیر ما کول و مشروب ، مشتمل بر دو فصل : ۱ـ ما کول (حفظ صحت گرهمی خواهی غذای نیک خور)، ۲ـ مشروب. گفتار در تدبیر حرکت و سکون بدنی. گفتار در نوم و یقظه ، گفتار در استفراغ و احتباس ، گفتار در تدبیر جماع ، گفتار فصول اربعه ، جزء دوم از قسم عملی در علاج به طور کلی ، در چندین گفتار بیشماره : گفتار در طریق معالجهٔ امراض سوء بطور کلی، گفتار در قواعد استفراغ و نفع و زیان آن ، گفتار در فصد و حجامت و حقنه ، باب در احکام اغذیهٔ مفرده و مرکبه در دو فصل، گفتار در طعوم سبعه و امزجهٔ هر یک، گفتار در ادویه ی مفرده و مزاج، گفتار در قوانین کلیه در ادویه ی مرکبه.

مقالت سیوم در معالجات اعضا از سر تا پا ، در ده گفتار : گفتار یکم در امراض سر در پانزده فصل : ۱- در صداع ، ۲- سرسام و سباب ، ۳- سر درد ، ٤- سبات و سهر ، ۵- نسیان ... ، ۱۰- تشنج ، ۱۵- زکام ، گفتار دوم در بیماری های چشم ، پانزده فصل : ۱- در رمد ، ۵- در غرب ، ۱۰- قرحه ، ۱۵- سلاق. گفتار سیم در امراض گوش ، در نه فصل : ۱- درد گوش ، ۵- رعاف ، ۹- ریزش بینی. گفتار چهارم در امراض دهان ، پانزده فصل : ۱- جوشیدن دهان ، ۵- امآس لب ، ۱۰- لثه ، آواز. گفتار پنجم در صدر و قلب ، نه فصل : ۱- ضیق نفس ، ۵- سل ، ۹- غش. گفتار ششم در معده و جگر و سپرز ، پانزده فصل : ۱- سوء مزاج ، ۵- جوع کلبی ، ۱۰- اورام معده. گفتار هفتم در امراض روده و مقعد ، دوازده فصل : ۱- اسهال ، ۵- سحج. گفتار هشتم در گرده و مثانه و صفاق و اعضای تناسلی ، دوازده فصل : ۱- درد گرده ، ۵- سلسل البول و فراش ، ۱۰- سرعت انزال. گفتار نهم امراض زنان ، نه فصل : ۱- اورام پستان ، ۵- بسته شدن حیض ، ۹- اسقاط. گفتار دهم امراض پشت و تهیگاه و کمر ، پنج فصل : ۱- حدبه ، ۵- داء الفیل.

مقالت چهارم در بیماری های عامه، در شش گفتار. گفتار یکم و جع المفاصل ، چهار فصل : ۱- مفاصل عام ، ۲- نقرس ، ٤- عرق النسا. گفتار دوم ، حمیات و بحران ، سیزده فصل : ۱- تعریف تب و اقسام آن ، ۵- تب دموی ، ۱۰- تبهای مرکب ، ۱۳- بحران. گفتار سیوم ، اورام و ثبوز ، شانزده فصل : ۱- حصبه ، ۵- جرب و خارش ، ۱۰- حمره ، سرخباد ، ۱۶- عرق مدنی ، رشته. گفتار چهارم در زینت و موی و بشره ، ده فصل : ۱- داءالثعلب ، ریزش مو، برص، ۵- ۱۰- سمن، فربهی زیاد، گفتار پنجم سقطه و شکسته بندی و سوختگی ، هفت فصل : ۱- ضربه سقطه ، ۵- سوختگی.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۵۱۵ : نستعلیق تحریری ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده آغاز گفتار دهم : مهره از پشت گر از جای بیرون رود - گردد آن کس کوژپشت و حدبه نام او بود ، بخشی از آن است ، ۱۰۶ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۵۶۹ : نستعلیق تحریری پخته ، سده ۱۲ه. آغاز می شود باگفتار در تولید اخلاط و تقسیم او : چون شنیدی و صف اخلاط و رنگ و نفع او - بشنواز کیفیت تولید و تقسیمش نکو - چون طعامی خوردی و در معده داخل شد طعام - گر صحیحی بعد سه ساعت بیاید هضم آن طعام. فهرست مطالب از این نسخه است، ۳۹۲ ص.

● 234- ولی دشت بیاضی

مولانا ولی دشت بیاضی. دشت بیاض یا «سپید روستا» از توابع قاین است. کشته بدست غنیم بیگ ازبک به تهمت شیعی بودن. در ۱۰۰۱/۵-۱۵۹۳-۲م(سنگ قبر) که ۱۰۱۵۹۹۹ه نیز

نوشته اند.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۶۵۳ - ذریعه ۹ : ۱۲۸۰).

☆ 649ـ دیوان ولی دشت بیاضی

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۶۰۴ - گلچین ، استانه ۷ : ۵۴۶ - دو کتابخانهٔ مشهد : ۷۷۰ - فردوسی : ۹۱ - مرآت العلوم ۱ : ۹۹ (۲ نسخه).

□ کراچی ، موزه ملی ۲۲۹ - ۱۹۷۱ N. M. : نستعلیق ، سید وعظ علی عرف محمد حسین ، ساکن تالی گنج ، ۱۵ شوال ۱۲۷۲ه. دارای غزل و رباعی. آغاز : شب نوید قرب بنده درگاه را ـ خوش اثر ها بود . . . ناله جانکاه را ، ۱۱۴ ص (نوشاهی : ۵۳۷).

● 235ـ انیسی شاملو

یولقلی بیگ که وی را علیقلی بیگ نیز نوشته اند ، از ترکمانان شاملو. در هرات خدمت می کرد ، به هند گریخت ، بعد ها به خدمت اکبر پادشاه (۹۶۳-۱۰۱۴ه) در آمد. از سرایندگان سدهٔ دهم بود و در برهانپور ۱۰۱۳ یا ۱۰۱۵ه/۱۶۰۴-۱۶۰۶م) در گذشت.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۶۸ - ذریعه ۹ : ۱۱۰ - نفیسی ۱ : ۱۲۳).

پوزش : انیسی شاملو ، در آغاز سدهٔ یازدهم ص : ۷۷۳ نیز یاد شده است.

☆ 646ـ محمود و ایاز

مثنوی ست بزمی ، گویا به انجام نرسیده است.

آغاز : شبی بر تخت دولت خفته محمود ـ به باطن دیدهٔ نظاره بگشود.

(ن. ک. نسخه ها ۴ : ۳۱۷۶ - ذریعه ۹ : ۲۸۶ - و برای نسخه هایش ، تاجیکستان ، دو شنبه ۳ : ۱۰۹ - ملی ۶ : ۷۹۹ و ۲ : ۵۳ - سنا ۱ : ۱۵۳ - مجلس ۸ : ۹ ، ۴۱۸ ، ۴۴۰).

□ کراچی ، موزه ملی ۵۲۸/۲۱۲ N. M. : شکسته نستعلیق ، در بیاض نوشتهٔ ۱۱۴۹ه. گویا بخشی از آن است (نوشاهی : ۱۳۰) در فهرست بنام «محمود نامه» آمده است.

● 236ـ والهی قمی

میرزا یوسف قمی ، متخلص به والهی. در موسیقی علم یکتایی می افراشت. گوش و بینی خود را در نرد دلباختگی از دست داده است. از روزگار تهماسب (۹۳۰-۹۸۴) بوده ، دیر زیسته شاه عباس (۹۹۶-۱۰۳۸ه) را ستایش کرده ، و ماده تاریخ ۱۰۳۲ه/۱۶۲۳م را سروده است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۶۴۲ - ذریعه ۹ : ۱۲۵۷ - روز روشن : ۸۸۸ - نسخه ها ۵ : ۳۸۷۸ برای سه کارش : دیوان ، ساقینامه ، نسبنامه - نفیسی ۱ : ۴۵۹).

☆ 647ـ نسبنامه

مثنوی ست عرفانی ، با سربندهای نعت حضرت نبوی ، مراتب عشق ، تمثیل ، حکایت . . . و در نسخهٔ ۴۰۷۶ ملک پیرامون ۴۱۰ بیت است.

در پایان آن آمده : «والهی» چرن تمام شد نامه - خواست از برایش از خامه - گردمش بر جریدهٔ مرقوم - به «نسب نامه» ساختم موسوم.

آغاز : می نهد خامه ام بجای کلاه - بر سر نامه تاج بسم الله - پس بحمد خدای کون و مکان - درفشان می کنم زبان بیان.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۲۷۲ ، ذریعه ۱۹ : ۳۲۱).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۵/۲۶۶-۱۹۶۳ .N. M؛ نستعلیق خوش ، میر علی رضا حسینی سبزواری بن حاجی میر مرتضی سبزواری ، ۱۰ ج ۱۰۸۹/۲ه. (ص ٤۳٤-٤٤۷).

● 237ـ عطا ابرقوهی

عطا ابرقوهی ، شیعی و از روزگار شاه عباس یکم (۹۹۶-۱۰۳۸ه).
(ن.ک. فرهنگ سخنوران: ۳۹۵ - «عطا ابرقوهی»).

✡ 648ـ قیصر نامه

در آن آمده : یا رب به حق مصطفی با چار یار مرتضی (: پنج تن) - رحمت بکن بر ما «عطا» آه از من و احوال من.

منظومه ای ست نوئی ، در داستان «دختر قیصر روم».

در منابع در دسترس از این کار او نشانی نیافتم.

آغاز: رفتم به سوی گلستان ، دیدم گلی در بوستان - یادم آمد از دوستان ، آه از من و احوال من.

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۳/۶۰۰ - ۱۹۹۱ .N. M : نستعلیق چلیپا ، سده ۱۳ه. (ص ۳۱۶-۳۱۸) ، (نوشاهی : ۶۱۶).

● 238ـ فدایی قندهاری

رستم میرزا صفوی قندهاری فرزند سلطان حسین میرزا فرزند بهرام میرزا فرزند شاه اسماعیل.

از روزگار اکبر پادشاه (۹۶۳-۱۰۱۴ه). در قندهار می زیسته و در ۱۰۰۲ه/۳-۱۵۹۴ به هند آمده و برگشته است.

(ن.ک. فرهنگ سخنوران : ۴۳۶ - روز روشن : ۶۱۱ - مقالات الشعرا : ۴۸۸ تا ۴۹۲).

✡ 649ـ دیوان فدایی قندهاری

همان. نسخه ها ۳ : ۲۴۶۱.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۴۱ ۵۶۴۳ : نستعلیق ، ۱۰ ذیقعده ۱۰۴۸ه (۱۶۳۹م) در پتنه. آغاز : در آمد منت زهر جانب گلستان آب - از این زیاده ضرر می کند به بستان آب، و ترجیع بند. با سرآغاز : ای سرو قدت نهال حیرانی من - خو کرده غمت به خانه ویرانی من (عبدالله ۲ : ۵۰۰) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۲۴).

□ گجرات ، احمد حسین احمد قلعه داری ۵۳۲ : نستعلیق زیبا ، آغاز و انجام افتاده ،

آغاز: به ملک عشق نبود تیرگی شبهای یلدارا - در این کشور فروغ مهر باشد روزی دلها را ، . . . نسخه زرین ، ۳۰۲ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

● 239- مادح

سراینده ای باتخلص «مادح، مادحا». دو - سه سال پس از هزار منظومه‌ی زیر را ساخته‌است. در پایان نسخه ی گنج بخش آمده «رسام عصر ، اوحد دهر ، محمد مادح . . . سه و ده صد».

✯ 650- دیوان مادح

مجموعه غزل های بی نقطه است ، در ستایش پیامبر. در چاپ شیخ الهی بخش و محمد جلال الدین بازار کشمیری لاهور ۱۳۳۷ه. بنام «دیوان بی نقاط جامی» در ۷۴ ص ، چاپ شده است. اما نوشاهی به نقل از حافظ محمد اسلم جیراج پوری در «حیات جامی» ص ۵۹ چاپ دهلی ، بیتی از دیوان را یاد می کند که هزار و دو سه را می رساند. و می افزاید که این دیوان از جامی نیست ، و از کسی ست که بیشتر از یکصد سال پس از او بوده است. هر چند آن بیت در چاپ پیشگفته نیامده است. ولی سبک کار با جامی نمی خورد.

آغاز چاپی: حمد لاحد ، اله عالم را - کو روا کرده کام آدم را . . . مدح احمد ، دوام گو ، مادح - کو دوا داد ، درد مردم را.

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۵۰۷ - موزهٔ سالار : ۲۱۰۵ «دیوان مادح» شاه محمد حسین مادح ، از روزگار شاه فاتح ، بهر حال نسخهٔ «بی نقطه» نیست ! - مقالات الشعرا : ۶۹۶ «مادح لکهنوی» (!)).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۷۸۳ : نستعلیق پخته ، ۱۰۰۳ه. آغاز برابر چاپی ، تنها غزل است از «الف» تا «ه». نام سراینده محمد مادح در کلفون نسخه آمده است ، ۶۲ ص.

□ سرگودها ، جهاوریان ، عطا الرحمان صاحب کهوکهر : نستعلیق شکسته آمیز خوش، انور بیگ ولد مولوی اشرف بیگ ، ۱۲۸۹ه. آغاز برابر چاپی ، در کلفون آمده که این دیوان جامی را از نسخه چاپ نولکشور نوشته ، ۹۴ ص ۸ س (محمد نذیر رانجها).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۸۰۸ - N. M. ۱۹۵۷ : نستعلیق خوش ، ۷ رجب ۱۲۶۰ه. آغاز برابر ، سرلوح ، ۱۵۲ ص (نوشاهی : ۵۲۴).

□ کراچی ، لیاقت میموریل لائبریری ۳۹ : نستعلیق زیبا ، سده ۱۳ه. صفحه آغاز با آرایشهای زرین ، آغاز برابر ، تخلص او : مدح احمد دوام گو مادح - کو دوا داد در دمردم را ، ۱۱۲ ص (سید خضر نوشاهی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۹۲ ۳۶۳۱ : نستعلیق، تاریخ یاد نشده ، آغاز برابر، (عبدالله ۲ : ۵۴۱) از کتابهای پرفسور شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۲۷).

● 240. محمد معصوم ، نامی

نظام الدین میر محمد معصوم متخلص به نامی (۹۴۴ - ۱۰۱۹ه‍/۷ - ۱۵۳۸ - ۱۶۱۰م) بن سید صفایی ترمذی بهکری. نامی ترین کارش «تاریخ معصومی» (تاریخ تذکره ها ۲ : ۵۳۵) و «مفردات نامی : طب نامی» (مشترک ۱ : ۷۴۵) می باشد.

(ن.ک. ذریعه ۹ : ۱۱۶۶ «دیوان نامی» ـ فرهنگ سخنوران : ۵۹۲ «نامی بکری» ـ تاریخ تذکره ها ۲ : ۵۳۵ تا ۵۴۰ «تاریخ سند : تاریخ معصومی» و نام چند کار دیگرش : معدن الافکار ، حسن و ناز ، اکبر نامه ، ساقینامه ، دیوان و کتابی در طب ـ نفیسی ۱ : ۳۵۸ و ۲ : ۸۰۲ زندگینامه و نام چند کارش).

✡ 651. حسن و ناز : سسی و پنون

مثنوی ست در داستان «سسی» و «پنون» از افسانه های کهن هندی در سرزمین سند پاکستان (ن.ک : زیبا و نگار ، در همین بخش). و نخستین مثنوی از پنج گنج او ، که در برابر «خسرو و شیرین» نظامی (ذریعه ۷ : ۲۰) ، پیش از ۱۰۰۴ه‍/۱۵۹۶م سروده است. و در آغاز آن اکبر پادشاه (۹۶۳ - ۱۰۱۴ه‍) ستایش شده : نشان مظهر حق شاه اکبر ـ تعالی الله شأنه ، الله اکبر.

در آغاز آن آمده : این داستان حسن و ناز که عبارت از قصه ی سسی و پنون است و مشهور ، و اکثر شاعران سند در بیان احوال آند و گفته اند. چون آوردن نامهای ایشان در نظم دشوار بود ، از این روی از «سسی» به «ناز» چون همه سراپا ناز بود ، و از «پنون» به «حسن» که چون سراسر همه حسن بود ، تغییر دادم.

و آغاز می شود به : حمد ، نعت ، معراج ، سخن ، بهار ، ستایش از اکبر پادشاه. آنگاه آغاز داستان : مشرق زمین را پادشاهی بود داد گستر و کامیاب. جز آنکه فرزندی نداشت : مگر تیر دعایش کارگر شد ـ صدف از ابر نیسان بازور شد. جز اینکه اختر بینان آیندهٔ ناخوشی را برای شاهد خت گفتند. شاه با خاصان درمیان می گذارد ، و کودک را در صندوقی نهاده به آب می سپارد. صندوق در شهر بنبور به دست گازری از آب بیرون کشیده می شود. گازر دختر را به خانه برده «ناز» می نامد . . .

□ آغاز : حدیث لعل آن سرچشمهٔ نوش ـ شده پیرایهٔ لب چون در گوش. آغاز داستان : ورق آرای فرخنده نامه ـ چنین بنگاشت نقش از نوک خامه.

(ن.ک. داستان سرایی در شبه قاره ، طاهره صدیق : ۱۹۱ به تفصیل ـ ذریعه ۷ : ۲۰ «حسن و ناز»).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۶۸۰ : نستعلیق خوش ، سده ۱۲-۱۳ه‍. آغاز افتاده :

خداوندا دلم را ده زبانی - که از حمد تو پرسازد جهانی، انجام نیز افتاده ، ۲۷۰ ص.

652- دیوان نامی

(ن. ک. مقالات الشعرا : ۷۹۸ تا ۸۰۳).

□ حیدر آباد ، سنده ، پراونشل میوزیم ، ACC ۷۱/۲۰۶ : نستعلیق ، سده ۱۴ه. آغاز : باد از ابتدای سخن تا به انتها - صلوات برروان روانبخش مصطفی ، تخلص او : نامی که در هوای تو خواهد سپرد جان - در هر دو کون وصل تو می خواهد از خدا ، و همه افسانه عشق است نامه نامی - در او نوشته ز طومار شوق مختصری ، ۲۴۶ ص (خضر نوشاهی).

□ کراچی ، استاد پیر حسام الدین راشدی : نستعلیق خوش ، جوهر آبی، سید علی محمد حامد شاه راشدی ، ۱۹۳۲م/۱۳۵۱ه. جلد ۱ ، آغاز : بسمله . . . اول آثار جدید قدیم . . . انجام : نامی نه آب دیده ، که خون جگر فشاند تا کرد شرح حال تو مسطور یا حسین ، دارای حمد ، نعت ، منقبت امامان، غزل، قطعه ، مخمس ، پیرامون ۲۴۳۰ بیت ، ۱۶۲ ص ۱۵ س.

□ کراچی ، همانجا : همان نویسنده ، جلد ۲. آغاز : آیینه صفا رخ زیبای مصطفی ست - گنجینه وفا دل دانایی مصطفی ست. انجام : سزای بنده که مظلوم نفس و شیطانم - عطیه بدهی خاصه از برای حسین، دنباله جلد یکم است (ص ۱۶۳-۲۱۰) ، (پرفسور روشن آرا بیگم).

241- دوایی گیلانی

درویش حکیم دوایی گیلانی، عین الملک شیرازی متخلص به دوایی (م ۱۰۰۴/۱۵۹۵ه).

653- فواید انسان

منافع و خواص اشیا است به نظم ، که در (۱۰۰۴/۱۵۹۵م) ساخته است.

آغاز دیباچه : الله اکبر این چه حکمت میمون. آغاز متن : نامه از بعد ذکر اله - شد موشح به اسم اکبرشاه.

در بخش پزشکی (۱ : ۶۶۵) گذشت. و اینک نسخه های تازه بدست آمده :

□ سرگودها ، کتابخانه خلافت ربوه : نستعلیق خوش ، سلامت بن عبدالشکور شهید ، ۱۱۰۴ه. آغاز برابر ، ۲۴۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ فیصل آباد ، غلام محمد آباد ، مکتبه چشتیه : نستعلیق زیبا ، عبدالفتاح بن قاضی جماعت علی ، ۱۲۲۱ه. آغاز برابر متن ، ۲۱۷ ص (نعیم اختر مجددی).

□ شیخوپوره ، نارنگ منڈی ، ماری کلان ، حکیم رحمتعلی قریشی : نستعلیق زیبا ، جعفر علی نقشبندی ، ۱۸۱۵ ب (۱۲۶۳ه؟) آغاز برابر متن ، ۲۷۱ ص (نعیم اختر مجددی).

□ سیالکوت ، رنگپوره ، کتابخانه حسنعلی : شکسته آمیز پخته ، خاور حسین جونپوری، ۱۲۷۳ه. آغاز برابر ، ۱۵۲ ص.

242ـ قاسم خان ارغون

قاسم خان ارغون ، ادراکی بگلاری

653ـ چنیسر نامه

مثنوی ست بزمی ، که در ۱۰۱۰ه‍/۱۶۰۱م (حساب سال در لیل و نهاری ـ فزون ده بود بر هزاری) در ۸۷۵ بیت ، بدستور میر ابو القاسم سلطان بن شاه قاسم خان (بیگ لار ، همانکه «بیگلار نامه» در تاریخ سند را در پیرامون ۱۰۳۳ه‍/۲ـ۱۶۲۴م ساخته است) سروده شده است.

«راجه کنگار» دختر زیبایی بنام «کونرو» Kunro داشت ، که نامزد پسر عمویش بوده است. خواهر آن مرد بنام «جمنا» با دختر (کونرو) میانه ی خوبی نداشت. در یکی از مراسم میان آن دو دختر عمو برخوردی رخ می دهد. دختر به «کونرو» میگوید برادرم حوصله ی ترا ندارد «چنیسر» می تواند ترا راضی کند ! (چنیسر پادشاه دیول بود) ، کونرو باخشم بدون توجه به پندو اندرز دوستان ، نامزدی خود را با برادر جمنا بهم می زند ، و به دنبال چنیسر به «دیول» می رود.

دیگر کونرو شیفته و واله ی چنیسر است. چنیسر پادشاه دیول همسری بنام «لیلا» داشت ، که بسیار یکدیگر را دوست می داشتند. چنیسر آگاه شده با کونرو بگونه ی تماس گرفته تا همسر خود را ناراحت نکند. «کونرو» و مادرش به بهانه ی جستجوی کار در زی گدایی نزد «لیلا» می روند. لیلا روی دلسوزی آندو را به خدمت می پذیرد. و کونرو عهده دار خوابگاه چنیسر می شود. روزی لیلا کونرو را در گریه و زاری می بیند ، و پاسخ می شنود که : دختر ثرومندی بود ، که امروز بدین حال در آمده است. و گوبند شبچراغ خود را نشان میدهد. لیلا از گلوبند خوشش می آید. خدمتکار می گوید: آنرا در برابر یک شب همخوابگی با شوهرش به او وا می گذارد. پذیرفته می شود. ولی چنیسر به کونرو توجهی نمی کند. مادر بگوش چنیسر می رساند که همسرت ترا در برابر جواهری فروخته است. و چنیسر از همسر روی گردان و به کونرو می پیوندد. لیلا پیشمان ولی تاب لیاورده به خانواده ی خود بر می گردد. ولی در تدارک بدست آوردن همسر خود است. یکبار در پنهانی با چنیسر تماس می گیرد و روی بدو نشان نمی دهد، و می کوشد عشق او را تیز تر کند ، تا اینکه در یک مجلس گفتگو میان آندو ، چنیسر به اینکه طرف او همان لیلا ست پی می برد ، و از اینکه لیلا او را تا آن اندازه دوست می دارد و بر عشق خود پا بر جا بوده است ، از شدت شوق جان می دهد. و لیلا نیز در جای جان می دهد.

برای نشانی و نمونه ، در بیان عشق «کونرو» به «چنیسر» : چه خوش بگرفت کونرو راه وادی ـ نمی شد بر زمین پایش ز شادی ـ ز شوق یار خود منزل به منزل ـ به راه کاروان می راند

محمل . . . و نیز : چو بر آهو فتادی چشم کونرو - بپوشیدی ز چشم آهوان رو - که غیر از یار خود کس را نخواهم - که بر دیدار او افتد نگاهم . . . و نیز احساس چنیسر : به جنس زر کسی نفروخت شوهر - مرا ارزان عوض کردی به زیور - چو من بودم به گردن زیور تو - چه حاجت بود زیور در بر تو. و نیز در احساس لیلا نسبت به رقیب : ترا مادر ز بهر درد من زاد - که باشی در غم من خرم و شاد - ترا دیبا و اطلس گشت پوشاک - منم غلطان بروی خاک و خاشاک. . . تو دست و پا نمودی در حنا رنگ - مرا عارض کبود از ناخن و چنگ.

آغاز: بنام پادشاهی دلنوازی - کریمی کرد گاری کار سازی - خداوند زمین و آسمانها - بود روزی ده جمله جهانها.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۲۷۵۵ که آنجا نا درست «چنبر نامه» : چنیسر نامه» آمده است - پیشگفتار چاپ استاد حسام الدین راشدی ، ۱۳۵٦).

□ **حیدر آباد** ، سندی ادبی بورد : نستعلیق ، باتاریخ ۱۱۱٤ و ۱۱۸۵ه ، ۳۵ ک (پیشگفتار چاپ : ٦۳).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ٦۱ SPi/VI ٤۲۲٦ : نستعلیق ، ۲۳ ع ۱۲۲۵/۱ه (۱۸۱۰م) آغاز برابر نمونه (عبدالله ۲ : ۵۰٦) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۰۳).

□ سند ، مولوی دین محمد وفایی : به خط حاجی ولد اسماعیل قوم پیرزاده ، ۱٦ ع ۱۲۸۱/۱ه. در کلفون آمده : قصه منوچهر و ماه سیما ، ۸۵ ص. این نسخه در موقع چاپ به استاد هدیه شده بود و در اختیار ایشان بوده است (پیشگفتار چاپ : ٦۳). ش ۲ مجموعه، آغاز برابر نمونه (پرفسور روشن آرا بیگم).

□ **کراچی** ، استاد پیر حسام الدین راشدی : نستعلیق با تاریخ ۱۰ سپتامبر ۱۹٤٤م (۱۳٦۳ه) در ص. ع. آغاز برابر نمونه ، ۵۳ ص ۱۷ س (پرفسور روشن آرا بیگم).

□ سند ، میر علی احمد خان تالپور : نستعلیق ، بی تاریخ ، ۳۳ ص. این کتابخانه به پبلک لائبریری میر پور خاص منتقل شده است.

□ سند ، میر نور محمد خان تالپور : نستعلیق ، محمد مقیم ، بدستور میر محمد علی خان تالپور ، با سرلوح زرین ، ۱۰۸ ص (پیشگفتار چاپ : ٦۳).

● 243- عبدی

عبدی. که در ۱۰۱۰/۱۶۰۲-۳م منظومه ی زیر را ساخته است. و آگاهی بیشتری از وی بدست نیامد. (ن. ک. مشترک ۲ : ۱۱۸۳).

☆ 654- واهب العرفان

در پایان آن آمده : «عبدی» از بهر خدا گفت این مسایل جملگی - تا برد هر مبتدی را ،

رو به سوی مدعی ـ گشت تألیف این رساله ای برادر (برابر؟) یکهزار ـ ده دگر ، چون رفت بود ، از سال هجرت مصطفی.

آغاز: آفرین بر ذات پاک خالق ارض و سما ـ فارغ از ایما و عالی از ادراک ما ـ قادری کز نیستی ظاهر نمودی این کاینات.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۰۷۸ : نستعلیق ، عبدالرحیم بن بختاور عرف باغبان ، ۱۲۴۶ه‍ ، ۱۲۹۸ه‍ (ص ۱۴۴-۱۵۴) آغاز برابر (گنج ۳ : ۱۸۵۶).

● 243ـ انیسی شاملو

یونقلی (علیقلی) بیگ شاملو. (م ۱۰۱۳ یا ۱۰۱۴ه‍/۱۶۰۴ تا ۱۶۰۶م). سرایندهٔ «محمود وایاز» (ن. ک. پیش از این : ۷۶۵) وی کتابتدار علیقلی خان شاملو بود ، که در هرات از سوی صفویان فرمانروایی آنجا را داشت. و پس از گشودن هرات بدست عبدالله خان از بک ، به اسارت رفت ، و پس از آزادی به هند رفته نزد عبدالرحیم خانخانان جای یافت.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۶۸ ـ ذریعه ۹ : ۱۱۰ ـ میخانه ، پاورقی از گلچین معانی : ۳۰۱).

پوزش. انیسی شاملو ، در پایان سدهٔ دهم ، ص : ۷۶۵ نیز یاد شده است.

☆ 655ـ مثنوی انیسی

در سر آغاز نسخه آمده است «کلام انیس شاملو ، اسمش علی قلی بیگ از طایفهٔ شاملو در هرات در خدمت علیقلی خان بود». ولی مثنوی باهمین سر آغاز بنام «محمود و ایاز» از امام قلی خان والی بخارا بروزگار شاه عباس دوم (۱۰۵۲-۱۰۷۷ه‍) در نسخه ها (۴ : ۳۱۷۵) یاد شده است ، که بایستی همین مثنوی باشد.

آغاز: چو گردد صیدگاه عشق بنیاد ـ نه صید آنجا امان یابد نه صیاد.

(ن. ک. نسخه ها ۴ : ۳۱۱۸ «مثنوی انیسی» آغاز انتاده. باانجام زیر : که نزد شاه آنها سرفرازند ـ که صید خویش را آزاد سازند).

□ لاهور ، دانشگاه ، آذر ۹۰/۷۳۱۳ d : نستعلیق شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۲ه‍ ، (گ ۴۴-۴۶)، چهار ستونی. (خضر نوشاهی).

● 245ـ ابن کمال

ابن کمال ، که بایستی نام وی «محمد طرف» باشد. که در پایان منظومه زیر می گوید : یا رب به حق محمد الشرفی ـ اغفر بفضلک لمحمد الطرفی. و در حاشیه یکی از نسخه ها (ن. ک. زیر) آمده است : محمد طرف نام مصنف است. و در کلفون نسخه ای دیگر سراینده مولوی جامی بن کمال الدین القراتگی (سنگان، افغانستان) شناسانده شده است.

☆ 656- مظهر گل : نظم عقاید

به سال ۱۰۱۳ه/٤-۱۶۰۵م (خاتمه)، در ۷۵ «عقیده» و «خاتمه» ای در کلام و اصول دین و عقاید و احکام. و هر «عقیده» با یک بیت عربی آغاز می شود.

عقیدهٔ ۱- توحید الصانع، ۲- الایمان بالصفات، ۳- الکلام مشتمل علی الامر والنهی، ٤- قرآن کلام الهی ست، ۵- زیادت و نقصان در ایمان، ۱۰- عدم جواز تکفیر اهل قبله، ۱۵- جواز مسح بر خفوف، ۲۰- دعا و صدقات برای مردگان، ۲۵- ثبوت صراط، ۳۰- خاتم النبیین، ۳۵- خلافت صحابه، ٤۰- اولیا به مرتبهٔ نبی نمی رسند، ٤۵- کبایر جز کفرند، ۵۰- العدم لیس بشیئ، ۵۵- استطاعت رفع، ۶۰- خدای راجایی نیست، ۶۵- وضو، ۷۰- اجتهاد، ۷۵- انکار عقاید پیشگفته ارتداد است.

نخستین بند : العقیده الاولی فی توحید الصانع : قطعاً یکون صانعنا واحداً ابد - لیس الجواز صار له شارک احد - نبود روا که از دو بیاید تصالعی - چون ممکن است، بینهما، از تمانعی.

نسختی از آن، ناشناخته، به نام «عقاید منظوم» در ۲ : ۱۱٤۰ گذشت.

آغاز : حمداً لذات اقدسک من نقایص- شکرا لذات انزهک من خصایص... مالک توبی و ملک دو عالم ترا و بس - در ملک توبه غیر تو، کس را نه دست رس.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۲۱۸ نشانی شش نسخه ی آن از لئین گراد - تشریه ۸ : ۲٤۹ نسخه ای از تفلیس و ۹ : ۲۹ که می گوید در ۷۵ «جمله» است و ۹ : ۱۰۸ هفت نسخه از دو شنبه شهر).

☐ اسلام آباد، گنج بخش ٦٤۵۳ : نستعلیق پخته، محمد لطیف بن شیخ سفر، از موضع کاتک از قرای رستاق، ۱۰۹۶ه. آغاز برابر نمونه، نام سراینده، در خاتمه ابن کمال آمده است و در کلفون نام کتاب «مظهر گل» و سراینده مولوی جامی ابن کمال الدین القراتکی یاد شده است، ۱٤۸ ص (گنج ۳ : ۱۸۱۷).

☐ اسلام آباد، گنج بخش ۲۷۸٤ : نستعلیق شکسته آمیز، سده ۱۲ه. آغاز پیش از عقیده یکم و انجام پس از عقیده ٦۵ افتاده، در فهرست ناشناخته مانده (گنج ۳ : ۱۶۷۳).

☐ اسلام آباد، گنج بخش ۸۷۷٤ : نستعلیق، سده ۱۲-۱۳ه. آغاز برابر، در سر آغاز آن آمده «نام این کتاب نظم عقاید است معروف به مظهر گل، تالیف محمد طرف ۱۱۳» ۱۵۱ ص.

☐ اسلام آباد، گنج بخش ۱۰۳۹۷ : نستعلیق تحریری، سده ۱۳ه، آغاز و انجام افتاده، ۱۲٤ ص.

● 246ـ سعد الله کشمیری

سعد الله کشمیری. که منظومه زیر را در ۱۰۱۳/۱۰۱۴ه‍-۱۶۰۴/۱۶۰۵م سروده است.

☆ 657ـ ورد القاری

در هفت «باب» و «فصل» هایی در تجوید. در (مشترک ۱ : ۱۳۸) گذشت.

● 247ـ ملا علی قاری هروی

ابو الحسن علی بن سلطان محمد حنفی هروی (م ۱۰۱۴ه‍/۱۶۰۶م) که یاد او در «شرح آداب المریدین» (مشترک ۳: ۱۲۲۰) گذشت.

☆ 658ـ شرح قصیدهٔ بانت سعاد

متن از کعب بن زهیر صحابی ، در ۵۷ بیت ، در ستایش پیامبر (ص). پس از آنکه از هجو قبلی خود اظهار پشیمانی کرد. با این سر آغاز : بانت سعاد قلبی الیوم متبول.

آغاز : الحمد لله الذی خلق السعداء من العباد و جعل منهم الاشقیا کما ارادت مقتضی نعوته . . . اما بعد ، فیقول . . . علی بن سلطان محمد الهروی القاری.

(ن. ک. نفیسی ۱ : ۳۹۴ زندگینامه و نام بسیاری از کارهایش ، که این درمیان آن ها نیست ـ علمای هند ۲۳۱ زندگینامه و نام بسیاری از کارهایش ، که نیز این درمیان آن ها نیست).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۰۹۲ : نسخ پخته ، سده ۱۲ه‍ (ص ۱۶-۱۹۷) (گنج ۳ : ۱۶۸۵).

● 248ـ کوثری همدانی

کوثری همدانی (قره باغی) ، میر عقیل. از سادات همدان ، شیعی و دوستار خاندان پیامبر (ص) . که مثنوی زیر را در ۱۰۱۵ه‍/۶-۱۶۰۷م سروده است.

(ن. ک. ذریعه ۹ : ۹۲۴ ـ نصر آبادی : ۲۷۸ «میر عقیل»).

☆ 659ـ فرهاد و شیرین : خسرو و شیرین

مثنوی ست بزمی. در پایان آن آورده : چو خوانند این حدیث عشق بنیاد ـ به تکبیری کنند از کوثری یاد. به سال ۱۰۱۵ه‍ (۶-۱۶۰۷) : بی تاریخ این ابیات دلجو ـ به هر سو بود طبعم در تکاپو ـ که این اشعارم از کلک بیان زاد ـ خرد شیرین حکایت ها نشان داد. در آن از شاه عباس یکم (۹۹۶ - ۱۰۳۸ه‍) ستایش کرده. و از اوضاع نامساعد ایران گله مند است. و اظهار می دارد که سروده های خود را برای انتشار به هند خواهد فرستاد.

در «خاتمه» تخلص سراینده و تاریخ سرودن با ماده تاریخ آورده شده است ولی در اینجا

نامی به کار خود نداده است. ولی آخرین بیت پیش از خاتمه چنین است : در این ماتم سرای سست بنیاد - نه شیرین ماند و نه خسرو ، نه فرهاد.

آغاز: بنام آنکه شمع دیده افروخت - به نور دیده ام نظاره آموخت - ز جام عشق دل را سرخوشی داد - به مژگان بتان مردم کشی داد.

(ن ک. نسخه ها ٤ : ۳۰۲۳ که در آنجا به سه نام «فرهاد و شیرین : خسرو و شیرین : شیرین و فرهاد» آمده - ریو ۲ : ۶۷۳ «فرهاد و شیرین» - دانشگاه ۱۳ : ۳۰۵۲ «خسرو و شیرین» که در آنجا نسبت نگارنده قره باغی آمده و شمار بیت ها در نسخه پیرامون ۳۸۰۰ گفته شده - نصر آبادی : ۲۷۸ «میر عقیل» زندگینامه و «فرهاد و شیرین» او - ذریعه ۹ : ۹۲٤ «دیوان کوثری» و ۱۹ : ۱۶۸ «مثنوی خسرو شیرین» که در آنجا منابع دیگری نیز نشان داده شده).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۷۱۵ : نستعلیق ، احد بیگ بن محمد بیگ ، ۱۰ رجب ۱۱۲۷ه. آغاز افتاده : به گوش خستگان آمد فغانش - تراوش کرد چون از زخم جانش ، ولی گویا از پایان ۶۵ بیت بیش از نسخه ٤۰۶۹ دانشگاه تهران دارد ، نسخه پیرامون ۱۸۳۰ بیت است ، ۱۲۳ ص ۱۵ س.

249- ناشناس

سراینده ای ناشناس ، از روزگار جهانگیر پادشاه (۱۰۱٤-۱۰۳۷ه) در ۱۰۱۶ه/۷-۱۶۰۸م منظومه ی زیر را سروده است. در فهرست رشید احمد (موزهٔ لاهور ۲ : ۱۸) نام سراینده سعادت یار خان دهلوی آمده است. که با این تاریخ جور نیست. ن.ک. مجالس رنگین ، در آغاز سدهٔ سیزدهم و «فرمنامه» (مشترک ۱ : ٤٤۸).

665- مهر و ماه

با سرنبد های زیر آغاز می شود: شروع قصهٔ شهزاد و بوهر بچی (!) مشهور به «مهر و ماه» در شهر دهلی و عهد جهانگیر پادشاه ، داستان غرق شدن عاشق در فراق معشوق ، داستان غرق شدن «ماه» در غم «مهره» ، داستان دردفن هر دو خاتمه.

آغاز: دل من مطلع انوار عشق است - ضمیرم منبع اسرار عشق است - به جانم زد شرر عشق بلا خیز - که از دل می بر آرم شعلهٔ تیز.

□ لاهور ، موزه ۳۵/۳۸ : نستعلیق ، ج ۲۶۳/۲ه. نام سراینده سعادتیار آمده است ، ۲۵ گ (رشید احمد ۲ : ۱۸).

□ سیالکوت ، ظفر وال ، ایم. ای. کاظمی ۲۱ : نستعلیق ، کریم بخش ، ۱۲۷٤ه/ ۱۹۱٤ بکرمی ، آغاز برابر نمونه ، ۹ س (پرفسور محمد اقبال مجددی).

● 250ـ دهدار شیرازی

خراجه محمد بن محمود ، دهدار شیرازی فانی ، عیانی (م ۱۰۱۶ه/۱۶۰۸م) که یاد او در «الف انسانیت» (مشترک ۱ : ۶) گذشت. ن. ک. نفیسی ۱ : ۳۹۷ و برگل ۱ : ۱۷۴ که فانی را جز «عیانی» می دانند.

درباره ی دهدار بیفزایید. بتازگی یکی از کار های او بنام «حاشیهٔ نفحات الانس» بدست آمده و اکنون به شمارهٔ ۱۲۳۷۰ در کتابخانهٔ گنج بخش نگاهداری می شود. نسخه بایستی از سدهٔ یازدهم باشد و در ۳۵۲ ص است. جز اینکه ۷-۸ سطر از میانهٔ دیباجه، آنجا که می تواند نام کتاب و یا متن آورده شد باشد افتاده است. و در ص ۲ از آن به «حاشیهٔ بر بعضی حکایات» تعبیر شده است. و با مقابله با متن شناخته گشت.

حکایت هایی ست به نقل از پیران و یا درباره ی آنان ، با سربند های «حکایت». و آغاز می شود با حکایت هایی از : ابو هاشم صوفی ، ذوالنون مصری ، اسرافیل ، ابو الاسود راعی ، ابو یعقوب هاشمی، ولید سقا، فضیل عیاض، یوسف اسباط معروف به کرخی، ابو سلیمان درانی. . . و می انجامد به : فاطمهٔ بر دعیه ، دختر کعب ، فاطمه بنت مثنی ، امرئة مجهوله ، جاریهٔ حبشیه ، امرئة فارسیه. آغاز آن : حمدله. صلاة. بعد ، چنین گوید بر چارسوی قال ، انبان سوراخ.

برای این «حاشیه» ن. ک. نفیسی ۱ : ۶۵۶ که از احمد دهدار دانسته است ـ میخانه ، ۹۳ پابرگ به نقل از «بهارستان سخن ، خوافی».

★ 661ـ ساقینامه

در «ساقینامه های خطی» برادرم علینقی منزوی و ذریعه ۱۲ واژه ی «ساقینامه» از آن نام برده نشده است.

آغاز : بیا ساقی میخانه ای ، داد می ـ که از خود رهایی ست ، خوش عالمی.

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۳/۱۸۶-۱۹۶۲ .N. M. : نسخ ، سده ۹-۱۰ه (؟) (ص ۱۱۶-۱۱۷) ، و در پایان سروده هایی از محمد دهدار) (نوشاهی : ۵۷۸).

★ 662ـ هفت دلبر

بدر خواست اکبر پادشاه (۹۶۳-۱۰۱۴ه) در برابر «هفت پیکر» نظامی به سال ۹۸۰ه/ ۱۵۷۲م. به انجام رسانده است.

با حمد و نعت و معراج و ستایش اکبر پادشاه آغاز می شود. سپس هفت داستان خیالی است که برای «دل افروز» دختر شاه بنگاله هنگامی که دلباخته ی او به سفر رفته است ، از زبان هفت کنیزوی ، در هفت شب باز گو می شود. تا اینکه زمان سپری می شود ، و دلباخته ی او بر می گردد.

آن هفت دلبر (کنیز) : دلبر ، دلدار ، دلفریب ، دلپسند ، دل انگیز ، دلجو ، دل آرام هستند. در داستان هفتم ، دل آرام ، دلباختگی پادشاه هند بر دختر دکنی را بازگو می کند. در این داستان دختر دکنی به همسری هیچ مردی تن نمی داد. و از گفتگویی که میان پادشاه و دختر روی می دهد ، دختر از جفای مردان و وفای زنان هندی تا مرز خود سوزی (ستی) سخن می گوید (پایان نامهٔ دکتر طاهر صدیق).

آغاز : حمد گویم خدای عالم را - که شرف بخش داد آدم را.

(ن.ک. برگل ۱ : ۱۷٤ - عباسی ۱ : ۵۱۶ که در آنجا می نویسد که تخلص وی در نسخه«فامی» ست ومی‌افزاید نه «فانی» و از ریو واته نقل‌می‌کند بدون اینکه شمارهٔ صفحه را بدهد).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۹۹ ، ۸۷۱ هفت : نستعلیق ، ۲۱ بهادون سمت ۱۸۲۰ بکرمی (۱۱۷۷ھ ؟) آغاز برابر نمونه ، ۱۰۵ گ ۱۱ س (عباسی ۱ : ۵۱۶).

● 251- محمد جمیل بدخشانی

محمد جمیل بن ابو تراب بدخشانی حارثی ، که «منتخب العقاید» (ن.ک. زیر) خود را در ۱۰۱۶ھ/۱۶۰۷م در شهر کشمیر ساخته است.

✱ 663- منتخب العقاید

در دیباچه ی آن آمده : از هجرت خاتم النبیین - در سال هزار و شانزده بین - کین نسخه به نظم یافت تحریر - در ماه رجب به شهر کشمیر - آندم که رسانده‌ش به اتمام - شد «منتخب العقاید» ش نام.

آغاز : بعد از حمد و سپاس و ستایش ملک علام . . . ای را هرو طریق اسلام - دانسته در این طریق نه گام.

برای آگاهی بیشتر از آن ن.ک. مشترک ۲ : ۱۱۹۲ که در آنجا نشانی ده نسخه ی پاکستانی آن داده شده است. و اینک نسخه هایی که تازه شناخته شده است.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۶۷۷ : نستعلیق چلیپا ، سده ۱۰-۱۱ھ ، آغاز برابر ، موریانه زده ، ٤۱ ص.

□ اسلام آباد، گنج بخش ۹۰۶۰ : نستعلیق خوش، محمد امین بن مرحومی صوفی محمد شاه بلخی پارسایی ، شعبان ۱۰٤۹ھ ، برای کتابخانه سلطنتی معین الدین ابو الفتح عبدالعزیز بهادر ، سرلوح ، زرین.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۰۵۰ : نستعلیق خوش ، سده ۱۱ھ. از روی نسخه ای که آغازش افتاده بوده (ص ۱۵٤-۱۷٤).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۲۱۲ : نستعلیق پخته ، سده ۱۱-۱۲ھ ، آغاز برابر ،

(ص ۱۳۸-۱۹۸).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۶۹۵ : نستعلیق ، سده ۱۲ ه ، آغاز یک برگ نونویس ، انجام افتاده ، ۱۹۰ ص.

□ دیره غازی خان ، تونسه ، آستانه سلیمانیه ، فقیر محمود سدیدی : شکسته پخته ، ۱۱۳۵ ه ، در کشمیر ، (ص ۱۹۵-۳۵۱) ، آغاز برابر (نعیم اختر مجددی).

□ بهکر ، جامعه انوار باهو ، صاحبزاده نور سلطان قادری : نستعلیق پخته ، محمد احسان بن کلیم الله ، سده ۱۲ ه ، در حیدر آباد ، آغاز برابر ، ۶۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ فیصل آباد ، غلام محمد آباد ، مکتبه چشتیه: نستعلیق پخته، عبدالباقر بن سیدکمال حیدر ، ۱۲۰۳ ه در حویلی چوهدری لکها خان ، آغاز برابر ، ۱۳۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ فیصل آباد ، چنیوت بازار ، وکیلان ، کتابخانه چشتی سلیمانی : نستعلیق پخته ، علی اصغر ، ۱۲۵۹ ه ، آغاز برابر (ص ۱-۱۹۵) (نعیم اختر مجددی).

□ شیخوپوره ، گوجرانواله ، نوشهره ، کتابخانه هاشمی : نستعلیق پخته ، سمیع الله بن عصمت بیگ لاهوری قصوری ، ۱۲۷۰ ه ، آغاز برابر ، ۱۷۹ ص (خانم رضوانه سحر).

□ شیخوپوره، مریدکی ضیاء العلوم:نستعلیق پخته، غلام حسن‌قادری، ۱۲۷۶ه، ۲۳۳ ص (نعیم اختر مجددی).

☆ 664ـ احوال و فضایل خلفای راشدین

نام منظومه از نسخه بدست نیامده است نشانی بیشتری نیز فهرست نگار از آن نداده است. با عبارت هایی که در دیباچه ی نثری «منتخب العقاید» او آمده است ، می توان گمان برد این نیز «منتخب العقاید» است که بشیر حسین بدین نام آورده است.

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳۴۰۳/۳۹۸/۱ : تاریخ یاد نشده ، بنام «رسالهٔ نظم» در احوال و فضایل خلفای راشدین یاد شده (بشیر حسین ۱ : ۱۶).

● 252ـ نوعی خبوشانی

نوعی خبوشانی ، محمد رضا بن شیخ محمود ، از خبوشان مشهد به هند آمده ، نزد دانیال پسر اکبر پادشاه (۹۶۳-۱۰۱۴ه) جای یافته ، و در برهانپور (هند) (۱۰۱۸/۹/۱۶۱۰م) در گذشته است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۶۲۱ - «نوعی خبوشانی» - ذریعه ۹ : ۱۲۳۵ «دیوان نوعی خبوشانی» و نام چندکار دیگرش: ساقینامه ، سوز و گداز- میخانه: ۲۵۸- ۲۷۹ برای «ساقینامه» و پاورقی های گلچین معانی - شعرای کشمیر ٤ : ۱۶۲۲).

☆ 665- سوز و گداز

بدستور شهزاده دانیال (م ۱۰۱۳/۱۶۰۴م) پسر اکبر پادشاه (۹۶۳-۱۰۱۴ه) و بنام اکبر پادشاه. پس بایستی پیش از ۱۰۱۳ه ساخته شده باشد.

مثنوی ست بزمی ، در پانصد بیت ، در داستان پسر و دختر هندویی که از کودکی نامزد می شوند : دو هند و زاده ی مشرب فرشته - بشر خلقت ، ولی قدسی سرشته . . . به هم دل دیده می کردند بازی . . . چو سال انتظار از ده فزون شد . . . پسر این نغمه در گوش پدر زد . . . آیین عروسی یکهفته طول کشید ، دسته ی همراهان داماد به سوی خانه ی عروس روانه شدند ، در راه ساختمان کهنه ای به سر داماد فرو می ریزد ، و در می گذرد. عروس مویه کنان به سوی پیکر می دود ، و تصمیم می گیرد که خود را همراه همسر آینده اش به آتش بسپارد. «اکبر پادشاه» او را پند و سپس لقب «رانی» یعنی ملکه می دهد و سود مند نمی گردد. ناچار پسر خود «دانیال» را دستور می دهد که در آیین «ستی» (خود سوزی همسران هندو) شرکت کند. اندرزهای این بکی نیز مؤثر نمی گردد و دختر خود را به آتش می سپارد : تن صافیش چون شد شعله آلود- تن او شعله گشت و شعله شد دود . . . ولی مغز و دلش آغشتهٔ دوست - وجودش چون خم می ، جوش در جوش - زبانش چون لب پیمانه خاموش . . . در آتش چون سمندر غوطه ور شد - همه ذرات اجزایش شرر شد.

در آغاز از کار پیشینان چنین یاد می کند : نواهای کهن خاطر خراشند - به صد ناخن جگر را بر تراشند - حدیث بلبل و پروانه تا چند - هوس در خواب این افسانه تا چند . . . کهن شد قصهٔ فرهاد و شیرین - چو عیش رفته و تقویم پارین.

نخستین بار در ۱۲۸۴ه ، سپس با ترجمه ی انگلیسی آن در ۱۹۱۲م و نیز بکوشش دکتر امیر حسین عابدی در انتشارات بنیاد فرهنگ در تهران چاپ شده است.

آغاز : الهی خنده‌ام را نالکی ده - سرشکم را جگر رکالکی ده.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۲۹۲٤ - مشار ۳ : ۳۰۸۲ - که نشانی دو چاپش را داده - پایان نامهٔ دکتر طاهره آفتاب : ۲۳۰ تا ۲۳۵ - مجلس ۸ : ٤۲۹ که سر آغاز بالا را برای «محبت نامهٔ» عماد فقیه آورده است - ذریعه ۱۲ : ۲۵٦ - و برای نسخه هایش : دانشگاه ۱٦ : ۵۵٤ ، ۷۲٤ - دانشگاه بمبئی : ۱۲٤ - ایوانف : ۷۰۰ فردوسی : ۳۵ - اته : ۱۷٦۷ ، ۱۷۵۵ - مرآت العلوم ۲ : ۸۲ - تاجیکستان ، دو شنبه ۳ : ۱۱۰ - ملی ۲ : ۵٤ - مجلس ۸ : ۳۲ - سنا ۱ : ۲۳ - ملک ۵ : ۷۸ - نشریه ۸ : ۱۸۳ و ۱۱ ، ۱۲ : ۷۵۵ - ریو ۲ : ٦۷٤ - ۵۵۱ - موزهٔ سالار ۵ : ۹۲ - پیشگفتار چاپ، امیر حسین عابدی، تهران. و در آنجا دربارهٔ ستی sati در داستان های فارسی گفتگو شده است).

□ کراچی ، موزه ملی ٤/۱۸۵-۱۹٦۲ N. M. : نستعلیق ، ۱۰۷۸ه (ص ۱۵۲-۲۰۰) هامش (نوشاهی : ۵۸٦).

□ کراچی ، موزه ملی ۷/۱۰۵۰-۱۹۵۲ .N. M : نستعلیق خوش شکسته ، سده ۱۱ه. در بیاض با فهرست مطالب (نوشاهی : ۵۸۶).

□ کراچی ، استاد پیر حسام الدین راشدی : شکسته نستعلیق ، نام نویسنده خوانا نیست ، غره رمضان ۱۰۹۳ه. آغاز : خداوندا خدایی را توشاهی ـ که بیرون هستی از چون و چرایی (و پس از ۷ بیت، بیت سر آغاز دیگر نسخه‌ها آمده است) سپس «تصویر محبت» از دهلوی ، ۱۹ ص ۱۷ س (پرفسور روشن آرا بیگم).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۵۹ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. (ص ۳۶۹-۳۸۷ جنگ) ۲۹۵ بیت ، آغاز برابر (گنج ۳ : ۱۶۵۳).

□ سرگودها ، بهلوال ، مولانا قدرت الله: نستعلیق شکسته آمیز، سده ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۵۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۷۹ : نستعلیق خوش ، (۱۲۲۳-۱۲۳۰ه) ، (ص ۵۶۵-۶۴۸) آغاز برابر ، زرین ، باشش مجلس آبرنگ.

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۳ ، ۸۷۱ رضا : نستعلیق ، بهاگون بدی ۶ سمت ۱۸۹۳ بکرمی (۱۲۵۲ه؟) در مقام بهرت پور ، آغاز برابر نمونه ، ۲۵ گ ۱۳ س (عباسی ۱ : ۳۶۱).

□ خیرپور ، کتابخانه عمومی ۶/۲۹۷ ـ ه ز ا : نستعلیق زیبا ، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۴۰ ص (سید خضر نوشاهی).

□ گجرات ، احمد حسین احمد قلعه داری : نستعلیق پخته ، علامه محمد عبدالکریم قلعه داری (م ۱۹۵۷م) سده ۱۴ه. برای فرزند خود احمد حسین احمد ، آغاز برابر نمونه ، ۲۸ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

□ لاهور ، محمد شفیع ۱۹۷/۱۶۶ : نستعلیق ریز زیبا ، تاریخ یاد نشده ، آغاز برابر نمونه ، ۲۱ گ (بشیر حسین : ۱۶۸).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۷۴۶۶ : تاریخ یاد نشده (پایان نامه دکتر طاهره صدیق : ۲۳۰).

● 253ـ روح الامین شهرستانی

سید میرزا محمد امین شهرستانی اصفهانی ، که به روح الامین و امین تخلص می کرد. و از سوی جهانگیر (۱۰۱۴-۱۰۳۷ه) لقب میر جمله گرفته بود (۹۸۱-۱۰۴۷/۱۵۷۳-۱۶۳۷م). گذشته از «دیوان» پنج مثنوی سروده است : ۱ـ خسرو و شیرین ، ۲ـ مطمح الانظار ، ۳ـ لیلی و مجنون ، ۴ـ آسمان هشتم (بهرامنامه) ، ۵ـ جواهرنامه. که پنجمین آن دیده نشده است (نسخه ها

٤ : ٢٦٨٤).
(ن. ک. فرهنگ سخنوران: ٢٤٠ «روح شهرستانی» (!) - ذریعه ۹ : ۳۸٦ «دیوان روح الامین»).

666- مطمح الانظار

دو مین مثنوی از «پنج گنج» اوست، به پیروی «مخزن الاسرار» نظامی. با دیباچه ای به نثر بنام محمد قلی قطبشاه (۹۸۹ - ۱۰۲۰ه) به سال ۱۰۱۹ه/۱۶۱۰م، در چهل روز در ۲۲۳۳ بیت سروده است.
آغاز: بسم الله الرحمان الرحیم - مطلع آیات کلام حکیم - فاتحه و خاتمه رازین و زیب - سلسله جنبان فراز و نشیب.
(ن. ک. ذریعه ۷ : ۲٦۰ «خمسهٔ روح الامین» و ۱۹ : ۲۹۹ «مثنوی مطمح الانظار» - نسخه ها ۵ : ۳۷٦۹ فهرست راهنما، برای کارهایش، همانجا ٤ : ۳۲۱۳ «مطمح الانظار»).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب SPi/VI/۸۰ : ٤٤۹ : نستعلیق، سده ۱۱ه. آغاز برابر نمونه، ۱۲٦ ک (عبدالله ۲ : ۵۳۱) این نسخه در فهرست بشیر حسین (۱ : ۱۷۰) ناشناخته مانده.

254- مرشد بروجردی

نام او مرشد بوده و همان را برای تخلص خود برگزیده است. در بروجرد همدان زاده شده، به شیراز نزد محمد قلی خان پرناک حاکم لارآمده و «ساقینامه»ی زیر را بنام او سروده است. سپس به قندهار نزد میرزا غازی تر خان رفته، به اجمیر و شاهجهان آباد (دهلی) آمده به دربار جهانگیر (۱۰۱٤-۱۰۳۷ه) راه یافته و در ۱۰۳۰ه/۱۶۲۱م در گذشته است.
(ن. ک. فرهنگ سخنوران: ۵۳٤ - ذریعه ۹ : ۱۰۲۹ - میخانه: ۵۹۷ تا ٦۱۳).

667- دیوان مرشد بروجردی

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۵۲٤).
□ لاهور، دانشگاه پنجاب ۷۰ SPi/VI ٤٦۸۱ : نستعلیق، سده ۱۱ه. آغاز افتاده: منم آن مبتلای یار و چه یار (عبدالله ۲ : ۵۲٦) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۲۹).

675- ساقینامه

در لار پیش از سفرش به هند، بنام محمد قلیخان پرناک، پیش از ۱۰۱٦ه/۱٦۰۷م سروده است. در «میخانه» (ص ٦۰۳-٦۱۳) جای دارد.
آغاز: بهار است و دل مست و من در خمار - خوشا جام می، خاصه فصل بهار - از آن می که گر شیشه نبود نقاب - بیالایدش پرتو آفتاب.
(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۲۸۸٤ - ساقینامه ها، علینقی منزوی، نشریه ۱ : ٤۱ - ذریعه

۱۲ : ۱۱۵ ـ گلپایگانی ۲ : ۴۷ ـ مجلس ۸ : ۲۶).

□ لاهور ، محمد شفیع ۲۰۰/۲۰۲ : نستعلیق ، پایان سده ۱۱ه. آغاز برابر نمونه ، ٤ ص (بشیر حسین : ۱۷۱).

● 255ـ صلا ، صلایی

حسن بیگ خراسانی ، یا کاشانی ، متخلص به صلا ، صلایی. که بروزگار اکبر پادشاه (۹۶۳-۱۰۱٤ه) به هند آمده است.

(ن ک. فرهنگ سخنوران : ۳٤۱ «صلایی اردستانی» م ۱۰۲۰ه ـ ذریعه ۹ : ۶۱۷ دو تن با این تخلص که می توانند یکی باشند ـ روز روشن ٤۷۸ «صلا» که گویا همه همین کس باشند).

✯ 668ـ دیوان صلایی

همان نسخه ها ۳ : ۲٤۰۷.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۶۰ SPi/VI ٤۶۲۷ : نستعلیق ، عبدالرحیم بن شیخ نجم الدین ، ۹ ذیحجه ۱۰۱۷ه (۱۶۰۸م). آغاز : ای منتهی به ذات تو نابود ما ـ وی مشتق از سرادق جودت وجود ما (عبدالله ۲ : ۵۱۶) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۱۵).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۵/٤٤۵ ۵۷۶٤/۲ : تاریخ یاد نشده ، آغاز و انجام افتاده ، در فهرست بنام «دیوان حسن بیگ تبریزی» آمده (بشیر حسین ۳ : ۶۷۹).

● 256ـ رعدی

سراینده ای با تخلص رعدی، که نشانی از وی در تذکره های در دسترس نیافتم. از روزگار جهانگیر پادشاه (۱۰۱٤ - ۱۰۳۷ه). که در چند جای منظومه ی زیر از خود نام می برد : جان رعدی ز چنگ غم برهان ـ زود زودش به مدعا برسان (ص ۶) . . . گردش آسمان بی سروپا ـ چه ستم ها کند به رعدی ما (ص ۷۶).

✯ 670ـ خموش خاتون

در سبب نظم گوید : این حکایت کهن هندی ست ، هنروری عاقل به من گفت ، و من آنچه شنیده ام را می سرایم : هندیش نام «ابول (خموش) رانی» بود ـ من نهادمش خموش خاتون زود . . . هر لغت که به هندی مشکل بود ـ طبع در فارسیش پرده کشود.

بدینگونه آغاز می شود : نعت سرور کاینات ، در شکایت از عهد شکنی معشوق ، مدح تاجدار جهانگیر ، سخن و قلم ، سبب نظم ، آغاز داستان شهریار هو سباز ، آگاه کردن غماز شهریار را که رای دختر زیبایی دارد ، خواستگاری از دختر و ناگزیر شدن رای ، در بر خورد دختر با شهریار و رسم کهنش و دست به نعلین بردن شهریار وعشوهٔ دختر و مانع شدن ،

وسوسه کردن دختر شاه را به جانب «خموش خاتون» ، روانه شدن شاه به سوی کشور خموش . . .

شهریاری ست هو سران ، که دختران زیبا را تنها برای یک شب به همسری در می آورد و با مدادان از کاخ خود می راند. تا دختر رای با عشوه و تدبیر درکاخ می ماند و شاه را به سوی «خموش خاتون» سوق می دهد. خموش خاتون دختری ست خاموش که با کسی لب به سخن نمی گشاید شاه می کوشد که او را به سخن گفتنّ وا دارد . . . چهار مرد را در چهار گوشه ی اطاق پنهان می دارند ، و چهار قصه گفته می شود. یکم قصه ی چهار عاقل ، دوم نجار و زرگر و خیاط و درویش (همان داستان معروف عروسک و آفرینش زنی) ، سوم داستان چهار مبارز ، چهارم چهار احمق. و در بیان آخرین داستان خموش خاتون به سخن در می آید.

آقای دکتر مهدی غروی ، روزگار مدیریت ایشان در مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان ، این منظومه را تصحیح و پیشگفتار نوشته و چاپ کرده اند که پیش از انتشار مأموریت ایشان بپایان رسید.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۸۹۸ : نستعلیق ، ۲۰ شعبان ۱۰۷۵ه (ص ۳۳-۱۱۱). اغاز افتاده : شسته باید زبانش را بگلاب ـ گشته باید اسیرش از همه باب. آغاز داستان : راوی خوش زبان نیک نهاد ـ این چنین می کند راویت یاد.

● 257ـ جعفری قزوینی

میرزا قوام الدین جعفر بیگ آصفخان بن بدیع الزمان ، متخلص به جعفری. به هند رفته و نزد جهانگیر (۱۰۱٤-۱۰۳۷ه) جایگاهی یافته و مثنوی زیر را بنام او ساخته است : جوان شد بار دیگر عالم پیر ـ به عهد نور الدین جهانگیر. نفیسی (۱ : ۵۷۸) او را در سدهٔ دهم آورده و می نویسد : در فتنهٔ شاه عباس (۹۹۶-۱۰۳۸ه)، به هند رفت و دردربار اکبر (۹۶۳-۱۰۱٤ه) جای گرفت و «خسرو و شیرین» را سرود.

✦ 671ـ فرهاد و شیرین : خسرو و شیرین

این مثنوی به چند گونه ، بنام «خسرو و شیرین» و «فرهاد و شیرین» در فهرست ها آمده است. نعیم اختر مجددی که نسخهٔ لاهور را در دست داشته است آن را بنام «فرهاد و شیرین» یاد کرده است. و نام سراینده نیز گاهی گفته نشده و گاهی جعفر آصفخان یاد شده است. (ن.ک. زیر).

بیجا نیست افزوده شود محمد جعفر شعلهٔ تبریزی نیز «خسرو و شیرین» دارد که جز این «جعفر» است (ذریعه ۷ : ۱۶۰ - موزهٔ سالار : ۲۲۲۹).

آغاز : خداوندا دلی ده شاد از اندوه ـ در و گنجایش غم کوه تا کوه ـ دلی از خار خار عشق پرنیش ـ زهر نیشی دو صد جا بیشتر ریش ـ پر از خوانابه عشقش رگ و پوست ـ به مرهم

دشمن و با نیشتر دوست.

(ن.ک. نسخه ها ٤ : ۳۰۲۸ «فرهاد و شیرین» از روزگار جهانگیر بدون نام سراینده ، با همین سر آغاز - همانجا : ۲۷۸۵ «خسرو و شیرین» از آصفخان ، جعفر - همانجا : ۲۷۸۵ «خسرو و شیرین» از جعفر بگونهٔ یک اثر مستقل با سر آغاز دیگر : خداوندا رهی از غیب بنمای - ز غیبم چشم دل بر عیب بگشای - ذریعه ۹ : ۱۹۸ «دیوان جعفری قزوینی» زندگینامه و «خسرو و شیرین» او - مرآت العلوم ۱ : ۸۹ «خسرو و شیرین» (۲ نسخه) - موزهٔ سالار : ۱۸۰۵ «خسرو و شیرین» با سرآغاز نسخهٔ لاهور).

□ لاهور ، گلبرگ ۲ ، حکیم محمد نبی خان جمال سویدا ، جهان نما : نستعلیق ، ملا محمد بن حاجی محمود ، ۱۰۵۷ه. آغاز برابر نمونه ، عنوانها نانویس ، پیرامون ۱۱٤۰ه بیت دارد ، موریانه زده ، ۳۷ ص (نعیم اختر مجددی) سراینده را میرزا جعفر نامیده است.

● 258- ناشناس

سراینده ای ناشناس ، که شاید نامش در بخش افتادهٔ نسخه بوده است. و از متن برمی آید که وی از همان روزگار جهانگیر (۱۰۱٤-۱۰۳۷ه) می باشد.

☆ 672- جهانگیر و نور جهان

مثنوی ست در عشق جهانگیر و نور جهان دختر غیاث الدین بیگ اعتماد الدوله که از ایران بروزگار اکبر پادشاه (۹۶۳-۱۰۱٤ه) به هند مهاجرت کرده است. نام قبلی جهانگیر شاهزاده سلیم و نور جهان مهرالنساء بوده است. که از کودکی شاهزاده به آن دختر دل می بندد. ولی امیر علیقلی خان معروف به شیر افگن دختر را به همسری خود در می آورد. تا اینکه شیر افگن بدست قطب الدین حاکم بنگاله ترور می شود و دختر به خالهٔ پدر بر می گردد. و چون آتش عشق جهانگیرهنوز زنده بود (اگرعامل کشتن شیرافکن نشده باشد) از او خواستگاری می کند،و مهرالنساء بنام نور جهان ملکهٔ افسانه ای تیموریان می گردد. و این منظومه در داستان عشق آتشین جهانگیر و ترور شیر افگن و زنا شوهی دوبارهٔ دختر است ، که در آن بسیاری از مراسم زیبای هندی گزارش شده است : حنا بندان ، جشن ازدواج ، آتشبازی ، جشنهای باستانی سنتی مردم هندو مذهبی.

• برای نشانی و نمونه ، در شوریدگی شاه: چو شاه لو نیازنوگرفتار- به خلوت‌آمدی‌ازصفهٔ‌بار - کشیدی شعلهٔ شوقش زبانه - سرودی ناله های عاشقانه - چو بلبل از غم آن روی گلرنگ - نمودی یک غنا را به صد رنگ - ز شوخیهای آن رنگین کرشمه - تراود خون ز چشمش ، چشمه ، چشمه (گ ۵ الف) (ن.ک : پایان نامهٔ دکتر طاهره صدیق : ۲۵۳-۲۵۷).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب ۶۹ SPi/VI ٤۶۵۶: نستعلیق زیبا، سدهٔ ۱۱ه. آغاز افتاده :

گر آید طوطی نطقم بگفتار - تراود آب حیوانش زمنقار ، ٤٥ گ (عبدالله ۲ : ٥۲٦) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۷۱).

● **259- شوقی ساوجی**

میر محمد حسین (حسن) فرزند میر عزیز الله از سادات ساوه ، متخلص به شوقی. به هند رفته و نزد جهانگیر پادشاه (۱۰۱٤-۱۰۳۷ه) جایگاهی یافته و به زندانش افتاده ، سپس به ایران برگشته است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۳۱٥ - ذریعه ۹ : ۳۱٥ - نسخه ها ۳ : ۲۳۸٤).

☆ **673- نغمات شوقی**

در سلوک و تصوف.

(همان. نسخه ها ٤ : ۳۲۸۱).

□ **لاهور** ، دانشگاه ، شیرانی ۳۰۲۰/۱٥ : نوشتهٔ اوایل ذیحجه ۱۱۲۷ه (۱۷۱٥م) (بشیر حسین ۱ ،۱۸۸). در فهرست سراینده ناشناخته مانده و نسخه به خامهٔ سراینده آمده است.

● **260- میرزا**

سراینده ای با تخلص «میرزا». روزگار جهانگیر پادشاه (۱۰۱٤-۱۰۳۷ه).

☆ **674- دیوان میرزا**

همان. نسخه ها ۳ : ۲٥٥۷.

□ **لاهور** ، دانشگاه ، شیرانی ٥۲٥۹/۲۲٤۹ : تاریخ یاد نشده. دارای : قصیده ، غزل ، رباعی و مثنوی در ستایش شاه دو لاولی در پایان (بشیر حسین ۱ : ۱۲۹).

● **261- سنجر کاشانی**

مولانا سنجر کاشانی (م ۱۰۲۱ه/۱٦۱۲م)، میر محمد هاشم بن رفیع الدین حیدر معمایی. در کاشان زاده شده است. و پدرش در ۹۹۹ه/۹۰-۱٥۹۱م به هند رفته ، و بدنبال پدر ، خود نیز به هند آمده ، نزد اکبر پادشاه (۹٦۳-۱۰۱٤ه) جای یافته. و پس از برگشت به ایران در گذشته است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۲۷۷ - ذریعه ۹ : ٤۷۲ - میخانه : ۳۲۱ تا ۳٥۰ زندگینامه و «ساقینامه» ی او - نسخه ها ٥ : ۳۸۰۸ (فهرست راهنما) برای ٤ کارش : خسرو و شیرین ، فرهاد و شیرین : ۲۷۸٥- دیوان : ۲۳٦۳- ساقینامه : ۲۸۷۲ ، کلیات : ۱۸۷۳).

☆ **675- دیوان سنجر کاشانی**

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۳٦۳ - ملک ۳ : ٦٥٥ - ملی ۳ : ۱۷ - ٤۸۰ - اته : ۱٤۸۸ - ایوالف : ۷۰۳ ، ۷۰٤ - ریو ۲ : ٦۷٥ - موزهٔ سالار : ۱۸۰۳ ، ۱۸۰٤).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۶۴ : نستعلیق خوش ، سده ۱۱ه. ش ۱۳ مجموعه (ص ۴۱۵-۴۲۲) غزلهاست به ترتیب تهجی از الف تا میم. آغاز : بر دست کسی چشم ندارد مگس ما ـ بر خوان سلیمان نه نشسته مگس ما. انجام : سنجر بود آنروز که در دیده محبوب ـ من باشم و او باشد و بسیار نباشد. همه صفحه ها زر پاشی شده.

☆ 676ـ مثنوی سنجری

در پیرامون صد بیت.

آغاز : صاحبی عالم آرا چون شب بدر ـ پدر خورشید و مادر لیلة القدر ـ سحابش شیرمست(؟) آب حیوان ـ نگارستان چینش طرف دامان.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۵۹ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. در «جنگ گیلانی» (ص ۳۶۹-۳۷۴) ۹۶ بیت (گنج ۳ : ۱۷۶۱).

● 262ـ شانی تکلو

مولانا نفیس الدین ، نسف آقا شانی تکلو (م ۱۰۲۲ه/۱۶۱۴م). از سرایندگان دربار شاه عباس یکم (۹۵۵-۱۰۳۷ه) بوده و در پایان زندگی کناره گیری کرده در مشهد گوشه نشین شده است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۲۸۷ ـ ذریعه ۹ : ۴۹۴ ـ نفیسی ۱ : ۴۱۳ که او را وجیه الدین خوانده).

☆ 677ـ دیوان شانی تکلو

(ن. ک نسخه ها ۳ : ۲۳۷۰ ـ فاضل ، فردوسی : ۳۰ ، ۷۳ ـ ملک ۲ : ۲۹۶ ـ سلطنتی ۱ : ۶۸۱ ـ نشریه ۸ : ۲۹۸ و ۱۱ ، ۱۲ : ۴۱ ـ مرآت العلوم ۱ : ۹۲ ، ۹۳ ـ تاجیکستان ، دوشنبه ۳ : ۱۱۳).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۶۴ : نستعلیق خوش ، سده ۱۱ه. ش ۱۰ مجموعه (ص ۲۹۷-۳۰۶) گزیده غزلهای اوست به ترتیب تهجی. آغاز : به خود ره نیست در کوی تو مشتاق شیدا را ـ خم زلفت بقلاب بت می کشد ما را . انجام : غمین مباش که از دل قرار شد شانی ـ چوکارهای جهان نیست برقرار یکی. جدوابندی ۶ راه و کمند ۳ راه و همه صفحه ها زر پاشی شده.

□ خیر پور ، کتابخانه عمومی : نستعلیق خوش ، سده ۱۱ه. آغاز : ای ادای حمد تو زمزمه عقل و برای را ـ از تو حلاوت سخن طبع غزل سرای را . . . ، تخلصی از او : شانی نه تاب وصلم نه طاقت فراق ـ مقبول خود کند بچه شایستگی مرا ، ۷۱۴ ص (سید خضر نوشاهی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۷۱ ۴۱۹۱ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. آغاز : ای ز

سودایت سر زانف انداخته ، «کلیات» اوست : قصیده ، غزل ، رباعی و جز آن (عبدالله ۲ : ۵۲۷) از کتابهای شیرانی بوده (دکتر محمد بشیر حسین ۱ : ۱۶۱).

● 263- نظیری نیشابوری

ملا محمد حسین زاده در نیشابور و درگذشته در احمد آباد گجرات ۱۰۲۳ه/۱۶۱۴م (مرگش را ۱۰۲۰ و ۱۰۲۱ه نیز نوشته اند). در نیشابور به صرافی می پرداخت ، و برای بازرگانی به هند رفت و با خانخانان نزدیک شد.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۶۰۱ - ذریعه ۹ : ۱۲۱۳).

☆ 678- دیوان نظیری نیشابوری

مشار ۲ : ۲۳۸۳ نشانی چهار چاپ آن را داده است. و چاپ های دیگری نیز دارد. از آن میان چاپ مصحح مظاهر مصفا ، تهران ۱۳۴۰خ. و «شرح دیوان نظیری» از حافظ عبدالمجید، لاهور، ۱۳۴۳ه چاپ شده است.

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۵۷۸ - ریو ۲ : ۸۱۷ - ایوانف : ۷۰۵ تا ۷۰۷ - تاجیکستان ، دوشنبه ۳ : ۱۱۱ - موزهٔ سالار : ۱۸۱۰ ، ۱۸۱۳ - ۱۸۱۴ - مرآت العلوم ۱ : ۹۸ (۳ نسخه) و ۲ : ۷۳ (۲ نسخه) و ۳ : ۹۱ (۲ نسخه) - اته : ۱۴۸۹ تا ۱۴۹۲).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۱۹۱ : نستعلیق، محرم ۱۰۳۰ه. دارای : قصیده ، غزل ، ترجیع، مرثیه ، و رباعی، سرلوح ، ۳۷۸ ص (نوشاهی : ۱۴۱).

□ لاهور ، محمد شفیع ۲۲۲/۱۹۸ : نستعلیق زیبا ، محمد صالح کشفی؟ ، ۱۰۳۵ه (۱۶۲۵م). آغاز : حمد خوانی که نه ذکر تو کند گویا نیست - ناظری را که تو منظور نه ای بینا نیست . . . ، دارای : قصیده ، غزل ، قطعه ، رباعی و جز آن ، انجام افتاده ، ۱۴۵ ک (بشیر حسین : ۱۶۹).

□ لاهور ، گنج ۲ ، کتابخانه حکیم محمد نبی جمال سویدا : نستعلیق ، سده ۱۱ه. آغاز : اذ ما شئت آن تحیی حیاة حلوة الحمیا. بر سوابی بر آور سر، زمستوری برون نه پا ، دارای قصیده ، غزل و قطعه و رباعی و جزآنها ، پیرامون ۴۱۰۴ بیت ، جدولبندی ، سه خانه ای ، ۲۲۸ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳۹۲۱/۵۹۸ : سده ۱۱ه. «انتخاب دیوان نظیری و ناظم هروی» ست (بشیر حسین ۱ : ۸۸).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۶۳ A ۷۵۲۹ : نستعلیق زیبا ، سده ۱۱ه. آغاز افتاده : بجنت شور عشقش گر نباشد. دارای غزل و رباعی ، آغاز رباعی : بر گیر نقاب و بختم از جاپر دار ، ۱۶۳ ک (عبدالله ۲ : ۵۲۰) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۳۳).

□ **لاهور**، همانجا B ۶۳ SPi/VI ۳۶۲۱ : نستعلیق شکسته آمیز، سده ۱۱ه. بگفته بشیر حسین «انتخاب دیوان نظیری و ناظم» است، ۱۵۰ گ (عبدالله ۲ : ۵۲۰) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۸۸).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب ۶۳ SPi/VI ۵۶۳۸ : نستعلیق، سده ۱۲ه. در «کلیات» او آغاز : ای جلالت خلوت از اغیار تنها ساخته . . . آغاز غزلها : اذا ما شئت آن تحیی . . . (عبدالله ۲ : ۵۱۹) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۳۳).

□ **دیره غازی خان**، تونسه، کتابخانه محمودیه : نستعلیق زیبا، ۱۲۲۳ه، برای خان صاحب . . . آغاز : این قصیده در توحید . . . و منقبت . . . ای جلالت خلوت از اغیار تنها ساخته ـ حکمت تو از کرم دی کار فراد ساخته، ۶۶۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **کراچی**، موزه ملی A ۱۳ - ۱۹۶۵ N. M. : نستعلیق، سدهٔ ۱۳ه، با یاد داشت ۱۲۳۷ه، گزیده غزل هاست. آغاز : اذا ما شئت ان تحیی حیاة حلوة الحمیا . . . (ص ۲-۱۶۴) (نوشاهی : ۵۳۳).

□ **شخوپوره**، ظفر وال، حکیم الله یار علامی : نستعلیق، محمد حسن علی بن شیخ الله دین بن محمد عرفان الحق صدیقی الانوری، ج ۲/۱۲۴۰ه. آغاز : اذا ما شئت ان تحیی حیاة حلوة الحمیا . . . ، نسخه خوب، ۲۱۱ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **کراچی**، موزه ملی ۲۵۶/۷ - ۱۹۵۸ N. M. : نستعلیق، ۱۲۴۴ه (نونویس آن) دارای غزل و قصیده. آغاز : اذا ما شئت . . . ، ۵۳۰ ص (نوشاهی : ۵۳۳).

□ **لاهور**، پنجاب پبلک لائبریری ۸۷۱/۷۸۲ دیو : شکسته نستعلیق، سده ۱۳ه. باسرلوح، جدولبندی شده، دارای غزلهای اوست و در هامش آن شعرهایی از حزین لاهیجی ست. آغاز : اذا ما شئت ان تحیی حیوة حلوة الحمیا، ۱۹۲ گ ۱۴ س (عباسی ۱ : ۴۶۰).

□ **لاهور**، همانجا، ۷۸۲، ۸۷۱ دیو (۲) : نستعلیق، سده ۱۳ه. نوشته رام سنگه رای زاده، دارای قصیده، ترکیب بند و ترجیع بند و غزل به ترتیب قوافی. آغاز غزلها : اذا ما شئت ان تحیی حیوة حلوة الحمیا، ۲۷۰ گ ۱۳ س (عباسی ۲ : ۱۰۶).

□ **لاهور**، دانشگاه، شیرانی ۶۳۱۶ : تاریخ یاد نشده، آغاز و انجام افتاده.

□ **لاهور**، همانجا ۲۳۱۵/۵۶۳۸ : تاریخ و نشانی دیگر یاد نشده (بشیر حسین ۱ : ۱۳۳).

● 264. جمال کیلانی

مولانا جمال کیلانی (نه گیلانی)، جمالی چنابی (چناب پنجاب پاکستان) که در کیلیانواله بخش گوجرانواله (پاکستان) می زیسته است. در ۱۰۲۳ه/۱۶۱۴م گزارش زیر را

نگاشته است.

☆ 679- مفرح الهمم : شرح قصیدهٔ برده

متن از بوصیری ، محمد بن سعید (م ۶۹۴/۱۲۹۵م) با این سر آغاز : امن تذکر جیران بذی سلم. در ستایش پیامبر (ص). گزارش کننده در دیباجه و کلفون از خود نام نبرده است. ولی در اهمیت این قصیده می گوید : تعلیم و تعلم او را (شیوخ عظام) از جمله ضروریات انگاشته اند. و این نامراد عمری شد که بدو اشتغال دارد. و تا کنون دو بار آن را گزارش کرده ام. یکی به عربی و یکی به فارسی. و این یکی را برای انعطاف از ستم زمان «مفرح الهمم» نامیدم. و در هامش و یا کلفون برخی از نسخه ها نام نگارنده آمده است. (ن.ک. زیر).

و از سر آغاز نسخه ها و نشانی ها بدست می آید که درگزارش فارسی خود دستبرده است ، یا گذشته از شرح عربی دو گزارش به فارسی بر این قصیده نگاشته است.

آغاز ۱ : حمد و ثنایی که در مجامع قدوسیان باد تفاخر. آغاز ۲ : سپاس بیقیاس مرصانعی را که سبب حسن نظم موجودات را قافیه بیت الرساله.

□ پیشاور ، دکتر خواجه محمد سلیم ۵۱۰؟ : نستعلیق ، دو شنبه ۷ ذیحجه ۱۰۱۱ه. آغاز برابر یکم ، نام نگارنده در کلفون «مولانا حضرت جمال قدس الله سره. . . » آمده، ۳۶۸ ص ۱۵ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۳۵۴ : نستعلیق تحریر آمیز ، جان محمد بن تاج الدین المسلمانی ، پایان ع ۱۰۲۷/۲ه. آغاز برابر یکم. در ص. ع. نام نگارنده «جمال الدین» «جمال چنابی» آمده، ۲۰۵ ص (گنج ۳: ۱۶۹۸).

□ پیشاور ، دانشگاه ، کالج اسلامیه ۱۱۴۵/۸ : نستعلیق خوش ، ۱۰۵۰ه ، آغاز برابر نمونه ۲ ، نام نگارنده در نسخه دیده نشده ، ۴۲ ص (محمد اسرائیل کان الله له).

□ خیرپور ، کتابخانه عمومی ۲۹۷/۳ ن و ا : نستعلیق خوش ، وجیه الدین بن عبدالهادی، ۱۷ رجب ۱۱۳۸ه. آغاز برابر نمونهٔ دوم، نام شرح کننده بدست نیامده ، ۱۱۲ ص (سید خضر نوشاهی).

□ پیشاور ، دکتر خواجه محمد سلیم ۴۳۹؟ : نستعلیق خوش ، ۱۱۵۲ه. آغاز : بسمله . . . فواید محبت را بسوی خدا پس سر جنگ . . . ، ترجمه فارسی آن است از «علامه جمال چنابی» و پنجابی آن از وارث شاه ، ۹۸ ص ۸ س (میر سجاد حسین کاظمی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۴۷۲ : نسخ و نستعلیق پخته ، محمد جمال الدین ، ذیقعده ۱۳۰۶ه. آغاز برابر دوم ، نام نگارنده در کلفون «مولانا جمال قدس سره» آمده ، ۱۰۳ ص.

□ سرگودها ، وان میانه ، میان فضل الهی رانجا : نوشته ۱۲۵۸ه نمونه سر آغاز

نسخه یاد نشده ، در فهرست بنام «قامع البدعه» در شرح قصیده برده آمده است و به فهرست مخزن شیرانی بشیر حسین ۲ : ۲۹۷ ارجاع داده است (محمد شفیع ، مجله الزبیر ، ویژه نامه کتابخانه ها (۱۹۶۷م) : ۲۹۱) ن. ک : قالع (نه قامع) البدعد ، در بخش عقاید.

□ گجرات ، قلعه دار ، کتابخانه مولانا عبدالکریم قلعه داری : نستعلیق خوش ، احمد الدین قریشی عباسی ، شوال ۱۲۸۲ه. آغاز برابر نمونه دوم در کلفون آمده : تصنیف مولانا جمال کیلانی قاری ، ۹۶ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

● 265ـ ملک قمی

ملک محمد قمی متخلص به ملک (م ۱۰۲۴ه/۱۶۱۵م) پدر زن ظهوری ترشیزی (ن. ک. پس از این). در جوانی از قم به هند نزد عادلشاه رفته و همانجا در گذشته است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۵۶۳ ـ ذریعه ۹ : ۱۰۹۹).

☆ 680ـ دیوان ملک قمی

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۵۴۴ ـ سنا ۱ : ۴۰۷ ـ سلطنتی ۲ : ۱۲۱۰).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۶۶ SPi/VT ۳۰۱۲ : نستعلیق ، سده ۱۱ه. در «کلیات» او گلزار ابراهیم ، منبع الانهار ، دیوان (عبدالله ۲ : ۵۲۳) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۳۱).

● 266ـ غربتی لاهوری

شاه ابو المعالی محمد لاهوری قادری کرمانی مسلمی (م ۱۰۲۴ه/۱۶۱۵م) که یاد او در «رساله شوقیه» (۳ : ۱۶۷۲) گذشت.

☆ 681ـ دیوان غربتی

درباره ی خود گفته : پیر نامم ابو المعالی کرد ـ «غربتی مسلمی» بود لقبم.

(ن. ک. پاکستان و هند ۴ : ۲۲۱ ـ پاکستان میں فارسی ۳ : ۴۹).

□ اوچ ، مخدومی شمس الدین گیلانی ۳۱۵ : نستعلیق زیبا ، بهادر ولد حافظ کورا ، سده ۱۳ه. آغاز : کل حمد بوجه مولائی ـ که عطا کرده طبع و گویایی. تخلص او : غربتی را همین شرف که بود ـ بخیال تو در حیات و ممات ، در آن از غوث اعظم ستایش کرده است ، ۲۱۰ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ، مخزن آذر : شماره و تاریخ یاد نشده ، دارای غزل ، قطعه ، رباعی ، معما ، قصیده در ستایش شیخ عبدالقادر جیلانی ، ۱۱۱ ک. (پاکستان میں فارسی ۳ : ۴۹).

● 267- بقایی تفرشی

میر ابو البقا محمد عارف تفرشی ، متخلص به بقا. از منشیان و سرایندگان روزگار شاه عباس یکم بود و تا ۱۰۲۵ه/۱۶۱۶م زنده و در خدمت نواب حسین خان میرزا در تفرش بود. و تذکره ای در دست نگارش داشته است که هنوز بدست نیامده است (تاریخ تذکره ها ۱ : ۱۶۹- ذریعه ۹ : ۱۳۹ ، ۱۰۵۲ - فرهنگ سخنوران : ۸۷).

☆ 682- دیوان بقایی تفرشی

□ خیرپور ، کتابخانه عمومی : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ه. آغاز افتاده : پیش سگ را ای بقای - جان بهر شاد خوش نباشد (!)... ، تخلصی دیگر از و : این غم کشت بقایی که در این غم خانه - نیست یاری که دل غمزده ام شاد کند ، ۱۰۰ ص (سید خضر نوشاهی).

● 268- ظهوری ترشیزی

نور الدین محمد ترشیزی ، متخلص به ظهوری (م ۲۵ یا ۱۰۲۶ه/۶-۱۶۱۷م) ، که یاد او در بخش نامه نگاری ۵ : ۶۹ گذشت.

☆ 683- دیوان ظهوری

در پیرامون پانزده هزار بیت است. و چند بار چاپ شده است.

(ن. ک. ذریعه ۹ : ۶۵۶ «دیوان ظهوری ترشیزی» - مشار ۲ : ۲۳۳۵ «دیوان غزلیات ظهوری» دو چاپ ، و «دیوان کلیات ظهوری» یک چاپ - نسخه ها ۳ : ۱۸۸۰ «کلیات ظهوری» و : ۲۴۱۹ «دیوان ظهوری» - پاکستان و هند ۴ : ۳۱۷ (دیوان)-و برای نسخه های آن : نشریه ۱۰ : ۳۰۶ - ایوانف : ۷۱۶ - دانشگاه بمبئی : ۱۱۳ ، ۱۱۴ ، ۹۲ - اشکوری ۲ : ۸۶ و ۵ : ۱۲۰ - براون : ۲۶۵ - موزهٔ سالار : ۱۸۲۵ - مرآت العلوم ۱ : ۱۰۶ و ۳ : ۸۷ (۴ نسخه) - دو کتابخانهٔ مشهد : ۷۶۴ - اته : ۱۵۰۲ تا ۱۵۰۴ - صنا ۱ : ۳۵۵ - افغانستان : ۲۴۶ - امستر دام ، انستیتو زبان (۳) : ۲۶۴ - ریو ۲ : ۶۷۸، ۶۷۹).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI/۶۵ : ۳۰۲۲ : نستعلیق شکسته آمیز ، در لاهور ، ۱۴ ذیقعده ۱۰۹۵ه. (۱۶۸۴م) گزیدهٔ آن است ، ۱۵۷ گ (عبدالله ۲ : ۵۲۱). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۲۰).

□ کراچی ، ناظم آباد ، کتابخانهٔ همدرد ، محمد سعید دهلوی ، ۲۴ .R: نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز افتاده : تا کل آمد در چمن با آبروی - بلبلان را رفت از چشمان گلاب ... ، غزلهاست از ردیف «ب» تا «ی» ، ۹۸ ص (سید خضر نوشاهی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۶۵ A : ۳۰۵۲ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه. قصیده های اوست ، موریا زده ، ۷۰ گ (عبدالله ۲ : ۵۲۲) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۵۳).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۸٤-۱۹٦۸ .N.M : نستعلیق، سدهٔ ۱۱ه. با یادداشت ۱۱٦۲ه. دارای : غزل و رباعی ، آغاز : آنکه خواهد داشت فردا رحمتش دیوان ما ـ گشته و صفش آفتاب مطلع دیوان ما ، ۸۲۲ ص.

□ کراچی ، همانجا ٤- ۱۹٦۵ .N. M: نستعلیق خوش، عنایت الله ، ۷ رجب ۱۱۰٦ه. در «کلیات» نظم و نثر او ، دارای : ترکیب و ترجیع و قصیده و غزل و رباعی، رویهم ۱۱۱٦ص (نوشاهی: ۵۰۸).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۸۳۳ : نستعلیق پخته ، محرم ۱۱۰۷ه. نخست رباعی ها (ص ۱-۱۲۵) سپس غزل ها (ص ۱۲٦-۵۹۱) . آغاز : ای از تو نهان ، نهان و پیدا ـ در مدت تو همیشه فردا ، فردا. تخلص : چه سرست این ظهوری ، چون سر منصور زیر آید ، . . . در تو می بینم ظهوری ، فرعشق ـ در فن دیوانگی فرزانه باش، ۵۹۱ ص. متن و هامش.

□ لاهور ، کتابخانه دانشکدهٔ مسیحی فورمین د ، ۲ ، ز ۵۵ ، ۸۹۱پ : نستعلیق ۱۹ ذیقعده ۱۱٤۷ه. دارای : غزل، قطعه ، مثنوی ، آغاز : آنکه خواهد داشت فردا رحمتش دیوان ما ـ گشته و صفش آفتاب مطلع دیوان ما ، ۳۸۳ گ ۱٤ س (پایان نامهٔ دکتر خالده صدیق : ۱۹۵).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۷۰ F Pi/VI ۱۸۱٤ : نستعلیق ، ۱۰ ج ۱۱۹۲/۲ه. آغاز : آنکه خواهد داشت فردا . . . ، ٤٦٦ گ (عبدالله ۲ : ۳٤۵).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۵ C Pi/IO ۸۰٦ : نستعلیق، سدهٔ ۱۲ه. آغاز : آنکه خواهد داشت فردا . . . ، با مهر لچهمی پرشاد ، غزلهای اوست ، ۳۷۲ گ.

□ لاهور ، همانجا ۵۵ A APi/VI ۲۵۰ : نیم شکسته ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز : . . . پهلوی چرب بنظر در نیاوریم ـ زیرا که هست از جگر خود تراش ما ، ۳۷۱ گ.

□ لاهور ، همانجا ۵۵ APi/VI ۲٤۹ : نستعلیق و نیم شکسته ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز : آنکه خواهد داشت فردا . . . ، ۳۹۲ گ.

□ لاهور ، همانجا ۵۵ B APi/VI ۲۵۱ : شکسته و نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. تنها قصیدهٔ های اوست. آغاز : . . . به هوایی که در دل عاشق ـ بگزارد برای خود هم جایی، ۲٤۹گ (عبدالله ۲ : ۳٤۳-۳٤۵).

□ لاهور ، عالمگیر شجاع چوک وزیر خان : نستعلیق خوش ، دیویداس عرف طوطه ولد مهرداس عرف طوطه برهمن ، ۱۸۸۵ب (۱۲٤۵ه ؟) آغاز:آنکه خواهد داشت فردا حشمتش ایمان را ، ۹۱۲ ص (محمد علی کوثر).

□ پیشاور ، بجوری خورد، آخوند زاده مختار علی نیر : نستعلیق شکسته آمیز، سدهٔ ۱۲ه.

با مهر کندهٔ ۱۲۸۶ه. آغاز: آنکه خواهد داشت فردا رحمتش دیوان ما ـ گشته و صفش آفتاب مطلع دیوان ما. انجام افتاده، آخرین مقطع غزل او: شب نیاساید ظهوری یک دم از فریاد غم . . . نام کرم آرخمو شان طرز افغان نوی، ٦٥١ ص ١٥ س (میر سجاد حسین کاظمی).

☐ کراچی، ناظم آباد، کتابخانهٔ همدرد، حکیم محمد سعید لاهوری، R. ١٥٦: نستعلیق، سده ۱۲ه. آغاز برابر شمارهٔ پیشین، ۱۷۲ ص (سید خضر نوشاهی).

☐ کراچی، همانجا، R. ٦٦: نستعلیق خوش و شکسته، سدهٔ ۱۲ه. آغاز افتاده: به این بین باغبان آن لاله روی نسترن بوراخس و خارم ولی باغ و بهاری کرده ام اورا، ۱٦۰ ص (سید خضر نوشاهی).

☐ ملتان، جهانیان، مکتبهٔ الجمال، اسد نظامی: نستعلیق زیبا، کرپا رام بن پندت رای رام بن موجود رام، ۱۲۸۰ه. آغاز: آنکه خواهد داشت فردا رحمتش دیوان ما ـ گشته و صفش آفتاب مطلع دیوان ما، زرین، ٦۹۰ ص (نعیم اختر مجددی).

☐ لاهور، دانشگاه، شیرانی، ٦۱۹۱: بی تاریخ، «کلیات» اوست (بشیر حسین ۱: ۱٦۱).

☐ لاهور، همانجا ٤٦۱٦/۱٥٦٦: نیز تاریخ یاد نشده، در مجموعه «رسایل ظهوری» ساقینامه و غزلهاست (بشیر حسین ۲: ۳۳۲).

☐ اسلام آباد، نیشنل آرشیو ۱۲۷: نستعلیق، هنری. آغاز: آنکه خواهد داشت فردا رحمتش دیوان ما (مسعود احمد خان: ٤۷).

☆ 684ـ بهاریه: خزان و بهار

همان. نسخه ها ٤: ۲٦۷۰.

آغاز: شوق هر کس را که در راه طلب سر می دهد ـ گر در آید اول از پا، آخرش سر میدهد.

☐ کراچی، موزهٔ ملی ۱۱٦ N. M. ۱۹۷٤: نستعلیق، (۱۱۱٤ه)، دارای: قصیده ها و تهنیت نامه ها و ماده تاریخ ها، انجام افتاده، ۲٦٦ ص (نوشاهی: ٥٥۱).

☆ 685ـ ساقینامه

مثنوی ست در بحر متقارب، بنام برهان الدین نظام شاه. در تعریف بهار، مذمت . . .، تعریف میخانه، اهل میخانه، میفروش، ساقی، مذمت روزگار، اهل روزگار، دل، خطاب به ناصح، تعریف مطرب، بزم اخوان، تعریف پان، رقاصان، تعریف قلعه، توپ، وصف رزم و میدان، اسب و فیل، تیغ، گرمابه، مسجد، قصر، باغ، آیینه، بازار . . .

در آن غزل هایی با تخلص ظهوری نیز گنجانده شده. و از شاه عباس یکم (۹۹٥-۱۰۳۷ه)

ستایش شده است.

آغاز : ثنا ها کنم ایزد پاک را ـ ثریاده طارم تاک را ـ که خورشید را صورت جام از وست ـ شراب شفق در خم شام اوست.

(ن. ک. مشار ۳ : ۲۸۸۱ «ساقینامه» که نشانی دو چاپ ۱۲۶۳ه و ۱۸۹۰م آن را داده ـ نسخه ها ٤ : ۲۸۷۵ «ساقینامه» ـ ذریعه ۱۲ : ۱۱۰ ـ کشف الظنون ۲ : ۹۷۳ که شمارهٔ بیت هایش را ۸۰۵ گفته ـ نسخه ها ۱ : ۳۳ ضمن «ساقینامه ها» از علینقی منزوی ـ پاکستان و هند ٤ : ۳۱۷ «ساقینامه» ـ و برای نسخه هایش : ایوانف : ۷۱۷ ـ فاضل ، فردوسی : ۱۹۶ ـ موزهٔ سالار جنگ : ۱۸۲۶ ، ۱۸۲۷ ـ مرآت العلوم ۱ : ۱۰۰ ، ۱۰۶ و ۳ : ۲۷۵ ، ۱۰۱ ـ سنا ۱ : ۱۵۳ ، ۲۱٤ ـ اته : ۱۵۰۶ ، ۱۵۰۷ ـ افغانستان موزهٔ کابل : ۱۳۸ ـ تاجیکستان ، دوشنبه ۳ : ۱۱۵).

☐ **لاهور** ، کتابخانهٔ دکتر محمد باقر : نستعلیق ، ش ۱ مجموعه مؤرخ ۱۰۹۷ه. آغاز برابر نمونه ، با مهر هایی یکی مؤرخ ۱۰۸۸ ، (تاولی) ، ۲۹ گ ۱۵ س (پایان نامهٔ دکتر طاهره صدیق : ۵۷٤).

☐ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۶۵ B : ۵۱۱۵ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر نمونه ، (عبدالله ۲ : ۵۲۲). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱٤۱).

☐ **کراچی** ، موزهٔ ملی ٤-۱۹٦٤ N. M. : نستعلیق خوش، عنایت الله، ۷ رجب ۱۱۰۶ه. در «کلیات» او (نوشاهی : ۵۷۹).

☐ **سرگودها** ، مولانا شهاب الدین : نسخ خوش ، ۱۱۲۵ه. آغاز برابر، ناقص ، ۲۱٤ ص (محمد نذیر رانجها).

☐ **لاهور** ، فقیر خانه ، سید مغیث الدین بخارایی : نستعلیق ، محمد عبدالکریم کاشمیری، ۱۳ شعبان ۱۱۲۷ه. آغاز برابر ، ۲۵۰ ص (محمد علی کوثر).

☐ **کراچی**، موزهٔ ملی ۵ - ۲۰۲/۱۸ - ۱۹۵۸ N. M. : نستعلیق چلیپا ، محمد انور (۱۱۶۰ه) (گ ۱٤۳-۱٤٦ جنگ) (نوشاهی : ۵۷۹).

☐ **سرگودها** ، بهلوال ، مولانا قدرت الله : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۶۰ ص (محمد نذیر رانجها).

☐ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۳۲۱ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۳۱۶ ص.

☐ **اسلام آباد** ، همانجا ۵۹۳٤ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر ، تنها ۷۶ بیت را دارد (گنج ۳ : ۱۹۳۹).

□ ملتان ، جهانیان ، مکتبه الجمال ، اسد نظامی : نستعلیق خوش ، شرف الدین بن عبدالقادر سندهی ، آغاز برابر ، ۲۳۶ ص (نعیم اختر مجددی).

□ بنون ، نسیم گل ، حبیب الله خان : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر ، ۱۸۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۹۵۷-۶۴۸/۵۱ N. M. : نستعلیق، سدهٔ ۱۲ه، ۲۴۰ ص جیبی.

□ کراچی ، همانجا ۱۹۶۸-۷۳۱/۲ N. M. : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده، (ک ۱۸۵-۲۳۳).

□ کراچی ، همانجا، همان شماره (؟!): نستعلیق، سدهٔ ۱۲ه. آغاز: بجز نقد فنا در بار من نیست ، ۱۵۶ ص (نوشاهی : ۵۷۹).

□ پیشاور ، ملک منزل ، ملک ناصر علی خان ناصر : نستعلیق شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. ضمن مجموعه ، ۲۲۶ ص (میر سجاد حسین کاظمی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۷۰ B ۱۰۴۰ : نیم شکسته ، غلام حسین ، ۲۵ صفر ۱۲۰۶ه. ، ۱۹۷ گ (عبدالله ۲ : ۳۴۶).

□ کراچی ، آئی. آئی. چندریگر ، نشینل بانک پاکستان ۷۳۸۰ : نستعلیق خوش ، ۱۳ ع ۱۲۳۰/۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۵۰ ص (سید خضر نوشاهی).

□ لاهور ، گلبرگ ، ۱۵ - الف ، دکتر محمد عبدالله جغتایی : نستعلیق ، پنجشنبه ع ۱۲۳۵/۱ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۰۴ ص. (سید شفیق الرحمان نوشاهی).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ، ۴۱۲۵/۱۰۷۳/۱ : نوشتهٔ رجب ۱۲۵۶ه. (۱۸۴۰م) (بشیر حسین ۱ : ۱۴۱).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۷ C ۹۰۸ : نستعلیق ، ۱۹ دسمبر ۱۸۵۰ (۱۲۶۶ه). آغاز برابر نمونه ، ۱۶۶ گ (عبدالله ۲ : ۳۴۶).

□ فیصل آباد ، چنیوت بازار ، وکیلان ، کتابخانهٔ چشتی سلیمانی : نستعلیق پخته ، محمد وجاهت بن قاضی محمد، ۱۳ ذیحجه، ۱۲۷۰ه. آغاز برابر، ۲۶۱ ص (نعیم اختر مجددی).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۶۵۶ - ۱۹۶۱ N. M. : نستعلیق ، امیر علی ۱۷ ذیقعده ۱۲۹۵ه ، کامل.

□ کراچی ، همانجا ۱۹۶۹-۲۱۰ N. M. : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. سرلوح ، ۳۹۰ ص (نوشاهی : ۳۹۰).

□ گوجرانواله ، حافظ آباد ، عبدالرشید فاروقی : نستعلیق و شکسته ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ۱ ، ۳۴۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب C ٦٥ SPi/VI ٥٧٧٠ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. ۱۱۷ ک. از کتابهای شیرانی بوده. (عبدالله ۲ : ۵۲۳ ـ محمد بشیر حسین ۳ : ٦٨١).

□ سرگودها ، بهلوال ، نصیر آباد ، مولانا داود : نستعلیق ، ١٤ ج ۲/۱۳۲۱ه. آغاز برابر ، ۲۷۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ، ٤٦١٦/١٥٦٦ : تاریخ یاد نشده ، در مجموعهٔ «رسایل ظهوری» (دکتر محمد بشیر حسین ۲ : ۳۳۲).

686ـ قسم نامه

قسم نامه است که به ساقینامه می انجامد.

(همان. نسخه ها ٤ : ۳۰۳۸).

آغاز : به شیرینی شهد گنج دهن ـ به جوش اسیران چاه ذقن ـ به در پاشی آتش آبدار ـ به سر پیچی سنبل تابدار.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ٧٤١٩ : نستعلیق ، منکت رای ، ۱۸۲٦م (۱۲۳۳ه) ، (ص ۳۰٤-٤۱۷) (گنج ۳ : ۱٦۸۲).

687ـ مثنوی ظهوری

مثنوی عرفانی.

آغاز : ای پنا ها همه نهادهٔ تو ـ هر که را هر چه هست دادهٔ تو.

(ن. ک. پاکستان و هند ٤ : ۳۱۷ که ضمن بر شمردن ۱۳ کارش از این مثنوی نام برده).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ٤ ـ ۱۹٦٥ .N. M : نستعلیق خوش ، عنایت الله ، ۷ رجب ۱۰٥٦ه. در «کلیات» او (لوشاهی : ٦۲۸).

269ـ حبی کشمیری

خواجه حبیب الله فرزند شمس الدین ، متخلص به «حبی ، حبیا ، حبیب» (۹٦۳-۱۰۲٦ه/ ۱٥٥٦-۱٦۱۷م). از مریدان صرفی کشمیری. و بایستی که حنفی باشد. که در غزلی مرید خود را چنین ستایش می کند : از علم بو حنیفه ، معروفی از عمل ـ چون تو زمانه ، عالم عامل ندیده است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۱٥۲ «حبیب کشمیری»).

688ـ دیوان حبی

شعرای کشمیر ، به نقل از «پارسی سرایان» می نویسد دیوان وی را حبیب الله کاملی در ۱۳۸۱ه چاپ کرده است.

(ن. ک. شعرای کشمیر ۱ : ۲۰٦ زندگینامه و نام کار هایش : ۱ـ تنبیه القلوب ،

۲- راحة القلوب ، در تصوف ، ۳- رسالهٔ منظوم در سلوک ، ٤- دیوان ، ٥- مقامات ایشان ، در احوال پیر خود صرفی که در ۱۰۱۱ه/۲-۱۶۰۳م نگاشته است).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۵۹٤ : نستعلیق شکسته آمیز خوش ، سدهٔ ۱۱ه. (گ ۱۰۹-٤۹پ) دارای غزل به ترتیب قافیه و سه رباعی و انجام افتاده. آغاز : ای پاک ، حمد پاک تو پاک ازاد ای ما ـ عاجز زبان ما ، زادا ، همچو رای ما. نمونهٔ تخلص او : جز ذکر عشق چون نشنیدم یک سخن ـ دانسته شد که عاشق عشقی تو «حبیا» ـ و: «حبی» دوای درد تو ناید زهر طبیب ـ آمد (آید ؟) بدرد دوست موانق ، دوای دوست. و : سهل باشد گر گشایم قفل اسرارش «حبیب»ـ چون زبان من کلید مخزن اسرار اوست. بیکی جوبفروشد دل «حبی» دو جهان ـ روله ، با چهرهٔ گندم تو خریدار بیار. همراه دیوان صرفی بوده جدا شده است.

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۹۹، ۸۷۱ حبیب: نستعلیق شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۲ه. غزل هاست. آغاز تا میانهٔ «تا» افتاده، نمونه تخلص : سهل باشد گر گشایم‌قفل اسرارش «حبیب» ـ چون زبان من کلید مخزن اسرار اوست ، ۵۷ گ (عباسی ۱ : ٤۹۱) همراه دیوان صرفی.

□ پیشاور ، پشتو اکادمی ۳۰۷ : نستعلیق ، بی تاریخ ، آغاز : خداوندا تویی دانا ـ تویی راه خدا دانی نمایی ـ کسی را میدهی سر رشته در دست ـ کسی را میکنی سر گشته چون مست. دیوان شعر اوست که باعنوان «حفیظ القلوب» آغاز میگردد که دانسته نیست نام مثنوی ست که دیوان بدان آغاز گشته و یا نام دیوان است ، و به رباعیها می انجامد : دی طایر لاهوت بما کرده نزول ـ شد زنده دل مرده از بعد وصول ـ پرواز بکرده است ز کشمیر امروز ـ بنگر که کجا ، کدام جا ، کرده قبول ، ۱۶۲ ص (استاد محمد رضا همدانی). گویا از هموست ، هر چند این رباعی در نسخهٔ گنج نبود.

● 270- شاه پور تهرانی

شرف الدین اوجاسب بن خواجگی. نخست فریبی و سپس شاه پور تخلص کرده است (م ۱۰۲۸ تا پیرامون ۱۰۳۰ه/۱۶۱۹ تا ۱۶۲۰م). از خاندانی بزرگ تهران. پدرش برادر محمد شریف هجری نیای نور جهان بیگم ، و خودش خواهر زادهٔ امیدی تهرانی .

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۲۸۵ «شاه پور طهرانی» ـ ذریعه ۹ : ٤٤۰ «شاه پور رازی»ـ میخانه : ٥۳٥ تا ٥٤٤ که «ساقینامه» اش را آورده ، با پاورقی های گرانبها).

★ 689- خسرو و شیرین

مثنوی ست بزمی ، در همان داستان.

آغاز : صباحی زاب کوثرروی شسته ـ گلی از چشمهٔ خورشید رسته ـ زده بر نغمه سازی

بلبل صبح - گل خورشید خندان در گل صبح.
(ن.ک. نسخه ها ٤ : ۲۷۸٦ «خسرو و شیرین» - ذریعه ۱۹ : ۱٦۷ «مثنوی خسرو و شیرین» - تاجیکستان ، دو شنبه ۳: ۱۱۹ «خسرو و شیرین»).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۸۰۳ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه ، (ص ۱۸٤-۱۹۹) دیوان او ، پیرامون ۲۲۵ بیت ، (گنج ۳ : ۱٦۰۳)

☆ 690- دیوان شاه پور

(ن.ک. سنا ۱ : ۳۸۱ - ریو ۲ : ٦۷٤ ، ۸۱۸ - مرآت العلوم ۱ : ۹۲ - ملک ۲ : ۲۹٦ - مجلس ۱۸ : ۱۵ - ملی ۳ : ٤۸۱ - ایوانف : ۲/۷۲۱).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۸۰۳:نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۱ه دارای : قصیده ، (ص ۲۰-۱٤٦. آغاز : چه مژده دارد از آن شاخ گل نسیم بهار ، غزل (ص ٤۷-۱۷۲) به ترتیب قافیه : ز خط زایل نگردد جانفزای لعل جانان را ، ترجیع بند (۱۷۲ - ۱۸٤) : بنشینم و خویش رادهم دل - بردوری و دوستی نهم دل (گنج ۳ : ۱٤۵۲).

□ پیشاور ، مولانا عبدالله خان : نستعلیق ریز پخته ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز افتاده : سیلی زدیده خاست که اصلا اثر نماند - از دل بجز بنای محبت که محکم است - شاه پور پرز شیون و شین است کوی عشق - دیگر بلای شهیدان چوما تمست. انجام نیز افتاده : شاه پور ز صد دل آبله از ریک بادیه - برپای معشوق راه نمایم گره شده ، ۳۸ غزل پیرامون ٤۰۰ بیت است. (استاد محمد رضا همدانی).

□ لاهور، دانشگاه، شیرانی ۲/۲٤٤۵/۲۷٦٤: تاریخ یاد نشده ، آغاز و انجام افتاده (بشیر حسین ۳ : ٦۸۰).

● 271. حمید

سراینده ای با تخلص حمید ، از میانهٔ سدهٔ یازدهم و روزگار جهانگیر پادشاه (۱۰۱٤-۱۰۳۷ه). و از همین روزگار است حمید کلانوری (م ۱۰۲۸ه/۱٦۱۸م) ، که داستان «میناراني ، چنداین» را که به نظم هندی بوده است، بنام «عصمت نامه» به سال ۱۰۱٦/۱٦۰۷ به فارسی سروده است.

(ن.ک. هند و پاکستان ٤ : ۷۸۹ - موزهٔ سالار : ۲۲۵۷ - راهنمای کتاب ، مرداد ۱۳٤۹خ : ۳۹۳).

☆ 691. گلدستهٔ نیرنگ : دلهٔ محتاله

مثنوی ست در داستان زن حیله گری. و در آن همان جهانگیر را ستایش کرده و در ۱۰۲۸ه/۱٦۱۸م به انجام رسانده است. و این همان سال مرگ حمید کلانوری ست.

آغاز: بعد حمد خالق ارض و سما - و از پس نعت رسول مجتبی.

□ لاهور، کتابخانهٔ فقیر سید مغیث الدین: نستعلیق، شیخ محمد ولد محمد بخش، ۱۸ رمضان ۱۲۵۲ه. آغاز افتاده: هر سه فریاد و فغان برداشتند - تخم حرمان در دل و جان کاشتند، ۲۶ گ ۱۳ س (پایان نامهٔ دکتر خالده صدیق: ۳۷۰).

□ لاهور، پنجاب پبلک لائبریری، ۳۰، ۸۷۱ حمید: نستعلیق، آغاز سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر نمونه، ۱۲+۱۹۶ ص ۹ س، با پیشانی زرین و جدولبندی ۸ خطی (عباسی ۱: ۳۵۹).

● 272- بزمی دهلوی

عبدالشکور دهلوی متخلص به بزمی (م ۱۰۷۳ه/۱۶۶۲م).

☆ 692- پدماوت و رتن

داستان نامی هندی، در ۱۰۲۸ه/۱۶۱۹م. ساخته است. در بخش هندویی (٤: ۲۱٤۳) گذشت.

● 273- کشفی

سراینده ای با تخلص «کشفی» که در سال ۱۰۳۰ه/۲۰-۱۶۲۱م ترجیع بند زیر را سروده است. وی می تواند «کشفی اکبر آبادی» میر محمد صالح بن میر عبدالله، نگارندهٔ «مناقب مرتضوی» در گذشته ی ۱۰۶۰ه/۱۶۵۰م باشد.

(ن. ک. ذریعه ۹: ۹۱۱ «دیوان...» - فرهنگ سخنوران: ٤۸۵ «کشفی اکبر آبادی» - خزینه ۲: ۳۵۰ که نقل می کند ۱۳۵ سال زیست - نسخه ها ٤۵۵۳:۶ «مناقب مرتضوی» کشفی اکبر آبادی).

☆ 693- مجموعهٔ راز: ترجیع بند مجموعهٔ راز

تخلص سراینده در آغاز و میانه و انجام آمده است. در آغاز: «کشفی» که مدام در خروش است - بیخود ز می ظهور عشق است. درمیانه: مست از می وحدتست «کشفی» - تا کرده وطن به عالم روح. و در پایان: دلتنگ شدم ز وعظ «کشفی» - تا چند کنم فسانه خوالی. و همین جا نام و تاریخ را نیز آورده است: چون مجمع راز عشق است - «مجموعهٔ راز» کردمش نام - از یمن فیوض صبحگاهی - درسی و هزار یافت اتمام.

آغاز: ای دوست، به عاشقان شیدا - بنمای جمال عالم آرا - ای از تو شده ظهور کونین - اسرار نهان ز تو هویدا.

□ اسلام آباد، گنج بخش ۱۸۲۲: نستعلیق پخته، فتح محمد خلف مخدوم لیک محمد، ۱۲۱۳ه، (ص ۸۹-۱۰۸) (گنج ۳: ۱۷۹۱).

● 274- احمد سودهره ای

احمد، که در سودهره می زیسته است. و در ۱۰۳۰ه‍/۱۶۲۱م منظومه ی زیر را ساخته است.

☆ 694- نظم فرایض دینی

(همان نسخه ها ٤ : ۳۲۸۰).

□ لاهور، دانشگاه، شیرانی ۲/۳۹۸/۳٤۰۳: تاریخ یاد نشده (بشیر حسین ۲ : ۳۰۸).

● 275- نظام شیرازی

میرزا نظام الملک فرزند امین الدین حسین، از سادات شیراز، مشهور به نظام است. در جوانی در ۱۰۲۹ه‍/۱۶۲۰م یا ۱۰۳۹ه‍/۲۹-۱۶۳۰م درگذشته و در حافظیه ی شیراز به خاک سپرده شده است.

(ن.ک. فرهنگ سخنوران : ٦۰۸ «نظام شیرازی» که مرگش را ۱۰۲۹ یا ۱۰۳۹ آورده - ذریعه ۹ : ۱۲۰٤ «نظام شیرازی» - نصر آبادی : ۲۷۱ که می گوید در سی سالگی در ۱۰۳۹ه‍ در گذشته).

☆ 695- دیوان نظام

(ن.ک. نسخه ها ۳ : ۳۳۲٦).

نسخه موزه گویا از هموست.

□ کراچی، موزهٔ ملی ۱۶۵-۱۹۷۰ N. M. : نستعلیق، سده ۱٤ه‍. با تخلص نظام و نظامی : نظامی تا توانی پارسا باش- که نور پارسایی شمع دلهاست... هر لحظه نظام گنجه مسکین- ازمارغم تو می خورد نیش. دارای قصیده و غزل. آغاز: هر که از روی خرد رو به یزدان آرد - لطف یزدانش (یزدان) همی تحفه غفران آرد، در ص. ع. سراینده نظام میرزا (م ۱۰۳۹ه‍) یاد شده، ۸۲ ص (رحلی) (نوشاهی : ۵۳۲).

● 276- شیخ بهایی

بها الدین محمد بن حسین (۹۵۳-۱۰۳۰ه‍/۱۵٤٦-۱۶۲۱م) حارثی همدانی جبعی عاملی، متخلص به بهایی و معروف به شیخ بهایی. که یاد او در «تحفهٔ حاتمیه» (مشترک ۱ : ۲۵۱) گذشت.

(ن.ک. فرهنگ سخنوران : ۹۱ «بهایی عاملی» - ذریعه ۹ : ۱٤۳ «بها الدین العاملی» که در آنجا از چند مثنوی او نام برده شده : ۱- نان و حلوا، ۲- نان و پنیر، ۳- توتی نامه، ٤- شیر و شکر، ۵- شیخ ابو الپشم، ٦- بی‌بی تمیز خالدار، که جز «توتی نامه» دیگر ها چاپ شده اند - ریحانه ۳ : ۳۰۱ تا ۳۲۰ زندگینامه و نام ۹٤ کار او - سعید نفیسی، احوال و

اشعار فارسی شیخ بهایی ، تهران ۱۳۱۶ خ که در آنجا نام ۸۸ کار ادبیش آمده است).

☆ 696- شیر و شکر

یکی از چهار مثنوی اوست در یک دیباجهٔ نثری و شش بخش ، در ۱۴۲ بیت : ۱- هشدار به گمراهان ، ۲- پند به روان گمراه کننده، ۳- بدی دانش های رسمی ، ٤- ستایش از دانش های دینی ، ٥- آرزوی همنشینی با اهل حال و ذوق ، ٦- توبه.

در قاهره ، استانبول ، اصفهان و تهران چاپ شده است.

آغاز : ای مرکز دایرهٔ امکان - وی زبدهٔ عالم کون و مکان - تو شاه جواهر نا سوتی - خورشید مظاهر لاهوتی.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۲۹۷۸ «شیر و شکر» - مشار ۳ : ۳۳٤٤ که نشانی پنج چاپ آن را داده - ذریعه ١٤ : ۲۷۹ و ۱۹ : ۲۳۱ «مثنوی شیر و شکر» - نسخه ها ٤ : ۲۹۸۰ «شیر و شکر» ملا داود - دانشگاه ۱٦ : ۱٥۰ «شیر و شکر» آقا رضی که نثر ست - برگل ۱ : ۱۷٦ - و برای نسخه هایش : دانشگاه ۱٦ : ٤٦ ، ٥۳۱ - اشکوری ٤ : ۳٦۷ - فاضل ، مشهد ۲ : ٤۱٤ - گلپایگانی ۲ : ٤۹ - مجلس ۱۸ : ۲۷ - ملک ۳ : ٥۲٥ - اته : ۱٥۱۷ ذکرش - رنو ۲ : ۸۳۱).

□ **بهاولپور** ، سانترال لائبریری : نستعلیق خوش ایرانی، ش٤ مجموعهٔ زرین و با آرایشها (ک ٥۲-۷۰) ، مؤرخ ۲۹ ع ۱۲۷۹/۲ه در مکه، گرد آوری مجموعه از سید محمد ساکن کالبی. (پرفسور دکتر الله دتا چودری).

☆ 697- نان و حلوا : سوانح الحجاز

مثنوی ست در ٤۰۸ بیت ، با دیباچه ای به نثر ، در سوانح سفر حجاز خود ، بروزن «مثنوی معنوی» ، انتقادی. با سربند های : حکایت عابد و صبر ، ذم اهل ریا ، ذم اهل تدریس ، ذم اسباب دنیا، ذم مقال و نطق ، ذم علمای متشبهین به امرا ، نصایح متفرقه ، حب الوطن من الایمان ، بلایا و محن و . . .

بسیاری از این مثنوی پیروی کرده اند. در این پاره ن.ک. ذریعه ٢٤ : ۳۰ «نان و حلوا».

آغاز دیباجه : اما بعد حمد الله علی افضاله و الصلاة علی . . . آغاز متن : ایها اللاهی عن العهد القدیم - ایها الساهی عن النهج القویم . . . مرحبا ای بلبل بستان حی - کامبدی از جانب بستان حی.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۲٦۲ - ذریعه ۱۹ : ۳۱۹ و ٢٤ : ۳۰ - مشار ٥ : ٥۱٥۱ که نشانی ۱۲ چاپ آن را داده - اندیا آفیس چاپی : ۳۷۳ ، ٦۳ - و برای نسخه هایش : دانشگاه ۱٦ : ۱٥۲ ، ٤۸۷ ، ٦۲۸ - اشکوری ۲ : ۳٥۲ و ٦ : ۱٤٦ ، ۱٥٥ - فردوسی : ۱۹۹ ، ۲۰٦ -

فاضل، مشهد ۲:۴۱۳، ۱۲۱ ـ مجلس ۳: ۵۵۵ و ۸: ۴۴۶ و ۱۰: ۵۶۶، ۹۹۸ و ۱۱: ۱۰۷ و ۱۴: ۱۱۸ و ۱۵: ۳۶، ۱۸۴ و ۱۸: ۲۷ ـ گلچین، آستانه ۷: ۸۷۸ ـ ملی ۲: ۵۱۶، ۷۰ ـ ملک ۵: ۵۹، ۲۴۹، ۲۸۸، ۳۵۴ ـ دو کتابخانهٔ مشهد: ۱۰۵۵ ـ سنا ۱: ۱۲۹ ـ موزهٔ سالار: ۱۸۳۶، ۱۸۴۰ ـ نشریه ۸: ۱۸۵، ۱۸۳ و ۹: ۲۶۳ و ۱۰: ۴۱، ۱۷۰ و ۱۱ ـ ۱۲: ۶۹۰ ـ ایوانف: ۷۲۲ تا ۷۲۴ ـ ریو ۲: ۶۷۹، ۸۲۰ ـ مرآت العلوم ۱: ۱۱۰ و ۲: ۹، ۱۰، ۱۶۱ و ۳: ۲۴۴، ۲۶۸ ـ اته: ۱۵۱۷، ۱۵۲۰، ۱۷۶۲، ۸۲۳ ذکرش ۲۷۹۷ ـ تاجیکستان، دو شنبه ۳: ۱۲۰).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۵۱۹۲: نستعلیق پخته، ۲۲ ع ۲/۱۰۶۰ه. آغاز برابر نمونه، بدنبال «عین العلم» (ص ۳۶۰-۳۸۰)، نشان شنگرف.

□ کراچی، سوسائتی، حکیم ظهور اشرف ACC ۹۹/۲: نستعلیق ریز، رجب ۲ عالمگیری، (۱۰۷۰ه؟) نوشته سید محمد عارف متوطن محلهٔ حاجی لاله، ۳۳ ص (سید عارف نوشاهی)

□ لاهور، گلبرگ ۲، حکیم محمد نبی خان جمال سویدا: نستعلیق، محمد جانان عرف ابو محمد بدایونی، ۲۲ ج ۲/۱۶ اورنگ شاهی (۱۰۸۵ه؟) آغاز برابر نمونه، با تملک حسن محمد ۱۱۲۷ه، ۲۴ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۶۴۰۹: نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۱ه. ش ۵ «پنج گنج» (۱۱۰-۱۲۰) آغاز: ایها اللاهی... محشی.

□ اسلام آباد، همانجا ۷۴۹۷: نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۱ه. (ص ۳۸-۷۶)، با دیباجهٔ نثری، آغاز برابر نمونه.

□ کیمبل پور، مکهد، کتابخانهٔ مولانا محمد علی: نستعلیق، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر نمونه، ۲۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۵۳۹۸: نستعلیق پخته، با تاریخ ۱۱۲۰ه. به همین خامه در مجموعه، ش ۱ (۱-۳۳)، دیباجه را دارد، آغاز برابر نمونه.

□ اسلام آباد، همانجا ۱۰۶۹۴: نستعلیق پخته، سلیمان، ۶ محرم ۱۱۲۲ه. آغاز: ایها الساهی (ص ۳۲۵-۳۴۴).

□ کراچی، موزهٔ ملی ۱۲۵۳ - ۱۹۶۱ .N. M: نستعلیق، ۳ ج ۲/۲۶ (۱۱ه؟) بی دیباجه، (۱۸-۳۵)، (نوشاهی: ۶۵۶).

□ لاهور، دانشگاه، شیرانی، ۳/۴۷۰: نوشتهٔ ۱۱۴۰ه. (۷ - ۱۷۲۸م)، (بشیر حسین ۱: ۱۸۷).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری۷۹، ۸۷۱ بها (۲) :نستعلیق ، قاضی عبدالوهاب ولد قاضی عبدالغفور قریشی ، سه شنبه ۱۵ ذیقعدهٔ ۲۹ جلوس (محمد شاهی) ، ۱۱۵۹ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۶ گ ۱۳ س (عباسی ۱ : ۷۸۹).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱٤٤/۳-۱۹۶۲ .N. M : نستعلیق چلیپا ، محمد حسین حافظ ، ۱۱۷۵ه، (ص ۳۳۸ - ۳٤۵ چهار ستونی) ، عکس آن با دیوان حزین در کراچی چاپ شده (نوشاهی : ٦۵٦).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۷۹ ، ۸۷۱ بها ٦۸ ، ۸۷۱ تحفه : نستعلیق شکسته آمیز ، ۱۱۷۹ه. ش ۲ مجموعه ، ۱٤ گ (عباسی ۱ : ٤٤۰).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ٦۱۵۰ : نستعلیق خام ، با تاریخ ۱۱۸۷ه. در مجموعه (ص ٤-۱۲) در هامش.

□ اسلام آباد ، همانجا ٤۲۰۸ : نسخ متمایل به نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. ش ۳ مجموعه (ص ۱۰۵-۱۲۲) ، با دیباچه نثری ، آغاز برابر نمونه ، نشان و عنوان شنگرف.

□ اسلام آباد ، همانجا ۷۵۹ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. در «جنگ» با آرایشهای زرین، (ص ٤۰۷-٤۱۳). آغاز: قد صرفت العمر فی قیل و قال- یا ندیمی فقط ضاق المجال. . .

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۱۵۶ Pi/VI ٦۱۹ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز دیباجه و متن برابر نمونه ، ۱۳ گ (عبدالله ۲ : ۳٤۷).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۶۶۸/۹ A .N. M ۱۹۵۷ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. (ص ۲-۲۰) ، (نوشاهی : ٦۵٦).

□ اتک ، مکهد ، مولانا محمد علی : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، انجام افتاده ، ۲۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ سرگودها ، هری پور ، عبدالقیوم : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز : ایها اللاهی (برابر نمونه) ، ۱۶ ص (محمد نذیر رانجها).

□ میانوالی ، کندیان ، کتابخانهٔ سعدیه ، مولانا ابو الخلیل خان محمد صاحب ، حالقاه سراجیه: نستعلیق شکسته آمیز سدهٔ ۱۲-۱۳ه. آغاز : ایها اللاهی . . .، ٤٦ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۸۹۶ : نستعلیق خوانا ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. آغاز کمی افتاده : مرحبا ای مایه اقبال ما . . . ، عنوانها نانویس ، ٤۰ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۹۵۳۰ : نستعلیق پخته ، (۵۱۲۱۲) ، آغاز برابر متن ، (ص ۲-۲۹) ، عنوان و نشان شنگرف ، جدولبندی ۲ راه.

□ اوچ ، مخدوم سید شمس الدین گیلانی ۳۸٤/٤ : نستعلیق خوش ، کرمعلی فاروقی ،

۳ ع ۱/۱۲۱۴ه. آغاز : ایها الاهی . . . (گ ۶۲پ- ۷۳ر) ، (غلام سرور : ۲۱۲).

□ **لاهور** ، فقیر سید مغیث الدین : نستعلیق ، موسی رضا ، ۱۲۲۴ه. آغاز : ایها الساهی، ۱۱ گ ۱۶ س (پایان نامهٔ دکتر خالده صدیق : ۷۰۵).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۰۲۶ : نسخ خوش ، با تاریخ ۱۲۳۰-۱۲۲۶ه. در دفتر (ص ۱۵۳-۱۶۶). آغاز یک برگ فرسوده.

□ **خیرپور**، کتابخانهٔ عمومی : نستعلیق، ۱۰ شعبان ۱۲۳۷ه. سپس «یوسف و زلیخا ی» جامی. آغاز : . . . که از رمزم حیف . . . (سید خضر نوشاهی).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۲۷۹۰ : تحریری ، فضل احمد ، ۳ ع ۱۲۴۸/۲ه. در موضع شینکه ، با دیباجهٔ نثری . (ص ۱۰۹-۱۳۴).

□ **لاهور** ، دانشگاه ، شیرانی ۳۷۴۱/۳/۷۰۸ : نوشتهٔ رحیم بخش ولد محمد سیف الله ، ۲۵ ج ۱۲۴۹/۲ه. (۱۰ نوامبر ۱۸۳۳م) ، (بشیر حسین ۱ : ۱۸۸).

□ **کراچی** ، موزهٔ ملی ۲۱۰/۳۲-۱۹۶۵ N. M. : نستعلیق ، (میر ابو القاسم طباطبای ، ۱۲۵۷ه) در حیدر آباد ، (ص ۶۰۹-۶۳۴) ، (نوشاهی : ۶۵۶).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۲۸۴۳ : نستعلیق خوش ، احمد لشکر نویس بیات الاصل ، ۱۲۶ه (۱۲۶۰ه؟) ، برای وزیر اعظم یار محمد خان درانی الکوزائی، ۳۱ ص.

□ **گوجرانواله** ، علی پور چته ، سوعیان والا ، پرفسور محمد اشرف صدیقی : نستعلیق ، شیخ احمد بن غلام رسول ، بیرامون ۱۲۶۰ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۸ ص (سید خضر نوشاهی).

□ **بهکر** ، عید گاه شمال، مدرسهٔ جامعة العلوم : نستعلیق خوش، راج پال ولد جیون مل، ۱۲۶۱ه ، (ص ۵۷۸-۶۱۰) ، آغاز برابر (نعیم اختر مجددی).

□ **پیشاور** ، دانشگاه ، کالج اسلامیه ۱۰۵۶ : نستعلیق خوش ، ۱۲۶۲ه. دیباجه را ندارد ، آغاز : ایها الساهی ، ۹۳ ص (پرفسور امتیاز حسین ـ عبدالرحیم ۱ : ۱۹۵).

□ **کراچی** ، موزهٔ ملی ۳/۶۶۸-۱۹۵۷ N. M. A : نستعلیق ، ملا میرزا جان و حافظ عطا الله ، ع ۱/۱۲۶۲ه ، ۲۳ ص (نوشاهی : ۶۵۶).

□ **کراچی**، موزهٔ ملی ۲/۵۷-۱۹۶۲ N.M. : نستعلیق، محمود ولایتی، ساکن یوسف زئی، سوهوم ، ۲۱ صفر ۱۲۶۴ه ، (ص ۱۳۳-۱۶۰) ، (نوشاهی : ۶۵۶).

□ **شیخوپوره** ، گوجرانواله ، نوشهره ، کتابخانهٔ هاشمی : نستعلیق پخته، سید کمال احمد بن صفدر بن شاکر همدانی ، ۲۰ ع ۱۲۶۵/۱ه. بی دیباجه ، آغاز برابر ، زرین ، ۵۲ ص (خانم رضوانه سحر).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۵۹۸۳ : نستعلیق پخته ایرانی ، محمد نبی ، در جلال آباد ،

۲۶ ذیحجه ۱۲۹۷ه. ش ۲ مجموعه (ص ۱۵-۴۵) ، دیباچهٔ نثری را ندارد ، آغاز برابر نمونه.

□ فیصل آباد ، غلام محمد آباد ، مکتبهٔ چشتیه : نستعلیق پخته ، شکر دین ، برای پیرزاده محمد ظفر الحق جیو ، ۱۲۷۱ه. آغاز برابر ، ۴۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۶۴۹ : نستعلیق شکسته آمیز ، احمد بختیار ، ۱۵ شعبان ۱۲۷۲ه. آغاز برابر نمونه ، عنوان و نشان شنگرف ، ۲۸ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۸۰ : نستعلیق شکسته آمیز ، ۱۲۷۳ه. در «جنگ» (ص ۲۶۱-۲۸۰) ، دیباچه را دارد ، آغاز برابر نمونه.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۵۰۵: نستعلیق پخته ، بهاء الدین (۱۲۷۴ه) ، آغاز برابر ، (ص ۲۲۰-۲۴۵).

□ ملتان ، قدیر آباد ، جامعهٔ عبیدیه : نستعلیق خوش ، عبدالله قدسی ، ۱۲۷۴ه ، از روی چاپ لاهور ، ۱۲۷۳ه ، آغاز برابر ، ۳۵ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۸۶۵ : نستعلیق پخته ، محمد نسیم فتحعلی ، ۱۲۷۵ه ، (ص ۲۹۹-۳۲۳) ، آغاز برابر نمونه.

□ سرگودها ، جهاوریان ، کتابخانهٔ عطا الرحمان صاحب کهوکهر : نستعلیق شکسته عبدالرحمان ، ۱۲۷۵ه. آغاز : الا یا ایها الساهی ، ۵۲ ص ۱۲ بیت (محمد نذیر رانجها).

□ پیشاور ، ودیریان ، دیگری ، عبدالصمد افغان ۹۶۹ : نستعلیق زیبا ، عبدالحمید ، با تاریخ ۱۲۷۶ه. در مجموعه ، آغاز : ایها الاهی ، ۳۰ ص ۱۵ س (میر سید سجاد حسین).

□ بهاولپور ، سنترال لائبریری : نستعلیق خوش ایرانی ، ش ۲ مجموعه ای که در مکه نوشته شده (گ ۳۰-۴۷) ، زرین و آرایشها مؤرخ ۲۹ ع/۱۲۷۹ه. آغاز برابر نمونه (پرفسور دکتر الله دتا چودری).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۹۶۷ : نستعلیق ، (۱۲۸۶ه) ، (ص ۲۰۲ - ۲۲۱) رحلی دیباچهٔ نثری ندارد.

□ لاهور ، محمد شفیع ۱۵۵/۲۰۱ : نستعلیق ، ۷ صفر ۱۲۹۰ه. (۱۸۷۳م) ، آغاز : ایها اللاهی (برابر نمونه) ، ۱۴ گ (بشیر حسین:۱۷۱).

□ کراچی ، موزهٔ ملی N. M. ۱۹۵۸-۳۲۴/۱ : نستعلیق ، (۱۲۹۵ه) ، (ص ۲-۳۵) ، (نوشاهی : ۶۵۶).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۹۴۰ : نستعلیق خوش ، حسن محمد موضع بهاکیان ، ۲۱ ع ۲/۱۲۹۶ه/۲۸ جیت ۱۹۳۵ب/۱۹۷۹ ، آغاز برابر متن ، ۲۶ ص.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۷۸۶ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۳ه. ش ۱ مجموعه

(ص ۱-۲۲) ، آغاز: ایها اللاهی.

□ اسلام آباد، همانجا ۱۱۲۲۰ : نستعلیق تحریری ایرانی، سدهٔ ۱۳ه. آغاز : الا یا ایها اللهی ، ۱۱ ص. بتازگی از ایران آمده.

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۹۵۹ - ۱۹۶۱ N. M. : نستعلیق ، محمد ماه بن سید احمد ، سدهٔ ۱۳ه. چهار ستونی ، ۹ ص.

□ کراچی ، همانجا ۳۶-۱۹۷۶.N.M:نستعلیق، سدهٔ ۱۳ه ، ۲۴ ص (نوشاهی : ۶۵۶).

□ پیشاور ، ودریان ، عبدالصمد افغان ۱۰۵ : نستعلیق ، ضیا الدین ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر ، ش ۲ مجموعه ، ۱۶ ص (میر سید سجاد حسین).

□ حیدر آباد ، سنترال لائبریری ، جامعهٔ سنده : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر ، (ک ۲۱-۳۴) ، (سید خضر نوشاهی).

□ سرگودها ، بهلوال ، توان کوت کتابخانهٔ غلام سرور صاحب : نستعلیق خوش ، محمد نسیم طالب علم ، ۱۳۲۵ه. آغاز : ایها اللاهی، کامل، ۲۴ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، بهلوال ، للیانی ، رب نواز : نستعلیق ، بوتا ولد غلام معین ۱۰ اسوج ۱۹۸۹ب (۱۳۵۳ه.؟) آغاز: ایها اللاهی، ۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ سرگودها ، وان میانه ، میان فضل الهی رانجها : ش ۴ مجموعه ، بدنبال «محبوب العاشقین» بسطامی ، آغاز برابر نمونه (محمد شفیع ، مجلهٔ الزبیر ویژه نامهٔ کتابخانه ها (۱۱ : (۱۹۶۷م.): ۲۸۸).

● 277- عیسی جند الله

شاه عیسی جند الله برهانپوری سندی (م ۱۰۳۱ه/۱-۱۶۲۲م). که یاد او در «دقایق» (مشترک ۳ : ۱۴۵۲) گذشت.

☆ 698- شرح قصیدهٔ برده

در دیباچه ی دو نسخه ی گنج بخش از گزارش کننده نام برده نشده است. و در پایان نسخه ی ش ۶۲۵۸ در یاد داشتی از مبدع الدین محمد عبدالواسع شطاری قادری از گزارش‌کننده نام برده شده است.

پس از آوردن یک بیت با سربندهای: بیان لغت ، بیان ترکیب ، ترجمه بیت را گزارش می کند. سپس آن بیت را در یک رباعی به نظم فارسی در می آورد. سپس بدنبال «تمهید» خواننده را برای آغاز بیت دیگر آماده می سازد. نخستین بیت با این رباعی به فارسی در آمده است : ای دل که شود حال تو هر روز بدتر - بامن زغم عشق نهان گوهی خبر - از یاد دیار خود کنی یاد مکر - کامیخته ای به اشک و خوناب جگر.

آغاز: برواقفان اسرار نهانی و کاشفان آستان معانی پوشیده و مخفی نیست، که منشا انشای کاینات، و سبب افشای مخفیات.

(ن. ک. پاکستان و هند ٤ : ۲۲۵ زندگینامه و نام ۱۲ کار او، از آن میان همین گزارش- ایوب قادری : ۳٦۰ نام کارهایش از آن میان همین گزارش).

□ اسلام آباد، گنج بخش ٦۲۵۸ : نسخ خوش، شیخ سعد الله بن شیخ احمد، تته ۱۱۰٦ه، (ص ٤ - ۲۳۰)، آغاز برابر (گنج ۳ : ۱٦۹۷).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۸۹۳۰ : نسخ خوش، شیخ ابو الفتح بن شیخ یونس یمنی، ساکن بکر، ۱۳ شعبان سده ۱۲-۱۳ه. آغاز برابر نمونه، ٤۱۲ ص ۱۳ س.

● 278. زلالی خوانساری

محمد حسن خوانساری، متخلص به زلالی، حکیم زلالی. مرگش چند گونه یاد شده از آن میان ۱۰۳۱ه (از جهان رفت زلالی بجنان)/۱-۱٦۲۲م.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۲٤۸ «زلالی خوانساری» - ذریعه ۹ : ۲۰٤ «دیوان خوانساری» - مشار، مولفین ۲ : ٥٦٤ که نشانی دو کار چاپ شدهٔ او را داده : دیوان شعر (محمود و ایاز)، مثنوی نیرنگ - مشار ٤ : ٤٥۲۰ «مثنوی نیرنگ» از همو، سه چاپ).

✱ 699. سبعهٔ سیاره

هفت مثنوی ست هر یک به نام جداگانه : ۱- حسن گلو سوز، ۲- آذر و سمندر، ۳- ذره و خورشید، ٤- سلیمان نامه، ٥- میخانه، ٦- محمود و ایاز، ۷- شعلهٔ دیدار.

شیخ عبدالحسین داماد علینقی کمره ای (ن. ک. پس از این) پس از مرگ زلالی، کلیاتش را گرد آورده است. و هر یک از مثنوی های او را، طغرای مشهدی تبریزی (م کشمیر ۱۱۰۰ه/۸-۹-۱٦۹۹م) دیباچه ای به نثر نگاشته است. که آن هفت دیباچه «آشوب نامه» یا «هفت آشوب» نامیده می شوند (ن. ک. بخش نامه نگاری ٥ : ۱٥٥).

(ن. ک. ذریعه ۱۲ : ۱۳۱ «سبعهٔ سیاره» - نسخه ها ٤ : ۲۹۰۰ «سبعهٔ سیاره» - گلچین، رضوی ۷ : ٤۱۷ «دیوان . . .» شامل سبعهٔ او - موزهٔ سالار : ۱۸۱۷، ۱۸۱۸، ۸۲۱ «سبعهٔ سیاره» - ایوانف : ۷۰۹، ۷۱۰ - اته : ۱٤۹٤ تا ۱٤۹٦، ۱٥۸٦ ذکرش - مرآت العلوم ۱ : ۱۰۱ - گلچین، آستانه ۷ : ٤۱۷).

□ کراچی، موزه ملی ۲۷۰ - N. M. ۱۹٦۹ : نستعلیق شریف، ۲۹ ع ۱/۱۰۸۱ه. بدستور محمد مومن تویسرکانی در پتنه بهار. سولوح ها، دارای : ۱- محمود و ایاز (گ ۱-۹٤)، ۲- قصید، ها (۹٥-۱۱۰)، ۳- حسن گلو سوز (گ ۱۱۱-۱۲٥)، ٤- شعله دیدار (۱۲٦-۱۳۷)، ٥- میخانه (۱۳۸-۱٥۰)، ٦- ذره و خورشید (۱٥۰ پ - ۱٥۷)، ۷- آذر و سمندر (۱٥۷ پ-

۱۶۷ ر) ، ۸- سلیمان نامه (۱۶۷ ر - ۱۷۹) (نوشاهی : ٤۹۵).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۲۶۲ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. دارای : ۱- حسن گلو سوز (ص ۱-۳۲) ، ۲- آذر و سمندر (۳۲-۵۵) ، ۳- ذره و خورشید (۵۶-۶۶) ، ٤- سلیمان نامه (۶۶-۸۰) ، ۵- میخانه (۸۰-۱۱۸) ، ۶- محمود و ایاز (۱۱۹-۳۵۸) (گنج ۳ : ۱۶٤۳).

☆ 700- آذر و سمندر

دومین مثنوی از «سبعه» ی اوست. با دیباچه ای به نثر از طغرای مشهدی (ن.ک. بخش نامه نگاری ۵ : ۱۵۶).

آغاز دیباچه : آه از این آیهٔ دلسوز نثر در جگر که از فهرست نثر آذر و سمندر. آغاز متن : نامش عشق است و حسن دفتر ـ آتش سافی ست کو سمندر.

(ن.ک. نسخه ها ٤ : ۲۶۱۸ «آذر و سمندر» ـ ذریعه ۷ : ۱۵ «حسن گلو سوز» و ۱۹ : ۱۰۶ «مثنوی آذر و سمندر» ـ اته ۱٤۹٤/۶ ، ۱٤۹۵/٤ ، ۱٤۹۶/٤ ـ مرآت العلوم ۱ : ۱۰۱ در سبعهٔ او ـ موزهٔ سالار ۱۸۱۷/٤ ، ۱۸۱۸/۵ ، در سبعهٔ او ـ ایوانف : ۷۰۹ ، ۷۱۰ در سبعهٔ او).

□ کراچی ، موزه ملی ۲۷۰ - ۱۹۶۹ .N. M : نستعلیق ، شریف ، ۲۹ ع ۱۰۸۱/۱ه در پتنه بهار ، (ص ۳۱٤-۳۳۳ کلیات او). آغاز برابر ، (نوشاهی : ۵۳۹).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۲۶۲ : نستعلیق خوش ، سده ۱۱ه. (ص ۳۲-۵۵ سبعهٔ او) ، آغاز برابر نمونه (گنج ۳ : ۱۵۰۵).

☆ 701- حسن گلوسوز

در برابر «مخزن الاسرار» گنجوی. در چهل و یک «جلوه» و چهار «تمثیل» در نهصد و چهارده بیت. با دیباجه ای به نثر از طغرای مشهدی.

آغاز دیباجه : از این آیهٔ مطالعهٔ فیروز ، در شأن فهرست نثر حسن گلو سوز. آغاز متن : بسم الله الرحمان الرحیم ـ نص صحیح است و کلام حکیم- سرو و سیه پوش ریاض نعیم ـ بسمله . . . تیر شهاب است به دیو رجیم.

(ن.ک. نسخه ها ٤ : ۲۷۷۱ «حسن گلو سوز» ـ ذریعه ۷ : ۱۵ «حسن گلو سوز» ـ اته : ۱٤۹٤ تا ۱٤۹۶ در سبعهٔ او و ۱۵۰۰ ذکرش ـ ایوانف : ۷۰۹/۲ ـ مرآت العلوم ۱ : ۱۰۱ در سبعهٔ او ـ موزهٔ سالار : ۱۸۱۹ «حسن گلو سوز» و ۱۸۱۷ ، ۱۸۱۸ در سبعهٔ او ـ ایوانف ۷۰۹/۲ در سبعهٔ او).

□ کراچی ، موزه ملی ۲۷۰/۱۹۶۹ .N. M : نستعلیق ، شریف ، ۲۹ ع ۱۰۸۱/۱ه ، در پتنه (گ ۱۱۱-۱۲۵ «کلیات»)، سرلوح ، آغاز برابر (نوشاهی : ۵۶٤).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۲۶۲ : نستعلیق خوش ، سده ۱۱ه. (ص ۲-۳۲ سبعه او) ، آغاز برابر نمونه (گنج ۳ : ۱۵۹۸).

☆ 702- ذره و خورشید

مثنوی ست عرفانی ، در برابر «سبحة الابرار» جامی. با دیباجه ای به نثر از طغرای مشهدی. و آغاز می شود با : مناجات ، نعت ، شب معراج ، مدح شاه عباس (یکم ۹۹۶ - ۱۰۳۸ه). مدح میر داماد (م ۱۰۴۰ه/۱۶۳۱م) ، دیدن ذره خورشید را و گفتگوی آن دو با یکدیگر.

آغاز ۱ دیباجه : ما شاء الله از این آیهٔ بیم و امید در فهرست نثر ذره و خورشید. آغاز متن : نام او کرد مرا شعله فروز - نتوان گفت به آتش که مسوز. آغاز ۲ : سخنم کرد بنامش جاوید - ذره را جوهر تیغ خورشید.

(ن.ک. نسخه ها ٤ : ۲۸۲۱ «ذره و خورشید» - ذریعه ۱۰ : ۲٤ «ذره و خورشید» و ۱۹ : ۱۸٤ «مثنوی . . .» - موزهٔ سالار : ۱۸۱۷/۵ ، ۱۸۱۸/٤ در سبعهٔ او - مرآت العلوم ۱ : ۱۰۱ در سبعهٔ او - اته : ۱٤۹٤ تا ۱٤۹٦ در سبعهٔ او - ایوانف : ۷۰۹ در سبعهٔ او).

□ کراچی ، موزه ملی ۲۷۰ - ۱۹۶۹ .N. M : نستعلیق ، ۲۹ ع ۱/۱۰۸۱ه. در پتنه ، (ص ۳۰۰-۳۱٤) در «کلیات» او ، آغاز برابر نمونه ۱ ، ۲ (نوشاهی : ۵۷۳).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۲۶۲ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. (ص ۵۶-۶۶ سبعه او)، آغاز برابر نمونه ۱ ، (گنج ۳ : ۱۶۲۲).

☆ 703- سلیمان نامه

در داستان «سلیمان» و «بلقیس» ، عرفانی ، در بحر «شاهنامه» ی حکیم فردوسی ، در چهار صد و چهل و هفت بیت. با دیباجه ی به نثر از طغرای مشهدی.

آغاز دیباجه : تیمناً به خطاب گستاخانهٔ شکسته خامهٔ فهرست نثر سلیمان نامه. آغاز متن : بنام جهانگیر دلهای تنگ - که آمد سلیمانش یک مورلنگ.

(همان. نسخه ها ٤ : ۲۹۲۱ - ذریعه ۱۲ : ۲۲۷ و ۱۹ : ۲۱۱ - موزهٔ سالار : ۶/ ۱۸۱۷ ، ۱۸۱۸/۶ در سبعهٔ او - اته : ۱٤۹٤ تا ۱٤۹٦ در سبعهٔ او - مرآت العلوم ۱ : ۱۰۱ در سبعهٔ او - ایوانف ۷/۹۰۷ در سبعهٔ او).

□ کراچی ، موزه ملی ۲۷۰ - ۱۹۶۹ .N. M : نستعلیق ، شریف ، ۲۹ ع ۱/۱۰۸۱ه، در پتنه، آغاز برابر، (ص ۳۳۳-۳۵۸) (نوشاهی : ۵۸۵).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۲۶۲ : نستعلیق خوش ، سده ۱۱ه (ص ۶۶-۸۰ سبعه او) آغاز برابر نمونه ، پیرامون ۱۸۰ بیت دارد (گنج ۳ : ۱۶۵۲).

☆ 704ـ شعلهٔ دیدار

در بحر «مثنوی معنوی» ، در پنجاه «شعله» و بیست و هشت «تمثیل» و ٤٤٤ بیت ، با دیباجه ی نثری از طغرای مشهدی.

آغاز دیباجه : سبحان الله از بینهٔ این آیت در فهرست نثر شعلهٔ دیدار. آغاز مثنوی : نام او تاج سر هر نامه ای ـ شعلهٔ دیدار هر هنگامه ای.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۲۹٦٦ «شعلهٔ دیدار» ـ ذریعه ١٤ : ۱۹۸ «شعلهٔ دیدار» و ۱۹ : ۲۲٤ «مثنوی . . . » ـ موزهٔ سالار : ۱۸۱۷/۲ ، ۱۸۱۸/۲ در سبعهٔ او ـ ایوانف : ۷۰۹ در سبعهٔ او ـ مرآت العلوم ۱ : ۱۰۱ در سبعهٔ او ـ اته : ۱٤۹٤ تا ۱٤۹٦ در سبعهٔ او ـ گلچین ، آستانه ۷ : ٤۱۸ در سبعهٔ او).

□ کراچی ، موزه ملی ۲۷۰-۱۹٦۹ .N. M : نستعلیق ، شریف ، ۲۹ ع ۱/ ۱۰۸۱ه ، در پتنه سرلوح ، (ک ۱۲٦-۱۳۷) ، آغاز برابر (نوشاهی : ۵۹۷).

□ لاهور ، کتابخانه الریاض ، جی معین الدین : نستعلیق ریز ، ۱۱۰۷ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۱۹ ک (دکتر ظهور الدین احمد ـ سید عارف نوشاهی).

□ سرگودها ، هری پور ، عبدالقیوم : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. همراه «محمود و ایاز» از همو ، آغاز برابر (محمد نذیر رانجها).

☆ 705ـ محمود و ایاز

نخستین مثنوی از مثنوی های هفتگانه و مهم ترین آن ها ست. در آن از خود و احوال خوانسار سخن گفته است : مرا نامی که حسن از سر گرفته ـ محمد با حسن ترکیب گشته. مثنوی ست بزمی ، در داستان آندو، که به دستور میر داماد (م ۱۰٤۰ه/۱٦۳۱م) در ۱۰۰۱ه/۱۵۹۲م بدان آغاز و در ۱۰۲٤ه. (الهی عاقبت محمود باشد) به انجام رسانده است. و در آغاز آن از شاه عباس و میر پیشگفته ستایش کرده است.

پس از مرگش شیخ عبدالحسین داماد علینقی کمره ای آن و دیگر مثنوی ها را گرد آورده ، و طغرای مشهدی برای هر یک دیباجه ای به نثر نگاشته است. چاپ سنگ ۱۳۰٤ه تهران دارای ۱۰۲٤ بیت است. و برخی از نسخه ها بیش از این است.

با سربندهای : توحید اول ، توحید دوم تا توحید پنجم ، مناجات اول، مناجات دوم تا مناجات پنجم ، نعت اول . . . تا نعت پنجم ، صفت معراج ، مدح شاه عباس ، مدح میرزا حبیب الله ، مدح میر داماد ، سبب نظم ، تعریف خوانسار ، خوابدیدن نظامی . . . آغاز داستان محمود و ایاز . . .

آغاز دیباجه : تقدیر قدرت قادری مقدر ، و تصویر صفت صانعی را مصور. آغاز متن :

بنام آنکه محمودش ایاز است - غمش بتخانهٔ ناز و نیاز است - شب و روز از پی خدمت به درگاه - سیاهی می کنم از دور چون آه.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۲۱۷۷ «محمود و ایاز» - ذریعه ۷ : ۱۵ «حسن گلو سوز» و ۱۹ : ۲۸۶ «محمود و ایاز» - مشار ٤ : ٤٦۲۹ «محمود و ایاز» و ۲ : ۲۳۰۹ «دیوان زلالی ، محمود و ایاز» که چهار چاپ تهران را زیر این عنوان نشانی داده است - ادبیات براون ٤ : ۱۶۷ - موزهٔ سالار : ۱/۱۸۱۷ در سبعهٔ او ، ۱۸۲۰ «محمود و ایاز» ۲/۱۸۲۱ در سبعهٔ او - ایوانف : ۷۰۹ - ۷۱۰ در سبعهٔ او - و ۷۱۱ تا ۷۱٤ «محمود و ایاز» جداگانه - سنا ۱ : ۲۳ ، ۱۵۳ ، ۳۹۶ - انه : ۱٤۹٤ تا ۱٤۹۸ ، ۱۷۶۸ - مرآت العلوم ۲ : ۷۸ (۲ نسخه) و ۳ : ۹۸ - دانشگاه بمبئی : ۱۷۳ - شعرای کشمیر ٤ : ۱۸۳۷ تا ۱۸٤۸ که بخشی از مثنوی را آورده).

□ کراچی ، موزه ملی ۲۷۰ - ۱۹۶۹ .N. M : نستعلیق ، شریف ، ۲۹ ع ۱/۱۰۸۱ه ، (گ ۱-۹٤) در «دیوان» او ، سرلوح.

□ کراچی ، همانجا ۲۲-۱۹۶۷ .N. M : شکسته ، شیخ نجم الدین بن فتح محمد ، ۲۲ ذیقعده ۱۱ (۱۱۰۰ه؟) کامل (نوشاهی : ٦٤۲).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ٤۱۹۳ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر نمونه ، و پیش از آغاز آن «آشوب نامه» ی طغرا ، که دیباچه منثور آن است جای دارد با یک سرلوح و دو صفحه زرین در آغاز «آشوب نامه» و یک سرلوح و دو صفحه زرین در آغاز متن ، ۵۸۵ ص.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۲۶۲ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. ش ۵ «سبعه سیاره» ی او (ص ۱۱۹-۳۵۸) ، آغاز در دیباچه افتاده ، متن برابر نمونه ، برگ آغاز در پایان صحافی شده است.

□ اسلام آباد، همانجا ۳۸۰ :نستعلیق خوش، سده ۱۱ه. آغاز برابرنمونه،عنوانهاشنگرف، محشی ، کناره ها موریانه زده ، پیرامون ۶۸۰۰ بیت ، گویا کامل ، ۳۵۲ ص.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸٤۳ : نستعلیق خوش ، سده ۱۱-۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، با سرلوح زرین ، میان سطر های دو صفحه آغاز دلدان موشی به زر ، ۵۵۶ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۱٤٤۹ : نستعلیق ریز و پخته ، سده ۱۱-۱۲ه. آغاز : بنام آنکه محمودش ، ۳۳۸ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۶۷ :نستعلیق شکسته آمیز پخته، کرسن کول ، ۷ رجب ۱۱۱۹ه. ش ۱ مجموعه (ص ۱-٤۱۳) آغاز برابر نمونه ، عنوان و نشان شنگرف.

□ لاهور ، محمد شفیع ۱۳٤/۱۹۹ : نستعلیق ، ۱۱۲۹ (۱۷۱۷م) ، آغاز برابر نمونه

متن ، ۲۷۸ گ (بشیر حسین : ۱۷۰).

☐ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۲۱ A ۸۱۰ : نیم شکسته محمد جعفر بن مشتاق محمد ، ۱۵ شوال ۱۱۵۳ه. آغاز برابر نمونه متن ، ۲۴۰ گ (عبدالله ۲ : ۳۴۱).

☐ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۶ A ۳۱۶۸ : نستعلیق ، ۹ پادشاهی احمد شاه ، سده ۱۲ه. ۲۴۰ گ (عبدالله ۲ : ۵۲۱) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۷۸).

☐ حیدر آباد ، سنده پراونشل داود پوتا لائبریری : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. زرین ، ۷۷۸ ص (نعیم اختر مجددی).

☐ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۳۴۷ - ۱۹۶۱ N. M. : نستعلیق ، سده ۱۲ه ، با مهر «محمد خان ترین تیپو سلطان ۱۲۳۱» ، با دیباچه ، ۳۳۴ ص.

☐ کراچی ، همانجا ، ۱۵۸ - ۱۹۶۳ N. M. : نستعلیق ، سده ۱۲ه. با دیباچه ، ۲۸۲ ص(نوشاهی : ۶۴۲).

☐ اسلام آباد ، نشنل آرشیو ۲۰۴ : نستعلیق ، محمدُ کریم الدین بن شیخ حسام الدین ، ۲۴ رمضان ۱۲۲۶ه. آغاز برابر (مسعود احمد خان : ۴۶).

☐ فیصل آباد ، پیلز کالونی ، کتابخانه مجاهد اسلام : نستعلیق پخته ، ۱۲۸۳ه ، برای احمد یار وجیو ، آغاز برابر متن ، ۲۴۸ ص (نعیم اختر مجددی).

☐ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۷۱ ۵۱۷ : نستعلیق ، منوهر لعل ولد شنگر لعل ، ۱۷ مارچ ۱۸۷۰ (۱۲۸۶ه) ۲۱۳ گ (عبدالله ۲ : ۳۴۲).

☐ سرگودها ، هری پور ، عبدالقیوم : نستعلیق، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۴۱۲ ص (محمد نذیر رانجها).

☐ سرگودها ، ساهیوال ، مکتبه سلیمانیه : نستعلیق ، گاما ولد عبدالحق ، چک نواب گلاب ، سده ۱۳ه. آغاز برابر متن ، ۱۸۲ ص (محمد نذیر رانجها).

☐ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۷۹ ، ۸۷۱ زلا : نستعلیق ، ۱۷ جنوری ۱۸۹۵م (۱۳۱۲ه) آغاز دیباچه و متن برابر نمونه ، ۵۶۰ ص ۱۲ س (عباسی ۱ : ۴۶۴).

☐ لاهور ، کتابخانه دکتر محمد باقر : نستعلیق عنایت الله بن حاجی فیض الله خان ، ۲۰ رجب ۱۰۹۷ه. آغاز: ندارند چون عارضش آب و تاب ـ ببوسنه این ماه و این احباب ، ش ۲ مجموعه، ۱۲۸ ص ۱۵ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۵۷۵).

☐ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۷۱ B ۱۴۹۸ : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، ۱۲۰ گ (عبدالله ۲ : ۳۴۲).

☆ 706- شرح محمود و ایاز

متن همان. گزارش از مولوی سید محمد صادق علی متخلص به غالب. از فاضلان لکهنو (هند)، زنده در ۱۲۹۰ه/۱۸۷۳م. در دیباجه می گوید هزار مثنوی را خوانده درمیان آن ها لطافت و نزاکت بیان «محمود و ایاز» وی را فریفته ساخته است.

(همان. نسخه ۵ : ۳٤۹۸).

□ لاهور، پنجاب پبلک لائبریری ۷۹، ۸۷۱ زلا-صا: نستعلیق، مولا بخش، ۲۹ مارس ۱۸۹۵م، آغاز خوانا نیست، ٤۹۰ گ ۱۳ س (عباسی ۱ : ٤٦٦).

☆ 707- میخانه

در بحر «حدیقه» ی حکیم سنایی، عرفانی در چهل «قدح». آغاز می شود با: نعت، معراج، ستایش از شاه عباس، ستایش از میر داماد، سپس داستان جمشید و یافتن شراب، داستان زهر نوشیدن کنیزک و درمان او به شراب . . . با دیباجه ای به نثر از طغرا.

آغاز دیباجه: الحمد لله از دوستکانی این آیهٔ الهی، پیمانه در سر خم فهرست نثر میخانه.

آغاز متن: نام او باده سینه سینهٔ میخانه - دهن هر که هست پیمانه - آفتاب است دیر سالهٔ او - سرنگون می رود پیالهٔ او.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۲۵۵ «میخانه» - ذریعه ۱۹ : ۳۱٦ «مثنوی میخانه» - ریو ۲ : ٦۷۸ - موزهٔ سالار ۱۸۱۷/۷، ۱۸۱۸/۳ در سبعهٔ او - ایوانف : ۷۰۹ - اته : ۱٤۹٤، ۱٤۹۵ در سبعهٔ او - مرآت العلوم ۱ : ۱۰۱ در سبعهٔ او).

□ کراچی، موزهٔ ملی ۲۷۰-۱۹٦۹ .N. M : نستعلیق، شریف، ۲۹ ع ۱/۱۰۸۱ه. در پتنه، در کلیات او (گ ۱۳۸-۱۵۰)، (نوشاهی : ٦۵٤).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۱۲٦۲ : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۱ه، (ص ۸۰ - ۱۱۸ سبعه او)، آغاز برابر نمونه، انجام افتاده (گنج ۳: ۱۸۳۲).

□ کراچی، موزهٔ ملی ۱۲۵۷-۱۹٦۱ .N. M : نستعلیق، سدهٔ ۱۳ه. دیباجه را ندارد، ٦۰ ص (نوشاهی : ٦۵٤).

☆ 708- دیوان زلالی

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۳٤۱).

□ کراچی، موزهٔ ملی ۲۷۰-۱۹٦۹ .N. M : نستعلیق، شریف، ۱۰۸۱ه. در «سبعه» او، قصیده هاست (گ ۹۵-۱۱۰)، (نوشاهی : ٤۹۵).

● 279- نقی کمره ای

زین الدین علینقی کمره ای، متخلص به نقی (م ۱۰۳۱ه/۲ - ۱٦۲۱م) فرزند ابو العلا

محمد هاشم طغایی فراهانی شیرازی اصفهانی. بایستی دو تن یکی سراینده و در گذشته ی ۱۰۳۱ه. و دیگری شیخ الاسلام و در گذشته در ۱۰۶۰ه باشند که در تذکره ها و فهرست ها زندگینامه و کار هایشان در هم آمیخته شده است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۶۱۴ ـ ذریعه ۹ : ۱۱۲۲ «دیوان» ـ نسخه ها ۳ : ۲۵۸۴ «دیوان» ـ ذریعه ۵ : ۶۲ «جامع صفوی» ـ ریحانه ۶ : ۶۳۴ «نقی» ـ روضات الجنات : ۴۰۹).

☆ 709ـ دیوان نقی کمره ای

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۵۸۴ ـ ملک ۲ : ۳۶۸ ـ مجلس ۸ : ۲۰۹ ـ مرآت العلوم ۱ : ۹۸ و ۲ : ۷۳ و ۳ : ۹۱ ـ تشریه ۱۱ ـ ۱۲ : ۲۴ (۲ نسخه).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۹/۲۶۲-۱۹۵۸ .N. M : نستعلیق ، سده ۱۲ه. دارای قصیده ، غزل ، ماده تاریخ ، معما به نثر ، رباعی ، آغاز : خراب کرد . . . ساخت خان و مانش را ـ پر صبوری قلم.تو ناصبوری طور ، ۳۱۰ ص (نوشاهی : ۵۳۳).

□ میانوالی ، کندیان ، کتابخانهٔ سعدیه ، مولانا ابو الخلیل خان محمد صاحب ، سراجیه : نستعلیق شکسته آمیز ، میر احمد علی ، حسب فرموده میرزا محمد علی ، ۸ رجب ۱۲۳۶ه. آغاز : ای نام تو هست طغرا چه فرمانها ـ خورشید صفت طالع از مطلع دیوانها. آغاز حرف ب : ای کم بدور رخت نام آفتاب ـ و ز غیرت تو رعشه در اندام آفتاب ، غزلهاست به ترتیب تهجی ، سپس رباعی ، نیز بترتیب ، ۱۹۲ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۱۴۹/۳۱۵۴ : آغاز سده ۱۳ه. (بشیر حسین ۱ : ۱۳۴).

□ پیشاور ، ریکارد آفیس ۳۷ : نستعلیق ، بی تاریخ ، آغاز : ای نام همایونت سر دفتر دیوانها ـ خورشید صفت طالع از مطلع دیوانها . . . انجام افتاده : چون هنگام بیان خطبه آید در گهر باری ـ چون برق از میغ شاید نور معنی در بیان دیدن ، ۳۵۰ ص (سید حسن مجتبی رضوی).

● 280ـ فصیحی هروی

میرزا فصیحی انصاری هروی (زنده ۱۰۳۱ه/۱۶۲۲م) فرزند مولانا ابو المکارم. از ملازمان حسن خان فرمانروای هرات بود ، هنگامی که شاه عباس یکم (۹۹۶-۱۰۳۸ه) به هرات رسید ، از در باریان او گشت و به قزوین آمد، سپس به هرات برگشت.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۴۴۹ «فصیحی هروی» ـ ذریعه ۹ : ۸۳۴ «فصیحی خراسانی» ـ میخانه : ۵۷۱ به تفصیل با پاورقی های ارزشمند).

☆ 710ـ دیوان فصیحی هروی

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۴۶۷ ـ مرآت العلوم ۱ : ۱۹۵ (۲ نسخه) ـ ایوانف : ۷۳۵ ـ موزهٔ سالار : ۱۸۶۹ ـ اته : ۱۵۳۷).

□ پیشاور، ریکارد آفیس ۳۶: نستعلیق، محمد علی، سلخ ذیقعده ۱۰۹۱ه. آغاز: خدایا روزی این خود پرستان ساز جنت را - که دوزخ جنت است، آتش پرستان محبت را... فصیحی چون سپارم جان مرا تابوت ز آتش کن - که از پروانه میاموختم درس محبت را. انجام: از سوختنم نیست خبردار، آری - عالم سوزد برق و، نداند که چه سوخت، ۱۰۴ ص (سید حسن مجتبی رضوی).

□ شکارپور، گرهی یاسین، مولانا محمد ابراهیم ناظم، یاسینی: نستعلیق شکسته آمیز، سدهٔ ۱۳ه. آغاز: برابر پیشین، تخلص او: چه طلسم است فصیحی که به میدان وفا - پیش نتوان شد و رو نیز به پس هم نتوان، ۱۰۲ ص (سید خضر نوشاهی).

□ شکارپور، گرهی یاسین، گوشهٔ ادب، صلاح الدین ۶۱: نستعلیق خوش، قاضی رستم خان، ۲۴ شوال ۱۳۷۶ه. آغاز: برابر پیشین. تخلص او: از بیکسان بترس فصیحی که این گروه - روز زمانه را به یکی آه شب کنند، ۱۰۶ ص (سید خضر نوشاهی).

281- ولی محمد

ولی محمد، که آگاهی بیشتری از وی در دست نیست، جز اینکه مثنوی زیر را در ۱۰۳۲ه/۱۶۲۳م سروده است.

711- لیلی و مجنون: لطیفه

در داستان آندو. در پایان آن آمده: شد بتوفیق خدا انجام او - از لطافت شد «لطیفه» نام او.

آغاز: حمد بیحد کرد کار پاک را - کافرید او، ارض و هم افلاک را - کش شادی و هم غم آفرید - عالمی را او به یکدم آفرید.

(ن ک. موزهٔ سالار ۵: ۱۱۶، ش ۱۸۴۳، «لیلی و مجنون»).

□ لاهور، اردو بازار، کتابخانه شان اسلام، قاری عبدالرشید: نستعلیق خوش، حبیب الله، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر، در ص.ع. آمده «کتابچه حکایت از خلیفه دوست محمد خان»(؟)، ۳۲۸ ص (محمد علی کوثر).

282- شیر محمد هزاره ای

شیر محمد بن حسین منجم، از مردم پنجاب، معروف به هزاره ای، از نیمهٔ یکم سدهٔ یازدهم، دو منظومهٔ زیر را بروزگار اکبر پادشاه (۹۶۳-۱۰۱۴ه) و یا جهانگیر (۱۰۱۴-۱۰۳۷ه) ساخته است (ن. ک. به نسخه های زیر).

(ن. ک. مشترک ۱: ۲۳۰-۲۳۱).

712ـ اختر جمالی : منظر نجوم

دربارهٔ نام منظومه و محتویات و تاریخ سرودن «سی و سه یکهزار ماه رجب» و شمار بیت هایش ۳۶۲ ن. ک. مشترک ۱ : ۲۳۰ که سه نسخهٔ آن نیز در همانجا نشانی داده شده است. اما منظومهٔ دوم او نیز باهمین تاریخ روایت شده است (ن. ک. به نسخه های آن).

آغاز : گویم اکنون سخن به لفظ لطیف ـ به زبان فصیح و بحر خفیف.

713ـ اختر قلیچ خانی : هفت اختر : اختر هزاری

دربارهٔ این منظومه و نام هایی که به آن داده شده ، و سال هایی که برای سرودنش آمده (۱۰۰۲ه یا ۱۰۵۲ه) و محتویاتش ن. ک. مشترک ۱ : ۲۳۱ که سیزده نسخهٔ آن نیز در همانجا نشانی داده شده است. و در نسخه های زیر نیز تاریخ ها گونا گون است.

آغاز : حمد حق را که آسمان پرداخت ـ انجم از انوار خود منور ساخت.

و اینک چند نسخهٔ تازه شناخته شده.

□ **ملتان** ، آغا پور ، مکتبهٔ فایق : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. آغاز برابر ، بنام «اختر هزاری» در آن پایان آمده : بود از هجرت رسول عرب ـ یکهزار و دو سال ، ماه رجب ـ «هفت اختر» چو شد در این ارقام ـ کردمش «اختر هزاری» نام ، ۴۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **سیالکوت** ، بدو ملهی کهنه ، فخر الاطبا : نستعلیق پخته، محمود عالم بن عبدالواحد، در جامع دو دروازه ، ۱۱۸۱ه. آغاز برابر نمونه ، ۴۱ ص (نعیم اختر مجددی) گفته شده بنام «اختر هزاری» ست و بنام جهانگیر در ۱۰۳۰ه. سروده شده است ولی گفته نشده که این آگاهی ها از کجا بدست آمده است.

□ **ملتان** ، آغا پوره مکتبهٔ فایق : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز افتاده : ممتزج سعد آن نهادی خوان ـ گرم و خشک انور و مذکر دان. در پایان آن آمده : بعد از هجرت رسول الله ـ یکهزار و دو سال با پنجاه ـ «هفت اختر» که شد در او ارقام ـ کردم «اختر قلیچ خوانی» نام. ، ۲۹ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **فیصل آباد** ، غلام محمد آباد ، مکتبهٔ چشتیه : نستعلیق پخته ، باقربن محمد جعفر ، ۱۲۵۷ه. آغاز برابر ، (ص ۱-۳۱) ، بنام «اختر قلیچ خانی» ست (نعیم اختر مجددی).

□ **شیخوپوره ، گوجرانواله ، نوشهره** ، کتابخانهٔ هاشمی : نستعلیق پخته ، شاه مبارک قادری ، ۱۲۸۸ه. آغاز برابر ، ۴۰ ص (خانم رضوانه سحر).

□ **سرگودها** ، انجمن رهبه ، کتابخانهٔ خلافت : نستعلیق خوش، محمد اقبال ولد آصف‌علی برای رحمت نجومی ، ۱۲۹۳ه. آغاز برابر، بنام قلیچ خان روزگار اکبر، در ۱۰۵۲ه. آغاز برابر، ۲۳ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۲۵۵۳ : نسخ خام ، ۲۶ شوال ۱۳۱۳ه. آغاز برابر ، در کلفون بنام «هفت اختر» است ، ۳۲ ص.

✯ 714- اصطلاحات اهل نجوم

از این منظومه تنها یک نسخه نشان داده شده است و دانسته نشد که یک منظومهٔ جداگانه ای ست و یا بخش و یا دنبالهٔ «اختر هزاری» و یا شرح آن باشد. (ن. ک. مشترک ۱ : ۲۴۲).

آغاز : . . . اولاً خامه را که بردارم - عدد افلاک انجمش آرم.

● 283- طالب آملی

محمد طالب ، متخلص به طالب. زاده و بزرگ شده در آمل مازندران. به کاشان رفته و در آنجا همسر گزیده ، به مرو رفته و از آنجا به قندهار و هند رفته ، در دربار جهانگیر (۱۰۱۴-۱۰۳۷ه) راه یافته است. لقب ملک الشعرایی دربار را یافته است. و در جوانی ۱۰۳۵ه یا ۱۰۳۶/۱۶۲۷-۲۵م درگذشته است. شیعی بودن او از سروده هایش پیداست.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۳۵۰ که نام او را عبدالله بن محمد آورده - ذریعه ۹ : ۶۳۶ - تذکرهٔ نصر آبادی : ۲۲۳ - پیشگفتار چاپ کلیاتش ، از طاهر شهاب ، تهران ، ۱۳۴۶ خ).

✯ 715- دیوان طالب آملی

کلیات او بکوشش طاهر شهاب ، تهران ۱۳۴۶ خ چاپ شده است.

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۴۱۱ - ریو ۲ : ۶۷۹ - اته ۱۵۲۴ تا ۱۵۲۶ - ایوانف : ۷۲۶ ، ۷۲۷ - تاجیکستان ، دوشنبه ۳ : ۱۲۳ ، ۱۲۵ - ملک ۲ : ۳۰۹ - دانشگاه ۱۶ : ۱۸۳ ، ۱۸۴ ، ۲۸۳ - فردوسی : ۱۹۶ - ملی ۶ : ۲۳۸ ، ۷۲۹ - موزهٔ سالار : ۱۸۴۳ ، ۱۸۴۴ - مرآت العلوم ۱ : ۹۴ (۴ نسخهٔ پانکیپور)- نشریه ۱۰ : ۲۷۳ - مجلس ۳ : ۲۶۵ و ۱۸ : ۱۷).

□ لاهور ، دیال سنگھ ترست ۵۴ : نسخ ، محمد زمان بن حبیب الله ، شنبه ۲۲ ع ۱۰۵۸/۲ه. آغاز : ز انسان که فال سرمه زند دید زره - ز انسان که صرح و سمه کشد ابروکان، ۴۶۸ ص (هاشمی ، صدیقی ۱ : ۱۵۸).

□ کراچی ، موزهٔ ملی. ۱۲۴-۱۹۶۱ .N. M: نستعلیق ، ۲۱ ذیقعده ۱۰۹۱ه. دارای قصیده ، غزل و رباعی ، آغاز افتاده : در زیر خاک که بمثل خوانمش مدیح ، ساید کلاه نطقم از آن سر بر آسمان ، ۴۹۶ ص (نوشاهی : ۵۰۸).

□ لاهور ، دیال سنگھ ترست ۵۵ : نستعلیق خوش ، حاتم بیگ کاشغری پس از ۱۱۰۰ه. (سنة الف و مائة و . . .). آغاز: به ایما نکته می سنجد نمی دانم زبانش را - خدایا فیض الهامی که در یابم بیانش را ، ۳۵۴ ص (هاشمی ، صدیقی ۱ : ۱۶۶).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱٤٦٦ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه. غزل هاست به ترتیب الفبایی از «الف» تا «ی» ، آغاز افتاده : آنکه زهرش نوشداروی دردماست ـ عقرب زلفش ، تارکاکل است. آغاز «ز» : غنچه فیضم ولی حسرت کش بویم هنوز ـ نافه مشکم ولی در ناف آهویم هنوز ، ۳۱٤ ص. (گنج ۳ : ۱٤٥۹).

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۳٦۲ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. (ص ۲٦-۲۳۰). آغاز:چون کج نهم به فرق خردا فسربیان-از مدح شه اتاقه زنم بر سر زبان. (برابر نسخه‌تهران ملک ۲ : ۳۱۰) قصیده است و غزل و رباعی. تخلص او : شگفته باد گلستان معنی «طالب» ـ کزوست روی سخن گستر این . . . رخ . . . «طالب» تو فیض گیر ز بزم طرب که ما ـ پای طلب به دامن حرمان فشرده ایم.

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۳۰۵-۱۹۷۱ .N. M : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. با نونویس ۱۱۲۵ه. دارای قصیده و غزل. آغاز : رسید مژده که اینک جهان جاه رسید ـ طراز کشور و آرایش سپاه رسید، ۲۹۰ ص (نوشاهی : ۵۰۸).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۷۵۲ : نستعلیق پخته ، (۱۱۲۶ه). آغاز : به ایما نکته می سنجد نمی دانم زبانش را ـ خدایا فیض الهامی که در یابم بیانش را ، غزل هاست بی ترتیب، رباعی (ص ۵۵-۸٤ متن و هامش) سپس قصیده ها.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۵٦ APi/VI ۲۵۲ : شکسته ، ۲۰ رجب ۱۱٦۵ه. آغاز : فیض بهار خلق تو گردد شکر فشان. دارای : قصیده ، قطعه ، ترکیب ، مثنوی ، قضا و قدر ، ۱۲۱ گ (عبدالله ۲ : ۳٤۷).

□ گجرات ، احمد حسین احمد قلعه داری ۲٤۲ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز : به ایما نکته می سنجد ، نمی دانم زبانش را ـ خدایا فضل الهامی ، که در یابم زبانش را . . . انجام : طالب لباس ، بدون لباس فقر ـ شاهشنهی ست خرقهٔ پشمینه داشتن ، ۱۵٤ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۷٦/۵ ۱۹٦۲-۱۷٦/۵ .N. M : شکسته آمیز ، (۱۲۳۳ه) دارای غزل و رباعی. آغاز : از باد بر فروز رخ شاهدانه را ـ یوسف نگاه کن در و دیوار خانه را ، (ص ۱۷ - ۳٦۷ هامش) ، گزیده است.

□ کراچی ، همانجا B ۱۳-۱۹٦۵ .N. M : نستعلیق، سدهٔ ۱۳ه. با یادداشت ۱۲۳۷ه. دارای غزل ، آغاز : به ایمانکته می سنجد نمی دانم زبانش را ، (ص ۱٦٦ - ۳۳٤) گزیده است (نوشاهی : ۵۰۸).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۷۲ SPi/VI ۵۱۲۱ :نستعلیق ، نور احمد، برای حسن محمد،

این نامه نوشتم همه ـ فاتحه و چار خط و خاتمه ـ فاتحه را هفت نقط آمده ـ جمله صواب و نه غلط آمده ـ خط نخستین ز بی معرفت ـ تا چه بود جانوران را صفت ـ خط دوم آمده در پرورش. . . خط سیوم آمده است در علاج ـ خط چهارم شده شرح کریز ـ بهر کبوتر رقمی رفت نیز ـ خاتمه اندر عمل دانه شد ـ هوش ربای همه فرزانه شد.

آغاز: شکر خدا را که شکار آفرید ـ شکره و شارک همه را آفرید ـ مرغ هوا را به پرش آورد ـ صید [فضا] را به خورش آورد.

□ لاهور، دانشگاه، آذر ۲۰٤/۸۸۱۳: نستعلیق، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر، نشانی ها از این نسخه است، ۳٦ ص (خضر نوشاهی).

287. محمد حسن

محمد حسن (حسن) بن سید فتح الله (بلوچ)، زنده در ۱۰۳۷ه/۷-۱٦۲۸م و مرید شیخ محمد بن فضل الله برهانپوری (م ۱۰۰۵ه/۱۵۹٦م) که یاد این یکی در «ترجمه و شرح تحفهٔ مرسله» (مشترک ۳: ۱۳٤۰) گذشت.

برای نام چند تن از خاندانش ن.ک. موزه: ۵۵۳.

721. پنج گنج: خمسهٔ حسن

به پیروی امیر خسرو دهلوی، که در پایان مثنوی دوم گوید: تتبع میر خسرو را نمودم ـ از او فیض سخن خوش می ربودم. محور هر پنج مثنوی ستایش از پیامبر(ص) و خاندانش و چهار یار می باشد: به مدح سید کونین گفتم ـ به نعتش در معنی باز سفتم ـ سراپا خسرو و شیرین چه کار است ـ مجوسی راستودن پلک عار است.

گویا مثنوی پنجم را «تحفه» یا «تحفهٔ قادریه» نامیده است. (ن.ک. زیر).

مثنوی یکم: در ۲۷۰ (۵۳۱٤؟) بیت در صفر ۱۰۳٦ه/۱٦۲٦م. ساخته. آغاز: ای حبیب خدا و اصل وجود ـ نور تو در جمیع شیئ موجود. مثنوی دوم: در ع ۱/۱۰۳۷ه/۱٦۲۷م. در ۵۲۱۹ بیت سروده است. آغاز: خدایا سوی احمد راه بنمای ـ به حب اشرفش دل باز بگشای. مثنوی سوم. در ۵۳۰٤ بیت، درج ۲/۱۰۳۷ه/۱٦۲۸م. آغاز: نور نبوی نمود آغاز ـ زان کرد خدا وجود آغاز. مثنوی چهارم. انجام افتاده. آغاز: الهی همه کبریایی تر است ـ به هر دو جهان کد خدایی تراست. پنجم که گویا بنام. «تحفهٔ قادریه» است، در ۲۹ رمضان ۱۰۳۷ه/۱٦۲۸م، در پیرامون ۸۰۰۰ بیت سروده. آغاز: بسم الله الرحمان الرحیم ـ کرد خدا رحمت خود را عمیم.

ریو تاریخ سرودن و شمار بیت ها را با کمی جدایی آورده است.

(ن.ک. نسخه ها ٤: ۲۸۰۱ «خمسهٔ حسن» ـ ریو ۲: ٦۸۰ «خمسهٔ حسن بن سید فتح الله» که تاریخ سرودن مثنوی ها را به ترتیب چنین آورده: نخستین را در ماه صفر ۱۰۳۸ه.

در ۵۳۱٤بیت دو مین را درج/۱۰۳۸در ۸۰۰۰ بیت، سومین را در ذیقعدهٔ ۱۰۳۸ در ٤۲۲۵ بیت، چهارمین را در محرم۱۰۳۹ وپنجمین‌را درع ۱/۱۰۳۹در ۵۵۰۰ بیت. با سر آغاز هایی بدینگونه، ۱- بسم الله الرحمان الرحیم-باسم محمد شده فیض عمیم- الهی سوی احمد راه بنمای ـ به مدح اودلم‌را نیک بگشای ، ۲- به بسم الله نما کلید آغاز- تاقفل دلت از او شود باز ، ٤- مصطفی آن حبیب رب ودود ـ نورش از نور حق شده موجود ، ۵- خدایا حبیب تو نعم اللقاست ـ محمد نبی خاتم الانبیا ست.

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۷۸ - ۱۹۶۷ .N. M : نستعلیق خوش ، ۲۱ ج ۱۰۹٤ه (پایان سومین). و ۱۶ شعبان ۱۰۹۵ه. (پایان پنجمین) مثنوی ۱- (ص ۳۲-۳۳۶) ، ۲- (ص ۳۳۸-٤٤۱) ، ۳- (ص ٤٤٤-۵۶۲) ، ٤- (ص ۵۶٤-۵۷۰) انجام افتاده ، ۵- (۱-۳۰۰؟) آغاز مثنوی ها از این نسخه است (نوشاهی:۵۵۳). نام سراینده در فهرست حسن بن سید فتح الله بدون نسبت شهری آمده.

☆ 722. تحفهٔ قادریه : تحفه

پنجمین مثنوی از «پنج گنج» اوست. در پایان آن آمده : مرا پنج «تحفه» عنایت نمود ـ به هر تحفه اش گنج غایت نمود ـ به من از کرم پنج اکرام کرد ـ در این خمسه انعام خود عام کرد. در احوال پیامبر (ص) و خاندانش و شیخ عبدالقادر جیلانی ست.

آغاز: بسم الله الرحمان الرحیم ـ کرد خدا رحمت خود را عمیم.(ن.ک. موزهٔ سالار ۵ : ۱۱٤ ش ۱۸۳۵ «تحفهٔ قادریه»).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۷۸ - ۱۹۶۷ .N. M : نستعلیق خوش ، در «پنج گنج» او (ص ۱-۳۰۰)؟ شعبان ۱۰۹۵ه. آغاز برابر نمونه (نوشاهی : ۵۵۳). در فهرست نام سراینده «حسن بن فتح الله» بدون نسبتی آمده.

□ بلوچستان ، مستونگ ، میر شیر علی خان غزنی : در «کلیات» او نوشتهٔ ۱۱ ج ۱/ ۱۲۶۶ه. (دکتر انعام الحق کوثر). بنام. «تحفه قادریه» و نام سراینده «محمد حسن بلوچ» آمده.

● 288. شفایی اصفهانی

حکیم شرف الدین حسن (نه مظفر شفایی اصفهانی) بن حکیم ملا اصفهانی ، مشهوربه شفایی ، از روزگار شاه عباس یکم (۹۹۵-۱۰۳۷ه) و میر داماد و شیخ بهایی ، در گذشته در رمضان ۱۰۳۷ه/۷-۱۶۲۸م.

(ن. ک. مشترک ۱ : ۶۸۱ «قرابا دین شفایی» که از کس دیگری ست ـ ذریعه ۹ : ۵۲۹ «دیوان شفایی» و اینکه جز مظفر شفایی نگارندهٔ «قرا بادین» است ـ نسخه ها ۵ : ۳۷۸۸ فهرست کارهایش : دیوان : ۲۳۸۱ ، دیدهٔ بیدار: ۲۸۲۰ ، ساقینامه : ۲۸۷۳ ، کلیات : ۱۸۷۵ ، مثنوی :

۳۱۲٦ ، مهر و محبت : محبت نامه : ۳۲۵۲ ، نمکدان حقیقت : ۳۲۸٦ - فرهنگ سخنوران : ۳۰۱ - نفیسی ۱ : ٥۱٤ که نادرست «قرابا دین» را از او دانسته است).

☆ 723- کلیات شفایی

(ن.ک. نسخه ها ۳ : ۱۸۷۵ «کلیات شفایی» - ایوانف : ۷۲۹).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸٤۸ : نستعلیق خوش ، علی نقی بن عبدالقادر بهبهانی ، غره ع ۲/۱۰۸۷ه ، دارای : ۱- دیده بیدار (ص ۲-۷۱) ، ۲- مهر و محبت (۷۲-۱٤٦) ، ۳- مثنوی شفایی (۱٤۸-۱٥٦) ، ٤- نمکدان حقیقت (۱٥۸-۲۰۹) ، ٥- دیوان (۲۱۲-٥٤٤ سه دیوان) زرین ٥٤٦ ص. (گنج ۳ : ۱۷۳۲).

☆ 724- دیوان شفایی

(ن.ک. نسخه ها ۳ : ۲۳۸۱ - اته : ۱٥۳۱ ، ۱۷۷۱ - ایوانف : ۷۳۲ ، ۷۳٥ - سنا ۲ : ۷٤ مرآت العلوم ۱ : ۹۳ ، ۹۳ - تاجیکستان ، دو شنبه ۳ : ۱۲۲ - افغانستان : ۲٥ - موزهٔ سالار : ۱۸٥۱ ، ۱۸٥۲ - ملک ۲ : ۳۰۰).

□ لاهور ، محمد شفیع ۳/۲۰۳ : نستعلیق ، ٥ شوال ۱۰٤۱ه. (۱٦۳۲م). آغاز افتاده : . . . شفایی از در بقراط همت. اگر درد دلی داری جگرخا - که گرد آسیای این کهن دیر - رعا فی وانشد هرگز مداوا ، دارای : قصیده، غزل، قطعه و رباعی ست ، موریانه زده ، ۲۳٥ ک بشیر حسین : ۱۷۳).

□ لاهور ، دیال سنگه ترست ۳٥ : نستعلیق شکسته با مهر هایی از ۱۰٤۱ ، ۱۰٤۳ ، (۱۰٥٤ه. آغاز : بسمله. تیغ الهی ست بدست حکیم . دیوان قصاید ملک الشعرای حکیم شرف الدین حسن شفایی الاشراقی. ای نقاب ناز برزخ جاودان انداخته ، دارای : قصیده ، غزل ، نمکدان حقیقت ، ۷۸٤ ص (هاشمی ، صدیقی ۱ : ۱۷۰).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸٤۸ : نستعلیق ، در کلیات او ، ۱۰۸۷ه. (ص ۲۱۱-٥٤٤) دارای قصیده ها : معلم فطرت عالی ست ، من طفل زباندانش ، غزل به ترتیب قافیه : ای زده برتر از گمان خیمهٔ کبریا - دست بتوکجا رسد ، عقل شکسته پارا. تخلص : گرفت تحفهٔ دردی شفایی از خوبان - ز دست و تیغ تو زخمی بیادگار گرفت. آنگاه «دیوان جدو هزل» (۴۹۰-٥٤٤) (گنج ۳ : ۱٤٥٥).

□ کراچی ، موزهٔ ملی N. M. ٥۲۸/۲٦٤ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه ، غزل ها ردیف تا ، آغاز وانجام افتاده ، آغاز : شکر فروش سران زان بجاست چشمه نوش - که طوطی هوس او برانگبین نشست ، ۳٤ ص (نوشاهی : ٥۰۲).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۷۳ SPi/VI ٤۲۷۳ : نستعلیق ، بی تاریخ ، آغاز : دیدم

بکام خویش سلمی را ، موریانه زده (عبدالله ۲ : ۵۲۸). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۱۶).

☆ 725ـ دیدهٔ بیدار

مثنوی ست عرفانی ، در عشق صوفیانه ، در برابر «مخزن الاسرار» نظامی ، در پیرامون ۲۱۰۰ بیت. در آغاز آن آمده : کرد شفایی به طفیل همه ـ از رگ جان ریخت هم این زمزمه.

آغاز : بسم الله الرحمان الرحیم ـ تیغ الهی ست بدست حکیم. آمده ازکان سخن پیکرش ـ آیت توحید بود جوهرش.

(ن.ک. نسخه ها ٤ : ۲۸۲۰ ـ هفت آسمان : ۱۳٤ ـ ذریعه ۸ : ۲۹۰ و ۱۹ : ۱۸۳ ـ اته : ۱۵۳۲).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸٤۸ : نستعلیق خوش ، در «کلیات» ۱۰۸۷ه ، (ص ۲-۷۱)، آغاز برابر (گنج ۳ : ۱۶۲۲).

☆ 726ـ مثنوی شفایی

مثنوی ست عرفانی ، در حمد و نعت ، به پیروی «تحفة العراقین» خاقانی ، در پیرامون ۳۰۰ بیت.

آغاز : ای درد تو، تحفة العراقین. وی زهر تو، شکر مذاقین ـ بر دیدهٔ دید ، جلوه گاهت ـ کحل العینین خاک راهت.

(ن.ک. ایوانف : ۷۳۱ ـ نسخه ها ٤ : ۳۱۲۶ ـ مرآت العلوم ۱ : ۱۰۹ ـ اته : ۱۵۳۱ ، ۱۵۳۲ ، باهمین سرآغاز).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸٤۸ : نستعلیق خوش ، در «کلیات» نوشته ۱۰۸۷ه ، (ص ۱٤۷-۱۵۶) ، آغاز برابر (گنج ۳: ۱۷۶۲).

☆ 727ـ مهر و محبت : محبت نامه : نسخهٔ مهر

مثنوی ست بزمی ، در برابر «خسرو و شیرین» نظامی، در پیرامون ، ۲۲۸۰ بیت ، به سال ۹۶۰ه (نسخهٔ مهر)/۱۵۵۳م سروده است : نهال فکر باطل کندم از بیخ ـ که هم این نسخهٔ مهرست تاریخ . و در پایان گوید : کند هر کس در این گلشن صباحی ـ گل تحسین فشاند بر شفایی.

آغاز : الهی از سر عاشق نوازی ـ دلی ده کاروان عشقبازی ـ دلی کز بیغمی بیگانه باشد ـ بدرد عاشقی همخانه باشد.

(ن.ک. نسخه ها ٤ : ۳۲۵۲ «مهر و محبت : محبت نامه : نسخهٔ مهر» که در منابع به این سه نام آمده ـ ذریعه ۱۹ : ۳۱٤ «مثنوی مهر و محبت» ـ اته : ۱۵۳۲ ـ موزهٔ سالار :

۱۸۵۳).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸٤۸ : نستعلیق خوش ، در «کلیات» او نوشتهٔ ۱۰۸۷ه ، (ص ۷۲-۱٤٦) ، آغاز برابر.

728ـ نمکدان حقیقت

مثنوی ست عرفانی ، در برابر «حدیقة الحقیقه» ی سنایی ، بدستور شاه عباس صفوی (۹۹۵-۱۰۳۷ه) ، در پیرامون ۱۵٦۰ بیت سروده است. نام آن در دیباجه ی کلیات او نسخه ی ٤۱۷۱/۱ تهران ملک آمده است.

آغاز : ای به شهد سخن ملاحت سای ـ به نمکزار طبع راهنمای ـ نمگ و قند درهم آمیزی ـ پس از آن پیکر سخن ریزی.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۲۸٦ ـ ذریعه ۱۹ : ۳۲۷ «نمکدان حقیقت» و ۲٤ : ۳۱۳ ـ «نمکدان حقیقت» ـ اته : ۱۵۳۱ ، ۱۵۳۲ ـ فهرست دیال سنگه ۱ : ۱۷۱ که سراینده را با مظفر شفایی در هم آمیخته و «قرابا دین» را از این سراینده دانسته است).

□ لاهور ، دیال سنگه ۳۵ ، نستعلیق شکسته ، در «کلیات» او با مهر هایی از ۱۰٤۱ه ـ ۱۰٤۳ ، ۱۰۵٤ه. (هاشمی ، صدیقی ۱ : ۱۷۰).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸٤۸ : نستعلیق خوش ، در «کلیات» او نوشتهٔ ۱۰۸۷ه ، ص (۱۵۸-۲۰۹) ، آغاز برابر.

289ـ ناشناس

ناشناسی از روزگار شاهجهان (۱۰۳۷-۱۰٦۷ه) ، که در منظومه ی زیر وی را ستایش کرده است : ای شاه جهان نوجوانی ـ و ای ثانی ، صاحب قرانی ـ ملک از قدم تو نوجوان شد ـ در دین چو سکندری ارم شد (سکندر زمان شد).

و از این روزگار ملا جامی بیخود لاهوری ، نامدار خان (م ۱۰۸٦ه/۵ - ۱٦۷٦م) پسر جعفر خان وزیر شاهجهان را می شناسیم، که او نیز «حسن و دل» را به نظم ساخته است. دکتر ظهور الدین احمد (پاکستان میں ۲ : ۲۰۹) از کار او به «قصهٔ حسن و دل» نام برده ، و دو بیت از آن را در زمینه ی ساقینامه برای نمونه یاد کرده است. و بدرم در (ذریعه ۹ : ۱۵۲) از کار او به «حسن نامدار خانی» در داستان حسن و دل نام برده اند ، با مادهٔ تاریخ سرودن ۱۰۸٤ه/ ۳-۱٦۷٤م که هیچیک از آن دو سه بیت در نسخه ی «حسن و دل» ناشناخته ی گنج بخش (که از انجام افتادگی دارد) نیامده است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۹٦ «بیخود لاهوری» ـ اته : ۲۸۹۹/۳ «حسن و دل» جامی لاهوری. با سرآغاز: الهی به مستان بزم نیاز).

☆ 729ـ حسن و دل

مثنوی ست مرموز ، روان ، در بحر خفیف. در آغاز آن از «استاد طوسی» و نظامی و دهلوی و جامی به نیکی یاد می کند. در نسخه ی گنج بخش سربند ها نانویس است ، و انجام افتاده. و با این موضوع ها آغاز می شود : حمد ، ستایش پیامبر و چهار یار ، ستایش شاهجهان. در اینجا می گوید : از «حسن و دل» آورم حدیثی ـ در فکر نبودمی انیسی ـ تکیه بر ضمیر شاه کردم ـ القصه که رو به راه کردم. سپس آغاز داستان.

شاهی بنام «عقل» در شهر «بدن» پادشاهی داشت. او را پسری بود بنام «دل» روزی «دل» خبر از آب حیات شنید. از هر که در آن باره پرسید پاسخی نیافت. اندوهگین نشسته بود که یکی از «شب روان» بنام «نظر» در آمد. «نظر» وعده می دهد که آن را بیابد. «نظر» این سو و آن سو می گشت که به شهر «عافیت» رسید و شاه آن «ناموس» نام. «نظر» به خدمت شاه می رسد و جویای آب حیات می شود. پاسخ دلخواه را دریافت نکرده ، دو سه روز دیگر راه پیمود. به دیری می رسد. از آن می پرسد : گفتند مقام زهد و ریو است ـ راهب نامی ست ، و لیک دیو است . . . و نام او «زرق». «نظر» نزد «زرق» رفت و از آب حیات پرسید. چیزی دستگیرش نشد به شهری می رسد که شاه فرزانه ی آن «راجه» نام دارد. به خدمت «راجه» می رسد ، و می پرسد. و می شنود: «گفت آری هست ، لیک بس دور» و نشانی آن شهر را بدست می آورد : در «کوه قاف» شاهی ست بنام «عشق» ، که دختری دارد بنام «حسن» چنین و چنان. و نام شهر آنان «شهر دیدار» است : کین حسن حیات جاودانی ست ـ گلدستهٔ موسم جوانی ست ـ آری حسن است منبع جان ـ جان می بخشد ، جمال جانان ـ از حسن هزار لاله خیزد ـ و ز حسن می و پیاله خیزد. و «نظر» از «راجه» جدا می شود. و در بیابان به مقام «رقیب» می رسد ، و اسیر سگ او می شود. در دیدار «رقیب» می گوید کیمیا گری هستم و اگر خواهی ترا به رسیدن زر یاری کنم و «رقیب» طمع کار را کور کرده می گریزد. به «زلف» می رسد و تاری از آن می گیرد ، که به هنگام نیاز آن را آتش زند تا حاضر شود. و راه را دنبال می کند تا به شهر «حسن» می رسد. با یکی از غلامان «حسن» یعنی «غمزه» روبرو می شود. بدنبال پرسش های «نظر» : افتاد خبر به «شهر دیدار» ـ کامد شه «حسن» را خریدار. (و این چکیدهٔ ۱۸ صفحه از ۳۸ صفحهٔ نسخهٔ گنج بخش بود).

با «دستور عشاق» که حسن و دل منظوم فتاحی نیشابوری ست مقایسه شد، نام بسیار کسان با آن یکی بود ، ولی آن نیست و از آن بسیار کوتاهتر است. آغاز این یکی : بنام آنکه دل هارا در آغاز ـ بنام اوست حسن مطلع راز.

آغاز : ای در پی حمد تو جگر ها ـ خون گشت نیافتند اثر ها ـ بسیار بجستجو دویدند ـ یکذره نشانه ای ندیدند. آغاز داستان : گویند که عقل نام شاهی ـ بود ملکی جهانپناهی.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۹۵۳ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر، انجام افتاده، (ص ۱-۳۸). در فهرست (گنج ۳ : ۱۶۰۱) نادرست جزو «خرم و زیبا» به حساب آمده.

● 290- ناشناس

ناشناسی از روزگار جهانگیر پادشاه (۱۰۱٤ - ۱۰۳۷ه) به سال ۱۰۳۸ه/۸ - ۱۶۲۹م. داستان زیر را سروده است.

✡ 735- سسی و پنون : سسی پنون

یکی از افسانه های عشقی کهن سند است. داستان از پادشاه شهر بنبور (سند) آغاز می شود ، اجاقش کور بود. تا اینکه اختر بینان آگاهی دادند که تو را دختری آید که در چهارده سالگی دل می بازد و مایه ی رسوایی تو می گردد. شاه دستور می دهد که هر یک از زنانش که دختر زایند، دختر نابود شود. یکی از زنان که دختر زاده بود به کمک پرستار خود ، نوزاد را در صندوقی به رود خانه ی سند می سپارد. پایین ترگازری که فرزند نداشت صندوق را از آب گرفته به خانه ی خود در آبادی «حسن آباد» برده «سسی» (ماه مانند) می نامد. دختر خوانده بزرگ می شود و زیبایی خیره کننده ی او جهانگیر می شود. شبی سسی شتر سوارانی را به خواب می بیند و از آن میان نقش جوانی بردلش می ماند. و روز بروز آتش عشق او تند تر می شود. با مادر خود درمیان می گذارد. و برای یافتن مرد دلخواه خود از شاه فرمان می گیرد که بازرسی و مالیات پلی را بدو و گذار کند. روزی با شتر سوارانی که از شهر «کیج» (بلوچستان) آمده بودند بر می خورد. داستان زیبایی «پنون» پسر شاه کیج را از آنان می شنود. و آتش عشقش تیز تر می گردد. و پیام زیبایی سسی را نیز به کیج و پنون می رسانند. پنون نیز نادیده دل به سسی باخته ، از بار عشق بیمار و پزشکان از درمانش باز می مانند. شاهزاده به بهانه ای ، به قافله سالار ی گروهی خود را به «حسن آباد» می رساند و خود را که به زی گازری در آورده از همراهان جدا کرده به باغ سسی می رود. و باروبرو شدن با او بیهوش می گردد. دیدار ها تکرار می شود تا پنون از سسی خواستگاری می کند. پدر خوانده هنز خواستگار دختر خوانده ی خود را آزمایش می کند. و زنا شویی انجام می گیرد.

همراهان تنها به «کیج» بر می گردند. شاه از همسری پسر خود باگازر زاده آشفته می شود. برادران پنون همراه گروهی به حسن آباد آمده ، در یک جشن و میگساری ، پنون را که بیهوش افتاده بود با خود می برند. پسین روز سسی پا برهنه به سوی کیج راه می افتد. در راه با چوپانی بر می خورد ، داستان خود را می گوید ، و از تشنگی و فرسودگی در می گذرد. (با چون چوپان نظر سوئی به وی داشت ، دختر از خدا خواست که زمین او را فرو برد ، و چنین می شود) از سوی دیگر پنون به هوش می آید به سوی حسن آباد می شتابد. و به چوپان می رسد ، و از مرگ سسی آگاه می شود. و خود را بر خاکجای سسی انداخته ، از خدای می خواهد که او را به درون خاک فرو برد. گوردهان باز کرده او را بدرون خود می کشد. (ن. ک. دکتر عرفانی ،

داستان های عشقی پاکستان : ٦٤ تا ۱۱۰).
این داستان چند بار به نثر و یا به نظم فارسی ترجمه شده است و در این فهرست کهن ترین آن ها همین تحریر ناشناخته ی روزگار جهانگیر و سال ۱۰۳۸ه (نسخهٔ زیر) می باشد.
(ن. ک. هندووں کا حصه : ۱٦۹ «سسی پنون» جسونت رای، همانجا : ۱۷۹ «سسی پنون» سند داس - پاکستان و هند ۵ : ۷۱ «سسی پنون» - نسخه ها ٤ : ۲۹۰۹ «سسی پنون» اندرجیت منشی).

□ ملتان ، جهانیان ، چک .R ۱۱٤/۱۰ کتابخانه الله بخش اسد نظامی : نستعلیق ، ۱۱ رجب ۱۱۹۱ه. آغاز افتاده: در افتاده زیا نرا و چالاک ! - بر آن شد تا چو گل جامه کند چاک - ولی از شرم دیگر نازنین ها - نموده است خود پوشد ازین ها(!) . بیشتر عنوان ها نانویس مانده چند عنوان : داستان اندر یافتن پنون ، داستان رفتن سسی در بیابان و تهل ، ۲۸ ص (سعید الظفر نوشاهی).

291- صادقی ابرکوهی

ملا صادقی ابرکوهی. زنده در ۱۰۳۸ه/۱٦۲۸م. (بشیر حسین). ن. ک. «شاهد صادق» (مشترک ۱ : ۸۲۱).
(ن. ک. فریعه ۹ : ۵۸۱ «صادقی کتابدار» و ۹ : ۵۸۲ «صادقی مینا»).

731- دیوان صادقی ابرکوهی

(همان. نسخه ها ۳ : ۲٤۰۰).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۶۸ /SPi/VI ۳۰۲٤ : تعلیق ملا یار محمد بن ملا دوست علی ، در توابع بلخ، ۱۰۸۸ه (۱٦۷۷م). (عبدالله ۲ : ۵۲۵) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۳۱).

732- رموز العاشقین

مثنوی کوتاه عرفانی ست.
آغاز: بگویم حمد آن خلاق عالم - به لطف خویش پیدا کرد آدم.
(همان نسخه ها ٤ : ۲۸٤۰).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۶۸ SPi/VI ۳۰۲٤ : نستعلیق ایرانی ، ملا یار محمد بن ملا دوست علی، ۵ ع ۸۸/۲ (۱۰۸۸ه؟). آغاز برابر نمونه، و بدنبال آن «دیوان صادق ابرکوهی» (عبدالله ۲ : ۵۲۵).

292- وهمی قندهاری

تهماسب قلیخان ترکمان ، متخلص به وهمی ، از نیمهٔ سدهٔ یازدهم. از کردان بوده که

در قندهار زیسته و به قندهاری شهرت یافته است.
(ن. ک. ذریعه ۹ : ۱۲۸۲ «دیوان وهمی» - نصر آبادی : ۶۳ «تهماسب قلی»).

☆ 733- قصیده ها

دو قصیده است از او، در تاریخ کتخدایی شاهزاده دارا شکوه (۱۰۲۴ - ۱۰۶۹ه) از قصیده ی دوم آن، تاریخ ۱۰۴۳ه/۳-۱۶۳۴م بر می آید.
آغاز: جهان از خرمی گردید همچون روضهٔ رضوان - شهنشاهی که از فیض نسیم التفات ان!
□ لاهور، دانشگاه، آذر ۳۴۹ - O - ۷۵۶۹ : نستعلیق (۱۳ مگهر ۱۹۰۷ب لاهور) در بیاض گ ۱۸، در سر آغاز آن آمده که سراینده بابت این سروده نه لک روپیه پاداش گرفته است.

● 293- نفعی ترک

عمر بن عبدالله ترک ارض رومی، کشته ۱۰۴۴ه/۴-۱۶۳۵م.
در ذریعه و فرهنگ سخنوران واژه ی نفعی نیامده است.

☆ 734- دیوان نفعی

به فارسی.
(ن. ک. نسخه‌ها ۳ : ۲۵۸۴ نسخهٔ قاهره - کشف الظنون ۱ : ۸۱۷ - براون : ۲۷۲).
□ لاهور، دانشگاه، (شیرانی ۳۰۸۰) ۷۰/۲ : سدهٔ ۱۱ه. دارای : قصیده، غزل و رباعی (بشیر حسین ۱ : ۱۳۳).

● 294- شاه بدخشانی

ملا شاه بدخشانی، شاه محمد بن عبدالحمید (م ۱۰۴۵ه/۱۶۳۵م). در ۱۰۲۳ه/۵-۱۶۱۴م به هند آمده است. و یاد او در «شاه تفاسیر» (مشترک ۱ : ۵۸) گذشت.
(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۲۸۸ - ذریعه ۹ : ۲۹۵ - پاکستان و هند ۴ : ۴۲۴).

☆ 735- دیوان شاهی

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۳۷۱ - دانشگاه ۱۶ : ۷۵۰ - ریو ۲ : ۶۹۰، ۶۹۱).
□ کراچی، موزهٔ ملی ۲۷-۱۹۶۵ N. M. : نستعلیق، سده ۱۲ه. دارای : حمد و نعت و غزل. آغاز: حمد و سپاس آن ملک لا یزال را - کز نطق ساخت چوب! بسان اهل قال را. تخلص او: یا رب ز جرم «شاهی» بگذر که روز حشر - در پیش قدسیان نکشد انفعال را - در این هر سنگریزه هست لعل شاهوار - «شاهی» از کوه بدخشان است اصل کان ما، ۲۲۶ ص (نوشاهی : ۵۰۱).

295ـ امانی ، امان الله خان

امان الله خان حسینی ، متخلص به امانی (م ۱۰۴۶ه/۱۶۳۶م) که یاد او در «رقعات امان الله» (مشترک ۵ : ۱۱۴) گذشت.

736ـ دیوان امانی

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۲۳۲ ـ انه : ۱۷۶۳).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۷۸۹ ، ۸۷۱ امانی : نستعلیق ، از میانه سده ۱۲ه. آغاز دیباچه : سبحان الله شگفت گوهری از معدن. آغاز دیوان : ای ذات تو از کثرت افراد مبرا ـ موج کششی تا که شوم قطره بدریا ، ۸۸ گ ۱۱-۲۲ س (عباسی ۲ : ۱۱۱).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۱۶۹ Pi/VI ۵۹۸ : نیم شکسته ، بی تاریخ . آغاز: باخود ز بس بیاد تو باشد سخن مرا ـ گردید چون کتاب سخن جز و تن مرا ، ۲۷ گ (عبدالله ۲ : ۳۹۷).

296ـ اسیر اصفهانی

میرزا جلال بن میرزا مومن ، اصفهانی شهرستانی ، متخلص به اسیر ، داماد شاه عباس یکم. در جوانی در ۱۰۴۹ه/۴۰-۱۶۳۹م در گذشته است.
(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۴۱ «اسیر شهر ستانی» ـ ذریعه ۹ : ۷۴ «اسیر اصفهانی»).

737ـ دیوان اسیر

(ن ک. نسخه ها ۳ : ۲۲۲۵ ـ مشار ۲ : ۲۲۶۴ «دیوان کلیات اسیر» که نشانی دو چاپ هند و یکی مشهد را داده است ـ ذریعه ۹ : ۷۴).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۰۴۱ : نستعلیق پخته ، سده ۱۱ه. آغاز کمی افتاده : . . . نبری نامش اگر ساغر جم گشته اسیر ـ چشم امید بدست دگران داشته را. آغاز «د» : بو الهوس لاف محبت زد و آزار کشید ـ کور دل صورت آیینه به دیوار کشید. غزل هاست به ترتیب و رباعی ها ، انجام نیز کمی افتاده ، ۶۴۸ ص (گنج ۳ : ۱۴۱۲).

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۵۶۶ : نستعلیق شکسته آمیز خوش ، سدهٔ ۱۱ه. آغاز : ای گلشن از خیال تو سینه ها ، موریانه آسیب بسیار زده ، اندازه جیبی.

□ کراچی ، ناظم آباد ، همدرد ، د-۳ R. Nox :نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۱ه. آغاز افتاده :

یک جرعه مخمور تو سیرابی کوثر ـ یک شربت بیمار تو جانبخشی عیسا ، و در هامش دیوان معلوم تبریزی ، ۱۲۰ ص (سید خضر نوشاهی).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب A ۸۱ SPi/VI ۳۱۵۳ : سدهٔ ۱۱ه. دارای غزلها (عبدالله ۲ : ۵۳۲) از کتابهای شیرانی بوده.

□ **لاهور** ، همانجا ۸۱ SPi/VI ۳۶٤۱ : نستعلیق ، سد، ۱۱ه. آغاز: ای گلشن از بهار خیال تو سینه ها (عبدالله ۲ : ۵۳۲). از کتابهای شیرانی بوده.

□ **لاهور** ، همانجا ۸۱ SPi/VI ٤۰۹۶ : سدهٔ ۱۱ یا ۱۲ه. انجام افتاده (عبدالله ۲ : ۵۳۳) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۰۸).

□ **لاهور** ، دانشگاه ، شیرانی ۳۳۷۸/۳۷٤ : زیبای استادانه ، سده ۱۱ه. قصیده هاست (بشیر حسین ۱ : ۱۵۱).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش ۹۷۵۷ : نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. آغاز در ردیف «ت» و انجام در «م» افتاده. تخلص او به گوش حلقه زنجیر، راز می گوید- اسیر بر دل دیوانه اعتبار نیست- حرف «د» : بو الهوس لاف محبت زد و آزار کشید ، ۷٤ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۶۵ : نستعلیق خوش ، سده ۱۱-۱۲ه. آغاز: ای دانه تسبیح خیالت دل دانا ـ سر حلقه مستان رخت دیده بینا . دارای : قصیده و غزل. آغاز غزل : ای گلشن ز بهار خیال تو سینه ها ـ برگ گل از طراوت نامت سفینه ها ، سپس مخمس و رباعی ، پیرامون ٤۵۰۰ بیت.

□ کراچی ، موزه ملی A ۳۸٤ - ۱۹٦٤ N. M. : نستعلیق خوش ، مجلس رای کپور ، متوطن چند نوت ، ع ۱۱۱۸/۲ه. آغاز: ای گلشن از بهار خیال تو سینه ها، ۲۲۲ ص.

□ کراچی ، همانجا ۳۰۵ N. M. : نستعلیق ، بدستور میرزا محمد شریف ، ج ۲/ ۱۱۲۶ه. دارای : قصیده و مثنوی. آغاز : ای گلشن از بهار ، ۶۹۸ ص (نوشاهی : ٤۷٤).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۵۷ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. آغاز: ای گلشن از بهار خیال تو سینه ها . . . در جلوه گاه سنگدلان شد غبار اسیر- این است پاس خاطر آیینه ها. غزل است به ترتیب تهجی. تخلص دیگر: نمی دانم چه می خواهد اسیر از جان هشیاری ـ غزل ها از برای شیشه و پیمانه می گوید ، پیرامون ده هزار بیت است

□ **اسلام آباد** ، همانجا ۱۳۳۱۳ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز و میانه و انجام افتاده. دارای : قصیده ، ساقینامه ، غزل ، آغاز یکی از قصیده ها ، خسرو دریا دل غفران پناه ـ مرشد جم مرتبه عباس شاه. تخلص او : مستیم و بی قرار ، اسیر از نگاه او ـ الحق نشاط و سیر و شکار، این چنین خوشست ، ۳۵٤ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۲۳۸۱ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. غزل ها ست به ترتیب. آغاز افتاده : . . . سر به سرامید شد آخر اسیر ـ عاقبت زین نخل بیحاصل ثمر دیدیم ما، انجام : ما اسیریم ، تو سرکن ره خصمی زاهد ـ تو که شمشیر جدل از رگ کردن داری ، ۲۴۲ ص.

□ کراچی ، موزه ملی ۱۳۰۱ ـ ۱۹۶۱ N. M. : نستعلیق ، سده ۱۲ه. دارای غزل و رباعی ، آغاز : ای گلشن ، ۲۵۶ ص.

□ کراچی ، همانجا ۹۲۸/۳ ـ ۱۹۵۷ N. M. : نستعلیق چلیپا ، ۲ع ۱/ سدهٔ ۱۲ه. در لاهور داری غزل ، آغاز : ای دانه تسبیح خیالت دل دانا ، ۱۴۳ ص (نوشاهی : ۴۷۴).

□ شکارپور ، گرهی یاسین ، گوشهٔ ادب ، صلاح الدین ۱۰۱ : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ه. آغاز افتاده : کم نگاهان از فریب وعده وصلی اسیر ـ هستی ما را ز چشم روزگار انداخته. تخلص او : کام می گیرد اسیر آخر زد دریا همچو موج ـ گرچه گریان از رکاب چشم ماتر میکند ، ۱۲۴ ص (سید خضر نوشاهی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۶۰ SPi/VI ۲۵۵ (۴۹۵) : نستعلیق ، سده ۱۲ه. آغاز : گر پسندند بتان دیده حیرانی را ، آغاز غزل : برگ گل از طراوت نامت سفینه ها ، دارای : غزل ، مخمس و رباعی ۳۱۴ گ (عبدالله ۲ : ۳۵۱).

□ خیرپور ، کتابخانه عمومی: نستعلیق خوش ، سده ۱۲ه. آغاز: ای گلشن از بهار خیالم . . . ها ـ برگ گل از طراوت نامت سفینه ها . . . ، تخلصی از او : سجده شکر می کنم اسیر ـ دل ما آستانهٔ دل ما ، ۳۷۴ ص.

□ خیرپور ، همانجا : نستعلیق ، سده ۱۲ه. کلیات اوست از قصیده ، مثنوی ، غزل ، قطعه ، رباعی و غزل. آغاز افتاده : چشم و دل داریم پنهان در تماشای تو باز ـ میتوان خواند از لب خاموش ما تعبیر راز. . . ، تخلص او : بادل هیچکس کار نداریم اسیر ـ دل که از ما گل تسلیم و رضا ساخته است ، ۵۲۴ ص (سید خضر نوشاهی).

□ کراچی ، موزه ملی ۲۰۶ ـ ۱۹۷۳ N. M. : نستعلیق ، ۱۹ ج ۱۲۵۸/۱ه. دارای غزل و رباعی ، آغاز : ای گلشن از بهار ، ۲۵۴ ص (نوشاهی : ۴۷۴).

□ دیره اسماعیل خان ، مکتبه حبیبیه: نستعلیق ، منصبدار خان جدون پیشاوری ، سده ۱۳ه. آغاز : ای گلشن از [بهار] خیال تو سینه ها ، ۵۰۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ گجرات ، احمد حسین احمد قلعه داری : نستعلیق خوش ، تاریخ یاد نشده ، آغاز افتاده : بگلگشتی که در آمد به جلوه نخل قدش . . . ، ۴۴ ص.

□ گجرات ، همانجا : نستعلیق شکسته آمیز پخته ، آغاز و انجام افتاده . آغاز : یاران عزیز از گروی که ندارند؟ . . . قصیده های او ست ، ۱۳۶ ص.

□ گجرات ، همانجا : نستعلیق خوش ، آغاز افتاده : گر بزدند بدل خصم همان تیغ زدند - بر سر خصم تو چون تیشه فرهادش . . . ، کلیات اوست از قصیده و غزل ، ۶۰۰ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

□ خیرپور ، کتابخانه عمومی : نستعلیق خوش ، سده ۱۳ه. آغاز افتاده : فرسوده سجده در تو - تا فرق . . . آسمانها . . . تخلصی از او : گر بود سلسله زلف تو در دست اسیر - عمر صد ساله به یک موی تو سودا نکند ، ۲٤۸ ص (سید خضر نوشاهی).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۲۹ ، ۸۷۱ اسیر : شکسته، شیخ عطا الله ، تاریخ یاد نشده ، دارای : قصیده ، غزل ، مثنوی و رباعیها. آغاز : ای گلشن از بهار خیال تو سینه ها - برگ گل از طراوت نامت سفینه ها ، ۷۶ گ سطر ها گوناگون (عباسی :).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۲۹ Pi/VI ۵۷۲ : نستعلیق ، بی تاریخ ، تازه ، دارای : غزل ، مخمس و رباعی ، ۱۵۲ گ.

□ لاهور ، همانجا B. C ۲۹ Pi/VI ۱۶۹۷ ، ۱۶۷۵ :نستعلیق ، بی تاریخ ، آغاز : گر پسندند بتان دیده حیرانی را ، از آن مخفی رشتی دانسته شده ، ۱۶۱ گ (عبدالله ۲ : ۳۵۲).

□ کراچی ، استاد پیر حسام الدین راشدی : نستعلیق شکسته آمیز ، آغاز : ای گلشن از خیال بهار تو سینه ها ، دارای غزل به ترتیب الفبایی ، ابیات متفرقه ، با یاد داشت ۱۲۸۳ه./ ۱۸۶۷م به مقام تونک ، ۲۱۵ ص ۱۵ س (پرفسور روشن آرا بیگم).

☆ 738- شرح دیوان اسیر

متن همان. گزارش از معجز کابلی (م ۱۱۶۰ یا ۱۱۶۲ه/٤۷ یا ۱۷٤۹م). که یاد او در «مثنوی معجز» خواهد آمد.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۰۷۲ : نستعلیق ، با مهر کنده ۱۱۵۹ه ، ش ۱ مجموعه ، همراه «مثنوی معجز» از همو.

☆ 739- گلشن معانی : شرح دیوان اسیر

متن همان. شرح از مهتاب رائی ، که هرچه مولوی محمد منیر برایش توضیح میداد ، گرد آورده ، و با برخی افزودگیها از سوی خود ، این کتاب را ساخته است.

(ن. ک. تیراندازی (۲۵۱۸:٤) از مهتاب رای ، سروده ۱۸۲۸م (۱۲٤۳-٤ه) که می تواند از همو باشد).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳۷۷۳/۷٤۰ : نوشته سید سجاد علی ، ۱۸ ذیقعدهٔ ۱۱٤۵ه (۳۱ مه ۱۷۳۳م).

□ لاهور ، همانجا ۳۸٤۲/۸۰۹ : از سده ۱۳ه (بشیر حسین ۳ : ٤۵۸).

☆ **740ـ شرح دیوان اسیر**

متن همان. گزارش از ناشناس.

□ لاهور، دانشگاه، شیرانی ۱/۱۷۹٤/٤۸۱ : تاریخ یاد نشده، آغاز و انجام افتاده، در فهرست بنام «شرح اشعار جلال اسیر» آمده (بشیر حسین ۳ : ٤٤۱).

● **297ـ مسیحا پانی‌پتی**

ملا سعد الله مسیح پانی پتی، معروف به ملا مسیحی و مسیحا. از روزگار جهانگیر پادشاه (۱۰۱٤-۱۰۳۷ه).

☆ **741ـ راماین : رام و سیتا**

در بخش هندوبی ٤ : ۲۱۵۵ گذشت.

☆ **742ـ پیغامبر نامه**

سرگذشت پیامبر اسلام است، در قالب مثنوی، در ۱۰۵۰ه/۱٦٤۰م سروده است. در بخش تاریخ خواهد آمد.

● **298ـ غیرت خان**

خواجه کامگار حسینی معروف بد غیرت خان در سومین سال شاهجهانی (۱۰۳۷-۱۰٦۷ه) با چهار صد سوار منصب یکهزاری یافته، و در رجب (۱۰٤۰ه/۱٦۳۱م)لقب غیرت خان و در چهار دهمین شاهجهانی (۱۰۵۰ه/۱-۱٦٤۰م) در تته در گذشته است. وی در نگارش «اقبالنامه ی» معتمد خان. و«جهانگیر نامه» دست داشته است.

(ن. ک. مآثرالامرا ۲ : ۸٦٤).

☆ **743ـ دیوان غیرت**

□ حیدر آباد، سنده پراونشل داود پوتا لائبریری : نستعلیق پخته، محمد هادی، سده ۱۱-۱۲ه. دارای حمد و ثنا و ستایش خاندان پیامبر و چهار یار و حضرت رضا و غزل ها، ۷۲۰ ص. آغاز : ز داغ عشق شده است پیکر من- بس پست سوختم را نسیم یک دامن (!)- نفس ز سینه نماید چو برتو از فانوس - دلم چون شمع ز مهر رخش بود روشن.

● **299ـ نادم گیلانی**

شهسوار بیگ متخلص به نادم (م ۱۰۵۰ه/۱٦٤۰م) در اشرف لاهیجان زاده شده، به هند رفته و در ۱۰۲۰ه/۱٦۱۱م فخر الزمانی او را در کشمیر دیده، که سی ساله بوده است. از نظیری نیشابوری (م ۱۰۲۳ه/۱٦۱٤م) بهر مند شده است. به اصفهان برگشته و در اینجا در گذشته است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۵۸۵ - ذریعه ۹ : ۱۱۵۰ - نصر آبادی : ۲۴۰ - میخانه ۸۳۷).

☆ 744- دیوان نادم گیلانی

ن. ک. مرآت العلوم ۲ : ۷۲ ، ۷۹.

□ **لاهور** ، محمد شفیع ۲۲۵/۲۰۵ : نستعلیق شکسته آمیز ، عبدالسلام ، ۱۰۵۵ه/ ۱۶۴۵م. آغاز : تا باغ ازگل تو شناسد شمیم را - پیوند کرده است بز لفت نسیم را . . . ، ۱۶ گ (بشیر حسین: ۱۷۴).

● 330- عبدالحق دهلوی

شیخ **عبدالحق دهلوی** ، متخلص به حقی ، (۹۵۸-۱۰۵۲ه/۱۵۵۱-۱۶۴۲م) که یاد او در «تفسیر آیت النور» (۱ : ۱۹) گذشت. «پاکستان و هند» (۴ : ۱۵۴) ضمن بر شمردن کارهای ادبیش از «مثنوی آداب مطالعه» و مثنوی «صحیفة المسوده» نام می برد. نفیسی (۱ : ۳۶۹) «منتخب مثنوی معنوی» را بر آن دو افزون دارد.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۲۶۹ ؛ «حقی دهلوی» - ذریعه ۹ : ۲۵۸ «دیوان حقی»).

☆ 745- مثنوی عرفانی : سیر شریف؟

مثنوی ست در ۹۴ بیت ، عرفانی ، اخلاقی و مناجات گونه ، نویسنده در کلفون می گوید «آخر سیر شریف من نفسه» و خود در آن می گوید . کتابی ساختم در سیرت او - به تحفه بردم اندر حضرت او - اگرچه این وسیله نیست قابل - نباشد باکریمان کار مشکل - که در پیش سلیمان تحفهٔ مور - نباشد عیب، کالمامور معذور . . . نمی‌دانم که من معدوم بودم- چه حکمت داشتی در وجودم- مرا گر اختیار خویش بودی-از آن منزل تجاوز کی نمودی . . . چو آوردی در این دیرم به اکراه - هر آنچه آید از من عذر می خواه.

آغاز : خداوندا کریما کردگارا - تویی پروردگار بی مدارا - اگرچه از دو عالم بی نیازی - و لیکن مفلسان را دلنوازی.

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۱۴۸۸ : نستعلیق تحریری ، محمد بن آدینه محمد ، سده ۱۳ه. در «مکتوبات» او میان نامهٔ ۴۰ و ۴۱.

در نسخهٔ چاپی «مکتوبات» رحیمیه دیوبند ۱۳۳۲ه این مثنوی نیامده است.

● 301- بهوپت رای

بهوپت رای. گویا همان که به نوشتهٔ ریو (۳ : ۱۰۴۳) تا پس از مرگ ظهوری (م ۱۰۲۵ه/۱۶۱۶م) زنده بوده است. (ن. ک. «دستور شگرف» در بخش نامه نگاری (۵ : ۲۵۰) که بایستی از همین کس باشد). و نیز ضمن گسانی که چندر بهان برهمن (م۱۰۷۳ه/۱۶۶۲م) در

«منشآت» خود برای آنان توصیه (سفارش) نوشته از بهوپت رای منشی نام برده شده است که می تواند همین کس باشد.

☆ 746ـ محاسن الکلام

بیاض سروده ها ست.

آغاز : نپویم، نجویم، بجز نام تو . سعدی شیرازی گوید: که بی حکم شرع آب خوردن خطاست ـ اگر خون به فتوا بریزی رواست.

(ن.ک. ریو ۳ : ۱۰۴۳ «دستور شگرف» که گفته روزگارش بدست نیامد ، جز آنکه تا پس از ظهوری (م ۱۰۲۵ه) زنده بوده ـ هندوون کا حصه : ۷۴ بهوپت رای منشی).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳۵۶۲/۵۳۸ : تاریخ یاد نشده ، آغاز برابر نمونه (بشیر حسین ۳ : ۶۱۸).

● 302ـ محمود لاهوری

شیخ محمود (ن.ک. پس از این) زاده در لاهور ۱۰۰۸ه/۱۵۹۹م).

☆ 747ـ حدیقة الفقرا

در حالات شاه حسین و مادهو. (ن.ک. ص : ۸۸۷).

در بخش سیر خواهد آمد.

● 303ـ محمود (هندی)

محمود (ن.ک. پیش از این) مرید شاه عیسی جند الله برهانپوری (م ۱۰۳۱ه/۲-۱۶۲۱م) که یاد این یکی در «دقایق» (مشترک ۳: ۱۴۵۳) گذشت. سراینده در دیوان خود شیخ عیسی را به عنوان مربی خود و شیخ لشکر محمد عارف بالله را بنام مربی شیخ عیسی ستوده است.

☆ 748ـ دیوان محمود

همه غزل های او عرفانی ست.

□ کراچی ، موزه ملی ۱۸۵-۱۹۶۸ .N. M : نستعلیق ملا عمر ، نزیل حیدر آباد دکن ، ۲۲ ذیقعده ۱۲۱۴ه (دست خورده). دارای مثنوی : ترا دوستی دگر کار ناید ـ که از دوستی دگر بار ناید . قصیده و غزل و ترجیع بند و رباعی و مستزاد و ساقینامه. تخلص او: از این نماز حذر کن به قلبت ای محمود ـ نماز خلق جهان در من و شما ست نیاز ، ۳۳۸ ص (نوشاهی : ۵۲۵).

☆ 749ـ ساقینامه

در «ساقینامه های خطی» برادرم علینقی منزوی (نشریه ۱ : ۲۸) وذریعه ۱۲ واژه ی ساقینامه از این کار نام برده نشده است.

آغاز : بیار ساقی آن می که اندر جهان ـ نبیند دو چشم، مگر جان جان.

□ کراچی ، موزه ملی ۱۸۵ - N.M. ۱۹۶۸ : نستعلیق ، ملا عمر غزنوی ، ۱۲۱۴ه(؟) در «کلیات» محمود (نوشاهی : ۵۸۰).

● 304- الفتی

سراینده ای با تخلص الفتی از روزگار شاهجهان (۱۰۳۷-۱۰۶۷ه) که چند جا از وی باستایش‌نام‌برده است. ونیزاز دکن و قطبشاه ستایش کرده است (ن. ک. زیر). که بایستی‌الفتی ساوجی باشد که به هند رفته و نزد عبدالله قطبشاه (۱۰۳۵-۱۰۸۳ه) جای یافته و رسالهٔ «عروض و قافیه» ای بنام او ساخته است (ذریعه ۹ : ۹۱).ن.ک. نسخه ها ۳ : ۲۱۴۰ «ریاض الصنایع قطبشاهی» از همان ساوجی ، که در ۱۰۴۸ه/۸-۱۶۳۹م نگاشته است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۵۴ - روز روشن : ۷۷).

✯ 754- دیوان الفتی

نخست دو مثنوی «طرب نامه» و «خوان ملاحت» است ، سپس قصیده هایی به نام های : «گلشن طراوت»آغاز : ز خاک کشور کشمیر اگر کنند سوال . و «بهار فیض» : صباح عید که شد جلوه گر نسیم بهار . و «نغمهٔ درد» ، «گلزار قدس» و «نشاء عیش» . . . و در آن ها شاهجهان ، سلیمردان خان ، شیخ محمد ستایش شده اند : به مدح شیخ محمد که در قلمرو علم - بزور فضل و کمالات کرد سلطانی. و در یکی از قصیده ها پس از به خود بالیدن ها می گوید : طراوت‌گل و جاه قطبشهی - کردست باغ دکن عزت ریاض جنان.

اندیا آفیس ، چاپی : ۱۲۳ از چاپ «دیوان الفتی» نولکشور ۱۲۸۷/۱۸۷۰م نشانی داده است ، ولی از نسبت سراینده و نشانی که بتوان او را شناخت سخنی نیامده است.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۳۶۲ : نستعلیق شکسته آمیز خوش ، پایان سدهٔ ۱۱ه ، (ص ۲۲۲-۲۶۰) انجام افتاده. نمونه تخلص : زبان لاف ببند «الفتی» برو به دعا - که نکته دان را نبود سری به طول کلام . . . خموش «الفتی» اولی، به فکر او صافش- چرا که عقل بود معترف به نادانی.

✯ 751- چمن لطافت

مثنوی ست در ۶۷ بیت. در وصف کشمیر ، از شالیمار، راه ها ، تال و . . . : جهان را ساختی خرم ز کشمیر - زدی گل برسر عالم ، ز کشمیر . . . در این بستان نباشد ره خزان را - وطن باشد بهار جاودان را. و چنین می نماید که سراینده از جایی دیگر به کشمیر آمده است ، که به دنبال توصیف کوه ها و راه های کشمیر می‌گوید : مباش از محنت این راه دلگیر - اگر داری هوای سیر کشمیر. در این یکی نیز از شاهجهان ستایش کرده است : جهان زیر نگین چون آفتابش - از آن شاهجهان آمد خطابش.

آغاز : الهی نغمه سنجم کن چو بلبل ـ بگلبانگم بده رنگینی گل ـ که تا سازم چراغ بزم گلشن ـ ز نور شعله و آواز روشن.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۳۶۲ : نستعلیق شکسته آمیز خوش ، پایان سدهٔ ۱۱ ه ، (ص ۲۴۰-۲۴۳).

756ـ خوان ملاحت

مثنوی ست بادیباچه ای به نثر آمیخته‌به نظم‌که در آن نیز شاهجهان ستایش شده است : الهی تا جهان باشد ، جهان را ـ شرف از مقدم شاه جهان باد . . . منیر از طلعتش تا روز محشر ـ سواد دیدهٔ هندوستان باد.

مثنوی ست در ۹۷ بیت ، در وصف هندو زیبا روبانش : به رنگ ارچه نکوبانش سیا هند ـ ولی خال رخ صنع الهند. وصف پان، البه ، اناناس، کیله(موز) ، نارنگی، گل و.. .سپس : شهاب الدین محمد شاه عادل (شاهجهان) ـ ز عونش بیدلان گردیده پر دل.

آغاز دیباچه : حمد بینهایت سزاوار رازق کریمی ست که در مهمان سرای هندوستان عشرت بنیان . . . بساط خوان ملاحت . . . آغاز متن : بنام پادشاه هر دو عالم ـ که داده منصب عرفان به آدم ـ شهی کاقلیم هستی زوست آباد ـ به شاهان نور شاهی سایه اش داد.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۳۶۲ : نستعلیق شکسته آمیز خوش ، پایان سدهٔ ۱۱ ه ، (ص ۲۳۴-۲۴۰) ، آغاز برابر.

757ـ طرب نامه

مثنوی ست در ۶۰ بیت ، در زمینهٔ «ساقینامه» ها. با دیباچه ای به نثر. در آن حسن خان ستایش شده است : حسنخان بهار ریاض کرم ـ که دارد به او فخر لیغ و قلم . . . ملاف «الفتی» ختم کن سخن ـ سیه مست تاکی کنی خامه را.

نام مثنوی در سر نامه آمده است.

آغاز دیباچه : سبحان الله از چهره طرازی و رنگ آمیزی مشاطهٔ قلم بو قلمون . . . آغاز متن : دلا چند باشی چو می در خمار ـ سراز جیب مستی چو عشرت برار ـ حیات ابد جو ، به میخانه رو ـ که بخشد شراب کهن جان نو ـ بگیر اول از زمزم می وضو . . .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۳۶۲ : نستعلیق شکسته آمیز خوش ، سدهٔ ۱۱ ه ، (ص ۲۳۲-۲۳۴) ، آغاز برابر ، سپس «خوان ملاحت» از همو.

305ـ ناشناس

سراینده ای ناشناس. شاید «بخاری» : حلال آمد «بخاری» کشتن او ـ به صد خاری و زاری کشتن او. از روزگار شاه عباس یکم (۹۹۶-۱۰۳۸ ه) و یاد دوم (۱۰۵۲-۱۰۷۷ ه).

✡ 754- واجبات عباسی

در پیشگفتار کوتاه آن نام سراینده نیامده است. و گوید: به نظم آرم ز احکام الهی - به یمن دولت عباس شاهی . . . دل سنی ز تیغش غرق خون باد - ملالش از دل شیعی برون باد.

فقه شیعی ست، در «مقدمه» و «فصل» هایی: در بیان طهارت، مسح، مبطلات وضو، غسل، نماز واجب، تیمم، نماز، وقت نماز، قبله، لباس، اذان اقامت.

آغاز: بنام آنکه او واجب بذاتست - عبادت کردنش از واجباتست - کریمی کز کرم ایمان به ما داد - ز کل مارا سرشت و جان به ما داد.

□ اسلام آباد، گنج بخش ۱۰۹٦۵: نستعلیق شکسته آمیز، (حاجی حسین طبیب ولد آقا محمد کابلی، ۱۲۳۹ه)، آغاز برابر، (ص ۱۲۵-۱۳۸) انجام افتاده.

● 306- منیر لاهوری

منیر لاهوری، ابو البرکات منیر بن عبدالمجید ملتانی، (۱۰۱۹ - ۱۰۵٤ه/ ۱٦۱۰ - ۱٦٤٤م) که یاد او در «بخش نامه نگاری ۵: ۱۲۲» گذشت).

✡ 755- کلیات منیر

(ن.ک. پاکستان میں فارسی ۲: ٦۰ - موزهٔ سالار: ۸۲٦ تا ۸۳۰ - مرآت العلوم ۲: ۷۵)

□ اسلام آباد، گنج بخش ۱۱۲۳: نستعلیق پخته، صدر الدین محمد، سدهٔ ۱۱ه. دارای: ۱- میخانه، ۲- ساز و برگ ۳- دیوان، ٤- بهار جاوید: جاوید، ۵- دستنبو، ۲۸۵ ص (گنج ۳: ۱۷۳۷).

✡ 756- بهار جاوید: جاوید بهار

مثنوی ست در وصف بهار کشمیر، در آن شاه پور میرزا اعتقاد خان (م ۱۰٦۰ه/ ۱٦۵۰م) فرزند میرزا غیاث بیگ اعتماد الدوله را ستایش کرده است: خداوندی که، نام اوست شاه پور - گزند دهر، از آن خسرو منش دور.

در سبب تألیف گوید: روزی بهاری دلتنگ در خانه نشسته بودم، که یکی سبزه روی پریزاد به خانه آمد، و از من خواست که بهاران خاموش نمانم: بیفکن در زمین شعر طرحی - پی گلشن تو هم بنویس شرحی . . . چو سرو قامتش موزون شدم باز - به باغ فکر گشتم نغمه پرداز.

در «خاتمه» آمده است: بحمد الله که از تأیید خامه - شده فارغ از این فرخنده نامه - سخن را گلشن امید کردم - بهار فیض را جاوید کردم . . . و پایان می یابد به: سخن را، زو شکفته روی امید - بهارش نام کردم لیک جاوید.

با این موضوع و سربند ها : مناجات، نعت، سبب تألیف، وصف کشمیر ، مدح ، وصف شهر ، وصف نگار باز دار ، وصف کمانگر ما هروی ، وصف بت نجار ، بت بزاز ، ساربان ، نگار مرده شوی ، بت سقا ، مناظره‌ی کشمیر و سبزان کشمیر ، سرمای کشمیر ، خانه های چو بین کشمیر ، مناظرهٔ باد و باران ، آلات ساز و آهنگ ، هوای کشمیر ، زمین کشمیر ، کوه پیر پنجال ، کوه ماران، وصف کوه ، باریکی راه ، مناظره‌ی دریا و گلها ، وصف کشتی ، تعریف جزیره و باغ ، تالاب صفا پور ، باغ شالی مار ، باغ فرحبخش، باغ نشاط، باغ بحر آرا، باغ عیش آباد ، زعفران زا ، نهر شالی مار ، شاه نهر ، فواره ، آبشار ، تخت سلیمان ، سنده براری (بخشی ست) ، خاتمهٔ بهار جاوید.

این مثنوی در «شعرای کشمیر ۳ : ۱۵۰۰ تا ۱۵۴۶» چاپ شده.

آغاز : الهی بلبل گلشن پرستم ـ گل‌گلزار نغمه، ده بدستم ـ چو بلبل فیض مشق ناله ام ده ـ سیاهی ، از دوات لاله ام د.

(ن. ک. پاکستان میں فارسی ۲ : ۵۵ تا ۹۳ زندگینامه و نام پیرامون ۳۸ کار ادبیش ، که این درمیان آن‌ها نیست ـ شعرای کشمیر ۳ : ۱۴۶۵ تا ۱۵۴۶ زندگینامهٔ منیر و نام کارهایش، از آن میان همین مثنوی ، که همهٔ آن را چاپ کرده است).

□ **اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۲۳ (نه ۱۱۲۴) : نستعلیق پخته ، در «کلیات» او از ۵۱۱ ، (ص ۱۰۱-۱۸۵) ؛ (گنج ۳ : ۱۵۵۲).**

□ **بنون ، نسیم گل ، کتابخانهٔ حبیب الله خان : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲-۵۱۳ ، ۶۰ ص (محمد نذیر رانجها).**

757. دستنبو

گزیده ی دیگری ست از سروده های او (ن. ک. گلدسته ، پس از این) که در ۱۷ محرم ۱۰۵۴ه/۱۶۴۴م انجام داده و دیباچه ای به نثر برای آن ساخته است. نسخهٔ گنج بخش دارای : قصیده ، قطعه ، رباعی ، مخمس ، مسدس می باشد. و در «پاکستان میں فارسی ۲ : ۶۲» آمده که نسخهٔ دانشگاه پیشاور (ن. ک. زیر) گذشته از آن ها دارای مثنوی هایی ست دربارهٔ : شکوه اسب ، صفت مرقع ، روضهٔ محمد محبوب عالم، صفت قلم، برگ پان ، خنجر ، مناظرهٔ بنگ و کوکنار ، صفت نیل ، قصر ، آبشار ، گرما ، کشتی ، اسب و طلب گربه.

و این جز «دستنبو» ی غالب دهلوی ست (ن.ک. بخش نامه نگاری).

آغاز : این منتخب از بس که فتاده نیکو ـ گردیده طرب بخش دل معنی جو ـ بر دست ظریفان بودش چار ابرو ـ نامش شده از فیض سخن «دستنبو».

(ن. ک. پاکستان میں فارسی ۲ : ۵۵ تا ۹۳ زندگینامهٔ منیر و نام بسیاری از کار هایش

از آن میان این مجموعه - پیشگفتار چاپ «کارنامه» از دکتر اکرم شاه - شعرای کشمیر ۳ : ۱۴۶۴ تا ۱۵۴۶- نسخه ها ۵ : ۳۵۶۲ «دستنبو» غالب دهلوی که ارتباطی با این ندارد).

☐ اسلام آباد، گنج بخش ۱۱۲۳ : نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۱ه. در «کلیات» او (ص ۱۸۶-۲۱۹)، آغاز برابر (گنج ۳ : ۱۶۱۸).

☐ پیشاور، یونیورستی لائبریری ۹۰۶ : نوشتهٔ ۱۱۱۲ه. (پاکستان میں فارسی ۲ : ۶۴).

☆ 758- دیوان منیر

گذشته از «دستنبو» و «گلدسته» که هر یک را می توان «دیوان» خواند. چند مجموعه سروده هایی از وی بدینگونه در دست هست :

۱- گرد آمده ی ۱۰۴۳ (۳-۱۶۳۴م) که در پایان قصیده هایش آمده : چون گشت لبالب از معانی- تاریخ شدش «نکات اشعار». (نسخهٔ گنج بخش).

۲- ناشناخته. (نسخهٔ جهنگ).

۳- دو نسخهٔ گجرات، که گرد آوری پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری، به سال ۱۹۷۰م است. (که از گلدسته، دستنبو، میخانه، مثنوی در وصف بنگاله و چند مثنوی دیگر او گزیده شده است).

☐ اسلام آباد، گنج بخش ۸۵۸۹ : نستعلیق پخته فیضی خطیب بن ملا میر محمد غزلوی، (ص ۲۰۲-۳۷۲)، ۱۰۸۷ه. قصاید است (ص ۲۰۲-۲۴۱)، در اینجا آمده : چون گشت لبالب از معانی- تاریخ شدش نکات اشعار. سپس غزل ها به ترتیب تهجی، آنگاه فردیات، رباعیات، ترجیع بند در هجو، آغاز : خدا گواست که گر خامشم و گر گویا - بود ضمیر من آماده ثنای خدا، نمونه ای از تخلص او : زادهٔ هند است بخت واژه گون ما منیر - خانه را برهم زدن تعمیر میدانیم ما.

☐ اسلام آباد، گنج بخش ۱۱۲۳ : نستعلیق پخته، قاضی صدر الدین محمد، سدهٔ ۱۱ه. در «کلیات» او، موریانه زده (گنج ۳ : ۱۴۸۷).

☐ جهنگ، چنیوت، ملک آباد، محمد اکرم: نستعلیق، سدهٔ ۱۳ه. آغاز: بود برلب آشنای قدح- ثنای خدایی دعای قدح، ۸۰ ص (محمد نذیر رانجها).

☐ گجرات، احمد حسین احمد قلعه داری ۶۲۶ : نستعلیق، احمد حسین احمد قلعله داری، ۱۹۷۰م. آغاز : این منتخب از بهردل معنی یاب ...، ۳۱۶ ص.

☐ گجرات، همانجا ۳۱۷ و ۵۳۸ : دو نسخهٔ تایپ، سدهٔ ۱۴ه. آغاز : این منتخب از بهر دل معنی یاب - گردیده رقم پذیر بروجه صواب ...، ۲۶۲ و ۴۳۰ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

☆ 759ـ رمزوایما : اشارت نامه

مثنوی ست ادبی ـ عرفانی. که در ۱۰۵۱ھ/۱-۱۶۴۲م سروده است . با «مناجات» آغاز می گردد، که در آن از خداوند می خواهد که توانایی تدریس «رمزوایما» به او بدهد، و گویا نام مثنوی از اینجا گرفته شده باشد. در فهرست انجمن (نوشاهی : ۱۴۵) بنام «اشارت نامه» آمده است. و این دو بیت : نوشتم بسکه وصف زلف و کاکل ـ قلم شد در کف من شاخ سنبل ـ چوکلکم این «اشارت نامه» بنوشت. به باغ صفحه تخم شعله را کشت.

پیرامون چهار صد بیت، باسربند های : مناجات ، نگار عشوه ساز ، وصف می ، شب سیاه ، خطاب به معشوق ، انتظار یار . . . وصف زلف و کاکل.

آغاز : الهی بهر درس رمزوایما ـ زبان چشم ما را ، ساز گویا ـ تعالی الله چه درس مشکل است این ـ کلام چشم و گفتار دل است این.

(ن. ک. روز روشن : ۷۷۴ «منیر» که در آنجا ضمن برشمردن کار هایش از مثنوی «رمزوایما» نام برده ـ پاکستان میں فارسی ۲ : ۶۲ «رمزوایما» از همو ـ تاجیکستان ، دوشنبه ۳ : ۲۲۶ «رمزوایما» که تاریخ گرد آوری را آورده).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۲۳ : نستعلیق پخته ، سده ۱۱ھ ، در «کلیات» او (ص ۷۴ - ۱۰۰) ، آغاز برابر نمونه.

□ کراچی ، انجمن ترقی ۲ ق‌ف ۲۵ : نستعلیق، ۱۲ ذیحجهٔ ۱۱۸۶ھ ، (ص ۳۴-۶۷) ، آغاز برابر ، در فهرست بنام «اشارت نامه» آمده (نوشاهی:۱۴۵).

☆ 760ـ ساز و برگ

یکی از هفت مثنوی او بنام «هفت اختر» (ن. ک. پس از این) است ، در وصف تنباکو و تیل و پان. با این سربندها : مناجات ، وصف تنباکو ، وصف تیل ، وصف پان. به کار خود نامی نداده است ، جز اینکه در سر آغاز و پایان آن اشارتی هست : سر آمد «ساز و برگ» این سخن هم ـ که سازم بزم تا سازی عالم. نسخهٔ گنج بخش در ۱۹۰ بیت است.

آغاز : خداوندا دل فیض آشناده ـ سخن را برگ و ساز مدعاده ـ زبان را روشناس حرف من ساز ـ دلم را عینک چشم سخن ساز.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۲۳ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ھ. (ص ۱۷-۲۹). آغاز برابر ، نسخهٔ خوب و کامل ، در فهرست شناخته نشده. (گنج ۳ : ۱۷۳۷).

☆ 000ـ ساقینامه : میخانه

☆ 761ـ گلدسته

گزیده ی دیگری ست از سروده های او (ن. ک. دیوان ، دستنبو) با دیباچه ای به نثر

از همو ، که در آن می گوید: در ٤ ذیقعدهٔ ۱۰٤۹ ه (۱٦٤۰م) در جهانگیر نگر ، این انتخاب را انجام داده است : چون دست بدست می برندش احباب - از اهل سخن یافته «گلدسته» خطاب. دارای چند قصیده یکی با ردیف شمشیر و یکی متضمن «مو» که هر بیت آن این واژه را در بردارد. سپس قطعه ها، دو بیتی ها ، مثنوی ها، وصف آیینه ، وصف فوج شاهی ، وصف دولتخانه ، وصف بنگاله ، وصف حمام ، وصف باغ ، فواره، هوا ، کشتی.

آغاز : این منتخب از بهردل معنی یاب - گردیده رقم پذیر بروجه صواب - چون دست بدست می برندش احباب - از اهل سخن یافته گلدسته خطاب - این بیگانگان آشنا رو.

(ن. ک. پاکستان میں فارسی ۲ : ۵۵ تا ۹۳ زندگینامه و کارهای منیر ، از آن میان «گلدسته»).

☐ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۲۳ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ ه ، در «کلیات» او (ص ۳۰-۷٤)، آغاز برابر.

☐ پیشاور ، دانشگاه ٦۱۹ : نوشتهٔ ۱۱۱۵ه. (پاکستان میں فارسی ۲ : ٦۲).

☐ لاهور ، گلبرگ ۲ ، حکیم محمد نبی خان جمال سویدا : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، نامه های منظوم است که در ٤ ذیقعده ۱۰٤۹ ه. در جهانگیر نگر بنگاله گرد آمده است. دو نامهٔ منظومه و یک دیباچه نثری ست ، ۵۲ ص (نعیم اختر مجددی).

☆ 762- مظهر گل : مثنوی در صفت بنگاله

به سال ۱۰٤۹ ه/ ۱٦٤۰م. برای سیف خان نواب بنگاله ، که در خاتمه می گوید : نگارش دارم از فیض مداسش - بنام سیف خان کردم تمامش - بدین نامه قلم تا کرده شبگیر - هزار است و چل و نه ، سال تحریر. (منیر در «مرآت الخیال» خود نیز از این نواب ستایش کرده است).

مثنوی ست در وصف بنگاله ، از آب و هوا ، زمین ، گل ها ، میوه ها ، جانوران ، و حالات سفر خود بدان سر زمین. و آغاز می شود با : حمد ، نعت ، مدح سیف خان ، آمدن نواب از اکبر آباد و رفتن به بنگاله ، تعریف دریای کنگ، سیر کشتی . . .

این مثنوی بنام «مثنوی در صفت بنگاله» در کراچی ، ۱۹۵۳م ، در ۹۵۵ بیت چاپ شده است.

آغاز : بنام فیض بخش دانش آموز - که دل هاگشته از وی فیض آموز.

(ن. ک. پاکستان میں فارسی ۲ : ۵۵ تا ۹۳ زندگینامه و نام پیرامون ۳۸ کار ادبی او ، که این درمیان آن ها نیست - پیشگفتار چاپ «کار نامه» زندگینامه و کارهای ادبیش ، که این درمیان آن ها نیست - شعرای کشمیر ۳: ۱٤۷۸ «مثنوی در صفت بنگاله» که در کراچی ۱۹۵۳م چاپ شده - همانجا : ۱٤۹۷ فهرست مطالب آن - نسخه ها ٤ : ۳۲۱۸ «مظهر گل»).

☐ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۱۳۹۱/٤/٤٤٤۲ : نوشتهٔ ۲۱ ذیحجه ۳ جلوس شاه عالم/

۱۱۷۷ه (۱۷۶۳م) آغاز برابر نمونه (بشیر حسین ۱ : ۱۸۴).

□ لاهور ، انارکلی ۳۷، دانش آباد ، احسان دانش: نستعلیق طلبگی ، سدهٔ ۱۲ه و. تاریخ ۱۱۰۲ه. در مجموعه ، آغاز برابر نمونه ، ۲۸ ص (سید عارف نوشاهی).

☆ 763ـ مناظرهٔ بنگ و کوکنار

مثنوی ست انتقادی در ۵۷ بیت.

مناظره های دیگری ازوی به نثر در دست هست که در بخش نامه نگاری (ن.ک. ۵ : ۱۲۵) گذشت.

آغاز: دوش در بزمگه اوباشان ـ جمع بودند مشت قلاشان ـ هر یکی نقش مدعا می داشت ـ سخنی می گذاشت ، از هر دست.

□ اسلام آباد، گنج بخش ۶۷۹ : نستعلیق خوش ، ۱۲۲۳-۱۲۳۰ه ، در «گلدسته معنی» (ص ۸۷۷-۸۸۲) ، زرین ، (گنج ۳ : ۱۸۲۲).

□ سرگودها ، بهلوال ، مولانا قدرت الله : نستعلیق خوش ، غلام اسحاق ولد محمد ایوب سمندری ، ۱۳۱۸ه ، آغاز برابر ، ۱۸ ص (محمد نذیر رانجها).

☆ 764ـ میخانه : ساقینامه

یکی از هفت مثنوی او بنام «هفت اختر» است. در وصف شراب و مستی و حسن ساقی. ساقینامهٔ اوست ، ولی فخر الزمانی در «میخانه» ی خود ، و برادرم در «ساقینامه های خطی» از آن یاد نکرده اند.

باسربند های حمد و نعت وصف شراب عشق الهی آغاز می شود . و آخرین بند آن صفت شهر لاهور است. و در پایان گوید : شد این منقبت نامهٔ می تمام ـ نهادند مستانش «میخانه» نام.

نسخهٔ گنج بخش در ۲۴۸ بیت است.

آغاز: بود برلب آشنای قدح ـ ثنای خدای و دعای قدح ـ خدایی که شاداب زو گشته تاک ـ لب جام را ، ساخته خنده ناک.

(ن.ک. پاکستان میں فارسی ۲ : ۵۵ تا ۹۳ زندگینامه و نام پیرامون ۳۸ کار او ، از آن میان «میخانه» ـ نشریه ۱ : ۱۸ تا ۵۰ «ساقینامه های خطی» از علینقی منزوی ، که از آن یاد نکرده است ـ پیشگفتار چاپ «کارنامه» از دکتر محمد اکرم شاه ، زندگینامه و نام کار های ادبیش ، از آن میان «میخانه» ـ اته: ۲۹۳۶ «دیباجهٔ ساقینامه»).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۲۳ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه ، (ص ۲-۱۶) کلیات او آغاز برابر. در فهرست شناخته نشده (گنج ۳ : ۱۷۳۷).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۲ ق ف ۲۵ : نستعلیق ، (۱۱۸۶ه) ، (ص ۲۱ - ۳۲) ، (سرفراز : ٦٦۳ - نوشاهی : ۱٦۹).

□ بهکر ، شاهین هومیو فارمیسی ، طاهر شاهین : نستعلیق پخته ، عبدالکریم بن عطا الله ، ۱۲۸۳ه. آغاز براپر ، (ص ۱۱٦-۱۲٦) ، (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، گلبرگ ۲ ، حکیم محمد نبی خان جمال سویدا : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۹ ص. (نعیم اختر مجددی).

✲ 765. هفت اختر

هفت مثنوی کوتاه اوست که بدین نام خوانده شده :

۱- آب و رنگ: در ستایش مرز و بوم اکبر آباد ، و وصف آب جویی که درپای آن شهر روان است ، و مدح خدیو سلیمان شکوه.

۲- بخت بلند : در مدح صاحبقران و صفت صید گاه او و ظفر یافتن آن شیر پنجه برخصم.

۳- مرآت الخیال : در صورت حال آیینه و صفت قصر آیینه نگار نواب سیف خان و ستایش او ، که از آیینهٔ تیغش صورت ظفر نمودار است.

٤- ساز و برگ : در اوصاف تیل و پان و تنبا کو، که هر یکی ساز و برگ حریفان و ظریفان است. آغاز آن: خداوندا دل فیض آشناده (ن. ک ۸٤۳).

۵- میخانه : در صفت شراب و بیان حالت مستی و حسن ساقی. (ن. ک. ۸٤۵).

٦- درد و الم : در بیان سوزش دل و گزارش جان و نشاء حسن و ذوق محبت و جانسنی عشق.

۷- بیت المعمور : در ستایش مسجدی که خان فیض رسان وزیر خان تعمیر فرموده (پاکستان میں فارسی ۲ : ٦۱).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۲۳ : نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۱ه ، (ص ۲-۹ ۲)، دو مثنوی میخانه و ساز و برگ را دارد.

● 307. معلوم تبریزی

محمد حسین بیگ تبریزی متخلص به معلوم، به بازرگانی می پرداخت. بروزگار شاهجهان (۱۰۳۷-۱۰٦۷ه) به هند آمده ، دوستی جعفر خان صوبه دار کشمیر را گزیده است

(ن.ک. فرهنگ سخنوران : ۵۵۳ - ذریعه ۹ : ۱۰۷۳ - نصر آبادی : ۲۸۷ - روز روشن : ۷٤۸).

✲ 766. دیوان معلوم تبریزی

□ کراچی ، ناظم آباد ، کتابخانه همدرد، د - ۳ R. Nox : نستعلیق خوش، سده ۱۱ه.

در هامش دیوان اسیر آغاز افتاده: کسی وصف حق را چه داند کند. کههم وصف خود، خود تواند کند ، ۱۲۰ ص (سید خضر نوشاهی).

● 308ـ فوقی یزدی

ملا فوق الدین احمد یزدی ، متخلص به فوقی. نقاد و هزلی نیمه ی سده ی یازدهم. به هند رفته و در بندر سورت در گذشته است.

(ن.ک. فرهنگ سخنوران : ۴۵۷ ـ ذریعه ۹ : ۸۵۱ ـ نسخه ها ۳ : ۱۸۸۸ «کلیات» او).

★ 767ـ دیوان فوقی یزدی

(ن.ک. نسخه ها ۳ : ۲۴۷۲ ـ مرآت العلوم ۱ : ۱۰۷ ـ سنا ۱ : ۶۷ ـ آستان قدس ۹ : ۳۱۱ ـ مجلس ۳ : ۲۸۴ ، ۲۸۶).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۷۶ SPi/VI ۴۹۶۶ : شکسته آمیز ، تاریخ یاد نشده (عبدالله ۲ : ۵۲۹) مثنوی و سپس غزلهای اوست ، از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۷۳).

● 309ـ محسن

مراینده ای با تخلص محسن و گویا نامش ابو المحسن بوده است. در آن آمده : او هست ابو الحسن ، من ابو المحسن ام، مرا ـ باشد هزار گونه خجالت ازین محل. از مردم هند بوده و یا از آنجا گذر کرده است : بغیر من که ز هندوستان زمین شده ام ـ بخاک بوسی درگاه شاه جم مقدار ـ حیات ز من رفته بود یکچندی ـ در آن دیار ملا عین ، ز بسکه بودم خوار ... به دربار نذر محمد خان بخارا (۱۰۵۰-۱۰۵۶ه) رسیده او را ستایش کرده است.

★ 768ـ دیوان محسن

(ن.ک. نسخه ها ۳ : ۲۵۱۶ ـ تسبنامهٔ خلفا و شهر یاران : ۴۰۶ برای نذر محمد خان).

□ لاهور ، دانشگاه ۶۳ Pi/VI ۵۶۷ : نیم شکسته خوب ، ۱۹۳۲ بکرمی (۱۲۹۲ه) ، آغاز : به مردان جهان تا بخردی چند ـ بسان سگ بهر جانب دوانند . دارای : غزل ، قطعه ، مخمس ، رباعی ، (مناجات که از دیگری ست) ، آغاز قصیده ها : ای بری کنه ذات تو زهر وهم و خیال ـ ذات تو همچو خدا آمده بی شبه و مثال (!)، ۱۱۴ گ (عبدالله ۲: ۳۴۸).

● 310ـ آگه ، آگاه

عبدالشاهد مرید خواجه عبدالرحیم . بایستی از سده‌ی یازدهم باشد.

★ 773ـ دیوان آگه

همان که نادرست در نسخه ها ۳ : ۲۲۱۰ نام او عبدالصاحب آمده است.

لاهور ، دانشگاه پنجاب ۷۷ SPi/VI ۴۰۱۷ (۸۱۷ الف) : نستعلیق ، سده ۱۲ه. آغاز :

لب از گفتن فرو بستن عجب کیفتی دارد - شود از فیض خاموشی نشان قرب حاصل ها.
(عبدالله ۲ : ۵۳۰ - بشیر حسین ۱ : ۱۰۷).

● 311- جامی

سراینده ای با تخلص جامی ، که نامش محمد و محمد قلی آمده است. و منظومه ی زیر را در ۱۰۳۶ه یا ۱۰۵۶ه/۱۶۲۶ یا ۱۶۴۶م سروده است. (ن. ک. ص ۸۷۰).

✯ 770- لذت النسا

در بخش پزشکی (۱ : ۷۰۲) گذشت.

● 312- قوسی تبریزی

قوسی تبریزی ر شاگردان آقا حسین خوانساری (م ۱۰۹۸ه/۱۶۸۷م) در اصفهان. به فارسی و ترکی می سروده است. و بروزگار اکبر (۹۶۳-۱۰۳۷ه) به هند رفته است.

دو تن به این تخلص هستند ، یکی درس نخوانده از سده ی دهم ، دیگری از سده ی یازدهم که نسخهٔ زیر از اوست.

(ن.ک. فرهنگ سخنوران: ۴۷۷- «قوسی کمانگر» - ذریعه ۹ : ۸۹۲-نصر آبادی : ۲۸۰).

✯ 771- دیوان قوسی تبریزی

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۴۸۸).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ۱۶۵ Pi/VI ۶۹۹ : نستعلیق، ۱۰ دسمبر ۱۸۸۲ (۱۲۹۹ه)
آغاز : ای قطره ای ز چشمه فیض تو جان ما - پر جوهر ز ثنای تو تیغ زبان ما ، دارای غزل ، ترجیع بند ، رباعی ، آغاز ترجیع : ما از در خلق بر کناریم - دلبستگی جهان نداریم ، ۷۲ ک
(عبدالله ۲ : ۴۰۲).

● 313- عبدالرسول

عبدالرسول. که آگاهی بیشتری از وی بدست نیامد.

✯ 772- شهیدان احد و بدر

دو منظومه ی کوتاه است ، یکی در نام شهیدان احد و دیگری بدر. در پایان یکمین (احد) آمده : جامع اسمشان عبدالرسول مخلص است - دعوت او را اجابت کن به جمع مؤمنان. و در پایان دومین می گوید : ناظم اسمشان عبدالرسول صادق است - در امانش دار ، یا الله از شر بدان.

آغاز (احد) : حمد حق را کی توان کردن بیان ای مؤمنان - گرچه بر آید زهر موی تن ما صد زبان . آغاز (بدر) : حمد ایزد را که گردانید نام دوستان - حافظ اموال و جان و آبروی مخلصان.

□ پیشاور، سینت جان های اسکول: نستعلیق، با تاریخ ۱۰۵۵ه. در مجموعه، آغاز برابر نمونه، سپس منظومه ای در نام اصحاب احد، از همو ۹ ص (میر سجاد حسین کاظمی).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۲۱۵۱: نستعلیق، سده ۱۲ه (ص ۱-۸)، آغاز برابر، نخست شهیدان احد و سپس شهیدان بدر.

□ اسلام آباد، همانجا ۳۰۷۸: نستعلیق، مسعود، (۱۲۴۶ه)، (ص ۷۹-۸۴)، نخست شهیدان بدر است سپس احد، آغاز برابر.

□ پیشاور، پشتو اکادمی ۷۰۵: نستعلیق خوش، محمد حسین الدین، بدرگاه فتحپور هندوستان، ۱۸ ع ۱/۱۲۶۱ه. آغاز برابر نمونه، ۱۰ ص ۱۱ س (استاد محمد رضا همدانی).

□ اسلام آباد، گنج بخش ۸۷۳۳: نستعلیق زیبا، محمد زمان متخلص به طرزی، در کراچی، ۶ صفر ۱۳۱۱ه، آغاز برابر (ص ۷۷-۸۷).

☆ 773ـ نود و نه نام خدا

آغاز: نحمد الله خالق الاشیا ـ نشکر الله رازق الاحیا ـ حمد او از شمار بیرون است.

در بخش عرفان (مشترک ۳: ۲۰۸۲) گذشت.

● 314ـ عارف لاهوری

میر حسین لاهوری، متخلص به عارف، از روزگار شاهجهان (۱۰۳۷-۱۰۶۷ه)، نزد همت خان صوبه دار اله آباد بسر می برد.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران: ۳۶۸ - روز روش: ۵۱۰ - پاکستان میں فارسی ۲: ۲۱۷ - اته: ۱۶۵۷).

☆ 774ـ مهر و ماه

دست کم دو جا تخلص خود را آورده، ص ۹۳: تو هم «عارف» بیار، آنی که داری - در افکن طرح جشن دوستداری.

پیش از آغاز داستان، از شاه ستایش می کند: نزیبد کعبهٔ سنگی مقامش ـ که باشد کعبهٔ دل خاص و عامش... چو مهر تو به کامم آشنا شد ـ دل من نسخهٔ «مهر و وفا» شد. سپس از خود ستایش می کند و از دیگران نقد: ندیدم هیچکس را خاتم شعر ـ که باشد بی نظیر عالم شعر... و آنگاه ۲۵ تن سرایندگان پارسی گوی، از رودگی تا هاتف را نام می برد و آنان را نقد ادبی می کند: نخستین رودگی زد خیمه بر ساز ـ که تا بیرون دهد زین پرده آواز ـ تمام عمر خود صرف سخن کرد ـ که نام خود به موزونی بر آورد ـ به کنه بیت بیتش و ارسیدم ـ ولی یک مصرع رنگین ندیدم... سخن از شاعر طوسی چه پرسی ـ که باشد شاهد او عرش و کرسی ـ ز رزم آرایی ش، گر نکته رانی ـ زند بر یکدیگر فوج معانی... چو عطر افشانی عطار دیدم ـ ز

عطرش بوی خون دل شمیدم. . . سپرس از مذهب و از مشرب او ـ که باشد ترک مذهب ، مذهب او. و دنباله ی هر بندی چند بیت ساقینامه دارد. بخش بررسی و نقد او در ۱۶۷ بیت است. سپس به داستان «سهر» و «شاه چین» می پردازد.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱٤ : نستعلیق پخته ، سده ۱۱ه ، آغاز افتاده : اگر پیند به سوی خصم چون شیر ـ کند چین جبینش کار شمشیر ، ۹۲ ص (گنج ٤ : ۲٤۲۳).

● 315ـ سعید ، سعیدی

سراینده ای با دو تخلص «سعید» و «سعیدی» که در یکجا از خود به «سعید جامی» یاد می کند : همه اوست ای سعیدی ـ شک نیست کزوست ای سعیدی (گ ۱ ر). امروز منم «سعید جامی» ـ خاک کف خسرو و نظامی (گ ۲۵ ر). از روزگار شاهجهان (۱۰۳۷-۱۰۶۸ه).

☆ 775ـ هیر و رانجها : افسانهٔ دلپذیر

در مدت شش ماه ، بنام شاهجهان : او شاه جهان است ، شاه بادا ـ عالم همه در پناه ، بادا ـ مست از می ساغر زبرجد ـ هر لحظه شهاب الدین محمد ـ صاحب ، صاحبقران ثانی ـ خوش بر سر تخت کامرانی.

همان داستان است که گزارشش در «باقی : ص ۶۸۹» گذشت). ولی گویا وی کار دیگران را ندیده است ، که می گوید پیش از این کسی این افسانه را ننوشته است. همان داستان است ولی در آن دگرگونی هایی داده است. که دکتر ظهور الدین احمد (۳ : ۲۳۲) در هشت بند جدایی ها را بررسی کرده است.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۳۲۹ - پاکستان میں ۲ : ۲۳۲).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب۶. ۱۰ SPi/VI ۴۸۱۱ : نستعلیق، سده ۱۲ه. و در هاشش انتخاب مسی‌پنون جوت پرکاش آغاز افتاده: که عاشق وگه شود چو محبوب ـ که طالب وگه شود چومطلوب، ۱۲۰ گ (عبدالله ۲ : ۵۵۵) از کتابهای پرفسور شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۹۵).

● 316ـ عبدالکریم

مولوی عبدالکریم ، مرید شیخ وجیه الدین گجراتی ، از روزگار شاهجهان پادشاه (۱۰۳۷/ ۱۰۶۷). (ن. ک. زاد المترسلین ، در بخش نامه نگاری (۵ : ۱۰۸) که نزدیکی در نام و روزگار هست).

☆ 776ـ مثنوی عرفانی

آغاز می شود با : حمد و نعت ، مدح شاه وجیه الدین ، فضیلت کلمهٔ طیبه ، حکایت دهقان و آمدن او به شهر ، تعریف میان غیاث که اعلم علمای گجرات بود ، خوابدیدن شیخ عبدالوهاب خلیفهٔ شیخ علی متقی را، حکایت عبدالله دینار، تفکرات وجود به طریق ابرار، بیان سلوک طریقت ،

طریق تلقین . . . و دیگر مسایل سلوک.

آغاز: بشنو از حق و از زبان نی و می ـ زانکه ذات اوست اصل کل شیئ ـ فرع را بگذار و سوی اصل رو ـ فصل را سرکوب و مرد وصل شو.

□ خیرپور ، کتابخانه عمومی : نستعلیق ، عبدالرحمان ولد عبدالقادر عباسی ، ۱۴ شوال ۱۰۸۱ه. آغاز برابر نمونه ، ۶۲ ص (سید خضر نوشاهی).

● 317ـ آصفی قمی

محمد قلی از ایل بهار لو. به آصفی و آصفا تخلص داشته است. در قم زیسته، سپس به هنه رفته و در دربار شاهجهان (۱۰۳۷-۱۰۶۸ه) راه یافته است. نصر آبادی می نویسد : از هنه به حج رفته و بد آنجا برگشته و اکنون در آنجا ست.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۷- ذریعه ۹ : ۸- نصر آبادی : ۳۲۵).

☆ 777ـ دیوان آصفی قمی

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۲۰۸ - سلطنتی ۲ : ۱۱۲۸).

□ پیشاور ، مشرقیه دارالعلوم الاسلامیه ۱۸۲۴ : خوشخط ، تاریخ و نشانی بیشتر یاد نشده (عبدالرحیم ۱ : ۳۴۲).

● 318ـ حسن

سراینده ای ناشناس با تخلص «حسن» از روزگار شاهجهان (۱۰۳۷-۱۰۶۸ه) و اورنگ زیب (۱۰۶۸-۱۱۱۸ه). چنانکه رباعی زیر را «به حکم شاهجهان پادشاه هنگام مهم قندهار به سعد الله خان مرقوم» داشته است : باطالع سعد و بخت مسعود بیا ـ دربار که سایه ی مسعود بیا ـ دهری ست که ما چشم به راهت داریم ـ با فتح و ظفر ، زود بیا ، زود بیا. و رباعی زیر را برای «مبارکباد پادشاه عالمگیر» سروده است : در کفه چو شاه مازر افشان آید ـ درویش و توانگر همه یکسان آید ـ در پله شب و روز برابر گردد ـ هر گاه که خورشید به میزان آید.

حسن شاملو حاکم هرات از سوی شاه عباس یکم ، بگفته ای تا ۱۱۰۰ه/۱۶۸۸م زنده بوده است. (ذریعه ۹: ۲۴۳). (ن. ک. دو صفحه پس از این).

☆ 778ـ دیوان حسن

□ کراچی ، موزه ملی ۱۳۲۲ - N. M. ۱۹۶۱ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. آغاز: کند از برگ گل هم پاک تر نامت زبانم را ـ ز گوهر چون صدف حمد تو پر سازد دهانم را ، تخلص او : حسن عجزی که در خود یافتم می دانم استغنا. که لطف حق کند ، سر داستان (زبان) ها ، داستانم را ، ۹۶۶ ص (نوشاهی : ۴۹۱).

● 319- حکیم قمی

سراینده ای با تخلص حکیم از مردم قم ، از نیمه ی دوم سده ی یازدهم. که مثنوی زیر را بدستور شاه عباس دوم (۱۰۵۲ - ۱۰۷۸ه) در دهه ی سوم زندگی خود سروده است . و می گوید : من استاد طبیعی و الهی و آشنا به منطق و شفا هستم و قانون خوانده و پزشکم ، و کارم شاعری نیست. از سوی دیگر می گوید : در دهه ی سوم زندگی خود این «دسته گل» را که یکی از «پنج دسته» است سروده ام. و اگر عمرم به دهه ی پنج برسد «گلدسته ز پنج گل ببندم» و گوهر من هم سلک به گوهر نظامی ست.

بی تردید بایستی وی همان میرزا محمد سعید بن حکیم محمد باقر قمی فیلسوف‌وپزشک قمی (ذریعه ۹ : ٤٥١) باشد ، که همراه برادر خود میرزا محمد حسین پزشکان دربار شاه عباس پیشگفته بوده اند و کارش به زندان و تبعید کشیده و تا ۱۰۸۳ه/۱۶۷۱م زنده بوده است.

وی جز قاضی سعید قمی فرزند محمد مفید در گذشته ۱۰۹۹ه/۸۸-۱م نگارنده ی «اسرار الصنایع» (نسخه ها ۱ : ٦٤٦) و پیش از اوست (ذریعه ۹ : ٤٥١).

✱ 779- خورشید و مه پاره ؛ گل رعنا

داستان عشقی ست میان «خورشید» و «مه پاره» که در «شهر ری» رخ داده است. سرنخ های آن در فهرست دانشگاه (۱۱ : ۲۱۳۲-۲۱۳٤) آمده است.

تخلص حکیم چند جا آمده است . در دیباچه : لطفت کس بیکسان شید است - بیچاره حکیم سخت تنهاست. و نیز در پایان : زین رمز های بی سرو بن - بس کن ، بس حکیم ، بس کن.

آغاز : ای قبله نمای عشق بازی - معشوق حقیقی و مجازی - یاد تو بهشت آتش افروز - سودای تو شمع انجمن سوز.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۲۸۰۳ «خورشید و مه پاره : گل رعنا» - ذریعه ۱۸ : ۲۱٤ «گل رعنا» و ۱۹ : ۱۷۳ «مثنوی خورشید و مه پاره»).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۷۰ PPi/VI ۱۵۸۹ دومین سال اکبر شاه دوم (۱۲۲۳ه؟) آغاز برابر نمونه ، در فهرست آمده : مثنوی حکیم از حکیم میرزا محمد سعید بنام شاه عباس دوم ، ۱۲۵ گ (عبدالله ۲ : ۳۷۱).

● 320- عبدی

عبدالستار بن شهباز خان ، متخلص به عبدی. به سال ۱۰۵۱ه/۱۶٤۱م مثنوی زیر را ساخته است.

✱ 780- غوث نامه

در حالات و آموزش های شیخ عبدالقادر غوث اعظم جیلانی (م ۵۶۱ه/۱۱۶۶م) در صد

حکایت. نخستین آن ها در بیان آنکه چگونه غوث صمدانی بنام محیی الدین شهرت یافته است.
□ کراچی ، ناظم آباد ، کتابخانه همدرد ، حکیم محمد سعید دهلوی R. ۴۲۰ : نستعلیق خوش ، ۲۰ ع ۱۸/۱ جلوس شاه عالم پادشاه غازی ۱۱۹۱ه. آغاز افتاده : هر که او یک حرف گفت از شاه ما ـ . . . سبب نظم این کتاب و احوال خود : باعث نظم این کتاب جانفزا ـ می نمایم عرض بر اهل صفا ـ چون ز طفلی بر سر هوش آمدم ـ روز و شب در جستجوی دل شدم ، ۱۶۸ ص (سید خضر نوشاهی).

● 321ـ حسن شاملو

حسنخان شاملو (م ۱۰۵۲ه/۱۶۴۲م) فرزند حسین خان ، سراینده و خوشنویس بود. و بروزگار شاه عباس یکم (۹۹۵-۱۰۳۷ه) حاکم هرات و خراسان بوده است. (ن.ک. ص. ۸۵۰). (ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۱۵۹ ـ ذریعه ۹ : ۲۴۳ ـ نمونه خطوط خوش : ۱۰۵۲).

☆ 781ـ دیوان حسن شاملو

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۲۹۷ ـ ایوالف : ۸۰۰).
□ لاهور ، محمد شفیع ۲۲۴/۲۰۴ : نستعلیق شکسته آمیز ، عبدالسلام ، ۱۰۵۵ه/ ۱۶۴۵م) در مشهد خراسان. آغاز افتاده: شال پوشی را که حسرت برقماش دولت است ـ در لباس عافیت یک پیرهن آزارده دارای : غزل ، رباعی و جز آن ، ۱۳ گ (بشیر حسین : ۱۷۳).

● 322ـ خواجه خرد دهلوی

خواجه محمد عبدالله دهلوی ، معروف به خواجه خرد فرزند خواجه باقی بالله.

☆ 782ـ رباعیات : شرح رباعیات

سرودهٔ ۱۰۵۲ه/۱۶۴۲م. در بخش عرفان (۳ : ۱۶۱۳) گذشت.

● 323ـ رضایی تته ای

حاجی محمد رضا تته ای ، متخلص به رضایی که در ۱۰۵۳ه/۴/۱۶۴۳-م. منظومه زیر را سروده است.

☆ 783ـ زیبا نگار : گل باغ : ترجمهٔ سسی و پنون

نام سراینده در آغاز آن آمده : رضایی را رضای تست مقصود ـ چه می باید اگر باشی تو خوشنود. و جای دیگر : رضایی عندلیب این چمن باش ـ در این گلزار خرم نغمه زن باش. به سال ۱۰۵۳ه/۴/۱۶۴۳-م : حدیثی تازه در دفتر نوشتم ـ به آن ماند که گل در باغ کشتم ـ «گل» اندر «باغ» خواندم از حسابش ـ که هم تاریخ باشد هم خطابش . . . در پنج هزار و پانصد بیت (ذریعه). نام منظومه در منابع «زیبا نگار» و « زیبا و نگار» آمده. منظومه داستان «زیبا» و «نگار» است ولی خود گوید: چو در معشوق حسن و زیب دیدم ـ بی او ، نام، زیبا را گزیدم . . .

نگار از بهر عاشق ساختم نام - که نقش اوست زیب لوح ایام - همین منظوم کز من یادگار است - به عالم نام او «زیبا نگار» است.

«برهمنی» از شهر «حسن آباد» فرزندی نداشت ، پس از التماس بسیار صاحب دختری می شود بنام «سسی» (در روایتی دیگر «سسی» دختر پادشاه بنبور است). که طالع دختر را می بیند و در می یابد که در آینده دل به مسلمانی می بازد و به همسری او در می آید. برهمن از ترس رسوایی دختر خود را در صندوقی چوبی به آب رود خانه می سپارد ، کودک به دست زن و مرد رخشویی مسلمان می افتد ، که فرزندی ندارند. و نام او را «زیبا» می گذارند. زیبایی دختر جهانگیر می شود. بازرگانان خبر زیبایی او را به گوش «نگار» (پنون) پسر پادشاه «کیچ» می رسانند ، و شاهزاده نادیده شیدای او می گردد . . . سرزمین کیچ دچار خشک سالی شده ، پادشاه گروهی از بازرگانان را برای خرید غله به سرپرستی نگار (پنون) می فرستد. نگار برای اینکه موقعیت نامتجانس خود و دلباخته ی خود را پنهان بدارد، در دیار او خود را رختشوی معرفی می کند. نگار به بهانه ی پس گرفتن لیری که به حیاط زیبا پرتاپ کرده بود به خانه ی او می رود. از پدر خوانده دختر را خواستگاری می کند. از آزمایشهایی که برای او تعیین کرده بکمک دختر بر می آید ، و دو دلباخته به یکدیگر می رسند.

«پنون» همراهان را با غلات به کیچ فرستاده و خود با «سسی» در حسن آباد میماند. پادشاه کیچ از ازدواج پسرش نگار (پنون) با دختر رختشوی (زیبا: سسی) بر آشفته پسر خود را احضار می کند. و چون نگار بر نمیگردد ، برادرانش بدستور پدر ، شبی پس از می گساری، در حال بیهوشی وی را بر می گردانند. پگاه که زیبا بر خواسته و شوهر را نمی یابد پای برهنه و بی توشه به دنبال وی آهنگ سرزمین کیچ را می کند. دوسیان راه پس از معرفی خود و باز گو کردن سرگذشت خود به چوپانی از تشنگی در می گذرد. نگار (پنون) نیز خود را از دست پدر رها کرده عکس همان راه را پیش می گیرد ، هنگامی که فاجعه را می شنود بر سرگور زیبا (سسی) رفته ، از خدا میخواهد که وی را به دلباخته ی خود ملحق کند ، در جا در می گذرد. و کنار گور دلدار به خاک سپرده می شود.

همان داستان دلباختگی «سسی» (دختر) و «پنون» (پسر) است. که رضایی نام زن را به «زیبا» و پسر را «نگار» و سرزمین «کیچ» را «حسن آباد» ساخته است. داستان با ریشه ی خود جدایی هایی نیز دارد : یکی آنکه «زیبا» دختر پادشاهی نیست ، بلکه دختر برهمنی ست بنام «زمکشش». دیگر در سرانجام داستان است ، که دختر در رود خانه غرق نشده بلکه در صحرایی سرگردان شده و از تشنگی در می گذرد. و دربارهٔ مرگ او نیز دو روایت نقل می کند. یکی آنکه چون زیبا بدنبال نگار به صحرایی از تشنگی در می گذرد. چوپانی او را به خاک می سپارد. چندی بعد نگار بدانجا رسیده از شنیدن فاجعه در می گذرد. و چوپان او را به کنار زیبا به خاک می سپارد.

به سوی خاک «زیبا» سر فروبرد ـ به صدا افسوس یک آهی زد و مرد . . . رسید از راوی دیگر بگوشم ـ عجب حرفی که آتش زد به هوشم . هنگامی که نگار به خاکجای زیبا می رسد ، از خداوند می خواهد : بکن از خانهٔ خاکی دری باز ـ نکویی کن به من ، در خاکم انداز . . . که ناگه پاره شد پیراهن خاک ـ در آمد پای او در دامن خاک . . . دو یار آشنا همخانه گشتند ـ بری از زحمت بیگانه گشتند.

جدایی دیگر آنکه رضایی داستان را با مرگ آندو پایان نمی دهد. و می گوید خاکجای آنان در حسن آباد ـ کیج زیارتگاه مردمان مومن و کافر می گردد. و همیشه زیبا از زایران گور خود با خورک های بهشتی پذیرایی می کند. و «سید علی از مردم تته» برای روشن کردن این شایعه با چند درویش سر خاک آندو می رود. و گواهی می دهند که زیبا از گور خود بیرون آمده از آنان پذیرایی کرده است. و چون «سید علی» از زیبا می خواهد که «نگار» را نیز دیدار کند، دختر امتناع کرده و می گوید یک بار فریب شتر سواران کیج را خورده و نگار را از او جدا ساخته اند. . . و سید علی بدون دیدار نگار بر می گردد. که : مرا تا کیچیان غارت نمودند ـ نگار از من به تزویری ربودند (اشارت است به یک های پدر شوهرش) دلم را نیست بر کس اعتمادی . . . شما را هم دلم کیچی شمرده ـ که مور را مار داند مار خورده ـ فریبی خورده ام از اشتر سواران. بسی می ترسم از جمازه داران.

برای نشانی و نمونه ، در بیان احساسات عاشقانه : بسوی من نگاه تیز کردی ـ ز مستی در حرم خونریز کردی ـ دلم از شوخی و مستی شکستی ـ شکستی و به زلف خویش بستی ـ دل و جانم شکار خویش کردی ـ دلت شد جمع و کار خویش کردی. و نیز ، در وصف سند : دیار سند گویی لاله زار است ـ که هر دل داغدار یک نگار است ـ درو هر مرغ را دیوانه یابی ـ حریف بلبل و پروانه یابی ـ به هر بازار سودای محبت ـ به هر کاشانه غوغای محبت.

آغاز : الهی هم دل و هم بی دلی ده ـ هم آن حاصل ، همان بیحاصلی ده ـ کرامت کن دل دیوانگی کیش ـ پر از سودای عشق و خالی از خویش.

(ن. ک. مقالات الشعرا : ۲۵٤ «رضا» که تنها یک بیت از او یاد کرده ـ پنجابی قصی فارسی میں ۲ : ۱ تا ۱٤۱ که بیشتر آگاهی های بالا از آنجاگرفته شده ـ نسخه ها ٤ : ۲۸۵۵ «زیبا نگار (بدون واو) : گل باغ» ـ ذریعه ۹ : ۳٦۹ «دیوان رضایی تتوی» که در آنجا تاریخ سرودن «زیبا نگار» (بدون واو) ۱۰۷۱ه آمده ـ فرهنگ سخنوران : ۲۳۲ «شیخ محمد رضا رضایی» مجله سخن ، س ٦ ش ۱ اسفند ۱۳۳۳ خ گفتار دکتر صدار نگانی هندی ـ ریو ۲ : ٦۸٤ «زیبا و نگار» ـ پاکستان میں فارسی ۲ : ۵۱۳ «زیبا و نگار» به تفصیل ـ ایوانف : ۷٤۳ «زیبا و نگار» ـ پاکستان و هند ٤ : ٤۳٦ «زیبا نگار» (بدون واو) ـ داستان های عشقی پاکستان ، دکتر عرفانی : ٦٤ تا ۱۱۰ که گزیدهٔ داستان را به نثر آورده).

□ ملتان ، باغ لانگی خان ، کتابخانه عمومی : نستعلیق شکسته آمیز ، اسماعیل (؟) قریشی مجاور درگاه حضرت میر جان الله و شاه قلندر علی شاه ، ساکن گوهری، ۱۲۵۱ه. آغاز برابر ، ۳۵۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ حیدر آباد ، تند و قیصر ، گنجینه نظامانیان : نستعلیق پخته ، ۱۳ ع ۱۲۶۱/۱ه. آغاز برابر ، ۲۸۱ ص (نعیم اختر مجددی) گفته شده نام سراینده «مخدوم حاجی» ست که در ۱۰۶۱ه سروده است(!).

□ حیدر آباد ، سنده پروالیشل میوزیم P ، ۶۳۴ : نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز برابر ، ۳۷۲ ص (سید خضر عباسی).

□ کراچی ، استاد پیر حسام الدین راشدی : نستعلیق شکسته آمیز ، محمد عظیم بن مخدوم عبدالکریم ، بی تاریخ ، کاغذ کشمیری ، آغاز یک برگ افتاده : وفا را در دلم ده زندگانی- محبت را حیات جاودانی. یکی از بهترین نسخه هاست ، ۲۶۱ ص ۲۰ س (پرفسور روشن آرا بیگم).

□ کراچی ، همانجا : نستعلیق ، رای سنگ کاهسته رام پور ولد جواهر مل بن لوارای ، بی تاریخ، آغاز برابر نمونه، انجام افتاده، در فهرست آمده نام نسخه «نگار زیبا» ست نه «زیبا نگار» ۳۸۶ ص ۱۵ س (پرفسور روشن آرا بیگم).

● 323- نصیرای بدخشانی

ابو نصر نصیرالدین بن محمد شریف خان بن ابو محمد خالدی معروف به قاضی فراء بنلانی بدخشانی (دیباچه) . متخلص به «نصیر ، نصیرا». زنده در ۱۰۵۴ ه/۱۶۴۴م. که شاید اسماعیلی بوده است.

پیش از بدست آمدن «کلیات» او (ن.ک. زیر) آگاهی بسیار اندکی از وی بدست بود.

(ن.ک. فرهنگ سخنوران : ۶۰۵ «نصیر بدخشانی» - ذریعه ۹ : ۱۱۹۷ که نادرست تخلص او را ابو نصیر آورده - صبح گلشن : ۵۲۱ «نصیرا» که تنها کنیت و تخلص او و دو بیت از کارش را یاد کرده است).

☆ 784- معدن الاسرار

در دیباچهٔ نثری آن، نام خودوپدرونسبت خود را آورده است. مثنوی ست عرفانی‌درپیروی «مخزن الاسرار» نظامی ، که در بیست و پنج سالگی ، در ۱۰۴۲ه/۲-۱۶۳۳م در ۱۷۵۹ بیت بنام شاهزاده دارا شکوه (۱۰۲۴-۱۰۶۹ه) سروده است. و از آن بر می آید که می خواسته است «خمسه» ای بسازدواین نخستین آن پنج بوده است.

من که یکی خضر بدخشانیم - بر همه کس چون سخن ارزانیم. نام ابو نصر و تخلص نصیر -

طفل دبستان بودم و عقل پیر . . . و در خاتمه می افزاید. ازکه هجرت چو نمودم شمار - شد چهل و دو سال ، دگر یکهزار. من که گهر جمع نمودم برنج - سال مرا گفت پدر پنج پنج. چون ز من این گنج گهر شد تمام- کرد فلک «معدن اسرار» نام. گوهر این گنج شداندر شمار - هفتصد و پنجاه و نه و یکهزار(۱۷۵۹). گرچه بود عمر در این جای برنج-جمع کنم باردگر چار گنج. «خمسه نصیرا» چو نظامی کنم - پیروی خسرو و جامی کنم . . . ختم بدین نکته نمایم کتاب - کایزد جانبخش بداند صواب.

باسربندهای «مقالت». و نسخه آغاز می شود با: نعت ها ، یکم افتاده ، نعت دوم صفت معراج ، نعت سوم معجزات آن قدسی صفات ، نعت چهارم در استطلاع بر جمال باکمال آن . . . ، ستایش شاهزاده والا گهر دارا شکوه، مدح پدر بزرگوار حاجی الشریفین مقبول النشاتین محمد شریف خان شریف النسب بن ابو محمد خالدی المعروف به قاضی بغلاوی (بغلانی؟)بدخشانی، تعریف قلم و سخن و دربیان کشف دقایق منزل ، پیر روشن ضمیر ، عشرت اول . . . عشرت دوم . . . عشرت سوم. . . حکایت محمد بن واسع. مقالت دوم در پیدایش آدمی ، حکایت شاه فلک روح شاه ناصر خسرو بن خسرو. مقالت سوم ره به اقلیم عبادت . . . رو به کلمهٔ شهادت . . . مقالت پنجم در داشتن روزه . . . مقالت دهم در منع صحبت و راه نمودن به وادی عزلت . . . مقالت پانزدهم در تواضع . . . اختتام این کتاب که معدن اسرار معانی ست . . .

در منابع در دسترس از هیچیک از کارهایش نشانی بدست نیامد. ن.ک. بشیر حسین (۱ : ۱۸٤) که از مثنوی «معدن اسرار» ناشناخته ، سرودهٔ ۱۲٦۱ه (۱۸٤۵م) به خامهٔ سراینده ، یاد کرده است (نسخه ها ٤ : ۳۲۱۷).

□ **لاهور** ، دانشگاه ، آذر ۳۸-O-۷۲٦۵: نستعلیق ، محمد امین ، محرم ۱۲٤۱ه ، ش ۱ «کلیات» او (ص ۱ - ۱۰۰) ، آغاز افتاده : نیست «نصیرا» به جهان هیچکس - غیر پیامبر به تو فریاد رس. خیز به همت قدم از سر بزن - دست بدامان پیامبر بزن (خضر نوشاهی).

☆ 385- دقیقة الطریقه

دومین مثنوی او ست در پیروی «حدیقة الحقیقه» ی سنایی، که در هفد همین سال پادشاهی شاهجهان (۱۰۳۷-۱۰٦۷ه) ، در ۱۰۵٤ه/۱٦٤٤م در ۱۵٦۰ بیت ، سروده است.

در «سبب نظم» گوید : از حقایق گرفته است نظام - وز طریقه دقیقه هست تمام. هر که یار طریقه ام باشد - کامیاب از دقیقه ام باشد. و در «خاتمه» گوید: ختم این نسخه شد بگاه شمار- سال هجرت هزار و پنجه و چار - بود سال جلوس شاهجهان - چار در چار و یک زیاده از آن - در شمار آمد این خجسته سیر - پانصد و یک هزار و شصت گهر . . . باد آباد و شاد از تو «نصیر»- ختم بالخیر باد از تو نصیر.

با دیباجه ای به نثر آمیخته به نظم ، سپس حمد خداوند ، نعت ، تعریف خلفای راشدین ، امام حسن و حسین (ع) ، منقبت ابو حنیفه ، شیخ عبدالقادر جیلانی ، دعای دارا شکوه ، مدح پدر خود ، سبب نظم. آنگاه دوازده «دقیقه».

دقیقهٔ ۱- مذمت فجور و صلاح راه نمودن به طریق زهد ، ۲- مذمت حرص و امل و راه نمودن به طریق قناعت ، ۳- مذمت بد کردن و راه نمودن به مصاحبت کردن نکو کاران ، ٤- مذمت جماعت حسد شعار و راه نمودن به طریق مردم رضا آثار ، ۵- مذمت دروغ و راه نمودن به راستی ، ۱۰- مذمت جماعت ظلم کردار و راه نمودن به عدالت ، ۱۲- مذمت گرفتاران و راه نمودن به طریقهٔ تجرد شعاران.

آغاز: اینست بهار شاخ عرفان - اینست نگار کاخ ایمان - اینست «دقیقة الطریقه» - ثانی «حدیقة الحقیقه». این عروس عالم معنی، به مشاطگی فیض ایزدی. آغاز مثنوی : ای خداوند آسمان و زمین - زیب و زینت ده مکان و مکین. در جهان هر بلندی ست ز تست - خواه هشیار ، خواه مست، ز تست.

□ لاهور ، دانشگاه ، آذر ۳۸ - O - ۷۲۶۵ : نستعلیق ، محمد امین ، ۱۲٤۱ھ ، ش ۲ «کلیات» او (ص ۱۰۱-۱۰۳) ، ۱۷ س (خضر نوشاهی).

☆ 786. دیوان نصیرا

با تخلص «نصیرا».

□ لاهور ، دانشگاه ، آذر ۳۸ - O - ۷۲۶۵ : نستعلیق ، محمد امین ، ۱۲٤۱ھ ، در «کلیات» او. دارای: قصیده ، غزل ، رباعی.

● 325. شیخ احمد

شیخ احمد که در ۱۰۵۶ھ/۱٦٤٦م. منظومه ی زیر را سروده است.

☆ 787. راشد الصبیان

در دستور زبان فارسی ست ، که در پایان آن آمده : این رساله راشد الصبیان بنام - از فقیر شیخ احمد شد تمام . . . سنه ی هجری گیر از خیر الانام - ده صد و پنجاه و شش ای نیک نام.

آغاز: بعد تحمید خداوند جهان - هم درود مصطفی گویم بدان.
در بخش دستور زبان خواهد آمد.

● 326. قدسی مشهدی

قدسی مشهدی ، حاج محمد جان ، از مشهد به هند و حجاز رفته. به مشهد برگشته ، در آنجا بقالی می کرده ، نقیب بقالان شده ، باز دیگر به هند رفته ، نزد شاه جهان پادشاه (۱۰۳۷-

۱۰۶۸ه) جای یافته است. در لاهور ۱۰۵۶ه/۱۶۴۶م در گذشته و مرده اش را به خراسان آورده اند. «ظفر نامهٔ شاهجهانی» را به انجام نرسانده در گذشته و شاگردش ابو طالب کلیم (ن. ک. پس از این) به پایان رسانده است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۴۷۰ «قدسی مشهدی» - ذریعه ۹ : ۸۷۹ «دیوان قدسی مشهدی» - هفت آسمان : ۱۴۴ - برای کارهایش ن. ک. نسخه ها ۲ : ۲۶۷۶ «پادشاه نامه» از همو و : ۲۹۳۳ «شاهجهان نامه : پادشاهنامه» کلیم کاشانی - همانجا ۳ : ۲۴۸۲ «دیوان قدسی مشهدی» ، همانجا ۴ : ۲۸۸۳ دو «ساقینامه» از همو ، همانجا ۴ : ۲۹۹۷ «ظفر نامهٔ شاهجهانی» او ، همانجا ۴ : ۳۱۳۱ «مثنوی قدسی» ، همانجا ۳۲۹۶ «وصف باغ اکبر آباد» از همو ، همانجا : ۳۲۹۹ «وصف کشمیر» او - شعرای کشمیر ۳ : ۱۲۲۷ تا ۱۳۰۸ زندگینامه و کارهای ادبیش).

☆ 788- کلیات قدسی

(ن. ک. نسخه ها ۵ : ۳۸۴۶ فهرست راهنما).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۵۲ PPi/VI ۱۵۶۷ : الله آباد ، میر دید همیری (؟) ، ۲۶ ع ۱۱۲۷/۲ه. دارای : ۱- دیوان (قصیده ، غزل ، ترجیع ، رباعیها) ، ۲- ظفر نامهٔ شاهجهانی، ۳- پادشاه نامه ، ۲۲۰ گ. (عبدالله ۲: ۳۵۳-۴).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۸۲ SPi/VI ۴۱۸۹ : نستعلیق ، ۱۲۷۵ه. دارای : ۱- دیوان (قصیده ، ترکیب ، غزل ، رباعی ، ترجیع) ، ۲- ظفر نامه شاهجهانی ، ۳- پادشاه نامه ، ۴- وصف کشمیر ، و در پایان ترکیب ، ۳۴۶ گ (عبدالله ۲ : ۵۳۳ - ۵۳۵).

● 789- پادشاه نامه : ظفر نامهٔ شاهجهانی

در بخش تاریخ هند خواهد آمد.

☆ 790- دیوان قدسی مشهدی

(ن. ک. ذریعه ۹ : ۸۷۹ - نسخه ها ۳ : ۲۴۸۲ - ملک ۲ : ۳۳۱ - مجلس ۳ : ۲۸۸ ، ۶۶۸ - سنا ۱ : ۳۸۷ و ۲ : ۴۵ ، ۴۴ - نشریه ۸ : ۱۷۵ و ۹ : ۲۱۲ - ایوانف : ۷۴۶ ، ۸۰۶).

□ شکار پور ، گرهی یاسین ، گوشه ادب ، صلاح الدین ۱۸۶ : نستعلیق ، ۱۱ شعبان ۲۰ جلوس اکبر پادشاه (۹۸۳ه). آغاز: زود بکردم من بیبصر داغ خویش را- اول شب می کشد مفلس چراغ خویش را - . . . ، تخلص او : قدسی دلم خلل نپذیرد ز حادثات - نتوان خراب کرد سرای خراب را ، ۱۶۶ ص (سید خضر نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۶۳ : نستعلیق خوش ، سده ۱۱ ، بادیباچه نثری ، آغاز:

دیباجه دیوان حاجی . . . جل من لا اله الا هو - لا تقل . . . جایی که دیباجهٔ کلام قدسی نژادان دابستان امکان...، نسخه پوسیده، ۳۰۶ ص (گنج ۳ : ۱٤۷٤).

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۱٦٤ : نستعلیق خوش ، سده ۱۱ه. زرین. آغاز: شام خطت گرفته ز صبح آفتاب را - ز آنروز خوش ندیده جهان جز آب را . . . تخلص او : «قدسی» هنر و عیب چو از هم نشناسی- خواهی بشکن آینه را ، خواه نگهدار . انجام : هر کس که بدید رنگ «قدسی»- داند که دلش بجا شکسته (ص ۲٦۱-۲۸۱).

□ کراچی ، موزه ملی N. M. ۱۹٦۷-۷۸/C : نستعلیق ، سوهن چند بن تیک چند (۱۱۱۹ه) در شاهجهان آباد ، آغاز: من نه آنم که کنم سر کشی از تیغ جفا - چو شمع زنده ، سر خویش دیده ام در پا (ص ٦٦ - ۱٤۱) (نوشاهی : ۵۲۲).

□ لاهور ، دانشگاه ۵۲ PPi/VI ۱۵٦۷ : در «کلیات» او نوشته ۲٦ ع ۱۱۲۷/۲ه (گ ۱-۹۵ ر). دارای : قصیده ، غزل ، ترجیع. آغاز: تاکی دلم از کف ندهد صرفه غم را - یا رب قدری بیش کن این روزی کم را. (عبدالله ۲ : ۳۵۳).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۷۸۵ ، ۸۷۱ دیو : شکسته ، پایان سده ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده : . . . ترا هر که دید پندارد - که همچو غنچه تنت رسته در میان قبا ، دارای : غزل ، قصیده و مثنوی ، ۷٦ گ ۱۳ - ۱۵ س (عباسی ۱ : ٤٦۲).

□ پیشاور ، پشتو اکادمی ٤۸۳ : نستعلیق خوانا ، سده ۱۲-۱۳ه. آغاز : من آن نیم که کنم سر کشی ز تیغ جفا.. . دارای ۳ بخش: حمدونعت و مناقب، قصاید ستایش از بزرگان روزگار ترکیب بند و غزل و رباعی و وصف کشمیر ، با ماده تاریخهایی در قصیده ها از ۱۰۲۸ تا ۱۰٤۳ه ، پیرامون ۳ هزار بیت ، انجام افتاده، ۵۱۲ ص (استاد محمد رضا همدانی).

□ اسلام آباد ، نشنل آرشیو ۱۲۸ : نستعلیق خوب ، ۲۲ ذیحجه ۱۲۰۹ه. با دیباجه میرزا جلال الدین طباطبایی. آغاز : سخن آفرینی که بحکم اقتضای حکمت (مسعود احمد خان : ٤۷).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۸۲ SPi/VI ٤۱۸۹ : نستعلیق ، نور الدین ۱۲۷۵ه. (۱۸۵۸). کلیات اوست: قصیده، ترکیب بند ، غزل ، رباعی، ترجیع بند و مثنویها آغاز غزلها : داده عشقم باده نابی که میسوزد مرا - (عبدالله ۲ : ۵۳۳) از کتابهای شیرانی بوده (دکتر محمد بشیر حسین ۱ : ۱٦۲).

□ کراچی ، استاد پیر حسام الدین راشدی : نستعلیق خوش ، بی تاریخ ، کاغذ فرنگی ، قصیده های اوست. آغاز افتاده : دماغ صحبت خلقم نمانده است ایکاش - چو آفتاب توان زیستن ز سایه جدا ، پیرامون ۱٦۰۸ بیت ، ۱۳٤ ص ۱۲ س (پرفسور روشن آرا بیگم).

□ پیشاور ، ریکارد آنس ۷۴ : نستعلیق ، بی تاریخ. آغاز : در اثنای هر عهد از روزگار ـ کند اقتضا لطف پروردگار. که از نامداران گزیند کسی ـ کند اقتضا لطف پروردگار . . . ، انجام : سر کرده. رودنیل زهر دیده خروش ، ۵۵۹ ص (سید حسن مجتبی رضوی).

☆ **791ـ وصف کشمیر** : تعریف کشمیر

وی به سال۱۰۴۲ه/۱۶۳۳-۲م همراه شاهجهان پادشاه به کشمیر رفت. و این مثنوی را در توصف کشمیر در همان هنگام سروده است. باسربندهای حمد و نعت ، تعریف ملک کشمیر و آب و هوای روح افزای آن ، مشکلات راه های کشمیر و کوه پیر پنجال ، باز آمدن به تعریف کشمیر ، باغ جهان آرا ، تالاب صفا پور در کوه کشمیر ، تعریف و رود شاهجهان در ملک کشمیر ، باغ آصف آباد ، چشمه ورناک ، صدای سروش برای ثنا گستری چمن کشمیر ، پیر پنجال ، باغ اکبر آباد ، دلربایی باغ فرحبخش ، باغ فیض بخش ، باغ شاهزاده ، نشاط باغ ، باغ صادق آباد ، باغ نسیم در عیش آباد ، باغ بحر آرا ، باغ بیگم آباد ، چشمهٔ اچول.

این مثنوی ، در «شعرای کشمیر» ۳ : ۱۲۷۴ تا ۱۳۰۸ چاپ شده است. و گویا مثنوی دیگری با سر آغاز دوم (ن. ک. زیر) نیز در تعریف کشمیر دارد (هر چند نمونهٔ دوم در چاپ شعرای کشمیر نیامده است. و دراته : ۳۳۹ این سر آغاز «شاهجهان نامه» دانسته شده ست).

آغاز (نسخهٔ چاپی) : به جوش آور بهاری از ضمیرم ـ که عرش و فرش را ، در لاله گیرم. آغاز ۲ : بنام پادشاه پادشاهان ـ سرافرازی ده صاحب کلاهان.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۲۹۹ «وصف کشمیر» با سر آغاز دوم ـ ریو۲: ۶۸۵ دو قسمت: در توصیف کشمیر و ستایش شاهجهان نیز با سر آغاز دوم ـ دانشگاه ۱۰ : ۱۸۳۹ و ۱۴ :۳۶۹۴ «تعریف کشمیر» بدون ارائه ی سر آغاز آن. اته:۱۵۵۶ «تعریف کشمیر»همانجا:۳۳۱ «شاهجهان نامه» سرودهٔ محمد طاهر آشنا، ۶۸ ـ ۱ه).

□ کراچی ، موزه ملی N. M. ۱۹۶۷ - ۷۹ B : نستعلیق ، سوهن چند بن تیک چند ، ۷ ع ۱۱۱۹/۱ه ، در شاهجهان آباد ، آغاز : جهان در مهد آسایش از آن است ـ که عهد دولت شاه جهان است (ص ۲۶-۶۲).

□ کراچی ، همانجا ۲ - ۲۰۲/۲ - ۱۹۵۸ N. M. : نستعلیق ، سده ۱۲ه. آغاز برابر دوم ، ۱۰۴ ص (نوشاهی : ۶۶۲).

□ پیشاور، پشتو اکادمی ۴۸۳ : نستعلیق خوانا ، سده ۱۲-۱۳ه. در «کلیات» او ، همان مثنوی که در آن شاهجهان را ستایش کرده : ندانم در دو عالم این و آن را ـ خدا را دارم و شاهجهان را (استاد محمد رضا همدانی).

□ کراچی ، استاد حسام الدین راشدی ؛ نستعلیق خوب ، ش ۲۰ جنگ نوشته ۲۸ ذیحجه ۱۲۳۸ه (پرفسور روشن آرا بیگم).

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب ۸۲ SPi/VI ۴۱۸۹ : نستعلیق، ۱۲۷۵ه. آغاز برابر نمونه دوم، در فهرست از آن تنها بنام «مثنوی» یاد شده (عبدالله ۲: ۵۳۴).

● 327ـ عبدالباقی نایینی

عبدالباقی نایینی، متخلص به باقی و باقیا. از روزگار شاه عباس دوم (۱۰۵۲-۱۰۷۷ه) در موسیقی تصانیف و ترانه ها داشته است. به هند (بنارس) رفته، بابرهمنان رفت و آمد داشته است. در ۱۰۴۶ه/۷-۱۶۳۶م. به دهلی رفته، شاهجهان (۱۰۳۷-۱۰۶۷ه) را ستایش کرده و پاداش گرفته است. بروزگار شاه سلیمان یکم (۱۰۷۷-۱۱۰۵ه) به مکه رفته و در بازگشت در اصفهان در گذشته است.

(ن.ک. فرهنگ سخنوران: ۳۷۵ «عبدالباقی نایینی» ـ نصر آبادی: ۳۰۶ «باقی نایینی» ـ مخزن الغرایب: ۳۶۷ که تنها دو بیت از و یاد کرده).

✯ 792ـ ذات الصفات: ذات و صفات

مثنوی عرفانی و فلسفی ست. با سرنخ های: محمد باعث کاینات، چگونگی خلق آدم به جهت معرفت، معرفت مقدم بر عبادت است، جبر و اختیار و ترجیح شرع محمدی، توبه و ندامت.

آغاز: نیست لفظی ز بهر ذکر اله ـ بهتر از لا اله الا الله.

□ کراچی، موزهٔ ملی ۱۴/۲۶۶-۱۹۶۳ N. M. : نستعلیق، (علی رضا حسینی سبزواری، رمضان ۱۰۸۹ه در برهانپور)، (ص ۴۲۷ - ۴۳۳ جنگ)، گزیدهٔ آن است، آغاز برابر (نوشاهی: ۶۷۲).

● 328ـ ناطق

سراینده ای با تخلص «ناطق»، که فرزندی با تخلص «فایق» داشته است.

✯ 793ـ دیوان ناطق

گرد آوری فرزندش متخلص به «فایق» در ۱۰۷۸ه/۷-۱۶۶۸م.

□ **لاهور**، دانشگاه پنجاب ۱۵۹ Pi/VI ۹۴۵ : نستعلیق، ۱۵ ذیقعده ۱۲۹۱ه. آغاز: . . . ز زور گرز مشت استخوانش آرد گردیده ـ توان گفتن زره بر پیکر بد خواه عریانست. آغاز غزلها: بهار آموخت جان بخشی مگر باد شمالی را ـ که شور بوشه پیچیده است، در سر شیر قالی را، دارای: قطعه، غزل، مثنوی، رباعی. آغاز رباعی: مادام که محو حق شناسی باشم ـ فارغ ز هراس و بی هراسی باشم، ۸۰ گ (عبدالله ۲: ۳۶۴).

✯ 794ـ مثنوی ناطق

آغاز: بنام آنکه نامش بی نشان است ـ ثنایش حرز بازوی زبان است.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۱۵۹ Pi/VI ۹۴۵ : نستعلیق ، ۱۵ ذیقعده ۱۲۹۱ه. در دیوان او (گ ۱۱-۲۹). آغاز برابر نمونه (عبدالله ۲: ۳۶۴).

● 329ـ رحمتی

رحمتی ، از روزگار شاهجهان (۱۰۳۷-۱۰۶۸ه).

✯ 795ـ کنز الکتاب

در هنر مهرکنی ، به سال ۱۰۵۷ه/۱۶۴۷م.
در بخش پیشه ها و هنر ها (۵ : ۲۵۲۹) گذشت.

● 330ـ سلیم تهرانی

میرزا محمد قلی ترشتی تهرانی (م کشمیر ۱۰۵۷ه/۱۶۴۷م) که سلیم شاملو ، نیز خوانده شده است. از تیره ی اویماق بوده، به لاهیجان رفته آنجا همسر گزیده ، سپس بروزگار شاهجهان (۱۰۳۷-۱۰۶۷ه) به هند آمده است.

(ن. ک. ذریعه ۹ : ۴۶۴ «دیوان سلیم طهرانی» ـ فرهنگ سخنوران : ۲۷۵ «سلیم طهرانی» ـ شعرای کشمیر ۱ : ۳۷۸ تا ۴۲۰).

✯ 796ـ کلیات سلیم

(ن. ک. نسخه ها ۵ : ۳۸۰۷ (فهرست راهنما) که از کار هایش آثار زیر را دارد : حاتم نامه ، حاتمیه : ۲۷۵۹ ، دیوان : ۲۳۶۰ ، قضا و قدر : ۳۰۴۴ ، مثنوی سلیم : ۳۱۲۴ ، وصف بهار : ۳۲۹۶ ، وصف قحط : ۳۲۹۸ ، وصف کشمیر : ۳۲۹۹ ، وصف لاهیجان : ۳۳۰۰ - آله : ۱۵۵۸ «کلیات سلیم»).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۰۲۴ : نستعلیق پخته شکسته آمیز ، محمد سعید ، ۴ ج ۲۴/۲ محمد شاه غازی (۱۱۵۵ه؟). دارای : ۱- قضا و قدر (ص ۱-۱۱) ، ۲- وصف کشمیر (ص ۱۱ ، ۲۶) ، ۳- وصف بهار (ص ۲۷-۳۱) ، ۴- مثنوی (ص ۳۱-۳۹) ، ۵- مثنوی سلیم (ص ۳۹-۴۵) ، ۶- دیوان (ص ۴۶-۳۸۴) ، عنوان ها نانویس (گنج ۳ : ۱۷۳).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۹۲ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ه. به حسب امر میر عبدالغنی ، دارای : ۱- مثنوی سلیم (ص ۱-۱۱) ، ۲- قضا و قدر (ص ۱۱-۳۸) ، ۳- وصف اسپ (ص ۳۸ - ۴۵) ، ۴- وصف بهار (ص ۴۵ - ۷۹) ، ۵- مذمت اهل تزویر (ص ۷۹ - ۹۷) ، ۶- وصف کشمیر (ص ۱۰۰-۱۳۶) ، ۷- ساده دل (ص ۱۳۶-۱۶۲).

✯ 797ـ دیوان سلیم

در تذکرهٔ حسینی آمده است. دیوانش تقریباً بیست هزار بیت بوده است. فقیر پانصد بیت از آن برگزیده ام.

دیوان او بکوشش دکتر رحیم رضا ، تهران ، ۱۳٤۹ خ ، چاپ شده است.

(ن. ک. شعرای کشمیر ۱ : ۳۸۸ - مشار ۲ : ۲۳۱۹ که دو چاپ آن را نشانی داده - برای نسخه هایش ، سنا ۲ : ۲۳۱ - دانشگاه ۱۶:۱۹۲، ۷۰۸ ، ۷۲٤ - مرآت العلوم ۱ : ۹۲ - مجلس ۳ : ۲٤۲ ، ٤۷٦ ، ٤۷۷ و ۱۱ : ۸۲ - ملک ۲ : ۲۹۲).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۷۵۲ : نستعلیق پخته ، (محمد علی بن محمد سعید ، ۱۱۲۶ه) ، (ص ۲۳۶-۲۹۷ چهار ستونی). دارای : غزل و قطعه و رباعی . تخلص او : یا رب سلیم لعل و گهر راجه می کند - یک پاره ز در نجف کن نصیب ما... قصد پای خم ، می کرد فلک پیر مغان - گفت بیجا منشین جای سلیم است اینجا... چون سلیم آخر سوار توسن گردون شدیم- اختران را چون مه نو در رکاب انداختیم.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ٤۰۲٤: نستعلیق پختهٔ شکسته آمیز، محمد سعید، ٤ ج ۲٤/۲ محمد شاهی (۱۱۵۵ه ؟) ، در کلیات او. دارای : قصیده و قطعه و غزل و این یکی به ترتیب. آغاز غزل ها : دلا تویی که بکار خودت گزید خدا - برای عشق بتانت نیا فرید خدا ، سپس رباعی ها.

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۳۷/٤ - N. M. ۱۹۵۸ : نستعلیق ، محمد مقیم بن حاجی کمال اصفهانی ، ۱٤ رجب ۱۱۵۷ه. آغاز : هر گاه که لشکر تو جنبد از جا - در بادیهٔ معموره شود شهر روان ، (گ ٤٦٤-۵۱۹) ، (موزه ۱ : ۲۳۵ - نوشاهی : ۵۰۰).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۱۰۲۵/۱ : ٤۰۷۷ : تاریخ یاد نشده ، «کلیات» اوست : قصیده ، غزل و قطعه (بشیر حسین ۱ : ۱۶۱).

☆ 798- ساده دل : حمار نامه

آغاز : ساده دلی ز پی راه دور- گشت خری همچو مسیحا ضرور - جانب بازار شده جلوه گر - دیده فضایی چو جهان پر زخر.

(ن. ک. ذریعه ۱۹۸ : ۹۶ «مثنوی» با همین سر آغاز - نسخه ها ٤ : ۲۸۵۶ «ساده دل : حمار نامه»).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۷۵۲ : نستعلیق پخته ، (۱۱۲۶ه) ، آغاز برابر ، (ص ۱۰۵-۱۰۷) متن و هامش.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۹۲:نستعلیق خوش، مدهٔ ۱۲ه ، (ص ۱۳۶- ۱۹۲)، آغاز برابر (گنج ۳ : ۱۶۳۸).

☆ 799- قضا و قدر

مثنوی ست در پیرامون ۲۳۰ بیت، سراینده داستان خود را از زبان دختری بگونه ای

باز گو می کند که قضا و قدر را نشان دهد : روزی آن دختر جوانی را می یابد که امواج رود خانه او را به کناری آورده ، وی با کمک دوستان او را نجات می دهد. و در توصیف جوان میگوید : هنوزش خط نرسته از بنا گوش ـ به مرگ عاشقان زلفش سیه پوش. پس از به هوش آمدن جوان به دختر می گوید که از مردم کشمیر است و با غلام خود به قایق رانی پرداخته بوده است. و دختر را می گوید که با او به خانه اش برود. خانوادهٔ پسر به سوگ جوان خود نشسته بودند. و برای اینکه خانواده آن پسر «شادی مرگ» نشوند ، دختر پسر را در خرابه ای جای می دهد و خود تنها به خانوادهٔ پسر رفته باز یافتن جوان آنها را بازگو می کند. همه شادی کنان به سوی خرابه می شتابند ، هنگامی بدنجا می رسند که جوان بر اثر مار گزیدگی در گذشته است.

و در پایان گوید : سلیم از غافلی می بیمت مست ـ نمی دانی قضایی در کمین است . . . در این دریای خوانخوار آشنا کیست ـ خدا دست تو گیرد ، ناخدا کیست.

آغاز : شنیدم روزی از خونابه نوشی ـ چو گل در پارهٔ تن خرقه پوشی ـ نه فکر زندگی او را نه مرگ ـ چو سرو آزاده ای با شاخ و برگ.

(ن. ک. شعرای کشمیر ۱ : ۳۸٤ «قضا و قدر» که در آنجا نام و سر آغاز هفده مثنوی دیگر را در همین زمینه آورده است ـ نسخه ها ٤ : ۳۰٤٤ «قضا و قدر» ـ ذریعه ۱۷ : ۱۵۰ و شمار بسیاری منظومه و رساله ها در این زمینه ـ پایان نامهٔ دکتر طاهره آفتاب : ۳۰۷ تا ۳۰۹ «قضا و قدر» سلیم ـ برای نسخه هایش : دانشگاه ۱٦ : ۷۲٤ـ اته: ۱۵۵۸ ، ۱۷٦۷ ـ فردوسی : ۲۰۵ ـ سپا ۲ : ۲۳۱ ـ مجلس ۸ : ۲۵ ، ۲٤۰ ـ ملک ۵ : ۲٤۹ ـ تاجیکستان ، دو شنبه ۳ : ۱۳۰).

☐ کراچی ، موزهٔ ملی ۱٦/۲٦٦-۱۹٦۳ .N. M : نستعلیق ، (علی رضا حسینی سبزواری بن میر مرتضی ، ج ۲/۱۰۸۹ه. در برهانپور)، (ص ٤٦٦-٤۷۵ و ٤۷۸-٤۸۹)، (نوشاهی: ٦۱۵).

☐ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱٦٤ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۱ه. (ص ٤۲۳-٤٤۱) ، آغاز برابر ، زرین (گنج ۳ : ۱۷۱۹).

☐ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰٦۷ : نستعلیق شکسته آمیز ، کرس کول ، ۱۱۱۹ه ، (ص ٤۱٤-٤۲۸) ، آغاز برابر ، انجام افتاده ، پیرامون ۲۲۲ بیت.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۹۷۵۲: نستعلیق پخته، (محمد علی بن محمد سعید (۱۱۲٦ه.) آغاز برابر ، (ص۸۵-۹۸).

☐ لاهور ، دانشگاه پنجاب KPe/III 2 VI ۲۱۸٤ : نستعلیق، بدنبال «لیلی و مجنون» مکتبی نوشتهٔ ۱۱۳٤ه. (گ ۷۱ پ - ۷۷ پ) ، آغاز برابر نمونه (عبدالله ۱ : ٤٤۸).

☐ اسلام آباد ، گنج بخش ٤۰۲٤ : نستعلیق پخته ، در «کلیات» او نوشته ۱۱۵۵ه ،

(ص۱-۱۱) ، آغاز برابر.

☐ کراچی ، موزهٔ ملی ۳-۱۸/۲۰۰۲-۱۹۵۸ N. M. : نستعلیق، (محمد انوار، ۱۱۶۰ه)، (ص ۲۶۶-۲۷۲) جنگ ، (نوشاهی : ۶۱۵).

☐ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۹۲ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ه. در «کلیات» او (ص ۱۱-۳۸) ، آغاز برابر.

☐ اسلام آباد ، همانجا ۴۸۴۳ : نستعلیق شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۲ه ، (ص ۳۴۵ - ۳۵۸ جنگ).

☐ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۸۲ : شکسته آمیز نستعلیق پخته، ۱۲۵۰ه ، (ص ۴۵۰ - ۴۶۶ بیاض) ، آغاز برابر ، پیرامون ۲۳۰ بیت.

☐ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲۶ : نستعلیق ، حاجی میرزا محمد باقر ، بدستور عماد الدوله بهادر ، ۲۲ ع ۱۲۶۲/۲ه ، (ص ۵۷-۷۶)، (نوشاهی : ۱۶۱).

800- مثنوی سلیم

در پیروی از «مخزن الاسرار» نظامی.

آغاز: بسم الله الرحمان الرحیم - هست عصای ره طبع سلیم - راوی افسانهٔ اهل کرم - طوطی پرر پخته، یعنی قلم.

(ن. ک. نسخه ها ۴ : ۳۱۷ «مثنوی سلیم» دو مثنوی که هیچیک این نیستند - ذریعه ۱۹ : ۹۶ «مثنوی سلیم» - هفت آسمان : ۱۴۴).

☐ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۰۲۴ : نستعلیق پخته (۱۱۵۵ه) ، (ص ۳۹-۴۵ کلیات) ، آغاز برابر (گنج ۳ : ۱۷۶۱).

☐ اسلام آباد ، همانجا ۸۹۲ : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۲ه ، (ص ۱-۱۱ کلیات) ، آغاز برابر.

801- وصف اسب

آغاز: بود در زیر زینم باد پایی - نه اسبی بلکه شوخی دلربایی - اسیر کاکلش خوبان دلجو - گرفتار خم فترا کش آهو.

☐ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۹۲ : شکسته آمیز خوش ، سدهٔ ۱۱ه ، (ص ۳۸ - ۴۵ کلیات)، آغاز برابر (گنج ۳ : ۱۸۵۹).

802- وصف بهار

آغاز: بیا بلبل که ایام بهار است - گلستان خوشتر از آغوش یار است - صف آرا شد چمن از سرو و شمشاد - علم دار سپاهش سرو آزاد.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۲۹۶).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۹۲ : نستعلیق خوش شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۱ ه ، (ص ٤۵ - ۷۹ کلیات)، آغاز برابر.

□ اسلام آباد ، همانجا ٤۰۲٤ : شکسته آمیز پخته ، (۱۱۱۵ه) ، (ص ۲۷ - ۳۱ کلیات) ، آغاز برابر (گنج ۳ : ۱۸۵۹).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۷۵۲ : نستعلیق پخته ، (۱۱۲۶ه) ، (ص ۹۸ -) ، آغاز برابر.

803. وصف کشمیر

در تذکره ها آمده است، هنگامی که در لاهیجان نزد میرزا عبدالله وزیر لاهیجان بوده است، مثنویی در وصف لاهیجان سروده است. سپس که به کشمیر آمده همان را به ستایش کشمیر بر گردانیده است.

در شعرای کشمیر (۱ : ٤۱۳ تا ٤۲۰) همهٔ این مثنوی به چاپ رسیده است : تعریف کوه ، تعریف راه ، تعریف کشمیر ، تعریف چنار ، تعریف زر ، تعریف باغ ، تعریف نهر.

آغاز : سخن هرجا زصنع گردگار است ـ کواه پای بر جا کوهسار است ـ خصوصاً کوه گردون قدر کشمیر ـ که تیغش می زند بر ابر کشمیر.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۲۹۹ - ذریعه ۹ : ٤٦٤ - شعرای کشمیر ۱ : ٤۱۳ تا ٤۲۰ متن مثنوی ـ نسخه ها ٤ : ۳۳۰۰ «وصف لاهیجان» او. با سرآغاز : صباحی دلگشا چون روی احباب ـ کل صبح از سحاب فیض سیراب (که دست کم از نظر وزن هر دو یکی ست : بحر هزج مسدس مقصور) ـ ملک ۵ : ۲٤۹ «وصف سبزه میدان لاهیجان»).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ٤۰۷۷ : شکسته آمیز خوش چلیپا ، (۱۰۹۲ه) ، (ص ۱۶۹ - ۱۸۶) ، پیرامون ۱۸۰ بیت (گنج ۳ : ۱۸۵۹).

□ اسلام آباد ، همانجا ٤۰۲٤ : شکسته آمیز پخته ، محمد سعید ، (۱۱۵۵ه) ، (ص ۱۱-۲۶ کلیات)، آغاز برابر.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۹۲ : شکسته آمیز پخته ، سدهٔ ۱۲ ه ، (ص ۱۰۰-۱۳۶ کلیات) آغاز برابر.

□ کراچی ، استاد حمام الدین راشدی : نستعلیق خوب ، ش ۲۹ «جنگ» نوشتهٔ ۲۸ ذیحجهٔ ۱۲۳۸ه. (پرفسور روشن آرا بیگم)

□ شیخوپوره ، گوجرانواله ، نوشهره ، کتابخانهٔ هاشمی : نستعلیق پخته ، سجاد علی وقفی حیدر آبادی ، ۱۲٤۸ه. آغاز برابر ، ۳۹ ص (رضوانه سحر بیگم).

● 331- نظام الدین احمد گیلانی

نظام الدین احمد بن ملا صدرا گیلانی (م ۱۰۵۹ه/۱٦٤۹م)، نگارندهٔ «مضمار دانش» (مشترک ۱ : ٤٦٥) ، «شجرهٔ دانش» (نسخه ها ۱ : ٦۷۳). در فهرست ها و منابع در دسترس از دو کار زیرش نشانی نیافتم.

✡ 804- اوراق دانش

گزیدهٔ سخنان سرایندگان و نویسندگان است ، بیشتر به نظم ، نثر نیز دارد. از سرایندگان گوناگون. از خودش نیز در آن هست : مولوی ، شیخ فیضی ، ابو سعید ابی الخیر ، خاقانی ، ملا محمد ، حکیم علی ، خواجه عبدالله هروی ، میر محمد قاسم صوفی ، میرک سبزواری ، امیر خسرو ، امام فخر رازی ، میر محمد باقر (داماد ؟) ، ابو القاسم حسینی ، خیام ، ابو علی سینا و جز آنان. سروده ها و سخنان و حکایت ها و نامه ها و منشآت ادبی و تاریخی.

آغاز : به نستعین للتتمیم. چنین گوید مقرر این مقالات و محرر این احوال اطلاق و التخاب کنندهٔ اقوال اسلاف . . . افقر خلق . . . نظام الدین احمد گیلانی ختم الله له بالحسنی ، که این فقیر حقیر در اوان تحصیل کمال ، و در زمان اکتساب . . .

□ لاهور ، گابرگ ۲ ، حکیم محمد نبی خان جمال سویدا : نستعلیق ، ابن حاجی محمود سالار ، ملا محمد لاری ، ۱۰۵۷ه آغاز برابر نمونه ، ۱۱٤ ص (نعیم اختر مجددی).

✡ 805- خرد و سخن

مجموعه سروده هاست ، از سرایندگان گوناگون ، با سربند های «فصل» : فصل در فضایل خرد ، فصل در بیان عقل از نظامی ، فصل در فضیلت سخن و اهل سخن از فردوسی و جز او ، فصل در فضیلت سخن از نظامی ، تعریف سخن از هاشمی ، فصل در ستایشهایی که از فردوسی کرده اند (از : انوری، خاقانی ، امامی هروی، محمود عین الدوله ، نجیب الدین، ظهیر ، نظامی)، فصل در خرد از غیر فردوسی . . .

آغاز : بعد از حمد حضرت واجب الوجود و ثنا و ستایش او جل جلاله ، و درود و تحیات حضرت سرور کاینات . . . میگوید راقم حروف نیازمند درگاه حضرت اله ، نظام الدین احمد گیلانی ، فقیر محمد اللاری.

□ لاهور ، گابرگ ۲ ، حکیم محمد نبی خان جمال سویدا : نستعلیق، ملا محمد لاری بن حاجی محمود سالار ، ۱۰۵۷ه. آغاز برابر نمونه ، ٤۰ ص (نعیم اختر مجددی).

● 332- ادهم صفوی

میرزا ادهم صفوی متخلص به ادهم ، فرزند میرزا رضی آرتیمانی (ارتیمان از توابع تویسرکان همدان است). در موسیقی استاد بوده به روزگار شاهجهان (۱۰۳۷ - ۱۰٦۷ه) به هند آمده

و زندان افتاده و در ۱۰۶۰ه‍/۱۶۵۰م در گذشته است.

(ن.ک. فرهنگ سخنوران : ۳۴ «ادهم همدانی» ـ ذریعه ۹ : ۶۴ «ادهم تویسرکانی ارتیمانی» ـ و «ادهم صفوی» که جدا یاد شده و احتمال داده که یکی باشند ـ نسخه ها ۵ : ۲۷۶۴ برای کار هایش : ازهار گلشن : ۲۶۲۶ که دانسته نیست از وی باشد ، دیوان ادهم : ۲۲۲۰ ، ساقینامه: ۲۸۵۸).

☆ 806ـ دیوان ادهم همدانی

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ۱۳۷ Pi/VI ۱۱۶۳ : نستعلیق ، سید دوست علی ، ۱۹ ذیقعد ۱۱۹۶ه‍. ۹ گ (عبدالله ۲ : ۳۶۷).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ۱۵۷ A ۹۲۳ Pi/IV : نستعلیق ۱۲۹۰ه‍ ، بدنبال «دیوان تجلی» (گ ۲۳-۶۹). دارای : غزل ، رباعی ، مثنویهای کوتاه ، قطعه و مخمس ، آغاز : اول دیوان بنام اول اشیا ـ منشی نثر بنات و نظم ثریا. آغاز رباعیها: چون پیرشدی صدق و صفایی، فن کن ـ مردی صحبت به صدق آبستن کن (عبدالله ۲ : ۳۶۶).

☆ 807ـ سراپا

آغاز : سپرس از موی مشکین وی از من ـ سیه بر خود مگردان روز روشن.

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۶۷۹ : نستعلیق خوش ، ۱۲۲۳ه‍ ، (ص ۸۸۳-۸۹۲) ، ۶۰ بیت (گنج ۳ : ۱۶۴۵).

□ **دیره اسماعیل خان** ، مکتبه حبیبیه : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه‍ ، ۱۴ ص (محمد نذیر رالجها).

● 333ـ شهود ، ابو المکارم

ابو المکارم متخلص به شهود (م در سوستان ۱۰۷۳ه‍/۱۶۳۳م) فرزند ابو القاسم نمکین وی داستان نامی ، «بدیع الجمال وسیف الملوک» را نیز به نظم در آورده است.

☆ 808ـ پریخانهٔ سلیمان : بلقیس و سلیمان

از داستان های اسرائیلی ست که از قرآن گرفته شده ، در دلباختگی «داود» و «پری». با دختر جنیان وزایش سلیمان از این دختر آغاز میشود ، که پس از مرگ پدر بر تخت نشسته است و داستان زیبایی «ملکهٔ سبا» را از زبان «هدهد» شنیده نادیده دل می بازد : «بلقیس» دختر «ذو شرخ» وزیر شاه سبا و نیز دختر «حمیرا» یکی از جینان بوده است. پادشاه سبا از «بلقیس» خواستگاری می کند و حاضر می شود که تاج خود را به او بسپارد ، ولی بلقیس تن در نمی دهد و به همسری سلیمان در می آید.

در ضمن سلیمان بر «صیدون» پیروز می شود، و به «چراده» دختر وی دل می بندد، چراده تندیسی به‌شکل‌پدرسلیمان‌می‌سازد،سلیمان چندروزی از آیین برگشته به پرستش تندیس می پردازد ، و «انگشتری» را گم میکند ، پس از چهل روز سختی و حکایتها ، سلیمان انگشتری خود را از شکم ماهی بدست می آورد و پادشاهی را باز می یابد ، و پس از جدایی به بلقیس می رسد.

در پایان آن آمده : چو پایان آمد این شیرین فسانه - بخوان تاریخ و نامش زین ترانه - پری خواندم ز بس نزد سلیمان - سزد نامش پر یخوانۀ سلیمان (۱۰۶۰ه/۱۶۵۰م).

(ن. ک. تذکرۀ امیر خانی ، میر حسام راشدی : ۱۸۷ تا ۱۹۳ زندگینامه و بررسی کار هایش : ۱- پریخانۀ سلیمانی ، ۲- مثنوی بدیع الجمال و سیف الملوک - پاکستان میں فارسی ۲ : ۴۸۵ تا ۴۹۱ زندگینامه و بررسی کار های ادبی او : ۱- دیوان ، ۲- پریخانۀ سلیمان ، ۳- بدیع الجمال و سیف الملوک - و برای این داستان ن. ک. نسخه ها ٤ : ۲۶۶۲ «بلقیس و سلیمان» یکی از حیاتی گیلانی و دیگری از عزیز الدین مستقیم - همانجا ٤ : ۲۹۲۱ «سلیمان نامه» از زلالی خوانساری - نفیسی ۱ : ۳۱۳ «بلقیس و سلیمان» از نظام الدین معمایی استر آبادی - چهار کتابخانۀ مشهد : ۷۳ «بلقیس نامه» از همان معمایی - ذریعه ۱۲ : ۲۲۸ «سلیمان و بلقیس» از ابو الفیض فیاضی و دیگری از همان معمایی).

□ کراچی ، استاد پیر حسام الدین راشدی : نوشتۀ ۱۰۶۰ه. آغاز و انجام افتاده. آغاز : سخن از سینه ام فواره جوشد - به شعرم آسمان تحسین فروشد ، ۱۶۷ ک ۱۷ بیت (پایان نامه دکتر طاهره آفتاب : ۶۲-۶۶).

334- جامی

سراینده ای با تخلص «جامی» که در دیباجه ی «مختصر منظوم» از سبحانقلی بهادر خان ستایش کرده است. که بایستی سبحانقلی بن نادر از امیران جانی هشترخانی باشد که از ۱۰۶۸ه/ ۱۶۵۸-۷م فرمانروای بلخ بود (شهریاران ، مشکور : ٤۰۶). و از سبک ستایشی که از این کس کرده بدست می آید که همان ملک جامی نگارندۀ «تحفۀ سماویه» است (ن. ک. مشترک ۳ : ۱۳۳۷). و نیز ن. ک. ص ۸٤۸ همین بخش.

☆ 809- مختصر منظوم

نظم «المختصر» «مختصر الوقایه»ی صدر الشریعۀ عبیدالله محبوبی بخارایی(کشف الظنون ۲ : ۲۰۲۱) می باشد. در دیباجه پس از حمد ، نعت پیامبر و چهار یار می گوید. بخصوص از جلوس شاه زمان شاه سبحانقلی بهادر خان. از جلوسش به مسند خانی - یافت تاریخ ظل سبحانی ۱۰۶۰ . . . داده از بسکه داد ، دولت داد - شد به عهدش چنان جهان ، آباد. که نیابد به جز دل دشمن - جغد ویرانه ای ز بهر وطن . . . داشت «صدر الشریعه» «مختصری»-مختصرش ، که

معدن گهری . . . مختصر نظم مختصر کردم ـ تحفه ی شاه بحر و بر کردم. گر گشایی تو «جامی دلخون ـ همچو گل صد زبان بلک افزون.

باسربندهای «کتاب» و سربندهای کوچکتر مناسب موضوع : کتاب الطهارة ، در بیان سنت وضو ، در بیان ناقض وضو ، فرضیت غسل ، آب روان ، دباغت (پوست های جانوران) ، پس خورده . . . کتاب الصلاة ، . . . کتاب الزکاة . . .

آغاز: ای براه تو کفر و دین به امید ـ سوده رخساره ی سیاه و سفید ـ صبح صادق زده ز مهر تو دم ـ که ز خورشید بر کشیده علم. آغاز متن. کتاب الطهاره : ای برادر بیار، رو به وضو ـ دست از غیر دوست پاک بشو.

□ پیشاور ، دانشگاه پیشاور ۵۱ : نستعلیق خوش ، محمد غلام ، ۲۵ ج ۱/۱۲۱۱ه ، آغاز برابر متن ، بنام «تذکرة الفقه» است ، ۳۵۲ ص (پرفسور امتیاز حسین).

□ لاهور ، عالمگیر شجاع چوک وزیر خان : نستعلیق خوش ، فقیر میر محمد شاه اندرانی ، ۱۲ صفر ۱۲۷۴ه ، آغاز برابر ، بنام «مختصر منظوم» ، نام کوچک سراینده «سعد الله» آمده ، ۳۴۸ ص (محمد علی کوثر).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۲۵۸۰ : تحریری پخته ، سدهٔ ۱۳ه ، آغاز برابر دیباجه و متن ، ۳۰۲ ص.

● 335ـ امن آبادی ، درویش محمد

حکیم درویش محمد ایمن آبادی ، پزشک روزگار شاهجهان (۱۰۳۷-۱۰۶۸ه) و اورنگ زیب (۱۰۶۸-۱۱۱۸ه). سراینده ی مثنوی «هیرو ماهی» (پاکستان مین ۲ : ۳۰۶).

☆ 810ـ مفتاح حکمت

پزشکی منظوم است ، که در ۱۰۶۱ه/۱۶۵۱م سروده است.

آغاز دیباجه : حمد نامحدود و منت نا معدود مر حکیمی. **آغاز متن :** طبیبی خرد مند و روشن ضمیر.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۲۲۶ ـ پاکستان مین ۲ : ۳۰۶ ـ طبی چاپی : ۷۳۹).

در بخش پزشکی (۱ : ۷٤۰) گذشت. و اینک نسخه های دیگر :

□ شیخوپوره، اجنیانواله ، حکیم سید محمد شاه : نستعلیق شکسته آمیز ، خادم الطلبا حکیم محمد اسلم ولد حکیم شیر احمد، ۲۹ سگهر اتوار، ۱۸۰۲ (۱۱۵۸ه؟) آغاز برابر ، ۵۵ ص (محمد علی کوثر).

□ بهاولنگر ، چشتیان کهنه ، اسد الله نظامی : نسخ پخته ، مجیب کمال بن قمر الدین جالندهری ، ۱۱۸۵ه ، آغاز برابر دیباجه ، ۱۰۰ ص.

□ شیخوپوره ، نارنگ مندی، ماری کلان ، حکیم رحمت علی قریشی : نستعلیق پخته ، محمد مراد بخش متوطن ماری، کلان ، ۱۲۰۰ه ، آغاز برابر متن ، ٤٨ ص (نعیم اختر مجددی).

□ وهاری ، میلسی ، سردار جهندیر : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ه ، با دیباجه ، آغاز برابر ، ٦٨ ص (نعیم اختر مجددی).

□ فیصل آباد ، غلام محمد آباد ، مکتبهٔ چشتیه : نستعلیق پخته ، شجاع الدین ولد شهاب الدین ، ۱۹ صفر ۱۲۱۵ه. آغاز برابر دیباجه ، ۱۰۱ ص.

□ شیخوپوره ، نارنگ مندی ، ماری کلان ، حکیم رحمت علی قریشی : نستعلیق پخته ، حکیم محمد سعادت ، ۱۲٤۵ه. آغاز برابر دیباجه ، ٤۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، بسطامی رود ، حکیم محمد صادق : نستعلیق خوش ، عبدالکریم قادری ، ۱٦ شعبان ۱۲۵۳ه. آغاز برابر ، ۷۲ ص (محمد علی کوثر).

□ فیصل آباد ،غلام محمد آباد ، مکتبهٔ چشتیه : نستعلیق پخته ، حبیب احمد بن حیات احمد ، شوال ۱۲۸۲ه. آغاز برابر دیباجه ، (ص ٦۳۳-۷۰۳) ، (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۹۵٤ : نستعلیق، عبداللطیف متوطن قریهٔ کهارن علاقه ابدهنگ ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر ، عنوان و نشان شنگرف ، ۸۲ ص.

□ شیخوپوره ، نارنگ مندی ، ماری کلان ، حکیم رحمت علی قریشی : نستعلیق پخته ، حکیم غلام نبی بن علم الدین متوطن ماری کلان ، ۱۳۲۳ه ، (ص ٦۳-۱۱۳) ، آغاز برابر دیباجه (نعیم اختر مجددی).

□ بنون ، نسیم کل ، کتابخانهٔ حبیب الله خان : نستعلیق خوش ، ۱۹۳٦م (۱۳۵۵ه ؟) آغاز برابر دیباجه ، ۳۸ ص (محمد نذیر رانجها).

● 336- کلیم کاشانی

ابو طالب کلیم کاشانی. زاده در همدان ، زیسته در کاشان ، درگذشته در کشمیر ٦۱ یا ۱۰٦۲/۵۱ یا ۱٦۵۲م. دوبار به هند رفته. بار یکم نزد شاهنواز خان پسر میرزا رستم صفوی جای یافته و سپس به مهین خود برگشته است. در دومین سفر که در کشمیر جایگزیده بود در گذشته است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ٤۸۷ - ذریعه ۹ : ۹۵۱ - شعرای کشمیر : ٤۸۷ تا ٤۱۹ - ادبیات براون: ۳-۱۷۳ - مشار ، مؤلفین ۱ : ۱۸۳).

✾ 811- کلیات کلیم

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۱۸۹۱ «کلیات کلیم»).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI۳۰.A ۹٤۰ : نستعلیق ، حسن، سدهٔ ۱۲ه. دارای :

۱- قصیده ، ۲- پادشاه نامهٔ (شاهجهان نامه) ، ۳- اقبال نامهٔ شاهجهان ، ٤- غزل ، قصیده ، ترکیب و مثنوی ، و نیز غزل ، ۲۵۳ گ (عبدالله ۲ : ۳۵٤).

□ حیدر آباد ، سنده پراونشل داود پوته لائبریری : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز : شوق هر کس را که در راه طلب سر میدهد ـ گردآرد اول از تا آخرش پر می دهد ، ۲۸۰ ص (نعیم اختر مجددی).

812- دیوان کلیم

دست کم سه بار چاپ شده است ، سومین با پیشگفتار پرتوبیضاوی در تهران ۱۳۳٦خ.

(ن.ک. پیشگفتار چاپ کشاورز صدر ـ پیشگفتار چاپ پرتوبیضاوی ـ ذریعه ۹ : ۹۱۵ ـ شعرای کشمیر ۳ : ۱۳۸۳ که نشانی سه چاپ آن را داده ـ مشار ۲: ۲۳۵۹ که نشانی همان سه چاپ را داده ـ نسخه ها ۳ : ۲٤۹۲ «دیوان کلیم»).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۳۳-۱۹٦۸ .N.M : نستعلیق ، محمد طالب بن محمه زمان گیلانی سید اشرفی ، ۲۰ رمضان ۱۰۵۹ه ، آغاز : دست از آن ماست گرد ست فلک بالا تر است، ۳٤۰ ص.

□ کراچی ، همانجا ۱۷۵-۱۹٦۲ .N. M : نستعلیق خوش، غرهٔ رجب ۱۰۱۷ه. آغاز : بدل کردم به مستی عاقبت زهد ریایی را ، ۳۰۲ ص (نوشاهی : ۵۲۲).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۸۰۸ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ ه ، آغاز و انجام افتاده آغاز: اشک کواکب نگر چرخ غم اندودرا ـ گریه فراوان بود خانهٔ پردود را . . . نقد دو عالم کلیم بر سر دل ریخته ـ شوری بختم ربود داغ نمک سود را ، غزل ها ست به ترتیب تهجی ، سپس رباعی ها. آنگاه مثنوی «شکست پا» با این سر آغاز: کیم من داغداری در زمانه ـ به هر داغی خدنگی را نشانه ، ۲۳٤ ص.

□ فیصل آباد ، (لایل پور) ، کچهری بازار ، کتابخانهٔ اشاعت العلوم : نستعلیق خوش، سدهٔ ۱۱ ه ، آغاز : جز حرف عشق نیست سراسر بیان ما ـ چو شمع یک سخن گذرد بر زبان ما ، ۲۵٦ ص (سید خضر نوشاهی).

□ لاهور ، گلبرگ ۲ ، حکیم محمد نبی خان جمال سویدا : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ ه ، آغاز : سبزهٔ نوجز خطت می نگرد زلف ـ زانسان که بحسرت نگاه و پیر و جوان را ـ دارای غزل و رباعی پیرامون ٤۳٤ بیت ، ۳۱۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۲٦۸۵/٦٦٤ : سدهٔ ۱۱ ه ، «انتخاب» اشعار کلیم و شعرای دیگر است (بشیر حسین ۱ : ۸۸).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ٦۱ APi/VI ۲۵٦ : شکسته ، ۲۰ شوال ۱۱۱٤ه. آغاز:

بدل کردم به مستی عاقبت زهد ریایی را ـ رسانیدم به آب از یمن، بی بنیاد تقوارا. دارای : غزل و رباعی ، ۱۸۰ گ (عبدالله ۲ : ۳۵۵).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۱۷ - ۱۹۷٤ N. M. : نستعلیق ، ۹ شوال ۱۱۱٤ه ، آغاز : بدل کردم به مستی ، ۳۵۸ ص (نوشاهی : ۵۲۳).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۳۷/٤ - ۱۹۵۸ N. M. : نستعلیق خوش ، محمد مقیم بن حاجی کمال اصفهانی ، ۱٤ رجب ۱۱۵۷ه. در شاهجهان آباد ، آغاز : شوق هر کس را که در راه طلب سرمیدهد ، (ص ۱ - ۳۳۷ و ۵۲۰-۵۲۲) ، (نوشاهی : ۵۲۳).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۸۳ SPi/VI ۳۱۳۸ : نستعلیق ، ۷ ذیحجه ۳۰ پادشاهی محمد شاه ، ۱۱۶۰ه با دیباچه ای که در پایان قصیده و غزلهاست ، آغاز : بدل کردم به مستی ... (عبدالله ۲ : ۵۳۵). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین : ۱۲۷).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۲٤۶/۱ - ۱۹۵۸ N. M. : نستعلیق شکسته آمیز ، چلیپا ، ۹ ذیقعده ۱۱۷۸ه. در شاهجهان آباد ، آغاز : بدل کردم به مستی ، ۱۸٤ ص (نوشاهی : ۵۲۳).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۳۰ A ۹٤۰ Pi/VI : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه ، در «کلیات» او. دارای : قصیده ، غزل ، رباعی، و یک مثنوی. آغاز : شوق هر کس را که در راه طلب سرمیدهد ... ، آغاز غزل : بدل کردم به مستی (عبدالله ۲ : ۳۵٤).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲۲۷ : نستعلیق ، سده ۱۲ه ، آغاز : بدل کردم به مستی عاقبت زهدریائی را. دارای غزل ها ، ۲۰٤ ص (نوشاهی : ۱۳۹).

□ راولپندی ، کتابخانهٔ مستالیه ٤٤ : نستعلیق خوش پخته ، سدهٔ ۱۲ه ، دارای غزلها و رباعیهای اوست، آغاز : بدل کردم بمستی عاقبت زهد ریایی را ـ رسانیدم به آب از یمن ، بی بنیاد تقوارا. نسخهٔ موریانه زده و تملک محمد عبدالعلی مستالی را دارد ، ۳۶۵ ص (پرفسور اختر راهی).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۹۹ ، ۸۷۲ کلیم : نستعلیق ، میانهٔ سدهٔ ۱۲ه ، دارای غزل ، و رباعی ، آغاز و انجام افتاده. آغاز : فصل گل روی تو چنان ساخت جهان را ـ حسن تو از این باغ برون کرد خزان را ، ۱۷۳ گ ۱۵ س (عباسی ۱ : ۵۰۵).

□ لاهور ، محمد شفیع ۱۵۳/۲۰۶ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه ، آغاز : بدل کردم به مستی عاقبت زهد ریایی را ... دارای : غزل ، رباعی و سه مثنوی ، ۱٤۵ گ (بشیر حسین : ۱۷۵).

□ خیر پور ، کتابخانه عمومی : نستعلیق ، سده ۱۲ه. جدولبندی به زر ، آغاز افتاده : ... و آب از خون شهیدان می شود ـ آب ... سبز خواهد کرد چوب تیر را ، تخلصی از او : این

ست اگر زمانه و ابنای کلیم ـ هیچ آرمیدنی برمیدن نمی رسد ... کلیم از مطلب نایاب بگذشت ـ بدست آورده را هم پشت پازد ، ۲۸۲ ص (سید خضر نوشاهی).

□ **اوچ** ، مخدوم سید شمس الدین گیلانی ۴۹۷ : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ه. آغاز: به عاشق پروری زان سان سر آمد ـ که در آغوش هفت اقلیم آمد ... تخلصی از او : چه حاجتست به قاصد که نامه های کلیم ـ بدست آورد آن همچو کاغذ و باد است ... مایه حزنست هر بیتی ز سوز دل کلیم ـ هیچ محنت دیده ، چون من ، بیت احزانی نداشت ، ۱۴۴ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب A ۶۱ APi/VI ۲۵۷ : نستعلیق ، بی تاریخ ، دارای : غزل ، رباعی و باز غزل ، ۱۳۵ گ.

□ **لاهور** ، همانجا ۳۰ Pi/VI ۵۶۳ : نستعلیق ، بی تاریخ ، تازه ، آغاز : بدل کردم بمستی ... ، ۱۷۱ گ (عبدالله : ۳۵۵-۳۵۶).

□ **لاهور** ، دیال سنگھ ترست ۶۲۴ : نستعلیق ، آغاز افتاده : زبان نائنا ... ، انجام نیز افتاده : عود اگر در آتش افتد به که اندر چنگ تو ، ۲۴۸ گ (دیال سنگھ ۳ : ۳۰۰).

□ **کراچی** ، موزهٔ ملی ۱۲۵۵ - N. M. ۱۹۶۱ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه ، آغاز : بدل کردم به مستی ، ۲۶۰ ص (نوشاهی : ۵۲۳).

□ **لاهور** ، پنجاب پبلک لائبریری ۷۸۴ ، ۸۷۱ دیو : نستعلیق ، تاریخ یاد شده ، آغاز : بدل کردم بستی عاقبت زهد ریایی را ـ رسانیدم به آب از یمن بی بنیاد تقوارا ، ۱۸۰ گ ۲۳ س. (عباسی ۲ : ۱۱۰).

□ **لاهور** ، کتابخانهٔ الریاض، جی معین الدین: نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، ۱۱۶ گ. قطعات و مثنویات و قصاید. (دکتر ظهور الدین احمد).

□ **لاهور** ، پنجاب پبلک لائبریری ۷۸۴ ، ۸۷۱ دیو : نستعلیق ۱۹۱۱م. بامهر امجد علی شاه ۱۲۶۶ ، آغاز : آن کرم به سوز دل ما رسیده بوده ، دارای : غزل ، مثنوی از آن میان مثنوی : کلیم من داغداری از زمانه ، ۷۴ گ ۱۲ س (عباسی ۲ : ۱۰۸).

□ **شیخوپوره** ، گوجرانواله ، نوشهره ، کتابخانهٔ هاشمی : نستعلیق خوش ، عبادتعلی ، ۱۲۸۰ه ، آغاز : بدل کردم به مستی عاقبت زهد ریا یی را ـ رسانیدم به آب از یمن بی بنیاد تقوارا ، سرلوح، ۲۸۵ ص (خانم رضوانه سحر).

□ **حیدر آباد**، سنده پراونشل داود پوته لائبریری: نستعلیق، سدهٔ ۱۳ه. (شاید ۱۲۱۳ه) گرد آوردی شده روزگار جلال الدوله مهدی علی خان ۱۲۱۳ه ، (کلفون). آغاز : بدل کردم به مستی عاقبت زهد ریایی را ، ۳۷۶ ص (نعیم اختر مجددی).

☆ 813- جنگ با فیل

مثنوی در وصف جنگ شاهزاده اورنگ زیب است که بعد ها (۱۰۶۸-۱۱۱۸ه) به شاهی رسید، با فیل و کشته شدن اسبش و فیل، در ۹۱ بیت، در چاپ دیوان او از پرتوبیضاوی (ص ۳۵۱-۳۵۵) جای دارد. همین جنگ را محمد قلی سلیم تهرانی و میرزا جان قدسی مشهدی نیز به نظم توصیف کرده اند.

آغاز: به مهمانی گوش ارباب هوش - یکی قصه دارم به من دار گوش - حدیثی سرا سر بیان.

(ن. ک. شعرای کشمیر ۳ : ۱۳۴۳ تا ۱۴۱۹ زندگینامه و نام کارهای ادبی او، از آن میان «جنگ فیل شاهجهانی» - نسخه ها ٤ : ۲۷٤٦ «جنگ با فیل»).

☐ اسلام آباد، گنج بخش ۲٦٥۷ : نستعلیق پخته، سدهٔ ۱۱ه. آغاز برابر، (ص ۲۰-۲۳ جنگ) (گنج ۳ : ۱۵۸٤).

☐ کراچی، استاد پیر حسام الدین راشدی: نستعلیق شکسته آمیز خوب، در جنگ نوشتهٔ ۲۷ ذیحجه ۱۲۳۸ه، (پرفسور روشن آرا بیگم).

☆ 814- وصف قحط

مثنوی ست در توصیف خشکسالی دکن در ۱٤۷ بیت. در چاپ دیوان او، از پرتوبیضاوی (ص ۳۵۵-۳٦۱) جای دارد (همان. نسخه ها ٤ : ۳۲۹۸ - ذریعه ۱۹ : ۲٦۱).

آغاز: چو اقبال از نظام الملک بر گشت- به کشت بخت او، شبنم شرر گشت- نهال دولت او.

☐ کراچی، استاد حسام الدین راشدی: نستعلیق خوب، ش ۳۱ «جنگ» نوشتهٔ ۲۷ ذیحجه ۱۲۳۸ه. (پرفسور روشن آرا بیگم).

☆ 815- مثنوی کلیم

چند مثنوی کوتاه اوست.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۱۳۲ «مثنوی کلیم»).

☐ کراچی، استاد حسام الدین راشدی: نستعلیق خوب، ش ٤۰ و ٤٤ «جنگ» نوشتهٔ ۲۷ ذیحجهٔ ۱۲۳۸ه، «وصف اسپ» و «شکست دست» اوست (پرفسور روشن آرا بیگم).

☐ لاهور، محمد شفیع ۱۸۷/۲۰۷ : نستعلیق، سدهٔ ۱۳ه. آغاز: زهی دلنشین قصر آراسته - بباغ جهان سرو نو خاسته. منتخبی از مثنویهای اوست گویا گرد آوری کل محمد، ٥٤ گ (شیر حسین : ۱۷٦).

☐ لاهور، پنجاب پبلک لائبریری ۷۸٤، ۷۸۱ دیو: در «دیوان» او، نوشتهٔ ۱۹۱۱م

(۱۳۲۹ه) ، در شکست پا. آغاز: کیم من داغ داری از زمانه ـ زهر داغی خدنگی را نشانه (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۲۰۵).

☆ **816ـ شاهجهان نامه** : پادشاه نامه

در بخش تاریخ خواهد آمد.

● **337ـ ابو القاسم قاری**

سید ابو القاسم قاری ، که تا ۱۰۸۳ه/۱۶۷۲م می زیسته است.

☆ **818ـ نظم اللالی** : لؤلؤئیه

به سال ۱۰۶۱ه/۱۶۵۱م. در بخش تجوید (۱ : ۱۳۸) گذشت.

● **338ـ نوشه گنج بخش ، محمد**

حاجی محمد قادری ، نوشه گنج بخش (۹۵۹-۱۰۶۴ه/۱۵۵۲-۱۶۵۴-۳م) که یاد او «کلمات طیبات» (مشترک ۳ : ۱۸۰۷) گذشت.

☆ **818ـ شمس الانوار** : ترجمهٔ گنج الاسرار

متن از همان حاجی محمد نوشه گنج بخش ، به زبان اردو. ترجمه از نوادهٔ او سید شریف احمد شرافت نوشاهی (م ۱۴۰۳ه/۱۸۳۱م) که یاد او در «زادالطالبین» (مشترک ۳ : ۱۵۳۸) گذشت.

آغاز: بنام آنکه نامش هست الله ـ بنام او بگویم با تو والله.

□ **گجرات** ، ساهنپال ، کتابخانهٔ نوشاهیه : نستعلیق خوش مترجم ، ۶ ع ۱۳۷۳/۲ه. ۱۵ ص (سید عارف نوشاهی).

● **339ـ عابد**

سراینده ای باتخلص عابد ، که در ۱۰۶۴ه/۱۶۵۴م منظومهٔ زیر را سروده است. نوشاهی (موزه : ۸۱۲) که نسخه را دیده می نویسد: هر چند همروزگار ملا عابد لاچین (م ۱۰۸۹ه/ ۱۶۷۸م) نگارندهٔ «زبدة المعارف» (نسخه ها ۲ : ۹۵۳) می باشد ، ولی او شیعی و این یکی سنی ست.

(ن. ک. ذریعه ۱۲ : ۳۳ «زبدةالمعارف» ملا عابد لاچین، گرچی اصفهانی ـ نسخه ها ۲ : ۹۵۳ همان «زبدة المعارف»).

☆ **819ـ اساس الاسلام**

در ۱۰۶۴ه/۱۶۵۴م : سر سال هزار و شصت و چهار ـ گرچه کم بود فرصتم بسیار . . . چون بدینگونه دادم انجامش ـ نام کردم اساس اسلامش . . . نبود از رحمت بدیع تو دور ـ عابد و کاملش کنی محشور.

در پنج «باب» : ۱- ایمان مجمل ، ۲- نماز ، ۳- روزه ، ٤- زکات ، ۵- حج. و هر باب در چند «فصل» با دید اهل سنت.

آغاز: بسم معبود کل موجود - من له حمد کل محمود.

(همان . نسخه ها ٤ : ۲٦۲٦ - گنج ٤ : ۲۱۷۳ ذکرش - اته : ۲۵۸۸ - ایوانف : ۷۵۷ - موزهٔ سالار : ۱۸۹٦ «اساس الاسلام» عابد - گنج ٤ : ۲۱۷٤ «اساس الاسلام» به نثر که جز این است).

□ کراچی، انجمن ترقی ۱ ق ف ۱۷: در فهرست تاریخ کتابت ۱۰٦٤ هـ آمده (سرفراز: ۲۳ ش ۸۰). (نوشاهی : ۲۲۳).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ٦۷۹ - ۱۹٦۱ N. M. : نستعلیق (محمد معین الدین ، ۱۲۵۲ هـ)، آغاز برابر نمونه، ۷۸ ص (نوشاهی : ۸۱۲).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۱ ق ف ٤٤ : تاریخ یاد نشده ، ۱۰٦ ص (سرفراز : ۲٤ ش ۸۱).

□ لاهور ، فقیر سفید الدین ، شکسته ، تاریخ یاد نشده ، در فهرست آمده در یک مقدمه و دو فصل ، ٤۵ ک (پایان نامهٔ دکتر خالده صدیق).

● 340- رازی ، عاقلخان

میر علی عسکر رازی ملقب به عاقلخان متخلص به رازی (م ۱۱۰۸ هـ/۷-۱٦۹٦م) که یاد او در «ثمرات الحیات» (مشترک ۳ : ۱۳۷٤) گذشت. و نیز ن. ک. بخش داستان ها.

☆ 819- شمع و پروانه : پد ماوت و رتن

مثنوی ست در داستان «پد ماوت و رتن». در بخش هندوبی (٤: ۲۱۷۵) گذشت.

☆ 820- مرقع

مثنوی ست عرفانی به پیروی «مثنوی معنوی» بلخی ، پیرامون ۳۵۰۰ بیت ، با حکایتها و تمثیلها، و از آن میان داستان «لدهای فقیر و عروس» است که در آن مرزی میان عشق حقیقی و مجازی قایل نشده است. و بدینگونه آغاز می شود : درد منداگوش کن این داستان - تابدانی سوز عشق راستان.

درویشی بنام «لدها» در خانهٔ خود را بروی رهگذران باز گذارده بود، که هر که در آنجا لختی بیاساید و دوباره راه خود را بپیماید. از قضا گروهی با عروسی تازه از آنجا می‌گذرند و وی عروس را دیده به او دل می بندد. عروس که در همان لحظه ی اول پی به دگرگونی درویش می برد. خود نیز دچار دگرگونی شده، به بهانه ای از میانه‌ی راه برمی گردد و هنگامی به منزلگاه درویش می رسد که تازه وی راگور کرده بودند. و چون در می یابد که عاشق تحمل جدایی او

را نداشته ، در ضمن گریه و بی تابی سینه ی گور می شکافد و این یکی دلداده را نیز بخود فرومی کشد.

برای نشانی و نمونه : ناگهان آن نو عروس نوزفاف ـ پاره بگشاد از هودج غلاف ـ چشم او با چشم لدها شد دچار ـ عشق در دل زد ، زمژگان خار خار . . . لیک برقی ماند اندر سینه اش ـ شد غبار آلود غم ، آیینه اش.

آغاز: ایها الساقی اغثنی فی الغمام ـ اسقنی من جرعة الکاس الکرام . . . ساقیا در خم غم ، درد الست ـ عاشقی و هوشیاری مشکل است ـ از کرم چون خم ، دلم در جوش کن ـ زان سپس درد دل من گوش کن.

(ن.ک. پایان نامه دکتر طاهره آفتاب : ۲۹۴-۲۹۶ ـ نسخه ها ٤ : ۲۸۷۸ ، (ساقینامه؟)ـ ابوانف : ۸۱۲ (مرقع)).

□ اوچ ، مخدوم سید شمس الدین گیلانی ۳۲۲ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۲ ه ، آغاز در دیباچه نثری آن افتاده : جهان که بر بیگم زیب عاشق بود . . . (سپس برابر نمونه) ، ۷۰ گ (پرفسور الله دتا چودری ـ غلام سرور : ۱۷۰).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۵۳۸۲/۱۹ : تاریخ یاد نشده (پایان نامه دکتر طاهره آفتاب : ۲۹٤ - ۲۹۶).

☆ **821. مهر و ماه** : مدهومالت و منوهر : نغمات العشاق

مثنوی ست بزمی که در ۱۰۶۵ ه (دیباچهٔ غم)/۵-۱۶۵٤م سروده است:چون من زین داستان از غم زدم دم ـ بخوان تاریخ این ، دیباچهٔ غم. در داستان دلباختگی «مدهو مالت» (پسر) و «منوهر» (دختر) است، که از افسانه های کهن هندی ست. وسراینده نام «مدهو مالت» را به «مهر» پسر «خاور شاه» و «منوهر» را به «ماه» برگردانده است : کنم عشق منوهر را کتابی ـ دهم از نام مهر آن را خطابی ـ نوای حسن مدهو مالت سرایم ـ ولی از پرده، ماه اش نمایم.

«سورج بهان» پادشاه «کناگر» یکی از بندر های هند را پسری آید ، که نام او را «منوهر» (ماه) نام می گذارد. اختر بینان پیشگویی می کنند که در پا نزده سالگی باد شواری ها رو برومی شود ، که به نیروی خود از سرمی گذراند . . . در همان موعد ، شاهزاده ، شبی پس از یک جشن و شادی به خواب سنگینی فرومی‌رود. و پریان او را در همان مستی با خود می برند. هنگامی که دیده از خواب می گشاید ، خود را در کنار «مدهو مالت» (ماه) دختر «رای بکرم» پادشاه «بهارش» می یابد. و هر دو دل به یکدیگرمی بازند و انگشتری خودرا دست بدست‌می کنند. هنگامی که دوباره به خواب رفتند پریان منوهر (ماه) را به کاخ خود بر می گردانند. این شوخی برای آن دو جوان گران تمام می شود. پس از بیداری هردو سخت دلباخته و پریشانند ، ولی

انگشتریها آنها را متقاعد می کند که رؤیا نبوده است. مدهو مالت کارش از بیماری می گذرد ، به زی جوگیان در آمده پدر و مادر رارها می کند. کشتی او در دریا غرق می گردد ، شاهزاده به کمک تخته چوبی خود را به «دیوابار» می رساند، در آنجا با دختر زیبای راجه «چترسین» بنام «پیمان» بر می خورد که در بنددیو است. راز خود را به «پیمان» باز گو می کند ، پیمان در می یابد منوهر همان دختر خالهٔ خودش است ، پیمان یاری میان پیمان دختر راجه و شاهزاده بسته می گردد. شاهزاده پیمان را ازدست دیوان رها می کند ، بایکدیگر به خانهٔ راجه می روند . . . مدهو مالت و مادرش و پیمان به خواستگاری منوهر می روند ، مادر دختر خشمگین شده نمی پذیرد، مادو دختر مدهو مالت را به صورت پرنده ای در آورده ، پرنده به‌کاخ «تارا چند»پادشاه دهلی می رسد ، تارا چند این پرنده‌ی خوشگل را نزد خود نگاه می دارد. پس از آنکه از سرگذشت پرنده آگاه می شود دلش به حال او می سوزد وکمک می‌کند که مادر «مدهو» همسری آنها را بپذیرد. در این میانه «تارا چند» نیزکه به «پیمان» دل بسته بود. به کمک مدهو مالت‌به آرزویش می رسد ، و «منوهر» و «مدهو مالت» به مهین خود باز می گردند.

برای تحریر نثری آن. ن. ک. بخش داستان ها : . . .

آغاز : خداوندا غم خود ده دلم را - ز عشق آسان نماهر مشکلم را - دلی ده عشق باز و درد پرور - کزو اشکم بود سرخ و رخم زرد.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۲۵۳ «مهر و ماه : نغمات العشاق» - پاکستان و هند ٤ : ۸۷٤ «مهر و ماه» - موزهٔ سالار : ۱۹۸۷ ، ۱۹۹۵ - ریو ۲ : ٦۹۹ - اته : ۱٦۳٤ ، ۱٦۳٦ ، ۱٦۳۷ که می گوید آن را در ۱۹ سال عالمگیر ۱٦۷٦م (۱۰۸۷ه) ساخته است - ذریعه ۱۹ : ۳۱٤ «مهر و ماه»).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۳. ، ۸۷۱ عا : نستعلیق ، ع ۱٦/۲ محمد شاهی (۱۱۳٤ه؟)، آغاز برابر نمونه، ٦۹ گ (عباسی ۱ : ۳٦۵).

□ کراچی ، سوسائٹی ، ظهور اشرف ۱/۳ ACC : نستعلیق ، سدهٔ ۱۲ه ، آغاز برابر ، بخش پایانی بخامه حافظ محمد بخش ولد قاضی ایزد بخش است ، ۷۷ گ (نوشاهی ، سید عارف).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ف ق ۲۷۱ و ۳ ق ف ۲۸۵ : نستعلیق ، سده ۱۲ه ، سرفراز ٦٤۸ و ٦٦۲ تاریخ سرودن رابجای نوشتن آورده (نوشاهی : ۱٦۹).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۸٤ - N. M. ۱۹۷۲ : نستعلیق ، رلیا رام بدهره ، ۱۹ رجب ۱۲۰۸ه ، ۱۳۸ ص (نوشاهی : ٦۵٤).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۲۳٤۹/۳ : نوشته جگروپ سنگه قانونگوی ، ۱۲۱۰ه ،

۱۸۵۲ بکرمی (بشیر حسین ۱ : ۱۸۷).

□ کراچی ، ناظم آباد ، سید محمد بیدری : نستعلیق شکسته آمیز ، محمد بخش ، ۱۴ شعبان ۱۲۱۵ه ، آغاز برابر نمونه ، ۱۸۲ ص. (سید خضر نوشاهی).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۳۰ ، ۸۷۱ عاقل(۲) ، ۳۰ ، ۹۵۴ هدا: شکسته پخته ۱۰ ذیحجه ۱۲۲۷ه ، آغاز برابر نمونه، ش ۲ مجموعه ، ۲۵ گ (عباسی ۲ : ۱۹۲).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۵۰ - ۱۹۶۲ N. M. : نستعلیق ، ارجن بن برهن ، ساکن میترانوالی (گوجرانواله) ، ۱۹ بیساکھ ۱۸۹۱ ب (۱۲۵۱ه) ، ۱۷۰ ص (نوشاهی : ۶۵۴).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۹۶۸ : نستعلیق شکسته آمیز ، (۱۹۰۰ ب/۱۲۶۰ه) ، آغاز برابر ، (ص ۱۳۰-۱۳۷)، پیرامون ۱۴۱ بیت.

□ شیخوپوره ، گوجرانواله ، نوشهره ، کتابخانه هاشمی : نستعلیق پخته ، حاجی محمد اعظم ، در موضع ودالہ سندهوان ، ۱۲۹۷ه ، آغاز برابر ، ۱۵۰ ص (خانم رضوانه سحر).

□ پیشاور ، ریکارد آفس ۴۰ : نستعلیق، بی تاریخ. آغاز برابر. انجام: چون من زین داستان از غم زدم دم ـ بخوان تاریخ آن دیباجهٔ غم ، ۱۵۱ ص (سید حسن مجتبی رضوی).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۵۰۵ ، ۱۹۶۲/۵۰۵ N. M. :تاریخ و نشانی بیشتر از نسخه داده نشده (پایان نامه دکتر طاهره آفتاب : ۱۲۵).

☆ 000ـ نهربحرمثنوی

گزیدهٔ «مثنوی معنوی» ست به دنبال «مثنوی معنوی» (ن.ک. همین بخش : ۲۴۴) گذشت.

☆ 000ـ نغمات العشاق : نغمات عشق

باسربندهای «نغمه» در توصیف عشق و شوق ، ادبی عرفانی به نثر و نظم. در بخش ادبیات نثری خواهد آمد.

● 341ـ رکنا کاشانی

رکن الدین مسعود بن نظام الدین علی کاشانی ، متخلص به «مسیح ، مسیحا ، مسیحی» و مشهور به حکیم رکنا شیرازی و زاده و بزرگ شدهٔ کاشان ، پزشک بوده ، نزد شاه عباس (۹۹۵-۱۰۳۸ه) جای داشته ولی به اتهام میگساری رانده شده ، به هند نزد جهانگیر (۱۰۱۴-۱۰۳۷ه) رفته است ، و پس از بازگشت به ایران در ۱۰۶۶ه/۵-۱۶۵۶م در گذشته است.

(ن.ک. فرهنگ سخنوران : ۵۴۰ «مسیح کاشانی» ـ ذریعه ۹ : ۱۰۴۱ ، «دیوان مسیح کاشانی» ـ میخانه ۴۹۵ تا ۵۲۲ زندگینامه و «ساقینامه» اش).

☆ 823ـ قضا و قدر

مثنوی ست با دیدی فلسفی ، و جز «جبر و اختیار» (نسخه ها ۴ ؛ ۲۷۳۹) اوست.

آغاز: شنیدم روزی از پاکیزه رایی - سرای عاریت را کدخدایی - رخش داده بروز عید عیدی - چو صبح صادقش مو از سپیدی.

(ن. ک. دکتر شمس الحق «حکیم رکنای کاشی، احوال و آثار، رساله ی دکترا از دانشگاه پتنه، هند، ۱۹۷۰م - نسخه ها ٤ : ۳۰٤۳ «قضا و قدر» - ذریعه ۱۷ : ۱٤٦ «قضا و قدر» که در آنجا از بسیاری کسان که در این زمینه مثنوی ساخته اند، نشان خواهید یافت - دانشگاه ۱٦ : ٦۹۸ - سنا ۱ ۲۳۷ و ۲ : ۱٤۲ - گلپایگانی ۲ : ٤٥ - ملک ٥ : ۲٤۹ - مجلس ۳ : ٥٦۹ و ۸ : ۲۹ - اته : ۱۷٦۷، ۱٥۷۲).

□ کراچی، موزهٔ ملی ۱۳۰۸ - ۱۹٦۱ .N. M : شکسته، سده ۱۳ه، (ص ۲٤-۲۸ جنگ)، آغاز برابر (نوشاهی : ٦۱٥).

□ اسلام آباد، گنج بخش ٦۷۹ : شکسته آمیز، (۱۲۲۳-۱۲۳۰ه) در «گلدسته معنی» با دو مجلس تصویر، (ص ٦۸۹-٦۹۷)، آغاز برابر (گنج ۳ : ۱۷۱۸).

342- پیر محمد

پیر محمد، که آگاهی دیگری ازوی نداریم، جز آنکه در ۱۰٦۸ه/۷-۱٦٥۸م کار زیر را ساخته است. و نمی دانیم آیا بامراینده ی «طب پیر» (مشترک ۱ : ٦۲٤) یکی باشد ویانه. ولی وی جز پیر محمد بهارنوی ست که «دلایل النبض» را در ۱۲۳۰ه/٤-۱۸۱٥م سروده است. (مشترک ۱ : ٥۷٥).

☆ 824- تفسیر پارهٔ عم، منظوم

سروده‌ی ۱۰٦۸ه/۷-۱٦٥۸م.

آغاز: آفرین و سپاس و حمد و ثنا - از ازل تا ابد سرزند، سزد به خدا - که از وحوش و طیور و نفوس - هم ز مرغان گلشن قدوس - که به هر دو جهان زروی قیاس - نیست کس، جز خدای سزای سپاس.

نسختی از آن در (۱ : ۲۳) گذشت و اینک نسخه ای دیگر :

□ لاهور، چوک وزیر خان، عالمگیر شجاع : نستعلیق و نسخ، سدهٔ ۱۳ه، آغاز برابر، ٤۸۰ ص، (محمد علی کوثر).

343- قادری، دارا شکوه

شاهزاده دارا شکوه، محمد بن شاهجهان بن جهانگیر بن اکبر بن همایون بن ظهیر الدین محمد بابر، (۱۰۲٤-۱۰٦۹ه). که یاد او در «سر اکبر» (مشترک ٤ : ۲۱٦۱) گذشت.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ٤٦۱ «قادری هندوستانی» - ذریعه ۹ : «دیوان قادری»).

☆ 817ـ دیوان قادری

(ن. ک. پیش از این ص : ۷۲۸ که نسخه ای باهمین سر آغاز ، به احتمال از عبدالقادر بدایونی دانسته شده است.

□ کراچی ، موزه ملی N. M. ٤٨٠ : نستعلیق شکسته آمیز، سدهٔ ۱۲ه ، دارای ۱٤۹ غزل. آغاز: همه موجود در وجود ما ـ گنج مخفی ست این نمود ما ، ۱۹۰ ص (نوشاهی : ۵۲۰).

● 344ـ نسبتی تهانیسری

شاه محمد صالح ، شیعی و از روزگار جهانگیر پادشاه (۱۰۱٤-۱۰۳۷ه) ، همراه پدر از میهن خود واسط به هند آمده است و خود گوید : دو از دریا بر آمد ، لعل از کان ـ ز واسط «نسبتی» «طالب» ز آمل ، ولی نگفته کدام «واسط» بایستی ایرانی باشد. درویشی صافی مذهب بود که شاهزاده دارا شکوه (۱۰۲٤-۱۰۶۹ه) نسبت به وی ارادت داشت. و درمیانه های ۱۰۶۲-۱۰۷۰ه/۱۶۵۲-۱۶۶۰م در گذشته است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۶۰۰ ـ ذریعه ۹ : ۱۱۸۵ ـ نصر آبادی : ٤٤٨ ـ روز روش : ٦٩٤).

☆ 826ـ دیوان نسبتی

همان. نسخه ها ۳ : ۲۵۷۰ ـ مرآت العلوم ۱ : ۹۸ (۲ نسخه) و ۲ : ۸۱).

□ لاهور ، گلبرگ ۲ ، حکیم محمد نبی خان جمال سویدا : خط دیوانی ، سده ۱۱ه ، آغاز و انجام افتاده : . . . در ناله من رسایی نیست. . . عدل و چراغ مفلس.. . همسایه روشنایی نیست، دارای ٤ تا ۱۵ هزار بیت غزل و قصیده و سخت خوانا ، ۳۵۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۹۹ ، ۸۷۱ نسبت : نستعلیق ، میانه سده ۱۳ه ، باسرلوح زرین ، دارای ۱۶ هزار بیت. آغاز : رفتیم به سرره و فارا ـ با بخت عداوت است ما را. و آغاز غزلهایش : نی راه و نه رسم و نه توفیق نه یارا ـ ره گم شد گانیم چه جویم خدا را، ۱۱٤۰ ص، ۱۷ س (عباسی ۱ : ۵۱۲).

● 345ـ ملا شاه بدخشی

ملا شاه بدخشانی ، شاه محمد بن عبدالحمید ارگشایی رستاقی بدخشی ، ملقب به لسان الله (م ۱۰۷۰ه/۵۹-۱۶۶۰م) یا ۱۰۶۹ (۵۸-۱۶۵۹م) که یاد او در «شاه تفاسیر» (مشترک ۱: ۵۸) گذشت. و به «ملا شاه» و «شاه» تخلص می کرده است. و در سروده هایش بسیار خود پسند بوده است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۲۸۸ «شاه بدخشانی» ـ ذریعه ۹ : ٤۹۵ «دیوان شاه بدخشانی» ـ ریحانه ۵ : ۳۸۲ «ملا شاه» ـ شعرای کشمیر ۱ : ٤۲۶ تا ٤۵۹ ـ برگل ۱ :

۱۸٤ ش ٦٠ F ٤٤ R - پاکستان میں فارسی ۲ : ۱۲٤ تا ۱٦۳ زندگینامه و نام کارهایش : تفسیر قرآن (چند سوره) ، رسالهٔ بسم الله ، رسالهٔ حمد و نعت و منقبت ، یوسف و زلیخا ، رسالهٔ دیوانه ، رسالهٔ مرشد ، رسالهٔ ولوله ، رسالهٔ هوش ، رسالهٔ تعریفات خانه ها و باغات و منازل کشمیر ، رسالهٔ نسبت ، رسالهٔ شاهیه ، دیوان اول و دوم ، شرح رباعیات ، رقعات ، قصاید عربی. سپس بررسی این چند کارش : ۱- رسالهٔ مرشد ، ۲- رسالهٔ شاهیه ، ۳- رسالهٔ ولوله ، ٤- رسالهٔ هوش ، ٥- رسالهٔ نسبت ، ٦- تفسیر ، ۷- رسالهٔ حمد و نعت ، ۸- تعریفات خانه ها و باغات و منازل کشمیر ، ۹- رباعیات ملا شاه ، ۱۰- مکتوبات ملا شاه).

☆ 827- دیوان ملا شاه

سروده های وی به طور کلی جهت عرفانی دارد. و در مثنوی «نسبت» (ن. ک. پس از این) می گوید پایبند وزن و قافیه نیستم : می زنم از ره معانی دم - که به الفاظ نیستم محرم . . . معنی ما به لفظ در ناید - در خور فیل خانه می باید.

(ن. ک. ذریعه ۹ : ٤۹٥ «دیوان شاه بدخشانی» - نسخه ها ۳ : ۲۳۷۱ «دیوان شاه بدخشی» - رلو ۲ : ٦۹۰ ، ٦۹۱ - دانشگاه ۱٦ : ۷٥۰).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۸۷ SPi/VI ؛ ٤۷۱۹ : نستعلیق ، بگفته پرفسور شیرانی نسخه از روزگار سراینده است ، آغاز : بیائید یاران محمود من - که حمد یکی هست مقصود من - ۳۹۲ گ (عبدالله ۲ : ٥۳۹). از کتابهای شیرانی بوده. (بشیر حسین ۱ : ۱٦۲).

☆ 828- رباعیات ملا شاه

(ن. ک. پاکستان میں فارسی ۲ : ۱٥٦ «رباعیات ملا شاه» به تفصیل).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ٥۹ APi/VI ؛ ۲٥٤ : نستعلیق ، غلام نبی قادری ، ۲۲ شعبان ۱۱۸٦ه. آغاز : در شرح آمد چهار عنصر ظاهر - تاتافت بر آن چهار نور باهر ۳۰۹ گ (عبدالله ۲ : ۳٥۷).

☆ 829- مثنوی نسبت : رسالهٔ نسبت

نام مثنوی از سر آغاز آن گرفته شده است. مثنوی ست عرفانی و بلند ترین مثنوی هایش. و مانند دیگر مثنوی های او موضوع های گونا گونی را در بردارد با حکایت چهار عنصر ، دعوی حشر ، جواب وجود مطلق آغاز می شود. سپس توصیف هایی دربارهٔ صرف ، نحو ، منطق ، حکمت ، هیئت ، کلام ، معرفت عالم ، حقایق اشیا ، معانی بیان ، بدیع ، طب ، فقه ، حدیث ، بهار نامه دربارهٔ گل ها ، گل شقتالو ، تاج خروس ، مخملی ، آفتاب پرست ، گل مجازی و حقیقی. آنگاه خمریات : ساقی ، میخانه ، شراب ، شیشه ، خم و سبو . سپس زندگینامهٔ خودش : نام پدر و مادر وزایش و آموزش خودش. در پایان : نماز ، روزه ، حج ، زکاة ، کلمهٔ شهادت ، داستان یوسف.

آغاز : حمد را نسبتی ست باتو درست ـ بردرم . . . درتست. این مصرع در جایی دیگر چنین آمده : بر در هر که رفت بردرتست.

(ن. ک. پاکستان میں فارسی ۲ : ۱۵۰ «رسالهٔ نسبت» به تفصیل ـ اته : ۱۵۸۰ «رسالهٔ نسبت»).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۱۵۸ Pi/VI ۶۵۷ : نستعلیق ، سده ۱۱ه ، (گ ۱۴۳-۳۴۵) ، آغاز برابر (عبدالله ۲ : ۳۵۸).

☆ 830ـ مثنوی ولوله : رسالهٔ ولوله

نام مثنوی از سر آغاز آن گرفته شده است. مثنوی ست باسربندهای : تعریف آتش ، تعریف عقله ، تعریف گوهر ، امانت ، جواب فرزند آدم آسمان و زمین و کوهسار را ، تعریف عشق ، تعریف دل ، تعریف نوروز ، نسبت به شب ، تعریف بهار ، تعریف کمان ، تعریف هند ، تعریف مرشد خود ، دزد ، بخت ، درد ، ازل و ابد ، نمک ، عشق ، نقطه ، آتش ، صبر ، قرار.

آغاز : از ولولهٔ وصال یارم ـ بنگردل آفتاب زارم.

(ن. ک پاکستان میں فارسی ۲ : ۱۴۴ «رسالهٔ ولوله» به تفصیل ـ اته : ۱۵۸۰).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۱۵۸ Pi/VI ۶۵۷ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه ، (گ ۱-۵۴) ، آغاز برابر (عبدالله ۲ : ۳۵۸).

☆ 831ـ مثنوی هوش : رسالهٔ هوش

هر چند همه سروده هایش درباره ی «هوش» نیستند ، ولی بسیاری از آن ها با پرورش هوش در ارتباط اند. واژه ی «هوش» نیز در بیت دوم آن آمده است. موضوع هایی بیرون از آموزش هوش چون : دف ، نی ، پنج ستاره ، دوازده برج ، توصیف دلبر ، محبوب ، لباس ، اسب ، بازی چوگان نیز دارد.

آغاز : طرز خاموشی و طرح گفتن ـ همه کس می داند غیر از من ـ منکه از هوش جدا می افتم ـ نیم خیزی نه چها می افتم.

(ن. ک. پاکستان میں فارسی ۲ : ۱۴۷ «رسالهٔ هوش» به تفصیل ـ اته : ۱۵۸۰ ، ۲۲۴۶).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۱۵۸ Pi/VI ۶۵۷ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۱ه ، (گ ۵۵ ب ـ ۱۴۲) ، آغاز برابر (عبدالله ۲ : ۳۵۸).

● 346ـ سهارنپوری ، عصمت الله

ملا عصمت الله سهارنپوری بن اعظم ، از روزگار اورنگ زیب (۱۰۶۸-۱۱۱۸ه) نگارندهٔ «تشریح الافلاک ، شرح» (مشترک ۱ : ۲۵۴).

☆ 832- نظم نیک : صرف منظوم

صرف زبان عربی ست به نظم، که در ۱۰۷۰ه/۵۹-۱۶۶۰م ساخته است(گنج ۳:۱۱۳۷). در بخش دستور زبان خواهد آمد.

● 347- حسام الدین ، حسامی

شیخ حسام الدین ، متخلص به حسامی (م ۱۱۱۵ه/۳-۱۷۰۴م) پدر سراج الدین علیخان آرزو (ن. ک. پس از این) ، مرد سپاهی و منشی در دستگاه اورنگ زیب (۱۰۶۸ - ۱۱۱۸ه) ، بوده است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۱۵۷ ؛ «حسامی هندوستان». ذریعه ۹ : ۲۳۷ ؛ «دیوان حسامی هندی». صبح گلشن: ۱۳۰).

☆ 833- حسن و عشق : مدهومالت و منوهر

در حصار (هند) بروزگار اورنگ زیب (۱۰۶۸-۱۱۱۸ه) ، در رمضان ۱۰۷۱ه/۱۶۶۱م ، بنام «حسن و عشق» سروده است : سخن کز حرف حسن و عشق خواندم - هم او را نام «حسن و عشق» ماندم . . . ز تاریخ عرب کردم شماری - به هفتاد و یک افزودم هزاری - چو در خاک «حصار» این لاله بشکفت - حصار سبز گلشن آفرین گفت.

همان افسانه ی کهن است جز اینکه حسامی چند رویدادی که در مثنوی «مهر و ماه» رازی و «گلشن معانی» کالپی آمده را نیاورده است. مانند پیشگویی ستاره شناسان ، پرنده شدن مدهومالت، عروسی «پیمان» با «تار چند»، همچین افزوده هایی بر مثنوی رازی‌دارد. مانند بیماری و مرگ «منوهر» و ستی شدن «مدهومالت» با جسد منوهر. و از نظر شمار بیتها «حسن و عشق» بیشتر از «مهر و ماه» رازی ست.

برای نشانی و نمونه : نشانم نخلی از آه جگر سوز - که آتش سرزند از وی شب و روز - ز خون کشتگان خنجر عشق - نویسم سرگذشتی بر در عشق (گ ۲ ر نسخهٔ کراچی ، انجمن ترقی). و نیز در توصیف ستی شدن مدهومالت : بکیش و ملت آتش پرستان !- که میدانند آتش را گلستان . . . عروس با وفا باصد پریزاد - روان در پیش نعش او به فریاد - حنوطی ساختند از عنبر و مشک - زدند آتش به عود و صندل خشک - در آتش هر دو را ماندند یکبار - چو دو شبنم به یک برگ گل نار - در آمد عشق و آتش زد دو تن را - بهم بگداخت دو سیم تن بدن را. (گ ۱ . ب همان نسخه).

آغاز : بیا ای خانه بسم الله چه تدبیر - که خون آید بگو بیچون تحریر.

(ن. ک. نسخه ها : ۲۷۷۲ «حسن و عشق» - اته : ۱۵۸۲ ، داستان سرایی فارسی در شبه قاره ، از دکتر طاهره آفتاب : ۱۲۷ تا ۱۳۳).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲٤٦ : نستعلیق ، فتح الله حسنی جائسی ، ۹ ع ۱۰۹۰/۱ه ، در بندر سورت برای میر سید سعد الله ، آغاز برابر ، ۲۱٦ ص (نوشاهی : ۱۵۱).

● 348ـ سرمد دهلوی

سرمد دهلوی شهید (م ۱۰۷۱ه/۱٦٦۱م).همان سعید سرمدکاشانی تازه مسلمان شده، شاگرد ملا صدرا شیرازی و میر فندرسکی ، که بدستور اورنگ زیب ، به اتهام زندقه شهید شده است.

(ن. ک. ذریعه ۹ : ٤٤۰ «دیوان سرمد کاشانی» ـ فرهنگ سخنوران : ۲٦٦ «سرمد کاشانی»ـ ابو الکلام آزاد، سرمد شهید ، لاهور ، ۱۹۷۳م).

✾ 834ـ رباعیات سرمد

(ن.ک. موزهٔ سالار : ۱۹۱۰ «رباعیات سرمد» ـ براون : ۲۵۷ «رباعیات سرمد»).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۹/۳۲٤-۱۹۵۸ : N. M. : نستعلیق ، (۱۲۹۳ه) ، (ص ۱۹۸ - ۲۰۰) ، (نوشاهی : ٤۹۷).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۹۳ ـ ۸۸/۳ : سده ۱۳ه ، (بشیر حسین ۱ : ۱۳۹).

□ شکار پور ، گزهی ، مولانا محمد ابراهیم ناظم ، یاسینی : نستعلیق ، سده ۱٤ه.

آغاز : از جرم فزون یافته ام فضل ترا ـ این شد سبب معصیت بیش مرا . . . تخلص او : سرمد در دین عجب شکستی کردی ـ ایمان فدای چشم مستی کردی ، ٤۰ ص (سید خضر نوشاهی).

□ لاهور ، شاد روان مولوی شمس الدین : نستعلیق، تاریخ یاد نشده، در «جنگ شعری» ۲۳٤ برگ (پایان نامه دکتر خالده آفتاب : ۷۷).

● 349ـ مقبول

سراینده ای با تخلص مقبول ، از شبه قاره ، که در ۱۰۷۱ه/۶۰-۱٦٦۱م ، منظومه ی زیر را سروده است.(ن.ک. بخش سیر ، که در انجا نام سراینده «محمود» است).

✾ 835ـ حقیقت الفقرا

در پایان آن آمده : لفظ «مقبول» شد به هر دو سرا ـ ختم «حقیقت الفقرا». در ۱۰۷۱ه : هم به سالی که کردمش انشا ـ بود هفتاد و یک بر الف زیاد ـ سال تاریخ اوست ازره دین ـ حال آیات کاملات حسین.

مثنوی ست در زندگانی شاه حسین دوها کلسری ، که یکی از اولیا الله هند است ، و خاکجای او در لاهور در کنار رود راوی زیارتگاه است. در آن از دلباختگی این درویش با پسر برهمنی بنام «مادهو» که در زیبایی یکتای روزگار بوده سخن گفته است : بود مادهو به حسن و ناز عجب . . . پسری نازنین ناز پرست . . . بود هندو نژاد کافر کیش ـ شوخ و سنگین دل و جفا اندیش. ولی پسر بچه از آتش عشق شاه حسین بی خبر ، سرانجام قلب سنگ مادهو نرم

می گردد : رسم عشق است کز پس محنت ـ عاشقانرا همی دهد راحت. درویش در می گذرد ، و مردم و مادهو به سوک او می نشینند : پیرهن چاک زد گل اندر باغ ـ ناله زن گشت بلبل اندر باغ ـ گشت بیمار نرگس شهلا ـ شد ز غم قامت بنفشه دوتا ـ گل صد برگ جعفری شد زرد ـ سوسن آمد کبود پوش از درد . . . مادهو می گوید : جان من از غمت رسید به لب ـ پس مرا هم به پیش خود بطلب.

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ۳۲۵۳ SPi/VI : تاریخ یاد نشده ، ۱۱۱ گ (پایان نامه دکتر طاهره آفتاب : ۲۹۶-۲۹۸).

350ـ ناشناس

ناشناسی از سرایندگان شهر تته ، که در ۱۰۷۱ه/۱۶۶۱م منظومه ی زیر را سروده است.

836ـ گلزار معانی

در آن آمده : «گلی از باغ» خواندم از حسابش ـ که هم تاریخ باشد هم خطابش. مثنوی ست عرفانی ، گویا ره آوردی بوده که از سفر خود برای دوستان آورده است : «ره آوردی به سوی تته اورده».

(همان نسخه ها ٤ : ۳۰۷۰).

آغاز : دلی یک ذرهٔ صحرای حیرت ـ دلی یک قطرهٔ دریای حیرت.

(ن. ک. دانشگاه ۱۶ : ۱۹۹ «گلزار معانی» سروده ی فایق ، بروزگار امجد علیشاه پادشاه لکهنو (م ۱۲۶۳ه ؟)).

□ **لاهور** ، دانشگاه ، شیرانی ۳۲۸۳/۲۷۸ : تاریخ یاد نشده ، آغاز برابر نمونه (بشیر حسین ۱ : ۱۶۵).

351ـ احسن کشمیری تربتی

میرزا احسن الله ملقب به ظفر خان و متخلص به احسن (م ۱۰۷۳ه/۱۶۶۳-۲م) فرزند ابو الحسن تربتی. پدرش بروزگار اکبر (۹۶۳ - ۱۰۱٤ه) به هند آمده است. و خود از سوی اورنگ زیب (۱۰۶۸-۱۱۱۸ه) والی کابل و سپس کشمیر بوده است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۲۷ «احسن تربتی» ـ ذریعه ۹ : ۵۵ «دیوان احسن» ـ شعرای کشمیر ۱ : ۲۶ تا ۷۷).

837ـ دیوان احسن

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۲۱۹ ـ ایوانف : ۷۸۰ ـ موزهٔ سالار : ۱۱۹۲ ـ اته : ۱۹۰۱ ـ مرآت العلوم ۱ : ۸۹ ، ۱۰۲ ـ ریو ۲ : ۸۰۷).

□ **لاهور** ، دیال سنگھ ترست ۲۹۲ ج : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، آغاز و انجام افتاده.

در فهرست بنام «بیاض احسن» آمده. آغاز : آینه سوزد از نفس واپسین ما . . . در آن آمده : احسن بهشت راچکند واعظا خموش - کی میخورد فریب ز حرف تو مست ما . . . از خدا روز و شب احسن به دعا می طلبم - شوخ چشمی که برد طاقت و آرام مرا . . . رسانده ایم به معراج می پرستی را - نهاده ایم به طاق بسد مستی را . . ، ۱۹ گ (هاشمی ، صدیقی ۲ : ۲۱۱).

□ **لاهور** ، دیال سنگه ترست ۷۵۳ : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده. آغاز افتاده : رنگ رون آمد آفتاب جهان . . . شدی به حسن شناسی چو روشناس احسن - هزار نقطه گذارند انتخاب ترا . . . نمونه دیگر از تخلص او به احسن این همه ساقی تغا فلت از چیست - چه کرده است بگوتادگر چنان نکند ، ۱۳۸ گ (دیال سنگه ۳ : ۲۹۳).

● 352- برهمن لاهوری

چندر بهان لاهوری متخلص به برهمن (م۱۰۷۳ه/۲-۱۶۶۳م) که یاد او در بخش نامه نگاری (۵: ۱۳٤) گذشت ، و نیز ن. ک. نادر النکات، از همو ، در بخش هندویی.

☆ 830- هفت بحر : مثنوی چندر بهان

سراینده بدان نام ویژه ای نداده است و در چاپ نولکشور ضمن «مجموعه رسایل» ۱۸۸۵/ ۱۳۰۳ه. بنام «مثنوی رای چندر بهان» (ص ۸۵-۱۱۳) چاپ شده است و نام «هفت بحر» در پایان نسخه ای مؤرخ رمضان ۱۰۹۳ه آمده است (ن. ک. پاکستان مین ۲ : ۱۱٤). در آن دو باریکی در آغاز و یکی در انجام ، شاهجهان (۱۰۳۷-۱۰۶۷ه) را ستایش کرده است. ولی در نسخه ی چاپی ستایش یکم نیامده است.

مثنوی ست عرفانی ، باسربندهای : (این سربندها نیز در نسخه ی چاپی نیامده است) اظهار عجزوستایش بینیاز، جوش و خروش دل، تازیانه ی آگاهی ، طراوت گلشن جوانی و ندامت ایام نادانی، قلم و سخن، نشانی سخن، آرایش بوستان سخن ، آوازه ی عشق ، ثنای شاهجهان ، شب مهتاب و جلوه ی صبح ، نفس اماره ، کیفیت نشا روزگار ، خطاب به آفتاب ، ستایش شاهجهان ، بی ثباتی اساس ناپایدار روزگار ، جلوه ی صبح ادراک و کیفیت نسیم بهار ، مراتب عشق.

آغاز : خداوندا دلی ده محرم راز - که برویش در معنی بود باز - به معنی صورتم را آشنا کن- دلم را چشم معنی بین عطا کن . . . «برهمن» را به معنی آشنا کن - به خود راهش ده و از خود جدا کن.

(ن. ک. پاکستان مین فارسی ۲ : ۹٤ تا ۱۲٤ زندگینامه و نام ۱۳ کار او ، از آن میان بررسی تفصیلی «هفت بحر». انديا افيس ، چاپی : ۸۷ ، ۲۲۹ - اته : ۳۰٤۷).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۹٤۷۶ : نستعلیق پخته ، در بلده حصار ، هفتم پادشاهی

محمد شاه پادشاه غازی ، ۱۱۳۷ه ، آغاز برابر ، دوبار ستایش شاهجهان را دارد ، در کلفون بنام «مثنوی هفت بحر» است ، ۵۰ ص ۱۵ س.

☆ 839- دیوان برهمن

(ن. ک. «احوال و آثار چندر بهان برهمن و دیوان او» بکوشش محمد عبدالحمید فاروقی ، احمد آباد ، ۱۶۴ ص).

□ **لاهور** ، گلبرگ ۲ ، حکیم محمد نبی خان جمال سویدا : نستعلیق ، عبدالکریم متوطن در لاهور ، ساکن شاهجهان آباد ، ۲۵ شعبان ۱۱۵۳ه. ش ۱ مجموعه (ص ۱-۳۳). آغاز : ای برتر از تصور وهم و گمان ما - ای درمیان ما و برون از میان ما ، دارای ۹۸ غزل ۱۴ رباعی ، سپس مثنوی ناصر علی ، رویهم ۵۴ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **کراچی** ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲۰۴ : نستعلیق ، لاله من سکھ رای ، برای لاله دام چند داس شیر کوتی ، ۲ ع ۱۱۸۱ه ، در مراد آباد ، آغاز : ای برتر از تصور وهم و گمان ما ، ۱۲۸ ص (نوشاهی : ۱۳۱).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۳۵۴۸ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه ، آغاز و انجام افتاده، نخستین تخلص او : نمی شدم به سوی دیر هرگز از سر شوق - مرا برهمن ، زنار شد باعث ، غزل است به ترتیب از «ث» تا «م» سپس «الف» تا «ت» ، ۱۰۰ ص.

□ **بهاولپور** ، جامعه اسلامیه ۱۹۵ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه ، دارای : غزل ، رباعی ، آغاز : پر نقش بوی محبت آید از گفتار ما - می توان فهمید از گفتار ما کردار ما - . . . در محبت از ازل پیوند داد (!) برهمن - رشته زلف بتان با رشته زنار ما . . . ، تخلص دیگر او : کس بر آب روان برهمن نشد ایمن - اساس بر سر آبست قصر دنیا را . . ، ۱۰۴ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ **کراچی** ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲۰۳ : نستعلیق ، سده ۱۲ه ، دارای : غزل و رباعی ، ۱۳۶ ص (نوشاهی : ۱۳۱).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۲۶۵۷ : نستعلیق تحریری پخته ، بهر بلعل ناکه ، ۸ ذیحجه ۱۲۰۵ه ، آغاز : ای برتر از تصور وهم و گمان ما ، تخلص او : برهمن از سر زلف تو برد یکسر موی - بس است یکسر موی تو بهر عمر دراز. غزل است از الف تایا ، رباعی ها ، مثنوی ی کوتاه : شاه تاج (۲۵۸-۲۶۸).

□ **بهکر** ، شاهین هومیو فارمیسی ، طاهر شاهین : نستعلیق پخته ، عبدالکریم بن عطا الله ۸۳۱۲ (۱۲۸۳ه؟)، (ص ۱۵۰-۲۶۱). آغاز: ای برتر از تصور وهم و گمان ما ، غزل های اوست (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۸۷۱ ، ۸ لا : نستعلیق، پایان سده ۱۳ه ، رباعی و غزلهای اوست. آغاز: ای برتر از تصور وهم و گمان ما ، ش ۲ مجموعه ، ۵۸ ص ۱۵ س (عباسی ۱ : ۳۷۱).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۷۴-۱۹۷۸ N. M. : نستعلیق ، سده ۱۳ه ، دارای : غزل و رباعی ، آغاز و انجام افتاده : رسد به اوج فلک آه سر کشیده ما ـ صلا به موج دهد اشک خون چکیده ما ، ۱۶۴ ص (نوشاهی : ۴۷۸).

● **353ـ بنوالی داس ، ولی**

بنوالی داس متخلص به ولی. از دبیران شاهزاده دارا شکوه (۱۰۲۴-۱۰۶۹ه).

☆ **840ـ اوم نامه**

که در ۱۰۷۳ه/۲-۱۶۶۳م ساخته است (ن. ک. بخش هندویی ۴ : ۲۱۳۵).

☆ **841ـ گلزار حال** : ترجمهٔ پرپوده

مثنوی دیگری ست که در همان سال ۱۰۷۳ه/۲-۱۶۶۳م سروده است. (ن. ک. بخش هندویی ۴ : ۲۱۷۹).

☆ **842ـ دیوان ولی**

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۶۵۳ «ولی دهلوی» که نامش را منشی بنواری داس گفته ـ روز روشن : ۹۱۵ که نامش را نوازی داس آورده ـ هندوون کا حصه : ۵۲ ، ۲۹۲ که ازوی تنها به تخلص نام برده).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب ۲۸ . ۱۰۵۵Pi/VI: نستعلیق، بی تاریخ، با مهر امید علی پسر محمد معروف ۱۲۴۱ه. رباعیها و مثنویهایی ست با تخلص ولی که فهرست نگار به احتمال آنرا از بنوالی داس دانسته است. آغاز رباعیها : سری که نفخت فیه من روحی گفت ـ دانا چوشنید گفت چیزی به نهفت ، همراه «قصیده رایی» عطار ، ۹۵ گ (عبدالله ۲ : ۳۷۲).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۴۲۶ : نستعلیق شکسته آمیز پخته ، سده ۱۳ه ، در یک جنگ با عنوان «دیوان ولی رام» (که شاید همو باشد) آغاز : در خود بنگرز مطلب خود پرشو برای نشانی های نسخه ن. ک. گنج ۳ : ۱۴۹۹.

□ لاهور ، دیال سنگه ترست ۷۱۶ : نستعلیق روان ، گوپال کول ، تاریخ یاد نشده ، همراه مثنوی «اوم نامه» از همو ، غزلهای عرفانی ست ، رویهم ۱۱۷ گ (دیال سنگه ۳ : ۳۲۰).

☆ **843ـ مثنوی ولی**

آغاز: بنام او ، که در یابی ست گویا ـ به ذات و وصف بی مانند و یکتا.

□ کراچی ، موزه ملی ۱ - ۱۰۵۲/۱۵ - N. M. ۱۹۵۷ : نستعلیق چلیپا ، جهج مل ،

۲۸ ع ۲/۱۱۱۱ه، ٤ ص، در بیاض (نوشاهی : ٦٤١).

● 354- دانش مشهدی

میر رضی از سادات مشهد، متخلص به دانش (م ۱۰۷٦ه/٦-۱٦٦٥م) فرزند ابو تراب. بروزگار شاهجهان (۱۰۳۷-۱۰٦۷ه) با پدر خود به هند رفت. با دارا شکوه (۱۰۲٤-۱۰٦۹ه) و شاه شجاع در پیوند بود. سپس به میهنش برگشت و در آنجا در گذشت. و مرگ او را ۱۰٦۵ه نیز نوشته اند.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران: ٤۰۲- ذریعه ۹ : ۳۱۷).

☆ 844- دیوان دانش

تا آنجا که در دسترس است، پنج نسخه از این دیوان در دست هست : یکی قم (مرعشی، اشکوری ٦ : ۱۵۲). و بنوشتهٔ آقای محمد قهرمان از مشهد - که دست در کار چاپ این دیوان هستند، چهار نسخهٔ دیگرآن در هند است : رضا پورش ۳۵۲۰ و ۳۵۲۱ و یکی دیال دهلی و چهار مین در دانشگاه علیگر.

□ کراچی، موزهٔ ملی N. M. ۱۹٦۱-۱۲٦۱ : نستعلیق، سدهٔ ۱۳ه. دارای غزل و رباعی بی ترتیب قافیه، آغاز : نو بهار آمد که ابر تر چمن پرور شود - نکهت گل سایهٔ شور و جنون در سر شود. تخلص او : راز پوشیدن نباید «دانش» از بیتاب عشق - درمیان انجمن، پروانه خاکستر شود، ٤٤ ص (نوشاهی : ٤۹٤).

● 355- رمزی کاشانی

محمد هادی بن حبیب الله، رمزی کاشانی، زاده پیرامون ۱۰٤۰ه/۳۰-۱٦۳۱م. بروزگاری که نصر آبادی «تذکره» را می نگاشت. به سال ۱۰۸۳ه در اصفهان می زیسته و هنر چوب تراشی و نقاشی داشته است. و چندی در دستگاه مرتضی قلیخان حاکم اردبیل بوده است.

ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۲۳۸ «رمزی کاشانی» - ذریعه ۹ : ۳۸٤ «دیوان رمزی کاشانی» و دو کارش : رمز الریاحین، رمز الحقایق).

☆ 845- رمز الریاحین

بنام شاه عباس دوم (۱۰۵۲-۱۰۷۷ه)، در گفتگوی گل ها با یکدیگر، هر یک در برتری خود، در قالب مثنوی، همراه غزل ها و قطعه ها، سروده است. و آغاز می شود با حمد و ستایش شاه، سپس تعریف باغ هزار جریب و آنگاه مناظره ی گل ها. در چهار هزار بیت.

و «رمز الحقایق» گزیدهٔ این منظومه است.

آغاز : به شهد شکر، شکر خداوند - زبان چون مغز بادامست در قند.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۲۸۳۸ - ذریعه ۱۱ : ۲٤٦ «رمز الحقایق» و «رمز الریاحین» او، و ۱۹ : ۱۸۸ «مثنوی...»).

□ کراچی، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲٤۸ : شکسته خوش، سدهٔ ۱۲ه. با تصویر ها،

آغاز برابر ، ۱۳۸ ص (نوشاهی : ۱۵٤).

● 356ـ شاهدی نیشابوری

ابراهیم بن صالح، شاهدی نیشابوری(گفته شده پیرامون ۱۰۷۵-۹۵۷ه/۱٤۷۱ - ۱۵۵۰م) (ن. ک. زیر).

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۲۹۰ «شاهدی نیشابوری» - ذریعه ۹ : ٤۹۸ - روز روشن : ٤۰٤ که هیچیک روزگارش را نگفته اند).

✯ 846ـ دیوان شاهدی‌نیشابوری

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۲-۲۳/۹۱۲ - ۱۹۵۷ .N. M : نستعلیق خوش (محمد شفیع تبریزی ، ۱۰۷۸ه) چند غزل است : هر چه بر صفحه امکان رقم هستی داشت ـ دل شاهد به تمنای تو انگارش کرد (نوشاهی : ۵۰۱).

✯ 847ـ بحر طویل

در آن شاه عباس یکم (۹۹٦-۱۰۳۸ه) و عباس دوم (۱۰۵۲-۱۰۷۷ه) ستایش شده است (ن. ک. بالا که تاریخ ها جور نیست). در دوازده «عقد»: ۱ تا ٤ در حمد خدا، ۵ و ٦ ستایش پیامبر، ۷ و ۸ حضرت علی ، ۹ تا ۱۲ ستایش شاه عباس حسینی.

آغاز : بسم الله الرحمن الرحیم ـ الهی سرچشمهٔ بحر قدیم. منشاء نشاء صهبای سخن ـ نام کریمی ست که در بزم کرم. چیده بساط طرب از شیشه ابر و خم گردون.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۲۶۵۸ «بحر طویل» او ـ دانشگاه ۱۰ : ۱۵۸۸ با همین سر آغاز).

□ کراچی، موزهٔ ملی ۲-۲۳/۹۱۲-۱۹۵۷ .N. M : نستعلیق خوش (محمد شفیع تبریزی ۱۰۷۸ه) ، (ص ۱۸-۳۲) ، سرلوح.

□ کراچی ، همانجا ۱۸۵/۵-۱۹۶۲ .N. M : نستعلیق (۱۰۷۸ه)، (ص ۲-۲۰۸)، (نوشاهی : ۵٤۷).

● 357ـ قاسم دیوانه

محمد قاسم مشهدی ، از سدهٔ یازدهم ، شاگرد صایب اصفهانی (م ۱۰۷۷/۶ه - ۱۶۶۷م) مشهور به قاسم دیوانه.

در بخش الفبایی این بخش از فهرست (ن.ک. پیرایش)متنوی ست بنام «کشف الحقایق» از سراینده ای با تخلص قاسمی که می تواند از این قاسم باشد.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ٤۶٤ - ذریعه ۹ : ۳۳۵ - ۸۶۳ - نسخه ها ۳ : ۲٤۷۹).

✯ 848ـ دیوان قاسم دیوانه

برای نسخه هایش : موزهٔ سالار : ۲۰۶۹ ، ۲۰۷۱ - ایوانف : ۸۲۵ - (ص ۲ : ۷۰۷ ،

۸٤۵ - تاجیکستان ، دو شنبه ٤ : ٦۰ - موزهٔ کابل: ۱۳۱- نشریه ۹ : ۷۲).

□ **بهاولپور** ، جامعه اسلامیه ۱۹۳ : نستعلیق پخته ، در کوچه غوغایی پیش مقبره حضرت امام علی موسی الرضا ، سده ۱۱ه. **آغاز:** اول فتح است بسم الله الرحمن الرحیم - فاتحه فتح است بسم الله الرحمن الرحیم . . . قاسم زستا بگفتا شاه روم دهر را - این غزل طرح است بسم الله الرحمان الرحیم. تخلص او: آن موی میان گفت که قاسم ز سراری - داده سر پیوند به موی کمر ما . دارای : غزل ، رباعی ، ۱۹٦ ص (پرفسور الله دتا چودری).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۱٦٤ : نستعلیق خوش ، سده ۱۱-۱۲ه. در «گلچین» (ص ۱۳ - ۱۰۰) گزیده ای ست به ترتیب تهجی از غزلهایی با تخلص قاسم و قاسمی . این دو مقطع را یاد می کنم : ای محرم اسرار تو ، ای جعفر طیار تو - ای قاسم انوار تو ، ای مس جانرا کیمیا . . . قاسم دیوانه شد چونکه ندید و نشنید - روی تو چون جام بود ، بوی تو چون مشک ناب ، پیراسون ۲۲۰۰ بیت.

□ کراچی ، موزهٔ ملی N. M. ۵۲۸/٤۷ : نستعلیق خوش ، سید قطب الدین حسینی ، ساکن قصور ، ج ۱/۱۰۷۰ه. برای خان میان حسن خان بن میان عنایتی خویشگی، دارای غزل و رباعی ، آغاز : بس که افتاده از غمت آشفتگی در کار ما - بر سرما خود بخود وا می شود دستار ما ، ۲۸۰ ص (نوشاهی : ۵۲۱).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۵۳ : نستعلیق شکسته آمیز، آغاز سده ۱۲ه ش، مجموعه (ص ٤-۱۸۳) ، غزلهای اوست به ترتیب تهجی از الف تا یا ، رباعیها نیز به ترتیب ، آنگاه یک مثنوی در ۵۸ بیت. آغاز غزلها : سحر که گشت مجمر کباب سینهٔ ما - سفیده دم ورق بود از سفینه ما ! . . . سردار عشق بشاگردی من فخر کند - قاسم امروز که صایب بود استاد مرا. آغاز مثنوی : بیمن عشوه حسد بر دم تعسر(!) ز دم خود را - از آن خاریکه در دل داشتم آتش ز دم خود را.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۲۸۱ : شکسته زیبا ، عاملا باقرا ، بجهت برادر نور الابصار نذر بیگ ، ۱۱۳۲ه. دارای : غزل به ترتیب تهجی ، رباعیها ، قطعات ، رویهم پیراسون ۲۱۱۱ بیت. آغاز : بسکه افتاد از غمت آشفتگی در کار ما - بر سر ما خود بخود وا می شود دستار ما ، انجام : از روی سر خویش فکندم نقاب را - گرد غم به دامن دنیا نشسته ام. با سرلوح زیبا ، هنری ، دو صفحه آغاز و دو صفحه انجام تمام زرین ، دندان موشی زرین ، جدول ۳ راه فواصل ابیات و ۵ خطی کناره متن ، در هامش نسخه «مثنوی» ناشناخته ای با این سر آغاز آمده است : به نام آنکه شاه انس و جانست. سلیمانش گدای آستانست. (ن.ک. «شاه و درویش» الفبایی).

□ **لاهور** ، دانشگاه ، شیرانی ٤۸۰٤/۱۷۸٤ : تاریخ یاد نشده ، آغاز : بسکه افتاد از

غمت شوریدگی در کار ما.

□ لاهور، همانجا ۱۴۷۰/۴۵۲۰: تاریخ یادنشده،دارای غزل و رباعی ، که بسیاری از آنها در چاپ نولکشور نیست ، آغاز و انجام افتاده (بشیر حسین ۱ : ۱۲۶).

● 358ـ همت

سراینده ای با تخلص همت ، از روزگار شاه عباس دوم (۱۰۵۲-۱۰۷۷ه) آگاهی بیشتری از وی بدست نیامد. ن. ک. ذریعه ۹ : ۱۳۰۰ که در آنجا از چند تن «همت» از همین روزگاران نام برده شده است. از آن میان همت سیستانی که به هند رفته (نصر آبادی : ۳۸) ، همت فرح آبادی که از نزدیکان همان شاه بوده (نصر آبادی : ۱۳۴) ، همت اردبیلی محمد زمان (نصر آبادی : ۳۹۰).

☆ 849ـ مثنوی همت

همان نسخه ها ٤ : ۳۱٤۰.

آغاز : شبی چون گل به چاک دل نشستم ـ طلسم غنچهٔ هستی شکستم.

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۶۳۶۰/۳ : تاریخ یاد نشده ، آغاز برابر نمونه ، انجام : مرا در خلوت جانان رسانی ـ گل امید بر فرقم نشانی (بشیر حسین ۱ : ۱۷۶).

● 359ـ کالپوی احمد

سید احمد بن فیض الله کالپوی ، که در کالپی Kalpi می زیسته است. و در ۱۰۷۸ه/ ۱۶۶۸-۷م مثنوی زیر را ساخته است.

☆ 850ـ گلشن معانی : مدهو مالت و منوهر

در ۱۰۷۸ه : خود بلبل طبع نیز بشگفت ـ تاریخ بهار او به من گفت ـ گلدستهٔ باغ نوبهاری ـ وین طرفه که نی خزان شماری.

مثنوی ست بزمی در داستان «مدهو مالت» و «منوهر» از افسانه های کهن هندی. و رویداد های آن برابر است با آنچه در «مهر و ماه» عاقلخان رازی (ن. ک. : ۸۷۹) آمده است. که گویا به هنگام سرودن آن ، ناظر بر آن بوده است. و کمتر جدایی با آن دارد. ولی از نظر ادبی و هنری به پای آن ، و نیز به پای «حسن و عشق» حسامی (ن. ک. همین بخش : ۸۸۶) نمی رسد.

آغاز : ای نقش طراز آدم از خاک ـ ذات تو ز نقش آب وگل پاک.

انجام : شد ختم سخن بخیر بر لب ـ کن خاتمه ام بخیر یا رب.

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳۹۵۱/۸۹۹ : نوشته سید جان علی ، ۷ ع ۱۲۰۳/۲ه. (۱۷۷۹م) آغاز برابر نمونه (بشیر حسین ۱ : ۱۶۶).

● 360- مهندس لاهوری

لطف الله متخلص به مهندس فرزند استاد احمد لاهوری، که یاد او در «ترجمهٔ خلاصة الحساب» (مشترک ۱ : ۱۹۷) گذشت. در ع ۱۰۷۹/۱ه/۱۶۶۷م گزارش زیر را ساخته است. وی «لب لباب معنوی» کاشفی را نیز گزیده است (ن. ک. ۲۴۴).

☆ 851- شرح قصیدهٔ برده

متن از بو صیری ، محمد بن سعید (م ۶۹۴ه/۱۲۹۵م). با این سر آغاز : امن تذکر جیران بذی سلم. درستایش پیامبر (ص). در پایان دیباجهٔ نثری آن آمده است. که ابن قصیده را لطف الله احمد لاهوری ، در ع ۱۰۷۹/۱ه (۱۶۶۷م) به فارسی ترجمه کرده است.

(هر چند سر آغاز آن برابر است با شرح حافظ شرف : ۸۱۰ه).

آغاز : امن تذکر جیران . . . ای زیاد صحبت یارانت اندر ذی سلم - اشک چشم آمیختی با خون روان گشته بهم.

☐ ملتان ، بهاولپور ، شادمان کالونی ، دکتر مهر عبدالحق : نستعلیق و نسخ ، سعدالله ولد مولوی عبدالله ملتانی ، سدهٔ ۱۲ه. با دیباجه نثری. آغاز : الحمد لله ناصر العباد بقدرته و جلاله القادر المحمود . . . و آغاز منظوم برابر نمونه ، ۱۲۲ ص (نعیم اختر مجددی).

☐ لاهور ، پنجابی بهتیان ، ضلع گوجرانواله ، انجمن اصلاح المسلمین : نستعلیق ، محمد بخش بن میان فتح محمد ، ۱۲۸۹ه. ش ۲ مجموعه ، رویهم ۲۳۵ ص (سید خضر عباس نوشاهی).

☐ شیخوپوره ، خانقاه دوگران ، رضویه ، ابو الفیض محمد عبدالکریم ابدالوی : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۲۵ ص (نعیم اختر مجددی).

☐ گوجرانواله ، حافظ آباد ، عبدالرشید فاروقی : نستعلیق و نسخ ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز : امن تذکر جیران . . . سپس برابر نمونه ، ۵۳ ص (نعیم اختر مجددی).

☐ شیخوپوره ، نوشهره کتابخانه هاشمی : نستعلیق پخته ، ترابعلی ، سدهٔ ۱۳ه. سرلوح ، دندان موشی ، دیباجه را ندارد. آغاز برابر نمونه ، ۳۷ ص (خالم رضوانه سحر).

☐ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۴۰۰ : نستعلیق ، عبدالمجید دربار کلان ، شعبان ۱۳۰۷ه. (ص ۶۰-۷۸)، نام گزارش کننده و تاریخ در دیباجه نثری آمده است آغاز : ابن کواکب دریه در مناقب اشرف بریه محمد . . . و آغاز منظوم برابر نمونه.

☐ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۴۹۱ : نستعلیق پخته ، ۱۳۱۵ه. (ص ۱-۳۰-۵-۳۰) جدولبندی شنگرف ، سپس قصیده و ترجمهٔ منظوم آن.

☆ 852ـ دیوان لطف الله مهندس

از وست : ای «مهندس» رو که در علم نظر ـ احتیاج مسطر و پرکار نیست. تا بکی شکل زمین خواهی کشید ـ رو «مهندس» صورت افلاک کش. یاران هلال عید بر آمد ، نظر کنید ـ ماه صیام رفت، مغان را خبر کشید ـ یاران دگر بکوری مفتی و محتسب ـ امروز خاک میکده کحل بصر کنید.

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۵۵۷ ـ پاکستان میں فارسی ۲ : ۱۸۵ ـ پاکستان و هند ٤ : ٤۲۲ ـ موزهٔ سالار : ۱۹۵۸).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲۳۰ : نستعلیق (رمضان ۱۲۱۶ه). آغاز : ای قاصر از کمال تو اندیشه های ما ـ کی در خور کمال تو باشد ثنای ما ، ۸۲ ص (نوشاهی : ۱٤۱).

□ خیرپور ، کتابخانه عمومی : نستعلیق شکسته آمیز ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز : ای قاصر از کمال تو اندیشه های ما ـ کی در خور کمال تو باشد ثنای ما . . . تخلص او : افسانه وصل او مهندس ـ آسایش خاطر حزین است . . . کهنه شود آسمان ، مهندس خیز ـ تا بنا های نو نهاده شود ، ٦٦ ص (سید خضر نوشاهی).

☆ 000ـ تقریر التحریر : شرح اسکندر نامه

در (همین بخش : ۱۳۷) گذشت.

● 361ـ غنی کشمیری

ملا محمد طاهر کشمیری متخلص به غنی (۱۰۷۹ه/۱٦٦۹م) که یاد او در بخش منشآت (۵ : ۱۹٦) گذشت.

☆ 853ـ دیوان غنی

نخستین بار دیوان وی بکوشش محمد علی ماهر اکبر آبادی (م ۱۰۸۹ه/۱٦۷۸م) (ذریعه ۹ : ۹۵۳) گرد آمده، که اکنون نسخه ای با دیباچه‌ی او در دست نیست. نسخه هایی که اکنون در دست ، هست و چاپ نیز شده ، در ۱۰۷۹ه/۸-۱٦٦۹م بکوشش محمد مسلم صنعی باهمکاری لاله ملک شهید (روز روشن : ٤٤۹) گرد آمده و دیباجه ای به نثر برای آن ساخته است. آغاز این دیباجه : ای ذات تو سر دفتر افراد وجود ـ هر بود و نبود را زبود تو نمود . . . قادری که گل های رنگین . . . آغاز متن : جنونی کو، که از قید خرد بیرون کشد ما را ـ کنم زنجیر پای خویشتن دامان صحرا را.

(ن. ک. مشار ۲ : ۲۳٤۷ که نشانی هشت چاپ آن را داده ـ ذریعه ۹ : ۷۹۳ ـ شعرای کشمیر ۲ : ۹٦۸ ـ نسخه ها ۳ : ۲٤۵٤ ـ الذیا آفیس ، چاپی : ۱۰۹ که چهار چاپش را دارد ،

برای نسخه هایش ، دانشگاه ۱۶ : ۷۲۸ - ایوانف : ۷۷٤ ، ۷۷٦ - تاجیکستان ، دو شنبه ۳ : ۱۳٦ - موزهٔ سالار : ۱۹۲۰ تا ۱۹۲۲ - دانشگاه بمبئی : ۳۸ ، ۹۱ - مرآت العلوم ۱ : ۹۵ (۲ نسخه) و ۲ : ۷۰ و ۳ : ۸۸ (٦ نسخه) - مخطوطات دیوبند ۲ : ۲۵٦).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۷۷ E ۲۸٤۷ : نستعلیق ، جمیل مهره (؟) ، ۲۵ ج ۱۰۹۷/۲ه ، ٦۲ گ (عبدالله ۲ : ۳٦۰).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ٦٦۹ : نستعلیق شکسته آمیز ، سده ۱۱ه . ش ۲ مجموعه (ص ۲۵۱-۳۵٤) ، نخست غزلهاست به ترتیب الفبایی از الف تا یا ، سپس رباعیها ، آغاز افتاده : تا رقم زد خامه . وصف قامت محبوب ما - همچو جسم در کوهم استاد می باشیم ما - تا بچشم آن تغافل پیشه میشد آشنا - کاش بودی برگ نرگس کاغذ مکتوب ما . . . ، انجام غزلها نیز افتاده : از چشم بچشمی جهد آن آهوی وحشی - بی کورکنان میرود آن آهوی وحشی.

□ **اسلام آباد** ، همانجا ۱۱۵٦۷ : نستعلیق خوش ، سده ۱۱ه. با دیباجه نثری. آغاز : ای ذات تو سر دفتر افراد وجود. دارای قصیده و غزل و قطعه و رباعی ، سرلوح زرین ، ۷٦ گ ، سوریانه آسیب رسانده.

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲٤۰ : نستعلیق، سده ۱۱ه. دارای : غزل ، رباعی با دیباجه، انجام افتاده ، ۱۱٦ ص (نوشاهی : ۱۳۷).

□ **کویته** ، مولانا محمد هاشم جان مجددی : نوشته میر عبدالباقی متخلص به صهبایی ۱۱۳٦ه. آغاز : ای ذات تو سر دفتر افراد وجود - هر بود و نبود از بود تو نمود ، ۱۱۳٦ ص (پرفسور محمد اقبال مجددی).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ، شیرانی ۲۷٦۱/۱/۷۲۸ : نوشته محمد صالح ، ۱۱٤۱ه (۱۷۲۸-۲۹)، (بشیر حسین ۱ : ۱۲۳).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۷۷ D ۲۱۹۱ : نستعلیق ، ۱۱۵۲ه. آغاز : ای ذات تو سر دفتر . . . ، ۲۵ گ (عبدالله ۲ : ۳٦۲).

□ **کویته** ، کلی لاجورگلستان ، مدرسه ضیا العلوم : نستعلیق پخته ، ۱۱۸۲ه. آغاز : سوز داغ دل ما دفع نشد از مرهم - گرمی شمع به کافور نمی گردد کم . . . ، نمونه تخلص او : غنی روز سیاه پیر کنعان را تماشا کن - که روشن کرد نور دیده اش چشم زلیخا را. انجام : قارون ته خاک رفت از طول امل - تا بردارد درم ز پشت ماهی ، ۱۵۸ ص (دکتر انعام الحق کوثر).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱٤۷٦ : نستعلیق پخته ، شیخ بها الدین بن محمد شفیع عرف برانچه ، پاس‌خاطر شیخ شهاب الدین ، یکشنبه (۳ تیمور شاه) ٤ ج ۱/ ۱۱۹۱ه. آغاز :

جنونی کوکه از قید خرد بیرون کشد ما را ـ کنم زنجیر پای خویشتن دامان صحرا را . . . ، دارای : غزل به ترتیب از الف تا یا ، و رباعی و قطعه ، جدولبندی ۳ راه ، ۱۶۴ ص.

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۵۷۲۳ : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ه. ش ۳ مجموعه (ص ۱۲۲-۱۶۶). آغاز : جنونی کوکه از قید خرد بیرون کشد ما را ـ کنم زنجیر پای خویشتن دامان صحرا را . انجام : معذور بود زاهد گر جام نگیرد ـ کز دانه تسبیح کفش آبله دار است . . . ، غزل است و مخمس.

□ **کراچی** ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲۲۵ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده ، ۱۵۲ ص (نوشاهی : ۱۳۸).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب API/VI ۶۳ ۲۶۱ : شکسته آمیز ، سده ۱۲ه. دارای : غزل ، فرد ، رباعی (گ ۱-۸۹) ، سروده های گوناگون (۸۹-۹۲) ، یاد داشتهای نویسنده (۹۲-۹۳) ، ۹۴ گ (عبدالله ۲ : ۳۶۱).

□ **کراچی** ، موزه ملی N. M. ۵۲۸-۲۵۶/۳ : شکسته ، سده ۱۲ه. دارای : غزل از الف تا دال ، ناتمام ، ۵۸ ص (نوشاهی : ۵۱۵).

□ **لاهور** ، پنجاب پبلک لائبریری ۹۷ ، ۸۷۱ دیو : نستعلیق ، نجابت الله ولد قاضی محمد حنیف ، ۱۵ رمضان ۱۲۲۶ه. آغاز : جنونی کوکه از قید خرد بیرون کشم پارا ـ کنم زنجیر پای خویشتن دامان صحرا را ، ۱۲۸ گ ۱۵ س (عباسی ۱ : ۴۸۸).

□ **شیخوپوره** ، خیابان گوجرانواله ، نوشهره ، کتابخانه هاشمی : نستعلیق پخته ، محمد نصیر بن محمود علی بن حافظ عبدالباقی جالندهری قادری ، ۹ ج ۱۲۳۹/۲ه. آغاز : جنونی کوکه از قید خرد بیرون کشد ما را ، ۱۲۴ ص (خاتم رضوانه سحر).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۷۶ A ۱۰۵۰ : نستعلیق ، میرزا محسن علی ، ۱۰ ج ۱۲۴۷/۲ه. ۹۰ گ (عبدالله ۲ : ۳۶۱).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۷۷ B ۹۲۶ : نستعلیق ، ۱۲۵۴ه. با دو مهر «جگن ناتھ» و «بدری ناتھ» ، ۶۳ گ (عبدالله ۲ : ۳۶۱).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۷۷ ۵۲۰ : نستعلیق ، در لاهور ، ۱۹۰۴ سمات (۱۲۶۴ه). آغاز : ای ذات تو سر دفتر افراد وجود ، دارای غزل ، فرد ، رباعی. آغاز رباعیها : جنونی کوکه از قید خرد بیرون کشم پارا ، ۱۱۱ گ (عبدالله ۲ : ۳۵۹).

□ **لاهور** ، گلبرگ ۲ ، حکیم محمد نبی خان جمال سویدا : نستعلیق ، علی محمد کباب فروش ، ۷ شعبان ۱۲۶۸ه. آغاز : جنونی کوکه از قید خرد بیرون کشم پارا ، دارای غزل و رباعی به ترتیب تهجی ، پیرامون ۱۳۵۰ بیت ، ۱۶۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۷۷ F ۱۸۵۳ : شکسته ، ۲ رجب ۱۲۷۰ه. ۸۳ گ (عبدالله ۲ : ۳۶۳).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۵۹ : نستعلیق شکسته آمیز ، ۱۸ شعبان ۱۲۷۱ه. (ص ۴۰۴-۴۲۲). آغاز : انتخاب دیوان مولانا محمد طاهر غنی . . . جنونی کوکه از قید خرد بیرون کشد ما را . . .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۲۱۸۸ : شکسته سخت خوانا ، عبدالله ، ۱۲۸۲ه. (ص ۱۵۱) ، دارای غزل به ترتیب تهجی از الف تا یا ، رباعی نیز به ترتیب تهجی ، (ص ۲-۱۵۱).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۰۷ - N. M. ۱۹۷۵ : شکسته آمیز ، محمد صالح ، ۱۲۹۲ه ، با دیباچه مسلم ، آغاز غزل ها افتاده : بود از شعله آواز قلقل بزم من روشن - سرت گردم ، مکن خاموش ، ساقی بزم (شمع) مهنارا. دارای : غزل ، رباعی و گوناگون از ماده تاریخ و تعریفات و هجو ، ۱۴۴ ص (نوشاهی : ۵۱۵).

□ کراچی ، همانجا ۱۶۵ - N. M. ۱۹۶۲ : نستعلیق، ۲۵ ع ۱۲۹۴/۱ه. دارای غزل و رباعی ، ۱۱۸ ص.

□ کراچی ، همانجا ۲۶۲/۱۸ - N. M. ۱۹۵۸ : شکسته چلیپا ، سده ۱۳ه. و دارای غزل ، ۶۰ ص.

□ کراچی ، همانجا ۱۲۸۶ - N. M. ۱۹۶۱ : نستعلیق ، سده ۱۳ه. از روی چاپ مطبع مصطفایی ۱۲۶۱ه ، با دیباچه مسلم ، ۱۴۴ ص (نوشاهی : ۵۱۵).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۶۳ A ۲۵۹ : نستعلیق ، فقیر حفظ الله ، سده ۱۳ه. دارای غزل و رباعی و قطعه. آغاز : ضعف تو بدل شکست پیکان ما را ، ۶۲ گ (عبدالله ۲ : ۳۶۲).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲۲۶ : نستعلیق، سده ۱۳ه. دارای غزل ، از الف و با ، آغاز و انجام افتاده ، ۲۸ ص.

□ کراچی ، همانجا ۳ ق ف ۲۲۴ : نستعلیق ، سده ۱۳ه. بی دیباچه ، ۷۹ ص (نوشاهی : ۱۳۸).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳۸۵۸/۸۲۵/۳ : تاریخ یاد نشده. دارای قصیده و غزل.

□ لاهور ، همانجا ۴۹۱۲/۳/۱۹۰۰ : تاریخ یاد نشده ، دارای غزل تا ردیف ق (بشیر حسین ۱ : ۱۲۳).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۱۸۸ : تاریخ یاد نشده. با دیباجه نثری ، آغاز : ای ذات تو سر دفتر افراد وجود ـ هر بود و نبود راست از بود تو بود ، دارای : غزل ، تعریفات ، هجو ، رباعی ، نثر فارسی (ص ۲ - ۲۷۶) (نوشاهی : ۱۳۷).

☆ 854ـ شرح دیوان غنی

متن همان. گزارش از بهلول برکی بخارایی جالندهری (م ۱۱۷۰ه/۱۷۵۶-۷م) که یاد او در «سیف الملول» (مشترک ۲ : ۱۵۷۶) گذشت. که چند دیوان دیگر را نیز گزارش کرده است : دیوان ناصر علی ، دیوان صایب ، مثنوی معنوی.

در ۱۱۲۴ه/۱۷۱۲م این گزارش را ساخته است.

آغاز : حمد له. صلاة. اما بعد ، می گوید بهلول بن میرزا خان البرکی ثم الجالندهری ، غفر هما الله تعالی . . . در سنه الف و مائة و عشرون و اربع.

(ن. ک. پاکستان میں فارسی ۳ : ۳۹۱).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳/۲۱۸۱/۵۱۹۲ : نوشته عظمت ، که یکی از شاگردان نگارنده بوده ، همراه «شرح دیوان صایب» نوشته ۱۱۲۳ه. (بشیر حسین ۳ : ٤٤٤).

□ لاهور ، چوک وزیر خان ، عالمگیر شجاع : نستعلیق ، سده ۱۲ه. که گفته شده به شامه نگارنده است ، آغاز برابر نمونه ، ۱٤۰ ص (محمد علی کوثر).

● 361ـ ساعی

سراینده ای با تخلص «ساعی». بروزگار شاهجهان پادشاه (۱۰۳۷-۱۰۶۸ه) به سال ۱۰۸۰ه/۱۶۶۹م. منظومه ی زیر را سروده است.

و از هموست «کلیات» شامل : ۱ـ مثنوی در حمد باری ، ۲ـ مثنوی غم دل ، ۳ـ مثنوی بی نام و نشان ، ٤ـ ساقینامه ، ۵ـ داستان خورشید و ماه به نثر (پایان نامه دکتر طاهر آفتاب : ۱۳٤).

☆ 855ـ پری پیکر

مثنوی ست بزمی ، گرفته از داستان «مدهو مالت» و «منوهر» ، از افسانه های کهن هندی (ن. ک. گلشن معانی و مهر و ماه ، در همین بخش). در پیرامون ۱۳۰۲ بیت.

نسخه هایی از این منظومه در موزه ی دهلی ۵۵۰٤۹۹/۷ و بنگال آسیایی کلکته ۷۶۹ نگهداری میشود.

□ لاهور ، شاهی مسجد ، علما اکیدیمی : نسخ پخته ، عبدالرسول شاه نیاز خان ، ۱۲۲۳ه. آغاز چند سطری افتاده ، ۵۰ ص (محمد علی کوثر).

● 363- عبدالنبی جامی

عبدالنبی جامی لاهوری (اقبال مجددی) ، که از خود به «عبدالنبی جامی جلال الدین» یاد کرده است. ن. ک. پس از این «عبدالنبی گجراتی» که می توانند یکی باشند. و «جلال الدین» نیای او باشد.

☆ 856- نجات المسلمین

این جامی پدری داشته که خود اهل دانش بوده است و خمیر مایه ی منظومه ی زیر از آن پدر است.

بنام اورنگ زیب (۱۰۶۸-۱۱۱۸ه) ، هنگامی که پیر شده بود ، در ۱۰۸۰ه/۱۶۶۹م. ساخته است. قصیده ی نونی ست در عقاید و مسایل فقهی ، بادید حنفی و بامایهٔ عرفانی و اخلاق صوفیانه. و پاره ای از آن کار پدرش بوده است : چند بیتی یافتم از تصنیف پدر - کزره شفقت نمود از بهر حفظ کودکان - باصفا بر چیدم از وی بهر تزیین کتاب - برکتش این تحفه ، ورد هر زبان . . . در حق مسلم چو از هر بیت او دیدم نجات - زان «نجات المسلمین» نامش نهادم در جهان . . . گفت تاریخش خرد چون خواند ، زه بر وی دوبار - راقمش عبدالنبی جامی جلال الدین بدان (۱۰۸۰)

باسربندهای «باب» : ۱- در شناختن احکام و ارکان ایمان ، ۲- در فرایض ، طهارت ، ۳- تیمم ، ٤- غسل ، ٥- نماز ، ٦- زکات ، ۷- روزه ، ۸- حج ، ۹- فضیلت علم ، ۱۰- فقر و مراتب آن ، درویشی ، ۱۱- مذمت دنیا ، ۱۲- موجبات حفظ (حافظه) ، تندرستی ، فرحت و شادی ، فزونی عمر ، بزرگی و احتشام ، موجبات مفلسی و درویشی ، ۱۳- گناهان کبیره و صغیره ، ۱٤- معاشرت با زنان ، حق شوهر بر زوجه ، حق زن بر شوهر ، ۱٥- خواص قرآن به نقل از «در النظیم». این باب بگونه ی مستقل بنام «خواص القرآن» (مشترک ۱ : ۱٥۳) آمده است ، ۱٦- در شمار بعضی مخلوقات ، بزرگی عرش ، هفت آسمان ، هفت زمین ، آفتاب و ماهتاب ، کواکب ، باران ، ۱۷- زیارت قبور ، خاتمهٔ کتاب و ستایش عالمگیر اورنگ زیب.

آغاز ۱ : حمد حق گو بهر آغاز کتاب ای نکته دان - تا شود این نامه ی نامی گرامی در جهان. آغاز ۲ : می کنم آغاز از حمد خدای مستعان - تا شود این نامه گرامی در جهان. آغاز ۳ (دیباچهٔ نثری) : حمد صانعی که اوهام مخلوقات در ادراک . . . سپس برابر یکم. (ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۲٦۹ - نوشاهی ، چاپی : ۲٤٦).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۸۸٤ - ۱۹٥۷ .N. M : نستعلیق ، آخوند (نصیر) الدین ولد آخوند غلام محیی الدین ولد حضرت محمد غوث ، ۳ ذیحجه ۱۱۲۷ه. آغاز افتاده ، ۱۰۷ ص (نوشاهی : ۸٥٦).

□ گجرات ، دهل ، پیر محمد شریف نوشاهی : نستعلیق خوش ، محمد عظیم (نوشاهی) ، غره ع ۱۱۴۴/۲ه. آغاز برابر ۱ ، ۱۰۰ ص (سید خضر نوشاهی).

□ پیشاور ، یکارد آنس ۳۲۱ : نستعلیق ، ملا حفیظ الله ، ۱۵ رجب ۱۱۸۲ه. در پیشاور. آغاز پس از سه سطر نثر برابر نمونه ۱ ، کامل ، ۱۱۱ ص (سید حسن مجتبی رضوی).

□ شیخوپوره ، جوهر کامه ، حکیم محمود الحسن : نستعلیق ، میان کرم الدین ولد میان الهی بخش قوم بهتی، ۱۳ ع ۱۱۹۵/۲ه. آغاز افتاده ، (ص ۹-۷۹)، (سید خضر نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۰۲۶ : نستعلیق پخته ، ۱۱۹۸ه ، (ص ۱ - ۱۲۱) ، آغاز افتاده.

□ شیخوپوره ، چنبل، کتابخانه انوار العلوم عباسی نوشاهی : نستعلیق ، فیض بخش سیالکوتی ، ع ۱۱۹۸/۱ه. آغاز افتاده : من ندانم خود چه بوده است ، ۱۰۰ ص (سید خضر نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۰۶۴ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. آغاز برابر ۲ ، ۱۵۷ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۷۰۳۰ : نستعلیق تحریری پخته ، سده ۱۲ه. آغاز در دیباجه و انجام نیز افتاده ، ۲۴۶ ص (گنج ۳ : ۱۸۴۱).

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۲۷۶۹ : تحریری خام ، برکت الله ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز در باب ۴ افتاده ، ۱۹۲ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۰۱۴۹ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده ، ۲۰۰ ص.

□ گوجرانواله ، وزیر آباد ، محمد صدیق شاه دین فاروقی : نستعلیق ، ۲۸ رمضان ، سده ۱۲ه. برای محمد قاسم ، غلام محیی الدین ، غلام قادر ، حسن محمد ، امیر بخش ، ۹۶ ص ۱۷ س (بیاض سید شرافت نوشاهی).

□ شیخوپوره ، ظفر وال ، حکیم الله یار علایی : نستعلیق ، حشمت علی ، سده ۱۲-۱۳ه. پس از خطبه نثری آغاز برابر نمونه ۱ ، ۱۱۵ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۱۸۱ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲-۱۳ه. آغاز برابر ۱ ، ۹۸ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۶۴۰۶ : نستعلیق طلبگی ، سده ۱۲-۱۳ه. آغاز برابر ۲ ، ۱۵۸ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۲۴۸۶ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲-۱۳ه. آغاز برابر ، ۱۱۳ ص.

□ **اسلام آباد ، گنج بخش ۵۸۲۳ : نستعلیق تحریری ، ۱۶ شوال ۱۲۱۲ھ.** آغاز برابر ۱ ، ۱۱۰ ص.

□ **اسلام آباد ، همانجا ۲۰۹ : نستعلیق ، محمد زمان سکنه مستاله ، ۱۲۱۷ھ ،** (ص ۲-۱۰۷) ، آغاز برابر ۱ ، درباره تاریخ نظم گفته : سال تاریخش خرد افزود کام باز گفت - راقمش عبدالنبی جامی جلال الدین بدان.

□ **گجرات ، شاه دوله رود ، حکیم عبدالرحیم جمیل : نستعلیق خوش ، ۱۲۳٤ھ.** آغاز پس از بیتی برابر نمونه ، در پایان نویسنده چند بیتی ترقیمه کرده ، در آن آمده : پیش از این در بلده لاهور من این نسخه را - شهرتی چندان نبوده پیش علمای زمان - جد من یعنی غلام جامع شاهجهان - بر کشید این نسخه را از بهر درس کودکان ، ش ۶ مجموعه ، ۱۰۶ ص (سید عارف نوشا

□ **گجرات ، پهالیه ، ساهن پال ، کتابخانه نوشاهیه : نستعلیق ، غلام قادر نوشاهی ، ذیحجه ۱۲۳۷ھ.** آغاز برابر نمونه ، ۶۹ ص (سید سعید الظفر نوشاهی).

□ **سرگودها ، کتابخانه خلافت ربوه : نستعلیق خوش ، میان فتح الدین ولد میان** غلام مصطفی ولد میان علی محمد ، موضع طور عمل پرگنه رهتاس سنگوئی ، **۱۲٤۱ھ.** آغاز برابر سوم ، ۱۱٤ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ٤۸۹۸ : نستعلیق پخته ، **۱۲۵۷ھ** ، (ص ۱۵٤-۳۵۲).

□ **اسلام آباد ، گنج بخش ۸۱۸۳ : نستعلیق پخته ، فقیر عبدالرحمان ، ۱۱ ج ۲/۱۲۵۲ھ ،** (ص ۱۵۶-۲۸۰) آغاز برابر ۲.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۳٤۷ : نستعلیق پخته ، (۱۲۵۷ھ) ، (ص ۱-۸۷) ، آغاز برابر.

□ **گوجرانواله ، پندی بهتیان ، انجمن اصلاح مسلمین : نستعلیق خوش ، ۱۲۵۷ھ.** آغاز برابر نمونه ۲ ، ۱۲۲ ص (سید خضر نوشاهی).

□ **اسلام آباد ، گنج بخش ۷۲۶۰ : شکسته آمیز پخته ، میان محمود متوطن گلیانه ،** پگاه ۸ چیتر ۱۰۱۹ب (۱۲۶۱؟) ، (ص ۱۲۷-۲۳۸).

□ **کیمبل پور ، مکهد ، کتابخانه مولانا محمد علی : نستعلیق ، غلام نبی ، پاس خاطر** میان محمد هاشم پراچه ، **۱۲۶۲ھ.** آغاز برابر نمونه ، ۳۲۰ ص (پرفسور ملک محمد اقبال).

□ **فیصل آباد ، غلام محمد آباد ، مکتبه چشتیه : نستعلیق خوش ، عبدالماجد حسینی ،** ۲۲ صفر **۱۲۶٤ھ.** آغاز برابر ۳ ، ۱۰۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **گوجرانواله ، حافظ آباد ، عبدالرشید فاروقی : نستعلیق ، شیدا علی ، ۱۲۶۹ھ.**

آغاز برابر ۲ ، ۱۱۰ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۸۷۸ : نستعلیق تحریری ، محمد کاظم ، قریه بهسود ، ۱۲۷۰ه. آغاز برابر ۲ ، ۹۶ ص.

□ شیخوپوره ، نارنگ مندی ، کوت بهیلان ، چوهدری ذکاء الله : نستعلیق پخته ، غوث محمد بن شمس الدین ، متوطن کوت بهیلان ، ۱۲۷۰ه. آغاز برابر ۲ ، (ص ۲۳ - ۱۱۰) ، (نعیم اختر مجددی).

□ گجرات ، احمد حسین احمد قلعه داری : نستعلیق شکسته آمیز ، میان محمد بخش بن کرم شاه ساکن روهله گجرات ، ۱۲۷۳ه. در مجموعه ، ۶۰۴ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

□ ملتان ، جهانیان ، چک .R . ۱۱۴/۱۰ الله بخش اسد نظامی : نستعلیق ، قادر بخش ، ۱۲۷۶ه. آغاز برابر نمونه ۲ ، ۲۴۲ ص (سعید الظفر نوشاهی).

□ بهکر ، جامعه آل عمران ، کتابخانه فاطمیه : نستعلیق پخته ، محمد صادق بن عبدالحی کشمیری، ۱۲۷۷ه ، (ص ۱-۱۱۰)، آغاز برابر سوم، (نعیم اختر مجددی).

□ بهاولنگر ، چشتیان ، درگاه معلی ، مولانا غلام فرید : نستعلیق پخته ، ۱۲۸۰ه. آغاز برابر سوم ، سرلوح ، ۱۲۱ ص (نعیم اختر مجددی).

□ سرگودها ، ساهیوال ، مکتبه سلیمانیه : نستعلیق خوش ، عبدالعلی بن سید میر وزیر آبادی، ۱۲۸۲ه. آغاز برابر ۲ ، ۱۶۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۹۹۲ : نستعلیق خوش ، حسن محمد ساکن موضع چک کهو کهران سیالکوت و حالا پاکیان ، ج ۱۲۸۳/۱ه. اسوج ۱۹۲۳ بکرمی، آغاز برابر نمونه یکم ، ۱۰۱ ص ۱۶ س.

□ شیخوپوره ، خانقاه دوگران ، چشتیه ، عبدالکریم چشتی : نستعلیق ، محمد صدیق متوطن بالیکی نو ، ۱۲۹۲ه. آغاز : حمد صانعی که اوهام . . . (سپس برابر نمونه ۱) ۱۰۳ ص (نعیم اختر مجددی).

□ شیخوپوره ، سرمیدانی ، گنجینه ضیاء العلوم ، نعیم اختر مجددی : نستعلیق پخته ، حسن محمد ، چک کهوکهران ظفر وال سیالکوت ، مقیم بهاگیان امرتسر ، ۵ اسوج سمت ۱۹۲۳ب/۲۰ ج ۱۲۹۳/۲ه. آغاز برابر ، ۱۰۷ ص (ن. ک. پیش از این).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۹۶۸ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۳ه. آغاز و انجام افتاده ، ۵۸ ص.

□ سرگودها ، بهلوال ، مولانا قدرت الله : نستعلیق خوش ، سعی محمد بن مولا داد ،

ساکن جهنگ مکهیانه ، سده ۱۳ه. آغاز برابر ۱ ، ۹٤ ص (محمد نذیر رانجها).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۵۷۳-۱۹۵۸ .N. M. : نستعلیق چلیپا ، سده ۱۳ه ، ۱۱٤ ص (نوشاهی : ۸۵۷).

□ جهنگ ، چینوت ، ملک آباد ، محمد اکرم : نستعلیق ، ظفر، بفرمایش ملا چراغ دین، سده ۱۳. آغاز برابر ۲ ، ۹۸ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور، دانشگاه، شیرانی ۳۹٤۲/۸۹۱ : نوشته ۲ ع ۱۳۰۹/۱ه (۱۸۹۱م) در جامع انارکلی لاهور (بشیر حسین ۲ : ۳۰۷).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۱۳٤ : نستعلیق تحریری ، محمد حسین خلف ملا صاحب محمد عظیم خزانه داود زایی ، ۱٤ شوال ۱۳۲۰ه/۳ پوه سمت ۱۹۵۹ب ۱۹۰۳م ، ۸٦ ص.

□ لاهور ، کتابخانه دانشکده مسیحی فورمین : نسخ ، ولی داد ، ۲۸ رمضان ، تاریخ یاد نشده ، آغاز برابر نمونه ، ۵۷ گ ۱۵ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۷۰٦).

□ پیشاور ، دانشگاه کالج اسلامیه ٦۸۹ : نستعلیق خوش ، تاریخ یاد نشده ، در فهرست بنام «نجات المومنین» است ، آغاز برابر نمونه ، ۱۱۷ ص (سید سعید الله).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳۸۷۲/۸۳۹ : تاریخ یاد نشده ، در نسخه تاریخ سرودن ۱۰۸۰ه (۱٦٦۹م) آمده : گفت تاریخش خرد افزود (و) باز گفت - راقمش عبدالنبی ، جامی جلال الدین بدان ، (ص ۲) ، آغاز و انجام افتاده.

□ لاهور ، همانجا ٦۲۰٤ : تاریخ یاد نشده. در نسخه تاریخ سرودن ۱۱۰۷ه/۱٦۹۵م. آمده : گفت تاریخش خرد چون خواند، زه بر وی دو بار - راقمش عبدالنبی ، جامی جلال الدین بدان - سال تاریخش خرد افزود کامی باز گفت - راقمش جامی جلال الدین موسی باز خوان (بشیر حسین ۲ : ۳۰۷).

● 363- عبداللطیف ابدالی

ملا عبداللطیف ابدالی بارک زایی ، مرده پیش از ۱۰۸۱ه/۱٦۷۰م.

✱ 849- مناجات منظوم

با ترجیع «شاه جیلانی مدد» ، در پایان آن تخلص خود را «عبداللطیف» آورده است.

آغاز : گاه در بحر شریعت - گاه در بحر طریقت - گاه در بحر حقیقت - شاه جیلانی مدد. گاه در عرش سمایی - گه کنی مس را طلایی - کیمیایی ، کیمیایی - شاه جیلانی مدد.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۹۱۱ : نستعلیق خوش ، (۱۰۸۱ه به همین خامه) ، (ص ۳-۳۰) ، هر صفحه ۱۰ سطر. در کلفون آمده تمام شد مناجات مولانا ملا عبداللطیف عرف ابدالی بارک زائی غفر الله له.

● 365ـ فانی کشمیری

شیخ محسن بن حسن ، فانی کشمیری (م ۱۰۸۲/ه‍ ۱۶۷۲م) نگارندهٔ «اخلاق عالم آرا» (مشترک ٤ : ۲۲۲۰) که «دبستان المذاهب» (مشترک ۲ : ۱۰۰۵) نیز بد و منسوب است.

(ن. ک. ذریعه ۹ : ۸۰۳ «دیوان فانی کشمیری» ـ شعرای کشمیر ۳ : ۱۰٤۵ تا ۱۰۷۳ «فانی» ـ پاکستان میں فارسی ۲ : ۳۳۷ زندگینامه و فهرست کارهایش ـ پیشگفتار چاپ «اخلاق عالم آرا» ازشاد روان خانم جاویدی، برای فهرست کارهایش : ۱ـ مصدر الاثار ، ۲ـ راز و نیاز ، ۳ـ ماه و مهر ، ٤ـ هفت اختر ، ۵ـ دیوان فانی ، ٦ـ دبستان المذاهب ، ۷ـ نجات المومنین ، به نثر ، ۸ـ شرح عین العلم ، به نثر ، ۹ـ دیباچه بر «مثنوی ملا شاه» ، ۱۰ـ خسرو و شیرین ، ۱۱ـ میخانه ، ساقینامه ، ۱۲ـ اخلاق عالم آرا.

✯ 858ـ راز و نیاز : ناز و نیاز

مثنوی ست عشقی بایستی پیش از ۱۰۸۱/ه‍ ۱۶۷۰م (ن. ک. زیر) سروده باشد. در آن آمده : چو فانی باغبان این چمن شد ـ به مرغان بهشتی هم سخن شد. و در پایان آن گوید : چو این افسانه را ترتیب دادم ـ به جستجوی تاریخش فتادم ـ به گوشم گفت هاتف از عنایت ـ رقم زد کلک فانی این حکایت. و در آن از صایب (م ۱۰۸۱/ه‍ ۱۶۷۰م) یاد می کند : قبولش چون کنند این شعر فهمان ـ شود مشهور در ایران و توران ـ در الدک فرصتی از سرمهٔ آن ـ کند روشن سواد خود صفاهان ـ به صایب هم دعای من رساند ـ که قدر این دعا او نیک داند ـ نمی آید جز این از من دعایش ـ که دست اهل معنی بود جایش.

آغاز : . . . یخ بست آب ـ شد آینهٔ خانه ، سرای حباب.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۲۸۲۱ ـ آصفیه ۳ : ٦۳).

☐ کویته ، کل لاجور گلستان ، مدرسه ضیاء العلوم : نستعلیق شکسته آمیز ، ۲۷ ذیحجه ۱۱۸۲ه‍. آغاز چند کلمه ای در پارگ از میان رفته : بسمله . . . یخ بست آب ـ شد آینه خانه سرای حباب ، ۱۹۳۲ بیت ، ۱۳۲ ص (دکتر انعام الحق کوثر).

✯ 859ـ دیوان فانی

در تهران ۱۳٤۲ خ بکوشش دکتر گردهاری لال تیکو (هندی) چاپ شده است.

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲٤۵۸ «دیوان فانی» ـ تاجیکستان ، دو شنبه ۳ : ۱٤۰ ـ اته : ۱۵۹۹ ـ پاکستان میں فارسی ۲ : ۳٤۸ ـ مشار ۲ : ۲۳٤۹ همان چاپ پیشگفته).

☐ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۵۲۲۸/۱/۲۲۱۸ : تاریخ یاد نشده، غزلهای اوست همراه رباعیهایی از ملا شاه در پایان (بشیر حسین ۱ : ۱۲٤).

☐ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۱۵٤ Pi/VI ٦٤۳۳ : نستعلیق ، بی تاریخ. آغاز : مکتب معنی ست دایم دل ز نادانی مرا ، ۹۵ گ (عبدالله ۲ : ۳٦۵ و ۳۷۲).

366- عبدالنبی عبدالرحمان

شیخ عبدالنبی بن عبدالرحمان بن جلال الدین ، که در موضع سوق می زیسته است ، و پیش از ۱۰۸۱ه/۱۶۷۰م کتابی بنام «جامع الخیرات» نگاشته بوده.

پرفسور قلعه داری که نسخه ی منظومه ی زیر را در دست داشته می افزاید «موضع سوق» از بخش گجرات (مسکن خود قلعه داری) می باشد.

(ن. ک. پیش از این (ص : ۹۰۲) که می توانند یکی باشند و سراینده از مردم جام بوده باشد که در گجرات موضع سوق می زیسته است).

860- درر الفرایض

فقه منظومی ست بنام اورنگ زیب (۱۰۶۸-۱۱۱۸ه) ، به سال ۱۰۸۱ه/۱۶۷۰م به انجام رسانده است : سال تاریخ این خجسته کتاب - هم فرایض بدان زروی حساب.

در منابع در سترس این ناچیز نشانی از کتاب و سراینده اش بدست نیامد.

آغاز : خاصه حق ، محمد محمود - که عیان شد ، طفیل او به وجود (موجود) - شهر یار سبعهٔ افلاک - منزلش عرش و خطبه اش لولاک.

□ گجرات ، احمد حسین احمد قلعه داری ۴۸۵ : نستعلیق پخته ، تاریخ یاد نشده. آغاز برابر نمونه ، ۱۳۸ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

367- نظمی تبریزی

نظام الدین علی جوهر شناس تبریزی ، متخلص به نظمی، به روزگار اکبر پادشاه (۹۶۳ - ۱۰۱۴ه) به هند آمده است. و مرگ وی بدست نیامد ، جز آنکه در دیوانش (ذریعه ۹ : ۱۲۱۲) مرگ اشرف صحبتی فیلسوف را در ۱۰۸۱ه/۷۰-۱۶۷۱م مرثیه گفته است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۶۱۱ - ذریعه ۹ : ۱۲۱۲).

861- ساقینامه

در ذریعه واژه ی «ساقینامه» و «ساقینامه های خطی» برادرم دکتر علینقی منزوی از این مثنوی یاد نشده است.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۲۸۸۸ - ذریعه ۱۲ : ۱۱۷ «ساقینامه» لشمی ، به نقل از بادلیان : ۱۲٤۱).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۴۱۳/۲ : نوشته امام بخش ، ۱۱ رجب ۱۱۶۶ه. (۱۷۵۳م) ، (بشیر حسین ۱ : ۱٤۱).

368- محمد باقر لاهوری

محمد باقر بن شرف الدین لاهوری عباسی ، مفتی و صوفی نقشبندی مجددی بود.

و «کنز الهدایات فی کشف البدایات و النهایات» را در ۱۰۸۰ه/۱۶۷۰م ساخته است (ن. ک. مشترک ۳ : ۱۸۱۸).

✡ 862ـ دام حق : ترجمهٔ خلاصهٔ کیدانی

متن «خلاصة الصلاة» معروف به «خلاصهٔ کیدانی» از لطف الله نسفی ، گویا در گذشتهٔ ۹۰۰ه/۱۴۹۴م ، که یکی از کتاب های درسی در شبه قاره بوده است. (اختر راهی ، درس نظامی : ۲۰۹) ، و شرح ها و ترجمه های چندی از آن در دست هست (ن. ک. گنج ٤ : ۲۲۲۲ تا ۲۲۲۸) با همه این ها عبد الاول جونپوری (فقه اسلامی : ۹۹) می نویسد این کتاب ممنوعه است و نبایستی از آن فتوا بیرون کشید.

کسانی دیگر نیز این متن را به نظم در آورده اند ، از آن میان در این فهرست : «خجسته رقم شیر شاه ، فقه منظوم سعیدی ، نظم کیدانی اشرف اله آبادی».

در این گزارش منظوم آمده است : که فقیری شکسته تر مسکین ـ کمترین باقر بن شمس دین ـ مفتی دار سلطنت لاهور . . . کرده نظم خلاصه کیدانی ـ لایق دوستان ربانی . . . «نام حق» در جهانست گر مشهور ـ «دام حق» نیز نبود از دل دور. و از اینجا بدست می آید که در کار خود نظر به «نام حق» شرف بخاری (ن. ک. ص ۳۵۲) داشته است.

درباره ی تاریخ سرودن ۸۱ و ۷۱ آمده است : الف و هفتاد (هشتاد) و یک ز هجرت بود ـ بیست و هفتم ز ماه شعبان بود.

در هفت «باب» : ۱ـ فرض های وضو ، ۲ـ فرض های نماز ، ۵ـ افعالی که حرامند در نماز ، ۷ـ مکروهات در نماز ، ۸ـ تباه کننده ها در نماز.

آغاز : دام حق صید کرد جان مرا ـ نام حق یار شد ، نهان مرا ـ جام عشق رسول می نوشم ـ حلقهٔ ذکر اوست در گوشم.

(ن. ک. پاکستان میں فارسی ۲ : ۲۹۰ که در آنجا نام کتاب «دم حق» آمده است).

□ گجرات ، دهل ، صاحبزاده محمد شریف نوشاهی : نستعلیق ، گل محمد (نوشاهی) ، محرم ۱۱۲۲ه. آغاز برابر ، ۱٤ (سید خضر نوشاهی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ٤۸۹۸ : نستعلیق پخته ، ۱۲٤۸ه ، (ص ۱۲۰ ـ ۱۳۵) آغاز برابر (گنج ۳ : ۱۶۱۵).

□ چنیوت ، جهنگ ، ملک آباد ، کتابخانه محمد اکرم : نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز برابر ، ۱٤ ص (محمد نذیر رانجها).

● 369ـ صایب اصفهانی

محمد علی تبریزی (اصفهان ۱۰۱۶ ـ اصفهان ۱۰۸۱ه/۷-۱۶۰۸ ـ ۱۶۶۷-۶م) ، در

۱۰۲۴ه/۱۶۱۵م به هرات و ۱۰۳۹ه/۲۹-۱۶۳۰م به کابل و از آنجا به دکن و برهانپور رفته و در ۱۰۵۰ه/۱۶۴۰م در تبریز بوده است. و چندی ملک الشعرای شاه عباس دوم (۱۰۵۲ - ۱۰۷۷ه) بوده است.

(ن ک. فرهنگ سخنوران : ۳۲۸ «صایب تبریزی» - ذریعه ۹ : ۵۶۹ «صایب اصفهانی» که از کارهایش : «فتحنامهٔ قندهار ، دیوان ها ، قندهار نامه ، محمود و ایاز ، بیاض منتخب سروده ها ، مرآت الجمال ، آرایش نگار ، میخانه ، واجب الحفظ» را یاد کرده - شعرای کشمیر ۲ : ۵۱۸-۶۰۷).

863- دیوان صایب

چند بار چاپ شده است از آن میان با پیشگفتار شادروان امیری فیروز کوهی ، تهران ۱۳۳۳ خ.

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۳۹۱ - مشار ۲ : ۲۳۲۷ که نشانی یازده چاپ آن را داده - انديا آفيس ، چاپی : ۱۲۱ که سه چاپش را دارد - برای نسخه هایش، ملی ۳ : ۳۹۹ و ۶ : ۴۲۹- سنا ۱ : ۲۵ - چهار کتابخانهٔ مشهد : ۱۱۹ - دو کتابخانهٔ مشهد : ۷۶۳ (٤ نسخه) - دانشگاه ۱۶ : ۱۶۵ - گلچین آستانه ۷ : ۴۳۸ ، ۴۴۱ ، ۴۴۲ ، ۷۹۷ - ملک ۲ : ۳۰۳ - گلپایگانی ۲ : ۷۹ - مجلس ۸ : ۱۴۹ ، ۴۱۹ و ۳ : ۲۵۵ ، ۲۵۶ و ۱۸ : ۱۶ و ۲۱ : ۸۹ - سلطنتی ۱ : ۶۹۸ تا ۷۰۵ (٤ نسخه) - اته : ۷۱۳ تا ۷۸۷ ، ۱۶۰۷ تا ۱۶۱۱ - براون : ۲۴۶ - ایوانف : ۸۰۷ - تاجیکستان ، دوشنبه ۳ : ۱۵۵ - ریو ۲ : ۶۹۲ تا ۶۹۵ - موزهٔ کابل : ۱۳۰ - موزهٔ سالار : ۱۹۳۴ ، ۱۹۴۹ تا ۱۹۵۲ - امستردام ، زبان ۳ : ۲۶۴ - مرآت العلوم ۱ : ۹۳ (٤ نسخه) و ۲ : ۱۲۸ و ۳ : ۸۵ تا ۸۷ (۱۱ نسخه) - ایوانف : ۱۷۶۴- نشریه ۸ : ۱۲ ، ۱۷۵ ، ۱۹۹ ، ۲۰۹ ، ۲۱۰ ، ۲۵۴ و ۹ : ۸۲ ، ۲۵۷ ، ۳۹۴ و ۱۰ : ۲۰ ، ۱۱۳ ، ۳۵۹ ، ۳۹۱ و ۱۱ ، ۱۲ : ۴۱ ، ۴۲ ، ۷۷۹ ، ۹۷۶ ، ۸۹۸).

□ **لاهور** ، انارکلی ۳۷ ، دانش آباد ، احسان دانش : نستعلیق خوش ، فیض الله ، ولد محمد اسحاق عرف خواجه ، ساکن اندرون قلعه پخته ملتان ، متصل قبر شاه رکن عالم ، شنبه ٤ رجب ۵ جلوس نصیر الدین محمد (۹۴۷ه. ؟) با سرلوح زیبا ، ٤۶۶ گ (سید عارف نوشاهی).

□ **کراچی** ، موزهٔ ملی ۱۳۲۰-۱۹۶۱ .N. M : نستعلیق ، ۲۵ ذیقعده ۱۰۱۴ه. ؟ ، سرلوح ، دارای غزل و رباعی ، ۹۶ (نوشاهی : ۵۰۵).

□ **کراچی** ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲۲۰ : نستعلیق شکسته آمیز ، ۲۵ ع ۱۰۶۷/۱ه. دارای غزل و رباعی. آغاز : مدار از دامن شب دست وقت عرض مطلب ها ، ۵۵۰ ص (نوشاهی : ۱۲۴).

□ **لاهور** ، محمد شفیع ۱۷۳/۲۰۹ : نستعلیق ریز ، محمد رضا ، ۱۰۷۳ه/۱۶۶۲م. آغاز : اگر نه مد بسم الله بودی تاج عنوانها ـ نگشتی تا قیامت نو خط شیرازه دیوانها . . . ، دارای : غزل ، قطعه ، رباعی ، متفرقات و جز آنها ، ۴۰۱ گ (بشیر حسین : ۱۷۸).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۰۶۱۱ : نستعلیق پخته ، ۶ رجب ۱۰۷۴ه ، آغاز افتاده : حسن بالا دست را آتشی چون عشق نیست ـ طوق قمری سرورا بهتراز خلخال زرست. غزل هاست تا «یا» سپس مخمس و رباعی تک بیتی ها باز رباعی ها ، ۴۴۶ ص.

□ **دیره غازی خان** ، تونسه ، کتابخانه محمودیه : نستعلیق پخته ، با امضای صایب ۱۰۷۵ه ، زرین. آغاز : اگر نه مد بسم الله بودی تاج عنوان ها ، ۸۴۰ ص.

□ **دیره غازی خان** ، همانجا : پیرامون ۱۰۷۵ه ، آغاز : این حریم کیست کز جوش روز بار ـ نیست دروی پرتو خورشید را در ره گذار ، زرین ، ۴۸ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **دیره غازی خان** ، تونسه ، کتابخانه محمودیه : نستعلیق زیبا ، پیرامون ۱۰۷۶ه ، برخی از قطعه ها درهامش بخامه صایب است ، آغاز : ای خار و خس بحر ثنای تو سخن ها ـ گنجینه گوهر ز مدیح تو چمن ها ، جزو کلیات او بوده جدا صحافی شده ، ۱۵۳ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۲۶۵ : نستعلیق پخته شکسته آمیز ، در شهر پیشاور ، ۱۸ رمضان ۱۰۸۰ه. ش ۲ مجموعه (ص ۱۲۳-۲۶۸) ، آشفته صحافی شده ، آغاز وضع موجود : بار ها دامن زچنگ برون کرده ایم ـ خار نتواند گرفتن طرف دامان مرا . . . تا قیامت صایب از دیدار گردد بی نیاز ـ ابر گر در خواب بیند چشم گریان مرا.

□ **شیخوپوره** ، سرمیدانی ، گنجینه ضیا العلوم : نستعلیق ، ۱۰۸۰ه، آغاز : الهی در پذیر این نعره مستانه ما را ـ مکن نومید از قبول افسانه ما را ، اهدایی جانمبارک علی شاهد به کتابخانه ، ۱۰۶۳ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **کراچی** ، موزه ملی ۲۶۶/۲ - N. M. ۱۹۵۹ : نستعلیق خوش ، سده ۱۱ه ، با یاد داشت ۱۰۸۲ه ، سرلوح ، عکس نسخه بنام «دیوان صایب با اضافه غزلیات به خط و مهر صایب» با پیشگفتار ممتاز حسن در کراچی ، ۱۹۷۱م چاپ شده (نوشاهی : ۵۰۶).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ۱۰۲ A Pi/VI ۷۵۰ : شکسته ، ۱۱ ذیحجه ۱۰۸۵ه. آغاز : اگرنه مد بسم الله بودی تاج سرعنوانها ، دارای : غزل (با ۵ غزل ترکی) ، تک بیت ، مثنوی قندهار نامه ، ۴۳۷ گ (عبدالله ۲ : ۳۶۸).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۴۱۳ : نستعلیق شکسته آمیز خوش ، محمد شریف سبحانی (سونقانی؟) ، محرم ۱۰۸۸ه. غزلهای اوست به ترتیب تهجی میانه افتاده ، آغاز : غیر حق را

میدهی ره در حریم دل چرا ـ میکشی بر صفحه هستی خط باطل چرا ، باسرلوح ، ۳۴۸ ص.

□ گجرات ، احمد حسین احمد قلعه داری ۲۰۵ : نستعلیق شکسته آمیز پخته ، با تملک عبداللطیف بن عبدالکریم ، غره ذیحجه ۱۰۹۹ه (۱۶۸۸م). آغاز : چهره ات بال سمندر می کند آیینه را ـ خنده ات درمان . . . ، شاید از روزگار سراینده است ، ۴۳۲ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۳۲۱۹/۲۱۴ : محمد شریف هروی ، ۱۲ ذیحجه ۱۰۹۹ه (۱۶۸۸م)/ ۲۳ اورنگ زیب ، آغاز کمی افتاده (بشیر حسین ۱ : ۱۱۹).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۸۵ C ۳۱۱۷ : نستعلیق ، سده ۱۱ه ، دیوان کوچکی از وست ، ۱۱۹ گ (عبدالله ۲ : ۵۳۸).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۳۰ : بادو خامه یکی در متن با عنوان لراقمه صائب که بایستی به خامه سراینده باشد ، و یکی در هامش به نستعلیق زیبا از سده ۱۱ه ، آغاز : لراقمه صاحب اگرچه نیک نیم خاک پای نیکانم ـ عجب که تشنه بمانم سفال ریحانم ـ حسرت اوقات غفلت چون ز دل بیرون رود ـ داغ فرزند است فوت وقت زدل چون رود . . . ، و من ـ که خط صایب را نمی شناسم گمان می برم که ۱۷۳ صفحه از متن نسخه به خامه سراینده است که بعداً حاشیه سازی شده و در حاشیه که کاغذ دیگری ست بقیه دیوان او را نوشته اند ، ۳۰۳ ص. اندازه بیاض رحلی.

□ اسلام باد ، همانجا ۴۰۳۰ : نستعلیق شکسته آمیز پخته ، چلیپا ، سده ۱۱ه ، ش ۱ مجموعه (ص ۱-۷۶) ، آغاز و میانه و انجام افتاده.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۰۵۳ : نستعلیق خوش ، سده ۱۱ه. آغاز : اگر نه مد بسم الله بودی تاج عنوانها . . . ، موریانه زده ، فرسوده.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۲۵۳۷ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ۱۱ه ، آغاز در «الف» و انجام در «یا» افتاده ، غزل هاست به ترتیب تهجی ، ۳۲۲ ص.

□ کراچی ، موزه ملی ۲۶۶/۱ - ۱۹۵۸ N. M. : شکسته ، سده ۱۱ه ، با افزوده هایی در پایان با امضای صایب ، سرلوح ، دارای غزل و رباعی ، ۹۹۹ ص.

□ کراچی ، همانجا ۶۴۸/۱۴ - ۱۹۵۷ N. M. : نستعلیق خوش ، سده ۱۱ه ، با ۲ مجلس تصویر ، غزل هاست از «الف» تا «تا» ، ۵۸ ص. (نوشاهی : ۵۰۶).

□ اتک ، مکهد ، مولانا محمد علی : نستعلیق ، سده ۱۱ه ، آغاز : تانگر دید است خورشید قباب آشکار ـ مشت آبی زن بروی خود ، چشم اشکبار ، انجام افتاده ، ۲۸۸ ص ،

(پرفسور ملک محمد اقبال).

□ کراچی، ناظم آباد ، کتابخانه همدرد R. Nox ۳ - D : نستعلیق، سده ۱۱ه ، اغاز و انجام افتاده : آه بادیده اختر چه توان کردن . . . ، ردیف منظم نیست ، ۳۷۲ ص (سید خضر نوشاهی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب C ۸۵ ۳۱۱۷ SPi/VI : نستعلیق ، سده ۱۱ه ، گزیده آن است (عبدالله ۲ : ۵۳۸). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۱۹).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۲۰۶ : نستعلیق شکسته آمیز ، سده ۱۱-۱۲ه. غزلهاست به ترتیب تهجی از «الف» تا «دال» ، و درمیانه قطعه و رباعی ، آغاز و انجام افتاده. آغاز : زهی به غمزه جانسوز برق مذهب ها . . . ، ۳۵۴ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۳۶۹۰ : نستعلیق شکسته آمیز پخته ، سده ۱۱-۱۲ه. غزلهاست به ترتیب تهجی از «الف» تا «با» ، آغاز و انجام افتاده ، در متن سپس هامش ، ۴۰۹ ص.

□ کراچی ، موزه ملی ۱/۲۳۳ - ۱۹۶۹ .N. M : نستعلیق ، ۸ شوال ۱۱۱۰ه ، در قلعه مرتضی آباد ، غزل است از «م» تا «ی» و چند رباعی ، (ص ۱-۳۸).

□ کراچی ، همانجا ۱۵۱۹ - ۱۹۶۱ .N. M : نستعلیق ، میر عبدالستار ، ۱۱۱۱ه ، سرلوح هنری ، ۴۳۰ ص (نوشاهی : ۵۰۶).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲۱۸ : نستعلیق ، محمد غوث شیخ زاده قریشی متوطن قصبه لونی؟ عرف عشق آباد ، ۲۵ شوال ۴۳ (عالمگیری ۱۱۱۰ - ۱۱۱۱ه) برای شیخ نظام الدین ، ۱۳۶ ص (نوشاهی : ۱۳۴).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۶۴ ۲۶۰ APi/VI : نستعلیق ، ۲۵ محرم ۱۱۱۴ه. «منتخب» است. ۱۰۱ گ (عبدالله ۲ : ۳۶۹).

□ کراچی ، موزه ملی ۳۸۴ B - ۱۹۶۴ .N. M : نستعلیق خوش ، مجلس رای کپور متوطن چند نوت ، ع ۱۱۱۸/۲ه در پیشاور ، گزیده آن است ، ۲۲۲ ص.

□ کراچی ، همانجا ۱۲۸۴ - ۱۹۶۱ .N. M : نستعلیق، غلام مصطفی عبدالله بن سید کرم الله بلگرامی ، ۲۶ ع ۱۱۱۸/۲ه ، در عالمگیر پور ، دارای غزل ها ، آغاز افتاده ۵۳۲ ص (نوشاهی : ۵۰۶).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۵۷۲ : نستعلیق پخته ، سید قاسم ، پنجشنبه ۲۵ ج ۱/ ۱۱۲۱ه. غزلهاست از «الف» تا «یا» سپس رباعی ، آغاز افتاده : کمال حسن کجا ، دیده پر آب کجا ـ شکوه بحر کجا ، خیمهٔ حباب کجا ، ۴۰۰ ص.

□ پیشاور ، کوچه ناظر طاهر وردی خان ، سید مظفر علیشاه هاشمی : نستعلیق زیبا ،

محمد شفیع از گجرات ، چهار شنبه ۱۰ رمضان ۱۱۲٤ه. آغاز : اگر نه مد بسم الله بودی تاج عنوانها - نگشتی تا قیامت نو خط شیرازه دیوانها ، ٦۳٤ ص (میر سجاد حسین کاظمی).

☐ **لاهور**، دانشگاه، ذخیره ربانی٤٤٤/٤٤١: نستعلیق، ملکه مل، ۲۷ ع ۱/۳۰ محمدشاه (۱۱٦۱ه/۱۷٤۸م) در چکله شاه داور. آغاز : اگر نه بای بسم الله بودی تاج عنوانها. . . ، ۱۰۱ گ (بشیر حسین : ٤۱٤).

☐ **خیر پور** ، کتابخانه عمومی : نستعلیق ، محمد امان ، برای سید نور الحسین ، ۱۷ ج ۱۱٦٦/۲ه. صفحه یکم تا خوانا ، آغاز صفحه دوم : دایم شگفته است دل داغدار ما - موقوف وقت نیست چو عنبر بهار ما ، ۱٦٦ ص (سید خضر نوشاهی).

☐ **لاهور ، انارکلی** ، دانش آباد ، ۳۷ احسان دانش : نستعلیق ، نجم الدین محمد حسینی خلیل ، ۱۱۷۵ه. محمد شاهی ؟ ، آغاز : همچنین هجران اگر دارد مرا در . . . ، ۲۸۲ ص (شفیق الرحمان نوشاهی).

☐ **فیصل آباد** ، چنیوت بازار وکیلان ، کتابخانه چشتی سلیمانی : نستعلیق پخته ، حمید الله لاهوری ، ۳ شوال ۱۱۸۰ه. آغاز : اگر نه بسم الله بودی تاج عنوان ها ، ۵۳۰ ص (نعیم اختر مجددی).

☐ **شیخوپوره** ، گوجرانواله ، نوشهره کتابخانه هاشمی : نستعلیق شکسته آمیز ، شمشیر علی ، ۱۱۸٤ه. آغاز : اگر نه مد بسم الله بودی تاج عنوان ها ، ۳٤۸ ص (خانم رضوانه سحر).

☐ **شیخوپوره** ، همانجا : نستعلیق پخته ، غلام محمد معین ، ۱۸ شعبان ۱۱۸۵ه. آغاز : اگر نه مد بسم الله ، ۵۷۱ ص (خانم رضوانه سحر).

☐ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۱۰۱۹ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. غزلهاست به ترتیب تهجی ، از الف تا یا ، آغاز و انجام فرسوده ، آغاز از ص ۱۰ : دیده قربانیان هوش نمی گیرد بخود - چشم حیران مرا می بندی ای قاتل چرا ، ۷٤٦ ص.

☐ **اسلام آباد** ، همانجا ۱۵۸۳ : نستعلیق شکسته آمیز ، سده ۱۲ه. غزلهاست به ترتیب از الف تا ی. آغاز : اگر نه بسم الله بود تاج عنوانها - نگشتی تا قیامت نو خط نو شیرازه دیوانها ، ۵٦۰ ص.

☐ **اسلام آباد** ، همانجا ۵٤٦۳ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. غزلهاست به ترتیب از الف تا ی، سپس رباعیها، آغاز : اگر نه بسم الله بود تاج عنوانها . . . موریانه زده، برگهای انجام به هم چسبیده ، ٤۰۱ ص.

☐ **اسلام آباد** ، همانجا ٦۹٦۱ : نستعلیق شکسته آمیز ، سده ۱۲ه. غزلهاست به ترتیب

از دال تا ی و رباعیها آغاز و انجام افتاده. آغاز : خاری ست خار عشق ، کی بی دست و پا شود ـ آتش اگر ز سایه آن خار بگذرد . . . قطع نظر ز نعمت فردوس مشکل است ـ صایب چسان ز لذت دیدار بگذرد ، ۴۳۲ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۷۵۵ : نستعلیق تحریری ، ملا محمد خواجه ، سده ۱۲ه. آغاز : یا رب از عرفان مرا پیمانه ای سرشار ده ـ چشم بینا و جان آگاه و دل بیدار ده. غزل هاست به ترتیب ، از الف تا «ها» جز غزل یکم از حرف «ها» ست ، سپس دو بیتی ها ، قصیدهٔ آغاز افتاده ، قطعه ، ۱۹۹ ص ۱۷ س.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۸۳۶ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. دارای : یک قصیده ، غزل ها به ترتیب از الف تا نون ، آغاز : بزرگانی که مانع می شوند ارباب حاجت را ـ به چوب از آستان خود می رانند دولت را ، ۶۱۱ ص ۱۷ ، ۱۵ س.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۷۷۶ : نستعلیق ، دو دست ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز : الهی در پذیر این لعرهٔ مستانهٔ ما را ، غزل هاست از الف تا یا ، ۱۰۳۲ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا : ۸۱۸۴ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. آغاز و انجام کمی افتاده. غزلهاست از «الف» تا «ی». آغاز : نه تنها کعبه صحرایی ست در و کعبه دل هم ، ۱۰۱۸ ص ، ۱۷ س.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۳۲۷ : نستعلیق تحریری ، سده ۱۲ه. آغاز افتاده : در دیار عشق کس را دل نمی سوزد بکس ، غزلهاست از الف تا یا ، سپس قطعه ها و رباعیات، ۷۸۴ صفحه شمار دارد.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۶۵۰ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. کلیات اوست. قطعه ها ، قندهار نامه ، غزل ها به ترتیب تهجی. آغاز افتاده. آغاز غزلها : اگر نه مد بسم الله بودی تاج عنوان ها ، چهار ستونی ، ۳۴۶ برگشمار دارد.

□ اسلام آباد ، همانجا ۱۱۸۱۷ : نستعلیق تحریری پخته ، سدهٔ ۱۲ه. آغاز افتاده : غم حیات ندارم ز می پرستی ها. غزل هاست از الف تا یا ، ۳۸۸ ص.

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۲/۲۵۶-۵۰۲۸ N. M. : نستعلیق ، چلیپا ، سده ۱۲ه. آغاز و انجام افتاده ، ۱۴ ص

□ کراچی ، همانجا ۱۲۸۳-۱۹۶۱ N. M. : نستعلیق ، سده ۱۲ه. دارای غزل و رباعی ، ۱۸۰ ص.

□ کراچی ، همانجا ۱۲۸۵-۱۹۶۱ N M. : نستعلیق ، سده ۱۲ه. دارای غزل و رباعی، ۱۸ ص.

□ کراچی ، همانجا N. M. ۱۹۶۸-۷۳۱/۱ : نستعلیق ، سده ۱۲ه دارای غزل ، آغاز افتاده (گ ۱-۸٤).

□ کراچی ، همانجا N. M. ۱۹۶۹-۲۹۹ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. دارای غزل ، آغاز : خدایا در پذیر این نعره مستانه ما را ، ۱۳٤٤ ص (نوشاهی : ۵۰۷).

□ بلوچستان ، مستونگ ، محمد عالم کلی ریک : نستعلیق ، سده ۱۲ه. آغاز افتاده : من از تر دامنی گردیده ام چون موج دریا - خوشا ابری که سازد خشک بر دامن تر خود وا (ا) ، ٦٤٠ ص (دکتر انعام الحق کوثر).

□ حیدر آباد ، سندهی ادبی بورد ۵۸ : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ه. آغاز : یا رب از عرفان مرا پیمانه سرشار ده - چشم بینا ، جان آگاه و دل بیدار ده ، ٦٨٦ ص (سید خضر نوشاهی).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲۱۸ : نستعلیق ، سده ۱۲ه ، ۲۵۳ ص (نوشاهی : ۱۳۵).

□ خیر پور ، کتابخانه عمومی ۸۹۱/۵۵۱ ص ۱ ی : نستعلیق شکسته آمیز ، سده ۱۲ه. آغاز : یا رب از دل مشرق نور هدایت کن مرا - از فروغ عشق خورشید قیامت کن مرا . . . ، ٦٨٨ ص (سید خضر نوشاهی).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۸۵ ۵۱٤۲ : نستعلیق، سده ۱۲ه. آغاز : اگر نه مد بسم الله . . . ، (عبدالله ۲ : ۵۳٦) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۱۹).

□ پیشاور ، پشتو اکادمی ۵۸۸ : نستعلیق خوانا ، سده ۱۲ه. آغاز : این چنین بیمهران لگد دارد مرا (!) در پیچ و تاب - زود خواهد رشته عمرم شدن کوته طناب. پیرامون پنجهزار بیت، ٤۲۱ ص (استاد محمد رضا همدانی).

□ فیصل آباد ، چنیوت بازار ، وکیلان ، کتابخانه چشتی سلیمانی : نستعلیق پخته ، عبدالقادر دیوان ، ۱۹ رجب ۱۲۰۲ه. آغاز : اگر نه مد بسم الله ، سرلوح ، ٤۱۷ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۳۹۷ : نستعلیق شکسته آمیز، محمد امین خان ولد روس خان مالک موضع کوپال پور پرگنه ، در عهد شاه علی گوهر پادشا ، ٤۰ جلوس مطابق ۱۲۰۷ه. فصلی ، به مقام بلده عظیم آباد ، ش ۱ مجموعه (ص ۱-۲٤۹). غزلهای اوست به ترتیب تهجی از «الف» تا «یا». آغاز : یا رب از عرفان مرا پیمانه سرشار ده - چشم بینا جان آگاه و دل بیدار ده

□ کراچی ، موزهٔ ملی N. M. ۷ : نستعلیق ، سبو راج سنگه ، صفر ۱۲۰۹ه. برای صاحبزاده اکبر شاه بن شفقت شاه ، سرلوح ، دارای غزل ، ۲٦۲ ص (نوشاهی : ۵۰۵).

□ لاهور ، کتابخانه فقیر سید صفیث الدین : نستعلیق خوش ، قطب الدین بن شیخ احمد

بن فخر الدین ، ۱۱ ع ۱/۱۲۶۰ه. آغاز : اگر نه مد بسم الله بودی تاج عنوانها ـ نگشتی تا قیامت نو خط شیرازه دیوانها ، با سرلوح زرین ، جدولبندی به شنگرف ، ۲۰۵ گ ، ۲۲ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۱۹۴).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۷۶ ، ۸۷۱ دیو : نستعلیق ، محمد مصطفی خان پسر حاجی محمد خان ، دو شنبه ۱۳ چیت سمت ۱۹۰۸ بکرمی/۱۸۵۱م (۱۲۶۷ه) گزیده ای از دیوان اوست. آغاز : غیر حق را می دهی ره در حریم دل چرا ـ میکشی بر صفحه هستی خط بطلان چرا ، ۱۸۹ ص (عباسی ۱ : ۴۵۴).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۲۵۷۷ : نستعلیق ، محمد اسحاق زیی ، ۱۲۶۶ه. آغاز : اگر نه مد بسم الله بودی ، ۱۹۲ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۳۵۴۹ : شکسته نستعلیق ، سده ۱۳ه. غزلهاست به ترتیب تهجی از «الف» تا «دال» ، آغاز و انجام افتاده ، آغاز : بروی او سخنانی درشت خط می زنند. . . ، ۲۵۷ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۲۴ : نستعلیق شکسته آمیز ، سده ۱۳ه. آغاز و انجام افتاده (ص ۳۰۵ - ۴۰۶). غزلهاست از «الف» تا «یا» آغاز : کمترین بازی در این میدان بود سرباختن ـ در کف طفلان چوگان است اینجا دار ها.

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۳۰۶-۱۹۶۱ .N. M : نستعلیق چلیپا ، سده ۱۳ه. آغاز و انجام افتاده ، ۴۴ ص.

□ کراچی ، همانجا ۱۵۴-۱۹۶۳ .N. M : نستعلیق ، سده ۱۳ه. دارای غزل ، آغاز : زهی به غمزه جانسوز برق مذهب ما ، ردیف الف ـ جیم ، ۱۳۴ ص.

□ کراچی ، همانجا ۹۱-۱۹۶۵ .N. M : نستعلیق. سده ۱۳ه. دارای غزل از «الف» تا «یا» ، آغاز : نقد دو جهان غنچه صفت در گروتست ، ۲۴۶ ص (نوشاهی : ۵۰۷).

□ کراچی، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲۱۷ : نستعلیق، سده ۱۳ه. غزل از «الف» تا «دال» ، ۱۵۹ ص (نوشاهی : ۱۳۵).

□ لاهور ، پنجاب پبلک لائبریری ۷۶ ، ۸۷۱ غز : نستعلیق ، آغاز سده ۱۳ه. غزلهای او ردیف «الف» است. آغاز : اگر نه بای بسم الله بودی تاج عنوانها ، ۱۶۷ گ ، ۱۳ س (عباسی ۱ : ۴۵۵).

□ سرگودها ، بهلوال ، نوتانواله ، محمود بیگ : نستعلیق خوش ، جهانگیر ، سده ۱۳ه. آغاز : غیر حق را میدهی ره در حریم دل چرا . . . ، ۴۰۰ ص (محمد نذیر رانجها).

□ لاهور ، کتابخانه محمد باقر : نستعلیق ، تاریخ یاد نشده ، آغاز و انجام افتاده.

آغاز : ز شیشه خانه دل چهره عرقنا کش - چنان گذشت که بر لاله زار ژاله گذشت. ۱۶۱ گ ۱۷ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۱۹۳).

□ **لاهور** ، کتابخانه فقیر سید مغیث الدین : نستعلیق زیبا ، راجه سوهن سنگه ، تاریخ یاد نشده ، آغاز و انجام افتاده. آغاز : بعذر اینکه نشیندی نصیحتای صائب را ، ۲۲۲ گ ، ۲۱ س (پایان نامه دکتر خالده صدیق : ۱۹۴).

□ **لاهور** ، دانشگاه، شیرانی ۳۱۳۷/۶۹۸ : سده ۱۳ه. (بشیر حسین ۱ : ۱۲۰).

□ **حیدر آباد** ، درگاه شریف کتابخانه عالیه علمیه ، پیر سید محب الله شاه راشدی : نستعلیق خوش ، محمد حسن قوم مکن ۲۱ ج ۱/۱۲۳۱ه. گزیده ای ست از سروده های او ، ۱۷ س (نعیم اختر مجددی).

□ **کویته** ، مولانا محمد هاشم جان مجددی : نویسنده و انتخاب کننده محمد حسن جان مجددی (م ۱۳۶۵ه)، نیمه یکم سده ۱۴ه. آغاز : خدایا در پذیر این گریه مستانه ما را . . . ، ۱۸۸ ص (پرفسور محمد اقبال مجددی).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۸۵ A ۳۳۳۸ : نستعلیق ، محمد شفیع الدین ، ساکن مراد آباد ، ۱۳ه. ؟ (عبدالله ۲ : ۵۳۷) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۱۹).

□ **لاهور** ، همانجا KFi/VI ۲۷ ۲۱۷۵ : نستعلیق ، عبدالله ، ۱۹۴ گ (عبدالله ۲ : ۳۶۹).

□ **پیشاور** ، پشتو اکادمی ۴۹۴ ق : نستعلیق ، محمد خاکسار ، آغاز : اگر نه مد بسم الله بودی تاج عنوانها . . . ، ۶۲۹ ص (استاد محمد رضا همدانی).

☆ 864- شرح دیوان صایب

متن گزیده هایی ست از دیوان او. گزارش از **بهلول کول برکی جالندهری** (م ۱۱۷۰ه/ ۱۷۵۶م) (که یاد او در «سیف المسلول ۳ : ۱۵۷۶» گذشت). به سال ۱۱۲۴/۱۷۱۲م.
وی دیوان های زیر را نیز گزارش کرده است : دیوان ناصر علی ، دیوان غنی ، دیوان حافظ ، مثنوی معنوی.

□ **لاهور** ، دانشگاه، شیرانی ۵۱۹۲/۲۱۸۱/۱ : بخامه نگارنده ، ۱۱۲۴ه. (۱۷۱۲م) در پایان آمده «تمام شد بخط شارح عفی عنه» (بشیر حسین ۳ : ۴۴۳).

☆ 865- قندهار نامه : عباسنامه

مثنوی ست دربارهٔ جنگ شاه عباس دوم (۱۰۵۲-۱۰۷۷ه) و گشودن قندهار در ۱۰۵۹ه/ ۱۶۴۹م. (نسخه ها ۴ : ۳۰۴۹).
در بخش تاریخ خواهد آمد.

☆ 866ـ میخانه

مجموعه غزل های اوست ، درباره ی «می» و «میخانه».

همان. نسخه ها ٤ : ۳۲۵٦.

آغاز : ز سروگل ، چمن مینا و جام آورد ، مستان را ـ ز بلبل مطرب رنگین کلام آورد، مستان را.

□ کراچی، موزهٔ ملی ۳۸-۱۹۷۸ .N.M : از روی نسخه خطی سعید نفیسی در تهران ، ماشین شده ، پیرامون ۱۳۳۲ خ/۱۹۵۳م ، ۸٦ ص رحلی (نوشاهی : ٦٥٤).

☆ 867ـ مرآت جمال

سروده های خود را درباره ی «سراپا» ی دلدار گرد آورده بدین نام خوانده است : ابرو ، چشم ، مژگان ، نگاه ، دهان ، لب ، بوسه ، رخسار ، عرق ، بناگوش ، گردن ، ذقن ، غبغب ، زنخدان ، موی ، میان و کمر . . .

همان. نسخه ها ٤ : ۳۱۹٤.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب C ۱۰۲ Pi/VI ۹۲۷ : نستعلیق ، محمد محسن ، ۲۱ رجب ۱۰۹۶ه. آغاز : ای روی چون بهشت ترا کوثر آیینه . . . ، ۱٤۷ ک (عبدالله ۲ : ۳۷۰).

□ لاهور ، انارکلی ۳۷ ، دانش آباد ، کتابخانه احسان دانش : نستعلیق زیبا ، سده ۱۱ه. آغاز : چمن سبز فلک را چمن آرایی هست ـ زیر این رنگ ، نهان آیینه سیمایی هست ، ۱٤۰ ص (سید عارف نوشاهی).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۳۰۰ : نستعلیق شکسته آمیز ، سده ۱۲ه. در بیاض (ص۱۱۳-۱۵۷). آغاز : چمن سبزفلک را چمن آرایی هست ـ زیر این رنگ نهان آیینه سیمایی هست (نوشاهی : ۱٦۷).

☆ 868ـ واجب الحفظ

مطلع غزل های گوناگون خود را به ترتیب تهجی گرد آورده بدین نام خوانده است (ن.ک. زیر).

همان. نسخه ها ٤ : ۳۲۹۱.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب B ۱۰۲ Pi/VI ۷۵۰ : نستعلیق ، شیخ لطف الله ، ۱٦ شوال ۱۱۱۸ه. آغاز : خورده دانست است آنکه جرم خویش را بیچاره شد ـ آدم از جنت برای گندمی آواره شد. در فهرست «واجب الحفظ» گزیده موضوعی از دیوان صایب است که درویش عاملیا از بخارا آنرا ساخته است ، ۳۷۰ گ (عبدالله ۲ : ۳۷۰).

● 370ـ محمد سعید

سراینده ای بنام محمد سعید و تخلص سعید که در پایان قصیدهٔ یکم می گوید : سعید از

بندگان حق مجید است ـ به مدح تو کند شیرین زبانی. زلده در ۱۰۸۲ھ (۱۶۷۱م) و از این روزگار است محمد سعید خان ملتانی متخلص به سعید (ن. ک. پس از این : ۹۲۸).

☆ 869ـ دیوان سعید

دو قصیده است یکم در ستایش «شجاعت شعار صاحب داد خان» که : چنان رسم ستم برکند از بیخ ـ به بره ننگرد شیر ژیانی . . . ز کابل تا به هندوستان و کشمیر ـ رسید آواز عدل و کامرانی . . . فراوان باد عمر لطف الله خان ـ که مانداز خان سعد الله نشانی . . . منادی می کند هادی اقبال ـ که صاحبداد خان را نیست ثانی.

لطف الله خان پسر سعد الله خان هر دو از امیران اورنگ زیب (۱۰۶۸-۱۱۱۸ھ) (مآثر الامرا ۲ : ۱۷۱) می بودند.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۵۰۱ : نستعلیق خوش سراینده ، رمضان ۱۰۸۲ھ. (ص ۷۲-۷۸)، آغاز : خداوندا چه شکرت بر شمارم ـ که شکرت نیست کار این زمانی.

☆ 870ـ پندهای شاهنامه

متن از حکیم فردوسی. گزیده شاید از محمد سعید پیشگفته. گزیده بیت های پند آموز «شاهنامه» است. که بر حسب موضوع گرد آمده است. چکیده‌ی سربندها : در ستایش پروردگار و توحید ، نعت زبدهٔ کاینات ، در حفظ حفیظ که حافظ علی الاطلاق است ، دربارورکردن شجرهٔ وجود را به ثمرهٔ نکوکاری . . . ، در سیراب کردن گلبن تن را به آب دانش . . . ، در شکوفاندن از هار عدل . . . ، در هبوب نسایم کم آزاری . . . ، در جاشنی گرفتن از جلاب راستی . . . ، در ترغیب هنر که هنر هنرمندان است . . . ، در سخن سنجی . . . ، در محافظت شنیده سخنان سنجیده . . . ، در محکوم ساختن نفس . . . ، در سیراب کردن غمام اخلاق وجود را به آب زلال نکو نامی ، در مضیِّ ایام بخوشی . . . ، اشک ارغوانی ، ترک آز . . . ضابطهٔ قضا . . . ، آداب رزم . . . ، در سایه ور کردن شجرهٔ امداد بخت را . . . ، در افلاس پادشاهان . . . ، عهد شکنی . . . ، تنبه از بدگوهران . . . ، کم خوردن که رشتهٔ صحت بدن است . . . ، عدول از عین عدل . . . نکوهش فرزندان بی فر . . . ، . . .

پس از پایان گزیده ، قصیده ای ست در ستایش داد خان (که پیش از این گذشت) به یک خامه. در پایان قصیده آمده است «محرر و مصنف قصیده محمد سعید» رمضان ۱۰۸۲ھ. که می تواند انتخاب نیز از همو باشد.

پوزش : جای معرفی این «گزیده» بهرحال در سدهٔ پنجم به دنبال حکیم فردوسی و «شاهنامه» ی او بود ، که به علت دیر بدست رسیدن ، در اینجا آورده شد.

آغاز : سپاس جهاندار فریاد رس ـ به سختی نگیرد جز او دست کس ـ هم او رهنما ست و

هم دلگشا ـ که جاوید باشد همیشه بجای. انجام : نداری ز چیزی جدایی ز دوست ـ اگر دیده خواهد و گر مغز و پوست.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۵۰۱ : نستعلیق خوش ، (محمد سعید ، رمضان ۱۰۸۲ه) که می تواند گرد آورنده‌ی بیت ها نیز باشد ، ۷۰ ص ، ۱۱ س.

● 371ـ طرزی افشار

طرزی افشار ، از مردم طرشت ری. از سرایندگان روزگار صفویان. در ۱۰۶۰ه/۱۶۵۰م که مصادف با نو روز بوده ، قطعه ای در نجف سروده بود. و پیش از ۱۰۸۳ه/۲-۱۶۷۳م. درگذشته ست. در سروده های خود مصدر های ساختگی بسیار بکار می برد.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۳۵۶ - ذریعه ۹ : ۶۴۷).

☆ 871ـ دیوان طرزی افشار

دست کم دو بار چاپ شده است.

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۴۱۵ - مشار ۲ : ۲۳۳۴ که نشانی دو چاپ آن را داده ـ انتیا انیس ، چاپی : ۱۲۳ که یک چاپش را دارد - نشریه ۱۱ ، ۱۲ : ۸۹۸ - مجلس ۸ : ۴۵۳).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۶۴ VI ۴۵۷۳ : نستعلیق خوب ، محمد مسعود بن ملا شیخ حبیب الله احمد آبادی ، ذیقعده ۱۱۱۵ه (۱۷۰۴م) برای شیخ عبدالرحمان . آغاز : ابتدای بسم ربی الاعلی. (عبدالله ۲ : ۵۴۲) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۲۰).

● 372ـ ناظم هروی

ملا فرخ حسین ناظم هروی فرزند رضایی سبزواری ، در دستگاه عباسقلی خان پسر حسنخان شاملو فرمانروای هرات بوده است ، و تا روزگار نگارش «تذکرهٔ نصر آبادی» در ۱۰۸۳ه/۲-۱۶۷۳م زنده بوده است. (ن. ک. زیر).

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۵۹۱ «ناظم هروی» - ذریعه ۹ : ۱۱۶۳ «دیوان ناظم هروی» - نسخه ها ۵ : ۲۸۷۰ «فهرست راهنما» - روز روشن : ۷۹۷ که می گوید در محرم ۱۰۶۰ یا ۱۰۶۸ه. در جهانگیر نگر در گذشته است).

☆ 872ـ دیوان ناظم هروی

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۵۶۵).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۳۶۲۱ B ۳۶ : نستعلیق و شکسته آمیز ، سده ۱۱ه. «انتخاب دیوان نظیری و ناظم» است ، ۱۵۰ گ (عبدالله ۲ : ۵۲۰) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۸۸).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۵۷۹۷ : نستعلیق خوش ، بدنبال «یوسف و زلیخاه ی جامی

نوشته ۱۲۴۸ یا ۱۱۴۸ه. در متن (ص ۲۲۰-۲۸۲) و در هامش آن «یوسف و زلیخا» از همو. با عنوان «منتخب دیوان ناظم». آغاز: عشق ناظم شد چو دیوان دل آگاه را ـ آه انشا کرد و مصرع داد بسم الله را . . . خاکساری گرد ناظم را بدامانش رساند ـ می دهد همت بلندی طالع کوتاه را ، غزلهاست به ترتیب تهجی از «الف» تا «یا» ، سپس رباعیها آنگاه قصیده ها (گنج ۳ : ۱۴۹۳).

□ **لاهور**، پنجاب پبلک لائبریری ۹۹ ، ۸۷۹ ناظم: نستعلیق، محمد رمضان بن محمد اشرف ، ۹ ماه پهاکن ۱۸۸۹ بکرمی (۱۲۴۸ه). آغاز: عشق ناظم شد چو دیوان دل آگاه را ـ آهی انشا کرد مصرع درد بسم الله را ، ۲۸ گ، ۵ س (عباسی ۱ : ۵۰۹).

□ **خیرپور**، کتابخانه عمومی ۲۹۷/۴۳ م ح د: نستعلیق، سده ۱۳-۱۴ه. آغاز: چو شب حاصل نمودم از تهجد راحت جانی ـ ز طبع ناز کم شد محو آثار پریشانی . . . ، تخلص او: ناظم که ز کثرت گناه است ـ بدنام جهان آفرینش. و: بگفتم ای همه ناز و ادا سرمایه جوانی ـ نمی دانی که هستم ناظم ملک سخندانی ، ۲۳ ص (سید خضر نوشاهی).

873ـ یوسف و زلیخا

به دستور عباسقلی خان شاملو پسر حسنخان فرمانروای هرات ، به روزگار شاه عباس دوم (۱۰۵۲-۱۰۷۷ه)، در چهارده سال ۱۰۵۸-۱۰۷۲ه (۱۶۴۸-۱۶۶۱م) سروده است: ز هجرت در هزار و پنجه و هشت ـ ز مولودش سخن خوش دود مان گشت ـ به هفتاد و دو زد چتر تمامی ـ چو ماه چهارده در نیکنامی.

بدینگونه آغاز می شود: دمیدن صبح توحید ، شگفتن غنچهٔ دل به مناجات ، شکر باری ، نعت حضرت محمد ، معراج ، منقبت حیدر کرار ، کیفیت عشق ، ستایش خاقان سخن ، سبب نظم و ستایش پادشاه زمان ، میلاد یوسف ، نور جمال یوسف ، خواب دیدن یوسف . . . تا مرگ یوسف. خاتمهٔ داستان.

نام کسان: «یوسف» پسر «یعقوب» ، «زلیخا» دختر پادشاه مغرب بنام «ملک طیموس بن طارم» ، «عزیز مصر» فرمانروای مصر که بخواستگاری «زلیخا» می رود و زلیخا گمان می کند همان «یوسف» است که در خواب دیده بود ، و به همسریش در می آید. «اسباط» برادر یوسف ، «مالک» که یوسف را به هژده درم از برادران بخرید ، «ملک ریان» پادشاه مصر که خواب می بیند و یوسف که زندانیش بود تعبیر می کند.

آغاز: خدایا (الهی) چون سپهرم سینه بگشای ـ دلم طوطی کن و آیینه بنمای ـ که آرایم رخ معنی چو اختر ـ لب الفاظ را شویم به شکر.

(ن. ک. نسخه ها ۴ : ۳۳۴۴ «یوسف و زلیخا» ـ ذریعه ۱۹ : ۳۴۸ «مثنوی یوسف و

زلیخا» ـ مشار ۵ : ۵۶۰۹ که نشانی سه چاپ آن را داده).

□ **لاهور** ، دانشگاه، شیرانی ۶۲۱۸ : نوشته ابو سعید بن شیخ ابوالحسن صدیقی سرهندی، پایان ع ۱/۱۰۸۷ه (۱۶۷۶م) ، (بشیر حسین ۱ : ۱۹۷).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۳۶۴-۱۹۶۷ .N. M : نستعلیق ، محمد عابد بن محمد زاهد ، ممتاز سمرقندی (زنده بروزگار نصر آبادی، سده ۱۱ه.) ، ۳۴۰ ص (نوشاهی : ۶۷۰).

□ **شکارپور** ، گرهی یاسین ، گوشه ادب ، صلاح الدین ۱۸ : نستعلیق خوش ، سده ۱۱ه. آغاز برابر نمونه ، با شش میناتور و سرلوح زرین ، ۴۲۰ ص (سید خضر نوشاهی).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۷۷۱۹ : نستعلیق خوش ، محمد رفیع ، جمعه ۲۷ ع ۱/ در حیدر آباد ، در عصر داخل شدن نادر شاه ، سده ۱۲ه. آغاز افتاده ، برگها آشفته صحافی شده ، موریانه زده ، ۵۶ ص.

□ **اسلام آباد** ، همانجا ۱۲۵۹۲ : نستعلیق پخته ایرانی ، سدهٔ ۱۱-۱۲ه. آغاز برابر ، سرلوح ، دو صفحهٔ آغاز گل و بوته ، ۴۰۲ ص.

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۲۳-۱۹۵۷ .N. M : نستعلیق ، سده ۱۲-۱۳ه ، ۴۷۷ ص (نوشاهی : ۶۷۰).

□ **لاهور** ، دانشگاه پنجاب ۲۲۲ Pi/VI ۱۰۳۵ : نستعلیق ، ۲۳ ج ۱/۱۲۲۵ه. آغاز برابر نمونه ، ۱۵۳ گ (عبدالله ۲ : ۳۶۳).

□ **لاهور** ، شیش محل ، محمد بشیر لدهیانوی ، انباله بک بائیندر : نستعلیق شکسته آمیز ، ۱۲۴۷ه. این تاریخ مشکوک است و بایستی پیش از این باشد با مهر مورخ ۱۱۹۱ه. آغاز یک بیت تا خوانا سپس مانند نمونه ، ۳۹۲ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۵۷۹۷ : نستعلیق شکسته آمیز، در هامش«یوسف و زلیخا» ی جامی نوشته ۱۲۴۸ه که دست برده ۱۱۴۸ کرده اند ، و سپس در هامش «دیوان» خود او (ص ۲-۲۸۱)، آغاز برابر نمونه ، با یک سرلوح و آرایشهای زرین.

□ **اسلام آباد** ، همانجا ۱۰۸۱۲ : نستعلیق تحریری ، میر شمس الدین ، ۲۷ صفر ۱۲۵۰ه. آغاز : خدایا (برابر نمونه) ، ۴۱۰ ص.

□ **اسلام آباد** ، همانجا ۸۷۵۶ : نستعلیق پخته ، محرم ۱۲۶۳ه. آغاز برابر ، ۴۰۸ ص ۱۳ س، کاغذ آبی.

□ **اسلام آباد**، همانجا ۸۷۷۱ : نستعلیق پخته، ۱۲۶۷ه. آغاز برابر، ۲۰۴ ص، ۱۳ س.

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۴۱۴ : نستعلیق شکسته آمیز پخته ، نام نویسنده را پاک کرده اند ، چهار شنبه رمضان ۱۲۷۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۳۴۲ ص.

□ **پیشاور**، دانشگاه، کالج اسلامیه ۱۸٤۳ ب: نستعلیق خوش، ۲٤ رمضان ۱۲۷٤ه. آغاز در دیباجه افتاده: بهار رحمت افشان بر نهالم - مبارک ساز نوروز خیالم... بیا ساقی که ناظم یافت رخصت - بده جامی که گردد مست وحدت، ٤۱۰ ص (محمد اسرائیل کان الله - عبدالرحیم ۱: ۳٤۸).

□ **اسلام آباد**، گنج بخش۸٤٦۷: نستعلیق پخته، ملا حیت(حیات) محمد، شعبان۱۲۸۸ه. آغاز: پیش از «دمیدن صبح توحید» افتاده، عنوان ها شنگرف، ۱٦۹ برگ، ۱۵ س.

□ **شیخوپوره**، گوجرانواله، نوشهر، کتابخانه هاشمی: نستعلیق پخته، محمد محسن بن محمد غوث، ۱۲۹۱ه. آغاز: خدایا (برابر نمونه)، ۳۵۸ ص (خانم رضوانه سحر).

□ **لاهور**، دانشگاه، پنجاب ٦۰ Pi/VI ۱۰۱۳: شکسته آمیز، سید محمد علی میر حشمت علی، سده ۱۳ه.، ۱۵۹ گ (عبدالله ۲: ۳٦۳).

● 373- سلیمان

سراینده ای بنام سلیمان، که منظومه ی کوتاه زیر، را در ۱۰۸۳ه/۲-۱٦۷۳م سروده است.

✡ 874- تعداد حروف در قرآن

در بخش علوم قرآنی (۱: ۱٤٦) گذشت.

● 374- صیدی تهرانی

میر سید علی، زاده در تهران، زیسته در اصفهان، متخلص به‌صیدی (م۱۰۸۳ه/۲-۱٦۷۳م) که ۱۰٦۵، ۱۰٦۹ تا ۱۱۰۰ه نیز نوشته اند. از اصفهان به هند رفته و در ۱۰۵۰ه/۱٦٤۰م شاهجهان (۱۰۳۷-۱۰٦۷ه) را ستایش کرده و هزار روپیه صله گرفته است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران: ۳٤٤ - ذریعه ۹: ٦۲۳).

✡ 875- دیوان صیدی تهرانی

(ن. ک. نسخه ها ۳: ۲٤۰۹).

□ **رحیم یار خان**، صادق آباد، گنجینه میر، میر زاهد حسین ۳۳: نستعلیق پخته، سده ۱۲ه. آغاز: جام می سرگرم قتل بیدلانت کرده است - تا کشد نازت عنان از دست بی باکی کجا... صیدی این تن پروری تا کی نمی دانی مگر - می کشد آخر سر انجام تن خاکی کجا...، ۱۱۲ ص (دکتر الله دتا چوهدری).

□ **خیرپور**، کتابخانه عمومی: نستعلیق زیبا، سده ۱۲ه. آغاز افتاده: ... ای مشو ایمن ز سخت جانی خویش - که قلب سنگدلان دید و این سپاه شکست...، تخلص او: صیدی چرا غزل نسراید که در چمن - بر شاخ نوبهار نشسته است بلبلش... ای دل مشو آزرده زبیتابی

صیدی کاشفته ترا نگهت بیهوش بهار است ، ٥٦ ص (سید خضر نوشاهی).

● 375ـ رام چند

رام چند ، از روزگار اورنگ زیب (۱۰٦۸-۱۱۱۸ه) که از وی به «جام جم اورنگ شاه» نام برده ستایش می کند. و منظومه ی زیر را در ۱۰۸۳ه/۲-۱٦۷۳م سروده است. در منابع در دسترس از این سراینده و کارش نشانی یافته نشد.

شاید تو مسلمان باشد. که نام او با کارش جور نیست.

☆ 876ـ حنگنامهٔ محمد امین

در پایان آن آمده است : ز تاریخ سنه چو پرسی زمن ـ ثمانین و سه ، الف بود سن ـ ز ماه محرم بروز نخست ـ بباغ جنان چو گل تازه رست ـ به من گفت هاتف که ای «رام چند» ـ تو این قصه را نظم کن دلپسند.

آغاز : زهی قدرت پاک پروردگار ـ که در کن فکن کرد جهان آشکار ـ سما تا سمک این همه خشک و تر ـ به یک طرفة العین شد جلوه گر.

□ ملتان ، آغا پوره ، مکتبه فایق : نستعلیق پخته ، سده ۱۱ه ، آغاز برابر ، ۲٤ ص (نعیم اختر مجددی).

● 376ـ امامی ، اله آبادی

امام الدین بن شیخ ابو المکارم نعمانی البیدوبویی (البیدولوی ؟ بدوی؟) متخلص به امامی ، از روزگار اورنگ زیب (۱۰٦۸-۱۱۱۸ه) که در ۱۰۸٤ه/۱٦۷۳م کتاب زیر را نگاشته است.

☆ 877ـ دوحة الصنایع

در بلاغت و صنایع شعری ، در سه «شعبه» و هر شعبه چند «ثمره» ، بیشتر به نظم و کمتر سربندهایی کوتاه به نثر. و همه نمونه هایی ست از سروده های مصنوع او با تخلص «امامی».

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۱۳۹ ـ دانشگاه ۱۵ : ٤۲۰۵ ـ موزهٔ سالار : ۱۰۹۸).

در بخش بلاغت خواهد آمد.

● 377ـ کاشفی کالپیی

میر سید احمد ، از سرایندگان شهر کالپی هند ، متخلص به کاشفی (م ۱۰۸٤ه/۳-۱٦۷٤م).

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ٤۷۹).

☆ 878ـ دیوان کاشفی کالپیی

همان. نسخه ها ۳ : ۲٤۹۰ ـ مرآت العلوم ۳ : ۸۹.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب Pi/VI ۲۷۸ ۲۰۵۲ : نستعلیق ، پیر غلام عبدالقادر ، ۱۷ ج ۱/۷؟ ، آغاز افتاده : حسن تونگشوده روی عشق بسی نعره زن - ذات تو در پرده لیک جلوه تو جابجا . دارای غزل ، رباعی ، ترجیع بند و قصیده. آغاز غزلها : از هر طرف بگوش من آید چنین ندا - والله هر چه می نگری نیست جز خدا ، ۱٤۰ گ (عبدالله ۲ : ٤۰٤).

● 378- تجلی شیرازی

ملا علیرضا شیرازی اردکانی ، متخلص به تجلی (م ۸۵ یا ۱۰۸۸ه/۵ یا ۱۶۷۷م) فرزند کمال الدین حسین. در اصفهان نزد آقا حسین خوانساری آموزش دیده ، به هند سفر کرده و به ایران برگشته در شیراز در گذشته است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۱۱۰ «تجلی اردکانی» - ذریعه ۹ : ۱۶۷ «دیوان تجلی شیرازی»).

☆ 879- دیوان تجلی

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۲۵۹ - مجلس ۳ : ٤۷۵ و ۲۱ : ۲٦٤ - دانشگاه ۱٦ : ۲۷۹ - موزهٔ سالار : ۱۹۳۳).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۳٦۲ : نستعلیق شکسته آمیز خوش ، سده ۱۱-۱۲ه. آغاز : شد بهار و کرد جا را تنگ بر گلزار گل - کوه همچون غنچه باشد ، تا گشاید باد گل . . . پادشاها چشم ندارد «تجلی» در جهان - کا ورد کشت امیدش زابر لطف بارگل - گزیده ای از قصیده ها و غزل های اوست ، تخلص دیگر : گلستان گشته محفل تا «تجلی» کرد رخسارت - چو نرگس رسته از هر گوشه ی این انجمن چشمی ، (ص ۱-۲۳).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۱۳۷ Pi/VI ۱٦۳ : نستعلیق ، سید دوست علی ، ۱۹ ذیقعده ۱۱۹٦ه. ۹ گ (عبدالله ۲ : ۳٦۷).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۱۵۷ A Pi/VI ۹۲۳ : نستعلیق ، ۱۲۹۰ه. همراه «دیوان ادهم» (گ ۱-۲۳). آغاز : زهی از شوق رویت گشته گلزار جهان پیدا - چو بودر غنچه تنها ز شوقت گشته جان پیدا ، غزل است و رباعی ، مثنوی معراج الخیال (عبدالله ۲ : ۳٦٦).

☆ 880- معراج الخیال

مثنوی ست عرفانی در بحر رمل ، در حالات درونی شیفتگان ، در پیرامون ۲٤۰ بیت. در آن آمده : یا رب از عشقت دلم را بخش نور - تا شود جان «تجلی» شمع طور.

آغاز : در سرم (بر سرم) دیگر هوای عشق یار - ریخت طرح آشیان از خار خار.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۲۱۹ - ذریعه ۱۹ : ۳۰۱ «مثنوی معراج الخیال» - مشار ٤ : ٤۸۱۵ که نشانی یک چاپش را داده - دانشگاه ۱٦ : ٦۹۸ - مجلس ۸ : ۲۵ ، ٤۲٦ - نشریه ۱۱ ،

۱۲ : ۵۵٤ - مرآت العلوم ۲ : ۸۳ - ریو ۲ : ۸۲۰ ، ۸۰۳).

□ کراچی ، موزه ملی ۱۰/۲۶۶ - ۱۹۶۳ .N. M : نستعلیق ، علیرضا حسینی سبزواری ، (رمضان ۱۰۸۹ه ، در برهانپور) (ص ۳۲۳-۳۳۸ جنگ).

□ کراچی ، همانجا A ۷۹ - ۱۹۶۷ .N. M : نستعلیق ، سوهن چند بن تیک چند ، ٤ ع ۱/۱۱۱۹ه ، در شاهجهان آباد ، (ص ۲-۲٤).

□ کراچی ، موزه ملی ۲-۱۸/۲۰۲ - ۱۹۵۸ .N. M : شکسته چلیپا ، (محمد انور ، ۱۱۶۰ه) (گ ۱۲۷-۱۳۳ جنگ) (نوشاهی : ٦۵۰).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۱۸۱ : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ه. ۱۸ ص. (نوشاهی : ۱۶۷).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۲ ق ف ۲۶ : نستعلیق ، (میرزا محمد باقر ، ۱۲۶۲ه) (ص ۲-۲۵) (نوشاهی : ۱۶۸)

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب A ۱۵۷ Pi/VI ۹۲۳ : نستعلیق ، در پایان «دیوان» او نوشته ۱۲۹۰ه. (گ ۱۶-۲۳) ، آغاز برابر نمونه (عبدالله ۲ : ۳۶۶).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ۱۰۸۷/۲ : نوشته ۱۲۹٤ه. (۱۸۷۷م) ، (بشیر حسین ۱ : ۱۸٤).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۹۳ SPi/VI ٤۲۳۲ : شکسته آمیز ، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ۸ گ (عبدالله ۲ : ۵٤۲). از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۸٤).

379. شرف الدین محمد

شرف الدین محمد. این نام در کلفون آمده است. سراینده ای از مردم هند ، با تخلص «شرف» : چون «شرف» را نیست از نظم سخن ـ غیر مقصود ، هرگز جان من ـ گرچه هند است منشا و مأوای من ـ لیک گشتم خاکپای اهل فن. زنده در ۱۰۸۶ه/۱۶۷۵م.

881. کشف الایمان

در دیباجه نه آشکار ، نام آن آمده است : «کشف» گردد حال «ایمان» چون از و ـ ای ذکی هم نام او را زان بجوی. و نام «کشف الایمان» در کلفون آمده است. و در خاتمه تاریخ سرودن را آورده است : چون ز تاریخش نمایی هم سئوال ـ حرف «را» چون دور سازی از «غفور» ـ سال تاریخش بیابی نیست دور (غفو : ۱۰۸۶).

مثنوی ست در پیرامون ۲۸۰ بیت. با سربند های : حمد ، سبب تصنیف ، معنی ایمان ، آمنت بالله ، و ملائکته ، و کتبه ، و رسله ، و الیوم الاخر ، و القدر خیره و شره ، و البعث ، در شرایط ایمان ، ایمان مقلد ، توحید و صفات حق ، نبوت ، شکر از نعمت ایمان ، تمثیل ایمان

به شجرهٔ طیبه، بنای مسلمانی، باب صلات، احکام وضو، . . . ، باب زکات ، . . . ، باب صوم، . . . ، باب حج ، ختم کتاب و حسب حال.

اغاز: کی توانم گفت حمد ذوالمنن ـ آنکه داده التیام ، روح و بدن ـ داد انسان را مشاعر هم حواس ـ تا شود از درک اشیا ، حق شناس.

(ن. ک. مشترک ۲ : ۱۱۶۸ « کشف الایمان» که بایستی به نثر باشد).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۰۵۰ : نستعلیق پخته ، سده ۱۱ه. آغاز برابر (ص ۸۸-۱۲۶).

380ـ سعید ملتانی

سعید خان ملتانی ، متخلص به سعید (۱۰۲۲ - ۱۰۸۷ه/۱۶۱۳ - ۱۶۷۶). شاهجهان (۱۰۳۷-۱۰۶۷ه) او را برای راهنمایی شاهزاده مراد به گجرات فرستاد ، سپس همراه دارا شکوه (۱۰۲۴-۱۰۶۹ه) بود ، اورنگ زیب (۱۰۶۸-۱۱۱۸) پس از تاجگذاری ، او را حا کم ملتان ساخت.

(ن. ک. محمد سعید ، پیش از این : ۹۱۹).

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۲۷۰ - ذریعه ۹ : ۴۵۱ - پاکستان میں فارسی ۲ : ۳۷۱ ضمن زندگینامهٔ استغنای کشمیری (م ۱۰۸۲ه).).

382ـ کلیات سعید ملتانی

کلیات خود را نخستین بار در ۱۰۶۳ه/۱۶۵۳م در احمد آباد گجرات گرد آورده (گ ۲۰ س ۹) و در ۱۰۷۱ه/۱۶۶۰م به نسخه نویسی داده که پاکنویس کند و سپس تا پایان زندگی خود بر آن می افزود.

(همان. ایوانف : ۷۷۱).

□ لاهور ، محمد شفیع ۱۵۰/۲۰۸ : نستعلیق ، ۱۱۲۸ه (۱۷۱۶م). **آغاز:** ای با همه صفات برون از حسابها ـ ذاتت منزه از اثر انقلابها . . . کلیات اوست ، دارای : قصیده غزل ، قطعه ، ترکیب بند ، ترجیع بند ، رباعی ، ساقینامه ، مکاتیب و ماده تاریخ ، ۲۴۶ گ (بشیر حسین : ۱۷۷).

381ـ مجذوب تبریزی

شرف الدین میرزا محمد بن محمد رضا تبریزی ، متخلص به مجذوب. روزگارش از دوکار زیر بدست می آید.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۵۱۰ «مجذوب تبریزی» ـ ذریعه ۹ : ۹۶۳ «دیوان مجذوب تبریزی» ـ ریحانه ۵ : ۱۸۸ که نام او را «محمد» یا «محمد رضا بن محمد» آورده).

883. تأییدات

به سال ۱۰۷۸ه/۷-۱۶۶۸م ، برای شاه سلیمان صفوی (۱۰۷۷ - ۱۱۰۵ه) ، در مسایل عرفانی ، در سیصد و چهارده بند هفت مصرعی سروده است. و در پایان آن آمده است : این درج پر از جواهر تحقیقات ـ باشد نام مبارکش «تأییدات». ابواب پر از فتوح این ترکیبات ـ شد سه صد و چهارده به لطف حضرات ـ چون داشت و دیعه ها از اخیار ثقات ـ تاریخش شد «ودایع توقیعات».

آغاز (به روایت نسخه ی آستان قدس) : این درج پر از جواهر تحقیقات ـ باشد نام مبارکش تأییدات.

(ن.ک. نسخه ها ٤ : ۲۷۰۵ که سر آغاز آن به روایت نسخه ی آستان قدس آمده است. این سر آغاز در نسخه ی گنج بخش در پایان ها آمده است ـ تذکرهٔ نصر آبادی : ۱۹۲ ـ ذریعه ۹ : ۹۶۳ ـ گلچین ، آستانه ۷ : ۲۳۰ ، ۲۳۱ که تاریخ نگارش را ۱۰۸۸ آورده ـ ملی ۳ : ۱۲۷ که تاریخ نگارش را ۱۰۸۷ گفته).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۳۶۸ : نستعلیق تحریری خام ، الف بن شاه قربان ، رمضان ۱۲۰۲ه در هزاره «چون کتاب درمیان اهل هزاره جات سالها خواهد ماند ، که همگی هزاره دوستدار ائمه‌ی هدا و غلامان امیر المومنین علی . . . اند» ، آغاز افتاده : تحدید خیال و وسع کرسی هیهات ـ ذات که بیرون زهر تصور باشد ـ کونین از و تهی و پر باشد (ص ۱-۲۸۰) انجام : هر فرقه رهی گزیده حق دانندش ـ با مهر علی و یازده و فرزندش ـ دین دین نبی ست ، بر محمد صلوات ، ۳ ، ۱-۱٤ س.

884. خزاین الفواید

مثنوی ست عرفانی و عقاید شیعی. با این سربندها (منظوم) آغاز می‌شود: مفتاح خزینه های توحید ، امواج بحار صنع توحید ، رمزی ز عجایب قرآن ، طوفان عطای بحر توحید ، در جی ست لبالب لالی ، مفتاح در خزانهٔ نعت ، منهاج حقایق شریعت ، دیباجهٔ معجزات توحید ، رسوا کن اختراع باطل ، رخشنده شهاب دیو مکار ، صافی محک تصوف و قلب ، هنگامهٔ امتحان اعظم ، برهان نجات اهل توحید . . . و می رسد به احتجاج های «مأمون» شیعی و سنی ، و سربند های مأمون گفت ، جواب دیگر ، حجت مخالفین ، احتجاج دیگر و از اینگونه سربند ها و مطالب عقیدتی امامت ، مناقب ، ولایت با دیدی شیعی و صوفیانه. و در پایان ترجیع بندی در ستایش حضرت علی ، در چهارده بند : روزی که قلم گرفت معبود ـ لوحش کف مرتضی علی بود.

و نسخهٔ گنج بخش پیرامون ۸۸۵. بیت است.

آغاز : بحری ست لبالب از فواید ـ شد نام «خزاین الفواید» ـ مفتاح خزینه های توحید ـ سبحان الله عزشأنه ـ من جل و عم امتنانه.

(ن.ک. ذریعه ۷ : ۱۵۵ «خزاین الفواید» ـ ریحانه ۵ : ۱۸۸ که از این کارش نام نبرده است ـ

نسخه ها ٤ : ٢٧٨٤ «خزاین الفواید» - دانشگاه ١٦ : ١٧٤ ، ١٨٧ - اشکوری ٧ : ١٦ که می گوید در بیش از ده هزار بیت است - ملک ٢ : ٢٢٣).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ١٢٦٥٠ : نستعلیق پخته ، سدهٔ ١١-١٢ه ، آغاز ٧ و انجام ٣ برگ نونویس سدهٔ ١٣ه ، آغاز برابر ، ٢٥٦ ک.

885- دیوان مجذوب

به نوشته ی «دانشمندان آذر بایجان : ٣٢٦» در ١٠٦٣ه/١٦٥٣م آن را گرد آورده است (ذریعه ١٣ : ١٥).ن.ک. زیر که تاریخ ١٠٦٢ه. آمده است.

دیوان وی دوبار نادرست بنام «دیوان مجذوب همدانی» محمد جعفر قراگزلو کبودر آهنکی (م ١٣٣٩ه/١٩٢١م) چاپ شده است. (مشار ٢ : ٢٣٦٥) و برای این همدانی ن.ک. «ذریعه ٩ : ٩٢٤».

(ن. ک. نسخه ها ٣ : ٢٥١٠ - گلچین ، آستانه ٧ : ٢٢٠).

□ پیشاور ، پشتو اکادمی ٣٨٧ : نستعلیق خوش ، سده ١١ه. که در دفتر کتابخانه مورخ ١٠١٤ه. ثبت شده است ولی چنین تاریخی در نسخه دیده نشده ، با مهر علی عسکر ١١٠٧ه و «افوض امری الی الله ، اسماعیل میرزا ١١٠٧» آغاز : فکندی تا نقاب از رخ ، یک دیدن شدم رسوا - تو دل بردی به یغما از میان و من شدم رسوا . . . انجام : مجذوب تا شود همه عالم مسخرت - تیغ از دعا طلب کن و از سجده افسری ، دارای پیرامون چهار صد غزل و یک مخمس ، ٣٢٠ ص (استاد محمد رضا همدانی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ٨٨١١ : نستعلیق پخته ، شیخ محمد ، ١١١٢ه. ٢٩ ع ٤٤/٣ جلوس اورنگ زیب آغاز : زور باز وی ترا الله اکبر شاهد است - گر دل خصم تو منکر ، باشد ، خیبر شاهد است . . . نی رسد مجذوب را گفتن غلام حیدرم - او سگ کوی غلام تست ، قنبر شاهد است. تخلص دیگر : چه رشک می بری ای بیشعور بر مجذوب - بیا به میکده خود را تو نیز آدم کن. غزل ها ست نه به ترتیب تهجی ، مثنوی : کره بسته داشت طفلی بدست - فکند از کف و در کمینش نشست. سپس رباعی ها. آخرین آنها : پی تاریخ این دیوان محشر - که خوانی باشد آن از لعل و گهر - سروش عالم غیبی بگوشم - ندا در داد و گفتا خوان پر در ، ١٥٠ ص ، نو سازی شده.

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ٦٢٩٥ : نوشته ١ ج ١١٦٣/٢ه (١٧٥٠م)، موریانه زده (بشیر حسین ١ : ١٢٧).

□ کراچی ، موزه ملی ٢٥٢ - N. M. ١٩٥٧ : شکسته ، سده ١٢ه. سرلوح. دارای : قصیده و غزل و مخمس و ترجیع بند ، مثنوی آغاز : . . . بسته داشت طفلی بدست - ربوداز کف و

و در کمینش نشست. آغاز: زور باز وی ترا الله اکبر شاهد است ـ گو دل خصم تو منکر باش ، خیبر شاهد است. تخلص او : مجذوب بکن وصف شراب و لب ساقی ـ تا آب به آتش ندهد تیغ زبان را، ۲۸۸ ص (نوشاهی : ٥٢٤).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۳٦۸ : نستعلیق تحریری خام ، الف بن شاه قربان ، بدنبال «تاییدات» او به همین خامه مورخ رمضان ۱۲۰۲ه. در هزاره (ص ۲۸۳-۳٦۳) ، غزل هاست به ترتیب تهجی از «الف» تا «تا» ، چند رباعی و تاریخ : پی تاریخ این دیوان محشر ـ که خوانی باشدت از لعل دلبر ـ سروش عالم علیین بگوشم ـ ندا داد و گفتا «خوان پسر» (ن. ک. بالا). و دیگری : از پی تاریخ رفتم تا دیگر هاتفی گفتا «زیارت شد قبول» (۱۰٦۰). آغاز: الهی عبدک العاصی اتاکا . . . نه بدی(ببردی) تا نقاب از رخ بیکدیدن شدم رسوا ـ تو دل بردی به یغما از میان و من شدم رسوا . . . من مجذوب را بیجا مکن منع این نصیحت را ـ تو هم دانی کزین سودا نه تنها من شدم رسوا ، ۲۹٥ ص.

□ اسلام آباد ، همانجا ۸۹۸۱ : نستعلیق ، ۲۳ ع ۱۲۱٤/۱ه. آغاز: الهی عبدک العاصی اتاک (غزل به عربی) سپس : فکندی تا نقاب از رخ به یک دیدن شدم رسوا ـ تو دل بردی به یغما از میان و من شدم رسوا . . . من مجذوب را بیجا مکن منع ای نصیحت گو ـ تو هم دانی کزین سودا ، نه تنها من شدم رسوا . غزل هاست به ترتیب تهجی سپس قصیده ، باز غزل ، مخمس و در پایان رباعی ها. در پایان ماده تاریخی ست از ۱۰٦۲ : پی تاریخ این دیوان محشر ـ که خوانی باشد از لعل و گهر پر ـ سروش عالم غیبی بگوشم ـ ندا در داد و گفتا خوان پر در.

☆ 886ـ شاهراه نجات

مثنوی ست عرفانی. در پیرامون سه هزار بیت ، گفته شده به سال ۱۰٦٥ه تا ۱۰٦۸ه (۱٦٥٥-۱٦٥۷م) ساخته شده : بهر تاریخش آنکه در هاشفت ـ «شاهراه نجات دل‌ها» گفت. (ن.ک. به ماده تاریخ که ۱۰۰٦ را نشان می دهد).

آغاز ۱ : این کتاب از توجه حضرات ـ شد مسمی به شاهراه نجات ـ یار آیینه می خواست ـ التفاتش بهانه ای می خواست. آغاز ۲ : یار آیینه ای می خواست ـ التفاتش بهانه ای می خواست.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۲۹۳٤ با سر آغاز یکم ـ ذریعه ۱۳ : ۱٥ «شاهراه نجات» و ۱۹ : ۲۱۷ «مثنوی . . .» ـ مجلس ۱٦ : ٤۸ ـ ملک ۳ : ٤۸۸ ـ سنا ۱ : ۳۸٦ ـ مجلس ۳ : ٤٥٤).

□ کراچی ، موزه ملی ۳-۹۱۲/۳۳ - ۱۹٥۷ N. M. : نستعلیق ، (جواهر سنگه بن سوکه رای ۱۱۳۲ه)، آغاز برابر نمونه دوم ، (گ ۱۲۲-۱۷۲) (نوشاهی : ۵۸۸).

382. تقی دهلوی

تقی دهلوی ، از روزگار اورنگ زیب (۱۰۶۸-۱۱۱۸ه) که جز میر محمد تقی دهلوی از وابستگان نواب آصف الدوله سده ی دوازدهم (صبا : ۵۶) می باشد.
(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۱۱۶ «میر محمد تقی دهلوی»).

☆ 387. خمسهٔ اسلام

در «سبب تألیف» گوید : بعد از این گوید تقی دهلوی - اضعف الضعفای درگاه قوی . . . نظم کردم زین جهت از بهر عام - ساده از نقش تکلف های خام . . . در محرم زد رقم کلک بیان - فی سنه الف و ثمانین و ثمان (۱۰۸۸ه/۱۶۷۷م) - شاه اورنگ زیب اسکندر ظفر - محیی دین پادشاه بحر و بر . . . جمله چون این ختم شد ، بر پنج باب - «خمسة الاسلام» شد نام کتاب.
پس از حمد و مناجات و نعت و سبب تألیف و عذر تقصیر ، پنج «باب» است : ۱- در شرح عقاید و بیان طهارت وغیره از رسالهٔ قاضی قطب ، ۲- نماز ، ۳- روزه ، ۴- زکات ، ۵- حج. در نسخه ی گنج بخش شمار «باب» ها به بیش از شصت رسیده است. و در آن از «قاضی قطب ، کنز الدقایق ، احکام الصلاة ، عمده» و جز آن ها نقل کرده است.

آغاز : حمد و منت خاص رب العالمین - واحد و قهار ، خلاق المبین - ظاهر و باطن و سمیع و بصیر - اول و آخر ، حلیم و علیم و خبیر.

□ شیخوپوره ، اجنیانواله ، حکیم سید محمد شاه : نستعلیق خوش ، محمد افضل پرگنه سیالکوت ، محرم ۱۱۸۹ه ، آغاز برابر ، ۶۷ ص (محمد علی کوثر).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۵۷۰ : نستعلیق پخته ، عیسی ولد فتح دین ساکن رکن ، ۱۹۱۱ ب (۱۲۷۰ه)، آغاز برابر ، ۵۵ ص.

□ لاهور ، انارکلی ، دانش آباد ، کتابخانه احسان دانش : نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، ش ۱ مجموعه ، ۶۴۰ ص (سید عارف نوشاهی).

383. حبیبی

سراینده ای با تخلص حبیبی ، از روزگار اورنگ زیب (۱۰۶۸-۱۱۱۸ه) که در ۱۰۸۷ه/ ۱۶۷۶م «یوسف و زلیخا» و به سال ۱۰۸۹ه/۱۶۷۸م «لیلی و مجنون» را سروده است. و از دیباجه ی «یوسف و زلیخا» بدست می آید که وی دست در کار نظم نه مثنوی بوده است : ۱- یوسف نامه ، ۲- شیرین و فرهاد ، ۳- لیلی و مجنون ، ۴- دو لرانی و خضر خان ، ۵- شاه و درویش ، ۶- ایاز و محمود (محمود و ایاز) ، ۷- مهر و ماه ، ۸- جمشید و خورشید ، ۹- هشت گلشن (ن. ک. زیر).
(ن. ک. اندیا آفیس ، چاپی : ۵۶۲ که نسخه ی چاپی «یوسف و زلیخا» ی حبیب الله

حبیبی شیرازی ، چاپ دهلی ۱۳۳۹ه‍/۱۹۲۱م را دارد ـ و در بند الفبایی این بخش از فهرست «حبیبی نامه» ای ست در تتبع از «محمود نامه» از سراینده ای با تخلص حبیبی).

✯ 888ـ یوسف و زلیخا : یوسف نامه

تخلص سراینده در چند جا آمده است ، و از اورنگ زیب ستایش کرده است. در پیرامون ۵۵۰۰ بیت. در زیر ستایش شاه می گوید : بتاریخ هزار و هفت و هشتاد ـ «حبیبی» را خیالی در سر افتاد ـ که در ایام این فرخنده خسرو ـ کند انشا «محبت نامه» ی نو . . . دهد توفیق اگر پروردگارم ـ به لوح این زمان نقشی نگارم ـ که گر «مانی» کند سویش نگاهی ـ نیرزد نقش از سنگش به کاهی.

در دیباجه ی داستان، زیر عنوان «در گفتار اندر بیان شرح نظم کتاب» می گوید : نخست از نام «یوسف نامه» خوانم ـ پس از عشق زلیخا خامه رانم ـ به دوم طبع را سازم شکر ریز ـ ز شیرین نکته ی فرهاد و پرویز ـ به سیوم نطق خواهد گشت گویا ـ ز عشق لیلی و مجنون شیدا ـ به چهارم از دلیرانی (دولرانی) خضر خان ـ بگویم قصه های وصل و هجران ـ به پنجم قصه از شاه و درویش ـ بگویم گر حیاتی با شدم پیش ـ به ششم از ایاز و عشق محمود ـ بگویم طبعم ار قادر توان بود ـ به هفتم قصه از مهر و از ماه ـ بگویم گر نباشد عمر کوتاه. به هشتم گویم از جمشید و خورشید ـ اگر از زندگانی باشد امید ـ نهم بر روضه ی ارباب مثمن ـ که باشد نسخه ای از هشت گلشن.

بدینگونه آغاز می شود : تحمید ملک علام ، مناجات قاضی الحاجات ، نعت نبی ، معراج ، دست تضرع و نیاز به آستان رسالت ، ترغیب سخن ، اشارات به قلم و شهرستان عشق ، مخاطبه و برگشت به خلوتخانه ی دل ، در مدح پادشاه دوران . . . اورنگ زیب ، گفتار در بیان شرح نظم کتاب ، آغاز داستان احسن القصص ، لمعهٔ آفتاب حسن یوسف در نظر آدم (ع)، لسب زلیخا، ملوک عمالقه ، خواب دیدن زلیخا یوسف را ، خواب دیدن دوم زلیخا یوسف را . . .

آغاز : خداوندا به عشقم آشنا کن ـ سرم را در ره مهرو وفا کن ـ دلم را جلوگاه راز خود ساز ـ زبانم را ثنا پرداز خود ساز . . .

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۴۵۵۱ : تحریر شکسته آمیز ، عبدالرحمان متوطن با میان (افغانستان) به خواهش اخوی عبدالغفار خان ساکن گذر گاه بابر شاه باشنده گذر گاه ، پنجشنبه ۷ ع ۱۳۳۲/۲ه‍. آغاز برابر نمونه ، ۷۳۴ ص (گنج ۳ : ۱۸۸۰).

✯ 889ـ لیلی و مجنون

در دیباجه و خاتمه تخلص خود و شمار بیت ها و نام اورنگ زیب را آورده است. در خاتمه گوید : از نظم «حبیبی» سیه نام ـ این نامهٔ نو ، چو یافت اتمام . . . هر کس که بخواندش

بگاهی - اندر حق من کند دعایی - گوید که «حبیبی» گنه کار - مغفور شود ، ز لطف غفار. و در دیباجه از اورنگ زیب ستایش کرده است : اورنگ زیب شهی که زو به زیب است - شاهان جهان در رکیب است. و شمار بیت ها را در خاتمه ٤٢٦٠ گفته است.

واژه ی «حبیبی» در هر دو نسخه «حسینی» نیز خوانده می شود. و ما می دانیم امیر الحاج «حسینی» گنا بادی (م ۹۲۰ه/۱۵۱٤م) «لیلی و مجنون» دارد (ذریعه ۱۸ : ۳۹۲) ولی این مثنوی از و نیست.

در دیباجه گوید : در سال نه و هزار و هشتاد (۱۰۸۹ه) - اندر سرم این هوا بیفتاد - تا نامه ی عاشقان کنم نو - دیباجه ی آن به مدح خسرو - بعد از من ، آن کسان که آیند - شاید ورقی از این گشایند - گویند «حبیبی» دل افکار - بوده است به عهد آن جهاندار . . . و در پایان می گوید که این منظومه را در ۱۰۸۸ه/۱٦۷۷م بنیاد نهادم ، ولی ملالی پیش آمد و از کار باز ماندم ، تا محرم ۱۰۹۰ه/۱٦۷۰م به انجام رسید.

بدینگونه آغاز می شود : حمد و صفات ایزد ، صفت معراج، نعت نبی، منقبت امیر المؤمنین (با دیدی شیعی) ، مدح اورنگ زیب ، سخن و عشق ، سبب تألیف ، آغاز داستان لیلی و مجنون ، آشنا شدن لیلی با مجنون و تعشق و رزیدن به همدیگر ، نصیحت کردن مادر لیلی مر لیلی را ، نصیحت غایبانه ی لیلی ، رفتن پدر و مادر لیلی به همراهی فرزندان قبیله و حال در دامن کوه ، حال مجنون که از فراق لیلی دیوانه و سر در بیابان نهاده بود . . .

آغاز: بسم الله که سر خط کلام است - دانست خرد که این چه نام است - چون چشم به سر خطش گشادیم - سر در خط بندگی نهادیم . . . این نامه بنام آن جهاندار - کزروز بر آورد، شب تار.

در گنج بخش ۸۳۱۳ «لیلی و مجنون» سروده‌ی سراینده ای با تخلص «عاقل» هست، که در بخش الفبایی این فهرست خواهد آمد. آن تحریر دیگری از همین مثنوی ست.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ٤١٧ : نستعلیق پخته ، غلام حسین ولد ملا نوروز ، ۱۳۸ (۱۱۳۸؟) آغاز برابر نمونه ، ۲۹۵ ص (گنج ۳ : ۱۷۵۲). نسخهٔ اصل.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۳۱۳ : نستعلیق تحریری خام ، عبدالشکور ولد ملا عاشور، محرم ۱۲٦۰ه. آغاز : از کلک زبان سخن به تحریر - گویند معانیان به تقریر - یک ذره عنایت الهی - بهتر زهزار پادشاهی ، گذشته از سر آغازش که در نسخه پیش نیامده است ، جدایی هایی دیگر نیز دارد. تحریری ست کوتاهتر با بیت هایی که در آن یکی نیست ، دیباجه پیشگفته و ستایش اورنگ زیب را ندارد. در پایان پس از نام «حبیبی» که «حسینی» خوانده می شود. دو بار تخلص «عاقل» آمده است. که شاید نویسنده نسخه و یا کسی باشد که نسخه را بنام خود ساخته است :

«عاقل» . . . در این بساط اخضر ـ جز عشق مباز کار دیگر . . . کردیم و تمام گشت و کامل ـ از «طبع» گهر نثار «عاقل». از سوی دیگر همان بیت «گوید که حبیبی گهنه کار» را نیز دارد ، ۲۳۲ ص ، ۱۶ س.

□ گوجرانواله ، حافظ آباد ، عبدالرشید فاروقی : نستعلیق ، سده ۱۳ه. آغاز برابر نمونه، پیرامون ۴۳۰۰ بیت دارد ، ۲۵۶ ص (نعیم اختر مجددی).

384ـ ابو الخیر

نام وی در دیوان زیر چنین آمده است : خوردن باده «ابو الخیر» حرامست ، حرام ـ تا به آن وقت که نوبت به خمارت نرسد. و گویا از روزگار اورنگ زیب (۱۰۶۸-۱۱۱۸ه) باشد که ماده تاریخ هایی از آن روزگار را ساخته است.

890ـ دیوان ابو الخیر

در آن ماده تاریخ هایی آمده است : ساختمان مدرسه ی عالمگیر در ۱۰۷۳ه «بنای مدرسه ز شاه عالمگیر». و نیز ساختمان باغ روشن آرا بیگم دختر شاهجهان (۱۰۳۷-۱۰۶۷ه) در ۱۰۷۶ه : بدور شاه عالمگیر عادل ـ که داد پادشاهی در جهان داد ـ بنایی ساخت روشن آرای بیگم ـ که شد اهل زمین و آسمان شاد ـ چو جستم از خرد تاریخ گفتا ـ که «روشن رای بیگم کرده آباد».

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۹۶۸-۸۷/۲ .N. M : نستعلیق خوش، کاظم ، ۲۱ عالمگیر، ۲۱ ج ۲/۱۰۸۹ه. در مغل پوره محله شاهجهان آباد ، دارای غزل ، و قطعه ، هجو میر نسیم و قاضی ، رباعی ، تعریف گلبهار و مسجد جامع و باغ روشن آرا بیگم و جز آن ها ، آغاز : ساقیا وقت گل و موسم جانست اینجا ـ بجز از باده همه چیز حرامست اینجا ، ۱۴۰ ص (نوشاهی : ۴۷۲).

385ـ محمد رضا

محمد رضا ، که نشانی بیشتری از وی در دست نیست ، جز آنکه در ۱۰۸۹/۵۱۶۷۸م زنده بوده است.

891ـ بیاض

مجموعه سروده هایی ست از دیگران ، و دست کم یک غزل بی نقطه ، از خود او ، که در ۲ ع ۱/۱۰۸۹/۵۱۶۷۸م ، برای کسی بنام محمد امین گرد آورده است.

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۹۶۶-۱۳۱ .N. M : نستعلیق شکسته ، محمد رضا برای محمد امین ، ۲ ع ۱/۱۰۸۹ه. ، ۹۴ ص (نوشاهی : ۱۲۷).

386ـ ادهم ، میرزا ابراهیم

میرزا ابراهیم ادهم. که در کلفون نسخه ی کراچی ، که در ۱۰۸۹/۵۱۶۷۸م در

برهانپور هند نوشته شده ، از وی به «سلمه الله» یاد شده است. اگر این تعبیر درست بکار رفته باشد ، پس وی جز میرزا ابراهیم ادهم کاشانی (م ۹۶۹ه/۱-۱۵۶۲م) و نیز جز میرزا ابراهیم ادهم همدانی (م ۱۰۶۰ه/۱۶۵۰م) می باشد. (ن. ک. پیش از این).

(برای ادهم کاشانی و ادهم همدانی ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۳٤ - ذریعه ۹ : ٦٤ - نفیسی ۱ : ٤٤۷).

☆ 892- دیوان ادهم

(ن. ک. نشریه ۸ : ۱۸۰ نسخه ای از فرهنگستان تفلیس که روزگارش بدست نیامده).

☐ کراچی ، موزه ملی ۲٦٦/۱۲ - ۱۹٦۳ .N. M : نستعلیق (علیرضا حسینی سبزواری ، رمضان ۱۰۸۹ه ، در برهانپور هند). دارای غزل ها و مثنوی «رفیق السالکین» و یک مثنوی دیگر او ، رباعی ها (ص ۳۵۲-۳۷۵ جنگ) (نوشاهی : ٤۷۲).

☆ 893- رفیق السالکین

مثنوی ست. نشانی بیشتری از آن داده نشده است. و در منابع در دسترس نیز نشانی از آن نیافتم.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۲٦۲٦ «از هار گلشن» از میرزا ابراهیم ادهم که او نیز دانسته نیست کدام «ادهم» باشد).

☐ کراچی ، موزه ملی ۲٦٦/۱۲ - ۱۹٦۳ .N. M : نستعلیق ، (علیرضا سبزواری ، ۱۰۸۹ه) همراه «دیوان» او (نوشاهی : ٤۷۲ ، ۵۷٤).

● 387- واعظ قزوینی

میرزا رفیع‌الدین محمد قزوینی ، متخلص به واعظ (م ۱۰۸۹ه/۱۶۷۸م) نگارنده ی «ابواب الجنان» (مشترک ٤ : ۲۲۱۰).

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ٦٤۰ - ذریعه ۹ : ۱۲۵۲).

☆ 894- دیوان واعظ قزوینی

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۵۹۳ - فردوسی : ۹۰ - گلچین ، آستانه ۷ : ۵٤۲ ، ۵٤۳ - ملک ۲ : ۳۷۱ (۲ نسخه) - مجلس ۸ : ۲۰۹ - ایوانف : ۸۰۳ - ربو ۲ : ٦۹۷).

☐ کراچی ، موزه ملی ۲۳۳/۲ - ۱۹٦۹ .N. M : نستعلیق ، شوال ۱۱۱۰ه ، در قلعه مرتضی آباد ، گزیده ای ست (ص ۳۹-٤۲). آغاز : تا کعبه با وصال تو همدوش رفته ام - این راه را تمام به آغوش رفته ام. (نوشاهی : ۵۳۵).

☆ 895- هفت بند

تخمیسی ست از هفت بند کاشی.

آغاز: السلام ای خانه پرور ده اله العالمین ـ السلام ای لامکان را والی و کرسی نشین.

□ بلتستان ، سگردو خاص ، سید ناصر حسین حسینی : نستعلیق ، ۱۲۶۲ه ، آغاز برابر ، ۱۰ ص (سید حسین عارف نقوی).

□ بلتستان ، شگر خاص ، دکتر حسن ایم. بی. بی. ایس : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه ، آغاز برابر ، ۳۰ ص (سید حسین عارف نقوی).

388ـ علیرضا سبزواری

میر علیرضا حسینی سبزاوری بن میر مرتضی.

896ـ جنگ علیرضا سبزواری

باهمکاری جعفر سیاح. در سال های ۱۰۸۷-۱۰۸۹ه/۷۶-۱۶۷۸م ، در برهانپور (هند) گرد آورده. دارای نثر و نظم و بیشتر نظم.

□ کراچی ، موزه ملی ۲۶۶ - ۱۹۶۳ N. M. : نستعلیق ، میر علیرضا و جعفر سیاح ، ۱۰۸۷ه ، ۱۰۸۹ه ، ۶۵۲ ص (نوشاهی : ۱۲۷).

389ـ آگاهی ، جان محمد

جان محمد متخلص به آگاهی ، از نیمه ی دوم سده ی یازدهم. که در ۱۰۹۰/۱۶۷۹م منظومه ی زیر را سروده است.

897ـ ثواب انگیز

مثنوی ست در هنر تیر اندازی. در بخش هنر ها ٤ : ۲۵۲۲ گذشت.

390ـ صابر ، همت

صابر بن محمد صالح ، متخلص به همت. که در ۱۰۹۰/۱۶۷۹م مجموعه ی زیر را گرد آورده است.

898ـ گلدستهٔ گلشن معانی

نام کتاب تاریخ آن نیز هست. «بیت» های برگزیده از سرایندگان گوناگون ، در معانی همگون را ، در «باب» ها و هر باب در چند «فصل» گرد آورده است. و در نسخه ی گنج بخش نام سرایندگان به شنگرف در کنار بیت ها نوشته شده است.

باب ۱- در بیان موی سر ، سه فصل : موی سر ، کاکل ، زلف ، ۲- جبین ، ابرو ، دو فصل : جبین ، ابرو ، ۳- مژگان و خدنگ و چشم و سرمه ، سه فصل : مژگان ، خدنگ ، ٤- گوش و بینی و دهان و لب و دندان و بوسه و خنده و گفتار و خمیازه ، چهار فصل : گوش ، بینی و دهان و لب و دندان و زبان و بوسه و نگاه ، خمیازه ، ۵- سه فصل : روی ورخ و حسن و ملاحت و خوبی و جمال و دیدار ، ناز و کرشمه و غمزه و شوخی ، خوی و بوی و عرق و طبیعت

و طینت، دو فصل ، ۶- دو فصل : بیان خال ، بیان خط ، ۷- سه فصل : زنخدان و گلو و گردن و ساعد ، دست و پنجه و سینه و پستان و ناف ، ۸- دو فصل، کمر، سرین و پای و پنجه و کف پای ، ۹- دو فصل : قد و قامت ، رفتار ، ۱۰- سه فصل : دستار و کلاه ، لباس ، شکر و استغنا ، ۱۱- عشق و ثابت قدمی.

آغاز دیباچه : حمد و سپاس و ثنای بی قیاس واجب الوجودی را سزد که فیض عامش . . . اما بعد ، چنین گوید صابر ولد . . . آغاز باب یکم : به هم بسته مورا به صد پیچ و تاب - گره داده شب را ، پس آفتاب. آغاز باب ششم : خال بر مصحف روی تو نگهبان شده است - این غلام حبشی حافظ قرآن شده است.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۶۲۵۱ : نستعلیق شکسته آمیز ، سده ۱۲-۱۳ه. آغاز برابر نمونه ، عنوان و نشان شنگرف ، انجام در باب ۶ فصل ۲ افتاده ، ۷۰ ص.

● 391- عرشی اکبر آبادی

میر محمد مومن اکبر آبادی متخلص به عرشی (م ۱۰۹۱ه/۱۶۸۰م) پدرش میر عبدالله خوشنویس ملقب به مشکین رقم (خوشنویسان ۳ : ۸۴۲) بود. و خود سراینده و نویسنده بود. «شکرستان» را در پیروی «گلستان» (ن. ک. بخش ادبیات نثری) و مثنوی «شاهد عرشی» (ن. ک. نسخه ها ٤ : ۲۹۳۳) را ساخته است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۳۸۶ - ذریعه ۹ : ۷۱۰ «دیوان عرشی» زندگینامه و نام دو کارش : شاهد عرشی ، مهر و وفا به نظم - نوشاهی : ٤۳۹ «شکرستان» او).

☆ 899- دیوان عرشی

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲٤۳۶ - تاجیکستان ، دو شنبه ٤ : ۵۱۰ - موزهٔ سالار : ۱۹۵۵ ، ۱۹۵۶ - ایوانف : ۶۱۰).

□ کراچی ، موزهٔ ملی N. M. ۱۹۵۸-۲۰۲/۹ : نستعلیق ، سدهٔ ۱۳ه. دارای : غزل ، رباعی و مثنوی با سر آغاز : بنام مسیحای تاک آفرین - وجود لطافت به خاک آفرین. آغاز غزل ها: اگر فرا گیر بهار جلوه اثر بستان ما - تن نهالی گردد و دل غنچه و گل جان ما ، تخلص او : تا به وصل او رسی «عرشی» به دل بیتاب باش - می رساند شوق او تا بیقراری بیشتر (نوشاهی : ۵۱۰).

● 392- حقیری

سراینده ای با تخلص «حقیری» ، که بروزگار اورنگ زیب (۱۰۶۹-۱۱۱۸ه) یکی از مثنوی سرایان نامی بوده است.

☆ 900- مادهونل و کام کندلا : محض اعجاز

مثنوی ست بزمی که در ۱۰۹۱/۱-۱۰۸۰ه/۱۶۸۰م به انجام رسیده است. و در ۱۹۶۵م

بنام «محض اعجاز» چاپ شده است.

متن از داستانهای هندی سانسکریتی ست ، که برای نخستین بار گنپتی (Ganpati) به سال ۱۲۵۷م (۶۵۵ه.) به زبان هندی در آورد، سپس شیخ عالم به سال ۹۶۱ه/۱۵۸۳م. همین داستان هندی را به همان زبان به نظم در آورد. و حقیری از وی چنین یاد می کند : زین پیش در آن خجسته ایام ـ آن شیخ که بود عالمش نام ـ چون خامه بکف گرفت از غم ـ این قصه به هندی زد ، دم ـ اکنون که به فلک در نشستم ـ بر لوح دری نگار بستم ـ این قصه که کس نگفت ، گفتم ـ این در که کس نسفت سفتم.

بگفته ی حقیری «مادهونل» (پسر) یکی از درباریان «راجه کوبند» در زیبایی و صدای دلکش بی همتا بود. و زنان شهر واله و شیدای او بودند. مردان پیش پادشاه از وی شکایت برده گه : از دست فریب آن فسونگر ـ گشتند زنان شهر ابتر. «مادهونل» از شهر رانده و به « کاموتی» و حکومت «راجه کام سین» Kam-Sen میرسد. و میخواهد در مسابقه ی رقص «کام کندلا» که یکی از رقاصان بزرگ دربار بوده شرکت جوید. پیامی به شاه میفرستد که وی را خوش آمده کردن بند خود را به وی می دهد و به گروه درباریان می پیوندد. در یکی از رقصها زنبوری «کام کندلا» را می گزد. ولی هیچ دگرگونی در وی دیده نمی شود. «مادهونل» به اندازه ای زیر تأثیر زیبایی و رقص دختر قرار می گیرد که گردن بند شاه را به او می بخشد. شاه خشمگین شده وی را از شهر می راند ولی به کمک پادشاه «بکرما چیت» این دو هنرمند و دلداده به یکدیگر می رسند.

برای نشانی ، آنجا که از عشق سخن میگوید : عشق است جهان نا شکیبی ـ عالم ، عالم جهان فریبی ـ عشق است کمال درد مندی ـ در پستی او ، همه بلندی ـ عشق آمد و زد صلا، جنون را ـ حسن آمد و ، خواند ، صد فسون را.

(ن.ک. پایان نامه دکتر طاهره آفتاب : ۳۲۵-۳۲۷).

● 393ـ حافظ محمد برخوردار

سید حافظ محمد برخوردار بحر العشق نوشاهی (م ۱۰۹۳ه/۱۶۸۲م) که یاد او در «جامع الاسرار» (۳ : ۱۳۸۷) گذشت.

✦ 901ـ مناجات

مناجاتی ست در پیشگاه شیخ عبدالقادر جیلانی (م ۵۶۱ه/۱۱۶۶م). نسخه ای از این مناجات در «جامع الاسرار» پیشگفته هست که شاد روان سید شرافت شریف احمد نوشاهی (همان. زاد الطالبین ۳ : ۱۵۳۸) آن را از حافظ برخوردار نوشاهی دانسته است. ولی عارف نوشاهی در فهرست موزه (ص ۶۵۲) بگونه ای یاد کرده است که تردید خود ر ادر این انتساب نشان

داده است.

آغاز: یادودمان مصطفی ، یا شیخ عبدالقادر - یا خاندان با صفا ، یا شیخ عبدالقادر.

☐ کراچی ، موزهٔ ملی N. M. ۵۲۸/۸۸ : نستعلیق ، ۲۷ پوه ۱۹۲۶ ب (۱۲۸۷ه) ۵ ص. در فهرست با اشاره بگفته سید شرافت نوشاهی از ناشناس دانسته شده است (نوشاهی: ۶۵۰).

☐ گجرات ، ساهن پال، کتابخانه نوشاهیه : نستعلیق ، سید بشیر احمد بشارت نوشاهی ۱۳۷۱ه. ش ۷ مجموعه (ص ۳۲٤-۳۳۱). آغاز برابر نمونه (سید عارف نوشاهی).

394- عبدالکریم ارتمادی

عبدالکریم اردتمادی ، که آگاهی بیشتری از وی بدست نیست ، جز اینکه در ۱۰۹۶/ ۱۶۸۵م کار زیر را انجام داده است. (ن. ک. پس از این که شاید یکی باشند).

902- شرح قصیدهٔ برده

متن از بوصیری (م ۶۹٤ه/۱۲۹۵م) (ن. ک. ص : ۶۰۲) ترجمه ی فارسی آن است و حل دشواری ها و بررسی دستوری آن.

آغاز: بعد از حمد خداوند لم یزال که کافه اهل سخن و خداوند کمال را از تنگنایی ملال تقاید برون آورده بر منصه تحقیق.

☐ راولپندی ، کترهی افغانان ، واه کینت ، کتابخانه فاضلیه ۱۰۰۶ : نستعلیق خوش ، تاریخ یاد نشده ، آغاز برابر نمونه ، ۳۶۸ ص (پرفسور اختر راهی).

395- ناشناس

ناشناسی ، که شاید نامش در دیباچه ی کار زیر بوده است ، که از نسخه افتاده است. در ۱۰۹۶/۱۶۸۵ه م قصیده ی برده را گزارش کرده است. (ن.ک. پیش از این که شاید یکی باشند).

903- شرح قصیدهٔ برده

متن از بوصیری (م ۶۹٤ه/۱۱۹۵م) (ن. ک. پیش از این) نخست بیتی آورده شده ، و سپس ترجمه و قواعد دستوری و «نکات». و در خاتمه تاریخ نگارش ۱۰۹۶/۱۶۸۵ه م آمده است : مستفاد گردد از تاریخ و ثانی - یکهزار و نود و شش به آسانی.

☐ بهکر، بهل ، مدرسه العلوم الشرعیه ، جامعه غوثیه مهریه : نستعلیق پخته ، سید نظام الدین رضی ، برای حافظ خدا بخش ، ۲٤ ج ۲/۱۲۱۵ه. آغاز افتاده : . . . این باشد که دل یکتا - در محنت محبت دوست بی همتا ، ٤۶۸ ص (نعیم اختر مجددی).

396- محمد مقیم

میرزا حاجی محمد مقیم ، در گذشته در حیدر آباد ۱۰۹۷ه/۱۶۸۶م (بشیر حسین) (ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۵۶۰-۵۶۱ - ذریعه ۹ : ۱۰۹۱-۱۰۹٤ که چند سراینده به این

نام در این سده می زیسته اند).
و نیز ن. ک. انشای ملا مقیما ، در بخش نامه نگاری ۵ : ۱۱۳.

✡ 904ـ زنبیل

مثنوی ست عرفانی.
آغاز: ای پاک تر از همه بیان ها ـ برتر ز همه لب و زبان ها.
(همان. نسخه ها ٤ : ۲۸۵۵).
□ لاهور ، دانشگاه ، پنجاب SPi/VI ۸٦ ٤٥٦٥ : نستعلیق ، خود سراینده ، آغاز برابر نمونه (عبدالله ۲ : ۵۳۸) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱٤۰).

● 397ـ محمد طاهر شیرازی قمی

ملا محمد طاهر شیرازی قمی، امام جمعه و شیخ الاسلام قم (م ۱۰۹۸ه/۱۶۸۷) که پاد او در (۲ : ۱۰۵۳) گذشت
(ن. ک. ذریعه ۹ : [illegible] «دیوان طاهر قمی او شعره» ، همانجا ۱۰ : ۲۰٦ «الرد علی الصوفیه» از همو به فارسی).

✡ 905ـ مونس الابرار

قصیده ای ست «رائی» در سیصد و یازده بیت ، در عقاید. و ستایش از حضرت علی (ع). و در آن از صوفیان نکوهش شده است سپس خود آن را بنام «تحفة الاخیار» (مشترک ۲ : ۱۰۵۲) گزارش کرده است.
در پایان آن آمده : چو مونس دل ابرار شد قصیدهٔ من ـ شده است نامش از آن «مونس الابرار».
آغاز: به خون دیده نوشتم بر در و دیوار ـ که چشم مرد می ، ز اهل روزگار مدار (که چشم لطف ز ابنای روزگار مدار).
(ن. ک. اشکوری ۷ : ۳٤۵ که نادرست آن را قصیدهٔ لامیه گفته ـ سنا ۱ : ۳۵۹ ـ نشریه ۹ : ۲۹۲ نسخهٔ ملی پاریس).
□ پیشاور ، سید میر احمد شاه بخاری : نسخ پخته ، ۱۰ شعبان ۱۱۹۵ه. آغاز افتاده : بهر جانب کشیده نشود درخت در زمین بند نخواهد شد . . . در پایان آن آمده : چو مونس دل ابرار شد قصیده من ـ شده است از آن روی نام «مونس الابرار» ، ۱۱۵ ص (استاد محمد رضا همدانی) گویا همراه است با «مونس الابرار» عماد فقیه کرمانی.

● 398ـ آشوب مازندرانی

محمد حسین آشوب مازندرانی (م۹۹۰ه/۹-۱۵۹۱م). از ایران به هند رفته و باظفر

خان احسن تربتی (م ۱۰۷۳ه‍/۲-۱۶۶۳م) بوده است. و در همانجا در گذشته است.

(ن.ک. فرهنگ سخنوران : ۶ «آشوب مازندرانی» - ذریعه ۹ : ۷ «دیوان آشوب» - تذکرهٔ نصر آبادی «ملا محمد حسین آشوب» - شعرای کشمیر ٤ : ۱۷۷۸ «آشوب» - صبح گلشن : ۶ که در هیچیک از مثنوی زیر و یا کار مستقلی ازوی یاد نشده است).

☆ 906- اعجاز البیان

در آغاز آن شاهجهان (۱۰۳۷-۱۰۶۷ه‍) و دارا شکوه (۱۰۲٤-۱۰۶۹ه‍) را ستایش کرده است. پس بایستی پیش از ۱۰۶۷ه‍/۱۶۵۷م. ساخته شده باشد.

در چهار بحر : ۱- بحر مخزن الاسرار ، نظامی ، ۲- مثنوی معنوی ، بلخی ، ۳- مجمع البحرین ، ۳- سحر حلال اهلی. پس از حمد و نعت ، توصیف شاهجهان ، مدح دارا شکوه ، در ارتکاب اعمال جید و اجتناب ازبد ، معرفت حق ، صفت معشوق ، امتیاز شاعر ، تعریف ساقی و شراب و باده . . .

آغاز : بسم الله الرحمن الرحیم - طرهٔ رخسارهٔ عروس قدیم - گیسوی ژولیدهٔ فرق ازل - سنبل . . . باغ لم یزل - نخستین موج دریای نگارش ، و اولین عقد جواهر معدن گزارش فاتحه.

□ خیرپور ، کتابخانه عمومی : نستعلیق خوش ، سدهٔ ۱۳ه‍ ، آغاز برابر نمونه ، ۸۲ ص ، (سید خضر نوشاهی)

● 399- صامت اصفهانی

حاج محمد صادق متخلص به صامت (م ۱۱۰۰ه‍/۸-۱۶۸۹م) فرزند آقا مؤمن اصفهانی که وی نیز سراینده بوده است (ذریعه ۹ : ۱۱۲٤) ، صامت به هند رفته پانزده سال آنجا مانده ، به اصفهان برگشته ، باردیگر به هند رفته و در آنجا در گذشته است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۳۲۸ «صامت اصفهانی» - ذریعه ۹ : ۵۹۰ «دیوان صامت اصفهانی»).

☆ 907- دیوان صامت

(همان. نسخه ها ۳ : ۲٤۰۲).

□ لاهور ، دانشگاه ، شیرانی ٤۸۶۰/۲/۱۸٤۰ : نوشته ملا مومن ، ۳۱ محمد شاه ۱۱۶۱ه‍ (۱۷٤۸م) در پایان رباعیهای مومن حسین (!؟) و مهر دلشاد آمده است. (بشیر حسین ۱ : ۱۱۹).

□ کراچی ، موزه ملی ۹۱۵/۳ - N. M. ۱۹۵۷ : نستعلیق ، سده ۱۲ه‍ دارای قصیده و غزل. آغاز : بر افشان گرد تن از چهره تا رخسار جان بینی - بپوش از خود نظر تا هرچه می خواهی ، همان بینی. تخلص او : می شود «صامت» به پیری ها جوانی سروا - سرو نازی را شبی گر تنگ در بر می کشد - هر کس به عقیق جگر الماس فرستاد - «صامت» نه مرا عاشقی از کام

بر آورد ، ۳۸۸ ص (نوشاهی : ۵۰۵).

● 400ـ طغرای مشهدی

طغرای مشهدی (م ۱۱۰۰ه‍/۸-۱۶۹۹م) که یاد او در بخش نامه نگاری (۵ : ۱۵۱) گذشت.

☆ 908ـ دیوان طغرای مشهدی

(ن. ک. بانکیپور : ۳۳۳ ـ شعرای کشمیر ۲ : ۷۴۴).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۵۲۴ : نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه‍. (ص ۲-۸۴ کلیات) دارای غزل از «الف» تا «ی» ، انجام در «ی» کمی افتاده. آغاز : نمی شد نو خط دیوان مارشک گلستانی ـ ز بسم الله بر سر گر نمی زد شاخ ریحانی. یک نمونه از تخلصش : ندارد همچو طغرا عندلیبی ـ بهار شاعری در گلشن طوس. انجام : طغری مگو که آن گل بی ساز خورد می ـ آه منش زبانست(!) او را نمی شناسی ، پیرامون هزار و دویست چهل و پنج بیت غزل سپس «ساقینامه» و «ترجیع بند» (ص ۱۲۹-۱۴۲) و در پایان قصیده ها (ص ۳۸۶-۴۱۰).

□ لاهور ، دانشگاه ، آذر ۳۳۸ O : نستعلیق پخته چلیپا ، سده ۱۲-۱۳ه‍. گویا آغاز افتاده که صفحه شمار از ۱۴۵ آغاز می گردد. آغاز : . . . بلبل ز شوق روی گل در صحن گلزار آمده ـ مطرب به ذوق بوی گل در مجلس یار آمده ، تخلص او : طغرامنم ثنا گرداماد مصطفی ـ چیزی بجز ستایش او نیست زیورم ـ طغرا سخن پیرا شود ، رونق ده اجزا شود ـ بر درگه مولا شود ـ گرد مدایح گسترش. دارای : قصیده ، فردیات ، مخمس (اعتقادیه) ، مثنوی و غزل ، ۱۵۸ ص (سید خضر نوشاهی).

☆ 909ـ اعتقادیه

مخمسی ست در پیرامون ۱۴۲ بیت با ردیف «علی». یعنی پس از هر چهار بیت دو بیتی ست با ردیف علی. در پایان آن آمده : طغرا منم که پایه به قیصر نمی دهم ـ باج ولای شاه به بوذر نمی دهم ـ گوی وفا به مالک اشتر نمی دهم ـ در بندگی خراج به قنبر نمی دهم ـ این مخمس که ز غیب آمده باچار کتاب ـ «اعتقادیه» ز ازل یافت خطاب.

آغاز : اعتقادیه ملا طغرا. حکم از زبان خالق اکبر کند علی ـ منع ستیزه جویی اختر کند علی ـ آفاق را به مهر مسخر کند علی ـ فرمان به رجعت شه خاور کند علی.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۰۸۴۹ : نستعلیق پخته ، در جنگ سید حسین موسوی ، نوشته ۱۲۳۷ه‍ (گ ۴۶ ر - ۵۰ پ). آغاز برابر.

□ لاهور ، دانشگاه ، آذر ۳۳۸ - O - ۷۵۵۹ : نستعلیق پخته چلیپا ، سدهٔ ۱۲-۱۳ه‍ (گ ۲۹ب-۳۴) آغاز برابر (خضر نوشاهی).

☆ **910- امدادیه**

نام منظومه در آغاز آن آمده است. چون مدد جستم در اینجا از شه والا مقام - هرچه آمد بر زبانم یافت «امدادیه» نام.

در منابع دردسترس از «اعتقادیه» و «امدادیه» نشانی بدستم نیامد.

آغاز: پیش من سپهر چون رهزن گرفته است - دنبالم از نواحی مأمن گرفته است.

□ لاهور، دانشگاه، آذر ۳۳۸ - O - ۷۵۵۹: **بخته چلیپا، سدهٔ ۱۲-۱۳ه،** (گ ۳۹-؟)، «کلیات» او (خضر نوشاهی).

☆ **911- ساقینامه**

این ساقینامه نیز در «میخانه»ی فخر الزمانی نیامده است.

(ن. ک. نسخه ها ٤: ۲۸۷۵ - ذریعه ۱۲: ۱۱۰).

اغاز: زهی لطف سازندهٔ آب و خاک - به رقص آور سبز طاوس تاک.

□ اسلام آباد، گنج بخش ۱۰۵۲٤: نستعلیق پخته، سده ۱۲ه. (ص ۱۲۹-۱٤۲) «کلیات» او. آغاز افتاده.

☆ **912- سرود نامه**

مثنوی ست. در آغاز آن گوید: آوازه شناس گشت خامه - از دولت این «سرود نامه».

آغاز: بنام آنکه شد سازندهٔ چرخ - بر قفس چرخ چو به معروف کرخ!

□ لاهور، دانشگاه، آذر ۳۳۸-O-۷۵۵۹: نستعلیق پخته چلیپا، سدهٔ ۱۲-۱۳ه. (گ ۲۵-۲۶). (خضر نوشاهی).

● **401- لایق جونپوری**

میر محمد مراد لایق جونپوری. که در روزگار اورنگ زیب (۱۰۶۸-۱۱۱۸ه) واقعه - نگاری لاهور را داشته است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران: ۵۰۰ «لایق جونپوری»).

☆ **913- دستور همت:** کام روپ و کاملتا

متن یکی از داستان های هندی ست (ن. ک. بخش داستان های نثری). بنام اورنگ زیب: به ملک هند عالمگیر غازی - زند پیوسته گوس دلنوازی، در ۱۰۹۶ه/۱۶۸۵م، بنام «دستور همت»: چنین صورت ز معنی گشت آگاه - بشد تاریخ ختمش «نقش دلخواه» - در آن ساعت که می کردم تمامش - خرد «دستور همت» گفت نامش - چو کردم سال تاریخ انتخابش - به همت خان موافق بود حسابش.

همت خان میر عیسی (م ۱۰۹۲ه/۱۶۸۱م) که از سوی اورنگ زیب در اجمیر «بخشی اول»

گماشته شده بود (مآثر الامرا ۳ : ۹۴۵).

اسپرنگر آن را سروده ی همتخان (م ۱۰۹۲/۱۶۸۱م) پسر اسلام خان گفته که درست نیست. همتخان نخست این داستان را به صورت نثر به فارسی در آورده بود. و لایق از آن کار در منظومه ی خود یاد کرده است : همتخان در مجلس شعری داستان خود را می خواند. و وی تشویق می شود که آن را به نظم در آورد. و پیش از به پایان رسیدن نظم ، همتخان در می گذرد. . . ، و گویا روی دوستی بسیاری که لایق به وی داشته نام منظومه را «دستور همت» نامیده است.

آغاز می شود به : حمد ، نعت ، صفت معراج ، مدح پادشاه ، تمهید کتاب ، گلگشت دل ، بیمار شدن همتخان ، تحریض دل بر نظم این داستان ، تعریف دل ، خطاب به قلم ، آغاز داستان.

«راج پت» پادشاه «اودی پور» و وزیرش فرزندی ندارند، و با نیاز و خواهش بسیار خداوند دو پسر به آنان میدهد. شاهزاده را «کامروپ» نامیده و با وزیر زاده در یک کاخ بزرگ می شود. ستاره شناسان پیش بینی کرده اند که شاهزاده در دوازده سالگی دچار ناراحتی می شود. در همان سن کامروپ «کاملتا» دختر شاه «سراندیب» را در خواب می بیند و دل بدو می بازد ، بیمار می شود و پزشکان در می مانند. دوستش «متر چند» جریان را به شاه باز گو می کند. شاهزاده و سران کشور به سوی سراندیب راه می افتند ، کشتی در راه دچار طوفان می گردد. مسافران به آب ریخته و هر یک به سویی رانده می شوند. شاهزاده به کشوری می رسد که «رانی پدماوتی» بر آن حکومت داشت. شاهزاده از چنگ او می گریزد و پس از دشواریها به سراندیب می رسد. آنجا به «متر چند» و دیگر یاران بر می خورد. کاملتا نیز بدنبال خواب دیدن شاهزاده بیمار است ، «چتر سن» که یکی از دوستان و همراهان کامروپ بوده عکس شاهزاده را بر دیوار های کاخ کاملتا نقاشی میکند. راز ها آشکار می گردد. دختر انگشتری خود را برای شاهزاده میفرستد. شاهزاده در زی درویشان نزد کاملتا و پدرش می رود. یکی از دشمنان خود بنام «چنجار» را شکست میدهد ، کاملتا در یک مراسم کهن هندی بنام «سو بصر» حمایل گل را به گردن او که زی فقیرانه ای پوشیده وخود را میان شاهزادگان پنهان کرده بود. به نشانه‌ی انتخاب همسرمی‌افکند. شاه سراندیب گزینش دختر را ننگ تلقی کرده کامروپ و همراهانش را به چاه آبی الداخته و دختر خود کاملتا را زندانی می کند. کامروپ به کوشش دوستش متر چند از چاه رها می شود و پدر کاملتا را شکست می دهد. آزمایشها را با موفقیت می گذراند ، دختر به همسری او و «کلا کام» به همسری «متر چند» در آمده و گروهی به میهن خود بر می گردند. شاهزاده به تخت و تاج می رسد.

برای نشانی و نمونه ای ، از مجلس سو بصر : برای کامروپ آشنا رو ـ نظر را تاب میدادی

به هر سو ـ سر بر کرده هر سو تاجداران ـ کشیده گردن امیدواران ـ که عقدگل نصیب گردن کیست ـ فلک سرگرم پیش آوردن کیست ـ دمی با هم نظر را آب دادند ـ سر زلف هوس را تاب دادند ـ لذا «کام» از سر آگاهی کار ـ فکند آن عقدگل در گردن یار.

آغاز: خداوندا به فکرم تازه جان کن ـ به حمد خویش اول ، تر زبان کن ـ کرامت کن به لطف خود زبانم ـ که من بسیار ژولیده بیانم.

(ن. ک. نسخه ها ٤ : ۳۰۵۳ «کامروپ : دستور همت» که نام سراینده نادرست آمده است ـ پایان نامهٔ دکتر طاهره آفتاب : ۱۱٤ تا ۱۲۲ ـ انه : ۸۲۱ «قصهٔ کامروپ» ـ ریو ۲ : ٦۹۷ «دستور همت» ـ پاکستان و هند ٤ : ۷۸۹ «کامروپ . . .» که دیگری ست ـ مشار ۳ : ۳۹۱۹ «قصهٔ کامروپ» از محمد کاظم حسینی ، که دیگری ست ـ راهنمای کتاب ، سال ۱۳ (مراد ۱۳٤۹) : ۳۹۰ «ترجمهٔ آثار هندی به فارسی» از دکتر عابدی ، که در آنجا نام منظومه «دستور حکمت» آمده که غلط چاپی ست).

☐ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۸۷۳ : نستعلیق پخته ، ۱۳ شوال ۱۱۳٤ه. آغاز برابر ، ۳۰۰ ص (گنج ۳ : ۱٦۱۹).

☐ **پیشاور** ، چار سده ، پرفسور سعید احمد تاج : نستعلیق شکسته آمیز ، امر سنگھ ولد هیرانند ، ذیقعده ۱۱ جلوس محمد شاه ، ۱۱٤۹ه. آغاز چند سطری افتاده : عالی مقام فرمان دهان والا . . . انجام : همین باشد مرا فخر و مباهات ـ که گاهی مصرعی زین جمله ابیات ـ زند ناخن ، بدل اهل سخن را ـ بر افروزد دماغ انجمن را. ختم شد قصه کنو کامروپ و رانی کاملنا ، ۱۸۲ ص ۱۵ س (میر سجاد حسین کاظمی).

☐ **کراچی** ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲٦۰ : شکسته ، ۲۵ محرم ۱۱٤۲ه. آغاز برابر ، ۳۵٤ ص (لوشاهی : ۱۵٤) سرفراز : ٦۳۱ نام سراینده را نادرست همتخان آورده.

☐ **پیشاور**، ریکارد آفس ٤٤ : نستعلیق، میر حسین، در قصبه راهرن، جمعه ع ۲/سده ۱۲ه. آغاز برابر نمونه ، ۳۵۷ ص (سید حسن مجتبی رضوی).

☐ **دیره اسماعیل خان** ، مکتبه حبیبیه : نستعلیق خوش، ۱۲۵۷ه. آغاز برابر ، ۲٦۲ ص (محمد نذیر رانجها).

☐ **گجرات** ، احمد حسین احمد قلعه داری ۲۵۸ : نستعلیق پخته ، دو نویسنده : علامه محمد عبدالکریم قلعه داری و فرزندش احمد حسین احمد ، ۱۳۷٦ه. آغاز برابر نمونه ، ۲٦۸ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

☐ **کراچی** ، انجمن ترقی اردو ۲٦/۳ : تاریخ یاد نشده ۱۷٦ گ ۱۰ بیت (پایان نامه دکتر آفتاب : ۱۱٤-۱۲۲).

□ لاهور ، فقیر سید مغیث الدین : نیز تاریخ یاد نشده (همان پایان نامه).

☆ 914. رانی کیتکی و سندر

مثنوی ست بزمی ، در پایان آمده : لایق خیرت ز درد سر نیست ـ طومار شکایت اینقدر نیست. در ۱۰۰۰ه/۱۶۸۸م به انجام رسیده است : در سال هزار و یکصد افزون ـ این قصه ی عشق گشت موزون.

داستان دلباختگی «سندر» و «رانی کیتکی» ست : برهمنی از داشتن فرزند محروم بود ، هنگامی که صاحب پسری می شود نام او را «سندر» می گذارد. بنابر نذری که کرده بود چون پسر به سن بلوغ رسید او را برای زیارت جایهای مقدس با خود به سوی «بنارس» می برد. در لیمه ی راه طوفان پسر را از همراهان و پدر جدا می کند و به «جیپال» و پادشاه «اودیسه» Udisa می کشاند. در اینجا با دختر پادشاه جیپال بنام «رانی کیتکی» بر خورد کرده و هر دو به یکدیگر دل می بازند. روزی شاه از باغ خود می گذرد و به راز آنان پی می برد. از سندر خوشش می آید ولی چون فرزند یک برهمن بود نگران می شود. درویشی در خواب پدر را به پیوند آندو دلباخته تشویق می کند. سندر برای دیدار پدر و مادر خود به میهن خود بر می گردد ، درمیان راه با «پادشاه پریان» بر خورد کرده ، انگشتری کارگشا را به سندر می دهد. و سندر بکمک این انگشتری به دیدار رانی کیتکی می رسد . . . و در پایان به میهن و پدر و مادر خود می پیوندد.

برای نشانی و نمونه ، از نامه ی کیتکی به سندر : سوگند به نازنین خیالت ـ سوگند به دلربا جمالت ـ سوگند به ناله های شبگیر ـ سوگند به باد و برق تأثیر ـ سوگند به جان غم نصیبان ـ سوگند به حضرت غریبان (گ ۱۸-۱۹). و پاسخ سندر به کیتکی: در بزم فراق، تلخکامم ـ زهر است بجای می بکامم ـ دل بی تو به ناله همنفس شد ـ بی روی تو گلشنم قفس شد ـ از ابر بهار گریه ی من ـ لبریز گلست جیب گلشن ـ آهی که کشم ز سینه ی تنگ ـ از چهره ی گل فروچکد رنگ (گ ۱۲۱).

□ لاهور ، محمد شفیع ۱۰۳/۲۱۰ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. آغاز کمی افتاده : پیشانی سجده سنج دارد ـ از نقد قبول گنج دارد ـ روز و شب اوست وقف طاعت بی طاعت نیست هیچ ساعت ، ۵۳ گ ۱۵ س (بشیر حسین ۱ : ۱۷۸).

☆ 915. شمع انجمن

نام سراینده در کلفون آمده است. مثنوی ست عرفانی ، بمانند «مثنوی معنوی» بلخی ، بنام اورنگ زیب (۱۰۶۸-۱۱۱۸) ساخته شده است.

همان : نسخه ها ٤ : ۲۹۶۹.

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ۲۲۷ VI ۱۱۶۵ : شکسته ، ۱۱ شوال ۱۱۴۱ه. آغاز

افتاده : این طرف خواهی اگر از وی شمار ـ هست آسان از یکی تا صد هزار ، ۶۸ گ. (عبدالله ۲ : ۳۷۳).

☆ 916ـ هیرورانجها

سروده ی ۱۰۹۶ه/۱۶۸۵م.

همان داستان پنجابی ست ، که یک تحریر آن از باقی کولابی پیش از این (ص : ۶۸۹) گذشت. جز اینکه جزئیات آن ها به ویژه در پایان جدابی هایی دارد. از آن میان هنگامی که «رانجها» بکمک خواهر شوهر «هیر» بنام «سهتی» به وصل دلدار خود می رسد، از خداوند می خواهد ، که «سهتی» نیز به وصال دلدار خود برسد ، و چنین نیز می شود.

(ن. ک. پایان نامه دکتر طاهره آفتاب : ۲۰۰ که در آنجا آمده که آگاهی بالا از مقالهٔ قاضی فضل الحق و بذل حق در کتاب دکتر باقر گرفته شده است ـ پنجابی قصه فارسی زبان ۱ : ۹۸ و ۲ : ۵۶ ، ۶۹).

□ **پاکستان**، . . . نشانی کتابخانه و تاریخ نسخه داده نشده است ، انجام افتاده ، ۶۰ گ ۱۳ س (پایان نامه دکتر طاهره آفتاب : ۲۰۰).

● 402ـ فخر الدین

فخر الدین بن محمد بن محمد بن ابی بکر. (دیباجه).

☆ 917ـ شرح قصیدهٔ برده

متن از بوصیری ، محمد بن سعید (م ۶۹۴/۱۲۹۵م) با این سر آغاز : امن تذکر جیران بذی سلم. در ستایش پیامبر(ص). نگارنده نخست بیتی را آورده ترجمه می کند ، سپس در یک بیت آن را به نظم در آورده است. آنگاه واژه های عمده را تک تک به زبان عربی تجزیه و ترکیب و گزارش می کند.

پس ویژگی این شرح در دو زبانه بودن آن است. نخست به فارسی و سپس به عربی.

نخستین بیت : از چه اشک خود به خون دیده ها آمیختی ـ یاد یاران کردی و این خوش ریختی. دومین : آمد از سوی تو بادی ، آتش من برفروخت ـ برقی از کوه تو روشن گشت و جان من بسوخت.

آغاز : حمد له. صلاة. و بعد ، فیقول . . . فخر الدین بن محمد بن محمد بن ابی بکر . . . امن تذکر جیران . . . آیا از یاد کردن همسایگان که حاصلان و ساکنانند در موضعی که آن را ذی سلم علم است ، آمیختی اشکی را که روان.

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۶۶۴۵ : نستعلیق پخته ، غره ج ۱/۱۱۰۶ه. آغاز برابر ، ۲۸۵ ص (گنج ۳ : ۱۷۰۳).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۸۱۶۰ : متن نسخ و فارسیها نستعلیق پخته ، سده ۱۲ه. نخست یک بیت آورده شده ، سپس ترجمه لفظی. سپس «حاصل معنی» آنگاه «بیت» که هر بیت را به یک بیت به نظم در می آورد ، آنگاه سربند «لغات» که بدنبالش تک تک واژه ها گزارش می شوند (ص ۱۷-۲۱۷). دیباچه را ندارد ، نام نگارنده در نسخه بدست نیامد ، آغاز گزارش برابر نمونه.

● 403ـ سید احمد سند

سید احمد سند (نه سندی) که درست شناخته نیست. و بایستی همان میر سند کاشانی ، از سادات کاشان باشد ، که در فین کاشان می زیسته است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۲۷۷ «سند کاشانی» - ذریعه ۹ : ۴۷۴ «دیوان میر سند کاشانی»).

☆ 918ـ چاه وصال

همانکه در نسخه ی ملک از «سید یزدی» (نسخه ها ٤ : ۲۷۵۳) و در فهرست دانشگاه (۱۳ : ۳۳۰۶) از «ذره» دانسته شده و بیتی از انجام مثنوی گواه آورده شده ، که نمی تواند تخلص او را نشان دهد : الهی ذرهٔ عشقی کرم کن - چو خورشیدم به سرگرمی علم کن. ظهور الدین احمد (پاکستان مین ۳ : ۳۰۷ تا ۳۱۱) آن را از شمس الدین لاهوری ، سدهٔ دوازدهم دانسته است (ن. ک. پس از این). و مثنوی در همین داستان و به همین نام از شعلهٔ گلپایگانی (نسخه ها ٤ : ۲۷۵۳) دانسته شده است.

نام منظومه در پایان آن آمده : جهان شد خرم از آب زلالش - ز چرخ آمد لقب «چاه وصالش». شمار بیت ها ۲۲۵ - ۲۲۰ می باشد.

داستان دیدار همان «لیلی» و «مجنون» در درون چاه است: یکی از پیش خیلان قبایل... برای خویش طرح جشنی انداخت. و دوست و دشمن را به جشن فرا خواند. بزرگان عرب به سوی جشن روان می گردند. از آن میان قبیله ی مجنون که او را با خود دارند. که شاید : دمی مشغول لحن و ساز گردد - از آن راه مخالف باز گردد. و عشق لیلی را فراموش کند. درمیانه راه در می یابند که لیلی نیز همراه قبیله ی خود آهنگ همان جشن را دارد ، بزرگان قبیله شور کردند که : اگر مجنون رخ لیلی ببیند - عروسی در عزای ما نشیند. و تصمیم می گیرند که او را در چاهی تا برگشت خود زندانی کنند. مجنون به فرمان پدر به درون چاه می رود.

از سوی دیگر قبیله ی لیلی به همان جشن دعوت شده ، همراه لیلی به همانجا می رسند. و در می یابند که مجنون با قبیله اش به جشن دعوت دارند. اینان نیز شورا کردند : به هم گفتند با مجنون شیدا - نشاید برد لیلی را به یکجا. و تصمیم می گیرند که او را تا برگشت خود زندانی

کنند. و وی را در همان چاهی بند می کنند که مجنون در بند آن بود. و او را به درون چاه می فرستند : چو چشم هر دو بر روی هم افتاد - گوی چاه شد لبریز فریاد - بغل وا کرد و مجنون رفت از حال - کشیدش چون کمان لیلی در آغوش. و آنگاه راز و نیاز دو دلباخته. تا آنکه قبیله ی مجنون بر می گردند و دلو را برای بردن او به درون چاه می فرستند. و آند و نمی دانند که قبیله ی کدامین بر سر چاه است. به صلاح دید لیلی ، برای احتراز از آسیب رساندن به مجنون، لیلی را به بالای می فرستند : چو دیدند اهل مجنون آن صنم را - چراغ دیر و قندیل حرم را. شادمانه جویای داستان می شوند. و او آنچه پیش آمده را گزارش می کند. پس از بیرون آوردن مجنون لیلی را دوباره به چاه می فرستند. لیلی تا برگشت قبیله اش تنها در چاه می ماند.

آغاز : بیا ای ساقی عشق آفرینم - خط لوح (جام) تو سر مشق جبینم - بیا ای آفتاب عالم تاب - فروغی بر افکن از می ناب.

(ن ک. نسخه ها ٤ : ۲۷۵۳ و ٤ : ۲۷۵٤ - دانشگاه ۱٦ : ۵۵۳ - گلپایگانی ۳ : ۳۲ - مجلس ۱۸ : ۲۸).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۹۷۰۸ : نستعلیق ، چلیپا ، سده ۱۲ه. آغاز برابر (ص ۲-۱۵).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ٤۰٦۲ : نستعلیق پخته ، ۱۲۷۰. (ص ۳۹٦-٤۱۸ بیاض) ، آغاز برابر ، نام سراینده ندارد ، ۲۰۰ بیت است.

□ لاهور ، پنجاب یونیورستی لائبریری ۷۸ ۷۲ : تاریخ یاد نشده ، همراه «نخل و سیب» (پاکستان میں ۳ : ۳۰۸).

☆ 919- نگارستان چین

در پایان آن آمده : ز کلک مانی سحر آفرینش - خطاب آمد «نگارستان چین» ش.

پادشاه چین را دختری زیبا بود ، که دل به غلام زیبای در بار پدر خود می بازد. سخن چینان این راز به شاه می رسانند شاه دستور کشتن پسر را می دهد. پسر را به دخمه‌ای‌برده‌می‌کشند. دختر آگاه شده با محرمی چند به دخمه می رود ، و کشته را با خود به کاخ برده و تاصبح با آن به راز و نیاز می پردازد. کنیزی که سخن چین حرم بود ، خبر به شاه می رساند. او خشمگین و نا آگاه دستور می دهد که کاخ و دختر را بسوزانند. سپس پشیمان می شود ، و به کمک پیری از حضرت (؟) یاری می خواهد ، حضرت حاضر شده آن دو را جان می دهد : بت چین با نگار چین قرین شد - از ایشان این نگارستان چین شد.

آغاز : نگارستان طراز خوش بیانی - سخن صورتگر چین معانی - به رنگ تازه این نقش چین ریخت - به صورت جان معنا این چنین ریخت.

(ن. ک. ذریعه ۱۹ : ۳۲۶ «مثنوی نگارستان چین» ـ نشریه ۱۱ ، ۱۲ : ۷۵٤ «نگارستان چین» از مهدیقلی خان ، همراه «چاه وصال» سند (!) ـ دانشگاه ۱۶ : ۵۵٤).

□ **اسلام آباد** ، گنج بخش ۶۷۹ : شکسته آمیز ، ۱۲۲۳-۱۲۳۰ه. (ص ۶۶۹-۶۸۸) ، آغاز برابر، زرین با مجلس های رنگین.

✯ 920ـ مثنوی نخل و سیب

که دکتر ظهور الدین احمد (پاکستان میں ۳ : ۳۰۷ تا ۳۱۱) این مثنوی، و «چاه وصال» را از شمس الدین سند لاهوری ، از سده ی دوازدهم دانسته است. این ناچیز این سه مثنوی را از یک سراینده و به احتمال بسیار از میر احمد سند کاشانی می دانم.

درباره ی نام منظومه گوید : چو این نو باوه رست از باغ نامه ـ خطابش نخل و سیب آمد ز خامه.

پارسایی در اصفهان می زیست. روزی به صحرا رفته ، کنار رودی نشسته بود ، که آب سیبی را سوی او می آورد. پس از خوردن آن سیب دگرگونی در وی پدید می آید. می خواهد منبع سیب را بیابد. رود خانه را رو به بالای می رود ، تا به باغی می رسد. پیری را در آنجا می یابد ، از پیر راز سیب را جویا می شود. پیر از وی می خواهد که یکسال در آنجا به خدمت بماند. سال دیگر از پیر خواست که راز را بشکافد. پیر می گوید دختری دارم کورولنگ و لال ، تا او را به همسری نگزینی به آن راز نرسی. نخست تن نمی دهد. چون تن داد ، در شب ز قاف دختری بسیار زیبا می یابد، از وی می پرسد که پدرت چگونه چنین و چنان گفته بود. دختر می گوید چون هیچ نا محرم را ندیده و سخن نگفته و گام بر نداشته ، پدرم سخن دروغ نگفته بود.

آغاز : بیا ساقی ، بیا ای مایهٔ ناز ـ بیا ای چشم، بر رخت باز.

(ن. ک. دانشگاه ۱۶ : ۵۵۳ «نخل و سیب» بی نام سراینده همراه «چاه وصال» که این یکی از میر احمد سند دانسته شده است).

□ **لاهور** ، پنجاب یونیورسٹی لائبریری ۷۲۷۸ : تاریخ یاد نشده ، همراه «چاه وصال» (پاکستان میں فارسی ۳ : ۳۰۸).

● 404ـ محترم

میر محترم الله متوکل ، متخلص به **محترم** : «محترم» دور از سر کوی تو نتواند شدن ـ خاک بر سر می کند گرماند این درگاه را. ما همه غربتیان «محترم» از یک شهریم ـ نیست یکتن که به او حرف وطن گوید ، کی.

وی پایستی نگارنده‌ی : رسالهٔ ناز و نیاز وصحیفة الکرام (ن.ک. زیر) نیز باشد. که نام هیچیک در فهرست های در دسترس بدست نیامد.

921- دیوان محترم

□ کراچی ، مشفق خواجه : نستعلیق ، سده ۱۱ه. با مهر گنبد «۱۰۷۲» آغاز : بسم الله الرحمان الرحیم، از بسکه شد طغرا ـ قلم گردید غره ، دفتر توحید شد غرا. انجام افتاده : هر که بجور چنگ جفا ساز می کنی ـ چون نی مرا به ناله هم آواز می کنی. سرلوح ، ۴۰۰ گ در آغاز یاد داشت فروش است که غلام جان ولد ملا یوسف سوداگر سه کتاب محترم متوکل : ۱- دیوان ، ۲- رساله ناز و نیاز ، ۳- صحیفة الکرام را به مبلغ پنج روپیه به میر براتی فروخته است. (سید عارف نوشاهی).

405- تسلی استرآبادی

میر محمد معصوم استر آبادی متخلص به تسلی. از سرایندگان سده ی یازدهم. فرزند میر محمد امین معروف به میر لوحی. پدرش سفری به هند کرده و به مشهد برگشته است ، سپس فرزندش تسلی نیز به هند سفر کرده است.

(ن. ک. ذریعه ۹ : ۱۷۰ «دیوان تسلی استر آبادی او شعره» ـ فرهنگ سخنوران : ۱۱۳ «تسلی استر آبادی» ـ نصر آبادی : ۴۰۲ که می نویسد به هند رفته شنیده شد در گذشته است ـ مخزن الغرایب ۱ : ۴۵۲ که دو بیت از وی یاد کرده می نویسد : سوای این قطعه شعری از وی به نظر نرسیده).

922- قضا و قدر

آغاز : شنیدم روزی از سرمایه هوشی ـ ز داغ غم چو ماهی خرقه پوشی.

□ کراچی ، موزهٔ ملی N. M. ۱۹۶۳-۲۶۶/۱۳ : نستعلیق ، (علی رضا سبزواری ، ۱۰۸۹ه. در برهانپور) ، (ص ۴۱۸-۶۲۶ جنگ) ، (نوشاهی : ۶۱۵).

406- نور اصفهانی

ملا نور اصفهانی که آگاهی بیشتری از وی بدست نیامد. این نام نیز از نویسنده ی نسخه در سر عنوان آمده است.

923- واسوخت : سوز و گداز

مسدسی ست ، و در نسخه ی گنج بخش در ۸۰ بیت است.

آغاز : ای مه که جهانی به جمالت نگران است ـ و ز عشق تو هر گوشه بسی جامه دران است ـ لعل تو دوای دل خونین کفنان است ـ خاک قدمت افسر زرین کمرانست.

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۷۵۹ : نستعلیق پخته ، سده ۱۱ه. (ص ۳۴۷-۳۵۱). آغاز برابر (گنج ۳ : ۱۸۵۴).

● 407ـ سالک قزوینی

ابراهیم ، محمد ابراهیم ، ملا سالک قزوینی، متخلص به سالک، زاده در ۱۰۲۱ه‍/۱۶۱۲م از تبریز به عتبات و از آنجا برگشته در قزوین و اصفهان بود. دو بار به هند رفته و در پایان در قزوین در گذشته است.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۲۵۶ - ذریعه ۹ : ۴۱۹ - نصر آبادی : ۳۲۸).

☆ 924ـ دیوان سالک قزوینی

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۳۴۴ - موزهٔ سالار ۵ : ۹۲۳ ؛).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب ، شیرانی ۸۲/۳۰۸۷ : سده ۱۱ه‍. دارای : غزل ، رباعی (بشیر حسین ۱ : ۱۱۶).

● 408ـ ناشناس

ناشناسی از سده ی یازدهم ، که بایستی از مردم پنجاب باشد و شهر لاهور ، که در کار خود می گوید : ز هی پنجاب رشک افزای کشمیر ـ غریبان را هوای اوست زنجیر ـ بتاله (Batala شهری در پنجاب) نام شهری رشک چین است ـ نه شهری بل بهشتی بر زمین است ـ ز خاک پاک این سرمایه ی نور ـ گیاه آسابروید مشک و کافور.

☆ 925ـ بدر منیر

مثنوی ست بزمی. در سبب تألیف از اینکه در شهر لاهور بوده و بیکار شده بود ، و اینکه این داستان به زبان هندی بوده سخن گفته است : به وقتی بودم اندر شهر لاهور ـ ولی سرمایه دار حسرت و شور ـ شدم از گردش این چرخ دوار ـ ز شغل و کار خویش بیکار ـ به هندی بود این افسانه زین پیش ـ ولی می کرد ، دل را ، ریش در ریش.

در روزگار باستان، پادشاهی بود که فرزندی نداشت. تا اینکه با نیاز و التماس بسیار خداوند پسری بنام «بینظیر» به وی می بخشد. اختر بینان پیشگویی می کنند که در چهارده سالگی دچار حادثه ای عشقی می گردد . . .

شبی که شاهزاده در خواب بود «ماهرخ پری» از فراز او می گذرد و دل به او می بازد ، و او را به همراه خود می برد. «ماهرخ پری» برای سرگرمی شاهزاده «اسب طلسمی» فراهم می سازد که با آن در باغ به گردش بپردازد. شاهزاده روزی به باغی می رسد که ازان «بدر منیر» بود. بینظیر به او دل می بازد. «دیو نمام» این راز را به «ماهرخ پری» آشکار می سازد ، وی از رشک «بینظیر» را در چاه زندانی می کند. «نجم النسا» دختر وزیر که دوست «بدر منیر» بود به جستجو می پردازد «فیروز شاه» پسر «شاه پریان» از صدای دل انگیز «نجم النساء» بدو دل

می بازد. نجم النسا به وی میگوید به این شرط که «بینظیر» را از زندان رهایی دهد به همسری وی در می آید. پس «بدر منیر» و «فیروز شاه» و «نجم النسا» بینظیر را از چاه رها میسازند، و بینظیر و بدر منیر به همسری یکدیگر در آمده به مهین خود بر میگردند.

برای نمونه و نشانی در زاری بینظیر: کجا رفتی، تو ای بدر منیرم - نیم بیگانه آخر بینظیرم! - کجا آن صحبت و آن دلبریها - کجا آن عشوه و راز و نیاز ها - کجا آن وعده های تازه هر روز - کجا شب های رشک روز نوروز! (گ ٤٠ر).

آغاز: بنام آنکه نامش بینظیر است - خیالش جلوه ی بدر منیر است.

□ لاهور، دانشگاه پنجاب ۳۱۸ Pi/VI: تاریخ یاد نشده، آغاز برابر نمونه، ۹۹ گ (پایان نامه دکتر طاهره آفتاب: ۹۰-۹۲).

● 409- فارغ هندی

حسین بن حسن هندی شیعی، متخلص به فارغ. از روزگار اورنگ زیب (۱۰۶۸-۱۱۱۸ه).

☆ 926- مناقب حیدری

در آن آمده: نام «فارغ» حسین بن حسن - وین دو اسم اند اکرم و احسن. کام «فارغ» از این دو نام ببخش - گنه شیعیان تمام ببخش. بنام اورنگ زیب، به سال هزار واندی: سال اتمام این خجسته خطاب - سنه الف است از طریق صواب. که در این سال شاه عالمگیر - کرد بلدان معدل (به عدل) تسخیر.

نام مثنوی در متن دیده نشده است.

آغاز: سر این نامه، نام آن معبود - که زنامش دو کون یافت وجود - نام او کام بخش ناکامان - نیک نامی ده، نکو نامان.

(ن. ک. ذریعه ۲۲: ۳۲۶ که آنجا از سه کتاب بدین نام یاد شده که هیچیک این نیست).

□ کراچی، موزه ملی ۵۸ - ۱۹۷۹ .N. M: نستعلیق، سده ۱٤ه. ۲۲۸ ص ناتمام (نوشاهی: ۶۵۲).

● 410- عبدالواسع هانسوی

عبدالواسع هانسوی، از روزگار اورنگ زیب (۱۰۹۸-۱۱۱۸۰۱) برای کارهایش (ن. ک. شرح بوستان. همین بخش ۲۸٤).

☆ 000- شرح اسکندر نامه

در ص ۱۳۷ گذشت.

☆ 000ـ شرح بوستان

در ص ۲۸٤ گذشت.

☆ 000ـ شرح نام حق

در ص : ۳٦۲ گذشت.

☆ 000ـ شرح یوسف و زلیخا

در ص : ۵۷۸ گذشت.

☆ 927ـ نصاب سه زبان : نصاب صمد باری

در بخش «واژه نامه» ها خواهد آمد. ن. ک. بشیر حسین ، شیرانی ۳ : ۵۷۸.

● 411ـ عنایت الله هزاره ای

شیخ عنایت الله بن شیخ داود بن شیخ محمد عارف انواری هزاره ای. شاگرد سید مفتی شیخ محمد المفتی ، بروزگار اورنگ زیب (۱۰٦۸-۱۱۱۸) که یاد او در «کنز الوثایق» در بخش نامه نگاری (۵ : ۲۳۰) گذشت.

☆ 928ـ دستور المفتین

فقه منظومی ست ، که در پایان «ارث» می گوید آن را از «سراجی» گرفته ام.

«سراجیه» از سراج الدین ابو طاهر محمد بن محمد سجاوندی ، از پیرامون سده ی هفتم. در ارث فقه حنفی ست (ن. ک. گنج ٤ : ۲۲٤۱-۲۲٤٤).

آغاز : هزاران شکر از درگاه علام ـ مرا به فضل خود برساند به‌کام(!)ـ نوشتم نسخهٔ دستور مفتین ـ بود تا روز محشر فیض آن عام.

□ گجرات ، احمد حسین احمد قلعه داری : نستعلیق پخته ، احمد الدین بن غلام حیدر ، در یکی از قرای گجرات ، ۱۲۱۲ ه. آغاز برابر نمونه ، ٦۱۲ ص (پرفسور احمد حسین احمد قلعه داری).

● 412ـ عبدالرحیم گجراتی

حافظ عبدالرحیم که در هرات گجرات می زیسته است. از روزگار اورنگ زیب (۱۰٦۸-۱۱۱۸).

☆ 929ـ معرفة القرائة

در تجوید قرآن در بخش تجوید (۱ : ۱۳۳) گذشت.

● 413ـ امین کشمیری

سراینده ای با تخلص امین. از روزگار اورنگ زیب (۱۰٦۸-۱۱۱۸). که در سبب تالیف منظومه ی زیر گوید : عرضه داشت «امین کشمیری» ـ بنده ی بی بضاعت احقر.

از آن روزگار این چند تن کشمیری را می شناسیم : ۱- مولانا محمد امین کشمیری بن میر علی صیرفی متخلص به مستغنی (م ۱۰۳٤ه‍/۱۶۲۵م) (شعرای کشمیر ۱ : ۱۳۰ و ۲ : ٤٦٤- تذکرهٔ اصلح : ۳۸۷) ، ۲- محمد امین کشمیری (م ۱۰۹۸ه‍/۱۶۸۷م) نگارنده ی «قطرات الحیات» (مشترک ۳ : ۱۷۸۱) ، ۳- ملا محمد امین کشمیری (م ۱۱۰۹ه‍/۱۶۰۰م) (علمای هند : ۱۸۲).

☆ 930- بدیع النظم

آغاز : باشد از حمد خالق اکبر - جان و دل زنده زبانم تر - مبدع ذوالجلال بی همتا - آفریننده ی جهان پرور - نقش بند نگار خانه ی بود - حکم فرمای کارگاه قدر.

□ **شیخوپوره** ، سرمیدانی ، گنجینه ضیا العلوم : نستعلیق خوش ، علی محمد ساکن سرمیدانی ، ۱۵ ج ۲/۱۲۸۰ه‍. ۱۰ اسوج ۱۹۱۹ بکرمی. آغاز برابر نمونه ، ۱۶ ص ۲۱ س (نعیم اختر مجددی).

● 414- ناشناس ، عبداللطیف چشتی

ناشناسی از روزگار اورنگ زیب (۱۰۶۸-۱۱۱۸ه‍) ، از گروه چشتیان و مرید شیخ منور خدا نما ، که این یکی با شیخ اله داد بیعت داشته است. (نوشاهی).

سال ها پیش که نسخه ای از مثنوی زیر را در کتابخانه ی ملک تهران دیده بودم ، نام سراینده در آنجا شیخ عبداللطیف چشتی بدست آمده بود.

و از این روزگار است : عبداللطیف لاهوری «خلاصه الفقه» (گنج ٤ : ۲۲۲۰) ، عبداللطیف موسوی «رقعات عبداللطیف» (مشترک ۵ : ۲۳۶).

☆ 931- حقیقت الحق ، آیینهٔ حق نما

در آن آمده : بنهادم حقیقت حق نام - چونکه حق الحقیقه است تمام. مثنوی ست عرفانی ، با سربندهای «لطیفه» (۹۳ لطیفه) : ۱- ستایش از نگاشته ی خود ، ۲- حمد و ثنا ، ۳- مناجات ، ٤- نعت ، ۵- معراج ، ۶- شجرهٔ طریقت ، ۷- ستایش از اورنگ زیب ، ۹- آیا کعبهٔ الله مخلوق است؟ و حقیقت سجده ی آدم ، ۱۰- حقیقت ذکر الله ، ۲۰- حقیقت تمثیلات و نظرات نسبت و معیت رؤیت و عبودیت ، ۳۰- در حقیقت آنکه حقیقت تو را در تو بنهفته اند ، ٤۰- حلت پیش از بلوغ و وعظ و هدایت بالغان را ، ۵۰- وعظ و هدایت بوالهوسان ، ۶۰- تجرید و تفرید ، ۷۰- حقیقت تمنای موت کردن ، ۸۰- آفرینش محمد (ص) ، ۹۳- حقیقت علم موسیقی و سماع و سرود.

آغاز : سر این نامه را بنام اله - ابتدا می کنم ببسم الله - تا به توفیق خالق علام - شود این نامهٔ لطیف تمام.

(ن.ک. نسخه ها ٤ : ۲۷۷۳ - ملک ۲ : ۲۱۶ - که نادرست در چاپ (۹۹ لطیفه)

آمده است ـ ذریعه ۱۹ : ۱۶۱ «مثنوی حقیقة الحق» که در هر سه جا از شیخ عبداللطیف چشتی دانسته شده است).

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۱۰۰-۱۹۷۲ .N. M : نستعلیق ، سید ابو الحسن بن سید میرزا علی شاه بن سید یوسف بن سید فیروز الدین موسوی ، ۱۸ ج ۱۲۴۷/۲ه. در قلعه احمد شاهی ، آغاز برابر ، ۶۸۶ ص. در کلفون بنام «آیینه حق نما» ست. (نوشاهی : ۵۶۴).

● 415ـ وارد شاهجهان آبادی

محمد شفیع شاهجهان آبادی ، متخلص به وارد (زاده ۱۰۸۷ه/۱۶۷۶م) فرزند محمد شریف تهرانی. محمد شریف همراه سلیم تهرانی (م ۱۰۵۷ه/۱۶۴۷م) از ایران به هند آمده است. و در دربار تیموریان جای یافته است. وارد نیز از سرایندگان روزگار اورنگ زیب (۱۰۶۸-۱۱۱۸م) بوده است.

عبدالحی حبیبی افغانی بر نسخه ی موزه می نویسد سه مثنوی زیر از وارد در دست هست :
۱ـ گلستان نیرنگ ، در برابر «خسرو و شیرین» نظامی ، ۲ـ مرآت فرخی ، بر وزن «شاهنامه» ، ۳ـ چمن دینار برابر «مخزن الاسرار» نظامی ، ۴ـ ساقینامه.

(ن. ک. فرهنگ سخنوران : ۶۳۸ «وارد شاهجهان آبادی» ـ ذریعه ۹ : ۱۲۴۷ «دیوان وارد شاهجهان آبادی»).

☆ 932ـ دیوان وارد شاهجهان آبادی

□ کراچی ، موزهٔ ملی ۷۹۰-۱۹۵۷ .N. M : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ه. دارای غزل و رباعی. آغاز : کلام من بود از سوز معنی شمع محفل ها ـ بود چون بیت ابرو شعر من . . . تخلص او : حدیث آن دهان تنگ «وارد» ـ نگنجد غنچه ها را در دهان ها. من اسیر حلقه زلف تو چون «وارد» شدم ـ گرریزی خون من در سایه شمشاد ریز ، ۶۳۰ ص (نوشاهی : ۶۳۴).

● 416ـ فطرت مشهدی

میرزا معزالدین محمد مشهدی، متخلص به فطرت و سپس موسوی (م ۱۱۰۱ه/۹۰-۱۶۸۹م) که یاد او در «رقعات فطرت» (مشترک ۵ : ۲۲۸) گذشت.

☆ 933ـ دیوان فطرت

(ن. ک. نسخه ها ۳ : ۲۴۶۸ ـ مشار ۲ : ۲۳۵۴ «دیوان فطرت» علی تبریزی ، که کس دیگری ست ـ موزهٔ سالار : ۱۹۷۲ ، ۱۹۷۵ ، ۱۹۷۶ ـ ایوانف : ۸۰۶ ، ۸۰۷ ـ اته : ۱۵۶۰ ـ مرآت العلوم ۱ : ۹۶ (۲ نسخه) و ۲ : ۱۴۷ ، ۸۰ و ۳ : ۸۸ (۲ نسخه)).

□ لاهور ، دانشگاه پنجاب SPi/VI ۹۹ A ۳۷۰۰ : نستعلیق ، ۱۱۹۲ه. ، ۲۱۵ ک (عبدالله ۲ : ۵۴۸).

□ کراچی، انجمن ترقی ۳ ق ف ۱۸۸ : نستعلیق، سده ۱۲ه. آغاز: نگذرد صاحبدلان را . . . بر روی مدار - تابش خورشید می خواهد درخت میوه دار، (ص ۱۲۰-۱۶۰)، (نوشاهی : ۱۳۸).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب، شیرانی ۱۴۲۲/۱/۴۴۷۲ : نوشته ۷ ع ۱/۱۲۳۲ه (۱۸۱۷م) دارای غزل و رباعی، انجام افتاده (بشیر حسین ۱ : ۱۲۴).

□ کراچی، ناظم آباد، کتابخانه همدرد، R. ۲۷۳ : نستعلیق شکسته آمیز، محیی الدین حسین، یکشنبه ۱۲ ج ۱/۱۲۷۰ه. آغاز: مکن گویا به عزم مدعا یا رب زبانم را - زخاموشی بزن شیرازه اوراق اذ هانم را. در این نسخه هر دو تخلص او فطرت و موسوی دیده می شود، به ترتیب تهجی از «الف» تا «ی»، ۱۴۰۰ ص (سید خضر نوشاهی).

□ کراچی، موزهٔ ملی ۱۲۶۳-۱۹۶۱ .N. M : نستعلیق، سده ۱۳ه. دارای: غزل تک بیت و رباعی. آغاز: جنونم کوس شهرت زد بدامن چون کشم ما را - پریشان ناله عشقم خبر کن کوه و صحرا را، ۱۷۶ ص (نوشاهی : ۵۱۸).

□ کراچی، انجمن ترقی ۳ ق ف ۲۲ : شکسته، سده ۱۳ه. (ص ۷۵-۹۸)، آغاز: مجال گفتگو درک دانش نیست دانا را - بود ناچار از ضبط نفس غواص در یارا، (نوشاهی : ۱۳۸).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب ۹۹ SPi/VI ۳۸۱۷ : نستعلیق، بی تاریخ. آغاز: شد بلند از پستی ما چون نگین دان نام ما (عبدالله ۲ : ۵۴۸) از کتابهای شیرانی بوده (بشیر حسین ۱ : ۱۲۴).

□ لاهور، دانشگاه پنجاب ۱۱۵ APi/VI ۲۸۲ : نستعلیق، احمد خان پیشاوری بی تاریخ، تازه. آغاز: . . . نمی بینم در دنیا بعز هیچ - زهی بر دیده بینایی ما. دارای: غزل و قصیده. آغاز قصیده ها: تا زمین باشد و آسمان باشد - دور دور خدایگان باشد، ۱۱۹ گ (عبدالله ۲ : ۲۷۸).

□ لاهور، دانشگاه، شیرانی ۱/۲۴۴۵/۵۷۶۴ : تاریخ یاد نشده، غزلها و قطعه های اوست (بشیر حسین ۳ : ۶۸۰).

417- باهو، سلطان باهو

سلطان باهو بن بایزید محمد عرف اوان، از قوم اعوان، قادری (۱۰۳۹-۱۱۰۲ه/ ۱۶۳۰-۱۶۹۱). که یاد او در «اسرار قادری» (۳ : ۱۲۵۹) و «رسایل باهو» (۳ : ۱۴۷۶) گذشت.

934- دیوان باهو

در نسخهٔ ۱۱۸۷۲ و ۱۸۴۲ گنج بخش و چاپ لاهور ۱۹۶۳م/۱۳۸۲ه برخی تخلص ها

«یار» است. و برخی غزل ها بی تخلص. این چاپ همراه است با ترجمهٔ اردویی آن از مولوی محمد عبدالغفور خان ، و پیشگفتاری از وی به اردو.

(ن.ک. مشار ۲ : ۲۲۷۲ که نشانی دو چاپش را داده ـ پاکستان و هند ٤ : ۲۰۹ ـ اندیا آفیس ، چاپی : ۱۰۷ که چهار چاپش را دارد).

□ **جهلم ، لله ، کتابخانه مجددیه ، مطلوب الرسول مجددی** : نستعلیق ، سده ۱۲ه. آغاز : یقین دانم در این عالم که لا معبود الا هو ـ و لا موجود فی الکونین لا مقصود الا هو ، غزلهاست بدون ترتیب تهجی ، ۱٤ ص (نعیم اختر مجددی).

□ **کویته ، کیجی بیگ ، سلطان الطاف علی** : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ه. آغاز برابر نمونه پیشین ، تخلص او : منم غمخوار خود هستم ، بجز باهو نه در دستم ـ دل و جان را به هو بستم ، نه بستم غیر الا هو ، ۱۰۲ ص ٦ س (دکتر انعام الحق کوثر).

□ **اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۸۷۲** : نستعلیق خوش ، محمد صدیق ٤ ج ۱۲۰۲/۱ه. گزیده ای غزلهای اوست، ۵۵ غزل عرفانی. آغاز : یقین دانم در این عالم که لا معبود الا هو ـ و لا موجود فی الکونین ولا مقصود الا هو. تخلص او : من غمخوار خود هستم ـ بجز با هو نه درد ستم ـ دل و جان را به هو بستم ، نه بستم غیر الا هو ، ۲٦ ص.

□ **اسلام آباد ، همانجا ۱۸۲۲** : نستعلیق شکسته آمیز ، دو شنبه ۲۷ ذیحجهٔ ۱۲۱۰ه.ق. ۹ مجموعه (ص ۱۸۱-۲۰۰). غزلهاست بدون ترتیب. آغاز : یقین دانم در این عالم ، لامعبود الاهو ـ ولاموجود فی الکونین ، لامقصود الاهو . . الا ای یار شوفائی ، مگو ثالث مگو ثانی ـ هو الواحد ، هو المقصود ، لا موجود الا هو. تخلص او : که داند جز تو حال درد مندان ـ یقین دانی تو حال «یار» جانی. و نیز : ای یار تو طالب و مطلوب ، خود شناس ـ مطلوب عین طالب ، رو ، قیل و قال چیست (گنج ۳ : ۱۵۰۱) در فهرست ناشناخته مانده و از سراینده ای با تخلص «یار ، یاری» آمده.

□ **کراچی ، استاد پیر حسام الدین راشدی** : نستعلیق شکسته آمیز ، ۱۲٤۱ه. آغاز : یقین دانم در این . . . ، ش ۳ مجموعه ، سپس «مرغوب القلوب» (پرفسور روشن آرا بیگم).

□ **لاهور ، شاهی مسجد ، علما اکیدمی ۱۵۵۸ جدید** : نستعلیق خوش ، محمد یار ، ۱٦ ج ۱۲٦۱/۱ه. جمعه، آغاز افتاده : عقل بر این گنج ندارد کلید ـ و هم بدین پایه نیارد رسید ، ۲٦٤ ص (محمد علی کوثر).

□ **گجرات ، شاه دوله رود ، حکیم عبدالرحیم جمیل** : نستعلیق نا پخته ، احمد بن فیض بخش ، ساکن کهکرال تخت هزاره ، ۱۲۷۰ه. (ص ۱۵۷-۱٦٦). آغاز : یقین دانم در این عالم ، لا معبود الا هو ـ و لا موجود فی الکونین لا مقصود الا هو (سید عارف نوشاهی).

□ رحیم یار خان ، صادق آباد ، گنجینه میر ، میر سید زاهد حسین ۱۹۸ : نستعلیق ، بدر الدین از ضلع راولپندی ، بروز اطوار و پنجم عاشورا بدربار سلطان باهو ، سده ۱۳ه. غزلهای اوست، آغاز : یار را باید که خون ریزد پیش دوستان - . . . این حقیقت راست را جز عاشقان مفهوم نیست - غیر هرگز نیست باهو در جهان، جمله که اوست، ۲۰ ص (دکتر الله دتا چوهدری).

□ بهکر ، جامعه انوار باهو ، نور سلطان قادری : نستعلیق ، رحمت الله بن حاجی خدا داد ، ساکن موضع تپ ، برای پیر محمد مشتاق القادری ، آغاز : یقین دانم در این عالم که لا معبود الا هو ، ۲۴ ص (نعیم اختر مجددی).

□ اسلام آباد ، گنج بخش ۱۱۲۱۷ : نستعلیق ، غلام محمد ، ۲۲ ماه ثانک ۱۹۵۶ب (۱۳۱۸ه). مثنوی ست عرفانی. آغاز : هر که طریقه خانواده شد غلام (!) با مریدی جان فدایش هر دوام - نقشبندی را چه قدرت دم زند - از طریقه قادری طالب شود (ص ۱-۱۸) مثنوی ست عرفانی ، تخلص باهو نیز دارد ، در پیرامون ۲۰۴ بیت.

● 418- ارادتخان ، واضح

میرزا مبارک الله بن میر اسحاق ، متخلص به واضح ، ساوجی (م ۱۱۲۸ه/۱۷۱۶م) که یاد او در بخش نامه نگاری (مشترک ۵ : ۲۸۱) گذشت.

☆ 935- کلیات واضح

در دیباچه ی مثنوی «آیینهٔ راز» (ن. ک. پس از این) می نویسد که می خواهد هفت مثنوی بسراید ونام آن‌ها را برده است : ۱- مرآت دیدار، در برابر مخزن‌الاسرار، ۲- نغمه و شیون دلگداز برابر «نلدمن» ، ۳- کمند وحدت، در برابر سلسلة الذهب، ۴- آیینهٔ راز، داغ دل «محمود و ایاز» ، ۵- تاب زنار در برابر سبحة الابرار ، ۶- ساقینامه در بحر «اسکندر نامه» ، ۷- اسرار معنوی در پیروی «مثنوی معنوی».

به نوشته ی نوشاهی (انجمن : ۱۴۲) آرزو در «مجمع النفایس» نوشته است : واضح می خواست جواب «خمسه» را بگوید ، و چند مثنوی را آغاز کرد ، اما به انجام نرسید ، جز «آیینهٔ راز» را بپایان رسانده است که در بحر «یوسف و زلیخا» می باشد.

(ن. ک. موزهٔ سالار : ۲۰۴۸ «کلیات واضح» شامل : ۱- کشف الطریق علی نظم التحقیق، ۲- تنزلات سته ، مثنوی ، ۳- فیوضات عجمی و اسرار معنوی ، مثنوی در دو دفتر ، همانجا : ۲۰۴۹ «دیوان واضح» شامل : ۱- ساقینامه ، ۲- آیینهٔ راز ، ۳- دیوان غزل و رباعیات و قصاید ، همانجا : ۲۰۵۰ «آیینهٔ راز» که در اینجا تاریخ پاکنویس ۱۰۹۶ تا ۱۰۹۷/۱۶۸۵ تا ۱۶۸۶ آمده است - اته : ۱۶۷۴ «آیینهٔ راز» - ذریعه ۹ : ۱۲۵۱ «دیوان واضح» ساوجی - فرهنگ سخنوران : ۶۳۹ «واضح» - نسخه ها ۵ : ۳۸۷۸ (فهرست راهنما) - پاکستان و هند ۴ : ۳۱۸

«مثنوی آیینهٔ راز» که به نقل از فهرست اشرفعلی ۱۳۶ آن را سرودهٔ ظهوری ترشیزی دانسته).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۱۹۲ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. دارای : غزل ، رباعی با دیباچه ای به نثر، ترجیع بند ، مسدس ، ترکیب بند در مرثیه ی میر سنجر ، رباعیات، کلمات در ۸۲ «کلمه» ، ساقینامه ، آیینه راز ، (نوشاهی : ۱۴۱).

☆ 936ـ آیینهٔ راز

مثنوی ست عرفانی ، با دیباچه ای به نثر ، سپس مناجات ، معراج نامه ، طلب خضر راه ، که در برابر مثنوی «محمود و ایاز» سروده است (ن. ک. بالا)، در ۱۰۷۵ه/۱۶۶۵-۶۴م بدان آغاز و در ۱۰۷۸ه/۱۶۶۸-۶۷م به انجام رسانده است.

آغاز (دیباچه) : دیباچهٔ آیینهٔ راز عشقست جمال کمالی را که صفای حیرت افزای قلوب عشاق آیینهٔ راز اوست. آغاز (مثنوی) : بنام آنکه دل آیینه ساز ست ـ نظر باز نهانی جلوه راز ست ـ خیال آیینه ساز صافدل اوست ـ فروغ آفتاب آب و گل اوست.

(ن. ک. نسخه ها ۴ : ۲۶۲۲ «آیینهٔ راز» که نسخه ای را نشان داده که از آن ظهوری دانسته شده است. ن.ک. بخش نامه نگاری (ص : ۶۹ و ۲۸۱) که این آمیختگی درکار های نثری ایندو نیز دیده شده است ـ موزهٔ سالار : ۲۰۵۰ ـ اته : ۱۶۷۴ ـ ایوانف : ۷۴۴ «آیینهٔ راز» از منیر لاهوری که جز این است).

□ کراچی ، آئی. آئی. چندریگر ، کتابخانه نیشنل بانک پاکستان : نستعلیق خوش ، سراینده ، ۱۰۷۸ه. آغاز برابر نمونه ، باسرلوح زرین ، جدولبندی به زر ، نسخه ارزنده ، ۳۱۲ ص (سید خضر عباسی نوشاهی).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۱۸۴ : نستعلیق ، سده ۱۲ه. در «کلیات» او ، آغاز برابر (نوشاهی : ۱۴۳).

☆ 937ـ ساقینامه

مثنوی ست ، در ۱۰۸۲ه/۱۶۷۱م سروده و در ۱۱۰۷ه/۶-۱۶۹۵م دیباجه ای به نثر برایش ساخته است. یکی از مثنوی های اوست که در برابر «اسکندر نامهٔ» گنجوی سروده است (ن. ک. بالا).

آغاز دیباجه : شربنا علی ذکر الحبیب مدامة . . . مینا شب جلوهٔ عدم و پیمانهٔ صبوحی پیمای وجود. آغاز مثنوی : به هشیار مستی که تاک آفرید ـ بهر برگش افسون نشاة دمید.

(ن. ک. نسخه ها ۴ : ۲۸۸۹ ـ ذریعه ۱۲ : ۱۱۸ ـ ساقینامه های خطی ، علینقی منزوی ، نشریه ۱ : ۴۶ ـ اته : ۱۶۷۴ ـ موزهٔ سالار : ۲۰۴۹).

□ کراچی ، انجمن ترقی ۳ ق ف ۱۹۲ : نستعلیق ، سده ۱۲ه ، در «کلیات» او ، آغاز

برابر (نوشاهی : ۱۵۶).

● **419- شاه نصرالله نصرتی**

شاه نصر الله نصرتی ، که در مثنوی زیر از خود به غلام احمد یاد می کند ، و در کلفون نسخه بنام «غلام احمد عرف نصر الله» یاد شده است. وی زاده در ۱۰۷۷ه/۱۶۶۶م در رهتک پنجاب شرقی هند می باشد.

☆ **938- جنون المجانین : جنون الاولیا**

درباره ی تاریخ سرودن می گوید : سال عمر من ، سی و سه سال بود - کاین «جنون الاولیا» در من نمود - از زمان هجرت خیرالانام - یکهزار و یک صد و نه بود تمام (۱۱۰۹ه/ ۷-۱۶۹۸م).

مثنوی ست عرفانی ، در پیرامون پنجهزار بیت ، در سیر و سلوک و سلسله های نقشبندیان و سهروردیان و حالات اولیا الله ، و شرح مسایلی از «فصوص الحکم» ابن عربی. باسربندهای «جنون». نخستین جنون در احوال پدرش است. سپس پیران سهروردی و نقشبندی و آنگاه پیران دیگر. در مورد پیامبران بجای «جنون» واژه ی «ذکر» را بکار برده است.

آغاز : ای خدا (یا) گویم مناجات ولا - از «فصوص» و از «فتوحات» خدا - ای خدا گویم ، مناجات و طرب - از فصوص «محی الدین» عرب.

(ن. ک. مآثر الامجاد ، منظور الحق صدیقی : ۳۸ تا ۴۹ زندگینامهٔ سراینده و بررسی تفصیلی این منظومه - لفیسی ۱ : ۳۲۲ که در آنجا از میر قوام الدین نصر الله قوامی و خوافی (م ۸۳۰ه/۶-۱۴۲۷م) یاد کرده که عارفی سراینده بوده و کتابی بنام «جنون ا لمجانین» نگاشته است ، که با تمام تشابه ها ارتباطی با این منظومه ندارد).

□ راولپندی ، پرفسور ریاضیات منظور الحق صدیقی : نستعلیق پخته ، شیخ ابو الحسن ولد امام الدین ، ۱۱۸۱ه ، ۵۳۶ ص (پرفسور اختر راهی).